
31
6 H
5

ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA VALLISOLETANI,

Societatis IESV Theologi,

AD EVANGELIA SANCTORVM

COMMENTARII PANEGYRICIS MORALIBVS ILLVSTRATI,

VOLVMEN QVINTVM.

Lignum vitale Religionum Fundatores.

PRODIT NVNC PRIMVM.

B A

LVGDVNI,

Sumptibus Hæred. Petri Proſt, Philippi Borde, & Laurentij Arnaud.

M. DC. XLVIII.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

Ad usum
F. f. Ignatij Savini
pervenit
Ad Bibliothecam Aracelitanam.

EMINENTISSIMO D.

D. IOANNI DE LVGO, S.R.E. CARDINALI E SOCIETATE IESV.

PVRPVRAM securissimi fuisse confugij symbolum EMINENTISSIME CARDINALIS, & prisci aliquot ritus, & multarum vsus Gentium, & nonnulla maiorum signa testantur. Videns Demonax Principem inhumanum purpura indutum, fatur: *Redde purpuram Tyro, lana haud tincta contentus, si te non aestimas commune perfugium debilium, asylum miserorum.* An otiosè Reges purpura induuntur? De summo Imperatore Salomon, *Coma capitis tua sicut purpura Regis vincta canalibus.* Cantic.7. Vbi Septuaginta Interpretes, *Rex ligatus in transcursibus.* Tres Patres exposuere, Rex vinctus in transcursibus, quia eorum vestes in purpuræ canalibus tinctæ fuerant. Nam ex purpureo indumento necessariò quasi funiculo ligantur in transcursibus præsentis calamitosæ vitæ, vt miseros excipiant, & foueant accurrentes. Num otiosè vos Purpurati Patres? Porrò vestræ Regiæ dignitati agnatum destituti cuiusuis alligari commodis. Neque enim vos purpura temerè abusi, aiunt enim Tyrij Herculem purpureæ infecturæ authorem extitisse. Quis alius præter Herculem debuit, qui omnium semper commune confu-

gium, communis tutela, commune patrocinium. Ad tuam PRINCEPS EMINENTISSIME Purpuram, & publico, & priuato iure confugio. Publico quidem, quia ex Societate IESV assumptus ad purpuram, præsidium debes Societatis alumno. Exuberans tui vis fulgoris ex sanctitate, ex sapientia, quæ te è Societate ad Ecclesiæ cœlum abripuit, nunquam non sapit in Societatem affectum, imò mirum in modum accrescens obiicitur. Fulgore igitur tanto in fronte Voluminis nostri eminente, & beneuolas mentes exhilarandas, & prauas, atque inuidas exurendas spero. Meum quale quale officium hoc opto gratum habeas non mihi, qui nihil prorsus: sed Societati tuæ, per quam tibi nonnihil, & tuus sum. Priuatum iam ius exponitur. A primis Societatis cunabulis meis expertus sum tuam in me singularem humanitatem, & quia R.P. Francisci de Lugo fratris tui dilectissimi (cuius moralia Volumina miratur orbis, expectat scholastica) Discipulus extiti Philosophiæ in curriculo: & tuum in Theologico condiscipulum feliciter egi, cum te non semel audiui Academiæ florentissimæ indixisse silentium ob miram respondentis iam, iam arguentis dexteritatem; quod quidem silentium semper clamitosum desinebat in plausum. Nec purpura ornatus poteris repellere tuum, quem vel alienum ab ipsa purpura cogereris admittere. Sacræ Paginæ studiosus ad sapientiæ gymnasium accurro. Volumen dico ei, qui tot Volumina, virtutis excitamenta, morum informationem, Theologiæ fulgorem, iurisprudentiæ ornamentum, sapientum plausum, eruditissimorum admirationem orbi tradidit acclamanti. Audi ex Sidonio Apol. Scriptorum tuorum effigiem. *Persuadent* (fatur de viro eruditissimo) *vt Tullius, irascuntur vt Demosthenes, explicant vt Plato, implicant vt Aristoteles, vernant vt Hortensius, vt Basilius corripiunt, instruunt vt Hieronymus, destruunt vt Lactantius, adstruunt vt Augustinus, attolluntur vt Hilarius, summuntur ad superos vt Ioannes, vt Gregorius consolantur, vt Paulinus prædicant, vt Ambrosius semper in acumine styli ac sententiarum perseuerant.* Testor Tomum de Incarnatione, de Sacramentis, de Iustitia, & Iure, de Fide admiranda Volumina, quorum singulæ literæ integro Panegyrico exhibent materiam. Quid plura? Fundatores Religionum laudans Ignatiique mei euulgans elogia, gratissimum apud Religiosum Principem, apud filium Ignatij, apud Societatis eminentissimum Protectorem, vultum sortiturum spero. Si placidè acceperis, quid timore corripior. Fatus aliquando Libanius epist. ad Basil. *Basilio me*

laudante

laudante, aduersus quosuis victoriam obtinebo. Licebit iam incedere, postquam tuos adeptus sum calculos magnifico quodam gressu, instar iactabundi cuiusdam, & omnes morsus contemnentis. Precor non vt laudes, sed vt solum accipias exoro. Te accipiente quale quale munusculum, fulgebit opus. Tanti enim Principis manu quis credet vile vitrum rutilare? Proculdubio putabit adamantinum lapidem, æstimabit stellam.

TVÆ EMINENTISSIMÆ
Dominat. seruus obsequentissimus

ANTONIVS DE ESCOBAR,
ET MENDOZA.

AD

AD LECTOREM.

N lignum vitale quintum duodecim fructibus dulcissimum spirituali gustui succum offerens. Religionum etenim Fundatores Euangelicæ perfectionis exprimunt puritatem,

NEMPE

1. Benedictus, Gregorius, Ægidius.
2. Bernardus.
3. Alij Monachorum Duces Antonius, Basilius, Hieronymus, Bruno & Romualdus.
4. Augustinus, Monica, Nicolaus Tolentin. Martinus Canon. Legion. & Ioannes de Sahagun.
5. Norbertus.
6. Dominicus, Thomas Aquin. Petrus Mar. Catharina Senensis.
7. Franciscus, Stigmata, Antonius Paduensis, Bonauentura, & Clara.
8. Nolascus, Ordo sanctissimæ Trinitatis.
9. Elias, & Theresia.
10. Franciscus de Paula.
11. Petrus Alcantara, & Ioannes de Dios.
12. Ignatius de Loiola, Franciscus Xauier, Franciscus Borgia, Ludouicus Gonzaga, Paulus, Didacus, ac Ioannes Mart.

Fructuum ergo duodecim libris totidem exprimam abundantiam.

R. P. Prouincialis Prouinciæ Castellanæ Facultas.

EGo Franciscus Antonius Societatis IESV in Prouincia Castellæ Præpositus Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Vincentio Carraffa Præposito Generali facultatem facio, vt Operis inscripti *In Euangelia Sanctorum Commentarij, illustrationes, moraléſque obſeruationes circa literam: Authore P. Antonio de Eſcobar Valliſoletano nostræ Societatis Theologo, Tomus quintus, Religionum fundatores complectens*, eiusdem Societatis grauium, Doctorúmque hominum iudicio approbatus typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus Vallisoleti in nostro D. Ignatij Collegio die 28. Iulij 1646.

FRANCISCVS ANTONIVS.

APPROBATIONES.

NOs infra signati Doctores in Theologia Facultatis Parisiēsis peruoluimus *in Euangelia Sanctorum Commentarios, illustrationes, moraléſque obſeruationes circa literam R. P. Antonij de Eſcobar & Mendoza è Societate* IESV, nihilque reperimus Orthodoxæ fidei nec bonis moribus contrarium; imò omnia plenè & maximè Concionatoribus vtilia. In quorum fidem nostrum chirographum apposuimus huic quinto Volumini hac vigesima die Februarij anni Domini 1647.

FR. STEPHANVS MOLIN Carmelita.
FR. PAVLVS LOMBARD Carmelita.

VISA per nos RR. Patrum in facultate Parisiensi S. Theologiæ Doctorum authentica Approbatione & Attestatione, qua asserunt Paraphrases, Obseruationes & Panegyricos Morales in Euangelia Sanctorum, hoc quinto Volumine contentos, R.P. Antonij de Escobar & Mendoza, è Societate IESV, esse orthodoxæ fidei & bonis moribus ex toto conformes, prælo demandandos quoque meritò censemus. Lugduni 20. Februarij 1647.

DE VILLE Prouic. Gen.

Facultas R. P. Præpositi Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi.

CLAVDIVS MAVCLER, Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. Henrico IV. & Ludouico XIII. concessum, quo omnibus interdicitur editione ac diuenditione librorum ab hominibus eiusdem Societatis conscriptorum, nisi Superioris consensus accedat; annuo vt Hæred. Petri Prost, Philip. Borde, & Laurentius Arnaud, excudant ac diuendant lucubrationes Antonij de Escobar & Mendoza, Societatis IESV, ad Euangelia Sanctorum Tomus quintus. Scripsi Lugduni 10. Februarij, 1647.

CLAVDIVS MAVCLER

PANE

PANEGYRICORVM MORALIVM SYLLABVS.

Ligni vitalis, seu Fundatorum duodecim Fructus.

Fructus primus.

FRVCTVS PRIMVS.

Benedictus.

1.

PANEGYRICVS I.

Ex omnium renunciatione.

Lib. 1. sect. 1. num. 1. pag. 4.

OBSERVATIO I. BEnedictus sanctitatis, collocatur in vertice. *Sine imminutione innumeris spiritum communicauit. quia quod proximis exhibetur, non amittitur.* n. 1. p. 4.

II. Benedicti adhuc sanctitas mira, seu iustitia illustratur. *Perfectus quippe debet æstimare se nihil adhuc gessisse, vt velociori cursu ad iustitiæ verticem ascendat.* n. 7. p. 4.

III. Benedictum pietas mira effecit illustrissimum. *Edocet Præsules mansuetudine exundare, sed non ideò subditis delinquentibus indulgere.* n. 14. p. 6.

IV. Benedictus tam perfectè Dominum sequutus est magistrum vtique perfectionis, vt nec otiosi verbi fuerit leuissimo piaculo maculatus. *Quàm difficile sit otioso verbo non maculari: quamque id perfectissimi animi documentum,* n. 20. p. 6.

2.

PANEGYRICVS II.

Ex sedibus iudicantium.

Lib. 1. sect. 2. n. 1. pag. 8.

OBSERVATIO I. BEnedictus rursum à Christo generatus in eremo, gloriosissimo cœlestis parentis nomine fuit donatus; nomine quidem & abundantissima gratia Benedictus. *Quam Felix qui illustri nomini respondet operibus,* n. 1. p. 8.

II. Christi vices exerens Benedictus innumerabilis genealogiæ Parens efficitur. *Immo, filiorum perfectionem parentis arguere sanctitatem.* n. 12. p. 9.

III. Benedictus magister egregius sedem obtinuit, vt innumeros subditos edoceret, quidquid ipse præstaret. *Assero operari debere prius Magistrum. quidquid velit discipulis persuadere.* n. 17. p. 10.

IV. Perfectissima Benedicti doctrina perfectissimum ostendit præceptorem. *Vbi de obedientiæ propera executione, silentij accurata obseruantia, Oratione efficaci, paupertatis custodia, iuniorum erga senes reuerentia, ac Prælatorum exemplo Religiosis documenta præbeo.* n. 24. p. 11.

V. Benedicto ad Superos properanti ipsum cœlum obuiam procedit. *Specialis gloria præparatur illi, qui filios spirituales curat acquirere.* n. 37. p. 13.

PARS ALTERA.

Benedicti proles.

In Gregorium magnum.

PANEGYRICVS III. 3.

Ex Mundi Luce.

Lib. 1. sect. 3. num. 1. pag. 14.

OBSERVATIO I. GRegorius magnum Ecclesiæ luminare, meritò magni sortitus est appellationem ob ineffabilem sapientiam. *Illam assero magni Concionatoris, aut Magistri doctrinam, quæ morum compositioni auditoris accommodatur.* n. 1. p. 14.

II. Gregorius iustissimè Magnus est appellatus ob miram sanctitatem. *Innuitur veritatis amatores quasi humanam naturam exuere, induereque quodammodo diuinam.* n. 7. p. 15.

III. Gregorius meritò magnus appellandus obiicitur ex mirabili humilitatis profunditate. *Agnatum est enim humilitati, magnos efficere cultores suos.* n. 12. p. 16.

In Scholasticam sororem Benedicti.

PANEGYRICVS IV. 4.

Ex somno.

Lib. 1. sect. 4. n. 1. pag. 17.

OBSERVATIO I. NOn dormitauit Scholastica, non dormiuit, semper Orationis exercitamento inuigilans, vt sese sponsi cœlestis præpararet aduentui. *Ostendo, eum precantem mox a Domino exaudiri, qui imperanti superiori citò præstat obsequium.* n. 1. p. 17.

II. Quàm feliciter Scholastica obdormiuit, quæ columbino Spiritu informabatur. *Edocemur innocentiæ studere, ad mortis pericula tentaminaque, quæ obueniunt, iustissimis quibúsque superanda.* n. 7. p. 18.

III. Vt sponsus minimè moram ageret, sed præsens proculdubio adesset, curat Scholastica sacrum cum Benedicto colloquium producere. *Sciens vtique, Deum vberioris dilectionis ostentatione cum eis morari, qui sermones pios contexunt.* n. 13. p. 19.

In Ægidium Benedicti filium.

5. PANEGYRICVS V.

Ex diuina retributione.

Lib.1. sect.5. n.1. pag. 20.

OBSERVATIO I. ÆGidius vel tunicam inopi exhibuit, quo Dei omnimodam benedictionem consequeretur. *Moneo, eleemosynam adeò hominem gratum reddere coaduteri, vt cœlestibus eum muneribus oppleat.* n.1.p.20.

II. Ægidius cuncta à Domino postulans accipit illico, quia & ipse se totum Domino dedidit. *Ille enim protinus suæ voluntati Deum quasi obsequentem sortitur, qui totum se addicit diuinæ voluntati.* n.7.p.21.

III. Ægidius fugiens sedere & honorari ab hominibus, ideo sedet, & honoratur. *Honor enim fugientem sequitur: & dignus honore obiicitur, qui nihili ducit honorari.* n.12.p.22.

FRVCTVS SECVNDVS.

Fructus secundus.

Bernardus.

1. PANEGYRICVS I.

Ex Regeneratione.

Lib.2. sect.1.n.1.pag.24.

OBSERVATIO I. BErnardus Christum in regeneratione sequitur à Deipara partu editus felicissimo. *Innuo infantes nutricum referre mores, vnde parens prudens debet probam filio nutricem prouidere.* n.1.p.24.

II. Perfectissimæ Bernardi renunciationi, quasi non sufficeret Apostolicum præmium, nempe sedere, & iudicare: aliud eleuatius admodum à Domino excogitatur, scilicet à Christo potari sanguine, sicut lac hiberat, propinante Maria. *Ediscant scriptores, ac Concionatores à latere Iesu vitalem doctrinam haurire.* n.11.p.25.

III. Apostolico Choro Bernardus adscribendus est ex Apostolica vtilissima orbi prædicatione. *Ex fructu enim copioso colligitur Concionatoris zelus: aut concionis excogitata vis.* n.23.p.26.

IV. Bernardus præsul illustrissimus, acerrimus Ecclesiæ propugnator, gregis dominici canis vigilantissimus, suauitate dasperatis vulneribus medebatur. *Illum maximè laudo Præsulem, & Concionatorem, cuius suauia monita officium exerunt flagelli ad improborum correptionem.* n.31.p.28.

2. PANEGYRICVS II.

Ex temporalium dimissione.

Lib.2. sect.2. n.5. p.29.

OBSERVATIO I. BErnardus plus dimisit pro Iesu, quàm ipse Dominus imperarat: se etenim adeò naturâ humanâ exuit, vt præter morem hominum nihil inuenerit in aliis hominibus, quod posset reprehendere. *Proprios defectus agnoscere, aliorumque errata putare esse virtutes, ineffabilem arguit perfectionem.* n.1.p.29.

II. Tam perfectè Bernardus cuncta reliquit, vt è terra vix assumeret ad vitæ nutritionem; tam illustris equidem fuit abstinentia, vt hominibus pulcherrimus appareret. *Vbi innuitur, ieiunio hominem reddi pulchriorem, & fortiorem,* n.7.p.30.

III. Bernardus specialissimè studuit sexus fœminei fugere societatem, ad ineffabilis puritatis custodiam. *Puritas enim castitatis sine studiosa fuga custodiri non potest. Nulla circa castitatis tuitionem cautela nimia videri debet.* n.14. p.31.

IV. Bernardus eleemosinæ operibus in maxima inopia Monasteriis constitutis, eorum egestati succurrit. *Edocens aperire manus ad pauperes, quoties te videris vacuum, vt ex beneficio eleemosynæ ditescere valeas.* n.20.p.32.

V. Bernardus licitis nuptiarum voluptatibus nuncium remittens innumerabili filiorum spiritualium familia honoratur. *Assero bonos filios virtutum paternarum esse confirmationem.* n.25.p.33.

FRVCTVS TERTIVS.

Fructus tertius.

Antonius.

PANEGYRICVS I. 1.

Ex Lumborum constrictione.

Lib.3. sect.1. n. 1. p. 36.

OBSERVATIO I. ANtonius ad vitam asperrimam quasi alatus exsurgit, quis cupiditati renunciauit ex temporalium bonorum ablegatione. *Innuo mortificationis vitam, laborum sustinentiam homines requirere bonis mundialibus vacuos vt requie potiantur, quum tentantur tribulatione.* n.1.p.36.

II. Antonius lucernas accendit ad orationis exercitamenta, nec ideò à corporeis laboribus excusatur, imò lumbos accingit ad externam operationem. *Taxans vtique eos, qui ex prætextu orationis, aut deuotionis, otiositate soluuntur.* n.5.p.37.

III. Tunc Antonius vt lux velocissima ascendit, volat ad superos, cum vinctus & illigatus laboribus, & tribulationibus aspectatur. *Quia tribulationes faciunt homines praepropero cursu tendere ad perfectionem.* n.12.p.38.

IV. Antonius orationis lumina tam acerbæ constrictionis lumborum, seu horribilis carceris tenebras effugauit. *Vix possibile reor, diu posse nos laborum sustinere tentamina, sine orationis adminiculo.* n.19.p.39.

V. Post tot opera egregia Antonius præ dilectionis magnitudine, putabat se nihil gessisse, nullo affectum esse cruciatu. *Amor equidem quò veracior est, eò ad obsequia promptior; vnde ex facilitate operandi, putat se nihil agere obsequij.* n.25. p.40.

PARS II.

Basilius.

PANEGRICVS II. 2.

Ex odio sæculi.

Lib.3. sect.2. n.1. pag.41.

OBSERVATIO I. BAsilius perfectissimè omnibus ablegatis Christi verè filius extitit è Sole Sol. *Non enim verè fulget vt Sol, qui vti Luna mutatur. Virtus persistens commendabilis. Id permanens habemus, quod ex Christo Sole imitamur.* n.1. p.42.

II. Basilius non tepidè, sed feruentissimè Dominum ab ætate florenti secutus est. *Monemur, spirituales viros nec parentum amore, nec seculi bonis detineri, quominus Christum sequantur.* n.6.p.43.

III. Basilius verè discipulus Christi crucem portat egregiè operando, quem quidem antiqua

sanctitatis

sanctitatis luminaria minimè superasse videntur. *Expendo qualis debeat existere Magnus Diuus, Doctor egregius, perfectus vndequaque.* n.17.p.44.

PARS TERTIA.

Hieronymus.

3. ## PANEGYRICVS III.

Ex Ecclesiæ lumine.

Lib. 3. sect. 3. n. 1. pag. 48.

OBSERVATIO I. DIuus Hieronymos prius sal quàm lux, quia scientia ex supposita virtute admodum commendabilis. *Ostendo interim, haud posse sapientiam vtiliter fulgere, persistenter stare nisi proba vita fundamina prius submittantur.* n.1.p.48.

II. Hieronymus lux Ecclesiæ fulgentissima id fulgoris est assecutus precibus & lacrymarum profluentia. *Sapientia etenim, & quæque illustria non absque labore comparantur.* n.8.p.49.

III. Hieronymi sapientia mirabilis planè, sed minimè ad ostentationem ingenij, & mentis solummodo illumiöationem: sed ad voluntatis magisterium, ablegationemque ignorantiæ. *Commendo scientiam, doctrinam, aut prædicationem illam, quæ omnibus vtilis existit.* n.13 p.50.

IV. Hieronymus in vertice positus aspectatus ab hominibus, non vt laudibus efferrent, sed vt acriter calumniis vulnerarent. *Expeimo ineffabile hominis meritum ex calumniis patienter toleratis.* n.19 p.51.

V. Vitæ Hieronymi integritas ostentat eius interni luminis fulgorem, quem tenebras esse proclamantes æmuli, Diuum innocentissimum diritori vulnere afficiunt. *Acrius enim ex acceptis iniuriis vulneratur innocentia, quam iniquitas.* n.23.p.51.

VI. Præfulget Hieronymi castitas ineffabilis, sed post pugnas horribiles. *Edocemur, virginitatis, aut castimoniæ decus, post multas victorias comparari debere.* n.26.p.52.

VII. Hieronymus fulgentissimus ex communi plausu, ex miraculis, ex Religionis incrementis, quia mirum in modum Christum patientem imitatur. *Assero hominem ex infamia iniustè illata, sed patienter tolerata, mirum in modum à Domino honorari.* n.31.p.52.

PARS QVARTA.

Bruno.

4. ## PANEGYRICVS IV.

Ex lucernis ardentibus.

Lib.3. sect.4. n.1. p.55.

OBSERVATIO I. BRuno lucerna est ardens quidem sed minimè lucẽs proximis. *Vita contemplatiua gloriam reclusam sub signaculo otij ciso. Vbi innuo, eremo additos haud debere cum proximis conuersari.* n.1.p.55.

II. Brunonis miram sanctitatem recognosco, quia ex ignis ac damnationis æternæ studiosa meditatione seculum dereliquit. *Assero aspera quæque sufferre posse, qui continuo aut mortis, aut iudicij, aut gehennæ horrorem aspicit.* n.8 p.56.

III. Bruno se ad Carthusianam familiam perfectissimum ostendit ex mira ad contemplationem eleuatione. *Contemplationis cœlestis elogia recenseo.* n.13.p.57.

IV. Bruno, cunctique Carthusianæ familiæ alumni quasi non homines, vel saltem homines haud communi ægritudine pressi, ægrotantis naturæ à cibis (carnibus scilicet) ineffabili constantia abstinent. *Vbi innuo, ieiunium, seu abstinentiam hominem ostendere quasi natura eleuatioris.* n.18.p.58.

V. Brunonis ineffabilem castitatem illustro ex ipsius scribentis testimonio. *Innuens luxuriem igne tartareo succendi, supernam lucem esse castitatem, quæ quidem fugiendo delinquendi occasiones tuenda est.* n.24.p.59.

VI. Ex Brunonis doctrina eiusdem ineffabilem expendo vigilantiam. *Sero vigilat, qui diei sui pace potitur, & non se in diem inimici præparat.* n.29.p.59.

PARS QVINTA.

Romualdus.

PANEGYRICVS V. 5.

Ex Dominica sede.

Lib.3. sect.5. n.1. p.61.

OBSERVATIO I. MIrabilis erga Deum Romualdi dilectio ostenditur, dum adolescens voluptatibus addictus, cupiebat Christum in deserto requirere, & sequi feruentissimè. *Mirabile id, nihil enim adolescenti impudico magis adnatum, quam vel deitati insidias collocare.* n.1. p.61.

II. Romualdus secutus est Christum in Camaldulensem solitudinem, qua quidem Diuus tanto constituit affectu, vt ostenderet; quàm à curis liberum gereret animum. *Solitudinis enim amor arguit animum omninò à secularibus abstractum illectamentis.* n.6.p.62.

III. Relioqueos Romualdus cùm esset viginti annorum totam reliquam vitam pro Domino centum supra illos viginti annos accepit. *Assero hominem diu viuere ex obedientia, ex Dei præsentia, & familiaritate.* n.11.p.63.

IV. Sedit Romualdus tanquam Deus imperans creaturis omnibus, quia perfectissimè Domino, quem sequitur obediuit. *Obediunt enim cuncta ei qui prælatis pro Deo, humilem exhibet obedientiam.* n.16.p.63.

FRVCTVS QVARTVS *Augustiniani.* Fructus quartus.

PARS PRIMA.

Augustinus.

PANEGYRICVS I.

Ex sale & Sole.

Lib.4. sect.1. n.13. p.68

OBSERVATIO I. AVgustinus terræ sal vtilissimus, qui egregiè salis proprietates expleuit, sufficit solus Ecclesiæ. *Innuo, vnum perfectum Euangelij ministrum pro mille.* n.13.p.68.

II. Augustinus Ecclesiæ sal prius in se expertus est incorruptionem ex mira actionum sanctitate. *Prius enim Euangelij minister aut doctor in se*

debet praeũtire, quod in alijs studet efficere. n. 20. p. 69.

III. Augustious sapientiæ sal ex proprio penu cunctis sapientiæ thesauros exposuit Doctorum facilè maximus. *Assero Doctores eos vere esse, qui aliorum doctrinam sic digerunt, vt velut propriam expeimant; differat vix inter librum, & autorem.* n. 27. p. 70.

IV. Sol Ecclesiæ Augustinus, vitæ & doctrinæ fulgorem spargens. *Ostendo, Doctores, ac Concionatores, in morem Solis, & vita, & doctrina radiis debere decorari.* n. 34 p. 72.

2. PANEGYRICVS II.

Ex vitæ fulgore.

Lib. 4. sect. 2. n. 19. p. 76.

OBSERVATIO I. AVgustinus sapientissimus, & sanctissimus, quia Dei induere curauit imaginem, non laudi propriæ studuit, sed ad Dei gloriam, doctrinam, & opera exposuit. *Assero, in eos, qui opera sua Dei gloria libãt, gloriam ipsam incrementis addictã refluere.* n. 19. p. 76

II. Augustinus egregiis virtutis exercitamentis acuit ingenium ineffabile ad cunctarum scientiarum penetrationem. *Quò enim sanctior doctor, eò perspicacior ad ingenij fœtus.* n. 28. p. 77.

III. Augustinus non solùm grauia mandata seruauit, sed minima perfectissimè impleuit. *Assero viros iustos parua piacula fugere, ea præcipuè, quæ aliquam ante alia improba vita vel minimam reddunt speciem.* n. 34. p. 78

IV. Licet Augustinus ineffabili sapientia præfulserit, eius sanctitas mirum in modum sapientiam superauit. *Immo, viros, aut fœminas ingenii perspicacis posse in præcelsioris sanctitudinis prorumpere affectus.* n. 41. p. 79.

3. PARS II.

Monica.

PANEGYRICVS III.

Ex viduæ lacrymis.

Lib. 4. sect. 3. n. 1. p. 81.

OBSERVATIO I. PLorantem viduam Monicam Christus aspexit, & non loquentem exaudiuit. *Quia lacrymæ vtiliter profusa in conspectu Domini vociferantur.* n. 1. p. 81.

II. Monica diu plorans, minimè prohibetur à luctu, quia non ob temporaria incommoda lacrymas profundebat, sed ob Spiritus Augustini iacturam. *Edocet vidua, ob temporarios labores flendum non esse.* n. 8. p. 82.

III. Monica ob perseuerantiam luctus, demùm Augustinum Ecclesiæ peperit. *Ostentans efficacissimas esse lacrymas ad quæque difficilia superanda.* n. 13. p. 83.

PARS III.

Nicolaus Tolentinus.

4. PANEGYRCVS IV.

Ex regno à Patre

Lib. 4. sect. 4. n. 1. p. 85.

OBSERVATIO I. NIcolaus rex cœlestis patris æterni hæres aptè appellatur, imitatur enim Dei munificam erga omnes naturam *Ostendo, nihil magis adnatum Regibus, quam subditis omnibus beneficia exponere* n. 1. p. 85.

II. Nicolaus non solum ex humilitate pusillus, sed ex omnium virtutum fulsit varietate. *Eum Diuum commendabilem admodum reor, qui Protoparentes virtutum imitari contendit.* n. 7. p. 86.

III. Nicolaus ouis mansuetissima, erga proximos mira compassione afficitur. *Ostentatur inde egregia sanctitas, quia pietas, & misericordia erga afflictos perfectionis magna est documentum.* n. 13. p. 87.

PARS IV.

Martinus Canon. D. Isidori Legion.

PANEGYRICVS V. 5.

Ex gestis, & dictis.

Lib. 4. sect. 5 n. 1. pag. 89.

OBSERVATIO I. MArtinus Legionensis, D. Isidori Conuentus decus, Magnus prorsus ex sanctitudinis miræ documentis. *Ostendo virtutis operibus Diuos ostentari Doctores; Gesta enim disertius, quam sermones adducunt proximos ad virtutem.* n. 1. p. 89.

II. Magnus Martinus Doctor post volumen acceptum ab Isidoro, ex cœlesti thesauro proferens cunctas diuitias ad Ecclesiæ vtilitatem. *Edocens Doctores non abscondere lucem, sed ad proximorum eruditionem fulgurare.* n. 8. p. 90.

III. Martinus sapientia plenus minimè inflatur, sed mirificè exercitamentis humilitatis studiũ impendit. *Quam mirum! Etenim agnata esse assolet vanitas iis, qui implentur sapientia. At soliditas vera scientia vanitati vacuum non relinquit.* n. 16. p. 91.

IV. Martini magnalia recenseo, ipsiusque Diui doctrina illustro, ex salis symbolo, *Interim castitatis, sapientia otium fugientis, paupertatis religiosæ, aliarumque virtutum fulgorem ostendo ad Religiosi institutionem.* n. 22. p. 92.

V. Martini magnalia expono, eiusdemque Doctoris sententiis confirmo, ex lucis typo. *Vbi adhuc Religiosum virtutibus, ac miraculis fulgentem describo perfectum.* n. 30. p. 93.

PARS V.

Ioannes de Sahagun.

PANGYRICVS VII. 6.

Ex perfecta mundi renunciatione.

Lib. 4. sect. 6. num. 1. pag. 95.

OBSERVAT. I. AVgusti diui commendabiles admodum ostentantur, dum viri cùm sint, puerilem synceritatem conseruant, Ioann. de Sahagun hinc augustus obiicitur. *Deo gratissimus, qui in ætate virili, aut senili ætatis puerilis refert sinceritatem.* n. 1. p. 95.

II. Si augustè Ioannes de Sahagun vir, se puerum ostendit: augustius planè puer, se virum operibus illustrissimis exposuit, *Gratior adhuc numini ostenditur, qui in puerili ætate virilem fortitudinem, senilem grauitatem ostentat.* n. 6. p. 96.

II. Si augustè Ioannes de Sahagun vir, se puerum ostendit: augustius planè puer, se virum operibus illustrissimis exposuit. *Gratior adhuc numini ostenditur, quæ in puerili ætate virilem fortitudinem, senilem grauitatem ostentat.* n. 6. p. 96.

III. Ioanes de Sabagun Iesum possidens, cuncta temporaria contemnit, diuitias, & honores côneulcat. *Nam qui Deum possidet vnicum thesaurum, cuncta mũdi bona contemnere necessarium est.* n. 12. p. 97.

IV. Ioannes de Sagahun se exponit agrum fructibus omnibus plenum spiritualibus, ex vicinitate cum Iesu ineffabili. *Nam qui iuxta Christum morantur, eiusque continua præsentia fruuntur plenitudine donantur.* n. 17. p. 98

V. Ioannes de Sahagun Iesum in Eucharistia aspectans, se omninò purum affirmat, & immaculatum. *Qui ad cælestium, ac diuinorum exceptionem magna cordis mundities necessaria est.* n. 22. p. 99.

Fructus quintus.

FRVCTVS V.
Norbertus.

1\.

PANEGYRICVS I.
Ex principis profectione.

Lib. 5. sect. 1. num. 1. pag. 102.

OBSERVATIO I. NOrberto Dominus innumera tradidit talenta iuxta tanti animi capacitatem. *Immo a munificentissimo Domino plus accipere, qui se se amplius capacem effecerit.* n. 1. p. 102.

II. Norbertus Christi æmulator se omnium seruorum Dei minimum reputabat. *Se equidem sanctissimum ostentat qui exiguam aliorum virtutem sua arbitratur præcelsiorem.* n. 7. p. 103.

III. Norbertus prædicationis talentis à Domino donatus, miros fructus parturiit Ecclesiæ. *Edocens quidem Concionatores Euangelyque ministros, solummodo auditorum vtilitati curam expendere.* n. 12. p. 104.

2\.

PANEGYRICVS II.
Ex Principis reuersione.

Lib. 5. sect. 2. n. 1. p. 105

OBSERVATIO I. NOrbertus fidelissimus seruus ostenditur, dum talentis talenta acquirit, id est filios innumeros lucratur, qui parentis optimi referant perfectionem. *Quàm laudabiles filij, qui parentum virtutes æmulantur.* n. 1. p 105.

II. Norbertus totum id, quod à Domino accepit, etiam temporariorum bonorum, ipsi reddidit in pauperibus, nihil sibi retinuit. *Commendabiles admoto Præsides, qui de Ecclesia redditibus nil proprijs commodis reseruant,* n. 7. p. 106.

III. Norbertus fidelissimus præsul non solùm sermone, sed & opere Prælatus eximius totam vitam ouium vtilitati consecrauit. *Quam commendabilis Præsul, qui nihil sibi è vita reseruat, totam litat subditorum obsequio.* n. 12. p. 107.

Fructus sextus.

FRVCTVS VI.
Prædicatores.

PARS PRIMA.
Dominicus.

1\.

PANEGYRICVS I.
Ex prædicationis Sale.

Lib. 6. sect. 2. num. 1. pag. 109.

OBSERVATIO I. LIberi Dominici terræ sal, virtutum condimentum, salis instar, ab igne prosilientes. Prædicatorum doctrina orbi salutaris. *Immo, Euangelicam doctrinam gratis proferendam eo solo præmio, vt plures ad conditorem adducantur.* n. 1. p. 109.

II. Sal Dominicus Christi salis extitit imitator, qui corruptos iam peccatores ad sanitatem adduxit. *Quam difficilis conuersio illius, qui diu existens in crimine, peccata addit peccatis.* n. 12. p. 111.

III. Dominicus nunquam timore prosperitatis euanuit, seculi contempsit prosperitate frui, vt veræ sapientiæ gloriam mereretur. *Etenim superbia, aut arrogãtia sapientiã omnino disperdit.* n. 21. p. 112.

IV. Prius Dominicus sale virtutis ac pietatis, quàm doctrinæ luce ornatus obijcitur. *Quia minime laudanda, sine virtute sapientia ostenduntur.* n. 28. p. 113.

V. Dominicus vt in sapientia profectus egregios faceret, abstinentiæ miræ operam impendit. *Sapientia enim acuitur, cùm vini specialiter vsus abstrahitur.* n. 35. p. 114.

VI. Dominici pueri sapientia fuit cum corporis puritate coniuncta. *Castitas etenim assolet cum sapientia adeò colligari, vt summa sapientia summam innuat puritatem.* n. 42. p. 115.

VII. Dominici sapientia non fundata erat in vtilitatibus, aut commodis secularis commendationis, sed in Deo solummodo. *Inanis enim sapientia, quæ & Dei gloriæ, & proximorum saluti non seruit.* n. 47. p. 115.

VIII Dominicus, eiusque Religionis doctrina à veraci sapientiæ fonte profluere probatur; quia mundialem sapientiam superat. *Nam quæ à Deo sapientia profluit, omnes sæculi fallacias, hæreticorum versutias absumit.* n. 52. p. 116.

PANEGYRICVS II. 2.
Ex sanctitatis luce.

Lib. 6. sect. 2. num. 1. pag. 117.

OBSERVATIO I. MIra Dominici sapientia ex sanctitatis luce maximè est commendanda. *Illa enim prædicatio efficax ad peccatorum reductionem quæ magis vita, quàm sermone clamat.* n. p. 117.

II. Dominici lux ros erat lacrymarum ex miseriæ ærumnæque proximi pijssima compassione Ideo Angelus habebatur. *Lacrymæ enim hominem in Angelum conuertunt.* n. 6. p. 118.

III. Dominici interna virtus in manifestum erumpebat ad proximorum communem vtilitatem. *Vbi ostendo Euangelii proferendi ministerium viros requirere abundanti spiritu succensos.* n. 12. p. 118.

IV. Dominicus lucis Angelus, quia egregius extitit Prædicator. *Perfectum describo Prædicatorem ad lacrymas auditores excitantem, liberè increpantem: sed plausu exauditum, quia puri mores, & vox correptionis suauissima.* n. 17. p. 119.

V. Dominicus sese Deo propinquum ostentauit ex lucis eleemosynæ fulguratione. *Eleemosynam gerens Deum æmulatur adeo, vt ad eius propinquitatem eleuetur.* n. 28. p 120.

VI. Dominicus ex eleemosynæ luce profusa plus à Deo accepit, quàm pauperi exhibuit. *Exprime eleemosyna diffluentiam, plus accipiente, quam dante eleemosynario.* n. 35. p. 121.

VII. Dominicus Sol, instar magni luminaris, quinque radiis ornatus, scilicet Castitate, Charitate, Oratione, Exemplo, & Miraculis. *Assero, veracem Diui fulgorem non tam à miraculis, quàm ab exemplis procedere.* n.40.p.122.

VIII. Dominicus, eiusque Prædicatoria familia sub gremio Deiparæ velut gemma pretiosissima custoditur. Vnde & Patris, & Filiorum mira humilitas elucescit. *Exprimo, securissimè degere qui sub tutamino Mariæ versatur.* n.46.p.123.

PARS II.

Thomas.

3. PANEGYRICVS III.

Lib. 3. sect. 3. num. 1. pag. 125.

OBSERVATIO I. DOctrina Thomæ sanctitas est, sanctitas est doctrina. *Quid doctrina, quid sapientia sine sanctitudine proficit.* n.1.p.125.

II. Thomas Angelicus sal est augustissimæ sapientiæ cuius dogmata non discipulos, sed Magistros informant. *Ea doctrina apprimè commendabilis ostenditur, quæ ad proximorum salutem gerendam erudit discipulos.* n.7.p.127.

III. Thomas est verè Angelicus, quia non solùm eius interni sensus, seu animi potentiæ: sed externi Angelicam sapiunt naturam. *Ex virginitate sensus corporei quasi in spirituales potentias conuertuntur ad mysteriorum cognitionem.* n.11.p.127.

IV. Thomas non iam solùm Angelicus, sed quodammodo Deificus, vt diuidere possit lucem à tenebris, siue ab erroribus dogmatum veritatem. *Doctores, aut Concionatores, qui student veritatem à mendacio secernere, aut virtutem à vitiis, quasi Deifici ostentantur.* n.18.p.129.

V. Thomæ sapientia sanat, præseruat verò sal. *Illam sapientiam taxo, quæ floridis studet sermonibus, non fructibus. Verò sapiens fructuosus obiicitur.* n.22.p.129.

4. PANEGYRICVS IV.

Ex luce mundi.

Lib. 6. sect. 4. num. 1. pag. 130.

OBSERVATIO I. THomas ex virginitate tot mysteria cœlestia expressit, tot exposuit arcana, vt cum Prophetis debeat collocari? *Castitas quidem admodum confert ad sapientiam; veritas enim menti pura apertius manifestatur.* n.1.p.130.

II. Thomas meritò appellatur Angelicus, quia pro tuenda Virginitate decertauit. *En enim castitas Virgines efficit quæ pugnax exsurgit, & victoriosa fulget, seu aduersus luxuriem in proximis decertando, seu proprios appetitus comprimendo.* n.9.p.131.

III. Miram D. Thomæ humilitatem sapientissimi illustro. *Assero, verè humilem nihil in se spectabile indicare, mirosque humilitatis profectus innuo.* n.15.p.132.

IV. Thomas miro silentio animi ac corporis puritatem ornauit, custodiuit. *Silentium enim puritatis animæ, corporisque castimoniæ custos est.* n. 21. p. 133.

V. Thomas sapientissimus oratione præmissa contra luxuriem, contra hæreticos certamina instituebat, & dictis, & scriptis; ideò eorum consilia viriliter dissipauit. *Oratio enim efficacissima ad consilia noxia obruenda hostium Ecclesiæ, & ad sacra fidei dogmata (sapientiæ regulam) conciliandæ.* n. 27.p.134.

PARS III.

Petrus Martyr.

PANEGYRICVS V. 5.

Ex Vitis veræ palmite.

Lib. 6. sect. 5. num. 1. pag. 136.

OBSERVATIO I. PEtrus multis coronis ornatus, Confessor, Virgo ac Martyr, cunctas debet Deiparæ Mariæ. *Cui quidem Diuorum omnium adscribenda victoria.* n.1.p.136.

II. Petrus fructus suauissimus ex amarissimo palmite exortus: seu hæreticorum filius malleus à cuna hæreticorum. *Miraculum ne*, in filijs non inueniri, quidquid pietatis, aut nequitiæ in parentibus præcessit. n.7.p.137.

III. Petrum Palmitem quidem fructiferum sanctissimis Deus Religionis prædicatoriæ exercitamentis excoluit, vt vberiores fructus & in persecutione hæreticorum, & in Martyrio produceret. *Edoceris, prius gladio sanctorum exercitamentorum te cunctas passiones superaturum, quam ad Euangelicum munus, fideique tutamina procedas.* n. 12.p.138.

IV. Petrus non trahitur ad Martyrium, sed lubens sequitur, persecutionis quærens certamina mortis captans pericula. *Fortissimorum* IESV *militum est, labores quærere, ad dira certamina properare.* n.20.p.140.

PARS IV.

Catherina Senensis.

PANEGYRICVS VI. 6.

Ex lampadis fulgoribus.

Lib. 6 sect. 6. num. 1. pag. 142.

OBSERVATIO I. CAtherina puellula grados scandit, dum Deiparæ præstat obsequium: subindicans, patrocinio & ducatu Mariæ ad supremum perfectionis cumulum ascensuram. *Mirabiles planè ex affectu in Deiparam Religiosæ mentis profectus.* n.1.p.142.

II. Catherina puellula, virtute perfectissimam transcendit ætatem. *Puer Deo litans obsequium, Dei commendat potentiam; quia quod vltra naturam puerilem est, ab Authore naturæ esse dignoscit.* n.8.p.143.

III. Virginis Catherinæ immortalis fulgor, ad cœlestia penetranda Mysteria ad spiritum Prophetiæ. *Quia Virginitati Dei occulta Mysteria ac consilia reserantur.* n.14.p.144.

IV. Catherina iam non mulier, sed vir fortissimus: non fœmineæ deuotioni dat studium, sed egregiis Apostolicis exercitamentis operam impendit. *Assero fœminas fragiles ex virtutum eleemosyna, ac charitatis exercitamentis in fortissimos viros mutari.* n.20.p.145.

Fructus ſeptimus.

FRVCTVS VII.

Seraphici.

PARS PRIMA.

Franciſcus.

1. PANEGYRICVS I.

Ex paruulis facta reuelatione.

Lib.7. ſect.1. num.1. pag.148.

OBSERVATIO I. CHriſtus acceptus Gentilibus, non Iudæis, Franciſco ſuo dilectiſſimo dedit acceptum fuiſſe cunctis hominibus *Egregij planè eſt meriti, hominem cunctis hominibus acceptum, ac gratum eſſe.* o.5.p.148.

II. Franciſcus ad tantæ ſanctitatis felicitatem euectus eſt incipiens à pauperum ſubleuatione. *Miſericordia enim in pauperes viam aperit felicitati.* n.12.p.150.

III. Gratias agit Franciſcus pro temporariis bonis, queis pauper abundat; quia eadem bona liberaliſſimè omoibus elargitur. *Qui enim pauperi dat, retinet quod largitur, & multiplicat.* n.17.p.150.

IV. Franciſco Chriſtus reuelauit ſuæ Paſſionis myſterium, vt Ieſu labores præſidium exiſterent patienti. *Alleuat enim noſtros labores laborantis Domini meditatio.* n.23.p.151.

V. Labores, improperia perſecutiones, quibus miles tyro Franciſcus actus eſt, perſpicuum teſtimonium eiuſdem ineffabilium profectuum ſpiritualium extitere. *Laborum ſuſtinentia viros aptos beatitudini efficiũt præparãt ad anguſta.* n.28..152

VI. Franciſcus paupertate ſumma curauit Chriſti conſanguinitatem adipiſci. Vbi de ſtigmatibus. *Equidem paupertas homines Dei conſanguineos efficit.* n.34 p.153.

VII. Paupertate ſpecioſiſſima Franciſcus eiuſque paruulorum ſeu minorum Religio illuſtriſſima omnium animos, oculoſque attripit. *Porrò paupertas voluntaria, ſæcularium que rerum deſpicientia ſibi omnium conciliat affectum.* o. 40. p. 154.

VIII. Aduerſus Franciſcum cuncti tartarei hoſtes inſurgunt pugnaces ne militia minorum roboraretur, ſed ouditate paruulorum facillimè debellãtur. *Nihil enim fortius paupertate voluntaria, ad horribiles impugnationes ſuperandas.* n.46. p.155.

2. PANEGYRICVS II.

Ex omnibus paruulo datis.

Lib. 7. ſect. 1. num. 1. pag. 156.

OBSERVATIO I. FRanciſco tradita à Deo tanta multiplicatio filiorum, vt Chriſtum æmulari videatur, cui traditus à patre omnium cœtus prædeſtinatorum. *Profectò tanta prolis multiplicatio a ſolo Deo parente optimo poteſt ortum habere.* n.1.p.156.

II. Omnes in filiis minoribus parentem Franciſcum illicò agnoſcimus, ſanctitas enim filiorum patris adhuc refert ſanctitatem. *Aſſolent boni filij poſt multa ſecula, poſt diſcrimina rerum patria referre natalitia.* n.6.p.157.

III. Franciſco pater cœleſtis omnia, ideſt, omnipotentiam tradidiſſe videtur, qui in morem Filij Dei, miracula exciſat hominibus ſalutaria. *Illa etenim mirabilia ſapiunt cœleſtem Auctorem, non Dæmonis præſtigium, quæ ad Dei gloriam & ſalutem proximi excitantur.* n. 11. p. 158.

IV. Franciſcus à Patre cœleſti ob innocentiam vitæ ad hæreditatem, quam amiſit Adamus, eo perfectius eſt introductus. *Innocentia ſtatum innuit in Dino, animantibus, & volucribus imperitare ſed præcipuè à Deo oculos ſiue mentem nunquam abſtrahere.* n. 57. p. 159.

V. Franciſcus à Domino accepit dona cœleſtia innumera & ſpiritualium chariſmatum, & conuentuum innumerabilium; quia ſtudioſiſſimum ſe oſtendit circa templorum ornatum, præcipuè circa Deiparæ delubra. *Expendo, quam Deo acceptus ſit, quamque auguſto præmio afficiatur, qui ornatui templorum dat operam.* n. 26. p. 161.

VI. Diſcimus à Franciſco, multa à nobis gerenda ex vitæ aſperitate, & virtutum exercitamentis; vt valeamus ab impudicitia liberari. *Profectò indiget multis, aſperitate ſcilicet, lacrymis, receſſione à fœminis, vti otio fugere ſilentio decorari, qui curat à luxurie non vinci.* n. 32. p. 162.

VII. Humilitas Franciſcum ad auguſtiſſimum verticem nempe ad Luciferi vacuam ſedem euexit. *De humilitatis quidem more, nam qui humiliantur propter Chriſtum, ab ipſo exaltantur.* n.38.p.163.

VIII. Franciſcus corde humilis, oſos fuit affectatæ ſubmiſſionis, qua hypocritis ad occupandos honores vti aſſolet. *Quam capitali odio Deus hypocriſim proſequatur innuo.* n.44.p.164.

PARS SECVNDA.

Sacra Stigmata.

PANEGYRICVS III. 3.

Ex hominis abnegatione.

Lib. 7. ſect. 3. num. 1. pag. 166.

OBSERVATIO I. FRanciſcus Chriſti vulnerati imago, Chriſtiani populi validiſſimum eſt propugnaculum. *Innuo Chriſti ſuffixi imaginem Domini vulnerati memoriam validiſſimum eſſe aduerſus animi, tres hoſtes præſidium.* n. 1. p. 166.

II. Ab ſtigmatibus Franciſci omnis gratia Ieſu fidelibus profluxis ad vitiorum extinctionem. *Nam vulnera Ieſu fontem emittunt, ad iram, atque luxuriam, aliaque vitia extinguenda.* n. 6. p. 167.

III. Quàm glorioſum Franciſco in Ieſu vulnerati conſortium aſſumi, imò quæri, & inuitari ab illo, qui ad conſortium Crucis auguſtiſſimum neminem cogis, ſed vltroneos excipit. *Ediſcimus, perſpicuum admodum diuinæ dilectionis documentum eſſe; quæri nos à Domino ad laborum ſuſtinentiam.* n. 18. p. 168.

IV. Franciſcus, qui ſuſtulit crucem Saluatoris, ſacris ſtigmatibus honoratur. *Nam ſimilitudo Chriſti paſſi nunquam non homini glorioſa & honorabilis eſt.* n.17.p.169.

V. Franciſcus ex ſacris ſtigmatibus non vanè extollitur, ſed humiliter compungitur. Vide eius vulnera peccatoribus compunctionem norunt excitare. *Quàm durus, qui non compungitur Chriſti ſuffixi imagine obiecta.* n.25.p.170.

VI. Franciſcus Chriſtum ſequitur vulneratum, ex compaſſionis affectu factus Chriſtus, quem Seraphici ſequi, & imitari Ieſum veluti alterum

cerum possint. *Innuitur, Religiosos ex Passionis contemplatione ad perfectionem excitari.* num. 25. pag. 171.

VII. In Francisci stigmatibus omnimoda securitas peccatoribus accurrentibus, qui tamen contritione præmissa accesserint. *Christi etenim passio peccatoribus pœnitentibus protectionem, ac securitatem impendit.* n. 30. p. 172.

VIII Franciscus aptè potest de Iesu amicitia gloriari, qui ex dilectionis affectu Seraphico dilecti in se vulnera assumpsit. *Equidem ineptè te amantem ostentas, si dilecti non studes possessiones, ac dolores imitari, & in te transferre.* n. 34. p. 173.

IX. Franciscus non suam, sed Iesu crucem ex initio conuersionis sustulit; quia tribulationes cum ipso tolerans, idem cum ipso corpus, & sanguis factus est. *Idem cum Christo efficiuntur, qui cum ipso labores tolerant.* n. 39. p. 174.

PARS TERTIA.

Meus Antonius.

4 PANEGYRICVS IV.

Ex præcincti fulgoribus.

Lib. 7. sect. 4. num. 1. pag. 176.

OBSERVATIO I. ANtonius præcinctus asperitate vitæ, & virtutis exercitamentis, homini tamen similis apparuit, vitæ asperitatem, virtutemque facilem esse ostentans, cunctis ipse amabilis. *Assero leuia onera reddi ex affectu voluntatis.* n. 1. p. 176.

II. Antonius promptissimum se ad omnia mala sustinenda ostendit, qui magnum Antonium secutus, se se in solitudinem recepit. *Ad prædicationis dira certamina se debent Concionatores in laborum sustinentia præparare.* n. 6. p. 177.

III. Antonius egregius prædicator doctrinæ ac operum simul fulgorem spargebat ineffabili animi donatus puritate. *Edocet Concionatores egregios quasi impeccabiles ostentandos ad proximorum conuersionem.* n. 12. p. 177.

IV. Antonius lucerna fuit ductrix, exemplis suis cunctos ad perfectionis verticem adducens. *Assero exẽplis potius, quàm verbis, adductos auditores perseuerantiores in via virtutis consistere.* n. 18. p. 179.

V. Antonius fortissimus sacræ militiæ Dux ad nullos procerum Concionator paucbat occursus, liberè emittebat corruptionis iacula. *Edocens Euangelij ministros Apostolicam in dicendo libertatem.* n. 21. p. 179.

VI. Licèt Antonius tanta sapientia polleret, vt doctor primus Seraphici Ordinis existeret, & Concionator egregius exsurgeret: tamen mira humilitate emicuit, nunquam vanitati libans obsequium. *Mirum plane, nam sapientia assolet esse agnatum vanitatis piaculum.* n. 27. p. 180.

VII. Ex vigore prædicationis Antonij ferè omnes auditores conuertentis, innumeros hæreticos, illustrem hæresiarcam conuincentis, & reducentis, colligitur virtus, sanctitásque prædicatoris. *Etenim concionis vis à prædicatoris virtute exoritur.* n. 36. p. 182.

VIII. Antonius verè arca testamenti fuit appellatus, quia & Euangelij tabulas venerabiles, & vitale Manna auditoribus ministrauit. *Ostendo, sanctam Concionatoris vitam quasi Euangelium sanctificare: Verbáque Euangelica vitam æternam præsentare audientibus.* n. 41. p. 183.

IX. Antonius sanctissimæ Regularis vitæ fulgore conspicuus, viuus Martyr exponitur. Ideò Martyrio mitiori quidem, coronatus non est, qui tam ardenti illius flagrauit affectu. *Ostendo perfectum Seraphici Ordinis alumnum, imò quemlibet Religiosum perfectione fulgidum, illustrissimum Martyrem esse.* n. 47 p. 184.

X. In manu Antonij lucerna ardentissima dilectio Iesu ostenditur, imò ipse dilectus Iesus puer aspiciendus obiicitur. *Quia deuotus animus eius, qui perfectioni studet, gratissima Iesu pueri sedes est.* n. 53. p. 185.

XI. Antonius fulgentissima miraculorum lumina exposuit ad auditorum solummodo confirmationem, ad peccatorum vtilitatem, vti suum æmularetur Iesum. *Ea Diuorum mira expriment potestatem, qua in proximorum vtilitatem excitantur.* n. 58. p. 185.

PARS QVARTA.

Bonauentura.

PANEGYRICVS V. 5

Lib. 7. sect. 5. n. 1 pag. 188.

OBSERVATIO I. BOnauentura perfectissimus extitit Religiosus, tanto cœlestis gratiæ sale conditus, tanto virtutum fulgore stipatus vt in Adamo minimè deliquisse quodammodo videatur. *Perfecti Religiosi mores in Monachorum eruditionem exponam.* n. 1. p. 188.

II. Bonauentura sol, & lux, verus doctor, & Pontifex non sibi, sed subditorum vtilitati vim exerit. *Edocens Doctores, & Pontifices, ac Præpositos, addicendos commodis subditorum.* n. 9. p. 189.

III. Bonauenturæ lucerna fulgentissima ex doctrinæ sapientia, sal est ex humilitatis affectu. *Vana admodum scientia sine humilitate, sicut sal, infatuatur.* n. 16. p. 190.

IV. Bonauentura sapientiæ sal cum charitatis luce coniunxit, ne sapientia euanesceret, ac difflueret. Si enim charitatis, seu sanctitatis calore sapientia non solidatur, illicò perire cogitur. n. 23. p. 191.

V. Bonauenturæ sapientiæ & sanctitatis sal Sole donatur, vt in conspectu Solis huius gloriosissima appareat omnium linguis cantabilis sanctissimi doctoris fama. *Plausus enim communis assolet infallibilis plerumque meritorum Diui indicatio.* n. 29. p. 191.

PARS QVINTA.

Clara.

PANEGYRICVS VI. 6

Ex vna de prudentibus.

Lib. 7. sect. 6. num. 1. pag. 194.

OBSERVATIO I. OPera Claræ ex cœlesti Oraculo, claritati nominis responderunt. *Felix, cuius præclara gesta nominis cohærent claritati.* n. 1. p. 194.

II. Clara verè prudens virgo ostenditur ex mirabili eius orationis efficacia. *Virginitas enim ad exorandum efficatissima assolet ostentari.* n. 7. p. 195.

III. Clara gladio Eucharistici panis, cuius specialissimo flagrauit affectu, ab hostibus inuisibilibus

bilibus, ac visibilibus, illustrissimas victorias reportauit. *Assero Eucharistiam a cunctis hostibus reportare victorias.* n. 14. p. 197.

IV. Prudentissima Clara virili constantia se ad fœmineæ fragilitatis ditionem minimè pertinere, ostendit. *Agnata equidem fœminis inconstantia.* n. 21. p. 198.

Fructus octauus.

FRVCTVS OCTAVVS.

Redemptores.

PARS PRIMA.

Nolascus.

1. ### PANEGYRICVS I.

Ex perfecta nudatione.

Lib. 8. *sect.* 1. *num.* 1. *p.* 200.

OBSERVATIO I. Apud dexteram manum infantis Nolasci apum examen visum condire fauum mellis, manus illius munificentiam in pauperes præsignans. *Hinc colligo benedictionem Nolasci vbertatem, quia pietas in pauperes cœlestibus muneribus donatur.* n. 1. p. 200.

II. Nolascus mirum in modum crescens obiicitur benedictionibus vberum Mariæ, erga quam eum lacte exiuxit affectum. *Innuo, pueros sub Virginis tutela feliciter educari.* n. 6. p. 201.

III. Nolascus Saluatorem Crucifixum sequitur, vt Deiparam protegat ab Albigeosibus impugnatam: Ordinemque instituit temporali pugna, spiritualique certamine Virgini propugnaculum præparantem. *Assero, per Maria obsequium exhibitum nobis victorias, puritatem, imperium diuitiasque cælestes præparari.* n. 12. p. 202.

2. ### PANEGYRICVS II.

Ex æterna retributione.

Lib. 8. *sect.* 2. *n.* 1. *pag.* 204.

OBSERVATIO I. Operibus Nolasci ineffabilis muneratio respondet, quia Virginem de Mercede, aut de beneficiis sibi plurimis deuinxit obsequiis. *Vos assero, Mariæ alumnos miris profectibus & spiritualibus, & temporariis exornari.* n. 1. p. 204.

II. Nolascus propinquos dereliquit. à seculo abstractus, ab hæreticis omninò recedens, contagium fugiens societatis. *Assero, ex improborum societate iustos cruciatibus affici horribilibus, vnde prudentissimè ab eis recedunt.* n. 9. p. 205.

III. Sanctissimum Nolasci odium in hæreticos, fidei, ac Deiparæ hostes expendo. *Perfecti enim odio iusti improbos prosequuntur, dum vitia, non naturam impugnare student.* n. 16. p. 206.

IV. Nolascus Regiam domum puritatis studiosus dereliquit, Curiæ infectionem timens. *Aureis enim in poculis, dulcibus in cibis, domibus in proceribus vitiorum venena propinantur, condiuntur, ac conduntur.* n. 22. p. 206.

V. Nolascus nuptias fugit virginea immortalitate in præsenti quodammodo decoratus. *Castitas enim virgines exuit mortalitate, & ad Cælicolarum consortium adducit.* n. 36. p. 207.

PARS II.

Ordo.

PANEGYRICVS III. 3.

Ex expressione Trinitatis.

Lib. 8. *sect.* 3. *num.* 1 *pag.* 209.

OBSERVATIO I. Ordo SS. Trinitatis non ab hominibus excitatus Diuis, sed à solo Deo trino & vno Conditoris sui gerit imaginem. *Assero commendabilem Religiosum qui Fundatoris virtutes imitatur: hominemque Trinitatis imaginem.* n. 1. p. 209.

II. Ioannes & Felix primi Ordinis Triadis Patres vnitatem pacificam Trinitatis beatissimæ æmulantes, pacificæ militiæ dant initium. *Innuo Religiosorum concordiam, qua plures personas quasi vnicam constituit essentiam.* n. 8. p. 210.

III. Dedicit Ordo Trinitatis Conditricis suæ concordiam inter se se Personarum initiatis, vt in Redemptione captiuorum eundem concordiæ, ac amoris nexum obseruaret. *Adnoto, fideles seipsos in proximis, etiam hostibus recognoscere debere, & illos vt se diligere.* n. 14 p. 211.

IV. Ordo Triadis Fundatricis Trinitatis refert paternitatem piissimam erga captiuos, erga peccatores adeò, vt omnibus mundi quodammodo sufficiat afflictis. *Moneo Ecclesiæ præsules, Euangelij ministros, patres-familias, paternum affectum erga delinquentes subditos ostendere.* n. 19. p. 212.

FRVCTVS NONVS. Fructus nonus.

PARS PRIOR.

Elias.

PANEGYRICVS I. 1.

Ex Raptu.

Lib. 9. *sect.* 1. *num.* 1. *p.* 214.

OBSERVATIO I. Ad montis verticem, ad transfigurationis gloriam Petrus eleuatur, quia errantium correptor erat electus. Elias ad cœlorum cacumina raptus, quia egregius veritatis præco errantem corripuit Israelem. *Ostendo perfectos Euangelij ministros, præcelsos Præsules decere seueritatem, quæ quidem vera est mansuetudo.* n. 1. p. 214.

II. Elias alter Iacobus vitiorum vtique supplantator, môtis Thabor, seu Carmeli adducitur in verticé, quia sacræ militiæ regularis inuentor. *Assero inuentores rerum spiritualium apud Deum sese augustos ostentare.* n. 10. p. 215.

III. Ioannes ad montem assumitur cultor virginitatis, Elias curru igneo rapitur virginitatis præco. *Assero, Virgines (speciatim primos) esse affines proximosque Deitati.* n. 16. p. 217.

IV. Hos Christus ad montem specialem adduxit, quia aliis zelo potiores. Meritò Elias ad superos eleuatur igneo curru tam igneo zelo accensus in peccatores, vt proprio incommodo numinis consuluerit honori, ac illorum supplicio. *Probatur verus Concionatorum, aut Præsulum zelus, dum vel proprio*

proprio incommodo instant correctioni peccatorum. n.22.p.217.

V. Petrum Iacobum, ac Ioannem Dominus testes suæ elegit gloriæ, quia validissimi non corripiendi erant timore coram principibus. Ideo Elias ad Antichristi tempora, dominicæ gloriæ curru raptus, asseruatur in testem. *Edocentur Euangelij ministri liberè proferre veritatem in principum conspectu.* n.29.p.218.

2. PANEGYRICVS II.

Ex apparitione.

Lib. 9. sect. 2. num. 1 pag. 220.

OBSERVATIO I. ELias, qui olim totus erat horribilis, in conspectu Euangelij Mosis socius, id est pietate conditus apparet. *Edocens vtique, Euangelij ministris, fideliumque Prælatibus, neque in iram, neque in lenitudinem nimiam deflectendum, sed mansuetudine condiendam seueritatem.* n.1.p.220.

II. Apparet Elias è paradiso adductus, vt videat sibi ob pelliceam zonam pœnitentiæ niuea vestimenta præparari. *Innuo quam Deo placeant atra pœnitudinis indumenta.* n.9.p.221.

III. Differt eum Domino de Passione Elias coram Discipulis, non vt ipse Elias promptior redderetur ad patiendum, quem promptissimum aspiciebat Iesus, sed vt Apostolus alliceret ad patientiam. *Negotia enim circa crucem ac labores faciliora redduntur ex collocutione, aut communicatione.* n.16 p.221.

IV. Elias augustissimo à Iesu honore afficitur, dum in gloria ostentatur, vt eum faciat difficili dilatione apud paradisum patienter persistere. *Certè honores valdè conferunt, ad firmandos homines in difficili virtutis statu.* n.19 p.222.

V. Apostolis signum de cœlo datur ad Deitatis fidem Elia apparente. *Supra homines enim ostentatur Propheta, qui à gloria, seu propria voluptate scit pro salute proximorum abstinere.* n.23.p.223.

VI. Elias quasi præcipuus in hac gloriosa apparitione ostenditur, vt asperitas vitæ Prophetæ speciali bonore afficiatur. *Qui enim asperitati vitæ studem specialissimo præmio, seu laude, seu honore, seu gloria, à Domino donantur.* n.30.p.224.

VII. Eliam Dominus gloriæ mundialis contemptorem adducit Transfigurationis die, vt moneat discipulos, gloriam præsentem citò transire: nec debere Petrum operam dare tabernaculi persistentis molitioni. *Sic prudens mundi delicias aspectat, sic cuncta aspicit temporaria.* n.36.p.225.

PARS POSTERIOR.

Theresia.

3. PANEGYRICVS III.

Ex quinque Virginibus prudentibus.

Lib. 9. sect. 3. num. 1. p. 227.

OBSERVATIO I. THeresia decem, siue omnium virtutum fulgore coruscat, omnimoda nitet puritate: *Assero, perfectam Christi sponsam omnium virtutum concordi varietate nitescere debere.* n 1.p.227.

II. Theresia Virgo fulgenti contemplationis lampade accensa, è Carmeli vertice ad cœli cacumina tartarei hostis fugatura tenebras, euolauit. *Ostendo iusti preces efficacissimas ad inuisibilium hostium comminationem.* n.6.p.228.

III. Pulcherrimis mortificationis gressibus Theresia discalceata ad dilectissimum properauit sponsum. *Assero, mortificationem animum infirmum robore masculo donare, firmiúsque Deo vt adhæreat efficere.* n.11.p.229.

IV. Theresia obuiam procedit non solùm Sponso, sed Sponsæ, quia masculæ fortitudinis, Ordinis reformatæ quasi Sponsus ostenditur. *Assero Deum fragili fœminarum in sexu illustrius triumphum agere.* n. 17.p.230.

V. Theresia vt Virgo, Christi procedit ad nuptias; vt Mater, adstat sponso; quia Mater & Virgo mira virginitate, ac fœcūditate floruit. *Virginitatis fœcunditatem spirituulem commendo.* n.26. p. 232.

VI. Theresia lampadum, seu virtutum fulgore redditur sponso Deo agnata: vnde de Iesu va appellatur, quasi similis Deo sponso. *Assero, omnium virtutum colligatione animum reddi similem conditori.* n.33.p.233.

4. PANEGYRICVS IV.

Ex quinque fatuis Virginibus.

Lib. 9. sect. 4. num. 1. pag. 234.

OBSERVATIO I. NOn solùm fatuas Virgines, sed & prudentes Theresia vincit, quæ nunquam circa sponsi dilectionem dormitauit. *Illa dilectio præstantissima est, quæ non nouit intermissionem.* n. 1.p.234.

II. Theresia non viris subdita est Virgo fatua, sed prudentissima viris præposita obiicitur. *Innuo, maritos dignè submitti vxori, si virili prudentia ac fortitudine masculâ prædita esse videatur* n.6.p.235.

III. Theresia non fatua virgo ad obsistendum tentationibus inermis & fragilis: sed Virgo prudens, ex asperitate vitæ, robustissima. *Assero mortificationem seu vitæ asperitatem necessariam esse ad tentamina viriliter superanda* n.15.p.236.

IV. Fatuæ Virgines se vacuas oleo videntes, conantalias vacuas reddere: prudentes autem se plenas comperientes student socias plenitudine donari. Theresia sui spiritus similes conatur reddere & fœminas, & viros. *Proprium enim est animi specialissimè à Domino dilecti ad tantam fœlicitatem cunctos excitare.* n. 20.p.237.

V. Stultæ Virgines è claustri ostio egressæ, miserè depereunt: Theresia tantæ virtutis est, vt etiam extra claustra progrediens reclusas perfectionis spiritu superet Moniales. *Nam qui spiritu Dei aguntur, cum improbus mundialibus impune commorantur.* n.25.p.238.

FRVCTVS DECIMVS. Fructus Decimus.

Franciscus de Paula.

1. PANEGYRICVS I.

Ex pusillo grege.

Lib. 10. sect. 1. num. 1. p. 241.

OBSERVATIO I. FRanciscus se pusillum, seu minimū profitendo, ostendit,

dit, quanta magnitudine apud Deum donatus sit. *Ex humilitatis enim mensura Diuorum merita, & excellentia deputantur.* n.8.p.241.

II. Humilis Franciscus Minimorum cognomen Ordini præscribeos, eum fecit diuina fœcunditate dilatati. *Patris enim cœlestis fœcunditatis est emulator, qui se verè humiliare discit.* n.14.p.242.

III. Et Francisci, & filiorum gloria fulgurat merita rutilant in cognomine pusillitatis. *Humilitas enim angusta planè aduersus diaboli iniquitatem pugnat, imperat natura.* n.18.p.243.

IV. Franciscus cunctis placet Hispanis, à Gallis plurimi ducitur, à cunctis nationibus celebratur Ordo Minimorum, nempè in euidens signum quòd Pareos, & Filij Patri cœlesti admodum placuerint. *Qui omnibus hominibus acceptus est, indicamentum prabet, quòd Trinitati beatissima placeat, merita enim adstruunt communem acceptationem.* n.23.p.244.

2. ## PANEGYRICVS II.

Ex Thesauro cœlesti.

Lib. 10. sect. 2. num. 10. p. 246.

OBSERVATIO I. FRanciscus egregiarum virtotum, (quatum haud facile præconium) in superis thesaurum coostituit. *Vos commendo perseuerantiam diuturnam circa virtutum exercitamenta.* n.10.p.246.

II. Mira abstioentia Franciscum omninò remouit à carne, homioem in spiritum immutauit. *Assero, ex abstinentia quadragesimali hominem quodammodo in Angelum, in numen conuerti.* n.16.p.247.

III. Fraocifcus ex ineffabili puritue oon carne quidem, fed solo spiritu compactus esse apparuit. *Exprimo virginitatis velocitatem, ad scandendum cœlum, vt socius fiat Angelorum puritatis eorum cultor: immoque ad contemplationis eleuationem conferre castitatem.* n.25.p.248.

Fructus vndecimus. ## FRVCTVS VNDECIMVS.

Petrus de Alcantara.

1. ## PANEGYRICVS I.

Ex præcincto fulgore.

Lib. 11. sect. 1. num. 1 pag. 251.

OBSERVATIO I. EX perpetuæ mortificationis cingulo Petri de Alcantara castitas mita, ineffabilis puritatis candor illustratur. *Moneo ad puritatem castitatis necessariam esse corporis assiduam mortificationem.* n.1.p.251.

II. Petrus Alcantara mortis continua memoria ioeffabilem erga Deum dilectionem præcinxit. *Innuens ex mortis respectu sacram acui animi dilectionem* n.6. p.252.

III. Petrus Alcantara expetebat pro Christo trucidari, quod quidem faciliùs præstabat ex mortificationis constrictione. *Nam ad mortem intrepidè subeundam, exercitamenta mortificationis conferunt.* n.12.p.252.

IV. Petrus mortificationis continuæ vita ita linguam alligat, vt vix extra chorum quis posset asserere eum mutum noo existere. *Assero, mortificationis studiosos labra frenare, ne verba inania proferantur.* n.17.p.253.

V. Petrus orationem efficacissimam reddidit ex mortificationis constrictione. *Precibus enim opera penalia efficaciam adiiciunt.* n.23.p.254.

PARS ALTERA.

Ioannes de Dios.

PANGYRICVS II. 2.

Ex laborum cingulo.

Lib. 11. sect. 2. num. 1. pag. 256.

OBSERVATIO I. IOannes de Dios continuis laboribus præcinctus, cuncta incommoda superauit, fulgentissimum se cunctis exponens. *Homo enim illustris redditur, insuperabilis efficitur ex laborum tolerantia.* n.1.p.256.

II. Improperia dementiæ simulatæ tam contraria honoris fulgori Ioannem de Dios ad hooosis, æstimationisque verticem adduxere. *Improperiis enim pro Christo toleratis agnata est æstimationis, & honoris gloria.* n.5. p.257.

III. Ioannes de Dios ex affectuosissima in pauperes misericordia Christum non solùm hîc expectauit, sed hospitio excepit, non solùm vt reliqui, agnouit, sed vidit. *Assero pauperum sublenatoribus ex officio datum, tanta fide niteré: vt non solùm agnoscant in paupere Dominum, sed & aspicere videantur.* n.11.p.258.

FRVCTVS DVODECIMVS. Fructus duodecimus.

Iesuitæ.

PANEGYRCVS I. 1.

Ex Cingulo.

Lib. 12. sect. 1. num. 1. pag. 263.

OBSERVAT. I. IGnatio arctissima lumborum constrictio, siue mortificatio assidua indicitur, ac simul Lucernarum fulgor, seu virtutum exercitamentum illustrium imperatur, *Quia virtutum exercitatio continua mortificationis solatium est.* n.14 p.263.

II. Ignatius perfectus obediens semper indifferens, ad vtrùlibet erat paratus, scilicet vel ad contemplationis eleuationẽ, vel ad actioοem, seu proximorũ ministeria. *Nam perfectus obediẽs nunquam præcipitat sententiam, sed ad vtrumlibet iuxta numinis determinationẽ paratus, & indifferẽs est.* n.20.p.264.

III. Ignatius ferreus planè ad sustinenda mala fuit, vt quasi io ære virtutes firmiùs sculperentur. *Vires ferrea constantiæ ad virtutis facinora laudibus efferendos expono.* n.26. p.265.

IV. Puguat Ignatius doctrinæ lumine præcinctus, nihil scribens, quod proximorum non cedat io vtilitatem. *Illam enim veracem sapientiam solummodò reputo, qua vtiliter aliis communicatur.* n.31.p.266.

V. Ignatius ex laborum sostinentia, ex persecutionum tolerantia, vel in hoc sæculo beatus quodammodo obiicitur. *Ipsum enim pro Iesu pati, iam frui est beatitudine.* n.35.p.267.

VI. Ignatius præcinctus fortitudine ac robore obiicitur, vt solidum sit Societatis fundamentum, Ecclesiæ fabricam æmolaotis. *Assero Ecclesiam Euangelicorum ministrorum laborẽ protegi, ac fulciri* n.40.p.268.

VII. Præcinctum Ignatium persecutionum coarctatio

coarctatio fulgentissimom toti orbi exposuit. *Persecutionum enim impugnatio iustos reddis clariores.* o.46.p.270.

VIII. Præcinctus Ignatius ad currendum, adcò velociter cursum instituit, vt nec ad valedicendum propinquis, ac cognatis demoraretur. *Edocens domesticos, ac consanguineos, spiritualis viri inimicos esse.* n.55.p.271.

IX. Ignatius præcingitur ad innumera patranda miracula, quia accinctus est ad ministeria cuncta gratis præstanda. *Namqui manus à muneribus excutit, eas exerit ad miracula.* o.58.p.272.

X. Ignatius accingitur ad Ecclesiæ propugnationem cùm è tartaro impugnator Lutherus assurgit. *Innuo, viros egregios posse Iesu fortitudinem æmulari.* n.64.p.273.

XI. Diuina prouidentia Ignatius apud seculom militem gessit, vt edisceret, quonam modo spirituali addictus militiæ pulchra exhiberet spiritualis roboris documenta. *Assero militiam secularem esse pietatis instructionem* n.69.p.274.

XII. Ignatius amictum, seu pileum clericalem non mediocriter illustrauit, effectus quidem egregius Petri Clericorum Antistitis æmulator. *Ignatij mei igneum nomen illustro. Nomen sapiat essentiam.* n.73.p.275.

XIII. Ignatius dum viuit, præcingitur ex persecutionum tolerantia; sed post mortem miris splendoribus exornatur. *Assero vitam persecutionibus plenam honorificentissimam mortem sequi.* n.81.p.276.

XIV. Cùm primùm Ignatius se præcingit ad bellum nouus miles iam se alterum Iesum ad Inferni debellationem ostentat. *Feruens etenim institutio, & inchoatio virtutis quasi victoria perfectio est.* n.88.p.277.

XV. Ignatius semper est præcinctus ad itinera ex præscriptione Domini perficienda, ad animarum salurem. *Illustrissimæ planè perfectionis est, loco non alligari, sed per varias mundi plagas discurrere ex obedientia.* n.94.p.278.

XVI. Ignatius constrictus in carceribus, edifcit à profligatis peccatoribus, ac meretriculis, quas ad Deum curabat adducere augustioris virtutis perfectionem. *Assero te ex obedientia cum flagitiosis agentem minimè afficiendum corruptione: sed omnimoda securitate donandum.* n.99.p.279.

2. PANEGYRICVS II.

Ex lucernis.

Lib.12.sect.2.num.12.pag.281.

OBSERVATIO I. ARdentes hæ lucernæ affectus sum Ignatij, qui totum igneum se esse zelo ineffabili manifestat. *Spiritui interim ingero documenta.* n.12.p.281.

II. Irrigat Ignatius vehementissimam charitatis suæ flammam aqua paludis frigida, seu potius in se adolescentis impudici infrenat incendium. *Edocens patres familias, ac Præsules, in se vindicare filiorum, ac subditorum crimina.* n.40.p.286.

III. Ignatij ignis frigidam pergit ad lacunam, vt proximi luxuriem in loco natiuitatis eius possit debellare gloriosiùs. *Potentissimi militis documentum vitia, propria in regione id est, in delinquendi illectamento vincere.* n.44.p.287.

IV. Ignatius Lucernarum loco septem Planetarum Luminaria manu ostentat: vt omnium Religionum splendore effulgeat minimum luminare, siue Luna Societas. *Humilitatis innuo exaltationem.* n.51.p.288.

V. Ignatius quasi in Angelum mutatur ex pœnitentiæ lacrymis, mirisque cœlestibus illustrationibus decoratur. *Lacrymæ enim hominem Angelis contubernalem efficiunt.* n.61.p.291.

VI. Ignatius, quia castitate egregius fuit, spiritu Prophetico donatur: imò quia innocentiæ quodammodo induebatur stola. *Adnatum assero puritati, seu innocētiæ, spiritum prophetiæ.* n.67.p.292.

VII. Ad statum quodammodo innocentiæ recurrit Ignatius, dum operum Lucernas per singula momenta expungit particulari quidem examine. *Nam examen conscientiæ particulare hominem ad innocentiæ statum quodāmodo reducit.* o.73.p.293.

VIII. Ex Lucernarum, seu vitarum Christi, & Diuorum fulgore Ignatius à sæculi vanitate surgit, vt ad perfectissimæ vitæ gradum supremū ascendat. *Etenim Sanctorum exempla lecta fortiter ad imitationem adducunt, vel sæculari addictos vanitati.* n.81.p.294.

IX. Mirabilis Ignatij humilitatis (lucernæ planè rutilantissimæ) fulgorem obiicio, ponderans nomen illud, quod Societati dedit, nempe, *Minima Societas. Egregiam humilitatis assero in sublimibus demissionem.* n.87.p.295.

X. Operatrices admodum Ignatij manus diuino liberalitatis fulgore nitent, dum gratis cuncta peragunt ministeria. *Equidem liberalitatis, ac munificentiæ fulgor homines efficit diuinos ostentari.* n.95.p.296.

XI. Licèt Ignatius omnium virtutum fulgore coruscaret, se tamen in via spiritus æstimabat infantem, & quasi primum gressum peragentem. *Ineffabilis humilitatis documentum est, non solùm se cunctis postponere: sed & existimare cunctos sibi esse superiores virtute.* n.104.p.298.

XII. Ignatius gratitudinis fulgore sic cuncta sua opera decorauit, vt augustiora ostentarentur. *Etenim gratitudo opus effert, & pulchrius obiicit.* n.109.p.299.

XIII. Lucerna Ignatii in diuinæ prouidentiæ manibus collocata erat, vt à flatibus persecutionum protegeretur. *Etenim Deus speciali protegit prouidentia eos, qui speciale seruiendi Numini studium impendunt.* n.113.p.300.

XIV. Quia Ignatius igne ardet Spiritus sancti imponè inter homunciones, ac mulierculas igne prophano accensas diuersatur. *Porrò qui igne sacri amoris non succenditur periculosè cum peccatoribus agit.* n.117.p.300.

XV. Ignatius in spirituali infantia fulgoris augustissima incrementa ostendit. *Asseritur, affectus intensione posse quem breui tempore ad perfectionis cumulum auolare.* n.122.p.301.

XVI. Ignatius curauit sic proximos luce donari, vt existimaret se & proximos eandem esse essentiam; vnde non primum sibi, & deinde proximis, sed primò & sibi & proximis vacare nititur. *Assero te & proximos tuos vnam quodammodo essentiam esse.* n.129.p.303.

XVII. Ignatius non solùm primò se & proximum illuminare curat, sed expetit aliquando proximi saluti curam impendere, vel proprio periculo. *Supremus erga proximos dilectionis gradus, vel proprio periculo eorum salutem procurare.* n.134.p.303.

3. PANEGYRICVS III.

Ex vigilia.

Lib. 12. ſect. 1. num. 3. pag. 307.

OBSERVATIO I. IGnatius ſimilis hominibus in veſtitu, glorioſiùs de hoſtibus triumphum egit. *Aſſero mirabilius, communi viuendi ratione ſanctitate fulgere, quàm ſi animus ad peculiarem viuendi rationem eleuetur.* n. 307. p. 21.

II. Ignatius cùm ex virtutum fulgore Diuos eſſet ſe hominem abiectiſſimum reputans labores maximos ſuperauit. *Humilitas enim potentiſſimum eſt aduerſus perſecutiones præſidium.* n. 26. p. 309

III. Ignatius cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ac ſimul expetit diu in ſæculo ad proximorum vtilitatem permanere. *Charitas enim complicatione affectus aſſolet ſuccendi; expetit mori Diuus, vt quieſcat, cupit viuere, vt aliis proficiat.* n. 32. p. 310.

IV. Ignatius non ſe gerit vt Dux Societatis, ſed vt homo miles expectans Ducis imperia. At Ieſum nominans Ducem Societati, proprium nomen celebrius effecit. *Humilitas enim ac eleuatior oſtenditur, quo abiectior curat apparere.* n. 37. p. 310

V. Ignatius tam perfectè expectauit, vt vel in hoc ſeculo ſpes eius muneraretur multipliciter. *Incrementa etenim anguſtu virtuti ſpei adſcribuntur.* n. 43. p. 311.

VI. Fragantia, Ignatii ſepulchrum nobilitauit in auguſtiſſimum eius virtutum documentum. *Aſſero ad æternam memoriam Diuos virtutum erigere trophæa in tumulis, non ſtemmatis vanitatis.* n. 48. p. 313

VII. Ignatius matutini præcurſor, ſocios ſuos ad orationem excitat, vnde Societas Ieſu, tot ac tam illuſtres perficit victorias. *Equidem præmiſſa oratione matutina, die tota illuſtriſſimas Euangelici milites comparant victorias.* n. 53. p. 313.

VIII. Ignatium vigiliæ ſapientiſſimum fecerunt; & Societatis viri & vigiliis fiunt tantâ præditi ſapientia, vt Angelos referre videantur. *Sapientiæ equidem omnino eſt inſomnis.* n. 58. p. 314.

IX. Præcingit, ſeu præparat ſe Deus ad retributionem. Nam dum Ignatius perſecutiones patitur, Deus ſibi vindictam & retributionem aſſumit. *Te enim perſecutionibus acto, ac tacente, Deus exſurgit ad hoſtium comminutionem.* n. 67. p. 315.

X. Ieſus ſocium ſuum Ignatium ſic adiuuit ad opera difficillima, vt ea ipſis laborem ſibi caperet, vt Ignatius ſine moleſtia actionem exerceret. *Ad actiones difficiles homo infirmus alterius indiget adiutorio: Quid non Dei auxilio ad virtutem egeamus.* n. 73. p. 316.

XI. Ignatio iam iucundi labores, ac perſecutiones, vt in ſuperis manens, quodammodo patiatur, vt ea laborum moleſtia gloria ei plenam pariat voluptatem. *Expende gloriam laborum, perſecutionum beatitudinem.* n. 77. p. 317.

XII. Ignatius tertia in vigilia Dominum excepit, ſed ita redemit tempus, vt primæ, & ſecundæ profectus ſuperatit. *Aſſero nullum tempus ineptum peccatori; qui poteſt quidem parui temporis interſtitio diuturni præteriti redimere defectus.* n. 84. p. 318.

XIII. Ignatio Ieſuitæ, ſiue In nominè Ieſu operanti dies fuere triplicati, & ſupra modum amplius. *Nomen enim Ieſu, ſiue Accelera, & Feſtina, efficit ſuos velociſſimè operari.* n. 89. p. 319.

XIV. Ignatius à ſecunda vigilia incepit ſpiritus viam percurrere: nunquam fuit inter ſpiritu pueros adnumerandus. *Innuo iuſtorum ferè ad virtutis viam accedentium conatum ad operum intenſionem.* n. 93. p. 320.

XV. Semper Ignatius paratus ad obediendum, præcinctuſque inuentus eſt. *Aſſero obedientiam, deuictis hoſtibus ſemper triumphum agere, cunctationem in obediendo infeliciter repugnare.* n. 97. p. 321.

XVI. Poſt ineffabilem vigilatoriam, poſt ſummam ſanctitatem Ignatius, ex auguſtiſſimæ humilitatis affectu, ſe inutilem ſeruum reputabat. *Illa enim humilitas vera, quæ ſanctitatis fulgorem ipſe reputat eſſe tenebras.* n. 105. p. 322.

XVII. Diabolus, qui curat diligentiſſimè Sanctos allicere ad Iniquitatem, cui dulcis cibus iuſtorum eacidentia: Ignatium ita odio proſequitur, vt quodammodò eum non appetat ſibi, nec requirat. *Innuo Dæmonis ſollicitudinem ad iuſtiores homines peruertendos.* n. 111. p. 323.

XVIII. Ignatius magnus Paterfamilias multiplicis fortitudinis filiorum, quorum ſinguli pro plurimis valent. *Illos commendo Euangelij miniſtros, qui adeò vires ad operandum colligunt, vt vnuſquiſque pro multis eſſe videatur.* n. 115. p. 324.

PARS II.

Franciſcus Xauier.

PANEGYRICVS IV. 4.

Ex lumbis præcinctis.

Lib. 12 ſect. 4. num. 1. pag. 327.

OBSERVATIO I. XAuier eſt fortiſſimus Gad, qui præliaint accinctus, feliciſſimus Eccleſiæ partus, illuſtriſſimorū excitator. *Vbi variis ingero moribus documenta.* n. 1. p. 327.

II. Xauier continuæ mortificationis cingulo illigatur, vt tot poſſet velociſſimè perficere profectiones, tot tranare maria, ad tot peregrina Regna auolare. *Etenim mortificationis laqueus hominis efficit expeditiores.* n. 29. p. 332.

III. Accinctus eſt Xauier, ſeu expeditus ad cuncta Euangelij miniſteria, & officia obeunda in cunctis tantam dexteritatem oſtentans, ac ſi vni ſolummodò eſſet addictus. *Rarus planè, qui ad plura diuerſa munia aptus exponitur.* n. 37. p. 333

IV. Xauerio tam dulcis labor circa proximorum acquiſitionem, vt à contemplationis dulciſſimo ſomno etiam poſtulet excitari, vt proximis ſaluandis curam poſſit expe-

dite. *Ediſcant Euangelii Miniſtri, meditationis requiem dimittere, vt proximos acquirant Saluatori.* o. 43. p. 334.

V. Xauier veſtibus vilibus indutus, imò ondus, à Regibus, ac Principibus ſeculi amplius honoratur. *Paupertas enim cunctis eſt venerabilis, quia hominis occultum fulgorem manifeſtat.* n. 50. p. 335.

VI. Præcingitur Xauier, vt Eccleſiæ innumerabiles generet filios. *Nec enim Chriſticola perfectè implet appellationem qui laborat ſterilitate, nec ſaltem vno ſpirituali nato nobilitatur.* n. 56. p. 336.

VII. Xauier regio ex ſanguine (quod præcinctio innuebat) in manibus Planetas geſtat, vt omnibus vtiles impendat affectus. *Regalis nempe virtus munificentia, ac miſericordia eſt.* o. 65. p. 337.

VIII. Licet Xauierij illuſtriſſima facinora prætermittas, ſola actio illa relinquendi Romam, & Hiſpaniam, vt ad incognita pergeret: oſtendit mihi mirabilem Diui perfectionem. *Innuitur Religioſorum perfectio ex loco in locum profectionibus ex obedientia.* n. 72. p. 338.

IX. Pondero egregium Xauierij animum iuxta Palatium Xauier tranſeuntis, nec volentis accedere, vt Matri viuenti vltimum vale diceret. *Monentur Euangelij miniſtri carnis, & ſanguinis, (difficile quidem) affectus amputare.* n. 77. p. 339.

X. Mittitur Xauier determinatè ad innumeros labores ſubeundos, & tamen libentiſſimè ſe accingit itineri. *Probatur Diui perfectio ex laborum ſuſtinentia. Apprehenſio laborum aliquando horribilius torquet quam ipſa malorum executio.* n. 83 p. 340.

5. ## PANEGYRICVS V.

Ex ardentibus Lucernis.

Lib. 12. ſect. 5. n. 1. p. 342.

OBSERVATIO I. XAuier omnium egregiarum virtutum fulgore nitet, omnium diuorum colligans quodammodò perfectiones. *Moribus ſuggere viri Apoſtolici proprietates.* n. 1. p. 342.

II. Chriſtus, qui aſſolet eſſe hic pars in ſingulis diuis, non omnia in omnibus: in vno Xauierio omnia fuiſſe videtur. *Vnde varia elicio ad compoſitionem morum documenta.* o. 32. p. 347.

III. Xauier Orientis ſol manibus radios ardentiſſimos geſtat, quia non iam ore, quàm operibus prædicauit. *Efficaciorem oſtendo operum, quam verborum prædicationem.* n. 50. p. 351.

IV. Xauerio caſtitas, aut virginitas quaſi agnata fuit. Quaſi Angelus enim extitit puritate. *Vbi immortalitatem virginitatis illuſtro.* n. 58. p. 352.

V. Xauier ſanctitatis Collegium quaſi Manna fuit omnium perfectionum, & ſtatuum Eccleſiæ dulcedinem referens pluribus nominibus apellandus. *Innuo, perfectum Euangelij miniſtrum cunctos gerere perſonatus ad Dei gloriam.* n. 65. p. 353.

VI. Dum Xauier vnicæ linguæ idiomate vteretur, cunctis diuerſæ linguæ hominibus intelligebatur; quia Dei erat vox. *Innuo, cum Concionatorum vocem Dei eſſe oſtendi, quæ auditorum corda emollit.* o. 72. p. 354.

PANEGYRICVS VI. 6.

Ex ſeruorum vigiliæ laude.

Lib. 12. ſect. 6. num. 1. pag. 356.

OBSERVATIO I. CVrrit Xauier confeſtim aperturus ſponſo, id eſt, ſollicitè Dei negotiis impendit obſequium: ac ſimul orationis, & meditationi ſe totum norit conſecrare. *Moneo Euangelij miniſtros poſſe externis miniſterijs vacare, ſine receſſu à contemplatione.* o. 1. p. 356.

II. Xauier ſimilis expectaui, (quod moleſtiſſimum,) à Domino crucè poſtulat, vt imminuantur conſolationis gaudia, & creſcat laborum anguſtia. *Quia ſciebas, plus tum Numine illigari, qui plus laboribus exercetur.* n. 7. p. 357.

III. Nuptiale gaudium indicitur Xauerio conſtricto laboribus. Tunc enim exultat, cùm tribulatur; tunc autem verè patitur, cùm laborum aſpicit terminationem. *Iuſti perfecti in laboribus glorantur; vulnerantur in requie.* o. 23. p. 358.

IV. Obiit Xauier ante Sinarum conuerſionem, ſed poſt annum meſſis copioſa diuo ſeminatori aſſurgit. *Id enim tibi opus tribuendum, quod tua doctrina, ac laboribus coaleſcit. O quàm fructuoſa Sanctorum mors.* n. 19. p. 359.

V. Dum Xauier apud Indos præcinctus laborum cruciatibus oſtenditur, Chriſtus etiam præcinctus ex compaſſione in Hiſpania exponitur. *Veri enim amici ita attemperari debent, vt vulnerato vno, alter vulnere ſe dedat affectum.* n. 23. p. 360.

VI. Paterfamilias Deus ſe præcingit, quia non vni filio totam bonorum vbertatem tribuit: potiùs ex cunctis filiis detrahit cibos, animarum ſcilicet conuerſionem, vt fameſcenti omnium Xauerio reſeruet. *Commendatur Euangelij miniſtrorum fames circa peccatorum conuerſionem* n. 27. p. 361.

VII. Xauierio prædicante, Deus eius ſermonem confirmat, miniſtrans tot miraculorum effectionem: vt videatur Deus quaſi debitor Xauierio reddi ex miraculo vno, ad aliud illuſtrius excitandum. *Hinc erga agros Diuos diuina munificentia largitas penſanda. Ita enim vbertim dat vni, vt videatur ſe ex vno beneficio debitorem reddere ad aliud maius conferendum.* n. 31. p. 362.

VIII. Xauier ſe Domino omnino conformauit in fortitudine ac efficacia ſermonis, & in manſuetudine, ac pietate erga peccatores. *Euangelici miniſtri ſpiritus non virga, ſed pietatis.* n. 35. p. 362.

IX. Deus velut Xauierij voluntati ſeruit, eúmque quaſi Deum ad Gentiles immittit, vt quodammodò Deum habeant eorum voluntati ſeruientem. *Deus ſeſe humanæ voluntati accommodat. Debet igitur homo Dei ſubiacere voluntati.* n. 42. p. 364.

X. Xauier

X. Xauier non in ſecunda vigilia vt ſanctiores, nec in tertia vt ſancti; ſed in prima vti ſanctiſſimi inuentus à Chriſto, tanta oppletur beatitudine, vt ſufferre minimè poſſe videatur. *Innuo cœleſtes conſolationes laborum ponderi reſpondere.* n.48.p.365.

XI. Xauier verus Pater oſtenditur, qui nihil operatur, quod ad filiorum ſalutem ſpiritualem non directum ſit. *Euangelij miniſtri vel temporaria commoda, quæ filiis ſpiritualibus impendunt, ad animi dirigunt vtilitatem.* n. 53. p.366.

XII. Raptus Xauier ad ſuperos immaturè, ac repentè, ne ex impigro eius labore ſedes ſupernæ ex Sinis & Iaponienſibus occuparentur: nec daretur locus aliis, ex diuerſis nationibus, prædeſtinatis. Addo præparatum iam eſſe ad deſponſationem, ex virtutibus, & fructibus. *Præparati rapiuntur ad ſuperos. Iuſti perfecti cupiunt diſſolui, ſed ob proximos malunt in valle manere lacrymarum.* n.58.p.367.

PARS TERTIA.

Borgia

7. ## PANEGYRICVS VII.

Ex conſtrictione.

Lib.12.ſect.7.n.1.pag.370.

OBSERVATIO I. BOrgia immoderatæ virtutis cùm fuerit, poteſt affirmari moderatæ fuiſſe ſanctitatis, quia quod in aliis nimietatem olet virtutis, in eleuatiſſimo Borgiæ ſpiritu moderationem innuebat. *Immoderata, ſeu affectatu virtuti, quæ caſui eſt obnoxia, monita præſcribuntur.* n. 5. p. 370.

II. Borgia adeò ſe mortificationis exercitamentis præcinxit, vt ex natura detraheos, paulatim ad innocentiæ ſtatum velut remearit. *Exercitia enim pœnitentiæ, id eſt ieiunium, verbera, vigiliæ, &c. carnem macerando, & imminuendo, hominem ad ſtatum ſpiritus adducunt.* n. 8.p.371.

III. Priuſquàm Ieſus Borgiæ in Societate appareret ſponſus nuptias celebraturus: in ſeculo vir ſeſe ad eius præparauit aduentum. *Laboribus præparamur ad labores. Nemo ſupremis poteſt moleſtiis exerceri, niſi inferioribus ſe curet aſſuefacere.* n.13.p.372.

IV. Præcinctus in adoleſcentia Franciſcus, Deo quoddam ætati illi repugnans litauit obſequium: & innumera illo ex die à Domino beneficia accepit. *Nam munificentiſſimus Deus, ad munerandum obſequium, quod ex victoria (ob repugnantium natura) habet exortum.* n. 19. p. 373.

V. Ieſus ipſe faſciis Borgiam præcinxit, addixit vberibus, & in Societatis Paradiſo nutritum collocauit. *Diuina erga nonnullos Diuos ſpecialiſſima dilectio adnotatur, quos accipit Deus ipſe quaſi nutritius lactandos, cuſtodiendos.* n. 24. p. 374.

VI. Borgia præcinctum ſe ſe Regulari mortificatione oſtentat in ſeculo, in aula: priùs quàm in Dei domo expectet venturum ſponſum, vti ei confeſtim aperiat. *Mirum probum inter improbos commorari. Commendabilis admodum, qui Religioſum agit in ſeculo.* n. 28. p. 375.

PANEGYRICVS VIII. 8.

Ex fulgore.

Lib.12.ſect.8.num.1.pag.377.

OBSERVATIO I. CVm Borgia lucernam accendit, vt procedat obuiam ſponſo, antequam ingrediatur ad Religionis nuptias, ad oſtiũ Palatii Regis cœleſtis ſtans, plus à Domino beneficiis afficitur, quàm magni alij Diui intra Regium cubile reſidentes. *Aſſero, Diuos quos in ſuo Dominus magnis cumulat donis, ad anguſtiſſimum perfectionis gradum plerumque adduci.* n. 1.p.377.

II. Domino Franciſcus plura terrena bona litans, innumera ineffabiliter ſpiritualia, ac cœleſtia recepit. *Mirum in modum vel hîc ſuperat præmium virtutum obſequia.* n.3.p.378.

III Borgia funebrium lucernarũ obiectione, ſiue memoria mortuæ Imperatricis armatus, hoſtes horribiles animi ſuperauit. *Et quidem ex mortis memoria homines ad ſuperandos hoſtes mirum in modum roborantur.* n.10.p 378.

IV. Princeps Borgia conteritur, vt mundum relinquat, ex Imperatricis mortuæ conſpectu: agnoſcens ex Auguſtæ obitu, Principes communi conſtantes fragilitate. *Aſſero, mortem Principum efficaciſſimum eſſe, ad lapidea corda emolliendum* n.17.p.380.

V. Borgia viuens, & valens ſibi funereas faces accendit, vt cuncta relinquens, priuſquàm ab illis relinquatur, ſe perfectiſſimum vel in ſeculo oſtendat. *Poteſt quis ſeculari in tumultu vitam gerere Religioſam, in tepidorum Regularium confuſionem.* n. 23. ibid.

VI. Pro Franciſco de Borgia gerit Deus ſollicitudinem, vt alliciat ad Religionem, vbi ſolummodò à peccatoribus aſpectatus prædicat efficaciter, proximos adducit ad virtutem. *Eccleſia indiget operariis Euangelicis, qui plus operibus, quam vocibus prædicare valeant.* n. 29.p.381.

VII. Ardebat Borgia vel in ſeculo exiſtens charitate in pauperes, qua præparatur ad Societatis ingreſſionem. *Innuo opera charitatis erga inopes conducere ad felicem accipiendi ſtatus euentum.* n.35.p.383.

VIII. Adeò fulgent, & ardent Borgiæ virtutes, vt non ſit iam hominibus ſimilis: ſed vni Deo homini Ieſu poſſit aſſimilari. *Virtutes enim efficiunt homines Deo aſſimilari.* n. 39. ibid.

IX. Borgia Dux, ſanguinis nobilitate, virtutum fulgori incrementa adiecit. *Virtus enim in nobilibus amplius elucescit, & commendabilior obſiſtitur.* n. 41.p.384.

X. Borgiæ Dominus ſe ſe non ſolùm in creaturis viſibilibus, & inuiſibilibus manifeſtauit, ſed in ſe ipſo, vnde innotuit Diui pluſquam Maieſtas Regia. *Aſſero veram magnitudinem maiorem, aut minorem, ex maiori, aut mino-*

vi ſanctitudine ponderari n. 53. p. 386.

XI. Borgia Dei gerit imaginem, dum curat omnium virtutes fulgurate; & cunctis exponi, vt laudentur, ad Dei vtique gloriam. *Dominum etenim æmulatur, qui ſtudet de omnibus benè profari cunctos laudibus efferre.* n. 59. p. 387.

9. PANEGYRICVS IX.

Ex præmio.

Lib. 12. ſect. 9. p. n. 1. p. 388.

OBSERVATIO I. BOrgia & Dux, & Societatis Præpoſitus Generalis homo fuit circa gubernationem, humanitate ſcilicet ſubditos continens. Imò ſupra humanitatem eleuatus aſpicitur. *Qui enim ſubditorum commoda ſpiritualia curat, ſupra homines eſt. Numen quaſi conuertitur in cæleſte.* n. 1. p. 388.

II. Borgia Dominum quæſiuit, qui mori non poſſet, cùm vidiſſet Imperatricem dominam morti addictam. *Pudeat viros Apoſtolicos verbi ſacri præcones, in aula commorari ſeruireque Domino morituro.* n. 7. p. 389.

III. Borgia diſcumbit quaſi miniſtrandus, non iam miniſtraturus. *Ieſum enim ſedentem Iuſtus æmuletur, dum è contemplatione efficitur aquila; dum humilis exaltatur; dum putat ſe Deo in hominibus ſeruire.* n. 14. p. 391.

IV. Borgia Dux verè pauper ſpiritu, ineffabiliter à Domino exaltatur. *Maximæ enim perfectionis vir oſtenditur, imo ſupra virum, qui diuitias, contemnit in paupertate diues.* n. 21. p. 392.

V. Auguſtiſſimus Borgiæ locus præparatus eſt, quia egregiarum virtutum magiſter extitit, & quia ſalutarem animo muſicam adinuenit. *Innuo: præcelſa præmia dari ei, qui virtutem aliquam primus inuenit.* n. 28. p. 393.

PARS QVARTA.

Gonzaga.

10. PANEGYRICVS X.

Ex Expectatione.

Lib. 12. ſect. 10. n. 1. pag. 395.

OBSERVATIO I. EXpectat Ludouicus Ieſum à nuptiis ad nuptias reuertentem, quia ei ſe dilectiſſimam offert ſponſam. *Vbi ex elogiis Luiſij varia inſero moribus documenta.* n. 1. p. 395.

II Ad excipiendum Dominum Luiſius faces Orationis continuæ ſuccendit. *Qui Orationis ſeu Contemplationis exercitamento dat operam, omninò debet à viſibilibus abſtinere, continere ſenſus.* n. 8. p. 396.

III. Luiſius extitit Lucerna ardens, ideſt, nimium lucens caſtitatis fulgore. *Aſſero nullam nimium eſſe caſtitatis cuſtodiam, quæ tot hoſtium patet incurſibus.* n. 14. p. 397.

IV. Luiſius intra Societatis Ieſu clauſtra ſemper Domini expectator extitit, obedientiæ præſcriptione conſtrictus, redit ad Palatium. *Aſſero, Religioſos, & Virgines cunctos decere recluſionem, ne diuagantes delinquendi periculis implicentur.* n. 18. p. 398.

V. Luiſius ſanctus orat dum expectabat ſe à Ieſu in domum adducendum: prælibans, in Societate futurum ſanctiſſimum. *Innuo vocationum feruorem arguere illuſtres profectus.* n. 22. p. 399.

VI. Luiſius antequam naſceretur, ad currendum ita præcinctus eſt, vt ad Dei domum acceſſerit, priuſquàm paternam domum iniret. *Magnum iuſti decus eſt, à cunabulis Deo litatum fuiſſe* n. 27. p. 400.

VII. Adeò præcinctus puritatis cingulo Luiſius oſtenditur, vt nunquam impuram paſſus fuerit cogitationem. Ita fugiebat, vt fœminarum inimicus appellaretur. *Edocens nunquam non gerendas cum impuritate inimicitias.* n. 31. p. 400.

VIII. A Virginitatis fulgore robur militaris Gonzagæ procedit. Horribilis leonibus ex igne pudicitiæ oſtentatur. *Virginitas enim nulla non facinora audet, nullas non reportat victorias.* n. 37. p. 401.

IX. Luiſius ſimilis homini, ſed verè Angelus innocentia. *Angelorum innuo manſuetudinem ab honoribus fugam, virginitatem, ſeu puritatem, vocis efficaciam, gratitudinem.* n. 42. p. 402.

X. Luiſius intra cubiculi clauſtra reſidens, ſolitudinis amans, à Deo vocatur, cum Deo reſidet, ipſi ſimilis oſtentatur. *Aſſero ſolitudinem, & ſilentium conferre ad Dei vocationes, & viſitationes.* n. 51. p. 404.

PANEGYRICVS XI. 11.

Ex Vigiliis.

Lib. 12. ſect. 11. n. 1. pag. 406.

OBSERVATIO I. OBiiciens menti Luiſius Ieſum præcinctum, ſiue Cruci ſuffixum, miros in perfectionis via geſſit proceſſus. *Confert enim ſuffixi Domini contemplatio ad egregiorum facinorum expeditionem.* n. 1. p. 406.

II. Luiſius Religioſus quidem perfectiſſimus Chriſtum in Euchariſtia æmulatus eſt, dum viuit, dum moritur. *Affirmo Euchariſtiam perfecti Religioſi gerere ſimulacrum, interimque perfecti Religioſi mortificationem expendo.* n. 8. p. 407

III. Gonzaga vocatus à Domino fuit prima in vigilia, ſiue in infantia. Quàm illuſtris Diuus, qui tunc Domino ſeruit, & aperit, cùm alij primo ſomno grauiter ſoporantur! *Exprimo, Dei auguſto munere hominem vocari ad perfectionem à puerili ætate.* n. 24. p. 409.

IV. Luiſius in prima vigilia ſeu ab vtero à Deo electus eſt, qui quidem initium tam auguſtum miſericordiæ agens, ineffabilia dona multiplicauit. *Vbi oſtendo, è Baptiſmatis vndis homines aliter auolare ad perfectionis verticem.* n. 29. p. 410.

V. In prima Luiſius vigilia perfectus oſtenditur, dum nullum tributum voluit carni, ſanguini, cognationi litare. *Edocet, Religioſos perfectè à carnis ac ſanguinis reſpectibus ſeparandos.* n. 34.

n.34.p.311.

VI. Luisius à prima vigilia Deo seruiit: sed tanta humilitate nituit, vt sese insignem peccatorem profiteretur. *Innuo Confessionem posse cum virtutum pulchritudine copulari.* n.38.p. 412.

PARS QVINTA.

Stanislaus.

12. ### PANEGYRICVS XII.

Ex Vigilia Prima.

Lib. 12. *sect.* 12. *n.* 1. *pag* 414.

Observatio I. STanislaus prima in vigilia surrexit præcinctus ad dira certamina, mundum reliquit, cum vix in mundo fuisset commoratus. *Amat Conditor paruulos ad se venire: contra parentes, qui pueros suos à proposito Religionis auertunt.* n.1.p. 414.

II. Prima in vigilia Stanislaus se Dei armatura præcinctum ostentat, puer quidem, sed potens ad certamina. *Innuo, in Religione futurum fortissimum, qui in seculo valens est mundum & diabolum superare.* n.7.p.415.

III. Stanislaus in prima vigilia, seu in ætate prima cunctos secundæ & tertiæ, siue virilitatis, & senectæ, fructus protulit. *Pueritiam, senilem Deo gratissimam describo, quæ quidem comparanda est ex speciali affectu ad Mariam, & ad Eucharistiæ mysterium.* n.13.p.416.

IV. Stanislaus puer virili animo præditus specialissimè dilectus fuit à Conditore. *Nec enim decenter in conspectu Domini apparent, qui virili animo non sunt præditi.* n. 18. p. 417.

V. Non venit Dominus in prima vigilia, quia, (sic ludere verbis liceat) ipsa habitat cum Stanislao puero, cuius respectu innumerabile vulgus puerorum sibi elegit. *Respectu alicuius dilecti Diui assolet Deus pluribus peccatoribus munera præstare.* n. 24. 418.

VI. Non assolet Dux Iesus in prima vigilia venire, quia pueri assolent distrahi puerilis ætatis lusibus, qui non decent milites vigilantes. Lusus Stanislai viriles ausus. *Assero pueriles lusus musica, saltationis, milites non decere.* n. 31. p. 419.

VII. In pueritia Stanislaus perfectus à Domino inuenitur sine ætatis superfluitatibus, sine paleia granum. Ideo in prima vigilia venit. *Assero, vel in spiritus studiosa vita, Religiosos perfectos aliquibus leuibus imperfectionibus esse obnoxios.* n.36.p.420.

VIII. Ideo in prima vigilia Dominus non assolet venire, quia pueri iugum expellunt obedientiæ. Deus autem eligit famulos perfectæ obedientiæ studentes. Talis Stanislaus in pueritia. *Omnia opera sine obedientia prætextu sunt tenebrosa, non possunt grata numini exsistere.* n.40.p. 421.

IX. Mirum est Stanislaum in prima vigilia, seu pueritia se morti immaturæ obnoxium vidisse, vnde seculum reliquerit perfecturum. *Seductio communis pueritia est, nunquam de morte cogitare. Nulla vita securitas.* n.45.p 422.

PARS SEXTA.

Martyres Iaponienses.

PANEGYRICVS XIII. 13.

Ex animæ in Martyrio possessione.

Lib. 12. *sect.* 13. *n.* 1. *pag.* 424.

Observatio I. OCcumbentibus Paulo Didaeo, & Ioanne, non solùm non statim finis, verùm & nouæ prolis initium, ex eorum sanguine, veluti ex granis copioso Martyrum germine in Iaponia profluente. *Fœcundissimam ostendo patientiam, Martyrium Martyria profert, crux cruces germinat.* n.1.p.424.

II. Martyres nostri ineffabili patientia tormenta superarunt, flammas sortiti refrigerium, crucem thalamum. *Patientia equidem leuissimos reddit labores; imo qui patienter sustinet, non laborat.* n. 9. p.425.

III. Martyres nostri egregiis operibus plures ex inuisibilibus hostibus reportauere victorias, vt sese ad martyrij triumphum præpararent. *Assero Regularis vitæ non minora certamina, quàm Martyrij.* n.15.p.426.

IV. Martyres nostri in patibulo constantissimi fidei Prædicatores, animas Gentilium plurium possederunt ostendentes Iesum, pro quo patiebantur. *Constantia Martyrum Deum roboratorem, Christum socium & præsidiū necessariò manifestat.* n.20.p.427.

V. Mirabilis Martyrum nostrorum sapientia, ac efficacia ad Gentilium, qui eos pati viderant, conuersionem. *Disertissima planè ad persuadendum lingua illius, qui laboribus agitur.* n. 26.p.428.

VI. Propter nomen Iesu Martyres Iaponienses multa sustinuere, sed ipso ex nomine protecti obiiciuntur. *Nomen enim Iesu fortissimum est Martyrum, fidelium omnium, qui patiuntur armamentum.* n. 29.p. 428.

VII. Post occisionem nostri Martyres viuunt, animorum vtique possessores. *Non enim potest occumbere, qui pro numine patitur.* n. 33. p. 429.

VIII. Martyres nostri diu crucem sustinuere, Iesuitæ. *Religiosa enim vita exercitamenta diuturnæ suffixionis locum gerere videntur.* n.37.p. 429.

IX. Nostri fortissimi Martyres ipsa in cruce vulnerati lethaliter cœlesti iucunditate fruuntur, afficiuntur exultatione. *Quid mirum, si tota Dei gloria in cruce, in laboribus existens obiicitur.* n.42.430.

X. Martyrum Iesuitarum victrix patientia, vox triumphans, vulnera pulcherrima, salubèrrima. *Ostendo Martyrij gloriam, Excelsiaque ex fractione corporum Martyrum pulchritudinem.* n.48.p.431.

14. PANEGYRICVS XIV.

Ex ſancta ac docta poſteritate.

Lib. 12, ſect. 14. n. 1 pag. 433.

Observatio I. IGnatij filij ſapientiſſimi terram vniuerſam mirabili doctrina condiere. *Aſſero neceſſariam eſſe ſapientiam, vt quis magnus exſurgat vbique terrarum.* n. 1. p. 435.

II. Ieſuitarum ſapientia, quaſi ſplendor quodammodò Lucis æternæ; nam Ieſu Vicarij ſcientiarum omnium librum ſeptem ſigillis obſignatum reſerauerunt. *Vera ſapientia donauit Ieſus alumnos ſuos, quæ quidem ſplendor eſt lucis æternæ & omnipotentis gloriæ emanatio.* n. 7. p. 434.

III. Ignatij filij mirabilem ſapientiam egregia ſanctitate colligarunt ad orbis illuminationem. *Oſtendo, veram ſapientiam ſanctitate copulandam, ad proximorum profectum.* n. 25. p. 446.

IN

IN DOCTISSIMOS, ET ACVTISSIMOS EVANGELIORVM COMMENTARIOS

R. P. ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA Societatis IESV.

SIVE

In duodecim vitales arbores ab eodem plantatas, rigatas, auctas cum allusione.

AD ILLA VERBA APOCALYPSEOS 21.

Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ procedentem de Sede Dei, & Agni: & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim.

FEDERICVS SCOTVS EIVSDEM SOCIETATIS.

NTONIVS (bone lector ades) tibi flumina, ripas,
Fructibus ostendo Ligna onerata suis.
Hic viridis, marcensque & florida surgit IESV
Planta, tibi variis conspicienda modis. *Duplex lignum vitale Christi vita, eiúsque salemnia.*
Illic bis senus speciósus est pastus oliuæ,
Seu platani, vere quæ propè degit aquas. *Lignũ vitæ Deipara.*
Blandus Apostolica dependet ab arbore fructus, *Lignũ vitæ Apostoli.*
Duritiem ponit iam quoque Petra suam.
Vtpote pomorum PETRVS prior agmina ducit,
Quorum sat toto notus in orbe sapor.
Stipitis an memorem benedicti tempus in omne *Lignũ vitæ Religionũ parentes.*
Fructum? Qui semper qui BENEDICTVS erit.
Quàm gratus, dulcísque fuit, quámque vtilis Orbi,
Vnus pro reliquis LOYOLA testis adest.
Pergito, quam carnis, variis pulcherrima ramis *Lignũ vitæ Angeli, Martyres, Cõfessores, Virgines.*
Arbor, & erecta est ordine sexta suo.
Hic omnes quicumque sacri sunt fulmina belli,
Angelicusque sedent, virgineusque chorus.

Flumina

Ex ripâ fluminis altera.

Flumina ne paueas, humilem preme ſtrenuus vndam,
    Quò modo veniſti ripa videnda tibi eſt.

Lignum vitæ, Ieſu miracula.

Obſtupeo! Quibus è ramis? quæ pendula ſigna
    Proſpicio. Solùm quæ decuere Deum.
Hæc reſerant aurem, linguamque in verba reſoluunt?
    Lætaque quos facit hæc percipit illa ſonos.
Erectus ſequitur mirantia lumina greſſus,
    Attonitoſque trahunt hæc modò cæca pedes.

Lignū vitæ, Ieſu perſecutiones.

Ecce ſtat oppoſitis hoſtilis frondibus arbor,
    Mala cui tot ſunt, quot tua Chriſte mala.
Porro quàm dulce eſt, tria ligna ſequentia dicent,

Ligna vitæ, Ieſu colloquia, ſermones, parabolæ.

    Audire & Dominum, cum Dominoque loqui.
Arbor, quæ ſupereſt, venturum proſpicit æuum,
    Noſque ſequuturis poma legenda tenet.

Lignum vitæ, Ieſu Prophetiæ.

Nec fruſtra obtegitur denſâ ſpiſſiſſima fronde,
    Huius enim fructus pars bene magna latet.
Sat ſat fructiferos hortos iam vidimus, inquis,
    Quale ſit hoc medium flumen, & vnde rogas?
Hoc eſt, quòd placidas ſinuoſo margine ripas,
    Fingens, fertilibus nutrit, & vrget aquis.
Hæc MENDOSA tuo docto voluuntur ab ore,
    Hæc ſunt ingenij viua fluenta tui.

ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, E SOCIETATE IESV, IN EVANGELIA SANCTORVM,

VOLVMEN QVINTVM.

Lignum vitæ Religionum fundatores.

DVODECIM FRVCTVS.

PARADISVS Ciuitatis cœlestis Ierosolymæ syluarum arboribus exornatur. Adsunt enim Religionum Parentes qui in deserti, seu Claustri, à mundiali tumultu abstracti, syluas sese contulere. D. Ambrosius expendens illud Genesεos: *Lignum etiam vitæ in medio paradisi*, ait: *Paradisus, in quo omne lignum, quid est nisi Ciuitas illa Ierusalem, in qua plurima ligna? Bona Sanctorum illorum plantatio, de quibus dicitur: Et exultabunt omnia ligna syluarum.* Si syluarum ligna, quónam modo ad paradisi dicuntur pertinere ditionem? Certè, quia Religionum Parentes ad syluas abstracti, sæculi fugientes à tumultu, lignum vitale paradisi cœlestis honorem constituunt, fructibus dulcissimis adeò stipatum, vt potius vitaliũ colligatio lignorum, quàm vnius arboris vberrimi fructus videantur. Vnde aptè Dauid multa inibi syluarum ligna asserit exultare. Exultat Benedictus magnus Pater cunctis Monachorum Ducibus cinctus. Exultant Bernardus, Antonius, Basilius, Hieronymus, Bruno, Romualdus. Exultat Augustinus, Norbertus, Dominicus, Franciscus, Nolascus, beatissimæ

Trinitatis Redemptores. Exultat Carmelus Eliæ, & Therefiæ domicilium. Exultant Francifcus de Paula, Petrus de Alcantara, Ioannes de Dios. Exultat denique Iesuita Ignatius à facie Ducis venientis. Et vndénam fyluis exultatio? Refpondet Euthymius, Quia Crux Domini ex ipfis. *Eo quòd ex eis fumendum fit Chrifti lignum.* Martyres certè Crucem alibi nafcentem fibi baiulant, at Religionum Fundatoribns adnata Crux, quia diuturno Martyrio diftorquentur. Syluæ igitur ex mortificatione, ex virtutum exercitamentis, exultationem mea exprimet Panegyris.

LIBER PRIMVS, BENEDICTVS.

PARAPHRASIM, AC COMMENTARIOS literales ad caput decimumnonum Matthæi pete ex Tom.4. lib.1. Part.4.

Panegyrici Morales circa literam in Benedictum.

PROLVSIO.

BERNARDVS parentem suum celebraturus, ait: *Conuenientibus vobis in vnum, ad audiendum verbum salutis, magnus mihi timor, fratres mei, ne quis fortè minus dignè illud recipiat, & non sicut recipiendum est verbum Dei. Scio enim terram, quæ sæpius superuenientem in se recipit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore, & proximam maledicto. Et ego vtique, si possem, benedictiones illi dare mallem, & non maledictiones.* Vis ô sanctissime Benedicti fili, sine maledictionis incurrendæ periculo, fidelem terram benedictionibus redundare? sit Benedictus granum emittendum; nec enim vlla erit maledictionis suppositio, vbi totum semen & re, & nomine benedictio est. Adiicit pulchrè Bernardus, *Imò verò ipsam benedictionem Patris nostri Benedicti opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionem posse mutari. Celebramus enim hodie magistri nostri Benedicti natalem.* Salua igitur res, nullum adest maledictionis periculum, vbi granum ipsum ingerit studium dispositionis.

Ligni vitalis, seu fundatorum, FRVCTVS PRIMVS. Bernard.

SECTIO PRIMA.

Omnium renunciatio.

TEXTVS.

VERS.27. TVnc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te; quid ergo erit nobis?

IN BENEDICTVM PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX OMNIVM RENVNCIATIONE.

Observat. I.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Benedictus sanctitatis collocatur in vertice.

Sine imminutione filiis innumeris spiritum communicauit, quia quod proximis exhibetur, non amittitur.

1. *Benedictus cum Moyse confertur.* Anselm.

ANselmus asserit eum, qui Christum sequitur, perfectionis attingere verticem; quia Christi vita totius perfectionis exhibet magisterium.

2. *Ex cellario Benedicti tres panes petimus ad communium fuamet solemnitatis.* Bernard.

Porrò Monachorum sanctissimorum Dux ea debuit sanctitate nitere, quam sequentes alumni, perfectionis verticem attigisse dicerentur. D. Bernardus Patris Benedicti præconia euulgaturus *serm. in eius solemn.* sic exordium gerit: *Quoniam dispensatio mihi credita est, & si non habeo apud me, quod vobis apponam, quæram à B. Benedicto tres panes, quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius.* Domum refertam fructibus cœlestibus adeò affirmat Abbas, vt nulla sit hora importuna ad exquirendos ab amico panes, salutis quidem pabula. *De fructu eius sunt tria illa, sanctitas, iustitia, pietas. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita iustitiam.*

3. *De sanctitate Benedicti innumeri Sancti opplentur.* Eccli. 45. Guerric.

Quis possit verbis æquare Benedicti sanctitatem maius vtique luminare, è cuius igne lucido tot præclarissima lumina succenduntur? De sanctissimo Moyse fatur Ecclesiasticus, *Dilectus Deo, & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est*, cap. 45. Asserit Guerricus Abbas Moysi memoriam esse in benedictione Benedicti. *In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum.* De lenitate inferiùs agemus, de fidelissimi viri sanctitate locum expono cum Abbate, *Hæc de Moyse scripta sunt; sed hodie beato Benedicto non incongruè quantum arbitror aptata sunt. Qui cùm omnium plenus fuerit Spiritu sancto, multo magis de spiritu Moysi credendus est habuisse non minimum.* Preme illud: *Cùm omnium plenus fuerit Spiritu sancto.* Quónam modo plenus fuerit Benedictus omnium Spiritu sancto? Quia innumeris filiis de Spiritus sancti, quo plenus erat ipse, redundantia præstitit. Si Spiritum sanctum, quo plenus erat, filiis innumeris præstabat, quomodo eodem ipso Spiritu plenus erat? An non, quia huiusmodi communicatio ex profusione non minuitur, sed potiùs augetur? Quis abneget?

4. *Totus Moysi spiritus, qui pluribus senioribus datus est, vbi Benedicto præstatur, innumeris Dius filiis sine imminutione diuidendus.* Guerric.

De spiritu Mosis Deus quasi de luminari fulgentissimo inferiora seniorum luminaria succendit, sine spiritus Mosis imminutione. Sic Benedicti sanctitas tot Monachis illustrissimis sine imminutione præstatur. Ait Guerricus serm. illo 4. *Si Dominus de spiritu Moysi tulit, & posuit super omnem illam suffraganeam turbam seniorum, qui in partem ministerij sunt asciti: quanto magis super istum, qui plenitudinem totius ministerij tanto verius, quanto spiritualiùs impleuit?* Spiritus totus, quo tot seniores implentur, vnus oppletur Benedictus, quem ipse innumeris filiis sanctissimis præstans, nullam sentit imminutionem.

5. *Moyses potest de Benedicti redundantia sanctitatis accipere.* Guerric.

Iam Moyses potest de Benedicti spiritu vtilius accipere, qui perfectionis exhibet magisterium. *Ille Dux fuit,* (ait Abbas,) *exeuntium de AEgypto, iste renuntiantium sæculo: legislator ille, legislator & iste. Ille tamen minister literæ occidentis, iste spiritus viuificantis. Ille ad duritiam cordis Iudæorum dedit eis iustificationes non bonas præter pauca moralia: iste solam puritatem Euangelicam, simpliciùmque morum tradidit disciplinam. Ille tam multa scribit intellectu difficilia, factu impossibilia, vel inutilia: iste rectissimam vitæ scribit regulam, sermone luculentam, discretione præcipuam. Denique Dux ille filiorum Israël, quos de AEgypto eduxit, in requiem promissam non induxit: Dux noster recta via, Orientis tramite, tanquam signifer exercitus Monachorum hodie præcessit nos in Regnum cælorum.* Concludit, *Itaque non erit absurdum, si credatur illius adæquasse meritum, cuius inuenitur etiam superasse ministerium.*

6. *Cunctis mundialibus Benedictus nuncium remisit.* Hebr. 11. Guerric.

Iam expendo Ecclesiastici locum, *In fide sanctum fecit illum.* Egregia planè Mosis fides, de qua Paulus, *Fide Moyses grandis factus negauit se filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm,* &c. Hebr. 11. Ad quod Guerricus adiicit de Benedicto, *Quid præclarius Benedicti fide, qui in ætate puerili mundum sibi arridentem irridentem irridens, tam mundi, quàm corporis sui florem quasi iam aridum calcauit, magis appetens, pro Deo mala mundi perpeti, quam in eo temporaliter prosperari. Quid similius illi fidei Moysi, quam Apostolus commendauit?* Plura proxima obseru.

Observat. II.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Benedicti adhuc sanctitas mira, seu iustitia illustratur.

Perfectus quisque debet æstimare, se nihil adhuc gessisse, vt velociori cursu ad iustitiæ verticem ascendat.

REficiat vos (Bernard.) *Iustitia eius.* Perfectè Benedictus. Christum Ducem sequutus 1.

quutus sese sanctissimis filiis exhibuit imitandum. Dum studeo Patris sanctissimi magnalia recensere, haud ab arte Rhetorica Panegyricos lubet mutuare, sed synceriter Benedictum exponere suis virtutibus exornatum Christi triumphus à Ierosolymæ ciuibus celebratus fuit, & vestium, & ramorum gestatione & subtractione. Quàm aptius à vestibus, & ramis abstinuissent, qui Christum arborem pulcherrimam ostentantes, festiuitatem redderent celebriorem. Aliter profectò D. Benedictum concelebrabimus, dum nec vester sternimus viam, nec ramos gestamus alienos; sed Benedictum arborem virtutum pulcherrimam ostentamus. Bernardus serm. de Bened. *Si non habeo vestes, quas pedibus vestris prosternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus, vt tantæ processioni vel parum aliquid non desit ministerij mei.* An ramos è sylua præcidam? Minimè, sed ipsum Benedictum lignum vitale exponam, vt sibi ipse ad triumphi solemnitatem expediat ornatum. *Arbor fuit beatus Benedictus grandis, atque fructifera, tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum.*

Benedictus suismet virtutibus celebrandus est. Bernard.

8\. Porrò Benedicti sanctitati sectionem Euangelicam nostram sic D. Petrus Damianus serm. de Benedict. accommodauit: *Cui sic specialiter totius Euangelicæ lectionis excursus assignari potest, quemadmodum Patri, & Magistro nostro B. Benedicto? Hic à pueritia mundum cum flore reliquit, & currentem Christum cursu rapidissimo secutus est: nec destitit, donec consequeretur. Quis inter indicantes sublimius indicabit? Quis ita centuplum in hac vita percepit? Quis vitam æternam gloriosius possidebit?* In primis preme τὸ *Nec destitit donec consequeretur*! O Athlantici pigri gressus, si cum Benedicti cursu componantur! Illum ne, qui *exultauit vt Gigas ad currendam viam* Benedictus sequitur? Et omnes sequimur, à longè, properantem. Non id mirabile. Attamen consequutum esse Christum per veram sui abnegationem, mirandum prorsus est. *Donec consequeretur.*

Currentem Christum cursu rapidissimo secutus est. Damian. *Consecutus est eum.*

9\. Deinde pondero illud: *Quis inter indicantes sublimius indicabit?* An non Petrus iudicabit sublimiùs, qui Dominum secutus est? Certè aliquando (summi Præsulis veniâ dixerim) Christum à longè secutus est, fante Matthæo, *Petrus autem sequebatur eum à longè*, cap. 26. Benedictus autem ab adolescentia Christum rapidissimo cursu secutus est. Non quidem Benedictum Petro Apostolorum Principi præponam: sed ostendo quàm valido fundamine possit Cardinalis proclamare: *Quis inter indicantes sublimiùs indicabit?*

Quis Benedicto sublimiùs iudicabit? Matth. 26.

10\. Profectò Benedictus inde velociori vsus est cursu, quia cùm Christum velocissimo cursu sequebatur, existimabat nihil profecisse. Cecinit Dauid, *Quod fructum suum dabit in tempore suo*, Psalm. 1. Ad desertum adolescens se contulit, vigiliis, ac ieiuniis ita corpus compressit, vt penè defecisset. Veprium spinis egregio asperitatis documento vulneratur. Et tamen nihil adhuc se fructificasse putat. Fatus D. Bernardus, *Tribus annis Benedictus soli Deo notus, hominibus mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis: sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tentatione grauatus est. Ego enim nec istum quidem ramum prætereo, quoniam etsi hirsutus spinarum aculeis, quibus seipsum Benedictus iniecit, tamen fructuosus est omnino.* Tot fructibus Pater stipatur, & adhuc existimat tempus fructuum non adesse, sed ad opera egregia ampliùs gerenda properabat. Quid mirum iustitiæ Benedicti tantum adscribi, vt asseratur: *Quid inter indicantes sublimius iudicabit?*

Cùm velocissimè currebat, cùm vbertim fructificabat, existimabat Diuus, nihil se adhuc profecisse. Psal. 1. Bernard.

Salomon ait, *Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia meditabitur*, Eccli. 14. Vbi Guerricus serm. 1. de Benedict. *Quàm congruè verba hæc in laudem beati Benedicti cantata sint, facilè quisquis vestrûm intelligit, cui vita ipsius non ignota sit.* Moratus est in spiritus sapientia, & in iustitia meditabatur, cùm *soli Deo cognitus*, (vti Bernardus aiebat) sibi apud rupium verticem vacabat. Tunc igitur, quando æstimabat Pater, se nondum germinasse, iam à Deo beatus appellatur. O quàm velociter cursum peregit, qui se eum minimè instituisse cogitabat! Quid postquam è deserto emergens tot subditis præficitur? 11.

Tunc cùm beatus appellatur Benedictus putat se nondum germinasse. Eccli. 14. Guerric.

Vis iustitiæ Benedicti vnico verbo præstantiam describam? Audi Salomonem. *Dilectus Deo, & hominibus*, Ecclesiastic. 45. Ad quæ Guerricus serm. 3. *Paucis expressit bonum, ac beatum virum, qualem nimirum constat dilectum Domino fuisse Benedictum. Paucis inquam, comprehendit summam perfectionis plenitudinem gratiæ, & virtutis, simúlque beatitudinem vitæ perennis, & consolationem præsentis. Quid enim deesse potest ad æternam felicitatem illi, qui à Deo diligitur? Quid ad præsentem consolationem illi, qui ab hominibus amatur.* Hinc ineffabilem Benedicti iustitiam contemplor. Qui adeò diligebatur à Numine, & ab hominibus amabatur, nunquam existimauit vel post magnos profectus senectutis, se aliquid in via spiritus profecisse, id equidem prouidente Deo, vt ad superiores profectus per singula momenta accingeretur. 12.

Cùm Benedictus esset Deo, ac hominibus dilectus, putabat se prorsus infirmũ. Eccli. 45. Guerric.

Paulo indictum, *Virtus in infirmitate perficitur*, 2. Corinth. 12. Deus prouidet Benedictum se adhuc existimare infirmum, vt de perfectione agens sublimiorem sanctitatis gradum attingat. Guerricus pulchrè, *Benedicto, qui à Deo diligitur, & si aliquid (imò totum) deesse videtur, non ob aliud deest, nisi vt nihil ei desit: & suo, vt putatur, defectu perfectior fit; nam virtus in infirmitate perficitur.* 13.

Huiusmodi cogitationẽ Benedicto ideo Numen ingessit, vt velociùs curat ad perfectionẽ. 2. Cor. 12. Guerric.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Benedictum pietas mira effecit illustrissimum.

Edocet Præsules mansuetudine exundare, sed non ideò subditis delinquentibus indulgere.

14. TERTIVM panem conuiuio nostro Bernardus apponit. *Reficiat vos pietas eius.* Secutus est Dominum, dum eius studuit pietatem imitari.

15. De Mose aiebat Ecclesiasticus, *In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum*, cap. 45. Asserit D. Gregorius Benedictum à falsis fratribus sæpe iniuriis affectum. *Benedictum* (inquit) *varios habebat persequentes se, sibique insidiantes: inter quos fuit Sacerdos quidam, qui vocabatur Florentius. hic vehementer persequebatur virum sanctum, & de eius nomine, quantum poterat, detrahebat, persuadebatque omnibus, ne visitarent eum. Quò pergitis, dicebat, viri nouitatis studiosi? Quid, quæso, aliquid habet Monachus iste. quàm habeant reliqui, qui sunt in Regionibus vestris? Peccator est, sicut & cæteri: atque vtinam non lateat in eo error aliquis perniciosus, atque hæresis, quam velit ipse inter vos disseminare.* Crescente autem fama Benedicti, & peregrinorum frequentia, *aduersarius ille sustinere non potuit, & misit ad eum panem quendam veneno infectum sub prætextu eleemosynæ. Dedit illud Benedictus coruo, quem nutriebat, & fratrem appellabat, quòd vestitus esset eodem colore, quo fratres sui. Coruus recusabat panem accipere. Cui vir sanctus dixit: Nolo, vt comedas; sed vt ad locum adferas remotum, vbi nemini nocere possit.* Instat inuidia, *& inducit procaces quasdam fœminas, vt in Religiosorum hortos ingrederentur, &c. Quod cùm vidisset vir sanctus, & cognouisset huiusmodi ab aduersario fieri, vt ipse inde recederet, atque abiret, decreuit malitiæ dare locum. Cùm autem id Sacerdos intelligeret, maximo gaudio debacchabatur; vix autem in huiusmodi gaudio versabatur, cùm repentè domus eius corruit, & eum protinus interfecit.* Quid plura? *Doluit Benedictus de eius morte, tum quia non haberet illum aduersarium, ex cuius persecutione plurimum mereretur: tum etiam, quia intelligebat discipulum suum propterea lætari, quo nomine eum vehementer reprehendit.* Certè si tanta lenitas Moysi, vt ex illa sanctus fuerit effectus & simul fide: *In fide, & lenitate sanctum fecit illum*; tanta Benedicti lenitas materiam suppeditauit, vt in illa solummodò sanctissimus fuerit effectus.

Mira Benedicti pietas in æmulos.
Eccli 45.
Gregor.
Doluit de persecutoris crudelissima morte.

16. Nec inuidia Patri panem venenatum apposuit solummodo, vinum veneno infectum propinauit. Quid Benedictus? An ira correptus in verba immitia rapitur? Ait Guerricus ser. 4. *Quid autem sanctius lenitate Patris nostri, quæ nec malitia falsorum fratrum vitæ ipsius insidiantium potuit exasperari?*

Quàm pius in inuidos, & necem inferre curantes.
Guerric.

Certè mitissimus Moses valdè iratum (iustè, profiteor) aduersum æmulos, quia Deo inuisos, memorat Scriptura. Ergo lenior Benedictus qui falsorum fratrum ipsius vitæ insidiantium malitia exasperari non potuit. Appositè Guerricus, *Moysen quidem Scriptura prædicat mitissimum fuisse super omnes homines, qui morabantur in terra: nunquid tamen exasperatum spiritum eius negat? Nunquid non iratum, & valde iratum aduersùs æmulos memorat? Huius autem Magistri nostri mansuetudinem non solùm erga maledicos, sed etiam erga maleficos mirabilem me legisse memini, iracundiam non memini.* 17.

Mosem mitissimũ Benedictus superauit.
Guerric.

Nec ideo affirmo, Benedictum subditorum vitiis indulsisse, quod quidem nota afficeret lenitatem, Apostolus enim dixit, *Habete salem in vobis, habete pacem inter vos.* Lenitatis pax commendatur, sed dum simul sal correptionis subditorum præparat aduersùs corruptionem immunitatem. Addit Abbas, Quamquam nec in ipso, sicut nec in Moyse præconium sanctæ lenitatis præiudicet, *si iustus zelum contra peccantes feruet, sine quo lenitas tepor, aut timiditas est. Quomodo namque lenitas illa sanctum quempiam faceret, quæ in Heli, qui aliàs sanctus erat, damnata est? Fratres habete pacem inter vos, mandat ille magister pacificus, & lenis: priùs tamen præmittit, Habete salem in vobis: sciens nimirum, pacis lenitatem vitiorum esse nutricem, nisi priùs asperitas zeli mordacem eis insperserit salem: sicut & carnes vermescere facit clementia teporis, nisi desiccauerit eas feruor salis.* 18.

Pissimus cũ esset, subditos delinquentes corripiebat.
Guerric.

A Domino didicit, de quo Ioël, *Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini. Ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos*, cap. 3. Ad innumeros viros ad Benedicti claustra vndique concurrentes locum accommodo. O congregatio Benedictina, felicissimè tantùm Christi imitatorem sortita es Parentem, qui possit robustos tuos (si qui imperij transgressores) comprimere debellare. LXX. pro, *Occumbere faciet Dominus robustos tuos*, legunt, *Mansuetus sit pugnator.* Quónam modo mansuetudine repugnabit? An non quia illa mansuetudo accommodabilis apparet, quæ pugnax simul ad comprimendos robustos, ostenditur? 19.

Didicit à Domino Benedictus.
Ioël 3.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Benedictus tam perfectè Dominum secutus est magistrum vtique perfectionis, vt nec otiosi verbi fuerit leuissimo piaculo maculatus.

Quàm difficile sit otioso verbo non maculari: quàmque id perfectissimi animi documentum.

D. HIERONYMVS, *Secuti sumus te in eo, quod est summæ perfectionis.* Certè illam 20.

illam summam perfectionem appellatim, cùm non solùm in multis non offendimus, sed nec in aliquo. An non Ioannes Baptista omnium è fœmina natorum maximus à Domino appellatur? Hic profectò ad deserta confugit, ne saltem leui famine macularentur seculari colloquio. O quàm difficilè in verbo non offendere!

21. D. Gregorius Dial. 2. de vita B. Benedict. Patrem asserit ferè nunquam aliquod verbum protulisse, quod non saperet sanctitatem. Addit exaggeratiùs, nunquam otioso verbo fuisse maculatum. O Benedictum omnino Dei addictum ditioni, si vel dictionem habuit omninò subditam Conditori! Moysi Dominus sanctissimo, *Perge igitur, & ego ero in ore tuo, docebóque te, quid loquaris*, Exod. 4. Quàm facile verbo otioso delinquet ille, quem Dominus non docuerit os claudere, & aperire. LXX. *Aperiam os tuum, & instruam te, quæ quæ oporteat loqui.* Origenes ad hæc: *Beati sunt, quorum Deus aperit os, vt loquantur.* Cùm enim homo sine piaculi suspicione loquitur, documentum exhibet, se inter beatos cœli incolas debere annumerari.

Ostendit se Benedictus beatitudine condecorari, dum abstinet à quolibet otioso verbo
Exod. 4.
Origen.

22. Vel sanctissimus Paulus, *Vt detur mihi sermo in adapertionem oris mei*, Ephes. 6. Vt nullum otiosum verbum proferat non solùm petit os à Domino suum adaperiri, sed & verbis ipsis donari. Origenes, *Eorum ergo, qui verba Dei loquuturi sunt, os Deus aperit.* Tam difficile enim homo mendax à Dauide appellatur, à verbo abstinet otioso, vt ne delinquat verbo, specialissimo Dei munimine indigeat.

Paulus sermonem petebat dari sibi, & oris apertionem, ne verbo delinqueret.
Ephes. 6.
Origen.

23. Profectò cùm lego Benedictum nunquam verbo otioso deliquisse, cordis eius arguo puritatem, simulque agnosco Christum eius in animo iucundissimum inire domicilium. Nisi enim corde Christum gestaret, minimè ab otiosis verbis abstineret. D. Augustinus, *Fratres charissimi, bona iugiter cogitemus, vt os nostrum Deus aperiat. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Vnusquisque enim nostrûm, cuius præsentiam susceperit in corde, ipsius verba proferre consueuit ex ore. Nostrum autem cor aperiatur Christo, vt in nobis impleatur illud: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui semper quod iustum est loquitur, & Deus in illo habitat, & ipse in Deo.*

Purissimum fuit cor Benedicti Christi habitaculum, vt verbum otiosum non proferret.
August.

24. O vir ineffabilis Benedictus, cuius cuncta verba ad cœlestis Conditoris benedictionem proferebantur! Linguam huiusmodi aptius thuribulum appellato. *Hic ritè celebratus, offeret vitulum, & rogans pro se, & pro domo sua immolabit eum, assumptóque thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, &c.* Leu. 16. Ad illud: *Assumptóque thuribulo*, Interlinearis ait, *Id est, lingua erudita Spiritus sancti igne repleta.* Stephanus adiicit, *Thuribulum dicitur hîc lingua. Thuribulum est inferius clausum, superius perforatum. Hoc Paulus exponit, dicens: Omnis sermo malus de ore vestro non procedat. Ecce inferius clausum. Sed si quis bonus est in ædificationem fidei. Ecce superius perforatum. Superius non est apertum, sed perforatum; quia verbum non repente, vel indiscussè procedere debet de ore tuo.* Quàm aptè lingua, quæ nullo piaculo verbi inficitur thuribulum Deo omnino consecratum, eiúsque laudibus addictum appellata est.

Lingua Benedicti thuribulum Deo laudando dicatū omnino.
Leuit. 16.
Stephan.

Arguit equidem mirabilem Benedicti perfectionem, id tam facilè ab ipso præstari, quod cuilibet Monacho assolet esse difficillimum. Non ego silentium vocarim, omnino tacere; sed loqui necessitatis circumstantia, nullúmque otiosum verbum proferre. Porrò silentium difficillimum. Ait Isaias, *Onus Duma.* c. 21. vbi Ailred. *Duma interpretatur silentium.* Silentium *onus* opportunè appellatur; quia sic loqui, vt aptè sermo à silentio non recedat, grauissima prouincia est. *Scitis fratres, quam multos silentium onerat. Itaque si videris Monachum in claustro residentem, huc illucque circumspicere, oscitare crebriùs, manus ac pedes extendere, nunc librum ponere, nunc resumere: postremo quasi quibusdam stimulis agitatum de loco ad locum, de auditorio in auditorium cursitare, sub onere Duma eum suspicare non dubites.* Tandem ille oneri cedens, otiosa verba profert. Quàm abstractus à seculo Benedictus, cui loquutio, non silentium, onus. Cùm necessariò videris Patrem à cella in auditorium pergere, vt loquatur, existima eum sub onere loquelæ suspirare. 25.

Perfectissimus Benedictus, qui facile præstabat, quod vel Monachus sanctus difficile, nempe otiosè non loqui.
Isai. 21.
Ailred.

Ad hæc Paulus, *Sermo vester semper in gratia, sale conditus sit, vt sciatis, quomodo oporteat vos vnicuique respondere.* Col. 4. Multum salis se habere in labiis & lingua ostendit, qui nullius verbi piaculo inficitur. En Benedicti labia, en linguam. Cui quidem apprimè congruit Pet. Dam. filij sententia. *Sit lingua nostra modesta, sobria, discreta, pudica. Sit ori nostro salina virgo die crescente; & nisi vtilitatis occasio præbeatur vsque in crastinum incorrupta seruetur. Ponamus ori nostro custodiam. Auceps non emittit, accipit rem, nisi anserem videat: & Monachus dimittit linguam suam, si loquendi necessitas non assistat. Facilius est tacere, quàm loqui.* O Benedicti prudentia, cui facile tacere, cùm tempus silentij, & rectè loqui officium, cùm loquendi opportunitas instat. 26.

Silentiū & sermo Benedicti laudatur.
Col. 4.
Damian.

SECTIO II.

Sedes iudicantium.

TEXTVS.

VERS. 28. IEsus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes iudicantes duodecim Tribus Israel. 29. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

IN BENEDICTVM
PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.
EX SEDIBVS IVDICANTIVM.

Observat. I.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me in regeneratione.

Benedictus rursum à Christo generatus in eremo, gloriosissimo cœlestis Parentis nomine fuit donatus; nomine quidem, & abundantissima gratia Benedictus.

Quàm felix, qui illustri nomini respondes operibus.

1. Strab. EX mente Strabi, Baptismus prima hominis ex Pareore Christo generatio est, regeneratio autem religiosi status iostitutio. Christum ergo *in regeneratione* sequuntur, qui à seculo egressi, ad Claustra properant rursum à Domino generandi.

2. *Christus Filium Benedictum proprio nomine decoravit.* Cuinam, precor, aptius seotentia accommodatur, quàm illi, qui à Christo natus exsurgens, omnium Monachorum Patens ostenditur. Profectò cœlestis Conduor iam à natalitin primo indictum nomen *Benedicti*, in regeneratione proprium speciali iure confirmauit. Paulus Christi Patrem æternum Benedictum appellauit, *Qui est super omnia Deus Benedictus in secula.* Ex Benedicto æterno Parente Christus Filius Benedictus debuit nominari. *Et Benedictus fructus ventris tui*, Luc. 1. Liceat in Benedicti præconium verbis ludere. D. Thomas serm. de Bened. ait, *Verè re, & nomine Benedictus.* Aptè quidem, quod facilè expendam.

Luc. 1. D. Thom.

3. *Benedictus quia cõfidit in Domino re Benedictus est.* Præmitto Ieremiam profantem, *Benedictus vir, qui confidit in Domino*, cap. 17. An oon re & nomine Benedictus, qui cuncta secularia relinquens totum se Domino addixit in eremo? Hunc cunctis benedictioonibus Dominus donauit. Guerric ser. 2. *Sanctus Pater noster gratia Benedictus, & nomine, cuius memoria in benedictione est. Ipse profectò fuit Benedictus vir, qui confisus est in Domino.* Quem enim Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis, vt in Domino confideret, iam benedicit omni benedictione spirituali in Christo, quia

Ier. 17. Guerric.

4. *Iacobum in benedictione vtraque superauit.* Re quidem Benedictus, qui in cœlestibus, & terrestribus bonis fuit affectus benedictione. Ao celeberrima Iacobi benedictio illa: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini, esto Dominus, &c.* Genes. 28. latiùs, me hercle, patet Abbatis sanctissimi benedictio. Guerricus, *Nec solùm in cælestibus benedictionem omnium Angelorum, sed etiam in terrestribus benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus. Vbi enim gentium non benedicitur hodie benedictus Domini Benedictus?*

Gen. 28. Guerric.

De Benedicto plaoè Salomon prædixit, *Benedictio Domini super caput iusti*, Prouerb. 10. Et quando Dominus non prodigalitate pietatis vtitur, vt iustum valeat benedictionibus cumulare? *Planè* (ait idem Doctor) *benedictio Domini super caput Benedicti, quem tot benedictionibus cæli & terræ gratia Dei cumulauit.* 5. *Benedictio Domini super Benedicti caput.* Prou. 10. Guerric.

Esau afficitur quidem benedictione, sed io pinguedine terræ, & rore cœli materiali, fante Isaac, *In pinguedine terræ, & in rore cæli erit benedictio tua*, Genes. 28. Ait Benedictus in rore cœlestis lucis, nempe in Christo, & in spiritus pinguedine beoedicitur. Addit Guerricus, *Non tamen sicut Esau in pinguedine terræ, & in rore cæli benedictio Benedicti: sed in pinguedine spiritus, & in Auctore cæli, qui per Prophetam loquitur, Ero quasi ros; & cui dicitur: Ros lucis ros tuus, in Christo vtique benedictio Patris, cui Pater imprecatus est: Qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* 6. *In pinguedine spiritus, & in rore Christo benedictus est.* Gen. 28. Guerric.

Sæpè aiebat Benedictus, *Ego totam spem meam Deo commisi.* Id Ieremias celebrat, *Benedictus vir, qui confidit in Domino*, cap. 17. Si ergo qui in Domino confidit benedictionibus dooatur, & Benedictus totam suam spem Deo commisit: quid mirum si cœlestibus beoedictionibus oppleatur. Appositè Guerricus, *Meritò proinde benedictus vir, qui confidit in Domino, quia qui in Domino fidit, in eo se ipsum figit. Vbi autem arbor radicem figit, inde succum vitæ, atque humorem pinguedinis bibit. Planè ad humorem radices misit, qui (verbis vtar Benedicti) totam spem suam Deo commisit: atque de ipso fonte summi boni aquas vitæ totius benedictionis, & gratiæ bibit.* 7. *Benedictionib. opplebatur, quia totam spem suã in Domino collocabat.* Ier. 17. Guerric.

Olim Hebræis Dominus, *Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque custodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra. Venient super te benedictiones istæ*, Deut. 28. Recenset quidem cunctas hasce benedictiones, ac D. Beoedicto accommodat Gregorius, fatus: *Hoc appositè quadrat Benedicto, qui audita voce Domini, & seruando eius præcepta, & mandata, meruit Dei benedictionem. Fuitque benedictus in ciuitate, in qua dedit bonum exemplum, & multas Christo animas lucri fecit. Fuit etiam benedictus in agro, siquidem cùm ipse extiterit primus fundator Monasteriorum in solitudine, fecit vt multi saluarentur, & Deo multi obsequerentur. Tum etiam benedictus fuit fructus eius, per quem possunt intelligi eius discipuli. Fuit etiam benedictus fructus terræ eius; per quem potest intelligi multitudo animarum, quæ eius caussa, & occasione* 8. *Vberrimæ Benedicti benedictiones recensentur.* Deut. 28. Gregor.

Discipulo

Discipulorum eius conuersa sunt ad Christum. Neque hic adhuc quieuit benedictio, quin potius voluit Deus, vt ipse etiam sanctius diceretur Benedictus.

9. *Tot Pater benedictionibus plenus, quot ad Deum fecit ingressiones.* Genes. 24. Carthus.

Abrahami fideli famulo sic Laban frater Rebeccæ: *Ingredere benedicte Domini, cur foris stas?* Genes. 24. Quàm apposite seniori Christi famulo accommodari possunt verba, tot Pater benedictionibus plenus, quot ad Dominum gessit ingressiones! Audi Dionysium Carthus. serm. 1. de B. Benedict. *Ingredere Benedicte Domini, cur foris stas? specialis, & felicissimus Pater noster re, & nomine Benedictus, Deo vocante, & inuitante, ingressus est in vita præsenti in Militantem Ecclesiam, in proprij cordis secretum, in deuotorum congregationem, in eremum, & speluncam, in fratrum conuentum, in sanctuarium Dei: & post vitam hanc, ingressus est in mansionem, ac gloriam cœli.* Plura Doctor. Eo tot benedictiones, quot ingressus.

10. *Innumera Benedicti benedictiones.* Psalm. 117. Carthus.

De Christo turba proclamauit, *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* vti asseruit Dauid Psalm. 117. De Benedicto vices gerente IESV idem Carthusianus exposuit. *Verba ista* (ait serm. 5.) *ad litteram de Christo conscripta de beatissimo Patre nostro Benedicto congruè exponuntur. Quoniam gratiosè benedictus, id est, multiplici gratia decoratus, ac repletus est à Spiritu sancto. Fuit namque, & est Pater Religiosorum, institutor, ac legislator multorum. Fuit Eremita, & Anachoreta, solóque pane contentus in eremo. Fuit potens in verbo, ac opere, faciens miracula multa, & magna, imò & maxima, soli omnipotenti possibilia. Cordium vidit secreta, spiritu splenduit prophetia, copiosúmque fructum fecit in mundo.*

11. *Cunctis benedictionibus, quibus antiqui Proceres donati sunt, Benedictus plenus ostenditur.* Genes. 12. Gregor.

Abrahæ è domo paterna exeunti Dominus, *Erisque benedictus*, Genes. 12. Re quidem & nomine Benedictus omnibus benedictionibus, quibus cuncti Proceres affecti sunt, donatus ostenditur. Benedictus ne Iacob Deum videns, & ab Angelo benedictionem accipiens? Asserit D. Gregorius Benedictum viatorem essentiæ diuinæ aspectasse fulgorem. Benedictus Ioseph victor ex fuga, potentissimus ex formidine? Benedictus veprium in manibus pro pallio pellem dereliquit, ne succumberet hosti. Benedictus Daniel apud lacum leonum à Propheta refectus? Immissus à Deo Clericos quas parauerat escas ad epulum abdito, esurientique Benedicto apposuit. Benedictus Moses è saxo torrentem eliciens? Imperio Benedicti percussus lapis tribus Monasteriis arido in situ exædificatis aquæ perennis reddidit abundantiam. Benedictus Elias, quia Sunamitis filium reuocauit ad vitam? Filium pij ciuis functum potentissimo complexu Benedictus ad viuos aduocauit. Benedictus Elisæus, quia cadaueris attactu defunctum hominem suscitauit? Translationis Benedicti solemni deuoctus ad tumulum ferebatur, contactu autem ossium Domi solutus à mortis vinculis se expediuit à Sindone funebri Benedicti gloriam inclamitans. *Ingredere ergo Benedicte Domini, cur foris stas?* Omninm Diuorum æmulator cum Diuis omnibus celebrabere.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Quòd vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me in regeneratione.

Christi vices exerens Benedictus innumerabilis genealogiæ Parens efficitur.

Innuo, filiorum perfectionem parentis arguere sanctitatem.

12. Strab. *Christus Benedictum Adamū & Sethum genuit, innumeros filios generaturū.*

ADHVC premens Strabi sententiam Christum assero, fidelium semel & iterum Genitorem in Baptismo generat, regenerat autem in Religionis ingressione. Deus cunctorum hominum Pater est, cùm tamen Adamum omnium hominum parentem constituerit. Crediderim Christum Patrem Monachorum dum vnum Benedictum sibi adeò similem generat, vt ipse postmodum Christo innumeros filios præsentaret. Sethi filij, Dei filij appellantur, quia specialissimè Seth fuerat à conditore coaptatus, ac perfectus, collegium equidem sanctitatis. Adeò Christo Domino aptatus Benedictus, vt quoquot spiritualiter filios progenuit, Dei filios exposuit.

13. *Benedictus multorum filiorum Dei parens.* Damian.

Præmittam Petri Damiani Cardinal. serm. de B. Benedict. sententiam. *Hoc solum dixisse sufficiat, quia solus iste militarem manum excelso Principi cæteris abundantius præsentabit, & Monachorum turmis Angelorum more viuentibus cælorum adimplebit palatia. Quàm igitur refulgens, & splendidus miles aptabit Imperatorio tribunali plenus infinitis virtutibus, agminibus innumeris comitatus. De Benedicto planè, cumque sequentibus dixit Simon Petrus ad IESVM: Ecce nos reliquimus omnia.* O ineffabile Benedicti præconium! E tot militibus Patrem sanctissimum sequentibus nec vnus inuenietur, de quo non dixerit Petrus, *Ecce nos reliquimus omnia*? Commendabilis prorsus mirabilis multitudo filiorum, sed planè commendabilior sanctitas singulorum, si omnium ex ore Simon locutus: *Ecce*, ait, *nos reliquimus omnia.* parum esset Benedictum, instar Adami, plurimos filios genuisse; si, instar Sethi, Dei filios eos minimè generasset.

14. *Benedicti familia innumerabilium stellarum Collegium.* Genes. 17.

Si libet innumerabilis familiæ Benedicti capita recensere, ad Monasteriorum numerum accurre, Proceres filios ad memoriam reuoca: &, vt verius dixerim, *Numera stellas si potes. Sic erit semen tuum*, Genes. 17. Benedicti Patris nostri filij apposite comparantur stellis. Stellæ innumeræ, splendore quidem cœli ornamentum. Filij Benedicti & numero & splendore facilè superant cœlestia luminaria. Recenseo Planetas, Reges, inquam, qui sanctissimum, abiecta purpura, induere cucullum. *Imperatores, & Reges.* Abrahamo Deus, *Reges ex te egredientur*, Genes. 17. Imperator Anastasius II. Michael I. Theodosius III. Lotharius, Hugo, Isatius, Theophilus,

Theophilus, Emanuel, & alij quamplures ad Benedicti Claustra properarunt. Reges, Reginæque innumeræ, filijque Regum, ac Principum Benedicti pertinent ad familiam. Trebetius Rex Bulgarorum, auctore Trithemio, sacra vnda dilutus nomen audit Benedictinæ militiæ. E qua Abbas quidam assumptus fuit in Aragoniæ Regem, appellatus quidem Rainirus II. Carolus ille Francorum gloria, qui inter Christicolas Magni ob egregia facinora acquisiuit appellationem, dimisso Imperio nigro indutus vestimento Maximus deberet nominari, quia curauit se cunctorum minimum exponere.

15. *Abbatia, ac Prioratus, & Diui.*

Vis Benedicti Monasteria cum stellarum numero colligare? Plusquam triginta mille Abbatiæ, decem & septem mille Prioratus Benedicti parent imperio. Hinc collige numerum sine numero filiorum. An vulgus indoctum, & minimè sanctitate conspicuum? Trithem. Trithemio authore, quinquaginta quinque mille Diui canonizationis fulgore conspicui Benedictum cinxere parentem: alijs autem, quos legi, assertoribus, plusquam ducenti mille Ordinis Benedicti Sancti adnumerantur. Ducentos Martyres apud Cardeniam vna die à Pontifice Summo Ecclesiæ expositos nostra vidimus tempestate: ego puer adfui solemni.

16. *Tanta sanctitas filiorum sanctissimum arguunt parentem.* Gen. 9.

Tanta sanctitas filiorum sanctissimum arguunt proculdubio parentem. Nondum natus fuerat Chanaam filius Cham, & iam à Noë maledictione afficiebatur, *Maledictus Chanaam seruus seruorum erit*, Genes. 9. Quónam modo maledictis afficitur, cùm bonum, aut malum minimè est operatus? Certè ex nequitia parentis filij futuri iniquitas arguebatur. Ambros. Ambrosius, *Vtique Chanaam natus non erat, addit tamen nomen filij: vt & vitio patris deformaretur filius, & pater filij nequitia grauaretur. Nec poterat fieri, vt bonum generaret filium, qui bono patri nequam filius & natura, & eruditione degener extitisset.* Sicut autem maledictus filius patrem arguit maledictum, tot benedicti filij patrem ineffabiliter Benedictum re quidem, non nomine, solùm arguebant. Vix ex Benedicto parente possent filij maledicti prodire. Diuus Chrysostomus homil. 45. in Matth. Chrysost. *Vt regula est humana natura, quòd omnis homo nascatur duos oculos habens, & quinos digitos: aliquando tamen, vt manifestentur opera Dei, nascitur homo sex digitos habens, sic & homo extra regulam naturæ raro procedit, vt dissimilis nascatur filius parentibus.*

O Benedicte collegium sanctitatis,
perfectionis colligatio, è quo
tot Diuorum præconia
celebrantur!

Observat. III.

Ad illa verba:

Sedebitis & vos super sedes iudicantes duodecim Tribus Israël.

Benedictus Magister egregius sedem obtinuit, vt innumeros subditos edoceret, quidquid ipse præstaret.

Assero, operari debere priùs Magistrum, quidquid velit discipulis persuadere.

SI regeneratio ex mente Strabi Religionis est institutio, in regenerationeque Dioi Christum secuti sedi sunt addicendi, non ineptè exponuerim spirituale Magisterium. 17. Strab. Ad cathedram igitur Benedictus ascendit innumeros discipulos docturus spiritualis mysticæ scientiæ perfectionem. Certè non tam verbis vtitur, quàm exemplis. Dionysius Carth. serm. 2. *Tota Benedicti vita informatiua est Monachorum.* Carthus.

18. *Sanctus Benedictus curat sanctos reddere subditos.*

A sæculo Benedictus abstrahitur, viam init arctissimam, corporis vires comprimit prius quàm edocendis proximis impendat studium. Si enim Magister non priùs immutator, immutabiles Discipulos sortitur. Asserit Ioannes Christum ab aquarum in vinum mutatione miraculis dedisse principium. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilea*, cap. 2. Ioan. 2. Quare obsecro? Assumendæ erant aquæ, vt Baptismatis vnda effectæ homines, peccatores in iustos immutarent; & ideo necessarium fuit aquas in se mutationem à Domino experiri. Hilarius homil. 1. *Mutantur subitò aquæ homines postmodum mutatura.* Hilar.

19. *Petrus assumitur ad confirmandos subditos postquam omnia reliquit, & conuersus est à negatione.* Matth. 19. Ambros.

Hodie Petrus profatur Apostolus, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Dominus autem, *sedebitis & vos super sedes.* Tu ô Petre Cathedram ascendes, vt subditis doctrinam expedias, ac in fide confirmes. Delicto abnegationis maculatur Apostolus, cui Christus, *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Nec enim aptè cathedram occcupabis confirmaturus fratres, nisi operam priùs expedias conuersioni. Ambrosius lib. 10. in Luc. *Ille confirmare iubetur fratres suos, qui dixit: Omnia dimisimus, & secuti sumus te.* Neque enim aptus ad confirmandum in vocatione Regulari Monacho spiritualibus institutionibus Benedictus obiiceretur, nisi priùs affectu, & effectu sæculum reliquisset.

20. *Christus ostendit se resurrectionem, & vitam, quod supponitur, vt alium possit suscitare.* Ioan. 11.

Vt Marthæ luctum Dominus ablegaret, doceretque defunctum Lazarum suscitandum, ait: *Ego sum resurrectio, & vita*, Ioan. 11. Cur non potiùs dixit, *Ego resuscitabo eum?* Profectò, quia nihil magis propinquum resurrectioni Lazari gerendæ, quàm operaturum in se habere, quod erat alteri præstiturus. Qui in me

me resurrectionis habeo virtutem, facilè alios resurrectione donabo. Chrysologus serm 63. *Quid est: Ego sum resurrectio; & non, Ego resuscito*, aut resuscitabo? *Quia suscepit hominem, suscepit & mortem, vt qui resuscitat iubendo vnum, resurgendo in se resuscitat omnes.* Asserit Ioannes, *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum*, cap. 1. Ao vitam præstaret hominibus, quam io se non haberet? *Ega* igitur, ait, *sum resurrectio, & vita.* Noo est, quo retarder ab opere gerendo, si iam habeo in me, qnod Lazaro præstare valeam.

Chrysol.

Ioan. 1.

21. Recurre, obsecro, ad vitam mirabilem Benedicti, vt discas, quàm efficacem doctrinam dispensarit alumnis. D. Bernardus serm. de D. Benedict. ait, *Doctrina verò instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis. Porrò vita iustitia omnino roborat, & animat nos: vt tanto magis accendamur ad agenda, quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse, quàm fecerit. Sermo quidem viuus, & efficax exemplum operis est, plurimum faciens suadibile, quod dicitur, dum monstrat factibile, quod suadetur.* In hunc ergo modum & Benedicti sanctitas confortat, pietas informat, iustitia confirmat.

Quàm efficax Benedicti doctrina facientis, quod docebat!
Bernard.

22. Tam vitalis in ipsius operibus doctrina fuit, tantæ operam dedit sanctitati dum viueret, vt nunquam non doctrina persuadeat & sanctissimæ radice operationis. Quod adnotauit idem Abbas, dum adiicit. *Quanta pietatis aut sanctitatis fuit, quòd non solum præsentibus profuit, sed & futuris.* Ac si diceret, ineffabilem arguit operationem, seu sanctitatem, post tot sæcula adhuc vigere doctrinam, adhuc præcepta præscribi efficacissima subditis ex vitæ perfectissimæ virtute. *Non solum his qui tunc erant, fructum tulit hæc arbor, sed vtique hodie fructus eius & crescit, & manet.* Quid mirum si Benedicti sanctitas est *tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum*, Psalm. 1. Ao non vides totam Benedicti familiam tam addictam obseruationi iostitutorum, vt quilibet Monachus oculis referat Benedictum? O quàm abstracti à sæculo! quàm Prælatorum obedientiæ illigati! quàm accurati legum obseruatores? Quid mirum sapiant primæui spiritus perfectionem, si vocalia semper, Benedicti opera, nunquam non vociferantur.

Tam sanctus fuit, vt post multa secula hodie doctrina eius efficacissima sit ex virtute sanctitatis.
Bernard.

Psalm. 1.
Benedictina familia obseruantia mira.

23. Confirmo excogitationem ex Dionysio Carthus. serm. 1. *Benedictus ingressus est fratrum conuentum, ad quorum instantiam instituit cœnobia multa, & fratribus suam communicauit præsentiam, vt quod in occulto didicerat, alias manifestè doceret. Spiritualem etenim vitam alios edocere ineptus est, & indignus, qui non hanc est experimentaliter edoctus.* Benedictus nunquam destitit edocere, quia vberrimè fuit in spelunca à Domino instructus *Porrò tam in spelunca, quàm extra ingressus est Benedictus sanctuarium Dei, id est, abyssum sapientiæ increatæ, contemplationis secretum, reuelationum altitudinem diuinarum, quia incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit ei Altissimus.* Tam egregius spiritus Magister ex mira operatione euasit, vt nunquam sermo viuus & efficax post tot sæcula conticescat. *Edocemur* (addit Carthusianus) *nos alios non instruere audere, quod ipsi non fecimus.*

Quod Benedictus in occulto didicerat, edocet subditos; & nunquam non edocet, quia superabundantissimè didicit.
Carthus.

Observat. IV.

Ad illa verba.

Sedebitis & vos super sedes iudicantes, &c.

Perfectissima Benedicti doctrina perfectissimum ostendit Præceptorem.

Vbi de obedientiæ propera executione, silentij accurata obseruantia, Oratione efficaci, paupertatis custodia, iuniorum erga senes reuerentia, ac Prælatorum exemplo Religiosis documenta prælibo.

IN huius argumenti robur nonnulla præscripta Benedicti edocentis expedire lubet, è quibus Præceptoris ineffabilis sanctitas illustratur. Asserit D. Gregorius D. Benedictum non potuisse aliter docere, quàm vixit. Ergo si docuit perfectissima, perfectissimè vixisse osteotatur. 24.

Gregor.

Audiendus Dionysius Carthus. serm. 2. qui memor sententiæ D. Gregorij fatur: *Quoniam, teste B. Gregorio, sanctus vir Benedictus aliter docere non potuit, quàm vixit: ex sua doctrina, ac regula possumus virtutum suarum perfectionem inspicere. Attendamus ergo nonnulla, quæ scribit in Regula. Quidquid boni inchoas, à Deo perfici instantissima oratione deposcas. Ad Deum per laborem obedientiæ redi, à quo per inobedientiam recessisti. Quicumque Christo militaturus propriis voluntatibus abrenuntias, præclara, atque fortissima arma assume. Primus humilitatis gradus est obedientia absque mora, vt mox cùm aliquid fuerit a maioribus imperatum, quasi diuinitus imperetur, statim ex occupatis manibus obediatur, imperfecto relicto, quod agebatur. Ecce qualiter nos oporteat obedire.* 25.

Non potuit Benedictus aliter viuere, quā docuit: aliter docere, quā vixit.
Carthus.

Circa obedientiam. Benedicti doctrina.

E quibus obedientiæ præscriptionibus illud adnotatum: *Imperfecto relicto, quod agebatur.* An opus minus pulchrum manebit, quia imperfectum, vt obedires incunctanter, reliquisti? Legi Monachum, vt impleret Benedicti monitum, literam inceptam reliquisse atramento, quam auro perfectam rediens ex obedientia reperit. Si morulam geras, nulla operi aderit pulchritudo. Barach indicitur, *Præcepit tibi Dominus: Vade, & duc exercitum in montem Thabor.* Dixitque Barach, *Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam.* Debora autem: *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi*, Iudic. 4. Barach igitur inobediendo aliquantisper cunctatus est, dum Deboræ comitatum, præsentiamque efflagitat, dum conditiones nectit, ac morulas. E qua quidem cunctatione operis illius deturpat venustatem. Aureum erat, & atramento perfici ex morula effecit. Hebraïcè, *Vere tamen non erit gloria tua in via, qua gradieris.* Abulensis quæst. 11. *Non erit pulchritudo super iter, quò vadis.* Nam qui præceptis curat quidem obedire, sed aliquaotisper 26.

Redduntur ex obedientia pulchriora illa opera, quæ, vt pareas, imperfecta reliquisti.

Iudic. 4.

Abulens.

quantiſper cunctatur, opus obedientiæ deuenuſtat, ſeu non adiicit ei illud pulchritudinis, quod ex propera executione aſſolet prouenire.

27. *De ſilentij obſeruatione Benedicti doctrina.* Carthuſ.

Addit Carthuſianus, *Porrò de obſeruantia ſilentij ait: A bonis eloquiis interdum, propter taciturnitatem, abſtinendum eſt: quanto magis à malis? Ideo rara detur loquendi licentia propter taciturnitatis grauitatem diſcipulis, quamuis bona, ſancta, & ædificatoria verba velint conferre: quoniam ſcriptum eſt, in multiloquio non effugies peccatum*, Prouerb. 20. *Ideo ſi qua requirenda ſunt, à Priore cum omni humilitate, & ſubiectione reuerentia requirantur. Scurrilitatei verò, & verba otioſa in riſum mouentia æterna clauſura in omnibus locis damnamus: & ad tale eloquium non permittimus os aperire diſcipulum.*

28. *Silentiũ pudoris eſt cuſtos. Vel à licitis abſtinendum.* Cant. 4. Richard. Victor.

Preme illud: *Rara detur loquendi licentia, quamuis ſancta verba velint conferre, quia in multiloquio non effugies peccatum.* Aſſolet quidem ſolui pudor, ſi labia non omnino fuerint infrænata. *Vitta* (ait ſponſus) *coccinea labia ſua*, Cantic. 4. Vt vitta crines, ita labia, ne diſſoluta fluant verba, conſtringunt. Richardo Victor. auctore. An non aptius verbis otioſis frænum ſolummodo pararetur? ſine vitta labia ſoluta adſint, vt ad ædificatoria verba poſſint aperiri. Porrò omnino religanda ſunt, *quamuis ſancta verba velint conferre*, ob periculum, ex otioſo verbo, piaculi.

29. *Soluitur pudor ſi labia effrænantur.* Ambroſ.

Deinde expendenda particula, *Rara detur loquendi licentia, propter taciturnitatis grauitatem*, aut pudorem ſtatus Religioſi. A pudore enim alienus eſſe oſtenditur, qui non ſcit labia religare. Ambroſius lib. 3. de Virgin. *Taciturnitas commendat pudorem.* Et de Suſannæ ſilentio ait, *Accuſabatur & tacebat, ſilentio ſe tegebat, ne nudaret pudorem.* An reſpondendo neceſſaria, pudor fœminæ ſolueretur? Certè via labia vel ad neceſſaria aperiuntur, quin aliquod otioſum verbum elabatur.

30. *Monita Benedicti circa orationis inſtantiam, chori religionem.* Carthuſ.

Cæterùm *de modo orandi*, (Carthuſianus adhuc) *& pſallendi diſſeruit: Conſideremus, qualiter oporteat nos eſſe, & ſtare in conſpectu Dei, & Angelorum, sicque pſallamus, vt mens noſtra voci noſtra concordet. Si dum hominibus potentibus aliqua volumus ſuggerere, non præſumimus hoc niſi cum humilitate, & reuerentia facere; quanto magis Deo cum omni humilitate, & puritate deuotionis ſupplicare oportet: & non in multiloquio, ſed in cordis puritate, & lachrymarum compunctione ſciamus nos exaudiri.*

31. *Breuiſſima cum reuerẽtia oratio exorat.* Ioan. 2. Bernard.

Expendo particulas: *Cum omni humilitate, & puritate deuotionis: & non in multiloquio.* Breuiſſima enim cum reuerentia oratio in conſpectu Domini exorat. Ita Deipara in nuptiis Canæ reuerenter accedens, & vnico vſa verbo primum à Chriſto miraculum extorſit. *Vinum* (inquit) *non habent*, Ioan. 2. Ad quæ Bernardus de gradib. hum. *Quàm breuiter, quàm reuerenter ſuggeſſit, vnde piè fuit ſolicita. Et vt diſcas in huiuſmodi magis piè gemere, quàm præſumptuosè, pietatis æſtum pudoris temperant vmbra, conceptam precis fiduciam verecundè ſuppreſſit.*

32. *Circa vitiũ proprietatis Benedicti placitum.* Carthuſ.

De vitio proprietatis penitus amputando ſæpiùs loquitur, inter cætera dicens: Præcipuè hoc vitium radicitus amputetur de Cœnobio; ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iuſſione ſuperioris, neque habere propriam vllam omninò rem, neque codicem, neque tabulas, & nihil omnino: quippe quibus nec propria corpora, nec voluntates licet habere in propria poteſtate.

Pende illud: *Quippe quibus nec propria corpora licet habere in propria poteſtate.* Rogas, an vacui omninò, qui huiuſmodi ornantur circa paupertatem affectu? Certè hi corpora propria non habent, quia terrena deſpicientes cæleſtes in incolas conuertuntur. *Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem*, Rom. 10. Pauperes enim ſpiritu à corpore abſtracti quaſi nudi ſpiritus ſupra cœli verticem conſpiciuntur. Gregorius, *ſpecioſi erant, quia non ſua commoda quærebant. Specioſi erant, quia terreni lucri inquinamenta ex ipſo ſuæ operationis inceſſu non contrahebant.* Aptiùs Hugo, *Specioſi, quia iam terram non tangebant.* Nam paupertatis Dominicæ æmulandæ affectu corpore minimè vtebantur, ſed ſpiritus exſurgebant. 33. *Quàm pulchra, quàm ſtictu ornata nuda paupertas Religioſorũ.* Rom. 10. Grego. Hugo Cardin.

Alia multa (concludit Dionyſius,) *cunctis Religioſis vtiliſſima ſcribit in Regula, ſicut de mutua fratrum dilectione. Qualiter debebant iuniores ſenioribus aſſurgere, & deferre. Poſtremò de diligentia, cura, exemplaritate, doctrina, diſcretione pertinentibus ad Abbatem. Sciat Abbas, ait, culpa Paſtoris incumbere, quidquid vtilitatis Paterfamilias in ouibus minus potuerit inuenire.* 34. *De reuerentia iuniorũ erga ſene, ac Prælatorum exemplo ſententia Benedicti.* Carthuſ.

Vbi duo occurrunt ponderanda. Vnum, *Qualiter debeant iuniores ſenioribus aſſurgere.* In D. Benedicti familia ſenes præcedunt iuniores, tam accurata iuniorum reuerentia, vt piaculum ſit graui ſupplicio dignum ſenectutis, vel leuiter iura violare. Quotieſcumque ſeniores ac iuniores conueniunt, Ioſephi menſæ obiicitur apparatus. *Sederunt* enim *coram eo primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam*, Gen. 43. An non in Benedicti familia Rationalis myſterium obiicitur? *Sculpes in eis*, (lapidibus onychinis,) *nomina filiorum Iſrael iuxta ordinem natiuitatis eorum*, Exod. 28. In Rationali ſeniores præcedunt; iuniores enim ſenioribus ſubmitti rationi eſt conſentaneum: contrarium planè non rationale, ſed prorſus irrationale eſt, vt vulgariter explicare liceat, ſenioribus iuniores ſubmitti. 35. *Quàm iuſta Benedictina familia iuniorum ſenioribus mira ſubmiſſio.* Geneſ. 43. *Quàm rationalis!*

Alterum autem, *De diligentia pertinenti ad Abbatem, & exemplaritate.* Oculis enim patet omnium Præſulis vita, neceſſariò cunctis manifeſtatur lapis primarius, fante Zacharia, *Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*, cap. 3. Lapis primarius conſtitutus es? Innumeris oculis tua geſta præſentantur. Caſſiodorus lib. 11. var. cap. 7. ſic Patricio homini. *Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtras, ianuas. Et quamuis ſtudioſè claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias.* Præcipuè cùm cuncti adſint obſeruatores vt aſpiciant: *Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt.* 36. *Abbates à cunctis ſubditis aſpiciuntur.* Zach. 3. Caſſiod.

OBSERVA

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Et vitam æternam possidebit.

Benedicto ad Superos properenti ipsum cœlum obuiam procedit.

Quàm specialis gloria præparatur illi, qui filios spirituales curat acquirere?

GRæcè pro *Possidebit*, est, *Hæreditabit.* Filij enim cuncta sæcularia relinquentes, patrem, matrem, sorores, fratres, agros, &c. hæreditate cœlestis donantur.

37. *Viam cœli parat Benedicto obeunti. Carth. Fily Benedictum gloriosius coronari fecerunt.*

Benedictus post tot egregia facinora Domini sui, seu Patris sui intrauit in gaudium. Ait Dionysius Carth. serm. 1. *Felicissimus Benedictus ingressus est gaudium Domini sui, adeptus beatitudinem Regni æterni, in quo est tanto gloriosiùs coronatus, quanto hic fuit priùs conuersatus, maiori charitate accensus, pluresque animas Deo lucratus, quo item in omnibus humiliauit profundius semetipsum.*

38. *Potius videtur gaudiũ Domini in Benedictum ingredi, quàm Benedictum in gaudiũ. Gregor.*

Preme particulam, *Ingressus est gaudium.* Potiùs asseruerim gaudium ipsum cœleste in Benedictum intrauisse. Fatur D. Greg. *Inuasit Benedictum vehemens quædam febris, quæ quotidie vehementior fiebat. Vltimo autem die iussit se adduci ad Oratorium quoddam, vbi sanctissimum Christi corpus deuotissimè recepit, ibique supplices ad Deum palmas tendens beatissimum suo Domino reddidit spiritum. Hoc autem die duo ex discipulis eius viderunt lucidissimam quandam viam in cœlum ipsum tendentem, & pretiosis ornamentis decoratam. Et accedens ad eos vir quidam magno circumamictus splendore, dixit eis: Hæc est via, per quam ascendit modo Benedictus seruus Dei.* Quid si via sit, per quam Angeli cunctique cœli Proceres ad Benedicti gloriam properarent. *Dei* Opt. Max. *Domicilium* iustè Benedictus a Carthusiano videatur. Nihil in Benedicto terrenum remanserat, solus soli æterno patebat habitatori, cœlum aderat Numini consecratum: quid mirum cœlicolas pergere ad Beoedictum?

39. *Inuitat omnium Benedictum venientĕ exire, vt Deo diutiùs militaret. Truxil. Soli Benedicti Fily obuiam procedentes ineffabilem obycciunt apparatum triumphi. Trithem.*

An parum esset, cœlum Beoedicto reserari iogressuro, nisi inuitaret properantem ad labores, renuentémque requie potiri? Thomas Truxillo ad calcem vitæ Benedicti, quam ex Gregorio, Trithemio, & aliis texuit, fatur: *Cæterùm si qui occasionum dat vni tantùm, vt saluetur, tam æterno, & singulari officitur præmio; quid de eo dicendum erit, qui fuit occasio salutis tantarum animarum?* Esto soli Benedicti filij beati ad *Dei domicilium* pergerent: ò quàm ineffabilis processionis apparatus! Asserit Trithemius ex Benedicti Ordine vsque ad annum Domini 1490. creatos fuisse decem & octo summos Præsules, ducentos Cardinales, mille supra sexcentos Archiepiscopos, quatuor mille Episcopos, Abbates insignes, vel literis, vel moribus 15700. Diuos canonizatioois honore præfulgidos 15600. Affirmat prætereà viginti Ordines sub D. Benedicti Regula militare. Cuncti parenti optimo obuiam si procederent, quisnam Diuus gaudium intraret tanto fulgentissimo satellitio cinctus?

40. *Pallio excipitur Christus alter. Gregor.*

Palliis quidem *stratam viam* Gregorius scripsit. An Regni cœlestis hæres Benedictus pallio obtegente excipitur? Certè ipsa via palliis pulcherrimis exornatur. Porrò Domioi triumphus Ierosolymam ingressuri ionouatur: nisi quòd non turba mutabilis, aut innocentes pueri; sed Angeli, ac Diui incolæ equidem Ierosolymæ cœlestis gloriæ beatissimas immiserunt stolas, vt tanto Diuo Iesu æmulatori via præpararetur, acclamantibus cunctis, *Benedictus, qui venit in nomine Domini.*

PARS ALTERA.

BENEDICTI PROLES.

Ad cap. 5. 25. & 19. Matthæi.

Panegyrici Morales circa literam.

IN GREGORIUM, SCHOLASTICAM, ÆGIDIUM.

PROLVSIO.

NOBILISSIMO viro Cypriano, qui filios Patritios genuerat, sic Rex Theodoricus applaudit ex calamo Cassiodori lib. 8. variar. cap. 21. *Quando talium filiorum pater effectus es, natura ipsa videris esse Patritius.* O Benedicte, Pater Magni Gregorij; Scholasticæ sororis, Ægidij, Petri Damiani, Ruperti, Paschasij, innumerabilis

merabilis familiæ Diuorum, licèt tua gesta non prædicentur, *natura ipsa videris esse Diuus.* Decem & octo Summi Pontifices, Cardinales ducenti, Abbates & vita & doctrina celebres 15700. Diui Ecclesiæ iam celebritate illustres 15600. quomodo non te natura Sanctum ostentabunt? Quid si dati hi filij Benedicto in ineffabilis sanctitatis præmium? *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos Principes super omnem terram,* Psalm. 44. O Benedictina familia tot filiis illustris, quot stellis globus æthereus, pro illo Patre tuo Benedicto, qui Adami superat paternitatem, tibi tot filij Diui nascuntur. Nec aliter tanta Parentis sanctitas debito munere donaretur. Simul assero Religionem ipsam hoc præmio donari ob eximiam obedientiam qua Abbatibus vel grauissimi Monachi submittuntur. D. Basilius apud Cat. Græc. *In obedientiæ retributionem nunc Ordo Benedictina pro Patre filios accipit tot, ac tantis dignitatibus excellentes, Præsules Summi, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Martyres, Confessores, Virgines: vt eos Principes super omnem terram constituat.* Exsurgant ergo Filij, beatissimum Patrem prædicantes.

SECTIO III.

Magnitudo.

TEXTVS.

MATTH. c. 5. VERS. 14. VOs estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. 19. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

IN GREGOR. MAGNVM Benedicti filium,

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX MVNDI LVCE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Qui docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

Gregorius magnum Ecclesiæ luminare, merito Magni sortitus est appellationem ob ineffabilem sapientiam.

Illam assero Magni Concionatoris, aut Magistri doctrinam, quæ morum compositioni auditoris accommodatur.

1. ASserit Dominus Magnum esse appellandum, qui docuerit? Meritò Gregorius Doctorum decus Magni sortitus es appellationem. Ait D. Antoninus p. 2. tit. 12. cap. 3. *Gregorius Magnus dicitur propter sapientiæ præcipuè moralis sublimitatem, vt penè in ea omnes Doctores excesserit.* Preme illud, *sapientia præcipuè moralis.* Illam sapientiam commendo, quæ mores immutat auditorum. (Antonin.)

2. Magnum iustè Gregorium appellamus, cuius ad proximorum vtilitatem ineffabilis eruditio. Multi Sapientes suggestum ascendunt, & proferunt, & dictant sublimia pietatis documenta, sed adeò aut verbis perpolitis & occultis ambagibus, aut ænigmatibus metaphorarum digesta, vt vix à doctioribus percipi valeant. Haud huiusmodi Doctorem magnum compellarim. Christus à Discipulis commendatur apud Ioannem. *Dicunt ei Discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Nunc scimus, quia scis omnia,* cap. 16. Ac si dicerent: Nunc scimus, quia Magnus Doctor es. Ille enim ex mente ipsius Greg. Magnus quolibet in ordine appellandus obiicitur, qui eius ordinis attigit perfectionem.

Cùm Doctor ita sublimia loquitur, vt prosit proximorum moribus, debet Magnus appellari.

Ioan. 16.

Scis

Scis omnia? Attigisti sapientiæ verticem. Vndénam ergo Magnum sapientiá appellant nisi quia nullum prouerbium, seu inutile auditoribus ignatis proferebat.

3\. *Magnus Gregorius, qui etiam prophanas facultates conuertit ad spiritus eruditionem.* Clemens Alexand.

D. Gregorius Magnus quidem Magister etiam omnes prophanas facultates ad morum compositionem adaptauit, vel Musicæ artem ad vtilia animi documenta transferre dignouit. Clemens Alexand. lib. strom. *Ille vtiliter didicit, qui varias attigit disciplinas, vt possit meliùs colere agrum,* (v.g.) *aut curare agrotos. Ita hic etiam eum bene, & vtiliter eruditum existimo, qui omnia refert ad vtilitatem, adeò vt ex Geometria, & ex Musica, & ex Grammatica, & Philosophia colligens quod est vtile, nullis insidiis interceptam seruet fidem.*

4\. *Gregorius Magnus, qui cuncta prophana traxit spiritui deseruire, vti Nabuchodonosor ariolorum sapientium ad suum obsequium curauit adducere.* Dan. 2.

Dum video Gregorium non solùm Iobi patientissimi gesta, sed & prophana quæque ad spiritus moralem informationem dirigere, Magnum vocatum meritò recognosco. Ob difficilium facinorum procurationem legimus Alexandrum, Pompeium, ac Carolum Imperatorem appellatione Magnorum fuisse decoratos Quàm Magnus Gregorius, qui difficillimũ facinus aggressus est, nempe prophanas facultates morum vtilitati deseruire. Magnus ille Nabuchodonosor post somnum auolans à memoria, *præcepit, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldai, & indicarẽt Regi somnia sua,* Dan. 2. O quàm magnum erit, efficere, vt prophanitas illa Regij cordis eruditioni deseruiãt! Audi perpulchram Richardi Vict. p. 1. c. 2. sententiam ex lib. 1. de erud. inter. hom. *Regiũ* (*Magnum* mutare liceat) *profectò animum gerit, qui desideriis imperare, & studia sua pro deliberationis arbitrio disponere consueuit. Eiusmodi itaque animus magnus omnes sapientes Babylonios in vnum conuenire facit; & diuersas sectas in vnum per sermonum cogit; & omnem indagationẽ, quam per varia studia, & exercitia dispergere consueuit, vni & soli cœlestis vtilis doctrina negotio impendit.* Sic Gregorius Regium, seu Magnum te ostentat, dum cunctas prophanas facultates ad vnius moralis doctrinæ documenta cogit.

Richard. Victor.

5\. *Magnus Gregorius omnes noxias scientias digessit in auditorũ, & lectorum vtilitatem.* Exod. 7. Damian.

Alij DD. hasce prophanas facultates omninò vt inutiles à concionibus ablegant, aut scriptis. In cuius typum olim Aaron virga Maleficorum virgas deuorauit. *Proieceruntque singuli virgas suas, qua versa sunt in dracones. Sed deuorauit virga Aaron virgas eorum,* Exod. 7. Vbi D. Petr. Damian. filius Benedicti, ac frater Gregorij ait lib. 8. epist. 9. *Virga quippe Aaron Maleficorum virgas absorbuit; quia sapientia Christi, quam illa signabat, omnes huiusmodi sapientias annullauit, mundique sapientes sui corporis, quod est Ecclesia, visceribus counivit.* Christus itaque sapientes digessit in Ecclesiæ filios, sapientias autem prophanas penitus disperdidit, vt edoceret Doctores suos huiusmodi facultatum fugere infectionem. Profectò ex eo Christus Doctorem suum Gregorium Magnum inter omnes ostentati disposuit, quòd non solùm sapientes conuertit, sed & doctrinas prophanas in proximorum digessit vtilitatem.

6\. *Magnus ex filio hinc Gregorius ostenditur.* Clemens Alexand.

An non Clemens Alex. citatus de Magno Gregorio protulit: *Qui singula refert ad rectum vitam, exempla afferens ex Gracis, & ex Barbaris, is valde peritus veritatis inuestigator, & Magni reuera consilij, & instar lapidis Indici* (Lydius is est) *creditur posse discernere aurum adulterinum à probo,* &c. O lydium lapidem è cunctis facultatibus ablegantem adulterina, vt moribus ingeras probitatem! Non solùm te magni consilij esse profiteor, sed pleno ore Magnum in Regno recognosco: *Hic Magnus vocabitur in Regno cœlorum.*

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi: Qui fecerit, hic Magnus vocabitur in Regno cœlorum.

Gregorius iustissimè Magnus est appellatus ob miram sanctitatem.

Innuitur, veritatis amatores quasi humanam naturam exuere, induereque quodammodo diuinam.

QVi fecerit (addit Dominus) *Magnus vocabitur.* Opera egregia homines cognominibus Magnorum exornarunt. Ob miram sanctitatem D. Gregorius Magni nomen obtinuit. Antoninus, *Qui Magnus dicitur propter eximiam sanctitatem.* Audi Thomam Truxillo ex Ioanne Diacono, & Beda Venerabili filio Benedicti. Iuxta hanc Christi sententiam, *Qui fecerit & docuerit, hic Magnus vocabitur, appositè quadrat B. Gregorio hoc nomen Magnus, vt dicatur Gregorius Summus Pontifex Magnus, quandoquidem fecit, & docuit. Vnde & Ecclesia Catholica eum appellat eo nomine, & Magnus est in Ecclesia militante, tum etiam in Ecclesia triumphante.* 7.

Gregorij nũquam vel leuis mendacij vel ponderatur. Truxil. ex Ioan. Diac. & Beda.

Illam premo particulam: *& magnus est in Ecclesia militante, tum etiam in Ecclesia triumphante.* Nam cùm Magnus ex sanctitate in militanti exhibetur Ecclesia, inter cœlestes incolas poterat adnumerari, quasi homo cœlestis exsurgeret. Ait Episcopus Equilinus lib. 3. c. 192. *Orbatus patre Gregorius, sex Monasteria in Sicilia construxit, & septimum intra vrbem in honorem S. Andrea, quibus de proprio largè dotatis, omnibus reliquis pauperibus erogatis, in septimo se fecit Monachum sub Abbatis disciplina. Vbi ad tantam in breui perfectionem deuenit; vt posset iam in cœlestium numero computari.* Gregorius in cœlesti Regno Magnus inuenitur dum in terra commoratur; quia quodammodo hominis exuit naturam, & cum Angelis adnumerandus ex sanctitudinis perfectione ostenditur. 8.

Gregorius in Regno cœlorũ Magnus naturã humanã quodammodo exuit, induit Angelicam. Episcop. Equil.

Proclamat Dauid, *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax,* Psalm. 115. Quònam modo omnes mendaces appellauit, si adsunt egregij in Ecclesia viri, humanis qui mendacijs omnino renunciatunt? An non Gregorius in humana natura peregrinus; qui Benedicti parentis æmulator nullo, vel leui mendacio vnquam fuit maculatus? Ita planè: sed Gregorius homo non est, qui iam Cœlicolarum fuit translatus ad Regnum, Angelicam eum naturam induisse asserui: parum erat tam præcelsæ sanctitudinis viro; affirmo eum ad Dei- 9.

Gregorius verax, homo non est, sed Numen. Psalm. 115.

tatis quodammodo thronum aſcendiſſe, vt non iam Magnus, ſed Maximus Optimus in cœlorum Regno appellari valeat. Chryſoſt. *Omnis homo, qui hanc vitam amat, mendax eſt: qui vero in virtutibus illam transmittit, mendax non eſt, eo quòd qui talis eſt, non ſit homo, ſed Deus.*

Chryſoſt.

10\. Certè illud in veritate hominem ambulare, eum efficit Deificum, omnibus ſuperiorem, Magnum, Maximum. De vnigenito Dei Filio Ioannes, *Vidimus gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratia, & veritatis*, cap. 1. vel in terra exiſtens ex veritate, qua ſe ab hominibus mendacibus abſtractum aſſerebat, Deificus in cœlorum Regno ac Maximus omnium oſtentabatur. D. Cyrillus, *Vidimus gloriam Chriſti, inquit, adeò ſublimiorem creaturarum gloriis, vt mentis quiſque compos nulli alij quàm vnigenito Dei Filio conuenire illam fateretur. Plenus enim erat veritate, & gratia.* O Chriſti æmulatorem Gregorium! ſi tanta plenus es gratia, vt nunquam à veritate receſſeris, quidni ad Deitatis ditionem pertinere quodammodo videaris?

Qui in veritate ambulat Chriſto pleno veritatis, aſſimilatur. Ioan. 1. Cyrill.

11\. Redeo ad Ioannis Diaconi verba illa: *vt dicatur Gregorius Magnus, quandoquidem fecit, & docuit.* Vita & doctrina egregiæ Magnum efficiunt hominem, adeò vt Angelus appareat, Diuinus exponatur. Monet Dominus, *Pones in rationali iudicij doctrinam, & veritatem. Quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino*, Exod. 28. Profectò veritas ad vitæ perfectionem pertinet. Homo ergo veritate, ſeu vitæ perfectione ornatus humanam quodammodo naturam egreſſus, coram Domino ingreditur, velut Deus exſurgens. Philo lib. de Iudic. *Quid in vita eſt æquè pretioſum, ac veritas? Quam Deus inſcripſit loco ſacratiſſimo, ea parte veſtis Pontificia, vbi eſt principalis vis animæ. Vt Sacerdotem per hoc ornamentum auguſtiorem redderet.* Quid Deitate auguſtius? Ambulans in iuſtitia Gregorius adeò Auguſtus exſurgit, vt Maximus in cœlis valeat quodammodo vocitari.

Gregorius veritate ornatus coram Domino quaſi Deus Magnus exſurgit. Ioan. Diacon. Exod. 28. Philo.

Observat. III.

Ad illa verba:

Hic Magnus vocabitur in Regno cœlorum.

Gregorius meritò Magnus appellandus obiicitur ex mirabili humilitatis profunditate.

Agnatum eſt enim humilitati, magnos efficere cultores ſuos.

12\. FAciens quidem, & docens Magnus vocabitur, ſi geſta, ſi doctrina egregia non inferant animo elationem: quin imò Doctor vt Magnus appellari valeat, quo plus ex ſapientia, & geſtis euehitur, eò debet ad profundiora, ex humilitatis affectu, properare.

13\. Quàm hinc Magnus fuerit Gregorius, Antoninus tom. 2. tit. 12. cap. 3. expreſſit. *Gregorius Magnus dicitur propter Summi Pontificij digniſſimam adminiſtrationem cum maxima humilitate. Cùm nihil magis in ſeruitio Pontificia, quàm humilitas ſplendeat, vt ipſe ait diſt. 100.* Aſſerunt graues ſcriptores Præſulem Gregorium auctorem extitiſſe illius Pontificiæ ſubſcriptionis: *Seruus ſeruorum Dei.* Quàm iuſtè Magnus vel in Regno cœlorum, ſiue in Dei conſpectu oſtenditur, qui propriis oculis tā minimus obiicitur.

Gregorij ex humilitate magnitudo. Anton. Epiſcop. Equil. & alij.

14\. Certè humilitas hominem ſolet magnum coram Domino reddere. Cùm Dominus ad ſeruum Centurionis ſe iturum offerret, miles ait, *Domine, non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres: ſed tantùm dic verbo*, &c. Cui Chriſtus, *Amen dico vobis: Non inueni tantam fidem in Iſrael*, Matth. 8. vbi Auguſt. ſerm 72. de Temp. *In populo, ad quem venit* IESVS, *non inuenit tantam fidem. Tantam, quid eſt? Tam magnam. Vnde Magnam? De minimo, id eſt, de humilitate grandem.* Quid excogitatius? Si nondum ingreſſus virtutis viam Gentilis ex vi humilitatis tam magnus oſtenditur, quid Gregorius poſt continua tot annorum humilitatis exercitamenta? *Magnus* pleno ore vocabitur. *Non inueni tantam fidem.*

Humilitas magnum efficit, vel fide Centurionem Gentilem: quid Gregorium Diuinum? Matth. 8. Auguſt.

15\. Profectò dum ſe deprimit Gregorius ſeruum ſeruorum proclamans, ad Regni cœlorum verticem mirificè eleuatur. Dauid, *Non eſt exaltatum cor meum, nec elati ſunt oculi mei, nec ambulaui in magnis, nec in mirabilibus ſuper me. Si non humiliter ſentiebam, ſed eleuaui animam meam*, Pſalm. 130. ſi cor non erat Dauidis exaltatum, nec elati oculi, quia humilitatis prætextu & cor, & oculi deprimebantur: quodammodo aſſerit ſe non humiliter tunc ſentiſſe, ſed animam eius eleuari? An fictè ſe humilem obiecit? Porrò ea eſt humilitatis veræ conditio, vt neceſſariò hominem efferat ad celſitudinis gloriæ magnitudinem. Dum ergo Rex ad ima deprimitur, ad ſuperiora eleuatur, vt magnus in Regno cœlorum valeat oſtentari. D. Zeno Veron. Quæ Prophetæ iſta diuerſitas eſt. *Non exaltat cor, & animam exaltat, excelſus animo, & corde ſubmiſſus: humilis in ſuis, & non humilis in ſenſu eſt?* Reſpondet pulchrè, *ſenſus eius in cœlo eſt, anima eius eſt in excelſis.* Quia eo ipſo, quòd humilitate fulgeret, neceſſarium erat ex adnata humilitati magnitudine ad cœlorum Regnum exaltari.

Dum Gregorij cor humilitate deprimitur, eius animus ad Regnum cœlorum exaltatur. Pſalm. 130. Zeno.

16\. Tam eleuatus animos humilis Dioi oſtenditur, vt non ſolùm in Regno cœlorum Magnus, ſed ſupra Regnum obiiciatur. Exprimens Apoſtolus Regni cœlorum ineffabilia gaudia, ait: *Oculus non vidit, neque auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quod præparauit Deus diligentibus ſe*, 1. Cor. 2. Cur vſus eſt verbo *aſcendit*, cùm de Regni cœlorum gloria diſtereret? Reſpondet acutè Societatis Doctus, quippe vbi homo habet cor altum & exaltatum, nihil ex cœleſtibus bonis ad illum accedit. Minimè enim cœleſtia bona amant aſcenſus, ſed deſcenſus. Auguſt ſerm. 74. de Temp. *Quanto humilior, tanto capacior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur.* Aptius tamen argumento reſpondeo, Paulum de ipſis hominibus cœlorum Regno deputatis locutum: aptè autem vſum verbo aſcendiſſe; quia electi ob ſtudium humilitatis cor deprimentes, adeò ſimul ex humilitatis eleuatione exaltatum ſuper Regna cœlorum obiiciunt, vt quodammodo ipſa gaudia regni neceſſariò

Humilis ſupra ipſum Regnū cœlorum quodammodo Magnus oſtenditur. 1. Cor. 2. Auguſt.

debeant

Gregorij humilitas. debeant ascendere, si ad eleuatissimum cor hominis moliuntur accessum: *Nec in cor hominis ascendit.* Hinc contemplor Gregoriū Magnum supra Regnum cœlorum obiici, dum eum video ad seruorum Dei pedes prouolui. *Tanta autem humilitatis fuit* (loquor cum Equil. Episc.) *quòd primus seruus seruorum Dei se nominauit, & alios nominari instituit.*

SECTIO IV.

Somnus.

TEXTVS.

MATTH. 25. VERS. 1. Simile est Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso, & sponsæ. 5. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt.

IN SCHOLASTICAM sororem Benedicti

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX SOMNO.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Moram autem faciente sponso, domitauerunt omnes, & dormierunt.

Non dormitauit Scholastica, non dormiuit, semper orationis exercitamento inuigilans, vt sese sponsi cœlestis præparet aduentui.

Ostendo, cum precantem mox à Domino exaudiri, qui imperanti superiori citò præstat obsequium.

1. CVM virgines deberent vigiliis studere, vt sponsi se se præpararent aduentui, somno indulgent. Olei superabundantia prudentes eximit à periculo, stultas negligentia damnat.

2. Scholastica virgo prudentissima Benedicti soror ab ipso infantiæ tempore (loquor cum Episcopo Equilino lib. 3. c. 110.) *Domino dedicata in Monasterio fuit.* Porrò contemplationis exactionisque exercitamentis adeò Scholastica studuit, vt huius doctrinæ cunctis afferat magisterium. Audias precum virginis efficaciam. *Ad quam Benedictus* (ait ille) *semel per annum visitandam venire consueuerat. Quadam die cum discipulis ad eam ex more descendit. Qui totum diem in sacris colloquiis deducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul cibum sumpserunt. Cum ergo adhuc ad mensam sederent, & tardior se hora protraheret, virgo fratrem rogauit, vt ibi eadem nocte permanens, eam diuinis sermonibus refoueret. Quod ille omnimodè facere denegauit. Et cùm tanta esset in cœlo serenitas, vt nec parua nubecula appareret, Scholastica insertis digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus Dominum rogatura declinauit. Móxque tanta coruscationis, & tonitrui virtus, tantaque inundatio pluuia erupit, vt neque Pater sanctus, neque qui cum eo erant fratres extra loci limen pedem mouere potuissent. Sicque ipse exire extra tectum non valens, qui remanere sponte noluit, inuitus in loco cum vxore permansit. Totámque noctem peruigilem deduxerunt, & per sacra vitæ colloquia se vicaria relatione refecerunt. Diéque sequenti vir Dei ad Monasterium rediit.* Illud adnoto: *Ab ipso infantia tempore Domino dedicata in Monasterio fuit.* Et, *Mox,* post orationem emissam, *tanta inũdatio pluuia erupit,* &c. Quid mirum tam citò Scholasticæ preces fuisse à Domino exauditas, si ab ipso infantiæ tempore virgo Domino didicit obedire. Obedit Dominus hominis voci, qui voci Domini obedire non renuit.

Scholastica preces efficacissima, quia virginis obediens semper.

Petrus Natali.

3. Canit Dauid, *Cùm inuocarem exaudiuit me Deus iustitia mea,* Ps. 4. Ac si diceret, iustitiā meā Dominus aspiciens exaudiuit, siue iustè exauditus sum, quia velox corde ad obediendum Deo ab adolescentia exhibeor. *Fily hominum vsque quò graui corde? Scitote, quoniam mirificauit Dominus sanctum suum. Dominus exaudiet me, cùm clamauero ad eum,* ibid. Vos Dominus non exaudit illico, quia graues corde ad diuinæ voluntatis executionem. Me autem obedientem exaudit, vel mirabilibus excitatis. Profectò Asterius iu Cat. Græca aliter confirmat cogitationem. Quærit, *Cur Dauid auxilium implorans, exauditus est.* Et respondens adiicit: *Quoniam reprehensus à Nathan, illico rediit ad cor.* Dicesserat

Dauid illicò orans exauditur, quia diligens circa obedientia executionem.

Psalm. 4.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

à corde, id est, à summissione illa, qua semper diuinæ paruerat voluntati; quare Dominus proclamarat, se virum iuxta cor suum inuenisse. Postquam autem reprehensione afficitur à Nathan, illico ad cor rediit, obedientissimè sese Nomini rursum præstitit: vnde illicò exauditus est: *Idcirco in ipso orando officio exauditus est.* Scholastica vix insertis digitis, manus super mensam posuit, & caput in manibus Dominum rogatura declinauit, cùm mox exandita tanta inundatio pluuiæ erupit, vt neque Benedictus, neque fratres extra loci limen pedem mouere potuissent. Quid mirum in officio orationis ipso exauditam, quæ obedientiæ officio ab ipso infantiæ tempore studuerat.

Ideo scholastica in ipso orandi officio exandita.

4\. Per singulas noctes sponsus bætens scholasticæ otio pulsarat, *Aperi mihi soror mea.* Nec pigritans obdormierat obedientiæ, sed protinus ostium reseratura surrexerat. O scholastica, si nocte ad ostium accesseris sponsi precatura, illico exaudita recedes. Dominus ait, *Quis vestrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me.* Accepit proculdubio. Luc. 11. Instante nocte ad Christi ostium accedit scholastica, ò Domine, accommoda mihi tres panes, id est, Benedicti illius *qui venit in nomine Domini*, doctrinam, quam adhuc esurio; quia frater meus venit ad me de via, & mox recedere festinat. Profectò Dominus tonitruorum strepitu crystallum misit sicut buccellas, vt virgo Benedicti doctrinæ pane suauissimo satiaretur.

Quia scholastica surrexerat diligenter, vt sponso aperiret, exandita est illicò panes postulans.

5\. An importunè orans noctis instantia mox exaudietur? Ita planè, quia importunè pulsanti aperuit sponso, nihil prætermittens quod ad promptitudinem obedientiæ pertineret. Aliter Lucæ testimonium expono. Quinam amicus ille, qui è via accesserat? Augustinus serm. 171. de Temp. *Quis est iste hospes qui in nocte de via venit ad amicum nisi qui dicit: Ecce sto ad ostium & pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo, & cœnabo cum illo?* Igitur surgens illico vt aperiat pulsanti amico Domino, confidenter ad ostium amici Domini illico accedit exaudienda. Nunquam renuit scholastica assurgere, vt pulsanti aperiat sponso, illico ex obedientiæ prætexto è lecto assurgit: cur non illico ad ostium sponsi pulsans exaudiretur?

Scholastica impetrat, quod precatur, quia obedierat. Aperienti Deo ostium cordis, ostiū misericordiæ aperitur. Augustin.

6\. Quid clamas ad Dominum querulus, quòd non illico exaudiatis, qui sæpe Præsulis ex voce vocatus, obedire imperiis minimè festinas? Zacharias ait, *Sicut locutus est Deus, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum*, cap. 7. Exercituum Ductor cœlestium milites sub se habens, *dicit huic: Vade, & vadit*, &c. Ad homines loquitur, imperia præscribit, quibus Angelorum in morem, deberent obtemperare. Non illico exaudiunt? Serò, precantes, à Domino exaudientur. Hieronymus, *Non audiet Deus verba inclamantium, quia illi verba Domini surda aure contempserunt.* Religiosi edificant, vndénam sæpe clamantes, ad tentaminum propulsanda pericula, non exaudiantur illicò, quia scilicet pulsanti Domino sæpiùs, Præsulis ex clamore, non mox ostium reseraturi assurrexere.

Qui non audit Deum obediēs monitum, non exauditur, in Religiosorum documentum. Zach. 7.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt.

Quàm feliciter scholastica obdormiuit, quæ columbino spiritu informabatur:

Edocemur innocentia studere, ad mortis pericula, tentaminaque, quæ obueniunt iustissimis quibusque superanda.

CAIETANVS asserit dormire iusti somnum mortis significare. Ille etenim dulcissimè dormit, cuius spiritus tunc immaculatus repetitur. Felicissimam planè scholasticam appellarim, quæ in dulcedinis spiritualis innocentiæ pace requieuit. 7. Caietan.

Fatur D. Gregorius in Benedict. vita. *Post triduum* à colloquio illo, (de quo obseru. præcedenti) *vidit B. Benedictus animam sororis suæ in specie columbæ ad cœlos ipsos ascendentem. Misit igitur, vt adferretur sibi corpus, illudque in Monasterio suo sepelinit.* Cum omnimoda felicissima requie potiri optabat Dauid, hoc habitu petebat ad cœlum ascendere. *Quis mibi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Ps. 54. Ac si diceret, quis mihi dabit in pace innocentiæ à sæculo recedere? Augustinus, *Piè viuit in Christo, vnde optat iam fugere*, &c. Ei enim mors somnus dulcissimus præparatur. 8.

Sub specie colūbæ anima scholastica auolauit ad superos. Gregor. Psalm. 54. Augustin.

Altius auolat Dauidis desiderium, dum pennis columbæ expetit donari. Cupit quodammodo in Spiritum sanctum ex innocentia conuerti. Theodoretus, *Admiratione dignum, quare columba, & non alterius animalis pennas accipere voluerit? Manifestum est, cum Spiritus sancti innocentia gratiam desiderare, qui columbæ specie volauit.* Id ergo scholastica consecuta est, quod Dauid sanctissimus cupiebat, columbæ specie purissimus auolauit spiritus, Spiritus sancti sponsi referens innocentiam. 9.

Spiritus sancti columba scholastica [illegible] ad nuptias auolans. Theodor.

Quidam Benedictinæ familiæ doctus probare contendit non ineptis coniecturis scholasticam sine ægritudinis molestia sauciadilectione obiisse, in cuius typum pacificæ auis specie ad superos visa est eleuari. Nullæ hostis in morte scholasticæ insidiæ, nulla tentamina, tota mors lectus, & quies. Nec enim columba territa fugit tentaminum strepitu, sed pacifico volatu præcelsum eleuatur ad nidum. Priuilegium planè fuit ineffabile, cùm fortissimi, ac sanctissimi quique obituri duris tentaminibus afficiantur. Lucam testor profantem post narratas Domini victorias, *& consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus*, cap. 4. Quodnam tempus? Athan. orat. de poss. *Tunc diabolus cum pudore reiectus obseruandum sibi persuadebat tēpus mortis, certus omnino posse semper mortem, quæ omnes in seruitutem redegerat, etiam hunc tentationibus subigere. Scriptum est enim apud Lucam, quod cùm consummasset diabolus omnem tentationem,* 10.

Haud territa fugit scholastica, pacifico volatu fertur in superos.

Vel Christū diabolus terrere curauit. Scholasticam aggredi non audet? Luc. 4. Athan.

tionem, abscesserit ab eo in tempus idoneum. An idoneum tempus scholasticæ obitus ad tentamina molienda? Haud accedit tentatori, quæ enim à cunabulis sæculum reliquerat, sæpissimè cum hoste confligens, ostendit nullam spem victoriæ vel in nouissimo periculo reliquisse.

Sicut ait sponsus: In me Princeps huius mũdi non habet quidquam: columba scholastica idem profatur. Ioan 14.

11. O accipiter crudelissime, cur non saltem procurasti innocentissimam disturbare columbam? Profectò scholastica sese ostendit columbam sponsam thalamo seu nidulo cœlesti meritò excipiendam. Fatur Dominus, *Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam,* Ioan. 14. Putarem ego solùm innocentissimum Dominum potuisse profari, *In me* accipiter *non habet quidquam.* O sponsi dignatio! sponsam scholasticam tam ineffabili innocentia donauit, vt moritura posset inclamitare, *Venit* quidem accipiter, sed neque timidam auiculam disturbare ausus est, quia *in me non habet quidquam.*

Quæsiuit, si inueniret quidquam suum accipiter in columba, sed non inuenit. Gregor.

12. Quæsiuit profectò, si fortè aliquid in Virgine candidissima inueniret, quemadmodum quæsierat in sponso: sed non inuenit. Hinc edoceamur, studio innocentiæ curam expedire, ne hostis diligens inueniat aliquid, quod ad eius ditionem pertinere videatur. Ait D. Gregorius hom. 39. in Euangel. *Vnde curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, ne quàm rabidus, quam terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exitus Princeps huius mundi veniat. Si enim ad Deum carne venientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in suum inuenire nihil potuit: quid nos miseri dicturi, quid acturi, qui innumera mala commisimus?*

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt.

Vt sponsus minimè moram ageret, sed præsens proculdubio adesset, curat scholastica sacrum cum Benedicto colloquium producere.

Sciens vtique, Deum vberioris dilectionis ostentatione cum eis morari, qui sermones pios contexunt.

13. DILIGANS anima vel cum dilecto hæresçit, existimat præ affectus magnitudine longè recedere. Haud scholastica dormitauit, aut obdormiuit sponsum expectatura: sed vt citiùs adueniat, seu vt minimè diffugiat, qui præsens aderat, curat affectuosè fratrem Benedictum diutiùs commorari. Dum enim colloquia sacra duo iusti contexunt, Christus iuxta ipsos, imò in ipsis commoratur. O frater, non recedas ab amante sorore, vt dum colloquium sacrum producitur, certissima præsentia sponsi perfruamur.

14. Olim filij Israël *steterunt ad radices montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quòd descendisset Dominus super eum in igne,* Exod. 19. An Dominus ad Israëlitas ad radicem montis residentes descenderit? Minimè, D. Cyrillo Alex. lib. 7. de adorat. in spirit. profante: *Intellige Deum, cum pro se illis hominibus legem ferret, descendisse non vbi populus erat, sed in sublimem locum, & quidem procul.* Quare procul? Quia Israëlitæ terrenis addicti de cœlestibus non loquebantur, vt cogerent Deum ad se, qui in medio piè colloquentium commoratur.

Deus non accessit ad Israëlitas, quia non colloquebantur de cœlestibus.

15. Aliter meo aptius argumento particulam *procul*, vel ad ipsum Moysem extendo, vt Deus procul esset à Mose, & solummodo quasi de vertice à longè, non familiariter loqueretur. Ratio est, quia Moyses solus inibi morabatur, specialis autem Dei præsentia promissa est colloquentibus de cœlestibus. *Vbi duo, vel tres congregati sunt, ibi sum in medio eorum.* Ideo vt Moyses familiariùs Dei præsentia frueretur, ait: *Vade, ascendesque tu, & Aaron tecum,* ibid.

Deus procul à Mose, quia solus aderat. Ideò scholastica cum Benedictum socium sibi colligare. Exod. 19.

16. Profectò *ascenderunt Moyses & Aaron, & viderunt Deum Israel, & sub pedibus eius, quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cùm serenum est,* Exod 24. Qui horribilis vel Moysi iustissimo apparuerat, cùm solus morabatur, adeò allicitur ad pietatem ex duorum colloquio, vt instar sereni ætheris ostendatur. Sciebat scholastica Deum minimè à iusto corde recessurum: sed dulciùs se eius præsentia potituram, si de cœlestibus cum Benedicto colloqueretur.

Cùm Aaron Moysi adiscitur, Dei benigniori fruuntur aspectu. Exod 24.

17. Ideo clamat sponsa, *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum. En ipse stat post parietem nostrum. En dilectus meus loquitur mihi,* Cant. 2. Priùs sponsa Deum in collibus à longè videbat, iam iuxta se agnoscit, iam dulcissimo eius colloquio fruitur. Cur priùs dilectus procul aderat, iam autem hæresçit sponsæ? An non quia priùs sola ipsa commorabatur, *Osculetur me osculo oris sui,* &c. Cant. 1. Præsentiine sponsi præsentiam? Ita planè, nam adiecit, *Quia meliora sunt vbera tua vino.* Loquitur tanquam præsenti, sed fatetur à longè locutum: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* At cùm sponsa sociis stipatur, vt de more fœminarum amantium de sponso loquantur, mox proclamat: *En ipse stat post parietem nostrum.* Non dixit *meum*, quia iam aderant sociæ. *En dilectus meus loquitur mihi.* Hoc vobis debeo, ô sociæ charissimæ. Debet Benedicto scholastica dulcissimo sponsi cœlesti nocte illa fruitam esse conspectu.

Sponsa dum sola adest, quasi à longè sponsum videt: dum colloquitur cum sociis præsentissimum intuetur. Cant. 2. Cant. 1.

18. Ioannes Baptista vidit Spiritum sanctum in specie columbæ supra caput Iesu vnda diluti sacra, Ioan. 1. Ioannes autem Euangelista vidit spiritum eundem in specie ignis supra caput suum. *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum,* Act. 2. Annotauit Cæsarius dial. 3 *Ille diuinum spiritum vidit tantùm super Verbum in carne baptizatum, hic autem super suum ipsius proprium accepit caput.* Cur Baptista iuxta Dominum ipsumque diluens, non etiam supra proprium caput Spiritum sanctum præsensit, quemadmodum Euangelista? Porrò ille abstractus à iustis solus cum Domino morabatur, vnde non tam

Ioannes Euangelista dulcius fruitur Spiritus præsentia dum colloquitur cum Apostolis: quàm Baptista dum solus commoratur. Ioan. 1. Act. 2. Cæsar.

speciali assistentia Spiritus sancti afficitur, sicut hic, qui cum Apostolis in Marci domo assistit, & meditationi, & colloquiis cœlestibus studium impendens. Ideò tam enixè curauit Scholastica, Benedictum apud ipsam tota nocte remanere: vt scilicet dies clarissimus ex specialissima dilecti præsentia ostentaretur. Cùm Pater vidisset orationis sororis effectum, fatur, *Quid est hoc*, (loquor cum D. Gregorio) *quod fecisti, soror mea? Cui soror Scholastica dixit:*

Supplex rogabat Scholastica Benedictum remanere, vt dulcissima Iesu præsentia frueretur. Gregor.

Ego te supplex rogaui, vt hic maneres, tu verò me non audisti. Itaque ego Dominum rogaui, qui orationem meam exaudiuit. Cur supplex rogasti? An tanta instantia, tam humili prece digna Benedicti commoratio? Ita planè, quia ex colloquio pio à nobis texendo dulciùs dilecti mei præsentia fruar. Ediscant Religiosi, quàm facilè possint Christum apud se piorum verborum vinculis detinere.

SECTIO V.

Diuina retributio.

TEXTVS.

MATTH. 19. VERS. 27. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? 28. Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes iudicantes duodecim, iudicantes duodecim Tribus Israël, &c.

IN ÆGIDIVM
Benedicti filium,
PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS
CIRCA LITERAM
EX DIVINA RETRIBVTIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, &c.

Ægidius vel tunicam inopi exhibuit, quo Dei omnimodam benedictionem consequeretur.

Moneo, eleemosynam adeò hominem gratum reddere conditori, vt cœlestibus eum muneribus oppleat.

1. *Instituentes perfectionis viam, ab eleemosyna incipiant actionibus.* REQVIRIT Apostolus, quónam munere afficiendus fuisset, qui propter Deum gestit vel nudus remanere; nam relinquere perfectè omnia idem est, ac Christum nudum sequi, & æmulari. Respondet autem Dominus centuplum accepturũ: *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

2. *Ægidius instituit viam spiritus ab eleemosyna illustri actione. Petrus de Nat.* Ex Equilino Episcopo D. Ægidij perfectissimam audi omnium renuntiationem. *Ægidius Regia stirpe*, (ait lib 8. cap. 18) *dum quadam die ad Ecclesiam pergeret, ægro cuidam in platea iacenti, & eleemosynam petenti tunicam suam tribuit, qua indutus mox sanitatem recepit. Parentibus verò suis defunctis, patrimonij sui Christum fecit hæredem.* En Ægidij primos in via perfectionis gressus.

Ab eleemosyna ducit initium? O quot Dei benedictionibus donabitur! *Centuplum accipiet.* Mox adiicit Author, *Die quodam, dum ab Ecclesia rediret, obuium habuit virum a serpente percussum: sed oratione fusa, ab eo protinus virus fugauit. Dæmoniacum quendam in Ecclesia consistentem Ægidius orans liberauit continuò ab immundo spiritu.* Factus est cunctis ægris pharmacopolium, Regibus reuerendus tam diues, vt munera sibi à Rege oblata despiceret. Peccatoribus veniam impetrat, Regis peccatum aboleri diuinitus assequitur, omnibus prosperè vtilis, quia omnibus à Deo benedictionibus ex eleemosynæ donatur effectu. 3. *Accepit à Deo potentiam diuinam exercere. Petrus de Nat.*

Hæc vis eleemosynæ, cunctas à Deo benedictiones acquirere. Esuriens Isaac à filio Iacobo Esau existimato accepit edulium, quod omnimoda benedictio sequitur, fante sene, *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam*, Gen. 27. An solius frumenti, & vini. Profectò omnium bonorum abundantia donatur, qui ab eleemosyna via spiritus instituit profectionem. Vnde clamante Esau, *Numquid non reseruasti & mihi benedictionem?* Isaac respondit. *Dominum tuum illum constitui, frumento & vino stabiliui eum, & tibi vltrà fili mi, quid faciam?* ibid. An ignoras pro eleemosyna totum deberi benedictionum cœlestium thesaurum? Pulchrè Diuus Chrysostomus, 4. *Hac eleemosyna vis, cunctas Dei benedictiones acquirere. Gen. 27.*

Rependit

Respondit Isaac, & dixit: Disce, quòd omnes benedictiones in eum effudi. Nec guttulam reseruaui; nam qui spiritus viam ab eleemosyna instituere curat, & Dominus omnium ostenditur, & cœlestium bonorum copiam potest hominibus dispensare. Ægidius quasi creaturarum dominator obiicitur, quia dum viam perfectionis instituit, inopi tunicam impendit. An non ponderasti simul inopem ægrotantem & tunica, & sanitate donasse? *Et tunicam suam tribuit, qua indutus, mox sanitatem recepit.* Homo impedit tunicam, quasi Dominus omnium sanat; quia illa ipsa datio eleemosynæ fuit acceptio diuinæ potestatis: *Dominum tuum illum constitui.*

Quasi Deus exsurgit Ægidius ex eleemosynæ actione.

5\. Iosephi vita, qua Saluatoris existit æmulator ab egressione è carcere instituitur. Primos gressus ab eleemosyna gerit, vnde necessariò cœlestibus benedictionibus redundans obiicitur. Fatur Iacob, *Dissolata sunt vincula manuum illius. Inde Pastor egressus est.* E carcere egreditur, vt mox esurientibus tribuat alimoniam. Primos gressus instituens, esurientibus cibandis operam impendit? O quot benedictionibus donabitur! *Deus patris tui erit adiutor tuus, & Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacenti deorsum*, Gen. 49. Et cur tot benedictionibus exundauit? Pulchrè Rupertus lib. 9. de vict. Verb. cap. 36. *Quia tempore famis vigilantissimi Pastoris cura multos pasceret populos.* Ab inopiæ subleuatione incipit? Ineffabiles progressus aget.

Ioseph incœpit ab eleemosyna, pascens esurientes, ideo impletur benedictionibus.

Gen 49.

Rupert.

6\. Dum video Ægidium primum gressum gerentem à pietate, veste inopi data, recognosco eum benedictionibus cœli desuper, & abyssi iacentis deorsum fore afficiendum. Ille *sterilitatem terra*, (loquor cum Petro de Natal.) *suis meritis fugauit*; quia benedictionibus cœli desuper potens, ætheris influentias terræ sterili dispensat. Ille *dæmoniacum cunctos in Ecclesia clamoribus conturbantem ab immundo spiritu liberauit*; quia benedictionibus abyssi deorsum donatus super tenebrarum Principes exerit potestatem.

Ægidius plenus benedictionibus cœli desuper, & abyssi deorsum.

Petrus de Nat.

Observat. II.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd vos qui reliquistis omnia, &c. sedebitis & vos.

Ægidius cuncta à Domino postulans accipit illicò, quia & ipse se totum Domino dedidit.

Ille enim protinus suæ voluntati Deum quasi obsequentem sortietur, qui totum sese addixit diuinæ voluntati.

7\. Sedebitis & vos, ait. Cuncta vestra in manu aderunt constituta, Deo ministrante, iuxta illud: *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & transiens ministrabit illis*, Luc. 12. Omnia Apostoli reliquére, Christum secuti sunt, vt ei ministrarent, soli eius voluntati parentes. Meritò igitur Dominus eorum sese accommodat voluntati, executioni mandans quidquid illi postulauerint.

Deus vel obedire obedienti non dedignatur.

Luc. 12.

8\. Christus ait, *Ego elegi vos, vt eatis, & fructum afferatis: & quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*, Ioan. 15. Caietanus, *Dixit hæc, ad exponendum, quod ipse est vitis non naturalis, sed voluntaria, quæ produxit Apostolos tanquam palmites ferentes fructum non periturum.* Post fructus autem editos propriæ voluntatis subiectæ diuinæ, sicut voluntaria vitis Iesus Patris voluntati submissa est: quodcumque petieritis Patrem, dabit vobis, sese vtique vestræ accommodando voluntati.

Qui dat fructum obedientiæ exauditur à Deo.

Ioan. 15.

Caiet.

9\. Monet Dominus, *Non apparebis in conspectu meo vacuus*, Exod. 23. Ad quæ Author Imperf. in Matth. hom. 2. *Tu quando venis ad orandum Deum, munera tecum in manibus tuis porta.* Quænam deferemus munera petituri, nisi voluntatem nostram diuinæ subiectam, vt vice versa suam Deus nostræ accommodet voluntatem? *Oratio tua bonis operibus commendetur. Quia in lege scriptum est: Nec intres in conspectu Domini Dei tui vacuus.*

Vacuus obedientiæ fructibus, Deum non habet obsequentem.

Exod 23.

Imperfect.

10\. Illi planè *viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno habentes singuli phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum*, Apoc. 5. Seniores hi precaturi flectunt genua. An exoraturi? Ita planè, quia odoramenta precum cum bonis operibus obedientiæ colligantur. Audi Imperfectum hom. 18. *Oratio quasi odor suauitatis est operis boni. Sicut ergo res aliqua sine odore potest esse, odor autem sine re aliqua esse non potest: sic opus sine oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono nihil est.* Quia scilicet inaniter precaris minimè impetraturus, cùm curas Deum se tuæ accommodare voluntati, qui renuis executioni mandare diuinam.

Orantes seniores opera deferunt obedientiæ, vt exaudiantur.

Apoc. 5.

Imperfect.

11\. Huc aduoco Ægidij magnalia. Asserit Episcopus Equil. Surius, & alij, Ægidium à pueritia sese Deo omnino litasse, patrimonij sui Christum fecisse hæredem, vni diuinæ voluntati propriam submisisse. Vis euidens argumentum? nihil petiit à Domino, quod illico non obtineret. *Ægidius orans dæmoniacum continuò liberauit. Aspiciens nautas maris tempestate periclitantes, facta oratione tempestatem sedauit. Rex Ægidium rogauit, vt pro se ad Dominum oraret, eo quòd peccatum enorme commisisset, quod nulli vnquam confiteri auderet. Sequenti Dominica Ægidius celebrans, pro Rege* (Abbas tunc) *orauit, & continuò Angelus eidem apparuit, qui cedulam in altare deposuit, in qua scriptum erat Regis peccatum, & si de eo pœniteret, Ægidij precibus iam dimissum.* Quid mirum Deum sese omnino Ægidij accommodare voluntati, qui nunquam diuinæ parere contempsit.

Ægidius semper obedit Deo: Deus semper obtemperat Ægidio.

Episcop. Equil.

Sur.

Obseru.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes iudicantes, &c.

Ægidius fugiens sedere, & honorari ab hominibus, ideo sedet, & honoratur.

Honor enim fugientem sequitur: & dignus honore obiicitur, qui nihili ducit honorari.

12. VOs (inquit Dominus) sedere fugitis, quia me ministrantem sequi conamini: ideo necessariò sedebitis. Honor enim sequitur fugientem, & dignus admodum honore ostenditur, qui contemnit hooorari.

13. *Ægidium fugientem honor insequitur, dignissimum planè eo, quod fugit.* Episcop. Equil.

Emicat hinc Ægidij gloria. *Regia stirpe progenitus*, (vtor Episcopi Equilioi verbis) surrexit à sede, vt eum Christo proximis ministraret: sed dignus adeò throoo ostenditur, vt fugam arripere meditaretur. *Cùm per totam Græciam ipsius fama cresceret, ipse humani fauoris vitans periculum, clam littus maris petiit, vt ad partes alias se transferret.* Sed miraculotum fuit fulgore cognitus, gloriæque humanæ tabernaculo addictus. *Deinde famam humanam fugiens, interiorem eremum penetrauit, vbi antrum spinis obsitum, & fontem inueniens ceruam sibi diuinitus præparatam nutricem habuit.* Honor fugientem vel canibos venatoriis insequitur, Rex & Episcopus antrum petunt, procidit purpura Eremitæ in aspectu, Monasterium Regiis expensis extruitur, Ægidius præficitur Monachis Ordinis Benedicti Abbas. Quàm digous honore qui despicit! Ideo ipsum honorem teor fugientem insequi, vt dignum apprehendat.

14. *David fugiens honorem, eo dignus ab honore quæritur.* Psalm.88. Ambrosi.

Fatur Dominus, *Inueni David seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum*, Psalm. 88. Et cur quæritur, nisi quia abseoditur; ex eo enim quòd effugit, dignus ostenditur, qui ab honore quæratur. Ambrosius ad Psal. 118. *Qui à Sacerdote quæsitus, & accersitus à pascuis prærogatiuam Regiæ vnctionis accepit.* Qui enim absconditur negligens honorem, ab honore dignus ipso quæritur, & inuenitur.

15. *Fugit Saul Regnum, sed ideo dignum, qui afficiatur honore, ab ipso honore (Deo suggerente locum latibuli) requiritur.* 1.Reg.10. Gregor.

Ad Regium tabernaculum Saul quæritur, cùm dignus à Domino Regno adiudicatur. Ast qui dignus erat imperio, necessariò id debebat aufugere: *Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus.* Dominus autem honori quærenti absconditum ait, Ecce abscooditus est domi. Curterunt itaque & tulerunt eum inde, &c. 1. Reg. 10. Cur ipsi Deo curæ vt Saul inueniatur? Credo, quia dignissimus honore qui fugiebat: aptissimus Imperio, qui studebat contemnere. Gregorius lib. 1. Reg. cap. 16. *Quærat ergo qui ordinare, imò ornare Ecclesiæ caput cupit, occultos.* Nam qui occultatur, vt fugiat honores, dignus qui ad hooores assumatur. Ideo Deus Saulem cùm melioris esset metalli, reqoirit ad Regni Israëlitici ornamentum. Hæc ô Benedictina familia de Fratribus perstrinxisse sufficiat studioso breuitatis, non studioso tui. Si enim calamus affectum sequeretur, nunquam noo tuis in landibus cursitaret.

LIBER

LIBER SECVNDVS, BERNARDVS.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARIVS literalis ad caput decimumnonum Matthæi, petendus ex Tom. 4. lib. 1. Part. 4.

Panegyrici Morales circa literam in Bernardum.

PROLVSIO.

IVERSIS Euangelij lectionibus video Bernardi celebrari solemnia. Alij Regis in Regionem longinquam parantis recessum Parabolam proferunt. Alij Doctorum sale curant Bernardi sapientissimi laudes condire. Alij Patriarchatum Euangelium cantant, *Ecce nos reliquimus omnia*. Quid mirum, si tanto viro cunctarum solemnitatum possent præconia accommodari. Patriarcha fuit Doctor egregius, Pontifex dum Præsulatus respuit oblatos. Martyr equidem profante Alexandro III. lit. Canon. *Vt confidamus, Martyrum quoque eum merita obtinere Sanctorum.* Virgo extitit integertimus. D. Thom. *ser. de Bernard.* Fuit vas pretiosum per virginitatis puritatem. Apostolicum munus, tot Barbaris conuersis, tot Christicolis mundo renunciantibus ob prædicationem Diui, gessit. Annon Confessores, Religiosi, Doctores, Pontifices, Virgines, Martyres & Apostoli possunt pro Bernardo decertare, quemadmodum pro Homero septem Græciæ vrbes pugnauere? Tull. orat. pro Archia. *Septem vrbes certant, docto qua Patria Homero.* O exigua Abbatis Claræuallensis laus, septem Diuorum Choros decertare, qui Thronus Bernardo? Si D. Thoma autore decertaturi spiritus Angelici ad arenam descendunt. *Habuit*, inquit, *in se virtutes, & officia omnium Ordinum Angelorum.* Vt igitur de tanto Patre Cistercienfium loquar, ipsius planè ore donari indigerem, de quo idem Doctor Angelicus citatus ait, *Bernardi os gemmeum.* Vt enim præconia tam ineffabilis Diui gloriam exprimant, debet encomiastis eloquium non solùm pulchrum, sed pretiosum existere.

SECT.

SECTIO PRIMA.

Regeneratio.

TEXTVS.

Vers. 27. TVnc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? 28. Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes iudicantes duodecim filios Israël.

IN BERNARDVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS

CIRCA LITERAM.

EX REGENERATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, &c.

Bernardus Christum in regeneratione sequitur à Deipara partu editus felicissimo.

Innuo, infantes nutricum referre mores, vnde parens prudens debet probam filio nutricem prouidere.

1. *Bernardus à Deipara nutricis lactatus, filius eius existit, similitudinē olim morum refert.*

ILLE perfectè Christum sequitur, qui eios virtutes imitatur. Profectò D. Bernardus tam studiosus Christi extitit æmulator, vt regenerationis beneficio affectus apparuerit. A Christo progenitus Parentis cœlestis præfert imaginem, à Deipara editus, ciúsque suauissimo lacte potatus alterum quodammodo coalescit in Christum. Vnde secutus sic in *Regeneratione*, Christum Dominum sedet super thronum orbem iudicaturus.

2. *Lactationis huiusce miraculum.* Canis.

Canisius aliique Doctores asserunt Bernardum apud Espiram ad audiendam Antiphonam *Salue Regina*, Templum iniisse, supplicémque coram Deiparæ imagine, Choro proferente: Et Iesum benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende, Diuum vlteriùs inclamasse, *O clemēs, ô pia, ô dulcis Virgo Maria.* Tunc Virgo Iesum, quem habebat in dextera, ad læuam traostulit, vberéque educto Bernardi lacte purissimo labia irrigauit. At Nicolaus Aquauila, & Alanus Episcopus Altisiodor. scribunt Virginem visibiliter descendisse, cùm Bernardus Hymni illa verba proferret: *Monstra te esse Matrem*; ipsúmque felicissimè natum lactauisse.

Nic. Aquauil.

3. Probatur Deiparens, *Ego murus, & vbera mea sicut turris*, Cant. 8. Contemplatur recèns natum Bernardum ex se, & Matrem veram futuram esse promittit. Guilhelmum Paruum audi. *Conuertit se Deipara ad adoptiuum filium* Bernardum, *atque hortatur, eum in suis necessitatibus ad se, quasi ad locum munitum, confugere, & in sua tutela consistere, donec eousque crescat, atque grandescat, vt infirmioribus proximis Monachis Cistercienfibus, vel murus, vel ostium fiat. Ego murus, inquit, & vbera mea sicut turris. Paruulus es, & delicatus; ergo ad me veni, apud me mane. Ego enim murus ad protegendum. Ego murus simul & Mater, murus ad tuam protectionem, Mater ad nutriendum. Propter insufficientiam virium campum times? Murus sum, intra me abscondere à facie inimici. De paruitate tua confunderis, & crescere vis? Mater sum, meo lacte nutrire. Ego murus in expugnabilis, & excelsa, habens propugnacula: Ego mater amabilis, & grandia habens vbera. Quam grandia? sicut turris.* En quónam modo Deipara sese Bernardi clamantis, *Monstra te esse Matrem*, pissima Parentem ostendit.

Deipara Bernardo nutrix, vt protegat, & lactet. Cant. 8. Guilhel.

Lactatus à Virgine, suauis, terribilis hostibus prodit Bernardus.

O ineffabile nutritionis huiusmodi priuilegium! Nutritio ab Aristotele genaratio partialis vocitatur. Qui nutrit quasi generare videtur. Deus apud Isaiam, *Filios enutriui, & exaltaui*, cap. 1. LXX. *Filios genui.* Ergo Bernardus nutritus à Virgine, eius filius est appellandus: enixa est Deipara Bernardum. Annon olim *peperit Filium suum Primogenitum*? Luc. 2. Primogenitus Christus vocitatur, quia alter partus præparatur Deiparæ, Bernardo nascenre. 4.

Filius Deipara lactatus Bernardus. Isai. 1. Arist. Luc. 2.

Annon hinc Abbas Diuinus exsurgit? Canit Alciatus *Embl.* 138. Herculem ad numerum Diuûm admissum non fuisse, donec Diua Iuno eum quasi recenter natum suo lacte potaret. Quo quidem imbutus ad Deitatis admissus est consortium. 5.

Hinc Bernardus quasi diuinus exsurgit. Alciat.

Nec prius esse Deus potuit, quàm sugeret infans
Lac sibi, quod fraudis nescia Iuno dabat.

Si

Si verè, ô Deipara, Dea esset, quemadmodum per exaggerationem Dea à Damasceno, & aliis vocitaris, asserere liceret Bernardum ad Deitatis verticem eleuatum fuisse tuo lacte potatum. Quòd si id verè non possimus affirmare, per exaggerationem consequenter asserimus à Diua lactatum ad Deitatem exceptum.

6. O fili Mariæ! An nutrix potuit esse, quin Mater existeret? Vxori Fauotini Philosophi (auctor Gellius *lib. 12. cap. 1.*) parturienti nutrix quærebatur, quæ lactaret infantem. At Philosophus dixit nutrici: *Oro te mulier, sine eam totam ac integram esse matrem fily sui.* Num non saltem, ô Bernarde, dimidia Deiparæ maternitate potiris? Num non te hinc similem nutrici beatissimæ appellabimus? Addidit Fauorinus, *Sicuti valet ad confingendas anima, atque corporis similitudines vis, & natura seminis: non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere.* Macrobius autem lib. 5. cap. 11. *In moribus inolescendis magnam ferè partem nutricis ingenium, & natura lactis tenet.*

Quomodo Maria potuisset nutrix Bernardi esse, quin Mater existeret. Gelli. Simillimus Deipara Bernardus. Gelli. Macrob.

7. Cur existimas Romulum, & Remum latrocinandi vitio addictos? Respondet Iustinianus *lib. 43.* Quia à lupa lacte fuere potati. Cur Agis Rex ceruorum hinnulos cursus velocitate superasse legimus? Quia, eodem auctore, ceruam sortitus est infantiæ nutricem. Vnde vt Dido Æneam assereret crudelissimum, eum tygridis vbera suxisse clamitauit. Æneid. lib. 4.

Remulus & Remus latrociny studiosi, quia à lupa nutriti. Virg.

Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hircanaque admorunt vbera tigres.

Vnde nam Bernardi suauitatem, dulcedinem, pietatem tractam putatis, nisi ex vberibus Marianis omnimoda suauitate plenis?

8. Redeo ad Canticorum locum. *Et vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem referiens,* Cant 8. Cur Virginis vbera turris vocitatur? Crediderim, quia dum filios adoptiuos Ecclesiæ nutrit, eis pacificos indit mores, vt sibi reddat similes, cuius vbera turris ad peccatorũ protectionem. Hailgrinus Cardin. *Misericordia mea & pietas mea quibus quasi vberibus dulcedine lacto filios Ecclesia, sunt turris, munimentum scilicet, refugium, & securitas peccatorum. Et hoc ita, ex quo sum pacifica tanquã Mater veri pacifici.* Ergo Matris huius vbera sugẽs necessariò pacificus peccatoribus ostentabitur. Quomodo non sese piissimum Bernardus delinquentibus exhiberet, qui turris pietatis trahens dulcedinem factus est & ipse pietatis, ac misericordiæ turris.

Pacifica vbera Maria alumnũ Bernardum suauissimũ: peccatoribus reddidere. Cant 8. Hailgr.

9. Cùm videris adeò perfectum Bernardum, vt nec otioso verbo deliquerit, crede id à Mariæ traxisse nutricis perfectione. Chrysippus (auctore Plutarcho) dictitabat, *Ante omnia non sit vitiosus sermo nutricibus.* Adhibet Quintilianus rationem, *Has primum audiet puer harum verba effingere imitando conabitur.* Quid mirum Bernardum ad laudes diuinas profundi, ad verba otiosa, ac inutilia contineri, si nutricem beatissimam imitatur, de qua Ambrosius lib. 2. de Virgin. *Verbis grauis, animo prudens, loquendi parcior.*

Bernardus perfectissimos Maria sapit mores. Plutar. Quint. Ambros.

10. Sed Bernardi hinc etiam erga Deiparam affectum agnosco. Gellius citatus. Ipsius quoque infantis affectio animi amoris consuetudinis in ea sola, vnde alitur, occupatur. Vnde fantes arctiùs assolent nutrices amplecti, quàm matres. Guilhermus Abbas sic: *Extitit B. Bernardus semper deuotissimus Virginis sacratissima, adeò, vt miras laudes de Deipara monumentis suis immortalibus proditas relinqueret.*

Hinc eluces innatus Bernardi amor ergu Deiparam. Gell. Guilher. in vita Bern.

Observat. II.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

Perfectissimæ Bernardi renunciationi, quasi non sufficeret Apostolicum præmium, nempè sedere, & iudicare: aliud eleuatius admodum à Domino excogitatur, scilicet à Christo potari sanguine, sicut lac biberat, propinante Maria.

Ediscant scriptores, ac Concionatores à latere Iesu vitalem doctrinam haurire.

ANSELMVS, *Si reliquimus omnia, quod est perfectio; quid erit nobis præmii?* Certè sanctissimis Apostolis iudiciarius thronus præparatur: *Sedebitis & vos super sedes duodecim,* &c. At Bernardo non solùm omnia velut à cunabulis dimittenti, sed & sibi ipsi nuncium danti, nunquam non infrænanti corpus vigiliis, ieiuniis, aliud eleuatius præmium præparatur. 11.

Bernardi eminendo volumina. Anselm.

Asserit Barnabas à Montaluo ex aliis Scriptoribus Christum è Cruce pendentem, Bernardum suauissimo amplexu donasse, eique lateris fontem aperuisse, profatum: *Bibe Bernarde.* Iam Deiparæ lacte, iam Christi sanguine potaris? An non familiares Iobi, vt ostenderent suum erga virum affectum, cupiebant eius sanguine satiari? 12.

Christus Bernardum donat amplexu, ac lateris fonte. Guilhel.

O ineffabilis Bernardi erga Christum affectus? Narrat Tacitus apud Armenos Regios coniuges compressis manibus leue adiicere vulnus, vt eductas sanguinis guttulas lamberet vterque sponsus in mutui æterni amoris documentum. Quam exuberans erga Deum Bernardi dilectio, si non guttula salutaris sanguinis lambit, sed labia fonti addicit vbertimo? *Bibe Bernarde.* 13.

Lambere sanguinem; indicamentum dilectionis æternæ; quid bibere? Tacit.

Asserit Ambrosius *serm. de S. Agnete*, Virginem supremo ab sponso munere affectam, cum sanguine genulas puellulæ exornauit. Ipsa profatur, *& sanguis ornauit genas meas.* Verum, quæso, angustius priuilegium exterius genas sanguine rubricari Agnetis, an interiùs Bernardi animum nutriri? 14.

Priuilegium est, exterius genas Iesu sanguine rubricari; quid satiari interius? Ambros.

Proclamat Ioannes è latere Christi sanguinem & aquam vbertim profluxisse: *Continuò exiuit sanguis, & aqua,* Ioan. 19. Vbi Augustinus, *latus Christi est vita ostium, vnde Sacramenta manarunt.* Totus torrens Sacramentale quidem est. Quid mirum totidem Bernardum Sacramenta profundere, quot verba voluminibus exarauit, si totum flumen Sacramentorum hausit? 15.

Volumina Bernardi quot verba, tot profundunt Sacramenta. Ioan. 19. August.

16. Miratis Bernardum doplici ſpiritu adeò ornatum, vt & contemplatiooi totus addicatur, & totum ſe proximorum ædificationi dedat? Mirarer profectò, ſi non viderem eum non vna, vel alia, ſed omnimoda vita, redundare, dum aſpicio eum vitarum fonti hæreſcere. Preme loci Ioannis illa verba: *Vnus militum lancea latus eius aperuit*, cap. 19. Cur non dixit, vulnerauit latus, ſed, aperuit? D. Auguſtinus, *Non dixit, Percuſſit, aut vulnerauit: ſed aperuit; vt illic quodammodo vitæ oſtium panderetur.* Noo ſemel oſtio illo vitali *inſpirauit* Dominus in Bernardum *ſpiraculum vitæ*, vt factus eſſet *in animam multipliciter viuentem.*

Multiplicē Bernardus vitam ex latere hauſit Saluatoris.
Ioan. 19.
Auguſt.

17. Hinc elicio, quanta reuerentia oporteat te ad volumina Bernardi accedere, quæ proculdubio de lateris fonte profluxere. Fatur D. Chryſoſtomus, *Quia de latere Chriſti habent ortum diuina myſteria, cùm acceſſeris ad tremendum calicem, ita accedas, vt ab ipſo bibiturus Chriſti latere.* Liceat hinc ducere argumentum, Quia de latere Chriſti habet ortum Bernardi prædicatio, voluminàque, cùm acceſſeris ad noo tremenda (fateor;) ſed admodum ſuauia Diui verba, ſermones, Commentaria, Epiſtolas, ita accedas vt ab ipſo bibiturus Ieſu calice. Vnde obſeruat Guilhermus Abbas cuncta Bernardi ſcripta ſapere Chriſtum Cruci ſuffixum.

Quanta reuerentia oporteat nos Bernardi ſcripta perlegere.
Chryſoſt.

CAPVT I.

Chriſti amplexum illaſtro.

18. AMplexum aotem illom quónam modo debitè ponderabimus, niſi volminum Bernardi hauriamus ſpiritum? Vt ſponſa exprimeret ſe vnicè Chriſti dilectam, proclamat, *Læua eius ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me*, Cant. 2. Vbi Partes læuæ amplexu exprimi aſſerunt ea dilectionis documenta, quæ Deus in præſenti aſſolet dilectis expendere: dexteræ verò ea, quæ in ſuperis ad æternam amoris oſtentationem reſeruauit. Hæc quidem ineffabilia, quia *nec in cor hominis aſcendit, quod præparauit Deus diligentibus ſe.* Ait igitur dilecta ſe in præſenti læuæ amplexu donandam, dexteræ autem in futura retributione. O ineffabilia Bernardi merita, quibus ſimul & læuæ & dexteræ præſentantur amplexus, Domino è Cruce vtrumque brachium liberante, vt ſuum Bernardum amplecteretur.

Bernardus non de futuro, ſed de præſenti & læua & dextera Chriſti donatur.
Cant. 2.

19. *Si in dextera eius longitudo dierum*, (id eſt, æterna vitæ duratio.) *& in ſiniſtra eius diuitiæ & gloria*, Prou. 16. ſimul Bernardus dextera & ſiniſtra illigatus, diuitiis ac gloria fruitur: imò longitudine dierum, ſiue æternitate potitur; quia tanta vis gloriæ illa in temporis particula colligatur, vt gloriæ æternitas quodammodo poſſit appellari.

Quaſi æternitate gloria illic Bernardus fruitus eſt.
Prou. 16.

20. Chriſtus equidem in Cruce ſuffixus *inclinato capite, tradidit ſpiritum*, Ioann. 19. Vbi Chryſoſt. apud Saa, *Non quia ſpirauit, inclinauit caput: ſed poſt inclinationem expirauit; per quæ indicauit Euangeliſta omnium eſſe Dominum.* Quónam modo autem omnium Dominus oſtentatur ex capitis inclinatione? An quia tradit ſpiritum quando voluit? Auguſtin. inibi, *Quis ita dormit, quando voluerit, ſicut Chriſtus mortuus eſt?* Aptiùs tamen argumento reſpondebo, ſi liceat Petrarchæ laudem illam Regis cuiuſdã præmittere: *Diſceſſurus cunctis ſubditis capitis ſubmiſſione vale dixit: verè Princeps.* Indicauit ergo Chriſtus ſe verè Dominom, dum diſceſſurus, dum è Cruce pendeos ſuis vale dixit, capitis ſubmiſſiooe. Hinc colligo ineffabile Bernardi priuilegium, cui quidem non ſubmiſſione capitis valde dicit, ſed è clauis manibus liberaris, ſuauiſſimè eum illigauit amplexu.

Chriſtus inclinato capite cunctis ſubditis vale dicit, Bernardum autem amplexu donat.
Ioan. 19.
Chryſoſt.
Auguſt.
Franciſc. Petrarch.

21. Affectum Ieſu erga Crucem ſuam ſæpè ſum contemplatus. Clamat ille, *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiam*, Luc. 12. Paulus ad hæc, *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem*, Hebr. 12. Cui tam firmiter illigatus eſt, vt noluerit ex illa deſcendere, vel clamantibus Iudæis: *Si Rex Iſraël eſt, deſcendat de Cruce, & credemus ei*, Matth. 27. D. Leo, *Nunquid legiſtis, ô Iudæi, Dominus deſcendet de Cruce, & non potiùs, Dominus regnauit à ligno* Qui ergo promittentibos Iudæis pœnitudinem, tanti æſtimat Crucem, vt deſcendere nolit: vt Bernardo poſſit illigari, brachia excutit è patibulo. An Cruce amabilior?

Qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, crucem relinquit, vt Bernardum apprehendat.
Luc. 12.
Heb. 12.
Matth. 27.
Leo.

22. Fateor tamen Crucem non dimiſiſſe, quia Bernardum Crucis imaginem recogooſco. Audi Gaufridum. *Erat Bernardus ſibi aſperrimus, & durus. Erat tam aſſiduus in oratione, vigiliis, ieiuniis, & in comedendo tam parcus, vt vix pedibus ſuis poſſet ſuſtentari. Afferebat aſperrimum cilicium ad carnem macerandam. Admirabantur quidem medici videntes tantam viri ſancti aſperitatem in victu, & quod tanta cibi tenuitate, tantaque aſperitate vita poſſet vel biduum ſanus traducere. Videbatur enim in tanta aſperitate quaſi vitulus ad aratrum arandi cauſa colligatus.* Si totus Bernardus Crux, iam non miror, dimiſſa Cruce Bernardo Domioum illigari: potiùs vberius collaudari lubet Chriſti deſiderium patiendi; dum enim de patibulo ad Bernardum tranſit, mihi ſtrictiorem Crucis habitum iniiſſe videtur.

Chriſtus equidē Crucē pro Cruce ſtrictiori cōmutauit: nā Bernardus è vita aſperitate Crux.
Gaufrid.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et ſecuti ſumus te, &c.

Apoſtolico Choro Bernardus adſcribendus eſt ex Apoſtolica vtiliſſima orbi prædicatione.

Ex fructu enim copioſo colligitur Concionatoris zelus: aut concionis excogitata vis.

23. RElinquimus (inquit Petrus) omnia, & te ſecuti ſumus concionantem, homines ad frugem meliorem reduceotem. Hieronymus, Noo reliquêre tantùm Apoſtoli omnia, quod molti alij fecerunt Eremuæ, & ſolius proprij ſpiritus perfectioni Religioſi vacantes: ſed ſecuti ſunt Chriſtum, nempe proximorum ſaluti incumbentem, *quod eſt proprium Apoſtolorum.*

Bernardus

24. *Semper ex concionibus Bernardus fructus magnos deferebat.*

Bernardus ad propriæ perfectionis iostitutionem Monachos aduocans innumeros doctissimos, sanctissimos, dum posset somoo dulcissimo contemplationis frui, horribilem procedit ad campum, vt qui æternùm voluminum armis cum hostibus inuisibilibus erat pugnaturus, etiam verbis efficacissimis decertaret. Ait Gaufridus Cisterciensis Ord. Notar. Gaufr. *Tam præclarè Bernardus concionabatur, & tanto Dei fauore iuuabatur in suis prædicationibus, vt semper ex eis fructus maximos, & commoda reportaret.*

25. *Concionator hac Deipara semper munimine donatus.*

Noo mirabitur, tam vtilem extitisse Bernardi prædicationem, qui Nauclerum legerit affirmantem, Bernardum apud Espiram (vbi copiosissimos fructus coocionando collegit,) ab imagine Deiparæ in altari Matricis Ecclesiæ collocata iussum saluere, *Salue Bernarde.* Naucler. An non Concionatorum mos, vt gratiam possint impetrare ad dicendum, audiiorum fructu à salutatione Angelica exordiri, *Aue Maria?* Ergo Deipara nunquam non à nostro Concionatnte salutata perpetuum auxilium ei imprecatur, & promittit: *Salue Bernarde.* Iusso itaque à Maria saluere, quasi necessariò doctrina Concionatoris toti orbi salutaris eluxit. Vt dicat Alexander III. Alexand. *Vniuersa Ecclesia Dei fidei & doctrinæ sanctitate ac lumine Bernardus radiauit.*

26. *Fructus ex Bernardi prædicatione.*

Iam fructus sigillatim ex Bernardi prædicatione expooo. Scribit Gaufridus Bernardi conciones secutam fuisse innumerabilium hominum conuersionem. *Vnde effectum est,* (conciooante Diuo) Gaufr. *vt tametsi homines agrestibus moribus, & barbaris prediti in ea valle habitarent, ita vt propterea vocaretur Vallis absynthialis, & amara: nihilominus tamen sancta prædicatione, & vitæ integritate Beati Bernardi, ferino victu, & vita barbara relicta, laudabiles mores complexi fuerint: ita vt postea Clara vallis fuerit appellata.* Addit, *Tanta porrò fuerunt Monasteria, causa huius sanctæ prædicationis extructa; & tam multi vitam monasticam eius exemplo sunt professi, vt iam Alpes omnes, deserta, & loca etiam maritima Monasteriis Bernardi, & Monachis exornata essent à mari; vt dicitur, vsque ad mare, & inter barbaras omnes Nationes.*

27. *Imperator Conradus ferculũ fecit post Bernardi concionẽ ad triumphum.*

Espiræ Bernardus tanto auditorum plausu concionabatur, vt cùm Templum maius esset angustum hominum confluxui, pro foro dixisset. Ad discrimen vitæ Diuum audiiorum vocauit affectus, adeò enim constrinxere virum, vt penè suffocarent. Quid plura? Conradus Imperator vnus ex auditoribus brachiis & humeris Bernardum deportans pius Æneas Penates, Patrémque orbis liberat ab exitio. Triumphat Doctor egregius? Meritò admiratione affectus Cedrenus *in comp. Histor.* narrat Sesostrem olim curru vectum à Regibus. Nonne admirabilius Imperatorem Bernardi currum augustissimum extitisse? Tanto Concionatori trimphus tam insolitus debebatur.

28. *Efficacia dicendi.*

Proh Bernardi dicentis efficacia? Testes adhibeantur Francia, Anglia, Mediolanensis ciuitas, aliæque plurimæ; quas adduxisti ô Pater, vt communi consensu schismate abiurato Anacleti, vero Christi Vicario subderentur. Innocentio, & Petro Pisano sapientissimo Bernardi cedenti argumentis, & cunctis

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Christicolis Innocentium acclamantibus. Fatur Gaufridus, Gaufr. *Quàm egregiè Ecclesiam Catholicam defenderet, & eius causam ageret, facilè colligitur ex epistola, quam ad eum scripsit Innocentius Pontifex, vbi inter alia dicit de Bernardo, quàm firma, quámque perseueranti constantia causam beati Petri, & sanctæ Matris tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente schismate, feruor tuæ religionis, & discretionis susceperit defensandam, & se murum inexpugnabilem pro domo Dei ponens, animas Regum, & Principum, & aliarum tam Ecclesiasticarum, quam secularium personarum ad Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, ac beati Petri, & nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit, magna quæ Ecclesiæ & nobis prouenit, vtilitas manifestat.* Mitto Abailardi, & aliorum Hæreticorum ex prædicatione Bernardi coofusionem.

29. *Quàm plausibilibus vocibus efferetur Bernardus, dum solus Ecclesiæ schisma ablegat.*

Laërtius de Eschine asserat *fuisse potentem in persuadendo.* Affirmet Textor Olympium dicentem intonasse. Cunctos Bernardus superauit. Vis indicem eius sermonis efficaciam? Audi Sidooium Apollinarem epist. ad Raurit. suum. Sidon. *Medicus in desperatione, gubernator in tempestate cognoscitur: horum omnium famam præcedentia pericula extollunt, quæ profectò delitescit, nisi vbi probetur, inuenerit. Sic & magnus Orator si negotium aggreditur angustum, tunc amplum plausibilibus manifestat ingenium.* Solus Bernardus dicendo potuit Ecclesiæ schismata ablegare? O quàm plausibilibus vocibus amplum ingenium ostentauit.

30. *Qui cupiebat dissolui, & esse cum Christo, & Maria, libentissimè moratur in seculo, putans se vacuum proximus discessurũ, si non diu moraretur.*

Quod quidem concionandi munus in animarum lucrum tanti ducebat Abbas, vt cupiens dissolui, & esse cum Christo, Deiparáque, quam ardentissimo affectu prosequebatur; minimè grauatus est rursum prædicationis insudare certamini, vt plures animas ad superos immitteret. *Cùm infirmitate grauissima,* (ait Gaufridus) Gaufr. *Bernardus detineretur, apparuit ei gloriosissima Virgo Maria, Laurentius, & Benedictus, atque ita tandem eorum contactu sanatus est.* An affectus mœrore ex noo petita valetudine? Imò lætitia perfusus, vt plures animas Domino lucraretur. O verè Paulum! Apostolus quidem, cui mori lucrum, animarum tamen auarus à morte ac periculis liberari contendit dum ait, *Cæsarem appello,* Act. 25. Act. 25 Vbi Chrysostomus *homil. 7. de laud. Paul.* quærit, Chrysost. *Cuiusnam rei causa* Cæsarem appellat, & ad Romam ire festinas? & respondet, *Procul dubio, vt diutius prædicatione insisteret.* An non innumeris hominibus stipatus pergeret tunc Bernardus? Ita planè, sed studiosus animarum lucrator, putabat se vacuum properare. *Cùmque,* (addit Chrysostomus,) *multis hinc cedentibus atque omnibus coronatus iret ad Christum; iam profectò metuebat, ne pauper hinc, atque inops multorum salutis abscederet.* Nec enim aspiciebat fructum collectum animarum; sed quæ ex arboribus poma pendebant, hæc arbitrabatur à se necessariò colligenda, vt aliquo modo non inanis, ac vacuus Prædicator ascenderet.

Existimet Concionator Apostolicum post copiosos fructus, nihil egisse.

***

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim Tribus.

Bernardus Præſul illuſtriſſimus, acerrimus Eccleſiæ propugnator, gregis Dominici canis vigilantiſſimus, ſuauitate deſperatis vulneribus medebatur.

Illum maximè laudo Præſulem, & Concionatorem, cuius ſuauia monita officium exerunt flagelli ad improborum correptionem.

31. Chryſoſt.

CHriſtus ſedit, (Chryſoſtomus ait,) *in ſede maiestatis, iuxta illud: Regnabit Deus ſuper gentes: & ex tunc Apoſtoli ſederunt ſuper duodecim thronos, id eſt, in omnibus Chriſtianis iudicantes.* Innuitur Eccleſiæ Præſulatus, ad quem quotidie viri egregij aſſumuntur. Hi profectò perfectiſſimè ſuum munus obibunt, qui Regis Chriſti extiterint æmulatores. Dauid quidem Chriſti Principis proprietates expreſſit: *Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus.* Ergo benignus, & acris? Quomodo ergo Dauidis verba illa de Chriſti Præſolatu poſſent verificari: *Memento Domine, David, & omnis manſuetudinis eius?* Profectò, quia in ipſa ſuauitate rectitudinis ſeueritas includitur. Hoc mirabile in Chriſto ſuauitate deſperata vulnera curaſſe. Difficile prorſus Præſulem omninò benignum ipſa benignitate ſe oſtendere ſeuerum. Certè Bernardus Chriſtum perfectè ſequitur, dum ipſa pietate rigidus, ipſa benignitate ad medelam criminum oſtentatur auſterus.

Christus dulcedine ipſa rectus erat, ſeu acris.

32.

Bernardum Bonæuallis Abbatem præmitto, *Cùm mater Bernardi eum vtero geſtaret, vidit in ſomnis præſagium futurorum, catellum ſcilicet candidum totum, & latrantem ſe in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religioſum quendam virum conſuluiſſet, dixit ei vir: Ne timeas, rectè enim res agitur, optimi catelli mater eris, & qui domus Dei cuſtos futurus, magnus pro ea contra inimicos fidei editurus eſt latratus. Erit enim egregius Prædicator, & tanquam bonus canis gratia lingua melliflua, & medicinalis, in multis multos morbos curaturus eſt animarum.* Quid quæſo linguæ mellifluæ ac medicæ cum valido horribili latratu catelli? Equidem is egregius Præſul, ac concionator eſt, cuius lingua melliflua ac dulciſona verba vices exerant latratus formidabilis. Melle curat Bernardus, dulcedine terret.

Bernardus melle curauit vulnera.
Bernard.

Lingendo latrat canis Dominici gregis.

33.

Mihi credite, efficacior admonitio Rectoris, inſtar medicæ radicis amaræ, ſaccharo dulcedinis, ac pietatis oportet condiatur. Apoſtoli iubentur à Domino virgas non deferre: *Neque virgam*, Matth. 10. Vbi Ambroſius ad Luc. cap. 10. *Quid eſt virga niſi vlciſcendi doloris inſtrumentum, & profunda poteſtatis inſigne.* Oportet enim Præſules, & Prædicatores peccatores corripere, punire piacula. An vulnerando? Alij dixerint, alij geſſerint laudabiliter. Chriſtus Dominus non vulnerando corripit, ſed dulciſſima verba proferendo. Vel Iudam correpturus appellauit amicum: *Amice, ad quid veniſti?* Matth. 26. Quàm dulciter Magdalenam excepit: quàm benignè Samaritanam adduxit! Is egregius Præſul & Concionator, cuius irrigatio vulneris putridæ eſt adoſtio, cuius pietas horribilis delinquenti. Addit Ambroſius, *Hoc eſt ergo dicere: Imitatores mei eſtote.* Chriſtum Bernardus æmulatus linguæ mellifluæ ac medicæ vi corripuit peccatores.

Reprehenſio tota dulcis, ſi ſanat, apprimè laudanda.
Matth. 10.
Ambroſ.
Matth. 26.
Bernardus imitator Ieſu.

Cùm ſubditum delinquentem corriperet, hoc verbo vtebatur. *Ieſu bone, quomodo hoc geſſiſti?* Quid dulcius? An efficax? Si Ieſus ipſe medicamen eſt vulneris & oleum, quónam modo non vulnera ſanarentur. D. Hilarius aſſerit Præſules Euangelicos ad correptionem delinquentum virga aſperitatis non indigere *habentes virgam de radice Ieſſe.* Hac virga, id eſt, Ieſu ſuauiſſimo, cuncta vulnera reſecantur. Addit Propheta (poſtquam dixit, *Egredietur virga de radice Ieſſe,*) *& flos de radice eius aſcendet*; vt oſtendat Chriſtum totum ſe floridum exhibendo, quaſi virga vulnerans, homines donare ſanitate. Hilarius ad hæc: *Continuò propheticus ſermo adiecit, Et flos de radice eius aſcendet, vt virgæ ſeueritatem floris ſuauitas temperaret.* Ergo ſeueritate vtitur Dominus. Profectò idipſum pietatem mellifluam vulneri adhibere, idem eſt ac ſeuerè corripere.

34. *Bernardus vtitur ad corripiendū ſuauiſſimo Ieſu nomine, quod dulcedine ſanat.*
Hilar.

Audiſti ne dilectionem virgam appellari? Dauid cecinit, *Virga dilectionis virga Regni tui*, Pſalm. 44. Si dilectionis, quónam modo virga? Si virga, quomodo dilectionis? An non, quia Regis, aut Præſulis dilectio vices gerit amaræ correptionis apud eos ſubditos, qui non agreſti omnino animo imbuuntur? Rupertus lib 8. in Matth. *Virga Diſcipulorum Chriſti virga dilectionis eſt.* Dilectio percutit, ac verberat peccatores. Virgam Aaron habuit non in vulnera tomentem, & verbera: ſed in gemmas, ac flores vernantem, *Num.* 17. At mellifici flores vulnerabant. En Bernardi doctrinam mellifluam omninò, ſed curantem vulnera, verbera infligentem Monachis ſubditis, qui in vinculis charitatis plerumque ad frugem meliorem adducuntur.

35. *Correptio Bernardi virga dilectionis quæ eſt correptio Ieſu.*
Pſalm. 44.
Rupert.

Elias medicus Iſraël, ſed rigido calamo medicamina præparauit. Prophetæ communiter rigidi præclamarunt. Sed cùm Bernardus totus floridus oſtentatur, profatur Eccleſia: *Iam hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra,* Cant. 2. Rigiditas verbi ſacri tota ceſſit in flores, vno Bernardo prædicante. Vt dicat opportunè Iſaias, *Quàm pulchri ſupra montes pedes euangelizantis pacem*, cap. 52. Ad quæ Tertullianus lib. 5. in Marc. *Quam maturi pedes euangelizantis.* Nihil in Bernardo acerbum vero Chriſti Domini imitatore. De quo quidem Ambroſius *epiſt.* 11. legens Iſaiæ locum, *Tanquam maturitas in montibus*, adiicit: Chriſtus nobis tanquam maturitas aduenit, vt nihil acerbum, nihil immaturum in noſtris *Concilijs,* (ſeu *communitatibus*) *ſit, nihil aſperum in operibus*, aut verbis. Penè deſperatus æger, qui Præſulis benignitate adhibita ab ægritudine minimè eripitur.

36. *Medicamina Bernardi florida, ſed efficacia.*
Cant. 2.
Iſa 52.
Tertull.
Nihil acerbum in Bernardo.

SECT.

SECTIO II.

Temporalium dimissio.

TEXTVS.

VERS. 29. ET omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

IN BERNARDVM
PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS
CIRCA LITERAM.

EX TEMPORALIVM DIMISSIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, &c.

Bernardus plus dimisit pro Iesu, quàm ipse Dominus imperarat: se etenim adeò natura humana exuit, vt præter morem hominum nihil inuenerit in aliis hominibus, quod posset reprehendere.

Proprios defectus agnoscere, alterúmque errata putare esse virtutes, ineffabilem arguit perfectionem.

1. Anselm. VNico verbo exponit Anselmus, *Qui omnes humanos affectus charitati præposuerit.* Profectò inter affectus humanos ille admodum viget, nempe se hominem magni ducere, alios autem contemnere: propria ad errata cæcutire, lynceos oculos habere ad piacula proximorum. Vnde Philostratus aiebat, *Cæcus ad propria, ad aliena oculatissimus.*

Philostr.

2. *Bernardus omnes putabat sanctos, & perfectos.* Gaufr.

Hoc omnino tam adnato affectu sese Bernardus adeò expediit, vt cunctos perfectos esse reputaret, se solummodo imperfectionibus crederet laborantem. Prætermittam Gaufridum. *Cæteros præterea sanctos esse arbitrabatur, atque perfectos: se verò sicut nouitium, & incipientem.* Nihil exaggeratius dici posset, vt ineffabilem Bernardi sanctitatem possimus efferre.

3. *Sanctus Loth audiebat, & videbat opera iniqua Sodomitarum.*

Sanctus equidem erat Loth specialissima Numinis cura ab incendio eripiendus. Attamen improborum delicta aspiciebat, agnoscebat, è quibus nimium cruciabatur. Ait Petrus, *Aspectu enim, & auditu iustus erat*

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant, 2. epist. 2. Laudo prorsus iusti viri affectum, nec abnego ex perspicua Dei, ac proximorum dilectione ortum habuisse. Sed mira esset synceritatis, humilitatisque iusti commendatio, si habitans inter peccatores, eorum opera iniqua minimè aspectaret. D. Gregorium ad meam mentem allicio lib. 1. Moral. cap. 1. *Loth cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera & audiret, & cerneret: & tamen & aspectu & auditu iustus dicitur.* Ergo iustior diceretur si non aspiceret, & audiret, id est, si audiens, & aspiciens, adhuc putaret opera iniqua excusabilia esse.

An sanctior qui non videbat sociorum errata, sed putabat pia gestat 2. Petr. 2.

Gregor.

4. *Ezechiel sanctus, dū videt peccata sociorum: quid si ex humilitatis magnitudine non videat Bernardus?* Chrysost.

Ezechielis sanctitas ex innumeris titulis efferenda aspicitur. Apud Babylonem captiuitate pressus nimirum torquebatur, dum incolarum crimina conspiceret. Chrysostomus lib. 3. de Prouid. *Id solum quòd inter hostes, ac barbaros, impurósque homines vir iustus & sanctus iugiter versatus sit, omni erat illi supplicio acerbius.* Laudo acerbitatem huiusce supplicij, nec vllo ex capite taxo criminum visionem: iustus, & sanctus erat videns proximorum crimina. Attamen ineffabilibus laudibus dignam proferam Bernardi cæcitatem, qui cùm iugiter versaretur cum imperfectis quibusdam, & apud vrbes cum peccatoribus diu moraretur: cum hæreticis disputaret, multos peccatores exciperet, *Sanctos esse arbitrabatur, atque perfectos.*

5. *Plusquam iustus Bernardus, dū non videt proximorū errata.* 2 Petr. 2. Gregor.

Preme Apostoli præfata verba: *Aspectu, & auditu iustus erat Loth*, 2. Petr. 2. vbi Gregorius, *Aspectu, & auditu iustus dicitur, quia iniquorum vitia non delectando iusti aures, atque oculos, sed feriendo tangebant.* O Bernardum surdum, & cæcum gloriosius! Si Loth iustus & sanctus appellatur, quia visus, & auditus eius criminibus hominum feriebatur: quanto iustior, qui tales aures, ac oculos habebat, qui peccatorum criminibus non feriebantur, sed mulcebantur; quia perfectionis facinora videbantur humillimo sibi tantùm conscio?

6. *Quod sancto Loth Mara*

Locus paradisi Bernardo erat vel peccatorum societas, cùm apud exercitum defensurus Ecclesiā schismate turbatam commorabatur.

tyrium erat, suis Bernardo recreatio, quia nō videbat, à quo torqueretur. August.

Loth equidem Martyrio coronatus, dum apud sceleratos degeret, fante Augustino ad cap. 69. *Neque enim & Loth ille Sanctus in Sodomis ab aliquo corporalem persecutionem patiebatur, aut dictum illi erat, vt non ibi habitaret. Persecutio eius facta mala Sodomitarum erant.* O Bernarde sanctissime, facta militum impudicorum tua erat ædificatio; putabas te apud Monasterij paradisum habitare eum sanctissimo Monachorum filiorum cœtu, dum inter profligatorum pacem Ecclesiæ conturbantium militum multitudinem commorabaris; quia (vt cum Philostrato loquar) cœtus ad alienam, ad propriam oculatissimus vitam extitisti. Vnde si Loth Martyrio laudabiliter afficitur, quia Sodomitæ *animam iustam iniquis operibus cruciabant*: Bernardus recreatione donatur, quia peccatores quique vel iniquè agentes ei videbantur gesta perfectionis exponere.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, aut fratres, &c.

Tam perfectè Bernardus cuncta reliquit, vt è terra vix assumeret ad vitæ nutritionem; tam illustris equidem fuit abstinentia, vt hominibus pulcherrimus appareret.

Vbi innuitur, ieiunio hominem reddi pulchriorem, & fortiorem.

7. DOMVM, cunctáqoe mundialia Principes Ecclesiæ sunt perfectè relicturi, quia ad proximorum ædificationem, hostiúmque debellationem à Domino aduocantur. Quisnam cuncta perfectè relinquit, nisi qui ex mundialibus tantùm appetit id, quod præcisè necessarium est ad vitæ sustentationem: *Habentes quibus vescamur, & tegamur, his contenti sumus.*

8. Portò Bernardus tam parum ex terra desumpsit, vt nihil assumere videretur; quia ex iis rebus præparauit sibi alimooiam, quæ ad victum hominum minimè computantur. Audi Gaofridum, *Abbas creatus fuit Claraeuallensis, vbi tanta cum paupertate victum ducebat, vt pulmentaria ex folijs fagi sibi Monachi conficerent. Panis etiam, quo vescebatur, erat ex hordeo, milio, & vicia: ita vt aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio plorans vbertim, clam asportauit quasi pro miraculo omnibus ostendendum quòd inde viueret homo, & talis homo.*

Præparauit sibi Bernardus alimoniam ex iis rebus, quæ victui non cedunt. Gaufr.

9. Viuebat equidem, nec maciei dedecore, aut infirmitate affectus: sed pulchritudine, & robore admirabili donatus. Recolo Abbatis Guilhermi obseruationem. *Admirabantur medici tantam Bernardi asperitatem in victu, & quòd tanta cibi tenuitate posset vel biduum traducere. Videbatur enim in tanta victus asperitate & tenuitate quasi vitulus ad aratrum arandi causa colligatus.* An vires suppetunt ad laborem? Certè Bernardus pulchrior ac vegetior ex ieiunio reddebatur, vt abstioentiæ posset alumnis commendare virtutem.

Sine cibo pulcher, & robustus. Guilherm.

Aiebat Prophetæ ex ore Dominus, *Cùm* 10.
effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, &c. *Et ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & quasi fons aquarum,* Isa. 58. vbi ex mente Ambrosij idem est animam effundere esurienti, ac victum, qui necessarius præcisè est ad vitæ sustentationem, non admittere. Profectò tunc abstineotia rigida *ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus.* LXX. *Ossa tua pinguescent, & erunt sicut hortus ebrius.* Dum præcidis necessarium victum, ossa roborantur, ac pulchritudine comparata, pulchrescennt? Hæc planè ieiunij vis & pulchritudine, & robore hominem redonare. Nam cùm corpus macie obruitur, spiritus mirum in modum roboratur, & ex infirmitate vires colliguntur ad operationem. Ambrosius lib. 3. epist. 25. *Pinguescit anima tua, virtutésque eius spirituali adipe ieiunij: & fructus tuus multiplicatur vbertate mentis tuæ.* Dum deficit corpus inedia, adipe ieiunij animus roboratur. Liceat vulgari idiomate exponere, *Bernardo todo es alma*, cùm corporis vires ex ieiunio, ac inedia deficiunt.

Ex ieiunio homo pinguescit, & roboratur. Isa. 58. Ambros.

Imò corporis pulchritudo comparatur in- 11.
edia. Audisti D. Bernardum pulchritudine corporea decoratum? Gaufridus, *Erat formosissimus,* &c. Quomodo poterat beneficio mediæ non pulcher admodum ostentari? Hortaturus Dominus ad ieiunium Discipulos, ait: *Ne solliciti sitis animæ vestra, quid manducetis: neque corpori vestro, quid induamini. Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt,* &c. *& Pater vester pascit illa. Considerate lilia agri, quomodo crescunt,* Matth. 6. Cur ad curam victus ablegandam à Discipulis aues, & lilia memorauit? Respondet Nazianzenus, Non iubet respicere quadrupedes ventri obedientes (cùm ad parsimoniam victus oos adhortatur) in quibus nulla pulchritudo; *sed lilia & aues quibus victus facilis, & pulchritudo natiua est.* Quid autem necessarium esset ad persuadendam victus parsimooiam, oculis obiicere auium, aut liliorum pulchritudinem? Certè, quia tam adnata est ieiunanti, aut parcè edenti pulchritudo, vt non possit fieri mentio ieiunij, quin consequentis pulchritudinis memoria geratur; vnde necessum fuit auis, & lilij comparatione vti, in quibus & cibi parsimonia & pulchritudo colligantur.

Bernardus pulcher ex inedia. Gaufr. Matth. 6. Naziànz. *Necessariò colligantur parsimonia, cibi & pulchritudo.*

Profectò licèt corporis pulchritudo, virés- 12.
que corporeæ deficerent; haud dubium, quin cibi parsimonia spiritus polchrior appareat Conditori, vitésque spiritus ad egregia opera confirmentur. Testor Bernardum macie confectum, sed in conspectu Domini formosissimum, de quo illud Isaiæ: *Vidimus eum, & non habebat pulchritudinem,* cap. 53. *Medici videbant Bernardum* (loquor cum Gaufrido) & tantam asperitatem in victu adnotantes, admirabantur posse viuere, qui speciem pallidi cadaueris obiiciebat. Porrò tunc in conspectu Domini formosissimus apparebat. Hierooymus, *Quare non habebat pulchritudinem? Quia caro ipsius immutata est propter oleum, non habebat delitias corporis, sed Dei spiritum. Et nos ergo cùm ieiunamus,*

Quàm pulcher spiritu Bernardus, cum faciem pallidam offert! Isai 53. Gauf. Hieron.

mamus, cùm facies nostra pallida sunt, quando fœdi videmur, cognoscamus nosmetipsos tunc pulchriores apparere Christo.

13. *Cū Bernardi genua à ieiunio infirmantur, tūc ipsius mēbra confirmātur oleo* Gaufr. Psalm. 108.

Addit de viribus corporis Gaufridus, *Tam assiduus erat Bernardus ieiuniis, & in comedendo tam parcus, vt vix pedibus posset sustentari.* Tunc tameo *quasi vitulus ad aratrum arandi causa erat collectus.* An non, quia vires ieiunio colliguntur? Præcinit Dauid, *Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum*, Psalm. 108. Ac si diceret, cùm genua ex ieiunio infirmantur, tunc propter vnctionem roborantur membra ad laborem; inunctio enim ad robur conciliandum assolet adhiberi. Vndénam oleum confortans, aut roborans cum ieiunio infirmamur? Quia ipsum ieiunium infirmans corpus, animum roborat ad actiones quæ tanto perfectiùs peraguntur, quanto agens, nempe spiritus validior est corpore. Hieronymus, *Quando infirmantur genua tua à ieiunio, tunc maxime roborantur.* Hieronym.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, & fratres, & sorores, &c.

Bernardus specialissimè studuit sexus fœminei fugere societatem, ad ineffabilis puritatis custodiam.

Puritas enim castitatis sine studiosa fuga custodiri non potest. Nulla circa castitatis tuitionem cautela nimia videri debet.

14. Hieron.

EX mente Hieronymi indicitur hîc Discipulis puritas mentis, & corporis. Vnde mysticè & à viris, & à fœminis monemur discedere. O vir à fœminis vel sororibus, vel matre abstrahi stude: ô fœmina, à viris omnimoda adhibita diligentia, vel à fratribus, vel à patre diuellere. Ad castimoniam enim custodiendam, nulla abstractio nimia debet appellari.

15. *Bernardus castissimus Iosephum æmulatur fugientem.* Guilherm.

Hinc commendabilis mihi perfectissima Bernardi, ex abstractione accuratissima, puritas obiicitur. Abbatem Guilhermum audiamus. *Porrò cùm iuuenis esset formosissimus, atque à multis mulieribus sollicitaretur, ipse tunquam alter Ioseph castitatem suam integerrimam perpetuò conseruauit.* Tanquam alter Ioseph conseruauit integerrimam pudicitiam? Ergo fugientem Iosephum est imitatus.

16. *Fœminam dolentis capite reoulit cantatricē.*

Cùm al quando, addit, *graui quodam capitis dolore vexaretur, induct.que esset mulier quadam suauiter canens, vt posset aliquo modo alleuiare eius dolorem, protinus Sanctus iussit, eam a conspectu suo amoueri, atque ita diuino auxilio, ea recedente, dolor omnis abscessit.* An nimietas abstractionis? Minimè, sed necessaria, vt auxilium ea recedente, roboret infirmitatem nostram.

Cum in oratione Pater (adhuc Author) *positus esset, accessit ad eum ianitor Monasterij, qui dicebat, sanctum Abbatem à quadam muliere pro foribus Conuentus euocari. Ad quam cùm egressus esset vir Dei, procidens ad pedes eius mulier illa, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus vir sanctus, dimisit à se, dicens: Vade bona mulier, sanum inuenies virum tuum.* An vrbanitatis tuæ ô Bernarde, fœminam nobilem beneficium tam opportunum tuæ extremæ inopiæ conferentem, tam breuiter alloqui, tam sine aliqualis gratitudinis ostensione dimittere? An non nimia viro Abbati inedia confracto puritatis custodia. Quòd adolescens secularis, vel dolens capite dimiseris fœminam cantatricem: adolescentem Iosephum æmularis, nimia omnino actio non reputanda; sed Abbas macie confectus tam studiosam fugam meditaris: Profectò nulla custodia tanti thesauri debet immoderata haberi. Qui ergo plus Iosephum fuerit imitatus fugientem, castior existet. Semel fugiens Iosephus describitur, sed iudico diligentem puritatis conseruatorem perpetuæ fugæ debere operam impendere: tantum enim apud te puritatis adesse iudicarim, quantum velocitatis ad fugiendum. 17. *Fœminam sublenatricem inopia Monasterij breuissimè allocutam dimisit.* *Nulla nimia tanti castitatis thesauri custodia.*

18. *Castitatis pulchritudo in gressibus sponsæ collocatur, quia tantum huiusce habebis pulchritudinis, quantum recessus, & fuga.* Cant 7. Hieron.

Laudatur iden gressus sponsæ. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis*, Cant 7. in Hebræo, *Filia Aminadab*. Certè Aminadab idem est ac *Populus se sponte offerens.* D. Hieronymus asserit Aminadab, seu populum se sponte offerentem significare Religiosos, qui se sponte, voto castitatis emisso, Domino litant. *Aminadab* (inquit *lib. adu. Iouin.*) interpretatur Populi se spontè offerentis virginitatem signat. *Virginitas enim voluntaria est.* Addit pulchrè, *Et ideo gressus Ecclesiæ in castitatis pulchritudine collaudantur.* Cur voluntaria puritas sponsæ non collaudatur in mente, aut in corde: sed in gressibus? Quia in potestate gressuum ponitur, castitatem esse pulchram, aut quidem defœdari. Quónam modo in gressuum potestate? Quia si graderis ad colloquia, vel licita fœminarum, aut virorum, & non accuratè non necessaria verba præscindis, periculo thesaurum exponis; si autem vel à necessariis abstines verbis, si graderis ad abdita fugiens, puritatis pulchritudinem conseruabis: *Ideo gressus Ecclesiæ in castitatis pulchritudine collaudantur.*

19. *Bernardus iter fugiis obiicitur vt miles in campo, ne ab hostibus bellici tormenti iaculo vulneretur, vt Dauid: vel tenuiter apprehēdatur, vt Ioseph.* Laurent. Iustin.

Legerat Bernardus fœminam manus iniecisse, palliúmque tenuisse, quod ille constanter in manibus reliquit. Curabat autem ne vel tenuiter eum apprehenderet, & ideo perpetuo fugitantis cursu vtebatur; quemadmodum eques, ne hostium iaculis possit vulnerari. Sciebat Dauidem temeraria securitate periisse. Dum enim ambolaret per solarium, iaculatrice fœmina, gressus sistit, & exitiali vulnere afficitur. Vnde edoctus Bernardus semper fugiebat, ne posset vel tenuiter apprehendi, nedum grauiter vulnerari. Laurentius Iustinian. *De hac voluptate quicumque semper fugerit, gloriosissimè triumphabit. Innumeros hac temeritate armatos debellando prostrauit: terga verò vertentibus vix tenuiter manus iniecit.* Nulla nimia

cautio ei, qoi thesauri custos, constituitur præcipuè si latronum adsit abundantia.

Observat. IV.

Ad illa verba.

Et omnis, qui reliquerit domum, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet.

Bernardus eleemosynæ operibus in maxima inopia Monasteriis constitutis, eorum egestati succurrit.

Edocens aperire manus ad pauperes, quotiens te videris vacuum, vt ex beneficio eleemosynæ ditescere valeas.

20. *Eleemosyna Deum reddit debitorē.* Hieron.

QVónam modo centum accipit, qui vnum Domino impendit? Hieronymus, Quia *qui carnalia pro Christo dimiserit, spiritualia recipiet, quæ comparatione, & merito centenario numero computantur.* Profectò & temporariis muneribus assolet impleri, qui pro Christo temporaria dimittit. Exemplum in eleemosyna lubet exhibere. An non cunctis est nota cœlestis pro collata eleemosyna retributio? Quis vnū inopi tribuit, qui non pluribus à Domino donaretur. Vnde prudentes vidi, qui vt domus egestatem propellerent, cùm nimia laborarent inopia, ex illa exigua annona aliquid subtrahebant, vt alienæ egestati succurrerent, quo quidem Domino retribuente, propriam implerent vacuitatem, votis planè effectu respondente.

21. *Bernardus succurrendo alienæ inopiæ ex annonæ exilitate, propriam egestatem impleuit.*

Bernardum testor, de quo Guilhermus, *In eleemosynis largiendis liberalissimus erat, etiam cùm inuenit admodum esset,* } *propter compassionem maximam, qua ferebatur erga pauperes.* Abbas postmodum Claræuallensis effectus tanta inopia laborauit, vt sæpiùs ex foliis fagi pulmentaria conficerentur à Monachis. E quibus cibis asperrimis hospitibus, aliisque pauperibus accedentibus liberaliter apponebat. Nec exigua liberalitas ex pugillo farinulæ viduam ascendenti Eliæ vel particulam exhibere. Daret profectò totam portionem Bernardus, si cunctis non sufficeret, vt fidelis vidua non sine lucro gessit. Profectò & opus Bernardi secura est abundantia *hydria farina* minimè deficiente. *Cæterùm* (ait ille) *cùm aliquando extrema inopia in monasterio premerentur Monachi, neque suppeteret iam Procuratori, quid impenderet pro fratribus sustentandis*; mulier pia viduæ Sarephtanç æmulatrix ad ôstium accessit, Bernardoque *procidens duodecim librarum benedictionem obtulit. Neque semel tantùm, sed sæpissime huiuscemodi miracula, & beneficia obtinuit Bernardus à Domino*, pro vno centum retribuente.

22. Excepit Abraham hospitio Angelos, quibus præfatus est: *Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros. Ponámque buccellam panis, & confortate cor vestrum*, Genes. 18. Duplicem premam particulam, *Domine*, & *si inueni gratiam*. Si Abrahæ aperienti oculo, *apparuerunt tres viri*, cur singulari numero eos *Domine*, & non potius Domini, aut amici, appellauit? Si gratiam eis ipse parabat impendere aquam afferendo, panem apponendo: cur ab illis gratiam se accepturum asseruit? Credidit profectò Patriarcha Deo se illud pauxillum aquæ & panis exhibere, & ideo non pauperibus, sed Domino ipsi allocuturus ait: Domine. Beneficium autem se profitetur ab illis accipere, dum offert eleemosynam, quia beneficium maximum est Deo aliquid impendere, dum reddimus ipsum debitorem. Vnde pro vno redditurus centum maximo nos afficit beneficio, cùm excitat, vt ipsi in paupere aliquid exhibeamus. Ad meam sententiam allicio Chrysostomum. *Si inueni*, ait, *gratiam. Hoc est mirabile. Beneficium das, non accipis.* Cur ergo dicis, *si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum*, &c. Respondet pulchrè, verè enim huiusmodi hospitalitas est, quæ magis accipit, quàm dat, *qui illam exercet*. quia scilicet Deum reddit debitorem, vt pro vno centum exhibeat.

Abraham excipiēs inopes, gratiam se ab eis accepisse fatetur, quia plus accepturus erat à Deo reddito sibi debitorem. Gen. 18.

Chrys.

23. Monet Religiosos claustris incolas, quibus cura communitatis commissa est, Propheta. *Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui Domini, qui statis in domo Domini. In noctibus extollite manus vestras, & benedicite Dominum*, Ps. 133. Quem locum ad eleemosynæ elargitionem mysticè exponit D. Hieronymus, *Extollite manus vestras*, in domo Domini moramini, vt inopiæ alienæ succurrere possitis. *Da pauperibus eleemosynam, & benedic Domino. Magis tu gratias Christo agito, quando dederis, quàm ille, qui à te accipit. Grande nobis beneficium præstant pauperes.* Quare? Quia pauper à te accipiens vnam panis particulam sortitur, at tu conferens, Deum reddis debitorem, qui pro vno centuplum se promisit redditurum.

Qui dat pauperi, gratias exhibet, quia plus accepit, reddenda Deō debitorē ad centuplum. Ps. 133. Hieron.

24. Testor fœminam illam ad Bernardum supplicem accedentem, & pecuniam offerentem egenti. Quare ô pia coniux, supplex accedis, dum largiris? Certè, qoia mariti valetudinem centupli ergò accipere à Bernardo expectabat. Nec seducta. *Procedens ad eius pedes mulier, illa duodecim librarum benedictionem ei obtulit orationum suffragia, implorans viro suo periculosè ægrotanti. Vade* (inquit Bernardus) *bona mulier, sanum inuenies virum tuum.* Ergo plus accepit illa, quàm dedit: ergo meritò supplex accurrit gratias exhibens pro auctario. Pulchrè D. Basilius homil. in ditesc. *Benefactorum gratia in dantes reuertuntur. Dedisti, ô mulier, esurienti, tibi consuluisti. Quod dedisti enim, ad te cum auctario reuertetur. Sanum*, inquit Abbas, *inueniet virum tuum, quod quidem ita factum est* Ideo Bernardus ex inopia pauperibus præstans particulam, Monasterij expleuit vacuitatem.

Fœmina datura argentū Bernardo ideo supplex accedit, quia dās, centuplum sperabat. Sic Bernardus ex parua annona dat, vt accipiat. Gaufr. Basil.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Et omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, propter nomen meum, centuplum accipiet.

Bernardus licitis nuptiarum voluptatibus nuncium remittens innumerabili filiorum spiritualium familia honoratur.

Assero bonos filios virtutum paternarum esse confirmationem.

25. Chryf. PRemo particulam, *aut vxorem.* Vult ne Dominos noptias diuellere? Respondet Chrysostomus, *Non vult Christus simpliciter nuptias diuelli, sed omnibus praferri pietatem.* Bonæ nuptiæ, sed melior admodum status continentiæ, cui præmium præparatur augustius.

26. *Innumeris filiis muneratur Bernardi renūciatio nuptiarum.* Guilherm. *Quasi adnata Diuo sanctitas.* Potuit Bernardus seculari splendori morem gerere, sed maluit, spretis nuptiarum licitis voluptatibus, cucullo augustissimo exornari. Adnata certè quodammodo Bernardo renunciatio seculi, qui è Sanctorum familia fuerat exortus. Audi Guilhermum Abbatem. *Fuit Bernardus parentibus clarus secundum dignitatem seculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum Christianæ religionis pietatem. Pater vocabatur Thescelinus, mater Aleth, quæ septem genuit liberos, non tam viro suo, ac sibi, quàm Deo: sex mares, fœminam vnam; & mares quidem Monachi, fœmina autem sanctimonialis fuit.* Cùm ergo quasi adnata Bernardo Religiosi status institutio esset, annos natus circiter viginti tribus, Cistertium ingressus cum sociis fermè triginta sub Abbate Stephano, suum Christi iugo collum submisit. An sterilis vitam terminauit? *Migrauit Bernardus ad Dominum annis natus sexaginta quatuor cùm ædificasset centum supra sexaginta filiorum Monasteria.*

27. *Bernardi proles stellarum, confessores, Martyres.* August. Quid autem post obitum si (authore Origene) apud superos Diui spiritali huiusce generationi dant operam? Fatur Augustinus *serm. Omnium Sanct.* Ecclesiæ fœcunditatem sic describit: *Quam victoriosorum Martyrum sanguis exornat, quam inuiolata Confessionis candida induit virginitas.* O Cistertiensis Bernardi familia deliciarum Dei Paradisus, quam candidi, ac purpuri flores exornant! Num ad numerum adduxisti Monasteria virginum, toto orbe terrarum exædificata Angelorum facilè domicilium! Num Confessorum exercitus potest apud superos numerum in stellis fulgentissimis inuenire? Num viri literis & pietate fulgidi non possent cum marini littoris arenis conferri, si nun aptiùs ad cœlestia lumina pertinerent, pauca planè ad catalogum tam numerosum referendum? Quid de Martyribus attexam? Expono Bernardum de Alcira Regum filium vna & altera sorore Gratia & Maria stipatum sanguinem Regium purpura augustiori ornantem. Obiicio Petrum à Castronouo primum aduersùs hæreticam prauitatem Propugnatorem, qui sanguine fidem, quam defendebat, rubricauit. Memoro Martyres ducentos, qui in Angliæ finibus quatuor in Monasteriis Bernardi gloriam adauxerunt. Præsento Martyres quinquaginta, qui Abbatem secuti gladium in Monasterio Firmitensi purissimo sanguine purpurarunt. Apud Calatrauam vetustam multi Monachi candidam vestem in sanguine Agni amplius dealbauere. Martyres centum Gallia Cistertiensis familiæ veneratur, & alij quamplurimi exercitui fortissimo nomina dederunt, quæ ingenioso ac docto admodum volumine *Laurea Euangelica* illustrissimus ac sapientissimus D. Fr. Angelus Manrique Episcopus Pacensis exposuit vberiùs in Cistertiensis Ordinis historia memoraturus. Vnum & alterum volumen consule. Angelus Manriq.

O filij Patris sanctissimi fulgorem æmulantes, imaginem perfectissimam obiicientes! Tot Bernardos exponis Cistertiensis familiæ venerandos, quot annumeras filios. Deleturus Deus orbem Noëmo iubet, *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena,* Genes. 7. Cur iubet asseruari animantia, qui facillimè posset verbo recuperare, sicut verbo crearat? De antiquis seruari præcipit appositè, vt expressit Basilius Seleu. Orat. 6. *Idcircò creationis antiqua symbola retinet, generis radix seruatur, vt prisci operis prima iura cum dignitate retineantur.* Profectò tota in familia Cistertiensi tam addicta Claustris, tam egregia doctrina & prædicatione, tam obseruatrice perfectissimi instituti, tam assidua diuinis laudibus decantandis prisca D. Bernardi, cuiusque sociorum sanctissimorum iura retinentur: tota posteritas præsens antiquorum præsentat sanctitatem; quot posteri, toties Bernardus replicatus exsurgit. 28. *In familia Cistertiensi Monachis singulis recapitulatur Bernardus, eius dum sanctissima gesta exprimuntur.* Genes 7. Basil. Seleu.

Posteritas Bernardi confirmat planè sanctitudinis Bernardi documenta. Audisti Bernardum orationi assiduum, feruidum Euangelij ministrum, doctrinà præstantem? Audiui ex ore Guilhermi: *Erat assiduus in oratione, vigiliis, ieiuniis, præclarè concionabatur, & tanto Dei fauore, vt semper ex eis fructus maximos reportaret. In diuina Scriptura ita egregiè instructus erat, vt secundùm quod in Iob legimus, profunda fluuiorum scrutaretur, & abscondita proferret in lucem,* cap. 28. *Nam confessus est aliquando, sibi meditanti, vel oranti sacram omnem velut sub se positam, & expositam sibi apparuisse Scripturam.* An credis huiusmodi ineffabilia Bernardi præconia? Necessariò credo, cùm video posteritatem eisdem gestis Parentis optimi laudes confirmare. Aptè Cassiodorus lib. 3. var. cap. 6. *Sicut indigna posteritas laudes antiqui generis abnegat, ita præclara de Patribus egregiè dicta confirmat. Creditum est de iis omne, quod legitur: dum præconia veterum præsens docuit vena virtutum.* 29. *Tota vita Bernardi hodie in Cistertiensibus Monasteriis vbique terrarum expressa est: cuncta sapiunt Cistertium.* Guilherm. Cassiod.

O dignissima Bernardi posteritas de Parente Bernardo egregiè dicta præclarissimo fulgore confirmans!

* * *

CAPVT

CAPVT ALTEVM.

Factus est Bernardus Pater parentum ex mirabili patientia, quæ vel hostem reddit in patrem.

30. *Alapa Bernardus percutitur.* Gulherm.

DVm mente voluerem, vndénam Bernardo tam præclara posteritas, vt Pater Patrum sanctissimorum exsurgeret: comperi, ex mirâ patientia tantam paternitatem prodiisse. Audiendus Guilhermus Abbas, *Cùm aliquando quidam Canonicus Regularis habitum ab eo peteret, & vir sanctus videns id non conuenire, blandis verbis à se dimitteret: ille dæmonis instinctus furiis, viro sancto colaphum impegit maximum, ita vt in eius maxillis impressa signa facilè apparerent. Quod cùm Monachi rescinissent, eum grauiter propter tantam iniuriam castigare volebant. Bernardus tamen clamans, & adiurans per nomen Christi, nullatenus eum tangere permisit.*

Viri patientia non solùm filios, sed & Patres multiplicauit.

Quònam fructu? Crediderim, ex tanta patientia Bernardum Patrem non filiorum solummodo, sed & parentum sanctissimorum extitisse. Patientia enim non solùm amicos, sed & inimicos conuertit in parentes. Vbi patientia nitet, paternitas mirum in modum multiplicatur.

31. *Patientia vel hostes facit Patres.*

Dauid potuit grauiter sæpe à Saule vexatus hostem comprimere, & punire: attamen patientissimè pepercit. Egressus ab spelunca Saul, & cognoscens vocem Dauidis è cuius manibus liber euaserat, clamauit: *Vox ista tua fili Dauid?* 1. Reg. 24. Cur filium hostis appellat eum, quem toties perdere procurauit? Chrysostomus *homil. de Saule.* Quid igitur patiente Dauide felicius, *qui vel ex homicida fecit patrem?* Si patientia facit patres ex homicidis: non efficiet ex Sanctis? Si vis patientiæ tanta est ad multiplicationem fœtus, vt ipsum hostem homicidam in parentem immutet: quid mirum patientiæ tantæ Bernardi deberi tot filiis parentibus egregiis Cistertiensem familiam nobilitari.

1. Reg. 24.

Chrys.

LIBER

LIBER TERTIVS, Alij Monachorum Duces.

PARS PRIMA.

ANTONIVS.

PARAPHRASIS, ET COMMENTARIVS

literalis ad caput duodecimum Lucæ perquirendus infrà lib.10. Part.1.

PROLVSIO.

IRVM expono ab adoleſcentia ad ſenectutem in obſequio Domini perſiſtentem, ſeruum profectò vigilem. Semper enim præcinctus ad manuum laborem, & orationis fulgore coruſcans oſtenditur: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum.* Ac ſi diceret Dominus: Nunquam non in Dei obſequio perſiſtes, ſi & orationi ſtudeas, & operationi, aut labori externo vacare procures. D. Auguſtinus ſer.17. ad Fratr. in Erem. *Orabat D. Antonius Dominum, & ab eo petebat cum lacrymis multis, dicens: Obſecro Domine per viſcera miſericordiæ tuæ, vt ſemper in tuo ſeruitio immobilis perſeuerem. Cui vox quædam reſpondit: Antoni, deſideras placere Deo? Ora, & cùm defatigatus eris orando, manibus tuis labora: & conſequéris, quod tantopere deſideras.* Deo ſemper hæſit Abbas, quia ab oratione ad opera manuum tendens ab operibus ad orationem motu continuo recurrebat. Id quod de Deipara Ambroſius affirmat.

Ligni vitalis, ſeu Fundatorum, FRVCTVS TERTIVS.

SECTIO PRIMA.

Conſtrictio lumborum.

TEXTVS.

VERS.35. Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.36. Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei, &c.

IN MAGNVM ANTONIVM.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX LVMBORVM CONSTRICTIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri precincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius ad vitam asperrimam quasi alatus exsurgit, quia cupiditati renuntiauit ex temporalium bonorum ablegatione.

Innuo, mortificationis vitam, laborum sustinentiam homines requirere bonis mundialibus vacuos, vt requie potiantur, quum tentantur tribulatione.

1. Chrysol. LVMBORVM constrictioue ex Chrysologo vita innuitur continuæ mortificationi addicta, ad quam tamen lucernas gestátes in manibus quibus velocissimi quasi igneis alis deferantur, progrediuntur, qui terrenis cupiditatibus omnino nuncium remittunt.

2. *Antonius relinquens mundialia cuncta Crucem Domini facilius deportauit.* Matt. 19. Hinc rimari licet D. Antonij in asperrima vitæ iostitotione perseuerantiam. Ablegauit omnino terrena, & ideo Crucem Dominicam, seu contiouam mortificationem facilè sustinuit. Euagrium audiamus. *Cùm Antonius ætatis esset decem & octo annorum, ad Ecclesiam cùm accessisses, audissisque Euangelium illud, in quo dicitur: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: vendidit vniuersa, quæ habebat, & pretium eorum distribuit pauperibus: concessitque in solitudinem, vbi vitam denegaret seiunctus à mundo, & Deo Opt. Max. quietè seruiret, & in maxima tranquillitate.* In maxima tranquillitate? An oblitus es Antonij pugnas? Nun ad tuas aures non peruenere tartareos exercitus aduersùs Eremitam validissimè decertasse? Quoties vulneratus exitialiter Diuus auxilium à Domino depoposeit? Quot ieiuniis confractus? Quónam modo ergo continuam lumborum constrictionem vitam quietam & maximè tranquillam appellasti? Profectò, quia terrenarum rerum ablegatio, eleemosynæque elargino maximopere roborant homines ad asperrima quæque sustinenda.

3. Dominus admonuit Discipulos, *Iugum meum suaue est, & onus meũ leue*, Mat. 11. Miror equidem perfectionis vitã, ad quam Christus asseclas aduocauit, onus leue, iugũ suaue vocitari. An leue, & suaue, cootinua mortificatione coustringi? nunquam non suffigi patibulo? diris vulneribus saneiari? Ita planè, si monita proximè cõtemplemur. Præmisit namque Dominus, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã vos.* Venite, onus deponite. Anselmus, *Exonerabo.* Chrysostomus, *In omni quiete constituam.* Onera ergo diuitiarum secularium me opem ferente, deponite, & in omni quiete constituemini. Illi enim, qui muodi onera ex humeris excutir, & operibus pietatis mundialia subsidia litat: dum Crucem portat, imò dum Cruci suffigitur, dum vitam instituit asperrimam, summa quiete potitur. D. Paulinus epist. 4. *Iugum Christi leue est, quia feruenientes Christo operamur bonis, quibus pennati in altum prouehimur.* Quænam bona operamur? Antonium interroga. *Vendidit vniuersa, quæ habebat, & pretium eorum distribuit pauperibus.* Huiusmodi bona gerens, iugum Christi admodum ponderosum perleue expertus est, quia pennarus in altum prouectus fuit. *Iugum tribulationum suaue est eis, qui terrena dimittunt.* Mat. 11. Paulin.

4. *Tribulationes pennatu homines ad requiem cœlestem euehunt, cum eos mundialibus vacuos inueniunt.* Gen. 7. Ansel. Cùm nauis tumente pelago vertitur in discrimina, exonerata diuitiis vodas superat, à quibus onerata premeretur. Antonius non deprimitur laborum, ac tribulationum procellis, quia priùs diuitiarum onera deposuit. De Arca Nohemitica Moses ait, *Vehemẽter inundauerunt, leuauerunt Arcam in sublime à terra*, Gen. 7. Vbi D. Anselmus ser. ad cap. 14. Luc. *Quid enim per aquas nisi tribulationes: & quid per Arcam nisi Ecclesia figuratur? Aquis ergo inundantibus leuatur Arca in sublime à terra.* Quare? *Quoniam separatur à terrenis cupiditatibus fidelis anima, & cœlo sit proxima.* Non miror Antonium apud deserta *Deo quietè, & in maxima tranquillitate seruiisse*; quia priusquam irruerent vndæ tumentes, & tribulationibus quateretur, separatus est à terrenis cupiditatibus ex perfecta muodialium renunciatione. Vnde non solùm non premitur laboribus & mortificatione continua quassatur: sed factus cœlo proximus, instar Arcæ, maxima tranquillitate potitur. *Antonius laboribus actus requie potitur, quia eum nemo vacuus mundi bonis.*

Præmium quidem perfectæ illius renunciationis est, hominem in laboribus gloriari: alatum ad superos deferri.

* * *

Observat. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti, & lucerna ardentes in manibus vestris.

Antonius lucernas accendit ad orationis exercitamenta, nec ideo à corporeis laboribus excusatur, imò lumbos accingit ad externam operationem.

Taxans vtque eos, qui ex pratextu orationis, aut deuotionis otiositate soluuntur.

5. *Continuatur oratio dum studium domus necessariis operibus temporalibus, non interrumpitur* Maxim. Theoph.

D. Maximvs ait, *Lucerna accensa oratio, & contemplatio.* Theophylactus autem, *Lumbos pracingere est semper proclines esse ad exequenda opera.* Laudatur qui præstiterit vtrumque: qui ita orationis, ac contemplationis exercitamentis studuerit, qui simul procliuis fuerit ad opera manuum perficienda, vt ex D. Augustino *in Prolus.* adnotauimus.

6. *Antonius ab oratione ad opera externa procedebat.* Euagr.

D. Antonins frequenter somno orationis soluebatur, sed ad opera externa, quibus victum comparabat, opportunis temporibus recurrebat. Fatur Euagrius Presb. *Frequentabat orationem dies noctesque, & se in cælesti meditatione, contemplationeque diligentissimè exercebat. Comedebatque de fructu manuum suarum, & labore; laborabat enim manibus propriis.*

7. *Vti Paulus, à tertio cælo ad opera scenofactoriæ artis descendebat.* August.

Paulus ad tertium vsque cœlũ (me iudice) non semel rapiebatur, sæpe edoctus contemplationis aula cœlestia mysteria; sed mox ad scenofactoriæ artis exercitamenta descendebat, vt victum sibi compararet. Idem arbitror Antonio accidisse. Augustinus Prol. lib. 1. de Doctr. Christ. *Oportet, vt ad intelligentiam sacrorum mysteriorum studeamus, & cum humilitate laboremus.* Mox æquiparat Apostolum, & Eremitam, quos Deus ad tertium cœlum seu verticem contemplationis traxit edocendos. Sciat ergo qui rapitur, descendere ad externam operationem, ne solutus otio aut fame prematur, aut minus decenter victum cogatur acquirere.

8. *Deipara ab inuisibilibus ad visibilia decurrebat.* Cant. 6.

De Virgine profantur Patres ab oratione ad opera manuum descendisse. Proclamant cœlicolæ, *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Cant.6. Consurgit ad verticem contemplationis alis, sed quasi aurora, quæ quidem homines excitat ad labores. Virgilius *Æneid* 11. canit,

Virgil.

Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat, lucem referens opera, atque labores.

Sic Antonius auroro sibi referens opera.

Ergo ipsum Mariæ eleuari ad superorum verticem auroræ in morem, erat connotare labores, ad quos perficiendos oportebat à contemplationis somno excitari. Antonium orationi exercitamento addictum fulgentissimam contemplor auroram, sed quam decet, mox ad opera laboresque excitare: *Frequentabat orationem dies noctesque, sed comedebat de fructu manuum suarum.* Cùm enim consurgeret, apparebat aurora, id est, necessitas laborandi, ad victus acquisitionem.

9. *Iacob ab inuisibilibus ad temporalia necessaria non relinquens inuisibilia, procedebat.* Gen. 32. Anselm.

Iacobum testor orationis luctæ expendentem studium. Cui quidem Angelus, *Dimitte me, iam enim ascendit aurora,* Gen.32. Aurora quidem *referens opera, atque labores.* Anselmus appositè, *Iam tibi tempus est ab inuisibilibus, & diuinis ad corporalia, & humana negotia tractanda descendendi.* Instat necessitas acquirendi victus.

10. *Non dimisit Antonius orationem, cùm in externis operibus occupatur.* August.

An quia descendo ad humana negotia, omnino desero diuina. Profectò non descendo à diuinis ad humana relinquendo diuina, imò securius diuinis insisto, inuisibilibus hæresco, cùm ad humana pertractanda recurro. Num non diuinis hæresicit, qui in obsequio Dei æterno moratur? Quis abneget? Profectò dum ab oratione ad opera externa procedo, tunc firmiùs in Domini seruitio contineor. Necessum mihi rursum D. Augustini citati in Prolus. pulchrum testimoosum exponere. *Orabat aliquando D. Antonius Dominum, & ab eo petebat cum lacrymis multis, dicens: Obsecro te Domine, per viscera misericordia tua, vt semper in tuo seruitio immobilis perseuerem. Cui vox quadam respondit: Antoni, desideras immobilis placere Deo? Ora, & cum defatigatus fueris orando, manibus tuis labora, & consequêris, quod tantopere desideras* Preme tu *vt semper in tuo seruitio immobilis perseuerem.* Quo modo ergo immobilis perseuerat qui ab oratione ad opera, seu manuum labores transit? Porrò transire abnego. Qui enim cogente necessitate transit ab inuisibilibus ad temporalia, immobilem planè in inuisibilibus persistere, certum est. Adhuc orat cum manuum labori incumbit. Hoc damno illos, seu potiùs illas mulierculas, qui prætextu orationis omninò otio torpescere non verentur.

11. *Moyses ostrit in vna sede morari orationē, & operationem externam.* Exod 3. Zeno.

Non transis, mihi crede, ab inuisibilibus ad temporalia, cùm externis necessariis operam impendis. Morantur enim in vna sede exercitamenta orationis, & manuum labores, aut temporalium cura ad vitæ sustentationem. Olim Moyses gregem soceri Iethro pascebat, *apparuitque ei Dominus in flamma ignis. Vadam,* (ait ille) *& videbo visionem hanc magnam,* Exod 3. Legit D. Zeno Veron. *Transibo, & videbo visionem.* Transibo ait? Ergo necessariò à temporaria cura gregis transitus est parandus ad spiritualem mentis eleuationem. Igitur haud vna in sede morantur oratio & operatio externa. Profectò potiùs tunc accuratiùs gregi prouidebit, cùm orationis, aut meditationis exercitamento studuerit. Pulchrè Præsul, *Quid est illud: Transibo? Nulla enim locorum interualla discreuerant: eodem in loco & loquitur, & videt. Quid ergo transit? Transit planè corporales curas, & soceri sui oues pascens in cælestem cognitionem, relictis terrenis operibus, excedit.* Preme illud, *oues pascens.* Curans de ouibus excedit, immobilis cùm hærescat curæ ouium transit ad sublimia. Perficitur quidem ministerium externum, quia terrena opera relinquuntur, id est, gero negotia temporalia non auaritia, sed sola victus necessitate: & mirum in modum operatio externa cum oratione ac contemplatione copulatur.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Tunc Antonius vt lux velocissima ascendit, volat ad superos, cùm vinctus & illigatus laboribus, & tribulationibus aspectatur.

Quia tribulationes faciunt homines præpopero cursu tendere ad perfectionem.

12. IN constrictione lumbotum ex Chrysologo mortificatio, labores, ac tribulationes indicuntur. in lucernis protectio perfectionis. Quónam modo potest crescere, currere, & instar lucis ad perfectionis culmina auolare, qui tribulationum catenis accingitur, qui vinculis mortificatioois illigatur? Portò ea est tribulationum, ac tentaminum vis, vt dum homo alligatus, aut præcinctus aspicitur, tunc velociùs ad superiotem perfectionis cumulum ascendat.

13. Christi volatum exprimo velocissimum. Fatur latro ille beatus, *Domine, memento mei, dum veneris in Regnum tuum*, Luc. 23. Pende illud, *cùm veneris in Regnum.* Quónam modo venturos erat in Regnum, qui clauis diris, fortissimis cruci suffigebatur? D. Bernardus serm. in Ramis Palm. *Euntem in Regnum vidit, quò cùm peruenisset, sui memorem esse rogabat.* Quónam modo vidit euntem, quem videbat illigatum? Porrò oculatissimus iam ex gratia cœlesti latro Christum ideo videt properantem ad superos, quia vidit tribulationum catenis alligatum. Tunc enim velociùs tendimus ad cumulum, cùm laboribus agitamur.

Dum Iesus cruci illigatur, visus est à latrone volans ad superos. Luc. 23. Bernard.

14. Ioannes Herodis tenebatur in carcere, tunc *mittens duos ex Discipulis suis*, ait Christo: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus*, Mat. 11. Cur non dixit, Aiunt Discipuli, sed ait Ioannes, qui tunc absens aderat vinculis vtique colligatus? Profectò carcere qui tribulatiooibus agitur, non potest alligari, ac detineri; nunquam enim ita pernici vtitur volatu, quàm cùm videtur grauissimo onere subiacere. Crescit, auolat vsque ad verticem perfectionis, qui tribulationibus constringitur.

Dum Ioánes in carcere recluditur, volat ad Christum. Matth. 11.

15. Confirmo ex Nicobuli sententia apud Nazianzenum, *Altera*, inquit, *via aspera, ardua, arida, angusta, atque obliqua est, omnique ex parte praceps, & abrupta eo hominem virtute præstantem subuehens, vt non antè ascendendi finem faciat, quàm ad summum illud præstantissimumque lumen peruenerit.* Ratio est, quia *iustorum* per viam asperam tribulatioonum incedentium, *semita, quasi lux splendens crescit vsque ad perfectum diem*, Prou. 4. Velocissimo volatu ad cumulum perfectionis fertur, qui tribulationis carcere affligitur.

Dum laborũ asperitate constringeris, velocior incedis, imò, instar lucis, volas. Nazianz. Prou. 4.

Testem Ioannem Baptistam rursum adhibebo, alio vtique carcere reclusum, nempe 16.
vteri angustiis. Priusquam rationis vsu donaretur, apud vterum habitaculo non illigabatur, sed commorabatur, nutriebatur in domo: postquam autem agnouit Saluatorem, officiumque Præcursoris suscepit, iuxta illud: *Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini*, &c. Luc. 1. iam incipit in carcere detineri, iam molestè fert illigationem, iam cruciatu afficitur. Fatur Chrysostomus apud Metaph. *Non fert Ioannes, præsente Domino, contineri, non fert natura expectare terminos: sed contendit rumpere carcerem ventris, & studet præsignificare Saluatorem. Accessit, inquit, qui soluit vincula, & quid ego sedeo vinctus? Venit Verbum, vt omnia constituat, & ego adhuc maneo detentus. Exibo.* Quorsum hæc? Asserunt Patres Ioannem apud vteri reclusionem illis mensibus vsque ad natalitium mirum in modum profecisse in perfectionis via. *Exibo*, ait. Non modò *exiuit*, sed & volauit; quia afflictio ei indidit alas.

Ioãnes vteri carcere reclusus ad verticẽ perfectionis ascendit. Luc. 1. Chrysost.

Hinc colligere licet ineffabiles Antonij pro- 17.
fectus, si tot annis superstes nunquam non tribulationum, ac tentaminum durissimo detinetur in carcere. Ex ore Euagrij, qui ab Athanasio accepit, audiamus. *Hostis humani generis omnes insidias molitus est, omnes artes conquisiuit, vt posset Antonium à sancto suo proposito deflectere, inuidens eius sanctitati, sicut initio inuiderat Protoparentibus nostris.* Quid, ô infensissime hostis, in Antonio videbas, quod posset in te antiquam illam inuidiam excitare, & succendere? Crediderim collegisse ex feruore mirabili adolescentis, ex præpeti volatu, ex rara vitæ institutione futurum Protoparentem Eremitarum ac Monachorum, sicut Adamus hominum. Imò vberiori cruciatum inuidia reor Diabolum, quia horribilior ipsi Antonij paternitas, quàm Adami. Hic enim futurus humanitatis fons, ille autem virtutis filiorum scatutigo.

Antonius ex vita asperitate ad... ascendit, vt cum adhuc esset iuuenis timuerit diabolus vt futurũ Protoparentem Eremitarũ. Euagr.

Interdum ergo Diabolus *astutus ante oculos* 18.
Antonij ponebat diuitias, quas prope inexhaustas propter Deum dereliquerat: dicens ei, quam opulentè posses in eis viuere, si eas sibi reseruasset: & quomodo adhuc posset multas opes congerere. Interdum blanditias seculi, & carnis oblectamenta simulato quodam artificio describebat. Denique curabat, quantum in se erat, vt internis suggestionibus, exterioribus motibus, & strepitibus eum perterreret. Nonnunquam Dæmon apparebat sub draconis horribilis effigie, aliquando formidabilem Æthiopem se esse simulabat. Comedebat semel in die vt posset dumtaxat vitam sustentare, sæpe bidui, ac tridui inediam sustinebat, cilicio insuper carnem domabat. Et cùm hæc tam magna præstaret, atque heroica, sibi tamen præ humilitate sua, hæc minima videri prædicabat, præ amore illo vehementissimo. Quid plora? Carceri addictus erat, vt, Ioannis in morem, auolaret. *Vt autem iugis mortis memoria, quæ ad vitam sanctè traducendam plurimum iuuat, in eo vigeret, sibi sepulchrum quoddam inhabitaculum, vbi moram faceret, prudentissimè delegerat. Et noluit vel cibi conquirendi gratia illinc pedem reuocare, sed potiùs cuidam hanc curam commiserat.* Vinctus igitur, coostrictione tam

Sepulturæ carcere inclusus Antonius, & inibi omni tentamine vulneratus, ad ineffabilem perfectionis verticem eleuatur. Euagr.

tam valida lumborum affectus, ad tam præcelsum perfectionis verticem visus ab hoste conscendisse, vt iam timeret, *sibi horribile bellum iadicendum, dum suo ille cœlesti exemplo multos ad Christum conuerteret. Vnde omnes damones facto agmine cum vno Antonio praliabantur. Hic iam sensisses non modò horrenda verba, verùm etiam crudelissima verbera, quibus virum sanctum miseris modis dilaniabant, & excarnificabant.* An fractus Antonius? *Etsi corpus haberet saucium, & dilaniatum, animum iauictum habens, longiori adhuc, & diuturniori certamine damones ipsos prouocabat, sciens sibi ex eo certamine fore palmam victoria dandam, multisque omnibus adaugendam.* Sic volabat Antonius ad perfectionis verticem, dum in sepulturæ illius carcere tam fortiter constringitur, tam dirè verberatur.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius orationis lumine tam acerbæ constrictionis lumborum, seu horribilis carceris tenebras effugauit.

Vix possibile reor, diu posse nos laborum sustinere tentamina, sine orationis adminiculo.

19. Max. Cyrill. FAtur D. Maximus, *Lucerna accensa oratio est, & contemplatio.* Cyrillus autem lumborum constrictione promptitudinem ad sufferenda mala significari expressit, *Prompti sitis, ad sustinenda mala.* Cur ergo cum sustinentia laborum lucem orationis copulauit, *sint lumbi præcincti, & lucernæ?* Certè, quia sine orationis adminiculo impossibile quodammodo diuturnam laborum sustinentiam ferre.

20. *Antonius orat, vt vincat.* Quónam modo Antonius potuisset tot à dæmone & à proprio perfectionis studio inflicta verbera sustinere, nisi continuo orationis munimine fulciretur? Profatur Euagrius Euagr. postquam diaboli tentamina expressit: *Verùm inanes, & vani erant hi omnes dæmonis conatus; frustrabatur plane, quoties Antonium aggrediebatur; etenim contra inimici insidias firmissimo orationis scuto, & munimine se protegebat, & animosè defendebat.*

21. *Martha labor sustinetur ex orationis præsidio* Luc. 10. Pasch. Querebatur aliquando Martha, *Domine, non est tibi cura, quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet,* Luc. 10. Vbi D. Paschasius *lib. 1. in Thren.* premit particulam, *reliquit me solam*, & asserit mysticè Mariam & Martham vnam fidelem animam constituere & laboribus actam, & orationis exercitamento fultam. *Prodest* ergo *laboranti Marthæ quidquid Maria secus pedes Domini deplorat.* Non sola moraris ô anima laboribus acta, dum Mariæ excitamentis studes, orationis enim monimine fultas, poteris ignita diaboli tela propulsare.

Contemplare Antonium Sampsonis vires superantem, hostes validiori potentia comminuentem. Vndénam Sampson ille tam valido robore præditus? Existimo è capillis, quibus meditatio animi exprimitur. Dum ornatur coma, vincit: dum orationis vi nititur, hostes superat potentissimos. Abbas Ioachim summi Abbatis Antonij facinora commendans ad Apocal. part. 1. *Necesse est vt mens fortis viri sancti, & Deo dignis meditationibus implicetur. Alioquin vt ruat necessum est, qui abraso interiori capite fortiter se posse agere, & in tuto stare præsumit.* 22. *Antonius fortissimus Sampson coma meditationum præsidio victor.* Ioach.

Conabantur dæmonis vicarij Satrapæ Regis Babylonici perdere, ac omnino debellare Danielem, nec sperabant optatis frui, nisi munimine orationis fraudarent. Vnde Dario, *Rex in æternum viue. Consilium inierunt omnes Principes Regni tui, vt decretum Imperatorium exeat, & edictum, vt omnisqui petierit aliquam petitionem a quocumque Deo & homine, nisi à te Rex, mittatur in lacum leonum.* Confirmatur edictum, Daniel autem conflicturus cum hominibus leone dirioribus, *ingressus est domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabat,* Dan. 6. sciebat Daniel nunquam superandum, si ab orationis exercitamento non recederet. Tertullianus lib. de idolol. *Daniel cætera Dario subnixus, tam diu fuit in officio, quam diu à periculo disciplina vacaret. Nam id ne subiret, non magis leones Regios timuit, quam pueri Hebræi Regios ignes.* Igitur & Daniel & tres Hebræi adolescentes omne disciplinæ periculum solius orationis munimine propulsarunt. Ideo curabant Satrapæ eum debellare, dum ab orationis exercitio cogeretur recedere. 23. *Curant hostes Danielis eum ab orationis præsidio deturbare, vt superare possint.* Dan. 6. Tertull.

In Antonium tartareus validissimè irruit exercitus, verbera replicantur. Sed orans Diuus, *animo virili & pectore armatus oratione dicebat: Si consistant aduersum me castra, non timebo, quoniam tu mecum es. Aggressi sunt dæmones acriori conflictu tartarea quodam horrore, & vehementi strepitu, ignorantes planè, quòd qui primo certamini non succubuerat, minus in secundo certamine vinceretur.* Quare? Quia citiùs ad probatum iam orationis præsidium accurrebat. Accidit Antonio, quod Moysi, de quo Chrysostomus homil. de ipso. *Orat Moyses, & vincit. Nec quisquam poterit excusari, qui hostem vincere noluit, dum orando cessauit, &c. In Moyse corpus deficiebat, non voluntas aliquando cessabat. Si ergo fragilitatis causa in Moyse excusari non poterat, quónam modo in nobis voluntas poterit excusari.* Vltroneus equidem hosti submittitur, qui tam facilè precibus profusis poterat ipsum debllaere. 24. *Antonius ex precibus replicatis replicata victoria.* *Accidit Antonio quod Moysi.* Chrys.

* * *

Observat. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Post tot opera egregia Antonius præ dilectionis magnitudine, putabat se nihil gessisse, nullo affectum esse cruciatu.

Amor equidem quo veracior est, eo ad obsequia promptior; unde ex facilitate operandi, putat se nihil agere obsequij.

25. *Max. Theoph.* D. Maximus inquit, *Lucernæ ardentes sunt spiritualis dilectio.* Theophylactus autem expendens particulam, *sint lumbi vestri præcincti*, ait: *Semper situs proclives ad exequenda opera Domini.* Porrò ex Patrum aliorum mente non significat constrictio illa pronos esse ad opera seruos, sed egregia patientiæ facinora peregisse. Quomodo ergo post mandata executioni patientiæ opera, ea non operatio quidem, sed promptitudo ad operationem vocitatur: Creditorem, qui dilectionis diuinæ lucernæ succenduntur, in cuius conspectu opera egregia patientiæ nihil omnino ab homine saucio amore cœlesti reputantur.

26. *Post ineffabiles victorias, existimat Antonius præ dilectionis præstantia se nihil egisse.* Euagr. Antonij mei affectum expono, Euagrij Presbyt. pulchra sententia. *Cum Antonius hæc* (de quibus superiùs) *tam magna præstaret, atque heroica, sibi tamen præ humilitate sua hæc minima videri prædicabat præ amore illo vehementissimo, & singulari, quo Christum Dominum prosequebatur, & pro quo suis omnibus renunciauerat.* Addit, *Est enim tam vehemens diuini amoris flamma, tantásque habet vires, vt si semel alicuius animum complexa sit, etiamsi ardua, operosa, ac difficilia sibi proponantur; omnia tamen leuia, facilia ac minimè laboriosa esse videantur.*

27. *Antonio cuncta tribulationes locus quietis, lectus somni extitere, quia diligebat.* Cant. 3. Gillibert. Vidisti Antonium sepulchri in lecto hostes ad diriora certamina prouocantem? Audi ipsum patientissimum Eremitam inibi clamantem cum sponsa: *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea: quæsiui eum, & non inueni*, Cantic. 3. Pende τὸ *in lectulo.* Ex mente Gilliberti Abbatis in lectulo campus certaminis assignatur. Inibi enim sponsa dilecti absentiam lamentatur, quo vulnere nullum dirius excogitari potest. Porrò sepultura illa in qua Antonius semper habitabat, quæ palæstræ fuit puluerulenta tellus, vbi tot à tartareo exercitu sustinuit vulnera, lectulus tibi sit. O Christi sponsa, ô Antoni tot actæ tribulationibus, cur campum certaminis tam horribilis lectulum appellasti? Quia amanti cunctæ tribulationes locus est quietis, & somni. Audiendus Abbas, *Multæ noctes, sed vnus lectulus. Multa enim tribulationes iustorum; sed tamen quasi non sentientes, nec respicientes, vno dormiunt, & requiescunt in lectulo.* Illi planè soli lectolus, quies, & somnus est tribulatio, quæ dum laboribus agitur, nihil experitur acerbum, nisi absentiam dilecti.

28. *Solummodo torquebat Antonium absens à Dilecto Iesv, vnde reliqua molamina dulcia.* Euagr. An non solo hoc vulnere saucium se existere proferebat Antonius, cùm inter verbera clamabat. *Quæsiui, & non inueni. Ecce igitur Dilectus* (cum Euagrio loquor, & Surio) qui non deserit suos in tribulatione positos, in tam acerrimo conflicto Antonio apparuit. Cui Antonius magna cum humilitate dixit: *Heu vbi eras, Domine Iesv, vbi eras? quare non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est, dicens: Antoni, hic eram, sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem, quia dimicando viriliter non cessasti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in orbe toto nominari.* Preme illam particulam: *Heu vbi eras?* Dolet de absentia Dilecti, non de vulneribus inflictis. *In lectulo quæsiui quem diligit anima mea.* Dum tentaminibus, ac verberibus afficiebar, vnus mihi dolor absentia Domini vulnerari: *Quæsiui eum, & non inueni.*

29. *Dilecti Iesv imitator Antonius diuturna certamina leuia arbitratur.* Hebr. 2. Anselm. Carissima prorsus Christi dilectio erga homines, qua cuncta tormenta validissima paruum conflictum reputauit. Paulus Hebræis, *Eum autem qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesvm propter passionem mortis gloria, & honore coronatum: vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*, cap. 2. τὸ *Gustaret mortem*, innuit cunctas mortis ac passionis angustias pro parua Christum afflictione reputasse. Anselmus, *Deo, quia minoratus est, & hoc ideo, vt gustaret mortem, id est, horariam, & non longam: quasi aliquid gustando transiret, pro omnibus*, seu præ amoris magnitudine, præ vulnere dilectionis. Itaque Christo mirum in modum homines diligenti passio *horaria* fuit, horam solùm laboris se putauit sustinuisse. Quid Antonius? *Cùm tam magna præstaret, hæc minima videri prædicabat præ amoris magnitudine.* An quod rarissimum diligente prædicatur in Christo, & in seruo Antonio commendatur? O Christi primogenitum Eremitam Patris cœlestis præsentantem imaginem.

30. *Sicut passio & mors minimum fuit præceptum amanti Iesv: minime omnia diligenti Antonio certamina.* Matth. 5. Hilar. Illustro excogitationem ex illa Saluatoris sententia: *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis*, Matth. 5. Quænam minima Christa mandata? & cur minima appellat, quæ tam accurato studio præcipit obseruari? Respondet Hilar. *Minimum est omnium mandatorum Domini passio, & crucis mors.* Quare tam horribilis passio & mors minimum appellauit mandatum? An non, quia tam flagranti dilectionis studio Dominus pro hominibus morti addicitur, vt quid Christus facillimum reputarit. Imitator Antonius *hæc minima videri prædicabat, præ amore illo vehementissimo.*

PARS

PARS SECVNDA.

BASILIVS.

COMMENTARIVM PERBREVEM AD caput decimumquartum Lucæ pete à Tom.6. lib.5. Part.4.

PROLVSIO.

ISCIPVLIS indicit Dominus operæpretium, vt ad alumnorum numerum referantur, primæ natiuitati nuntium remittere, vt secundam cœlestem inire possint. D. Basilius adeò à mundialibus cunctis abstractus, vt è seculo solummodo ossa arida & pellem acquisierit (vti inferiùs exponam) vnde totus gratiæ filius Christi perfectus æmulator exsurgit. Metaphrastes *Tract. de Circuncis. Dom.* fatur, *Diuinissimos Sacerdotes Dominus excitauit in sua Ecclesia, inter quos Magnum Basilium, qui si non corpore peruasit cœlos, contemplatione, & spiritu est primus sacrorum Antistes: & qui erat in principio Deus, imitans* IESVM CHRISTVM. *Hic in velum ingreditur intimum, & illinc legem spiritus, & dogmatum magnificentiam magno ore detonat*, &c.

SECTIO II.

Odium seculi.

TEXTVS.

VERS.26. SI quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. 27. Et qui non baiulat crucem suam post me, non potest meus esse discipulus, *&c.*

IN BASILIVM.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX ODIO SECVLI.

Observat. I.

Ad illa verba:

Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, &c. non potest meus esse discipulus.

Basilius perfectissimè omnibus ablegatis, Christi verè Filius extitit è Sole Sol.

Non enim verè fulget vt Sol, qui vti Luna mutatur. Virtus persistens commendabilis. Id permanens habemus, quod ex Christo Sole imitamur.

1. Ambros. FAtur Ambrosius eum, qui studet Christi filius, seu perfectè eius imitator exsurgere, studium impensurum secularium renunciationi perfectissimæ, adeò, vt vel parentibus sciat renunciare. Dominus eis, qui monuerant pro foribus adesse Matrem suam, respondit: *Quæ est Mater mea*, &c. Ergo Christi alumni, vel matris affectui debent nuncium remittere, vt Patris cœlestis voluntati se perfectius accommodare valeant. *Si Dominus* (ait Doctor) *propter te renunciat Matri: Quæ est, inquit, Mater mea, & fratres mei? cur tu Domino tuo cupias anteferri? Ita indulgendam naturæ, vt vnereris Authorem, nec à Deo paratum amore, descifcas.* D. Basilius nec patri, nec matri, nec vllis secularibus bonis hæsit, soli Christo illigatur.

2. *Basilius Soli comparatur persistenti, veraci.* Metaphr. Simeon Metaphrast. de Basilio locutus, tract. de Circuoc. Dom. *Hic est Basilius, qui est magni, & præclari nominis, qui est fax Catholicæ Ecclesiæ, qui sol insignis veritatis, qui illustras omnem terram radiis sua Theologia. Hic est sublimis & excelsa Ecclesia Dei columna, luminare Theologia, ornamentum Hierarchia, Patris homo verissimus,* (non, vti reliqui, mendax) *vnigeniti nuncius acerrimus, sancti Spiritus OEconomus, & scriba fidelissimus, sapientia partus, plenitudo intelligentia, penarium cognitionis, sacri & diuini consily eruditor, & Christi potentia & virtutis turris infracta, & immobilis.* En apud Basilium nihil humanum reperiri. Nam si *omnis homo mendax*, & Basilius est, *Patris æterni homo verissimus*, ab humanæ naturæ adnata conditione abstractus perfectus Dei filius exponitur.

Basilius maius homine quiddã est, quia verissimus.

3. *Sol Basilius totus adhæsit Saluatori, vt Sol posset appellari.* Illud speciatim illustro: *Qui sol insignis veritatis.* Vnde colligo Basilium totum Christo adhærescere, vt lumen de lumine Ecclesiæ candelabro apponeretur mundum illuminaturus. Cur Basilius Soli compararetur, si mutabilibus seculi bonis addictus esset, & non solùm à Christo traheret dependentiam? Si in Præsule nostro aliquid mundiale non sapiens Christum reperiretur, Sol minimè posset appellari. Rupertus lib. 7. de Vict. Verbi, cap. 26. *Concedendum est*, ait, *quòd nullum bonum transitorium meretur nuncupari Sol, aut comparari Soli, cuius lux non mutatur, vt Luna: sed plena perseuerat.* Ergo si aptè Basilius Sol appellatur, omninò ostenditur à transitoriis abstractus perfectissimus æmulator Saluatoris. Sol est Basilius, quia Solem iustitiæ Christum gestat in corde, in operibus repræsentat. Christus sæcularibus ita renunciauit, vt vel Matri sanctissimæ ob Patris voluntatem nuncium remitteret? Basilius cuncta à se sæcularia excussit omninò, vt soli Christo illigaretur, eiusque facinora referret: nec aliter verè Sol appellaretur. Rupert.

Referens aliquando Ioseph somnium, asseruit se vidisse Solem & Lunam sui adoratores: *Vidi Solem & Lunam, & Stellas adorare me*, Genes. 37. Iacob Sol appellatur? Ergo perfectè ad Christi pertinet ditionem. Esther Regina dicta est *fons paruus in Solem conuersus*. Sol Esther? Ergo ad Christum pertinere videtur. Si enim personæ solummodo aspiciantur, nullatenus dignæ tanto nomine exponeantur. Profectò ex quo capite Iacob, & Esther Soli sunt comparati, Saluatorem sapere conspiciuntur. Pulchrè Rupertus citat. *Igitur neque Iacob, neque Esther propter suam personam Soli assimilantur, sed propter Christum Solem iustitia vnum & solum tam ille, quàm hæc per Solem signata est. Ille, quia iam Christum habebat in promissione; hæc, quia Christi genus, vnde nasceretur, reseruauit.* Basilius autem Sol verè appellatur, quia Christi sanctitatem & doctrinam perfectissimè æmulatus est. 4.

Iacob & Esther Sol appellantur, quia sapiùs Christum. Basilius totus Christũ referebat. Genes. 37. Rupert.

Basilius itaque Sol, non Luna mutabilis recurrens ad sæcularia, quæ dimiserat. Premo illam Metaphrast. particulam: *Basilius sancti Spiritus OEconomus, & scriba fidelissimus.* Fidelissimus cur appellatur, nisi quia Christi imitationi hæresçens Solis iustitiæ stabilitatem æmulatur. Ioannes Baptista de Christo clamabat: *De cuius plenitudine omnes accepimus*, Ioan. 1. De plenitudine quidem, quia Sol est nulli obnoxius mutationi. Qui ergo Solem referunt, nulla mutatione afficiuntur, fidelissimi Spiritus sancti ministri. Ait Leontius, *Plenitudinem ipsius vocat inspirationem, quæ fuit in Adam, quam & dedit Apostolis post resurrectionem, nempe Spiritum sanctum. Pro gratia enim Adæ concessa, à qua excidimus: ditiorem Christus donauit nobis per lauacrum Spiritus sancti inhabitationem.* Adamus gratiæ fulsit splendore; sed Lunæ, non Soli comparandus mox excidit, & mutatur: Apostoli autem ex Solis plenitudine accipientes Spiritum sanctum, nunquam mutandi fidelissimos Paracleti ministros se exposuerunt; quos quidem Sol Basilius imitatus ex Sole Dominico lucem accepit. 5.

Basilius non Luna mutabilibus subiectus, sed fidelissimus Spiritus sancti minister, Sol persistentis vertens, Christi imago Solis. Ioan. 1. Leont.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Si quis venit ad me.

Basilius non tepidè, sed feruentissimè Dominum ab ætate florenti secutus est.

Monemur, spirituales viros nec parentum amore, nec sæculi bonis detineri, quominus Christum sequantur.

Mira Basilij sanctitas illustratur.

6. FATVR Theophylactus, *Quin multi non ex toto affectu, sed tepide sequebantur Dominum: ostendit qualem deceat esse suum Discipulum.*

Velocissimè à cunabulis Basilius Christum secutus est. Nyssen.

7. O verè Saluatoris alumnum Basilium, qui non tepidè post annos adolescentiæ, sed ab ipsa ætatis institutione Christum secutus est! Ait Gregorius Nyssenus de fratre, *Hunc igitur dico, nempe vas electionis vita, doctrináque præstantem Basilium, qui iam inde ab ipso ortu Deo charus fuit, & in ipsa adolescentia moribus senex. Qui quemadmodum Moyses institutus est, & adoleuit, & floruit.* Preme illud, *& in ipsa adolescentia moribus senex.* An non, quia tam velociter currebat post Dominum, vt de more festinantium, citiùs attingeret cursus perfectionem?

Basilius ab exordio erat vas electionis instar Pauli. Act. 9. Metaph.

8. Deinde illud expende: *Nempe vas electionis.* A cunabulis Basilius electionis vas, instar Apostoli, à Christo portaturum salutare nomen exponitur: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum*, Act. 9. Vnde se electum præsentiens Basilius post Christum velocissimè cursum peregit. Nec posset non properare, qui Dominum aduocantem præsenserat. D. Chrysostomus de Ioanne dum Christi præsentia donabatur, scripsit apud Metaph. *Non fert Ioannes, præsente Domino contineri: non fert natura expectare terminos; sed contendit rumpere carcerem ventris, & studet præsignificare*, siue imitari, *Saluatorem.* Non fert Basilius, præsente IESV, contineri, non fert naturæ expectare terminos, sed *in ipsa adolescentia senem moribus* ostentatur.

Basilius, vt velociùs Christum sequeretur, cuncta sæculi odio prosequebatur. Luc. 9. Ambros.

9. Nullus sæcularis respectu Basiliom tenuit, qui *ab ipso ortu Deo charus*, vel parentibus, qui assolent sequentium Christum cursum retardare, renuntiauit: quasi odio patrem, & matrem prosequeretur, vt velociùs Dominũ sequi valeret. Adolescens quidam Christum secuturus precabatur: *Permitte mihi prius ire, & sepelire patrem meum*, Luc. 9. Vbi Ambrosius serm. 79. *Mortuum illum reliquerat, quem vt reuertens sepeliret, exorat. Non enim dolor retinuerat, non mors retardauerat; quia festinabat ad vitam.* Nihil humanum, seu sæculare nostrum adolescentem retinuit, quo minus Dominum velocissimè sequeretur.

Si post Apostolos, vir aliquis magnus sine nomine obiiciatur, cũ dicimus, Basilium esse. Nyssen.

10. Vis expromam viri sanctitatem, vt colligas eum gressu giganteo post Dominum properasse? Tam perfectus Basilius, vt si magnus post Apostolos Diuus sine nomine describatur, Basilius sit intelligendus. Pulchram audi fratris Nysseni sententiam. *Primum Apostoli, & Prophetæ spiritualem chorum duxerunt. Hæc enim omninò duo gratiarum munera prima sunt hominibus data, nimirum Apostolicus, & Propheticus Spiritus. Quo in numero sunt Stephanus, Petrus, Ioannes, Paulus. Post hos suum ordinem seruans hodiernæ festiuitatis Dux sequitur, Pastor, & Doctor. Quis est hic? Dicam nomen? An nominis loco gratia satis virum ipsum declarat? Etenim cùm Doctorem, Pastorémque post Apostolos audis, quinam secundùm illos Pastor, ac Doctor sit, omnino debes intelligere. Hunc igitur dico Basilium.*

Si Apostolica tempora attigisset Basilius, cũ Apostolis adnumerandus esset? Nyssen.

Preme illud, *Post Apostolos.* Certè cum Apostolis ipsis non est adnumeratus, quia Apostolica tempora non attigit. Nam si Apostolici viri tunc extitere cum Apostolis colligandi, non dubito Basilium illa donandum gloria si his temporibus floruisset. Vnde Nyssenus adiicit, *Hunc igitur habemus & nos præsentem, nobis constituentem celebritatem, germanum spiritus vatem, interpretem, egregium Christi militem, excellentem salutiferæ prædicationis præconem, Ecclesiæ Christi propugnatorem, ac defensorem. Cui secundas* (attende) *post Apostolos tempus tribuit soli. Nam si eo tempore, quo Paulus, vixisset Basilius: sic ei prorsus fuisset adscriptus, quemadmodum Sylanus, & Timotheus.* 11.

Suo tempore Basilius fuit Paulus vas electionis, & alij Apostoli. Metaph. Nyssen.

Post Apostolorum tempora Basilius emicuit, sed planè Apostolicus, *electionis vas*, (vt aiebat Metaphrastes) Petrus, Ioannes, & cuncti vno in Basilio refloruere. Confirmans excogitatum Nyssenus, subiicit. *Quòd tempore præcesserit Basilio Paulus, multisque post sæculis Basilius extiterit; ea re non inferior virtutis gradus ostenditur: sed diuinæ dispositionis opus in hominum procreatione declaratur. Siquidem & Moses Abrahamo multo tempore posterior fuit: & Samuel Mose, & Samuele Elias, & hoc magnus Ioannes, & Ioanne Paulus, & Basilius Paulo.* Existima, cùm Basilium videris, Pauli tempora esse Instaurata: Redeunt Saturnia Regna, Apostolorum tempora præsentantur. 12.

Virtutes Basilij Apostolicam sapiunt perfectionem. Metaph.

Virtutes, quæso, Basilij contemplare, fallar, nisi professus fueris tempora Apostolica præsentari. Metaphrastes *tract. de Circunc. Domini*, ait, *Basilius in actione est inimitabilis, & in contemplatione talis, vt ad eum nequeat vllus peruenire. Qui vita perfectus, & sermone sapientissimus: qui virtute est omnibus numeris absolutus: & in diuino, & humana doctrina est planè consummatus; & cui nihil deest. Hic est, qui Dei timorem, & præceptum Domini, & virtutem omnes homines docet Magnus Basilius. Dei Verbi tuba, vel maximè Regia, quæ sua vocis magnitudine omnes fines orbis terræ comprehendit.* 13.

Cum Paulus, imò Christus sit imitabilis quonam modo Basilius inimitabilis, exponitur. 1. Cor. 11.

Singulas preme particulas, præcipuè: *In actione est inimitabilis.* An non hoc Paulum sapit? Imò audax afferam ad memoriam Apostolum monentem, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*, 1. Cor. 11. An Christus imitabilis ex Pauli studio, Paulus item ex fidelium deuotione imitabilis est: & Basilius in actione seu operatione est inimitabilis? O exaggeratio tanti viri exprimens perfectionem! 14.

Gradus perfectionis Basilij Deo soli numerabiles. Gen. 15.

Adiicit Doctor, *In contemplatione talis, vt ad eum nequeat vllus peruenire. Qui virtute est omnibus numeris absolutus.* Cuncta perfectionis documenta, quę in Basilio conspiciuntur, ea sunt, vt nullus possit attingere, si omnibus numeris absolutus obiicitur. Abrahamo Deus, *Numera stellas, si potes: sic erit semen tuum*, Gen. 18. Quidquid non solùm hominibus, sed & Numini numerabile est, dabitur tibi recognoscen- 15.

dum simul cum gradibus perfectionis Basilij. *Numera stellas*, numera *arenam, quæ est in littore maris.* Non possum istum numerum superare, nec quidem æquare: ergo impossibile virtutis Basilij gradus recognoscere, qui est *virtute omnibus numeris absolutus.*

16. Denique premo particulam, *cui nihil deest.* Ponderat Ausonius Conditoris prouidentiam munera sua cunctis hominibus præstantem, prudentissima diuisione. Vni dat diuitias, non nobilitatem: alterum diuitiis egentem donat nobilitatis affluentia: & sic de reliquis. Asserit Apostolus profatus: *Diuisiones operationum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, alteri fides, alteri gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis*, 1. Cor. 12. Omnia igitur hæc munera, quæ cunctis Diuis, ac Euangelij ministris diuiduntur, vno in Basilio adeò colligantur, vt possit profari Metaphrastes: *Cui nihil deest.*

Nihil Basilio deest: omnium priuilegia continet.

1. Cor. 12.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

Basilius verè discipulus Christi crucem portat egregiè operando: quem quidem antiqua sanctitatis luminaria minimè superasse videntur.

Expendo qualis debeat existere Magnus Diuus, Doctor egregius, perfectus vndequaque.

17. EX mente Anselmi. *Crux à cruciatu dicitur, quæ semper est portanda*, egregiis operibus dum studium impendimus. Perfectionis etenim viam qui terunt asseclæ Saluatoris necessariò crucis se obiiciunt continuò baiuli. Deponis crucem? à via equidem excidisti perfectionis.

18. Quàm meritò Basilius adnumerandus sit inter Principes Christi discipulos crucis gestatores ex elogiis Nysseni fratris ostendere conabor. Postquam igitur Gregorius Moysis, Abrahami, Samuelis, Eliæ, Ioannis Baptistæ, & Pauli tempora percurrisset, concludit: *Quod si in aliis Sanctis ad laudem nihil apud Deum ponderis habet ordo temporis, meritò audemus & nos natum hac ætate nostra virum Dei magnum veritatis vas Basilium in numero celebrium illorum Sanctorum collocare; cum tempus nec singularem illius erga Deum amorem, nec diuinam gratiam ad animi perfectionem impediat.* Alioquin diuinæ dispositionis propositum offendatur, si quod arcano consilio suo Deus auxilium mittit, ratione temporis imminutum dixerimus.

Singularis erga Deum amor Basilij cum ad Apostolorum eorum æquè pertinere.

Nyssen.

19. Porrò ob ineffabilem Ecclesiæ vtilitatem Basilius ab Apostolicis temporibus subtractus, (quæ quidem ei debebantur,) in ea tempora reseruatus est, quibus vnicum adfuit Ecclesiæ munimentum. Suo tempore Petrus fundauit, & Apostolus *fundamentum Apostolorum*, Basilius fulsit, ne hæreticorum tempestate Ecclesiæ exædificatio corrueret. *Quis ignorat*, (ait Præsul) *quam ob causam Deus hac tempestate nostram Doctorem ostenderit? Imperator Apostata se totum infundens hominibus, qui ad malitiam ipsius capiendam erant idonei, Arrium dico, & Aetium, & Eunomium, & Eudoxium, & alios multos; quorum opera Iulianus obliteratum iam idolorum cultum Christianæ Religionis nomine rursum introduxit.* Audisti Eliam Regis Achab tempore Ecclesiam defendisse? Audisti ipsum à debito sibi superorum habitaculo abstractum vsque ad tempora nouissima aduersum Antichristi persecutionem fulcimentum Ecclesiæ præparatum apud paradisum commorari? Ergo Basilius in morem Eliæ miserum Iuliani, Arrij, Aetij, Eunomij, Eudoxij reseruatur ad tempus Ecclesiam propugnaturus. *Tunc à Deo magnus Basilius ostenditur, quemadmodum Elias, imperante Achab, qui labantem quodammodo Religionem fulciret, & tanquam lucerna deficientem Fidei rationem per gratiam, quæ in ipso inerat, illustraret: lumenque suum per Ecclesiæ pelagus errantibus sublime ostendens ad rectam omnes viam dirigeret. Præfectos enim adibat, Prætores contemnebat, cum Regibus liberè loquebatur: absentes epistolis, vt solebat Paulus, instruebat: eludensque captantium ansas, nihil occasionis aduersariis dabat, quo vinci posset.* O Elias duplici spiritu præditus, imò tot spiritibus vigens, quot lineas scripsisti. Illam clausulam expende: *Tunc à Deo magnus Basilius ostenditur.* Non nascitur, ait, sed ostenditur à Deo; quasi temporibus Apostolorum natus à Deo curru igneo raptus fuisset, & in Iuliani tempora reseruatus; vnde opportunitatis instantia repentè (in morem Eliæ futuræ manifestationis) à Deo ostenditur Ecclesiæ perturbatoribus, eius acerrimus propugnator.

Basilius ad tempus aliud abstractus à tempore Apostolico sibi debito: ob singularem Ecclesiæ vtilitatem.

Nyssen.

Nyssen.

Non nascitur, sed ostenditur tanquam absconditus Elias.

Miratus sum non semel spiritum Pauli clamantis, *Quotidie morior.* Quo quidem ostendit se cunctis paratum esse laboribus subeundis, qui mortis iacula non timeret. O Basilium! An aliquid formidabile Diuo? Minimè, quia Pauli æmulator moriebatur quotidie affectuoso Martyrij desiderio. *Quid autem*, (inquit Frater) *vel exilij periculo formidaret, qui vnam hominum patriam paradisum affirmabat; vniuersamque terram natura exilium esse censebat? Quid mortem comminantes timeret, qui quotidie moriebatur, seque volens omni ratione consumebat, atque macerabat; dolebatque vni tantùm morti naturam obnoxiam esse.* O Domine, *statutum ne singulis hominibus semel mori?* Cur non sæpe pro nomine tuo mihi saltem statutum sit trucidari? Dolebat igitur, vni tantùm morti naturam obnoxiam esse, quo fieret, vt certamina Martyrum pro veritate sæpiùs imitari non posset. 20.

Non timebat Basilius arce, Pauli imitator.

Nyssen.

Dolebat, quod statutum esset hominibus semel mori, & non sæpe trucidari.

In lætitia Domino seruiebat, & si quopiam mœroris spiculo pungebatur inde tristitia, quòd non posset pro Christo profundere cruorem. Quid si exitiali vulnere afficiaris Basili? Tota causa mœroris abstrahetur. Audi pulchram Gregorij sententiam *Præfecto cuidam olim se iecur è visceribus eius extracturum minitanti: risu more imperiti hominis excipiens: Ego quidem habebo tibi gratias, si id feceris: etenim* 21.

In lætitia seruiens, solum tristis, cum pro Domino non moriebatur.

Nyssen.

intra

intra viscera iacens non mediocri mærorê afficitur. Quare si illud exemeris, vt minitaris, mœrenti parte corpus liberabis.

CAPVT II.

Basilius cum Paulo comparatur.

22. *Basilij mira erga Deum dilectio cum dilectione Pauli conferenda.* Nyssen.

VT illustrem Nyssenum lubet dignoscere vberiùs, an Basilius Paulum fuerit æmulatus. Deum dilexit Paulus, quod bonorum est caput. Mensuram charitatis expone. *Diliges Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Doctor ait, *si Basilius ab iis,* (quæ sæculum ducit maximi,) *quàm maximè abhorruerit, & affectionem huiusmodi omnem è vita sua primùm remouit; deinde doctrina, exemploque suo communem aliorum vitam emendauit: perspicuum est eum in se ipso habuisse charitatis erga Deum mensuram, qua nullam maiorem natura capiebat. Qui enim ex toto corde, & animo, & mente Deum diligit, quo pacto maiorem charitatis modum obtinebit, cùm locus non adsit? Proinde si vnum esse didicimus terminum charitatis, vt Deus ex toto corde diligatur: dilexerunt autem Deum ex toto corde Paulus, & Basilius; qui dixerit eandem in vtroque charitatis fuisse mensuram, à vero non aberrabit.*

23. *An in aliis virtutibus retulerit Basilius Apostolum.* Nyssen.

Quid de cunctis virtutibus charitatis quidem fulgentissimo satellitio. Qui in Regina charitate non præstatur à Paulo, excelleturin cæteris? *Si in eo,* (ait ille,) *quod præstantissimum, & maximum est, non superatur a magno Paulo magnus Basilius: nein illis quidem omnibus, in quibus charitas excellit, quæque nascuntur à charitate, minor esse deprehendetur. Nam quemadmodum qui natura humana particeps est, omnia quæ huiusmodi natura propria sunt, habet: sic qui absoluta charitatis perfectionem in se continet, omnia bona, quæ in hoc genere conspiciuntur, vna cum ipsa virtutum Principe complectitur. Charitas omnia credit, & omnia sperat, & omnia sustinet, & omnia denique, quæ virtutis nomine censentur, tanquam germina quadam pullulant à radice charitatis: vt qui hoc proditus est, omnia simul complectatur. Hanc habuit Basilius. Quare cæterorum bonorum ei nullum defuit. Quod si possidit omnia, nulla re prorsus Paulo minor extitit.*

24. *Num vtilius Basilius arcana euulgauit, quàm Paulus silentio obuoluit.* Nyssen.

Obiicis, Paulus vidit tertium cœlum, *& raptus est in Paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Nyssenus, *An viderit Basilius mente, testes sunt eius sermones, quos vel ore protulit, vel scriptos reliquit.* An non vtilius arcana diuina à Basilio diuulgantur, quàm à Paulo silentio supprimuntur? An subticuit Paulus, vt Basilio proferre liceret? Paulus omnia loca, quæ inter Ierosolymam & Illyricum sunt obiens, omnibus Euangelium diuulgauit. *Basilij oratio, & prædicatio per omnem ferè terrarum orbem transiit, & ab omnibus æquè ac illa Pauli probata est.* Paulus crucifixus est mundo. *Basilio mundus crucifixus est.* Paulus corpus acriter vulnerauit, *Castigo corpus meum,* &c. Basilius asperitate vitæ *perfecit virtutem in infirmitate. Vtrique Christus vita, vtrique mors lucrum erat: & optabilius dissolui & esse cum Domino, quam hic peregrinari.*

CAPVT III.

Basilius cum Ioanne Baptista confertur.

25. *Basilius alter Ioannes in deserto, & in ciuitate.* Nyssen.

NVm Ioanni Basilius comparandus videtur? Certè ille diuinæ vocis testimonio & inter natos mulierum præstat, & Prophetæ superat dignitatem. Audax ergo, qui alterius nati ex fœmina vitam cum eo studuerit conferre. Me quidem Gregorij acumen ab huiusmodi piaculo liberabit. *Porro Ioannes mollibus vestimentis non induebatur, nec erat tanquam arundo vento agitata, loca solitaria frequentibus anteponebat, frequentia sic habitabat, vt rationi terra nihil officeret.* En præcipua Eremitæ capita perfectionis *Hæc omnia,* (ait Gregorius,) *Basilio veritas tribuit, vt in his magno Ioanne non sit inferior. Quis nescit, quomodo ab omni delicata ac molli ratione viuendi sic abhorruerit, vt rebus iucundis, suauibúsque prætulerit ea quæ aspera, duraque sunt, Soli, frigori, ieiuniis, vigiliis corpus obiiciens. In ciuitatibus tanquam in solitudine degebat, nihil intermittens virtutis studium, ciuitates efficiebat solitudines. Neque enim multorum consuetudine ab exquisita, ac tuta viuendi ratione auertebatur: neque si in secessum aliquem se conferebat, liberari poterat ab iis, qui vtilitatis gratia ad ipsum ventitabant; vt in hac etiam re Ioanni Baptistæ similis esset, quòd ex solitudine ciuitatem efficeret, eámque angustam, propter frequentiam, & multitudinem confluentium.*

26. *Basilij constantia mirabilis.* Nyssen.

An arundo Basilius? Quomodo posset arundinis morem imitari vir, quem neque mors, nec horribilia quæque potuerunt à Domino separare. Addit Præsul, *Quòd autem facile sententiam mutando Basilius arundo non fuerit, perspicitur ex constantia, qua in omnibus vitæ institutis permansit immobilis. Placuit ei paupertas ab initio.* An mutauit propositum? *Hæc sententia veluti petra quædam fuit. Per munditiam concupiuit ad Deum appropinquare.* An mutauit sententiam? *Desiderium illud non arundo, sed mons constitit.* Tentaminum venti furebant. *Nunquam hisce flatibus flectebatur. Nam amoris eius in Deum stabilitas solius Apostoli verbis declaratur. Etenim nec vita, nec mors, nec præsentia, nec futura, nec vlla creatura poterat cor illius à charitate Dei stringere. Sic in omnibus, quæ ex virtute decreuerat, non arundineum, & instabilem animum præstitit, sed in rebus honestis firmum, & immobilem conseruauit.*

27. *Æmulatus est Ioannis libertatem. Num gloriosius?* Nyssen.

Ioannis prædicationem quis poterit elogiis dignè celebrare? Liberè allocutus est Herodem. Profectò & *Basilius liberè Valentem Imperatorem allocutus est.* Vter maiorem expressit constantiam? *Si volumus potentiam illorum ponderare, alter parte quadam Palæstinæ Romanorum beneficio potiebatur: alterius imperium sol cursu suo propemodum terminabat. A Persidis enim finibus ad Britannos, & extremas Oceani partes patebat.* Quænam causa vtilior Ecclesiæ? *Ioanni quidem propositum erat, vt Herodis cupiditatem, qui propter mulierculam legem violabat, increparet: Basilio autem vt Valentem in vera, syncerâque religione retineret, à cuius defectione totius orbis terrarum perturbatio na cebatur. Opponat ergo iustus rerum ponderator potentiam potentia, finémque huius reprehendendi libertatis*

altero

alteri compararet. Illie in vno tantùm Herodis corpore volnus iosidebat & animo: hie vniuersum orbem occupabat. Ioannes, ais, ad mortem vſque retinuit caſtigaodi libertatem. *Certè Baſilius ob eandem constantiam in exilium pulſus eſt, Imperatore loco mortis diuturnioris exilium decernente.*

CAPVT IV.

Baſilius mirabilis æmulator Eliæ.

28. *Non Diui ex rebus, quas natura non valet aſſequi, laudabiles ita, at ex moribus.*

NVmquid audebimus oratione ad ſublimem aſcendere Eliam? Scio curru raptum ad ſuperos: ſed attinget Baſilij fulgor verticeio Carmeli. Certè quòd ille in currum ſubleuatus equis igneis vectus fuerit, quódque hinc in altiora loca receſſerit, ab hominis natura miоimè poſtuletur. Neque enim intra humanæ naturæ termioos incolumis in monte ſeruatus eſt graui, terrenóque pondere in altum, & leue diuina virtute commutato. Hæc verò quod oratione tanquam claue quadam auxilij cœleſtis vteretur, promens illud, quando volebat: condenſque turſum pro arbitratu ſuo, ſi quando id magis conducere exiſtimabat. Quódque vno tantùm ſubcineritij illius panis nutritus eibo, tam longum tempus ieiunus traduxerit, in eodem ſtatu vires conſeruans dies quadraginta: ſunt hæc ab homine requirenda, quæ vim humanam longè ſuperant? Nequit humana natura ea, quæ naturam ſuperant, imitari. Sileatur & exiguum illud farinæ vas, & vrceus olei, vnde ſuperadditum eſt, quòd victui neceſſarium foit. Diuinæ enim beneficentiæ miracula ſingularem vim habent, quam nullus humanæ naturæ merito aſſignet.

Nyſſen. *Quid igitur in Baſilio cum Elia habet ſimilitudinem.* Sic requirit Nyſſenus.

29. *Ex virtutibus commendabilius Baſilius Eliam imitatur.* Nyſſen.

Sic autem pulchrè reſpondet, *Ardor fidei, inimicitia cum impiis, amor erga Deum, boni veracis deſiderium ad terrena nunquam declinans, vita in omnibus explorata, aſpera viuendi ratio, aſpectu vitæ inſtituto conueniens, grauitas non accerſita, ſilentium oratione ſignificantius, rerum futurarum ſtudium, præſentium contemptus.*

30. *Imò in iis, quæ ſuperdit*

Iam verò Baſilius ea etiam, quæ naturam in Elia ſuperant, æmulatur. *Si quis*, (fatur Doctor,) *quadraginta dierum inediam obiiciat, nos Baſilij per totius vitæ ſpatium cibi paucitatem præferemus. Quamquam & propoſitus ille ſubcineritius panis Prophetæ robur ſuſtentabat, habens aliquid omnino in ſe, quo nutrimenti illius vis conſeruabatur: ex quo virtus quædam ſolida, quæ minimè diſſipari poſſet, per illum cibum corpori inſidebat. Baſilius autem conſuetudine minimè immutata cibi menſuram ratione præſcribebat, tantum corpori præbens, non quantum appetebat natura, ſed quantum temperantiæ lex imperabat.* *naturam, præcelſior Elia Baſilius oſtenditur. Ex fame clarior.*

Elias terram aquæ penuria percuſſit, idémque vulneri medieinam fecit? Porrò, *Baſilius*, (cum Nyſſeno loquor,) *ſiccitatē nec expulit, nec induxit.* Imò quidem à Deo inductam expuliſſe legimus. Cùm diuino conſilio eiuſmodi quædam calamitas accidiſſet, vt totum hyemis ſpatium aridum tranſiret, nec vlla fructuum ſpes oſtenderetur; ante Deum proſtratus Doctor effecit, ne minarum eius timor longiùs progrederetur: precibúſque Numen placans triſtitiam abſtulit ſiccitatis. 31. *Ex expulſione ſiccitatis præcelſior.* Nyſſen.

Magnus Elias viduæ conſolationem attulit eſurienti? Simile in Baſilij vita poſſumus demonſtrare. Fatur Frater ſapientiſſimus, *Cùm graui quondam fame & ciuitas, in qua ipſe degebat, & omnis ei ciuitati ſubiecta regio laboraret, diuenditis poſſeſſionibus, pecuniámque in egentium alimenta diſtribuens, fecit, vt quod inſtruenda menſæ domeſtica videbatur exiguum, id toto penuria, famiſque tempore ſatis eſſet, cùm omnes vndique confluentes aleret, & totius populi iuuentutem ſic enutriret, vt Iudæorum etiam filij eius humanitatis ex æquo participes eſſent.* Nil autem prorſus intereſt vtrùm ex hydria, an ex arca promatur, quo diuinum mandatum obſeruetur. Pauperum enim conſolatio noo quærit, vnde ſit: ſed id aſpicit, quod efficitur. 32. *Eſurientes conſolatus eſt Elias vberius, & mirabilius.*

Non poſſum non ingenuè profiteri prorſus mirabilem Eliæ ad ſuperos eleuationem. Attamen *eſt ultera ratio*, (verbis vtor Gregorij) *qua quis in ſublime fertur, cum excelſo viuendi inſtituto, iunctóque ſibi ex virtutibus curru, in cælum volat, ibique verſatur. Quod quidem feciſſe Doctorem noſtrum fatebitur, quiſquis actiones eius æquo animo perſpexerit.* Pergit Præſul fratrem Magnum eum Samuele, ac Moſe comparare, quæ quidem conſulens breuitati prætermittam. De doctrinæ egregij Doctoris encomiis legendus Metaphraſtes, & Suidas. 33. *Illuſtrius Elia Baſilius ad ſuperos eleuatus eſt.* Nyſſen.

PARS TERTIA.

HIERONYMVS.

COMMENTARIOS LITERALES Paraphrasimquè ad caput quintum Matthæi pete à lib.4. Part.1. in præsenti.

PROLVSIO.

AGNVS Hieronymus Ecclesiæ luminare fulgentissimum ex vita sanctissima, sal ex doctrina cunctis hominibus salutari anniuersaria dum celebritate obiicitur, videor mihi Magnum me Basilium rursum efferre Panegyrico, siue ab eius commendatione minimè recessisse. Porrò de clarissimi Præsulis moribus & doctrina hæc Simeon Metaphr. scripsit *tract. de Circunc. Dom.* quæ dubitarim an aptius D. Hieronymo possint aptari: *Vir* (inquit) *in diuina, & humana doctrina est planè consummatus. Qui omni mundana sapientia & scientia priùs exercitatus, eas subiecit deinde vestigiis Discipulorum Iesu. Qui omnem librum veterem, & Propheticum summè & sacrosanctè meditando perlegit, & per ipsos ad perfectissimam Iesu Christi fidem rectà deductus fuit, & confirmatus. Qui Euangelio quidem duce, aut introductore ductus est ad Propheticam veram cognitionem: diuina autem Prophetarum dictione vsus est ad sacri Euangelij accuratam notitiam: & per vtrumque sublatus est ad purissimam diuinitatis cognitionem. Denique hic est qui moribus Dei timorem, præceptum Dei, & virtutem omnes homines docet Magnus Hieronymus.*

SECTIO III.

Ecclesia lumen.

TEXTVS.

VERS.13. VOs estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. 14. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. 15. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. 16. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est, *&c.*

IN HIERONYMVM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX ECCLESIÆ LVMINE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal. Vos estis lux.

D. Hieronymus prius sal, quàm lux, quia scientia ex supposita virtute admodum commendabilis.

Ostendo interim haud posse sapientiam vtiliter fulgere, persistenter stare, nisi probæ vitæ fundamina priùs submittantur.

1\.
Sindendum prius necessariò sanctitati, quàm scientiæ. Strab.

SAL, & lucem Dominus Doctores suos existere asseruit. Cur prius salis quàm lucis gessit memoriam? Responder Strabus, *Prius sal, quàm lux, id est, vita, quàm doctrina. Vita ad sciendum ducit, nec scientia caret, qui Deum timet?* Profectò scientia illa laudabilis admodum obiicitur, & lucidissima ostentatur, quæ sanctitatem sequitur.

2\.
Vita sancta vtilem intellectum facit. Psal. 110. Lyran.

Dauid cecinit, *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*, Psal. 110. Vbi Lyranus, *Intellectus diuini mandati, seu legis, aut Scripturarum est valde bonus illis, qui adimplent mandatum in opere secundùm verum intellectum eius: illis autem, qui non adimplent, est magis nocivus.* Aptiùs in Glossa mor. idem Doctor, *Facientibus eum, id est, opus.* Cur intellectum, seu scientiam opus vocitauit? Quia illa scientia quasi non est, quæ in vitæ sanctæ actionibus non efficitur. Bona scientia est intelligentia, sed ea quæ facta est vitæ sanctitate.

3\.
Vita sancta scientiæ est protectio. Iob 36. Interl. Strab.

De Numine omnis sapientiæ fonte Iob ait. *In manibus abscondit lucem*, cap. 36. Interlinearis legit, *In manibus.* Iuxta primariam lectionem inquit Strabus, *Immanes sunt, qui se elatis cogitationibus extollunt, quibus veritatis cognitio denegatur.* Verùm circa secundam lux doctrinæ verax non in argumentis & syllogismis, sed in manibus operum abscondit, ne cogitationis elatæ flatibus extinguatur. Sine sanctæ vitæ protectione quælibet intellectus lampas, citò cogitur deperire. Siue (vt alij exponunt) illud, *in manibus*, ad ipsum Deum sit referendum, hoc sensu: Lux scientiæ absconditur in operum Dei manibus. Porrò Dei opera appellantur nostræ virtutis exercitamenta, qui Dei perfectionem imitantur. *Erat pernoctans in oratione Dei*; & sic ieiunium, ac eleemosyna Dei apposité nominari posset. Igitur opera illa, quibus Dei perfectionem, & sanctitatem æmulamur, sapientiæ propugnaculum obiiciuntur.

Dominus ideò ciuitati Sion, *Ecce in manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper*, Isa. 42. scientias muros Ecclesiæ expono, qui quidem ne corruant, in Dei sanctis operibus debent stabiliri. Procopius ad cap. a. Isa. *Murus art est ipsa differendi, eos, qui dogmata sacra diripere, & dissoluere conantur, propulsant. Inde & vrbis Ierosolymitanæ muri in Domini manibus descripti esse dicuntur. Inde*, id est, *ideo*; quia vt ars differendi vtilis existat Ecclesiæ ad sacrorum dogmatum protectionem, in operum Dei, seu sanctitatis manibus debent exædificari; quasi vitæ sanctitas sit stabile scientiæ fundamentum. 4.

Murus veracis sapientiæ, quo Ecclesia protegitur recta in vita fundatur. Isa. 42. Procop.

Profectò Hieronymi sapientia ac differendi ars, arx fuit fortissima veritati: sed in mira sanctitudine stabilita. Dionysius Carth. ser. 1. de Hier. *Prima laus est honesta & studiosa pueritia eius.* Vacauit studio, sed priùs honestati morum. *Fuit non voluptati, non vanitati, non lasciuiis vnquam vacans, vt moris est puerorum: sed castè deuotèque viuens, & die ac nocte diligentissimè studens. Sicque in breui literis Græcis, Latinis, ac Hebraicis excellenter instructus est.* A supremo Magistro corripitur, vt ad Scripturas, scientiarum fontem recurreret, prophanæ eruditionis voluminibus ablegatis. *Post castigationem* (addit Autor) *totum se dedit studio virtutum, ac Scripturarum.* Nam qui ad litterarum Græcarum, ac Latinarum stabile fundamentum subposuerat à vitiis abstinentiam: ad Scripturæ præcelsam cognitionem stabilius, ac eleuatiùs virtutis fundamina statuit. 5.

Hieronymi sapientia, fundata in vita perfectione. Carth.

Cupiebat Hieronymus altiùs auolare, & præcelsiori sacræ Sapientiæ illustrari fulgore, & necessarium tanto luminari candelabrum supposuit ex sanctitatis miris incrementis. *Contra Religiosorum, & Clericorum lasciniam* (cum Carthusiano loquor) *verbo & scripto fortiter loquebatur. Ideo oderant eum, & grauiter persequebantur. Iam ob sapientiam & virtutem ordinatus erat Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, iam, mortuo Papa, summo Pontificatu dignus ab omnibus acclamatus fuerat: cùm æmuli eius iuxta lectum ipsius vestem posuerunt fœmineam, quam ipse more solito ad matutinas surgens, induit sine aduertentia, sicque Ecclesiam introiuit. Quo visa impij irriserunt eum, & expulerunt tamquam qui fœminam habuisset in lecto.* Idem testatur Eusebius Hieronymi discip. Epist. de morte eius. *Hieronymus tunc impijssimus illis compatiens, & cuncta patientissimè ferens*, Româ cessit. Quare non repressit impudicos? Certè curabit ad 6.

Vt præcelsiori sapientia Hieronymus studium daret, superiorem sanctitatis gradũ mira curat. Carth.

Euseb.

eleuatioris

eleuatioris scientiæ verticem auolare, & ideo virtutis præcelsioris perfectioni impendit studium. Adiicit pulchrè Carthusianus, *Cuncta pertulit patientissimè, quia ad doctissimum Præsulem Gregorium Nazianzenum profecturus erat, vt in diuinis Scripturis ab ipso vberiùs erudiretur.* Quàm necessarium sanctitudinis fundamentum ad sapientiæ profectus!

7 Domus illa sapientiæ septem columnis nitens obiicitur. *Sapientia ædificauit domum, scidit columnas septem*, Prou. 9. D. Laurentius Iustin. *serm. de D. Hieron.* asserit Doctores Ecclesiæ columnas. *In hoc Tabernaculo spirituali Hieronymus summum sortitus est locum. Meritò quippe eum colit Ecclesia, qui eam, scientia munimine custodiuit, protexit, & docuit. Erat profectò columna argentea, erecta, fulgens, & solida.* An suppositum sanctitatis fundamentum? Adiicit appositè, *Tanquam columnas super bases aureas*) sanctitudinis) *mens illius erigebatur in cælum, cæli alta penetrabat, vt lumen veritatis intueretur in lumine. Nunquam tamen imbrem potuisset ex se proferre doctrinæ, nisi in cælestibus ipse fuisset imbutus. Fons namque sapientiæ Verbum Dei in excelsis est, & ingressus illius mandata æterna ad illum diligendo propinquans, sapientiæ fluenta percepit. Non enim talis est illa, de qua loquimur, sapientia, vt humano valeat vendicari ingenio. Impetratur precibus, cordis puritate suscipitur, humilitate custoditur.* Preme illud, *Puritate suscipitur.* Suppponitur enim vitæ puritas vt fundamina præstet turri sapientiæ.

Hieronymus domus sapientiæ columnis stabilita in fundamine sanctitatis.
Prou. 9.
Laurent. Iustin.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Hieronymus lux Ecclesiæ fulgentissima id fulgoris est assecutus precibus & lacrymarum profluentia.

Sapientia etenim, & quæque illustria non absque labore comparantur.

8. ANSELMVS ait, *Vos estis Lux mundi, percipientes in Christo lucem veritatis, vt per vos postea omnes illuminentur, ignorantiæ tenebris ablegatis.* Priùs itaque Doctor in se percipere debet veritatis lucem, quàm studeat ab aliis ignorantiæ tenebras relegare. An facilis perceptio lucis huiusce? Profectò studium requiritur operosum. Nec enim sine precum, ac lacrymarum labore veræ sapientiæ consequimur perfectionem.

Ansel.

9. Cuius probationem in Hieronymi sapientissimi profectibus exhibebo. Vndenam Diuus assecutus, *in sapientiæ Tabernaculo* (vt cum Laurentio Iust. loquar) *summum sortiri locum?* Equidem ex precum ac lacrymarum labore. Addit Iustinianus illo serm. de Hier. *Timorem enacuet, gemitibus Dominum deprecetur, qui diuina sapientia cupit veritatem agnoscere. Quantis, oro, Hieronymus exhortationibus, quantis profluuiis lacrymarum quantis vigiliarum laboribus, quantáve humilitatis virtute mentis suæ mundabat hospitium, vt dignus sapientiæ contubernio haberetur?*

Hieronymus precibus, & lacrymis assecutus est miram sapientiam.
Laurent. Iustin.

10. Ex quorumdam interpretatione de sapientibus Euangelij ministris ait Isaias, seu eius ore Dominus: *linum fumigans non extinguet*, cap. 42. O serui vigilis patientia! Ex lino fumigante non facile clara ignis flamma exsurgit; prius enim, fumo oculos pungente, lacrymæ profluunt: & tarus sit, qui tanti laboris pensione expetat flammæ beneficium. *Vos estis lux mundi.* O quot lacrymarum, & flatuum sumptu flamma vtilis excitanda est, vt sine noxio fumo vanitatis & suspectæ doctrinæ possit Ecclesiæ domū illuminare! D. Athanasius *in vita S. Syncletica*, ait appositè, *Quemadmodum qui ignem suscitare volunt, fumi molestia lacrymas ab eorum oculis excutit: deinde quod quærebant consequuntur. Sic quoque diuinus sapientiæ ignis in nobis lacrymis, & laboribus accendendus est.*

Vt fax intellectus cælesti igne inflammetur, & accendatur fulgens, necessario lacrymæ, & flatus prœeunt.
Isa. 45.
Athanas.

11. Dominus Apostolis profatur, *Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum*, Matth. 20. Vbi mysticè Abbas Isaac *hom. 1.* in hominis filio intellectum humanum contemplatur scientias acquirendi studiosum, qui quidem multis actus laboribus, ac tribulationibus, nempe ieiuniis, precibus, lacrymis, tandem ad proprij sensus ablegationem, sapientiæque cælestis acquisitionem peruenturus est. *Tradendus est hic hominis filius, seu homo interior* (aut intellectus qui cupit Ierosolymam supernæ cognitionis ascendere) *gentibus alienis, id est, abstinentia, vigiliis, precibus, lacrymis, donec funditus a proprio sensu moriatur.* Tunc planè Scripturarum sensus animo elucescet. Allegorica cogitatio, sed argumento pulchra. D. Hieronymus lacrymis & precibus, ieiuniis, aliisque iustis operibus pœnalibus actus quasi per Iacobeam scalam ad cælestis intelligentiæ cumulum ascendit. *Quantis profluuiis lacrymarum,* (aiebat Iustinianus) *quantis vigiliarum laboribus mundabat hospitium, vt dignus sapientiæ contubernio haberetur!*

Intellectus ascendes ad Ierosolymā cælestis sapientiæ, debet prius lacrymarum, & precū labore affici.
Mat. 20.
Isaac Ab. apud Tilm.

12. Num consecutus est? Adiicit Doctor, *Illam concupiuit, quæsiuit, inuenit, & tenuit, atque castissimis illius positus est amplexibus. Vnde tanquam amicissimo sibi incerta & occulta eloquiorum sanctorum mysteria reserauit innumera. Factus planè erat ex assidua meditatione Scripturarum Templum Dei, sapientiæ sedes, Paracliti minister, vas mundum, æterni luminis ostensor, scientiæ magisterium, atque Angelorum imitator.* Plura Pater.

Hieronymus post lacrymas potitus est sapientia cœmolexa.
Iustin.

Observat. III.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi, &c.

Hieronymi sapientia mirabilis planè, sed minimè ad ostentationem ingenij, & mentis solummodo illuminationem: sed ad voluntatis magisterium, ablegationemque ignorantiæ.

Commendo scientiam, doctrinam, aut prædicationem illam, quæ omnibus vtilis existit.

13. Anselm. PRemo illud Anselmi, *Vos estis lux*, per quos scilicet omnes illuminentur à tenebris ignorantiæ. Omnes, inquit, nullum eximit à prædicationis, aut doctrinæ beneficio. Doctus auditor debet illuminari? Planè, multorum enim sapientum assolet caligare voluntas. Saltem iustis, & perfectis non proderit sapientiæ lux. Certè adiicit Dominus, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, & glorificent Patrem vestrum* Si non illuminantur perfecti consolatione afficiuntur, eriguntur spe, vt in Numinis laudem deferantur.

14. *Scientia Hieronymi ascendens, & descendens.* Illam commendabilem numeris omnibus doctrinam expono, quæ solummodo tendit ad discipulorum, aut auditorum vtilitatem. Porrò Hieronymus nihil dixit, nihil scripsit, quod proximorum vtilitati non aptaretur. Contemplare Iacob scalá, per quam Angeli ascendebát. & descendebát. Hieron. Angelicus ex doctrinæ acumine ascendit ad eleuatiora mysteria penetranda, scribenda: sed ne inutiliter mens acuatur, descendit ad turbas sic edocendas, vt sapientibus, & insipientibus debitor esse videatur.

Laur. Iust. Ait Laurentius Iustin. serm. de Hieron. *Corpore Hieronymus tenebatur in terris, re autem vera mente conuersabatur in cælis. Scalam namque sibi construxerat spiritualem, cuius cacumen tangebat cælos, per quam ascensus frequentabat, & descensus. Ascendebat vtique contemplando cælestia mysteria, ac meditando diuina: descendebat autem vt indulgeret proximis. Talibus quippe studiis assuetus veluti lampas accensa, atque perlucida omnem domum illustrauit Ecclesiæ. Quis in Ecclesia gremio Hieronymi non est eruditus scientia?* Descendebat enim adeò, ad viros, ad fœminas informandas, vt nulli Hieronymus altum sapere videretur, qui sapientiæ cœlestis ad fastigium auolarat.

Hieronymus ascendebat ad eleuatissimum doctrinæ fastigium; sed descendebat ad ignorantiam discipulorum informandã.

15. *Sit Doctor velut Pater agricola, qui è cœlestis fastigio exiit ad rusticos.* Eleuetur Doctor ad supremum mysteriorum verticem, sed descendat ad cunctorum informationem, ne solùm sapientibus procetibus salutaris existat doctrina. Fatur Dominus, *Exiit qui seminat, seminare semen suum*, Luc. 8 Alibi Dominus asserit, *Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me*, Ioan. 7. Cur Patris suam doctrinam esse affirmauit? Certè, quia *Pater meus*, ait, *agricola est* Mea doctrina non tam videtur esse Verbi, quod erat apud Deum eleuatissimo in vertice Diuinitatis constitutum, quàm agricolæ. Quid cum doctrinæ cœlestis prolatore agricolæ? Profectò agricola exit seminare semen suum. Non manet in occulto, non persistit in vertice Pater, sed exiit, & propria agricolæ semina spargit: exiit planè sæpissimè ad agriculturam perficiendam, & nullam terræ partem incultam reliquit.

Luc. 8. Ioan. 7.

Theoph. Theophylactus, *Sæpe [illegible] agricola, vt seminet semen suum.* Illos Doctores minimè commendarim, qui apud adyta sapientiæ recluduntur, sed qui norunt nunquam non exire ad rusticos informandos. Frequenter agricola introitum ad diuina mysteria, sed simul exitum ad ignorantiam discipulorum illustrandam. Et [illegible] admonitum *Hi[illegible] ascendebat contem[illegible] [illegible] debat vt indulgeret proximis*, semi[illegible] Euange[illegible] ingrediatur ad cœlestis sapientiæ altitudinem penetrandam, sed mox egrediatur ad informandam discipulorum ignorantiam. *Exiit, qui seminat.*

Hieronymus frequentat introitū, & exitum.

16. *Christus geris officiū Patris agricola ad paruulos se accommodantes æterna sapientia.* Hinc lucem videbit illa Iesu ad parentes sententia: *Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse*, Luc. 2. Cùm duodecim esset annorum in Templo Ierosolymitano commoratur, & cum Doctoribus de mysteriis disputat eleuatis. Cur itaque asseruit, se in iis versari, quæ Patris erant? Crediderim, quia *Pater agricola est*, quem imitatur puer à gremio materno exiens, à continua meditatione, à reclusione egressus, vt scientiam cœlestem ignorantes edoceat. Quàm ignorantes Doctores illi, qui Iesum non nouerant! quàm edocendi, qui alta cùm saperent, nesciebant ad paruulos descendere informandos!

Luc. 2.

17. *Verbi sapientia ad puerilem ætatē se accommodat informandam, vt doctorum sapientes descendere ad rusticorum eruditionē.* Et cur Euangelista numerum annorum Domini memorauit? *Cùm factus esset*, ait, *Iesus annorum duodecim*. An quia in duodecimo numero Verbi diuini seminatores selecti à Domino, *Matth.* 10. exprimuntur? Sic Ambrosius lib. 2. in Luc. *A duodecimo anno Dominica sumitur prædicationis exordium. Hic enim prædicandæ fidei Euangelizantium* Apostolorum *numerus debebatur.* Aptius argumento meo crediderim Christi annum duodecimum ad disputationis exordium memoratum, vt innuat Euangelista sapientiam Verbi dignatam esse ad puerilem ætatem descendere, vt edoceat Doctores senes cum paruulis paruulos existere. Descendit ergo Antiquus dierum, Verbum scilicet, quod erat apud Deum, ad puerilem ætatem, vt senilem sapientibus adnatam doctrinam, quasi puellulam paruulis præpararet.

Luc. 2. Ambros.

18. *Dat Deus Doctoribus aurum & argentum sapientibus appendendum, frumentum & vinum rudioribus.* Audi Dominum inclamantem verbi sacri ministris, Doctoribus, Scriptoribus. *Nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum: & argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal*, Ose. 2. Porrò Baal *Idolum dominans* per quod (ex Petri Blesensis sententia) sapientes signantur. Agricolis ergo Euangelicis Deus dedit & frumentum ad serendum, oleum, & vinum, simulque aurum, & argentum: vt scilicet sublimioribus aureis atque argenteis documentis informarent sapientes: rusticos autem rei rusticæ spiritualis specie celsa dogmata præsentarent. Ait Doctor Epist. 16. *Dedi eis*, inquit Dominus, *frumentum* & aurum meum, quod deberent apponere sapientibus: & dedi triticum, quo rusticis exponerent. Ipsi verò de cunctis muneribus meis fabricauerunt Baal; id est, tam inuolutam, & implicatam verborum, & metaphorarum ambagibus exhibuere doctrinam, vt solummodo doctis deseruiret. *Nonne* fabricant Baal de auro argento, & tritico Domini, quibus sapientiam, & eloquentiam dedit Deus ad [illegible] *salutis plebi eius*? Quomodo scientia plebi dabitur si nihil in volumine, aut in verbo, quod vulgari, aut rusticæ intelligentiæ possit aptari?

Pet. Bless.

Mali Doctores totum id Baal libāt, nil rustica auditori reformant.

***

OBSER

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

Hieronymus in vertice poſitus aſpectatus ab hominibus, non vt laudibus efferrent, ſed vt acriter calumniis vulnerarent.

Ex primo ineffabile hominis meritum ex calumniis patienter toleratis.

19. Chryſoſt. CHryſoſtomus expoſuit, profatus: *Doctores deceт eſſe ſollicitos,* (quaſi ciuitatem,) *in omnium oculis poſitos.* Tam diligentes debent oſteotari Doctores circa ædificationem morum, vt ab ſpecie piaculi abſtineant; ne virtutis inimici anſam arripiant, vnde in calumnias profundantur.

20. *Quàm patienter Hieronymus calumniarū vulnera dira tolerarit.* Carthuſ. Hieronymus ciuitas fuit poſita ſupra verticem dum purpura ornatus ad ſummum Præſulatum aſſumendus acclamatur à cunctis. Profectò tuoc calumniæ aſpectantes inimici ſanctitatis anſam arripuerunt. Ait Carthuſianus ſerm. 1. *Cùm ordinatus fuiſſet Presbyter Cardinalis in Romana Eccleſia, & mortuo Papa, ſummo Pontificatu dignus ab omnibus acclamaretur, æmuli eius iuxta lectum veſtem muliebrem poſuerunt,* &c. *vt impudicum aſſererent,* qui virginitatis vel factis præſtitit documenta. *Hieronymus ergo cuncta patientiſſimè ferens ad beatiſſimum, ac doctiſſimum Gregorium Nazianzenum profectus eſt.* Addit, *Ab hæreticis quoque, & aliis innumerabiles detractiones, diffamationes, perſecutiones, inſidias eſt perpeſſus in tantum, quod eum eſſe hæreticum publicè mentiebantur. Sed & egregiam eius tranſlationem, ac alia ſcripta falſiſſime criminabantur. In quibus omnibus inuictiſſima patientiā manſit. Nam, teſte D. Euſebio, dixit: Gratias ago Deo meo, quia dignus habitus ſum, vt odiat me mundus maleficum me eſſe garriens. Scio enim ad æternam perueniri gloriam per infamiam.*

Euſeb.

21. *Patientiſſimum inter calumnias Hieronymū hominem ab agnoſco.* Matth. 17. O diuinum Hieronymum! Cùm obiicio menti meæ Hieronymum infamiæ perſecutione actum, & patientiſſimè tolerantem, hominem non agnoſco, ſed in Numen reor eſſe conuerſum [illegible] Dominus illigatus ad Pilatum adducitur [illegible] *cum accaſaretur à Principibus Sacerdotum, & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta aduerſùs te dicant teſtimonia. Et non reſpondit ad vllum verbum, ita vt miraretur Præſes vehementer.* Quàm, quæſo, vehementer. Ex quorundam ſententia ſuſpicatus eſt eſſe Filium Dei. Quod expreſſit, cùm, militibus aſſerentibus iam ſpiritum emiſiſſe, miratus eſt Præſes, *quòd iam obiiſſet.* Cur miratur ex obitu, qui prius poſt tot vulnera mirari potuiſſet eſſe tam diu ſuperſtitem? Conceperat ex patientia, qua iniurias, teſtimoniaque falſa ſuſtinuerat eſſe plus quàm hominem: & excogitationem confirmat, miratus, quòd veluti hominum vnus obiiſſet. D. Chryſoſtomus hom. 77. in Matth. *Non temerè ſcripta ſunt omnia, quæ Ieſus fecit, quæ certè poterant Iudæos reuocare* ad agnitionem vtique Deitatis. Quænam, precor, Chriſtus

Chryſoſt.

Ant. de Eſcob. & Mend. Tom. V.

exhibuit diuinitatis documenta? Enumerat Doctor adiiciens, *Illos vel ſupinos in terram proiecit, & auriculam ſerui reſtituit, & humiliter eos allocutus eſt, & mirabilia pendens in Cruce ſigna edidit, radios Solis auertens, lapides ſcindens, mortuos ad vitam reuocans, vxorem iudicis ſomniis territans, & in ipſo iudicio inauditam patientiam oſtendens,* dum ſcilicet falſis teſtimoniis afficeretur. *Quæ* patientia non minus quàm ſigna *potuiſſent eos attrahere* in Deitatis cognitionem.

Superat equidem humanam naturam virtus hominis inter calumnias obticens. *Ieſus autem tacebat.* Silentium equidem mihi reddit dulcedinem Deitatis. Paſchaſius lib. 12. in Matth. *Fortior erat in Ieſu virtus, quam humana natura ſe habeat. Ideo poterat non ſolum admirari Pilatus, verùm etiam vehementer, quòd taceret ſine vlla defenſione ſua, cùm poſſet ſe, ſi vellet, in iudicio defenſare.* O Hieronyme, non ſolùm tacens, ſed & clamans interritus, & plures iniurias ſubeundi cupidus: *Gratias ago Deo meo, quia dignus ſum habitus, vt odiat me mundus, maledicum eſſe garriens.* Alibi plura. 22.

Si Chriſtus tacens inter calumnias Deus oſtentatur: quid loquens ad actionem gratiarum? Matth. 27. Paſchaſ.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum.

Vitæ Hieronymi integritas oſtentat eius interni luminis fulgorem, quem tenebras eſſe proclamantes æmuli, Diuum innocentiſſimum diriori vulnere afficiunt.

Acrius enim ex acceptis iniuriis vulneratur innocentia, quàm iniquitas.

DAnſelmus lucernam ſanctitudinis perfectionem, candelabrum autem vitæ innocentiam, nempe modeſtiam, caſtitatem, temperantiam expoſuit. Lux fulgentiſſima Diui oculos illuminat aſpicientium; quam tamen æmuli inuidia affecti eſſe tenebras affirmarunt. Rogo, an Hieronymus nimium fuerit huiuſmodi inuidia vulneratus? Reor vehementiſſimè hac preſſum fuiſſe tribulatione Doctorem; durius enim percutitur à calumniis innocentia, quàm ab opprobriis ſolet inquitas vulnerari. 23. Anſelm.

Fatur Arnobius lib. 4. aduerſ. Gent. *Maioris contumelia res eſt, falſis quendam notare, atque inſigniri criminibus, quam vera ingerere, atque obiectare delicta. Quod enim ſis dici, & quod eſſe te ſentias, morſum habet minorem teſtimonio tacitæ recognitionis infractum. Illud verò acerbiſſimè vulnerat, quod iniuris innoxios, & quod decus nominis, atque exiſtimationis infamat.* O Hieronymi ineffabilem gloriam! vas ipſius ſanctitatis (vt Laurentius Iuſtin. aiebat,) te exiſtere perfectiſſimis actionibus oſtentabas, & à calumniatoribus vei ſal infatuatum conculcandus abiiceris, 24.

Maioris eſt contumelia, falſis quemdam notare, quàm vera carpere. Arnob.

Vulnerauit Hieronymū, quod iniuris innoxios.

ceris. Illud te acerbissimè vulnerauit, quod inuitit innoxios.

25. Miror patientiam tuam, quòd sufferas: sed amplius me in admirationem rapit, quòd non conquerans. Patientissimus erat Dauid, de quo ipse proclamat, *Memento Domine, Dauid, & omnis mansuetudinis eius.* Iniuria innocens afficitur à Saule, & ad tribunal sistitur iudicium inclamans. Postquam in spelunca potuit Dauid hostem infensissimum lethaliter vulnerare, & persecutori pepercit, profatur: *Cum præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manū in te. Animaduerte, & vide, quia non est in manu mea malum, neque iniquitas. Tu autem insidiaris animæ meæ, vt auferas eam. Iudicet Dominus inter me, & te: & vlciscatur Dominus me & te*, 1. Reg 24. Omnis ne mansuetudo Dauid potuit aduersum Saulem exasperari? Quid mirum, si vidit innocentiæ manuum puritatem. Nam qui dum innocens existit calumniis, insidiisque agitur, quantumuis sit mansuetus, mirum esset si non erumperet in querelas. D. Basilius Seleuc. orat. 16. *Qui semel ... ab eo, quem nō rarò seruauit, ad necem circumuenitur, beneficentiæ suæ, seu innocentiæ recordatione attonitus, quòd per eam in arma concitarit aduersarium, intolerabilius doloris morsu sauciatur. Ita Dauid aduersis vndequaque ingruentibus, vrgebatur.* Vnde quasi vix posset spiritum attrahere conclamabat ex impetu: *Iudicet Dominus inter me, & te*, &c. Fortiorem planè tanti Regis venia, Hieronymum recognosco, qui conscius innocentiæ, iniuriam reputat beneficium, dum exclamat, *Gratias Deo, quia dignus habitus sum, vt odiat me mundus.*

Mansuetissimum Dauidem patientia Hieronymus vicit, quia querelam minimè excitauit.

1. Reg. 24.

Basil Sel.

Obseruat. VI.

Ad illa verba:

Nec accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum.

Præfulget Hieronymi castitas ineffabilis, sed post pugnas horribiles.

Edocemur, virginitatis, aut castimoniæ decus post multas victorias comparari debere.

26. D. Chrysostomus mysticè asserit modium esse mundiales homines luce castitatis, seu puritatis vacuis: candelabrum autem iustos esse plenos lucis huius candore.

Chrysost.

27. D. Hieronymus purissimus extitit castitatis verbo & opere propugnator. Num lux illa repentè fuerit in Doctoris animo accensa? Adnata ne Hieronymo? Porrò priusquam in candelabro apponeretur à cunctis aspectanda, tentaminum fuit flatibus affecta. Audi Laurentium Iust. serm. de D. Hieron. *Nempe sine sanguinis effusione gloriosum Martyrij triumphum obtinuit. Quod enim carnificis mucrone non pertulit, hoc in se ipso castitatis amore compleuit. O quoties ego, inquit, in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ horridum Monachis præstat habitaculum, Romanis me putabam interesse delitiis, sedebam solus, qui amaritudine plenus eram. Horrebant sacco membra, deformis & squalida cutis situm Æthiopica carnis obduxerat. Quotidie lacryma, quotidie gemitus*, &c. *Vides ne, quanta animi soliditate viriliter pugnaueris contra se? Dum enim contra se factus est crudelis, & rigidus, sibimet factus est triumphator egregius. Virgo fuit*, &c. addit Carthusianus serm. 2.

Hieronymus fuit Martyr ex pugnis pro castitate ac virginitate emanandis susceptis.

Laurent. Iustin.

28. Et quónam modo castitatis propositum posset sine horribili pugna subsistere? Sponsa purissima audiuit, *Odor vestimentorum suorum super omnia aromata. Odor vestimentorum suorum sicut odor Libani*, Cant. 4. Vbi Ambros. lib. 1. de Virg. *Vide, quem nobis tribuat virgo processum Primus odor tuus super omnia aromata, qui in Saluatoris missa sunt sepulturam, & emortuos corporis motus, membrorúmque voluptates obiisse delectat. Secundus odor tuus sicut odor Libani Dominici corporis integritatem virgineæ flore castitatis exhalat.* Igitur non exhalat castitatis integerrimæ fragrantiam, donec corpus mortificationis actionibus cum Domino commoriatur, spirituique imperitanti cedat.

Procedit necesse est mortificatio, vt acquiratur castitatis decus.

Cant 4. Ambros.

29. Psalm. 44. titulus, *Vincenti pro liliis*, iuxta Aquilæ versionem. Post mille victorias lilium pulcherrimum castitatis exsurgit. Paschasius hic. *Malta dilectissima, fortiter feris, quia sursum, vbi Christus est, radicem fixistis. Sectamini virtutes Christi, vt vireant florida, augeantúrque lilia castitatis.* Ergo ad castitatis virorem multæ fortiter pugnæ ferendæ obiiciuntur.

Victorum est parere castitatem.

Psalm. 44. Paschas.

30. In conuiuio Ioseph *maior pars cessit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet*, Gen 43. Vnde nam honor hic Beniamino? Respondet Ambrosius *lib. de Ioseph, cap.* 10. Ex castimoniæ puritate. *Ideo in conuiuio pars eius quintuplíciter maior effecta est, quod deberet superioribus anteferri militia corporis, & gratia castitatis.* Audistis ne Beniaminum aduersùs hostes validè depugnasse? Minimè, sed qui visus erat præcellens castitate, necessariò debebat & militia præcedere. Castitas enim minimè acquiritur, nisi prius corpus ad dira certamina asseratur. Post mille ergo victorias, Hieronymus fulgentissimus castitatis iubar exsurgit.

In quo reuelat purè tam castitatem, necessariò robur emicat militiarum.

Gen. 43. Ambros.

Obseruat. VII.

Ad illa verba:

Vt luceat omnibus, qui in domo sunt.

Hieronymus fulgentissimus ex communi plausu, ex miraculis, ex Religionis incrementis, quia mirum in modum Christum patientem imitatur.

Assero homines ex infamia iniustè illata, sed patienter tolerata, mirum in modum à Domino honorari.

31. Anselmus pro *domo* posuit *Ecclesiam*, vel *Mundum*. Euangelici Doctoris fax toti Ecclesiæ, toti mundo succenditur. Porrò ex Patrum mente particula, *vt luceat omnibus*, tam pertinet ad discipulorum, aut auditorum illustrationē, quàm ad ipsius Magistri gloriā, & elogium; lucet enim gloriosè emicat, fulgurat, dū proximis illuminādis studium profert.

Anselm.

Ineffabi

32. *Ineffabilis honor Hieronymi ex ineffabili patientia, qua pertulit calumnias.*

Ineffabilem protsus existimo Hieronymi fulgorē, nullus non luminare maius eum profiterur, cùm videat totum orbem terrarum in Doctoris conspectu prouolui, nullámque ætatem, sexum nullum, aut statum de tanti viri laudibus conticescere. Certè contemplatus sum non semel tanti honoris fastigium ex iniuriarum, ex persecutionum, ex infamiæ, ac patientiæ merito Hieronymum tenuisse. Extra ciuitatem vir sanctissimus deturbatur, iacet apud Bethlehemum solitarius, in deserto vti leprosus sterquilinio prouoluitur. Confluunt ad ipsum Reges, Ecclesiæ Proceres eius gloriam proclamant, Religiosi Discipuli ab eo Regulam accipiunt tantæ perfectionis epilogum, Hieronymi Religio toto orbe terrarum gloriosa consurgit. An non cuncta debentur illi ex Roma tunc infami ablegatione? Testor Iobum patientissimū. Extra ciuitatem sedebat vir lepra infectus, & tunc amici eius Principes *sederunt cum eo*, cap. 2. Et cur non despiciunt eum, quem ciues repulere? Hæc patientiæ vis tunc honorati à cunctis, cum ab inuidis homo repellitur. Extra vrbem cooiacet Hieronymus quasi leprosus, tot falsis criminibus ei impositis, (de quo Marianus Victor) in deserto absconditur; sed inibi à Proceribus Ecclesiæ quæritatur, & honore afficitur. Origenes de Iob, *Quam diu venirent illi Principes, ille foras erat in muzana in strata, euidenter ostendens passionem suam.* Ostendebat passionem, quia honor ille, quo à concurrentibus Principibus afficiebatur, fructus erat patientiæ.

Iob 2.

Marian. Victor.

Origen.

33. *Cùm è Roma egreditur, honorabilis à cunctis indicatur.*

Verùm vel cùm è Roma egreditur, à cunctis honorabilis iudicatur. Neque enim cessit, vt leprosus ex vrbe; sed ne inuidi ex eius præsentia ditiori lepra inficerētur. Audiendus Marianus Victor. *Cùm Roma Hieronymus omnium ore dignus Summo Pontificatu acclamaretur, Clerici, (ô mortalium vita semper incerta!) in quorum vitia ille semper inuectus fuerat, & laici, quos sæpe reprehenderat, & quod durius illis videbatur exemplo sanctioris vitæ offuscabat quotidie, & viliores reddebat, Hieronymi famæ detrahere cœperunt: rapta occasione, quod nobiles, ac diuites matronas lucri, & amoris inhonesti causa sanctioris vitæ prætextu deceperat, & Ierosolymam explendæ libidinis causa ducebat. Subornatus est, quo facilius res crederetur, quispiam, qui se nescio quid inhonesti de Sancto cum Paula vel vidisse, vel audisse assereret. Eòque factū processit, vt vilis ille homuncio captus, quæstionibus super ea re examinandus subiceretur. Negauit ille quod priùs dixerat: atque hoc modo viri sancti fama incolumis perseuerauit.* Attamen, (vti addit Carthusianus,) *impiissimis illis compatiens,* (ne scilicet eius præsentia eos ad vberiorem excitaret malitiam,) cessit ex vrbe. An infami exilio? Certè augusto patientiæ triumpho.

Marian. Victor.

Carth.

34. *Ex vrbe Hieronymus egreditur, quasi humeris latus ad triumphum, non euectus, ad infamiam.*

Obiicite in Hieronymi exilio Ionam è naui ablegatum, de quo textus, *Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare*, cap. 1. Premo particulam, *tulerunt*. Porrò ex vi significationis Hebraicæ ferre idem est ac honorificè deportare. Ergo Ionas, cùm dignus submersione adiudicatur, deportatur à nautis? Pulchrè D. Remigius, *Tulerunt, id est, quasi quodam cum honore, & obsequio portantes, non præcipitantes miserunt in mare.* Ac si diceret, ipsi nequissimi, cùm curant eum ex naui deturbari, profitentur honore dignissimum. Ergo relegatio illa honoris est, non infamiæ documentum. Extractio Hieronymi ex vrbe mihi credite portatio est, siue triumphi vehiculum, non præcipitatio. Ipse, instar Ionæ, cupiit in pelagus exturbari, vt tempestatis vis deferuesceret.

Ion. 1.

Remig.

35. *Actus iniuriis Hieronymus, à cunctis honoratur, Religionem illustrissimā instituit.*

Iam verò quanto honore dignus Hieronymus Iob patientiæ stipatus corona apud deserti volutabrum? *D. Augustinus misit ad Hieronymū per Cyprianum Diaconum & alios, epistolas multas:* (loquor cum Mario Victorio,) *vehementérque dolebat, se eo, ad discendum, peruenire non posse. At non solùm Augustinus, sed totus terrarum orbis sinem venerabatur. Seuerus Sulpitius propterea eum inuisit, & sex mensibus cum eo mansit: mansissetque (ipse ait,) perpetuò si potuisset. Epistolæ ad eum plenæ arduis difficultatibus & quæstionibus ex vniuersis Regionibus, & Prouinciis mittebantur, vt eas dissolueret, & extricaret.* Quid plura? *Tantum eius eruditionis fama, & sanctitatis celebritas vniuersum terrarum orbem complexa fuerat, vt vndique ad eum tanquam ad Romanam quandam Curiam in Bethleem innumeri proficiscerentur, & circumcursarent.* Quid quòd Religiosorum exercitus ex Hieronymi patientia illustrissimus excitatur, cuius fulgorem præclarissimum ex sapientia, ex sanctitate, ex accuratissima sanctionum obseruatione, ex dulcissimo cœlicolis continuo cantu, ex prædicatione egregia, ex Regum circa institutum æstimatione solus poterit Parens Hieronymus sua ineffabili eruditione præconiis celebrare. *Etsi multos,* (addit ille,) *in Ecclesia præstantissimos, ac doctissimos viros habuerimus, neminem tamen, qui tot & tanta in omni doctrinarum genere seminaris. Quod si in aliqua re ab aliquo vincatur, semper tamen & supersunt alia, in quibus ipsis præstet Hieronymus, & victor abscedat.* Plura Auctor. Potiò *Augustinus, qui Doctorem Ioanni Baptistæ comparat, fatetur in se nec esse, nec posse quidem vnquam tantum scientiæ diuinarum Scripturarum, quantum in Hieronymo esse videbat.*

Marius Victor.

August.

36. *Fulgor miraculorum Hieronymi.*

De miraculis præclarissimis quid licebit attexere? Nonnulla memorat Carthusianus ser. 2. *In vita eius fuit mirabile, quòd leo spina læsus in pede accessit ad Hieronymum, qui spinam extraxit; quo facto leo mansit in Cœnobio, eidem deseruiens, pergénsque cum asino, & eum non lædens. Teste Eusebio, in die sepulturæ eius quidam à natiuitate cæcus corpus tangendo visum adeptus est. Alius iuuenis surdus, & mutus sanctissimum Hieronymi corpus deosculans, loquelam obtinuit, & auditum. Hæreticus quidam, dicens corpus Hieronymi dignum esse incendio, repentè igne cælitus veniente, vsque ad cineres est combustus. Quo viso multi hæretici fideles effecti sunt.* Addit appositè, *Alia valdè magnifica de Hieronymo leguntur, in quo excellentia correspondebant excellentia vitæ* laboribus quidem exactæ.

Carth.

37. *Hieronymus æmulator Christi campi flos iniuriis crescens.*

Hieronymus iustè cum Domino, cuius patientiam fuerat æmulatus, clamare licebit: *Ego flos campi*, Cant. 2. Cur sese Dominus non horti, sed campi flori comparauit? Respondet Ambrosius, *Campus a feris calcatus & pastus quibuscumque siccitatibus agri omne illud, quod alitur, in florem quadam virtute genitali ex sese, atque in se succi semper manentis animatur.* At hortos florere faciunt culturæ, & custodiæ: illorúmque flores leuis aura perdit. Hieronymus flos campi qui è temporis iniuriis, ex animalium conculcatione, ex ardoribus Solis, ex ventorum rabie, ex pestilenti testimoniorum mendacium aura tam pulcher exsurgit, verè Dominici floris æmulator.

Cant. 2.

Ambros.

PARS QVARTA.

BRVNO.

PARAPHRASIM, AC COMMENTARIOS literales ad caput duodecimum Lucæ perquire hîc lib.12. Part.

PROLVSIO.

EX mente Theophylacti lucernis ardentibus designantur viri contemplationi addicti, quos quidem Dominus non in candelabro Ecclesiæ proximos doctrina illuminaturos statuis, sed quasi sub signaculo propriæ saluti solummodo studentes claudit. *Hæc dicit,* (aiebat Dominus,) *qui habet septem stellas in manu sua*, Apoc. 1. In manu planè clausa, vt soli illucescant Conditori. Porrò stellæ hæ septem beatissimus Bruno Carthusianæ familiæ Parens, séxque primi clarissimi socij appositè exponuntur, si Hugonis Episcopi visionem reuoces ad memoriam. *Hic autem sanctus Episcopus*, (authore Francisco de Puteo Priore Carth.) *mirabilem quandam visionem habuerat. Videbatur enim sibi, quòd in deserto quodam loco Carthusia vocato, in suo Episcopatu, ædificaret sibi Christus ingens quoddam Palatium. Vidit etiam septem stellas aureo præditas colore, quæ se inuicem coniungentes coronam quandam efficiebant, paulatimque ex ipsa terra in cœlum assurgebant, & eleuabantur. Manè ergo facto, accessit beatus Bruno cum sex sociis suis ad Episcopum*, &c. Comprimit Dominus Carthusiensis Ordinis fulgorem intra claustra, Monachósque stellas fulgentissimas abstractissimo à sæculo loco quasi sub signaculo recondi, vt contemplationis ætheri luceant. Attamen illa ipsa reclusio Ecclesiæ totius præclarissima est illuminatio.

SECIO IV.

Lucernæ ardentes.

TEXTVS.

VERS. 35. SInt lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertetur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei, *&c.*

IN

IN BRVNONEM

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX LVCERNIS ARDENTIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Bruno lucerna est ardens quidem, sed minimè lucens proximis.

Vitæ contemplatiuæ gloriam reclusam subsignaculo obtecto. Vbi imno, eremo addictos haud debere cum proximis conuersari.

1. VOS estis ô Apostoli, lux mundi, per quos (ex Anselmi mente) Ecclesia est illuminanda. De Præcursore dicitur, *Erat lucerna ardens & lucens.* Sibi ardebat charitatis flamma, & proximis lucebat prædicationis spargens fulgorem iam Dominus, *Et lucernæ ardentes.* O Bruno lucerna quidem ardens! Cur non dixit: *& lucernæ ardentes, & lucentes?* Quia serui vigiles expectantes Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis intra claustra domus, spiritum præferunt in operibus, & vitæ institutione ardentem quidem, non lucentem; quia propriæ perfectioni vacantes, proximorum acquisitioni non student.

Bruno sibi vacat.

2. Ad memoriam adfero reuelationem illam factam Hugoni Episcopo. *Hugo Episcopus* (ait Franciscus de Putco Carthus.) *nocte mirabilem quandam visionem habuerat. Videbatur sibi, quòd in deserto quodam loco Carthusia vocato ædificaret sibi Christus ingens quoddã Palatium. Vidit etiam stellas septem aureo præditas colore, quæ se inuicem coniungentes coronam quandam efficiebant, paulatimque ex ipso Palatio in cœlum assurgebant, & eleuabantur.* Preme particulas, *Ingens quoddam Palatium: stellas septem: ex ipso Palatio in cœlum.* In Palatio, seu Monasterio Carthusiæ stellæ, id est, Bruno, eiusque Monachi recluduntur. Vbi ardent, dum propriæ student perfectioni. Ex illoque Palatio recta via ad cœlum eleuantur, non ad terrarum orbem illuminandum immittuntur. Apostoli lucernæ ardentes, & lucentes: Bruno autem & Carthusienses Diui lucernæ ardentes in manibus, siue in operibus propriæ perfectioni dicatis. Ideo sub metaphora seruorum in Palatio regio reclusorum vigilantium quidem exprimuntur; *vt cum venerit Dominus, & pulsauerit ianuam, confestim aperiant ei.*

Ordo Carthusianorum stellas clausit in Palatio: vbi formi expectãs, vt aperiant Domino pulsanti.
Puteo.
Carthusiensis è cella ad cœlũ recta viam dirigantur per orbem terrarum.

3. Fatur Iob, Deus *præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo*, cap. 9. Profectò Brunonis, & sociorum spiritus Sol est non solùm ardens, sed fulgentissimus. Attamen Deus Soli huic *præcipit, & non egreditur.* Quia scilicet comprimit intra Claustra Palatij Carthusiæ fulgorem Solis, ne ad proximos egrediatur: ne tanta Carthusianorum doctrina progredientibus Doctoribus effundatur. Itaque stellas septem, progeniémque stelliferam Dominus *quasi sub signaculo* intra Carthusiæ palatium reclusit, ne errent luciferæ, sed ardeant in solitudinis firmamento.

Præcipit Deus Soli Carthusiensis spiritus, ne oriatur. & Monachos claudit stellas, vt sibi ardeant.
Iob 9.

4. Do perpulchram D. Ioannis Damasceni sententiam de creatione Solis. *In principio*, ait Moses, *creauit Deus cœlum, & terram*, Gen. 1. Requiris, an primo illo die Sol fuerit formatus? *Prima* (Doctor respondet) *die Deus in cœlo finxit corpus solare sine luce, sine motu quietum & stabile.* Primus dies status Ecclesiæ appellandus Ordo Carthusianorum, ad quem ex cunctis Religionibus datur accessus venia petita, nec obtenta (specialia Ordinum priuilegia circa hoc statutum subticeo.) In hac die Sol tibi sit Ordinis Carthusiensis spiritus igne quidem interno præditus, sed non externa luce ornatus. Quia videlicet formatus à Domino sine motu quietum, intra Claustra reclusum.

Bruno ac illius Monachi Sol sine luce, & sine motu.
Gen. 1.
Damasc.

5. Adiiciatur Soli Carthusiani spiritus lux, mox faciet transitum à vita contemplatiua ad actiuam soluto Ordinis instituto. Tunc erit Ordo lucerna ardens, & lucens ad Apostolorum ministeria, ad Mendicantium Ordinum officium. Asserunt Patres quarta die solare illud corpus lumine fuisse donatum. Id significatur, dum Moses ait, *Dixitque Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præesset diei,* &c. Genes. 1. Sol ergo, qui factus fuerat sine luce, & sine motu prima die: vt fuit luce donatus, ex signaculo egreditur, ad diei gubernationem currit, ad mortalium vitam gerendam exponitur. Damascenus bellè, *Verùm Deus quarta die acceptam lucem corpori infudit solari. Et statim ab accepta luce se se in orbe cœpit rotare, pernicique cursu omnes mundiales plagas illuminaturus euolauit.* Cùm interno ardore Monachus propriæ saluti vacat, propriæ perfectioni studet, sine motu persistit in Claustris, cellæ suauissimo carceri addicitur. Lucendi spiritu donatur, mox ad Apostolicum institutum iuuandi proximi cum Mendicantibus Ordinibus proficiscitur. Tota ergo gloria Carthusiensis Ordinis sit ardere apud ineffabile cellæ silentium. Corpus solare sit, sed sine motu, stabile, & quietum.

Si luceret Sol Carthusia, si egredere ur eius institutum solueretur omnino.
Gen. 1.
Damasc.

6. An Brunonis lucerna fulgore priuatur? Minimè. Mox post conuersionem sex socios viros doctissimos propositi sui verbis lucentibus adduxit ad gremium. Petrus Blome Prior

Bruno etiã luce donatus est ad alios

rum illuminassent, sed instituit ocludere: vt sibi propria vacaret perfectioni. Petrus Blome.

Carthus. ait, *Suum institutum, & animum communicauit quibusdam amicis suis, videlicet Landuino Doctori Pariensi: Stephano Canonicis Parisiensibus vni & alteri. Hugoni Sacerdoti, & duobus laicis Andrea, & Guarino. His sex amicis suis institutum suum aperuit, & salutarem quendam sermonem atque exhortationem apud eos pronunciauit.* Denique Sol Bruoo sex amicos fecit stellas fulgore præstantes. Igitur haud lucis defectu Bruno recluditur, & quiescit: sed instituti præscriptione requie potitur, vt sine motu possit recludendo lucem, illuminare.

Bruno, & Carthusienses stando pugnant, & vincunt, aut reclusioni studeant, & silentio. tn o per rimulas prolabente. Iosl. 10.

7. Audisti solem stetisse aliquando, vt Iosue milites & fulgore, & victoria donaret? *Sol, contra Gabaon ne mouearis*, &c. *Steteruntque Sol, & Luna*, Iosl. 10. Gloriosius Sol triumphum egit dum staret, quàm dum pergeret ad occasum. Sol Brunonis *sine motu quietus, & stabilis*, eo ipso quòd lucere non curat, sed reclodere studet fulgorem, mille quotidie stabilis perficit victorias. Mitto volumina Carthusianorum doctissima, non memoro ipsius Brunonis scripta salutaria, piissima monita tot quotidie ad virtutis gremium adducentia. Solummodo intueor virorum examina ad Monasteria vndique auolantia. Certè Sol Brnnonis spiritus stat, reprimit lucem, ne egrediatur: sed per rimulas fulgor agnoscitur, & tenebræ innumerabilium hominum ablegantur.

Observat. II.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Brunonis miram sanctitatem recognosco, quia ex ignis, ac damnationis æternæ studiosa meditatione seculum dereliquit.

Assero aspera quæque sufferre posse, qui continuò aut mortis, aut iudicij, aut gehennæ horrorem aspectat.

Carthusiana familia asperitate, in qua perstitit à principie, commendo.

8. LVcernas ardentes, siue flagrantes faces præmonet Dominus suos vigiles seruos præferre, vt nouissimorum omnium terrorem obiiceret. Iudicium, auctore Gregorio, hac in parabola præsentatur, incertum mortis tempus ex metaphora latronis exprimitur, faciom autem succensione æterna gehennæ flamma exponitur, vt scilicet pulsanti sponso sine vlla cunctatione aperiant.

Bruno iter instituit, igne gehennæ terrrrio obiectione. Ideo festinanter encurrit, nec defecit. Puteo. Iob 13.

9. Quàm solicitus Bruno ad obsequium, quàm festinans ad brauium, cuius in manibus Deus gehennalis flammæ perpetuam meditationem ab ipsa itineris asperrimi institutione apposuit. Ex Francisco de Puteo Carthus. Priore exaudi. Lutetiæ vir literatissimus obiit, Parisiensis Vniuersitas adest iusta soluere, Clerico recitante, *Responde mihi, quantas habeo iniquitates*, Iob 13. *erexit se in ipso feretro*, qui mortuus sepulturæ tradendus erat, atque horribili voce dixit: Iusto Dei iudicio accusatus sum. Doctores exterriti sequenti die ad inhumatum redire cadauer. *Surrexit etiam mortuus eodem tempore, & aliam horribiliorem vocem protulit, dicens: Iusto Dei iudicio iudicatus sum.* Decernitur vsque ad diem tertium mora. *Conuocatis itaque omnibus Doctoribus die tertia, tertiam omnes longè horribiliorē vocem audierunt: Iusto Dei iudicio condemnatus sum.* Confitenti ergo se affectum damnatione asini sepultura, (quæ Regi Ioachim *Ierem.* 22.) adscribitor. *Interfuerat Doctor quidam Parisiensis iure in vtroque, qui vocabatur Bruno, natione Germanus, ex ciuitate Agrippina, quæ nunc Colonia nuncupatur. Erat ex claro genere, atque parentibus locupletissimis, Canonicus Rhemensis. Hic igitur diuinitus monitus visa re tam horribili, & stupenda, quòd scilicet condemnatus esset quem ipse cum reliquis Doctoribus Parisiensibus sanctum esse arbitrabatur, decreuit exemplo Baptistæ, Antonij Honofrij, Hilarionis, in solitudinem concedere, atque ibi asperam vitam ducere.*

Asperrima à Brunone Religio instituitor, perpetuo cilitio quæ puogatur, à carnibus quæ vel ægrotans abstineat, duro decubet lecto non tam somno, quàm membrorum defessioni præparato, silentio labia constænet vel a familiaribus colloquiis abstinendo, longum vale seculo dicat. Et quónam modo Bruno posset tanta vitæ asperitate affici, nisi æterni ignis faces continuò menti, ac oculis præsentaret? Curauit Deus Hebræos penitus ab Ægypto abducere, & annis quadraginta apud deserta continuo ieiunio commorari. Vt autem efficaciùs afficerentur ad ardua quæque superanda, nec studerent delicias, quibus renunciauerant, secularibus rursum inire, ignea columna eos duci disposuit. *Dominus autem præcedebat eos per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis*, Exod. 13. Vbi D. Zeno mysticè columnam ignis gehennæ ignis terrorem exposuit: *In columna ignis, vt moneret arsurum.* Cor inferni ignis fax ardens Hebræis obiicitur? Profectò difficile poterant deserti asperrimum institutum perseuerantet tenere & inedia pressi, & frigore, & calore affecti, nisi obiectione continua æterni ignis munirentur. Hæc Brunonem fax ardens fecit in deserto Carthosiæ consistere tanta vitæ pressum asperitate. 10.

Vitam asperam in Carthusia deserto degunt Monachi æternū ignē meditantes.

Exod. 13. *Hebræos sic igne æterno obiecto curat reuo in deserto asperitate persistere.*

Zeno.

Perfectè ab Ægypto diuiditur iudicij & gehennæ Bruno memor. Postquam Abraham diuiserat animantia ad sacrificium, *cùm occubuisset Sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas*, Genes. 15. Vbi D. Bruno suo seruit elogio profatus, *Solis occasus, qui finis est diei, huius seculi finem significat; caligo tenebrosa ipsa, de qua dicitur, quia Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum: siue etiam tenebræ, quas in inferno patientur iniqui. Bene autem ignis inter diuisiones transisse dicitur.* Quare? Quia perfecta diuisio spiritualiter non fit, nisi ex mortis, iudicij, ac gehennæ obiectione. Diuisus Bruno à seculo adeò, vt nihil in ipso seculare remanserit. Parum dixi, ita Carthusienses à seculo diuisos contemplatus fuerim, vt non viuant in ipso, sed instar cadauerum illorum in sepulchris cellulæ recludantur. Quónam modo ergo tam perfecta à seculari consuetudine diuisio perficeretur, nisi ignis gehennæ, mortisque, ac Iudicij memoria inter 11.

Perfectò diuiditur Bruno ab Ægypto memor ignis æterni. Gēn. 15. Bruno.

illas

...s transiret diuisiones : *Benè autem ignis inter ... sion s transisse dicitur.*

12. *Potentissima damnati appetitio, ad vita emendationem, & asperitatem.* Luc. 16.

...lan.abat damnatus ille ad Abrahamum, ... *Lazarum in domum patris mei, habea... cinque fratres, &c. Si quis ex mortuis ierit ... pœnitentiam agent*, Luc. 16. Si Laza... it relaturus stillam aquæ diuiti misero ...stam, pœnitudini peccatores operam ...nt? quid si diues ipse vti Doctur Pa... horribiliter vociferaretur : *iusta Dei ... demnatus sum.* Quid mirum Bru... Monachosque Carthusiensis fami... ...ant à vitæ asperrimæ instituto de... ...ile, ut x illa eorum menti ignis æterni ...g...one obiiciebatur? Isidorus Clar. ...z. *Nihil mihi videtur tam efficax ad auo... les animos ab istis caducis, quam ignis æterni ...ria.* Franciscus à Puteo Carthusiani spi... auocationem à secularibus, & asperitatis ...ttentiam exprimens, ait : *Constituerunt, vt ...as quasdam sibi construerent, in quibus diuinæ contemplationi intenderent a'ij ab aliis separati; constituerunt, vt carnes nunquam comederent, & cilicium semper gestarent : quod hactenus etiam seruant Carthusiani, & in sua asperitate vitæ perseuerant.* Quid mirum, si *nihil tam efficax ad auocandos animos ab istis caducis* (aiebat Clarius) *quam ignis æterni memoria.* Hanc equidem Bruno mentibus filiorum duplicis spiritus Melotem dereliquit.

Isidor. Clar.

Puteo.

Observat. III.

Ad illa verba :

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Bruno se, ac Carthusianam familiam perfectissimam ostendit ex mira ad contemplationem eleuatione.

Contemplationis cœlestis elogia recenseo.

13. *Laus Carthusianæ familiæ vitam contemplatiuam.* Maxim.

FAtur D. Maximus, *lucerna accensa oratio, & meditatio est.* Addit Dominus, *& vos similes hominibus* [...] *antibus Dominum suum.* Si Dominum expectabant, cur eos similes *hominibus expectantibus* esse asseruit : cùm potiùs deberet affirmare, *& vos homines expectantes Dominum suum?* Profectò, quia ex contemplationis continuo exercitamento in Angelos erant immutati. Angeli igitur hi *similes sunt hominibus expectantibus Dominum suum.*

14. *Perfectissimorum est vel semel ad verticem contemplationis ascendere. Quid Bruno semper verticem illum tenens?* Gen. 19.

Hinc collige Brunonis, familiæque Carthusiensis gloriam, dum semper meditationis, aut contemplationis ad verticem auulare contendit. Certè continuum contemplationis exercitamentum perfectissimorum est. Multi Diui sanctitudine egregij haud possunt contemplatiuæ vitæ verticem tenere, & ideo actiuæ exercitamentis vacare satagunt. Plures Marthas videris, quàm Marias. Loth sanctissimus Angelis ducentibus montem scandebat, ignem vt fugeret ciues comminuentem. Priusquam autem teneret collem eleuatum, ait : *Non possum in monte saluari, &c. Est ciuitas hæc iuxta, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea*, Genes. 19. V. apposite Isidorus, *Altitudo montium speculatio, vel contemplatio est perfectorum. Sed quia multi illecebras mundi fugiunt, tamen in actione positi, contemplationis apicem suspicere nequeunt, ad montana non perueniunt : sed remanent cum Loth in ciuitate parua, id est, in vita actiua, quæ iuxtà est; quia nec a mundi curis ex toto discreta, nec a gaudio æternæ salutis est aliena. Ad quam, inquit Loth, possum fugere; quia qui ad contemplationem ascendere non sufficiunt, ad actinam vitam confugiunt, in qua saluentur.* Non omnia possumus omnes. Ad verticem contemplationis vel semel ascendere perfectissimorum est? Porrò ita continuè apud contemplationis verticem commorari, vt nunquam ad Segor actiuæ vitæ descendatur, Brunonis est, cuius ineffabilis perfectio: Carthusianæ familiæ est, cuius filij non homines, sed Angeli *similes hominibus expectantibus Dominum suum.* Isidor.

15. *Vita actiua cultores permittuntur habitare in Ægypto, quia homines sancti sunt. At contemplatiuæ vitæ deditis Brunoni ab permittitur id, sed in cælo habent morari, quia Angeli.* Gen 26. Lipoman.

Isaaco Dominus, *Ne descendas in AEgyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi : eróque tecum, & benedicam tibi; tibi enim, & semini tuo dabo regiones has, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli*, Genes. 26. En Brunonis spiritum. Lipomanus, *Abraham, & Iacob permissi sunt intrare in AEgyptum, quia per Abraham patrem multarum gentium Prælati, per Iacob laboribus deditum vitæ actiuæ studiosi intelliguntur. Per Isaac autem continentem, & domi manentem contemplatiui significantur.* Cur ergo Abraham & Iacob permissi sunt Ægyptum inire, non autem Isaac? Respondet idem Author, *Quia Prælati & actiui seculi homines, per mundum bene operando discurrere possunt. Contemplatiuæ autem vitæ dediti in abscondito vultus Dei persistere, nec secularium conuersationi misceri debent.* Preme particulam, *Actiui seculi homines.* Certè diui, qui actiuæ vitæ student, homines appellantur, quia in seculo (laudabiliter vtique) commorantur. At contemplatiuæ dediti *in abscondito Dei vultu* absconduntur veluti spiritus illi septem, qui adstant Numinis hærentes tabernaculo. Diui ergo vitæ actiuæ gerentes studia homines sint expectantes Dominum suum, quando reuertatur. Ast Bruno & socij primi sunt stellæ septem (vt vidimus) aut septem Angeli, qui in conspectu Domini commorantur. De quibus Tobiæ vtrique Raphaël, *Sum vnus ex septem*, &c. cunctique Ordinis Carthusiensis Monachi stellifera proles eleuata à seculo commoratur in superis.

16. *Bruno & Monachi Carthusiani alienati à seculo à corporeque Angeli Dei viuentes, contemplationis mero.* Gen. 27. Lipoman.

Haud dubium, quin actiuæ vitæ cultores Deo præstent obsequia sicut Martha sollicita. At Bruno mero contemplationis inebriatus ardentissimo conditoris amore succenditur. Accessit olim ad Isaac vitæ contemplatiuæ gerentem simulachrum Iacob, cui senex : *Da mihi osculum, fili mi : accessit, & osculatus est eum*, Gen. 27. Profectò Iacob cibum parenti ministrauit, & merum obtulit hauriendum. Quonam mysterio? Lipomanus, *Postquam Isaac cibum sumpsit, Iacob abtulit ei vinum, & deinde benedictionem accepit. Per cibum vitæ opera designantur, per vinum vero, quod mentes alienat, contemplatiua accipitur, quæ ab amore seculi mentes electorum alienas facit.* Ergo vita actiua dum cibat Isaacum

eum

eum hominem oſtẽtar cibo indigentem. Dum contemplatiuæ merum mentem alienat, eum oſtentat omnino ab humanitate recedentem, cum ſeculo nullum ſignat habere cõmercium.

17. *Bruno non inuidet vitæ actiuæ fœcunditati, tot ſtellarũ parens.* Gen. 30. Auguſt.

Brunonis contemplatiuæ vitæ addicti non poſſum nõ priuilegium maximum memorare. Contemplatiua vita aſſolet ſterilitate laborare, qua actiua vita minimè afficitur. *Cernens Rachel, quòd infœcunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ*, Gen. 30. Ad quæ Auguſtin. cont. Fauſt. *Rachel clara aſpectu videt in principio verbum apud Deum, ſed vult parere, & non poteſt; quia vacare vult ab omni negotio: & ideo ſterilis eſt. Affectando quippe otium, quo ſtudia contemplationis igneſcunt, non contemperatur infirmitati hominum, qui in variis preſſuris ſibi deſiderant ſubueniri. Sed quia & ipſa procreandi charitate inardeſcit, vult docere, quod nouit; vnde ſcriptum eſt: Inuidit Rachel ſorori ſuæ. Non quia contemplatiua inuideat actiuæ patienti, & laboranti: ſed quia dolet potiùs currere homines ad eam virtutem, quæ coram infirmitatibus, neceſſitatibúſque conſulitur; quam ad illam, vnde diuinum, & incommutabile aliquid diſcitur.* Ex quibus illa expendo: *Sed quia & ipſa procreandi charitate inardeſcit, inuidit ſorori.* Profectò Brunus haud poteſt vitæ actiuæ fœcunditati inuidere, qui tot filiis ſtipatur, qui tot fulgentiſſimas produxit ſtellas, qui non ſemel à Domino iam in Franciæ, iam in Italiæ deſertis audiuit: *Tibi, & ſemini tuo dabo regiones has, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli*, Geneſ. 26. Gen. 26.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et vos ſimiles hominibus.

Bruno, cunctíque Carthuſianæ familiæ alumni quaſi non homines: vel ſaltem homines haud communi ægritudine preſſi, ægrotantis naturæ à cibis (carnibus ſcilicet) ineffabili conſtantia abſtinent.

Vbi inuno, ieiunium, ſeu abſtinentiam hominem oſtendere quaſi naturæ eleuatioris.

18. Ex mente Cyrilli lumborum conſtrictione ſignatur promptitudo ad omnimodam corporis mortificationem, quo quidem ſtudio adeò ſerui, vigiles eleuantur, vt ab humanitate receſſiſſe appareant, & ſimiles hominibus aſſerantur, non tamen abſolutè homines vocitentur.

19. *Bruno, & Carthuſiani carnibus non veſcuntur, quia humana infirmitate quodammodo non grauabantur.*

Huc aduoco Brunonis Carthuſianæque familiæ miram aſperitatem ex cilitij perpetuo vſu, ex ſilentij profunditate, ex receſſu à conuerſatione ſeculari. At ſpecialiſſimè me rapit in admirationem illa à carnibus abſtinentia etiam ægrotantibus non quidẽ præcepto graui vrgente, ſed inuiolabili perfectionis ſtudio indicta. Sed dum contemplor Brunonem & Carthuſienſes Monachos, hominibus quidem ſimiles, vel ſpecie tenus, & verè Angelos recognoſco ei adnatam eſſe à carnibus abſtinentiam. Fatur Moſes, Deum hominibus poſt diluuium carnium vſum conceſſiſſe: *Omne*, ait, *quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum*, Gen. 9. Gen. 9. Cur eſus carnium hominibus conceditur? Rabanus, *Eſus carnium conceſſus videtur poſt diluuium, propter hominis fragilitatem, & infœcunditatem terræ.* Raban. Si ob fragilitatem humanam vſus carnium exſurgit, quare Brunoni, & Carthuſianis ex continuo cilitio, ſilentio, ſolitudine, reliquiſque laboribus fragilitate preſſis non conceditur? Porrò, quia hi humana fragilitate non tenentur, qui quodammodo verè homines non ſunt, ſed Angeli ſine corporis fragilitate.

20. *Bruno, & Carthuſiani non veſcuntur carnibus, quia quodãmodo in Paradiſi ſtatu felici fruentes degunt.* Rupert.

Addo ex Ruperto, homini in ſtatu innocentiæ conſtituto victum herbarum & fructuum præparatum fuiſſe, carnium autem vſum ægrotanti & moribundo fuiſſe conceſſum: quemadmodum medici à communibus cibis ægrotantes iubent abſtinere. *Felici adhuc*, ait, *& infirmitatis experti homini tenuis ille victus herbarum, & fructuum ſufficiens extitit. Attamen infirmo nunc & moribundo carnium eſus conceditur.* At Brunonem dum contemplor in Clauſtris, Carthuſienſes dum in hortulis, quos in cellulis colunt, aſpicio: eos aſſero in Paradiſo innocentiæ ſtola ornatos candidiſſima. Eis ſufficiunt herbæ, & fructus quaſi innocentiæ candidaris.

21. *Vel moribũdo non conceditur vſus hic Carthuſiano, quia verè nõ moritur, qui homo quodãmodo nõ eſt.* Rupert.

Sed cur ſaltem non veſcuntur carnibus, cùm ægritudinibus vexantur, vel cùm moribundi obiiciuntur: ſi *homini infirmo, & moribundo carnium eſus conceditur*? Dixerim, Carthuſianos quaſi non verè languore teneri: fictè quodammodo ægrotare, & obire, qui ſolummodo humana ſimilitudine incedere videntur: *& vos ſimiles hominibus.*

22. *Facilis Brunoni & ſociis abſtinẽtia rigida hæc, quia contemplationis dulcedine reficiũtur.* Exod. 34. Ambroſ.

An aſpera Brunoni & ſociis huiuſmodi à carnibus abſtinentia? Certè contemplationis dulcedine ſatiatis omninò extinguitur appetitus, *Fuit apud montem cum Domino Moyſes quadraginta dies, & quadraginta noctes, panem non comedit, & aquam non bibit*, Exod. 34. Vbi Ambroſius lib. 3. epiſtol. 11. *Anima quæ ſemel ſuauitatem verbi guſtauerit, quæ ſemel claritatem eius viderit, nihil aliud deſiderat, Moyſes in monte poſitus quadraginta diebus cibum corporis non requirebat. Talis anima igitur corpus hoc non requirit, renunciat ſeculo, exuit omnibus voluptatum iſtarum nexibus, dicens: Suauis es Domine, & in iucunditate tua doce me iuſtificationes tuas.* O Bruno, nunquam non in monte conſiſtens, ſemper contemplationis dulcedine refectos! *Talis anima corpus hoc non requirit*, quia iam omnino ab eo ſeparata cum ſpiritibus Angelicis degit, eorúmque ſpirituali cibo ſaginatur.

23. *Ingens meritum Brunonis, & Carthuſianæ familiæ perpetua à carnibus abſtinentia.*

Iam verò requires, num quod Religio Carthuſiana contemplationi addicta tam facilè præſtat, magno ſit merito adſcribendum? Ita planè. Nam quod contemplatiuis omnis eſca vileſcit, virtus egregia contemplatiui eſt. Porrò omnimoda commendatione digna eſt huiuſmodi à carnibus interminabilis abſtinentia. Hebræi poſt egreſſionem ex Ægypto vociferantur: *Quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* Num. 11. *Iratúſque eſt furor Domini valde*, Num. 11. Ad quem locum Oleaſter, *Non putes, parum, aut nihil prodeſſe propter Deum à carnibus abſtinere. Audis enim hic, quàm agrè tulit Deus eos,* Oleaſter.

quos

quos ipse ad tempus à carnibus priuauerat in carnes deperisse. Magna vtilitas erat ad tempus Deo placere circa abstinentiam à carnibus? Ergo abstinere non ad tempus, sed semper ab huiusmodi esu adeò, vt nec ægrotanti moribundo carnis eius concedatur: & id non, quia Deus priuauit eos à carnibus graui præcepto, sed quia Brunonis monitum quasi præcepto obstricti inuiolabiliter gestiunt implere: ineffabilis meriti reor esse virtutem.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus.

Brunonis ineffabilem castitatem illustro ex ipsius scribentis testimonio.

Innuens luxuriem igne tartareo succendi, supernam lucem esse castitatem, quæ quidem fugiendo delinquendi occasiones tuenda est.

24. *Bruno ser. 5 de conf.* D. Bruno sic particulam premit Euangelicam: *Non possunt alij esse lucernæ ardentes, nisi illi, qui lumbos præcinctos habent. Nisi enim ignis inferior extinguatur, superior lucere non potest. Inferior ignis luxuria est, superior verò quis alius nisi gratia Spiritus sancti? Lucernæ autem ipsi sunt, qui nisi continentiam, & castitatem habuerint, non lumen & claritatem, sed tenebras ministrant, & cæcitatem.* Duo Doctor affirmat, & luxuriem igneum esse tartareum, & castitatem lucem esse cœlestem.

25. *Luxuries ignis tartareus.* Isai. 57. Quis dubitet luxuriem igne tartareo succensam? Isaias de Synagoga profatur, *Humiliata es vsque ad inferos,* Isai. 57. An superbia cecidit? Minimè, sed impuritate fœdata conspicitur. Cur ergo ex impudicitia deturbatam ad inferos Propheta Synagogam asserit? Quia idem prorsus luxurie fœdari, & igne tartareo succendi. D. Hieronymus, *Humiliata es non ea humilitate, quæ in laude est: sed qua Amon sororem suam Thamar humiliauerat. Et reuera grandis humilitas, imò vsque ad inferos præcipitatio est, de luce castitatis in tenebras lupanaris, imò in barathrum libidinum præcipitari.*

26. *Cùm Dauid ab adulterio liberatur à luxurie, inferno eripitur.* Psal. 29. August. Ideò Dauid, *Exaltabo te, Domine, Psallite Domino sancti eius. Quoniam eduxisti ab inferno animam meam,* Psal. 29. An Dauid fuerat in tartarum exturbatus? Ita planè, cum luxurie contaminatus fuit. Augustinus, *Quoniam eduxisti à peccato adulterij animam meam.*

27. *Castitas est lux de cœlo.* Ier. 1. Oleast. Abul. At castitas de cœlo lux. Ollam illam succensam Ieremiæ electam dixerim impudicitiam, cui è regione opposita est vigilans virga. *Virgam vigilantem ego video,* cap. 1. Oleastri ex sententia fit allusio ad virgam Aaron amigdalinam quidem. Abulensis autem asserit amigdalinam minimè extitisse. Quonam modo ergo amigdali flores ac fructus haud amigdalina germinauit? Quia castitas non solùm virtutes hominis inferioris parit, sed & superioris Spiritùs vim exercit. Vnde Ambrosius lib. de Virg. *In cœlo patria est castitatis: hic aduena, ibi incola est.* Bruno à cunabilis ita præcinctus ostenditur vinculo puritatis, vt adolescentibus obiecerit puritatis normam.

28. *Vsus est Bruno perpetua fuga, ad puritatis protectionem. Quàm abstracti Carthusienses à fœmineo aspectu.* Fulgent. Attamen perpetua fuga vsus est, ad puritatis propugnationem. In seculo constitutus sibi ad fugiendum solitudines ædificabat: in solitudinem demum se contulit, vbi fœmineus vultus et dæmonis apparitio videretur. Tam abstracti Carthusienses à fœminarum aspectatione. D. Fulgentius, *Omnis Christianus præcinctos habeat lumbos, vt fugiat libidinem.* Adeò puritate nitens Bruno, vt nec cogitatione vnquam (vel inculpabiliter, vti Hieronymus) ad voluptatum illectamenta abriperetur. Illam Iobi æmulatus perfectionem: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine,* cap. 31. Iob 31. Post tot à Diabolo reportatas victorias, à fœmineo tremit aspectu: vnde vel cogitationem frænare curat, ne feratur in fœminam. Chrysostomus hom. de Ioseph. *Quis non admiretur, videns virum hunc cum Diabolo viriliter certare, & omnes maligni machinas vincere: virginis autem faciem fugere, & a puella aspectu oculos subducere? Diabolum accedentem non fugit; sed quasi leo viribus fudit. Virgine autem visa, non stetit; neque moratus in contuenda pulchritudine, sed statim secessit. Censebat nimirum in prælio contra dæmones, virili, & audaci animo opus: in continentia autem præparatione victoriam concedi non ex virginis consuetudine, sed secessu.* Chrysost. Alij Diui secularium, vicini vident necessariò, sed à cogitatione noxia curant auferri. At Bruno ad solitudinem fugit ne videat, & ex aspectu ad mentem ascendat cogitatio: *Ne cogitarem quidem de virgine.*

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.

Ex Brunonis doctrina eiusdem ineffabilem expendo vigilantiam.

Serò vigilat, qui diei sui pace potitur, & non se in diem iudicij præparat.

29. *Animus insomnia, vigilis custodiendus sub de Carthusiensiũ clausura.* EXponit Bruno citat. *Si ad vltimum aduentum respiciamus, & bonos & malos omnes vigilantes inueniet. Non enim erit tunc tempus dormiendi, siue boni, aut mali aliquid agendi, sed solùm modò timendi, & iudicium expectandi. Ergo dum tempus habemus, cum Apostolo operemur bonum.* Quàm hærens Diui memoriæ Iurisprudentis illius, imprudentis plenè, ad Dei tribunal commoratio, & miseræ damnationis exitium.

Qui

30. *Qui liti nunc nouissimæ non impendit operam, in tribunali iudicij cœlestis damnatur.* Luc. 19. Pasch.

Qui dum tempus habet, pace potiri curat, nec liti nouissimæ dat operam, repentè diuino sistitur tribunali: damnandúsne? lacrymas profundens Dominus super Ierosolymam proclamat, *Si cognouisset & tu, & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi,* Luc. 19. Ad quæ Paschasius lib. 2. in Thren. *Suam ergo diem habet anima peruersa, quæ transitoriis lætatur bonis. Cui ea, quæ sunt, ad pacem sunt; quia dum rebus temporalibus gaudet, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate resoluitur, dum nulla formidine venturæ pœnæ terretur; pacem habet in die sua, quæ graue damnationis habebit iudicium in die aliena.*

31. *Præparatio Brunonis, vt iudici aperiat, ieiunia, verbera, &c.* Bruno.

At Bruno Dei diem habet, qui iudicij, mortis, inferni meditationi studet, æternæ pace fruiturus. Vigiliis ille, ieiuniis, flagellorum vulneribus vigilans se præcingit Dominum expectans. *Sint lumbi vestri præcincti,* Luc. 12. Bruno, sic *præcinctos esse oportet, qui Salomonis custodiunt lectum.* Gladios illi super femur gestantes obiiciuntur. Quinam gladius Brunonis? De Iudith fatur Scriptura, *In superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter Sabbathum, & Neomenias,* cap. 8. Brunonis cubiculum ab hominum conuersatione abstrahitur, ibi solus commoratur. Perpetuo cilicio Diui lumbi cruciantur, ieiuniis, omnibus diebus vitæ suæ, dat operam, tanta quidem strictione, vt neque Sabbathis, aut solemnibus quisque Paschatum diebus, nec ipso in mortis articulo abstinentia à carnibus laxationem agnoscat. En gladium, quo Bruno custodit animũ suum cœlestis Salomonis lectulum. Ait Diuus, *Illi benè præcincti sunt, qui super femur suum gladium habent; illum videlicet quo castissima Iudith Holophernem interfecit.*

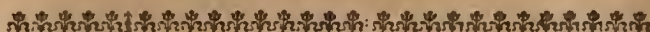
Iudith 8. *Vitæ Bruno Iudithum, & ieiunio, & solitudine.* Bruno.

32. *Media nocte surgit Bruno vigilantissimus.* Bruno.

Et si venerit (addit Dominus) *in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.* Ad quæ Bruno. *Illa anima dormit, quæ negligens, & desidiosa est: ille bene vigilabat, qui ait: Media nocte surgebam, ad confitendum tibi.* An non vigilum seruorum Bruno vigilantissimus, qui media nocte surgit, luciferum aspectaturus, priusquam discedit à choro?

33. *Bruno Carthusiæ eiúsque filii Angeli sunt ita clausi creaturis vt periculũ faciant priusquam aperiant ostiũ. Num pulsãs sit Rex gloriæ?* Nyssen.

Vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. Animæ non aptius ostium apertum obiiceretur, ne cogeretur Dominus pulsationi incumbere? Carthusianæ quidem sponsæ ostium vult Dominus esse obseratum ex clausulæ affectu: imò nec aperiri, nisi priùs sponsa rogitante: *Quis est iste Rex gloriæ?* An Bruno, filiique Carthusienses Angeli, de quibus Dauid asserit pulsanti Domino interrogasse: *Quis est iste Rex gloriæ?* Nyssenus hom. 15. in Cant. *Comparat nos Dominus cum Angelis, siquidem vigilanter Deo paremus. Et vos, ait, similes hominibus expectantibus Dominum suum. Vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. Scilicet factis nuptiis, & in thalamum mysteriorum admissa iam sponsa, expectabant Angeli reditum Regis Ecclesia ad naturalem beatitudinem, & gloriam.* Angeli expectantes, interrogant pulsantem Dominum: Quis est iste Rex gloriæ? Bruno Angelus ita (de Carthusiensium more) cellulæ portas clausas habet cuilibet creaturæ, vt periculum faciat aperturus, Num sit Deus ipse, qui pulsat?

PARS QVINTA.

ROMVALDVS.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput decimum nonum Matthæi perquire à Tom. 4. lib. 1. Part. 4.

PROLVSIO.

ALIOS sanctissimos Diuos Deus promittit, sessuros in Ecclesiæ firmamento: *sedebitis & vos super sedes iudicantes*, &c. Romualdum autem non promittit sessurum, sed futurum sedem, qua & Christus & Ecclesia requiescat. Ad solitudinem properantem Christus eligit deliciarum suarum paradisum: ad eum Pontifex, seu Ecclesia diris persecutionibus agitata tequie potitura diuertit. Iam videor audire, *Fiant luminaria in firmamento cœli*, Gen 1. Vbi Origenes, *ita in nobis fieri potest, si tamen*

tamen studeamus & nos vocari, & effici cœlum. Luminaria habemus in nobis, quæ illuminent nos, scilicet Christum, & Ecclesiam, Solem & Lunam. Christus enim est lux mundi, & Sol iustitiæ: Ecclesia sicut Luna suscipit lucem à Sole Christo, &c. Ergo Romualdus cœlum virtutum fulgore obiicitur, ad quod sedem sortituri (ex Equilini Episcopi sententia) Christus, & Ecclesia acti persecutionibus properarunt. Huiusce cœli fulgorem paucis illustrabo.

SECTIO V.

Dominica Sedes.

TEXTVS.

VERS. 27. ECce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? 28. IESVS autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim iudicantes duodecim Tribus Israël, &c.

IN ROMVALDVM
PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS
CIRCA LITERAM.
EX DOMINICA SEDE.

OBSERVAT. I

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Mirabilis erga Deum Romualdi dilectio ostenditur, dum adolescens voluptatibus addictus, cupiebat Christum in deserto requirere, & sequi feruentissimè.

Mirabile id; nihil enim adolescenti impudico magis adnatum, quàm vel Deitati insidias collocare.

1. *Peccatorem esse deuoiū, & ad res sacras affectū, signum prædestinationis.* Interl.

AD illud: *& secuti sumus te,* addit Interlinearis. *Quod est perfectio.* Quæ quidem supponit hominem penitus à mundialibus recessisse. Dum enim quis secularibus diuitiis, aut deliciis implicatur, haud potest nudum insequi Saluatorem. Si ergo quis adhuc seculi diuitiis, & voluptatibus illigatus afficeretur desiderio Dominum sequendi & imitandi, nos planè in admirationem abiperet. Vnde ingenuitatē huiusmodi viri commendaremus. Ratio est, quia addictus voluptatibus adolescens plerumque aduersùs ipsam Deitatem insurgit. At qui immundus cùm sit, amat Domino sociari, futuræ sacræ dilectionis incrementa subindicat.

2. *Bona indoles Romualdi amatoris eremi, vel cum voluptatibus indulgebat.* Equil. Episcop.

De D. Romualdo ait Episcopus Equilinus, *Romualdus Abbas Ordinis Camaldulensis, adhuc adolescens licèt carnis vitio procliuis existeret, tamen aliter Deo deuotus iam quasi Eremum appetebat.* Procliuis vitio carnis appetit eremum, IESVQVE dulcissimo amplexu frui? O futuræ perfectionis præsagium! Nihil tam adnatum impudico adolescenti, quàm insidias Deitati hostis acerrimi collocare.

3. *Impudicitia insidias collocat Christo, non illum sequitur.* Sap. 2. August.

Venite, (inquiunt impudici) *fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter; nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra.* Mox consequenter adiiciunt: *Circumueniamus iustum, morte turpissima condemnemus eum,* Sap. 2. Quid cum deliciis gladio? Imò vndénam gladius ad vulnerãdum Dominum, nisi ex voluptatibus? August. *Omnia horrenda, quæ timentur in scelerata, videte, de qua labe consurgant. Iam dudum dicebant, fruamur bonis,* &c. *nunc dicunt: Circumueniamus iustum. A talibus ligatus, cæsus, interfectus est Dominus.*

4. *Adolescentia impudica Christū persequitur.*

Preme particulam, *Tanquam in iuuentute.* Vt enim acueretur senum ira contra Saluatorem, aptè adolescentum recurrit ad libidinem. Non ergo mireris, quòd *Romualdus adhuc adolescens, licèt carnis vitio procliuis existeret, iam quasi Deo deuotus,* secuturus Christum, *eremum* appetebat?

5. Angelus mittitur ad Mariam virginitate conspicoam: *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilea ad Virginem.* Cui Cœlicola, *Aue gratia plena, Dominus tecum,* Luc. 1. Quærit Andreas Cretensis, Quónam modo inuenitur in Virgine, qui Angelum ad Virginem immisit? & respondet, *Virginitas Maria Dei est tutissimum ad inhabitandum asylum.* Ac si Deitas hostium timeret impugnationem. Certè & post diluuium sæpè vniuersa caro *viam corruperat*. Vnde Numen, adolescentiæ effrænatæ impudicitia minitante, ad locum refugij properauit, ad virginem profectus est fugiens impudicos adolescentes. Dum ergo Deus fugit vulnera impudicorum, *Romualdus adhuc adolescens, licèt carnis vitio proclinis existeret, iam quasi Deo deuotus, eremum appetebat*. vt iam ab exordio Romualdus mirandæ futuræ perfectionis documenta præberet. Cùm videris, peccatores erga res diuinas affectos, sacro qui intersint, qui audito I E S V, aut Mariæ nomine, soluantur in lachrymas, haud de illorum salute desperes. Conuertantur ad frugem meliorem, citò ad perfectorum cœtum recipientur.

Deus properat ad asylum virginitatis, persecutione affictus ab impudicis.
Luc. 1.
Cretens.

Observat. II.

Ad illa verba:

Et secuti sumus te.

Romualdus secutus est Christum in Camaldulensem solitudinem, qua quidem Diuus tanto constitit affectu, vt ostenderet, quàm à curis liberum gereret animum.

Solitudinis enim amor arguit animum omninò à secularibus abstractum illectamentis.

6. CVncti Diui Saluatorem sequuntur Apostoli, ac Euangelij ministri Christum sequantur ad vrbes properantem, solitudinis autem amatores, & qui propriæ solummodo perfectioni student, ad Eremum recedentem consequantur.

7. Audi Petrum de Natal. *Cùm Romualdi pater pro quodam agro cum vno eius propinquo litigaret, & Romualdo præsente, ipsum occidisset. Iuuenis quasi homicidij conscius quadraginta diebus pœnitentiam in Classis Monasterio perfecit. Postmodum Monasterium Classis ingressus triennium ibi in vita sanctitate peregit. Deinde Abbatis licentia ad quendam Eremitam Marinum nomine, qui in Venetia partibus degebat, deuenit, & sub eius disciplatu manere cœpit, ab eóque vita Eremitica obseruantiam imbibit. Post hac innumeris Fratribus congregatis, in multis locis cellas extruxit, & Camaldulensem Eremitarum Ordinem inchoauit.* Profectò eremiticæ amans solitudinis, ostendit cuncta seculi reliquisse, cum Apostolo fatus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

Romualdus amans Eremitica vita ostendis perfectè seculo renũciasse.
Equil.
Episcop.

8. Solitudinis amatores necessariò debent seculo omninò renunciare. Neque enim verè diligere poterit eremũ, qui seculi curis implicatur. *Haber autem Cineus recesserat quondam à ceteris Cinæis fratribus suis*, Iudic. 4. Haber ergo tabernacula transtulit, tetendítque in valle iuxta Cades, vt à suis etiam fratribus procul recederet, homo turbæ necessariò fugitans, qui Eremiticæ amator solitudinis. Hinc Moses, *Tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul*, Exod. 33. Vbi Procopius ad cap. 7. Isa. *Humanis enim se rebus eripiens, tentorium suum fixit extra castra. id est, vitam suam firmam, & perturbationibus vacuam reddidit.* Quàm à seculi perturbationibus securus Romualdus, qui tam amans extitit solitudinis.

Vel à fratribus recessit Haber Cinæus, qui amator erat solitudinis Eremiticæ.
Iudic. 4.
Exod 33.
Procop.

Ionadab Cinæorum secutus exemplum filiis præcepit, *Domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris; vt viuatis diebus multis*, Ierem. 35. Rabbi Dauid apud Maldonat. quod dicit, eos *multis diebus victuros*, idem reputat ac viuere apud solitudinem, quasi in Paradiso constituti. Vt autem Eremitæ hi huiusmodi vita pacifica fruantur, necessariò debent à qualibet seculari sollicitudine separari. Maldonatus, *Quod dicit eos multis diebus victuros, si hoc fecerint, tribuit humana natura, quòd possessiones hominem sollicitum, & anxium reddere soleant, & sollicitudo vitam minuat.* 9.

Decet Eremitas omnino à curis secularibus abstinere.
Ierem. 35.
Rabbi.
Dauid.
Maldon.

Miror profectò iuuenem viginti annorum tam perfectè seculo renunciasse, vt affectuosus amans Eremi, ad strictam cum Deo familiaritatem fuisse eleuatum. Potest Romualdus cum Iobo profari, *sicut fui in diebus adolescentia mea, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo*, cap. 29. Vbi Philippus præmens particulam, *in diebus adolescentia mea*, addit: *Magna virtus, atque præcipua erat in illo, Deique gratia singularis, vt in tempore adolescentia sua in secreto eius Deus cum suo familiarissimo moraretur.* Virtus planè magna Romualdi, singularis gratia Eremitæ viginti annorum cum quo Dominus in secreto eius tam familiariter commorabatur. 10.

Mirabilis iuuenis Romualdus ad Dei familiaritatè in Eremo assũptus.

Observat. III.

Ad illa verba:

Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Relinquens Romualdus, cùm esset viginti annorum totam reliquam vitam pro Domino, centum supra illos viginti annos accepit.

Assero, hominem diu viuere ex obedientia, ex Dei præsentia, & familiaritate.

RElìquit Apostolus cuncta secularia, vitam ipsam seculi diuisit, vt viueret Christo. Dominus autem munificentissimus vel illam vitam pro se relictam mirificè assolet prodocere. Ne aliquid offeratur Domino, quod non ineffabili prouidentia multiplicetur. 11.

Testor

12. *Romualdus viginti annorum pergit ad Eremum: centū supra viginti superstes.* Petrus de Natal.

Testor Romualdum, qui cùm viginti esset annorum, relicta seculari vita ad deserta confogit: cùm autem ex cella in cœlum transitū fecit, centum supra viginti annos ætatis numerabat. Equilinos Præsul ait lib. 5. cap. 128. *A carne migrauit ætatis suæ exactis annis centum viginti. Ex quibus viginti consumpsit in seculo, tres in Monasterio Classis, reliquos in Eremitico proposito.* Quàm verè Dominus Romualdo promissaretur: Qui reliquit annos seculares prome supra eos, quos habebat ætatis, *centuplum annorum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

13. *Diu vixit Romualdus ex mira obedientia, & submissione.* Petrus de Nat. *Offert Marino alteram aurem percutiendam quasi maxillam alteram.*

Profectò tot anni Romualdo non solùm dati fuere in præmium annorum, quos è vita seculari Domino litauit: sed & in præmium virtutum, quas in Eremo exposuit. Tribus illis prioribus annis Monasterij Classensis Prælato subiicitur. Ex eius licentia pergit ad Marinum Eremitam, *ab eóque* (loquor cum Petro de Natal.) *vita Eremitica obseruantiam imbibit, Psalteriumque rudis multis verberibus pulsatus didicit.* Porrò cùm his verberibus ea capitis pars, quæ vni auri respondet, percussus esset diu, & auditus obturatus iam esset, magna Marino humilitate exhibita dixit: Pater, si placet, circa alteram autem dehinc vulnera infer. O Christi discipulum veracem, qui proculdubio in vna maxilla percutienti præberes & alteram, si percutienti acriter, & obturanti vsum auriculæ vnius alteram percutiendam obtulisti! Hinc longæuitas Romualdi; obedientia enim & submissio maioribus præstita annos assolet multiplicare.

14. *Obedientia & submissio ad spiritualem parentem producit ætatem.* Ierem. 35. Maldon.

Redeo ad illud obseru. proximâ consilium, quod Ionadab, Cinæus filiis dedit: *In tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ*, Ierem. 35. vbi Maldon. innuit in *tabernaculis* Cinæorum submissionem ad Præsules, ac spirituales parentes significari. *Quasi dixerit Ionadab: Si vultis diu viuere super terram, obedite parenti vestro præcipienti.* Quid mirum Romualdum diu vixisse, si in Eremitico tabernaculo degens non solùm patri Marino præcipienti obediuit, sed & acriter verberanti.

15. *Ex Dei præsentia ortum duxit diuturnitas vitæ Romualdi.* Deut. 34. Abulens.

Addo diuturnitatem vitæ Romualdi ex Dei præsentia ortum simul duxisse. Profectò Rechabitæ, siue Cinæi in sua illa solitudine Dei assidua præsentia fruebantur. Quis autem dubitet familiaritatem cum Deo vitam extendere? An non Moses ex familiaritate cum Deo, ex crebris eum Numine colloquiis vltra centum annos produxit ætatem? *Moyses* (textus ait) *centum & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt*. Deut. 34. Vndénam Mosi vitæ longæuitas? Pulchrè Abulensis quæst. 3. *Moysi ex familiaritate, & præsentia Dei vigor, & vires proueniebant; quia* scilicet *moratus est, & collocutus cum Deo.* Quid conuenientius Romualdo tot annos, quot Moysés, numerante? Num non Romualdo ex familiaritate & præsentia Dei vigor, & vires proueniebant.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, sedebitis, &c.

Sedit Romualdus tanquam Deus imperans creaturis omnibus, quia perfectissimè Domino, quem sequitur, obediuit.

Obediunt enim cuncta ei, qui Prælatis, pro Deo, humilem exhibet obedientiam.

His, qui perfectè Dominum quocumque ierit, secuti sunt, dum promptè Prælatorum obedientiæ submittuntur, Dominus promittit fore, vt eis cuncta subiiciantur. *Sedebitis & vos.* Cur addidit illud *&*? Certè vt innuat Dominum esse æmulaturos. Sedet Christus in sede maiestatis? Imperat cunctis creaturis? Cuncta ei submittuntur? *Sedebitis & vos.* Obedientibus omnia subiicientur. 16.

17. *Romualdi obedientia triumphum egit.* Laurent. Iustin.

Mirabilem planè Romualdi discipuli iam Classensis Abbatis, iam Marini Eremitæ obedientiam esse profiteor, cui deberi super cunctas creaturas imperium agnosco. *Vir obediens loquetur victorias.* Laurentius Iustin. lib. de ligno vitæ, cap. 3. *Obedientia facit hominem triumphare.* In militia exacta exprimitur obedientia. Miles exactè Ducibus obtemperans victorias loquitur, quia ad obedientiam suam vel non subditos hostes adducit. *Sedebitis & vos.*

18. *Obedienti Iosue sol, & Luna obediere.* Iosue 10. Hieron.

Iosue Dominum præcipientem audiebat, semper eius submittebatur voluntati. Sedit & ipse, & Soli, ac Lunæ non subditis imperauit. *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. Steterúntque Sol, & Luna*, Iosue 10. Vndénam Soli ac Lunæ obedientia tanta? An subditi Iosue potestati? Minimè, sed Dei solius sedentis submittuntur ditioni. Attamen viderunt & Iosue sedentem, & imperanti submissi sunt, quia & ipse semper Dominum imperantem audierat. D. Hieronymus ad Psalm. 143. *Iosue solus imperat Soli & Lunæ, & stat. Homo iubet, & cœlum audit. Audit illum cœlum, quia ipse audiebat Dominum.*

19. *Abrahamo obedienti filij Heth obedientiā præstiterunt.* Gen. 23. Abulens.

Abraham Dominum difficilè imperium imponentem audiuit: *Tolle filium, quem diligis Isaac*, &c. Postmodum autem filii Heth subditi minimè, eius obedientiæ vltronei submittuntur. *Princeps Dei es apud nos*, Genes. 23. Non Princeps mundialis, sed Dei Princeps, tanquam Deus nobis poteris imperare. Vndénam tanta à non subditis Abrahamo submissio impenditur? Respondet Abulensis, *Quando filium suum voluit immolare, pro tanta obedientia Deus fecit, vt omnes gentes in circuitu cognoscerent famam eius, & crederent eum Dei familiarem.* Siue quodammodo Deum alterum, quia *amicus alter ego.* Profectò Deo promptè obedientes ad eam cum Deo necessitudinem eleuantur,

F 2 vt

vt tanquam dij à cunctis creaturis existimentur, & eorum voluntati vltroneè submittantur.

20. *Obedienti Romualdo omnes creaturæ obedierunt.* Petrus de Nat. *Homines submittitur Dino.*

Vberem habeo in Romualdo argumenti confirmationem, cuius vita tota, post miram illam ad virumque Magistrum submissionem, continuatum miraculum videtur extitisse: obedientibus Eremitæ cunctis creaturis, imò *Domino* veri Iosue voci *obediente. Miraculis maximus*, ait (Equilinus Episcopus) *& stupendus hic sanctus effulsit. Cùm rusticus familiaris domus Romualdo conquestus fuisset, quòd quidam diues vaccam sibi rapuisset: & sanctum vaccam repetentem vir ille derisisset: vaccámque coctam cum aliis in conuiuio ederet, os subitò in gutture raptoris transuertitur, & ille continuò suffocatur. Comitem quendam monito ad pœnitentiam adduxit, & ad Religionem incitauit. Parentem ad seculum è Monasterio redire curantem, in sancto proposito confirmauit. Dæmonem orationis muniminе & percutientem, & territantem sæpe repulit.* Sic homines & spiritus immundi alteri Abrahamo se ipsum Domino litanti obedientiam præstitere, clamantibus cunctis: *Princeps Dei es apud nos*: & infeliciter suffocato, qui non submittitur Romualdo præcipienti.

21. *Obediens Romualdus Princeps apud homines, Medicus, & pane abundans.* Petrus de Nat.

Princeps apud nos Romualdus? O quanta nobis incolumitas; quia medicus est, & in domo eius est panis! *Fratrem Gregorium solummodo insufflans, a dolore capitis sanauit. A scabie vlcerosa ter ipsum aqua sola perfundens, mundauit. Verùm alium deosculans capitis liberauit ab insania. Discipulum, quem malignus inuaserat spiritus ob id solum, quia eo absente, non petita licentia, lectum eius ascenderat, ab infectione eripuit. Vxorem cuiusdam, quæ virum, quem sanctus conuerterat, ab ingressu Ordinis prohibebat, porrecta ei buccella panis, benedicta, adeò pacauit, quòd virum exinde in pace dimisit. Puerum a dæmone vexatum, oblato ei pane benedicto, liberauit.* Denique Romualdi aduentantis ad Sutriam inuocatione, *dum Eremitæ piscibus pro eius aduentu carerent, quidam frater in stagno paruissimo, vbi nunquam piscis visus fuerat, Thamum misit; & piscem mox adeò magnum cepit, quod ipso die ad esum sufficit.* An non Princeps Romualdus Medicus est, & non solùm panibus, sed & piscibus abundat? Accurrite ergo Eremitæ, & facite eum Regem, profantes in deserto: *Princeps Dei es apud nos.*

LIBER QVARTVS.

AVGVSTINIANI.

PARS PRIMA.

AVGVSTINVS.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARIVS literalis ad caput quintum Matthæi.

Panegyrici Morales circa litteram in Auguſtinum.

PROLVSIO.

Ccleſiæ lucem Deus Auguſtinum ſuccendit, poſtquam ſine luce ſolare corpus ingenio quidem, & ſubtilitate magnum conſtituerat. Vt Ioannis Baptiſtæ ſuper cunctorum humeros præcellentis magnitudinem Lucas oſtenderet, ait: *Eliſabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini, & cognati eius, quia magnificauit Dominus miſericordiam ſuam cum illa*, cap.1. Tam magnus enim Ioannes, vt parens Dei miſericordiæ magnitudine repleretur. Cùm Auguſtinus è ſeculari vanitate eſt ortus Eccleſiæ, & cum ipſo, & cum Eccleſia Deus ſuam magnificauit pietatem. Dionyſius Carthuſ. ſerm. 2. de D. Auguſt. *Sicut Creator ornauit cælum ſyderibus, ſic animam excellentiſsimi Auguſtini decorauit virtutibus: & verè mirificauit miſericordiam ſuam in illo, & in Eccleſia; quia repentè, ac mirabiliſsimè eſt præuentus, tactus, & immutatus, illuminatus, atque accenſus. O quàm infinita fuit miſericordia Dei! quia iuxta menſuram excellentiæ eius in naturalibus data eſt ei excellentia in donis gratuitis, quibus Eccleſiam illuſtrauit.*

Ligni vitalis, ſeu Fundatorum, FRVCTVS QVARTVS.

MATTHÆI CAP. V.

VERS. 13. VOs eſtis ſal terræ. Quòd

PARAPHRASIS.

OPus *eſt ſale, non multo, ſed efficaci, vt quidquid contigerit, afficiat. In Apoſtolis viuidus Euangelicæ charitatis*

ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltrà, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

15. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.

16. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

17. Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem, aut Prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere.

18. Amen quippe dico vobis: Donec tranſeat cœlum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

19. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum: qui autem fecerit, & docuerit; hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

charitatis vigor perſeueret oportet. Alioqui ſi veſtri quoque mores fuerint amore laudis, cupiditate pecuniarum, aut metu mortis infatuati: quid tandem erit reliquum, quo inſulſa multitudinis vita condiatur? Futurum planè vt in extremum hominum contemptum veniatis.

14. *Talis ſit vita, doctrináque veſtra, vt omnibus rectè viuendi dux ſit intuentibus. In vobis exiguus lapſus fœdi criminis inſtar erit. Eſtis enim veluti ciuitas in edito monte collocata, quæ etiam ſi cupiat, celari non poteſt.*

15. *Ideo ſal adhibetur, vt condiat: ideo ſol datus eſt orbi, vt luceat: ideò ciuitas in montis cacumine conſtruitur, vt omnibus ſit conſpicua: ideo lucernam accendunt in ædibus, vt luceat omnibus qui in domo verſantur, & ideo non condunt accenſam ſub modio, ſed imponunt candelabro, quo lumen eius magis poſsit ad omnes peruenire.*

16. *Luceat igitur lux veſtra, imo mea, Patriſque cunctis mortalibus; vt contemplantes vitam veſtram undequaque puram, glorificent Patrem veſtrum cœleſtem, cui omnis honos, & gloria debetur.*

17. *Hæc noua præcepta cùm auditis, quæ nec Moſes tradidit, nec Prophetæ docuere: nolite ſuſpicari, me inducere legis ſolutionem. Nequaquam in hoc veni, vt legem nouis præceptis abrogem; ſed vt legem abſoluam, ac perficiam. Nihil enim illa præcipit, quod hactenus à me non obſeruatum queri aliquis valeat.*

18. *Illud certum habetote, adeò non facimus irritam legem, vt ex ea ne minimum quidem elementorum iota, imò ne apiculus quidam ſit ex vniuerſa lege periturus. Vſque adeò nihil in ea ſcriptum eſt, quod non ſit perficiendum. Stultum autem ſit expectare futurum, quod iam præſens ſit: inſanum, ſic vmbris delectari, vt res veras aſpernére.*

19. *Qui ergo ſoluerit vel vnum ex his præceptis minimis, quæ nunc Moſaicæ legis præſcriptis adiicio: quum tamen doceat obſeruandum, quòd ipſe per imbecillitatem non præſtat: minimus, ac contemptiſſimus habebitur, adeò, vt ni profecerit ad meliora, prorſus ſit ab Euangelico contubernio excludendus. Cæterùm qui docuerit, hæc minuta non eſſe negligenda, quæ procul arcent ab iis, quæ vetat lex: & quod docet, præſtiterit, is demum magnus, admirandúſque cœlorum in Regno habebitur.*

SECT.

SECTIO PRIMA.

Sal & Sol.

TEXTVS.

VERS. 13. VOs estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. 14. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita; neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum; vt luceat omnibus, qui in domo sunt.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Sale.

1. *An demulceat Dominus Discipulos.* Chrysost. VOs estis sal terra.] Dominum demulcere laudibus hoc loci Discipulos *homil.* 15. D. Chrysostomus existimauit. *Postquam provt oportuit, ad virtutum studiu cohortatus est, rursus eos laudum admixtione permulcet.* Laudari enim aliquando subditum à Prælato rectæ actionis confirmatio est, ad futura rectiùs gerenda opera excitatio. *Auctoris mens,* Aptiùs tamen crediderim Dominum discipulos documentis instruere, & quales esse debeant, vna & altera similitudine indicare. Inprimis cum Sale, deinde cum luce contulit.

2. *Cur sal terra Apostoli.* Philo. *Estis sal terra.*] Cur Apostoli sal terræ dicantur? Quia doctrina, & sanctitatis exemplo homines insulsos coodiere, & à vitiorum corruptione liberarunt. Philo lib. de offer. vict. *Sal conseruator est corporum, secundo post animam ordine. Nam sicut anima causa est incorruptionis corporum: sic sal quam diutissimè tuetur ea, redditque quodammodo immortalia.* Hieron. Hieronymus autem, *Sal appellatur Apostoli, quia per eos vniuersum hominum genus conditur.* Chromat. Vberiùs Chromatius, *Sicut sales, cùm operantur in carne qualibet, corruptelam non admittunt, fœtores auferunt, sordes expurgant, vermes non sinunt generari: ita & cœlestis gratia, quæ per Apostolos data est, simili exemplo in nobis operatur. Aufert enim carnalis concupiscentia corruptelam, peccatorum sordes expurgat, odorem malæ conuersationis excludit, vermes delictorum non sinit generari, id est, de corpore libidinosas, & mortiferas exsurgere.*

3. *Quid de sale mystice Patres?* Gregor. Plura Patres circa salis similitudinem accommodata & Apostolis, & viris Euangelij ministris innuerunt. Gregorius 2. part. Past. cap. 4. *Fuerunt Apostoli sal terra, id est, mundi sapientia.* Remigius, *Sal per aquam, & ardorem Solis, & per flatum venti in naturam alteram commutatur: sic & Apostolici viri per aquam Baptismi, & ardorem dilectionis, & flatum Spiritus sancti in spiritalem regenerationem commutati sunt.* Hilar. Hilarius, *Apostoli sunt rerum cœlestium prædicatores, & æternitatis velut salitores. Meritò sal terra nuncupati, quia per virtutem doctrinæ quasi salientes æternitati corpora seruant.* Nec solùm incorruptioni, sed & sapori sal Apostolicum deseruisse Patres affirmant. *De sapore & sale.* Patientiæ, humilitati, modestiæ, paupertati, obedientiæ, virtutibúsque reliquis diuinum quendam saporem viri Apostolici præstitere. Insulsa laborum tolerantia, imò amara: haud arrident carnis palato humilitas, paupertas. At Apostolico sale conditæ placent adeò vt homines esuriant, & sitiant illis saginari: *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam,* Matth. 5. Matth. 5.

4. *A sale sterilitas.* Hieron. Iudic. 9. Quid de sterilitate à sale proueniente? Hieronymus, *Legimus vrbes quasdam ita victorum sale seminatas, vt nullum in ipsis germen oriretur.* Amalech Sichem sale seminauit. *Cepit vrbem interfectis habitatoribus eius, ipsáque destructa, ita vt sal in ea dispergeret,* Iudic. 9. Abulens. Facit Abulensis, quæst. 45. *Causa sterilitatis per Sal apparet. Quia terra ante diluuium erat valde fertilis. Et eius tempore homines viuebant in ætate quasi mille annorum. Mox autem post diluuium incœpit esse vita humana in trecentos annos. Hoc non fuit principaliter nisi propter dispositionem terræ vitiatam in virtute alimentorum. Fuit enim terra corrupta salsugine, intrante Oceano, & effuso super omnem terram: & aqua maris pro salsugine reddit terram sterilem.* Apostolicum ergo sal & fœcunditatem terræ attulit, & sterilitatem: fœcunditatem attulit virtutibus, sterilitatem vitiis; nam vitia excedit, succum præbet virtutum germinibus

5. *Sal euanescit.* *Quòd si sal euanuerit, in quo salietur?*] Quid, salem euanescere? Tunc euanescere sal dicitur, cùm vanum fit, & inutile, amissa vi saliendi. Græcè μωρανθῇ, id est, si sal infatuatum fuerit, & insulsum. An verbum *salietur* sit impersonaliter accipiendum? Minimè, sed passiuè, ac si dicas. *In quo salietur ipsummet sal?* Constat ex Marco, *Bonum est sal. Quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis,* cap. 9. Marc. 9.

6. *Sal infatuatum.* *Ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.*] Nullius pretij, aut vtilitatis sal est insulsum, in plateas mittitur è fenestra, à prætereuntibus conculcatur. Idem vobis eueniet, si fidei ac charitatis acrimoniam amiseritis: vestro inepti muneri, foras proiiciemini. Verti sic potest ex Græco, si sal fatuum, & stultum fiat, id est, Insulsum. Doctor qui euanescit, qui Doctori necessariâ

virtutem, doctrinámque amittit, is *μωραίνεται*, id est, fatuus, & stultus est, cùm tamen sibi sapere egregiè videatur.

7. *Sal nō potest alio sale saliri: secus in hominibus Euāgelicis.* Porrò quamuis in sale verum sit non posse alio sale saliri: tamen haud videtur in homine posse verificari. Si enim homo saliendi vim amiserit, ab alio potest homine condiri, doceri, excitari. Respondes, Apostolos quibuscum Dominus loquebatur, nullos alios habuisse Doctores, à quibus possent edoceri: quamobrem si ipsi salis vim amitterent, nullum aderat aliud sal, quo conditeorur. August. *Si vos,* ait Augustinus, *per quos condiendi sunt populi, amiseritis Regnum cælorum, qui erunt homines,*&c. Aptiùs dixero interrogationem hanc non impossibilitatem, sed rei difficultatem indicare. Difficile enim est Doctórem corrigere infatuatum. Hieron. Hieronymus, *Si Doctor errauerit, quo alio Doctore emendabitur* ? O quàm difficile euanescens Lutherus, aliique hæretici ad mentis sanitatem reuocarentur. Foras extra Ecclesiam immissi ab hominibus conculcantur.

§. II.

De Sale.

8. *Apostoli totius orbis lux.* Chrysost. VOs estis lux mundi.*] Prophetas Deus olim ad Israëlitas, Apostolos nunc ad omnes gentes misit illuminandas: ideò illos totius orbis lucem appellat. Chrysostomus hom. 15. *Non ad duas vrbes, aut decem, aut viginti: neque ad vnam vos mitto gentem, sicut mittebam Prophetas: sed ad omnem terram prorsus, ac mare, totúmque mundum, & hunc variis criminibus oppressum.* Luc. 1. Præcinit Zacharias, *Illuminare iis, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis,* Luc. 1. Hilarius, Hilar. *Mundus extra cognitionem Dei positus, obscuris tenebatur ignorantia tenebris; cui per Apostolos scientia lumen inuehitur, & cognitio Dei claret.*

9. *Apostoli sol mundi.* *Lux mundi.*] Id est, Sol. Hic non vnam illuminat vrbem, aut Regnum, sed totum orbem terrarum complet splendore: sic Apostoli non vnam ciuitatem & gentem, sed omnes gentes illuminarunt. E cœlo Sol emicat: Apostoli in cœlis mente versantes, iuxta illud: *Nostra conuersatio in cœlis est,* Phil. 3. splendore mundum compleuere. Phil. 3. Remigius, Remig. *Sicut Sol dirigit radios suos, ita & Dominus, qui est Sol iustitiæ, direxit Apostolos suos, ad effugandas humani generis tenebras.* Caietanus putat dici Apostolos lucem mundi, id est, lucernas, Caiet. *Lux non vt Sol, hoc namque est Christo proprium; sed lucerna.* At quamuis proprium sit Christo Solem esse mundi, tamen eandem similitudinem potuit Apostolis communicare. Fuerunt quidem mundi Soles, Astra, lucernæque extitere, luce à summo Sole Christo accepta.

10. *Apostoli ciuitas supra montem.* Caietan. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Caietani præfero expositionem. Supremis officiis Pastorū claritatem status adiungit necessariò comitantem. Primò excelsitudine perfectionis significata per celsitudinem situs ciuitatis in monte positæ. *Intendit enim per hanc similitudinem, quòd sicut ciuitas super montem posita non potest abscondi: ita vos ciuitatem spiritualis Ierusalem constituentes sal & lux mundi, in tam celso culmine estis, quod non poteritis occulti manere; sed manifesti patebitis palam.*

11. *Lucerna super candelabrum.* *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* Altera ratio est, ex intentione ipsius Christi, quam declarat ex similitudine intentionis hominum lucernam accēdentium. Caietan. *Sicut hominum* (adiicit Cardinalis) *accendentium lucernam intentio est, accendere illam, non vt ponatur sub modio occultante illam: sed vt ponatur super candelabrum, & luceat omnibus, qui in illa domo sunt: ita ipse accendit eos in lucernas, non vt poneret illos sub latebris; sed super candelabrum Ecclesiæ, in superiori loco, vt luceant omnibus, qui in domo totius mundi sunt.*

12. *De Modio.* Quid Modius? Mensura est rerum aridarum, sub qua commodè poterat abscondi lucerna. Sensu quidem morali, ille dicetur sub modio lucernam, siue lucem suam ponere, qui suam doctrinam non in omnes diffuderit: sed nobilibus solùm, aut diuitibus impertierit.

IN AVGVSTINVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM.

EX SALE ET SOLE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Augustini terræ sal vtilissimus, qui egregiè salis proprietates, expleuit, sufficit solus Ecclesiæ.

Innuo, vnum perfectum Euangelij ministrum pro mille.

13. *Descriptio perfecti Doctoris, aut Euangelij ministri.* FAtur Hieronymus, *Legimus, vrbes quasdam ita victorum sale seminatas, vt nullum in ipsis semen oriretur.* Porrò Victor mortis, ac tartari Christus mundum victum ita sale seminauit, vt præclarissima germina proferret. Hieron. Hoc sale virginitatis lilia effloruere, Martyrij rosæ, humilitatis violæ, charitatis, reliquarúmque virtutum præclarissimi flores, & fructus toto orbe parturiuntur. Hic sal succum terræ non excedit, sed summam

affert

Psalm. 15. affert fertilitatem. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum*, Psalm. 15. Vt Deus hanc mundi corroptionem, putredinémque sanaret, salem misit in mundum.

14. *Nihil egregio Doctore vtilius.* Cœlius Rhodig. Cœlius Rhodigin. lib. 6. cap. 1. *Vetus sententia est, à celeberrimus vtriusque lingua authoribus literis commendata, totus corporibus nihil esse vtilius Sale, & Sole.* Addidit, *Adstringit sal, siccat, alligat, putrescentia quoque corpora ita vendicat, vt ea durent per sacula. Quod AEgyptiorum comprobant instituta, quibus mortuos sale condire, mores fuisse planè Herodoto credimus.* Quid, quæso, vtilius animis Sale, & Sole? Barrad. *Adstringit Apostolicus sal, siccat, alligat, & corruptionem peccatorum, putredinémque depellit. Sal, quo AEgyptij mortuos condiebant, vitam illis minimè afferebat; Apostolicus autem sal vita carentes a morte excitat.* Sic noster sapientissimus Barradius.

15. *Ex perfecto Doctore vniones cælestes procreantur.* Plinius *lib. 9. cap. 35.* scribit, *Concha capiuntur retibus, multo deinde sale obrutis in vasis fictilibus, erosa carne omni, ucleos quosdam corporum, id est, vniones decidere in ima.* Haud aliter Apostolicus sal carnem nostram erodat, seu mortificet, purissimi exorientur vniones, fulgentissimæque virtutum gemmæ progignentur.

16. *Ad condimentum Ecclesia vnus Doctor egregius sufficit.* Chrysost. Porrò vt condiatur cibus, non magna salis copia opus est. Vt populus condiatur pauci sufficient Sacerdotes, vnus pro mille si salis habuerit acrimoniam. Chrysostomus hom. 1. ad Popul. *Sufficit vnus homo fidei zelo succensus, totum corrigere populum.* Addit Pater, *Cùm non vnus tantum, neque duo, vel tres: sed tanta sit multitudo, qua negligentium curam possit attingere: non aliunde, sed per torporem vestrum, non per impotentiam plures pereunt, & labuntur.*

17. *Augustinus solus Ecclesia suffecit, vt praseruet, vt condiat.* Profectò ille, qui *exiuit vincens, vt vinceret*, totum orbem victum sale vtilissimo seminauit Augustini doctrina, quæ toti orbi sola sufficeret. Vnus Augustinus condiuit Ecclesiam. Tolle Hierooymum, Basilium, Hilarium, Ambrosium, Chrysostomom, reliquósque egregios Ecclesiæ Doctores, eorum conticescant linguæ, volumina sileant: solus Augustinus loquatur, scribat. Rogo, an sufficiet, vt sale valeat Ecclesiam condire? Audi ex Possidonio Episc. Calamen. Possidon. *M sit aliquando ad Hieronymum duos Diaconos. Augustinus, vt Discipuli Doctoris essent, & referrent, qua ab eo didicerant. Cùm autem aliquando rogarent Hieronymum, vt scriberet contra Pelagium hareticum, contra quem Augustinus scripserat, dixit Hieronymus: Quis aliquid nouum scribere poterit contra Pelagium, aut melius, quàm scripsit Augustinus?* Quódnam, quæso, fidei mysterium Augustinus inconditum reliquit Apostolico sale? Post Augustinianum autem coodimentûm quisnam Doctor non Hieronymom imitabitur, proclamans: *Quid aliquod nouum, vel melius scribere poterit, quàm scripsit Augustinus? Sufficit* ergo, (rursom Chrysostomus,) *vnus homo tanto fidei zelo succensus totum orbem corrigere.*

18. *Quid vtilius Ecclesia Augustiniano sale, & sole?* Carth. Quid animis totius Ecclesiæ vtilius Augustiniano Sale, & Sole? Hoc sale præparatus totus orbis fit paradisus. Dionysius Carthus. serm. 1. *Cum a Mediolano post suum Baptismum redijsset ad Africam, instituit Monasterium Clericorum, cum quibus cœpit communem ducere vitam, & viuere iuxta modum, quo sub Apostolis vixit Ecclesia primitiua. Vacauit orationibus, ieiuniis, studio, editioni librorum, instructionique proximorum adeò, vt solus ipse Sal, & Sol orbi sufficere videretur.*

19. *Augustinus quasi in Deum totius Ecclesia.* Olim Deus Moysi, *Ecce constitui te Deum Pharaonis.* Ac si diceret, Toti te Ægypto præficio, sufficis Regoo toti, qui te ineptum reputas, vt Legati fungaris officio. Augustino Deus, Constitui te totius Ecclesiæ quasi in Deum. Qui humilitatis prætextu te existimas salem infatuatum, (sic Possidonius,) toti Ecclesiæ velut Numen exsurgis. Vocabulum illud: *Augustus* Deo propriè vniuersi orbis Principi quadrat, Augustinus quasi Augustus paruus, sicut Antoninus paruus est Antonius. *Augustinus Augustus paruus.* Liceat fari Augustinum quasi paruulum esse Numen Ecclesiæ. Homo *Microcosmos*, siue Mundus paruus. Augustinus sit paruus Augustus, siue Deus, vt toti sufficere Ecclesiæ videatur. D. Benedicto Deus sub vnico Solis radio vniuersum orbem colligatum, seu con tractum ostendit. *Vno in Augustino velut in Solis radio totus orbis continetur.* Quod si obiicias, quónam modo radius paruus poterat totum orbem complecti, Gregorius respondet, Gregor. *Videnti Creatorem, angusta est omnis creatura.* Aptiùs respondebo, è Sole Deifico adeò augustos radios procedere, vt quemadmodum Sol ipse totum orbem complectitur, ita & radij Solis quidem gerentes imaginem eundem orbem capere videantur. Sub vno radio Augusti Solis Augustino tota Ecclesia colligata conspicitur, quia æmulator Solis toti sufficit orbi terrarum.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis sal terra.

Augustinus Ecclesiæ sal priùs in se expertus est incorruptionem ex mira actionum sanctitate.

Priùs enim Euangelij minister, aut Doctor in se debet præsentire, quod in alijs studet efficere.

20. *Ordinis Eremitica commendatio.* Vidimus salem haud posse ab alio sale saliri obnoxium corruptioni. Sal in se sanitatem, aut præseruationem, aut saporem in se præsentire debet prius, quàm præseruandi, aut condiendi muneri incumbat.

21. *Conditur primùm Augustinus, quàm alios condiat.* Carthus. Equidem Deus ad perfectissimi salis naturam Augustinum adduxit, prius quàm Ecclesiæ exponeret saliendæ. Dionysius Carthus. serm. 2. *Fidem Catholicam Deus per beatissimum Augustinum plurimum exaltauit. Et primò ipsum sacratissimum virum,* (qui futurus erat Ecclesiæ sal) *mirabiliter confirmauit in fide, atque condidit in fidei veritate. Mox autem per eius verba, atque scripta, per eius opera & prodigia vniuersam illuminauit Ecclesiam.* Addit appositè, *Quomodo ergo condiuit in fide? Vtique potissimè fecit hoc Deus, tam supernaturaliter ac piissimè operando* in

in anima eius, & tales actus peragendo in ea, quos ipſe ingenioſiſſimus Auguſtinus euidentiſſimè experimentaliter ſciuit, non poſſe eſſe ex ipſo, aut naturalibus viribus, ſed ſolùm à Deo. Eis ſingularius, ac eminentius iſtud videtur eſſe conceſſum, per quos Deus alios decreuit docere, & confirmare in fide per verba, aut ſcripta. Præſenſit ergo Auguſtinus ſe à Deo eſſe conditum, & perfectiſſimum conuerſum in ſalem, vt poſſet ipſe Eccleſiam à corruptione hæreſum præſeruare, ac virtutum ſapore condire.

22. *Auguſtinus aqua ex iniquitate conuertitur prius, quàm aliorum efficiat conuerſionem.* Ioan. 2. Hilar.

Apud Cana Galilææ Chriſtus aquam mutauit in merum. *Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam,* Ioan. 2. Particulam illam, *initium ſignorum*, refero ad miracula, quæ ipſis in aquis Chriſtus erat excitaturus: hoc vtique eleuando elementum ad efficiendam gratiam in Bapteſmatis ſacramento. Prius ergo aquæ mutantur, quàm operam impendant hominum mutationi. Hilarius hom. 1. *Mutantur ſubitò aquæ, homines poſtmodum mutaturæ.* Auguſtinus qui biberat ſicut aquam iniquitatem ſi ſuauiſſimum non mutatur in merum, in ſalem coagulatur ſole iuſtitiæ emittente calorem, vt præſentiat in ſe mutationem, prius quàm hominum mutationem operari ſtudeat. Dionyſius Carthuſ. ſerm. 2. *Cùm Auguſtinus pluribus annis fuiſſet carnalibus vitiis grauiter inuolutus, repentè eſt immutatus. Et poſtquam tot annis vacauit voluptatibus prauis, ſubitò affectus, vnctus impletus eſt voluptatibus puris, ac optimis.* Collige cum Hilarij ſententia, *Subitò*, (ait Carthuſianus,) *affectus Auguſtinus. Mutantur*, (Hilarius inquit,) *ſubitò aquæ.* Experire in te prius mutationem, quàm cures aliorum agere condimentum.

Carthuſ.

23. *Aliquando conuerſus Auguſtinus conuerſioni, ac confirmationi Eremitarũ ſtudet.* Luc. 22.

Petro Apoſtolorum Principi Dominus fatur, *Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos*, Luc. 22. Precatus fuerat Chriſtus Patrem, ne Petri fides defectum experiretur: *Ego rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua.* Cur ergo prius conuertendus innuitur Apoſtolus, quàm conuertendis fratribus ſtudium impendat? Certè, quia Euangelij miniſter non ſolùm fide, ſed & operibus debet prius in ſe experiri mutationem, quàm aliis condiendis procedat. Auguſtinus ad fidem adducitur, & perfectis moribus informatur prius quàm doceat, & ſcribat. Dictum Petro à Domino ex ore Arnoldi Carnot. *tract. de verbis Domini, verb. ſitio. Exſurge, & bibe de fonte miſericordiæ; & aliquando conuerſus confirma fratres tuos: & in eadem menſura, qua propinatum eſt tibi, remetire eis: & ad formam tuam, qui ceciderit, adiiciat, vt reſurgat.*

Arnold.

24. *Fuit Auguſtinus potatus de miſericordia Dei fonte mirificè, vt alios potaret.* Carthuſ.

Apprimè conueniunt Auguſtino. Qui quidem de fonte miſericordiæ fuit abundantiſſimè potatus, Carthuſianus citatus, *Verè mirificauit Deus in Auguſtini conuerſione miſericordiam ſuam, quia cùm fuiſſet vitiis grauiter inuolutus, mirabiliſſimè eſt conuerſus.* An non vt fratres, ſiue totam confirmaret Eccleſiam? *Exſurge, & bibe de fonte miſericordiæ, & conuerſus confirma fratres. Mox poſt conuerſionem*, (adiicit Dionyſius ſerm. 3.) *ad ſua, & ad agros ſuos reuerſus ieiuniis, & orationibus cœpit vacare*, (ſic Petrus *egreſſus foras, fleuit amarè*,) *lectioni, & conſcriptioni librorum inſiſtere, corpus domare ab omni vitiorum immoderantia, impetu, & inquietudine abſtinere. Nam menſa frugali, ac parca iugiter vtebatur, oleribus, ac leguminibus contentus communiter.* Iam perfectè conuerſus de fratrum agit confirmatione. *Inter ea clauſtrum conſtituit Clericorum, cum quibus viuere cœpit in vita communi ſecundùm Regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam. In quanta autem manſuetudine Auguſtini ſubditi, humilitate, pace, patientia, concordia, ſobrietate, paupertate, dilectione, ſpiritualique ſtudio, atque munditia mentis & corporis vixerunt ibidem, patet ex ſermonibus Parentis ſanctiſſimi ad fratres illos in eremo.*

Eremitarũ Auguſtini ſanctitas mira.

25. *Auguſtino datum inſtituere Eremiticũ Ordinem, qui primo perfectionis verticem ſcandit.* Matth. 19. Luc. 22.

Cuinam, precor, Deus commiſit Clericos illos confirmare? Cuinam datum à Domino Eremitis ſapientiſſimis, ſanctiſſimis Regulam Apoſtolicam indicere? Ei planè, qui perfectiſſimè à ſæcularibus piaculis recedens, perfectionis eleuatiſſimum prius verticem ſcandit. Dixerat aliquando Petrus Saluatori, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*, Matth. 19. Huic ergo indictum eſt, *Confirma fratres tuos*, Luc. 22. Nam qui cuncta ſæcularia dimiſit, & Chriſtum ſecutus eſt ad eleuatiſſimum perfectionis verticem ducentem, aptus obiicitur fratribus confirmandis. Ambroſius lib. 10. in Luc. *Ille confirmare iubetur fratres, qui dixit: Omnia dimiſimus, & ſecuti ſumus te.* Datur Auguſtino fratrum Eremitarum inſtitutio, ac confirmatio, quia perfectiſſimè recedens à ſæculo ac Chriſtum ſecutus, aptè perfectiſſimæ Apoſtolicæ Regulæ præſcripta conſcribit.

Ambroſ.

26. *Qui prædicat à ſæculo quaſi ouis balat. Auguſtinus fit prius chorda dulciſſima, vt cantet Regulam Eremitis.* Damian.

An ſic poſſet perfectionem edocere fratres, cùm ſæculi voluptatibus indulgebat? Minimè verò. Pulchrè Petrus Damian. epiſt. 105. *Tu fili mi, vt prædicandi ſortiaris officium, imitare vel ouis exemplum. Quæ cùm viuit turpiter balat, mortua verò in inſtrumentis muſicis ſuauiter cantat.* Sic qui in ſæculo carnaliter viuunt, balare cum ouibus carnaliter poſſunt; nouiter explere Prædicatoris officium nequeunt. Balabat ouis Auguſtiniana apud ſæculum voluptatibus addictus in Cathedra, in voluminibus *turpiter*, eius doctrina execrabilis Eccleſiæ. (Vnde illud: *A Logica Auguſtini libera nos Domine.*) At poſt conuerſionem, poſtquam ſæculo moritur, ex huius ouis viſceribus ſuauiſſimæ chordæ perficiuntur, eius doctrina non ad illud: *Libera nos*; ſed ad *Te rogamus*, pertinere quis ambigat? Mortuus *in inſtrumentis muſicis ſuauiſſimè cantat* Auguſtinus. Profectò ordo Eremitarum dulciſſimis chordis Parentis factus eſt muſicum inſtrumentum, totius perfectionis voces emittens.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Vos eſtis ſal terræ.

Auguſtinus ſapientiæ ſal ex proprio penu cunctis ſapientiæ theſauros expoſuit Doctorum facilè maximus.

Aſſero Doctores eos verè eſſe, qui aliorum doctrinam ſic digerunt, vt velut propriam expromant; differat vix inter librum, & authorem.

27. *Auguſtini volumina elogiis efferre.* Remig.

IN ſale ſapientia cœleſtis exprimitur. D. Remigius, *Nullum ſacrificium ſine ſale, id eſt,*

ſapientia

sapientia cœlesti. Apud Deum quidem sapientia pelagus est, è quo sal Doctorum perficitur. Porrò Augustinus fons, seu pelagus salis toti exponitur Ecclesiæ, qui Doctorum Doctor maximus meritò debet appellari. Alij ex aliorum Doctorum riuis salsis sapientissimum conuertuntur in salem: Augustinus autem fons, aut pelagus, è quo sal perficiendus, promanauit.

28. Christus non ab aliis sapientiam emendicat, sed suam ipse habet, qui est ipsa scaturiens & perennis Patris sapientia. Ideo apud Thabor in conspectu Mosis, Eliæ ac trium Apostolorum Pater inclamat, *Hic est Filius meus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*, Matth. 17. Vbi D. Remigius, *Recedant vmbræ, lumen Euangelij sequimini. Ostenditur verò ille esse, de quo Moyses, Prophetam suscitabit vobis Deus.* Fatur Moses, *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit Dominus Deus tuus: ipsum audies*, Deut. 18. Preme particulam, *Prophetam sicut me.* id est, in quem Dei sapientia ita profluet, vt pelagi immensi Deifici imaginem exprimat. An sic Moses? Certè Filij sapientiam, vt tot Ecclesiæ Patres tot legis Doctores posset edocere, est imitatus: *Sicut me.* Augustinus equidem congregationi Doctorum exponitur, Christo clamante: *Ipsum audite*; suscitauit enim Pater eum Doctorem *sicut me*, id est, mei sapientiæ fontis, ac pelagi imitatorem: ex ipso eruditi accipiunt sapientiæ sales. De Christo Pater: *Ipsum audite*, ipse enim loquitur, & profert sua. De Augustino Christus: *Ipsum audite, sicut me*, quia à me edoctus, propriam sapientiam profundit.

Christus sapientia fons, quem Doctores omnes imitari debent: vt scilicet possimus ipsos audire, & non alios loquentes in eis.
Matth. 17.
Remig.
Deut. 18.

29. Senecam audi epist. 33. *Turpe est seni, aut prospicienti senectutem ex commentario sapere. Hoc Zeno dixit: tu quid? Hoc Cleanthes; tu quid? Quousque sub alio moueris? Et impera, & dic, quod memoriæ tradatur aliquid, & de tuo profer. Omnes itaque istos nunquam Authores, semper Interpretes: nunquam ausos aliquando facere, quod diu didicerant. Memoriam in alienis exercuerunt. Aliud est meminisse, aliud scire. Meminisse, est rem commissam memoriæ custodire. At contrà scire, est & sua facere, nec toties ad Magistrum respicere. Hoc dicit Zeno; & dicit Cleanthes: Aliquid intersit inter te, & librum.* An aliquis perlegat volumina Augustini, qui non illico clamet: Author est? Scire planè, non meminisse solùm ostenditur. Imò, Doctorum venia, ausim profari: Cuncti Doctores post Augustini edita volumina potius eius Interpretes, quàm Authores apparent; aut si Authores, iidem quidem, quia Augustinianæ doctrinæ imitatores. Nam adeò ingeniosi Doctoris eleuatæ sententiæ, vt illas interpretari solummodo possis, qui dum Interpres fit, iam Author existit.

Doctor debet proferre de suo, vt intersit inter Authorem, & librum.
Seneca.

Interpres fieri Augustini idem est ac Authorem existere.

30. Preme illam particulam: *Aliquid intersit inter te & librum.* Libri est aliorum notas, & conceptus referre: Auctoris est ex propria vena in alios, seu in volumina ipsa instillare sapientiam? Hoc præstitit Augustinus, Author egregius est, libros enim & Scripturæ sacræ, & præcedentium Doctorum sic absumptos digessit, vt vnum & verba, & scripta sapiant Augustinum. Ezechieli Dominus, *Fili hominis, quodcumque inueneris, comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israël*, cap. 3. Idem accidit Ioanni, cui Angelus, *Accipe librum, & deuora illud*, Apocal. 10. vbi Haymo, *Acceptum librum deuorare, est cum auiditate Scripturarum secreta recondere visceribus. Non dicit, Accipe, & bibe illum: sed deuora, id est, auide manduca.* Vt scilicet digestum volumen proferatur iam verbo, iam scriptis ex ore Doctoris. Augustinus auidè sacra volumina, Patrum scripta, humanæ eruditionis libros absumpsit, digessit, vt suos Author, non liber, conceptus proferat audientibus, seu legentibus.

Cuncta Augustini opera vnum supplẽt Authorẽ, quia absumpsit & digessit totius sapientiæ volumina, & sua fecit omnia.
Ezech. 3.
Apoc. 10.
Haymo.

Sigibertus *in Chron. anno 406.* de Augustini scriptis sic: *Librorum, tractatuum, commentariorum, epistolarum numerus plusquam ad mille triginta extenditur, multis numero non comprehensis.* At qualia cuncta? Hieronymus epist. ad August. *Certè quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus, à te positum, atque disertum est.* Absumpsisti sacra volumina, & aquæ vitæ vena perennis ex tuo ore procedit. D. Paulinus *epist. 37.* quæ habetur tom. 2. August. *Os tuum fistulam aquæ viuæ, & venam fontis æterno merito dixerim.* Alij Doctores riui quidem vitales, Augustinus à fonte immediatè accipiens vena est ipsius æmulatrix æterni fontis. *Aqua viua.* Viuit ne Augustinus? Sua volumina eum viuentem exprimunt. Possidonius in vita Augost. *cap. 31.* asserit à Poëta quodam hoc sepulchro Epitaphium exaratum fuisse: 31.

Quanta, ne qualia Augustini scripta.
Sigibert.
Hieron.
Paulin.
Augustini volumina vena aqua viua.
Possidon.

Viuere post obitum vatem vis nosse viator?
Quod legis, ecce loquor, vox tua nempe mea est.

An Deus Augustinus qui viuit vbique? Vbinam gentium Augustini non leguntur scripta. Theologi, Iurisprudentes, Concionatores, Philosophi, Mathematici, Medici, Grammatici euoluunt. Cathedris ac suggestis nomen resonat Augustini. Vniuersitatum aulis, si valida argumenta contorquentur, Augustini vigent ex doctrina. Si Doctores, si Concilia ostendunt mentem Augustini aliquod esse dogma, in silice inscribitur. Reddit rationem D. Paulinus epist. 35. tom. 2. August. *Quod ita miramur, atque suspicimus, vt dictata diuinitus verbo credamus.* Paulin.

Vidisti apud mensam vas salis in medio collocari, vnde cuncti conuiuæ accipiunt ciborum condimentum? Existima sapientiam cœlestem suam mensam apposuisse, iuxta illud: *Sapientia ædificauit domum, posuit mensam*, &c. Prou. 9. Doctores hærent mensæ sapientiæ, quæ in Augustino velut vase aureo apponitur, vnde omnes accipiant. Exclamat Paulinus epist. 31. tom. 2. August. *O verè vas salis, quo præcordia nostra, ne possint errore sæculi euanescere, condiuntur.* Condiuntur planè cùm sal illud ex aureo Augustiniano vase acceptum nobis à Doctoribus, à Concionatoribus ministratur. 32.

Augustinus vas salis, vnde cuncti Doctores accipiunt in ciborum condimentum: & præseruationem corruptionis.
Prou. 9.
Paulin.

Asserit Rupertus cunctas aquas inferiores ad fontem paradisi confluxisse, vt acciperent naturæ condimentum ab illa quasi *magni corporis mamma.* Potabiles aquæ condiuntur sale ad saporem, ne insulsæ è fontibus propinentur. Aquæ marinæ sal capiunt, ne stagnatæ corruptione afficiantur. Augustinus equidem *magna est* Ecclesiastici corporis *mamma.* Insipidi riui 33.

Est doctrina Augustini fons paradisi, è qua condiuntur aquæ cunctæ sapientiæ.
Gen. 2.
Rupert.

riui doctrinæ cuiusuis, si Augustini sale non condiatur. Deficiente sale Augustiniano, & verba, & scripta cuncta obnoxia existima corruptioni. *O verè sal, quo præcordia nostra ne possint euanescere, condiuntur: quo sapida cuncta redduntur.* En *fons* egressus *è medio paradisi*, Gen. 2.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Sol Ecclesiæ Augustinus, vitæ & doctrinæ fulgorem spargens.

Ostendo, Doctores, ac Concionatores, in morem Solis, & vita, & doctrina radiis debere decorari.

34. *Doctrinam, & sanctitatem Augustini commendo.*

STrabus Apostolos asserit lucem mundi, seu solem vitæ ac doctrinæ fulgorem spargentes. O Augustine, quàm pleno ore poteris sol Ecclesiæ appellari, ex radiis vitæ, ex doctrinæ cœlesti fulgore? Parentis magni elogia ex ore deuotissimi ac doctissimi filij Thomæ de Villanoua prælibare licebit.

35. *Augustinus velut Sol in Ecclesia refulsit.* Eccli. 50. Thomas à Villa. Dionys. *Sol Dei gerit imaginem.*

De Simone Oniæ filio fatur Ecclesiasticus, *Quasi sol refulgens, sic ille effulsit in Templo Dei,* cap. 50. Fatur Thomas serm. 1. *Sic Augustinus refulsit in Templo Dei,* seu in mundo. Asserit D. Dionysius *de diu. Nomin. cap. 5.* inter cunctas creaturas corporeas nullam esse ita Deo similem sicut solem. Quid est omnis corporea pulchritudo Solis pulchritudini comparata? *Qui præ nimia pulchritudine videri se sol non permittit, Deo fit similis, qui lucem habitat inaccessibilem. Pulchritudo eius omnia pulchrificat, eius virtus omnia viuificat, ex alto omnia corpora disponit, omnia illustrat, omnia conseruat. Sole recedente, omnia siccantur: Sole ascendente, omnia nascuntur. Hoc est,* addit Thomas,) *Sol suo modo corporibus, quod Deus est omnibus. In Sole enim Deus hominibus se depingit, in eo se figurauit, vt esset in eo quodammodo visibilis inuisibilis Deus.* De Patre dicitur, *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vlla,* 1. Ioan. 1. De filio autem, *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius,* Hebr. 1. De Spiritu denique sancto, *Ignem veni mittere in terram,* &c. Luc. 12.

1. Ioan. 1. Hebr. 1. Luc. 12.

36. *Augustinus & iustitia, & sapientia Sol est Dei æmulator, quasi in Ecclesia Deum orbi datus.* Eccli. 21.

Iam discursum Augustino accommodat. *Neque absonum videatur, quòd Pater Augustinus Sol Ecclesiæ nuncupatus sit. Solent enim iusti sapientes Solis vocabulo etiam in Scriptura sacra vocitari. Homo sensatus permanet vt Sol,* Eccli. 21. *vbi sapiens comparatur Soli. Si igitur quilibet iustus sensatus in Ecclesia Dei Sol nuncupari potest: nónne etiam Augustinus, qui non solùm vitæ sanctitate, sed etiam miro sapientiæ fulgore Christi Ecclesiam luce plena, & copiosissima irradiauit? Si sapientia lux est, quis in Ecclesia Dei magis lucet, quam Augustinus? A Sole omnia Astra lucent, ab Augustino omnes, qui post ipsum fuere, Doctores sapientiæ lumen arripiunt. Diuisiones gratiarum sunt, neque Sanctus dici potest, qui in aliqua virtute, vel gratia non extitit insignis. Est Augustinus insignis, iustus; sed quod est sapientiæ proprium, Scripturas intelligere, penetrare Sacramenta, nosse mysteria, innodata dissoluere, obscura propalare, hoc sibi iustissimè vendicat Augustinus. Etenim intellectus acumine, ingenij perspicacitate, disputandi acrimonia, inueniendi copia, disserendi subtilitate monstrum quoddam in natura fuit Augustinus. Qui humanæ intelligentiæ,* (attende,) *terminos, irradiante Deo, visus est transcendisse, vir intellectu & sapientia prope diuinus* En Augustini Solem Solis iustitiæ fulgorem æmulantem.

Cuncti Doctores à Sole Augustino elucent.

37. *Quatuor modis Sol Augustinus refulsit fide, sapientia, vita, regimine.* Thomas à Villa.

Iam verò quónam modo Augustinus refulsit in Dei Templo, exponit. *Quatuor* (Præsul adiicit,) *modis aliquis in Templo Dei lucet, scilicet fide, sapientia, vita, regimine. Ista sunt quatuor luminaria, siue quatuor fenestræ in Templo Dei, à quatuor eius angulis totum Templum illuminantes. Fide lucent in Ecclesia Martyres, sapientia Doctores, vita Confessores, regimine Pontifices. Omnibus istis quatuor modis Augustinus in Templo Dei refulsit. Ideóque si ille, qui vna istarum rationum in Ecclesia fulget, Sanctus est; quantus erit Augustinus, qui omnibus obiiciiur effulsisset*

38. *Fide Augustinus fulsit, deficiente Martyrio Doctori, & non ipso Martyrio.* Thomas à Villa.

Primò quidem fide refulsit. *Quantum,* (ait Præsul,) refulget fide? quantum fidei contulit Augustinus? Martyres in illo oppido, vel ciuitate, vbi patiebantur, fidem credentium confirmabant? *Augustinus doctrina sua fidem non in vno oppido, sed in toto orbe defendit. Vnde sicut maioris meriti est defendere fidem sanguine, quam verbo: ita etiam maioris laudis, illam defendere in orbe, quam in vrbe.* Haud profudit sanguinem, quod maioris est meriti. *Augustinus non defuit Martyrio, sed magis Martyrium defuit Augustino.* Sæpiùs namque vitam pro fide apud hæreticos exposuit, nisi Deus aliter disposuisset eius vitam custodire, quia plus doctrina, quàm morte populo Dei profuturus erat. Fatur Augustinus. *Oppugnata est Ecclesia prius à leone in Tyrannis, & deinde a Dracone in hæreticis.* Porrò minorem non reputo Draconis, quàm leonis persecutionem extitisse. At quemadmodum victus est leo in Martyribus, ita victus est Draco in Doctoribus. *O quam acerrima fuit Augustino pugna cum Dracone hæreticorum! O firmissimam Ecclesiæ columnam! ô magnum fidei propugnaculum!* August.

39. *Exposuit egregiè fidē fidelibus.* Thomas.

Nec fidei solùm contulit Augustinus, eam ab hæreticis defendendo, sed & fidelibus exponendo ineffabiliter. *Quis,* (Thomas ait,) *in exponendis Scripturis vigilantior? Quis in discernendis mysteriis eruditior? Quis in enodandis quæstionibus disertior? Augustinus cœpit primus catholicas veritates enucleare, digerere, dilucidare, distinguere, atque in scholasticam formam redigere, docens, quid in quolibet fidei mysterio sentiendum: quid ad obiecta respondendum esset.*

40. *Emicuit sanctitate mira.* Thomas.

De sanctitatis fulgore quid eloquar? *Sanctitatem Augustini,* (fatur Archiepiscopus,) *& eius sapientia, & doctrina satis poterit elucere.* Dum lego Doctoris egregij volumina, tot plena perfectionis documentis ineffabilem eius sanctitatem reor solummodo hisce linguis effabilem esse. Omnibus Ecclesiasticis è pietatis ac sanctitudinis proprio fonte viuendi regulam præscripsit. Virginibus librum de virginitate dicauit, viduis de viduitate vera, coniugatis de bono coniugali volumen, Monachis librum de

de Opere Monachorum, mulieribus librum de fœminarum honestate, Clericis Canonicorum tradidit Regulam, cunctis salutis præscripta halantia perfectionem Authoris præhibauit.

Fulgor ineffabilis Augustiniani ingenij. Thomas.

An sapientia refulsit? Plura dedi de Augu-
41. stini sapientia indicamenta, eius ingenium efferendum assumam. *Omnes ille liberales scientias sine Magistro didicit. Tanta facundia fuit, vt in singulis libris alius a se ipso videatur. Adeo enim copiosus extitit Augustinus,* (ait Encomiastes,) *in scribendo, vt singulis libris accommodatum dederit stylum, adeò vt non ab eodem, à quo alius, videatur pectore processisse. O copiosum sapientiæ flumen fœcundius Nilo, & Danubio redundantius! O vasculum sapientiæ capacissimum! O immensum diuinorum secretorum pelagus! Omnis laus te est inferior.* An non ingenij Augustiniani vim exprimit tanta librorum multiplicitas! *Tot sunt Augustini volumina, vt vix legi possint. Tam varij libri, vt non ab vno, sed ab vniuersitate Doctorum scripti videantur: sic in eis diuina sapientia lucet, vt humana quoque sapientia supra modum fulgeat, & eloquentia polleat.*

Regiminis dignitate præfulsit Antistes Augustinus. Thomas. Dionys. Carth.

Fulsit denique regiminis dignitate. *Fuit,*
42. adiicit Præsul,) *fidelissimus, & prudentissimus Antistes constitutus a Deo super familiam suam, vt det illis in tempore spiritualis tritici mensuram.* Ad hæc Dionysius Carth. *serm.* 1. commendans Præsulatum Augustini, addit, *laudandus est à sua fructuosissima præsidentia in Episcopali officio, quod feruentissime adimpleuit. Nec solùm plebem sibi commissam, sed vndique informauit fideles. In cibo, potu, somno, ac vestibus moderatissimè se habuit.* quia scilicet se pauperibus sciebat debitorem.

De Augustini prædictis radiis fulgentissimum Hieronymi. Hieron.

Porrò D. Hieronymus discursum confirmat
43. *epist.* 25. *tom.* 2. *Aug* hoc Doctoris eximij scribens elogium. *Absque tui nominis mentione ne que vnam quidem horam præterire patimur, qui contra flantes ventos ardore fidei præstitisti.* Solem te potius reputem, quàm lucernam, qui tot flantium ventorum impugnationem radio haud tremulo superasti. Effulsit fide: *Catholici te conditorem antiquæ rursus fidei venerantur.* Christus primus fidei conditor, secundus Augustinus? O titulum egregium! Alij Diui Ecclesiæ propugnacula vocitentur, Augustinus antiquæ rursum fidei conditor appellatur redintegrans ruinas ab hæretica impugnatione.

Conditor antiquæ fidei est.

Addit Hieronymus, *Magna virtutes in orbe celebraris.* Mira est sanctitas Augustini, si vno ore toto in orbe à cunctis celebratur. Quid de doctrinæ, seu sapientiæ fulgore? *Quod signum,* inquit, *maioris gloriæ tuæ* sapientiæ est, *hæretici detestantur.* Quia cuncta voluminum Augustini verba in hæreticam prauitatem fulmina contorquent. Quid quòd singulæ particulæ sint mysteria, aut frumenti adeps, nullo superfluorum verborum furfure admixtus? Ait D. Gregorius, si delitioso cupitis pabulo saginari, patriotæ vestri Augustini opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius nostrum furfurem non quæratis. Et Claudianus Mammer. lib. 5. de statu anim. cap 9. *Aurelius Augustinus & acumine ingenij, rerum multitudine, & operis mole velut quidam Chrysippus argumentandi virtute aut Zenon sensuum subtilitate, aut Varro noster voluminum magnitudine.* D. Thomas *serm. de Ang.* Doctrinæ ineffabili Doctoris maximi Iobi illud accommodat: *Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit,* cap. 18. Quinam hi fluuij? Respondet Angelicus Doctor, quatuor veluti paradisi flumina *Scriptura, Creatura, Culpa, & Gratia.* Cuncta Auctorum scripta legit, calluit, digessit. Creaturarum secreta scrutatus est Angelorum, hominum, animantium. Culpæ originalis difficilem materiam enodauit. Gratiæ denique immensum pelagus ad liberi arbitrij riuulum attraxit. Quid denique de Præsulatus Augustini fulgore? An Christus *Episcopus animarum? Catholici,* (aiebat Hieronymus,) *te Conditorem antiquæ fidei venerantur* id est, veri Conditoris Christi esse imaginem profitentur. Adonem audi. Omnibus gratulantibus, atque id fieri ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere suo viuente Episcopo, coactus est. Vixit in Episcopatu annis ferè quadraginta, verbum Dei vsque ad extremam ægritudinem in Ecclesia prædicauit. Testamentum nullum fecit, quia vnde faceret pauper non habebat, quia pauperum commoda verè procurauit Antistes. Plura inferius.

Magna virtutes fuit reputatus toto in orbe.
Hæreticis horribilis Augustiniana doctrina.
Adeps farina sine furfure. Gregor.
Scripta Augustini. Claudian.
D. Thom.
Iob 18.
Scrutatus est profunda fluuiorum.
Episcopus fuit Christi æmulator. Hieron.

SECTIO II.

Vitæ fulgor.

TEXTVS.

VERS. 16. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. 17. Nolite putare, quoniam veni soluere, sed adimplere. 18. Amen quippe dico vobis: Donec transeat cœlum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. 19. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum: qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Ad legis obseruationem Christus Discipulos hortatur.

1. *Opera suadet.* SIc luceat lux vestra coram hominibus, vt videant,&c.] An non lux estis mundi, ô Apostoli? Numnon Apostolicum munus omnium in oculis versari? Ergo colligite singularis probitatis exemplum à vobis esse proferendum. Ciuitas celso in monte extructa, aut lucerna candelabro exposita latere non potest? Date ergo operam, vt non solùm verbis, sed etiam operibus fulgeatis.

2. *Opera in Dei gloriam gerenda.* *Vt videant homines opera vestra bona, & glorificent Patrem,* &c.] Nolo vos opera vestra inaniter ostentare, sed ita viuere adhortor, vt qui opera viderint, Deum collaudent. Videant homines opera vestra proba, non vt vos glorificent, sed vt Patrem, qui in cœlis commoratur, laudibus efferant. Anselmus, *laudent Deum in vobis, non vos.* Strabus, *Quasi dicat, ita hæc agite, vt non finem boni operis in laudibus hominum constituatis,* &c. *Anselm. Strab.*

3. *Christus legem impleuit.* *Nolite putare, quoniam veni soluere legem: non veni soluere, sed adimplere.*] Non veni frangere legem ô Discipuli, sed facere: idémque vobis præstandum est. Author Imperf. *Dicit Christus, se non venisse, vt solueret legem, sed vt adimpleret; vt Discipulos suos, quos omnibus bonis adornatos esse debere suprà docuerat, his verbis ad suum prouocaret exemplum. Vt quemadmodum ipse omnem legem implebat, sic & ille omnia etiam minima legis festinarent implere.* Addit Doctor, hæc à Christo moueri, vt Iudæorum futuræ calumniæ occurrat. *Quia futurum erat, vt Iudæi calumniarentur eum in sabbatis operantem, quasi soluentem legem: ideo priusquam incurrat in calumniam, calumniatoribus satisfacit, dicens: Nolite putare, quia veni soluere legem.* *Imperf.*

4. *Poterat Christus legem soluere, vt Dominus.* Soluitur quidem lex vel cùm non seruatur, vel cùm euertitur, aut abrogatur. Vtroque modo Christus poterat legem soluere legis Dominus; sed nullo modo soluit, dum vixit. At hoc loci id: *Non veni soluere legem*, idem reor, ac non veni frangere, legis præcepta despicere. *Misit* namque *Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege*, Gal. 4. Hoc est, legi obtemperantem. Porrò Christus tribus modis legem impleuit. Primò, quia illam seruauit. Secundò, quia illius promissa præstitit, & vmbrarum, ac typorum veritatem exhibuit. Tertiò, quia legem interpretando perfecit. Addo cum Chrysostomo quartum, quia gratiam, quam lex vi suadere non poterat, ipse contulit. *Studebat lex hominem facere iustum, atque in hoc inueniebatur infirma. Veniens Christus, & per fidem,* (viuam eum operibus,) *modum iustificationis certissimum inducens, voluntatem legis impleuit.* Anselmus, *Christus est legis ac Prophetarum virtus, per quem omnia implentur.* Strabus, *Venit adimplere legem, & Prophetas, faciendo quod lex, & Propheta dicunt: vel supplendo, quod deerat, vel imperfectum erat.* *Gal. 4.* *Quatuor modis Iesus legem impleuit.* *Anselm.* *Strab.*

§. II.

De Iota, & apice.

5. *Locus exponitur: Donec transeat cœlū.* AMen quippè dico vobis: *Donec transeat cœlum, & terra, iota vnum, aut vnus apex, non præteribit de lege, donec omnia fiant.*] Sensus est, Ad diē vsque iudicij, nihil ex lege peribit, quod à me non impleatur. Aliter significat impossibile esse, legis promissa, & typos non impleri, hoc sensu: Facilius erit, cœlum, terrámque omninò perire, quàm vel minimum aliquod legis promissum, aut vaticinium per me non impleri. Donec pereat cœlum, non peribit legis apex: cœlum nunquam quoad substantiam peribit, nec ergo peribit legis apex, aut iota, quin quod significat, impleatur. Hoc sensu Dominus apud Lucam, *Facilius est, cœlum, & terram præterire, quam de lege vnum apicem cadere.*

6. *Quid Iota?* Quidnam *Iota*? Particula est significans i. Porrò Christus, qui Hebraicè loquebatur, *Iod* dixit. At tam Græcis *Iota*, quàm Hebræis *Iod* minima literarum est. Cur autem huiusmodi fandi more vsus? Caiet. respondet, *Ad manifestandū, quòd omnia, nullo prætermisso, etiā minimo, impleri oportet, quæ sūt in lege, & Prophetis scripta.* *Caiet.*

7. *Quid Apex.* Quidnam *Apex*? Tempore Christi nondum puncta Hebræa, & apices extabant, qui nunc ob minorem linguæ notitiam in inscitiæ subsidium sunt in vsu. Quidnam ergo Dominus Apicem appellauit? Crediderim vocari *Apicem* literæ Hebrææ fastigium summum: vt caput ipsius *Iod*, vel alterius literæ. Exaggerat Dominus sententiam: Non solùm *Iota*, sed vel huius minimæ literæ apex non præteribit à lege. Hinc colligit Hieronymus, etiā quæ minima in lege videntur, & veluti apices, typica esse. *Ex figura literæ* Iota *ostenditur, quòd etiam quæ minima putantur in lege, Sacramentis spiritualibus plena sint.* *Hieron.*

§. III.

De mandatis minimis.

8. *Quænam mandata memorat Dominus?* QVi ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, &c.] Requirendum in primis, de quibusnam mandatis Christus loquatur? An de veteris legis, an de nouæ mandatis? Existimo locutum Dominum de mandatis, quæ hoc sermone tradit ad perficiendam, & implendam legem in hanc sententiam: *Non veni soluere legem, sed adimplere* opere, & præceptorū explanatione. Qui ergo vnū de minimis præceptis istis, quæ sequūtur, quæque ego tradā, fregerit, minimus erit, &c. Chrysost. *Minima mādata dicit, quæ ipse traditurus erat, non legalia.* Author Imperf. *Quæ sunt ista minima mandata, Dominus ostendit, dicens demonstratoriè: Si quis soluerit vnum de mandatis istis minimis, id est, quæ modò dicturus sum. Nam talis est mos loquendi in Scriptura, quæ post modicum dicturi sunt, quasi iam dicta demonstrantur. Sicut est* Psalm. 48. *Audite hæc omnes gentes. Quæ* hæc, *nisi quæ in sequentibus erat dicturus.* Adhærent Theophylactus, & Euthymius. *Chrysost.* *Imperf.* *Theophyl.* *Euthym.*

9. *Cur minima appellarit hæc mādata? Patrum sententia.* At cur præcepta *minima* hæc mandata appellauit? An causa humilitatis, & amouendæ inuidiæ? Sic Chrysostomus, & Theophylactus, dicens: *Nominat mandata minima Dominus propter humilitatem, vt & te instruat, modestè* *Chrysost.* *Theophyl.*

modestè docendo loqui. An quòd minima videantur quoad peccatum? Sic Imperfectus. Si conferantur cum præceptis maioribus, minora sunt peccata, quæ aduersùs hæc minima præcepta committuntur, quàm quæ aduersùs maiora præcepta perpetrãtur. Verbi causa, præceptum, *Non irasceris fratri*, minus est, si conferatur cum præcepto, *Non occides*; & peccatum iræ, quæ corde concipitur, minus est peccato homicidij. An quia comparatione duorum præceptorum, quæ maxima nominantur: *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, & proximum sicut te ipsum.* quasi minima esse videntur alia præcepta Decalogi? Sic Eusebius Emiss. *Maxima hæc duo sunt, & illa decem, quæ digito Dei in tabulis lapideis scripta sunt. Sed ad eorum comparationem duorum alia omnia aut minora, aut minima intelligi possunt.* An quia opinione Pharisæorum minima erant? Sic Maldonatus, & Author Imperfecti. *Præcepta Christi apud Scribas, & Pharisæos minima existimabantur.* An minima vocantur, quia illorum onus, & iugum suaue, iuxta illud. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue?* Matth. 11. Sic Barradius. Alij aliter.

Emisseo. Maldon. Impesf. Barrad.

10\. *Authoris sententia.* Ego autem putarim Christum non vocitasse mandata omnia de quibus locuturus erat, *minima:* sed quædam esse maxima, alia minora, alia minima, de quibus sic: Qui soluerit vnum non solùm de maximis, & maioribus præceptis, sed de minimis etiam, minimus vocabitur. Sic Abulensis, Iansenius, & Hieronymus profatus: *Suggillat Pharisæos Dominus, qui contemptis mandatis Dei, statuebant proprias traditiones, quòd non eis prosit doctrina in populis, si vel paruum, quod in lege est, præceptum, destruant.* Quia verò Christus dixerat, Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, *Iota* autem, & *apex* minimæ res sunt; idcircò adiunxit: *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis.*

Abulens. & alij. Hieron.

§. IV.

De Doctoribus.

11\. *Particula sic duplicitèr exponitur.* *ET docuerit sic homines.*] De iis, qui populum edocent, Dominus agit. Quidam soluunt mandata, & sic docent: alij seruant, & sic doctrinam populo tradunt. Particula *sic*, duobus modis potest exponi. Priori, Qui fregerit vnum ex minimis mandatis, & docuerit homines *sic*, id est, sic affectus, sic mandati transgressor, minimus erit. Augustinus tract. 122. in Ioan. *Docent bona loquendo, quæ soluunt male viuendo.* Gregorius hom. 12. in Euang. *Mandatum soluit, & docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod viuendo non implet.* Posteriori autem, Qui soluerit vnum ex minimis mandatis, & docuerit homines sic, id est, sic soluere, minimus erit. Potest namque Doctor non facere præceptum, & docere esse faciendum, & potest non facere præceptum, & docere *sic*, id est, non esse faciendum præceptum, quod ipse non facit.

August. Gregor.

12\. *Exemplo, & voce potest doceri, non esse seruandum præceptum.* Addo, duobus etiam modis posse doceri non esse seruandum præceptum, exemplo scilicet, & voce. De exemplo locum intellexit Euthymius. Sine distinctione exempli, aut vocis affirmat Chrysostomus. At Gregorius *lib. 19. mor. cap. 5.* de eo interpretatur, qui opere soluit, & voce. *Qui soluit opere, & sic docet voce*, & ipso opere. Augustinus lib. 1. de serm. Dom. *Qui soluerit, & docuerit sic, id est, secundum id, quod soluit, non secundum id, quod inuenit, & legit, minimus vocabitur.*

Euthym. Chrysost. Gregor. August.

13\. *Authoris expositio. August. & alij.* Augustino subscribo, quem sequuntur Abulensis, Iansenius, Caietanus, Hugo Cardin. Barradius, Maldonatus, & Lyranus, existimans Christum de iis loqui, qui præcepta soluunt, & per falsam doctrinam auditores corrumpunt. Porrò de duplici Doctorum genere Dominum locutum existimo. Primò de iis, quorum doctrina & vita praua est. Secundò de illis, quorum vtraque bona.

14\. *Prima expositio reijcitur.* *Minimus vocabitur in Regno cælorum.*] Prima interpretatio, *Qui soluerit vnum de mandatis minimis*, veniale peccatum committens, *& docuerit sic homines*, commisso peccato veniali circa minimum mandatum, *minimus vocabitur in Regno cælorum*, hoc est, erit quidem in cœlo, sed minimo loco, vel minori, quàm is, qui fecerit & docuerit. Ionuit Hieronymus *lib. 2. contr. Iouin.* Absurdum arbitror eum, qui vnum peccatum veniale commisit, minimum dicere in cœlo, cùm possit magnopere excedere charitate.

Hieron.

15\. *Authoris mens.* Sic expono, Hi, qui vel minimam hæresim tradunt, *in Regno cælorum*, hoc est, in cœlo, à Deo, Angelis, Diuinísque omnibus, minimi hominum, ac despicatissimi vocantur. Sic Interlinearis, & Strabus. Abulensis fatur, *Apud illos, qui sunt in Regno cælorum, minimus vocabitur, licèt ipse non sit ibi.* Si autem velis verbum, *vocabitur*, significare *erit*, hoc sensu: *Minimus erit*, verus etiam est sensus. Nam prauam disseminantes doctrinam in Regno cœlorum, hoc est, in cœlo apud Deum, & Angelos, Diuósque homines minimi sunt, id est, nnoimo in pretio habentur, abiectissimi existimantur.

Interl. Strab. *Alia expositio.*

16\. *An Regnum cælorum Resurrectionis tempus?* Scio Chrysostomum, quem sequuntur Theophylactus, Euthymius, & Maldonatus, *Regnum cælorum* pro tempore Resurrectionis, & iudicij sumpsisse. *Cùm audis,* (ait,) *in Regno cælorum minimum, nihil aliud intelligas, quam in tempore Regni, atque supplicij. Solet enim Regnum cælorum appellari non solùm ipsa gaudia præmiorum, sed etiam Resurrectionis tempus,* &c. At cùm Christus mox verbis subsequentibus nomine Regni cœlorum cœlestem gloriam intelligat: *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cælorum*, credo non adeò æquiuocè eodem nomine Regni cœlorum hîc vsum fuisse.

Chrysost. Theophyl. Euthym. Maldon. *Impugnatur.*

17\. *Pro Ecclesia etiam Regnum cælorum sumitur.* Fateor tamen hoc loci *Regnum cælorum*, non solùm pro Beatorum Patria, vt dixi, sed & pro Ecclesia, quæ sæpe Regnum cœlorum dicitur, intelligi posse. *Minimus vocabitur in Regno cælorum*, id est, in Ecclesia. Etenim improbus Doctor, & hæreticus nullo in pretio in Ecclesia à Catholicis habetur. Fauet Gregorius *lib. 19. mor. cap. 5.* & Augustinus *lib. 20 de ciuit. cap. 9.* Barradius, & alij.

Gregor. August. Barrad.

18\. *Ex prædictis facilis expositio.* *Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.*] Perspicua hæc ex præfatis. Doctor, qui soluerit præcepta, & soluere docuerit, minimus vocabitur in Ecclesia, & in cœlo. Is autem, qui præcepta seruauerit, & doctrinam salutarem populo tradiderit, magnus vocabitur, seu magno in pretio habebitur in Ecclesia à Catholicis, à Deo, Angelis, ac Diuis in superis.

IN AVGVSTINVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX VITÆ FVLGORE.

Observat. I.

Ad illa verba:

Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem, &c.

Auguſtinus ſapientiſſimus, & ſanctiſſimus, quia Dei induere curauit imaginem, non laudi propriæ ſtuduit, ſed ad Dei gloriam, doctrinam, & opera expoſuit.

Aſſero, in eos, qui opera ſua Dei gloria libant, gloriam ipſam incrementis addictam refluere.

19. *Plus commendatur, & laudatur à cunctis, qui ſoli Dei gloria opera dicat.* Pſalm 113. Marc. 8. Matth. 23.

HIc noſtræ lucis ſcopus gloria Numinis. Haud eò dirigatur, vt nomen noſtrum, ſed vt diuinum illuſtre fiat: *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam,* Pſalm. 113. *Cauete,* (ait Dominus,) *à fermento Phariſæorum,* Marc. 8. Quodnam Phariſæorum fermentum? *Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus,* Matth. 23. Vos autem opera veſtra gerite, vt Pater veſter gloria afficiatur: è quo quidem & filiis gloria exundabit. Pulchrè exprimit Caietanus illam particulam: *Patrem veſtrum exponens. Propterea non dixit, vt glorificent Deum, ſed glorificent Patrem veſtrum. Patris ſiquidem proprij honor & gloria naturaliter quæritur à filiis: nec gloria noſtri Patris aliena eſt à noſtra gloria. Quin potiùs quærendo gloriam noſtri Patris, proprium quærimus bonum; in filios enim redundat gloria Patris, qui in cœlis eſt.* Vberior quidem, quia ad ſuperos gloria aſcendens, iam à Patre, iam à ſuperis redit fulgentioribus radiis exornata.

Caiet.

20. *Ethnicus proprij nominis gloriæ ſtudet.* Plutarch.

Quam è ſæculo, qui proprij nominis ex operibus quærit ornatum! Narrat Plutarchus *lib. de profectu morum,* à Magno Alexandro nuncium ſumma lætitia geſtientem, dexteráque protenſa accurrentem his verbis exceptum: *Quid mihi vir bone, nunciabis aliud, quàm Homerum reuixiſſe?* Addit Author, *Nihil videlicet ſibi deeſſe, his verbis conteſtatus eſt, quàm famam inſignem apud poſteros procurare. Hoc enim vnum cupiebat, Homerum Poetarum Principem in vitam reuocari, vt res, quas geſſerat, principe carmine celebrata, Homericóque penicillo depicta ab hominibus omnibus cognoſcerentur.* Do Ethnico veniam.

21. *Chriſticola abſtineas à fermento Phariſaico.*

O vir Chriſticola, à Phariſæorum fermento caue. Quemadmodum fermentum maſſam inflat: ſic ſuperbia, inaniſque gloria homines efficit intumeſcere. Ideo reor fermentum penitus ab Altari fuiſſe repulſum. Fatur Philo lib. de Offer. Vict. *Iubet legiſlator, oblationem omnem ſine fermento fieri propter tumiditatem, quam efficit. Figurato præcepto, ne quis elatus ad altare accedat, tumidus faſtu, & arrogantia.* Philo.

22. *Quam Saul, qui ſibi fornicē triumphalem erigit.* 1 Reg 15. Gregor.

Sibi tumidus Doctor fornicem triumphalem ſtudet erigere, quem Deo deberet præparare authori victoriæ. Poſt victos Amalechitas Saul fornicem ſibi huiuſmodi, dicitur erexiſſe 1. *Reg.* 15. Quod ad arrogantem Doctorem D. Gregorius allicit: *Arrogantes Doctores, dum magna dicunt, ſe in ſublime æſtimationis erigunt: & quales ſe intus aſpiciunt per iactantiam, & oſtentationem, foris innoteſcunt. Cúmque & illud, quod per ſe alij proficiunt, ad fauorem propria laudis trahunt,* (non Dei,) *quid aliud videntur agere, niſi altum victoriæ ſignum inſigni titulo demonſtrare?*

23. *Auguſtinus Dei filius Patri curabat gloriam prælibare cœleſti.*

Profectò Auguſtinus minimè proprij nominis, dum ſcribit, dum operatur egregiè, gloriæ ſtudet, ſed Patris nomini celebrando incumbit. Filius enim Dei, Patris gerit imaginē; vnde in occulto inuiſibili Patri libare opera procurat. Aſſerit Zeno apud Lippom. homini in principio inditam fuiſſe Dei imaginem. Qua, precor, in parte hominis? Quis illam cernere potuit? An quia illam neſcimus, quia nunquam videmus, ideo eam non habemus? *Habemus planè, & quidem manifeſtam ex eo ipſo quòd non eſt portantibus nota. Incomprehenſibilis Dei imago inuiſibilis ſit neceſſe eſt.* Auguſtinus Dei gerit imaginem, quam procurat ſoli Patri cœleſti exponi. At manifeſta fit ex eo ipſo, quòd vel ipſi haud nota Auguſtino. Quis ingenij eius acumen contempletur, qui Dei imaginem non acclamet? Porrò *incomprehenſibilis Dei imago inuiſibilis ſit neceſſe eſt. Denique oculis non eſt ſubiecta mortalibus.* Quia ſoli Patri, qui in cœlis eſt, lucere procurat. Zeno.

24. *Auguſtinus curabat abſcondi non ad laborem, ſed ad fulgorem gloriæ.* Rom. 2. Hieron.

Paulus ad hæc, *Non qui in manifeſto Iudæus eſt, ſed qui in abſcondito,* Rom. 2. Vbi Hieronymus, *Ne iuſtitiam noſtram coram hominibus,* (vt eis placeamus,) *faceremus, ſed in occulto, & coram eo ſolo, cui ſoli nihil eſt occultum: & quem ſolum remuneratorem bonorum nouimus eſſe factorum.* Sic Auguſtinus cupiebat abſcondi non ad operationem, non ad doctrinæ peruulgationem, ſed ad gloriæ fulgorem.

25. *Exundauit in Auguſtinum fulgor, quem Patri libauit incrementis additus. Vnde omnia ſcripta Auguſtino quaſi oracula æſtimantur.* Gen. 22.

Attamen è Patre cœleſti ad ipſum fulgor mirificè exundauit. Vndénam exiſtimas Auguſtini ſcripta velut Propheticas periodos à Doctoribus explicari? Quia ſtudente ipſo, totam gloriam doctrinæ in Patrem dirigi, cœleſtibus affecta incrementis in ipſum è Patre recurrit. Abrahamus filiū Patri cœleſti oblaturus nihil magis expetiit, quàm tam egregiū facinus, vel domeſticis celari, vt ſoli Cōditori gloria illius operis litaretur. Ideo fatur famulis, *Sedete vos hic; ego verò & puer pertranſibimus vſque illuc: & cùm adorauerimus, reuertemur ad vos,* Gen. 22.

Preme

Preme illud *reuertemur*. An Propheta efficitur Patriarcha? Ita planè. Sed vndenam precor? Certè dum Abraham curat soli Deo opus illud egregium elucescere, in eiúsque gloriam prælibari, ipse, recurrente fulgore, Propheta exsurgit. Studet Augustinus sic scribere, vt solus Deus ex ingenij sui fructibus commendabilis appareat. Vnde fulgor tantus è superis recurrit in Doctorem, vt scripta voluminum tot oracula pariant, quot proferunt sententias. Iam Concilia, iam Patres, ad dogmata fidei stabilienda sic allegant Augustini verba, sic exponunt, ac si Prophetarum existerent vaticinia.

26. Possidonius excogitationem confirmans, ait: *Augustinus ad Deum conuersus laudem omnem ac spem quam habebat in sæculo ac reliquit, soli Deo Patri cœlesti seruire, & placere statuit. Ex illo vtique pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.* Dum enim Augustinus magnus se pusillum efficit, vt Pater qui in cœlis est glorificetur: complacuit Patri eum Regno donare, seu celeberrimum in Ecclesia efficere, recurrente fulgore. Vnde *accensa, & ardens super candelabrum eleuatissima lucerna illa, quæ se pusillam reputabat, omnibus, qui in domo erant, lucebat. Et volante fama eius*, &c.

Augustinus de solo Regno aut gloria Dei curans, Rex magnus ostenditur.
Possid.

27. De scriptis autem. *Semper Augustinus gloriam dabat Deo ex omnibus operibus, seu scriptis suis.* An gloria è Deo in Diuum redundabat? *Cùm aliquando nonnulli rogarent Hieronymum, vt scriberet contra Pelagium hæreticum, contra quem Augustinus scripserat: dixit Hieronymus, Quis aliquid nouum scribere poterit contra Pelagium, aut melius quam scripsit Augustinus?* Ab omnibus eximiè laudatur, qui nullius appetens gloriam, soli Deo fulgorem studet consectare. Quàm verè Caietanus! *Nec gloria nostri Patris cœlestis aliena est a nostra gloria: quin potiùs quærendo honorem nostri Patris, proprium quærimus bonum. In filios enim redundat gloria Patris, qui in cœlis est.*

Gloria redundans in Augustinũ ex gloria ipsius in Deum relatione.
Possid.
Hieron.
Caietan.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Qui fecerit, & docuerit.

Augustinus egregiis virtutis exercitamentis acuit ingenium ineffabile ad cunctarum scientiarum penetrationem.

Quo enim sanctior Doctor, eo perspicacior ad ingenij fœtus.

28. APtè præponitur opus doctrinæ, quemadmodum sal Soli præmissus est. Strabus, *Prius vita bona, quàm doctrina: sicut prius sal, quam lux.* Equidem recta opera oleum sunt lucernæ doctrinæ; quo enim quis plus impenderit studij virtutum exercitamentis, eò plus sapientiæ fulgorem emittet. Acuit enim opus bonum acumen ingenij ad cunctarum facultatum penetrationem.

Sanctitas acuit ingenium.
Strab.

29. Dionysius Carthus. serm. 1. *Augustinus laudabilis admodum à sua religiosa, ac purissima vita. Cùm enim à Mediolano post suum Baptismum rediisset in Africam, instituit Monasterium Clericorum, cum quibus cœpit communem ducere vitam, & viuere iuxta modum, quo sub sanctis Apostolis primitiua vixit Ecclesia. Vacauit quotidie orationibus, ieiuniis, ac simul studio, & editioni librorum.* Quid ieiuniis, & orationibus cum studio voluminum edendorum? Profectò vitæ sanctitas acuit ingenium, ad vberiorem scientiarum penetrationem.

Vt scriberet Augustinus, prius sanctitati studuit.
Carth.

Profatur sponsa, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie,* Cant. 1. Profiteor ingenuè ô Domine, me tuæ ignorare præsentiæ documenta, tuam immensitatem non calleo, tuæ fidei mysteria non percipio: quónam modo pascas creaturas? quónam modo recubes in sinu Patris. A cunctis me precor ignorantiis libera, sponsus autem sic: *Si ignoras te, ò pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula*, &c. ibi. Vbi Del-Rius noster asserit particulam *te* redundare, absolutéque phrasi Hebræa, legendum, *si ignoras. Neque phrasis ista, si ignoras te, pro si ignoras simpliciter, linguæ Latinæ legi repugnat.* Ennius, 30.

Ignorans cœlestia arcana ex virtutum exercitamento calles illa, ingenio illustrate.
Cant. 1.
Del Rius.

O Tite, tu te Tati tibi tanta tyranne tulisti. Ennius.

Terentius, *Qui placere se studeat bonis.* Si ergo ignoras, *egredere*, de sæculi vanitate, in desertum perge ad tabernacula, ad perfectam Apostolicam Pastorum vitam. Quo quidem ab ignorantia tam citò liberaberis, vt illud ipsum egredi & abire post greges Pastorum iam sit acui ingenium ad voluminum contra hæreses conscriptionem. Pulchrè Iustus, *O pulcherrima anima inter mulieres, gloriosa inter hæreses. Igitur non aberrabis, in te quippe, vbi me hactenus non quærebas, sicut in meridie, requiesco.* Terent. Iustus.

Quàm adnata Augustino sententia! *Cùm post suum Baptismum e Mediolano egrederetur, & abiisset in Africam, cœpit Clericorum in Monasterio, quod extruxit, viuere iuxta modum, quo sub Apostolis vixit primitiua Ecclesia. Vacauit ergo orationibus, & ieiuniis, & scriptioni librorum.* Sic Carthusianus. Tam citò Augustinus scribit contra hæreses? Vix Baptismo dilutus, & iam ei fidit Ecclesia? Certè repentè fit pulcherrimus Apostolorũ imitator, & mox inter hæreses instar Solis effulget; ingenij enim vis è vitæ pulchritudine acuitur. O pulcherrima anima! ò gloriosa inter hæreses. Scribe protinus, *non aberrabis*, Augustine; in te quippe vbi hactenus non me quærebas, per Baptismum, per Apostolorum æmulationem, velut in meridie requiesco. 31.

Mox post conuersionẽ scribens Augustinus, non aberrat, quia studiosius perfectionis, è qua ingenium acuitur.

Iam *pasce hædos tuos*, iam poteris mox post Baptismum Apostolos fidei præcones imitari, *prædica verbum, argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.* Mox addit sponsus, *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, amica mea,* Cant. 1. In cuius expositionem Honorium præmitto. *Ægyptus dicitur tribulatio, & est hic mundus tribulationis plenus. Mare rubrum est Baptismus Martyrio Christi rubricatus. Pharao, quod sonat elidens, est diabolus, qui elisit genus humanum in peccatis, in erroribus. Hic fluctibus maris obruitur cum curribus, & equitibus, quando in stagnum sulphuris, & ignis præcipitabitur cum hæreticis.* Quinã ergo Dei Equitatus ad huiusmodi peragendã victoriam? Proculdubio August. è vanitate sæculari Ægypti euocatus, Rubro Baptismi pelago dilutus. Mox Christi æmula- 32.

Augustinus statim post Baptismum fit Equitatus Dei ad Ecclesiæ contra hæreticos protectione, quia sapientior ex virtutibus redditur.
Cant. 1.
Honor.

tor currit ad perfectionem,& repentè fit contra persecutores hæreticos egregius Ecclesiæ propugnator.

Iustus. Bellè Iustus Orgelitanus, *Christus loquitur ad Ecclesiam: Tunc equitatui meo assimilaui te, amica mea, in curribus Pharaonis, cum sapientes mundi ad meam fidem conuerti; vt deposito tumore sæculi, sub me, qui sum salus vera, currendo proficerent, méque mox circumferendo piis prædicationibus,& scriptis credentium oculis fidem manifestent. Ac sicut Princeps mundi huius, qui iam missus est foras, falsis Philosophis tanquam elatis curribus vsus est ad perniciem: ita ego mea sapientia eos instruam credentes ad salutem Ecclesiæ.* Potuit ne quidquam excogitari Augustino accommodatius? Deposito ille rumore sæculi perfectionis viam, Apostolicam scilicet, instituit, & mox scripsit, ac prædicauit ad hæreticorum confusionem: & qui extiterat vanus Philosophus Diaboli currus, fit repentè conuersus, & instructus à Deo Ecclesiæ exsurgit propugnaculum. Cur repentè? Quia qui *currendo* profecit egressus è sæculo, mox potest circumferendo Christum piis prædicationibus, & scriptis credentium oculis fidem manifestare; quia ingenium mirum in modum exacuitur ex exercitamentis perfectionis.

33. *Ingenium Augustini mirificè ex operibus illustratur.* Exod. 24. Basil.

Olim Moses *venit, & narrauit plebi omnia verba Domini, atque iudicia. Responditque omnis populus vna voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus. Scripsit autem Moyses omnes sermones Domini,* Exod. 24. Illam clausulam, *Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus*, sic legit Basilius: *Omnia, quæcumque dixerit Deus, faciemus, & audiemus.* Prius faciunt, quàm audiant? Certè ex rectis gestis acuitur ingenium ad legis intelligentiam. Isidorus Pelus. lib. 4. epist. 81.

Pelus. *Qui diuina præcepta in opus, actúmve perducere student, ab ipsa actione discunt, actione ipsa, & opere cognitionem pariunt.* Cùm primùm Augustino indicitur legis veræ institutum, facit quidem,& audit illico, ingenio ex actione ipsa mirificè illustrato. Ideo Moses, *ei omnes sermones Domini scripsit*, quia intelligentia Scripturarum adeò fuit Doctori reserata, vt videretur cum Paulo ad tertium cœlestem orbem fuisse præreptus.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Qui fecerit, hic magnus vocabitur.

Augustinus non solùm grauia mandata seruauit, sed minima perfectissimè impleuit.

Assero, viros iustos parua piacula fugere, ea præcipuè, quæ aliquam anteactæ improbæ vitæ vel minimam reddunt speciem.

34. *Leuia peccata fugienda, præcipuè*

FAtur bellè Augustinus ad illa verba: *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis,* &c. Christi *omnia præcepta sunt magna.* Porrò præcepta, aut documenta quæ ad perfectionem spectant, quónam modo magna vocitantur, si eorum transgressio leue piaculum non excedat? Quia cuncta illa, quæ vocabulo paruitatis materiæ, aut leuis transgressionis exprimuntur, sic à perfectis viris æstimantur, ac si inter præcepta magna adnumeranda essent. Vnde Diui non solùm à grauioribus piaculis abstinebant, sed & à leuissimis excidendi occasionibus remoueri curabant, minima fugientes, ne implicarentur magnis. *in materia libidinis.* August.

Ipsum testor Doctorem ex fuga impuritatis. de quo hæc scripsit Possidonius: *Fæminarum intra domum eius nulla vnquam conuersata est, nulla mansit, nec quidem germana soror, quæ vidua Deo seruiens multo tempore vsque in diem obitus sui præposita ancillarum Dei vixit. Sed neque patrui sui filia, & fratris sui filia, quæ pariter Deo seruiebant. Dicebat, nunquam debere fœminas cum seruis Dei etiam castissimis in vna manere domo, ne aliquod vel leue scandalum, aut offendiculum poneretur infirmioribus.* Leuis est cogitatio ad leue piaculum admittendum. Tanta ne cura ad veniale delictum vitandum? O virum perfectissimum, quàm difficile grauioribus criminibus implicaberis! A conuiuiis item abstinebat, *ne per frequentiam in patria conuiuiis constitutis, temperantiæ amitteretur modus*, aliquid scilicet vltra necessitatem absumendo. *Cum Ambrosius vltima iaceret ægritudine, & a fidelibus cum lacrymis rogaretur, vt sibi à Domino vitæ pasceret commeatum, eis dixit: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere, sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. Et in his noster Augustinus senex olimata, ac librata admirabatur, & librabat verba. Ideo enim eum intelligendum est dixisse: Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, ne crederetur præfidens de suis purgatissimis moribus præsumpsisse. Sciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino se dicit magis confidere, quàm de meritis suis.* Ideo Augustinus æmulator Magistri quotidie proclamabat: Non sic vixi, vt pudeat, &c. sed qui coram stricti iudicis tribunali sistendus sum, vel à leuissimorum debeo piaculorum occasione recedere. Adolescens indulsi voluptatibus? Ideo vel à sororis societate recedo, ne modica, aut minima spernens, paulatim decidam in maiora.

35. *Augustinus leuia piacula fugiebat, ideo à colloquiis fœminarum omninò abstinuit.* Possid.

Parua crimina fugit, timens cum minimo piaculo coram Numine apparere. Possid.

Fatur Ecclesiasticus, *Qui enim spernit modica, paulatim decidet*, cap. 19. Vbi Gregorius lib. 10. Mor. cap. 9. *Si curare parua negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in Regno cælorum.* id est, despicabilis habebitur in Ecclesia. Quónam modo quis ob peccatum veniale despicabilis apparebit? Credo, quia ex leui piaculo paulatim decidet in grauiora, è quorum inquinamento minimus, seu despicabilis omnino exponitur.

36. *Ob peccatum veniale paulatim in grauius decidet.* Eccli. 19.

In præceptorum grauium obseruationem, oportet equidem minima custodire. Contemplare, precor, manus ipsas, quibus operaris: pedes, quibus incedis. An non quælibet manus, vel pes quinis digitis exornatur? Digiti manus decem, totidem pedum numerantur. Decem præceptorum Decalogi memoriam obiiciunt à nobis quidem obseruandorum & operibus, & incessu. Cassiodorus lib. de Anima. *Neque illud prætereundum, quòd pedes nostri, manúsque denaria digitorum quantitate formantur. Vt cursus vita nostra, atque operatio sacramenta Decalogi*

37. *Ex digitis extremitates vngularum repurgantur in grauium præceptorum confirmationem obseruantia.* Cassiod.

calogi cœlestis contineret; ne præter legem Domini aut cogitare aliquid, aut agere deberemus. Profectò à digitis eunctis frequentes curamus vngues perpolire superfluitatis minimæ abstractione. Plutarch. Audi Plutarchum *lib. de Profess. morum*, referētem illud pulchrum cuiusdam Sapientis dictum: *Non esse laborem magis contemptibilem, qui sordes relinquat in vnguibus.* Ac si diceret, is, qui sordes vel exiguas in vnguibus digitorum negligentia relinquit, totum laborem quasi cōtemptibilem facit, séque despicabilem ostendit; quia ex illa exigua admissa immunditia grauis in vnguibus poterit spiritualiter læsio admitti fœda operatione, vel incessu in dies reddito. *Qui enim spernit modica, paulatim decidet.* Barrad. Barradius noster tom. 2. lib. 7. cap. 14. *Aliqua peccata sunt, quæ velut in vnguibus sordes solum relinquunt paruas, id est, venialia. Fugienda sordes etiam in vnguibus parua.* ne scilicet tuus labor contemptibilis habeatur, iuxta illud: *Minimus vocabitur in Regno cœlorum*, seu despicabilis, aut contemptibilis in Ecclesia.

38. *Fugit specialiter leuia piacula in materia libidinis, quia vulneratus aliquando.* Possid.

Pondero Augustini studium circa minima piacula fugienda. *Fœminarū* (ait Possid.) *Monasteria non nisi vrgentibus necessitatibus visitabat. Si fortè ab aliquibus fœminis, vt videretur, vel salutaretur, rogabatur, nunquam sine testibus Clericus ad eas intrabat, vel solus cum solis vnquam est locutus. In visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt non nisi pupillos, & viduas in tribulationibus constitutas visitaret.* Tantàne seni sanctissimo, & Præsuli venerabili à fœminis, vel Sanctis abstractio? Quid mirum si se olim saucium libidinis vulneribus expertus est. O quàm diligenter vir iustus debet effugere, quidquid prælapsi periculi refert speciem!

39. *Augustinus noluit stillam concupiscētia, aut vmbraculū illius admittere.* 2. Reg. 11. Chrys. Eucher.

Vulgarem locum haud vulgari efferam ponderatione. Concupiuit Dauid sitim explere aqua cisternæ Bethléemiticæ: sed à fortibus adlatam militibus *noluit bibere, sed libauit eam Domino*, 2. Reg. 11. Quare militum labore non fruitur? An quia concupiscentiæ aquæ desiderium gerebat speciem? Respondet Chrysostomus. At ex Eucherio dixerim: *Qui ergo quondam concupiscere alienam coniugem nequaquam timuit, postea etiam, quia aquam concupisset, expauit.* O me incautum, qui post vitia carnis solummodo debebam sitire iustitiam. Sic Augustinus postquam bibit sicut aquam iniquitatem, expaueret, si sitiret, vel leui aspectu aut colloquio fœminarum recreari! Cath. Pulchrè ait Carthusianus, *Postquam tot annis vacauit voluptatibus prauis, subitò affectus est, & impletus voluptatibus puris ac optimis.* Et adeò impletus, vt nulli guttulæ voluptatis locum relinqueret, solummodo *sitiens iustitiam.*

40. *Libat Domino, à colloquiis sororum licitis abstinere.*

Possidonius exaggerat, dum asserit nec voluisse Augustinum licito, ac sancto sororis, & filiarum fratris, & patrui colloquio potiri. Libauit hanc Domino voluptatem, vt mira puritas materiam sacrificij tanti excogitaret. Eucherius, *In sacrificium quippe Domini aqua effusa conuersa est*, qui concupiscentiæ culpam mactauit per pœnitentiam *reprehensionis suæ.*

Observat. IV.

Ad illa verba:

Qui ergo fecerit, hic magnus vocabitur.

Licèt Augustinus ineffabili sapientia præfulserit, eius sanctitas mirum in modum sapientiam superauit.

Innuo, viros, aut fœminas ingenij perspicacis posse in præcelsiora sanctitudinis prorumpere affectus.

41. August.

Augustinus locum integrum, *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur*, sic exponit: *Qui ea, quæ Christi, fecerit, & docuerit, hic magnus.* Nulla potest excogitari virtus, quæ *Christi* debeat appellari, quæ non debeat impleri, qui magnus in Regno cœlorum appellandus est.

42. *Solus Augustinus potuit infinitis libris infinita Christi gesta quodammodo æquare.* Ioan. 19.

Profectò ipse Augustin. magnus obiicitur, quia solum ipsum existimo fecisse, & docuisse omnia, *quæ Christi* sunt. Asserit Ioannes, *sunt alia multa, quæ fecit* IESVS, *quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros*, cap. 19. Si quasi infinita sunt Christi gesta solummodo ea quæ sunt *Christi*, potuit scribere ille, cuius penè infinita volumina. Cath. Dionysius Carthus. serm. 1. *Commendabilis Augustinus est valdè à suo magno saluberrimoque labore, quem habuit libros dictando, & scribendo, per quos vsque in præsens vniuersam copiosissimè illustrauit Ecclesiam. Infinita enim conscripsit.* Infinitis Augustini voluminibus infinita Christi gesta quodammodo exarantur. *Ea ergo quæ Christi* erant, docuit.

43. *Ad mensuram ingenij Augustiniani sanctitas? Ergo immensa.* Cath.

Profectò vberiùs *ea quæ Christi, fecit.* Deus enim ita Augustini ingenium eleuauit ad sacram scientiam, vt ad mensuram capacitatis ingenij sanctitatis perfectione donaretur; vt quidquid homines edoceret, ad exemplar sanctitatis proflueret. Carthusianus appositè sermon. 2. *Iuxta mensuram excellentiæ ingenij eius data est ei excellentia mira & magna in donis sanctitatis. Quanta etenim fuerat excellentia sua in subtilitate ingenij, in acumine intellectus, in tenacitate memoriæ, in ipsius patet voluminibus.* Si iuxta mensuram ingenij, & intellectus sanctitas Augustini, quid poterit verbis æquare? Profectò fecit, quæ sunt Christi, vt verus Christi existeret æmulator.

44. *Sanctitas Augustini doctrix.* Ezech. 1. Gregor.

An charitas Augustini poterit panegyri efferri? De animantibus suis Ezechiel ait, *Aspectus animalium quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum*, cap. 1. Vbi Gregorius, *Sunt plerique Sanctorum ita simplices & occulti, seséque in locis minoribus sub magno silentio contegentes, vt vix eorum vita possit ab aliis agnosci. Quid isti nisi carbones sunt, qui etsi per feruorem spiritus ardorem habent, tamen exempli flammam non habent. Hi autem, qui & exempla virtutum prærogant, & lumen boni operis per vitam & verbum errantibus demonstrant, verè lam-*

pades appellantur. Augustinus quidem carbo ignitus ex charitate ineffabili, sed qui simul in morem lampadis, tenebras effugit; quia ad mensuram ingenij & intellectus] sanctitas ostentatur, ipsa scribit, ipsa edit volumina, *pia, & sancta*, vti Dionysius adnotauit.

45\. *Impossibilis affectus dilectionis proferebat Augustinus, quia charitas cum in-* *tellectum nimio acumine mensurabatur.* Carth. August.

An non diligentis Augustini affectus indicant ingenij & intellectus addici mensuræ? *Cùm te primum cognoui*, (fatur apud Carthusian. serm. 2. Augustinus) *reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer: & contremui præ amore, & horrore. Serò te amaui pulchritudo tam antiqua, & tam noua, serò te amaui. Vocasti, & clamasti, & rupisti tarditatem meam. Coruscasti, & splenduisti, & fulgasti meam cæcitatem. Gustaui, & esurio, & sitio te. Tetigisti me, & exarsi in pacem tuam. Accende, & rape, flagra, & dulcesce.* Si Deus essem, si esses Augustinus, me exuerem Deitate, vt te Augustinum mittatem in Deum. Vndénam amatoriæ hæ tam acutæ excogitationes? Profectò charitas data est Augustino ad ingenij, ac intellectus mensuram: ideóque ex acumine nimio intellectus impossibiles dilectionis exoriuntur affectus. Sic & *fecit, & docuit quæ Christi.*

PARS SECVNDA.

MONICA.

Paraphrasim, ac Commentarios literales ad caput septimum Lucæ perquire ex Tom. 7. lib. 1. Part. 1.

PROLVSIO.

LACRYMIS Annæ antiqua Samuelem debuit Ecclesia. Multas enim illa lacrymas profudit, vt filij dicandi Templo, natalitio sterilitate ablegata, frueretur, 1. *Reg.* 1. Tale quidpiam accidit Monicæ viduæ (ait Thomas Trugil.) hæc enim multis lachrymis à Domino postulabat, non vt liberos sibi daret, sed vt eum filium, quem habebat impium, pium efficeret, & ad fidei veritatem conuerteret. Resurgit Augustinus Domino loculum tangente, *& reddidit eum matri suæ.* Quæ quidem solemniter ab Ecclesia commendanda exponitur, qui soli vixit, & plorauit Ecclesiæ. *Dixit mater ad filium*, (ait ipse *lib. 6. Conf. cap. 2.*) *Nihil est iam fili mi, quod desiderem in hac vita, cùm iam diuinitus mihi concessum sit, quod tantopere desideraueram, videlicet conuersionem tuam vidi, quam multis, & assiduis lacrymis à Domino postulaui. Nunc autem quorsum ego viuam, nescio: si quidem propterea vitam mihi à Domino dari exoptabam, vt te viderem ad Catholicam fidem conuersum.* Ergo soli vixit Ecclesiæ, soli Catholicæ fidei est lacrymata. Debet Hebræus viduæ Iudith partam ab Holopherne victoriam? O quot Monicæ viduæ partos ab hæreticis triumphos debet Ecclesia!

SECTIO

SECTIO III.

Viduæ lacrymæ.

TEXTVS.

VERS. 11. IBat IESVS in ciuitatem, quæ vocatur Naim, & ibant cum eo Discipuli eius, & turba copiosa. 12. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur vnicus matris suæ, & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa. 13. Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. 14. Et accessit, & tetigit loculum, & ait: Adolescens, tibi dico: Surge. 15. Et resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ.

IN MONICAM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX VIDVÆ LACRYMIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

Plorantem viduam Monicam Christus aspexit, & non loquentem exaudiuit.

Quia lacrymæ vtiliter profusæ in conspectu Domini vociferantur.

1\. TAM modestus Dominus, vt vix vnquam oculos eleuaret. Vnde ad illud Ioannis: *Cùm subleuasset ergo oculos* IESVS, *& vidisset, quia multitudo venit ad eum*, cap. 6. fatur Beda, *Non solebat oculos erigere, huc atque illuc, sed pudicè sedebat attentus cum Discipulis.* Et ideo adnotat Euangelista oculos eleuasse. Tam insolitum Christo, oculos eleuare, vt videat vel homines laborantes; & tam facilè oculos eleuat ad mulierem? *Quam cùm vidisset Dominus.* Cur modestissimus oculos eleuauit? Certè, quia non erat vrbanitatis IESV, clamantem & vocantem fœminam nobilem non exaudire, & ei respondere. Plorasse planè fœminam lego, non clamasse, nec Dominum aduocauisse. Profectò illud lacrymas profundere, clamare, vociferari est. Nec potuit Dominus tam iustos clamores non exaudire. Pondero in præsenti lacrymarum vtilium clamores.

Ioan. 6.

Beda.

2\. Monica Augustini defuncti parens eius funus insequitur. Decreuit aliquando Augustinus, se conferre Romam, vt ibi Rhetoricam legeret; quem mater etiam filij sui vitæ studiosa secuta fuit vsque ad nauigium, vt cum eo simul iret Romam. At cùm Augustino id esset molestum, reliquit Monicam plorantem in Templo, & ipse cœpit nauigare. Postquam autem mater absoluit orationem suam, & ad littus accessit, vidit iam filium suum longè à terra nauigantem, cœpitque multas effundere lacrymas. Tandem fugiens filius à sequente parente Mediolani est inuentus. Ambrosio Magistro Augustinus conuertitur, aqua sacra diluitur, & flenti Monicæ Dominus profatur: *Mulier, noli flere.* At illa gratulabunda proclamabat *suas lacrymas vtilissimas, cùm tandem diuina misericordia fecisset in conspectu Domini exaudiri.* Sic ex *lib. 6. Conf. cap. 1. & 2.* Cur non dixit videri, sed exaudiri? Quia vtiles lacrymæ defunctum spiritu filium prosequentes validissimum clamorem Dei auribus ingerunt.

Monica funus filij defuncti insequitur, ploránsque exauditur. August.

3\. Dominus cæcum natum illuminaturus *expuit in terram, & liniuit super oculos eius*, Ioan. 9. Vbi Chrysologus serm. 176. *Diuino ore luciferam dat saliuam, vt sanitatis gutta baptizaret oculos peccatoris.* Id est, vt virtutem flendi daret oculis efformatis simul cum visione. Non pondero lacrymas Baptismi nomine prænotari, quod alij seruit argumento. Requiro cur huiusmodi virtus plorandi lucifera detur à saliua ex ore procedente? Si auditus esset restituendus surdo, aptè ex ore Dominico medicina oriretur, & ex fonte sermonis virtus loquendi proflueret. At ad lacrymas excitandas cur ex ore virtus promanauit? Crediderim, quia plorare idem est ac clamorem emittere; vnde appositè vis plorandi profluit ex ore, quod locutionis præparat instrumenta.

Lacrymæ ab ore habent ortum quasi verba.

Ioan. 9.

Chrysost.

4\. Viduam nostram Anna Samuelis mater olim expressit. Hæc *cùm esset amaro animo, orauit Dominum flens largiter. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantùmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur*, 1. Reg. 1.

Labia mouentur sine voce, dum oculi vociferantur sine

Pretno

motu labiorum: vt perficiatur actio. 1 Reg. 1.

Premo illud: *Orauit ad Dominum flens largiter, tantúmque labia mouebantur.* Cur labia mouentur, si vox non auditur? Profectò, quia *largiter flens* necessariò vociferabatur in Domini conspectu. Vnde oculi & os simul incedunt; oculi vocem in lacrymis, at os motum labiorum obiicit: non vt loquelæ seruiat, sed vt indicet clamorem oculorum emitti. Quid mirum fœminam fuisse à Numine exauditam, profante: *Noli flere.*

5. *Lacrymæ exaudiuntur vociferantes sine respectu ad orationē, aut deprecationem.* Psalm. 38. Burgen.

David clamat, *Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lacrymas meas*, Psalm. 38. An τὸ *Auribus percipe lacrymas meas*, referendum ad orationem, seu deprecationem? Minimè, sed ipsæ lacrymæ auribus percipiendæ sunt. Imò vt ostenderet lacrymas ad aures pertinere, distinguit tria illa: *Orationem, deprecationem, lacrymas.* Burgensis addit. 2. *Instanter petit David suam liberationem tribus modis. Primò scilicet per orationem. Secundò per deprecationem, quæ non solùm est eleuatio mentis ad Deum sicut oratio, sed est frequens supplicatio. Tertio per lacrymas quæ ad impetrandum sunt efficaces. Vnde dicit, exaudi orationem meam, quoad primum: & deprecationem meam, quoad secundum. Auribus percipe lacrymas meas, quo ad tertium.* Ergo sine respectu ad orationem, aut deprecationem, lacrymæ ipsæ propriam vocem habent Dei auribus percipiendam.

6. *Ipsæ lacrymæ precationem agunt.* Iudith 8. Anselm.

Sic exponenda occurrit alius viduæ sententia illa: *Sed quia patiens est Dominus, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lacrymis postulemus*, Iudith 8. Num asserit fundendas lacrymas simul cum precibus, hoc sensu? *Dum postulamus venia donari, lacrymas profundamus.* Certè ipsa lacrymarum profusio precatio est. Profundamus lacrymas, & ipsa profusione postulemus à Domino venia donari. Sic exposuit Anselmus, *Fusis lacrymis postulemus, quia lacrymæ pondera vocis habent, quæ impetrant.* Plorabat Monica à patientissimo Domino ipsis lacrymis veniam extorquens pondere vocis.

7. *Sine rubore Monicæ lacrymæ Augustini crimina loquebantur.*

Nec mirum, à Domino consecutam esse Augustini deleri iniquitates, quas ipse postmodum vel post veniam tanta loquitur confusione. Vt innotescat non erubescere, qui plorat, erubescentia affici, qui voce profitetur. Petrus post trinam abnegationem *egressus foras, fleuit amarè*, Matth. 26. Cur non locutus est, vt profusa voce acquireret, quod profusa voce amiserat? Certè si confessionem illam voci, aut labiis committeret Apostolos, rubore nimio suffunderetur. Oculis commisit, vt profusione lacrymarum sine verecundiæ rubore auribus Numinis pœnitudo insonaret.

Ambros.

D. Ambrosius lib. 10. in Luc. *Lauant lacrymæ delictum, quod pudor est confiteri. Lacrymæ sine horrore culpam loquuntur. Lacrymæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur.*

Monica flendo Domino filij
mortem sine rubore
manifestat.

* * *

Observat. II.

Ad illa verba:

Dixit illi: Noli flere.

Monica diu plorans, minimè prohibetur à luctu, quia non ob temporaria incommoda lacrymas profundebat, sed ob spiritus Augustini iacturam.

Edocet vidua, ob temporarios labores flendum non esse.

CVr Dominus fœminam matrem viduam defuncti vnici absentiam plorantem curat à iustissimis lacrymis amouere? Certè, quia nullum temporarium incommodum dignum censuit, quod profusis lacrymis prosequeremur. 8.

9. *Haud Deus Monicæ ait: Noli flere, quia non profundebat lacrymas pro incommodis temporariis: sed pro Augustini spirituali iactura.* August.

Iam requiris, cur Monicam viduam filij mortem perennibus lacrymis flentem non represserit, fatus, *Noli flere?* *Magis* igitur (loquor cum Augustino *lib. 3. Conf. cap. 11. & 12.*) *hunc filium viuum deflebat sancta vidua, quàm aliæ matres lugere filios suos mortuos consueuerunt.* Cur ergo ei non indicitur, *Noli flere?* Aliquando in visione & somnis apparuit Angelus, & causam ab ea quæsiuit tanti luctus. Cui vidua respondit, quòd lugeret, quia filium habebat à via veritatis penitus abductum. Nec tamen profatur Angelus, *Noli flere.* Rationem vis exhibeam? In promptu est. Ideo vidua à fletu non abstrahitur, quia spiritualia filij incommoda lacrymis persequebatur. Si temporaliter mortuum diceret se deflere, audiret proculdubio, *Noli flere.* At quia asserit fletum orui, quia *filium habebat à via veritatis penitus abductum*, iustas lacrymas Angelus adiudicans, non eripuit à planctu.

10. *Angelus curat excitare, & producere Monicæ commendabilem luctū.* Ioan. 20.

Imò excitauit luctum ad memoriam reuocans occasionem: *Angelus causam ab ea quæsiuit tanti luctus.* Non quòd ignoraret, vt renouans vulneris memoriam, vim excitaret lacrymarum. Post obitum IESV apud hortum Magdalena plorabat.. *Maria stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit ad monumentum: & vidit duos Angelos, qui dicunt ei: Mulier, cur ploras?* Respondit Maria: *Quia tulerunt Dominum meum; & nescio, vbi posuerunt eum*, Ioan. 20. Obticuere Cœlicolæ, nec addiderunt, *Noli flere.* Quare? Quia adiudicarunt iustissimè plorare, quæ Christi Domini mortem, non temporaria incommoda luctu prosequebatur. Vnde non modò non prohibere curant à lacrymis, sed potiùs excitant ad fluxum vberiorem, dum ad memoriam reuocant, quæritantes, *cur ploras*, causam plorationis. Sed David, *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes. Dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus. Tulerunt Dominum meum, & nescio, vbi posuerunt eum.* Haud aliter Angelus ad Monicam, cur ploras? *Causam ab ea quæsiuit tanti luctus, & mœroris:* vt scilicet memor incommodi spiritualis filij vberiorem gereret planctum. O parentes

Rogatur Monica, cur ploraret, vt ad vberiores lacrymas excitaretur, vt David.

incom

incommoda filiorum temporaria lacrymis prosequimini? Nolite flere; spirituali ex iactura filiorum ploratis? Oportet adhuc ad luctum vberiorem excitare, *Cur ploratis?*

11. Profectò lacrymæ ob temporaria incommoda viduitatis, seu filij mortis fœmineæ sunt, meritò à Domino taxandæ, *Noli flere.* O fœmineam stultitiam! An tanto sumptu digna temporaria calamitas? Solis pueris ignorantibus liceat sine fræno incommoda naturæ deflere. Tertullianus lib. de Anima, cap. 19. *Mentior, si non statim infans, vt vitam vagitu salutauit, hoc ipsum se testatur sensisse, atque intellexisse, quòd natus est, omnes ibidem simul dedicans sensus. Ita prima illa vox de primis sensuum vocibus, & de primis intellectuum pulsibus cogitur.* Profectò tanti Doctoris venia, potiùs dixerim primam illam fletus vocem de puerilis, seu infantilis stultitiæ pulsibus cogi. Ideo plorat sine fræno naturæ incommoda, quia sine sensu, & intellectu est. Fatur Hesiodus, *Pictas reor lacrymas puerorum, ac fœminarum, quia sine sensu profluunt.* Sed & idem iadiicit Tertullianus cit. *Plus est, quod de prospectu lacrymabilis vitæ quidam augurem incommodorum vocem illam flebilem interpretantur, quod etiam præscius habenda sit ab ingressu vitæ ne dum intelligens.* Quid si intelligeret? Planè thesaurum lacrymarum tam inaniter non expenderet.

Lacrymæ ob temporaria incommoda fœminea, ac puériles sunt sine intellectu.
Tertull.
Hesiod.
Tertull.

12. Vidua pro spirituali iactura Augustini commendabiles fletus producit. Quàm fœcundi fructus! Vidua non est, sed nuptiis cœlestibus illigata Monica, quæ Augustinum, quem mundo pepererat, cœlis enititur, & Ecclesiæ. Porrò lacrymæ parentes, & velut nuptæ, viduæ essent, si pro temporariis incommodis profunderentur. Augustinus è Baptismo renascitur, Spiritu sancto Monicæ lacrymis sponso facto. *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, Genes. 1. Vbi Tertullianus lib. de Baptism. cap. 4. *Superuenit statim spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso: & ita sanctificata vim sanctificandi combibunt.* Velut sponsus Spiritus sanctus fœcundat lacrymarum aquas. Quæ quidem licèt viduæ Monicæ sint, ab sponsa procedunt, quia ob spiritualem iacturam ad animi ablutionem, ad Baptismum Augustini profunduntur impetrandum. Quid si vanitati dicarentur, aut pro terrenis funderentur incommodis? Addit Africanus cap. 5. *Sed enim nationes extraneæ potestatem eadem efficacia (in aquis) idolis suis subministrant. Sed viduis aquis sibi mentiuntur.* Lacrymæ enim quæ idolis, id est, mundialibus curis libantur, viduæ sunt, quia nullum ex eis fructum non inanè colligimus. Monicæ lacrymæ nuptæ quidem licèt viduæ oculis profundantur; ex quibus & Spiritu sancto sponso Augustinus renatus obiicitur.

Vidua plorans lacrymas profundit nuptas cum Spiritu sancto sponso, quæ viduæ essent, si pro mundiali incommodo funderentur.
Gen. 1.
Tertul.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Noli flere.

Monica ob perseuerantiam luctus demum Augustinum Ecclesiæ peperit.

Ostentans efficacissimas esse lacrymas ad quæque difficilia superanda.

Beda asserit Dominum fœminam à lacrymis curauisse remouere, quòd mox filius esset suscitandus. Haud deplorandum censeas, quem mox recipies. Vnde efficaciam contemplare lacrymarum. Vix ex oculis viduæ lacrymæ profluentes à Domino aspiciuntur, cùm se præparat ad filium suscitandum. Nec enim lacrymarum filius poterat deperire. Existimásne supremum extitisse miraculum, filium viduæ huius lacrymarum vi à Domino suscitari? 13.

Profectò mirabilius facinus dexteræ omnipotentis fuisse reor, lacrymis viduæ Monicæ Augustinum à perfidiæ sepulchro reuocari. Id equidem lacrymæ in conspectu Domini potuerunt. Allocuta est Monica (ex *lib. 3. Conf. cap. 11. & 12.* colligo) sanctum quendam Episcopum, eúmque multis precibus obsecrauit, vt dignaretur filium suum Augustinum ab erroribus reuocare, suaque disputatione, & argumentis eundem vincere. *Cum autem Præsul nouisset, in argumentandi facultate peritissimum esse Augustinum, adeò vt in disputando omnes ferè vinceret, respondit vidua: Dimitte filium tuum, ad veritatis viam reducetur. Instabat autem multo magis suis lacrymis sancta vidua, vt vel saltem alloqueretur filium suum. Cùm autem tantam lacrymarum copiam, & flumen Episcopus vidisset, consolatus est eam, dicens: Abi fœmina honestissima, tibique persuade filium tot lacrymarum non esse periturum.* Solæ enim lacrymæ piæ poterunt Augustini argumenta diuina efficacia superare. Proh vis lacrymarum! Illæ Deum eloquentiæ flumine afficiunt, vt opem August. necessariam ferat. 14.

Non poterat perire Augustinus tot filium lacrymarum.

Fatur Sapiens, *Non ne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt? A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlum*, Eccli. 35. Pineda exponit illud Iobi: *Ad Deum stillat oculus meus*, cap. 16. fatus: *Mirum, quod quæ in sinum descendere, & in terram cadere videntur lacrymæ, non descendant tamen, sed ascendant ad Deum: & contrario motu quàm imber, in cœlum stillent.* Cur ergo viduæ lacrymæ dum descendunt ad maxillam, ascendunt in cœlum? Certè non in morem stillicidij, sed fluminis potentissimi (cui eloquentia assolet comparari) Deum vincunt, vt illicò postulatis annuat. Descendunt lacrymæ ad Monicæ viduæ maxillam, & ascendunt ad superos Deum emollituræ, vt Augustini conuersioni lumine foueat immisso. Ideo Episcopus ille aiebat viduæ: *Dimitte filium, quia ipse diuina luce illustratus resipiscet*: à tuis nempe lacrymis luce diuina attracta. 15.

Lacrymæ descendentes ad maxillã ad cœlum ascendunt, vt Deum vincant, ad ferendam opem Augustino.
Eccli. 35.
Pineda.
August.

Iam carmen Dauidicum intellectu facile. 16.

Ta

Lacryma Dauidis illicò donantur potitione sua, dū fruitur firma spei volu ptate. Psalm. 41.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes, dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus? Psalm. 41. Si tam efficaces existere lacrymas affirmas, quónam modo Dauid post quotidianum fletum, adhuc absentem Dominum requirit: *Vbi est Deus tuus?* Profectò absentem experitur, quia nondum tempus redemptionis aduenerat. Sed tamen lacrymas profundens, dum differtur visio beata, ineffabili consolatione afficitur ex spei firmitudine. Quod panis metaphora exponitur: *Fuerunt lacrymæ meæ panes.* Augustinū audite. *Fuerunt mihi lacrymæ non amaritudo, sed panis suauis sitienti mihi illum fontem; quem quia bibere nondum poteram, meas lacrymas manducabam.* Id est, earum efficaciam experiebar, dum suauissimè reficiebant, firmissima spe quòd tandem sitis expleretur. Nec enim precatio tot lacrymarum poterat deperire.

August.

17\. Dum video Monicam tot annis à ploratione minimè recedentem, nec tamen illicò Augustini video conuersionem, de lacrymarum efficacia possem addubitare. At Angelum audio fantem viduæ ploranti: *Certe scito ò Monica, quod filius tuus post mortem suam in eisdem cœlestibus tabernaculis, quibus tu, recipietur.* Addit Capus Episcopus, *Abi fœmina honestissima, tibique persuade, filium tot lacrymarum non esse periturum. Ipse luce diuina illustratus tandem resipiscet, & ad viam veritatis reducetur.* hisce verbis consolatus est eam. Cur ergo adhuc lacrymas profundit? Profectò eis quasi dulcissimis panibus saturatur. Efficaciam absumens illa lacrymarum iam filij conuersionem tandem futuram degustabat præsentem ex spei firmitudine, quam lacrymarum efficacia assereret.

Monica lacrymarum pane recreabatur, ex spei firmitate, quam lacrymarum efficacia asserebat. August.

Quàm ineptè Marcus Antonius Natta, aliàs doctus, de lacrymis profatur lib. t. de immortal. anim. *Lacrymæ nihil remedij afferunt malis.* Est ne aliquod verum malum (vera mala vocarim quæ animæ immortalitati, de qua ille scribebat, possunt obesse,) quod efficacissimis lacrymis non superetur? Hieronymus exclamar, *O lacryma humilis! tua potentia, tuum Regnum est: tribunal iudicis non vereris, inimicorum tuorum accusationibus silentium imponis: non est, qui te accedere vetet: si sola intrauitis, vacua non redibis. Magis crucias diabolum, quam pœna infernalis. Quid plura, vincis inuincibilem, ligas Omnipotentem, inclinas Filium Virginis.* Preme illud, *ò lacryma.* Si vna lacryma Deum omnipotentem alligat, quid mirum tot Monicæ lacrymas illigasse Augustinum, qui profitente Episcopo, haud poterat disputationibus, & argumentis illigari? 18.

Cunctis malis vnica lacryma affert remediū, illigans conditorem. quid tot lacrymæ Monicæ? Ant. Natta. Hieron.

PARS TERTIA.

NICOLAVS TOLENTINVS.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete hîc à lib. 10.

PROLVSIO.

PVSILLVS admodum humilitate Nicolaus, sed qui vendens vniuersa quæ possidebat, cunctos eleemosynæ ac pietatis beneficio donaret. Audisti in solemniis Nicolai benedictum panem distribui fidelibus? Id planè præstitum, vt pietatis viri documenta memoriæ deferrentur. Ait D. Antoninus, *Visitabat Nicolaus infirmos, eosque plurimum consolabatur dulci colloquio. Quando aliquis delicta sua viro confitebatur, dolebat plurimum, & deflebat: orabat pro afflictis, ieiunabat, & denique omnibus consolationem maximam exhibebat.* O virum si ex humilitate pusillum, ex pietate magnum, cui complacuit Patri dare tibi Regnum. Esto Rex noster, nec enim obiicere poteris, *In domo mea non est panis. In festo Nicolai* (addit Doctor) solent benedici quidam panes in Ordine S. Augustini, qui vtilissimi sunt contra languores, & infirmitates.

SECTIO

SECTIO IV.

Regnum à Patre..

TEXTVS.

VERS. 32. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro darè vobis Regnum. 33. Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterescunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur non appropiat, nec tinea corrumpit. 34. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

IN NICOLAVM TOLENTINVM

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX REGNO A PATRE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum, &c.

Nicolaus Rex cœlestis Patris æterni hæres aptè appellatur, imitatur enim Dei munificam erga omnes naturam.

Ostendo, nihil magis adnatum Regibus, quàm subditis omnibus beneficia exponere.

1. CVm expressisset Dominus complacuisse Patri æterno, homines Regoo donare, mox Regia obeunda munia recenset: *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam*, &c. An non aptius ad Regiam digoitatem exornandam booa temporaria retineamos? Minimè; hæredes enim Patris æterni Reges cœlestes constituti, Patris Regis conditiooem ex bonorum elargitione debemus æmulari.

2. Expono verba illa: *Complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.* Cuinam ô Domine, tuum Regnum impendis? Gregi planè pusillo: *Nolite timere pusillus grex.* An gregi pusillo, vili ouiculæ Regnum cæleste promitteretor nisi à monificentissimo Patre? *O bonitas effusa!* (exclamat Chrysologus *serm.* 23.) *ò inaudita pietas! Ad consortium dominationis seruos Dominus ascifcit, ad participationem Regni Rex gregem populi totius admittit. Sic sic dat, cui Regnum minui, vacuari potestas non potest.*

Regis Patris æterni est, pusilli gregis commoda suprema procurare.

Chrysol. Luc. 12.

3. Imitatur Deum Nicolaus dum cuncta dat, omnibus beneficia impendit; nec potest deficere Regnum, aut vacuari potestas, quia Diuus perenni pietate præfulget. Antoninus, *Omnibus Nicolaus cõsolationem exhibebat maximam. Visitabat infirmos, deflebat peccata, quæ sibi confitebantur pœnitentes, orabat pro eis, ieiunabat. Pro animabus purgatorij deuotè orabat, fratres hospites benignissimè excipiebat, & magna consolatione afficiebat. In suis concionibus populo commendabat plurimum, vt liberales essent circa redemptionem captiuorum. Tristes consolabatur, mæstos & afflictos exhilarabat, discordes concordabat, in tribulatione positis solatio erat.* O Patris cœlestis imaginem, qui post tot munera exhibita, pietatis censum integrum potes retinere. Vnde postquam tot munificentiæ Nicolai Antoninus documenta expressit, adiicit. *Et denique omnibus consolationem maximam exhibebat.* Post tantas consolationes præstitas, reliqua ne aliqua vel vni consolatio? *Omnibus consolationem maximam exhibebat. Sic sic dat, cui deficere census, cui Regnum minui, vacuari potestas non potest.*

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Dei æmulator Nicolaus omnibus pius.

Anton.

Haud sic dant homines. Isaac filium Iacobom frumento & vino donauit, & fratri aliam sibi exhiberi benedictionem, dixit. *Frumento & vino stabiliui eum, & tibi post hæc fili mi, vltrà quid faciam?* Gen. 27. Sic sic dat, cui deficere census, cui Regnum minoi, & potestas potest vacuari. Non sic Nicolaus; Pane salutifero dooatus à Patre, non solùm fratri vni benedictum panem porrigis, sed & omnibus semper sine salutis imminutione expendit. Piissimus viuens mortui memoriá condiuit pietate, ne vnquam census pietatis deficiat. Ægrotans Nicolaus à Deipara audiuit, ad ferendum è foro panem, in aquam immittendum, doloris facile medicinam. *Ita factum est*, (ait Antoninus) *vnde consuetudo inualuit, vt in festo beati Nicolai soleant benedici quidam panes in Ordine sancti Augustini, qui quidem vtilissimi esse solent contra multos languores, & infirmitates.* Non pater Isaac donat Nicolaum pane defecturo, sed Deipara 4.

Pietas Nicolai panis est salutaris omnibus expositus.

Gen. 27.

Anton.

personam Patris æterni gerens, ei porrigit panem minimè defecturum. Dat Nicolaus Rex cœlestis, Patris Dei æmulator. *Sic sic dat, cui deficere census non potest.*

5. Cùm paruulos panes aspexeris, non quantitatem muneris visibilis consideres, sed maximam Nicolai pondera pietatem. Ab aliis Diuis incrementa temporarij panis postula, à Nicolao census pietatis, & misericordiæ petendus est. Rex enim cœlestis à Patre Deo præcipuè didicit pietatem. Apud Isaiam Dominus, *In misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit Dominus*, cap. 54. Haud poterit deficere in Regno Dei census pietatis: *Misericordia sempiterna*. Nazianz. orat. 27. *In ira parumper te percussi, ait Dominus, & in misericordia æterna glorificabo te. Ego te tradidi, ego tibi succurram. Maior mensura est clementia, quàm emendationis.* An Nicolaus cœlestis Patris hoc exhibit ingenium? Porrò & pietas, aut misericordia eius æterna est sine iræ, aut emendationis admistione. Deus flagella infligit, vt corrigat, si misericordiæ cœlestis expendit vbertatem. At Nicolaus semper misericors, nunquam se vel flagitiosis hominibus exposuit iratum. Vis indicem, quónam modo se gereret in peccatores? Antoninus: *Quando aliquis delictu sua viro sancto confitebatur, dolebat plurimum, & deflebat Nicolaus peccata, quæ sibi confitebantur pœnitentes: orabatque pro eis, ieiunabat, & Missam deuotè celebrabat, ac denique multas lacrymas fundebat.* Id Dominus Pater filio Nicolao Regi concessit, vt dulcis totus, totus munificus omnibus ostenderetur.

Paruuli panes Nicolai, misericordia immensa Dei pietatis æmulatrix.
Isa 54.
Nazianz.
Antonin.

6. Redeo ad Regis nostri non deficientem panem. Fatur Ecclesia, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas*, Cant. 1. Cur non rogauit, vbi regas, aut dirigas greges? Quia Regem allocuta Ecclesia, nihil prius memorat, quàm illud, quo regale ingenium constituitur, nempe pastoritia cura ouibus panem prouidere. Ambros. lib. de Isaac cap. 4. *Rectè dicit: Vbi pascas. Quia Regale est Dei verbum.* Cur non dixit Ambros. Quia Regalis est exhibitio panis? Quia est quidem panis, qui sine frumento, aut grano, seu materia conficitur terrestri. Hic pietas verborum est. Deus pascit gregem pane temporali, sed verbi pietate vberiùs reficit vniuersa. Æmulator Nicolaus piissimo sermone cunctis præparat refectionem. Verbis *tristes consolabatur*, (ait Antoninus) *mæstos, & afflictos exhilarabat, discordes concordabat, in tribulatione positis consolatio erat, & denique omnibus consolationem maximam exhibebat.* Edisce verborum saltem piorum proximis egentibus nunquam deficientem eleemosynam impendere.

Dum pane salutari nos Nicolaus reficit, Dei apparet æmulator Regis cœlestis.
Cant. 1.
Ambros.

Observat. II.

Ad illa verba:

Nolite timere, pusillus grex; quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.

Nicolaus non solùm ex humilitate pusillus, sed omnium virtutum fulsit varietate.

Eum Diuum commendabilem admodum reor, qui Protoparentes virtutum imitari contendunt.

7. CVr *grex pusillus* Apostoli appellantur? Beda respondet, *Vocantur pusillus grex, propter humilitatem.* Et quare non ex aliarum virtutum fulgore exprimuntur grex mundus, grex syncerus, grex pacificus, grex obediens: sed solùm ex virtute humilitatis. Profectò, quia cùm humilitas sit fundamentum spiritualis exædificationis, qui ex humilitate commendauit, reliquarum virtutum fulgorem expressit.

Beda.

8. Obiicio vobis Diuum ex humilitate pusillum, ex reliquarum virtutum varietate magnum. D. Antonin. sic de Nicolao: *In Religione B. Augustini constitutus Nicolaus speculum planè fuit omnium Religiosorum, qui antea Canonicus existens, speculum etiam fuerat omnium Canonicorum, propter humilitatem, & sanctitatem vitæ suæ. Itaque quotidie ibat de virtute in virtutem, & seipsam quotidie sanctitate vincebat, & superabat. Extitit Concionatorum speculum singulare propter eximiam, & feruentem prædicationem. Abstinentia verò Nicolai admirabilis extitit adeò, vt per triginta annos, quibus mansit in Conuentu Tolentino nunquam carnes comederit, nec oua, nec pisces, nec lac, neque etiam ex lacte confecta.* Nónne vides Nicolaum collegium sanctitatis existere? O quantam machinam ædificij humilitatis fundamina sustinent!

Virtutes Nicolai egregiæ recensitæ, in quibus exemplum extitit aliorum.

9. Preme dictionem sæpè expositam: *Nicolaus speculum fuit Religiosorum, speculum Canonicorum, speculum Concionatorum.* Ac si diceret, Religiosus extitit Benedictus, Canonicus regularis Augustinus, Concionator autem Paulus alter; æmulatus enim fuit Protoparentes sanctitatis & perfectionis. Annon Dei Filius est *speculum sine macula, & imago bonitatis illius?* Nicolaus speculum est referens Parentum perfectionis similitudinem. Vnde appositè cunctorum parentum sanctitatis potest perfectissimus filius appellari.

Nicolaus retulit Protoparentum virtutes egregias.
Antonin.

10. Sponsus fatur, *Oculi tui sicut piscina in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis*, Cant. 7. Legit Theodoretus, *in portis filiæ multorum.* Annon potiùs ignominiosum est, fœminam, aut virum filium multorum appellari? Profectò in spirituali generatione gloriosissimum, Ecclesiam, siue Diuum quemlibet multorum parentum perfectionis speculum agere, gerere similitudinem.

Filius est Nicolaus cunctorum Patrum perfectionis.
Cant 7.
Theod.

11. Quinam pristini Protoparentes sanctitatis, nouæque Euangelicæ perfectionis? Olim Moses, Iesus Naue, Samuel, Dauid, Isaias, Ieremias, Daniel, & Ezechiel Duces fuerunt Sanctorum. In lege autem gratiæ Apostoli, Doctores, Religionum Parentes perfectionis se dedere Antesignanos. Laudantur ergo oculi sponsæ, quòd aspexerit meditationis luminibus egregia opera Protoparentum, vt posset imitari. Theodoretus asserit in piscinam aquas varias confluere solitas significare sanctitatis collectioné à pluribus fontibus vna in Sponsa, aut vnico in Diuo expressam. *Siquidem à magno Moyse, & à Iesu filio Naue, & à Samuele Propheta,*

Omnium speculorum perfectiones Nicolaus trahit in se.
Cant 7.
Theodor.

Propheta, & à Danide, eodem tum Propheta, tum Rege: & ab Isaia, & Ieremia, & Daniele; & ex Apostolis, & Doctoribus, qui post illos fuerunt, latices vtilitatis excipiunt. Ideo Sponsus ait: Oculi tui sicut lacuna in Hesebon in portis filia multitudinis. Nicolaus omnium speculorum trahit lucem, cunctorum Protoparentum colligit sanctitatem: vnde ipse redditur *speculum Religiosorum, speculum Canonicorum, speculum Concionatorum.*

12. Excepit piscina hæc confluentes latices. Profectò pelagus aptiùs appellarim Nicolaum, in quod sanctitatis flumina prolabuntur. *Omnia flumina intrant in mare.* Moyses afflictum Dei populum consolatione afficit? Nicolaus excipiens Mosis fluuium, *Omnibus consolationem maximam* (loquor cum Antonino) *exhibebat.* IESVS Naue prodigiorum patrator, Solem, & Lunam fecit consistere? Nicolaus multis claruit miraculis non solùm in vita sua, verùm etiam in morte. *Apparuit ei beatissima Virgo & B. Augustinus.* Nónne Maria ex beneficiis Luna si Augustinus ob doctrinæ fulgorem Sol (minor iam Luna) sit appellandus? An Samuel ministrauit Altari ex infantia? *Nicolaus à primis annis se cœpit tradere diuinis obsequiis, tum orando, tum ieiunando, tum Templa visitando.* Mira Dauidis ab aqua abstinentia, quam *Domino libauit*, quia speciem (vti ait Chrysostomus) concupiscentiæ referebat? *Abstinentia Nicolai mirabilis extitit. Cùm ad grauissimam quandam infirmitatem deuenisset, & medici ipsi suaderent, vt carnes comederet, nihilominus sanctus respondebat, se non audere hoc facere; ne fortè ex vna infirmitate graui, videlicet corporis, incideret in peiorem, scilicet animæ, recreando appetitum, & complacendo ei.* Addit Author, *Prior Conuentus sub obedientia mandauit, vt carnes comederet, Nicolao. Cùm ergo auis quadam ante eum posita fuisset in cibum, orauit Deum vir sanctus, vt illa manente obedientia, carnes ipse non comederet, quod protinus factum est. Nam diuina voluntate ante omnium oculos auis illa anolauit.* Isaias equidem ex Virgine salutem orbi prædixit. At Deipara ipsa salutaris Nicolao præsentatur. *Nocte illa apparuit ei sacratissima Virgo, dixitque, vt mitteret ad plateam, curaretque sibi inde adferre panem, quem vbi habuisset, in aquam iniiceret, atque in nomine Christi talem panem comederet, atque sanus, & incolumis ab ipsa infirmitate euaderet.* Nónne Ieremias lacrymarum ac pœnitentiæ turtur? *Nicolaus singulis hebdomadibus ieiunabat, ferrea quadam catena corpus suum verberabat, dormiebat super fœnum, vel paleas, eius vestitus pauper erat, & vilis.* Celebrisne ex oratiuuis exercitamento Daniel? *Nicolaus in oratione assiduus erat, ita vt à Completorio ad mediam vsque noctem orationem protraheret: & post Matutinas etiam, donec Missam celebrabat, in oratione intentus erat; ac denique post Nonam vsque ad preces vespertinas orationi vacabat.* Porrò Apostoli & Doctores Euangelici vtili verbi sacri prolationi studuêre. *Nicolaus autem extitit Concionatorum speculum singulare, propter suam eximiam, ac feruentem prædicationem.* En Nicolai oculos piscinas in Hesebon, en filium multitudinis Diuorum Protoparentum, en pelagus in quem cuncta sanctitatis flumina prolabuntur.

Omnes latices virtutum Protoparentum intrant in Nicolaũ. Nicolaus est Moses ex consolatione afflictorum. Anton.
Iosue ex miraculis. Anton.
Samuel tactus à pueritia. Anton.
Dauid libãs Domino aquam. Anton. Chrysost.
Auis volantis miraculum. Anton.
Isaias ex salutari Virgine. Anton.
Ieremias asperitate vita. Anton.
Daniel ex orationis exercitiis. Anton.
Apostolicus Concionator. Anton

* * *

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Nolite timere, pusillus grex.

Nicolaus ouis mansuetissima, ergà proximos mira compassione afficitur.

Ostentatur inde egregia sanctitas; quia pietas, & misericordia erga afflictos perfectionis magna est documentum.

CVr gregem appellauit Magister Apostolos? Planè ob mansuetudinem, & pieta- 13.
tem. Beda fatur, *Grex pusillus vocantur ad comparationem maioris numeri reproborum*, qui quidem fœdis designantur in hædis. O miserrima humanæ naturæ conditio, ex qua pars maxima supplicio addicetur æterno! Hinc ingerit Dominus Euangelicis ministris compassionem, Pusille grex, hædos ad vos adducite, ne pereant.

Beda.

Mira prorsus fuit erga hædos ouis Nicolai 14.
compassio, de qua Antoninus, *Quando aliquis delicta sua viro sancto confitebatur, dolebat plurimum, & deflebat Nicolaus peccata, qua sibi confitebantur pœnitentes: orabatque pro eis, ieiunabat, & Missam deuotè celebrabat, ac denique multas lacrymas fundebat.* Hinc quidem Nicolai licet sanctitatis incrementa contemplari. Pius in afflictos?

Mira compassio Nicolai. Anton.

O viri sanctitatem! De Mardochæo textus, 15.
Qui fuit nutricius filia fratris sui Edissa, qua altero nomine vocatur Esther, & vtrumque parentem amiserat: mortuisque patre eius ac matre, Mardochaus sibi eam adoptauit in filiam, Esth. 2. Quàm pium opus compassionis virgunculæ vtroque orbatæ parente! Porrò Dominus miris Mardochæũ donauit sanctitudinis incrementis adeó, vt Saluatoris æmulator extiterit. Rup. lib 8. de vict. Verb. cap. 4. *Opus pium, pietas operosa, pium habuit iudicem, & inspectorem Deum. Re vera odoratus est Dominus odorem suauitatis, & re vera benedixit illi, qui adoptauerat, vt cresceret in salutem populi, in saluationem sua gentis.* Nicolaus ex compassione quasi hominum Saluator exsurgit: adeò crescit *de virtute in virtutem* (Antoninus ait) vt multas lacrymas fundens ad peccatorum aspectum Christum referat pro peccatoribus lacrymas profundentem, iuxta illud: *Cum lacrymis, & clamore valido.*

Nicolaus ex compassione ostenditur imitator IESV Saluatoris, vt Mardochaus.
Esth. 2. Rupert.

Preme Lucæ nostri verba illa: *Nolite timere* 16.
pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum. Vendite, qua possidetis, & date eleemosynam, c. 12. Profectò particula *Regnum* indicat Discipulos in vertice sanctitatis esse collocandos ex mente Nazianzeni. Vndénam hisce donantur perfectionis incrementis? *Date eleemosynam.* Hoc est, egentibus peccatoribus pietatis compassione curare subuenire. Ait Doctor orat. 16. de pauper. amore. *Quis tibi Regem super omnia constituit? Quis donauit in quibus homo cateris pracellis? Nonne Dominus, qui ante omnes humanitatem à te expetiuit.* Præcellit Nicolaus perfectissimos Diuos ex illa erga

Apostoli ex compassione, ac pietate ostenduntur Reges cœli Christi imitatores. Luc. 12.
Nazian.

H 2 pœniten

pœnitentes compassione ineffabili. Sequitur sanctitudo compassionem.

17\. Proclamat cũ sponsa, *Fasciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus Cypri Dilectus meus mihi in vineis Engaddi*, Cant. 1. vbi Bernardus serm. de vite, c. 4. *Ille, qui modo fuerat fasciculus myrrhæ, id est, qui mentem sponsæ passionum suarum amaritudinibus amaricauerat, subitò fit botrus Cypri continens in se vinum spiritualis iucunditatis*, siue cœlestis abundãtiæ. Sequitur enim abundantia sanctitudinis compassionem. Non miror Nicolaum ad perfectionis eleuatissimum verticem ascendisse, si affectu compassionis Christi pietatem imitabatur.

Nicolaus abundans virtutibus, quia compassione affectus.

Cant. 1. Bernard.

PARS QVARTA.

MARTINVS.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput quintum Matthæi pete hîc à Part. 1.

PROLVSIO.

MAGNVS appellandus qui fecerit & docuerit? Magnum Martinum Augustini filium, Conuentus D. Isidori Legionensis Canonicum Regularem meritò vocitarim, qui fecit quod doceret: & docuit quod cuncti fideles facere debuissent. *Gloriosus Confessor, & Doctor Martinus.* Sic in antiquis Breuiar. illius illustrissimi Collegij. Volumina Doctoris manuscripta diligenter euolui, & mihi tot virtutum sapores reddidere, tot doctrinæ cœlestis peperere fulgores, vt impossibile ratus fuero persequi Panegyride, nisi manus illa Martini, quæ in Regio tot titulis Conuentu adoratur, rursus Scriptura sit mihi tradita. De Cæsare quodam Periander, *Tot victorias poterit scribere manus ipsa, quæ perficere valuit: non quidem alia.* Tot virtutum ac sapientiæ documenta nisi à Martino gerente conscribantur, nullatenus poterunt efferri præconio. Vnum, & alterum volumen Commentariorum & sermonum, ô Pater, scripsisti. At si prædata virtutum gesta, si fulgores sapientiæ esses exaraturus, Bibliothecam præparares, non volumen. O Magne!

SECTIO V.

Gesta, & dicta.

TEXTVS.

VERS. 19. QVi ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum: qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

IN MARTINVM Canon. D. Isidori Legion.

PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS CIRCA LITERAM.

EX GESTIS, ET DICTIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.

Martinus Legionensis, D. Isidori Conuentus decus, Magnus prorsus ex sanctitudinis miræ documentis.

Ostendo virtutis operibus Diuos ostentari Doctores; gesta enim disertius, quàm sermones adducant proximos ad virtutem.

1. CAIETANVS, *Dominus duos ordines extremos Doctorum explicat, scilicet minimorum, & magnorum: minimos definit à violando, & docendo violari mandata minima; magnos definit à faciendo, & docendo.* Magni ergo Doctores ostentantur illi, qui non solùm legis grauia obseruant præcepta, sed & minimis subiacent, & edocent homines vitæ perfectioni studere.

2. *Martinus faciendo docuit, adduxitque Religiosos ad perfectionis desiderium.* Breuiar. Legion.

Magnum prorsus appellabo Martinum, & minimorum præceptorum obseruatorem, & Doctorem egregium. Profectò Martinus à cunabulis potiùs vitæ perfectioni studuit, quàm literarum incrementis; vnde sacrum volumen Legionense fatur, *A prima ætate se totum exercuit in sanctis operibus, vt virum Christianum decet. Talis porro eius vita fuit, vt omnibus exemplum reliquerit magnæ sanctitatis. Ordinatur Sacerdos, & habitum suscepit Canonicorum Regularium; & breui quidem tempore volauit eius fama tum Religiosi perfecti, tum sancti Sacerdotis, per omnes Religiosos einsdem professionis. Non studuerat autem sacram Scripturam, sed tenebatur incredibili quodam desiderio sciendi, & discendi.* O egregium Concionatorem, qui nnn tune verbis, non voluminibus, sed vitæ fulgore prædicans tot suæ perfectionis imitatores traxerat!

3. *Verè sapiens Martinus, cũ erat vacaus sapientia, sanè docebat operibus.* Paulin.

Commendanda admodum illa proclamatio, quæ non tam auribus percipitor, quàm oculis. Exemplum enim vitæ & vocale, & efficax supra quemlibet disertissimæ liguæ sermonem. D. Paulinus epist. 27. ait, *Verè sapiens, verè disertus, qui mundo huic stultus, & mutus est.* Sapiens docet dum loquitur: quomodo ergo mutus adstruitur? Quia dum tacet, si mondo, stultus ex abstractione à visibilibus habetur, ipso vitæ docet exemplo, & sapiens ostentatur. *Is non tam lingua, quàm vita eruditus.* Sic Doctor epist. 35.

4. *Apostolos imitatus est Martinus vita docentes, priùs quàm erudirentur à Spiritu sancto.* Matth. 5.

Martinus prius quàm Scripturas diuina ope (vt exprimam) edisceret, exemplo Religiosos, ac Sacerdotes ad perfectionis verticem aduocabat. O sapientissima insipientia! Apostolos imitatus est, qui dum scientiæ essent expertes, exemplo vitæ prædicabant, iuxta illud: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est,* Matth. 5. Nec enim exiguus fructus est, sic viuere, vt ex actionibus tuis oculis proximorum obiectis, ij ad laudes Dei proferendas excitentur. Tertullianus lib. de Anim. cap 3. *Deliquit, opinor, diuina doctrina, ex Iudæa potius, quàm ex Græcia oriens. Errauit & Christus piscatores citius, quàm sophistas mittens.* Doctrina cœlestis non ex Græcia sapientissima quidem, sed iniquitate pressa: oritur ex Iudæa sophismatibus eloquentiæ vacua, sanctitatis documentis plena. Inde piscatores, non legis Doctores eliguntur; vt scilicet potius doceant exemplo vitæ, quàm sapientia. Tertull.

5. *Ad miũs apti Apostoli rudes, sed sancti ad cõuertẽdos Iudæos, quàm sapientes ad Gentium reductionem.* Act. 1.

Lego post obitum Saluatoris Apostolos sapientia cœlesti præditos superueniente Spiritu sancto, *Act.* 1. Postmodum immittuntur ad Gentiles. Rogo, cur vt cum Christo conuersioni studerent Iudæorum ante suffixionem IESV, non descendit spiritus illos igneis linguis cœlestique sapientia donaturus, si præcipua Saluatoris cura congregate oues, *quæ perierunt de Israel*? Respondeo, haud actum cum Iudæis minori liberalitatis ostensione. Apostoli enim, insipientes vtique piscatores, tunc sanctissimæ vitæ splendores emittebant, qui possent Iudæos ad meliorem frugem, fortius quàm sapientia, reuocare. Non ergo errauit Christus, nec erga suum minus benignè populum egit, piscatores citius, quàm sophistas mittens. Mittuntur ad Gentes diserti, indocti ad Iudæos ante Spiritus sancti descensionem; sed sanctitatis doctrinam proferentes, dum sobrij, pacifici, pudici, pij in afflictos, humiles conspicitur. Existimo Martinum non minus docuisse exemplo vitæ ante Spiritus sancti aduentum, cùm edicit Scripturæ intelligentiam, quàm post Isidori descensionem gerentis personam Paracleti.

6. *Martinus dum ruda, virtutum fulgore inueniebat in proxima deperditã Dei imaginem.* Maldon. Strab.

Fatur Dominus, *Quæ mulier, habens drachmas decem, si perdiderit vnam, nõnne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donec inueniat?* Luc. 15. Maldonatus, *Hæc mulier rudis, & humilis*; drachma perdita Dei similitudo in homine deperdita. Strabus, *Reperitur drachma, dum Dei similitudo, quæ est in homine deperdita, reparatur.* Nouem drachmæ quid?

Nyssen. Stab. Nyssenus, *Virtutes, quarum nullam oportet nobis deesse.* Addit Strabus mulierem viros diuos significare, qui drachmam perditam, id est, homines acquirere, aut inuenire curant. Denique Chrysol. Chrysologus *serm.* 169. drachmam ait hanc nocturno in tempore requiri. *Simpliciter contigit, quòd eam nocturno requirat in tempore.* Ergo Ecclesiæ filij Apostoli rudes, Confessores indocti virtutum fulgore deperditam in hominibus requirunt imaginem, & inueniunt. Congratulemur Martino, qui dum iners, tot Religiosos vitæ exemplo ad perfectionis feruorem adduxit. Ipse loquatur, *Congratulamini mihi, quia inueni drachmam.*

7. *Huiusmodi insipientiam prudentissimam sapientissimus Salomon expetebat.* Eccl. 1.

Huiusmodi Martini sapientia cunctis facultatibus præponenda est. O vera sapientia virtutum! exercitamentum vel in rustico! Post tam miram intelligentiam, post tam diuinam sapientiæ plenitudinem clamabat Salomon. *Dedi cor meum, vt scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque, & stultitiam,* Ecclesiastæ 1. Preme τὸ *vt scirem prudentiam & stultitiam.* Quid prudentiæ cum stultitia? Qui autem sapientissimus erat, cur ambit noua prudentia & stultitia simul donari? Eam stultitiam Rex expetit prudentissimam, qua insipientes Diui fulgent, scilicet vitæ sanctitatem, hæc vera sapientia ad hominum conuersionem. Caietanus, Caietan. *Stultitiam* exposuit *multitudinem imprudentiarum, quibus homines abundant.* Expetis ne ò sapientissime Rex, imprudentiarum multitudinem, cùm appetis prudentiam? Ita planè. Veram prudentiam Sanctorum accipere cupio, quæ quidem tam efficax est, vt etiam in imprudentissimis, seu indoctis admodum mirum in modum fulgere videatur.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.

Magnus Martinus Doctor post volumen acceptum ab Isidoro, ex cœlesti thesauro proferens cunctas diuitias ad Ecclesiæ vtilitatem.

Edocens Doctores non abscondere lucem, sed ad proximorum eruditionem fulgurare.

8. Anselm. ANselmus, *Qui fecerit,* ait, *& sic docuerit alios, magnus vocabitur in Regno cœlorum. Id est, ab ijs, qui sunt in Regno cœlorum.* Porrò cœlestis hîc sapientia commendatur, quæ ab incolis cœlestis Curiæ efferenda est.

9. *Martini sapientia cœlestis, & à Cœlitibus commēdata.* Eccl. Legion. Breuiar.

Existimo Dominum speciali respectu D. Martini mei gloriam præsignasse, cuius sapientia planè cœlestis, & à Cœlestibus commentata. Legionensis Ecclesiæ sic sacra monumenta: *Particulariter Martinus ad Dominum preces fundebat, pro cognitione Scripturarum consequenda. Atque quantum in se erat, conabatur, in eam cognitionem, atque studium incumbere, quamuis nec Magistrum haberet, qui ipsum instrueret, neque eius intellectus satis esset, ad eam rem præstandam, accommodatus. Cùm autem quadam nocte pro huiusmodi re Dominum oraret, apparuit ei B. Isidorus, librum manibus suis gestans, qui dixit ei: Accipe volumen istud, & comede illud, atque dabit tibi Deus scientiam Scripturæ sacræ. Excusabat autem se vir sanctus, quod ieiunaret, & propterea librum comedere non posset. Dixit ergo ad eum Isidorus, Non aufertur ideo tibi ieiunij meritum, ego enim id tibi nuncio ex parte Dei, & sum Isidorus Patronus huius loci. Accepit ergo Martinus volumen, & comedit illud. Isidoro ergo recedente postquam librum Martinus comederat, plenus factus est, & inflammatus in diuina scientia, adeò vt facilè omnes Theologos suæ ætatis superauerit, nemoque cum eo comparari potuerit. Disputationes multas, & concertationes habuit cum hæreticis, quos facillimè superabat. Libros duos scripsit, qui dicuntur, concordia.* Legi profectò, & miratus sum diuitias hominis. Hominis, an Dei? Dei planè, quia è cœlesti thesauro sapientiam hausit.

10. *Accepta sapientia, mox Martinus progreditur ad profectū aliorum.* Ezech. 1.

Ezechieli Dominus, *Fili hominis, comede volumen istud, & vadens, loquere filiis Israel,* cap. 3. Sapientia Prophetæ è cœlesti thesauro non retinetur in visceribus, sed ex his ad labia recurrunt, ad volumina exiliunt, vt cunctis proficere valeant. *Comede volumen, & loquere.* Martinus adlatum ab Isidoro volumen comedit, & mox ad disputationes cum hæreticis confundendis facillimè progressus est, voluminibúsque doctissimis scribendis studium impendit.

11. *Qui à cœlo accipit sapientiā Martinus, profert sapientiam aliorū vtilitatem.* Matth. 13.

De Doctoribus Magister, *Omnis scriba doctus in Regno cœlorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera,* Matth. 13. Preme illam particulam: *Omnis scriba doctus in Regno cœlorum.* Sunt qui docti in Regno terreno, & hi sibi sapiunt, thesaurum auari retinent, nec in Ecclesiæ vtilitatem proferunt. Atqui docti in Regno cœlorum, proferunt de accepta sapientia, vt proximos valeant acquirere. Paulus ad Regnum cœlorum raptus dolebat, quòd *non liceret homini loqui,* dum sapientia quæ in cœlesti Regno ediscitur, petat proferri. Quid mirum Martinum mox post librum assumptum, ad disputationes cum hæreticis properare, ad voluminum conscriptionem studium impendere, si immediatè à cœlesti Magistro edoctus fuit, si doctus scriba in Regnó cœlorum est constitutus?

12. Expendo & illud: *Qui profert de thesauro suo noua, & vetera.* Non recondit, sed profert, in Ecclesiæ obsequium, ac proximorum vtilitatem: noua quidem & vetera, id est, ex Patrum expositione vtriusque Testamenti mysteria. Hildebertus epist. 1. *Contra profectum proficit, quisquis alteri, cùm potest, non proficit.* Hildeb.

13. *Martinus sub specie voluminis sapientiam accepit, vt expenderet proximis.* Seneca.

Expetebat Martinus impleri sapientia, vt prodesset proximis. Ideò sub specie voluminis sapientiam accepit, vt innueretur ei, scientiam illam ab ipso natalitio sapere Authorem, qui in morem libri in alios transfundat quod accepit. Scitè Seneca epist. 6. ad Lucil. *Ego cupio omnia in te transfundere, & in hoc gaudeo, aliquid discere, vt doceam. Nec me vlla res delectabit, licèt eximia sit, & salutaris, quam mihi vni sciturus sum. Si cum hac exceptione detur sapientia, vt illam inclusam teneam, nec enunciem, reiiciam. Nullius boni sine socio*

socio iucunda possessio est. Mittam itaque ipsos tibi

Manuscripta Martini excudenda essent in magnam Ecclesiæ vtilitatem.

libros. O Regium D. Isidori Legionense Conuentum tot titulis illustrissimum, tot Abbatibus sapientissimis, nobilissimis, sanctissimis exornatum, tot Canonicis & Doctoribus, & Diuis eximium! Cur volumina præclarissima Martini sub modio permittis latitare? Nonne satius communi luce ad sapientum eruditionem fruerentur? An latitant quia thesaurus? Scriba doctus profert de thesauro suo noua, & vetera. An ex Indice cognoscuntur scripta, & manus incorrupta Martini, quam omnium oculis obiicis, sufficiens est voluminum Authoris incorruptissimi indicatio? An retines lucem, vt filij tui ex tam præcelsæ doctrinæ fulgore nouos quotidie profectus ostentent? Non minuitur lux, quæ communicatur. Audiamus ergo omnes sacrorum voluminum studiosi, præcipuè ego, qui tot nominibus D. Isidori Collegio debeo famulatum: *Mittam itaque ipsos tibi libros.*

14. *Martinus Author est, non transcriptor.*

Cùm legi Martini aliquando volumina, recognoui Authorem, haud transcriptorem. Sic thesaurum profert quasi à se inuentum, non alienum exponit. Magni ideo ducendos ratus Martini libros cum Seneca rursum inclamarim, *Veneror inuenta sapientia, inuentorésque adire, tanquam multorum hæreditatem iuuat. Mihi ista acquisita, mihi elaborata sunt.* (Senec.)

15. *Scripta Martini detur seculo futuro.*

Adhuc alloquor Præsules Regiæ domus. *Agamus bonum Patrem familiæ,* (loquor cum Philosopho,) *faciamus ampliora, quæ accepimus. Maior ista hæreditas a vobis ad posteros transeat. Multum adhuc restat operis, multúmque restabit: nec vlli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adhuc adiiciendi* (Senec.) Manu beatissima scripta lucem communem videant, prælo committantur; & si nulla erit occasio, (quod scio,) adiiciendi, quia vndequaque perfecta opera existimo: erit tamen quod addatur vtilitatis communis scholæ literariæ, aulæ perfectionis.

Obervat. III.

Ad illa verba:

Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.

Martinus sapientiâ plenus minimè inflatur, sed mirificè exercitamentis humilitatis studium impendit.

Quàm mirum! Etenim agnata esse assolet vanitas iis, qui implentur sapientia. At soliditas veræ scientiæ vanitati vacuum non relinquit.

16. MAgnus vocabitur dum docuerit? Miror planè, scientia enim inflare assolet; vnde qui plenum se agnoscit sapientiâ, in Regno cælorum non magnus, sed minimus appellabitur, vbi solus est magnus veraciter, qui se ex humilitatis affectu minimum indicarit. Ergo euidens documentum est, haud inflari sapientia, qui docens magnus in cælorum Regno reputatur.

Postquam librum Martinus comederat, plenus factus est, & inflammatus in diuina scientia, adeo vt omnes Theologos suæ ætatis superauerit, nemóque cum eo comparari potuerit. An sufflatus sapientiæ plenitudine? Quónam modo, si sapientiæ soliditas vacuum non relinquit vanitati: *Plenus factus est.* Mox adiicitur Diuum curandis ægrotis continuò operam nauare, aliisque humilitatis exercitamentis incumbere. 17.

Non poterat Martinum inflari, quia sapientia soliditate plenum (Beca Legi.)

Miraberis meritò, cùm scientiæ studio agnatus sit ambitionis respectus, & gloriæ humanæ cupiditas. *Eloquia Domini,* (canit Dauid,) *eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ,* Psalm. 118. Lorinus, *Nihil vanitatis continens.* Quid enim argenti soliditati cum vanitate, cum vacuitate plenitudini? Plenus factus Martinus locum non cessit vanitati: nec enim argenti cælestis sapientiæ soliditas cum vento vanitatis coiiri posset. 18.

An sapientia solida Martini nihil inanitatis. (Psalm 118. Lorin.)

De sapientibus non Regni cælorum, sed mundi, ait Paulus, *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum,* Rom. 1. Cognouerunt quidem, sed solida sapientia pleni non fuere, vnde penitus euanuerunt, atque insipientes effecti sunt. Quomodo enim, si verè solida sapientia pleni fuissent, ventum admittere vanitatis. Anselmus, *Euanuerunt, quoniam vani fuerunt in cogitationibus suis,* non pleni sapientiæ soliditate. 19.

Probant sapientes ut solida scientia pleni, euanescunt. (Rom 1.) (Anselm.)

Quis crederet, Martinum adeò humilitatis studio hærescere, vt tanta argumentandi cum hæreticis argutia, tanto conceptuum acumine, quibus volumina plena conspiciuntur, tam mito auditorij plausu, non iactantia, aut vanitate sapientiæ morbo sauciaretur? Se omnino ignorantia plenum adiudicabat. Vel Apostoli sanctitatis Magistri à mordacibus vetitatis osoribus cupidi gloriæ putabantur, quia illos viderent tanto populi plausu sacra verba proferre. Tertullianus ideo *lib. 4. contr. Marcion.* ait, *Prædicatio Discipulorum suspecta fieri potest de gloria studio.* Quare, nisi quia sapientibus, agnata assolet esse gloriæ cupiditas? Profectò Apostoli vel oblatos honores gloriæ Domini prælibabant. Vnde à Chrysologo vocitantur meritò, *Negati honoribus.* Non quòd ex ignobili genere nati, vili ministerio occupati, & nullis scientiis instructi, vt aliquis minus aptè exposuit: sed quia ex miraculorum patratione, & prolatione verbi oblatos honores humilitatis studio Domino libauere. *Noluit bibere, sed libauit eam Domino* Dauid. Martinus Apostolico studio plenus sapientiâ se plausibus abnegauit, ægrotantiúmque curationi illam manum admouebat, quæ felici calamo mysteria illa, quæ non licebat homini loqui, sapientissimis voluminibus exposuerat. 20.

Martinus Apostolorum æmulator nullam vanitatis suspicionem admisit negatus honoribus. (Tertull.) (Chrysol.)

Sæpè curauit Diabolus, Martinum vanis cogitationibus distrahere, ad pinnaculum sapientiæ, siue ad gloriam hominum agnatam sapientiæ pertrahens. At Diuus terræ humilitatis hærescens disturbari non potuit. Vnde hostis toties victus tam à longè recessit, vt non fuerit vlteriùs ausus Martinum vanitatis tentamine adoriri. *Assumpsit Diabolus* Christum in 21.

Imò æmulator Christi Magistri Doctorum, non potuit disturbari vanitate. (Matth. 4.)

in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum Templi, Matth. 4. Quid pinnaculum? *Sedes erat Doctorum*, vti ait Remigius. Quare ergo Dominus in pinnaculum eleuatur? Strabus respondet, *Ideo duxit eum supra pinnaculum, cùm vellet eum de vana gloria tentare; quia in cathedra Doctorum multos deceperat inani gloria*, agnata quidem docendi ministerio. Cùm autem Diabolos conspexisset, Christum à sapientiæ vertice non inflari, desperans de victoria dereliquit: *Reliquit eum Diabolus*. Recedit Diabolus à Martino dum aspicit eum Christi æmulatorem nec sapientiæ in culmine constitutum ab aura populari potuisse commoueri.

Remig.

Strab.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Martini magnalia recenseo, ipsiúsque Diui doctrina illustro, ex salis symbolo.

Interim castitatis, sapientiæ otium fugientis, paupertatis religiosæ, altarúmque virtutum fulgorem ostendo ad Religiosi institutionem.

22. ASserit Martinus, dum Doctorum explicat Euangelium, Ecclesiæ ministros salis naturam æmulari debere, salientis vtique ex igne Euangelij Præcones Spiritu sancto impellente, saliant, properent ad certamina laborum: *vt obedientia ducti, vbique victorias loquantur.* Sic ipse Martinus, de quo Author Historiæ Regij Conuent. D. Isidori. *Dei gratia, è bona terra protuli ad Martem natum Martinum.*

23. *Martinus instituit peregrinationem, vt se frangeret laboribus ad castitatis triumphum.*

Vti se debellaret, ieiuniorum, vigiliarum præparat armamenta. Cum laboribus, & tribulationibus confligit, init peregrinationem, vt concupiscentiam superaret. Ouetensem vrbem inuisit sudarium sacerrimum adoraturus. Compostellam videt, D. Iacobi donandus benedictione, vt limina Apostolorum Romam pergens piis labiis oscularetur Confert se Hierosolymam, Constantini vrbem videt, eleemosynarum emolumentis D. Marcello Legionensi casulam comparat, redit in patriam. Mille profectò victorias obediens Spiritui sancto vir reportauit, superatis hostibus, & periculis. *Vir obediens loquetur victorias*, Prou. 21. Ad quæ Martinus *serm. Quod Fratr. non habeant propr.* ait: *Re vera vir obediens victorias loquitur, qui semetipsum vincit, dum alienam voluntatem propria voluntati anteponit, & impetum Spiritus sancti sequitur.*

Prou. 21.

Martin.

24. *Auellatur ab occasione delinquendi, qui castitatem tueri studet.*

Peregrinationem appositè instituit Martinus, vt sese à carnis insidiis expediret. *Quæsiuit lanam, & linum*, Dei castissima coniux, *& operata est*, &c. Prou. 31. Quid in lino? Auulsio à terra indicitur ei, qui lineam vult inire puritatem. Martinus *serm. in Transl. D. Isidori.* fatur, *Linum primo a terra auellitur. Quia quicumque munditias castitatis habere desiderat, necesse est, vt terrenam, ac sæcularem, patria scilicet, conuersationem deserat.* Inferiùs, *Peregrini ergo, ambulantes cum Agno in albis, facti sunt Angeli Dei, qui non nubunt, neque nubentur.*

Prou. 31.

Martin.

Salem quidẽ carnes desiccare comperimus, aptéque typum ieiunij recognoscimus. Martinus continuis ieiuniis sic contractos aspicitur, vt clausis ostiis sese vsque ad Altare penetrârit, gracilẽ mutatus in spiritum. Vnde Diuus Religiosos eos taxat, qui è sæculo ad claustra properant ad saturitatem. Memorat Heli filios carnes è lebetibus sacris abstrahentes, 1. *Reg.* 2. & profatur. *Tales sunt quidam, qui morantur in claustro si non in Silo, saltem in Silo, qui nihil aliud faciunt, nisi quod, & quomodo, & quando, & quantum volunt, comedentes, bibentes.* 25.

Ieiunium gracilem admodum reddidit Martinum.

1. Reg. 2.

Martin.

Quòd si sal sapientiæ vmbraculum, Martinus & prædicans, & scribens sapientiæ sale conditus ostenditur; quid mirum, si ita instabat operi, vt ne manus grauescerent labore, funiculis brachia eleuabantur? *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi*, Cant. 3. Martinus tenens semper calami scribentis gladium, victorias illustrissimas reportauit. Ait ipse serm. de D. Isidor. *Quid per gladium nisi calamus scribens verbum Dei figuratur? Quid per manus, quibus gladius tenetur, nisi operans homo, prædicans, scribens, designantur? Hi docti ad bella magis, ac magis semper scribentes, inimicos Ecclesiæ sapientia, & fortitudine vincunt.* 26.

Martini indefatigabile scribendi studium.

Cant. 3

Martin.

Quàm fuerit D. Martini ineffabilis sapientia, eius doctissima volumina testantur. *Fauus distillans labia tua, mel, & lac sub lingua tua*, Cant. 4. Fatur Doctor serm. de Pæl. Eccl. *In fauo mel latet, & cera patet. In carnis fragilitate sapientia magna habetur, sed quasi mel in cera absconditur. At quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus Doctor manifestat.* Martinus & ore, & calamo expressit cordis dulcedinem, conceptam vtique, quando D. Isidoro ministrante, vti Ezechiel sacrum librum absumpsit, in quo cœlestia mysteria recondita Diuo sunt reuelata, ipséque tot libris expressit. 27.

Volumina Martini eius ineffabilem sapientiam manifestãt.

Cant. 4.

Martin.

Certè Diuus aut scribebat semper, aut orabat, aut ministeriis pietatis dabat operam: nunquam otio torpebat. Vnde in otiosos Regulares, speciatim adolescentes inuectiuus exsurgit serm. *Quod iuuenes otiositatem fugiant. Hæc est otiosorum tarditas, quia nihil operantur ad horam. Hi sunt qui expectant cum asino, nec ascendunt cum Isaac in montem, portantes paleas, & stimulum, quæ ad asinum pertinent, non ignem, & gladium.* Profectò Religiosi, qui aut orationi, aut lectioni, aut piis actionibus obsequium non litant, brutescentem animum fouent. 28.

Nunquam Martinus otio torpebat, verum edocens Religiosum.

Martin.

Denique sal religiosæ paupertatis symbolum gerit. Nihil ex cibis, quos condit sal, saporis sibi abripit, sed potiùs ab ipso cuncti cibi referunt saporem. Tam abstractus Martinus à temporariis bonis, vt dum Regibus venerabilis, commoratur in aula, tanta fulget inopia, vt voluminibus transcribendis necessarium ei fuerit, facultatem petere à Prælatis vt posset eleemosynam aliquam postulare. O virum verè Augustini filium! Audi quidnam Doctor de Regularium paupertate sentiat. Quidam pauperes, ait *serm. Quod Fratr. non hab. propr. à sæculari vita ad Monasterium venient, & quamuis in sæculo pauperes fuerunt, tamen in Monasterio diuites fieri volunt: sicut fecit Giezi, cui dixit Elisæus, Quia post Naaman cucurristi, & diuitias ab eo accepisti: in perpetuum lepra Naaman adhærebit tibi.* 29.

Egregiè fuit Martinus spiritu pauper.

Martin.

OBSERV.

Observat. V.

Ad illa verba:

Vos estis lux Mundi.

Martini magnalia expono, eiusdémque Doctoris sententiis confirmo, ex lucis typo.

Vbi adhuc Religiosum virtutibus, ac miraculis fulgentem describo perfectum.

30. IAm virtutum D. Martini fulgores ex typo lucis Mundi obiicio, illustrans quidem eiusdem Diui testimoniis, quæ ex voluminibus in D. Isidori Bibliotheca asseruatis obseruaui.

31. *Ab Angelo liberatur Martinus à carcere, veritate fulgurante.*

Apud ciuitatem Veterensem Martinus in carcerem detruditur suspectus de latrocinio, quòd apud eum reperiretur Sacerdotale illud vestimentum quod Ecclesiæ D. Marcelli Constantinopoli comparauerat. Hæretica mulier offert ei è carcere solutionem, si fidei Catholicæ nuncium remittat. Constanter respondens Martinus alapa percutitur à fœmina, quæ illico à Dæmone possidetur. Angelus ad carceris ostium accedit, de peregrino interrogat, inuisit vinctum, adit iudicem, prædicat innocentem, asserit sacerdotalis vestimenti emptorem, liberatur Diuus, ab Angelo Legionensem vrbem iubetur repetere. Et quónam modo Mundi lux poterat diu obnubilari? Veritas ab Ausonio *Mundi luminare* vocitatur, quæ diu latere non potest. Ait D. Martinus serm. de S. Mich. *Christus ex opere Angelus vocatur. Vnde Dauid, Annunciaui iustitiam, siue prædicaui veritatem.* Ad hoc enim Dominus in Mundum venit, *vt testimonium perhiberet veritati.* Christus cùm veritatem aperit, Angelus appellatur? Ergo Angeli custodis officium, alumnos suos à calumniis eripere.

Auson.

Martin.

32. *Fama, & opinio Martini Reges supplices attrahebat.*

Doctorum fama apud homines assolet lucis fulgoribus exponi. Martinus Planeta fulgentissimus ostenditur, dum Reges supplices viuentem venerantur Diuum, mortuum adorant, tota Hispania præconiis concelebrat. *Serm. 8. de Spirit. sanct.* fatur Martinus, *Cum paradisi vbertatem Scriptura demonstrat, dum per arbustorum nomina virtutes designat, dicens: Cypri cum nardo, &c. Ex his speciebus Regalia vnguenta conficiuntur. Bono virenti designantur, quibus Regibus, & aliis fidelibus congregatis Sancti bonus odor opinionis egreditur.* Quid accommodatius Martini opinioni, ex fragrantia, seu ex luce virtutum, in quem odorem Reges currunt adoraturi?

Martin.

33. *Lux Martini scrutans hominũ corda, vt pœnitens integrè confiteretur.*

Lux Martinus extitit scrutans hominum corda: siue potiùs lux fuit, qua Dominus Ierosolymæ, seu fidelis, quem ad se vult conuertere, præcordia scrutatur: Scrutabor Ierusalem in Martini lucerna. Accessit ad Diuum quidam, vt piacula confessione dilueret, verecundia affectus peccata curat operire. At Martinus miseri opertum peccatum aperuit, eúmque ad meliorem mentem adduxit. Orationis exercitamentis addictus Diuus, literarum studio indefessè affectus, cunctos se quærentes ad pœnitudinis causam excipiebat, audiebat. De suis animantibus Ezechiel ait, *Aspectus eorum quasi carbonum ignis, atque lampadarum*, cap. 1. Exponit Martinus serm. de D. Isid. *Qui in occulto benè viuit, & aliis non proficit confessiones audiendo, & occulta conscientiarum reserando, carbo quidem est; sed lucerna non est. Qui verò in Ecclesia positus ad audiendas confessiones lumen rectitudinis pœnitentibus præbet, vt verè & integrè confiteantur, lampas est; quia & sibi ardet, & aliis lucet.* Quid pulchrius?

Ezech. 1.

Martin.

34. *Miracula Martini virtutes erant.*

Apostoli quidem miraculorum fulgore coruscarunt. Hæc opera, quæ Dominus videnda profatur, ad æterni Patris glorificationem? Certè Euangelici viri & operibus iustis, & miraculosis actionibus Mundum illustrarunt. D. Martini miracula simul erant opera sanctitatis, quia ex charitatis affectu mira excitabat. Quotidie exigua multiplicat annonam, recipit enim paruulam portionem vix Diuo sufficientem sobrio, & post cibum Crucis septem Sacerdotibus sufficiebat. Dæmones asserunt Martinum socium esse D. Isidori ad eorum ruinam. Decanus Legionensis Ecclesiæ à quartana febri liberatur. Nobilis mulier à mamillarum acti dolore eripitur. Vxor Troylæ nobilissima ab exitialis partus cruciatibus vindicatur. Regi Castellæ Legionensem venienti in vrbem, vt circa imminens bellum caperet à Diuo consilium, totam ille promisit securitatem. Diem obitus sui prænunciat. Mortui facies rutilans obiicitur. Cunctis ægritudinibus sanitas Martini extitit inuocatio. O miracula plena virtutibus, è charitatis affectu profluentia! *Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloë*, Cant. 4. En virtutes miraculosas, en miracula sancta. Aiebat Martinus serm. 8. de Spirit. sanct. *Ex his speciebus virtutum corporum sanitates inueniuntur.* Cant. 4.

Martin.

35. *Conuentus D. Isidori Canonicorũ sanctitas.*

Denique lux Mundi Martinus, id est, perfectissimus Conuentus D. Isidori Canonicus. Sapiens ait, *Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus*, Prouerb. 31. Ad quæ Martinus serm. Transl. D. Isidor. *Beatissimus Augustinus Parens noster alloquitur D. Isidorum, dicens: Reuerende Frater, ecce omnes domesticos tuos, sicut promisi, duplicibus indumentis vestiui. Non ergo timeas vltra domui tuæ à frigoribus niuis. Primum eis apraui superpelliceum, quo significatur munditia mentis, & corporis. Deinde cappam ouina lana contextam, in qua ostenditur innocentia vitæ, & humilitas conuersationis.* Seu conuenientiùs vnico verbo dixeris, In duplici veste multiplex virtutum fulgor ostenditur. Martinus innocentia, humilitate, obedientia reliquísque virtutibus in Regno cœlorum magnus apparuit, illustrissimum planè Conuentus D. Isidori decus, Ordinis D. Augustini augustissimum ornamentum.

Prou. 31.

Martin.

PARS

PARS QVINTA.

IOANNES DE SAHAGVN,

Ad caput X. Matthæi.

PROLVSIO.

VIRI fœcunditate illuſtres apprimè commendabiles obiiciuntur. Trium filiorum parentibus olim auguſta præmia adſcribebantur, hoc nomine: *Ius trium filiorum.* Statius Siluar. 4.

Statius. *Ius tibi ter gemine dederat lethabile prolis.*

Et Martialis diſticho cecinit,

Martial. *Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,*
Natorúmque dedit iura paterna trium.

Cùm agri diuiderentur, trium filiorum parentes fœçunditate præferuntur. Suetonius Iul. cap. 20. *Agrum campanum diuiſit* Sueton. *extra ſortem viginti millibus ciuium, quibus terni, pluréſve liberi* Ambr. *eſſent.* Et Ambroſius *ad cap. 3. Lucæ.* Erat deforme, liberos non habere, quod etiam legum ciuilium fuit authoritate mul-Ierem. 22. tatum. Ieremias in lege veteri, *Scribe virum iſtum ſterilem, virum, qui in diebus ſuis non proſperabitur, nec erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper domum Dauid*, cap. 22. Si trium filiorum parens tam commendabilis obiicitur, D. Auguſtinus *iure trium* deberet totum fœcundiſſimæ virtutis agrum poſſidere: trium, inquam, id eſt, Nicolai Tolentini, Martini Canonici D. Iſidori, & Ioannis de Sahagun, quorum quilibet pleni agri poteſt inſigniri appellatione. *Ecce,* (Auguſtinus cum Iſaaco Gen. 27. præcinat,) *odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus,* Gen. 27. Si trium filiorum parens Auguſtinus ita apparet commendabilis, quid cùm magnus Pater innumerabilius filiorum exponatur? Baronius *tom. 6.* ſeptem Auguſtinianos Martyres enumerat, Rogatum, Bonifacium, Ruſticum, Seuerum, Liberatum, Septimum, & Maximum, qui Monaſterio Capienſi fuere horribilibus cruciatibus ab Iunerico trucidati. Romano in Catalogo duo millia quingenti Martyres ſcribuntur Auguſtini ex ſtirpe, quorum fulgorem

Ordinis

Ordinis ſcriptores iuſſu Clementis VIII. Pont. Max. prodierunt. Vnico in Monaſterio Verconenſi apud Africam mlle ferè Morachi Martyrij corona cinguntur. Centum prætereà Canonizationis honore potiuntur. Centum ſupra viginri apud Angliam trucidati ad ſuperos aduolant. Centum ſupra ſexaginta viri ac fœminæ Auguſtini ex Ordine Beatificationis fulgore coruſcant. Philippo II. Rege, oppido Guecija Granatenſi è ditione decem & octo Auguſtini filij pro Domino concremantur. Quibus Deipara inter flammas apparuit, vt non combuſti rubi innouaretur hiſtoria. Profectò licèt Auguſtinus tot natis non cingeretur, ſed vnicum Ioan. de Sahagun ſortitus fuiſſet, iure fœcunditatis, Magnus Pater deberet appellari. Nonnullas ergo ex Ioannis mei virtutibus illuſtro. Meum voco, quia *Sahagun de Eſcobar* tantum feliciſſimè ſuum nactus propinquum, quem pro affectu quidem, non pro dignitate commendabo.

SECTIO VI.

Mundi perfecta renunciatio.

TEXTVS.

Vers. 9. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris. 10. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus enim eſt operarius cibo ſuo. 11 In quamcumque autem ciuitatem, aut caſtellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus ſit: & ibi manete, donec exeatis. 12. Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. 13. Et ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam; ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos, *&c.*

IN IOANNEM DE SAHAGVN,

PANEGYRICVS MORALIS SEXTVS CIRCA LITERAM.

EX PERFECTA MVNDI RENVNCIATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Nolite poßidere aurum, neque argentum, &c.

Auguſti Diui Commendabiles admodum oſtentantur, dum viri cùm ſint, puerilem ſynceritatem conſeruant. Ioannes de Sahagun hinc Auguſt. obiicitur.

Deo gratißimus, qui in ætate virili, aut ſenils ætatis pueriles refert ſynceritatem.

1. Ghuiſland. EX Ghuiſlando, tota Euangelij perfectio Diſcipulis illis verbis indicitur. Nulli mundi poſſeſſioni hæreatis, innatæ nuditatis

nuditatis innocentia ornari satagite, ab omnibus creaturis expediti. Hi certè Dominici consilij spiritum implent, qui licèt viri, licèt senes sint, puerilem referuot synceritatem quasi primi status referentes oudam innocentiam.

2. *Dauid senex, puer synceritate.* Luc. 1. 1.Reg.16.

Fatur Zacharias, *Erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui*, Luc. 1. Rogauerat aliquando Samoel ad Isai, *Nunquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues*, 1.Reg.16. Aptè Daoid parer appellatur, cùm paroulus pascit oues; sed post bellicos sudores, post senium adhne Dauid puer appellatur? Ita planè. Hoc enim in sanctissimis viris præstantissimum est, quòd nuoquam non pueritiæ simplicem (nuditatis primæ) innocentiam ostendant.

3. *Infantes perpetuo sunt viri eximia sanctitate.* Petr. 1.

Petrus autem, *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & detractiones, sicut modò geniti infantes rationabiles, & sine dolo lac concupiscite*, c. 1. Omni perfectione vir ornatus infans adhuc ostenditur? Planè. Neque enim perfectus verè, si ætatis primæ synceram noo induat nuditatem. Monet Zeno lib. 3. serm. 25. (Zeno.) *Regenerationis sanctionem, vestra ætatis omni curriculo manente, in sua semper infantia custodite: ac fortiter præcauete, ne primi hominis quondam vestri vnquam memoriam recolatis.* Ac si diceret: Ne obliuiscamini primæ pueritiæ synceritatem, vnde cogamini eius recolere memoriam. Nam qui non obliuiscitur, minimè recordatur.

4. *Ioannes de Sahagun perpetuus puer synceritate, sicut Ioannes Baptista.* Luc. 1.

De nostro Ioanne illud mirabile, quòd vir, senéxque, primæ ætatis synceritati hærebat, ab omni malitia, dolo, simulatione, inuidia, & detractione abstractus. Vnico verbo exprimam, nunquam se colpabili verbo otioso reum deprehendit post examinis accuratam diligentiam. Efficit me perpetua Ioannis de Sahaguo & Escobar pueritia Ioannis alterius pueritiæ recordari, de quo Parens: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis*, Luc. 1. Existimo particulam illam, *puer*, non in casu vocandi, sed nominandi appositam esse, vt sit sensus. *Vocaberis tu puer Propheta Altissimi. Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.* Præcinit planè Ioannes iam vir ante Domini faciem, quem osteodit Hebræis: *Ecce Agnus Dei.* Cur ergo cùm vir Propheta Altissimi est, *puer* appellatur, quia nisi perpetuus fuit infans primam retinens synceritatem? Cecinit D. Paulin. (Paulin.) Carmine in Ioan.

Nascetur dignus tanto sponsore beatus
Perpetuusque puer. ———

Magnum hoc Ioannis nostri præconiom perpetuam Ioannis Baptistæ pueritiam retulisse.

5. *Ioannes de Sahagun puer, quia omnia mundialia contempsit.* Luc. 18.

Dominus inquit, *Sinite paruulos venire ad me: talium est enim Regnum cælorum*, Lucæ 18. Regnum cœlorum paruulis, siue pueris adscribitur? Annon viris violentis præparatum est? *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Si virorum fortissimorum est Regnum, quónam modo asserit esse paruulorum? Certè paruuli vocitantor illi, qui in virili, aut senili ætate adhuc primæ synceritati hærescunt. Origenes hom. 5. ad cap. 18. (Origen.) Matth. *Si quis ergo vir habitudinem, quam habent pueri, ex ætate in se ratione susceperit, expellens ea, quæ mouent insensatos: factus est sicut puer non se extollens in honoribus, neque efferens se in diuitiis, neque eleuans se claritudine generis: iste talis suscipiendus est, & honorandus in nomine Iesu, quoniam præcipuè in talibus paruulis est Iesus.* Porrò si verè sinceritate paruulus est, qui expellit ea quæ mouent insensatos: Ioannes meus *factus est puer* in honoribus, qoibus à Regibus & proceribus affectus est, se minimè extollens; diuitias calcans verè paoper spiritu; generis nobilitate paruipendens ad gloriam, sed non ad augostos animi spirituales ausus, qui assolent ex saoguinis claritate prodire. Omnia hæc Dominus collegit dum diceret: *Nolite possidere aurum, neque argentum.*

Obervat. II.

Ad illa verba:

Nolite possidere aurum, neque argentum.

Si augustè Ioannes de Sagahun vir, se puerum ostendit: augustiùs planè puer, se virum operibus illustrissimis exposuit.

Gratior adhuc Numini ostenditur, qui in puerili ætate virilem fortitudinem, senilem grauitatem ostentat.

Vidimus, Ioannem meom apprimè colendum, quia ex diuitiarum, honorum, cunctorúmque mundialiom conculcatiooe dum vir erat, syocerirate puer osteodebatur. Porrò ampliùs commendandum existimo ex eo, quòd dum esset puer, operibus egregiis vir fortissimus iam exponeretur. 6.

Scio Iosephum dilectum plus reliquis fratribus à parente, *eo quòd in senectute genuisset eum*, Gen. 37. Alij legunt cum Burgensi, Eo quòd esset filius *sapiens sibi*, siue parenti eos sales proferebat verbis, eam modestiam, ac circumspectionem, & verbis, & actionibus ostentabat, vt senilis grauitatis intellectu prædictus esse videretur. Attamen non ea gesta Iosephus proferebat, quæ virum, aut senem decerent. Id mirabile in puero, quòd se operibus virum manifestet: quòd & parentibus, & cunctis aspicientibus non solùm sapiens ex verbis, sed & potens, ac fortis in operibus exhibeatur. 7.

Ioseph puer prudentia senex, Ioannes de Sahagun operum fortitudine. Gen. 37. Burgen.

Oseæ ex ore Dominus, *Quia puer Israel, & ex Ægypto vocaui Filium meum*, cap. 11. vbi Cyrillus Alexand. *Homo candidus fuit Iacob, mutato nomine dictus Israel, & ego idcirco dilexi eum: sed ex Aegypto vocaui Filium meum.* Ac si diceret, Dilexi Iacobum eo quòd vir cùm esset, pueri synceritatem ostendebat. Sed amplius mihi gratus Filius meus. Vndénam precor gratior puer, quàm vir? An quia Filius? Vt non videatur minus appositè illa particula apposita, pueri & viri fit comparatio iuxta subiectam materiam. Vnde sicut vir Iacob gratus extitit Conditori ex eo, quòd vir cùm esset, puer synceritate ostendebator. Puer Iesus ampliùs amabilis Patri exhiberur, quòd 8.

Christum puerili in ætate virum fortitudine Ioannes noster imitatus est. Osee 11. Cyril.

piter

puer cùm sit, vir fortissimus exponitur? Quænam egregia opera Christi in Ægypto commorantis? Annon idola conturbauit? fidei semina terræ dedit incultæ? Damasci abstulit fortitudinem? ad reguli cauernam manum immisit? Amabilis ergo Iacob obiicitur, dum in ætate virili puerilem exhibet: sed Iesus amabilior, dum in puerili ætate vir fortissimus aspectatur.

9.
Dum Iesus infans nascitur, iam more resurgentis triumphator ostenditur.
Cant. 8.
Nanius.

Fatur Sponsus, *Sub arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua*, Cant. 8. Vbi Nanius existimat non sponsi illam clausulam esse, sed sponsæ, Christi exprimentis ex Deipara natalitium. Quod si obiicias, non conuenire virginitati Mariæ particulam: *Ibi corrupta est mater tua*, &c. respondet ex Ambrosij mente. *Sub arbore malo eleuaui te, ibi parturiuit, quæ te peperit. In Latinis autem dicitur, Ibi corrupta est Mater tua, quòd conceptu prolis humanæ more, in speciem videbatur eius virginitas corrupta. Deinde ibi violata est Genitrix tua, quòd edendo Primogenitum secundùm naturæ cursum videbantur claustra pudicitiæ violata esse.* Iam recolo, *sub arbore malo suscitaui te.* Quid natiuitati Iesu cum Resurrectione? In cuius vagitus emittit in sepulchro post deuictos hostes post somnum excitatur. Profectò id in Iesu admirabile, quòd dum infans nascitur, iam resurgentis potentiam ostentat, iam hostibus formidabilis appareat.

10.
In puero Ioanne de Sahagun Domini manus sicut in Ioanne Baptista, ob operationẽ mirabilem pueruli.
Luc. 1.

Profectò Ioannes de Sahagun tot egregia puer est operatus, vt possent aspicientes inclamare, *Quis putas puer iste erit? Nam & manus Domini erat cum illo*, Luc. 1. Si existimatur manus Domini operatrix esse cum Ioanne Baptista, quia Zacharias mutus eloquitur: manus Domini operatrices in Ioanne de Sahagun ostentari asseruerim, dum tot infantis egregia contemplor. Infantilia ille membra & flagellis, & cilicio, & ieiuniis torquebat, piacula puerorum, ac virorum taxabat. Congregari curabat cunctos pueros, & supra lapidem ascendens, acriter puerilia crimina corripiebat, & ad virtutis viam ineundam hortabatur, frementium dæmonum aliquando clamore exaudito. Asserit Ioannes Patriarcha Ierosol. *lib. de Inst. Monach.* natalitio Elisæi Ieroboami vitulos infremuisse: móxque Sacerdotem summum profatum: *Proculdubio magnus aliquis Prædicator exitiulis tartaro natus innuitur.*

Io Patriar.

Diriores fremitus putarim Dæmones profudisse, dum viderent Ioannem nostrum mox natum prædicationis muneri incumbere.

11.
Paruulus noster virũ perfectũ præbet exẽplum virtutis.
Matth. 18.
Emiss.

Accesserunt Discipuli ad Iesum, dicentes: Quis putas maior est in Regno cælorum? Et aduocans Iesus paruulum statuit eum in medio eorum, & dixit: Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in Regno cælorum, Matth. 18. Ad quæ Eusebius Emiss. homil. de S. Mich. *Meritò hunc paruulum Dominus vocat, vt eius exemplo instruantur, qui maiores videri volunt.* Quinam hic puer, qui exemplo operum potest Apostolos instruere? Innuit D. Hieronymus typum gerere Saluatoris pueri. *Qui se humiliauerit sicut paruulus iste, id est, in exemplum mei humiliauerit*, &c. Paruulus ergo ille Iesu simulacrum agebat. Pueri iustè Iesu exemplo Discipuli viri instruuntur, Puer enim Iesus virum fortissimum operatorem agebat. O puerum Ioannem de Sahagun Christi pueri æmulatorem, quem viri perfecti possunt magistrum exaudire, & imitari!

Observat. III.

Ad illa verba:

Nolite possidere aurum, neque argentum, &c.

Ioannes de Sahagun Iesum possidens, cuncta temporaria contemnit, diuitias, & honores conculcat.

Nam qui Deum possidet vnicum thesaurum, cuncta mundi bona contemnere necessarium est.

D. Remigius sic clausulam illam expendit. *Nolite possidere aurum*, &c. *Reuocat Prædicatores ad primi hominis dignitatem, qui quando cælestes possedit thesauros, ista non concupiuit.* Postquam autem thesauris cœlestibus per piaculum priuatus est, auri, argentique concupiscentia accenditur. Qui Deo hærescit, qui cœleste æstimat margaritum, nulli ducit mundialia. 12.

Remig.

Testor Ioannem nostrum, quem ideò globum mundi conculcantem pingere assolent deuoti, quia & diuitias, & honores omninò contempsit. Burgensis Metropolytanæ illustrissimæ Ecclesiæ Canonicatum reliquit, multa Ecclesiastica beneficia dimisit, D. Bartholomæi augustissimi Salmanticensis Collegij spes renunciauit eo tempore, quo Collegium illud erat Senatorum, ac Episcoporum schola personatuum illustrissimorum officina. *Quàm pulchri pedes euangelizantium pacem*, Romani. 10. Fuit Euangelij minister Ioannes de Sahagun, & cuncta terrena pulcherrimo pede conculcat. Vidit Eliæ famulus nubeculam quasi vestigium hominis, 3. *Reg.* 18. Porrò in nubium aqua omnia bona hominum contineri quis dubitat? Ipsa terram fœcundat, animantibus pabula præparat. Vnde Latinus (iuxta grauis Doctoris expositionem) liquorem hunc appellauit *Aqua*, siue *a qua cuncta oriuntur.* Igitur hominis vestigium aspectatur in nube, id est, perfecti viri pes cuncta mundialia despiciens. Sagahun sub pedibus orbem terrarum obiicit, quia omnia mundi bona putauit stercora. At dum calcat terrena bona, cœlo hærescens ostenditur instar nubis, quia ex cœlestis thesauri, Iesu scilicet, possessione cuncta mundi bona contempsit. 13.

Ioannes globum mundi conculcans, appingitur, quia cunctum mundialia contempsit summi boni possessor.

Rom. 10.

Canit Dauid, *Domine, in voluntate tua præstiti decori meo virtutem*, Psalm. 92. Decor hîc Dei participatio & possessio, qua donatus erat Dauid; virtus autem roboratio in omnibus veris bonis est. Dum igitur Dauid Deum possidet perfectè, in cunctis bonis roboratur adeò, vt nihili bona terrena ducat. Cyrill. Alexand. lib. 1. de Trinit. *Domine, in voluntate* 14.

Ioannes perfectus Iesu imitator, tot veris bonis redundat, vt terrena, non vera contemnat.

tua præstitisti mihi pulchritudinem, & virtutem. deducimur enim in Christo (quem possidemus) *ad voluntatem Patris, & ad summam pulchritudinem per ipsum transfiguramur, roborati consequenter in omni genere bonorum.* Ioannes per Christi, quem possidebat, imitationem cunctis cœlestibus bonis potiebatur: quid mirum mundum pedibus conculcaret?

15\. Isaias concinit, *Florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine*, cap. 27. legit Irenæus, *Filij Iacob germinabunt, & efflorescet Israel, & implebitur orbis fructu eius.* Si Iacob, seu Israël germinat & florescit, quare Iacob, seu Israël non impletur fructu, sed orbis, ac si orbis ipse germinasset, & effloruisset? Profectò Israël Christum possidet, dum eius patet efficitur; vnde virtutum germine redundans obiicitur, & spei cœlestium bonorum floribus coronatur. At fructus orbis interea producit ex Israël meritis: cuncti autem hi fructus, omnia hæc bona omnino ab Israele Christi possessore separantur, quia mundum ipsum sub pedibus collocat Christo solo ditissimus. Ait Theodoretus Dialog. 2. ex Irenæo lib. 4. cap. 7. *Filij Iacob germinabunt, & efflorescet Israel, & implebitur orbis fructu eius. In vniuerso ergo terrarum orbe, fructu eius disseminato, merito relicta, & de medio sublata sunt, quæ aliquando quidem pulchrè fructum tulerunt.* Ex iis enim quoad carnem attinet, *Christus productus est. Nunc autem non sunt amplius apta ad fructum ferendum.* Pulchrè. Prius quàm Israël Christum possideret, terræ fructibus stipabatur; postquam autem Christo potitur, terra per eum fructibus plena est, sed ipse omnino iis fructibus sterilis apparet; quia possessor Christi mundum conculcat, cuncta bona terrena nihili ducit. Ioannes de Sahagun meritò vacuus terreno fructu exponitur, cœlestem dum possidet thesaurum.

Qui Christū possidet, germinat virtutes, spē bonorū cœlestium producit: sed ad mundi fructus respectum non habet.
Isai. 27.
Irenæ.
Theodor.

16\. Dum Ioannes apud cœlestem Ierosolymam summo bono potitur, quónam modo posset mundialium bonorum deserto delectari? Quúnam, quæso, deserta ineunt, nisi qui Ierosolymæ cœlestis fœlicitate priuatur? *Ductus est Iesus* aliquando *ab Spiritu in desertum*, Matth. 4. Quódnam desertum? Eusebius Emiss. *In desertum quidem Diabolus ducit, quando ab amore cœlestis patriæ, & à diuina contemplatione mentes hominum auertit, & terrena transitoria cogitare facit. Desertum enim est, quidquid à Deo longè est.* Nunquam Ioannes de Sahagun à Ierosolyma cœlesti separari permisit, vnde sicut Christus quis imaginem tunc peccatoris gerebat, minimè ad deserta colenda transfertur, quæ sub pedibus conculcauit.

Nunquam Ioannes è cœlesti Ierosolyma ad deserta mūdi perrexit, quæ habebat sub pedibus.
Matth. 4.
Euseb. Emissen.

OBERVAT. IV.

Ad illa verba:

Nolite possidere aurum, neque argentum.

Ioannes de Sahagun se exponit agrum omnibus fructibus plenum spiritualibus, ex vicinitate cum Iesu ineffabili.

Nam qui iuxta Christum morantur, eiúsque continua præsentia fruuntur, plenitudine donantur.

Ex mente Chrysostomi, Dominus iustè iubet Discipulos suos omnibus mundi possessionibus nuncium remittere, quia eos efficit cœlestibus bonis redundare, dum possident Saluatorem. Nec eos faceret aurum, & argentum dimittere, si augustiora bona non impertitos esset. *Infirmos* (aiebat) *curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite.* Mox adiicit, *Nolite possidere aurum, neque argentum.* Chrysostomus, *Non prius hoc vltimum dixit Dominus, quam eis prædictam daret potestatem. Felix vero commutatio.* 17.

Matt. 10.
Chrysost.

Ioannes noster perfectissimè mundi bona contempsit, (vt vidimus) quia ex vicinitate cum Iesu cunctis cœlestibus abundabat ager quidem plenus. *Ecce odor filij mei* (ait Isaac) *sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*, Gen. 27. Potestatem à Domino accepit, cunctis ægritudinibus mederi, dæmones effugare, mortuos reuocare ad vitam, zelo feruentissimo circa proximorum salutem afficitur. Apostolicus Concionator acriter crimina taxat, Albæ Ducem reprehendit, eius Palatij fœminarum superfluum diuerberat ornatum, Salmanticensis Academiæ reprehendit excessus, fœminam impudicam infrænat, non quidem impunè; Ioannis enim instar Baptistæ, noster Ioannes veneno accepto latenter à fœmina, vitam fœlicissimè cum morte (Martyrio illustrissimo) commutauit. Ciuiles Salmanticensis vrbis sapiuit dissensiones verè cœlestis Iris. Cœli denique claues accepit ad pluuiæ thesauros dispensandos. Nam cùm æneum cœlum ostentaretur, messésque omninò deperire necessum fuisset, ob terræ siccitatem, Ioannes obiit, & ita cœlestia claustra suo aperuit ingressu, vt intueretur portas eleuatas, iuxta illud: *Et eleuamini portæ æternales.* Vnde ex aquis cœlestibus tanta copia profluxit, vt siccitatis iniuriæ ablegarentur, & annus coronaretur fructibus cœlestis benignitatis diademate. Cuncta hæc abundantia agri nostri ex vicinitate cum Iesu profluxit. Nec enim vnius interstitio instantis Ioannes à Iesu præsentia separari, aut distrahi passus scribitur. 18.

Ioannes de Sahagun ager plenus virtutibus ex vicinitate cum Iesu.
Gen. 27

Proculdubio ex vicinitate cum Christo bona cuncta procedunt. *Fiat* (inquit Deus) *lux, & facta est lux. Diuisit aquas ab aquis.* 19.

Omnes dies Ioannis ple-

Germinet

..i, quia semper ha- .uit in coe- de Christū. Gen. 1. Anastas. Synait.

Germinet terra herbam virentem, Gen. 1. Tribus hisce diebus cuncta imperfecta & vacua Dominus exciuauit. At quarto, quinto, & sexto die ornauit, & impleuit. Vndenam creaturis huiusmodi aduenit plenitudo? Asserit Anastasius Syna. *lib. 6. Exaem.* illo dierum ternario secundo Christum figurari, à quo omnis creaturarum plenitudo procedit. Ante IESVM omnia vacua, cum IESV cuncta plena obiiciuntur. *Quo fit, vt hinc ostendatur primos tres dies esse imperfectarum creaturarum susceptores: tres autem vltimos exornasse, & adimplesse vniuersam mundi creaturam trium dierum per Christum, qui dicit: Hodie, & cras facio signa, tertio autem die perficio. Plenum fuit cœlum, & terra, & mare gloria eius.* Cunctos dies Ioannis plenos esse virtutum abundantia video; cum cœlum fulgentissimis luminaribus plenum, terram germinibus virtutum ornatam, mare gratiarum profunditate immensum contemplor; quia Christum aspicio perpetuum eius habitatorem.

Agni IESV praesentia in iustis plenitudinem facit. Ideo Luna plena die Agnus immolatur. Exod. 12. Synait.

20. De Agni immolatione Deus, *Seruabitis eum vsque ad quartam decimam diem mensis huius: immolabitque eum omnis multitudo filiorum Israël*, Exod. 12. Et quare immolatio Agni indicitur gerenda die decima quarta mensis? An quia tunc Luna plena conspicienda? Synaïta pulchrè lib. 5. *Die, in quo fuit quarta decima Luna, iussus est Israël sacrificare Pascha in typum Christi.* Quid Christo cum Lunæ plenitudine? Certè vbi Christi vicinitas, ibi bonorum cœlestium plenitudo. *Si ergo Agnus Christum figurabat, est perspicuum, quòd dies, qui est plena Luna, significat Ecclesiæ plenitudinem, propter quam Christus est sacrificatus.*

Vbi adest Sol IESVS, ibi adest Luna plena, siue bonorū redundantia. Gen. 1. Synait.

21. *Fecit Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt praeesset diei, & luminare minus, vt praeesset nocti*, Gen. 1. Præest nocti Luna, sed & in die assolet apparere. Quandónam, precor? Certè quando plena est. Tunc asserit Anastasius *lib. 1.* Christi & Ecclesiæ typum agit. *Nisi subindicarent Christi & Ecclesiæ illuminationem, non ipsa quoque in die simul ferretur, quando est plena Luna.* Cur autem quando apparet simul cum Sole, plena obiicitur? Quia ex vicinitate Christi Ecclesia plenitudine cœlestium bonorum decoratur. *Nam quando quidem est imperfecta Ecclesia, vt tempore Synagogæ Iudaeorum, ea noctu solum lucet, in eorum, inquam, vita. Cùm autem fuerit perfecta à Deo, qui omnia perficit, tunc simul apparet cum Sole, nempe Christo.* Cùm Ioannes inseparabiliter Christo hærescat, non mirum, perfectissimum ostentari.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Nolite possidere aurum, neque argentum, &c.

Ioannes de Sahagun IESVM in Eucharistia aspectans, se omninò purum firmat, & immaculatum.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Quia ad cœlestium, ac diuinorum exceptionem magna cordis mundities necessaria est.

AD clausulam illam D. Chrysostomus ait, dum monet Dominus, *Nolite possidere aurum*, &c. *radicem omnis immunditiæ tollit.* Apertissimè de Ioanne de Sahagun canit Ecclesia, Nolite possidere aurum, neque argentum, vt tollat ab eius corde omnis immunditiæ radicem, quia ei sicut Apostolis sese manifestare volebat. Tollit à corde Apostolorum immunditiæ radicem, eo quòd eis cum assiduus comes debebat proficisci: *Misit eos binos ante faciem suam.* Antonius Ghuislandus, *In conspectu suo*, ne vnquam à Magistri respectu abstraherentur. Vt autem possint Christi diuino potiri conspectu, necessum erat, cordis munditie ornari; quia *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* A corde ergo Ioannis immunditiæ radicem abstrahit, quia sæpe Christum erat aspectaturus. 22. Chrysost.

23. Sacrificium Missæ Diuus tanto mentis offerebat affectu, vt Christus muneraturus sese ei quotidie in hostia Eucharistica exponeret aspectandum, non solùm ex fidei integritate, sed visibili etiam specie. Dauid cecinit aliquando, scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum. Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit, Psalm. 101. Si laudabilis ineffabiliter Deus ostenditur nobis, quia terram aspicere dignatus est, quid cùm dignatur ab homine aspectari? *Scribantur hæc in generatione altera; quia Dominus* ab homine dignatus est aspectari. Quónam, quæso, indicamento? Certè innuit, Ioannem omnimoda cordis nitere puritate.

Quàm laudabilis Deus, quia dignatus est à Ioanne aspectari! Psalm. 101.

24. Proclamat Stephanus, *Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Tunc Iudæi, *Exclamantes voce magna continuerunt aures suas*, Act. 7. Leuita videt Christum, Iudæi nec audiendi eius nomen digni exhibentur. Quare? Mundissimus Stephanus Deum dignus videre exponitur, dum immundissimi illi nec audire dignos sese manifestant. Nyssenus *Orat. de Steph.* Neque enim fuerunt dignæ prophanorum, & impurorum aures, quæ diuinæ apparitionis exciperent narrationes. Si vel ad audiendum, Christum Stephano apparuisse, aurium erat tam necessaria puritas: quidnam vt leuita ipse Dominum semel aspectaret? Quotidie Ioannes noster IESVM videt in Eucharistia? O cordis Diui puritatem!

An Ioannes purior Stephano, qui non semel, sed quotidie Christum aspectabat? Act. 7. Nyss. n.

25. Post resurrectionem Christus Magdalenæ apparet sub hortulani velamine, contingere curat fœmina Saluatorem, & à Domino prohibetur, *Noli me tangere.* At Thomas, hortante Domino, ad contactum admittitur. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas*, Ioan. 20. Cur illa prohibetur, hic inuitatur? Respondet Cyrillus Alexand. *Recordemur Magdalenam à tactu Christi prohibitam, Thomam hortatur, vt &* latus, & clauorum fixuras diligenter tangendo perquirat. Quare sic? *Illi nondum gratia Spiritus sanctificata tangere non licebat. Nam antequam Dominus ascendisset, descensus Spiritus in omnes*

Specialissimum experimentum circa Eucharistiæ Mysterium concessum Ioanni, quia Spiritu sancto mundissimum parauit hospitium. Ioan. 20. Cyrill.

non fuit. Thomæ autem hoc licebat, quia unà cum aliis spiritum fuit consecutus; ad universum namque Discipulorum consortium liberalitate donantis vox illa transiuit: Accipite Spiritum sanctum. Igitur specialis experientia circa præsentiam IESV non datur nisi specialissimè sanctificato, & purificato Diuo. Videt Thomas sanctificatus, non videt Magdalena: *Vide manus meas. Noli me tangere.* Videns ergo Ioannes quotidie Christum in Eucharistia, & quasi tangens vulnera Saluatoris, sese exponit specialissimè à cœlesti Spiritu sanctificatum: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

26\. Patriarchæ Christum futurum præuiderunt, *Abraham*, (ait Dominus,) *exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est.* Vidit & Iacob futuram Filij incarnationem. Vndénam tanta visione digni? Certè ex magna cordis puritate. Sic Deus Iacobo ex ore Isidori Pelus. lib. 1. epist. 36. *Tu quidem, inquit Deus, cùm mentem tanto Mysterio dignam consecutus sis, haud abs re tibi quoque ipsius cognitio credita est.* O Ioannes Augustini fili illustrissime, quia mentem Eucharistico Incarnationis extensione, mysterio dignam es consecutus, tibi quotidie ipsius cognitio, ablato velamine, credita est.

Imitatur Patriarcharum videntium Dominum puritatem.

Isidor. Pel.

LIBER

LIBER QVINTVS.

NORBERTVS.

PARAPHRASIM, ET COMMENTARIOS literales ad caput vigesimumquintum Matthæi, pete à Tom 6. lib. 8. Part. 2.

Panegyrici Morales circa literam in Norbertum.

PROLVSIO.

VM audio Dominum fideli seruo proclamantem: *Euge serue bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Immensam Norberti præmij vim recognosco. Accepit enim ille talenta duo: id est, Authore Anselmo, *Intellectum, & operationem*; non solùm autem alia duo lucratus est, sed innumera filiorum talenta acquisiuit. Anselmus, *Lucratus est intellectu & operatione duo alia talenta, scilicet prædicando, & mira operando tales instruit, qui itidem florerent scientia & opere.* Tot ab Authoribus Præmonstratensis Ordinis Monasteria recensentur, tot sapientia, ac sanctitate illustrissimi tanti Patris filij adnumerantur, vt talenta reddita à Norberto valeant stellis, (si claritate quidem,) & numero comparari. Ergo si tot redditus pauci sunt præ munerationis magnitudine, quisnam valeat cogitatione æquare, imò leuiter attingere tanti pelagi stillam? *Supra multa te constituam*, dicitur ei, qui fidelis ostentatur in pauca: quid Norberto qui fidelissimum sese præstat in multa?

Ligni vitalis, seu Fundatorum, FRVCTVS QVINTVS.

SECTIO PRIMA.

Principis profectio.

TEXTVS.

VERS. 14. HOmo peregrè proficiſcens vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua. 15. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum, vnicuique ſecundùm propriam virtutem, & profectus eſt ſtatim. 16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque, *&c.*

IN NORBERTVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM M.

EX PRINCIPIS PROFECTIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Homo peregrè proficiſcens vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua, &c. *vnicuique ſecundùm propriam virtutem.*

Norberto Dominus innumera tradidit talenta iuxta tanti animi capacitatem.

Innuo, à munificentiſſimo Domino plus accipere, qui ſeſe amplius capacem effecerit.

1. *Qui plus à ſeculo dimittit, plus ſe efficit cœleſtium talentorum, ſeu donorum capacem.* Interl.

EXPRIMIT particulam, *ſecundùm propriam virtutem*, Interlinearis, *Non pro largitate, vel parcitate alij plus, alij minus: ſed pro viribus accipientium.* Deus munificentiſſimus vbertiſſimè ſeſe fundit in vacuum. Sint *vaſa non pauca*, cœleſtium munerum oleum exundabit. Particula igitur, *ſecundùm propriam virtutem*, idem eſt, ac *ſecundùm propriam capacitatem*, quæ quidem vacuitate à terrenis eſt acquirenda. Sis vacuus omnino à ſæcularium bonorum affectu, non duo, non quinque ſolùm, innumera à Domino in miſericordiis prædiuite talenta recipies.

2. *Cunctas diuitias reliquit Norbertus, vt vacuus mũdialibus, cœleſtia reciperet.*

Norbertus ſeſe omnino vacuum præſtitit largitori. Petrus de Natal. Epiſcopus Equilin. ait, *Norbertus Archiepiſcopus Fundator Ordinis Præmonſtratenſis omnibus relictis ſæculi diuitiis quibus affluebat Presbyter ordinatus eſt.* Affluebant diuitiæ, & fortè ſæcularis adoleſcens cor appoſuerat contra monitum Dauidicum, *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* At à Domino vocatus ad eleuatiſſimum Sacerdotij miniſterium, etiam priuſquam Fundator Ordinis ſe dedit ſtudio perfectionis, è corde omninò diuitiarum excluſit affectum: Dominus autem vacuum tot muneribus impleuit, vt in pelagus conuerteret perfectionis.

3. *Norbertus æmulator Chriſti, quia plenus veritate, & gratia.* Ioan. 1.

Quàm diuini ſpiritus documentum, nihil de mundialibus bonis reſeruare? De Chriſto Ioannes, *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratia, & veritatis*, cap. 1. Plenum gratia & veritate ita erat Dominus, vt nec mundialium bonorum locum obtineret ſtilla. Hinc eluceſcit gloria vnigeniti, Dei Filius eſt. Cùm aſpicio Norbertum omnibus relictis diuitiis plenum gratia, & veritate ob ſtudium perfectionis, quaſi diuinum recognoſco. Deitatis enim eſt æmulator egregius, qui è mundialibus nihil retinuit.

4. *Norbertus ex hoc non tam Angeli æmulator, quam Angelus eſt.*

Porrò ſi Dei eſt æmulator, Angelum non appellabo æmulatorem, ſed Angelica natura præditum aſſeruerim. Apoſtoli à Domino immittuntur *ſine ſacculo & pera Quando miſi vos*, inquit, *ſine ſacculo*, &c. Ac ſi diceret: Quando vos Angelos eſſe, non homines aſſerui. Certè Angelum agnoſco virum eum, qui omnino ſæcularibus bonis renunciat, quaſi nullo indigeat fragilis naturæ fulcimento. D. Chryſoſtomus hom. 33. in Matth. *Apoſtolos ad vniuerſi Magiſterium miſſurus, ad Angelicam, vt ita dixerim, diſciplinam ex humana vita traduxit.* Ita vos vacuos à ſæculari cura reddidi cœleſtibus plenos talentis, vt ab hominum cœtu poſſitis abſtrahi, & ad Angelorum abripi conſortium. Chryſoſt.

5. *Filij Norberti Angelico amictu ornantur, quia cuncta mũdana relinquunt.* 4. Reg. 2.

Elias à Deo in vitam perfectiſſimam aduocatur, ad Angelorum conſortium admittitur raptus in ſuperos. Pallium Eliſæus Magiſtri feſtinantis eleuauit. *Leuauit Eliſæus pallium Eliæ, quod ceciderat*, 4. Reg. 2. Cur excidit pallium? Certè, quia Elias ad Angelicum

conſortium

Bernard. consortium properans necessariò mundiali se exuit vestimento. Bernardus, *Elias ad cælorum Regna festinans, non potuit ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimisit.* Ideo Norbertus reliquit omnes seculi diuitias, quibus affluebat, quia ad Angelici Ordinis Præmostratensis exædificationem vocabatur. Vidisti Norberti filios candidis stolis ornatos? Chorus est Angelorum; renunciantes enim omninò seculo, se solummodo plenos cælestium ostentantur affectu.

6. *Norberti filij Magos Reges Angelorum socios imitantur.* Matth. 2.

Plures iam me Reges Magos vidisse profiteor, qui Bethleemum venientes obtulerunt *aurum, thus, & myrrham*, se se cunctis affectu (& effectu mysticè, bonis secularibus exuentes. Mos addit textus, *Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam*, Matth. 2. Angelus eis datur post oblationem? Cur non antea datus Angelus, sed stella? Cùm pleni auro veniunt, non aderat vacuum ad cælestis naturæ immissionem: explentur Magorum corda diuitiarum affectu, vacuantur: mox Angelicam induunt naturam, Angelique gaudent similes quidem cum similibus Hieron. commorari. Hieronymus de vera Circum. *Magi suis affectibus spoliati in auro, thure, & myrrha conuersationum itinere mutato, qui per Herodem venerant, per Angelum redeuntes.* Herodes secularis, & homo, seculares homines quasi comitatur: Angelus autem redditos Angelos ex relictis diuitiis insequitur.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vni dedit quinque talenta.

Norbertus Christi æmulator se omnium seruorum Dei minimum reputabat.

Se equidem sanctissimum ostentat qui exiguam aliorum virtutem sua arbitratur praecelsiorem.

7. *De exaltatione humilitatis.* Hieron.

QVænam Dominus seruis talenta committit? D. Hieronymus, *Dedit Apostolis Euangeliorum doctrinam* ad perfectionis, IESV-QVE imitationis eruditionem.

8. *Norbertus ac filij eius stelliferi ex humilitate.*

D. Norbertus Præmonstrati Ordinem instituit stellarum. Nec enim nouum stellas exercitus ordinatissimi appellatione designari. Filij Norberti viri planè cælestes, ex parentis mira sanctitate succensi. Primogenitum suum, nempe voluntatem suam Norbertus Domino litauit, se minimum sociorum sæpe proclamans, quæsitus ad Præsulaturam fugit se cunctorum subditorum voluntati submittere magis studens, quàm imperare. Vnde primogenitum libertatis offerentem Deus stellarum Præmonstratensium parentem effecit. Abrahamo Dominus, *Quia fecisti rem hanc, & nō pepercisti filio tuo vnigenito pro me, & benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli*, Gen. 24. Qui enim te subditorum minimum ducis, efficeris Diuorum Pater, & ita perfectus ostentaris, vt Sol appareas iustitiæ imitator Christi, quem filij fulgentissimæ stellæ circumdent. Hieronymus lib. de vera Circ. *Abraham cùm vnico non parcit in terris, stellas pro filiis annumerare iubetur in cælis.* Vnico non parcit Norbertus, dum propriam supprimit æstimationem se minimum omnium reputando. O Sol fulgentissimus stellarum facilè parens!

Gen. 24. Hieron.

9. *Dum IESVS se minorem appellat, maximum esse ostenditur. Dum Ioannes se minorem æstimat in Regno cælorum, omnium maximus ostenditur.* Matth. 11.

Didicit à Christo, qui de Ioannis Baptistæ gloria locutus ait, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed qui minor est, in Regno cælorum maior est illo.* Matth. 11. Duplicem locus sensum reddit. Vnum, *Qui minor est in Regno cælorum, maior est illo.* Cùm Ioannes sit maior cunctis, in æstimatione autem eius maior est quidem illo, qui minor habetur in Ecclesia, id est, maior cunctis cùm sit, se reputat cunctis minorem. Alterum, Christus, qui minor est in Regno cælorum, (sic nonnulli expositores) solus ex viris est maior Ioanne. Quæsierim in primis, quomodo Ioannes, qui maior est sanctitate cunctis, potuit se omnium minimum reputare? Imò ex eo ostenditur omnium maximus, quia cunctorum se minimum arbitratur. Deinde requiram, cur Princeps Ecclesiæ vtriusque, Triumphantis scilicet, & militantis, se omnium minorem appellauit? Profectò, quia adeò agnata est summæ sanctitati humilitas, vt quasi necessariò sapientia infinita debeat circa hunc articulum quodammodo obnubilari, vt possit asserere se cunctorum minorem.

10. *Dum Norbertus se reputat subditis minorem, eleuatissimus praedicatur.* Matth. 3.

Dum Norbertus in cœnobio moratur, dum gregem stelliferum regit, minorem oniculam perfectissimam reputat, séque pressum imperfectione ratur. An poterat in vna morari sede cum tanta talentorum plenitudine humilitas tanta? Porrò ideo tam humilis, quia tanta donatus erat plenitudine. Aiebat Ioannes, *Qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare*, Matth. 3. Quænā sunt Christi calceamenta? Respondet Dauid, *In Idumaam extendam calceamentum meum*, Ps. 107. Non sum dignus calceamenta eius portare, siue comparare Apostolis, aut viris Euangelicis. Hinc equidem licet rimari ineffabilem Baptistæ perfectionem Rupertus illustrat. *Ioannes inferiores sibi futuros Apostolos arbitrando, regulam custodiebat sancta, & vera humilitatis, semetipsum deprimens, tanquam minor esset omnibus illis.*

Rupert.

11. *Cùm se Norbertus Præsulatu offerat indignū à Domino quæritur.*

An Norbertus, quia se reputabat Præsulatus indignum, sub modio latitabat? Minimè verò. Tunc enim à Domino quærebatur eius perfectionem cunctis ostentante ex miraculorum patratione. Dum enim quis curat de se tam summisse sentire, studet Dominus sublimiter illum efferre. Ioannes de se iudicat indignum esse cum Apostolorum minimo comparari: tunc autem Dominus clamat, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne*, Matth. 11. Rupertus inibi. Cùm iudicat se Ioannes minorem Apostolis, *numquid ita iudicabat Dominus iudicis? Nequaquam; sed, Amen dico vobis, ait, inter natos mulierem non surrexit maior Ioanne Baptista.*

Matth. 11. Rupert.

* * *

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et vni quidem dedit quinque talenta.

Norbertus Prædicationis talentis à Domino donatus, miros fructus parturiit Ecclesiæ.

Edocens quidem Concionatores, Euangeliique Ministros, solum modò auditorum vtilitatis curam expedire.

12\. *Contra verbi Præcones inania prædicantes.* Hieron.

D. Hieronymus explicat talenta quinque Apostolicam prædicationem, siue vim prædicandi. Ille alia quinque talenta lucratur, qui edocet alios perfectæ prædicationis eruditionem. O si tempestate nostra (proh horribile Ecclesiæ tempestatem!) Concionator exsurgeret, qui Concionatoribus traderet documenta, quónam modo verbum sit proferendum ad auditorum vtilitatem!

13\. *Nobertus edocet Prædicatores vtilia proferre.* Petr. à Nat.

Norbertus egregius Concinator non solùm auditores, sed & sacri verbi præcones erudit. Postquam *a Gelasio summo Præsule tunc in Gallia apud S. Ægidium commerante prædicandi verbi licentiam impetrauit*, vti Episcopus Equil.) quis poterit verbis exponere Prædicatoris feruorem, concionum fructum? Non solùm alia quinque talenta, sed innumera acquirit, edocens filios, quonam modo ad Dei gloriam auditorúmque vtilitatem sacra sint verba proferenda in deserto prædicat, hominum myriades ad desertum adducit, Præmonstratensis Ordinis ornat indumento, & tot instruit egregios Concionatores & opere, & verbo, quot filios numerat candidatos.

14\. *Baptista fuit æmulator eximius.* Isai. 40. Leo à Castro.

Ioannes Magister huiusmodi Concinatorum in diserto clamabat, *Ego vox*, inquit, *clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius*, &c. Isai. 40. Vbi Leo à Castro existimat *completam esse malitiam* orbis, & ideo misericordissimum Dominum Ioannem immisisse, qui ad Doctorum confusionem, perfectum ageret Concionatorem. Quid clamaret Baptista? Fatur Lucas, *Et venit in Regionem Iordanis prædicans Baptismum pænitentiæ in remissionem peccatorum*, c. 3. Chrysostomus, *Hortabatur verus Prædicator Ioannes ad pænitentiam auditores, vt veniam impetrarent credentes in Christum.* (Luc. 3. Chrysost.)

15\. *Bellator fortis est Concionator, mittitur contra vitia pugnaturus, non prælaturus dulcia.* Isai 40. Guarr.

Bellum enim verus Concionator debet vitiis indicere, non seculi pacem conscientiæ prorsus exitialem. Isaias clamat, *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem. Exalta, noli timere. Dic Ciuitati Iudæ Ecce Deus vester, Ecce Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur*, cap. 40. Magistros Concionatorum Euangelij alloquitur erudiens, auctore Guarrico serm. 2. *Accingimini, inquam, viri virtutis, & sequimini Ducem ac Magistrum huius militiæ, Ioannem loquor.* Viros virtutis non auditores, aduersùs quorum vitia fortis prædicationis acies instruitur: sed fortissimos Concionatores vocitauit. Sequimini Concionatorem Ioannem Ducem huius militiæ, vos eruditione cœlesti informantem: debellandis vitiis studium impendere edocentem. Nos autem alium Ioannem in deserto Religionis morantem audiamus, *Norbertum dico*, qui semper talento prædicationis non iam auditores, sed & alia Concionatorum talenta acquisiuit. Testor socios, qui Norberti seculum dimittentis monitis adducti, eius perfectionis æmulatores innumeros verbo ac operibus & ad nouum Ordinis institutum, & ad frugem meliorem reduxere.

16\. *Nunquam Norbertus ociosum verbum in Concione protulit, quia Angelus Domini exercituũ est.* Malach. 2.

Legimus de Norberto nunquam locutum, vel ex suggesto, vel in quotidianis colloquiis, nisi ad audientium vtilitatem. Quàm appositè illum Angelum appellaui! Malachiã audiendus: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius*, cap. 2. Auditores ex ore Sacerdotis Norberti solummodo legis præscripta requirent. An non poterunt requirere fabularum, aut prophanæ eruditionis testimonia inutilia? Minimè. Rationem reddit Propheta, dum adiicit: *Quia Angelus Domini exercituum est.* Norberti Concionatoris officium militare, Angelus enim est candida amictus stola. An Angelus proferet inutilia? Elias Cret. *in orat. 1. Nazian.* fatur, *Eo nomine Angelus etiam Domini omnipotentis Sacerdos appellatur (etiamsi alioqui natura homo) quoniam Dei decreta plane, ac dilucide exponit: nec nisi explananda legis causa linguam mouet.* Si Norbertus linguam moueret proferendi sermonis ociosi, ridiculi, prophani causâ, Angelus minime appellãdus esset, eum candida haud dignum putaremus stola. (Elias Cret.)

17\. *Seminator inutilium verborum in Concione est homo inimicus, aut diabolus.* Matth. 25.

O Concionator Angelico munere ad suggestum ascendens, si, dum deberes vtilia semina terræ committere, noxia verba profundis (noxium planè quidquid risum excitat, aut remouet à corde compũctionem) non vocaberis verbi Angelicus seminator, sed homo inimicus appellaberis. Quid cùm zizaniorum inutilia semina in hæreditate Dominica apparuere? Pergunt serui ad Patremfamilias proclamantes: *Nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet Zizania?* Respondet Dominus, *Inimicus homo hoc fecit*, Matth. 25. Quid zizaniorum, quæ non quidem venenosa semina, sed inutilia, nomine nisi inutilis sermo signatur. O hominem inimicum, ò diaboli æmulatorem!

SECTIO

SECTIO II.

Principis Reuersio.

TEXTVS.

VERS. 19. POst multum verò temporis, venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. 20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. 21. Ait illi Dominus eius: Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui, *&c.*

IN NORBERTVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX PRINCIPIS REVERSIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.

Norbertus fidelissimus seruus ostenditur, dum talentis talenta acquirit, id est, filios innumeros lucratur, qui parentis optimi referant perfectionem.

Quàm laudabiles filij, qui parentum virtutes æmulantur!

1. *Filios Norberti sanctissimorum elogia.* Hieron.

EX Patrum mente hisce talentis designatur Euangelij minister, qui intellectu & operatione studet verbi proferendi vtiliter ministerio. Apostolici viri perfectionis Magistri talento talentum lucrantur, hoc est, filios sibi omnino similes spiritualiter progignunt. *Quinque talenta* accepi, *quinque lucratus sum.* Talentum, non drachmam, non argenteum lucratum est, sed simile talentum.

2. *Norbertus similes filios Deo lucratur.* Equil. Episcop. Sur.

Norbertus (auctore Equilino Episcopo, Surio, & aliis seculum dereliquit, & exemplo ac monitis plures filios ad perfectionis studium acquisiuit. *Derelictis seculi diuitiis, Presbyter factus cum quibusdam Dei famulis, qui ducatu illius vitam arctiorem ducere cupiebebant, pergit ad Gelasium,* &c. At Præmonstrati Ordinem instituens tot Norbertos Domino lucratus est, quot filios candido vestimento ornauit. Non quidem *in pauca, sed in multa fidelis.*

3. O quàm ingens gloria Præmonstratensis familiæ Norberti imaginem præsentare! Dum video Clericorum Regularium Norberti sanctitatem, dum doctrinam lego, audio, dum compositos mores, dum pacificam conuersationem aspicio, lubet inclamare: O filij hominis iustissimè viuentis! Dauid clamat, *Filij hominum vsquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem?* Psalm. 4. Cur Hebræi hominum filij vocitantur? Lyranus, Filij *hominum, id est, rationabiliter & iustè viuentium, quales fuerunt Abraham, Isaac, & Iacob, ex quibus descenderunt Saul, & filij eius,* quorum multi à iustitiæ paternæ gloria deciderunt. Haud sic in præsenti: Filij hominum corde velocissimo secuti Norbertum, contemplationi, verbi præconio, operibúsque sanctissimis studentem!

Filij Norberti, vt filij Abrahami, Isaaci, & Iacobi, sanctissimi patris æmulatores. Psalm. 4. Lyran.

Homines appellaui Norberti filios? Parum prorsus, si Dei parentis quodammodo filios cognosco Deos. *Videntes filij Dei filias hominum,* &c. Genes. 6. Quare Sethi filij Dei filij appellantur? Respondet D. Chrysostomus *Propterea quod eo vsque parentis virtutem imitati sunt.* Norbertus Dei filius quodammodo ex virtutum diuinarum imitatione, ex munificentia in pauperes, ex compassione in afflictos, ex spiritus puritate. Filij prorsus tanti Patris proferunt splendorem. 4.

Filij Norberti quasi Dei filij. Gen. 6. Chrysost.

Pietatis speciatim pondero imitationem. Erga pauperes pios Norberti filios video, quia Patrem pijssimum circa hospitalitatem, seruis Dei exhibendam habuere, quem debeant imitari. *Venerunt duo Angelici Sodomam vespere, & sedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis, & dixit: Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi,* Genes. 19. Commendabilis Loth, quòd parentem Abrahamum imitatur. Recole Abrahami excipientis hospitio Angelos pietatem, *cap.* 18. Hunc laudabiliter admodum Loth æmulatus est. Ambrosius ait, *Emendauerunt Loth sanctum aduersa captiuitatis, & sollicitiorem fecerant. Itaque processu ætatis didicit imitari* 5.

Filios Norberti pijssimè erga pauperes tios genesis imitatores. Gen. 19. Ambros.

tari parentem. Commendabiliores Norberti filij haud ex aduersis affecti ad pietatem, sed id ipsum ex tanto ortos esse parente, idem fuit ac fulgescere pietate.

6. *Cœlicolæ ambiunt hospitio Norberti potiri.* Episcop. Equil.

Non vidisti Angelos sub peregrinorum specie ad Abrahamum accessisse? Quid vobis incolæ cœlestes cum hominis hospitio? Certè tam pius in peregrinos Abrahamus erat, vt vel cœlicolas attraberet, vt hospitalitatis gratia fruerentur. Tam grata Diuis cœlestibus Norberti pietas, vt vel ipsi curarint ad eius diuertere tabernaculum. Refert Episcopus Equilinus, *Vna de numero vndecim millium virginum se Norberto reuelauit, & locum vbi corpus suum iacebat, ostendit. Quod manè repertum, ipse secum Premonstratum tulit. Die sequenti apud S.Geronem orans, vidit ipsum sanctum, locum vbi corpus ipsius dudum iacuerat, omnibus incognitum, sibi demonstrantem. Quod manè ibidem repertum, atque inde leuatum est.* En Cœlicolas, cupiunt à munificentissimi Norberti excipi hospitio: etsi Diuus tres non suscepit velut Abraham: duos Cœlites hospites ad tabernaculum Cœnobij adduxit. Quàm laudabilis Pater, quàm filij pietatis paternæ æmulatores commendabiles sunt!

Observat. II.

Ad illa verba:

Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

Norbertus totum id, quod à Domino accepit, etiam temporariorum bonorum, ipsi reddidit in pauperibus, nihil sibi retinuit.

Commendabiles adnoto Præsules, qui de Ecclesia redditibus nil propriis commodis reseruant.

7. *Præsules liberales erga pauperes laudantur, taxantur auari.*

Nihil sibi seruus fidelis retinuit, totum, quod acceperat, eiusque fructus Domino reddidit. Liceat vulgariter explicare, *Boluio el principal y los redditos: Ecce alia quinque superlucratus sum.*

8. *Fidelissimus Norbertus Episcopus in multa.* Petrus de Natal.

Episcopus Equil. ait, *Episcopus Parthenopolitanus factus est, & Episcopatum fideliter administrauit.* Ideo Dominus, *Euge serue bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis*, &c. Quàm fidelis? Profectò tam fidelis in pauca, vt nec particolam Ecclesiasticorum reddituum propriis aptaret commodis, sed totam pecuniæ vim pauperibus distribueret. Asserebat enim Ecclesiæ bona haud esse Præsulis, sed pauperum.

9. *Augustinus Norberto infundit illum affectũ, quo ex bonis Ecclesiæ accipiebat velut vnus è pauperibus.* Damian.

Porrò taxandi sunt Præsules, qui Ecclesiæ redditus vt proprios colligunt, & audent retinere. Præsul egregius Augustinus, cuius Regulæ Norbertus hæresit, huiusmodi filio illustrissimo ingessit affectum. Refert Petrus Damian. *lib. 1. epist. 16.* illam celebrem Augustini sententiam: *Qui mecum manere vult, si paratus est pasci a Deo per Ecclesiam ipsius, non habere aliquid proprium: sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem; sed videat, vtrùm habere possit felicitatis æternitatem.* Ecclesiasticos cunctos curat Pater ad stylum sui Præsulatus adducere. Ex bonis enim Ecclesiæ ipse pascebatur tanquam è pauperibus vnus: cunctósque sacros annuos redditus in commune exponebat, vt iuxta exigentiam omnibus egenis deseruirent, ratus quidem periculum incurrere damnationis Ecclesiasticum illum, qui vt propriis, bonis vtitur Ecclesiasticis. Norbertus è Patre didicit.

10. *Si Præsul bonis Ecclesiæ vtitur velut propriis, Deum amittit.*

Præsules socij Domini addicuntur, veluti Apostoli Ecclesiæ Proceres. Dum communitati addicuntur nihil proprium habentes, verè Dominum comitantur; at cum bonis Ecclesiæ, vt propriis fruuntur, à Domino recedant, necesse est. Fatus Dominus, *Venit hora, vt dispergamini vnusquisque in propria, & me solum relinquatis*, Ioan. 16. Ecclesiæ Præsules Dominum solum derelinquunt? Id profectò velut necessarium est, cùm Præsules ad propria dispergitur, siue cum bonis vtitur, tanquam si propria essent. Sic mysticè Sixtus Pap. *lib. de Diuitiis* exposuit. Ad sua redire non possunt, nisi cùm Dominum derelinquunt. *Norbertus* (ait Petrus de Natal.) *relictis seculi diuitiis, quibus affluebat*, Dominum pauperem secutus est. Episcopus à Domino eligitur. An rediit ad propria? Minimè, sed Ecclesiæ redditibus vtebatur, tanquam si à pauperum, penes quos dominium, manibus acciperet necessariam vitæ alimoniam. Addit pulchrè expertus Pontifex. *Vnde intelligi datur, sequentium esse, sua contemnere; ad sua remeare velle, deserentium.*

Ioan. 16. Sixtus. Petrus de Natal. Sixtus.

11. *Si pars tua Dominus, nec particula bonorum Ecclesiæ vt propria fruaris.*

An non *Dominus pars hereditatis meæ*? Totam tibi Ecclesiæ substantiam adiudicas? Cur Domino in pauperibus nec partem exponis? Profectò Dominus non pars Norberti solùm, sed totum fuit, nec particulam sibi reseruauit. Nam perfectionis studiosi, qui cupiunt habere Christum partem suam, nec bonorum Ecclesiæ particula vt propria potiuntur: sed, aiebat Augustinus, *si paratus est pasci à Deo per Ecclesiam*: bonis Ecclesiæ vtuntur vti pauperes, quibus Ecclesiæ redditus distribuuntur. Nonne dixit Dauid, *Pars mea Dominus*, Psalm. 72. Certè nec in parte Dominum habet, qui vel particula potitur vt propria. Hieronymus epistol. ad Nepot. *Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus.* Aures arrige, qui ex Ecclesiæ redditibus nec partem pauperibus exponis. Habeas reconditas & propriis commodis repositas Ecclesiæ diuitias: sed vide, vtrùm habere possis æternitatis felicitatem.

Psalm. 72. Hieron.

***

Observat.

Observat. III.

Ad illa verba:

Euge serue bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Norbertus fidelissimus Præsul non solùm sermone, sed & opere Prælatus eximius totam vitam ouium vtilitati consecrauit.

Quàm commendabilis Præsul, qui nihil sibi è vita reseruat, totam litat subditorum obsequio.

12. *Qui Præsulatus administrationi sollicitè incubit, quasi Martyr obit.* Ansel.

EXPONIT illam particulam *serue fidelis*, Anselmus, *Non sua quærens, sed quæ Iesu Christi.* Profectò ille fidelissimum se seruum ostentat, qui non solùm quærit quæ Iesu Christi, sed Christum imitatur ea quærendo, quomodo Christus quæsiisse profertur. Christus hominum vtilitate sic se totum exposuit, vt non solùm eos muneribus, sed & propria vita donaret. Sic seruus fidelissimus vel vitam, si opus fuerit, subditorum spirituali vtilitati litet.

13. *Norbertus moritur Episcopatus ægritudine, seu vulnere.*

O Norberti charitatis affectum! *Factus est Episcopus*, (fatur Petrus de Nat.) *& potens sermone & opere Episcopatus fideliter administratur quieuit in Domino.* Ac si diceret, tot operibus, tot concionibus excitatis, expositis oneratus moritur. O felicissimum, qui fideliter administrans sub labore decumbit! *sermone*, *& opere.*

14. *Aaronis fuit simila-*

Præsulis eximij exemplum exhibeo. Flamma Hebræis olim correptis à Moyse Aaron monetur, vt succurrat ouiculis. Quid Prælatus? *Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama & stans inter mortuos, & viuentes, pro populo deprecatus est, & flamma cessauit*, Numer. 16. Cur non Moses accurrit? An quia Præsulis Ecclesiastici munus non solùm sermone, sed & opere subditis laborantibus occurrere, licèt vitæ dispendio? Ita planè. Ambrosius *lib. 10. epist. 82.* laudat Præsulis facinus. *Cùm dira mors propter contumaces in plebem serperet, medium se inter morientes viuentésque Aaron obiecit, vt mortem sisteret, ne plures perirent. Verè vir mentis, animique sacerdotalis, qui se pro Domini grege, quasi pastor bonus pio obiecit affectu.* Porrò Præsul Ecclesiæ voicæ ægritudini exitiali est obnoxius, continuo pro subditis labori. Moritur Episcopus? si animo ille sacerdotali præditus erat, haud necessum rogitare, quânam obiit correptus ægritudine, obiit planè Præsulatus boni ægritudine. Si licet vulgariter exponere, *Murio de buen Obispo.* Præsules enim probi laboribus assiduis confringuntur.

ter sedauit igne ob subditorum liberationem. Num. 16.

Ambros.

Petro Dominus Præsulum Principi. *Pasce oues meas. Pasce agnos meos.* Mox adiicit, *Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te*, &c. *cùm autem senueris, extendis manus tuas, & alius cinget te, & ducet, quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans, quia morte clarificaturus esset Deum*, Ioan. 21. Quare simul Petro oues committit, & mortem indicit subeundam? Crediderim, quia in natali Præsulatus debet necessariò ad mortem proferri respectus; agnata est enim mors assiduo operi Episcopali. De Petro Augustinus tract. 47. *Cùm Dominus Petro suas oues pascendas tertiò commendasset, ait illi: Cùm iunior esses, cingebas te, & ambulabas, vbi volebas: cùm autem senueris, &c. Ad hoc ergo pertinet, Pasce oues meas, vt ponas animam tuam pro ouibus meis.* Cuilibet Præsuli cùm dicitur, *Pasce*, simul planè indicitur, *Morere.* Fidelis enim Prælatus ex fideli administratione fatigatus occumbit. Ideò Dominus tanquam mortuo: *Intra in gaudium Domini tui.* Et Norbertus ex fidei administratione quieuit in Domino.

15. *Petrus, & Norbertus ex fideli Præsulatus administratione quiescunt in Domino, seu Martyrio affecti moriuntur.* Ioan. 21. August.

LIBER

LIBER SEXTVS.
PRÆDICATORES.

PARS PRIMA.
DOMINICVS.

PARAPHRASIM, AC COMMENTARIOS literales ad caput quintum Matthæi perquire Volumine hoc lib.4. Part.1.

Panegyrici Morales circa litteram in Dominicum.

PROLVSIO.

Ligni vitalis, seu Fundatorum, FRVCTVS SEXTVS.

LLVD in Prædicatorum illustrissima familia egregium admodum, quod enixè deprecantis Deiparæ coaluerit patrocinia. Ait Theodoricus Dominicus quendam Monachum eximiæ sanctitudinis vidisse, quæ Dominici primis sic filiis expressit. *Olim raptus in ecstasim per triduum vidi Dominam nostram Dei Matrem Mariam flexis genibus, & cunctis manibus Filium suum pro humano genere deprecantem. Ille verò Matrem piissimam crebrò non audiens, tandem insistenti sic ait: Mater mea, quid vel possum, vel debeo mundo facere? Misi Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Doctores, & Confessores, & illis non obtemperarunt. Quando tamen fas non est, vt tibi aliquid negem, dabo eis Prædicatores meos, quorum opera illuminentur, & ad meliorem frugem se recipiant.* Porrò eo tempore, quo duodecim Abbates Cistercienses ad prædicandum contra Albigenses ab Innocentio III. immissi fuêre, quidam mortuus ad vitam reuocatus, cùm ab vno Abbatum illorum rogaretur, quid vidisset, respondit: *Vidi Dominam nostram Virginem Mariam tribus diebus continuis flexis genibus coram Filio pro populo deprecantem. Victus tandem charissimæ Matris precibus dulcissimus Natus, Vt vis, inquit, ita faciam Genitrix longè charissima. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam ducant. Immissus tunc gloriosissimus Prædicatorij Ordinis*

Theod.

Ordini[illegible]nstitutor, & Dux Dominicus. Qui quidem vt rependeret Mariæ pietatis gratiam, curauit humanum genus per Mariæ Rosarium ad frugem adduci meliorem. Mirum planè, nihil Dominicum petiisse à Virgine, quod non fuerit assecutus. Liceat vulgariter mentem explicare. *Desde la constitucion del Rosario, ay entre Maria y Domingo cuentas, y librando Domingo, es fuerza que accepte Maria.* O mundum felicissimum sub potentissimo apud innouatricem Orbis (sic à Ricardo Laurent. appellatur Deiparens) Patrono protegendum, innouandum!

SECTIO PRIMA.

Predicationis sal.

TEXTVS.

VERS. 25. **V**Os estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, vt conculcetur ab hominibus.

IN DOMINICVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PRÆDICATIONIS SALE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal terra.

Libri Dominici terræ sal, virtutum condimentum, salis instar, ab igne prosilientis. Prædicatorum doctrina orbi salutaris.

Innuo, Euangelicam doctrinam gratis proferendam eo solo præmio, vt plures ad conditorem adducantur.

1. CVNCTI cibi sale condiuntur adeò, vt particula salis copiæ ciborum sufficere videatur. Dominicus libellum de corpore ac sanguine Domini scripsit, & tractatum contra Albigenses. Tantæ autem efficaciæ huius do[illegible]trinæ sal, vt toti dogmatum Catholicorum apposito Ecclesiæ conuiuio condiendo suff[illegible]rit. Hinc accipiunt dulcedinem D. Th. volu[illegible]na. Magni A[illegible] Caiet[illegible] Antonini libri, innumerabiliúmque Scriptorum Prædicatoris Ordinis doctissimi tractatus; in vniuersámque Ecclesiam sapor dulcissimus dilatatur ad Fidei protectionem, ad compositionem morum, ad hostium Ecclesiæ flagellum.

2. Fatur Moses, *Fons ascendebat de terra irrigans vniuersam superficiem terra*, Genes. 2. Quónam modo ex fonte vnico poterat vniuerso terræ superficies irrigari? Asserit Rupertus *lib. 2. in Gen. cap. 4.* fontem hunc fluuium esse paradisi, è quo quatuor flumina profluxére. *Et flumen egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita*, Gen. 2. Paruus ille fons irrigat vniuersam terram, quia cuncti fluuij ab illa quasi magni corporis mamma dulcorantur. *Omnes* (ait Abbas) *aquæ potabiles, atque salubres vbicumque fluant, vel vndecumque appareant, de fonte paradisi per occultos meatus originem trahunt: & ex eius dulcedine hoc habent, vt potabiles, siue salubres sint. Nam & suprà hoc modo dictum est: Sed fons ascendebat de terra, irrigans vniuersam superficiem terræ.* O libelli Dominici, paruus fons è quo salis saporem vniuersa Prædicatorum flumina receperunt. Hinc Phison profluit, siue Ganges, Hieronymo authore, *Ipse est, qui circuit omnem terram Euilath, vbi nascitur aurum: & aurum terræ illius optimum est.*

Dominicus fons est salus, qui cunctis fluuiis doctrina dat saporem. Gen. 2. Rupert.

Ex duplici libro Dominici quatuor capita fluminum effluxere in totius ecclesiæ irrigationem.

Antidot[illegible], ob. C[illegible]

Eo D. Thomam vniuersam irrigantem Ecclesiam optimi aori fidei propagatorem. Hinc *Geon*, siue Nilos, *ipse est, qui circuit omnem terram Æthiopia.* Eo magnum Albertum doctissimis voluminibos Hæreticos Æthiopes aut dealbanrem, aut obruentem. Hinc *Tigris, ipse vadit contra Assyrios.* En Caietanum cunctos prauitatis hæreticæ sectatores debellantem. Hinc *Euphrates* sine termino irrigaturus orbem terrarom processit. En Antoninum, è quo vniuersa Sanctorom ligna vigent, omnium gemmæ virtutom illustrantur, omnium salutarium dogoiatum gloria germinatur.

3. *Dominicus fons paruus magnus fluuiorum parens.* Rupert.

Preme illud: *Qui inde diuiditur in quatuor capita.* Nomen enim capitis aptiùs viris adaptatur egregiis. *Hoc denique* (addit Rupertus) *notandum est, quòd non dictum sit: Et fluuius egrediebatur de paradiso, qui deinde diuiditur in quatuor flumina, sed in quatuor capita. Et quemadmodum iecur in corpore animalis* ;(*quod dicunt Physici fontem esse sanguinis*) *cunctis venis sanguinem ministrat, vitámque animantis hoc ministerio retentat: sic ille fons vniuersam terram per venas occultas vegetat, & in multos redundat fontes, & flumina. Sed eorum omnium quatuor ista sunt capita.* O Dominicæ doctrinæ fons paruulus magnus fluuiorum parens, è quod tot capitales fluuij prodiere saliti, qui tot fontibus, ac fluminibus innumerabilium Prædicatorij Ordinis Scriptorum fidelium ac salutariũ dogmatom dulcedinem ac saporem indidere.

4. *Libri Dominici in mari salis ex igne prosiliunt.* Theodor.

Sal dum immittitur in ignem, illicò prosilit. An non scripta Dominici salis ingenium sapiunt Theodoricus? profatur, *Dominicus librum quendam admirabilem contra Albigensium hæresim conscripsit. Venerunt autem hæretici ad huiusmodi pactum cum B. Dominico, vt libri vtrorumque in ignem mitterentur, & qui liber illæsus, & incombustus egrederetur, videretur veritatem afferere. Cùm ergo hæreticorum libri facilè statim comburerentur, prosilit Dominici codex illæsus, & incombustus.* Quid plora? *Cùm Catholici quodam die cum hæreticis disputassent, Dominicus quædam fidei documenta scripsit in chartula, tradidítque eam hæretico, vt de obiectis deliberaret. Ea nocte hæretici consederunt ad ignem, prolatáque fuit in medium S. Dominici chartula, dixerúntque hæretici: Mittatur in ignem. Post aliquantam autem moram inde nihil læsa prosiliit. Tum vnus obstinatior: Mittamus, inquit, secundò, & apparebit veritas. Obtemperatum est illi; sed iterum charta* (grani salis in morem) *resiliuit. Stupentibus cæteris, obduratus ille hæreticus etiam tertiò idem vult fieri; sed nihil chartula officit.* O Catholici salis granum Ecclesiæ condimentum, nuoquam ignis experieris iniurias hæreticis scriptis adnati.

5. *Dominici sal sui immunitione Ecclesiam præseruauit ab Albigensium corruptione.* Iudic. 1. Cant. 2. Ghisler.

Proh Deum immortalem! Quanto salis Domioici fluentis labore, Albigensium ora obturata conticuere! Fortissimus Iudas Saluator Israël *abiit ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath-Sepher*, Iudic. 1. Alij legunt, *Cariath-Senà*, id est, *ciuitas*, seu *populus spinarum*: hoc est, hæreticæ doctrinæ aculeati sectatores. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*, Cant. 2. Per filias, quæ spinis comparantur, nonnulli Patres apud Ghislerium sectas intelligunt hæreticorum, qui disputationum impiarum aculeis fidelium lilium pungere conantur. Profectò Iudas Dominicus lilio candidissimo ex fidei nitore, ex pulchritudine virginitatis meritò comparatur. Sæpe punctionibus hæreticorum vulneratum asperimus, sed semper adnato diademate præcinctum, hostibus spinis superatis, salis in diffluitionem.

Iudas Dominicus lilium est compunctum ab spinis hæreticorũ.

6. *Illustrissima Prædicatorum schola.* Lorin. Gen. 12.

O Dominici schola asylum veritatis, aduersúsque hæreticæ prauitatis corruptionem sal præseruans. Apud Lorinum nostrum *ad Psal.* 44. aliqui Doctores putant Cariath Sepher ita dictam à literis, quas docuit Abraham, qui publicam scholam videtur aperuisse, *ad Conuallem illustrem*, Genes. 12. Illustrissima etenim Prædicatorum familia cœlestis progenies, cœtus stellarum, cùius Abrahamus Dominicus Parens publicam fidelibus scholam aperuit, aduersùs praua hæreticorum dogmata.

7. *Gratis Dominicus docuit, eo solũ modo præmio affici curans, vt ad Deum multi adducerentur, more sal.* Targum. Ierosol.

Curauit Pontifex, ac Reges Catholici magnis muneribus Dominicum augere causa Magisterij, quæ quidem vir sanctissimus repulit, maris sal gratis exhibeodos, se magno præmio affectum putans, si ad se accedentes ad veræ fidei adduceret cognitionem. En Magistri Abrahami affectum. Coouallis illnstris Hebraicè *Quercus Doctoris* appellatur. Inibi maosit Abraham, excipiens hospites, & Catholicæ doctrinæ pabulo reficiens. Targum Ierosolymitaoum apud Lipom. ait. *Abraham hortum plenum optimis fructibus plantauit, & peregrinos suscepit hospitio, quibus gratis necessaria omnia suppeditabat: nihil aliud exigens pro pretio, quam vt orbis Conditorem agnoscerent. Sicque in vera Religione institutos, & ad vitæ melioris instituta conuersos dimittebat.* Dominici schola nihil exigit pro pretio, nisi vt fideles condiantur, præseruentur: imò suo incommodo studet Christicolas Catholicos præseruare; vis enim salis diffluit, dum ciborum condimento adaptatur.

8. *Spolia ditissima reputat Dominicus, si Dei hominibus ingerat cognitionem.* Gen. 14. Chrysost.

Postmodom Abraham à Rege Sodomorum spolia omnia post victoriam offerente, accipere nihil voluit. *Leuo*, ioquit, *manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cœli, & terræ*, Gen. 14. Qua quidem sententia Doctor exsurgit, cumque de vnica Deitate curat facere certiorem, spolia ditissima reputans, si Regem ad frugem adduceret meliorem. Chrysostom. *Pittutis Doctor vi fieri studet, docens eum Dominum Deum excelsum possessorem cœli, & terræ esse.*

9. *Hinc Prædicatoria Religione vberrima benedictione.* Caiet. Matt. 18. Psal. 83. Chald.

Inde equidem Prædicatoriæ familiæ vberrimæ à Domino benedictiooes. Ducit Dominicus ampla spolia hæreticos comprimere, hominésque ad Dei cogoitionem, verúmque cultum addocere? Tota Prædicatorum familia æterna benedictione ostentatur amicta. Caiet. Dominici filius doctissimus ad illud Matt. 18. *Lucratus eris fratrem tuum*, ait: *Vt fratris salutem lucrum tuum æstimet: etenim benedictionem dabit legislator*, Psalm. 83. Ac si diceret, legislator benedictiooe donabit eum, qui lucrum esse reputet suum fratris salutem. Chaldæus, *Benedictione amicientur Prædicatores, qui insudant vt doceant gratis legem tuam.*

10. *Idea Dominici Ordo Prædicatorum fuit appellatus. Pauli ambulatorum libri quidam sitis sine vinculis, vbique salitres Ecclesiam.*

Ideò reor Dominici Ordinem *Prædicatorum* fuisse appellatum; quia verè Prædicator est ille, qui lucrum magnum æstimat, gratis proximos edocere, eosque ad Conditoris adducere cognitiooem, erroribus ablegatis. Paolus Prædicator egregius Dominici Ordini Prædicatorum imposuisse existimo. Expetebat

Domi

Dominici Prædicatores & Doctores eius existere æmulatores, *exceptis, ait, vinculis his*, Act. 26. Cur noluit Paulus Prædicatores alligari? Vt Dominici doctrina, aut volumina non catenis loco Bibliothecæ adscribantur, vt assolent multi libri: sed in morem tomi illius Ezechielis aduoleot Ecclesiæ adlatura condimentum, fidelibus præseruationem, hæreticis medicamen probatissimum. Dominici tandem prædicationi Albigensium perfidia fuit profligata, multis se se ad fidei gremium offerentibus.

Act. 26.

11\. Mittitur Petrus ad pelagus, vt piscaretur extrahitque piscem, cuius in præcordiis pretiosissimus stater apparet. Ex sale Dominici sal doctrinæ prodit, velut è pelago sapientiæ. Hoc fidei pretium, fidelium pabulum, & medicina. Theodoricum exaudi. *Cum per varias ciuitates, & oppida prædicando sæpè flumina pertransiret B. Dominicus, contigit, vt aliquando eius libri in flumen deciderent, & in medias aquas laberentur. Tertio verò die piscator quidam capiendis illic piscibus intentus, cùm se speraret, grandem piscem hamo extracturum: libros Dominici extraxit, adeò inuiolatos quidem, ac si in Bibliotheca asseruati fuissent. Quod miraculum ea res mirifice amplificauit, quod nec pannum, nec quidquam munimenti habebant Codices præter B. Viri merita.* Ascium Berchorius nihil facilius dissolui quàm sal aquæ immissus. Quàm præcelsa salis natura, quæ vel aquis immissa non dissoluitur. Sal Dominici nunquam euanescit, nec vnquam poterit ab hominibus conculcari.

Liber Dominici piscium statero ad dictandam Ecclesiam non potest in aquis deperire miraculosus sal.
Theod.

Berchor.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Sal Dominicus Christi salis extitit imitator, qui corruptos iam péccatores ad sanitatem adduxit.

Quàm difficilis conuersio illius, qui diu existens in crimine, peccata addit peccatis.

12\. ID salis ingenium apprimè notum, quòd cùm carnes à corruptione præseruare valeat, minimè possit corruptis iam carnibus subuenire. Haud aliter Prædicatores Euangelici sal existunt præseruandis hominibus ante corruptionem. At corruptos ad sanitatem referre Dei Filij propria vis est, quam quidem Prædicatores egregij ipsius ope imitantor. Præmitto D. Basiliom asserentem ex sale carnes corruptas minimè iuuari, vt ad incorruptionis sanitatem recurrant. Id solummodo ait præstare Dominus, qoi sal è cœlo descendit, ad corruptos hominom depravatorum mores emendandos.

13\. In sale Dominici, Domini quidem imitatoris, id mirabile contemplor, quòd corruptissimos peccatores ad sanitatem adduxit. Et quidnam magis corruptum, quàm peccatores illos qui replicatis criminibus defœdantur? Quàm difficile hi ad pristinam recurrunt sanitatem. Suscitaturus Dominus Lazarum quatriduanum & orat, & plorat, & lapidem iubet amoueri, respondentibus sororibus *Quatriduanus est, & iam fœtet*, Ioan. 11. Vbi D. Bernardus corruptum iam ex iteratione criminum, ex aceruatione dierum malorum peccatorem contemplatur. Difficilis admodum huiusmodi peccatoris ad pristinam incorruptionem recursus. Huiusmodi transformatio sale Dominico indigebit.

Quàm difficile corruptum Lazarum sal Dominicus ad incorruptionem adduxit.
Ioan. 11.
Bernard.

14\. De peccatoribus in crimine persistentibus, commissaque replicantibus, fatur Apostolus, *Thesaurizas tibi iram in die iræ*, Rom. 2. Vbi Anselmus de Benign. Dei: *Iram sibi reprobus thesaurizat, quia dum ad pœnitendum tempus accipit, & ad peccandum expendit: ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ.* Si in corruptionis augmentum remedium vertitur ægritudinis, quonam modo talis communis immissio proficiet? Ambrosius, necesse est seueriore medicina, vt flectatur, qui longa Dei patientia non solùm se emendare noluit, sed adhuc addens ad contemptum exaggerauit peccata.

Quomodo sal proficiet ei, qui in augmentum corruptionis remedium vertit?
Rom. 2.
Anselm.

15\. Huiuscemodi incurabilibus delinquentibus diuinæ iustitiæ fæx reseruatur, quia sale medicaminis vti noluerunt. *Etenim fæx eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ*, Psalm. 74. Ad quæ Nazianzenus, *Fæcem tamen interim, hoc est, extremam iram asseruat Deus, vt eam totam in eos effundat, qui humanitate ipsius, & facilitate* salientis *adeò non sanantur, vt etiam obdurescant, instar Pharaonis.*

Fæx diuinæ iustitiæ reseruatur ei, cui sal Dominus non proficit.
Psalm 74.
Nazian.

16\. Vnde sal immittendus ad præseruationem ægritudinis, immittitur ad æternam supplicij durationem, quo quidem carnes miseræ æternam condiuntur ad pœnam incorruptæ planè ad corruptionem interminabilem. Vxoris Loth in statuam salis conuersionem ad memoriam reuoca. *Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis*, Genes. 19. sal immittitur relabenti corruptæ peccatrici, ad ipsius corruptibilitatis incorruptionem, pœnæque æternitatem. Nazianzenus pulchrè. *Ne in salis statuam concrescamus, columnam, inquam, sanè immortalem, animæque in vitium relabentis,* nec (sale præseruatæ) *accusatricem.* Vertit igitur Deus vxorem Lothi in salis statuam, vt illi, qui peccata respiciunt, id est, frequentant, nec ante corruptionem sale immisso à Prædicatoribus præseruari curarunt: ad æternitatem corruptibilitatis sale condiantur.

Ei, cui sal non proficit ad correctionem, immittitur sal ad supplicij æternitatem.
Gen. 19.
Nazian.

17\. Profectò Dominicus facillimè præstitisse obiicitur, quod tam difficilè merito reputatur. Sal enim corrupto iam sæculo fuit. Vidit aliquando Innocentius III. ante confirmatum Dominici Ordinem, in somnils Ecclesiam Lateranensem grauem minitari ruinam: sed aspexit Dominicum accurrentem suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Vndénam ruina nisi ex corrupti generis humani criminum replicatione? Quid plura? *Porrò vidit Dominicus* (cum Antonio, & Theodorico, loquor) *Christum iratum & tres lanceas in manibus habentem, quibus vniuersum mundum prætlare propter tria peccata, quia in eo potissimum grassabantur, videlicet superbiam, auaritiam, & luxuriam, volebat. Cum autem*

Dominicus mundū corruptum ex superbia, auaritia, & luxuria ad incorruptionem adduxit.
Theod.
Anton.

Virgo Deipara Filio suo gloriosum Dominicum, & Franciscum obtulisset, cessauit Christi indignatio. Sal enim Dominici corruptum orbem ad pristinam attulit sanitatem.

18. Corruptioni miserandæ subiacebant Monialium mores, quibus medicamen non adinueniebatur à summo Ecclesiæ Præsule. Qui desperatam ægritudinem sali Dominici miraculoso committit omnino reparandam. *Tantum* (ait Theodoricus) *deferebat Dominico Summus Pontifex honoris propter sua egregia merita, vt præciperet, vti Moniales omnes quæ liberius, & laxius tunc Romæ viuebant, reformaret, & ad pristinam incorruptionem, sanctámque vitam, & nitorem restitueret. In qua quidem re præstanda pro Christo iniurias multas, & contumelias tum ab ipsis Monialibus, tum etiam à parentibus, & cognatis earum perpessus est. Tandem Christi benignitate voti compos factus est Dominicus, & Moniales ipsas ad sanctam, laudabilémque vitam gloriosè reuocauit.* O salis vis miraculosa corrupta iam cadauera pristina donans incorruptione!

Corruptioni Monialium sal Dominici profecit. Theod.

19. Egregius autem salis huiusce virtutis documentum extitit Albanensium, & Albigensium hæreses corruptissimas ablegasse. Huiusmodi quidem hæreticorum cadauera cum Lazaro diu sepulta ac fœtentia iacuerant, sed Dominici sale condita incurruptibilitati restituta fuere. Audi Theodoricum. *Porrò in partibus Tholosanis duæ essent suscitata hæreses, quæ longissimo tempore sepulta iacuerant. Altera quidem, cuius Author fertur hæreticus quidam Vadinius affirmans temporalia bona nullo modo habere posse. Altera verò hæresis affirmans animas intellectinas de corpore in corpus transmigrare. Hos sunt secuti Albanenses simul, & Albigenses. Priorem hæresim damnauit Martinus V. secundam autem Innocentius III. Dominicus ergo ita in opere & sermone se mirabiliter, & gloriosissimè gessit, vt, Domino cooperante, centum millia hæreticorum conuertisse legatur.* Contestatur D. Antoninus *in vita S. Catherina Senens.* §. 2. Quàm admirabilis salis vis, quæ potuit tot corrupta, sepulta, fœtentiáque cadauera ad pristinam incorruptionem reuocare.

Corruptissimos hæreticos ad pristinam incorruptibilitatem redaxit. Theod.

20. Vodénã, quæso, Dominico facinus id, quod soli Domino est adscribendum? Profectò Dominicum video esse in Dominum transformatum. Prædicationi suæ Dominus dedit initium dum trigesimum ageret annum? Eiusdem ætatis Dominicus prædicationis gessit initium. Dominus tres mortuos suscitauit ad cœlestis prædicationis documentum. Tres Dominicus vita functos ad viuentes reuocauit. Puritas ac charitas Dominico quis non vidit fulsisse? Dominicus ergo tot peccatoribus corruptissimis sal immittens miraculum, eos ad incorruptibilitatem reduxit Domini vtique gerens personam. Olim Moyses montis cacumina oraturus scandit, dum IESVS Naue in valle cum hostibus horribilibus decertaret, *Exod.* 17. Profatur Origenes Christum totum in monte commorati, dum ipsius nomen IESV hostes comminueret. Dominicus ita in monte moratur, in cellulæ recessu contemplationi vacat, dum eius nomen salutiferum salis in morem, tot hæreticos potuit debellare: siue hominibus ad incorruptionem conuersis, hæreses salit in corruptionis æternitatem, in perpetuum supplicij monumentum. Porrò Dominici nomen adeò hæreticis formidabile, vt obturarent aures, ne salis pietas, & vis ad condienda præcordia cum verbo irrumperet.

Dominicus Domini æmulator corruptis id potuit medicamen afferre. Exod. 17.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salietur, &c.

Dominicus nunquam tumore prosperitatis euanuit, sæculi contempsit prosperitate frui, vt veræ sapientiæ gloriam tueretur.

Etenim superbia, aut arrogantia sapientiam omnino disperdit.

D. Thomas, *Sal euanescit, quia tumore liquatur, vel quia infatuatur, vel quia consumitur. Ita sapiens Prædicator euanescit frigore aduersitatis, vel tumore prosperitatis,* &c. 21. Thom.

Profectò nihil sic sapientiæ sal disperditur, 22. quàm superbiæ euanescentia. Principi Tyri Deus Ezechielis ore profatur, *Perdidisti sapientiam in decore tuo,* c. 28. Non dixit *in decore,* sed *in decore tuo.* Quia non perdit sapientiam decor ipsè, sed præsumptio decoris. Meo me decore sapientiæ redundantem reputare, idem est sapientiam perdidisse: *In decore tuo.* D. Bernardus serm. 74. in Cant. *Perdidit eam, cùm fecit suam,* (ex vanitatis, aut superbiæ affectu) *vt non sit aliud in decore suo, quam in sua sapientia perdidisse sapientiam. Proprietas in causa est, quod sibi sapiens fuit.*

Sapiens superbus disperditur. Ezech. 28. Bernard.

Lucifer ille vociferatur, *Sedebo in monte Testamenti, similis ero Altissimo,* Isai. 14. *Sedebo,* vt 23. doceam sapientiæ fons. An non & alij Magistri simul dictamina scribenda profundent? Solus sapiens suggestum ascendam. O sal fatuitate laborans! Bernardus serm. 5. de verb. Isai. *Solus sedere volens tanquam fulgur cecidisti de cælo.*

Lucifer præsumens de Magisterio, cecidit. Isai. 14. Bernard.

Chaldæi sapientes (post visum à Nabuchodonosore somnium) ad Regem ingressi pro- 24. fantur, *Non est homo super terram, qui sermonem tuum Rex possit implere. Nec reperitur quisquam, qui [illegible] illum in conspectu Regis. Quo audito, Rex [illegible] furore, & ira magna præcepit, vt perirent omnes sapientes Babylonis,* Dan. 2. Cur depereunt sapientes? Quia soli ingressi sunt, quasi soli sapientes, nec recordantur Hebræorum, Danielis scilicet, & sociorum; qui quidem sal sine euanescentiæ periculo non modò non conculcatur, verùm supra hominum capita eleuandus aspicitur. Hieronymus, *Chaldæi inuidentes sapientia illorum, ingressi sunt soli, quasi soli præmia recepturi.* Euanescit sal, cùm Doctor se solùm existimat, aliorum sapientiæ contemptor.

Chaldæi perière, quia se solos sapientes reputabant. Dan. 2. Hieron.

Prudentior Daniel, qui vocatus à Rege, vt 25. somnij solutionem exprimeret, *Ingressus rogauit Regem, vt tēpus daret sibi ad solutionē indicandam.* *Daniel verò sapiens, quia*

Et

Et ingressus est domum suam, Ananiæque, & Misaeli, & Azariæ sociis suis indicauit negotium, Dan. 2. Non solus (ac si diceret) sapiens sum, & alij sapientes, digni quidem qui & æstimatione, & præmio afficiantur. Vnde Anselmus, *Ne sis sapiens tibi solus*. id est, ne cures te solum sapientia præditum reputari.

alios sapientes adeundo censet. Dan. 2. Anselm.

26\. Cùm Dominus nouissimi diei conditiones exprimeret, ait Discipulis: *De die autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, neque Filius, sed solus Pater*, Matth. 24. Quare Dominus, in quo omnes sapientiæ thesauri, dixit diem se nescire iudicij, sed Patrem solum? An quia solus Deus sine inuidia sapiens? Certè Dominus subticuit suam circa horam iudicij cognitionem, ne Discipulos contemnere, *aut solus scire scientia quidem iactator videretur*. Sic D. Chrysostomus *hom.* 78. Sapientem te minimè existere reputa, si te solum sapientem iactitaberis.

Christus se nescire iudicij & diem & horam asserit, ne videretur solus sapiens inter Discipulos. Matth. 24. Chrysost.

27\. Ô sal Dominicus! Nunquam periculo euanescendi subiacebis, qui sapientissimus cùm existeres, te cunctis inferiorem existimasti. Ait Theodoricus, *Multa egregia doctrina fratres suos exhortatus est, atque instruxit, ne autem superior tot doctissimis viris fortassè videretur, iussit corpus suum sepeliri ad pedes fratrum suorum.* Ac si assereret se inferiorem sapientia cunctis, solummodo ex officij necessitate eis documenta tradidisse. Hinc ordinem suum Prædicatorum nomine insigniri voluit. Cuncti (ac si diceret) socij mei doctissimi & vocabulum, & munus Euangelici implent Prædicatoris.

Dominicus omnes subditos suos & Doctores, & Prædicatores reputabat. Theod.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, quòd si sal euanuerit, in quo salietur?

Prius Dominicus sale virtutis ac pietatis, quàm doctrinæ luce ornatus obiicitur.

Quia minimè laudanda, sine virtute sapientia ostenditur.

28\. Strabus adnotat prius Dominum de sale, quàm de luce fecisse memoriam. *Prius sal, quam lux, id est, vita, quàm doctrina. Vita ad scientiam ducat.* Haud Sapiens sine pietatis exercitamentis omnino commendandus exsurgit.

Strab.

29\. Non laudatur à Domino serpens, sed vituperio afficitur. Textus ait, *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Deus*, Gen. 3. An quia sapientissimus bestiarum, laudibus efferendus? *Maledictus est inter omnia animantia.* Theodoretus, *serpentis sapientia in laude non ponitur, mali enim verè sapientes dici non possunt.* In Hebræo pro *erat callidior*, scribitur, *erat nequam*. In sapiente enim impio tota scientia malitia, ac nequitia reputatur.

Serpentis prudentia non laudatur, quia iniquitate laborabat illa sapientia. Gen. 3. Theod.

30\. Preme tamen verbum, *erat callidior*. Erat, quando serpens ex prudentia, ac sapientia habebatur in laude, nempe antequem organum diaboli efficeretur: postquam autem à diabolo agitur, ad hominis ruinam sapientia illa nequitia merito appellatur. Audi Rupertum lib. in Genes. c. 2. *Serpens antequam fieret organum diaboli, sapiens, & prudens dici poterat. Vnde & in alia editione scriptum est, Serpens erat sapientior omnibus animantibus. Postquam autem prudentia eius malitia diaboli coniuncta est, nequam, siue versipellis rectius potest nuncupari.*

Quando innocens serpens, erat iam laudabilis eius sapientia. Gen. 3. Rupert.

31\. Oseas appositè, *Seminate vobis ad iustitiam, metite spem vitæ, & nunc demum illuminate vobis*, cap. 10. Sapientia iubet illuminari illos: sed priùs monuit rectis moribus studere. Seminate prius vobis ad iustitiam, & postmodum illuminate vobis, id est, lumen doctrinæ vobis procurate. Præmittatur sal Soli, sapientiæ vitæ rectitudo. Bernardus sermon. 27. in Cant. *Vltimam posuit scientiam, tanquam picturam, quæ statuam habere nequeat super inane. Et ideo duo illa præmisit, & subiecit illi, tanquam si solidum aliquid substerneret. Securus iam intendam scientiam si vita prius per beneficium spei securitatem accepero.*

Prius curandum nobis, vita proba studere, quàm lucem sapientiæ aspicare. Ose. 10. Bernard.

32\. Duplex verbum preme, *seminate, illuminate*. Semen præcedat lumen, id est, iustitiæ seminarium præmittatur prius quàm lux doctrinæ aspicienda detur. D. Ambrosius ad Psalm. 118. *Non prius illuminate, sed seminate. Nec solum seminate prius ad iustitiam, sed etiam vindimiate ad fructum vitæ; & sic illuminate lumen cognitionis.* Contestatur Bernardus epist. 108. *Non rectè proditur ad lumen scientiæ, nisi iustitiæ germen præcedat ad animam, ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ.*

Non rectè fulgurat in doctrina, nisi prius sal in moribus degustetur. Ambros. Bernard.

33\. Quæritat citatus Ambrosius, *An vita potius, quam doctrina quærenda sit?* & respondet, *Vita bona sinè doctrina habet gratiam: doctrina sine vita integritatem non habet.* Stulti ergo planè sapientes illi, qui literis se totos dedidere, vitæ ac pietatis obliti.

An vita potius, quàm doctrina quærenda. Ambros.

34\. Hinc Dominicus maximè commendabilis obiicitur, qui prius virtutum seminationi citiam expediuit, quàm doctrinæ luci acuendæ operam nauaret. Fatur Theodoricus pulchrè, *Sublimioris gratiæ filium paritura mater, antequam eundem pareret, cælestè visione edocta fuit, qualis esset partus futurus. Vidit namque se utero gestare catulum ardentem ore facularn gerentem, egressumque ab vtero, totum mundum, flammis ab eius ore prorumpentibus, illuminantem.* Prius se catulum ostendit, quàm faculam ore recipiat. Et fidelis, & obediens canis Domino prius obiicitur puer, quàm lucis doctrinæ portator ostentetur. Nascitur Dominicus. An mox operam dat sapientiæ illuminationi? *Erat hic sanctissimus Puer* (addit Doctor) *deuotissimus visitans templa. Tum etiam ea iam id ætatis nactus ostenderet, quanta esset futura eius sanctitas, sæpissimè relictis seculi blandimentis, humi cubabat, vbique iacentem eum nutrix inueniebat, quem antea in lectulo reliquerat.* En catuli fidelissimi documenta præmissa studio sapientiæ. Addit ille, *Cæterùm cùm iam ad ætatem eam peruenisset, literarum studiis poterat applicari, missus est a Patribus Valentiam, vbi vigebant literarum studia; in quibus non sine magna omnium admiratione, tantos est progressus consecutus, vt*

Dominicus prius se ostendit sanctum, quàm sapientem. Theod.

condiscipulos suos longissimo interuallo tum doctrina, tum ingenij splendore antecelleret. Sic Catulus Dominicus post fidelis famulatus exercitamenta faculæ acuendæ studium impendit, qua totum orbem illuminaret.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Dominicus vt in sapientia profectus egregios faceret, abstinentiæ miræ operam impendit.

Sapientia enim acuitur, cùm vini specialiter vsus abstrahitur.

35. D. Thom. D. Thomas de sale sic: *Sal habet vim restrictiuam, vt abstineamus.* Sapientia enim abstinentiam indicit. Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, ipse Doctor Angelicus mirabili abstinentia tot in literis gessere profectus. Speciatim vini vsus doctissimis viris fuit interdictus. Nam, Periandro auctore, *Fugit scientia merum.* (Periand.)

36. *Dominici abstinentia à vino.* Theod.

Quid Dominicus? Theodoricus ait, *Vt è fonte sapientiæ salutis haustum percipere mereretur, decem annis vinum sibi penitus interdixit.* An mero labia intincta ad aquas fontis illius auderent accurrere? Porrò vinum & aquæ fontis sapientiæ nunquam admiscentur.

37. *Non potuit apponere Abrahamus vinum sapientissimo Conditori, quia sapientia abhorret à vino.* Gen. 18.

Tres Angelos, siue Regem Angelorum Abrahamus excepit hospitio. *Festinauit in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, tulit quoque butyrum, & lac,* Gen. 18. O bone! qui præparas cibum peregrinis famescentibus, cur non fessis, ac sitientibus potum præparasti. Certè, quia Patriarcha agnouit sapientissimum mundi conditorem. Audi pulchram Ambrosij sententiam lib. de & Elia & ieiun. cap. 5. *At non Abraham vina in suo conuiuio ministrabat, sed immolabat vitulum, butyrum, & lac etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cæli Dominum mundi agnoscebat authorem, vinum ideo exhibere non poterat.* Cur non poterat exhibere vinum, qui potuit vitulum, butyrum, & lac exhibere? An magis repugnat Numini potus, quàm cibus? Vel Gentiles Diuis suis Ambrosiam, Nectarque apponunt, non præparant cibos. Preme particulam, *Cæli Dominum mundi agnoscebat auctorem.* At cuncta Dominus, vt Propheta testatur, in sapientia gessit, *Omnia in sapientia fecisti.* Agnoscens ergo Abraham Dominum sapientia mundi existere Conditorem, non potuit ei vinum apponere; quia vinum videtur sapientiæ repugnare. (Ambros.)

38. *Iahel sapiens non poterat vinum ministrare Sisaræ.* Iudic. 4.

Fatur Sisara ad Iahelem, *Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere,* Iudic. 4. Cur merum non obtulit sitienti, quem expetebat ebrietate teneri, vt posset interimere? An quia inter Haber tabernacula neque vinum, nec vini vsus erat. Certè Ionadab ex hac Cynæorum stirpe vini didicit abstinentiam, *Ierem.* 35. Sic doctus Interpres Iesuita. Ast ego crediderim non potuisse adesse vinum apud Iahelem, quam Patres sapientissimam appellarunt. Quónam modo ergo prudenti, ac sapienti astu Sisaræ caput transfigeret, exitúque felici victoriam clauderet, nisi vini abstinens existeret? (Freire. Ierem 35.)

39. *Iudith sapiens abstinens à vino vincit, insipiens vini potator vincitur.*

Iudith sapientissima Hebræarum viraginum potuit caput Holophernis præscindere, hostium exercitum disperdere, populum Israëliticum lauro exornare. Ergo à vino omnino debuit abstinere. Porrò hic & vini penuriam, & vini licet contemplari abundantiam. Iudith sapientissimo consilio Holophernem comminuit? Igitur à vino ei fuit necessarium abstinere. Stultè Holophernes captus obiicitur? Ergo merum in mensa Principis exundauit. Sapientiæ enim nihil cum mero, quod quidem cum stultitia assolet colligari. Citatus Ambrosius *cap.* 9. perbellè ait, *Sobrij vigore consilij Iudith abstulit Holophernis caput; victoriam reportauit. Ille vino sepultus iacebat.* An potuit consilium, aut sapientia mulieris reportare victoriam sobria, minimè? Non potuit omninò; quia vini vsus quónam modo posset cum prudenti consilio copulari. Aptè autem Holophernis stultitia mero sepulta est, vt miserum dominum sepeliret. *Ille vino sepultus iacebat, vt ictum vulneris sentire non posset.* (Ambros.)

40. *Dominicus pane & aqua refectus mirabilia sapientiæ documenta expressit.*

Sapientia Dominici miraculorum planè fuit excitatrix, tot hæreticis ad Fidem adductis. Nam centum millia Albigensium sapientiæ mirabilis vi salubriter debellauit. An tot miracula Dominici sapientia excitauisset, nisi pane & aqua Doctor egregius vteretur? An Elias dum patrator mirabilium existeret, vinum agnouit? Minimè. Pulchrè Augustinus ad Fratr. in Erem. sermon. 13. *Elias ipse tanata miracula fecit, quandiu pane, & aqua refectus est. Sed postquam carnes comedit, & vinum bibit, miracula non legitur fecisse.* Dominicus sapientia cœlesti miracula tot operatur, quot conuertit hæreticos. Vndénam sapientia mirabilis, nisi ex panis & aquæ vsu. (August.)

41. *Caput Domini ei sapientissimum ostentatur ex vini abstinentia.* Psalm 109. Chrysost.

O caput tanta sapientia præditum ob sobrietatem! Christo Dauid cecinit, *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput*, Ps. 109. Quid caput exaltare, nisi mirabili pollere sapientia. Nazaræus omninò vini vsum ablegauit, qua potatus, vt capitis prudentiam commendaret. Pulchrè D. Chrysostomus, *Non modò ei nihil detrimenti attulit hæc tenuitas potus, sed etiam ad ineffiçabilem euexit* sapientiæ *altitudinem.* Dominum ergo Dominicus secutus de torrente bibens, à mero abstinens capitis, seu sapientiæ altitudinem toto Orbi expressit.

* * *

OBSERV.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, &c.

Dominici pueri sapientia fuit cum corporis puritate coniuncta.

Castitas etenim assolet cum sapientia adeò colligari, vt summa sapientia summam innuat puritatem.

42. Bernard. D.Thom.

BErnardus veram in sale sapientiam recognoscit. At D.Thomas vim ad carnium præseruationem salis contemplatus asserit vitæ puritatem, seu castimoniam debere cum vera sapientia colligari.

43. *Pueri Dominici castitas & sapientia.* Theodor.

De pueto Dominico fatur Theodoricus, *E fonte sapientiæ amator castitatis haustum percipere meruit.* Miros planè profectus sapientia Dominici gessit ex ineffabili corporis puritate.

44. *Summa sapientia Salomon cum summa puritate coniuncta fuit.* Sap 8. August. Saa.

Ex ore sapientis Salomon ait, *Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Et cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatam*, cap.8. Et quando vera sapientia non fuit cum puritate corporis colligata? Addit, *Et vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia.* Augustinus, *Erat summa sapientia.* Vndénam summam sapientiam acquisierat, nisi ex corporis castimonia? Emanuel Saa, *Continens assequutus sum summam sapientiam.* Ex continentia Dominus summam sapientiam consequutus est. Puritatem amisit Salomon? Excidit è sapientia.

45. *Ioseph castitate sese ad diuinam sapientiam disposuit.* Psalm.105. Bruno.

Testor Iosephum, de quo Dauid, *In seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerant in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius*, Psalm.105. Celebris historia Iosephi empti à Putiphare, ab vxore eius amati. Porrò quia castimonia illustris impudicæ fœminæ non acquieuit, in carcerem detrusus verba sapientiæ protulit. Addit Psalmista, *Eloquium Domini inflammauit eum.* id est, sapientissima eloquia adolescentis castitatem eius aperuit, qui vti adulter coniectus fuerat in carcerem. O castitas præmittenda sapientiæ! D.Bruno, *Eloquium Domini, id est, verbum interpretationis a Domino ipsi datum, inflammauit Ioseph, hoc est, comprobauit, cum castum esse, qui antea adulter dicebatur. A similitudine auri puri, quod inflammatur, & per flammam purum esse comprobatur.* Quomodo sapiens verbum comprobauit Iosephum esse castum? Certè quia sapientia & adulterium non poterat vnà in sede morari. Vnde si sapiens adolescens ostenditur, consequenter castus comprobatur.

46. *Dum Samaritana lasciuiæ seruit, non intelligit, dum à lasciuia mundatur, prudenti vtitur artificio.* Ioan 4.

O adolescens lasciuiæ addicte, vis profectus in literarum schola gerere? Te te ab immunditia abstrahere stude. Mox te sapientem præstabis, cùm te obieceris verè puritatis amatorem. Samaritana illa lasciuiæ veneno infecta, tanta inscitia tenebatur, vt Dominum sese pluribus rationibus insinuantem minimè agnosceret. Curatur à IESV ei miserum voluptatum statum manifestante: *Quinque viros habuisti*, &c. & mox sapientia donata profatur ad suos: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci. Numquid ipse est Christus?* Ioan.4. Vbi D. Cyrillus Alex. exclamat, *O mirabilem mulieris prudentiam! Artificiosè iam loquitur, quæ paulo antè nihil intelligens, audiuit.* Artificiosè loquitur, dum non apertè dicit: Hic est Christus, (ne testimonium mulieris infirmum videretur:) sed quasi dubitanter interrogat, vt illos credere faciat post quæstionis disquisitionem. Iam rogas, vndénam lasciuæ fœminæ sapiens artificium? Profectò quæ priùs lasciuiæ addicta non intelligebat, (quia inscitia luxuriem comitatur,) à Domino ablura iam intelligit, & sapiens vtitur artificio. Se ergo excutiat à lasciuia quisquis sapientiæ limina terere curauerit. Cyrill.

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, &c.

Dominici sapientia non fundata erat in vtilitatibus, aut commodis sæcularis commendationis: sed in Deo solummodo.

Inanis enim sapientia, quæ & Dei gloriæ, & proximorum saluti non seruit.

DE sale sic Angelicus Dominici filius, *Sal habet vim mundificatiuam, siquidem a vermibus, & putredine seruat, vt non regnet peccatum in corpore hominum. Habet vim sanatiuam, Eliseus enim sale sanauit aquas. Sal fit ex aqua & calore ignis, vel Solis. Ita Prædicator debet constare ex aqua tribulationis, & calore dilectionis.* 47. Thom.

Fallor, nisi Doctor Angelicus Prædicatorem Dominicum parentem expresserit: cuius planè sapientia mundauit Ecclesiam, eam ab hæreticorum vermibus præseruans: sanauit doctrinæ aquas, vt salubriter epotari possent, sine veneni suspicione. O quanta id tribulatione, & dilectionis sacræ præstitit documentis! An inde nonnulla sæcularia commoda Dominico? Nulla planè. Ergo vera Patris sapientia. Quæ enim sæcularibus indiget spoliis, vera sapientia non est, vnde protinus euanescit. 48. *Sapientia Dominici proximorū saluti, ad Dei gloriam addicta fuit.*

Hæc vtique est sapientia ex Deo, quæ nunquam poterit euanescere. Salomon ait, *Si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur*, Sap.9. Dominicus, Thomas, Albertus, Antoninus, Hugo, Caietanus, vniuersa schola Thomistica, innumerabiles Prædicatoriæ familiæ Doctores consummati prorsus, inde suam consummationem trahunt, quia ab illis non abest *sapientia tua.* Perspicacissimum D. Thomæ ingenium, Doctoris Angelici consummatio sine Dei sapientia, in nihilum planè computanda esset. Ex eo autem tot Doctorum perfecta adstruitur consummatio, quia eorum sapientia nihil sæculare ambire curabat: sed solummodo Dei gloriæ, ac proximorum saluti incumbebat. 49. *Dominicus, filiique eius consummati Euangelij ministri, quia eorum sapientia Dei erat, id est, Dei obsequio addicta.* Sap.9.

Vis Doctorum Prædicatorij Ordinis effigiem exprimam? Summus Sacerdos Dei im- 50. *Doctorum*

Prædicatorij Ordinis effigies est, surgens esse gloria Dei ad salutem hominum. Exod. 28.

petio vestibus ornabatur, *in quibus* (authore Philone,) creaturæ repræsentabantur vniuersæ. Addit textus, *Facies & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opera cælatoris sanctum Domino*, &c. *imponesque fronti Pontificis*, Exod. 28. Sit tibi Sacerdos cunctis ornatus creaturis aut Dominicus, aut D. Thomas, aut Caietanus, aut Hugo Carensis omni eruditione præditi, omnino consummati. Porrò inde consummatos dixero, quòd eorum sapientia ad Deum pertinere videatur, non ad commoda sæcularia. Hieronymus epist. ad Fabiol. *Lamina aurea rutilat in fronte. Nihil enim nobis prodest omnium rerum eruditio, nisi Dei scientia coronemur. Lineis induimur, ornamur hyacinthinis, fratata balthea cingimur, dantur nobis opera, rationale in pectore ponitur, accipimus veritatem, profert sermo doctrinam. Imperfecta sunt vniuersa, nisi tam decoro currui dignus quæratur auriga, & super creaturas Creator insistens, regat ipse, quæ condidit.* Nisi currus sapientiæ à Deo regatur ad sui gloriam, ad proximorúmque salutem, quid proficit tanta Doctorum sapientia, tam mira virorum consummatio. Inde planè Dominici commendabilis admodum sapientia, inde Prædicatoriæ familiæ admirabilis eruditio, quòd currus sit à Deo dirigendus.

Hieron.

51. Paulus aiebat, *Sapientiam loquimur inter perfectos. Sapientiam vero non huius sæculi, neque Principum huius sæculi, qui destruuntur*, 1. Cor. 2. Quænam hæc sapientia Dei, quæ inter perfectos Doctores profertur? Exprimit Caietanus, *Non est hæc sapientia vana, sed ante sæcula præfinita à Deo, dux ad gloriam nostram, ad gloriam æternæ felicitatis nobis paratam. Participatione siquidem huiusmodi sapientiæ ducimur ad gloriam æternam.* Sic Dominici filius & Patris, & fratrum doctrinæ præstantiam expressit.

Dominicus, eiúsque filij Prædicatores, referentes sapientiam ad æternam vitam. 1. Cor. 2. Caiet.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, &c.

Dominicus, eiúsque Religionis doctrina à veraci sapientiæ fonte profluere probatur; quia mundialem sapientiam superat.

Nam quæ à Deo sapientia profluit, omnes sæculi fallacias, hæreticorum versutias absumit.

52. ADdit Doctor Angelicus, *Sal habet vim arefactiuam, sterilem enim terram facit.* Vera sapientia omnem terrenam disperdit versutiam. O Dominici, eiúsque florentissimæ scholæ sapientia! Ex veraci fonte promanare probaris, quia terrenæ versutiæ vim productiuam quidem spinarum, seu hæresum sterilem efficis. Profectò Dominicanæ scholæ sapientia cunctas Ecclesiæ hæreses interemit.

Thom.

53. Tulit olim Moyses virgam Aaron coram Pharaone, & seruis eius, *quæ versa est in colubrum, vocauitque Pharao sapientes, & maleficos. Proiecerúntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones. Sed deuorauit virga Aaron virgas eorum*, Exod. 7. Porrò Aaronis virga Prædicatores Dominicum, ac filios eius doctissimos Euangelij ministros adnotat, qui quidem veracis doctrinæ vi omnium hæreticorum versutias absumpsere. Pulchrè Macharius Philadelph. Episcop. *orat. de Exalt. Cruc.* apud Grethser. tom. 2. *Conuertitur virga verè in draconem, & conterit capita draconum, & aduersariorum virgas deuorat: improbitatisque artificem vna cum omnibus suis administris redarguit, eorúmque fraudes, & imposturas attigit. Sapientia enim, quæ Prædicatoribus, (Dominico ac filiis eius,) desuper data est, omnem mundi huius falsi nominis sapientiam fatuam, vnoquóque momento demonstrauit, refutatis hæresibus, ac fabulis, publicéque traductis, & omni deceptione sublata.*

Sapientia Dominici hæreticorum fallacias absumpsit. Id quod Prædicatorij Ordinis Doctores gerunt. Exod. 7. Machar.

Exurrexere Diui nulla sapientia præditi, sed solummodò vitæ puritate ornati: qui quidem mundi sapientiam ablegauerunt. De quibus D. Athanasius orat. de Pass. *Iam otiosa, obliterataque est omnis Magia, & vniuersa Græcorum infatuata est sapientia. Nam in rebus diuinis non verbis, sed factis opus est; nec pronunciatio linguæ, sed animi affectus prodest.* Si facta solummodo recta sufficiunt ad errorum ablegationem: quid Prædicatorum Dominici vita sanctissima cum insuperabili voce coniuncta? Profectò sapientiæ sale, iustitiæ ac sanctitatis sole Dominicanus Ordo vniuersa sæculi debellauit errata. 54.

Dominicus sanctus & doctus miros gessit progressus aduersus hæreses. Athan.

Stulta aliquando Deus *mundi elegit, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortes*, 1. Cor. 1. At nunc sapientissimos Prædicatores Deus eligit, vt edoceat stultos. Egregium quidem facinus IESV fuit, stultis præconibus sapientes mundi debellare. Origenes lib. 1. contra Cels. *Quis non* IESVM *obstupescat, qui per ea, quæ stulta erant, gloria potuit quoslibet hominum antire sapientes.* Porrò non minus egregium facinus asseruerim, sapientissimis Doctoribus, ac Prædicatoribus immissis, stultos sæculi sapientes confudisse. Magis planè IESV sapientiam commendat diuina illa Dominico, Thomæ, ac Prædicatoribus doctissimis cœlitus immissa sapientia, in cuius conspectu vniuersa sæculi, ac hæreticorum stulescit eruditio. Addit Origenes, IESVM *sapientia imprimis plus admirabilem reddidit. Non enim in Tyranni morem cuiquam persuasit, vt à publicis legibus ad se desciscerer, neque vt opulentus aliquis se accuntibus quidquam est impertitus. Sed tanquam Præceptor de omnipotentis Dei doctrina Prædicatorum ore disserebat, qui Deo conciliare eos quærant, qui secundum se vixerint.* 55.

Mirum fuit, stultitia sapientiam confusam esse: sed mirabilius sapientia vi illam esse stultitiam, Prædicatorum Dominici ministerio. 1. Cor. 1. Origen.

Gloriosum itaque, stultis sapientes confudisse: sed gloriosius sapientibus Prædicatoribus stultos sapientes debellasse.

SECTIO

SECTIO II.

Sanctitatis lux.

TEXTVS.

VERS. 15. VOs estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. 16. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. 17. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est, *&c.*

IN DOMINICVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX SANCTITATIS LVCE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Mira Dominici sapientia ex sanctitatis luce maximè est commendanda.

Illa enim prædicatio efficax ad peccatorum reductionem, quæ magis vita, quàm sermone clamat.

1. *Anselm.*

PROFATVR Anselmus, *Verè docet, qui facit, quod docet, sal quidem, & lux. Aliter condemnat se ipsum.* Illam probo doctrinam, quæ sanat, vti de sale D. Thomas asseruit. Tunc autem sanatiuam vim exerit prædicatio, cùm sal luce admiscetur, siue cùm sanctitas, & doctrina simul proferuntur.

2. *Verba pulchra sine vita sanctitate inania.*

Vndénam existimas, Dominicum centum millia hæreticorum Albigensium conuertisse, innumerabiles peccatores ad frugem meliorem aduocasse? Quia & verbo & opere prædicabat. Non ille troporum inanitate curabat aures demulcere, sed virtutum exemplis peccatores adducere ad pœnitentiam, sua prædicatione damnans Balaami præconium fantis: *Sta Balaac, & ausculta. Audi fili Sephor. Non est Deus quasi homo, vt mentiatur; non vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? Locutus est, & non implebit?* Num. 23. An non vides prædicationis inanitatem? Tot tropis vsus est, quot verba profudit. Sales verborum sine luce virtutum, quid proficerent? Rupertus *lib. 12. in Num. cap. 19.* Benè ergo illo locutionis genere formam illorum exprimit Balaam, qui verbum Dei adulterant: qui dum benè dictione cantitant, de virtute non curant: magisque voculæ suæ tripudium, quàm virtutum maiestatem attendunt. Cùm enim virtus sacro præconi non adest, sententia quantumuis fortis, adeò assolet euanescere, vt valeat inter scurrilia adnumerari.

Num. 23.
Rupert.

3. *Plus conuersatione, quàm verbo proficit Prædicator.* *Luc. 10.* *Rupert.*

Monet Dominus Prædicatores suos, *Neminem per viam salutaueritis*, Luc. 10. An non ad comitatem, vrbanitatémque pertinet, vt proximum salutes? Cur ergo à Domino salutationum prohibeatur obsequium? Rupertus respondet vbi supr. *Re vera quasi per viam salutant, qui verbum Dei, quod ore decantant, auditoribus proficere non desiderant.* Aptiùs tamen meo argumento, qui viatores saluere iubent, dum & ipsi viam perficiunt. Solo verbo clamant, nec possunt conuersationis luce complere. Non vult Dominus Apostolos sola voce proximos compellare, sed eos curat vitæ sanctæ conuersatione adducere.

4. *Curat proximum vino infusa, non solum verbum auellans.* *Gen. 49.* *Rufin.*

De filio Iuda Iacob ait, *Pulchriores sunt oculi eius vino*, Gen. 49. Græcè, *Gratifici oculi eius à vino.* Ad quæ Rufinus pulchrè, *Gratifici oculi Iuda sunt à vino, quia nihil est aquaticum in sermone sapientia, nihil fluidum, nihil frigidum; sed vinum, quod lætificat cor hominis, & quod infunditur vulneribus illius, qui incidit in latrones.* Quódnam vinum vulneribus infusum? An non opera charitatis? An non Samaritani erga proximum dilectio? An non manus operatrices curationis ex infusione virtutum potius, quàm ex suco verborum?

5. *Dominicus operibus peccatores reducebat egregius Prædicatorum Dux.* *Theodor.*

Sic Dominicus prædicauit, lucem sale commiscuit. *Cum quendam,* (Theodoricus ait,) *hæretica prauitate euersum conaretur Dominicus ad fidem reducere, dixit ille hæreticus, Res vitæ degenda necessarias, quas aliunde non habeo, ab illis hæreticis sociis accipio: ita fit, vt eis adhærere compellar. Quibus auditis, vir sanctus toto pectore hominem miseratus, se ipsum vendere proposuit, vt eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret venundatum sub peccato.* Addit Doctor, *vt conuerteret Dominicus, reuocaret, & reduceret ad Christi fidem integerrimam nobiles quasdam fœminas præclarissimas matronas, totam Quadragesimam ad nudum panem & simplicem*

plicem aquam ieiunans victitauit, & præterea acerbissimam sibi pœnitentiam adiunxit, ita vt & humi cubaret, & multis se verberibus cæderet. Atque ita tandem voti compos factus est. Neque enim potuit iniquitas tantæ prædicationis virtuti resistere.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Dominici lux ros erat lacrymarum ex miseriæ ærumnæque proximi piissima compassione. Ideo Angelus habebatur.

Lacrymæ enim hominem in Angelum conuertunt.

6. MYsticè lucis huius vim expendo ex Anselmi mente. *Vos estis ros mundi*, iuxta illud Isaiæ, *Ros lucis ros tuus*, cap 26. Quid Apostolicis viris cum rore? *Rorate cæli desuper, aperiatur terra, & germinet.* Lacrymarum ros è cœlestibus Euangelij ministris profluere assolet ex proximorum ærumnarum compassione. *Ros ergo lucis ros tuus.* Huiusmodi compassionis lacrymæ innuont pectoris lucem, siue Prædicatoris sanctitatem.

Anselm. Isa. 26.

7. Cùm proximum laborantem Dominicus aspiceret, sanctitatis eius lux soluebatur in rorem. Profundebat enim pias è pectoris affectu lacrymas. Ideo reor à cunctis vti Angelum prædicari. Theodoricus de Apoldia, *A Cardinalibus, cæterisque amplissimus viris, & popularibus omnibus summo pretio, & veneratione habebatur, & tanquam Angelus quidam è cælo missus ab omnibus putabatur.* Nec mirum, si in gentis Diui nunquam non compassionis ex eorum ærumnis lacrymas aspiciebant.

Ex compassionis lacrymis Dominicus Angelus habebatur. Theodor.

8. Aiebat Dominus, *Beati, qui lugent*, Matth. 5. Vbi D. Basilius hom. 4. de Grat. act. *Paulus cum flentibus, vt & ipsi fleamus monet.* scilicet ex compassionis affectu. Hisce autem lacrymis nos beatos asserit reddi. *Quibus lacrymis æternum in nobis gaudium increscit.* quia Angeli efficimur. Augustinus serm. 11. ad fratr. in Erem. *Si sic ploraueris, iam Patris cælestis ciuis*, id est, Angelus *constitueris; quia beati qui lugent.*

Angelus efficitur, qui ex compassione plorat. Matth. 5. Basil. August.

Lacrymas profundis ex proximi ærumnis? Mox Angelico vultu decoraris. *Nigra sum,* (ait Sponsa,) *sed formosa, filia Ierusalem*, Cant. 1. Ex Chaldæi mente. *Quando Israelitæ fecerunt vitulum, denigratæ sunt facies eorum sicut AEthiopum.* Tunc Ecclesia ex compassionis affectu lacrymas profudit, & se Angelis in minorem pulcherrimam ostentauit. *Multiplicatus fuit splendor gloriæ eius, sicut vultus Angelorum.* Lacrymæ enim compassionis nos Angelos efficiunt.

9. *Ecclesia Angelicum vultum obiicit ex pœnitentiæ compassione.* Cant. 1. Chald.

10. Et Angelo Laodiciæ Dominus. *AEmulare ergo, & pœnitentiam age*, Apoc. 3. id est, lacrymas profunde. Ambrosius premens particulam, *& Angelo Laodiciæ*, fatur, *Ecce Angelus dicitur, cui æmulatio pœnitentiæ, lacrymæque mandantur.* Tunc Episcopus æmulatur, cùm ex compassionis affectu subditorum pœnitentium personam induit. Angelus est, qui lacrymas profundit ex affectu compassionis.

Dum Episcopus æmulatur populi ærumnas, lacrymas profundit, & Angelus consequitur ostentatur. Apoc. 3. Ambros.

11. Isaias appositè, *Ecce videntes clamabunt foris, Angeli pacis amarè flebunt.* Quare? *Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum est pactum*, Isai. 33. Quódnam pactum? Strabus, *Quod pepigit Dominus cum Abraham*, Gen. 22. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli.* Iam stellæ ceciderunt, iam lutea facta est humana generatio. Ergo ex tantæ ærumnæ compassione *Angeli pacis amarè flebunt. Angeli,* (Anselmus,) *reconciliationis inter Deum, & homines.* Lyranus autem, *Religiosi gementes.* Nam cum Dominicus eiusque æmulatores dum hominum calamitates aspiciunt, lacrymantur, sese pacis Angelos esse ostentant.

Angeli vocantur Religiosi, qui amarè flent ex misericordi compassione. Isa. 33. Strab. Gen. 22. Anselm. Lyran.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Dominici interna virtus in manifestum erumpebat ad proximorum communem vtilitatem.

Vbi ostendo, Euangelij proferendi ministerium viros requirere abundanti spiritu succensos.

SVnt qui lucem in absconditio ponunt, ineptè quidem. Nam si lux succenditur, vt videant omnes, qui in domo sunt, haud aptè sub modio collocatur. Beda, *Christus accendit lucernam, qui testam humanæ naturæ flamma sua diuinitatis impleuit, nec abscondit.* Ergo IESV æmulatores operum lucem non abscondant, sed ad aperta proferre curent, *vt* proximi cuncti *videant*, (ait Dominus,) *opera vestra bona, & glorificent Patrem.* 12.

Qui se non æqualis indutum spiritu, apud cellulam continetur, ne fortè non sufficiat sibi & proximis. Beda.

De Christo fatur Euangelista, *Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes*, Luc. 6. Non continebat sub modio virtutis fulgorem, qui omnibus communicare satagebat. De Dominico ait Apoldia, *Beatos se omnes existimabant, & felices, qui vel contingere Dominicum possent, vel quidpiam ex rebus eius adipisci. Itaque cucullus, & capitium eius adeò ab illis conscindebantur, vt vix sufficerent genibus obtegendis. Quia scilicet virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* 13.

Virtus de Dominico exibat, ad omnium sanitatem. Luc. 6. Theodor.

Sunt qui Dei afflatum sibi retineant, ne imminuatur, dum ad externa dilabitur. At Dominicus tantum spiritum à Domino accepit, vt & plenus sit, & ex redundantia cunctos valeat explere, ad exteriora prolabente virtute. Isaias, *Hæc dicit Dominus Deus, dans flatum populo*, cap. 42. Ioel autem, *Et erit post hæc, effundam spiritum super omnem carnem*, cap. 2. Flatus datur populo, siue exiguus spiritus, hoc est, vulgaribus hominibus impenditur exiguum spiraculum, quo vix ipsi viuere valeant. At super omnem carnem effunditur spiritus Dei, cùm Dominicus eiúsque imita- 14.

Dominicus non solùm insufflatus erat à Deo, sed spiritu indutus. Ideò totum se proximis acquirendis exhibuit sine periculo defectionis. Isa. 42.

imitatores à Domino in orbem emittuntur. Ex abundantia enim internus spiritus ad externa prolabitur, vt cunctis valeat communicari. D. Irenæus lib. 5. *Flatus quidem auctus ad modicum, spiritus autem circundans intus & foris hominem. Flatus relinquit illum, in quo fuit antea, spiritus nunquam relinquens eum.* Ac si diceret, Quia homo vulgaris virtutis se aspicit exiguo spiraculo vitæ donatum, sibi reseruare curat, ne ab ipso ex immoditione relinquatur. At qui se plenum spiritu videt, Domino largitore, non timet internam virtutem super omnem carnem profundere. O Dominicum vel prudentes viragines superans inclamantes. *Ne non sufficiat nobis, & vobis,* Matth. 25. Tanto enim repletis spiritu, vt intus & foris possis circundari, & cunctos replere curantes quidem te contingere, quia virtus de te exibat, & sanabat omnes.

Iren.

Matt 25.

15. Qui exiguo spiraculo donantur, sedeant in cellulis, nec ad proximos egrediantur: ne fortè non sufficiat sibi, & illis. At Dominicus principali spiritu plenus pergat ad prædicationis ministerium, quia plenus ipse, cunctos valebit explere. Resurgens Iesus Discipulorum medios *insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.* Ioann. 20. At apud Lucam dicebat eisdem. *Vos autem sedete in Ciuitate, donec induamini virtute ex alto,* cap. 24. Si spiritum acceperant, cur sedere in occulto iubentur spiritum accepturi? Profectò, quia per insufflationem acceptus spiritus indicatur. Qui exiguo spiraculo donatur, sedeat occultus, ne fortè non sufficiat sibi, & aliis. At egressuris ad communicandam proximis virtutem, necessarium est, priùs abundanti spiritus repleri. D. Cyrillus Ierosol. *Cat.* 17. pulchrè ait. *Interea accipite gratiam, deinde suscipietis abundantiorem. At sedete donec induamini virtute. Nunc accipite ex parte, tunc accipietis perfectè. nam ille, qui suscepit, habet id ex parte sæpe: qui autem veste induitur, vndique illa circundatur.* Pleni spiritu *non metuatis arma diaboli, habetis enim virtutem Spiritus sancti.* Si Dominicus spiritu indutus est, quid mirum, cunctos certatim ad vestes contingendas, & præscindendas accurrere.

In cellula sedeat, qui non se spiritu plenum comperit, ne vacuus redeat. Dominicus indutus spiritu, pergat ad proximos.
Ioan. 20.
Luc 24.

Cyril. Ier.

16. Et quænam illa externa spiritualis Dominici vestis, quam cuncti contingere satagebant? Certè modestia, pietas, compositio. Gilbertus Abbas serm. 5. in Cant. *Qui penes te sapientiam, seu virtutem quærit tangere, assidentem inueniat illam in foribus tuis, in ipsis sensibus tuis, in modestia, in compositione hominis exteriori.* Hæc virtus è Dominico profluebat, quæ omnes ædificationem ingerendo sanabat.

Modestia Dominici vestis erat, quam cuncti satagebant contingere.
Gilber.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vox estis lux mundi.

Dominicus lucis Angelus, quia egregius extitit Prædicator.

Perfectum describo Prædicatorem ad lacrymas auditores excitantem, liberè increpantem: sed plausu exauditum, quia pari mores, & vox correptionis suauissima.

17. ANselmus exposuit, *Percipientes in Christo lucem veritatis, estis lux mundi, per quos scilicet omnes illuminantur à tenebris ignorantia.* Prædicatores estis, à Domino immissi Angeli lucis meritò appellamini. Præmitto D. Gregorium hom. 6. in Euang. *Vnusquisque in quantum sufficit, si a prauitate proximum reuocat, si exhortari, ad bene operandum, curat, si æternum regnum, vel supplicium erranti denunciat, cùm verba sanctæ annunciationis impendit, profectò Angelus lucis existit.*

Interim Angeli exprimo proprietates.
Anselm.
Gregor.
Prædicatores Angeli lucis.

18. Dominicus *tanquam Angelus è cælo missus ab omnibus habebatur,* aiebat Theodoricus. *Meritò* quidem, si missus à Deo fuit egregius Prædicator, Angelus idem quod *Missus.* At Dominicus à Deo missus fuit ad Euangelij euulgationem, indicentibus diuinam dispositionem Apostolis Petro, & Paulo, vt D. Antoninus asseruit.

Dominicus Angelus missus ad concionandum.
Theodor.

19. Profectò Prædicator Dominicus Angeli Concionatoris induit proprietates. An non Angelus proferens sermonem, auditores allicit ad compunctionis lacrymas? Hebræis Angelus Prædicator apparuit, clamās vtique, *Eduxi vos de Aegypto, & induxi in terram pro qua iuraui Patribus vestris. Noluistis audire vocem meam. Cur hoc fecistis? Quamobrem nolui delere eos a facie vestra, vt habeatis hostes, & dij eorum sint vobis in ruinam.* Dixit Orator. Quid autem auditores? *Cùmque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, eleuauerunt ipsi vocem suam, & fleuerunt,* Iudic. 2. Dominicus verè Angelus, quo concionante, auditores lacrymas profundebant Isid. Pelus. ep. 319. *Sacerdos Domini omnipotentis Angelus est. Angelus autem risum nescit, Deo cum metu, ac pauore ministrans.*

Angelus Dominicus auditores allicit ad compunctionis lacrymas.

Iudic. 2.

Pelus.

20. Plorabat ipse Diuus, vt auditores excitaret ad planctum. Verè turtur, de quo fatur sponsa, *Vox turturis audita est in terra nostra, tempus putationis aduenit,* Cant. 2. Alij legunt, *Tempus plorationis aduenit.* Quia videlicet præscitis vitium ramis, lacrymas assolent quasi ex vulnere cruorem emittere. Certè plorante turture concionatore, planctus exauditur, quia auditores edocet plorare. D. Bern. ser. 59. in Cant. *Illius Prædicatoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Verè turturem exhibet, si gemere doceas. Et si persuadere vis, gemendo id magis, quàm declamando studeas oportebit.* O Dominicum Angelum, turturem ploratorem! Quid mirum te plorante, tempus putationis, seu plorationis aduenia t?

Dominicus turtur gemit, vt auditorum gemitum excitaret
Cant 2.

Bernard.

21. Aliquando Dominicus suggestū ascendens, vt diceret, tot lacrymis orationis obruit exordium, vt nullum verbum posset effundere. At auditores lacrymarum sese ad frugē meliorem receperunt. Proh lacrymarum (orationis in silentio) efficaciā! Magdalena accurrens ad Dominum, vt orando ad pietatem flecteret, *lacrymis cœpit rigare pedes eius,* Luc. 7. Oratura rectè *peccatrix* (cum Maldonato loquor) *à lacrymis sumit exordium. Magna ad flectendum Deum oratoria ars est, peccatorem tacitum flere.* Profectò & ad flectendos homines magna oratoria arte Dominicus vtitur, dum tacitus plorat.

Lacrymæ artificium oratoriū, ad persuadendum.

Luc. 7.
Maldon.

Nec

22. *Angeli Dominici puritas ad prædicandum, sine argumentis populi, aut auditorum querela.* Isai. 6. Hieron.

Nec minus efficax est Angeli prædicatio ex puritate Concionatoris. Quis Angelum lucis potest arguere de piaculo? Ex hoc capite Dominicus egregius Prædicator exsurgit, quem nullus auditorum, vel de leui poterit culpa incusare; Angelus enim viuæ est puritate. Nec quidem illud poterit (nisi ex humilitatis affectu) inclamitare. *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum*, Isai. 6. An vir potest de pollutis labiis conqueri, qui non iam vir, sed Angelus exstitit puritate? Hieronym. Prophetæ ore fatur, *Labia mea immunda sunt, & laudes Domini cum Angelis prædicare non audeo.* Audeat Dominicus, qui choro Angelico à suamet puritate adscriptus obiicitur.

23. *Angelus Dominicus Principes corripiebat.* 2. Paral. 26. Chrysost.

Porrò tanta dicendi libertate vsum Dominicum, dum concionaretur, legimus, vt vel Reges, aut Principes delinquentes corripere minimè vereretur. Celebris illa Sacerdotis ad Regem Oziam sermocinatio. *Non est tui officij, Ozia, vt adoleas incensum Domino*, 2. Paralip. 26. An homo auderet Reges corripere, sacrilegium? Crediderim Sacerdotem Concionatorem in Angelum fuisse mutatum, cuius ingenium Principes non timere. Chrysostomus, *Vide libertatem, vide mentem seruire nesciam, vide linguam cœlos attingentem, Angeli mentem.* Cùm audietis Dominicum seculi Principes increpare, hominis corpus vide; sed mentem Angeli contemplate.

24. *Dominicus Angelo superior ex efficacia ad peccatorum conuersionem.* Dan. 10. Lyra.

Memini, me sub alio prætextu hoc dedisse alibi Danielis testimonium. De Angelo illo, qui Danieli apparuit, dicitur. *Cuius vox, vt vox multitudinis*, cap. 10. Cur Angelica vox, vti vox multitudinis appellatur? Respondet Lyranus, *In quo designatur efficacia virtutis eius, ad docendum homines; quia vnus Angelus potest plus docere, quàm multitudo hominum, seu Doctorum.* An non hinc arguerim Dominicum Angelis superiorem? Angelus potest plus docere, quàm Doctorum multitudo. Nam & persuadere, & conuertere peccatores? Quotiens Angelo vociferante, & edocente, peccatores reducti non sunt. Ast vnus Dominicus potuit non solùm docere plus quàm multitudo Doctorum, qui ex Vniuersitatibus, ex Ecclesiis ad edocendos, debellandosque Albigenses accurrerant, sed potentissimè conuincere voluit centum millia hæreticorum. O Angelicam vocem sermo exsuperans!

25. *Auditorum plausus erga Dominici Angeli correptionem.* Marc. 6. Mal. 3. Act. 6.

Quid de auditorum plausu erga Prædicatorem attexam? Cuncti populi certatim ad audiendum Dominicum accurrebant, nec poterant delubra amplissima capere multitudinem. Quæ quidem Diuum, vel increpantem libentissimè audiebat, quia videlicet eius vitam Angelicam reprehensioni minimè obnoxiam aspectabant. Baptistam Ioannem vel Herodes iniquus *libenter audiebat*, dum eius impudicitiam increparet, *Marc. 6.* Vndénam lupo, aut leoni, seu lenoni patientia? Certè, quia Prædicatorem Angelum moribus aspectabat. *Ecce* (Dominus ait) *ego mitto Angelum meum*, Malach. 3. Stephanus reprehendit Hebræos, longumque apud illos sermonem subtexuit. Vndénam ingratis peccatoribus patientia ad corruptionem tolerandam? Porrò, quia cùm concionaturus exsurgeret, *viderunt faciem eius sicut faciem Angeli*, Act. 6. Quo quidem Cóncionatoris innocentia exprimitur. D. Chrysostomus, *Hoc dicit, vt causam, propter quam passi sunt illum concionari.* Quid non libenter Dominicum exaudirent corripientem, cuius vultum, cuius vitam Angelicam esse videbant? Chrysost.

Quæsierim tamen, num Dominicus asperitate sermonis, aut contumeliosis verbis vsus fuerit ad peccatorum correptionem? Profectò leni eos admonitione confundebat, vt decebat Angelum. Instar Gabrielis, *Aue Maria gratia plena*, semper in concionibus decantabat; Rosarij vim, ad crimina cuncta superanda manifestans. Etsi quando opus erat acriori prædicatione, Angelum Baptistam imitabatur, qui clamitabat, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*, Marc. 6. *Quæ quidem verba* (inquit D. Chrysostomus hom. 29. in 2. Cor. 12.) *accusantis potius sunt, quàm coarguentis: erudientis potius, quàm vindicantis.* 26. *Angelus Dominicus asperis verbis vsus non est, ad corripiendum.* Mar. 6. Chrysost.

Siue Angelus Dominicus æmulator exstitit Michaëlis, qui dum altercaretur cum diabolo de Moysi corpore, *non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit, Imperet tibi Deus*, Iud. 9. Ad quæ filius Dominici Caietanus ait, *Arguendo diabolum non maledica verba dixit, sed: Increpet te Deus, quæ sunt verba iustitiæ.* En perfectum Prædicatorem. 27. *Archangeli Michaëlis imitatus est.* Iudæ n. 9. Caietan.

Observat. V.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi, &c. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, &c.

Dominicus sese Deo propinquum ostentauit ex lucis eleemosynæ fulguratione.

Eleemosynam gerens Deum æmulatur adeò, vt ad eius propinquitatem eleuetur.

LVx charitatis, seu eleemosynæ proferenda est, vt Pater, qui in cœlis est, valeat glorificari. Opera bona monet Dominus euulganda esse, vt Pater glorificetur. Nec video opera, quæ magis deceat publicatio, quàm eleemosynæ exhibitionem. Hac quidem noster Pater glorificatur, quia nos efficit eleemosyna IESV fratres Patris æterni filios. Hinc Dominicum pleno ore Dominum, seu Christum alterum appellarim, quòd eleemosynæ elargitio eum quodammodo fecerit Redemptorem. 28.

In cuius expositionem eleemosynæ vim ad conuertendos homines in Deum expendo. Deus *omne animal replet benedictione*? Dauid cecinit, *Oculi omnium in te sperant, Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*, Psalm. 144. At homo munificus erga pauperes quasi Deus efficitur, cuius proprium est, benedictione cunctos replere. De eleemosynario fatur Paulus, *Qui seminat in benedictionibus*, 2. Cor. 9. Theophylact. *in eleemosyna.* Nam quemadmodum Deus aperiens manum seminat escas 29. *Deus dans eleemosynam benedictione cunctos replet.* Ps. 144. *Eleemosynam tribuens, Deum benedicentem imitatur.* 2. Cor. 9. Theophyl.

escas cunctis animantibus, qui pauperibus succurrit, Dei instar in benedictionibus seminat: *Benedictio,* (ait Doctor,) *est quod datur.* Dominicus dans cunctis Dei munificentiá æmulatur.

30. *Deus hilariter Dei æmulator est.* 2.Cor.9. Theoph.

Porrò Deus dat hilariter, gestiens omnia tribuere. Experitque viros hilares in eleemosynæ largitione. *Non ex tristitia,* (addit Apostolos,) *aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus,* 2. Cor.9. Theophylactus, *Nemo benedictionem dans, contristatur.* Quia dum dat benedictionem, Deum æmulatur: at Deus hilariter omnia impendit egenis.

31. *Hilarem datorē Deus diligit, quia sibi similem intuetur.* Isaacus Presbyt.

Igitur hilaris eleemosyna Deo homines efficit propinquos, seu similes. Cur existimas Deum hilarem datorem diligere, nisi quia sibi similem intuetur? Fatur Isaacus Presbyter, *Nihil facit ita appropinquare Deo, vt eleemosyna. Idcirco hilarem datorem diligit Deus.* Exposuit amplius Salmeron, *Diligit Deus hilarem datorem, seu hilariter dantes, tanquam sibi similes.*

32. *Dominicus Deo similis ex hilaritate dandi.* Theodor.

Quàm similis Deo Dominicus. *Cum ingens quadam fames,* (ait Theodoricus,) *oborta esset, adolescens Dominicus, vt pauperibus subueniret libros suos vendidit, & eorum pretium hilariter pauperibus distribuit.* Hilariter quidem, vt à Domino vti similis ei diligeretur.

33. *Et quia se ipsum tradit, vt hominem redimat.* Theodor.

Parum esset libros diuendere ei, qui libros ad mentem cœlestis sapientiæ in suffusione transtulerat, nisi & se ipsum, hilariter quidem, vendere curauisset, vt succurreret egeni. Aperuit quidam Dominico extremam inopiam, & necessariam ad victum cum hæreticis conuersationem. *Quibus auditis,* (addit Apoldia,) *Vir sanctus toto pectore hominem miseratus, se ipsum vendere proposuit, vt eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret venditum sub peccato.* Quàm similis Redemptori, qui vel sesesipsum offerendo redimendo proximo operam impendit!

Observat. VI.

Ad illa verba:

Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum.

Dominicus ex eleemosynæ luce profusa plus à Deo accepit, quàm pauperi exhibuit.

Exprimo eleemosynæ diffluentiam, plus accipiente, quàm dante eleemosynario.

34. GLorificandus Pater cœlestis à videntibus vestra opera bona. Quia scilicet tot miracula ex eleemosynæ, (v.g.) operibus aspiciunt, vt cogantur Deum operatorem glorificare.

35. *Illustre miraculum eleemosynā Dominici multiplicatam confirmans.* Theodor.

Porrò vt Deus Dominici eleemosynam sibi gratam ostenderet, illustrissimis miraculis confirmauit. Quorum, (innumerabilium quidem) vnum & alterum exprimam ex Antonino, & Theodorico. *Cum Romæ esset Dominicus in Monasterio cum centum fratribus, & panem nullum haberent ad prandium, misit Dominicus fratres quosdam per vrbem, vt panem mendicarent, & ad prandium afferrent. Illis tamen à manè vsque ad tertiā frustrà laborantibus, & tandem reuertentibus occurrit quadam mulier, deditque eis panem vnum, dicēs: Nolim prorsus vos vacuos redire. Eo accepto pane, quidam vir candidus, & pulcher rogauit, vt darent ipsi eleemosynam, & Dominici spiritu parentes, dederunt ei panem illum: isque mox ab eis disparuit. Redeuntibus domum venit obuiam pius Pater Dominicus, dixitque illis iucundo vultu, Iam nihil habetis filij? Illi verò narrauerunt ei, quòd panē dedissēt pauperi. Mox Dominicus, Pauperi dedistis vnum panem? Dominus abundanter pascet seruos suos. Iussit fratres ad prandium adesse. Quibusdam autem dicentibus frustrà illos conuenturos, cum nihil esset, quod posset apponi: postquā consederunt fratres omnes, præmissa benedictione, ecce duo formosissimi Adolescentes, in medio refectorio apparuere, panes candidissimos ferentes, & ab infimis quidem incipientes fratribus, singulis singulos statim apposuere panes. Vbi autem ad B. Dominicum ventum est, illi quoque panem præbuere; & submissis capitibus, ab eorū oculis ablati sunt. Fatur Dominicus fratribus, qui mensæ ministrabant, vt vinum adferrent: illis dicentibus, se nihil vini habere; vir Dei plenus Spiritu sancto: Ite, inquit, ad doliū, & de vino in illud a Domino infuso nobis haurite. Eantes illi inuenerunt dolium suauissimo vino redundans, & consertissimū.* O panis paruulus pauperi exhibitus tam copiosæ operator annonæ! Vix Dominicus audiuit fratres panem vnicum pauperi dedisse, cùm subodoratus mensæ abundantiam, redditúsque eleemosynæ, iussit centum filios discumbere, vt à Domino ministrarentur.

Miraris Dominici filios tam facilè adolescēti candido panē dedisse? Certè & cum gratiarum actione exiberent Angelo panem, certi quidem vberiori munere afficiendos, ex ingenio Angeli suscipientis, Abrahamus ad Angelos, *Si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum; sed ponam buccellam panis,* Gen.18. An gratia est, pauperes in tuo excipi tabernaculo? An non panem, quem peregrinis præparas, perdidisti? Minimè verò, potiùs panis appositus Angelis sub inopum specie accedentibus in perpetuū panis & vini conuiuium accrescet, nascēte Isaaco, qui filiis relinquet panis, & vini benedictionem: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini.* Chrysost. *Verò huiusmodi hospitalitas est, quæ magis accipit, quàm dat, qui illam promptè & alacriter exercet.* Dant filij Dominici vnicum panem Angelo, centum panes, vinúmque accipiunt. *Ergo hoc est,* (adhuc Chrysostomus,) *mirabile beneficium.* Ideo aptè profatur: *Si inueni gratiam, ne transeas seruum tuum, sed ponam buccellam panis.* 36. *Dominici filij cum gratiarum actione possent panem inopi Angelo dare, vt instar Abrahami, reciperent panis ac vini fontem.* Gen.18. Chrysost.

Dauid cecinit, *Ecce nunc benedicite Domino omnes serui Domino, qui statis in domo Domini in atrijs Dei nostri. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum,* Ps.133. Exponit D.Hieronymus, *Qui in atriis Domini,* siue in portica Templi pauperi impendistis aliquid subsidij, extollite in sancta ad recipiēdum donum mirum in modum multiplicatum; plus etenim à paupere recipis, quàm dedisti. *Da pauperibus eleemosynam, & benedic Domino. Magis tu gratias Christo agito, quando dederis, quam frater, qui à te accipit, tibi agat gratias. Grande nobis beneficium præstant pauperes. Plus dat pauper, quam accipit.* 37. *Plus dat pauper, quā accipit.* Psalm.133. Hieron.

Et D.Basilius, *Benefactorum gratia in dantes reuertuntur. Dedisti esurienti panem? Tibi consuluisti. Quod dedisti, ad te cum auctario reuertetur.* 38. *Venit ad Dominicum cum auctario panis inopi datus.* Basil.

Testor Dominicum centúmque filios ex vnico pane dato pauperi satiatos. Addit Hieronymus, *Nos damus panem, qui in ipsa die consumitur; ergo plus dat pauper, quam accipit.* Quid dat? Panis vouis redditus, nunquam absumendos. Hieron.

39. *Consimilis eleemosyna ex qua exhibita Dominici filij.* Theodor. In cuius probationem do illustre Dominicanæ familiæ accipientis eleemosynam exiguam, & perpetuam reddentis annonam, documentum. Fatur Theodoricus, *Duo fratres Ordinis Prædicatorij ad pagum quendam ea venerunt hora, qua solet populus Christianus, ad audiendam Missam conuenire. Ea celebrata, cunctis in domum suam secedentibus, & custode Ecclesiam occludente, soli fratres in atrio remanserunt, nec erat, qui humanitatis officio eos prosequi vellet. Vidit eos quidam piscator pauper, & licèt misericordia moueretur erga illos, non tamen ausus est eos ad suas inuitare ædes, quòd non haberet, vnde eos reficeret. At nihilominus domum properè abiens, indicat vxori propensum animum suum. Vtinam, inquit, suppeteret nobis, vnde fratres duos alere possemus. Respondit mulier: Non habeo nisi parum milij. Iussit autem vir eius, vt marsupium excuteret, in quo præter spem omnem duos nummos reperit. Itaque mirificè exhilaratus homo, Abi, inquit, celeriter, & altero nummo panem, altero vinum eme, deinde milium, & pisces coquito. Fecit mulier, quod iussa erat, vir autem abiit ad Templum, & eodem, quo reliquerat, loco fratres stantes inuenit, latus ad suas ædes adduxit; qui postea quàm in mensa pauperis charitatis fercula sumpserunt, gratias ingentes ubiere, hospiti suo, vt Dominus retribueret, deprecantes. Itaque reddidit illi Dominus mercedem, ita vt ab illo die non defuerint ex crumena eius nummi duo, quibus domui suæ emeret necessaria; nam simul ac duos expendisset nummos, mox alios duos sibi comperit redditos. Locupletatus est præterea agris, & ædibus, habuitque oues & boues, & alia multa, accepitque à Domino hæredem.* Quàm aptè Ambros. serm. 67. *Eleemosyna erogatio lucrum tribuit eroganti. Ditior enim fit vir misericors, postquam minus habere incipit pauperibus largiendo.* Alibi plura. Ambros.

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi, &c.

Dominicus Sol, instar magni luminaris, quinque radiis ornatus, scilicet Castitate, Charitate, Oratione, Exemplo, & Miraculis.

Assero, veracem Diui fulgorem non tam à miraculis, quàm ab exemplis procedere.

40. FAtur Anselmus, *Vos estis Sol mundi, per quem omnes illuminantur à tenebris.* Quinque radiis, velut diademate, ornatum nonnulli Gentiles Solem adorauere, totidem à magno luminari accepta beneficia recolentes, lucis scilicet, metallorum, fructuum, diuisionis temporum, & animantium vitæ. O Dominicum mundi Solem splendidissimum! Quis queat tot radiorum, vel aquilino lumine aciem sustinere?

41. *Charitas Dominici se offerentis* Radius primus Dominici Charitas. Radijne, an flumina? Sol ne, an Iupiter commendatur? Fuit Charitas non solùm effectus, sed & voluntatis hominibus parum cognita, Charitas desiderij, & ad largiendum promptitudinis. Sese fœminæ petenti subsidia ad fratrem captiuum redimendum, obtulit venundandum. Toto ex corde promitto, sponte loquor, offer pro fratris commutatione mancipium. Et effectum promittit, & bona voluntate offert. Christus sese captiuum ad hominum redemptionem dedit; humanitas enim captiuitatis nomine designatur, iuxta Dauidicum, *Captiuam duxisti captiuitatem.* An bona voluntate, vel Patris coacta obedientia? Angeli cecinere: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, Matth. 2. Haud existimet orbis me captiuitati addici renitentem. Bonæ voluntatis pacem, seu libertatem captiuis offero. Pulchrè Paschasius, *Charitas bonæ voluntatis præconio commendatur Angelico.* Quod præcinit Vates, *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*, Psalm. 40. Aliter, *Qui intendit.* id est, qui quod dat effectu, intendit voluntate. *Venundandum pro captiuo, bona voluntate fuit charitatis Iesu æmulatrix.* Matth. 2. Paschas. Psalm. 40.

Secundus à Castitate fulgor. *Sol quotidie nascitur*, nunquam torpet otio, semper illustribus actionibus curam impendit, vt eo ex capite symbolum gerat puritatis. Aliquando Daphnidis surrexit amator? Officij Pastoritij studuit vacationibus. Ab otio Dominicus fugiebat illectamento impuritatis. Formosissimus adolescens imitator Iosephi ab impudicitia tot mancipiorum Domina vinci non potuit. Philo ponderat Hebræum castissimum muneris sui rationes euoluere, cùm ab otiosa Putipharis vxore diem festum celebrante adorsus fuit. Vt temperantia laboribus addicta, impudicitia inducatur otiosa. D. Nilus in Asc. *Est otiositas noueræ custitatis.* Dæmon quidam Dominico fatur, sibi placere Monialium illud cubile, vbi cum sæcularibus otio torpentibus colloquuntur; quia ex otiositate immodesta verba, immoderatæque prolabuntur actiones. 42. *Dominici Castitas ab otiositate fugientis.* Philo. Nilus.

Tertium fulgorem dixerim Exemplum, quo Sol Dominicus in fidelium præcordiis metalla pretiosissima progignebat. Auunculus eius Oxomensis Episcopus expertus Canonicos illius Ecclesiæ parum virtuti addictos, Dominicum Canonicum constituit, vt vitæ fulgoribus, (prædicatione quidem in silentio,) eos ad frugem adduceret meliorem, è sæcularibus Regulares efficiens. Dux Gedeon militibus indixit, *Quod me facere videritis, hoc facite*, Iudic. 7. Cur non verbis præscribit actiones? Respondet Nazianzenus, *Opus enim sermone fortius est, & validior operis, quàm oris vox.* Paulus, *Aspicientes in Authorem fidei, & consummatorem* IESVM, Hebr. 12. Cur non dixit, Audientes Magistrum, sed, *Aspicientes?* Ex mente Bernardi *serm. 59. in Cant.* respondeo, quia ad persuadendum, plus efficax est operis sermo, quàm oris. Se ipsum Dominicus subiacens exemplum bonorum operum offerebat, iuxta illud Apostoli, *in omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum*, Tit. 2. vbi Anselm. *Qui te viderint, legant in operibus tuis veluti in libro, quid agere debeant.* Legebant profectò Canonici in Dominico operante, & minimè loquēte, rectè ducendi vitā documēta. O exempli vis virtutis fermentum totam corruptam massam ad incorruptionem referens. 43. *Dominicus exemplo vitæ, non verbis, Canonicos ad virtutem adduxit.* Iudic. 7. Nazianz. Hebr. 12. Bernard. Tit. 2. Anselm.

Iam quartus fulgurat efficacissimæ orationis radius. Cisterciensis Ordinis Priori Dominicus, 44. *Dominici*

Confiteor

Oratio volut incantatione erat inuitabili effectu exaudita.
Anton.
Theodor.

Confiteor hoc, inquit, *tibi*, (cum Theodorico & Antonino loquor,) *me nunquam quidquam in hac vita postulauisse a Domino, quod non pro voto impetrauerim. Postula ergo*, (ait Cisterciensis.) *Magistrum Conradum ad tuum venire contubernium, quod Prædicatores filij tui tam anxiè expetunt.* Cui Dominicus, *Rem difficilem postulasti. Attamen si velim hac nocte Dominū deprecari, de solita eius benignitate nihil ambigo, quin fit nostras admissurus preces.* Orat Diuus, illucescēte verò die præcinentibus fratribus, *Iam lucis orto sydere*, *Conradus* sydus fulgentissimum ad Solis *Dominici pedes aduolattur, admittique se in fratrem, instanter, & humiliter obsecrat, & impetrat.* Postulant charissimi Zebedæi filij Iacobus, & Ioannes, & repelluntur: *Nescitis quid petatis. Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meū dare vobis*, Matth. 20. Dominicus petit, nec repellitur. D. Bernardus asserit proprium Deiparæ exorantis non posse pati repulsam. Filio ne Dominico pussima Mater banc impetrauit gratiam? Num oratio Dominici incantatio est, quæ ineuitabiliter alligat? Fatur Isaias, *Domine, in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis*, cap. 16. Hebraicè, *Effundunt oratoriam, quando castigatio tua eis.* Vbi Foretius asserit verbum illud, *Oratoriam*, *incantationes* significare, seu *compositas arte orationes*, ad ineuitabilem effectum. Orante Dominico, Deus infallibiliter beneficia præstat: ergo Diui nostri exoratio ineuitabilis incantatio est.

Charior ne Zebedæi filia? Virginis æmulator?

Isa. 26.

Forer.

45. Quintus denique Solis Dominici radius illustrissima miracula, quibus fidei dogmata confirmauit ad infidelium robur, hæreticorum confusionem. Venit aliquando Dominicus cum conuerso quodam Cisterciensis Ordinis ab hæreticorum conflictu ad Ecclesiam clausam, orat ad ostium, & mox clausis ianuis in ea mirè se intra Templum conspiciunt introductos. Concionanti Diuo Dæmoniacus oblatus est, eius illico oratione liberatus. Quadraginta viri subuersa cymba, submerguntur, Dominicus accessit ad litus, & præmissa oratione, Præcipio, inquit, vobis, vt omnes ad litus progrediamini. Cuncti incolumes obsequūtur. Romæ gerens concionem filium matronæ nobilissimæ vita functum reuocauit ad sæculum. Cúmque Summus Pontifex vellet tantum miraculum toto orbe proferri, verus cultor humilitatis obstitit, protestans, si id fieret, mare transmissurum, vt honorantem fugeret regionem. Vnum præterea & alterum cadauer vita donat, omnibus ægritudinibus pharmacopolium sua efficacissima oratione exponit. Alij scripserint, alij panegyride celebrarint. Ego quidem vnum illud miraculorum mirum celebrare nitar. Ordinem scilicet Prædicatorum à Dominico exædificatum. An non mira eius dilatio, instituta, ministeria, prædicatio, abstinentia? Non ne mirabilis eius sapiētia innumerabilibus expressa voluminibus? Num non gratiæ miracula Dominici filij? Dilecta Prædicatorum Religio, tot Summis Pontificibus, Cardinalibus, Episcopis, Patriarchis, Inquisitoribus, Catholicorúmque Regum Confessariis ornata posita est Domino in miraculum. Quidnam Thomas Angelicus, cuius sanctitas & doctrina pollens nouam suis quæstionibus adiicere: Vtrum sanctior, quàm doctus? Vtrum doctior, quàm Sanctus? si doctrina, & sapientia Diui non esset manifestè filia sanctitatis. Quidnam igitur Thomas nisi gratiæ prodigium singulare? Quidnam Petrus bis Martyr illustrissimus, & vitæ regularis perfecta obseruatione, & exitiali vulnere pro defensione fidei, quam Inquisitor protegebat: nisi gratiæ miraculum? Quid Antoninus, Albertus, Vincentius Ferrariensis, Iacynthus, innumerique Confessores, & Martyres, Catharina Senensis virginum tot prudentissimarum Ductrix, nisi miraculorum cunctorum epilogus? Fatur Ausonius Ecclesiæ exædificationem miraculorum omnium à Christo expressum maximum extitisse, iuxta Propheticum, *Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum.* id est, Ecclesia ex gentibus tot filiis sanctissimis ornata brachij mei omnipotentiam manifestat.

Dominici illustrissimi miracula. Attamen illustrissimum est, eius Ordinis exædificatio.
Antonin. & alij.

Miraculorū omnium à Christo expressorum maximum est Ecclesiæ ædificatio.
Auson.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi super montem posita, &c.

Dominicus, eiúsque Prædicatoria familia sub gremio Deiparæ velut gemma pretiosissima custoditur. Vnde & Patris, & Filiorum mira humilitas elucescit.

Exprimo, securissime degere, qui sub tutamine Mariæ versatur.

46. ET lucis & abscondendæ minimè ciuitatis gerit Dominus memoriam. Asserit Iobus Deum sub signaculo sydera custodiisse, sed non abscōdisse. *Qui stellas claudit quasi sub signaculo*, cap 9. Addit autem, *Qui extendit cælos solus*. id est, oculis spectantium obiicit innumeris luminibus decoratum. Ergo stellæ lucent dum sub signaculo custodiuntur.

Mariā specialiter humiles corde custodire asseru.
Iob 9.

47. Existimo Dominicum solem, eiúsque filios stellas fulgentissimas tot radios sanctitatis, & doctrinæ immittere, qui sub protectionis Mariæ signaculo custodiuntur. Ad illud, *Qui stellas claudit sub signaculo*, Richardus Laurent. *Deus extendit cælum solus, siue signaculum stellarum Mariam per charitatem dilatat.* Profectò Dominicanus Ordo sub Mariæ signaculo custoditur. Audi Theodoricum, *Vidit aliquando Dominicus, quòd sanctissima Virgo Mater Domini singulorum Monachorum cellas ingrederetur, atque eas aqua benedicta consphergeret. Vidit & sedentem rursum Dominum, & à dextris ei assidentem Matrem. Circumspiciens autem vidit ex omni Natione spiritualium Patrum, qui sacris instituendis Religionibus, Christo filios, & filias spirituales genuerant. Sed nullum ibi suorum filiorum videns, tristabatur maximopere. Innuit autem ei Dominus, quod ad ipsam veniret. Vis, ait, videre filios tuos. Institutam, & Ordinem tuum ego commisi Matri meæ. Sed illo instante, & cupiente videre filios sui instituti, rursus ait Dominus: Ita ne planè eos videre vult, ter Domini pallium, quo induta erat, expandit, quod tantæ erat amplitudinis, vt totam cælestem Ierusalem suauiter complecti videretur. Inibi Diuus innumerabilem filiorum stella tam progeniem aspexit. Quo viso tanto Dei beneficio, ma-*

Stellæ Dominici, & eius Ordinis sub Mariā signaculo recluduntur, vt luceant.
Richard.
Theodor.

gnas Deo, & eius sanctissimæ Matri, Prædicatorij Ordinis custodi, gratias egit.

48. Quid mirum, stellas Dominici Solis tam illustres fulgores spargere cœli Mariani sub signaculo? O pretiosissimum thesaurum tantæ commissum custodiæ! Deipara Arca est, de qua Vates, *Surge Domine in requiem tuam, tu & Arca sanctificationis tuæ*, Psalm. 131. Cur Maria Arca appellatur? Profectò, quia Dominum pretiosissimam gemmam custodiuit. Hesychius Ierosol. hom. 2. de Deip. *Surge in requiem tuam tu, & Arca sanctificationis tuæ, quæ est haud dubie Virgo Deipara. Si enim tu es gemma, meritò illa est Arca.* Surge ad superos Sol, vt orbi possis salutares influxus immittere. Ad hoc enim Christus cœlos scandit. Sed cur Arcæ veluti gemma addicitur, qui vt luceat eleuatur? Quia claudi lucem sub Mariæ custodia, idem est, quod lucere. Ideo Dominici Religio tot fulgentissimos radios spargit, quia sub Mariæ signaculo custoditur.

Dominicus eiúsque Religio clauduntur in Arca, vbi Christus gemma clausus est, vt foenore latéant. Psalm 131. Hesych.

49. Preme Hesychij verba: *Si enim tu es gemma, meritò illa est Arca.* Aptius dixisset, *Meritò illa est concha.* In concha enim gemma gignitur, & recluditur. Cur ergo non dixit, *Si tu es gemma, meritò illa est concha?* Quia gemma in concha facilè posset à latronibus præripi; at in Arca securissimè custoditur. Maria ergo gemmarum est Arca, vbi sine raptoris iniuria custodiuntur. Adde gemmas in concha impolitas omnino commorari, extractas verò perpoliri, lucidásque reddi. O Prædicatorij Ordinis gemmæ pretiosissimæ ad Arcam accurrite Marianam custodiendæ quidem, & in pallin eius cœlis capaciori lucidissimos exparsuræ radios.

Arca est Maria, non concha, Dominici Ordini, ad maiorem securitatem, & fulgurationem. Hesych.

50. De Domino Vates, *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum*, Ps. 1. Patet Agricola plantando ligno adhuc incumbit. Quare? *Homo erat Paterfamilias, qui plantauit vineam*, Matth. 21. Quàm planè agricolæ, dum sibi abripere nituntur, omnino perdidere. Ideo Dominus non iam vineam, sed vitæ Arborem IESVM plantare curat minimè perdendam, abripiendam. Ideo Mariæ custodiæ committit, vt & pateat Ecclesiæ floribus, folijs, ac fructibus ornata; & minimè à latronibus abripiatur. Ambrosius. IESVS *lignum vitæ, lignum sapientiæ, plantatum in vtero Virginis voluntate Patris: à quo in perpetuum mansurum plantatur, vt fructum daret in tempore suo. Non enim potuit arescere ista plantatio.* Dominum Arborem vidisti? Aspice Dominicum vitale lignum, lignum sapientiæ tot filiorum fructibus ornatum. Curat cœlestis Agricola Prædicatoriæ arboris fructus omnibus exponi salutares. Vt autem sine periculo Arbor illustrissimè caput extollat, eam Mariæ custodiæ addicit. Vbi quidem *non potest arescere ista plantatio.*

Dominici Ordo tanquam vitale lignum potest omnibus securè exponi sub Mariæ custodia. Psalm 1. Matth. 21. Ambros.

Rogas, vndénam Prædicatorio Ordini tanta felicitas, vt Virgini traditus fuerit custodiendus? Innuit Deus Dominico ex Doctorum, ac Prædicatorum humilitate. Nec enim sapientia inflari vanitati, sæculique plausui studebant: sed propriæ cognitioni, tunc se cunctis minores reputantes, cùm superiores omnibus elucebant. Damascenus orat. de Dormit. Mar. apud Metaphrast. *Maria auersatur vanam gloriam, quæ ponit studium in rebus inanibus. Ampullas superbiæ hostiliter auersatur. Charitatem, & misericordiam, & humilitatem in honore habet tanquam suas nutrices.* 51.

Ob humilitatem Ordo Dominici meruit à Maria protegi, & custodiri. Damasc.

Dominicus semper ad pedes IESV prouoluebatur, non existimans se capitis sapientissimi imitatorem, sed pedum eius coram hærere vestigiis. Dum igitur capitis sapientissimi æmulator, se reputat pedem, meretur à Maria foueri, & honorari. *Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes* IESV, Ioann. 12. Vbi D. Ambrosius *lib. 5. de Pænit. cap. 7.* in Maria Magdalena Deiparam Mariam contemplatur. *Omnes*, inquit, *sumus Christi corpus, sed alij fortè superiora membra sunt. Os erat Christi Apostolus, qui dixit: Experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Vtinam ego pes eius esse merear, & mittat in me Maria vnguentum suum pretiosum, & vngat.* Os erat IESV Prædicator Dominicus, eiúsque Prædicatores filij: sed pedes IESV sese reputantes, merentur Mariæ suauissimo vnguento deliniri. 52.

Quia Dominicus & filij eius cum sint os Domini, reputant esse pedes, Mariæ acceptabiles existunt. Ioan. 12. Ambros.

PARS SECVNDA

THOMAS.

PARAPHRASIM, ET COMMENTARIOS literales ad caput quintum Matthæi, perquire hic lib. 6. Part. 1.

Panegyrici Morales circa literam in Thomam Angelicum.

PROLVSIO.

IAM diu causam rimari expetij, cur D. Thomas Doctoris Angelici insignitur appellatione? An ob visus aquilini perspicaciam,

perspicaciam, acumen ingenij, doctrinæ celsitudinem? An ob virtutum eleuationem, ob virginitatis immoralitatem, ob charitatis cœlestes fulgores? An ob Euangelici ministerij perpetem volatum, ob custodiam Ecclesiæ, ob paradisi romphæa Cherubica defensionem? Haud vnquam dubitaui. Attamen ex Episcopo Equilino aptiùs asseruerim, Angelicum Thomam appellatum, quia labiis infantilibus Angelicam salutationem vorauit auidè, & in deuotissimum Mariæ digessit obsequium. *Natus puerulus, Thomas vocatus est. Quem cùm* Episcop. Equil. *die quadam nutrix balnearet, strictam schedulam vidit in manu eius,* (probabiliter accepit ab Angelo custode puerum curante ad Angelorum cœtum adducere,) *quam cùm de manu ipsius vix mater auelleret, reperit in ea scriptam Angelicam salutationem. Sed puer fletibus, & signis suam schedulam instanter repetiit, quam sibi traditam, protinus in ore positam transglutiuit,* & vt Angelici nominis gloriam acquirat, & vt Mariæ obsequium ebibat à lacte. O si virtutes, sapientiámque tuam scribenti Angelice paruule, dignatus fueris dulcissimæ huius buccellæ vel micam impertiri!

SECTIO III.

Sal terræ.

TEXTVS.

VERS. 13. Vos estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

IN THOMAM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX SALE TERRÆ.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Doctrina Thomæ sanctitas est, sanctitas est doctrina.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Quid doctrina, quid sapientia sine sanctitudine proficit?

ET doctrinæ vim, & sanctitatis saporem vidimus superiùs expressum in sale. 1. Ita sapientia & sanctitas colligari oportet, vt quemadmodum vnico exprimuntur in typo, vno in subiecto quasi identificatæ reperiantur. Quid proficiat sapientia, quam virtutum fulgor non illustrat?

Ad nihilum valet vltrà nisi vt mittatur foras. Strabus, *Sal doctrina est, sal vita est.* O Angelicum Thomam, in quo sapientia, & sanctitas tam stricto fraternitatis, seu potiùs identitatis vinculo colligantur, vt asserere non dubitem, doctrinam sanctitatem fuisse, sanctitatem extitisse doctrinam. Sanctitatis exercitamentis sapientiam edocebat, & sapientiæ exercitiis sanctitudinem ediscebat.

2. *Thomas simul est Seraph sanctitate, Cherub sapientia.* Isa 6. Carthus. Venet.

Isaias olim eleuatissimo Deum vidit in throno. *Seraphim stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri,* cap. 6. Porrò Ezechieli duo Cherubini totidem alis ornati præsentantur. Dionysius Carthus. asserit eandem aut visionem, aut visionis mysterium extitisse. Quid Seraphim? *Plenitudo amoris,* seu *charitatis,* (vt ait Venetus *qq. Problem. in vetus Test.*) Quid Cherubim? *Scientia plenitudo.* Ergo Carthusiani venia nec eadem visio, nec mysterium idem; sapientiæ etenim plenitudo diuersa omnino à plenitudine sanctitatis. Quot sapientes inquit? Quot iusti illiterati? Plenitudo amoris, aut charitatis ad voluntatem pertinet, plenitudo sapientiæ ad intellectum spectat? Quónam modo ergo idem potest in Cherubino ac Seraphino, seu in plenitudine sapientiæ & sanctitatis, aut charitatis significati? Profectò in Thoma Aquinate, (quem aliquando Albertus Dei Thronum appellauit,) Cherubinos ac Seraphinos colligatos aspicio æternæ vinculo identitatis. Seraphim amoris, seu sanctitatis Diui Cherubim sapientiæ est; Cherubim autem sapientiæ eius Seraphinus sanctitatis ostenditur.

3. *Tam sanctus, vt videatur, non dedisse locū sapientia: tam doctus, vt vix relictum fuisse domicilium sanctitudini videatur.* Isa 6.

Adeò extitit D. Thomas sapiens, vt in conspectu admirabilis doctrinæ eius sanctitas ineffabilis abscondi videatur; adeóque apparuit sanctus, vt coram prodigiis virtutum videantur sapientiæ disparere fulgores. Seraphim, ac Cherubim illorum habitus adnotandus. Seraphim quidem duabus alis caput operiebant, & aperientes cor *duabus volabant.* Cherubim autem duabus alis cor operientes, manifestantes caput, seu faciem, *duabus volabant pennis,* quæ in Seraphinis cor operire visebantur. Itaque Seraphini cor, vbi amor residet, aperientes, caput intellectus ac sapientiæ domicilium ostentabant; Cheribini autem ostendentes intellectum, cor, seu voluntatem affectam operiebant. Profectò cùm Seraph, qui *amoris plenitudo,* charitatem, seu sanctitatem ostentat, sapientiæ videtur plenitudo operiri sanctitati victoriam adscribens. Cùm Cherub, qui *plenitudo sapientia,* obiicit doctrinæ fulgores, plenitudo amoris, aut sanctitatis operculo addicitur, quasi palmam sapientia reportante. At verò in D. Thoma simul & Seraph & Cherub vim exerunt vtramque. Tam Seraph ostenditur sanctitudinis documentis voluntas Thomæ, vt videatur nec particulam animi relictam sapienti. Tam Cherub obiicitur intellectus Diui sapientiæ fulgoribus, vt è throno videatur sanctitas omnino relegata.

4. *Postulat Thomas pro sapientia laboribus præmium debitum sanctitati, quia eius sapientia sanctitas.*

Postquam Thomas tot volumina, (admirabilis fontem doctrinæ,) scripsit, postquam fulgor sapientiæ Diui errorum tenebras ablegauit, postquam fidei veritas Thomæ dextera ex hostibus horribilibus victoriam reportauit. Christus Dominus salis huiusce pelagus apparens Doctori, *Bene,* (inquit,) *scripsisti de me, Thoma. Quam ergo mercedem accipies? Cui ille: Non aliam Domine, præter te ipsum.* Quid petis, ô Doctor? Fatur Dominus, *Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus,* Ioan. 14. Faciemus vtique mansionem apud eum, qui dilectione, & vitæ sanctitate dignus tanto munere fuerit; quia sanctitatis præmium Christus est. Cur ergo pro sapientiæ præmio præmium experis sanctitudini præparatum? Certè quia Thomæ sapientia tota est sanctitas: sicut sanctitas Doctoris Angelici tota est sapientia.

Ioan. 14.

5. *Sapientia Thomam fecit omnia pro Christo relinquere, vnde sapientia in Doctore Angelico quasi sanctitas reperitur.* Matth 13. Hieron.

Preme illa verba: *Quam ergo mercedem accipies?* Pro scientia de Christo, pro scriptura de Saluatore merces? *Simile est Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita abiit, & vendidit omnia, quæ habuit & emit eam,* Matth. 13. Quænam vna pretiosa margarita? Hieronymus, *scientia Saluatoris, pro qua Paulus omnia contemnit.* Mercator Thomas vnam Saluatoris scientiam requisiuit, inuenit. At ex Saluatoris scientiæ penetratione acutiori, ita ad Christum affectus est, vt, instar Pauli omnia Apostolico affectu reliquerit, sese omnibus humanis affectibus denudarit, vt imitari posset eum, quem ex sapientia disertius agnouerat: *Vendidit omnia, quæ habuit.* Vnde scribens de Christo Thomas ita vitam cum doctrina copulari studuit, vt præmium vitæ sanctitati postulet, cùm sapientiæ munus sibi donari petis. Ideo Dominus ad munerandam sanctitatem Thomæ accingitur, cùm doctrinam sui scriptoris contemplatur. O Cherubinum Seraphicum! O Seraphinum Cherubicum.

6. *Ineffabiles fructus acquisiuit Thoma sapientia, quia simul erat omnium virtutum exercitatio.* Luc 19. Beda. Strab.

Homo quidam nobilis abiit in Regionem longinquam accipere sibi Regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas. Cùm autem Dominus reuersus esset, *Venit primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiuit,* Luc. 19. Quidnam quæso, mna illa? Beda respondet, *Mna, quam Græci mnam vocant, centum dracmis appenditur: significat autem Scriptura sermonem. Negotiamini,* inquit, *dum venio, id est, docete* (ait pulchrè Strabus) *& à populis confessionem fidei, & morum probitatem accipite.* Doctrina scientiam connotat in discipulo, non probitatem. Certè Magistri perfecti doctrina, & sapientiam edocet & sanctitatem; quia sapientia sancta est. Quánam hic Doctor? *Venit primus, docens.* Beda, *venit primus, id est, Ordo Doctorum.* Profectò D. Thomam, qui Philosophiæ, ac Theologiæ quæstiones ad Ordinem traxit, Doctorum Ordinem appellatim. Hic profatur, *Mna tua decem mnas acquisiuit.* Si qui quinque talenta accepit alibi probus negotiator exprimitur, dum alia quinque refert: quid referens decem mnas pro vnica accepta? Porrò Thomas vnus est Ordo Doctorum, & multiplex ex doctrina & sanctitate; vnde sapientiæ sanctæ, & sanctitati sapienti vnius Doctoris, qui potest vniuersus Ordo Doctorum, ac sanctorum appellari, vberrimus fructus necessariò respondet.

Beda.

OBSERV

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Thomas Angelicus sal est augustissimæ sapientiæ, cuius dogmata non discipulos, sed Magistros informant.

Ea doctrina apprimè commendabilis ostenditur, quæ ad proximorum salutem gerendam erudit discipulos.

7. HOc differt sal terræ à pelagi sale, quòd hie condit quidem carnes, pisces, panem, reliquosque cibos; non tamen eos in salem conuertit. At ille petra cùm sit, dilatatur, accrescit vicinumque terræ humorem obdurat in petram, quæ possit cibis adiicere condimentum. Nonnulli Doctores discipulos condiunt, dum eos edocent fidei dogmata, morum documenta: nec tamen hi ad aliorum informationem Magistri exponuntur. Alij autem tam perfectè informantur, vt sal effecti possint cibis dare condimentum. D. Thomas sal est non ad discipulos, sed ad Magistros condiendos.

8. Quis D. Thomæ studiosus discipulus, qui Magigister cathedrã non ascendat? Bibliothecæ incantur, voluminum tituli euulgentur, illustrissimorum Theologiæ luminum aspectentur scripta Suarij, Valentiæ, Vasquez, Bañes, Soto, &c. An non omnium tomi huiusmodi titulo inscribuntur: *Suarez in D. Thomam, Vasquez, Soto, Bañez in D. Thomam?* Omnes hi sapientissimi Magistri profitentur, se Thomæ Discipulos, qui Ecclesiæ in theatro augustissimum exerunt Magisterium. Episcopus Equilinus ait, *Scripsit Thomas super omnibus libris Dialectica, & penè totius Philosophia naturalis, & moralis scripta elegantia, & vtilissima in multis voluminibus. Composuit & fallacias Logicales rudibus perutiles. Scripsit & Commentarium super quatuor libros sententiarum. Summam Theologiæ in libros, seu volumina quatuor distincta. Summam contra Gentiles in libris quatuor conspicuam. Composuit & scripta plurima super libris diuina Scripturæ plurimis. Super quatuor Euangelistas super Psalterium, super Epistolis Pauli, super quinque libris Moysis, super Cantica Canticorum, & super aliis plurimis. Scripsit & quæstiones de Malo, de Veritate, de Potentia, de spiritualibus Creaturis, de Anima, de Virtutibus, & alia multa, & notabilia opuscula, quæ singula scribere non occurrunt.* Innumeri materiarum omnium Doctores exsurgunt, Angelici Magistri Commentatores, qui Thomæ discipulos profitentur. O sol tot illostrissima succendens luminaria!

Volumina Thomæ innumeros Magistros docuere.

Episcop. Equil.

9. Redeo ad parabolam decem minarum. *Domine* (inquit primus) *mna tua decem mnas acquisiuit*, Luc. 19. Ad cuius intelligentiam parabolæ talentorum clausulam illam expendo: *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Cui Dominus, *Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam*, Matth. 25. Cur fidelis vocitatur in pauca? Anselmus asserit seruo hoc signari Doctorem, qui docens alios, eos ad morum compositionem eruditos adducit, non tamen ita, vt aliis proferant Magisterium. In pauca fuisti fidelis, quia bonos quidem discipulos informasti; sed non illustres Magistros constituisti. Porrò qui mnam primus reddit multiplicatam, authore Beda est *Ordo Magistrorum.* Quinam Ordo Magistrorum nisi D. Thomæ schula, quæ decem mnas, id est, penè immensum cœtum Magistrorum edocuit?

Thomas Ordo Doctorũ est, fidelis in multa

Luc. 19.

Matth. 25.

Anselm.

Beda.

10. Cùm Christus Saulo proclamauit, *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum*, &c. Act. 9. cum Euangelicum Magistrum instituit. Non enim doctrinæ oleum accepit in paropside absumendum, sed in vase vtique conseruandum, seu ad cibum, seu ad fulgorem. Iam Prophetæ verborum aperitur mysterium. *Vade* (inquit Sarephthanæ viduæ) *pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca, & mitte inde in omnia vasa hæc*, 4. Reg. 4. En oleum Magisterij Doctoris Angelici; in vasa multa infunditur oleum, quia vidua debitrix multis creditoribus. *Thomas autem sapientibus debitor* oleum doctrinæ non effundit in paropsides, sed in vasa; quia Magister Magistrorum exsurgit. D. Augostinus serm. 206. de Temp. *Cum omnibus vicinis, & propinquis, & omnibus omninò hominibus cœperit oleum infundere Magister, tunc & sibi sufficere, & ab omnibus se debitis poterit liberare.* D. Thomas omnibus sapientibus debitor est. Quis enim verè sapiens, si ex Angelici Doctoris oleo non accipiat? Infundis ô Diue, oleum in vasa, seu doctrinam profundis in Magistros, qui insipientibus debitores existant. Paulus sapientibus & insipientibus debitorem se profitetur? Audax ne asseruerim, D. Thomam solummodo sapientum debitorem esse, tùm video cunctos Doctores Angelici discipulos & cathedram scandere, & volumina eruditione plena conscribere?

Oleum sapientia Thomæ non paropsides ad consumptionem, sed vasa in consũptibiliter replet, Magister Magistrorum.

Act. 9.

4. Reg. 4.

Thomas videtur debitor solis sapientibus, id est, Magistris

August.

Observat. III.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Thomas est verè Angelicus, quia non solùm eius interni sensus, seu animi potentiæ: sed & externi Angelicam sapiunt naturam.

Ex virginitate sensus corporei quasi in spirituales potentias conuertuntur, ad mysteriorum cognitionem.

SYmbolum Angelicæ naturæ salem Berchorius expressit ob incorruptibilitatem, ob insigne sapientiæ, ob hominum præseruationem, & condimentum. Cuinam autem aptius salis huiusce, seu Angelicæ naturæ mysterium apparim, quàm Doctori Angelico? 11.

An non hic Angelus, de quo Propheta, *Ecce* 12.

Thomas Angelus doctrina sua custodiens, docens, praseruans, introducens. Exod.23.

ego mitto Angelum meum, qui pracedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem praparaui. Obserua eum, & audi vocem eius; quia non dimittet cum peccaueris: & est nomen meum in illo, Exod.23. Angelus, qui ducit, qui custodit, qui introducit in superos, qui à corruptione præseruat, haud te piaculis fœdari sinens: quisnam nisi Thomas Angelicus Ecclesiæ sal? *Et est*, inquit, *nomen meum in illo.* Caietanus, *Et nomen meum in intus eius.* Si de Mariæ nomine Dominus loqueretur, asseruerim nomen Virginis in intus Thomæ esse, quia schedulam, in qua salutatio Angelica erat expressa, infantulus assumpsit. Idem prorsus de Iesv nomine affirmarim, quod quidem si non deuorat in papyro, cœlitus effusum cordis excepit in vase. An nomen illud Iesv in Thomæ præcordiis, adumbrat fore, vt Theologiæ Societatis Iesv eruditio ex interno Angelici Doctoris sensu sit proditura? An non totum Societatis studium, occulta quæstionum D. Thomæ reserare mysteria. Oleum igitur nomen Iesv effusum in Thomam, transfusum in Iesv Societatem, quæ tot voluminibus Doctoris Angelici dogmata enucleauit: Nomen Iesv in illo.

Iesv Societas ad occulta D. Th. sapientia arcana penetrasit. Ideo Iesv nomen in illo.

13\. *Angelus Thomas cœlorum ciuis ad supremũ cõscendis sapientia thronum, occultissima mysteria ad terras adduxit; faciunt cœlestia eu Angelicũ.* Act.6.

Doctoris Angelici Thomas sortitus est appellationem. Quare, precor? Num quia Angelorum ministerio puritate donatur Angelica post superatas libidinis insidias, effugata muliercula ligno præusto, & cingulo constricto Adolescentulo? Ita planè. Cùm Leuita Protomartyr lapidibus quateretur, *Ecce*, inquit, *video cælos apertos*, Act.6. Cur Stephano cœlorum claustra reserantur? Textus respondet, *Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem Angeli.* Angelica viri puritas resplendebat in facie. Angelus ne Leuita castissimus? Reserentur cœlestia limina ciuem cœlicum exceptura Angelicis Choris sociandum. D. Augustinus homil. 15. de Stephan. *Tanquam ostenso signaculo, in specie Angelorum, patefacta sunt ei cælorum porta.* Dum Stephanus Angelicam puritatem imitatur, signaculum obiicit cœli custodibus, vt claustra cœlorum patefiant. Thomas ergo Angelus ex puritate virginea meritò auolat ad superos, ei claustra reserantur superna, ascendit sapientiæ immortalis ad thronum, occultissima penetrat arcana: quæ quidem tot libris exponit non solùm tanquam credens, sed quodammodo tanquam qui Angelicis luminibus aspectauit. *Angeli vident faciem Patris, qui in cælis est?* Thomæ signaculum Regium puritatis ostendenti portæ cœli reserantur; ingreditur, & egreditur, supernæ incola Ierosolymæ.

August.

14\. *Pulcherrimus Angelus Thomas, vti Stephanus, videt cælos apertos; quia ei cœlestia reuelantur arcana.* Act.6.

Profectò ex alicuius mente, D. Thomas Angelici appellationem ob eximiam pulchritudinem sortitus est. Pulcher admodum Thomas, quia membrorum proportioni modestiæ fulgor adiiciebatur, speciosissimi spiritus documentum. Cùm Leuita vidit cœlos apertos, & Iesvm stantem à dextris Patris, Spiritum sanctum non asserit vidisse, quia in pectore continebat: *Cùm esset plenus Spiritu sancto*, Act.6. Igitur fulgores illi pulchritudinis Stephani, (cuius faciem Angelicam mirati sunt Hebræi Proceres, *viderunt faciem eius sicut faciem Angeli.*) à spiritu, quo plenus erat Leuita, profluxere. Hilarius Arelat. hom. de Stephan. *Abscondita pectoris ornamenta speculum frontis irradiant. Habens intra se Spiritum sanctum ostendebat se gestabat Angelicum.* O Thomam Angelicum! Quid mirum Diuus pulchritudine abripiat oculos velut cœlum stellatum, si Spiritus sancti pectus est domicilium?

Hilar. Arelat.

Esto, quòd Thomæ spiritus sit Angelicus. Attamen facies Diui, corporalia membra, externa constitutio, visibiles sensus quónam modo sortiuntur? cum Angelis contubernium? Profectò tanta fuit Thomæ, exiguo annorum curriculo, sapientia, vt necessum fuerit, spiritum in externam corporis constitutionem sapientiæ molem profundere, vt tanto oleo non deficerent vasa. Vnde corporei oculi Thomæ velut spiritus aspiciebant. Sensus omnes externi, instar spiritualium potentiarum, ad obiecta sapientiæ deferebantur. Mentem expendo illustri Regum testimonio. De Dauidis pulchritudine textus locutus, *Erat*, inquit, *adolescens rufus, & pulcher aspectu*, 1. Reg.16. Theodoretus legit, *Erat rufus in pulchritudine oculorum.* Addit, *Imitabantur enim animi oculos oculi corporis. Illi enim acutè cernebant & eum, qui non cadit sub aspectum.* Tam acuti & perspicaces oculi Dauidis, vt æmulatores luminum spiritus, seu animæ potentiarum, ea, quæ non cadunt sub aspectum, spiritualia scilicet, & cœlestia mysteria penetrarent. D. Thomæ vel constitutio externa Angelica est, corporei oculi spiritualia quodammodo inuisibilia vident. Tantæ enim sapientiæ quasi incapaces sensus interni, in externos quidem sapientiæ fluuios è mentis pelago profuderunt. 15.

Sensus externi Thomæ quasi participes sapientia internæ quia potentia plenissima sapientia in sensuum vascula refudere. 1. Reg 16. Theod.

Cùm Paulus ad tertium cœlestem orbem raptus fuit, post reditum, *Scio*, inquit, *hominem siue in corpore, siue extra corpus nescio: quoniam raptus est in Paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui*, 2. Cor.12. Preme verbum, *siue in corpore, siue extra corpus, nescio.* Paule, vt spiritualia dogmata edisceres, vt cœlestia mysteria penetrares, extra corpus proculdubio ascendit spiritus. Nescio planè, an in corpore ascenderim. Tot enim mysteria cognoui, tam plenos fluuios è sapientiæ pelago epotaui, vt necessum fuerit externos in sensus magnam vim liquoris effundi. Cuncta corporis constitutio subtilissimum mutatur in animum, sensus in potentias quodammodo conuertuntur; vt tam immensæ sapientiæ oleo *vasa non pauca* præparari possint: *Imitabantur animi oculos oculi corporis.* 16.

Thomas alter Paulus quasi ignorat, an sensus corporei participes fuerint mysteriorum cœlestium. 2. Cor.12.

Imò & reliqui sensus se se vt spirituales gerere videbantur. Ait Episcopus Equilinus, *Ex studii contemplatione nimia adeo a sensibus Thomas abstrahebatur, vt quasi in ecstasi raptus, nullis sensibus, vel motibus corporeis vti videretur ad externa. Non solùm enim inter homines non aduertebat: sed nec visibilia videbat, nec ad interrogata respondebat velut non audiens. Aliquando etiam tanto feruore mentis studio inhærebat, vt de nocte ad librum sedens, & candelam manu tenens, ac ipsius candela consumpta cauterium non sentiens, digitos multa adustione lædebat, & quasi lapis esset, vel ferrum.* En oculos, aures, manus, scilicet visum, auditum, tactum Thomæ à visibilibus obiectis abstractum ideò, vt spiritui velut conuersus in potentias deseruire valeat. 17.

Sensuum D. Thomæ abstractio, & in spiritum quasi conuersio. Episcop. Equil.

Observ.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Thomas non iam solùm Angelicus, sed quodammodo Deificus, vt diuidere possit lucem à tenebris, siue ab erroribus dogmatum veritatem.

Doctores, aut Concionatores, qui student veritatem à mendacio secernere, aut virtutem à vitiis, quasi Deifici ostentantur.

18. *Remig.*

REmigius asserit sapientiam increatam, quæ in hominibus *exsiccat honores fœtorem aufert, & putredinem* in sale designari. Addo ex ipsius mente sapientiæ increatæ munus esse à tenebris lumen abstrahere, hoc est, eliminare errores, hæreses ablegare, vt lux veritatis fidei præfulgeat. Si ergo increata sapientia sal est, quomodo Discipulos eodem salis nomine decorauit? *Vos estis sal.* Vos estis increatæ sapientiæ æmulatores, quibus datum à luce tenebras ablegare, vt veritatis luminaria præfulgeant Ecclesiæ.

19. *Ex intensione sapientiæ & virtutũ Thomas ex homine mutatur in Angelum, quodammodo mutatur in Deum. Prou 4. Strab. Lyra.*

Profectò hæc appellatio apprimè Doctori conuenit Angelico. Angelicum dixi? Aptiùs Deificum vocitarim, si quidem sapientiæ increatæ æmulator veritatem vindicat ab errore. Aliquis Diuus tam festinanter decurrit ad superos, vt proficiendo semper, quodammodo è natura hominis ad Dei naturam transuolet. *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit, & crescit vsque ad perfectum diem*, Prouerb. 4. Strabus, *Iustorum opera in luce scientia peracta æternam ducunt ad vitam, quæ est perfecta dies.* Lyranus autem, *Incedendo de virtute in virtutem crescit donec videatur esse Deus in Sion.* Quia ego dixi, *Dy estis.* Thomas infantulus viam instituit, (aptiùs volatum appellabis) & in luce tam ineffabilis sapientiæ opera exponens è virtute in virtutem adeò creuit, vt iam non Angelus, sed veluti Deus appareret ex scientia & virtute. Vt quod promiserat serpens Adamo, Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum, Thomas obediens assecutus fuisset. Rupertus ait, *Bene ergo progredi dicitur ad meridiem, qui ab aurora vltra vadens, & progrediens de virtute in virtutem, sine dubio ad plenum, & perfectum peruenit perfectionis diem.* *Rupert.*

20. *Perfecto die fruitur Thomas, qui velut Deus scientiã boni & mali habet. Genes 1.*

An non perfecto die fruitur, qui veluti Deus scientiam boni & mali assecutus obiicitur? Proprium planè Dei est nomen & luci bonæ, & tenebris malis imponere. *Diuisit lucem à tenebris, vocauitque lucem diem, & tenebras noctem*, Genes. 1. Cur solummodo diei & tenebris Deus nomina indidit? Quia Deus sciens bonum, & malum, potest solus agnoscere lucis bonitatem, ac tenebrarum malitiam, nominibusque discernere. D. Thomas quasi Deus iam, sciens bonum, & malum, à luce fidei separat tenebras hæresum; & fidei dogmata, & hæresum errores propriis nominibus curat insignire, vt ab hominibus ex nomine dignoscantur.

21. *Thomas imponit, vt Deus, nomina luci, & tenebris veritati, ac mendacio. Theoph. Antioch.*

Si Deus Adamo commisit creaturis nomina indere reliquis, cur sibi retinuit solummodo luci, ac tenebris nomina imponere? Respondet Theophylus Antioch. lib. 2. ad Authol. *Lucem Deus vocauit diem, tenebras nominauit noctem. Nullus enim mortalium potuisset luci, aut tenebris, vt par erat, nomina imponere. Alij aliis nomina indiderunt, at illa a solo Deo nomina sua acceperant.* Nullus mortalium potest discernere perfectè à tenebris lucem? Ergo immortalis & inuisibilis Deus solummodo valet luci ac tenebris, seu veritati, & erroribus nomina indere. Fit igitur Thomas quasi Deus ex scientia boni & mali, & omnium virtutum incrementis: & datum ei à Deo, Deificum munus exercere, dum discernit lucem à tenebris, & lucis veritates propriis nominibus distinguit, vt à fidelibus colantur; mendaciáque tenebrarum, hæresum errores appellatione propria notat, vt dignoscantur, & è corde omninò relegentur.

Observat. V.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Thomæ sapientia sanat & præseruat, verè sal.

Illam sapientiam taxo, quæ floridis studet sermonibus, non fructibus. Vere sapiens fructuosus obiicitur.

22. *Doctor. & Concionator exaltantur non à flosculis verborũ: sed à fructibus. Remig.*

D. Remigius ait, *Sapientia cœlestis fœtorem aufert, & putredinem.* Ideò Dominus veris Doctoribus inquit, *Vos estis sal.* Euanescit sal, sapientia, inquam, fatuatur, quæ non studet hominum vtilitati.

23. *Omnia Thomæ volumina, imo verba, apices plenis fructibus.*

Cuncta D. Thomæ volumina euolue, perlege titulos, quæstiones enucleare cura, adnota apiculorum ac punctorum appositionem: & videbis, vel apicula fructibus redundare. Recognosce fidei fulgorem, Euangelij veritatum constantiam, hæresum relegationem, abiurationem, extinctionem, compositionem morum, voluminum innumerabilium elucidationem. An non cuncta D. Thom. sale redundant? Quónam modo tot tantique fructus exponi potuissent, si voluminum Thomæ cuncta verba, cunctáque puncta, & apices fructiferi non existerent.

24. *Abiectus est ille sermo, qui animæ medelam non studet afferre. Enodi.*

Hæc verax sapientia, cuius omnia verba fortitudinem halant, illum æmulantia cœlestem Magistrum, cuius sermo *conuertens animas*, cuius verbum fidele *illuminans oculos.* D. Enndius Orat. in initio Episcop. *Nemo quod auribus lenocinatur, credas eximium. Sermo noster nisi animæ medetur, abiectus est. Illum praferte, qui spirituali falce purgat interna.* Vnumquodque Doctoris Angelici verbum falx est non solùm hominis legentis, aut audientis cor purgans: sed totam ab spinis hæresum repurgans Ecclesiam.

25. *Solus exaltatus sermo*

Sapientia profatur, *Quasi cedrus exaltata sum in Libano*, Eccli. 24. Quid cum cedro sapientiæ? Porrò sapientia pluribus arboribus compa

curans animas conuertere, quæ totæ fructuosæ sine floribus.
Eccli.24.
Plin.

comparatur, ſed eius exaltatio non omnibus, ſed aliquibus, ſpeciatim quidem cedro, de quo Plinius lib.13.cap.5. *Maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus.* Haud aliter quæ ſapientem exaltant verba non ſunt florida, ſed plena virtutis, vt fructus afferant. Aſt verba floſculis vacua quidem virtutis inaniter in æthera iactitata non exaltant Doctorem, ſed deprimunt.

Tribus arboribus exaltatio tribuitur, quæ ſemper fructibus plenæ obiiciuntur.

26. Integrum iam locum expono. *Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano, & quaſi cypreſſus in monte Sion. Quaſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in Iericho. Quaſi oliua ſpecioſa in campis, & quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquas in plateis*, Eccli.24. Tribus arboribus exaltatio tribuitur, Cedro ſcilicet, Palmæ, & Platano; quia huiuſmodi plantæ nunquam non plenæ fructibus aſpiciuntur. At cypreſſus, roſæ plantatio, & oliua in campis, (ſiue potiùs dixeris) oleaſter incultus, aut floribus ſolum, aut fructibus inanibus redundantes præſentantur. Non exaltant ſapientiam floſculi verborum, ſed fructificandi vis, cùm homines, audito verbo, aut lecto documento, ad viam virtutis properanter accurrunt.

Hæreticorum doctrina floſculi ſine fructu, auribus ſolummodo lenocinari curant. Achab aiebat, *Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum*, 3. Reg.21. O inique Rex, vineam accipis fructibus plenam, vt perdas, vt euellas vites, & olera plantes? Melior ne foliorum germen, quàm fructuum abundantia? Ambroſius de Conſtantio Arriano ait epiſt. ad Solitar. *Conſtantius hereſeos propugnator veritatem, vt Achab vineam, in hortũ olerũ inuertere molitur.* At D.Th. olera cuncta, id eſt, inania verba in vineã inuertere curat, ad hæreticorum confuſionem. 27.

Hæreticorum ſermo ex fructibus curat facere folia & floſculos: ſermo fidelis.
3 Reg.21.
Ambroſ.

SECTIO IV.

Lux Mundi.

TEXTVS.

VERS.15. Vos eſtis lux Mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. 16. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum; vt luceat omnibus qui in domo ſunt. 17. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, *&c.*

IN THOMAM Angelicum.

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX LVCE MVNDI.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos eſtis lux mundi.

Thomas ex virginitate tot myſteria cœleſtia expreſſit, tot expoſuit arcana, vt cum Prophetis debeat collocari?

Caſtitas quidem admodum confert ad ſapientiam; veritas enim menti puræ apertiùs manifeſtatur.

1. SApientia cœleſtis, quæ ſignatur in ſale, ex Strabi ſententia figuratur in luce, ſed in ea luce quidem, quæ virtutum fulgoribus decoratur. D. Thomæ ſapientiam diximus eſſe ſanctitatem. Iam expendimus nonnullas virtutes egregias, quæ tanto in ſapientiæ lumine rutilarunt.

Et quidem virginitas lucidiſſima prior oculos abripit, quæ Diuum ſic ad ſapientiam aptauit, vt inſtar Prophetarum, Myſteria videret, & teſtis oculatus fidei dogmata exponeret. Quatuor Philippi filiæ dicuntur *virgines prophetantes*, Act.19. Vndénam fœminis Myſteria videre, & aperire, quæ à viris aſſolent abſcondi? Crediderim ex virginitatis puritate hoc munere donatas. OEcumenius, *Propter pudorem magis hoc aſſequebantur, vt etiam prophetia digna haberentur.* 2.

Virginitas Myſteria videt vt Propheta.
Act.19.
OEcum.

De vita Saluatoris, de Deipara fœminæ Sibyllæ multa Myſteria, quaſi videntes aperuerunt. Vndénam viraginibus non Hebræis, non fidelibus tanta Myſteriorum penetratio? Ex virginitate profitetur Hieronymus aduerſ. Iouin. *Quarum inſigne virginitas eſt, & virginitatis* 3.

Virgines Sibyllæ Myſteria cœleſtia.
Hieron.

giniatis premium diuinatio. Si in infideli puritas videt arcana, quid in Diuo?

4. Pergo ad viros sanctitate conspicuos. Iosephus vidit Pharaonis somnia, *Gen. c.* 41. Horrea exuberanti tritico primis futuris annis septem præparauit, & futuri gratiæ temporis anni cœlestis benedictionem præsignauit ex Bethleemitico vitali frumento. Quando nam Iosepho tot mysteria aperiuntur? Certè cum virginitatis coruscabat fulgore priusquam filiæ Putipharis nuptias iniret. Daniel Nabuchodonosoris visiones expressit, statuæ aperuit arcana, futuras præsignauit euentus, *Dan.* 5 An non ex virginitate ad cœlestis mentis cognitionem eleuatur?

Qui prophetarunt, virgines. Gen 41. Dan 5.

5. Deipara præcinit, *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, Luc. 1. Preme verba: *In Deo salutari meo*, &, *Beatam me dicent omnes generationes.* Prima particula exprimit Virginis specialissimam redemptionem, qua à debito excidendi communi piaculi fuit liberata. Secunda autem Ecclesiæ nouæ in Deiparam præsignatur affectus. Vndénam tot arcana? An ex maternitate? Asserit Origenes ex virginitate prænouisse. Vnde Canticum Deiparæ vocitat, *Vaticinium virginale.*

Virgo Deipara ex virginitatis perspicacia vidit Mysteria. Luc. 1. Origen.

6. Curat Antiochus *lib. de virg. cap.* 21. legis antiquæ Virgines recognoscere, & nullius Virginis fulgorem aspexit, qui non simul propheticæ dono niteret. Addit Mariam Moysis sororem Virginem quidem ex Ambrosij sententia: sed quæ Prophetissa simul cognominatur. Addit Eliam, Elisæum, & Ieremiam virginitate conspicuos, sed etiam Prophetico spiritu præditos. Addit Doctor, *Alios quos fortasse Virgines annumeret, sed & inter Prophetas.*

Virgines antiquæ legis prophetico donati spiritu. Antioch.

7. Angelicus Doctor sic veritates edocet, ac si videret, ac si cedri medullam attigisset. Non dubitans scribit, sed testis oculatus affirmat. *Tanto* (ait Thomas Trugillo) *vtebatur adolescens Thomas silentio, vt à cæteris condiscipulis bos mutus appellaretur. Sed cum ventum esset ad illustrem quandam, & occultam quæstionem literatissimis viris decoratam, tantum eruditionis, & scientia torrentem quasi videns Mysterium, Thomas effudit, vt qui præsidebat Magnus Albertus, diceret: Thoma, tu mihi non tam respondentis, quam Doctoris locum videris obtinere. Conuersúsque ad auditores, dixit: Vos hunc bouem mutum appellatis? Ille certè talet quandoque mugitus docendo dabit, vt totus possit orbis audire.* Bouis typus D. Lucæ Mysteriorum IESV reseruatori Ecclesia accommodat ob mugitus, queis cœlestia occultissima expressit arcana. Thomas bos Euangelicus occultissima Mysteria tam dilucidè aperuit, ac si Prophetico vidisset spiritu. Vndénam precor tanto lumine decoratur, nisi ex virginitatis priuilegio. De Aquila Ioanne, qui Verbi exposuit Deitatem, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbū*, &c. Ioan. 1. ambigitur, vndénam tot potuit Mysteria videre, & reuelare? Num ex specialissima Christi erga eum dilectione? Certè ex virginitate reor ad tot Mysteriorum cognitionem ascendisse. Hieronymus lib. adu. Iouin. *Ioannes quasi aquila ad superna volat, & ad ipsum Patrem peruenit, dicens: In principio erat Verbum*, &c. *Exposuit virginitas.* Exposuit planè non quasi ex relatione aliorum audiens; sed quasi oculatus testis agnoscens *Quasi aquila superna volat*, vt Solis increati fulgorem aspiciat. Thomas aquilino volatu eleuatur ad superos, & Mysteria Deitatis quasi videos scribit. *Exposuit virginitas* prophetica.

Sic Thomas edocet veritates, ac si vidisset, vt Propheta. Trugill.

Ioannes aquilinus luminibus vidit Mysteria Deitatis, ob virginitatis priuilegium. Ioan 1. Hieron.

8. Perpendisti ne Doctoris Angelici dogmata nunquam non plena subtilitatis, constantem stylum, admirabilem doctrinæ consequentiam? Constantissimum hoc ingenium reor consistentiam a virginitate didicisse. Propheticæ sententiæ, Euangelica dogmata mirabili consequentiæ stamine texuntur; hoc enim à seculari humana differunt scriptione. Vnde consequentissimum Thomam Propheticum, & Euangelicum, appellarim. An non constantia huiusmodi è virginitate exorta? Audi D. Cyrillum *lib. 7. cont. Iulia.* qui de Salomone locutus, *Non enim*, inquit, *Propheta a nobis vocatur, neque Euangelista; sed vir potius delicatè enutritus, propter delitias mentem parum constantem habens.* Sic ille.

Ineffabilis D. Thomæ cōsequentia ex virginitate orta ducit. Nec enim consequens impudicitia. Cyrill.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Thomas meritò appellatur Angelicus, quia pro tuenda virginitate decertauit.

Ea enim castitas Virgines efficit, quæ pugnax exsurgit, & victoriosa fulget, seu aduersùs luxuriem in proximis decertando, seu proprios appetitus comprimendo.

Virtutum exercitamentis, authore Strabo, homines quasi exuentes corporis molem, subtilissimam mutantur in lucem, vt lucis æternæ possint præferre fulgores. *Angeli lucis* ideo appellantur (Ansonio adnotante,) quia ex subtilitate spiritualis naturæ lucis subtilitatem referunt. 9. Strab.

Profectò D. Thomas ex fulgore virginalis affectus in lucis Angelum conuersus est adeò à sensibus terrenis abstractus, vt sensu corporeo caruisse videretur. Ait ex Annal. Ordin. Trugillo, *Sæpissimè Virgini Angelico viro hoc accidit, vt profunda quadam cogitatione eleuaretur adeò, vt aliquando contigerit ipsi, per spatium trium dierum eleuari, neque sentire cauteria, quæ applicabantur à medicis quadam in tibia. Aliquando etiam vix tandem sensit ardorem lucernæ accensæ, quæ eius manum comburebat.* Quid mirum si Virgo Angelicus iam quodammodo profectus à viro, celsioris naturæ iure fruebatur? Lux non est obnoxia combustioni, nec Thomas puritatis luce conspicuus hominum subiacet quodammodo passionibus. 10.

Thomas in spiritū mutatur ex puritatis affectu. Trugill.

Attamen non quæcumque virginitas homines mutat in Angelos, sed ea quæ pugnax exsurgit vel aduersùs luxuriem in proximis decertando, vel proprios affectus noxios comprimendo. *Ascendit* olim *Angelus Domini de Galgalis*, Iudic. 2. Verúsne Angelus? Lyranus, 11.

Virginitas pugnax homines facit Angelos. Iudic. 2. Lyran.

&

Abulens. & Abulensis *quæst.* 2. asserunt non Angelum verum, sed Phineem fuisse, qui de Galgalis ascendit. Et quare homo, Angelus appellatur? Frequenter in Scriptura Sacerdos Angelus vocitatur. *In conspectu Angelorum psallam tibi,* Psalm. 137. (Ps. 137.) D. Chrysostomus (Chrysost.) exponit, *Cum Sacerdotibus canam tibi.* Attamen aptiùs asseruerim, Phineem Angelum appellari ex castitatis affectu. (Num. 25.) *Vnus de filiis Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israël, qui flebant ante fores Tabernaculi. Quod cùm vidisset Phinees filius Eleezari filij Aaron, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul*, Num. 25. Hic ergo fortissimus & illustrissimus vir, qui & afficitur puritatis virtute, & pro ipsa pugnax exsurgit impuritatem flagellaturus, dignè admodum Angelus appellatur. D. Basilius (Basil.) lib. de vera Virgin. *Qui communicantes in carne corruptibili immortalem* puritatis *vitam tuentur, Angeli sunt non obscuri aliqui, sed sane illustres, atque nobilissimi.* Duo igitur requiruntur ad Angelicum nomen acquirendum, & puritate nitere, & tueri puritatem.

Pugnax virginitas, vt proximus luxuriem vindicet.

12\. Virgo quidem pugnax aptius videtur Angelorum insignia referre. Angeli etenim cœlestis Militia vocitantur, Luc. 2. Vt Arnoldus Carnot. *de sept. Christ. verb.* exprimat Angelos ad Virginem Deiparam aduolasse, ait: *Tota Militia cœlestis multitudo circumfusa undique cognato calibatui exhibet reuerentiam.* Ergo tunc virginitas refert Angelorum habitum cùm pugnax ostenditur, & victrix exponitur. D. Cyprianus (Cyprian.) lib. de bono pudic. *Virginitas aquat se Angelis. Si verò exquiramus, etiam excedit, dum in carne lactata victoriam etiam refert contra naturam.* Nam cùm post pugnam victrix euadit, aptius Militiæ cœlestis victricis semper speciem repræsentat.

Pugnax virginitas vt appetitus debellet proprios. Luc. 2. Arnold.

13\. De Ioanne Baptista ait Marcus, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam*, cap. 1. Cur Ioannem Deus Angelum appellauit? Anselmus, Angelus vocatur, id est, Nuncius, scilicet nunciat de Christo, Post me veniet vir, qui ante me factus est. Beda, Ioannes Angelus non natura, sed officio. Theophylactus autem, Ioannes Angelus vocatur ob vitam Angelicam, id est, ob Angelicam virginitatis puritatem. Pacifica ne virginitas Præcursoris? Pugnax planè apparuit, vt verè Angelica probaretur. Ideo Regi impudico, *Non licet tibi, ô Rex, habere vxorem fratris tui.*

Ioannis Angeli virginitas pugnax.

14\. O quàm pugnax Thomæ virginitas & ad vindicandum luxuriem in proximo, & vt ad sui ipsius constrictionem Episcopus Equilinus fatur, *A fratribus suis Thomas violenter rapitur, & quasi per biennium turris custodia mancipatur. Cumque nec minis, nec blanditiis posset à proposito reuocari, per speciem puellæ impudica ad eum introducta, subuertere quærunt animum innocentis. Qui mox de igne titionem arripiens suggestionem ignita libidinis extra cameram effugauit; factoque signo crucis in oratione se prostrauit, petens cum lacrymis à Domino, sibi dari perpetuæ continentiæ castitatem. Mox oranti duo Angeli adfuerunt, dicentes, ipsum clementiùs à Deo exauditum. Qui etiam eum cingulo quodam circa renes restringentes, dixerunt: Nullatenus dissoluetur. Et ex tunc in vita sua nunquam sensit impuræ voluptatis stimulum.* Priùs virginitas Diui pugnatura exsurgit, & vt titione proximi impuditiam flagellaret, vt oratione proprios componeret persistenter affectus. Mox Angeli ad victorem socium accurrunt, cum iam non hominem, sed quasi purum spiritum profitentes.

Pugnauit Thomæ virginitas vt vindicaret luxuriem in proximo, & vt seipsum vinceret. Equil. Episcop.

Observat. III.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi, &c.

Miram D. Thomæ humilitatem sapientissimi illustro.

Assero, verè humilem nihil in se spectabile iudicare, mirósque humilitatis profectus innuo.

Apostolici viri student quidem abscondi, ne ab hominibus valeant sublimari, ac celebrari. Attamen nec lux, nec ciuitas potest abscondi super polum, ac super montem collocata. Quónam modo poterit sol è polo fulgorem emittens non videri? Quónam modo poterit ciuitas montium collibus fundata non aspectari? Oportet planè Diuos studere humilitati, quia magnos quosque decet humilis existimatio: sed agnata est quidem exaltatio submissioni. 15.

Doctor Angelicus in plures Doctores multiplicatus est ex minima sui æstimatione.

Ineffabilem fuisse Angelici Doctoris humilitatem legimus. Postquam Thomas Trogillo Magni Alberti illud elogium de Thoma Aquinate scripsit: *Vos hunc bouem mutum vocatis? Ille certè quandoque tales docendo mugitus dabit, vt totus possit orbis audire*: adiicit, *sed nihilominus sanctus Adolescens, quamuis tanta celebritate clarus esset, in maxima humilitate continebat, neque de se quidquam magnum præsumebat.* Imò cuncta in se minima esse existimabat, & sapientiam, & volumina. 16.

Nihil de se Thomas magnum præsumebat. Trugill.

Dic mihi, Doctor Angelice, dum magna tot volumina à te conscripta vides, quonam modo potes tuam sapientiam minimam deputare? Quia verè humilis nihil in se spectabile iudicat, lucem ipsam tenebras existimat esse. IESVS humilium Ductor profatur, *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis*, Matth. 5. An non Domini mandata sublimia erant? Cur ergo illa minima appellauit? Respondet D. Chrysostomus homil. 16. *Sicut se ipsum humiliat interdum, & mediocria de se loquitur, ita nunc etiam de præceptis suis: nos scilicet per hæc docens mediocritatem in loquendo vbique seruare.* Planè in loquendo, nam in sentiendo quónam modo aut Christus potest non scire, sua præcepta esse sublimia? Aut quónam modo Doctor ab omnibus auditus, lectus, acceptus, commentariis illustratus poterat ignorare, doctrinam suam sublimem esse? O Thomæ humilitas admirabilis! Et post celebritatem, & discipulorum plausum, de se quidquam magnum non præsumebat, cunctaque sua minima existimabat. Non solùm humiliter loquitur, 17.

IESVS sua præcepta & minima vocat ex humilitatis affectu. Thomas sua volumina sua dogmata minima sensit. Matth. 5. Chrysost.

tur, sed & sentit humiliter, iuxta Propheticum, *Si non humiliter sentiebam.*

18.

Putabat Thomas, sibi omnia deesse, adesse aliis.

Trugill.

Recusauit inire Magisterium, nec adscenderet cathedram, nisi apparenti seniori, & Dei voluntatem aperienti humiliter obediret. *Cum esset Bononiæ,* (ait Trugillo) *& quidam Religiosus hospes ad Conuentum illum accessisset, nec Thomam agnosceret: habita a Priore venia, ut iret extra Conuentum cum quo primum inuenisset: contigit ut Thomas ei primus occurreret. Cumque dixisset ei ex Prioris nomine, ut cum eo iret, statim Diuus hospitem comitatus fuit. Cumque non posset ita veloci gressu incedere, reprehendit eum multis probis hospes. At postmodum intelligens esse socium suum sanctum Thomam, veniam ab eo postulauit. Cui Thomas, vera Religio in obedientia consistit.* An potuisses toto in Cœnobio Fratrem viliorem inuenire? Cur ergo de venia precaris? Ego ô Frater, scio, quid mihi desit, quid tibi adsit.

Petrus Blef.

Petrus Blef. *serm.* 30. asserit proprium esse eorum, qui radicatam nutriunt humilitatem, semper se ipsos defectuosos deputare, aliosque perfectos profiteri: *ut scilicet semper consideret homo, quid sibi abest, & quid aliis adest.*

19.

Thomas in plures Thomas exsurgit multiplicatus ex minima sui æstimatione.

Asserunt D. Thomæ studiosi, qui illius gesta conscripsere, Doctorem Angelicũ ex humilitate mira à Domino fuisse adeò exaltatum, ut nullus populus, nulla ætas de eius laudibus, ac encomiis conticescat. Speciatim crediderim ex humilitate Diui eius doctrinam ita celeberrimè euectam, ut quotidie totiens Thomas multiplicatus exsurgat, quot Thomæ scribunt Commentatores: ut liceat vulgariter expendere, *Cadadia nacen mil Thomases.* Quam quidem multiplicationem ineffabili humilitati Doctoris adscribendam esse censuerim. Præfatur

Isai. 60.

Isaias, *Minimus erit in mille, & paruulus in gentē fortissimam,* cap. 60. Quonam modo minimus in mille? Procopius ad humilitatis virtutem, mirum in modum exaltandam, refert. Exemplo D. Pauli mentem exponam. Se se & profert, & sentit Apostolus omnium Sanctorum minimum: *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc euangelizare,* &c. Ephes. 3. se minimum Euangelistam, Concionatorem scilicet, & scriptorem putat. Ideo autem in mille Paulos accrescens exsurgit. Vides D. Th. in Pauli Epistolas ineffabilia commentaria? Legis Caietani expositionem? Euoluis Cornelij, Iustiniani, aliorumque doctissimorum virorum elucubrationes? Et, quod præcipuum iudico, aspicis D. Chrysost. in Paulum ineffabile commentarium: Cuncti hi Doctores Pauli spiritu multos exprimunt Paulos. Vndenam precor Apostolus multiplex exoritur, nisi quia se cunctis Diuis minimum in omnibus appellauit, & credidit.

Procop.

Paulus se minimum æstimans, in mille Paulos multiplicatus est.

Ephes. 3.

Procopius pulchrè, *Minimus erit in mille: id est, Paucus erit in mille, qui sibi omnium Sanctorum minimo, ut se vocat, concessam hanc gratiam scribit, ut gentis maxima a Domino præesset.* Humilitas ea, qua se minimum Paulus adiudicat, mille Paulos peperisse monstratur.

20.

Franciscus Assisius, & Paulensis ex minima æstimatione in mille Franciscos dilatari meruerunt.

Testem alium adhibeo D. Franciscum Assisium, qui se se Ordinemque suum minorem appellauit. Franciscus alter Paulẽsis minimum se expressit. At Diui innumerabilium filiorum, qui ex spiritu, Patris personam referunt, parentes existunt: ut constet ex minore illa, ac minima æstimatione sui, plures Frãciscos surrexisse. Adamus ad Isaiam. Sic sanctus Franciscus minor, aut minimus fuit in mille, idest, multos propagauit Franciscos in Religione Christiana. Haud aliter D. Thomas ex minima æstimatione sui in mille Thomas est propagatus, tot doctissimis viris exsurgentibus quotidie, qui Thomæ spiritu Doctorem Angelicum multiplicem asserant.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Thomas miro silentio animi ac corporis puritatem ornauit, custodiuit.

Silentium enim puritatis animæ, corporisque castimoniæ custos est.

EX sententia Maximi locis huius fulgores animi iustitia præditi egregias virtutes repræsentant, nempe silentium, & orationem, quæ quidem in Doctore Angelico illustrissime rutilarunt. 21.

De silentio Diui sic Thomas à Trugillo scripsit: *Tanto, & tam continuo silentio vtebatur, ut a cæteris condiscipulis bos mutus appellaretur, quasi per risum, & iocum.* An Diui hoc natura exigebat? Minimè verò, quia alacri erat præditus affabilitate. Profectò ex virtute Thomas erat silentij cultor, ut animi protegeret puritatem. *Cum sepelissent virum sanctum,* (addit Author) *coram altari maiori, testificatus est socius innocentiam illius ante omnes, dicens, se eum probè cognouisse, atque sæpissimè confessum fuisse, & nunc demum in vltima, ac generali Confessione: dixitque, Testor Dominum* IESVM, *me tam semper in illo puritatem comperisse, qua solent esse quinque annorum pueri.* Vndenam tanta puritas, nisi quia ab infantia Diuus silentium apposuit paradisi pulcherrimi Cherubinum. 22.

Silentium Thomæ ex virtute: innocentia ex silentio.

Trugill.

Ex silentij violatione hominum periit innocentia. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier,* Genes. 3. Porrò ad innocentiæ ruinam nec serpentis sufficeret calliditas, nec tentamina profecissent: nisi fœmina, fracto silentio, responderet. Ambrosius ad Psalm. 38. *Vicissemus, si Eua tacuisset. Ergo primum illius processit ex voce peccatum; & serpens ille nequissimus, atque versutus per vocem nos antea tentauit.* Innocentia periit, quia silentium Cherubica romphæa aditum paradisi non obturauit. Taciturnitate Thomas animi custodiuit innocentiam. 23.

Si silentium Eua coluisset, innocentia non periret.

Genes. 3.

Ambr.

Introducitur ad cubiculum adolescentis procax puella, quæ personam serpentis tartarei gerens, multa impudentissimè profaretur. Præusto ligno respondet Thomas, voce minimè fugat. Vt enim innocentiam animi, corporisque puritatem conseruaret, noluit serpenti respondere. 24.

Fugat luxuria insidias tacens Thomas, quia silentium pudoris custos.

ſilentium námque pudicitiæ ornamentum, & cuſtos. Ambroſius lib. 3. de Virg. *Pudor*, inquit, *ornat virginitatem, taciturnitas commendat pudorem.*

Ambr.

25. Vittæ coccineæ labia ſponſæ comparantur. *Vitta coccinea labia tua*, Cant. 4. vbi Richardus Victorinus, vt vitta crines, ita labia, ne diſſoluta fluant verba, ſilentium conſtringit. Mox adiicit ſponſus, *ſicut fragmen mali punici, ita gena tua, abſque eo quòd intrinſecus latet.* quod ad pudorem corporis, animique innocentiam à Patribus allicitur. Cuſtodiantur labiorum oſtia ſilentio, malitia non poterit fœdare conſcientiam, nec ad paradiſum animæ penetrare.

Silentiũ ſequitur innocentia. Cant. 4. Richard. Victor.

26. Suſanna aliquando vti Eua verſabatur in horto; ingreſſus eſt ſerpens, cuius perſonam impudici ſenes gerere videbantur. *Ecce*, inquiunt, *oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos videt, & nos in cõcupiſcentia tui ſumus. Quamobrem aſſentire nobis. Quòd ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium, quòd fuerit tecum iuuenis. Ingemuit Suſanna, & ait: Anguſtiæ ſunt mihi vndique; ſi enim hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras*, &c. Dan. 13. Ex mente Ambroſij Suſanna hæc verba Domino orans & ingemiſcens profata eſt, non quaſi cum ſenibus texens ſermonem. Quàm aptè melior Eua non reſpondet ſerpenti, vt animi innocentiam, corporis cuſtodiret pudicitiam. *Suſanna tacebat, ſilentio ſe tegebat ne nudaret pudorem.* Semper D. Thomas Angelicæ puritatis ornatur ſtola, quia miro ſilentio oris oſtia, ſeu pomarij dixeris, communiuit. An non pomarium appellaro labia illa, è quibus non ſolùm myrrha prima, reliquaque aromata; ſed & fructus vberrimi profluxerunt?

Suſanna ſilentio puritatem cuſtodiuit. Dan. 13. Ambr.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Vos eſtis lux mundi.

Thomas ſapientiſſimus oratione præmiſſa, contra luxuriem, contra hæreticos certamina inſtituebat, & dictis, & ſcriptis; ideò eorum conſilia viriliter diſſipauit.

Oratio enim efficaciſsima ad conſilia noxia obruenda hoſtium Eccleſiæ, & ad ſacra fidei dogmata (ſapientia regulam) concilianda.

27. IAm Orationis Thomæ fulgorem obiicio. *Antequam legeret*, (loquor cum Trugill.) *ſcriberet, diſputaret, aut reſponderet, prius orationem præmittere conſueuerat, cuius vi multa ardua, & difficilia penetrabat. Cùm obſcurum quendam Iſaiæ locum legeret, B. Petrus, & Paulus ei apparuerunt, & locum explicarunt oranti. Item comedens cum D. Ludouico Rege Franciæ, cùm eo tempore ſcriberet contra Manichæos, eleuato ex oratione ſpiritu, magno quodam ictu percuſſit palma menſam, dicens: Concluſum eſt contra Manichæos.* Preme, & contra Manichæos victoriam, & loci Iſaiæ intelligentiam. Oratione Diuus aſſecutus eſt, & Iſaiæ vtile conſilium intelligere, & hoſtium Eccleſiæ noxia conſilia diſſipare.

Trugill.

28. O quot arcana cœleſtia D. Thomæ Angeli ſocio reuelarunt ex orationis merito. *Egreſſus olim Iacob de Berſabee, pergebat Haram. Cumque veniſſet ad quendam locum, & vellet in eo requieſcere poſt Solis occubitum, tulit de lapidibus, qui iacebant, & ſupponens capiti ſuo, dormiuit in eodem loco. Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlum, Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes*, Gen. 28. Somnus ille orationis exercitamentum innuebat, Egeſippo authore. Angeli deſcendunt ad Iacobum orantem, vt ei Deitatis hæreditatis ſcalæ cacumini arcana reuelent. *Iacob* (inquit ille *lib. 5. c. 26.*) *ſanctus fratre parricidium minitante patriam reliquit, parentes deſeruit, ſolius ſecum orationis ferens viaticum, meritò in peregrinis locis inuenit Angelorum conſilium.* Thomas ſanctus patria relicta, parentibus dimiſſis, Religionis iniuit ſolitudinem, ſolius ſecum orationis ferens viaticum. Meritò ei Angeli apparent, Petrus, & Paulus oſtentantur, vt conſilium proferant circa Myſteriorum cœleſtium intelligentiam.

Thoma Deitatis reuelantur arcana, quia vti Iacob orauit continuò. Geneſ. 28. Egeſip.

29. Porrò & contra luxuriem victoriam reportauit iaculis orationis. *Neque verò* (inquit Thomas Trugillo) *odium fratrum malitia, & indignatio deferbuerat, ſed potius in eius cubiculum fœminam quandam non minus procacem, quam formoſam induxerunt, vt poſſent ſanctum adoleſcentem à ſuo inſtituto reuocare. Qui ſtatim illam expuliſt à ſuo conſpectu, & arrepto titione ardenti à cubiculo effugauit, ſupplicique prece Dominum obſecrauit, vt perpetuo caſtitatis dono eum vellet inſignire*, &c. En orationis futuræ virtute conſilia fratrum, impudicæque fœminæ diſſipantur. Tanta enim orationis vis ad noxia conſilia diſſipanda, vt priuſquam oret Thomas, oraturus vtique poſſit exitialia conſilia delere. *Cùm aſcenderet David ſummitatem mõtis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce accurrit ei Chuſai ſciſſa veſte, & terra pleno capite. Et dicit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri: ſi autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Abſalon: Seruus tuus ſum Rex, patere me viuere; ſicut fui ſeruus patris tui, ſic ero ſeruus tuus: diſſipabis conſilium Achitophel*, 2. Reg. 25. Preme illud: *Cùm aſcenderet David in ſummitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum.* Non dum orauerat, & quaſi ex virtute orationis futuræ occurrit fideliſſimus Chuſai, quo Achitophelis conſilia diſſipantur. Aiebat Nyſſenus Orat. 1. de Dom. Orat. *Quod ſi oratio negotium præceſſit, peccatum aduersùs animum aditum non inueniet. Dei enim memoria in corde fixa, atque fundata, irrita conſilia aduerſarij manent.* Ponderat verba illa, *ſi oratio negotium præceſſit.* Magna quidem orationis vis cùm præcedens vincit: ſed maior planè cum ſubſequens triumphum agit. Quia oraturus erat David, conſilia Achitophelis diſſipat; quia oraturus erat Thomas, fratrum, meretricíſque conſilia potuit infatuare.

Reportauit orans Thomas victoriam contra luxuriei inſidias, diſſipans fratrũ conſilia. Trugill. 2. Reg. 25. *Thomas vti David, non orans, ſed oraturus, diſſipat conſilia fratrũ: tanta vis orationis.* Nyſſen.

30. Hæreticorum denique diſſipator conſiliorum exſurgit Doctor Angelicus oratione profuſa. Dum orat feruenter, cõtra Manichæorum turbã abſoluta victoria. Cinctus Rex Ezechias validiſſimo Aſſyriorum exercitu, *aſcendit in domũ Domini, & orauit in conſpectu eius*, &c. 4. Reg. 19. *Factum eſt igitur in nocte illa venit Angelus Domini,*

Orans Thomas, hæreticorum Manichæorum conſilia omnino diſſipauit. 4. Reg. 19.

Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia, 4. Reg. 19. Consilia hostium dissipantur, cùm orationis iacula immittuntur. Egesippus citat. *Ezechias non verba verbis, neque arma armis referenda credidit; sed exsurgens cilicio se vt scuto induit; pro galea cinere caput texit, pro iaculis orationem intersit. Ascendit oratio, descendit Angelus, cæsa per noctem octoginta quinque millia Assyriorum cadauera numerauimus.* Cùm innumerabilium Manichæorum exercitu premeretur Ecclesia, orat Thomas, & ascendente eius oratione, ipse Angelus, seu Angelicus descendit vnoque ictu totum Manichæorum deleuit exercitum. *Magno quodam ictu* (ait Trugillo) *percussit palma* (qua ad Dominum leuauerat) *mensam, dicens. Conclusum est contra Manichæos.* Semper enim hostium consilia dissipantur, cùm precum iacula immittuntur. Egesip.

P A R S T E R T I A

PETRVS MARTYR.

Commentarium perbreuem ad caput decimumquintum Ioannis perquire Tom. 6. lib. 8. Part. 7.

P R O L V S I O.

PETRVS Martyr fortissimus veræ vitis palmes illustris fidei extitit propugnator egregius hæreticam debellans probitatem Deiparæ robore, quæ sola cunctas hæreses interemit in vniuerso mundo. Richardus Laurent. lib. 4. de laud. Virg. *Fides integerrima Mariæ, est radix eius, manifestata est in Sanctis. Vnde ipsa verè potest dicere: Radix mea aperta est secus aquas,* Iob 29. *Id est, fides, qua Angelo credidi, manifestata est vbique in Sanctis aquis quidem transeuntibus, qui non habent hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirunt.* Petrus equidem Veronensis Dominici sanctissimus filius Religiosus, perfectionis adeò studiosus, vt Martyrium fuerit asperitatis relaxatio, fidei fortissimum extitit propugnaculum, Deipara protegente, & roborante. Thomas Lentinus Patriarcha Ierosolym. *Cùm Petrus ante imaginem Virginis Deiparæ oraret commendans ei labores suos, atque Inquisitoris officium; apparet ei Virgo proferens verba, quæ Christus Petro Apostolo dixerat: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Confortatus verbis hisce tanquam fortissimus, & inuictissimus leo se præparauit, & accinxit magna constantia ad cœptum opus perficiendum.* Quid mirum, si fortitudinis Ecclesiæ inconcussibili basi nitebatur? Richard. Thomas Lentin.

SECTIO V.

Ex Vite vera Palmes.

TEXTVS.

VERS. 1. EGo sum vitis vera, & Pater meus Agricola est. 2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. 3. Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. 4. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis. 5. Ego sum vitis, vos palmites, &c.

IN PETRVM MARTYREM

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX VITIS VERÆ PALMITE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.

Petrus multis coronis ornatus, Confessor, Virgo ac Martyr, cunctas debet Deiparæ Mariæ.

Cui quidem Diuorum omnium adscribendæ victoriæ.

1. Strab. EXponit Strabus particulam, *Ego sum vitis. Me, quasi diceret, præcedentem ad certamina, debetis sequi; quia ego sum vitis, id est, caput vestrum, eiusdem natura vobiscum.* Cur memorat Dominus se eiusdem nobiscum naturæ, seu fratrem nostrum, cùm ad certamina fides inuitat? Crediderim, vt innuat nostri spiritualis natalitij mysterium. Deipara enim quæ *Filium suum peperit Primogenitum,* fideles peperit adoptione IESV fratres & vitis patens & palmitum. Ergo non terreamini certaminum strepitu, si ad me vitem veracem pertinetis, si ex Maria patente communi spiritualiter processistis. Fauebit etenim Mater fortitudinis certatoribus.

2. *Corona IESV Virgini Matri adscribuntur?* Cant. 3. Profectò Mariæ omnium agonistarum adscribendæ coronæ. Quot coronis Christus nostrum caput stipatus est? Et Virginitatis, & Confessionis, & Martyrij. An non ipse voluit Matri Mariæ hasce adscribi coronas? *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum Mater sua in die desponsationis*, Cant. 3. Asserit Sanchez nuptiis omnibus etiam prophanis de more Matres solitas texere coronas filiis sponsis. Deipara Christum coronauit sponsum. Richardus Laurent. lib. 3. de laud. Virg. *Videte Salomonem Christum verum pacificum in diademate, quo coronauit eum Mater sua beata Virgo. Diadema quo Maria IESVM coronauit ex auro, & gemmis.* Quænam desponsationis, & lætitiæ dies? Certè ille, quo fortissimus Imperator mortem, diabolum, mundum Martyrio debellauit. Maria ergo victorem Dominum coronauit: quia ipse curat Virgini cunctas adscribi victorias. Asserit idem Author Deiparam preces toto animi affectu pro Filij certaminibus ac victoriis profudisse. *Et exaudita est pro sua reuerentia.* Richard. Laur.

Si Mariæ viris filij tribuuntur coronæ, strictiori iure palmitum filiorum diademata erunt adscribenda. Post triumphum fortissimæ Iudithæ, Holopherne interempto, *Omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus in organis, & citharis*, cap. 15. Serarius sic ex Græco: *Et concurrerunt fœminæ ex Israel, vt ipsam viderent, & benedixerunt ipsam, & fecerunt ipsi chorum ex se ipsis. Et ipsa suis manibus Thyrsos sumpsit, deditque mulieribus, quæ secum erant. Et coronauerunt se oleaginis coronis tam ipsa, quàm cum ipsa illæ. Ipsa autem populum vniuersum progrediebatur, in chorea fœminas omnes ducens: & sequebatur omnis vir Israelis armatus cum coronis & hymnis in ore ipsorum.* En vna Iudith & fœminarum & virorum tempora coronis cinxit, quæ & precibus & brachiis comminuerat aduersariorum. Profectò voi Mariæ adscribendæ omnium diademata fidelium, quia eius intercessione robur accipiunt ad certamina tam augustum, vt ipsi Deiparæ ipsæ victoriæ tribuantur, iuxta illud Ecclesiæ: *Cunctas hæreses tu sola interemisti in vniuerso mundo.* Ait D. Ephrem Orat. de laud. Mar. *Aue virorum mulierumque Regina, & tutela; aue Domina sceptrum,* 3. *Virorum ac fœminarum victricium coronæ Virgini tribuuntur vera Iudithæ.* Iudith 15. Serar.

sceptrum , & coronam *fidelibus tuis impetrans.*

4\. Deipara Petri nostri dilectissima Mater extitit; naio quæ pepererat vitem, enixa est & palmitem. Eiusdem ne naturæ palmes & vitis? Tam similem Maria peperit Petrum vitæ veraci Christo, vt Thomas Lentinus scripserit, *Petri Martyrium reddit illustrius, quod habet passio eius quandam cum Christi Passione similitudinem. Christus pro veritate fidei, quam docebat, passus est: Petrus pro eiusdem fidei defensione. Christus ab infideli populo Iudæorum: Petrus à perfida turba hæreticorum. Christus Paschali tempore crucifixus est: Petrus eodem tempore est cæsus. Christus sub mortem. In manus, loquit, tuas Domine, commendo spiritum meum: Petrus eisdem vsus est verbis morti proximus. Christus pro triginta argenteis proditus est, vt crucifigeretur: Petrus quadraginta libris Ticinensibus venditus est, vt tolleretur de mundo. Christus sua passione multos adduxit ad fidem: Petrus sua morte multos hæreticos conuertit. Videntes enim hæretici tam multa, támque illustria Petri miracula, alij Religionem ingrediebantur Prædicatorum, alij seueram pœnitentiam inchoabant, & ad fidem conuertebantur; alij perterriti metu fugiebant. Ita nimirum Sampson plures occidit Philisthæos moriens, quam occiderat viuens.*

Maria peperit Petrò Martyrem Christo admodum similem in Martyrio vere nati-uitare. Lentin.

5\. Cuínam obsecro, tot victoriarum adscribendæ coronæ, nisi Matri Deiparæ, quæ oranti Petro profata est, (vt vidimus in Prolus.) *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.* Multæ Petri coronæ. Adiicit Patriarcha Ierosolymit. *Ipso sui Martyrij die simul & Confessor, & Martyr, & Propheta, & Doctor esse promeruit.* Si id promeruit ipso Martyrij die, & Deiparæ promittenti Martyrij fortitudo attribuitur, etiam ei reliquæ sunt adscribendæ coronæ.

Deiparæ promittenti robur ad pugnam, victoria corona adscribenda est. Lentin.

6\. Gratiæ igitur Deiparæ è toties coronato Petro exhibeantur. O Petre, tua ante Virginis Matris conspectum diademata proiicias. *Dignus es Domine Deus noster*, (clamant seniores illi) *accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia*, Apocal. 5. Cur Domino coronæ addicuntur? Quia *fecisti* (addunt) *nos Deo nostro Regnum, & Sacerdotes.* Ei ergo à quo accipiunt coronas iustè illas reddendas iudicarunt. Liceat Petro profari, Digna es Domina mea, accipere gloriam & honorem, quia tu creasti omnia, id est, tu Genitrix Christi, me spiritualiter enixa es Regem vtique ex Sacerdotio, & ex Martyrio, cuius vulnera te exorans patienter sustinui. Ait D. Basilius Seleu. Orat. de Verbi Incarn. *Quæ lingua adeo est diserta, & sonora, quæ Virginem illam pro dignitate decantare queat? Per eam enim illustribus bonis ditati sumus. Ex ipsa namque flos Iesse exortus est genúsque nostrum, & gloria & honore coronatum est.* Aptiùs dixeris, Ex ipsa vitis vera exorta, Martyrésque nostri palmites, & gloria eius protectione coronari ostenduntur.

Proiicit Petrus coronas multas in Virginis conspectu. Apoc. 5.

Basil. Seleu.

* * *

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.

Petrus fructus suauissimus ex amarissimo palmite exortus: seu hæreticorum filius malleus à cuna hæreticorum.

Miraculum ne, in filiis non inueniri, quidquid pietatis, aut nequitiæ in parentibus præcessit?

CVr excidendus palmes asseritur? Quia fructus non refert. Anselm. *Alia est enim vitis in amaritudinem conuersa*, sed non vera vitis. *Quomodo enim* (Augustin) *est vitis vera, quæ expectata, vt faceret vuas, fecit spinas?* Dic mihi obsecro, Quomodo est vitis mendax, aut palmes amarus, qui expectatus, vt ferret spinas, fecit vuas? Profectò naturæ miraculum reputarim, dum ex rubo dulcissimum vuorum botrum aspectarim exortum. Mentem expendo, ex parentibus iniquis assolent filij iniqui produci, igni vtique & palmite & botro præparatis; hoc naturale quidem est. At si videris ex parentibus iniquis prodoci filios virtute conspicuos, ornatos pietate, dixeris esse gratiæ prodigium. 7.

Anselm. August.

Si hæreticorum filius scribat curans simulare pietatem, ex amaritudine fructus è amarissima vite, seu impiis, perfidisque parentibus exortus ostentabitur. Pelagius nefarius diuinæ gratiæ osor, vt Ecclesiæ Patrem simularet pietatem, dum scribunt: epistolā ad Demetriadem Virginem immisit, in qua seruandæ virginitatis exhibet documenta. Ad quod argumentum confirmandum trahit Ægyptiæ fœminæ Iosephum diligentis historiam, quam impudicis verbis describit. Contra quem Orosius *l. b. cont. Pelag.* insurgens sic taxat hypocritam: *Ad Demetriadem puellam sacram homo inuerecundissimus scribere non erubuisti; docens, vt credo, reuerentiam castitatis sub stropha Iosephi, lasciuientis dominæ suæ, inopportunissimā obscœnissimo sermone texens; Quamquam hoc, quod neque aptè, neque decorè dicitur, tibi imputare non debemus, cui neque natales dederunt, vt honestioribus studiis erudireris.* Ex parentibus hæreticis quid Pelagius nisi impietatem didicisset? 8.

Hæreticus scribēs quasi necessariò exprimere debebat se ab hæreticis parentibus ortum.

Paul. Oros.

Iam menti vestræ stupendum gratiæ præsento miraculum. Thom. Lentin. ait, *Petrus Martyr Prædicatorum decus, Italiæ speculum, fidei pugil, ac propugnator egregius in Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocant, ciuitate Veronensi ex parentibus hæresi deprauatis traxit originē. Vt scilicet tanquā lux è tenebris, rosa de spinis, flos è sentibus ortus, tanto amplius reluceret in mundo, redoleret in Cœnobio, rutilaret in cælo. quod è parentibus mentis errore obcæcatis, atque corpore corruptis, gratiæ miraculo, decus virginū, atque de spinis, seu palmitibus siteis æterno igni deputatis botrus dulcissimus, siue Martyr inclytus esset profectus. Tametsi parētes* 9.

Fuit Petrus Martyr gratiæ miraculum, quia ex perfida vite botrus verax. Lent.

habuit hareticos, quorum vt institutione erudiceтur, & filium ratio admonebat, & puerum cogebat necessitudo: at nihilominus ita se mundum ab illorum seruauit erroribus, vt neque blandis parentum dolis, neque multa verborum frequentia, ad hareticorum sine colloquia, sine consortia, vel induci potuerit, vel compelli. Quid plura? *Cùm annos septem natus esset, & eum parentes interrogarent, quid in scholis didicisset, respondit, Didici, Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cœli, & terra visibilium omnium, & inuisibilium. A qua confessione* qui visibilium abnegabant Creatorē diabolo adscribentes, *neque minis, neque blandimentis vnquam abducere potuerunt.* O puerum serpentes commiouentem incunabulis?

10. *Gratia miraculum est, Mariam liberam circa consensum ad maternitatem, perisse filium in similitudinem serui, quin filius sapit Matris conditionē.* Isai. 7.

Tam prodigiosus gratiæ effectus est, filium parentum impietatem non trahere? Aptè dixit, *gratia miraculo* effectum, quòd Petrus parentum non ebiberit impietatem; quia inter augustiora miracula recensetur filius qui parentum conditionem non æmoletur. Isaias proclamat Regi Achaz, *Propterea dabit Dominus ipse vobis signū: Ecce Virgo concipiet, & pariet Filiū*, Isai. 7. Quódnam hoc miraculum? Porrò magnum erat signum Virginem concipere, & filium sine integritatis dispendio eniti. Attamen aliud miraculm ioibi contemplantur, nempe quòd non solùm Virgo, sed libera ad hoc ministerium alliciebatur. Multis certè vsus verbis Archangelus, vt Mariam alliceret ad consensum; nec antea Filius Dei carnem ex purissimo Virginis sanguine sumpsit, quàm ipsa liberè profaretur, *Fiat mihi secundùm verbum tuum*, Luc. 1. Ex eo igitur quòd libera Mater est Christi, miraculum id Doctor egregius contemplatur. Iam mentem expono. Electa erat Virgo vt pareret Filium in forma serui progressurum: *Formam serui accipiens.* Vnde mirum erat aliquid in Matre liberum inueniri. Nam, vt pareret seruum, seruiliter, & non liberè trahenda ad munus videbatur. Assolent enim filij parentum referre conditionem.

Luc. 1.

11. *Gratia miraculum, Mariam liberam circa virginitatis votū emittendum, enixam fuisse Iesvm, sub seruili forma.* August.

Ad meam excogitationem confirmandam Augustinum allicio aliud ad miraculum, vel idem planè alio ex prætextu libertatis Deiparæ circa voti virginitatis emissionem. Potuit enim cogi ad offerendam animi ac corporis puritatem. Attamen liberè, & spontaneè votum emisit. En miraculum Filium seruum, seu in similitudine serui apparens à libera Virgine progigni. Fatur Diuus lib. de sanct. Virgin. cap. 4. *Poterat & iuberi Virgo permanere, in qua Dei Filius congruenti miraculo formam serui acciperet. Sed virginitatem Deo dicauit illa, vt in terreno corpore cœlestis vita imitatio voto fieret, non pracepto, amore eligendi, non necessitate seruiendi. Ac sic etiam in ipsa fœmina, in qua formam serui accepit Iesvs, virginitatem esse liberam voluit*, vt scilicet gratiæ diuinæ miraculum appareret in fœmina liberè Virgine, sed filium in seruili forma pariente. Si miraculum est Iesvm libertatem Matris specie visibili non referre, & praui mores assolent faciliùs contrahi: quantum fuit miraculum gratiæ, Petrum cum lacte parentum impietatem non epotasse? Discant parentes vitæ puritati studere, vt filij sapiant vitis qualitatem.

Observat. III.

Ad illa verba:

Et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.

Petrum Palmitem quidem fructiferum sanctissimis Deus Religionis Prædicatoriæ exercitamentis excoluit, vt vberiores fructus & in persecutione hæreticorum, & in Martyrio produceret.

Edoceris, prius gladio sanctorum exercitamentorum te cunctas passiones superaturum, quàm ad Euangelicum munus, fideique tutamina procedas.

Ait D. Chrysost. *Etiam valdè boni indigent Agricola opera. Quis enim* (cum Aug.) *in hac vita sic mundus est, vt non sit magis magisque mundandus: Mundat itaque mundos, vt tantò sint fructuosiores, quantò mundiores.* Profectò quidam Euangelij Minister ad tam egregium munus deputatus à Domino est, vt eum priùs excolat diu religiosissimæ vitæ exercitamentis, quàm ad munus immittat. Exemplum in Petro Martyre exponam. A Domino assumendus ad Inquisitoris & Prædicatoris contra hæreticam prauitatem munus, sanctus cùm esset in seculo, ad Prædicatorum sanctitatis scholam gymnasium literarum celeberrimum, Ordinem illum adducit, vt exercitamentis illustrioribus se se ad conflictum cum hæreticis præpararet, morte crudelissima fidei dogmata asserturus. 12. Chrysost. August.

Curat igitur Pater palmitem fructiferum excolere. Nam *cum videret Adolescens Petrus* (ex Ierosolymitano Patriarcha) *se variis occasionibus ad malum inuitantibus, in mundo posse distrahi, decreuit Ordinem Pradicatorum ingredi, vt ibi Deo commodiùs vacaret, simulque literas, & virtutem perdisceret multo studio, assiduis vigiliis, meditationibusque, & orationibus. Cæterùm integritatem mentis & corporis, vti ab atatis primis initiis cœperat, ita semper illibatam studuit conseruare, atque in ea conseruanda proficere: vt virgo & mente, & corpore permanens nullum quidem vnquā mortiferi in se criminis contagium senserit. Erat omnibus amabilis, affabilis, atque magnam humilitatem in suis omnibus actionibus ostendebat. Delectabatur plurimum seruiendis infirmis, & reliquis misericordia opibus; quāuis vilia, & obiecta munera viderentur; hac tamen omnia singulari obedientia complectebatur, ita vt Marthā & Mariā in vtraque vita perpetuò imitaretur. Vnde eius deuotio plurimum accreuit adeo, vt magnoperè desideraret, pro Christo vitam & sanguinem profundere, & pro fidei Catholica defensione.*

13. *Sanctus Adolescens Ordinem Pradicatorū init, vt se omnino debellet, priusquam ad Inquisitoris, & Pradicatoris procederet certamina.* Leand.

14. *Postquam à Patre sic excultus ostenditur, vberrimus Inquisitor, & Pradicator fructus profert.* Lea. in.

Hisce exercitamentis excultus palmes vberrimos dilatator in fructus. Apostolicum enim emissum ad munus cum Iona cœpit inclamare, *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur. Quod non semel duntaxat* addit Patriarcha) *sicut Iona, sed multoties, & in multis*

Illustrans miraculis.

multis ita constat ei euenisse. Statim Apostolicus Prædicator cœpit miraculis coruscare. Muto vocem restituit linguam manu contingens. Auditoribus seruore Solis fatigatis precibus nubem impetrauit, quæ refrigerium corporibus attulit, vt animi possent dogmata salutis commodiùs percipere. Angustiori miro hæretico linguam frænauit, quàm muti dissoluerat; ne blasphemus fidei Mysteria conspurcaret. Adolescens desperatæ valetudinis meritis Diui sanatur. Parens Petri in extremis constitutus bicipitem expulit vermem. Curauit paralyticam fœminam septem annis vexatam. Mantuanam mulierem obitui proximam, proximiorem æternæ damnationi, quia peccata non aperuerat: vtrâque vitæ Martyr restituit. Denique

Inquisitoris munus obit.

Pontifex Summus Innocentius IV. cùm intelligeret Mediolani hæresum pestem plurimum grassari, habereque multos viros eruditos literis fautores, multosque Principes potentia armatos constituit Inquisitorem B. Petrum, confidens de eius sanctitate, literisque, & prudentia fidei causam ei conferens plenissimam ad id muneris potestatem. Tam sapienter se gessit Diuus in eo munere, vt breui tempore hæreses omnes ibi grassantes destrueret, & extirparet suis sanctissimis prædicationibus, exhortationibus, atque consiliis, &, cùm opus erat, punitionibus. Omnes fortissimè confudit hæreticos, queis vsque ad sanguinem restitit.

15\.
Petrus gladium, quo se omninò vicerat, conuertit in vomerem, ad Euangelij culturam.
Isa 2.

Vides Petrum priùs propriæ perfectioni curam impendentem gladium strinxisse, vt sese omnino vinceret, quàm ad Dominicæ hæreditatis culturam procederet. Isaias virum describerat, dum præclamat, *Et indicabit Gentes, & arguet populos multos. Et conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces*, cap. 2. An Verbum diuinum ad hoc carne induitur, vt edoceat homines gladios in vomeres, lanceas in falces commutare? Imò dignissimus fuit Incarnationis fructus. Diuino enim Magisterio perfecti viri prius superandis imperfectionibus gladij ac lanceæ ministerio student, quàm procedant ad vomerem, quàm tendant ad falcem, Euangelica gesturi ministeria. D. Nilus in

Nilus.

Ascet. *Tunc cæteri sunt excolendi, cùm omnes a nobis victæ sunt cupiditates: & nulli nos hostes ampliùs oppugnant, nec arma ad nos tuendos sunt ampliùs necessaria. Quemadmodum enim ad eos, qui egregiè pro virtute decertarunt, illa pertinet adhortatio: Conflate gladios vestros in vomeres, & lanceas vestras in falces, vt ad multorum vtilitatem animi à bellica exercitatione ad alios excolendos conuertant.* Potuisset Petrus dum sæculo commorabatur adolescens iam gladium in vomerem, iam lanceam in falcem commutare, qui nunquam fuit graui piaculo infectus. Attamen ad perfectionis properauit scholam, vbi certamina vitiis indicenda, virtutum æmulationi dicauit. Ideo ad rem culturæ procedens vberrimos fructus litauit Ecclesiæ.

16\.
Prodigo non prius prædicationis munus committitur, quàm fides defendenda actionibus ostendatur.
Luc. 15.
Ambros.

Post adolescentis Prodigi reuersionem, *Dixit Pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manu eius, & calceamenta in pedibus eius*, Luc. 15. Prius filius annulo ornatur, quàm calceamenta pedibus adaptentur. Quonam mysterio? D. Ambrosius, *Annulus quid est aliud nisi syncera fidei signaculum, & expressio veritatis? Calceamentum autem Euangelij prædicatio est.* Prius ergo synceritatis fidei documenta exprimuntur ex virtutum exercitamentis, quàm ad prædicationem Euangelij, eiusdemque fidei syncera defensionem, & illustre Martyrium procedatur?

17\.
Petro indicitur Martyrium, sed prius actionibus egregiis præparatur, vti Abraham ad filij, suique ipsius iugulationem.
Gen. 22.
Origen.

Abrahamo Dominus, *Tolle filium tuum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum mihi in holocaustum*, Gen. 22. Si fortissimus Patriarcha filium vnicum vulneraturus, séque simul compassionis Martyrio interempturus erat, cur tot vtitur moris, ex itineris longitudine? Certè, quia ad actionem difficillimam occisionis vtriusque egregiis erat virtutum exercitamentis præparandus. Differtur ergo effectus, vt affectus multi reddant virum ad dira immolationis certamina fortiorem. Origenes hom. 8. in Gen. *Per triduum ambulat Abraham, vt per totam viam cogitatio ibus discerpatur, hinc vrgente præcepto, illinc filij affectu reluctante. Vt per omnia hæc spatium certaminis accipiant hinc affectus, inde fides, illinc amor Dei.* Petro quidem Dominus Martyrium indixit, fautè Patriarcha Ierosolym. Porro Martyrium, & sepultura reuelata fuit viro sancto, antequam moreretur, atque ita pronunciauit Fratribus, dicens se manibus hæreticorum fore interficiendum. Cur Diuo Martyrium reuelatur? Certè *vt spatium certaminis acciperent affectus, fides, & amor Dei.* Mirum in modum cuncta hæc cumulantur in Petro ab ipso ingressu Religionis ex feruentissimo desiderio Martyrij, & ex omnium virtutum exercitamentis. Vt spatium diuturnius acciperent certaminis Petri quàm Abrahami affectus, fides, & amor.

18\.
Prius quàm Iesus Martyrium subeat, sanctissimis actionibus rutilans ostenditur.
Isa 9.
August.

De Christo Propheta, *Paruulus*, inquit, *natus est nobis, & Filius datus est nobis; & factus est Principatus super humerum eius*, Isa. 9. Quandonam Principatus super humerum factus, nisi quum Crucem deportauit, vt suffigeretur? Id autem non mox post natalitium effectum est: prius enim Dominus tibi nascitur, tibi viuit virtutum exempla exponendo, quàm Martyrij vulneribus consummaretur. Pulchrè D. Augustinus serm. 1. in Epiph. *Tibi nascendo Christus aduenit, tibi viuendo militauit*; & post hæc *tibi moriendo conflixit.* Diuturnis enim exercitiis virtutum sese ad Martyrij conflictum præparauit.

19\.
Petrus puer, adolescens, vir sese præparauit egregiis operibus ad Martyrium.
Quintil.

Petrus puer pietati litauit studium, adolescens Prædicatorium Ordinem iniuit, augustissima fidei, ac virtutum documenta exposuit. Tandem Martyrio illustrissimo coronatur. Liceat Quintiliani sententia roborare, qui *declam.* x. sic Marianum Militem commendauit egregium: *His ortus ipse procul ab omni contactu recesserat, pueriles quoque annos aliquo semper opere durando, sequi pecora primò, arcere gregibus feras, aliquid audere maius annis. Ludus fuit, rotare saxa, vibrare iactu sudes, saltus agitare venatu. Mox vigentibus lacertis, humum scindere, segnem futuris noualibus eruere syluam, sic effectum est, vt posset citò militare.* Profectò Petrus multa addidit puer maiora annis: adolescens propriam hæreditatem coluit, proximorum vir noualibus segnem syluam eruit. Sic effectum est, vt posset militare, vt cum hostibus horribilibus concertare valeret, eosque Martyrio illustrissimo.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Ego sum vitis vera.

Petrus non trahitur ad Martyrium, sed Christum lubens sequitur, persecutionis quærens certamina, mortis captans pericula.

Fortissimorum IESV *militum est, labores quærere, ad dira certamina properare.*

10. Strab. FAtur Strabus exponens verbum, *Ego sum vitis. Quasi diceret, Me præcedentem ad Passionem debetis sequi, quia ego sum vitis, id est, caput vestrum.* Si sequi debent Saluatorem, cur non præcipit, vt sequantur? Quia fidelibus seruis non est imperanda passionis participatio, qui se nunquam non existimant debitores. Me præcedentem ad Passionem debetis sequi.

21. *Petrus Martyr affectu pro fide occumbendi præuenit vulnera, properans ad ictus.* Lentin. Fidelissimum Petrum reor, qui toto affectu semper in laborum sustinentiam deferebatur adeò, vt properantibus hostibus ad vulnus lethale inferendum, ipse properantior ad sustinendum festinabat. Audieodus Patriarcha Ierosolymit. *Cùm viderent hæretici, se tantopere confundi prædicationibus, & disputationibus B. Petri, machinati sunt inter se, quomodo eum possent interficere; arbitrabantur enim, eo de vita sublato, liberè esse regnaturos. Porro anno salutis* 1252. *die Sabbati illius, quod est finis Quadragesimæ, diciturque Sabbatum in Albis, Athleta Christi de suo Cœnobio ad certamen fidei Mediolanum contendens, nitebatur præfixum terminum præuenire. Cùmque iter medium caperet, quidam hæreticus cruentus hæreticorum satelles pretio conductus, in agnum lupus, in mitem ferus, in pium impius, furibundus in mansuetum, prophanus in Sanctum ausu sacrilego incurrit, & de Christi Sacerdote victimam faciens sacrum illius caput ense ferit cruento, diráque illi semel atque iterum repetitis ictibus vulnera imprimit, & ad fratrem Dominicum Diui comitem aerem miserandis vocibus implentem, opémque implorantem, mox cruentus carnifex se conuertit, & quatuor illi lethalia vulnera inflixit.* Illud expende: *Nitebatur præfixum terminum præuenire.* Fidei defensor ad necem properat, festinat ad vulnera; & quia in Cœnobio pax, Mediolanum pergit, dira certamina requirens.

22. *Sebastianum imitatur Romam profectum, vt quæreret Martyrium, quia Mediolani erat pax.* Ambros. Cùm Mediolanum audio, alterius illustrissimi Martyris defensoris fidei recordor, Sebastiani scilicet. Qui quidem Mediolanensi pacifica vrbe dum commoraretur, cupiénsque miles pro fide viriliter decertare, Romam profectus est, vbi crudelitas in Christicolas desæuiebat. Audi Ambrosium ad Psalm. 118. Octon. 20. *Vtamur exemplo Sebastiani Martyris. Hic Mediolanensis vrbis oriundus est. Fortasse iam discesserat persecutor, aut adhuc non venerat in hac partium, aut mitior erat. Aduertit hic, aut nullum esse, aut tepere certamen. Romam profectus est, vbi propter fidei studium persecutiones feruebant.* Quàm iustè Sebastianus defensor fidei vocitatur à Caio summo Præsule! Quàm meritò Petrus fidei propugnator appellatus est ab integerrimo Tribunali fidei Diui solemnia celebrante!

Angelus ad Pastores, queis natum aperuerat Saluatorem propugnaculum Israelis, *Et hoc vobis signum: inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio*, Luc. 2. An non potuit molli in thalamo Ecclesiæ sponsus reclinari? Ita planè, sed elegit in præsepio, vilibúsque excipi pannis, vt verè hominum Protector ostenderetur ille, qui Martyrium iam à cunabulis requirebat præueniens Crucis tempus. Bernardus serm. 2. de Natiu. *Egreditur & cum paupertate, quæ in pannis vilissimis reclinatur, iam ex tunc, artissimis membris legem Martyrij præfigebat.* Ex eoque Protector hominum apparet, quod ad quærendum Martyrium properabat Petrus Protector fidei verè ostenditur, & Martyrij leges suo in corpore puer, adolescens, & vir ostentans, & ad vulnera properans exitialia. 23. *Christus se ostendit hominum defensorem, dum properat ad Martyrium à cunabulis. Æmulator Petrus.* Luc. 2. Bernard.

An Petrus fortissimos Ioannis Baptistæ conatus fuit æmulatus? *Factum est*, (ait Lucas) *vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius*, cap. 1. Quænam hæc exultatio? Profectò castitatis defensorem veracem se ostendit Præcursor, dum ad Martyrij certamina properare contendit. Pulchrè Chrysostomus, *Tanquam vinculum eius odiam*, (sic apud Suri.) *quatiebat matricem, in clausura naturæ insultabat calcibus, & clausis labiis vociferabatur figuris, talia matri dicens: Iniquè facis ô mater, quæ Martyrem Prophetam stringis?* Cur non sinis progredi ad Prophetæ certamina? ad Martyris victorias? Prophetæ Regi proclamabo, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, defensor vtique castitatis: & Martyrij vulnera præueniam; me quidem verum virtutis Protectorem ostentans. 24. *Petrus conatus Baptistæ æmulatus est, qui propè ut ad defensionem castitatis, & Martyrium, ex vtero prosiliens.* Luc. 1. Chrysost.

Protector Israëlis Moysi apparet in rubo. *Apparuitque ei Dominus in flamma ignis: Abscondit Moyses faciem suam, cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi*, &c. Exod. 3. Vbi Tertullianus *lib. adu. Gnost. cap.* 1. asserit Deum Israëlis Protectorem ad flammas, (quibus Passio figurabatur,) properasse, vt se verè Protectorem hominum ostenderet: suóque exemplo illustrissimos fidei defensores Martyres edoceret præuenire Martyrium, dum flammis immergitur ante Crucis instantiam. An non fides æstuat in rubo, patiente Saluatore? *Cùm igitur fides æstuat*, (ait Doctor,) *de figura rubi, Gnostici erumpunt, Valentiniani proserpunt, omnes Martyriorum refragatores ebulliunt.* Defensores fidei Martyrij quærant occasiones, vulnera præueniant. Petrus Martyr iustè Protector Tribunalis fidei, Patronus, 25 *Deus se defensorem Israelis ostendit ad flammas Passionis typum pergens ante tempus. Petrus fidei defensor verè, Martyrium requirens.* Exod. 3. Tertull.

Defensor appellatur, qui fortissimus properauit ad vulnera requirenda.

* * *

PARS

PARS QVARTA

CATHERINA SENENSIS.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput vigesimumquintum Matthæi perquire Tom.6. lib... Part. 1.

PROLVSIO.

DE prudentissima Virgine Catherina scripturus Raymundus Capuanus sic fecit exordium, *Fuit Catherina ex ciuitate Senensi, cuius pater Iacobus, mater verò Lapa, qui diligenter curabant, sanctè & religiosè liberos educare. Cum autem sciret, Matrem Domini votum virginitatis emisisse, ipsa æmulatrix vouit virginitatem.* Profectò Deiparens puellulam suscepit sub alas, eámque cœlesti magisterio sui expressit imaginem, vt mater Virgo sanctissima exsurgeret. Bernardus apud Richardum Laur. lib. 3. de laud. Deip. *Maria ratione voti castitatis appellatur Virgo virginum, quasi virginitatis fœcundæ signifera, & magistra. Ne enim,* (addit Richardus,) *ex oblatione virginitatis Mariæ maneret in sterilitatus opprobrio: sicut ipsa nouum fecerat in terra vouendo virginitatem; sic & in ipsa nouum fecit super terram, quia peperit Virgo Saluatorem.* Edocta ergo Catherina & virginitate purissima emicans obiicitur, & mira honoratur fœcunditate tot filiorum Virginum purissima Mater assurgens.

Ligni vitalis, siue Funiculorum, Fructus septimus. Raymúd.

Bernard.

Richard.

SECTIO VI.

Lampadis fulgores.

TEXTVS.

VERS. 1. SImile est Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso, & sponsæ. 2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. 4. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, &c.

IN

IN CATHERINAM

PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS CIRCA LITERAM.

EX LAMPADIS FVLGORIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Catherina puellula gradus scandit, dum Deiparæ præstat obsequium: subindicans, patrocinio, & ducatu Mariæ ad supremum perfectionis cumulum ascensuram.

Mirabiles planè ex affectu in Deiparam religiosæ mentis profectus.

1. Chrysost. EX D. Chrysostomi mente processio hæc Virginum ad sponsum quæritandum vtrumque, est ad ætatem rationis ingressio. Quàm felix anima, quæ infantilem IESV sponso, sponsæque Mariæ litarit ætatem!

2. *Catherina recitans salutationem Angelicam gradus ascendit.* Raymund. Fatur Raymundus, *Postquam cœpit Catherina annos quinque nata expedito gressu huc illúcque pergere, ascendens scalas domus suæ, in singulis gradibus genua flectens, salutationem Angelicam recitabat.* Semper ô virguncula, ascendes, perfectionis defeceris ad verticem ducatu Mariæ, cui qui primæ ætatis matutinum libat obsequium, illicò supremum perfectionis gradum attinget.

3. *Catherina infantili amore Virginem secuta, omne bonum inuenit.* Prou 8. Richard. Fatur Maria, *Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me*, Prou 8. Preme particulam *manè*. Expono de matutina illa ad ætatem rationis ingressione. Richardus Laurentius *lib. 2. de laud. Deip.* explicat de prima per Baptismi lauacrum infusione gratiæ. *Vigilandum est ad Mariam manè gratiæ, cùm primum fugatur nox peccati.* Vt exaggeratione hac innuat, mox post rationis auroram Deiparæ litandum obsequium. Visus mihi Auctor puellulam Catherinam mente euoluisse, quæ quidem quinque annos nata iam vigilans ad Deiparam ostentatur. Scandit ergo Catherina gradus, & inuenta Maria, omne bonum, omnia cœlestia munera inuenit. Qui manè vigilauerint ad me, inuenient me. *Qui vigilauerint*, (addit Richardus,) *propter me habendam, & inueniendam, inuenient me. Fœlix inuentio inuenire gratiæ inuentricem, qua inuenta, inuenitur omne bonum.* Si omne bonum inuenit Catherina manè rationis vigilans dum gradum primum scandit: quid post diuturnam tot annorum ascensionem?

Alibi Sapiens, *Qui vigilauerint ad illam, excipient eius benedictionem*, Eccli. 32. Adiicit Richardus, *Ideò iustus quilibet tradere debet cor suum ad vigilandum diluculo ad Dominam. Nam qui de luce vigilauerit, ad illam non laborabit diu, vel in vacuum. Assidentem enim illam foribus suis inueniet, paratam auxiliari ascendentibus.* 4. *Excepit Catherina Deiparæ benedictionem, ascendens puellula.* Eccli. 32. Richard.

Aptiùs adhuc argumento illud Sapientiæ exponam: *Qui vigilauerit propter illam citò, erit securus; quoniam dignos se ipsa circuit quærens, & in viis ostendit se illis hilariter*, cap. 6. Deipara sese hilariter Catherinæ in viis, seu gradibus perfectionis ostendit, vt eam è virtute in virtutem ad perfectionis verticem adduceret. Pulchrè addidit Doctor, *Qui citò vigilauerit ad Mariam, erit securus, quoniam dignos se, id est, mundos, & humiles circuens quærit. Et in viis suis, seu gradibus, quando ascendunt ad illius imitationem, ostendit se illis hilariter. Gradus sunt pietas, humilitas, charitas, veritas, & huiusmodi.* Prou. 3. *Via eius via pulchra, & omnes semitæ eius pacificæ.* Et Eccli. 24. *In me gratia omnis viæ, aut gradus, qui ducit ad vitam, id est, ad Filium meum, qui est vita,* & ad cumulum perfectionis. 5. *Deipara Catherinæ in gradibus apparet, vt adducat ad verticem.* Sap. 6. Richard.

Vis virgunculæ Catherinæ ex ducatu Mariæ exponam ascensus? Mirantur proculdubio Cœlicolæ, & proclamant, *Quæ est ista, quæ ascendit sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris*, &c. Cant. 3. *Maria ascendente*, (ait Laurentius,) *fumo aromatum, id est, virtutum eius in conspectu gloriæ Dei, inuenit gratiam coram Domino, clamantibus qui circunstabant: Quæ est ista, quæ ascendit? Statimque Rex egrediens de loco sancto suo exultauit vt gigas ad currendam viam, nimio ad Virginem peruolans desiderio.* An non meritò, dum videmus Catherinam virgam, seu virgunculam ascendentem scalam, seu de virtute in virtutem procedentem mirabundi inclamabimus: Quæ est ista, quæ ascendit? Raymundum audite, *Nacta annos sex, vidit in summitate, & fastigio graduum Christum Dominum vestitu, & ornamento Pontificali sedentem in Regali thalamo, & constipatum sanctis Apostolis Petro, Paulo, ac Ioanne. Christus autem Catherinam quasi subridens conspexit, ipsa autem virguncula multa cum reuerentia Christum Dominum contemplata est, atque in ecstasim eleuata. Ascendebat autem, scalas flectens genua in singulis gradibus Sæpe enim sublimis ferebatur, recitans salutationem Angelicam, & miraculosè, ita vt ipsos gradus non contingeret.* Ducatu enim Deiparæ non scandit, sed volat vsque ad sponsi thalamum, vsque ad perfectionis verticem. 6. *Ascendit Catherina Mariæ æmulatrix, vsque ad verticem, vbi sponsus IESVS expectat.* Cant. 3. Richard. Raymund.

Vnius castitatis profectus exponam, vt ex primi gradus ascensione ediscas scandentis progressus. Duce Maria, puellula Catherina, votum virginitatis emisit, vt in *Prolus.* vidimus. 7. *Catherina puellula, vti Agnes, vir-*

ginitatem prætulit voto commendis, à Deipara ducta. Maxim.

mus. *Votum*, (ait Raymundus,) *emisit virginitatis annos dumtaxat nata septem, atque se totam Virginis precibus commendauit, & vt sibi in sponsum impetraret filium suum, cui ipsa virginitatem suam offerebat voto emisso. Cum in ætate nubili constituta esset, dixerunt ei parentes, se velle vt viro nuberet, ipsa verò renitebatur, dicens, se alium habere sponsum: atque ideò plurimum à parentibus, & cognatis vexabatur.* Queis Virgo se prius asserebat tradendam gladio, quàm sponso morituro. En Agnetis purissimi æmulatricem puellulæ, de qua D. Maximus,

Maxim. *Christi virgines solam Virginem Matrem luminis subsequantur. Huius pedisequa Agnes magnum de se pudicitia excitauit exemplum, cùm virginitatem prætulit vitæ; omnémque à se amorem terrenum per amorem cœlestem expellens, trophæum Crucis Christi arripuit.* Catherina sequuta Deiparam Crucis IESV arripuit trophæa, multis acta persecutionibus, vt cœlestem relinquens, sponso terreno ligaretur. Post primum itaque gradum superatum ascendens puellula reliquos velut auolans scandit. *Crescebat*, (addit

Raymund. ille appositè,) *quotidie Virginis Catherinæ virtus, deuotio, & amor.* Quid mirum, si suprà Deiparæ perpetes admodum alas felicissima voliabat?

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Catherina puellula, virtute perfectissimam transcendit ætatem.

Puer Deo litans obsequium Dei, commendat potentiam; quia quod vltra naturam puerilem est, ab Authore naturæ esse dignoscit.

8. Origen. FAtur Origenes apud D. Thom in Cat. *Sensus omnium, qui receperunt verbum Dei, Virgines sunt.* Quorum alij primæua in ætate lampades virtutum succendunt, alij post diuturnam apud tenebras commorationem cœlestem tandem ferunctur in lucem. Mirabilis planè gratiæ cœlestis fulgor emicat, quoties puerilis ætas senilis canis ornatur ætatis.

9. O gratiæ prodigium Catherina, quæ quin-

Mirabilia gesta Catherina puellula. Raymund. que, sex, ac septem annos nata egregiis operibus cœlestis sponsi thalamum attraxit ad cunas! Ait Raymundus Capuanus, *Sex annos nata Catherina fuit valdè deuota, atque ad preces, & orationes fundendas maximè propensa, & in extasim sæpissime eleuata. Desiderabat plurimum ad mares nata in eremum se conferre, vt sanctorum Eremitarum vitam imitaretur, ibique degeret in solitudine. Decreuit, summo manè illuc pergere, panem portans: cùmque in speluncam quandam peruenisset, ibidem magna cum delectatione, & solatio se continuit, vacans orationi toto animi intentione, adeò, vt eius corpusculum sæpe à terra eleuaretur.* Rediit domum cœlitus monita, & eremum cupiens ad paternum habitaculum cogere, *de catero carnes non comedit, & vitam ducebat asperrimam, magno quidem in silentio, & nequaquam alicui manifestans, nec quidem parentibus. Afflictiones omnes ex propositione non nubendi excitatas patientissimè sustinebat, & tolerabat. Sed cùm aliquando pater vidisset eam orantem in abscondito loco, & Spiritum sanctum supra eius caput in specie columbæ, non amplius eam molestauit, vt matrimonium iniret. Desideranti autem plurimum Catherinæ Ordinem Prædicatorum, (sub virili indumento,) ingredi, apparuit D. Dominicus, pollicitúsque est ei fore, vt breui tempore Ordinem ingrederetur. Itaque postmodum maximopere se dabat ieiuniis & vigiliis, adeò, vt ferè ad nudum panem, & simplicem aquam victitaret, tam exigua quidem quantitatis, vt Medici assererent, Virginem miraculosè planè viuere. Dormiebat induta vestibus super nudas tabulas. Non solum tunicam laneam hærentem carni adferebat, sed cilicium, imò & ferream catenam, qua plurimum constringebatur. Somnus eius breuissimus, ita vt vix duabus noctibus integram horam prudens Virgo dormiret; eius Confessario asserente, quòd centum dies, ac noctes insomnes transegisset, si haberet cum quo de rebus cœlestibus colloqui posset. Ter quotidie se diuerberabat ferrea catena ad Dominici exemplum.* O senilem infantiam! Origenes in Cat. D. Thom. *Accipiunt Virgines lampades* Origen. *suas, id est, organa naturalia, & egrediuntur de mundo, & erroribus, & veniunt obuiam Saluatori.* Catherina autem egressa est sine lampade, quia vix naturæ organis fulciri videbatur, & iam supra naturam ostenditur eleuata. Gratiæ prodigium.

Fatur D. Ambrosius *lib. 1. de Virg.* puellulæ 10.

Agnetis virilem describens fortitudinem. *Non sic ad thalamum nupta properaret, vt ad supplicij locum læta Virgo processit: non intorto crine caput compta, sed Christo: non floribus redimita, sed moribus. Mirati plerique, quod tam facilè sua vita prodiga, quam nondum hauserat, iam quasi perfuncta donaret. Effecit denique vt ei de Deo crederetur, cui de homine adhuc non credebatur; quin quod vltra naturam est, de Authore naturæ est.* Qui aspexerit Catherinæ infantiam, asseret planè tantum virtutis oleum minimè exiguo posse naturæ recipi vasculo; vnde cogetur affirmare gratiæ miraculis adscribendum; *quia quod vltra naturam est, de Authore naturæ est.*

An Catherina Agnetem vicisset? Potentiam planè Authoris naturæ commendauit, tot vltra naturam puellarem actiones exercens. Ambros.

De Duce illo Hebræorum quem diuinæ po- 11.

tentiæ egregium ostentatores Patres appellarunt, textus ait; *Iosuë filius Nun, puer Moysis, non recedebat de Tabernaculo*, Exod. 33. Puer Tabernaculo firmus, piúsque hæresceit, cùm sit puerili ætati agnata distractio? O egregium diuinæ potentiæ assertorem! Porrò diuina potentia residet in puero. Ambrosius lib. 2. Offic. cap. 2. *Nec exibat de Tabernaculo iuuenis, cùm seniores longè positi diuina trepidarent miracula. Meritò vir huiusmodi euasit, vt sisteret fluminum cursus; & diceret: Stet Sol, & staret Sol.* Etenim in iuuene deuoto natura Authorem naturæ recognouit. Puer vltrà naturæ puerilis leges Tabernaculo hæresceit? Quod vltrà naturæ est, ab Authore naturæ est, obsequium Iosuë offerant creaturæ in ipso naturæ agnoscêtes Conditorê.

Puer Iosuë apud Tabernaculum tam piè, & deuotè degens Dei potentiam commendauit, in ipso quo Deum mirabilem residere ostendit. Exod. 33. Ambros.

Angeli, orato Domino, præcinunt, *Gloria in* 12.

Altissimis Deo, & in terra pax hominibus, Luc. 2. Ast pueri in Templo clamauerunt, *Osanna filio Dauid*, Matth. 21. Requiro, quænam perfectior laudatio? An Angelorum, qui Deo gloriam, pacem

Pueri clamantes Osanna, plusquam Angeli per-

Secretis Dei laudē, quia ostenderunt Authorem naturæ esse, quod vltra puerilem erat naturam. Luc.2. Matth.21.

pacem hominibus deprecantur? Quid Dei gloria expetibilius, propter quam Deus ipse operatur? Quid pace iucundius, quam assolet abundantia comitari, præcinente Dauide, *& abundantia pacis?* Crediderim tamen perfectiorem esse puerorum laudem ex eo ipso, quòd laudant; quia diuinæ potentiæ assertores existunt. Nam qui audierit pueros laudatores, Domino addictos, deuotos, modestos, cùm sit vltra naturam puerilem huiuscemodi obsequium; asseret Dei potentiam patenter exponi. Lyranus, *Diuinitas Christi fuit confessa ab Angelis confessione laudis ab hora natiuitatis. Sed laus illa fuit perfecta, quando pueri in Templo clamabant confitentes Diuinitatem Christi.* Quonam modo Diuinitatem profitentur, si Dauidis Filium affirmant? Certè, quia diuinæ potentiæ est documentum vltra naturam puerilem infantes illos deuotos efficere, ad laudandúmque Dominum allicere. *Quod vltra naturam est, ab Authore natura est.*

Lyran.

13\. Ideo Dauid, *Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem,* Psalm.8. Vbi Bellarminus, *Per infantes, & lactentes possunt intelligi ingens numerus Virginum, puellarum, & puerorum, qui in tenera ætate adeò perfectè cognouerunt gloriam Dei, & admirabile nomen eius, vt pro ipso mortem oppetere non dubitauerint.* In hoc sensu allegauit Dominus hunc Psalmum in Euangelio: Nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? *Matth.*21. Perfecta ergo Dei laus est puerula Virgo, aut puerulus quilibet Deum perfectè cognoscens, & oppetere, non dubitans mortem subire pro gloria Conditoris. Vndénam huiusmodi laus perfecta dicitur, nisi quia videntes virgunculam, aut puerum vltra naturam ætatis tam illustre Numini parantem obsequium, agnoscimus in ipso Authorem naturæ residere. O Catherinam toties expetentem pro Iesv vitam gladio, ignísque offerre! O puerulam toties asperitate vitæ quotidie morientem! Quàm illustre exhibuisti de Dei omnipotentia testimonium totiens ipsi posita in miraculum!

Perfecta laus ex virgunculis, ex infantibus, ex Catherina perfectissima, quia Deum omnipotentem maximè ostendit virtutibus admirabilibus fulgens. Psalm.8. Bellarm.

Observat. III.

Ad illa verba:

Prudentes autem acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

Virginis Catherinæ immortalis fulgor, ad cœlestia penetranda Mysteria, ad spiritum Prophetiæ.

Quia virginitati Dei occulta Mysteria, ac consilia reserantur.

14\. Ex nonnullorū mēte lampas fulgens æternum ex repositione, ac præparatione olei in vasculis, intellectus est cœlesti lumine immortali conspicuus, ad spiritualia quæque penetranda, ad cœlestium Mysteriorum reserationem, ad spiritum Prophetiæ. Quæ quidem arcana Numinis consilia solis assolent virginibus reserari.

15\. Cùm Dominus Discipulis innuisset se ab vno ex Collegio tradendum, *aspiciebant ad inuicem Discipuli hæsitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens vnus ex Discipulis in sinu* Iesv, *quem diligebat* Iesvs. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?* Ioan.13. Cur Petrus futurus Ecclesiæ Parens Ioannem non petit vt rogitet; sed rogat ab ipso, *Quis est de quo dicit?* Deberet profari, O Ioannes, Magistrum, à quo specialiter dilectus es, interroga, quinam sit eum traditurus. Non id, sed illud: *Quis est de quo dicit?* Si autem Petrus innuit posse id hominem manifestare, cur de se ipso non præsumit Ecclesiæ vertice? Profectò Petrus Ioannem Virginem recognoscens, prudentissimè ab eo curat Dei consilia circa permissionem peccati venditionis Dominicæ intelligere. Virginibus enim cœlestia consilia assolent reserari, quæ quidem, post nuptias Petrus penetrare non præsumebat. Hieronymus, *Ioannes recumbit super pectus, & quod Petrus, qui vxorem duxerat, interrogare non audet Dominum, Ioannem rogat, vt interroget.* Aptiùs dixisset, Ioannem rogat, vt exprimat, ex facta iam Virgini reuelatione. Hoc Petrus præsumere potuit, de virginitatis priuilegio. Attamen Ioannes Dominum rogitauit, vel humilitatis studiosus, vel quia non liceret homini loqui, quæ arcana verba audierat sine reuelantis Regis licentia.

Ioannes rogatur, vt aperiat Dei secretum, quod assolet solis virginibus reserari. Ioan.13. Hieron.

16\. Fatur Ioannes, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum,* &c. c.1. Tam distincta Deitatis narratio innuit planè Euangelistam totùm Mysterium specialissimo experimento penetrasse. Vndénam Ioanni tantum visus acumen? Ex virginitatis nunquam lampade moriente. Hieronymus, *Ioannes quasi Aquila in superna volat, & ad ipsum Patrem peruenit, dicens: In principio erat Verbum,* &c. *Exposuit virginitas, quod nuptiæ scire non poterant.* Preme verbum *scire*. Virginitas scit, nuptiæ interrogant quod non sciunt. Ideo Petrus post nuptias non sciens Ioannem scientem interrogauit: *Quis est, de quo dicit?*

Ioannes Virgo Deitatis Mysteria quasi post visū sciens, aperit. Petrus post nuptias non sciens, interrogat Ioannem scientem. Ioan.1. Hieron.

17\. Sibyllis virginibus quibusdam nouimus Dei consilium circa Incarnationis mysteria reuelatum fuisse, vt carminibus dulcisonis decantarent ad tanti muneris apparatum. Quærimus, num fœminæ illæ coniuges extiterint, an virginitate nituerint? Existimo planè virginitate floruisse fœminas, quibus Dei consilia reserata fuere. Pulchrè Hieronymus Sibyllæ nomen interpretans, ait: *Rectè consilium Dei sola scribitur noscere virginitas.*

Sibyllæ Virgines fuere, quia Dei consilia soli Virginitati reserantur. Hieron.

18\. Conceperat Elisabeth Domini Præcursorem, & Gabriel Deiparæ futuræ aperuit arcanum: *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua,* Luc. 1. Cur Mariæ Elisabethæ mirabilis conceptus reseratur? Asserit Bernardus *hom. 4. sup. Missus.* Quia Dei Mater. *Ideo conceptus Elisabeth denunciatur Mariæ, quia profectò debebat vt verbum mox diuulgandum vbique prius sciret Virgo per Angelum, quàm audiret ab homine. Ne Mater Dei à consiliis Filii videretur amota.* Attamen Diui venia, credidero Mariæ non reseratum Mysterium vt Matri Dei, quia cùm Angelus aperuit nondum Maria consensum expresserat, nec conceperat Saluatorem.

Mariæ vt Virgini reseratur Mysterium conceptus Elisabeth. Luc.1. Bernard.

Ideo

Ideo reor consilium Dei ei fuisse reseratum vt Virgini. Ad hanc mentem allicio illa Abbatis verba: *Quia profectò decebat, vt verbum priùs sciret Virgo per Angelum.* Quia virginitati assoleut cœlestia consilia manifestari.

19. Profectò Catherinæ virginitas tot fulgoribus emicuit, vt cœlestia ei arcana, occulta Christi consilia reseratentur. *Confidit planè in ea cor viri sui*, Prou. 31. Plura ex Raymundo carptim transcribam documenta. *Ad tantam familiaritatem cum Christo Virgo Catherina ascendit, vt non raro cum ea Psalmos diceret. Didicerat autem Virgo diuinitus literas absque institutore humano, ita vt intelligeret, quacumque legeret.* An Christus consilium vllum à dulcissima sponsa subtraheret? Sponsa ne Christi Catherina? *Apparuit ei Christus cum sanctissima Matre, & eam mirabili modo sibi desponsauit, & multa ei dixit familiariter.* Petrus Ioannem Virginem rogat, vt conscientiæ condiscipuli proditoris aperiat arcana. Catherinam quislibet idem poterat rogitare, cui conscientiæ hominum secreta patebant. *Orante enim Virgine, vt dignaretur sibi Dominus praestare hanc tantam gratiam, vt posset videre deinceps elegantiam animarum omnium, aut fœditatem, cum ipsa conuersantium, & ad se venientium; vt magis accenderetur ad curandam animarum salutem. Dominus eam exaudiuit, nec quisquam ferè postea ad Virginem accessit, cuius animæ statum non perwideret. Rogauit Virgo Christi patientis dolorum participem fieri. Vsque adeò progressus est in Virgine dolor, vt tandem inde Catherina de medio auferretur, seu moreretur. De qua re multi locupletissimi testes extitere: & ipsa etiam Virgo testata est, animam fuisse à corpore separatam, vidisseque essentiam diuinam, & secreta Dei, quæ nullo possunt verbis enarrari; vidisseque gloriam Sanctorum, & pœnas peccatorum tam apud inferos, quàm in locus purgatoriis. Durauit autem hæc à corpore separatio quasi horas quatuor.* Carthusiensi Priori Monachorum subditorum conscientias reseraauit, profante Priore ad Raymundum, *Si Virgo Catherina horum omnium audiuisset confessiones, non potuisset ad vniuscuiusque salutem dixisse accommodatius. Vnde mihi certò constat plenam esse spiritu Prophetia, & sanctum Spiritum per os Virginis loqui.* Longum esset, si singula essent documenta exponenda, quibus constat sponsi cor totum Virgini fuisse reseratum. O Virginitas Aquilonis luminibus cœlestia penetrans arcana, quæ non licet impuritati intelligere, quantumuis loqui.

Virgini Catherinæ fuere cœlestia Mysteria reuelata, diuina consilia.
Prou. 31.
Raymund.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Catherina iam non mulier, sed vir fortissimus: non fœmineæ deuotioni dat studium, sed egregiis Apostolicis exercitamentis operam impendit.

Assero, fœminas fragiles ex virtutum eleemosynæ, ac charitatis exercitamentis in fortissimos viros mutari.

20. Asserit Anselmus parabolam referri ad viros perfectos Ecclesiæ Principes, Prælatos fidelium subditorum. Et Strabus, *Virgines hæ sunt omnes Apostolici viri, qui se à luxu sæculi continent.* Horum lampades, Augustino authore *ser. 22. de verb. Dom.* sunt egregia opera ad subleuationem pauperum, ad salutémque proximorum pertinentia, iuxta illud: *Sic luceant opera vestra*, &c. Virgines hasce vides non cubiculo commorantes, sed ad publicum exeuntes, ad quærendum Dominum properantes. Amat vtique sponsus mascula à fortitudine ministrari.

Virorum est opus eleemosynæ.
Anselm.
Strab.
August.

21. Profectò virtus fœminea studet lacrymas profundere in Domini conspectu. At virilis fortitudo sese offert periculis, vt Domino proximos acquirat, vt succurrat egenis. Magdalena diuino amore saucia ad Iesum accedit, *& stans retrò, lacrymis cœpit rigare pedes eius*, Luc. 7. Petrus autem post negationem euigilans, *egressus foras, fleuit amarè*, Matth. 26. En peccatricem lacrymas in conspectu Domini profundentem, peccatorem autem egredi properantem. Cur Petrus egreditur ploraturus? Fœmineus spiritus curat deuotione placere, virilis autem Apostolicus animus à Domino recedit, vt pericula sustinens, tribulationes tolerans, possit eidem iam tria millia, iam quinque millia proximorum adducere. Chrysol. ser. 79. Mulieres ergo referunt pro Christo lacrymas: *Apostoli fortissimi diabolo superato, Christo victorias & triumphos referre curant hostibus victis.* Muliebri menti sufficias deuotionis lacrymas sponso litare. At virilis & Apostolicus affectus charitatis victorias, & triumphos satagunt reportare.

Fœminea fortitudo studet deuotioni, virilis autem egregiis erga proximos operibus.
Luc. 7.
Matt. 26.
Chrysol.

22. Taxant Discipuli Magdalenam pedes Dominicos vnguento pretiosissimo diruentem, quòd pedes inungeret, dum manus suas posset ad virile charitatis opus in succurrendis pauperibus potuisset exercere. *Potuit vnguentum istud venundari, & dari pauperibus.* At Dominus, *Quid*, inquit, *molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me?* Matth. 26. Preme verbum, *mulieri.* Ac si diceret, si adhuc mulier est, si muliebri animo prægrauatur, quid mirum consistat, vt ploret; flectat vt pedes vnguento profundat. Non omnibus mulieribus datum, virili animo operari. Si quando Magdalena exuat mentem fœmineã, virilem inducat, ad egregia Apostolico opera manus extenderet. Bernardus serm. 12. in Cant. *Nonnunquam ego, cum sederem mihi ad pedes Iesu mœrens, & offerens sacrificium spiritus contribulati, in recordatione peccatorum meorum; aut saltem ad caput, si quando starem, & exultarem in recordatione beneficiorum eius, audiui dicentes: Vt quid perditio hæc? causantes, quòd soli viuerem mihi, qui multis prodesse possem. Veriùm audiant excusantem Dominum, qui me quasi de otio incusant: Quid molesti, ait, estis huic mulieri? Mulier est.*

Magdalena fragilis pedes Domini iungit, fortem conuersa in verum manus exereret pauperes.
Matt. 26.
Bernard.

Anima fortis manum extendit ad pauperes. Prou 31.

23. Fatur Salomon, *Mulierem fortem quis inueniet?* An quæris mulierem, quæ possit cum hostibus decertare? *Manum fortis* Mulier *misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum*, Prouerb. 31. Si digiti fusum apprehenderunt, quónam modo suam manum ad fortia exeruit? Quia mulier hæc in virum conuersa virilibus operibus operam expediuit pauperibus, nens tunicas pr[illegible]auit; dum *manus suas extendit ad pauperem.* Bernardus citatus, *Mulier est* Magdalena, *non est* vir, vt putatis, qui possit mittere manum ad fortia, si quando de muliere in virum perfectum profecerit, poterit & in opus *perfectionis assumi.*

Bernard.

Catherina virilia opera erga pauperes, erga proximorum salutem. Raymund.

24. Quid motor mulierem Catherinam à cunabulis virili robore charitatis opera molientem. Sexu fragilis fœmina, vir mente robustissimus ostentatur. *Dominus sponsam suam Catherinam* (cum Raymundo loquor) *cœpit sensim trahere ad aliorum conuictum, & consuetudinem. Volebat enim eius opera vti, ad multorum hominum promouendam salutem.* Non iam mulier Domini pedes vnguento diluit, sed manus suas extendit ad pauperem. *Petiuit Virgo à parente, vt sibi concederet facultatem largiendi eleemosynas, vt ipsa vellet. Pater libentissimè concessit, domesticisque iussit, ne vlla eam ratione impedirent, etiamsi vniuersum absumeret patrimonium. Qua venia Virgo eleemosynas liberalissimè largiebatur non solùm iis, qui petebant ostiatim; sed etiam largas eleemosynas deferebat noctu ad illos, qui præ pudore non audebant interdiu mendicare. Ac domum rediens, tametsi clauderentur valuæ, sibi tamen miraculo patentes reperiebat. Quodam tempore Catherina toto corpore intumuit, vt nec pedibus consistere, nec à lecto surgere posset. Audiuit autem non longè degere viduam pauperculam, cum filiis, multa penuria laborantem. Rogauit ergo Dominum, vt tantas sibi vires suppeditare dignaretur, vt posset illi miseræ opitulari. Móxque summo manè surgens, tritico sacculum impleuit, & grande vas vitreum, vino, aliúdque vas oleo, esculenta quoque quæ inuenire potuit, cum iis omnibus deportauit in cellam. Etsi autem singula hæc per se potuit inferre in cubiculum suum: tamen vt omnia simul sola ferret ad viduam, impossibile videbatur. Porrò mulier, vir, inquam, fortissimus,* manus misit ad fortia, *attentat alia dextra, alia sinistra tollere, facit periculum, num omnia possit comportare. En autem Christi Sponsi virtute nil sensit ponderis. Posuit in domo viduæ, ostio mirabiliter patefacto.* Innumerabilia miracula excitat ad proximorum corpora subleuanda, animósque donandos medicamine salutari. *Et precibus, & monitis peccatoribus induratis impetrat compunctionem. Impetrauit auaro cuidam diuiti in piaculis obstinato cordis contritionem, & compunctionem; ad quam multis precibus diu Religiosi illum inducere non potuerant. Eandem gratiam, & misericordiam impetrauit duobus latronibus, qui ad supplicium ducebantur, qui non solùm peccata sua recusauerant plangere: verùm etiam Christum Dominum per viam incedentes nefariè blasphemabant.* Quid plura? Raymundus affirmat virginis fortissimæ gesta haud posse verbis explicari. *Si cuncta* (inquit Virginis Confessarius doctissimus) *corporis mei membra disertas vertantur in linguas, non sufficerent ad explicandum fructum animorum, quem attulit Virgo Christi. Vidi ego nonnunquam, vel mille & eo amplius vtriusque sexus homines, ad eam videndam, & audiendam confluere, eiúsque solo aspectu ita ob sua malefacta animo compungi, vt lugentes ad Confessarios properarent, quorum vnus ego eram, vt cum ingenti contritione peccata sua confiterentur. Quam ob causam Gregorius Romanus Pontifex mihi, & duobus sociis meis tam dedit absoluendi omnes ad Catherinam venientes, & confiteri volentes facultatem, quam habent Episcopi. Et certè multi monitu Virginis venerunt ad nos immanibus facinoribus implicati, qui vel nunquam fuerant confessi; vel nunquam Sacramentum pœnitentiæ ritè susceperant. Cùm mortua esset sine confessione mater Catherinæ, ipsa ad Dominum preces profudit, vt dignaretur matrem suam resuscitare; atque ita factum est, vixitque vsque ad annum octuagesimum nonum vitæ suæ.* Innumeros ægrotos valetudini restituit. Vnum pro mille recensebo miraculum. *Cum pestis in vrbe Senensi grassaretur, & vir quidam pius ea laboraret, accessit Virgo ad eum visitandum, dixitque, Matthæe, surge, non est iam tempus in lecto molliter cubandi; statimque vir ille pius sanus factus surrexit è lecto.* Hæ tuæ filiæ, ô Dominice, vestros robore superantes.

LIBER

LIBER SEPTIMVS, SERAPHICI.

PARS PRIMA.

FRANCISCVS.

PARAPHRASIS, ET COMMENTARIVS literalis ad caput vndecimum Matthæi, petendus ex Tom.3. lib.2.

Panegyrici Morales circa literam in Franciſcum.

PROLVSIO.

CVM video paruulum Franciſcum mox poſt conuerſionem à ſæculi vanitate confugere ad Mariam, Templum de Portiuncula reficere, & ornare, prima inibi Religionis Seraphicæ fundamina ſtatuere: agnoſco planè quàm Magnus erat obiiciendus. Præmitto D. Bonauenturam profantem, *Cùm perueniſſet ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo Eccleſia beatiſſimæ Virginis antiquitus fabricata extiterat, ſed deſerta tunc à nemine curabatur: videns eam vir Dei ſic derelictam, ob deuotionem feruentem, quam habebat ad dominam mundi, cœpit illic aſſidue pro illius reparatione morari. Hic humiliter cœpit, hic virtuosè profecit, hìc feliciter conſummauit.* Cœpit quidem hìc, Mariam ſupponens quaſi mirabilis ædificij Religionis fundamen. Profecit è virtute in virtutem vſque ad impeccabilitatem quodammodo. Conſummauit feliciter, & temporariam famæ, & æternam gloriæ felicitatem conſecutus. Hæc planè omnia ex Deipara, fante, *Qui operantur in me, non peccabunt, & qui elucidant me, vitam æternam habebunt*, Eccli.24. Exponit appoſitè Richardus Laur. *lib.2. de Deip.* Qui operantur in me tanquam ſuper fundamentum, ſiue propter me, vel in me, id eſt, ad exemplum mei, non peccabunt, ſiue impeccabiles quodam modo reddentur, quaſi ad primam innocentiã reducti. Et qui elucidant me, habebunt præmium in gloria æternitatis in præſenti, & in futuro. Franciſcus ſuper Deiparẽtis fundamẽtum

cœpit Religionis fabricam præcelſam extruere, ad exemplum Mariæ virtutes oſtentauit egregias verè eius deuotus, ſiue egregius imitator. Elucidauit ipſam, & Templum reficiendo, & imaginem Virginis ornando. Vnde quaſi impeccabilis redditus, & innocentiæ amictus ſtola, & volucribus & animantibus melior Adamus imperauit, ac demum & temporarij nominis, & felicitatis ſupernæ eſt æternitate donatus.

SECTIO PRIMA.

Paruulis reuelatio.

TEXTVS.

VERS. 25. IN illo tempore reſpondens IESVS dixit, Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. 26. Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te.

IN FRANCISCVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PARVVLIS FACTA REVELATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

In illo tempore reſpondens IESVS *dixit: Confiteor tibi Pater*, &c.

Chriſtus acceptus Gentilibus, non Iudæis, Franciſco ſuo dilectiſſimo dedit, acceptum fuiſſe cunctis hominibus.

Egregij planè eſt meriti, hominem cunctis hominibus acceptum, ac gratum eſſe.

1\. ILLO *in tempore, cùm voluiſſet Dominus,* (vti notat Anſelmus,) *Iudæos exprobrare, reſpondens, dixit:* Quid obiectum fuerat ei, vt adnotet Euangeliſta reſpondiſſe? Strabus, *Reſpondet tacitæ obiectioni, cur Chriſtum, quem Gentilitas recepit, Iudæi non receperunt?* An omnes omnibus indifferenter acceptabiles? Periander, *Nullus Princeps cunctis ciuibus gratus ſedit, nec vllus ciuis acceptus omnibus ſurrexit concinibus.*

Seraphica familia apud omnes accepta. Anſelm. Strab. Periand.

Profectò vni Franciſco Dominus reſeruauit, omnibus eſſe acceptum, ab omnibus & plauſu excipi, & feſtiuè commendari. D. Bonauentura ſic Franciſci hiſtoriam incipit explicare: *Vir erat in ciuitate Aſſiſij, Franciſcus nomine, cuius memoria in communi benedictione erit.* O IESV eximiam erga Seraphicum dilectionem! Quod ipſe Chriſtus aſſecutus non eſt, nempe acceptum eſſe omnibus ſuo chariſſimo reſeruauit amico, dans ei communi plauſu excipi, ab omnibúſque feſtiuis clamoribus venerabilem prædicari. 2.

Vnus Franciſcus omnino acceptus eſt, & Seraphicus Ordo. Bonau.

Dum colitur Franciſci feſtum, non vnius Præconis ſacri vox exaudienda, cuncti viri ac fœminæ, ſenes, ac pueri certatim vociferantur tanti Patris communis deliciæ magnalia proclamantes. Aptè de Franciſco ſcriberet Nazianzenus, quod de Athanaſio expreſſit. *Agite igitur omnes, ac mecum laudationis munus ſuſcipite. Facite, vt virtutes illius inter vos partiamini, ac præclarum inter vos certamen ineatis. Viri ſimul, ac fœminæ adoleſcentes, & ſenes: Sacerdotes, & Monachi.* Viri laudibus efferant virum fortiſſimum qui aduersùs mundum, & diabolum tot reportauit victorias, qui giganteis humeris, ne excideret, Lateranenſem ſuſtentauit Eccleſiam. Fœminæ laudent Claræ viraginis ſanctiſſimæ Parentem tot ductricis prudentum. Senes celebrent Adoleſcentem ſenilibus 3.

Omnes vno ore proferunt Franciſci magnalia, quia omnes ei debitores. Nazianz.

ſenilibus moribus, velut canis argenteis ornatum: ſenémque perfectiſſimum volucris vnicæ in morem ad nouitij feruoris iuuentam recurrentem. Iuuenes colant iuuenem virili pectore cuncta mundi illectamenta dimittentem, non ſolùm retibus, id eſt, temporariis bonis, ſed vt Zebedæi filij, patri renunciantem. Sacerdotes venerentur illum, qui humilitatis ergò noluit ſacerdotali dignitate ornari, ſed Sacerdotes longè ſuperans perfectione. Monachi denique concinant Religionis Seraphicæ extructorem illuſtriſſimum totius normam ſanctitatis. Quid mirum omnibus acceptum exiſtere, qui omnium illuſtrauit ſtatus?

4\. Quàm ſingularis commendatio eſt, Diuum omnibus eſſe acceptabilem! De Salomone Regum cunctorum celeberrimo ait Scriptura, *Magnificatus eſt ergo Rex Salomon ſuper omnes Reges terræ diuitiis, & ſapientia, & vniuerſa terra deſiderabat vultum eius*, 3. Reg. 10. Certè licèt ex ſapientia & diuitiis ſe Salomon cunctis Regibus ſuperiorem oſtendit: exiſtimo præponendum maximè cunctis, quia *vniuerſa terra deſiderabat vultum eius.* Ex mente enim Adami, *ideo deſiderabat vultum, quia cunctis fama, & nomen erat acceptum.* Quid ſi vidiſſet? quid ſi tributis ſubditos aggrauaret? Non omnes, quorum fama deſiderabilis eſt, vultus acceptus exiſtit. O Franciſci famam acceptam ab vniuerſa terra, ſed vultum admodum acceptabiliorem!

Salomonis fama omnibus erat accepta, ſed Franciſci fama & aſpectus, quia cunctis munificus. 3. Reg. 10. Adam.

5\. Chriſtus turbæ multæ Iudæorum acceptabilis dum oſtenditur, ſingulariſſimus inter Prophetas aſſignatur. *Turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſet, quia veniebat* IESVS *Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini*, Ioan. 12. vbi Theophylactus, *Occurrerunt ei cum gloria, maiorem illi impendentes honorem, quàm homini puro debeatur. Non enim vltra vt Prophetam habebant illum. Quem enim Prophetarum ſic venerati ſunt olim vnquam.* Itaque IESVM dum turba multa ſic accepit, oſtendit eum ſupra hominem æſtimare. Ergo dum Franciſcus non turbæ multæ vnius populi, ſed cunctis populis acceptus obiicitur, meritò Seraphinus ſupra homines prædicatur: *Maiorem impendentes honorem, quam puro homini debeatur.*

Magnũ eſt, vni populo acceptum eſſe Diuum. Quid Franciſcus omnibus acceptabilis? Ioan. 12. Theophyl.

6\. Seraphinum Franciſcum appellaui? Parum dixi, ſi ex communi acceptatione Deus quodammodò eſſe oſtentatur. *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus ſedens ſuper aſinam*, Matth. 21. Ad quæ pulchrè D. Cyrillus Ieroſolymitanus Catech. 12. *Nulli ſunt Reges: de quo igitur hoc dicit? Da nobis ſignum, quod alij Reges non habebant. Da nobis proprium ſignum Regis, cuius Regnum annuncias. Habet ſingulare ſignum Regis adſuturi. Solus Regum* IESVS *ſuper pullo aſini ſedit, & ſolemniter cum benedictionibus tanquam Rex in Ieruſalem ingreſſus eſt.* Si vnius ciuitatis Ieroſolymæ communis acceptio ſignum eſt Deitatis IESV: omnium nationum plauſus in Franciſcum nónne eum Deitatis egregium prædicat æmulatorem? Solus Franciſcus nudus obiicitur, pedes incedit non iam aſino vectus; & tamen ſolemniter cum benedictionibus tanquam Rex cœleſtis toto in orbe recipitur. O maxima Diui commendatio!

Plauſus Ieroſolymæ IESVM Deũ eſſe oſtentat: plauſus orbis oſtendit Franciſcum egregiũ eſſe Deitatis æmulatorẽ. Matth. 21. Cyrillus Ieroſol.

7\. Vt ſeſe Salomon mirificè ſupra cunctos extolleret, clamat, *Habebo propter hanc, clarita-*

Vt Salomon,

tem ad turbas, & honorem apud ſeniores. In multitudine videbor bonus, Sap. 8. Lyranus, *In multitudine ſubditorum meorum videbor bonus eis benefaciendo.* Tam difficile eſt, hominem multitudini eſſe acceptum, vt ſapientiſſimus Salomon conſequutus fuerit multitudini apparere gratus beneficiorum vi, & non omnibus, ſed ſubditis ſolummodo. Si igitur vides Franciſcum non ſolùm multitudini ſubditorum, ſeu Seraphici Ordinis filiorum gratiſſimum, ſed & cunctis ſæcularibus, Sacerdotibus, viris, mulieribus, ſenibus, pueris acceptabilem: apertè eum ſingulariter commendabilem duces, & eius beneficia omnibus expendi affirmabis.

Franciſcus multitudinĩ bonus apparet, quia omnibus benefacit. Sap. 8. Lyran.

8\. Aiebat ſcitè Tullius lib. 2. Offic. *Summa, & perfecta gloria conſtat ex tribus his: ſi diligit multitudo, ſi fidem habet, ſi cum admiratione quadam honore nos dignos putat.* Summa dixerim Franciſco, perfectámque gloriam adſcribendam, dum aſpicio eum à multitudine affici dilectione piiſſima. Quanta multitudini erga D. Franciſcum fides? An non eum admiratione cuncti digniſſimum honore Patrem Seraphicum proclamamus?

Perfecta Franciſci, eiúſque Ordinis gloria, ab omnibus commendari. Tull.

9\. Phariſæi videntes IESVM à multitudine proclamari, eíque acceptum videri, de victoria affectatæ laudis deſperarunt. *Phariſæi ergo*, (ait Ioannes,) *dixerunt ad ſemetipſos: Videtis, quia nihil proficimus. Ecce mundus totus poſt eum vadit.* A multis vnius populi Chriſtus honorabatur, & Phariſæi ſupremo eius honori inuidentes, aſſerunt totum mundum poſt IESVM accurrere. Quid ſi eundem aſpicerent à Iudæis & Gentibus vbique accipi? O Franciſci gloriam! Quem non ſolùm Aſſiſium, ſed & vniuerſus vere mundus vno ore mirabilem profitetur, & pia veneratur deuotione.

Poſt Franciſcũ Chriſti imaginẽ totus mundus vadit. Quid glorioſius? Ioann. 12.

10\. Acutè D. Chryſoſtomus locum illum interpretatus eſt hom. 65. in Ioann. *Videntur mihi hæc eſſe verba recte ſentientium, non audentium tamen palàm loqui.* Exiſtimat Doctor verba illa non ab inimicis profluxiſſe, ſed ab amicis, ab occultis Diſcipulis IESV. Nec enim hoſtes eum tam illuſtri panegyride efferrent. Nihil enim poterat auguſtius ad IESV honorem excogitari, quàm quod toti mundo acceptus exiſteret.

Quàm illuſtris panegyris eſt, Diuum omnibus eſſe acceptum: amiciſſimorum hoc genus laudationis.

11\. Hinc Plinius *in Panegyr.* ſic monet Traianum: *Huc aures, huc oculos intende. Ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes, nullíſque magis quam audientibus inſidiantes ſuſurros. Melius omnibus, quam ſingulis creditur. Singuli enim decipere, & decipi poſſunt: nemo omnes, neminem omnes feſellunt.* Quid pulchrius? Vis Franciſci illuſtriſſimas laudes ediſcere? Ne reſpexeris clandeſtinas filiorum ſuorum exiſtimationes, melius ómnibus quàm ſingulis credes. Roga viros, roga fœminas: teſtimonium à ſenibus, à iuuenibus, à pueris accipe. Sacerdotes, Monachos, Clerum adi: vniuerſi orbis ciuitates, oppida inire cura. Videbis planè cunctis acceptabile, ómnibus vna voce Diuum efferentibus. An vnum omnes fefellere?

Cum omnes laudant, certa, & euidens laus. Plin.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Confiteor tibi Pater, Domine cæli, & terræ.

Franciscus ad tantæ sanctitatis felicitatem euectus est incipiens à pauperum subleuatione.

Misericordia enim in pauperes viam aperit felicitati.

12. *Munificentia in omnes Ordinis Seraphici.* Ghisland.

ANselmus, *Confiteor tibi, id est, gratias ago, in te exulto.* Antonius Ghislandus, *De electionis mea felicitate, (quia miseris succurrendis adueni,) ad Messia munus, gratias ago.* Prima Messiæ actio pauperibus subuenire, ob quam eleemosynæ elargitionem futurus felicissimus, Patri exhibet gratias.

13. *Eleemosyna Francisco viam felicitati aperuit.* Bonau.

Meritò ergo Franciscum egregium Christi æmulatorem felicissimum futurum esse asseruero, dum video spiritualis vitæ opus ab eleemosynis inchoare. Fatur Bonauentura. *Quamuis lucrationum mercationis negotia exerceret, semper tamen misericordia & liberalitate erga pauperes propensus erat: adeò vt interdum se vestibus propè omnibus denudaret, vt eas pauperibus largiretur. Reuocatus à Christo à militia temporali ad spiritualem, vt in ea Dux fieret inclytus, & Princeps felicissimus: quadam die cùm equitaret per planitiem, quæ subiacet ciuitati Assisij, leprosum quendam habuit obuium, & ad deosculandum eum ex equo descendens accurrit. Cui cùm manus leprosus quasi aliquid accepturus protenderet, pecuniam cum osculo recepit. Statim autem equum ascendens, & se circumquaque conuertens, cum campus pateret vndique liber, leprosum illum minimè vidit. Admiratione repletus laudes cœpit Domino in gratiarum actionem decantare.* Cur profaris cum Christo: Confiteor tibi, Pater? Cur gratias refers, cùm pauperi succurris? Certè, quia se futurum agnouit *Principem felicissimum*, cùm se vidit viam inchoare ab eleemosyna, quæ quidem felicissimum constituit eum, qui se perfectionis itineri traditurus, pauperi succurrendo studium expendit.

14. *Franciscus feliciter inchoat bellū spirituale ab eleemosyna, quia dum manus extendit vt det, perit Amalech.* Exod. 17.

Mihi credite, eleemosyna viam aperit felicitati. *Cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israel. Sin autem paululum remisisset, superabat Amalech,* Exod. 17. Prima illa Israëlitici populi concertatio aduersùs Amalecitas exprimens quidem noua spiritualia bella à Francisco assumpta. (vocatus enim, teste Bonauentura, ad spiritualem militiam,) Moyses prudentissimi dat initium victoriæ ab eleuatione manuum; feliciter enim procedit in bello, qui ab eleemosyna certamina instruit. Sic mysticè Augustinus hom. 17. ex Quinquag. *Quando vni ex minimis Christi eleemosynam das, extendis manum, & vincitur Amalech.* (August.)

15. *Vt Loth à Sodoma exiret, & religiosa vita montem scanderet, necessaria fuit eleemosynæ elargitio, viam aperiens felicitati.*

Deputatus erat Loth, vt vrbem patriam dimitteret, viámque arriperet salutarem, montem scandens religiosæ separationis simulacrum. Vt tamen huiusmodi felicitate donaretur, sese totum pauperibus succurrendis exponit, eleemosyna viam felicitatis apertura. Duo Angeli sub peregrinorum specie Sodomam veniunt, *Loth cùm vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis*, Gen. 19. Cur peregrini excipiendi offeruntur prius quàm Loth viam arriperet salutarem? An vt peregrini eum à ciuitate abstraherent peritura? Aptius ad id munus sub Angelico vultu apparerent. Quare igitur sub specie pauperum ostenduntur? Credidero, quia ad felicitatis viam aperiendam, necessaria erat eleemosyna. Audi Chrysostomum hom. 5. ad cap. 19. Gen. *Loth in Sodomis habitabat, alio eius bene gesta non legimus. Hospitalitas in eo sola ex vsu veniens memoratur. Euadit ignes, euadit incendia, ob hoc solum, quod domum suam patefecit hospitibus. Hospitalem domum Angeli ingressi sunt,* vt scilicet opus eleemosynæ viam felicitati aperiret. (Chrysost.)

16. *Leprosus accipiens à Francisco eleemosynā viam aperuit felicitati eius sicut Ægyptius pauper Dauidi.* 1 Reg. 30.

Abiit olim Dauid, *& sexcenti viri, qui erant cum eo,* &c. *Et inuenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid, dederúntque ei panem, vt comederet,* 1. Reg. 30. Pauper hic à Dauide refectus tuti felicitati viam aperuit. Cibo enim viuificatus pauper Ægyptius exposuit se cum Domino suo Amalecita venisse, Siceleg incendisse, ægrotantem à Domino fuisse despectum. Quod quidem extitit Dauidicæ felicitatis initium. Peperit eleemosyna Dauidi in bello temporario victoriam. In spirituali concertatione fuit felicitatis initium Francisco leproso impendisse subsidium.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Confiteor tibi Pater, Domine cæli, & terræ, &c.

Gratias agit Franciscus pro temporariis bonis, queis pauper abundat, quia eadem bona liberalissimè omnibus elargitur.

Qui enim pauperi dat, retinet quod largitur, & multiplicat.

17. *Mira abundantiam Seraphici Ordinis in summa paupertate expenda.*

AGit gratias Dominus, quòd arcana cœlestia dignatus fuerit paruulis reuelare, cùm à sæculi sapientibus Procerıbúsque absconderit. Nilus eleemosynam vocitauit *mysterium arcanum.* Et certè arcanissimum mysterium esse profiteor, dum video euacuari marsupium, dum nummos pauperi impendimus, & semper plenum relinqui: absumi hydriæ farinam, & semper persistere plenam. Mysterium hoc absconditum est à mundi sapientibus, & diuitibus putantibus deficere diuitias, dum pauperi exponuntur.

18. *Reuelatum hoc mysterium paruulo Francisco, & diuitiæ semper abundant, quia semper dat.* Bonau.

Porrò paruulo Francisco arcanum hoc est reuelatum à Domino. *Pro qua,* (ait Bonauentura,) *magna erga pauperes liberalitate, & misericordia meruit sibi Christum apparere sæpe, atque laudare erga pauperes suos propensum animum, ac liberalem manum, nunquam vtique vacuandam.* Mirum planè,

Ordinem

Ordinem Seraphicum tanta professione paupertatis, (de qua inferiùs) tanta cœlitus abundantia donari, nunquam imminuta farina, nunquam oleo deficiente. Quod cùm aliquando mente euoluerem, ortum duxisse huiusmodi redundantiam inueni ab ineffabili Francisci erga pauperes liberalitate, cuius filij eius imitatores tam munifica manu omnia omnibus elargiuntur. Reuelatur paruulis, seu minoribus cœleste eleemosynæ mysterium. Nunquam enim deficit, quod impenditur piè: imò mirum in modum multiplicatur.

Hydria Rebecca semper plena, quia vacuatur ad sitientium refectionem: non sic hydria Samaritanæ.

19. Fœminam vnam, & alteram contemplor hydrias gestantes, Rebeccam & Samaritanam. Ab hac aquam petit Dominus egens, ab illa Eliazer Abrahæ famulus. Dominus ait, *Da mihi bibere.* Samaritana autem negauit aquæ refectionem, obiiciens, *Quomodo tu Iudæus cùm sis, bibere à me petis, quæ sum mulier Samaritana*, Ioan. 4. At Abrahami seruo petenti potum promptissimè Rebecca hydriam plenam aqua inclinauit, *Genes.* 24. Quónam quæsierim inuentu? Porrò Samaritana *reliquit hydriam suam, & abiit.* Rebecca autem post satiatos sitientes retulit domum hydriam aqua plenam. Quare Samaritana sine hydria reuertitur, Rebecca verò plenam portat? Memor hydriæ farinæ nunquam euacuatæ, respondeo, ideo Rebeccæ hydriam redditam plenam, quia ad sitientium refectionem euacuata est: Samaritanæ autem hydriam vacuam relictam, quia quod non datur, non solùm non conseruatur, sed perditur. Semper Francisci plena hydria, quia semper ad proximorum subsidia vacuatur. Confirmo ex Origene *ad cap. 4. Ioannis* profante, *Rebecca properans in brachium hydriam sumpsit, eique potum dedit. Quoniam ergo Rebecca hydria laude digna erat, ab ea non relinquitur. Illa autem Samaritana relinquitur, cum hora sexta esset.*

Ioan. 4. Genes. 24. Origen.

Non potest deficere, quod datur egentibus.

20. Legenti Minorum annalia patebit sæpè ad alicuius egestatis ablegationem exiguam Fratrum annonam pauperibus impensam fuisse ab eis Præpositis, quibus hæc mysterij eleemosynæ facta fuerat reuelatio; qua quidem elargitione hydriam plenam redditam fuisse ad vberes Fratrum sumptus; nam quod datur, imminui non potest. Testor Iobum, cui dictum à famulo, *Ignis de cœlo cecidit, & tactas oues, pueròsque consumpsit*, cap. 1. Tacet vir patientissimus, nec conqueritur sciens, planè oues minimè posse deperire quoad effectum, quia sciebat ex ipsarum lana vestes nudis pauperibus factas fuisse. Chrysostomus *hom.* 3. Si ego solus *indutus essem* ex lanis ouium, *dolerem iustè. Etiam autem pauperes induebantur? Numquid poterit Deus pauperes despicere. Reddet centuplum. Neque enim per auaritiam oues acquisiui.* O Franciscum nunquam auaritiæ piaculo obnoxium! Oues accipis, vt tibi, & tuis, ac simul pauperibus cunctis vestes efficias: nunquam deficient oues, quibus subsidium proximis præparatum est. Tabitæ in morem plenus eris *eleemosynis, quas faciebas.*

Iob 1. Chrysost.

Religio Francisci semper diues, quia semper & diuitibus, & pauperibus omnia expendit.

21. De Bercellai Galaadite sic textus sacer: *Erat autem Bercellai Galaadites senex valde, id est, allogenarius: & ipse præbuit alimenta Regi, cùm moraretur in castris: fuit quippe vir diues nimis*, 2. Reg. 19. Preme particulam *fuit*. An fuit diues post impensum Dauidi exercituique eius subsidium? Certè semper fuit diues, qui erat senex valde. Nunquam diuitiis plenus non fuit, qui animum ita munificum fouebat. An quod Regibus, quod Ducibus, quod militibus datur, obnoxium etiam non est imminutioni? Profectò senis diuitis animus ostentatur munificus admodum, qui non solùm pauperibus, sed & diuitibus subsidia largiuur. En Franciscum Ordinémque Seraphicum, non solùm pauperibus dantem, sed & cunctis vel diuitibus omnia largientem. Vnde post tantam senectutem adhuc diues Religio; *quia non potest Deus pauperes suos despicere*, omnia pauperibus impendentes.

2. Reg. 19.

Dicebat aliquando Diuus, ô Fratres, omnia exponite egentibus, nihil abscondatis. Quod exponitur, augetur: minuitur, quod absconditur. Hæc talentorum parabola. *Qui quinque talenta acceperat, operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui*, Matth. 25. Spiritus Francisci, pecunias recipere non vt suas, sed vt Domini sui, quidem eas minoribus impendit non ad seruandum, sed ad exponendum ad necessarios sumptus. Quonam modo non solùm non imminuuntur pecuniæ, sed & increscunt tanta absumentium Fratrum multiplicatione? Profectò, quia non asseruantur, sed omnibus exponuntur, sicuti pecuniæ lucris addictæ, quæ dispersione increscunt. Omnibus dat Franciscus, & ab omnibus accipit redditus largitatis. Vnde quod dat, recipit, & nunquam deficiunt thesauri, qui nunquam sepeliuntur. Cecinit D. Alcimus *lib. ad soror.* 22.

Franciscus exponendo diuitias omnibus, nunquam eget quia quod datur crescit, imminuitur, quod seruat. Matth. 25. Alcim.

——Pars auget, & altera sumpta

Imminuit retinens, quas sola eleemosyna seruat.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Francisco Christus reuelauit suæ Passionis mysterium, vt IESV labores præsidium existerent patienti.

Alleuat enim nostros labores laborantis Domini meditatio.

23. ABscondisti hæc? id est, (ait Anselmus) *Sacramentum mei aduentus, & passionis.* Hoc mysterium Deus paruulis reserauit ad eorum tribulationis præsidium. Ex paruitate vestra acti laboribus conquerimini? Aspicite Christum Dominum laboribus, grauioribus quidem, actum, & leuamini illicò afficiemini.

Anselm.

24. Hoc præsidium Francisco innumeris laboribus tentando Dominus exposuit. Bonauentura, *In oratione positus* (illicò post nouam militiam perfectionis assumptam) *cùm esset*

Christus Francisco Cruci suffixus appa-

ruit, vt eum aduerſum labores roboraret innumeros. Bonau.

Franciſcus, apparuit ei Chriſtus Cruci ſuffixus, atque ex tunc maximè cœpit in eo vigere ingis recordatio paſſionis Christi tam vehementis quidem, vt vix poſſet ſe a lacrymis temperare, quin copioſiſſima lacrymarum vnda ex oculis eius profluerer. Cur ſub Crucifixi forma tyrom militi Dominus oſtentatur? Plurima, vt qui incommoda paſſurus erat, innumeriſque tentandus incommodis præſidium haberet præſentiſſimum, quo labores facilè temperaret. Etenim paſſionis Domini meditatio ſi lacrymas deuotionis excitat, vt accidit Franciſco, lacrymas ex laboribus ac incommodis excitatas abſtergit.

25. Lazarum ſuſcitaturus Dominus, accedit in Bethaniam, à Magdalena & Martha, multiſque Ieroſolymæ ciuibus exceptus eſt. IESVS *ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes: infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum*, &c. *& lacrymatus eſt* IESVS, Ioan. 11. Cur lacrymatur, cùm infremit Dominus mox amicum ſuſcitaturus? Ex mente D. Zenonis ſpeciem obiicit Cruci ſuffixi dum infremuit, dum lacrymatus eſt, quia obiit Dominus (vti Apoſtolus ait) *cum lacrymis, & clamore valido.* Quare autem ſpeciem crucifixi oſtentat? Certè, vt Magdalenæ plorantis amiſſi fratris ex grauiſſimo incommodo laborem temperaret. *Flebat Deus* (ait Doctor) *quo ſororum fletus, & labores temperaret.* Quis enim ex temporario vulnere gemitus edat, qui mente Dominum ſuffixum aſpiciat?

Se oſtendit ſororibus Lazari ſub Crucifixi vultu, vt eas à laboribus eriperet ex obitu fratris. Ioan. 11.

26. Fatur Dominus, *Ego flos campi*, Cant. 2. Vbi ex mente Bernardi *ſermon.* 47. Chriſtus in Caluariæ monte ſuffixus Cruci innuitur. Profectò inibi Chriſtus potiùs apparuit ſpina, quàm flos. Quàm appoſitè ſe florem, non ſpinam eſſe proclamat, qui dum ſuffigitur Cruci iam Caluariæ aſperitatem floridiſſimum conuertit in campum. Hominibus iam laborum ſpinæ flores erunt, ſi accurrant ad Caluariæ verticem, vt me ſuffixum intueantur. Pulchrè Abbas. Ego flos campi. *Qui diligit me, veniat in campum, non refugiat mecum, & pro me inire certamen.* Non exiſtimet ſe trahi ad torrentem ſpinarum, ad montem infœcundum. Ad campum veniet flores collecturus, nam qui Crucifixum intuetur Dominum, pro floribus ſpinas laborum odorifero legit in campo.

Videntes Dominũ Crucifixum floridum mutantur ad campũ; quia coram IESV ſuffixo nulla laborum ſpina. Cant. 2. Bernard.

27. Ad victimam adducendus Agnus cœleſtis chlamyde coccinea, qua circundatus eſt, exuitur. An extracta fuerit à capite ſpinea corona? Reſpondet Origenes homil. 35. Matth. *De chlamyde ſcriptum eſt, quod denuo ſpoliauerunt eum chlamydem coccineam: de corona autem ſpinea nihil tale Euangeliſtæ ſcripſerunt.* Quare ergo ex coronationis apparatu chlamys extrahitur, corona ſpinea relinquitur. An non ſpinis hominum labores deſignantur? Ita Doctor. Ergo neceſſariò apud Dominicum caput remanent ſpinæ laborum noſtrorum, dum ad Crucem pergit; quia obiecto nobis Crucifixo Domino laborum pungentibus ſpinis haud iam poſſumus vulnerari. *Ego* (inquit) *arbitror, quod ſpinea illa corona conſumpta eſt a capite* IESV, *vt iam non ſint ſpinæ noſtræ antiquæ, poſtquam eas a nobis abſtulit* IESVS, ſuffigendus vtrique Cruci. Quare Crucifixi ſtigmata in Franciſci corpore impreſſa conſpiciuntur? Profectò in laborum, quos paſſurus erat, armamentum. Cùm incipit laboribus affici Chriſtus Cruci illigatus, Diuo obiicitur, vt confirmetur laboribus tentandus: cùm proficit ſtigmatibus inſignitur, vt aduerſùs acriora certamina poſſit roborari. Tribulationi addictus ad Caluariæ montem accurre, in paradiſo recipiendus, flores collecturus ex laborum tuorum ſpinoſo torrente.

Pergens IESVS ad Crucem neceſſariò noſtrorũ laborum ſpinas abſumit. Non enim pati poteſt Crucifixum aſpiciens. Origen.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Labores, improperia, perſecutiones, quibus miles tyro Franciſcus actus eſt, perſpicuum teſtimonium eiuſdem ineffabilium profectuum ſpiritualium extitere.

Laborum ſuſtinentia viros aptos beatitudini efficiunt, præparant ad augusta.

ADbuc hæreo Anſelmi expoſitioni: *Abſcondiſti hæc, id eſt, Sacramentum paſſionis, à ſapientibus ſeculi, & reuelaſti paruulis.* Exiſtimant ſeculi ſapientes tunc infelicitate nos affici, cùm laboribus agitamur: túncque felicitate donari, cùm pace fruimur hoſtium certamine quieſcente. Profectò paruulis, ſeu ſpiritualibus viris reuelatur, eos felicitate vera frui, qui innumeris tribulationibus defatigantur. 28. Anſelm.

Paruulus Franciſcus hoc arcanum agnouit, hoc myſterium calluit. Vnde actus laboribus gratias agebat, ac ſi tribulationũ ſuſtinentia ineffabilem eius profectum, feliciſſimum curſum præſignarent. Audi Bonauenturam, *Cum intenderet operi maximo cum feruore, adeo vt tanquam extra ſe poſitus ab omnibus iudicaretur; pueri per vicos eum ſubſannabant, & nata etiam grandiores irridebant. Itaque vir Dei Franciſcus multa initio conuerſionis ſuæ pertulit opprobria non ſolum ab extraneis, verùm etiam à propriis parentibus, qui eum conabantur a ſancto inſtituto reuocare. Cùm autem, vt commodiùs diuinam meditationi vacaret, ad ſolitudinem quandam iter faceret, occurrerunt ei latrones, qui percontati ſunt, quiſnam eſſet? ipſe verò reſpondit, Præco ſum magni Regis. Quod cùm audiſſent latrones, arbitrantes eum dicere de terreno Rege, indignè virum ſanctum tractarunt, multiſque iniuriis, & ictibus affecerunt.* Tantæ ne cœleſtibus iræ? Militem ſic ô Domine tyronem affligis? Profectò neceſſaria Diuo tot tribulationum certamina, quia auguſtis profectibus miris felicitatibus exercebatur. Etenim laborum ſuſtinentia viros præparant ad auguſta: tribulationes aptos efficiunt beatitudini. 29.

Franciſcus laboribus ſpreto agitur, in futura auguſta felicitatis documentum. Bonau.

Cùm

30. *Necessaria afflictiones ad angusta quaque.* Genes. 15.

Cùm andisset Abrahamus semen suum peregrinum futurum in terra, seruituti addicendum, affligendúmque annis quadringentis; Genes. 15. nullas preces adhibuit. *Scito* (ait Deus) *pranoscens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra.* Preme particulam, *scito pranoscens.* Si scit prænoscens, cur non petit à Numine, vt tantam cladem à semine auerteret: sicut sciens prænoscens Sodomitarum exitium, enixè deprecatus est, *Genes.* 18. Quare? Adilcit Dominus, *Verumtamen gentem, cui seruituri sunt, ego indicabo, & post hac egredientur cum magna substantia,* ibid. Si egressio Abraham placebat, necessariò circa labores, ac tribulationes conticuit; quia aliter non fieret idoneum semen Abrahæ ad felicitatem, ac beatitudinem, quæ illum manebat infallibiliter, Domino promittente. Sic noster Lorinus *ad cap. 6. Act. n. 6.*

Genes. 18.

31. *Franciscus, vti Moses abnegans se filium hominu, & ideo afflictus, Dei filius efficitur.* Hebr. 11. Chrysost.

Moyses filiæ Pharaonis putatus filius, Regiam dimisit, ad fratrésque Hebræos remeauit. *Negauit se esse filium filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei,* Hebr. 11. A Regia discedis, vbi redundas commodis, & ad incommoda subeunda properas? Chrysostomus, *Maius ergo bonum est afflictio, in quam se conicit ex Regia.* Maius profectò, quia ex filiæ Regis filio pergit quodammodo ad Deitatem; factus enim est Deus Pharaonis. Annon maius bonum afflictio, ob quam ex filio filiæ Regis homo quasi Deus efficitur Pharaonis? Afflictio planè præparat ad augusta. Quid mirum Franciscum ad afflictiones properare, séque filium abnegare Bernardonis coram Episcopo nudatus, si abnegans se hominum filium despectus à cunctis est profaturus, Pater noster, qui es in cœlis. Mains ergo bonum afflictio, quæ Franciscum ex hominis filio Dei filium effecit.

32. *Persecutio caelū, è quo in caelū supremū tendimus.* Dan. 3. Chrysost.

Fatur Nabuchodonosor tribus Hebræis Adólescentibus in succensa fornace constitutis, *Sidrach, Misach, & Abdenago serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis,* Dan. 3. Ad quæ bellè Chrysostomus hom. 8. in cap. 4. ad Ephes. *Ex qua* (fornace) *ita exierunt, tanquam qui prodierint è cœlo.* Videntur sibi è cœlo ad terram descendere, quia quanto melius ac superius terrâ cœlum, tanto melior incolumitate tribulatio; quia ex tribulatione ad augustissima properatur. Vnde existimabant Hebræi ex fornace tanquam ex cœlo tertio, vbi arcana viderant Incarnationis, ad supremum verticem Empyrei eleuandos.

33. *Querebat Franciscus inibi cōmorari, vbi persecutioni. bus afficerentur, ad Ordinis incrementa augustissima.* Bonau. Matth. 10.

De Francisco eiusque filiis sic D. Bonauentura, *Multa quidem sanctis viris in diuersis partibus orbis inferebantur conuitia tanquam personis despicabilibus, & ignotis. Verùm amor Euangelij Christi eos adeo ipsos patientes effecerat, vt quærerent potius ibi esse, vbi persecutionem paterentur.* Audierant à Domino, *Cùm vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam,* Matth. 10. Euangelij ne ministri imbelles terga dabunt periculis certaminis, & effugient afficiendi vituperio? Certè non fugere iubentur, vt incommoda persecutionis vitare possint, sed vt aliis nouis incommodis defatigati valeant. Vnde verbum illud, *Cùm vos persecuti fuerint in ciuitate vna,* hunc sensum admittit, si vulgariter liceat explicare: *Quando os acabaren de perseguir en vna Ciudad, buscad otra asir de nueuo perseguidos.* Et quidem aptè fuga imperatur, quia plerumque persecutionis finis initium est eleuationis, & honorificentiæ. Cur igitur Franciscus à persecutione in persecutioné tendere curat? Crederim, quia ineffabiles Religionis suæ progressus subodoratus, volebat præmitti vti fundamina necessarios labores. Adicit Bonauentura, *Sed sicut tandem eorum virtus, & sanctitas magis magisque eluceret, etiam ipsi infideles, & hostes Christiani nominis eos honore maximo persequebantur.* Vis summos Francisci labores obiiciam? Aspice seraphici Ordinis incrementa, quæ ex Patris incommodis duxere exortum. Bonau.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et reuelasti ea paruulis.

Franciscus paupertate summa curauit Christi consanguinitatem adipisci. vbi de stigmatibus.

Equidem paupertas homines Dei consanguineos efficit.

PAruulis, id est, pauperibus cœlestia mysteria reuelantur. De Incarnationis mysterio pauperibus reuelato speciatim Anselmus exposuit. Quid cum paupere Incarnationis arcanum? Ex Augustini mente ob Incarnationis mysterium homines ad Dei propinquitatem, & consanguinitatem eleuauit. Speciatim ergo pauperi reuelatur secretum consanguinitatis huiusce, quia & pauperes Dei consanguinei efficiuntur inopia. 34. *Nobilissima seraphici Ordinis nuditas.*

D. Bonauentura, *Audiens Franciscus verba illa Domini: Nolite portare aurum, neque argentum, neque in zonis pecuniam, neque in via peram, neque duas tunicas, neque calceamenta,* Matth. 10. *dixit, Hoc est, quod cupio, hoc quod totis præcordiis concupisco. Soluit proinde calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram, & pecuniam execratur, vnica contentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem sumit, omnem sollicitudinem cordis apponens in huiusmodi Domini verbis seruandis.* vt in Ordinis institutione patebit aspicienti. Hinc existimo Diuum sic ad Christi consanguinitatem accessisse, vt ipse Christus propriæ ei nobilitatis stemmata, seu stigmata communicarit. 35. *Franciscus ad IESV cōsanguinitatem accessit ex summa paupertate, vt patet ex stigmatum sacrorum impressione.* Bonau.

Iacob olim ad eas se voluntariæ paupertatis excitauit angustias, vt in baculo Iordanem transiret, *Genes.* 28. Quod inferiùs rediens exposuit, *In baculo meo transiui Iordanem istum.* Cur adolescens in tam strictæ paupertatis se redegit incommoda? Certè vt paupertatis suprema nobilitate ad Christi futuri consanguinitatem præpararet. Rupertus lib. 3. in Genes. cap. 21. *Fide paterna expectans Iacob, quod de semine suo salus mundi, & omnia gentium benedictio nasceretur.* Si expectabat futurum id ex fide paterna, quid opus fuit se ad strictæ paupertatis angustias cogere? Quia excogitauit tam augustæ consanguinitatis gloriam non posse nisi ex voluntaria paupertate profluere. Si Iacobus Domini ad consanguinitatem eleuatur ex 36. *Franciscus strictioris paupertatis angustias, quàm Iacob se excitauit, vt cū Christo consanguinitatem iniret.* Genes. 28. Rupert.

solius

solius baculi gestatione: quid Franciscus, qui (teste Bonauentura) *vel baculum deposuit?*

37. De hisce paruolis Euangelicis fatur Salomon, *Ne attingas paruulorum terminos, propinquus enim illorũ fortis*, Prou. 23. LXX. *Qui enim redimit eos Dominus, validus est.* Et quis redimit eos, nisi Christus? Hic paruulorum *propinquus*, siue (vti Iansenius interpretatur) *consanguineus.* O superbam Dei sanguine paupertatem! O Franciscum paruulum ex humilitatis affectu. Cœlesti prouidentia minorum minimus exsurgis, ne ex consanguinitate tam augusta superbia distraheteris. *Nobilis re veru titulus paupertatis*, ait Bernardus epistol. 23. qui Christi sanguine nobilitari meruit.

Paruulorũ, sed Minorũ Saluator cõsanguineus est.
Prou. 23.
Iansen.

38. Quónam precor consanguinitatis gradu Franciscus pauper cum Domino copulatur? Quo maior paupertas, eo adstrictior propinquitas. Ergo se se omnino temporariis exuens Franciscus, frater Domini vocitabitur. Bonau. ait, *Vt Franciscus firmiùs in proposito suo, constantiúsque perseueraret, accedens ad Episcopum Assisij, renunciauit apud eum omnibus bonis terrenis, & continuò depositis omnibus vestimentis, restituit ea patri. Admirando feruore, spiritu ebrius, totus coram omnibus denudatur. Sic igitur seruus Altissimi nudus relictus est, vt nudum sequeretur Christum*, iam vtique fratrem: & posset veraciter inclamare, *Pater noster qui es in cœlis.*

Franciscus Patris æterni filius, Christi frater ex paupertate insurgunt.
Bonau.

39. Quanta paruuli Francisci gloria ex huiusmodi cum IESV propinquitate. Ad Regem Ezechiam Isaias profatur, *Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ; morieris enim tu, & non viues. Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum, dicens: Memento Domine, quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & quod placitum est coram te, fecerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno*, 4. Reg. 20. Cur fleuerit Princeps morti vicinus ac simul requiei, qui coram Domino in corde perfecto ambulauerat? An non mors potiùs iusto iucunda? Recurre ad capitis finem, vbi textus: *Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo.* Caput autem vigesimum primum sic exorditur: *Duodecim annorum erat Manasses, cùm regnare cœpisset.* Ergo, si quindecim anni vitæ ploranti, & oranti additi fuere, non erat tunc Manasses eius hæres exortus. En lacrymarum causam. Qui expectabat, ex suo semine Messiam Dei Filium profluxurum, videns se iam spe cecidisse, inconsolabiliter illacrymabatur. Caietanus pulchrè, *Putabat, ex Regali illa linea nasciturum promissum Abrahæ, & Dauidi Messiam, & valdè tristabatur, quòd ipse excluderetur ab hac genealogia, qui verè erat filius Dauidis non solùm genere, sed & imitatione.* O paupertatis Francisci gloria! Quod Regi piissimo abnegatur, nec conceditur, nisi roganti enixè, & lacrymas profundenti, paruulo offertur. Imò Christus non rogatus, sed quasi rogans suæ Francisco nobilitatis stemmata communicat, dum stigmata imprimere dignatur. An non miraris Dei Filium paupertatis titulos ambientem.

Rex ambit fieri Christi propinquus, Christus ambit fieri consanguineus Francisci pauperis.
4. Reg. 20.
Caietan.

* *
*

Observat. VII.

Ad illa verba:

Et reuelasti ea paruulis.

Paupertate speciosissima Franciscus eiusque paruulorum, seu Minorum Religio illustrissima omnium animos, oculosque arripit.

Porrò paupertas voluntaria, salariumque rerum despicientia sibi omnium conciliat affectum.

HÆrens adhuc Anselmi sententiæ, rogitauerim, vnde Franciscus, paruulique, seu Minores, non solùm Numinis, sed & hominum animos, oculosque arripiat? Quis dubitet quòd ex paupertatis nuditatisque Euãgelicæ speciositate? Cùm Franciscum intueor nudum relictis vestibus, calceamentis proiectis, tanta pulchritudine ornatum existimo, vt possit omnium ad se abripere attentionem, & affectum. 40.

Ergo Ordinem Minorũ pondero cũctorum affectum.

Sanctitas Francisci, eius filiorumque paupertas non solùm fidelibus, sed & hostibus grata, amabilisque obiicitur. *Erat pax inter Iabin Regem Asor, & domum Haber*, Iud. 4. Quare is, qui Israëlitarum hostis infensissimus erat, vni Cinæorũ familiæ amicitiæ fœdere iungebatur? Porrò Rex reuerebatur in Haber, eiusque familia illam diuitiarum dispicientiam, qua fulgebat Cinæorum cœtus. Vel hostes Christiani nominis Haber Franciscum Cinæosque eius filios reuerentur, dum eos aspiciunt secularium diuitiarum contemptores. 41.

Vel hostes Francisci paupertati reuerentur.
Iudic. 4.

Pharaoni Moyses tanquam Deus imperitauit, eique & reuerendus, & amabilis extitit. Vndénam precor, nisi ex diuitiarum, omniumque secularium bonorum dispicientia? Ambrosius ad Psalm. 118. *Et tu si vis, vti Moysi, tunquam Deus Regibus esse reuerentia, vt tanquam Deo tibi videantur esse subiecti, contemne quæ secul ii sunt.* Addit Francisco opportunè apodosa. *Et Dominicæ passionis opprobrium contende omnibus præferre diuitiis.* Nuditas quidem est Dominicæ passionis opprobrium, quo Franciscus, eiusque Religio facta est cunctorum hominum spectaculum. 42.

Franciscus quasi Deus secularium affectu adoratur, quia Christum ex nuditate paupertatis refert.
Ambr.

Paulus ad se abripuit cunctorum hominum affectum. An ex charitate erga singulos? An quia fidelium nutrix? Infidelium magister? An quia se debitorem omnibus profitetur? Certè D. Chrysostomus existimat ex paupertate ortum duxisse huiusmodi in Paulum affectum. *Tabernaculorum* (inquit hom. 26. ad c. 11. Hebr.) *pauper contextor erat Paulus, & ei sacrificabant tanquam Deo.* Ea est erga Franciscum cunctorum deuotio, is erga Seraphicum Ordinẽ omnium virorum, fœminarum, senum, puerorum affectus, vt adorationis sapiat quodãmodo obsequium. Vnde diuina prouidentia Franciscum ex sacrorum stigmatũ impressione fecit Christi Domini imaginem, Fratresque Minores ex nuditate reddidit similes Saluatori, ne idololatriæ incurrant periculũ qui tanto prosequuntur affectu, vt adorationis cultũ impendere videantur. 43.

Paulus vti Deus habitus est, cùm pauper obiicitur, quem Franciscus imitatur.
Chrysost.

Cur

44. *Christi discipulis denudati, vt ad se attrahant animas affectu.* Mat. 10. Theoph.

Cur existimas Dominum suis Discipulis imperasse: *Nolite possidere aurum, neque argentum*, Matth. 10. Profectò vt ex paupertatis voluntariæ obiectione, cunctos sibi gratos reddere possint ad Euangelij fructus carpendos. Theophylactus, *Nolite*, inquit, *possidere aurum*, &c. *docens, quod ijs, qui illos vident, grati sint futuri, cum agnouerint paupertatem tantam. Quis enim, viso Apostolo, qui neque peram, neque panem, qui maximè necessarius est, tollat, non bene afficeretur?* Quis Francisco nudo, pediti neque peram, neque panem portanti ad necessarium subsidium non toto afficiatur ex corde?

45. *Francisci, ac Minorum speciosi pedes ex nuditate, quia conciliant affectum.* Rom 10. Cant 7.

De Francisco, eiúsque filiis Minoribus illud Apostolus Propheticum expressit, *Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem!* Rom. 10. An pulchri ex calceamentis? Sic Christus Ecclesiæ pedes describit, & commendauit. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis*, Cantic. 7. Profectò à nuditate pedum, calceamentis ablegatis, Euangelij ministri commendabiles obueniunt. Quàm speciosi Francisci pedes. Fortius quàm Iudithæ calceamenta Holophernem, Minorum nudi pedes omnium animos abripiunt affectum. Hebræi pro particula, *Quam speciosi pedes*, scripsere, *Quàm desiderabiles, seu appetibiles*. Ad quæ Hugo Card. (Hugo.) *Speciosi pedes, quia vix terram tangentes.* Amplius exposuit Gregorius, *Speciosi erant, quia terreni lucri inquinamenta ex ipso pia operationis incessu non contrahebant.* Et quidem Francisci pedum nuditas eius à lucris terrenis abstractionem omnimodam ostentant.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Et reuelasti ea paruulis.

Aduersùs Franciscum cuncti tartarei hostes insurgunt pugnaces, ne militia Minorum roboraretur, sed nuditate paruulorum facillimè debellantur.

Nihil enim fortius paupertate voluntaria, ad horribiles impugnationes superandas.

46. *Seraphici Ordinis ex nuditate fortitudo aduersus hostes.*

NOndum satis Francisci, Minorúmque filiorum nuditatem commendaui. Miror equidem Seraphicum Ordinem tot hostium inuisibilium oppugnationibus actum tam facilè institutum, tam mirabilibus illicò incrementis auctum. Sed occurrit Francisci paupertas, Minorúmque nuditas potens quidem horribiles hostes superare.

47. *Seraphicus Ordo repentè consistit, vnico ictu innumeros hostibus peremit, quia nuditas dimicabat.* Bonau.

Ideo prudentissimus Pater, *cùm multi vadique concurrerent ad ipsum* (loquor cum Seraphico Doctore) *postulantes ab eo, vt sibi modum aliquem, & normam viuendi dignaretur ascribere, ter aperuit sanctum Euangelium, vt inde exprometret salutaria documenta. Et primò cum liber apertus esset, sese obtulit locus ille: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes*, Mat. 19. *Secundus autem locus fuit ille: Nil tuleritis in via*, Luc. 9. *Tertius denique, Qui vult venire post me*, &c. Ibid. *Hæc est regula nostra. Statimque cœperunt innumerabiles vndique B. Francisci institutum complecti, & eos per vniuersum orbem Franciscus dispergebat, dicens: Annunciate hominibus pacem, prædicate pœnitentiam.* Multa viris sanctis inferebantur vbique conuitia, multæ oppugnationes insurgebant; sed omnia hostis tartarei tela euanuere, Seraphicúsque Ordo repentè non paruulus, sed gigas exurgit. Alij Ordines paulatim roborati sunt hostibus sigillatim superatis: Minorum Religio repentè coaluit, vno ictu cunctis hostibus extinctis. Vndenam, precor, nisi ex potentissima nuditate.

48. *Franciscus, vbi Elias, paupertate innumeros hostes vicit.* Ambros. Chrysost.

Aliquando Elias aduersùs potentissimos Reges decertauit. Quem nam armis est vsus? An exercitu cœlesti stipatus ad bella processit? Profectò melote armatus, seu potiùs nuditate tectus horribiles animi hostes (sic Ambrosius Iezabelem vocitat) comminuit. Chrysostomus hom. 4. ad Pop. *Quid Elia pauperius? sed propterea omnes hostes vincebat, quoniam pauper hic erat. Ipsam vero paupertatem ex mentis opulentia elegit.* Paupertas enim voluntaria armamentum est, quo hostium oculis obiecto, teterrimi hostes diffugere satagunt.

49. *Nudatur Iob, vt fugiat hostis, clara sine vulneribus obiecta victoria.* Iob 1. Chrysost.

O quàm se actum tribulationibus Iobus aspexit, quàm horribiles expertus est hostes! Quos quidem vt vinceret, vel solo aspectu sine gladij, aut mucronis lanceæ vulneris inflictione, profatur, *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*, cap. 1. Vt tartarei hostes nudum Principem aspexere, liquere mundum planè, sed victorem; hominem, sed Christi seruatoris simulacrum, nec vltra ausi sunt ad arenam descendere, omnibus tentaminibus ante nuditatem acceptatis. Fatur Chrysost. hom. 2. ad Pap. *Iob Igitur ante hoc cùm fortis esset, postquam omnia amisit? tunc factus est fortior, & claram contra Diabolum victoriam reportauit.* Preme particulam, *claram victoriam*. Tunc victoria est clara, est visibilis etiam ante conflictum, cùm potentiæ exercitus vnius excessus aspicitur; quod adnotàs aduersarius Dux à victoriæ cadit expectatione, & properat terga vertere necessario triumpho. Vix nudatus est Iob, cùm clara victoria potius, quàm contingens bellum tartareis hostibus præsentatur. Fortem sese Franciscus ostenderat, ad superanda parentum certamina, sed postquam in Assisiani Episcopi conspectu vti Iob vestimenta proiecit, se nudum obiciens, diffugiente exercitu tartareo, clara Seraphico Ordini cedit victoria: properanter coalescit innumerabilis filiorum cœtus, Religionem confirmat Honorius, omnium plausu, nullo contradictionis offendiculo fortissimus ordinatur exercitus.

50. *Christus docuit Franciscum, fugare hostes ob nuditatem.* Ioan. 19. Athan.

A Iesu suo didicerat Seraphicus, de quo Ioannes, *Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius*, cap. 19. Quare purissimus virginum Magister, seu Dux Agnus quem sequuntur virgines, illud elegit mortis genus, quo nudus occumberet? Crediderim, nuditatem sibi amatissimam stabilire, vt edoceret paruulos suos, Minores suos hostes, validissimos superare. D. Athanasius orat. de Pass. *Se aduersus mortem spoliatus vestibus, expedimi,*

&

& persecutus est fugientem colubrum. Hoc habet nuditas voluntaria, quòd obiecta hostes exterreat, nec audeat coluber tartareus ad pauperum certamina irruere: *Persecutus est fugientem colubrum.* Dum nudorum fortissimus comparatur exercitus, nullus oppugnator accedit, quia quo plures nudi arma arripiunt, eo coluber velocior fugam curat inire.

SECTIO II.

Omnia tradita paruulis.

TEXTVS.

VERS. 27. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. 29. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris. 30. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

IN FRANCISCVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX OMNIBVS PARVVLO DATIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.

Francisco tradita à Deo tanta multiplicatio filiorum, vt Christum æmulari videatur, cui traditus à Patre omnium cœtus Prædestinatorum.

Profectò tanta prolis multiplicatio à solo Deo parente optimo potest ortum habere.

1. *Ordinis Seraphici admirabilis pulcherrima multitudo filiorum.* Hieron.

Hieronym. sic locum expendit: *Non cælum, & elemẽta dicit tradita sibi à Patre, sed eos, qui per Filiũ accessum habẽt ad Patrem.* Elementa etenim tot diuitiis ornata quasi nihili reputantur, si cum Prædestinatis filiis comparentur. Omnia ergo tradita sunt à Patre Iesu, dum sit ipse pater Prædestinatorum.

2. *Quasi omnium Prædestinatorũ parens est Franciscus.*

Potest Franciscus illud profari, *Nihil habentes, & omnia possidentes.* Qui enim nihili bona æstimat mundialia, tot sanctis filiis à Patre cœlesti traditis sibi, abundat, vt videatur immensurabilis Prædestinatorum multitudinis parens exsurgere. Nam si Prædestinatorum cœtus illa est turba, *quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & linguis, & populis,* Apocal. 6. potest nec vllus Aritbmeticæ Magister Francisci filios vbique terrarum existentes annumerare? De Ordinis Seraphici initiis hæc carptim Bonauentura scribit. *Statim cœperunt* Bonau.

innumerabiles vndique B. Francisci institutum complecti: & gloriosus Franciscus eos per vniuersum orbem ad prædicandum dispergebat. Non modò viros, sed etiam fœminas ad sanctissima vitæ institutum reuocauit. Inter quas fuit sanctissima illa Virgo Clara tanquam delicatissima quædam planta. Porrò processu quodam temporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos Pastor sollicitus in loco S. Mariæ de Portiuncula ad Capitulum Generale conuocare, vt in funiculo distributionis diuinæ in terra paupertatis illorum vnicuique tribueret obtinentiæ portionem. Vbi licet omnium necessariorum esset penuria, fratrúmque multitudo vltra quinque millia conueniret: diuina tamen opitulante clementia, & virtus sufficientiæ suberat, & salus comitabatur corpora, & spiritualis iucunditas affluebat. Non miraris, tam exiguo temporis interstitio post Ordinis Seraphicæ confirmationem primo Generali Capitulo vltra quinque millia capitulares viros coactos fuisse, qui quidem innumerabilem fratrum cœtum proculdubio indicabant? Quid mirum, si Doctor Seraphicus ait, *Statim cœperunt innumerabiles vndique B. Francisci institutum complecti.* Si post Ordinis institutionem statim innumerabiles viri accurrunt ad campum, quis queat Seraphicæ nunc familiæ innumerabilium exercituum innumerabiles milites adnumerare? Exprimunt proculdubio Prædestinatorum turbam, de qua Ioannes, *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Quàm magnus cœtus ille, si ex solo Seraphico Ordine tot signati procedunt?

3. *Deus ipse videtur solus parens tam innumerabilis familiæ.*

An tam innumerabilis posteritas Deo parentibus tribuenda, an Francisco? Certè tantæ posteritatis profluuio non homini, sed Deo tribuenda. Fatur Moses, *Filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati* Exod. 1.

nimis

timus impleuerunt terram, Exod 1. Num hi filij Iacobi? Profectò videns progeniem hanc in morem germinis multiplicari, cogor asserere eum esse tam innumerabilis progeniei parentem, qui facit herbas, ac arbores germinare. Ipse asserit Dominus, *Filios genui, & exaltaui,* Isai. 1. Quonam modo filij à Deo credebantur generati: Num cùm ab sterilibus parentibus procedebant? Sic Deus Pater Isaaci, Iacobi & Esau. Crediderim tunc Deum patrem hominum existere, cùm posteritas innumerabilis exoritur. Ideo tunc genuit filios, cùm *filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt.* D. Zeno serm. 1. de Isa. *Hos in Aegypto genuit, vbi ingressus paucis hominibus innumerabilis multitudo processit.* Quínam, obsecro, tam innumerabilis Francisci familiæ parens extiterit? Franciscus. Quónam modo poterat homo parus Ordinis terram fertilissimam facere germinare? Annon Deo vis huiusmodi tribuenda? *Dixitque Deus Germinet terra,* Genes. 1. Ergo si Seraphici Ordinis filij instar germinis multiplicantur tot fructus productum, non tam Francisco tribuendi paremi, quàm Deo. O filij Francisci, qui videmini *ab Iobe summo* immediatè processisse! Possètne nisi à Deo particularissimè prouidente tam ingens posteritas sanctissimorum produci filiorum?

Isa. 1.

Zeno.

4. Profectò Franciscus plusquam homo est, Seraphim vtique appellandus. Vnde infinita quodammodo posteritas potest ei commodè tribui. Annon Angelus ad Agar? *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius.* Et rursum, *Multiplicans,* inquit, *multiplicabo semen tuum, non numerabitur præ multitudine,* Genes. 16. Ergo si Angelo tribui potest innumerabilium filiorum paternitas, Seraphino Francisco vis producendi tot spirituales filios poterit adscribi. Profectò non tribuenda illa verba Angelo nisi Dei personam exerenti. Ait Anselmus, *Dicens autem Angelus: Multiplicans multiplicabo semen tuum, &c. palam est, ipsum hoc in persona Dei esse locutum.* Neque enim vlli creaturarum tribuenda vis ad educendum cœtus innumerabiles filiorum.

Franciscus se nō hominem, non Seraphinū, sed quasi Deum ostendit, dū innumerabilis prolis Pater efficitur.

Gen. 16.

Anselm.

5. Caietanus acutè disputat, quare Deus ad maiorem promissionis huiusce stabilitatem, non apertè ostendit ex nomine suo Angelum gessisse promissionem? Cur nō dixit Angelus, *Hæc dicit Dominus.* Respondet manifestè Angelum ostendisse, se Dei nomine locutum esse, & non in persona propria, dum dixit: *Multiplicans multiplicabo semen tuum, non numerabitur præ multitudine.* Neque enim homo posset innumerabilium filiorum pater existere. *In his verbis* (ait Cardinalis) *cœpit Angelus manifestare seipsum, dicens in prima persona, Multiplicans multiplicabo semen tuum, non numerabitur præ multitudine. Hoc enim Dei officium est, & in persona Dei Angelus hoc dixit.* Expende particulam, *Cœpit Angelus manifestare seipsum.* Non se manifestauit, cùm dixit: *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius;* sed cùm primum asseruit, haud numerandos filios præ multitudine. Humillime Francisce, tam innumerabilis Seraphinorum cœtus parens, quàm meritò communi tribues Genitori. Deum solus tam copiosæ posteritatis, tam sanctæ multitudinis potest Pater existere. Quòd si tibi tribuenda sit huiusmodi paternitas, te stigmatibus sacris ornatum alterum dixero Saluatorem, qui possis verè profari: *Filios genui innumerabiles, & exaltaui,* sanctitudinis edocens perfectionem.

Dum Angelus ait: Multiplicās multiplicabo, &c. se Angelū, non Deum esse, profitetur, quia solū Deo adscribenda innumerabilis prosapia.

Caietan.

Franciscus Dei gerit personā, dū parēs innumerabilis prolis appellatur.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Nemo nouit Filium nisi Pater: & nemo nouit Patrem nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.

Omnes in filiis Minoribus Parentem Franciscum illicò agnoscimus, sanctitas enim filiorum Patris adhuc refert sanctitatem.

Assolent boni filij post multa secula, post discrimina rerum patria referre natalitia.

Licèt nemo Patrem æternum, nisi Filius agnoscit, quia Deum nemo vnquam aspexit: nec occultissimas Patris proprietates vllus hominum consequutus est absque speciali Filij reuelatione: multa agnouimus, quia à Filio reuelata accepimus. Ex Filij in homines pietate ediscimus Patris cœlestis charitate sic diligentis mundum, *vt Filium suum Vnigenitum daret.* Ex potentia Filij circa miraculorum excitationem, quasi aspicimus Patris omnipotentiam tot olim patrantis mirabilia. Ex benignitate Filij excipientis Magdalenam, Samaritidem inuitantis, parcentis adulteræ, in Patris benignitatem agnoscendam adducimur. Ratio est, quia assolent filij nobilibus natalibus respondere. 6.

Seraphicus Ordo natalitia obseruantia rutilat. Hincque lesuita mei admodū commendabiles apparent.

Filij Religionis Seraphicæ singuli nobis Patris Francisci asserunt cognitionem. Nam post multa secula sic Patris actione, & verbo exprimunt sanctitatem, vt videamur totiens Franciscum intueri, quotiens Minorum aliquē aspectamus. Quàm commendabiles filij, qui post multa secula Patri sanctissimo respondere penitus conspiciuntur! Attendite, precor. De Dauide Rege sic textus sacer, *Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis. Dies autem quibus regnauit Dauid supra Israel, quadraginta anni sunt,* 3. Reg. 2. Pro, *dormiuit Dauid cum patribus suis,* legit Ambrosius, *appositus est ad patres suos.* Porrò apponi ad patres idem esse innuit, ac ex patribus exortum non degenerem ad patres rediisse; sed semper retulisse actionibus pia natalitia: *Ex quo* (ait Doctor) *cognoscitur, neque illud otiosè scriptum esse, sed perpensè, atque examinatè, quod legimus in Regnorum libris: Et appositus est ad patres suos, intelligi enim datur, quod patribus suis fuerit similis in fide.* O augustum præconium, Dauidem post absentiæ à patribus quadraginta annos, ad ipsos rediisse eadem fide, quam accepit, 7.

Quilibet Seraphica Religionis Patrē moribus agit Franciscum non vti Dauid post quadraginta, sed post quadringētos annos.

3. Reg. 2.

Ambros.

ornatum! Dic mihi, nònne augustior Seraphici Ordinis commendatio est, singulos Francisci filios post non solùm quadraginta, sed quadringentos annos apponi ad parentem Franciscum, eiusque virtutum gloriam ostentare: Franciscus nudus, choro addictus, proximis oblatus, humilitate nitens, paupertate singularis, pietate communis? Post tot annos quilibet Seraphici Ordinis Miles nuditate, humilitate, paupertate, diuina laudatione, proximorum ministeriis, pietate in cunctos sanctissimum Patrem repræsentat.

Valde commendabilis Moyses, qui post aliquot annos abstractus à patribus Hebræis, perfectũ Hebræum agit. Quid post tot secula gerentes Franciscani

Exod.7.

8. Moyses ex Hebræis parentibus exortus naufragus filiæ Pharaonis portatur ad manus, nutritur in Ægypto, apud Madianitas pastoritium munus gerit. Post multos ergo annos, post varia, cuotiuum discrimina à Deo eligitur, vt Deum Pharaonis agat circa suorum Hebræorum liberationem. Ait Deus, *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod.7. An cum Hebræis prouidè actum? Si immittitur Moyses, vt laborantibus succurrat Hebræis, non aptè electus Moyses, qui tot annis ab Hebraico populo recessit. Aliquid ne in Mose Hebraïcum post tot rerum discrimina perseuerat? Profectò inde admodum commendabilis Moyses obiicitur, quòd Dominus eum post tot annos absentiæ à parentibus, aspectarit Hebræum. Pergat Moyses ad Hebræorum liberationem, qui post multos recessionis annos fouet adhuc parentum mores, sapit vtique natalitia. D. Chrysostom. homil. 25. in Mat. *Ecce Moyses, qui factus fuerat Pastor ouium erroationalium, factus est Dux populi gloriosi. Qui quasi homicida ex Ægypto egressus, postea ingressus est Iudex Sanctorum, iam non filius Ægyptiæ, sed quasi filius Dei. Perdidit beneficium suum Aegyptus, non potuit bene nutriendo facere suum, qui meliùs nascendo fuerat alienus.* Si commendabilis adeò Moses, quia post aliquot annos tanquam Hebræus ad Hebræos iudicandos immittitur, tam affectus populi liberationi, ac si nunquam à parentibus excessisset. Quàm commendabiles innumeri Francisci filij, qui post tot secula à Parente abstracti, tam Seraphici obiiciuntur, ac si quotidie ex ore Francisci salutaria dogmata exaudirent?

Chrysost.

Quasi non homines, sed Dei filij ostentantur Francisci filij, post tot secula conseruantes natalitiam perfectionẽ.

9. Preme illa: *Non potuit Aegyptus bene nutriendo facere suum.* Multi Ordinis Seraphici ad Ecclesiæ dignitates promoti obiiciuntur. Quot Pontifices Summi, quot Cardinales, Patriarchæ, Episcopi! Hosce equidem diu nutriuit prædiues Ecclesiæ ac dignitatis magnitudo. Potuítne eos nutriendo *suos efficere*? Minimè verò. Post diuturnam à naturalibus separationem ex humilitate, abiectione secularium diuitiarum, pietatis operibus Patrem Franciscum videntur præsentare. *Non filius Aegyptiæ, sed quasi filius Dei.* Nam qui in seculo cum peccatoribus profligatorum morum tot seculis conuersatus est sine instituti peruersione, sine regulæ Patris remissione, se probat verè Francisci filium, sine Dei potiùs.

Chrysost.

Iesus in Ægypto manes aliquot annos, & immaculatus

10. Ex Israël puer Dominus ad Ægyptum properat, vbi aliquot annis commoratur. Redit ad Palæstinam Sanctus, idem, licèt cum peccatoribus, Ægyptiis conuersatus est. Videt illum Pater æternus, & ex ore D. Ambros. ad Psal. 40. proclamat, *In te, ò Fili, generationis meæ, priuilegium recognosco, quem nulla potuit macula inquinare peccati.* quando scilicet cum peccatoribus commoratus es. O Sol nunquam vaporibus fœdis inquinatus! In Ægypto habitasti, sed non *Aegyptiæ filius* reduxisti, sed *Dei Filius.* Ergo *generationis meæ in te priuilegium recognosco.* Profectò (si liceat cœlestibus ac Diuinis terrena ac creata componere) dum video Francisci filios cum peccatoribus conuersari, ac sacra ministeria, eleemosynarum occasione, per oppida ferri, ac eos contemplor & incessus modestia, & verborum circumstantia, & actionum pietate, & vestitus religione Francisci parentis imaginem post tot elapsa secula; in eis planè generationis quodammodo diuinæ priuilegium recognosco, quos conuersatio secularis non potuit ad vllam relaxationem attrahere. *Non filij Aegyptiæ, sed quasi filij Dei.* Hinc Iesuitarum meorum gloriam memorabo, qui apud profligatissimos peccatores degentes, conuersantes, post centesimum quintum fundationis annum suo Ignatio respondent obseruationis puritate. Exprimuntur equidem non Ægyptiæ, imò nec ipsius Ignatij filij, sed filij Dei verè Iesu fratres.

rediens ad propria Dei Filius ostenditur. At Seraphici Ordinis fratres Dei Filij, qui diu in Ægypto vixere, immaculati.

Matth.2.

Iesuitarum hinc gloria rutilat.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.

Francisco Pater cœlestis omnia, id est, omnipotentiam tradidisse videtur, qui, in morem Filij Dei, miracula excitat hominibus salutaria.

Illa etenim mirabilia sapiunt cœlestem Autorem, non Dæmonis præstigium, quæ ad Dei gloriam & salutem proximi excitantur.

ANselmus vnico verbo sententiam hanc exponit. *Omnipotens sum ad miracula.* A Patre accepi potestatem, vt miracula excitem pro libito voluntatis meæ. Augustinus *lib.3. contra Max. cap.12. Non minor est potestate Patris, quia omnia habet, quæ Pater: dedit autem Pater gignendo.* Vt Deus igitur accepit à Patre omnia quæ Pater habet, vnde ea cum essentia accepta à Patre generante potentia, mira excitat hominibus salutaria. 11.

An vllum miraculum patrauit Christus, quod non ad commodum hominum intenderit? Fatur Lucas, *Qui venerant, vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis*, &c. *Quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes*, cap.6. Cur illi ad Dominum properabant? Et *vt audirent eum*, & *vt sanarentur à languoribus.* Christus ergo eos à languoribus sanat, vt fructuosè audiant eum; id est, ad fidei incrementum. Theodoretus apud D. Thom. *Qui venerant, vt audirent eum ad animarum salutem, vt sanarentur à languoribus suis, hoc est,* 12.

Ægritudines corporũ sanabat Iesus, vt animi sanitati ansam arriperet.

Luc 6.

Theod.

ad

ad animarum salutem, vt sanarentur a languoribus suis, hoc est, ad medelam earum corporum. Qui enim venerant ad animi medelam procurandam, eo ipso Dominum excitabant, vt eos à languoribus corporis liberaret ad certiorem animi sanitatem. Nam ex miraculi fulgore Christi omnipotentiam credere cogebantur.

13\. *Omnes ad languores Domino sanabantur corpora, vt animo sanitas, ex beneficio salutis corporeæ, pararetur.* Matth. 4. Theod.

Contestatur Matthæus dum ait, *Circuibat* IESVS *totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo, & abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes*, cap. 4. Preme particulam, *sanans omnem languorem*, id est, animi & corporis infirmitatis, vti Theodoretus. Curabat enim Dominus corpora donari valetudine, vt beneficiis corporeis illi ad dogmatum cœlestium credulitatem excitarentur. D. Leo *sermon. in Festo Omn. sanct. cap.* 1. expendens particulam, *Abiit opinio eius in omnem Syriam*, ait: *In omnem Syriam virtutum eius fama diffuderat, & multa ex vniuersa Iudea turba ad cœlestem Medicum confluebant. Quia enim tarda est humana ignorantia fides, ad credenda, quæ non videt, & speranda, quæ nescit: oportebat diuina eruditione firmandos corporeis beneficiis, & visibilibus miraculis excitari. vt cuius tam benignam experiebantur potentiam, non ambigerent, salutarem esse doctrinam.*

Leo.

14\. *Petrus claudo valetudinem impertitur, vt firmiter, hæreat non porta, sed Templo.* Act. 3.

Porrò Petrus & Ioannes IESV imitatores claudum apud Templi ostium sanitati vtrique restituerunt. Nam qui potiùs commodis temporariis studebat extra Templum, corporeo beneficio incitatus ad Templum iam Deum laudaturus properauit. *Et protinus consolidatæ sunt bases eius, & plantæ, & exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in Templum, ambulans, & exiliens, & laudans Deum*, Act. 3. Vt laudaret claudus Deum firmiter iam in Templo, non in ostio residendo, à Petro & Ioanne personam IESV gerentibus (iuxta illud: *In nomine* IESV *Nazareni surge*,) corporea sanitate donatur. D. Fulgentius sermon. 9. in Nat. Apost. *Si aspexit hos lapides*, (id est, Apostolos Ecclesiæ fundamina) *claudus in porta speciosa, visum recepit spiritualem, & Templum fortiter intrauit.* Vt innuatur aduerbio *fortiter* fidei ac deuotionis incrementum in claudo corporeæ valetudini restituto.

Fulgent.

15\. *Franciscus aquam conuertit in vinum, vt Deus laudetur, filij confirmari valeant; æmulator* IESV. Ioan. 2.

Profectò Franciscum non solùm iam ex stigmatum insigni, ex nuditate, ex prædicatione, ex virtutibus, sed ex potentia miraculorum hominibus salutarium ad animæ profectum, alterum Christum recognosco. Christus aquam in vinum conuertit apud Cana nuptias. Quónam spirituali potantium fructu? Certè cuncti Dominum laudauerunt, cuius gloria manifestatur, & Discipuli in eum credidere. *Hoc fecit initium signorum* IESVS *in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli eius*, Ioan. 2. Porrò *Franciscus postulante aliquando* (ait Bonauentura) *medicorum viro, quia se languidum vehementer sensisset & grauiter afflictum. Aiunt filij, non esse vinum quod sibi posset afferri. Iussit sanctus aquam portari; quæ iam allata esse, precibus viri sancti in vinum suauissimum est conuersa.* Laudauit Franciscus Dominum, filiique eius crediderunt patrem verè esse IESV Domini æmulatorem. *In loco præterea deserto, & arido suis precibus ad populi instantiam aquam acquisiuit, & impetrauit à Domino, ex petra quadam durissima eductam.* Vt aspicientes hunc lapidem (vt cum Fulgentio loquar) cœcus forsasse, aut Claudus populus visum recipiat spiritualem, & fontis æterni sitiat aquas.

Bonau.

Aquam dat populo, vt & roboret in fide, & ad pietatem afferat. Bonau. Fulg.

16\. *Domū corruentem capillis solidauit, vt Medicum ad Dei vberrimas laudes excitaret, & confirmaret.* Bonau.

An non Dominus lapis angularis, qui miraculo præstantiori *fecit vtraque vnum*? Franciscus Dominum imitatus est. *Medicus*, (ait Doctor Seraphicus) *qui visitabat Diuum, & fratres, ruinam patiebatur domus sua, quæ iam fermè corruebat. Itaque rogauit virum sanctum, vt domui suæ ruinæ reparandæ aliquam ex suis reliquiis vellet sibi dare. Dedit Franciscus aliquos capillos. Quos cùm ille accepisset, & eos parieti adhibuisset, statim ita compacta sunt, & conglutinata scissuræ omnes, & rimulæ, vt neque capillos extrahere homo ipse posset, neque præterea ad ruinam aliquam formidaret.* Neque domus, neque conscientiæ ad ruinam proculdubio Physicus formidaret. Nam qui vidit tam illustre diuinæ potentiæ documentum; quónam modo posset spirituali ruinæ obnoxius relinqui? Si vellem cuncta Francisci mira, quæ ab Auctoribus scribuntur, salutaria quidem hominibus exprimere, prius papyrus ac calamus deficeret, quàm materia.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.

Franciscus à Patre cœlesti ob innocentiam vitæ ad hæreditatem, quam amisit Adamus, eo perfectius est introductus.

Innocentiæ statum innuit in Diuo, animantibus, & volucribus imperitare; sed præcipuè à Deo oculos siue mentem nunquam abstrahere.

17\. *Ad innocentiam conseruandam, oportet mentem semper Dei præsentia adducere. Ignatio mea accommoda clamanti, hea quam sordet terra, &c.*

OMnia Christo traduntur, non solùm cùm Verbum à Patre potestatem, seu omnipotentiam accepit: sed cùm à Maria concipitur Filius hominis. Restituitur enim ei hæreditas Adami in statu innocentiæ constituti, quam præuaricatione amisit.

Vis innocentiæ statum obiiciam? Quatuor excellentias illius propono. Prima est scientia, secunda gratia gratum faciens, tertia iustitia originalis, quarta corporis immortalitas. Scientiam Dei, rerum cœlestium, omniumque aliarum rerum naturalium impressam à Deo habuit Adam iam inde à suo ortu. Gratia gratum faciens, aut sanctificans, cum qua productus est Adamus, est summa rectitudo, & perfectio hominis, vt est rationalis. Quid nam iustitia originalis, nisi absoluta quædam comprehensio omnium habituum,

18\. *Innocentiæ statum describo.*

habituom, quibus homo ſecundùm omnes poteotias, ac facultates tam animæ, quàm corporis rectus, & perfectus reddebatur; atque idoneus ad exercendas expeditè, & perfectè omnes actiones ſuæ naturæ conuenientes? Quid corporis immortalitas? Quæcumque mortem afferre ſolent in eo feliciſſimo ſtatu partim non eſſent, partim homo ipſe ſua induſtria, & multis remediis, maximéque Deo protegente vitare potuiſſet. Quid de obedientia creaturarum attexam? Adamo cuncta animantia, volucres omnes offerebant obſequium. Denique homo adeò Numini addictus hærebat, vt neque cibo accipiendo operam expediens, à Deo abſtraheretur. Quàm deplorandum fecit naufragium illa humanæ naturæ nauis, quæ tot mercium multitudine, & amplitudine onuſta ſoluit quidem è portu; ſed breui tempeſtatibus compulſa, fractaque diſperiit in ſcopulos!

19\. *Innocentiſſimi Franciſci ſcientia.* De ſcientia Franciſci infuſa, de gratia, de originali iuſtitia ipſe qui impendit Adamo, poterit ſolummodo exprimere quæ Franciſco reddidit, vt velut diues nauis ex ſcopulis merces deferret in portum. Si ad ſcientiam illam pertinet omnium fidei myſteriorum intelligentia, audi Bonauenturam ſapientiſſimum tic Magiſtrum deſcribentem: *Bonau.* *Quamuis vir ſanctus apud humanos Magiſtros, & ſcholas non multum didiciſſet; ita tamen ſacras literas à diuino Magiſtro Chriſto didicit, vt viros etiam doctiſſimos humanitus inſtructos ſua eruditione, & Scripturarum intelligentia ſuperaret. Dono præterea Prophetiæ inſignitus fuit Franciſcus, ita vt futura multa longè antè prædiceret, & pronunciaret, quin etiam multorum cogitationes notas haberet.* Quod Protoplaſtus non obtinuit. Scientiam illam habuit Adam impreſſam? Franciſcus non didicit, ſed quaſi agnata ſapientia donatus eſt.

20\. *Franciſci gratia.* Quid de gratia Franciſci? *Spirituum ponderator eſt Dominus.* Attameo tam mirabilis apud Summum Pontificem & Cardinales ex prædicatione & modeſtia, & zelo diuinæ gloriæ apparuit, vt *planè dicerent*, (inquit *Bonau.* Seraphicus) *vnanimi conſenſu, virum ſanctiſſimum, ſpirituque diuino plenum eſſe.* Qui Franciſci charitatem erga Deum, ac proximos contemplaretur, aſſereret Diuum in communi patente quodammodo non peccaſſe.

21\. *Originalis Diui iuſtitia.* Porrò vt Franciſcum originali iuſtitia quodammodo affirmem donatum apparuiſſe: ſi illa eſt abſoluta comprehenſio habituum, (de qua proximè) quibus homo ſecundùm omnes potentias ac facultates tam animæ, quàm corporis rectus, & perfectus redditur: Regula Franciſci omnem eam perfectionem, & rectitudinem æmulatur. Quam proculdubio, Deo dictante, vti Moſes legem, apud Aluerniæ verticem Diuus ſcripſit.

22\. *Imperauit animantibus, & inſenſibilibus. Bonau.* An Franciſcus innocentiæ ſtatui reſtitutus videatur obſequentia teſtentur animantia. *Non modò enim* (adhuc Bonauentura) *Fratres ſui viro ſancto obediebant, verum etiam feræ, & immanes beſtiæ, atque etiam volucres viro ſancto obtemperabant. cum enim ipſe volebat, vt ſuo co[illegible] ſtatim faciebant; cùm [illegible] [illegible], vt tacerent; [illegible] bant, &* *conſentiebant, atque parebant Franciſci voci.* Imò & filij Seraphici Patris alicubi aſſeruntur à Guadingo volucribus ex Franciſci nomine imperitaſſe, auéique obſequium illicò præſtitiſſe.

23\. *Semper Franciſcus de more ſtatus innocentiæ mentem Numini addidit.* Denique non ſatis ponderi debito addicam illam Franciſci Numini adhærentiam, à qua eum nec cibi voluptas, nec dolorum acerbitas poterat ſeparare. Homo innocens eſcas in ligneis paradiſi accepit, ita quidem, vt ſimul manum fructibus, & oculos cœlo traderet. Verùm dum piaculum incurrit, deorſum ad terram vergit, ex imiſque elementis quærirat eſcas, quæ oculos, manus, attentionem, totúmque hominem abripiant. Pulchrè Tertullianus lib. de cibis Iudaicis. *Tertull.* *Nam & innocentia diſcerpturos alimenta ex arboribus adhuc ſibi benè conſcios homines ad ſuperna ſubrexit, & commiſſum delictum ad conquirenda frumenta terræ, ſoloque deiecit.* Si Franciſcus comedit, ſic ad cœlum animi eleuat lumina, vt ecſtaſi felici, cœleſtem ſatiandus dulciùs abſtrahatur ad menſam. Ergo videtur innocentiæ ſtatui eſſe reſtitutum.

24\. *Franciſcus in altis paſcitur, velut Iesus. Cant. 2.* Iesvm Dominum æmulatur innocentiſſimum, de quo Sponſa, *Similis eſt dilectus capræ,* Cant. 2. Et quare non leoni fortiſſimo Iuda Leo, ſed capræ fugaci comparatur? Quia innocentiæ animans illud præſentat imaginem, dum comedit. Alia animantia oculos demittunt ad terram, vt herbas carpant. At capra erecto corpore ad arborum ramos dum folia ore metit, oculis cœlum aſpectat. Ambroſius, *Meritò* (inquit ad Pſalm 118.) *ſicut capreola, quia in altis paſcitur.* *Ambr.* Sic Franciſcus, dum comedit, ad cœlum eleuatur. Nec ſolùm cùm neceſſariæ refectioni vacat, ſed & cùm dolore horribili afficiendus eſt, cœleſti volatu ſuperat tormentorum acerbitatem. Aliquando igniti ferri combuſtionem accepturus ad ſanitatem, ignis horrorem non experitur, quia cogitationem, ac mentem Numinis præſentiæ libauit.

25\. *Innocentiã ſi recuperat perpetuum ad cœlum aſpectum, vnde innocentiæ ſtatui Franciſcus reſtitutus eſt, ab eo ſtatu deturbat declinatio mentis à Deo. Dan. 13. Venant.* Profectò innocentiam recuperat ad cœlum aſpectus, ſicut inducit innocentiæ amiſſionem ad terram oculorum mentis declinatio. Senes impudici *exarſerunt in concupiſcentia eius*, (Suſannæ) *& euerterunt ſenſum ſuum: & declinauerunt*, (aliter, *quia declinauerunt*) *oculos ſuos, vt non viderent cœlum*, Dan. 13. Si à cœleſti Regno affectum abſtrahimus, quónam modo tueri poterimus innocentiam? Venantius de Orat. Domin. *Veniat in corde noſtro Regni tui innocens deſiderium,* (quia innocentiæ index,) *vt poſſimus diaboli vincere blandimentum. Tunc enim in nobis hoſtis non præualet, quando conſpexerit, nos conſtanter diuini Regni deſideria concepiſſe.* Franciſci innocentiam ortum habuiſſe exiſtimo ex conſtantiſſima in cœlum abſtractione, qua ſordeſcebant terrena cuncta. D. Ignatius Parens meus optimus, ſingulari floruit innocentia, qua quodammodo ad impeccabilitatis ſtatum aſcenderat, quia ſemper aſpiciebat in cœlum. Quo, precor, fructu? Diuus clamabat *Heu quàm vilis terra, dum cœlum aſpicio!* In illo enim illectamenta ſeculi non præualebant, quia conſtanter voluptates æternum manſuras aſpectabat. *D. Ignatius innocentiæ ſtatui quodammodo reſtitutus.*

Observat.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Omnia mihi tradita sunt.

Franciscus à Domino accepit dona cœlestia innumera & spiritualium charismatum, & Conuentuum innumerabilium; quia studiosissimum se ostendit circa Templorum ornatum, præcipuè circa Deiparæ delubra.

Expendo, quam Deo acceptus sit, quamque augusto præmio afficiatur, qui ornatui Templorum dat operam.

26. ÆMulatorem IESV meritò Franciscum prædico, dum video ei vti Filio omnia à Patre tradita esse. *Omnia* (ait Anselmus) *tradita sunt Christo, id est, omnes fideles.* Franciscu autem traditus est tot perfectorum numerus, vt omnium quodammodo debeant vocabulo insigniri. Vt Comicus Augusti potentiam exprimeret, asseruit, *Iupiter te omnium hominum Dominum constituit, cum Romani Imperij tot familia tibi libant obsequia.* A Domino, ô Francisce, omnium hominum, qui vere homines, siue omnium Religiosorum dominiu donatis, dum tam amplæ Seraphicæ familiæ domus innumeræ tibi libant obsequium. Vnde nam existimas Franciscum tot spiritualibus filiis, tot temporariis Domiciliis, seu Monasteriis auctum, nisi quia diligens studium circa Basilicas, domus Domini, Mariæque reficiendas, ac ornandas impendit.

Hinc commendo Societati Iesv.

Græcus.

27. Audi Bonauenturã. *Cum aliquando ante imaginem Crucifixi in quodam Templo oraret, vocem de ipsa Cruce delapsam ad eum audiuit ter dicentem: Francisce, vade, & repara domum meam, quæ (vt cernis) tota destruitur. Ad obediendum, e parat, & totum se recolligit, ad perficiendum mandatum de materiali Ecclesia reparanda.* Profectò vidit per somnia Pontifex summus Ecclesiam Lateranensem corruere, virumque ornatum nuditate, nempe Franciscum, humeros addicere domui sacerrimæ, & Athlantem illius cœli extitisse. En præmium ob materialem domum reparatam, eligi Diuum ad spiritualis Templi reparationem, tot sanctitudinis documentis, tot filiis, tot Seraphici Ordinis Templis extructis ad maiorem fidei robur, Ecclesiæ firmitatem.

Incrementa domorum Francisco ex Tẽpli vnius reparatione, ad Ecclesiã reparandam extractarũ.

28. *Cum peruenisset* (pergit Doctor) *ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo Ecclesia sacratissimæ Virginis antiquitus fabricata extiterat: sed deserta tunc à nemine curabatur. videns eam vir Dei, sic derelictam, ob deuotionem feruentem, quam habebat ad Dominam mundi, cœpit illic assiduè pro illius reparatione morari.* Quonam præmio. *Hic humiliter cœpit, hic feliciter consummauit.* Tot enim Monasteria, tot Templa hinc vidit Franciscus in primo Generali Capitulo, ad quod vltra quinque millia Capitulares confluxere, vt appareat, non pro vna reparata domo centum, sed millia millium

Reficiens Ecclesiam S. Mariæ de Portiũcula, accepit ineffabilem Ordinis extructionem, & multiplicationem.

Bonau.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

accepisse. *Frater quidam* (addit Seraphicus Doctor) *Deo deuotus visionem vidit relatione condignam. Cernebat homines cæcitate percussos, facie in cœlum directa, & genibus flexis in circuitu Ecclesiæ stare circuitu. Qui omnes, protensis manibus in altum, lacrymabiliter clamabant ad Deum misericordiam postulantes, & lumen. Et ecce ingens de cœlo splendor aduenit, se per omnes diffundens, qui lumen vnicuique tribuit, & salutem desideratam concessit. Hic est locus in quo Fratrum Minorum Ordo à S. Francisco per diuinæ relationis instinctum, inchoatus est.* O reparatio vnius Marianæ Basilicæ quot Francisco Basilicas, quot Monasteria consecrasti! Ecce lumen prodit cœcutientibus, ex te Iubilæi illustrissimi gloria simul cum cœlestibus gratiis profluxit.

Obsequium Deo præstitum circa Templorum extructionem, aut refectionem augustissimis donatur incrementis. Cùm Templum Ierosolymitanum à Salomone exædificaretur, Tyrij ligna cædere, ac mittere ad tectorum refectionem. O quàm ingens præmium à Domino acceperunt! Celebrauit Dauid, dum cecinit: *Fundamenta eius in montibus sanctis*, &c. *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & Populus Æthiopum, hi fuerunt illic*, Psalm. 86. Vbi D. Bruno existimat de Templi extructione intelligenda illa: *Fundamenta eius*, &c. Ad quam ædificationem Tyrij ligna obtulerunt. Addit Psalmista, *Dominus narrabit in scripturis Populorum, & Principum horum, qui fuerunt in ea.* Quinam Principes fuerunt in domo Dei, *Et Tyrus, & Populus Æthiopum hi fuerunt illic, dum obtulerunt ligna ad tectorum refectionem.* Ergo hi erunt Principes, de quibus scribentur annalia. Brunonem audi. *Gloriosa sunt hæc, quæ & iudæis & peccatoribus magnam spem dare possunt, & immensam lætitiam. Vis in Ecclesia suscipi Princeps? Tyrios imitare, quorum opere & auxilio Templum ædificatum est.* Reficit Franciscus Templum, reficit & Basilicam Deiparæ, quæ ex Richardi Laur. sententia hisce in verbis innuitur: *Fundamenta eius in montibus sanctis*, (appellabatur Portiuncula B. Maria de Angelis ob frequentiam Angelorũ, ac si huiusce Ecclesiæ fundamina in mõtibus sanctis.) Illico Franciscus Princeps Ecclesiæ constituitur, tot filiorum Dux, vt annalia penè immensa possint de Seraphico Ordine conscribi: *Dominus narrabit in Scripturis populorum, & Principum eorum, qui fuerũt in ea*, B. Mariæ de Portiũcula Basilica. 29.

Fit Franciscus Ecclesiæ Princeps, (velut Tyrij) quia Templa præcipuè Mariæ sacellum reparauit; quod gestis annalibus nobilitatum est.

Ps. 86.

Brunon.

An licebit Francisci obsequentissimo famulo asserere, aut contemplari, verbum illud, *Portiuncula* ab humilitate D. Francisci loco illi impositũ? Locus hic (ac si diceret) *Portiuncula* appellabitur, in quo portiunculam obsequij operisque deuotionis meæ obijcitur. O quàm gloriosũ Diuo vel portiuncula Tabernaculo Domini, quæ Maria est, exornasse? Vt construeretur olim Tabernaculũ, omnes subsidij particulam obtulere. *Omnes viri, & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera, quæ iusserat Dominus per manũ Moysis*, Exod. 25. Laurentio, & aliis Tabernaculũ Deiparã expressit (de quo *tom.* 3.) Profectò gloriosum cuilibet portiunculam Tabernaculi ornatui litare. Franciscus non totum Tabernaculum B. Mariæ de Angelis extruxit; sed Ecclesiam ab aliis extructam adhibita portiuncula refecit, & ornauit. 30.

Portiuncula Domus semper memorat, Franciscum illud Templum Mariæ ornasse; inde tot muneribus vnius donatus est.

Exod. 25.

Ricard.

Origen. Audi pulchram Origenis sententiam hom. 13. in Exod. *Iustum est, vt in Tabernaculo Domini inueniatur vnusquisque habere partiunculam suam. Non enim latet Deum, vnusquisque quid ei offerat. Quam gloriosum tibi est, si dicatur in Tabernaculo Domini: Aurum illud, quo Arca Testamenti obtegitur, illius est. Argentum ex quo bases, & columnæ, illius est. Æs, de quo annuli, & candelabrum, & nonnulla columnarum bases facta sunt, illius est.* O Francisce, qui humilitatis ergò portiunculam re Deiparæ, Tabernaculo Altissimi appossuisse profatis, tota portiuncula illustrissimi Monasterij Seraphici Ordinis capitis tua est. Aurum illud, quo Arca Testamenti tui, siue Regulæ, vltimæ voluntatis tuæ ex tot Fratrum Seraphinorum charitate obtegitur, tuum est. Argentum examinatum igne tot laborantium Filiorum, aut Confessorum, aut Martyrum tuum est. Æs illud tam eleuatæ prædicationis, qua è portiuncula prolapsa totus orbis instrui ur, & catenæ Adami annulis ad Conditorem trahitur, tuum *est*. Non portiunculam tribuisti ædificationi, sed tota est tibi adscribenda tanti operis exædificatio.

31\. *Diuinis honoribus colitur Franciscus, quia vni, & alteri Templo reficiẽdo incubuit?* Ioseph.

Non fallar, si asseruero, Franciscum diuinis honoribus toto in orbe ab hominibus coli, (dum sacris stigmatibus insignitum, alium Christum quodammodo agnoscunt,) quia vnius, & alterius Templi reparationi incubuit. Duo Samariæ Reges Adadus, & Azael vrbem Damascenorum Templis extructis ornauerunt. Quónam fructu? Iosephus lib. 11. Antiquit. c. 2. *Vsque in præsens tam Adadus, quam Azael eius successor, diuinis apud Syros coluntur honoribus, quia Templis extructis Damascenorum vrbem ordinatiorem reddiderunt.* Quid mirum Francisco Templi illius primum, & postmodum Ecclesiæ B. Mariæ refectori, & ornatori diuinus quodammodo bonor vsque in præsens tempus impenduntur à cunctis?

Observat. VI.

Ad illa verba:

Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem.

Discimus à Francisco, multa à nobis gerenda ex vitæ asperitate, & virtutum exercitamentis; vt valeamus ab impudicitia liberari.

Profectò indiget multis, asperitate scilicet, lacrymis, recessione à fœminis, vti otio fugere, silentio decorari, qui curat à luxurie non vinci.

32\. *Asperitas vitæ, & virtutum exercitium ad quemlibet animi refellendum habitum.*

AS solent lasciuia & superbia simul incedere, vnde canit Ecclesia, *Mites fac & castos.* Quare dum Dominus profatur, *Discite à me, quia mitis sum,* subintelligit, *ac simul pudicus sum. Et inuenietis requiem.* Quid præstandum, vt puritate & animi, & corporis donemur? *Mitis sum, & humilis corde.* Patientia fulgeo, dum laboribus agor, & virtutum roboror exercitamentis, vt doceam, quibus armis sit aduersùs periculosus hostis insultus dimicandum.

33\. *Asperitate vitæ, & virtutum exercitamentis liberatur Magdalena, & liberatur à libidine* Luc. 7. Ephrem

Equidem multis indiges, vt à lasciuiæ insultibus expediaris. Asperitas vitæ & virtutum exercitatio est necessaria. Mulier illa, quæ erat in ciuitate peccatrix, pœnitudine ducta, & cupiens se se à lasciuia expedire, *attulit alabastrum vnguenti, & stans retrò, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat*, Luc. 7. O quot actiones ad vnicam luxuriei expiationem replicantur? D. Ephrem in Magd. fatur, *Non ianitores, ac famulos domesticos generosa mulier timuit, nec duram adstantium increpationem; vnum hoc secum cogitans, dicensque: Quod si totam meam faciem quasi ferream, aut æream non reddidero, liberari ex turpi inundatione lasciuia mea non potero.* Ferrea redditur Magdalena ad patiendum, humilis ad obsequia præstanda ex virtutum exercitamentis: *mitis* quidem, *& humilis corde*, vt possit à luxuriei immundissima liberari.

34\. *Vox turturis à luxuria libera terra, et inducitur putatio, & flores, idest, asperitas, & virtutes.* Cant. 2. Ambr.

Lasciuiæ quondam terræ illa est sententia: *Vox turturis audita est in terra nostra, tempus putationis aduenit, flores apparuerunt in terra*, Cant. 2. Turturis vox quid nisi castitatis introductio in terram nostram, vbi impuritas habitabat? Sic Ambrosius lib. de Isaac, cap. 4. *Bene addit, Nostra, quasi admirans, quòd vbi antea impudicitia, ibi iam castitas.* Queisnam, precor, actionibus hæc mirabilis immutatio præstita? Certè tempus putationis aduenit ex asperitate vitæ & lacrymarum profluentia: ac flores virtutum *apparuerunt*.

35\. *Ioseph se ferreum ex asperitate, floridum modestia ostendit adulteratricem, per multas victorias superauit luxuriem.* Genes. 39. Chrysost.

Ioseph Hebræus ille adolescens se se fortiter à procacis fœminæ illectamentis liberauit. At queisnam armis lasciuiam comminuit horribilem? Ferreum se ostendit vitæ innuens asperitatem, otiositatem virtuosa actione expulit, fugit fœminæ consortium, exorauit, lacrymis fortasse obortis, Numen; ab otiosis, inutilibusque verbis abstinuit, solummodo prolatis necessariis illis: *Quomodo possum hoc malum facere?* Genes. 39. Profectò vnam lasciuiam irruentem debellaret, tot simul triumphos consequutus necessariò fuit D. Chrysostomus ad Psalm. 48. *Hic exiit capite redimito coronis innumerabilibus, & ideo in seruitute ostendit libertatem.* quia scilicet se luxuriei non tradidit seruituti. Tot victoriæ reportandæ sunt, ad vnius luxuriei ablegationem.

36\. *Franciscus vitæ asperitate impudicam superauit Ægyptiam* Bonau.

Testor D. Franciscum nos edocentem, à lasciuiæ se Ægyptiæ insidiis expedisse, quia *mitis* fuit, *& humilis corde.* Patientia, & virtutum exercitamentis horribilem hostem superauit. Quàm ferreus ad asperitatis tolerantiam! Ait Bonauentura, *Cum sanctitatis hostis Francisco maxime inuideret, & ei perpetuò insidiaretur; tentauit virum sanctum de sensuali delectatione. Cum autem Franciscus sensisset tales dæmonis insidias, cœpit carnem suam acerbissime castigare, dicens sibi ipsi: Eia frater asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Insuper & mirando feruore spiritus animatus, aperta cella,*

cella, foris exiuit in hortum, & in magnam demergens niuem corpusculum iam nudatum, septem ex ea plenis manibus cœpit compingere massas. Ecce, inquit, *hæc maior vxor tua est; quatuor istæ duo filij, & duæ filiæ; reliquæ duæ seruus & ancilla. Festina igitur omnes induere, quia frigore moriuntur. Quibus dictis, illicò tentator recessit victus, & Franciscus cum triumpho rediit ad cellam.*

37. Profectò asperitate vitæ addidit virtutum exercitamenta, filiis documenta præscribens, *Discite a me. Mulierum familiaritates, colloquia, & aspectus, qui multis sunt occasio ruinæ, modestissimus vir sollicitè euitare iubebat. Otium verò omnium malarum cogitationum sentinam docebat summopere fugiendum*, piis actionibus, precibus, lectioni sacræ studens. *Euangelicum etiam silentium volebat a fratribus obseruari; vt videlicet ab omni otioso verbo abstinerent.* Lacrymarum instar Magdalenæ addebat profluxionem. *Tantus erat dolor, quem vir sanctus ex timore piaculi sentiebat, vt pro lacrymarum assiduitate, & torrente parum abesset, quin cæcus redderetur.* O quàm stultus, qui lasciuiæ tyrannide pressus nullas viriliter actiones excogitat, ad hostem superandum; sed sedes sub compede gemit, & catena!

Vicit libidinem virtutum exercitamentis.
Bonau.

Obsrvat. VII.

Ad illa verba:

Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Humilitas Franciscum ad augustissimum verticem, nempe ad Luciferi vacuam sedem, eleuauit?

De humilitatis quidem more, nam qui humiliantur propter Christum, ab ipso exaltantur.

38. QVidnam *humilis corde*? Anselmus, *Humilis corde sum, quia neminem despicio.* At ex mente Augustini *serm. 10. de verb. Dom.* Humilis sum, quia me omnibus minorem facio. *Magnus esse vis, a minimo incipe.*

Anselm.
August.

39. Franciscum humilium Diuorum humillimum extitisse reor, qui se minorem, filiósque suos minores appellari iussit. An non humilior Franciscus Paulensis, qui se, suósque voluit minimos appellari? Minimè. Nam si Franciscus Paulensis se omnium minimum iudicauit, Franciscus Assisius se minimo minorem expressit. Ideo non se minimum, sed minorem appellauit, vt cum aliquis paruus adsit, Franciscus minor illo sit: cum autem minimus appareat, Franciscus adhuc minimo minor ostendatur. O humillimum? Audi Bonauenturam, *Tanti Franciscus humilitatem faciebat, vt Fratrem minorem socium suum, sibi* (minori ipso,) *imperare permitteret*: & ei ad vitæius meritum suum libentissimè parebat. Propterea *Fratres suos minores appellari voluit*; vt scilicet semper paruis, minoribus, & minimis minores existerent.

Franciscus est minor minimo, humillimus omnium humilium.
Bonau.

40. Quòd si huiusmodi exaltationis humilitati vis obiiciatur, addit Doctor, *Deuotus quidam Religiosus aliquando in ecstasi positus, vidit inter multas in cœlo sedes vnam præ cæteris digniorem pretiosis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentem. Et audiuit vocem dicentem sibi: Sedes ista vnius*, (siue vt alij legunt & explicant, *vnici*) *de ruentibus fuit, & humili seruatur Francisco.* Alios dixi legisse, & exposuisse, *Vnici fuit de ruentibus*, id est, Luciferi: & meritò; quia sedes illa præ cunctis dignior, digniori Angelo erat præparata. At quæ sedes suprema superbia amittitur, supremo humilitatis gradu erat acquirenda.

Quia se omnibus fecit minorem Franciscus, prima in sede præparata Lucifero collocatur.
Bonau.

41. Super nubes expetiit Lucifer omnibus fulgentissimus apparere, & ideo obnubilatur, & tegitur. Franciscus autem sub nubibus curabit obtegi, & infimus, minórque omnibus apparere, propter Christum: & ideo à Christo fuit super nubes in sede Luciferi collocatus. Fatur Moyses, *Nubes quoque Domini erat super eos per diem, dum incederent*, Num. 10. Superbi viatores curabant in die supra nubium vmbraculum ambulare, & ideo iustè Dei nubes super illos, vt obnubilentur, dum curant enubilari. Secus verò qui in nocte experiuntur delitescere columna Dei ignea super eos, vt ab omnibus maximi habeantur, qui minimis minores satagunt reputari. Pulchrè Stephanus apud Tilmannum. *Præcessit columna nubis in die, quia Christus nulla luce clares illos, qui expetunt esse in die: superbos scilicet, & præsumptuosos. Et columna ignis in nocte; quia qui se infirmos*, (seu cunctis minores,) *reputant, igne sui amoris, & celsitudinis illustrat.*

Franciscus expetens obnubilari infimo in loco, meruit supra supremam Sedem Angelorum exaltari.
Num. 10.

Dies obnubilat superbos, enubilat humiles.
Steph.

42. Et quomodo poterat Seraphicus Diuus ad nouissimum locum properare, nisi eo ipso ad supremum assumeretur? Humilis Ioannes de Domino profatur, *Cuius non sum dignus, vt soluam corrigiam calceamenti*, Ioann. 1. *At testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi spiritum descendentem super eum*, ibid. Quandónam vidit? Quando Iesvm, quem Filium Dei testatur, aqua Baptismi diluit. Supra verticem summi capitis Ioannes eleuatur? Ita planè, quia sub calceamentis eius commorari se putauit indignum. Chrysostomus hom. 38. ad Pop. *Ioannes dixit: Non sum dignus, soluere corrigiam calceamentorum eius: & ideo quoque amicus fuit sponsi. Et manum, quam esse calceamentorum dixit indignam, hanc super caput suum Christus attraxit, quando ad Baptismum Ioannes verticem inclinauit.* Vertex etenim inclinatur, vt attrahat ad suprema eum, qui humilitatis affectu calceamentorum se demisit ad ima. Sic Franciscus se minorem minimorum quorumcumque reputans, & curans sub omnium pedibus conculcari, ad Lucifero præparatum thronum attrahitur.

Franciscus, veluti Ioannes, ad verticem trahitur, quia sub pedibus collocatur.
Ioan. 1.

Chrysost.

43. Aperuit Dominus Petrum Collegij Apostolici, imò totius Ecclesiæ caput, cùm tributum à Christo exigitur, & iubet Petro staterem ab ore piscis extrahere. *Da eis*, inquit, *pro me, & pro te*, Matth. 18. Quasi notaret ex Patrum mente, Petrum esse humanæ familiæ caput. Illud autem adnotandum obiicio, quòd Marcus Petri Discipulus dilectissimus penè descriptor Matthæi, hoc in suo Euan-

Dum Marcus silet Petri ex æqualitate tributi gloriã, eam amplius declarat, exprimens diligentissimè

Negationis humiliationem, quia ex humilitate profundissima, elevatus ad verticem id Petrus apparere.
Matth. 18.
Chrysost.

gelio ooo expresserit gloriosum Petri elogium. Cur ô Marce, Magistri charissimi gloriam silentio inuoluis? An non negationem diligentissimè scripsisti? Scribe simul gloriam Apostoli. Existimat D. Chrysostomus *hom. 59. in Matth.* præceptum à Petro Marcum siluisse. *Vidisti honorus excellentiam. Video nunc quanta philosophia vitur Petrus. Hunc enim locum Marcus, qui Discipulus Petri fuit, ideo non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur.* Nam dum Dominus iubet tributum reddi pro se, & pro Petro, quasi æqualem sibi Petrum innuebat. *Sed negationem Marcus quoque diligentissimè scripsit, hæc verò, quæ ad laudem eius pertinent, ipso forsitan ita volente, omnino siluit.* Preme illa: *Ideo non scripsisse videtur, quoniam ingens honor hinc Magistro deferebatur: sed negationem diligentissimè scripsit.* Particula *sed*, videtur innuere illius silentij correctionem, ac si vulgariter dixerimus, *Callo la gloriosa pero conto diligentemente la negacion.* Qua quidem diligentissima narratione expressit Petrum ad Ecclesiæ verticem eleuatum. Petrus excidit, humiliatus fleuit, à IESV conspectu, quasi indignus diffugit. Hinc planè gloriosiùs innuit Marcus Petri Magistri ad verticem Ecclesiæ eleuationem; quia humilis ille descensus ad ima, erat ad verticem de humilitatis vi, eleuatio. O Franciscum meritò eleuatum ad verticem supremi illius throni, qui tam accurato studio ad nouissima loca properasti!

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Et humilis corde.

Franciscus corde humilis, osor fuit affectatæ submissionis, qua hypocrisis ad aucupandos honores vti assolet.

Quàm capitali odio Deus hypocrisim prosequatur, innuo.

44.
A Seraphico ordine omnino hypocrisis obliterata.

EXponit Interlinearis Glossa locum, *Sum humilis corde, id est, mente, non fictè.* Sunt enim qui mente superbi, externè curant humiles apparere, omnibus submittuntur, se cunctorum minimos profitentur. Id planè vt audiant, *Amice, ascende superius.* Haud hi *humiles corde*; sed qui minimè memores exaltationis syncerè ad ima properant.

45.
Mirabilis actio Francisci inimici admodum hypocrisis.
Bonau.

Profectò *humilis corde* Franciscus hypocrisis vitium hostiliter insectatus est. Fatur Bonauentura, *Accidit semel, vt infirmitate granatus, rigorem abstinentiæ pro recuperanda sanitate modicum relaxaret. Viribus autem corporis vtcunque resumptis, corde humilis, Non est,* inquit, *conueniens, vt populus abstinentem me credat, & ego contrario carnaliter reficiar in occulto. Surrexit itaque vero humilitatis spiritu inflammatus, & in platea ciuitatis Assisij populo conuocato solemniter, cum fratribus multis, quos secum adduxerat: Maius Templum introiuit, funéque ad collum ligato, nudum se trahi præcepit vsque ad* lapidem, *in quo malefactores puniendi consueuerant collocari. Super quem conscendens, licèt quartanarius esset, & debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prædicauit: asserùitque audientibus cunctis, se non tanquam spiritualem honorandum, quin imò tanquam carnalem, & glutonem ab omnibus fore contemnendum. Vnde qui conuenerant, tam ingenti viso spectaculo, admirati sunt: & quia ipsius austeritatem iam nouerant, deuotione compuncti, humilitatem huiusmodi magis admirabilem, quàm imitabilem proclamabant.* Quàm ex corde humilis, qui putabat, iam ex rapina honorem abstinentiæ obuenire sibi, postquam vel in occulto necessitate coactus eius ieiunium aliquam admisit relaxationem. O hypocrisis egregium oppugnatorem! Quàm verè humilis IESV æmulator poterit cum ipso proclamare. *Hypocritæ, benè de vobis Isaias Propheta: Populus hic labiis me honorat, cor autem longè est à me.*

Saul olim deliquit grauissimè, sed pœnitudine ductus professus non semel est, *Peccaui.* Attamen miserabiliter reprobatus interiit. Vndènam pœnitenti Regi damnatio? *Peccaui*, inquit, *sed honora me coram senioribus Israel*, 1. Reg. 15. Hypocrita corde superbus, externam affectat ad occupandos populi honores, humilitatem. Rupertus lib. 10. cap 2. in Apocal. *Honorem ergo, vel gloriam non Dei, sed suam ista confessione mercari voluit, dicendo: Peccaui. Iustè ergo solium eius de loco suo moueri debuit.* Hypocritæ enim Numini odibiles admodum ostentantur. 46.

Saul reprobatur merito, quia corde superbus, verbis humilis ad plausum quærendum, apparet.
1. Reg. 15.
Rupert.

Virgines illæ fatuæ prudentibus proclamant, *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur*, Matth. 25. An ex cordis humilitate se vacuos profitentur, vt sociæ succurrant egentibus? Minimè, sed hypocritæ simulant se vacuas reputare, vt ex sociarum oleo lucere valeant. Sic Augustinus serm. 23. de verb. Dom. *Date nobis*, inquiunt, *de oleo vestro. Hoc quærebant, quod consueuerant, id est*, (vacuitate præmissa,) *de alieno lucere, ad alienas laudes deambulare.* Quotiens) Hypocrita se vacuum profitetur, aut scientia, aut virtute; vt aliis respondeant, Quid conqueteris de vacuitate, qui tanta & sapientiæ, & virtutis diffluis abundantia? Quàm iustè Dominus *corde humilis* hypocritas viragines se nescue profatur: *Amen dico vobis, nescio vos*, ibid. 47.

Nescit Dominus hypocritas virgines, quæ se vacuas ostentant, vt laudentur à socijs.
Matth. 25.
August.

An illud adagium aduertisti? *Humilitas circuli.* Porrò hypocrita circuit, siue circulariter ambulat, videtur ad ima procedere, & repentè ad suprema consurgit, quia se deprimendo, plausum, & honorem populi venari procurat. De Mago Simone ait Lucas, *Tunc Simon & ipse credidit, & cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo.* At cùm potestatem patrandi miracula, pecuniis exhibitis, conaretur acquirere, audiuit à Petro, *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, Act. 8. Cur Simon in Simonem tam irreconciliabilis extitit? Profectò, quia se ostentauit hypocritam, efficiendo circulum, se humiliando sub oribus IESV, vt honores mercaretur. Pulchrè Tertullianus lib. de idololatr. *Simon Magus iam fidelis, quoniam aliquid de circulatoria secta cogitaret, maledictus ab Apostolo de fide reiectus est.* 48.

Humilis circuli est hypocrita Simonis Magi æmulator, qui tendere videtur ad ima, sed vt protinus ascendat ad suprema.
Act. 8.
Tertull.

Quidnam

Quidnam miser ille de *circulatoria* cogitauit secta? Magia secta circulatoria a Doctore vocatur, quia Magi circulis effictis vtuntur, ad suarum euocationum perfectionem. Ergo Magus Simon, fidelis iam, aliquid tunc de circulatoria secta cogitauit, dum visus tendere ad humilitatis affectum se omninò vacuum potestate illa ad mira patranda, circuli euolutione curabat summum locum acquirere, ac hominum plausum expiscari. Meritò igitur ab Apostolo, *maledictus de fide reiectus est*, nec ad pœnitudinem excitatur homo Numini maximè exosus.

49. *Iniquitas duplici cordis ad odium aeternum inuenitur,* Psalm. 11. Eccli. 2.

David expressit circulatoriam hypocritæ artem. *In corde, & corde locuti sunt*, Psalm. 11. id est, duplex verbum è corde procedit. Videntur humiliari, sed curant extolli. Vnde Sapiens, *Væ duplici corde*, Eccli. 2. *Væ* quidem, quia æternum supplicium paratur eis, qui in corde & corde loquuntur, siue qui duplex cor habent, sicut nonnulli duplicem faciem habere ex gestis manifestant. D. Bernardus serm. 71. in
Bernard. Cant. *Quid duplicitas, nisi dolus? Sed enim qui dolosè agit in conspectu Domini, inuenta est iniquitas eius ad odium. Ideo beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, neque est in spiritu eius dolus.* Quódnam peccatum? Planè hypocrisis, quasi sola hæc in conspectu Domini peccatum quodammodo ad odium appareat.

Expendo vberiùs locum Psalmistæ à Bernardo citatum: *Beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus*, Psalm. 31. De quónam peccato loquitur? De dolo, de hypocrisi. Ac si diceret, Non imputat Deus peccatum ei qui hypocrita non est; quia, (vt exponit Daza noster ad epist. Iacobi,) aliud peccatum ex ignorantia, aut fragilitate contractum Deus benignè remittere solet: & ideo non imputat ad supplicium æternum. At hypocrisis, & cordis duplicitas solummodo peccatum imputandum in Domini conspectu videtur. Curans Bernardus definire hypocrisim *serm. 71. in Cant.* eam *Maculam* appellauit. *Duplicitas macula est*, quæ à Domino imputatur, quia ex affectata malitia procedit. O Franciscum syncerissimum vnico corde sectator humilitatis, adeò osor hypocrisis, vt ex admirabili illa actione Seraphicus Ordo tuus synceritate sancta fulgeat, nihilque magis odio prosequatur, quàm cordis duplicitatem.

50. *Sola hypocrisis videtur esse peccatum computandum, quia non ex fragilitate, sed ex affectata malitia.* Psalm. 32. Bernard.

PARS SECVNDA.

SACRA STIGMATA.

Paraphrasim, & Commentarium literalem ad caput decimumsextum Matthæi pete ex Tom. 6. lib...

PROLVSIO.

VIDEO Franciscum hodie non solùm Christi, sed & Deiparentis imaginem. Nam si IESV stigmatibus ornatus refert Saluatorem, Deiparam exponit è charitate vulneratus. Impressio illa vulnerum è charitatis incendio facta est; & (vt vulgariter aptiùs expendam,) *Fue cauterio de amor*. Testor Seraphinum & nomine & habitu totum indicantem charitatis incendium. Si ergo Franciscus vulneratus est charitate, Deiparam proculdubio refert sauciam dilectione. *Fulcite*, inquit, *me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*, Cant. 2. Aliter, *Quia vulnerata charitate ego sum*. Vbi Richardus Laurent. lib. 3. de laud. Deip. *Quanto Maria diligebat ardentiùs, tanto vulnerata est profundiùs. Vnde dicitur* in

in Cantico secundùm aliam literam, quam ponit B. Gregorius, Vulnerata charitate ego sum. O ineffabilem Francisci dilectionem, quæ eum fecit & Filij & Matris vulneribus honorari!

SECTIO III.

Hominis abnegatio.

TEXTVS.

VERS. 14. SI quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. 25. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. 26. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? *&c.*

IN FRANCISCI stigmata.

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX HOMINIS ABNEGATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.

Franciscus Christi vulnerati imago Christiani populi validissimum est propugnaculum.

Innuo Christi suffixi imaginem Domini vulnerati memoriam validissimum esse aduersùs animi tres hostes præsidium.

1. *Mundus, Diabolus, Caro ex Passionis Iesv memoria debellantur.* Hilar.

CVRAVERAT Petrus Iesvm à Crucis, & passionis periculo liberare, profatus: *Absit a te Domine, non erit tibi hoc.* Dominus autem, *Vade post me Satana, scandalum es mihi. Tunc* Iesvs, (addit Matthæus,) *dixit Discipulis suis. Si quis vult venire post me,* &c. Ad quæ Hilarius, *In Diabolum, per quem opinio illa suggerebatur, conuersus Dominus hoc adiecit: neque enim Petrum ita appellasset post illa beatitudinis, & potestatis praconia.* Diaboli arte opinio illa suggeritur contra hominum salutem, quæ Iesvs à cruce, vulneribúsque abstrahitur. Tota enim humani generis incolumitas à Christi vulneribus ac cruce procedit. Vnde nihil sic Diabolus auferre molitur ab hominum præsidio, quàm crucis ac vulnerum Iesv fructus salutares.

Vis indicem, quàm ad hominum præsidium efficacia vulnera Iesv? Eorum imago in D. Francisco expressa notissimum est humani generis propugnaculum. Innumerabilia etenim mirabilia sacrorum stigmatum Seraphici Patris recensentur à Guadingo, & aliis, quæ si conarer exponere, totum hoc volumen vix leuiter indicaret. Ex necessitate prætereа. Postquam legi ex stigmatum sacrorum Francisci tot cœcos illuminatos, tot ægros redditos sanitati, tot fœminas parturientes auxilio donatas, tot mortuos suscitatos, tot vrbes ab hostibus protectas: recognoui, Francisci vulnera præsidium esse fidelium, quia Diuus imaginem gerit Saluatoris. Olim Dauid capturus Sion à viris Ierosolymitanis audiuit,

2. *Franciscus vulneratus Christi imago est cunctis fidelibus aduersus hostes præsidium.* Guadingus.

Non ingredieris huc, nisi abstuleris cœcos, & claudos. Cœpit autem Dauid arcem Sion, 2. Reg. 5. Quinam hi claudi, & cœci adeò fortes, vt propugnaculum addicerent ciuitati adeò insuperabile, vt viderentur sibi Ierosolymæ ciues, prius auferendos cœcos & claudos, quàm vrbs capi valeret? Rabbi Aben-ezra apud Strabum ait, *Ciuitas Ierosolymitana tua erit, si poteris per arma tua deuincere cœcos,* 2. Reg. 5. R. Aben.

&

& claudes: hoc est, turrim seu fortalitium illud, in quo sunt imagines cæca, & clauda. Sed nos scimus, propugnaculum illud fortius esse, quam vt te superari posset. Vanè credimini, o idolorum vrbem propugnaturæ cœcæ vtique, & claudæ. Solummodo enim Christi imago videns, & alata vrbibus fidelibus propugnaculum addicitur. Annon Franciscus in alatum Seraphinum efformatur, cùm ei diuinitus vulnera imprimuntur? Non ocularissimus redditur videntis dilectionis igne exuberanti? Videns ergo, & alata imago Iesu vrbibus apponatur, nullatenus poterit hostium incursibus expugnari: Christi enim Franciscus vulnera exponens à vulneribus fideles liberabit.

3. *Stigmata Francisci aduersus Mundi insidias prosunt* Damasc.

Profectò Christi imago Franciscus aduersùs Mundum, Diabolum, carnémque tres animi validissimos hostes sæpissimè eripuit. Quis mundi insidias expertus est, qui Francisci studiosus eius vulneribus non fuerit ereptus? Fatur Damascenus *in vita Stephani iunioris*, Diuum Christi vulnerati imaginem aduersùs mundi impugnationem opposuisse fidelibus profatus: *Accipe (inquit, sacras Christi imaginibus ostensis,) praclarum meum depositum, quod tibi in præsenti hac vita aduersùs Mundi malum præsidij loco sit.* Id quod Francisci studiosus possum imitari, fidelibus indicens: Accipite Franciscum vulneratum veram Iesu suffixi effigiem, qui aduersùs omne malum vobis præsidium insuperabile impenderat. Quis videbit Franciscum nudum, vulneratum, qui mundialia commoda non despiciat?

4. *Stigmata Francisci aduersus Diabolum armant.* Exod. 12.

Diaboli times irruptioni vexari? Iesu imaginem Franciscum adi, ex eiúsque vulneribus sanguinem sume, vt postes domus intingere possis. *Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios, cùmque viderit sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi*, Exod. 12. Innumeri fideles stigmatibus Francisci, Christi imaginis,) muniti ab incommodis Diaboli desæuientis erepti sunt. De sanguinis Agni Paschalis IESV vulnerati imagine cecinit Tertullianus carm. 2. in Marcio.

Tertul.

Cernite, quid virtus, quid Pascha possit imago.

Damasc.

Francisco autem IESV imagine vulnerati accommodo illam Damasceni sententiam orat. 3. de imag. *Si te lucus hostis adoriatur, (adoritur enim,) habes quo victor existas. Ne formides certamen, signo* suffixi Domini *confisus dicito, Imago Dei sum.* Stigmata Francisci affectu arripe, arma salutis, & proclama, *Imago Dei sum.*

5. *Francisci stigmata contra luxuriem roborant.*

Ad fideles, qui se Francisci vulnerati muniunt affectu, in eúmque conuertuntur, haud poteris spiritus fornicationis accedere. An non spiritus illi, qui petebant ad porcos deturbari immundi prorsus luxuriei assertores ostentantur? Ita planè ex Doctorum meditatione. *Si eiicis*, (clamant,) *nos, mitte nos in gregem porcorum*, Matth. 8. Et cur non in hominem alium expetunt deturbari? Profectò Sedulius asseruit, noluisse immundos spiritus ad homines diuertere, quia contemplati sunt eos Christi imaginem exprimere.

Tunc Domini præcepta tremens exire iubentis,
Spiritus infelix, hominum non audet adire,
Effigiem fugiens, quam Christum cernit habere.

Quam effigiem cernit spiritus immundus habere Christum? Certè vulneratum, & dolorum in populo illo Hebræo non erat sanitas, vulnerati cuncti fideles. At Spiritus fornicationis fugit inire homines aliis vulneribus præmunitos. *Fugit effigiem, quam Christum cernit habere.* Fugit hominem, qui veram vulnerati Iesu effigiem repræsentat. Franciscus Christi effigies tuo cordi præsidium addicatur, immundæ diffugient cogitationes. Testor adolescentes, qui se è libidinis retibus expediere, ex sacrarum Francisci stigmatum deuotione. O quisquis Mundi, Diaboli, aut carnis vereris insidias, Iesu vulnerati obiicias imaginem, ad validissimum cordis stabilimentum! Adhuc confirmo.

Observat. II.

Ad illa verba:

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.

Ab stigmatibus Francisci omnis gratia Iesu fidelibus profluxit ad vitiorum extinctionem.

Nam vulnera Iesu fontem emittunt, ad iram, atque luxuriem, aliaque vitia extinguenda.

CHristiani perfecti vita Crux non quidem solo desiderio sublata, sed afflictionum, ac vulnerum experimento. Fatur Anselmus, *Si quis vult venire post me. Quasi diceret, Ego verè patiar, & si quis vult me imitari, verè patiatur.* Certè si Confessores cuncti possunt proclamare cum Iesu, verè passi sumus ob voluptatum abnegationem: D. Franciscus aptiùs profari valebit, verè passus sum ex sacrorum vulnerum impressione. 6.

7. *Franciscus potest dicere cum Apostolo Ego stigmata Iesu, è quibus gratia profluit, ad crimina vincenda.* Bonau.

Equidem Franciscus semper Christum secutus est Crucem baiulans ab initio conuersionis, quasi Crucifixus, dum stigmatibus honoratur. Audi D. Bonauenturam sic vitam Patris persoluentem: *Verè in sua conuersionis principio dicere cum Apostolo potuit: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri. Verissimè autem in consummatione potuit subinferre: Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Addit opportunè Doctor, sed & illud nos quotidie desideramus ab ipso audire: Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu nostro fratres.* Non solùm *gratia*, sed & *gratia*, quia cuncta cœlestia munera nobis impenduntur ex affectu studioso in stigmata D. Francisci.

8. *Si lex chartatis Francisci quinquies percutitur, vt gratia profluant ex vulneribus, ad emolliendos lapides peccatorũ.* Num. 20.

Olim Moyses *percussit virga bis silicem, & egressa sunt aqua largissimè*, Num. 20. Particula *bis* premenda est. Percussit etenim Moyses bis silicem, vt Crucis imago formaretur super lapidem. Silex Franciscus ardentissimæ fouens charitatis flammas, à Christo Cruci suffixo non solùm bis, sed quinquies vulneratur; quibus planè vulneribus non solùm silex ad vberius

rius mollescit obsequium: sed & cuncta peccatorum corda lapidea frigiditate indurata ad pœnitudinem perfringuntur, diffluentibus ob vulnera Francisci gratiis Saluatoris. D. Damascenus *orat. 3. de imagin.* ait, *Percussit semel & bis, vt Crucis formam describeret, vt natura Crucis formam veneraretur. Immortalis Regis imago potest non modò silicem, sed cœlum & terram, vniuersam perfringere.* Religiosi perfectionis studentes cœli nomine designantur: seculares à virtutis tramite recedentes, terra sunt appellandi. Obiiciatur perfectissima Iesu vulnerati effigies Franciscus; proculdubio Religiosi altioris gradus perfectionis ascendent, & peccatores affectuosa pœnitudine conterentur. Asserit Lipomanus damnationis obiicere indicamentum, qui viso vulnerato Francisco non compungitur, & ex tam compunctæ laboribus vitæ meditatione non reformatur. Imò Diabolum reputarim inconuertibilem.

Damasc.

Qui non emollitur, viso Francisco, quasi Diabolus est.

Lipom.

9\. Scripsere stigmatum sacrorum commendatores, Francisci, seu Seraphici Ordinis sigillum quinque vulneribus insignium pectori plurium addictum iracundiam sedasse, concupiscentiæ ardores extinxisse. Annon hæc gratiarum Domini profluentia? Verè ex hoc Franciscus Christi vulnerati gerit imaginem. Cecinit Isai. *Suscitabit Dominus Deus exercituum flagellum iuxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare*, cap. 10. Vbi Ailredus fatur, *Verè vulnera tua premunt fluctus seculi Domine, persecutionum sedat tempestates, & mitigat tentationum procellas. An nescitis? Annon sentitis? Feruet in carne aliquando æstus concupiscentiæ, in mente ira desæuit indignationis, iam iamque prorumpit, & instar maris, quod vehemens exagitat ventus, omnia interiora hominis conturbantur. Sed leuantè super hoc mare vulnera sua Iesu; sedantur omnia, omnia conquiescunt.* Profectò ex eo exprimitur Franciscum verè esse Iesu vulnerati imaginem, quod leuante fideli quolibet deuoto supra pectus suum Francisci vulnera feruens ex Marte, Veneréque pelagus conquiescit: ita sedata luxuriè extincta.

Vulnera Francisci Christi vulnera imitantur circa peccati, ac motuum noxiorũ ablegationem.

Isai. 10.

Ailred.

10\. Omnis contraria potestas coram vulneribus Domini comminuitur. *Cepit David arcem Sion. Proposuerat enim in die illa præmium, qui percussisset Iebusæum*, 2. Reg. 5. Mysticè exposuit Rabanus, *David Iebusæum habitatorem terræ de Ierusalem eiiciens significat Christum contrarias potestates de cordibus fidelium eiicientem. Per mysterium enim vulnerum suorum vulnerat omnem principatum diaboli.* Hoc quidem est percutere Iebusæum, vulnerari Saluatorem; vulneribus enim Iesu tota hostium potentia exitialiter vulneratur. Et quando, precor, Iesu vulnera sola pugnant, nisi quando in D. Francisco conspiciuntur, aut separatim eius in sigillo aspectantur? Edisce Passionis Dominicæ obiectione cunctas cordis passiones ablegari, comminui.

Coram Frãcisci Iesu imaginis stigmatibus omnis contraria potestas comminuitur.

2. Reg. 5.

Raban.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Si quis vult venire post me, &c.

Quàm gloriosum Francisco, in Iesu vulnerati consortium assumi, imò quæri, & inuitari ab illo, qui ad consortium Crucis augustissimum neminem cogit, sed vltroneos excipit.

Edíscimus, perspicuum admodum diuinæ dilectionis documentum esse, quæri nos à Domino ad laborum sustinentiam.

Ponderanda particula, *Si quis vult venire.* 11
Neminem cogit, vltroneos excepturus, qui ad augustissimum honoris ac felicitatis verticem inuitat, cùm Crucis, ac vulnerum suorum dolores ostentat. Chrysost. *Libertatem auditori relinquit.* Nec deceret tantam Maiestatem homines cogere ad id honoris, & gloriæ, quo athletæ fortissimi assolent munerari.

Chrysost.

Hinc Francisci merita expendam, quem Dominus ad vulnerum participationem non quærentem attraxit. Ex D. Bonauentura stigmatum historiã perstringam. In vertice Montis Alberniæ Franciscus in honorem Michaëlis quadragenariam inchoat abstinentiam. Seraphicis desideriorum ardoribus sursum in Deum agitur, & affectus compassiua teneritudine in eum transformatur, cui ex charitate nimia Cruci affigi complacuit. Vidit quasi vnius Seraphim speciem sex alas tam fulgidas, quàm ignitas habentem de cœlorum sublimitate descendere. Qui volatu celerrimo ad aëris locum viro Dei propinquum perueniens, non solùm alatus, sed & crucifixus apparet. At huiusmodi visio Francisci ideo fuit cõspectibus obiecta, vt amicus Christi prænosceret, se non per Martyrium carnis, sed per mentis incendium totum in Christi similitudinem vulnerari, ac suffixi transformandum. Disparet visio mentem Diui Seraphico interiùs inflammans ardore: carnem verò exteriùs Crucifixo conformi insigniens effigie. Statim quippe in manibus & pedibus clauorum signa incipiunt apparere. Dextrum quoque latus quasi lancea transfixum rubra obductum cicatrice exponitur, quòd sæpe sanguinem profundens, tunicam respergebat. O Franciscum singularissimum sponsi amicum, quem non suscipit Dominus rogantem ad passionis, vulnerúmque participationem; sed quasi rogans ambit. 12.

Iesus quærit Franciscum vt ei vulnera imprimat non petenti, aut roganti.

Bonau.

Petro amicissimo aliquando dixit, *Cùm senueris, alius cinget te, & ducet, quo tu non vis*, Ioan. 21. An non exprimitur Petri suffixio? Ita planè. Quomodo ergo additur particula, *quò tu non vis*, si Apostolus libentissimè ad Crucem properauit? Certè nostri Euangelij illa particula, *Si quis vult venire post me, tollat Crucem suam*, pulchrè respondet obiectioni, ex Chrysostomi mente. Tanta Crucis gloria, vt 13.

Petrus rogatur ad Cruce, quasi non volens. Sic Franciscus ad vulnera quæritur.

Ioan. 21.

non

noo sit ad eius participationem homo trahendus: sed ipse debet & velle & expetere, & rogare. At tanti IESVS æstimat Petrum, vt quando ipse non volebat, nec recordabatur, nec sibi persuadebat fore, vt munere tanto donaretur, Dominus eum cruci suffigendum promisit. Liceat vulgariter eapendere: *Quando no la queria, ni le passaua por pensamiento tenerse por digno de la Cruz: le busca Christo, y combida con ella.* O Petri gloria, qui ad crucem quasi non volens cogeris in Dominicæ dilectionis documentum! Quid de Seraphico Diuo attexam, ad quem Seraphim mittitur quodammodo vltroneam gloriam volnerũ oblaturus.

14. *Pueri Bethleemitici nõ volentes assumuntur ad vulnerũ participationem, vt gloria Francisco præparata præsignaretur.* Matth. 2. Leo.

Magna prorsus gloria hominis est, à Domino ad suorum vulnerum consortium quæritari. *Occidit* Herodes *multos pueros* Bethleemiticos, Matth. 2. Cur ô Domine non volentes ad passionis consortium requiris? Respondet D. Leo serm. 7. de Epiph. *Vt imitatoribus suis quid gloriæ pararet*, IESVS *ostenderet ortus sui tempore editos Martyrio consecrauit infantes.* Sunt viri egregij IESV imitatores, quos quasi non volentes illigari cruci, ipse requirit. In cuius diuinæ singularis dilectionis documentum non volentes, (ex defectu ætatis,) pueru-los consecrat Martyrio. Iam inde & Petro, & Francisco egregiis IESV imitatoribus gloria augustissima fulgurabat, qui à Domino ad vulnerum participationem erant requirendi.

15. *Singularissimum ne hoc priuilegium Francisci?* Luc. 23.

An singulare hoc Francisci priuilegium? Num non & Simoni Cyrenensi concessum est, quasi renuentem, aut non volentem crucis pondere pergrauari? *Et cùm ducerent eum,* (IESVM,) *apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post* IESVM, Luc. 23. Ergo si Simon apprehenditur quasi non volens, & cogitur, non singulariter gloria hæc egregiis IESV imitatoribus præparatur. Porrò illa particola, *venientem de villa*, fit satis obiectioni. Dixerat Dominus, *Si quis vult venire post me.* Iam vult venire, qui villam reliquerat, qui se vltroneè à mundialibus expedierat. Pulchrè

Theoph.

Theophylactus, *Ille potest subditus fieri* IESV, *& tollere crucem suam, qui virtutis operarius est: qui,* (volens & cupiens,) *venit a villa relinquens mundum, & ea, quæ sunt in mundo.*

16. *Gloriosissimum est, venientes, & rogantes donari corpore IESV: quid non rogantem Franciscum donari vulnerum participatione?* Ioan. 19. Epiph.

Traditur aliquando IESV corpus viris piissimis venientibus, rogantibus, & requirentibus, *Venit ergo Ioseph, & tulit corpus* IESV, *venit & Nicodemus.* Rogarat Ioseph, & petierat à Præside, *Ioan.* 19. An gloria virorum, volentes, venientes, rogantes, quærentes Dominicum corpus accepisse? Audi Epiphanium orat. de sepult. Christ. *Ordines omnes cælestes stupent, horrent, & dicunt: Quod hoc magnum spectaculum est? Cui cum reuerentia, & timore Cherubim assistunt, hunc Ioseph & Nicodemus omnis formidinis vacui sepulturæ committunt?* An non stupebunt Seraphini, è quorum Ordine ille Seraphim auolauit, videntes Franciscum nec venientem, nec volentem, (quia sese reputaret indignum,) à IESV quæri, rogari, vt vulnerum participatione donaretur? Edisce, perspicuum esse diuinæ documentum dilectionis; hominem admitti venientem ad Passionis participationem: sed magis euidens, dum ab ipso Domino quæritur ad laborum tolerantiam.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Abneget semetipsum, & tollat crucem suam.

Franciscus, qui sustulit crucem Saluatoris, sacris stigmatibus honoratur.

Nam similitudo Christi passi nunquam non homini gloriosa, & honorabilis est.

D. Chrysostomus exposuit, *Se oportet abnegare vsque ad mortem crucis, & non solum vsque ad contumelias.* Cur speciatim contumeliarum gessit memoriam? Certè, quia honore post crucis sustinentiam consequenter erant abolendæ. Nullos enim Christum suffixum imitatur, qui amplissimo non afficiatur honore. 17. Chrysost.

D. Franciscus verè, (ex Bonauenturæ sententia,) profari poterat, *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini.* Et, *Ego stigmata Domini* IESV *in corpore meo porto.* Qui semper Christum & vitæ asperitate, & opprobriis toleratis, & stigmatum impressione retulit vulneratum, consequenter tanto honore donatur, vt speciali solemnitate eius stigmata celebrentur, elogiis mirificis extollantur. Ea Ecclesiæ assertione. *Rem adeò admirabilem, ac tantopere testatam, atque in Pontificiis diplomatibus præcipuis laudibus, & fauoribus exaltatam Benedictus Papa XI. anniuersaria celebritate duplici Officio celebrari voluit. Quam postea lapsam Paulus V. Pontifex Maximus, vt corda fidelium in Christi crucifixi accenderentur amorem, restituit.* O Franciscum crucem Domini *vsque ad contumelias*, vsque ad vulnera portantem! Quid mirum, quòd pro contumeliis tanto honore fueris affectus? 18. *Quantus Francisco honor ex stigmatibus.* Bonau.

An aliquis vnquam IESV vulnerati retulit similitudinem, qui honorificentia non fuerit ornatus? *Abiit Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim.* Et colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus Saul, & *Ionathæ filij eius*, 2. Reg. 21. De ossibus Saulis, ac Ionathæ dicitur, *Et asportauit* Dauid *inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius.* Mox additur, *Et colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant, sepelierunt ea.* Vous ossa Saulis ac Ionathæ asportat, ac sepulturæ mandat, multi ad sepelienda ossa crucifixorum colligantur. An crucifixis maior honor erat deferendus, quàm Regi? Certè qui vel externo habitu suffixum Dominum innuebant, debuere maiora honoris documenta accipere, præcelsioribúsque obsequiis efferri. Lyranus, *Per viros crucifixos pro peccato expiando, vt Deus terra repropitiaretur: significãtur viri carnem suam crucifigentes pro peccatorũ aliorũ expiatione. Propter quod isti dicuntur* 19. *Suffixorum Saul filiorũ ossibus honor exhibetur, quia* IESV *vulnerati expresserant effigiem externã: quid Franciscus animo & corpore stigmata referens?* 2. Reg. 21. Lyran.

crucifigi coram Domino ad differentiam hypocritarum. An non eunctorum crucifixorum Franciscus gerit ducatum, dum in corpore & animo Christi portat stigmata? Meritò crocifixis honor impenditur sepulturæ, vt innuatur, quanta celebritate debeant efferri, qui Christi vulnerati similitudinem egerunt.

Naboth accepit honorem maxima de eminentia, quia Passionem Iesv expressit: quid Franciscum vt Iesvs vulnera an? *Osee 1. Rupert.*

20. Oseæ ex ore Dominus proclamauit, *Visitabo sanguinem Iezrael super domum Ihu,* cap. 1. Credidit Rupertus sanguinem Iezraël esse sanguinem Naboth Iexraëlitis, in quo omnium Sanctorum sanguis exprimitur, asserente Abbate. Ac si diceret Dominus, Exquiretur à domo Iehu sanguis omnium Martyrum, *qui occisi sunt ab origine mundi,* &c. Sed vndénam Naboth tantus honor defertur, vt eius cruor à Deo in signum omnium Martyrum assumatur? Crediderim, quia Christi vulnerati omninò egit historiam, & calumniis actus, & persecutionibus agitatus, & plagis affectus. *Ad hoc respondemus,* (ait Doctor,) *quia verè magnum fuit, & esse debuit memoriale interfectionis eius inter omnes iustorum neces, quia taliter interfectus est, vt nec antè, nec post ipsum vsque ad Christi Domini Passionem ferè nemo præter ipsum Dominum tali ordine occisus esse referatur.* Franciscus ineffabili ab Ecclesia honore celebratur, Pater totius sanctitatis, & perfectionis obiicitur, iam non homo, sed Seraphim, iam non Seraphim, sed Iesvs. Vndénam Diuo tanta gloria? Certè, quia nec ante Christi Domini Passionem, nec post ipsam vllus tali ordine vulnera Iesv excepisse referatur. Edisce, quantus sit Religiosis crucifixis cum Domino honor deferendus.

Observat. V.

Ad illa verba:

Tollat crucem suam, & sequatur me.

Franciscus ex sacris stigmatibus non vanè extollitur, sed humiliter compungitur. Vnde eius vulnera peccatoribus compunctionem norunt excitare.

Quàm durus, qui non compungitur Christi suffixi imagine obiecta!

Hieron.

21. Hieronymus, *Tollit crucem suam, qui mundo crucifigitur.* Addit Anselmus, *Faciendo hoc ex compunctione.* Sunt etenim, qui à cunctis abstinent mundi commodis ex vanitate, sine compunctionis affectu. Ideo Anselmus asserit veræ cum Iesv suffixionis documentum esse, si è vulneribus hisce ad compunctionem exciteris.

22. Profectò D. Franciscus sese ex eo veram Iesv vulnerati ostentauit effigiem, quòd non studuerit vanitati, sed peccatorum compunctioni. Curabat vulnera diligentissimè operiri, & inclamitabat: Me miserum! en piaculorum meorum perspicua documenta. Te ô Domine, peccatis meis grauissimis exitialiter vulneraui. Nec à Christo essent stigmata impressa, si ad compunctionem animum Francisci reddidit, Christi imagines non excitaret.

Post vulnera impressa Franciscum humilior, & compunctior.

Compunctionem affectus stigmatum impressi in Francisco excitauit. *Cant 5.*

23. Clamet igitur cum Sponsa, *Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit,* Cant. 5. Asserit Bonauentura, insignitam crucifixi Domini effigiem Francisco, *tanquam si ad ignis, liquefactiuam virtutem præambulam sigillatiua quadam esset impressio subsecuta.* Tunc Dominus dilectus Francisci manum, id est, gratiam illam ineffabilem, qua Diuus afficiebatur, per foramina manuum, lateris, ac pedum, & contremuit ad piaculorum compunctionem. Nec essent verè Iesv stigmata, si compunctiones cordis non excitarent. Pulchrè Doctor Seraphicus ad cap. 4. Lucæ. *Dilectus meus misit manum suam per foramen, id est, gratiam suam specialem per foramen lateris,* manuum, ac pedum; *& venter meus intremuit, quia hæc gratia primò parit contritionem.* Gratia hæc, nempe vulnerum impressio, primò in corde Francisci compunctionem peperit. Imò nullus adeò lapideus, qui obiecto sibi vulnerato Francisco non compungatur. *Bonau.*

David compungitur ex vulnere lateris Iesv aspectato. *2 Reg. 24.*

24. Deliquit Dauid in numeratione populi, & mox compunctus est. *Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus, & dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto; sed precor, Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stulte egi nimis,* 2. Reg. 24. Expendo particulam, *percussit cor Dauid eum.* Quódnam cor, (ex mente alloquor Augustini,) ab eo distinctum quodammodo Dauidem percussit? Quódnam cor pium & iustum Regem peccatorem flagellauit? Lyranus, *Percussit Dauidem conscientia eius.* Attamen aptiùs argumento de Augustiniano acumine, Dauid & Christi personam gerebat, & Regis. Deliquit vt Rex, sese reprehendit vt Christus. Sed quare præcipuè cor percussit Dauidem delinquentem? Quia ex Christi vulnerato latere peccator ad compunctionem excitatur. *A foramine lateris* Christi manus simul vulnerata, (ait Bonauentura,) *primò parit compunctionem.* Ideò Franciscus gerens Christi, ac peccatoris personam: & compungitur ex vulneribus obiectis, & ad compunctionem excitat peccatores. De quo legantur Guadingus, & alij stigmatum commendatores. Edificimus Christi vulnerati adspectum debere nos ad pœnitudinem excitari. *Lyran.* *August.* *Bonau.*

Observ.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Tollat crucem suam, & sequatur me.

Franciscus Christum sequitur vulneratum, ex compassionis affectu factus Christus, quem Seraphici sequi, & imitari IESVM veluti alterum, possint.

Innuitur, Religiosos ex Passionis contemplatione ad perfectionem excitari.

25. Anselm. ANselmus asserit, eum sequi Saluatorem vulneratum, qui *ex charitate* compatitur. Franciscus ob charitatis & compassionis affectum non solùm hodie Christum sequitur, sed & suum mutatur in Christum vulneratum. Canit ex D. Bonauentura Ecclesia, (Bonau.) *Dum igitur Seraphicis desideriorum ardoribus Franciscus sursum in Deum ageretur, & affectus compassiua teneritudine in eum transformaretur, cui ex charitate nimia crucifigi complacuit*, &c. Igitur Diuus non solùm cruciferum sequutus est Dominum, sed & in ipsum est transformatus.

26. *Franciscus in IESVM vulneratū conuersus est, quem sequuntur perfectionis studiosi.* Profectò licèt semper Franciscus Christi vulnera tolerabat vt Christi, ab illo die vt sua incipit tolerare; quia potest proclamare cum Paulo, *Viuit in me Christus*; imò in Christum sum ex vi dilectionis, & compassionis transmutatus. Quid fatur Dominus, *Si quis vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me.* (Matth. 16.) Christus Dux ostenditur? Qui sequitur Franciscum, existimet se asseclam Saluatoris. Vnde D. Bonauentura postquam Franciscum transformatum in IESVM vulneratum ostendit, addit pulchrè, (Bonau.) *Gloriare igitur iam se verè in Christi gloria, Christi signifer gloriose. Securè iam te sequantur, qui exeunt ex AEgypto; quia per baculum crucis Christi mari diuiso, deserta transibunt in repromissam viuentium terram.* Expende illa, *securè iam te sequantur, qui exeunt ex AEgypto.* Sequentur planè securè Dominum proclamantem, *Tollat crucem suam, & sequatur me.* Quónam modo sequentur securè Franciscum, qui ad sequendum Christum inuitantur? Profectò, quia Franciscus in vulneratum Dominum transformatus iam cruciferorum ducit exercitum.

27. *Religiosi ex aspectu vulnerati Francisci eleuantur ad augustiores perfectionis gradus, ac si IESVM aspicerent: speciatim ad vnionem.* Sequuntur Religiosi cruciferi Franciscum, & ex eius aspectu ad altissimum perfectionis verticem eleuantur, existimantes quidem se Christum vidisse vulneratum. Quis poterit æquare verbis Seraphici Ordinis perfectionem, postquam Franciscus vulneratum moratur in Christum? Vinculo dilectionis arctiùs Fratres colligantur Parentem Franciscum reputantes IESVM vulneribus affectum. Porrò Christi vulnerati aspectus assolet homines arctissimo charitatis vinculo colligi. *Egredimini, filia Sion, & videte Regem Salomonem in diademate*, Cant. 3. (Cant. 3.) Filias Sion pacificas aduocat, Religiosos inuitat vt spineam coronam aspectent. Quid coronæ spineæ cum pacificis? Clemens Alex. lib. 2. Pædag. cap. 8. (Clemens Alex.) *Hoc diadema spinarum vulnerantium inimicum iis, qui insidiantur, eos prohibet; iis autem, qui simul versantur amicum, eos circumsipit.* vt scilicet arctiùs colligari valeat. Necessarium enim est Religiosos arctiùs alligari, dum Christum vulneratum aspectant. Alter Christus Franciscus ex hoc capite gerit Saluatoris personam, siquidem post impressa vulnera strictiori dilectionis vinculo Ordinis Seraphici filij circumsepti ostentantur.

28. *Imitantur rigidum Francisci in IESVM conuersi ieiunium.* Deinde conantur Patris rigidum imitari ieiunium, quo apud Aluerniæ verticem ad impressionem stigmatum sacrorum se præparauit. Aliquando Fratres in refectorio aspicientes casualiter vulnera manuum Francisci, qui toto studio ea curabat operire, à cibo, & potu necessariò abstinere cogebantur. Quando enim aspectata vulnera Saluatoris hominem non donauere sobrietate? Post Spiritus sancti aduentum Apostoli ebrietatis incusabantur, sic Petro defendante: *Non, sicut vos existimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia*, Act. 2. (Act. 2.) Ac si diceret, Hi ebrietate affici non possunt, quia hora diei tertia est, qua eum minimè potest cibi, aut potus componi immoderantia? Quare? Quia hora tertia Christus vulneratus apparuit. Cyrillus Ierosolymit. cat. 17. (Cyrillus Ierosl.) *Si non confiditis mihi, ex ipso tempore intelligetis, verum esse, quod dicitur. Hora enim tertia crucifixus est Christus, vt Marcus dixit.* Si memores horæ vulnerati Domini à potus abstinerent Apostoli immoderantia, licèt addicti essent illi voluptati, quod indignum Proceribus: quid si vidissent nunc Dominum vulneratum. Iucundum Seraphicis ieiunium, quia vulneratum in Francisco IESVM aspicientes, necessariò cibus & potus amarus obiicitur.

29. *Viso Francisco vulnerato Religiosi accenduntur ad IESV dilectionem, ac si ipsum coronatum spinis, vulneratúmque viderent sponsam.* Ex Canticorum loco citato, illud prætermissum expendo: *Quo coronauit eum mater sua in die desponsationis*, Cant. 3. (Cant. 3.) Etenim vulnerati & compuncti Domini aspectus nos efficit sponsas charissimas Saluatoris. hoc est, excitat ad augustioris studium perfectionis. *Mulier*, (ait Paulus,) *innupta & virgo cogitat, quæ Domini sunt; vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat, quæ sunt mundi*, 1. Cor. 7. (1 Cor. 7.) Vbi Apostolus describit affectum ad perfectionis studium illius, qui in die desponsationis assumendus est in Domini coniugem. Zeno lib. 1. serm 8. (Zeno.) *Nupta cogitat, quemadmodum placeat marito, virgo quemadmodum placeat Deo sponso. Hæc variis vnguentis, & odoribus fragrat: illa*, (id est, sponsa Virgo,) *vnici floris sui IESV in cœlum ipsum honore lato respirat.* Id quidem cùm Rex Salomon aspicitur in spinarum diademate vulneratus. Sponsis enim perfectioni studentibus aspectus ille augustiorem excitat ad ornatum. Hinc colligo Franciscum IESV vulnerati gerere personam, dum video Seraphicum Ordinem post impressa Patri stigmata ardentiori perfectionis studio exorbitare. Et quando Passio Domini contemplatio non excitat in Religiosis perfectionis eleuatioris desiderium?

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

In Franciſci ſtigmatibus omnimoda ſecuritas peccatoribus accurrentibus, qui tamen contritione præmiſſa acceſſerint.

Chriſti etenim Paſsio peccatoribus pænitentibus protectionem, ac ſecuritatem impendit.

30. Chryſoſt. EX Chryſoſtomi mente, qui inuitantur ad crucem, ad cuncta commoda ſpiritualia excitantur; quia in Chriſti vulneribus: ſuſſixi omnimoda peccatoribus præparatur ſecuritas. Attamen huiuſmodi hominibus indicitur abnegatio: *Abneget ſemetipſum.* id eſt, Abneget, ſe diaboli mancipium, quod prauis actionibus profeſſus eſt. Faciliùs dixero; contritus & pœnitens debes accedere, ſi apud IESVM vulnera cupis donari ſecuritate.

31. *Franciſci vulnera offerunt ſecuritatem eis, qui ſurgunt, ſiûntque ex coruis columbæ.* Ex eo planè Franciſci vulnera IESV eſſe recognoſco, quòd nullus contritus peccator acceſſit, qui in Franciſco omnimoda ſecuritate non donaretur, cunctis perſecutionibus, laboribus, ægritudinibus ablegatis. Acceſſere non ſemel ægrotantes ad Seraphica vulnera, nec ſanitatem acceperunt, donec contritione præmiſſa, pœnitentiæ imaginem ſacra ſtigmata contigere. Clamat ad animam ſponſus, *Surge amica mea, & veni. Columba mea in foraminibus petræ,* Cant. 2. Ac ſi diceret, Quæ ex piaculo cecidiſti facta inimica, *Surge amica, & veni.* Columbæ etenim effectæ per pœnitentiam petræ foramina, ſiue IESV vulnera locum refugij, ac ſecuritatis offerent. Guerricus Abbas ſerm. in Ram. palm. *Ecce hodie in foraminibus petræ vox columbæ reſonat. Benedictus qui, vt nidificare poſſem in foraminibus petræ, manus, pedes, & latus perforari ſibi tulit, & ſe mihi totum aperuit, vt ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, & protegar in abſcondito tabernaculi ſui.* Vox heri diffugientis corui reſonarat, hodie in IESV vulneribus vox columbæ reſonat, ex pœnitudine peccatoris. Benedictus qui vt tot peccatores nidificare poſſemus in foraminibus, alia quinque vulnera in D. Franciſci corpore aperuit, ſiuo eadem ſua quaſi ſigillando expreſſit. Vt ingrediamur *in locum tabernaculi admirabilis.* Sic Bonauentura Franciſcum appellauit, vbi Dominus dignatur tot præſentiæ ſpecialiſſimæ documentis commorari.

Cant. 2. — Guerric. — *Franciſcus Dei tabernaculum.* Bonau.

32. *Vulnera Franciſci dant refugium peccatoribus, qui ex herinaceis conuerſi ſunt in columbas.* Cecinerat Dauid, *& petra refugium herinaceis,* Pſalm. 103. Mirabar, vulnera IESV herinaceis fœdis admodum refugium impendere. Sed dum legi, *Columba mea in foraminibus petræ,* præmiſſa illa particula: *Surge amica*; recognoui vulnera Chriſti herinaceis quidem patere, ſed in columbas ex contritionis effectu mutatis. Pulchrè citat Guerricus, *Opportunum quidem petra refugium herinaceis, ſed habitatio grata columbis.* Accedant peccatores ad vulnera ſacratiſſima, ſed aſpectu ſanguinis profuſi conterantur; vt venia donati, iam recipiantur effecti columbæ ad vulnerum habitationem. *Foramina tot vulneribus toto ferè corpore patentia veniam offerunt reis, & eis iuſtis iam gratiam conferunt* vberiorem. *Tuta habitatio, turriſque fortitudinis, Chriſti vulneribus immorari.* O peccatores, contritione præmiſſa, ad Domini vulnera in corpore Franciſci expreſſa accurrite: tuta inſbi, ad cuncta incommoda vitanda, patet habitatio.

Pſalm. 103. — Guerric.

An omnimoda in Franciſci vulneribus ſecuritas? Adeò equidem, vt qui ob piaculorum grauitatem aliquando à vulnerato Domino ingrati expelluntur, ad Franciſci vulnera etiam Dominica excipiendi, protegendique accurrant? Iſaias clamat peccatori, *Ingredere in petram, abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini,* cap. 2. Si à facie irati IESV Domini fugere curas, quánam in foſſa humo poteris abſcondi. Profectò hic & petra forata, & humus foſſa obiicitur. In petra foraminibus acta video Dominum lapidem quidem angularem. In foſſa autem humo humillimum Franciſcum contemplor, qui cum Domino etiam clamare poteſt: *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Si ergo ingreſſus in petram, ob replicationem criminum à vulneribus irati Domini repellaris, ex petra ad humum foſſam tranſi, ad Franciſcum, qui in IESVM conuerſus eſt, pœnitens accurre, & proculdubio recipieris. Bellè Guerricus, *Ipſe Dominus petra, ipſe humus.* Petra enim ſolidiſſima Chriſtus dignatur humum Franciſcum ad ſpecialiſſimam ſui ſimilitudinem efformare. *Ipſe petra forata, & humus foſſa*; quia & in ſe, & in Franciſco eadem ſalutaria vulnera exponit. *Abſcondere ergo in foſſa humo à facie timoris Domini.* A petra forata fuge in foſſam humum. *Hoc eſt, ab ipſo fuge ad ipſum. Quinimò non ad ipſum tantùm, ſed in ipſum fuge.* Quia fugiens ad Franciſcum vulneratum in ipſum IESVM vulneratum incidis iam propitium. *In foſſa humo abſcondere, in ipſis manibus foratis, in foſſo latere te ipſum reconde.* Manus ac latus Franciſci eædem manus quodammodo ac latus Saluatoris. Vnde ab ipſo fugis in ipſum: & in Franciſci vulneribus recidis in vulnera Saluatoris magis quidem exorabilia ex Franciſci reddita interceſſione. 33.

A Chriſti vulneribus in Franciſci vulnera fugiamus: mitiora nobis. Iſa. 2.

Vulnera Franciſci ſunt vulnera IESV mitiora facta ex Franciſci interceſſione. Guerric.

* * *

OBSERV.

Observat. VII

Ad illa verba:

Tollat crucem suam, & sequatur me.

Franciscus aptè potest de Iesv amicitia gloriari, qui ex dilectionis affectu Seraphico Dilecti in se vulnera assumpsit.

Equidem ineptè te amantem ostentas, si Dilecti non studes passiones, ac dolores imitari, & in te transferre.

34. SEquitur Christum qui ipsum dilectione prosequitur. Attamen diligere veraciter non probatur, qui videns Dominum cruciferum, vulneratum, nihil in se passionis assumit. Vnde pulchrè Anselmus illam particulam, *& sequatur me*, sic expendit: Ex charitate tollat crucem. id est, ex dilectione, qua in Iesvm afficitur, studeat eius in se assumere passionem, vulnera transferri. Anselm.

35. *Vidit* Franciscus (ait Bonauentura) *quasi speciem vnius Seraphim, qui volatu celerrimo ad aeris locum Dei viro propinquum perueniens, non solùm alatus & ignitus, sed & crucifixus apparuit.* Certè existimaui semper hunc Seraphim ignitum dilectionis Francisci Seraphicæ typum expressisse. Ergo apposité Seraphica dilectio crucifixa ostentatur; quia vera dilectio non est, quæ habitui Dilecti non conformatur. Aspicit Franciscus Christum suffixum, manibus, pedibus, ac latere vulneratum, & totam Dilectissimi passionem propriam transtulit in ditionem.

Franciscum Seraphim est ex amore in Iesvm ignitus, quę dilectionis præstantia fecit ad se transferre dilecti vulnera. Bonau.

36. Cùm Dauid à rebellis filio peteretur, *Ecce accurrit ei Chusai Arachites scissa veste, & terra plenus capite*; 2. Reg. 15. Quare textus adnotat Chusai habitum luctuosum? Existimo, vt innueret verum esse Dauidis amicum. Nec quidem amicum se veracem ostenderet, nisi in se afflicti & persecutionibus acti Dauidis luctum transferri satageret. D. Chrysostomus ait, *Chusi erat Dauid amicus, suam in eo amicitiam perpetuò confirmauit in hac mutatione temporum. Disrupit igitur vestes, aspersit se cinere, fleuit acerbè & miserabiliter. Non enim erat amicus temporis, nec potentiæ, sed virtutis; & ideo licet Dauid Regno exutus esset, non mutarat amicitiam.* Itaque Chusai se Dauidis veracem ostentauit amicum, dum cladem illius in se curauit exprimere. Quidnam cladis tantæ ad se Chusai potuit transferre? Particulam quidem afflictionis Dauidicæ: totam minimè cladem. Proh Francisci ineffabilem dilectionem! Si Chusai verus vocitatur amicus, quia particulam cladis Dauidicæ in se externo habitu curauit exprimere: an non amicissimus Franciscus veri Dauidis apparebit, dum totam in se ex dilectionis affectu transtulit Passionem, cuncta vulnera expressit?

Chusai Dauidis se ostentauit amicum verum, particulam assumens eius dolorum: quid Franciscum totam sibi Iesv adscribens tragœdiam? 2. Reg 15. Chrysost.

37. Ad Iobum multis doloribus affectum Eliphaz, Baldad, & Sophar accessere. *Cùmque*

Tres amici

eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt: Scissisque vestibus, sparserunt puluerem super caput suum, cap. 2. Quinam hi, qui tot luctos exprimunt documenta? Ait textus, *Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo*, ibid. Veraces etenim Iobi amici debebant in se dilecti transferre calamitatem. Quidnam, obsecro, transtulere? Particulam, nempe vestium scissionem, ac pulueris aspersionem; nam & Iob scidit vestimenta sua, & corruit in puluerem, *cap.* 1. Se tres viri amicos meritò ostentant, dum particulam calamitatis Iobi curant assumere? Amicissimum veri Iobi Iesv dixero Franciscum, dum eum aspicio non particulam calicis epotare, sed totum Dominicum calicem exhaurire. Pulchram do Origenis sententiam lib. 3. in Iob. *Admirantes viri illi, atque stupentes lamentabilem Iobi immutationem, vestimenta sua consciderunt, & terram super capita sua sparserunt. Quæ fecisti, inquiunt amici veri, facimus: vestimenta nostra scindimus, & terram super capita nostra spargimus; sic namque & tu fecisti ô Iob. Et vtinam cæteros dolores tuos tecum diuidere possemus!* Dum amici veri ostentantur, curant particulam imitari passionis dilecti. Dum autem totùm erga Iobum satagunt exprimere dilectionis affectum, asserunt se cupere, vti Iobi amici cuncti dolores inter Iobum ipsum trésque amicos diuiderentur: *Vtinam cæteros dolores tuos tecum diuidere possimus.* O Franciscum Iesv amantissimum, qui non iam expetis Iesv dolores diuisim assumere: sed vt omninò dilectum liberes à cruciatu, cuncta eius vulnera miræ dilectionis operatione ad te transtulisti!

Iobi expetita in præstantiu amoris documentum diuidere dolores Iob: Franciscus omnes dolores Iesv assumit. Iob 2. Iob 1.

Profectò Franciscum Templum Christi esse quis non videat, sacra stigmata dum aspectat? Potest veraciter Seraphicus inclamare: *Viuo ego, iam non ego; viuit verò in me Christus.* Quia ex dilectione Dominici sum domus effectus. Ergo si Franciscus Templum Domini erat, necessariò, Christo suffixo, ac nece affecto, totam illam separationem debuit ad se transferre: Iesvs *clamans voce magna; emisit spiritum: & ecce velum Templi scissum est in duas partes*, Matth. 27. Vbi Sedulius lib. 5. Pasc. 17. *Tunc illud quoque Templum miserabile plenum religionis antiquæ Templi maioris*, (id est, Iesv,) *culmina cecidisse conspiciens, velut alumnus, tristis, & gemens proprium deflebat Authorem, desciso pretiosus velo.* Nam vbi Iesv humanitas in duas partes scissa comparuit, in duas partes Templi velum scinditur. Profectò Templum illud non cunctas Iesv scissuras assumpsit, quia alumnus erat Dominici Templi. At Franciscus amicus sponsi vera Christi domus, ac viuum delubrum videns quinque Domini scissuras, totas ad se transferre curauit. 38.

Templum Franciscus. Templo Iesv scisso, scinditur Templi velum superans. Origen. Matth 27. Sedul.

O Seraphicam Diui dilectionem!

* * *

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Tollat crucem suam, & sequatur me.

Franciscus non suam, sed IESV crucem ex initio conuersionis sustulit; quia tribulationes cum ipso tolerans, idem cum ipso corpus, & sanguis factus est.

Idem cum Christo efficiuntur, qui cum ipso labores tolerant.

39. *Similitudinum Francisci ac IESV ex laborum participatione expendo.*

CVr ait, *Tollat crucem suam*, & non potiùs, *crucem meam*, si ad crucem Dominicam sustinendam, ex Hieronymi mente, inuitamur? Crediderim quia tyronibus documenta præscribit. Qui quidem incipientes nondum laboribus acti, nondum idem cum IESV corpus & sanguis effecti sunt; vnde nondum Dominicæ cruci suffixi ostentantur.

40. *Franciscus ab initio conuersionis cum IESV labores tolerauit, vnde ex impressionis vulnerum vnum factum est cum IESV corpus, & sanguis. Bonau.*

Hoc planè egregium in Francisco, quod etiam dum incipit, potest iam crucem Domini portare, quia particeps à iuuenta, (vt diximus,) Dominicæ Passionis ex tentaminum, ac paternæ persecutionis sustinentia. Fatur pulchrè D. Bonauentura, *Vere in sua conuersionis principio dicere iam Franciscus cum Apostolo potuit: Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri* IESV *Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Iam Diuus crucem Christi portabat, quia crucifixus mundoq; seu paterno affectui, Christi labores imitabatur, & ideo vnum cum ipso corpus ac sanguis effectus erat. Ideò, (vti Doctor adiicit,) *verissimè in consummatione potuit subinferre, Stigmata Domini* IESV *in corpore meo porto?* Nam qui crucem cum IESV portant, idem cum ipso corpus, ac sanguis efficiuntur. Vnde vulnera Francisci sacruor emittentia cruorem, Christi vulnera reputarim. Iam Franciscus ex laborum participatione mutatur in Christum.

41. *Ioannes particeps passionis IESV, sit frater IESV: Franciscus totam passionem ad se transferens, sit IESVS. Theoph.*

Aspectans Dominus è patibulo Ioannem, ait Deiparenti, *Mulier, ecce filius tuus. Deinde Discipulo, Ecce Mater tua,* Ioan. 19. An Ioannes vterinus IESV frater ostenditur, an in IESVM mutatus obiicitur? Certè IESVM esse iam Apostolum assererem, quem cum IESV tot labores sustinuisse video. Participatio enim laborum IESV homines efficit in IESVM conuerti. At Theophylactus in IESV fratrem mutatum asseruit, *Iam papè quomodo obseruant Discipulum, fratrem suum illum faciens? Vsque adeò bonum est, manere apud patientem Christum, nam in fraternitatem eius ducit.* Mansit certè Ioannes cum IESV illius horribilis noctis ac diei instantia, & apud hortum, & apud crucem aliquot horis, & ideò ex Theophylacti mente mutatur in fratrem. At Franciscus à conuersionis puncto crucifer manens apud IESVM patientem non conuertitur solùm in fratrem, sed ipsum mutatur in Christum, vt possit profari, *Ego stigmata* IESV. *in corpore meo porto.* Me IESVM deputate patientem potius, quàm Franciscum compatientem.

Dum D. Chrysostomus contemplaretur gloriam eorum, qui cum vulnerato Domino patiebantur, ait hom. 3. ad cap. 1. Ephes. *Reuereamur, obsecro, germanam hanc, atque cognatam affinitatem nostræ carnis cum Christo contractam capite nostro.* Respicit Pater verba illa Apostoli, *Ipsum*, (IESVM Deus,) *dedit caput supra omnia membra Ecclesiæ, quæ corpus ipsius*, Eph. 1. Ecclesia persecutionibus acta fit corpus capitis IESV. At Franciscus specialissimo priuilegio factus est ipse Christus totus compunctus, ac vulneratus. 42. *Ecclesia est corpus capitis IESV: Franciscus specialissimus patiens factus est ipse IESVS. Chrysost. Ephes. 1.*

Porrò IESVS non solùm corporis membris, sed & capite, & facie passus est, imò animo quidem. Vnde vt homo non solùm cognatus IESV, sed & IESVS appareat, & animo opprobria, & capite spinas, & alapas, & corpore vulnera debet tolerare. Chrysostomus *cuat.* exprimit supremam hominis felicitatem, qui potuit in se totam IESV passionem transferre, vt in IESVM conuerteretur. *De* IESV *dignum meminisse est, quòd crucifixus, quòd consputus,* seu vulneratus *clauis, quod totus immolatus est Patri.* Opprobriis actum eius animum vides, faciem capitis alapis percussam contemplaris. *Si corpus totum Christi,* (imò Christus ipse,) *es, fer crucem, ipse enim tulit; fer saniosas execrationes, fer alapas, fer denique clauorum vulnera.* En Franciscum, siue ecce IESVM. Ab initio conuersionis potuit profari, *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*, irrisionum opprobrias sustinuit, latronum alapas, colaphos tolerauit; ac denique clauorum, & lanceæ vulnera ex affectu charitatis tulit, eorúmque pertulit cruciatus. O Franciscum dixerim, an IESVM? 43. *Franciscus vti IESVS non solùm in membris, sed & in capite, in animo passus est pro Domino Christum æmulando.*

Duplicem saltem IESVM esse asseruerim & sursum, & deorsum, vt qui in sacratissima Eucharistia occultus existit ad Ecclesiæ solatium, in Francisco manifestus exponatur ad vberiorem suorum confortationem. Dum ad superos pergit Elias, reliquit pallium Eliséo, quo ex Chrysostomi mente, participatio laborum exprimebatur. Leuat Discipulus *pallium Eliæ, quod ceciderat*, 4. Reg. 2. & alter Elias exsurgit. *In cœlum ascendens*, (ait hom. 2. ad Pop.) *nihil aliud, quam Melotem Discipulo reliquit. Cum hac*, inquit, *cum Diabolo pugnaui, & tu contra illum armatus hanc capies. Validum enim telum inopia. Tanquam maximam hæreditatem Elisæus Melotem suscepit, Et erat duplex Elias ille; erat sursum Elias, & deorsum Elias.* Franciscum fecit alterum IESVM non solùm inopia & nuditas, sed & cunctæ passionis ad se translatio. Vnde erat duplex IESVS, IESVS sursum, & IESVS deorsum. Parum dixi, erat vnicus IESVS; quia Franciscus mutatus erat in IESVM, *Viuo ego iam non ego: viuit in me Christus.* 44. *Duplex IESVS in cœlo sursum, in Francisco deorsum sicut duplex Elias, ex passionis participatione. 4 Reg. 2. Chrysost.*

PARS TERTIA.

MEVS ANTONIVS.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete ex lib. 12. Tomi huius, Part. 1.

PROLVSIO.

NTONIVS Paduensis præcinctus Christi Miles, acerrimus propugnator Ecclesiæ, egregius admodum Concionator, quia Deiparenti à cunabulis litauit obsequium, sæpe hymnum illum præcinens: *O gloriosa Domina.* Hunc recens natus turtur expressit, hunc moriturus cygnus dicitur protudisse. *Cæpit* (inquit Historiographus) *appropinquante mortis hora dicere illum hymnum Virginis, cuius deuotissimus erat: O gloriosa Domina.* Porrò ex hoc Antonij mei in Virginis obsequio, reor eius vocem efficacissimam ad peccatorum conuersionem. Proferens enim concionem initio versum dulcissimum, *O gloriosa Domina,* &c. *Cæli fenestra facta es,* & lucem cœlestem auditoribus immittebat, & eos ad Dominum adducere curabat. Inuidiâ diabolus succensus *aliquando voluit Antonium suffocare,* (loquor cum Doctore illo) *apprehenso iam eius gutture, cuius voce tot peccatores conuersi fuerant: sed liberatus fuit dicendo hymnum Virginis: O gloriosa Domina.* Quàm feliciter Antonius mei Antonij præconia proferam, si Deipara mea Domina, quæ Antonij gutturà dæmone defendit, meo dignabitur gutturi & halitum, & verba præstare.

SECTIO IV.

Præcincti fulgores.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis; vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei, &c.

IN ANTONIVM

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX PRÆCINCTI FVLGORIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus.

Antonius præcinctus asperitate vitæ, & virtutum exercitamentis, homini tamen similis apparuit, vitæ asperitatem, virtutemque facilem esse ostentans, cunctis ipse amabilis.

Assero, leuia onera reddi ex affectu voluntatis.

1. POSTQVAM Dominus perfectioni studentibus seruis ex vitæ asperitate, & virtutum exercitamentis constrictionem indixit, addit ex Interlinearis mente, tamen *situs vos similes hominibus.* id est, adeò peccatoribus hominibus vos humanos ostendite, vt asperitas vitæ, ac virtutum exercitatio non eis horribilis, sed amabilis obiiciatur.

Intetl.

2. Antonius & asperitate vitæ, & virtutum egregiarum exercitamentis alter Franciscus fuit. At nudus ipse, afflictus ieiuniis, cilitio, vigiliis, verberibus exactus, adeò facilem, & humanam virtutem exposuit, vt cuncti populi ad ipsum concurrerent audituri suauissimi iugi, leuissimi ponderis documenta. Vnde *Homo Dei* ab omnibus appellatur, qui omnimoda adstrictus asperitate adhuc hominibus se similem exponebat. Sic etenim (iam mentem expono) cœlestis prædicationis dulcedine corda auditorum ad vitæ asperitatem, ad exercitamenta virtutum afficiebat, vt illi facillimè Crucem difficillimam sustinerent. Dominus fatur, *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me*, Matth. 16. Quàm difficile Christi lignum portare, IESV suffixi æmulatorem existere! Imò quàm facile, illa præmissa conditione: *Si quis vult.* Afficiatur voluntas ad asperitatem tolerandam, dulcissima erit Crucis asportatio. Chrysostomus Orat. de Cruce apud Grethsl. tom. 2. *Quid verò est, Tollat? Adeò sit promotus ad eadem, vt qui eam portat Dominus. Tam paratus, vt ille, qui Crucem suam fert humeris. Talem omnes obstupescunt. Sed in hoc vera libertas. Vult enim portare.* Affectus autem ad Crucis sustinentiam, promptum Domini animum æmulatur. Debetur proculdubio Antonio illa ad aspera præcepta promptitudo, qui prædicationis, exhortationisque familiaris efficacia horribilia quæque reddebat humana.

Alter Franciscus Antonius vitæ asperitate, quàm facillimam exposuit.

Matth. 16.

Chrysost.

Exemplum exhibebo. *Audiuit Antonius* (ait Thomas de Trugillo) *quendam è ciuibus Patauij sibi confitentem, quòd calcem impegisset matri suæ. Reprehendit ergo eum grauissimè Antonius fatus, Pes qui tale scelus commisit, merebatur abscindi. Tanto autem ex reprehensione Diui dolore prædictus erat pœnitens ille, vt domum reuersus sibi statim pedem præscinderet.* Addit Author, *Quod factum innotuit Antonio, qui iussit ad se adduci virum, & ei pedem facto Crucis signo restituit.* Quàm efficax sermo Antonij, qui potuit tam difficile facinus adeò facilem reddere, acuens vtique pœnitentis affectum. 3.

Exemplum exhibeo.

Trugill.

Difficilem planè viam pes ille abscissus facillimam expertus est, quia Antonius Prodigum pœnitentem suauitatis calceamento donauit. Parabolam expendo. *Dixit autem Pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius*, Luc. 15. Et annuli, & calceamentorum mysteria vestigabo. Equidem annulo innuitur pœnitentis constrictio ad Patrem, ne rursum audeat itinera percurrere grauitatis. Quàm difficilis virtutis via! Ideo additur calceamentum, vt asperam viam facilè possit inire. Rusitius appositè lib. 1. epistol. 2. *Dat annulum, ne rursus a Patre, perfidia duce, discedat. Calceamenta dat pedibus, quo facilius ardui itineris aspera, & dura contemnat.* Antonius annulum & calceamentum simul dedit iniquo, ad ardui itineris in viam eius pedem adducens: sed facilem reddens calceamento, hoc est, efficacissima prædicatione, seu adhortatione, ac reprehensione. Lauretus ex Gregorio & aliis: *Prædicatio Apostolica ita affectus nostros munit à difficultatibus, quæ spinarum more pungunt, vt à pedibus nostris munimenta calceorum molestiam, & læsiones repellunt. Haud secus sermo efficax mores nostros afficit, vt tali præsidio suffulti, iter arduum sine difficultate transeamus.* Quid Antonij sermoni conuenientius? 4.

Pedem prodigi adolescentis adduxit Antonius ad difficilem viam facillimè teruendam.

Luc. 15.

Rusit.

An Deus Antonius, qui fingit, aut adaptat ita dolorem horribilis pedis succisionis, vt pœnitens ille facillimum vulnus reputaret? De Numine fatur Dauid, *Qui fingis laborem in præcepto*, Psalm. 93. idest, quando aliquid præcipis arduum, difficile, laboriosum, gratia tua exuberante, etiam fingis eo in præcepto laborem, aut dolorem, vt facilè sibi aptatum quilibet valeat sustinere. Pulchrè D. Bruno. *Qui in præcepto dolorem fingis, id est, qui in completione præcepti difficilis disponis, & adaptas dolorem tribulationum. Quod est dicere: Cùm oporteat completores præcepti alicuius multiplicem tribulationem subire, tu fingis, id est, disponis dolorem ipsum, vt* 5.

Antonius Dei sapientiæ æmulator, sic fingebat labores maximos, vt facillimi viderentur.

Psal. 93.

Bruno.

vnicuique

vnicuique distribuas, prout possit pati. Antonius Dei sapientiæ, ac potentiæ æmulator, sic verbis suis efficacissimis fingebat facinora difficillima, vt quique ex sermone affecti facillimo negotio ardua cuncta susciperent. O quàm leuia reddit onera promptitudo affectæ voluntatis.

Observat. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Antonius promptissimum se ad omnia mala sustinenda ostendit, qui Magnum Antonium secutus, se se in solitudinem recepit.

Ad prædicationis dira certamina se debent Concionatores in laborum sustinentia præparare.

6. Cyrill.

EXponit D. Cyrillus, *Prompti sitis ad sustinenda mala omnia.* Præcinctum esse Domini famulum, idem est, ac promptum ad omnia mala sustinenda, ostendi? Præcinctum artissimè Antonium contemplor non iam ex promptitudine ad omnia mala sustinenda: sed quia executioni dans huiusmodi promptitudinem, cuncta mala sustinuit.

7. *Antonius apud desertum mansit.* Trugill.

Trugillo fatur, *Peracto Capitulo, cùm cæteri Fratres discederent, Antonius ibi remanebat, neque à quoquam inuitabatur, vt secum iret. Petiuit ipse à Ministro quodam Prouinciæ Romanæ, vt dignaretur eum secum recipere; qui videns illius humilitatem, secum attulit. Mansit vero postquam in eam Prouinciam peruenit in quodam Monasterio collocato in deserto: ibidemque vixit tanquam Eremita, & solitarius.* O magnum prorsus sanctitudinis documentum!

8. *Indicat egregiã Antonij Magni sanctitatem, in solitudine vixisse, deuisséque Eremi as.* Hieron.

De Magno Antonio D. Hieronymus ait in vita Paul.Erem. *Inter multos sæpe dubitatum est, à quo potissimum Monachorum Eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altiùs rem petentes, à B. Elia, & Ioanne sumpsere principium. Alij autem (in quorum opinionem vulgus consentit omne) asserunt, Antonium huius propositi fuisse caput. Quod ex parte verum est; non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia.* Cur alij Eliam, & Baptistam Ioannem, alij Antonium faciunt solitariæ vitæ Magistrum? Quia meritò putant, ineffabilis sanctitatis colligi indicamenta, dum ostenditur Diuus exemplo docuisse homines, tantæ asperitatis posse iter percurrere.

9. *Ioannes & Elias ineffabili virtute, ac spiritu ornati apparuerunt, dũ in solitudine commorati sunt.* Luc 1. Ambr.

Profectò qui Eliam, & Ioannem asserunt vitæ solitariæ extitisse Magistros, consequenter eos asserunt ineffabali sanctitate fulgidos. De Ioanne fatur Angelus, Zachariæ, *& ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ* Luc. 1. Quinam spiritus, quænam virtus Eliæ, cuios Ioannes extitit æmulator? Interlinearis, *Spiritus sanctus, virtus miraculorum.* Ambrosius, *In Elia virtus conuertendi populos à perfidia, virtus abstinentiæ, & patientiæ, & prophetandi.* Aptiùs tamen argumento, crediderim, spiritu ac virtute signari Eliæ apud solitudinem commorationem. Sic pulchrè idem Ambrosius, *Præcessit Ioannes in spiritu, & virtute Eliæ, quia in deserto Elias, & Ioannes.* Ac si diceret, Ioannes apparuit mira sanctitate conspicous, spiritu cœlesti donatus, virtute augustissima præditus; quorum planè documenta exhibuit, dum Eliam commorantem in solitudine æmulatur. Quantus mei Antonij spiritus, quanta virtus, dum Antonij Eremitæ imitator in D. Pauli solitudine diu latitauit!

Ratio est, quia aspera admodum solitudinis habitatio. Postquam Dauid Nathani monito se se post adulterium, & homicidium, ad frugem recipit meliorem, *ieiunauit ieiunio, & ingressus seorsum iacuit super terram*, 2 Reg. 12. Compunctionem, humiliationem, confessionem, luctum, ieiunium inuit pœnitens Dauid. Attamen horribiliorem addidit asperitatem, dum *seorsum iacet*, siue solitudini addicitur. Bellè Saluianus Gallorum fulgor, lib. 2. de Gubern. *Agnoscit Dauid culpam, humiliatur, compungitur, confitetur, luget, pœnitet, totum Regem, cum ornatibus suis abiicit, ieiunio exigitur, ariditate siccatur, fletu effunditur.* Quid plura? Crescit oratio supremo pœnitudinis documento, cùm adiicit, *solitudine carceratur.* Nam solitudinem inire, maximum erat incommodum, & supremum pœnitudinis sanctæ documentum. 10.

Dauid solitudinẽ iniit; vt asperitate maxima cruciari posset, & daret insignis pœnitudinis documentum. 2.Reg.12. Saluian.

Vt grauissimo supplicio afficiantur sanctitatis osores, Dauid. imprecatur edoctus, *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes*, Psalm. 54. Ad tartarum ne descendere expetit? Minimè, sed temporali supplicio affici cupio, quo possint Numen placare. In quémnam ergo infernum eos petis deturbari? Planè in solitudinem adeò asperam habitationem, vt quodammodo possit inferni nomine designari. Euthymius, *Alij Romanorum timore in prærupta se se contulerunt, in cauernisque, & in speluncis vixere, fame, & siti, atque formidine cruciati; vt in sua refert Iosephus historia. Huiusmodi autem foueas, ac speluncas solitarias Propheta infernum appellauit.* Antonius ergo solitudinis molestiis se se ad prædicationis dira certamina præparauit. Quàm sanctum se exhibuit, quàm Eliæ, Ioannis, Magnique Antonij se exposuit à perfectionis conabolo imitatorem. 11.

Solitudinis molestia inferno comparantur. Ps. 54. Euthym.

Observat. III.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius egregius Prædicator doctrinæ ac operum simul fulgorem spargebat ineffabili animi donatus puritate.

Edocet Concionatores egregios quasi impeccabiles ostentandos, ad proximorum conuersionem.

VVlgate illud Gregorij, *Per bona opera proximus lucis exempla monstrate.* Preme parteculam, 12.

ticulam, *lucis* exempla, id eſt, doctrinæ, quam profertis concionatores, exhibere exempla, vitæ veſtræ iuſta opera expoœndo. Concionatores enim omnimoda decet puritas, & innocentia.

13. *Conci-natores ſint quã ſpecioſi, & quodammodo vel leuiter impeccabiles. Sic Antonius.*

Vno anno poſt Antonij obitum Pontifex Max. eum ſanctorum Catalogo addixit. Cur tam citò? Quia ex prædicatione Antonij fama cunctis erat aſpectabilis. At noo tam verbis, quàm vitæ innocentia auditores ad virtutis viam adducebat. Perfectiſſimus Antonius Concionator, cuius animos nec leui piaculo ootabatur infectus; de quo Propheta poterat inclamare, *Quam ſpecioſi pedes euangelizantis pacem!* Apud cœnaculum IESVS *ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes Diſcipulorum*, Ioan. 13. Quare eorum, qoi toti erant mundi, adhuc pedes abluit? Credidero, vt eos conſtitueret perfectos ſacri verbi præcooes, quos decet ineffabilis innocentia. Specioſi erant pedes, Prædicatores ſcilicet, ſed oportebat eſſe *quàm ſpecioſi*, id eſt, ſopremè ſpecioſi, ac pulchri, vt nullius inquioamenti puluis in eis reperiatur. Hieronymus epiſtol. 142. ad Damaſcen. *Aſcenſurus Dominus ad cœlum, quia Apoſtoli velut homines terra inſiſtentes, adhuc habebant pedes ſordibus pollutos, vult eos à delictis penitus liberare: vt poſſit eis proprietatis ſermo congruere: Quàm ſpecioſi pedes Euangelizantium pacem. Et imitari valeant Eccleſia verba dicentis, Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quomodo inquinabo?* Ac ſi quodammodo vel leuiter impeccabiles redderentur. Perfectum eoim Prædicatorem huiuſmodi decet ſanctitudo. Profectò Antonius Concionator egregius ſic curauit innocentiæ ſtudere, vt quaſi impotens redditus eſſet vel ad leuia piacula.

Ioan. 13.

Hieron.

14. *Concionatores calami ſunt aurei, non pedes candelabri, ne obnoxii pulueribus oſtendãtur. En Antonium.*

Deus olim Prædicatores ſuos in aureo deſcripſit candelabro. *Facies & candelabrum ductile:* (id eſt, malleo, non fuſione perfectum) *de auro mundiſſimo haſtile eius*, (id eſt, baſis, vel pes illius) *& calamos*, (id eſt, medias ſtipes) *ſcyphos*, (id eſt, calices, vel cyathos, per quos partes quædam extantes intelliguntur, quæ calicis formam habent) *& ſphærulas*, (id eſt, nodos) *ac lilia ex ij ſe procedentia.* Cuncta hæc ex auri materia, & oon ex alia perficientur, Exod. 25. Vbi D. Gregorius hom. 6. in Ezech. *Calami Prædicatores ſunt qui dulcem ſonum in medio ediderunt. Scyphi autem, qui vino repleri ſolent, mentes auditorum ſunt, quæ, ſanctis prædicantibus, vino ſcientiæ replentur.* Sancti ſint prædicantes ex auro mundiſſimo. Pergit Doctor, *Haſtile, ſeu pes eiuſdem candelabri Eccleſia debet intelligi.* Cur Prædicatores eleuatiori loco addixit, & non pedibus Eccleſiæ comparauit? Vt oſtendat aureos Concionatores vel à pulueribus contrahendis debere eſſe immunes. Ac ſi diceret, ſancta puloeres aliis io filiis contrahat Eccleſia, quo poſſit diluere. At Prædicatores calami ſint eleuatiſſimi, ne vel leuium piacolorum puluere valeant defædari. Certè Antonius tam aoreus innocentia fuit, vt videretur minimè in terra commorari, nec obnoxium, vel leuiſſimo eſſe piaculo.

Exod. 25. Gregor.

15. *Concionatoris Antonij aurea labia ſine verbo otioſo, vt poſſent otioſa auditorum verba carpere.*

Accinit & menſæ conditio. *Facieſque illi* (id eſt, menſæ) *labium aureum per circuitum*, Exod. 25. Vbi Beda, *labium aureum fit Menſa per circuitum, quia doctrina ſacri eloquij per mundiſſima nobis Prædicatorum fidelium ora miniſtranda.* Quare adeò munda Prædicatorum vita? *Quia non tantùm nociua, ſed & otioſa hominum verba grauiter ferre, ac redarguere curant.* Et quóoam modo poteſt Concionator de otioſis verbis auditores redarguere, qui noo curet ab eiſdem abſtinere. Silentium Antonij mirum planè fuit, non ſolùm apud ſolitudinem moltis diebus tacuit, vt ſe ſe ad prædicationem præpararet; ſed & cum Fratribus degens, ouoquam fuit otioſitatis verbi incuſatus.

Exod. 25. Beda.

16. *Prædicator à cœleſti Ioſepho bona ſemina prius accipiat auditorum in ſinum immittenda.*

Etenim id ſeminat Prædicator, quod ſibi colligit otioſa, imò noxia verba aliaque grauiora piacula ſeminabit, qui ſibi noo purum frumentum, ſed zizania cordis mittit in horreum. Ioſeph Ægyptiis, *Accipite*, ioquit, *ſemina, & ſerite agros vt fruges habere poſſitis*, Geneſ. 47. Accipienda priùs ſemina, quæ immittenda ſunt agris; qualia acceperis, talia emittes. D. Gregorius lib. 6. Moral. cap. 24. *Ille bene loquendi facundiam accipit, qui ſinum cordis, ad perfectè viuendum, ſtudia extendit: nec conſcientia loquentem præuedit, cùm vita linguam antecedit. Hinc eſt quod Ægyptij ſeruitio publico Ioſeph diſpenſante, ſubiecti, frumenta etiam ad ſemen reportant.* Dum ſcilicet vita colligit virtutes, ad quas auditores ſunt à Prædicatoribus excitandi.

Geneſ. 47. Gregor.

17. *Ægyptius hæc ſemina accepit Antonius, hæc à Ioſepho IESV ſemina Paduenſis accepit: id eſt, omnium virtutum exercitamenta.*

Preme illud: *Ille bene loquendi facundiam accipit, qui ſinum cordis ad perfectè viuendum ſtudia extendit.* Profectò Antonius omnia cordis ſtudia ad perfectè viuendum adeò extendit, vt omnium non ſolùm Fratrum, ſed & ſupernæ Curiæ Diuorum ſemper curaret ad vitam ſuam perfectiones transferre. Cui planè congruit, quod de Magno Antonio D. ſcripſit Athanaſius io vit. *Huius continentiam, iucunditatem illius ſectabatur; iſtius lenitatem, illius vigilantiam, alterius legendi æmulabatur induſtriam; iſtum ieiunantem, illum humi quieſcentem mirabatur; alterius patientiam, alterius manſuetudinem prædicabat. Omnium quoque vicariam erga ſe retinens charitatem, atque vniuerſis virtutum partibus irrigatus, ad ſedem propriam regrediebatur, vbi ſecum vniuerſa pertractans, omnium in ſe bona nitebatur exprimere.* Sic Antonius Ægyptius à cœleſti Ioſepho ſecunda ſibi ſemina accipiebat: *Omnium in ſe bona nitebatur exprimere.* At Antonius Paduenſis, qui in auditoribus ſacra ſemina ſparſurus erat, diuino accepit no Ioſepho cunctas Diuorum perfectiones à ſe quidem, & in proximos transferendas. Quàm liber à piaculis, qui cuncta ſtudia ſua ad perfectè viuendum extendit.

Athanaſ.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba :

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius lucerna fuit ductrix, exemplis suis cunctos ad perfectionis verticem adducens.

Assero exemplis potius, quàm verbis adductos auditores perseuerantiores in via virtutis consistere.

18. LVcernas in manibus præferre iubentur Apostoli, vt proximis ducatum præstare valeant fulgentibus vitæ exemplis, iuxta illud Gregorij: *Lucis exempla monstrate.*

19. Antonius quidem fulgens prædicatione, fulgentiorem se vitæ puritate obiiciens, plures acquisiuit exemplis, quàm sermonibus. Hæretici profitebantur, se ad fidem adductos à *Malleo* potentissimo, sic Antonius vocabatur, dum magis eius exemplis, quam sermonibus contunderentur. Mirabilis planè fuit Antonius auditoribus, qui se alterum Paulum Concionatorem aspicere putabant. Etenim Paulus Concionatorum Dux plus vitæ exemplis auditores, quàm vocalibus docuit dogmatibus. De Iobo patientissimo Chrysostomus ait homil. 1. de Laud. Paul. *Stupent certè Iob omnes homines, & valdè vtique conuenienter. Est enim ille Athleta mirabilis, & qui Paulũ ij sum ex aduerso possit aspicere ob patientiam, puritatémque vitæ, ob testimonium Dei.* Vitæ enim puritate Dei puritatis fontem testabatur. *At Paulus non mensibus tantùm, sed annis plurimis in agone perdurans, non terra gleba saniem carnis eradens, sed in ipsum intelligibilis ore leonis frequenter incurrens, & pugnant aduersus tentationes innumeras, omni erat lapide tolerantior.* Hisce exemplis Paulus Concionator cœlestis Dei puritatem appetebat. O Antonium illustrissimum Pauli æmulatorem, non mensibus tantùm, sed annis plurimis in agone perdurantem, virtutum fulgentissimarum exemplis Deum puritatis fontem asserentem.

Antonium stupebant auditores plus ob vitæ exempla, quàm ob sapientiæ præconium verè Paulus ostenderetur.

Chrysost.

20. Porrò ipsius Domini officium fuit, exemplis homines adducere ad Patrem. *Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras; quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me*, Ioan. 6. Quamnam Patris voluntatem Christus dedit executioni? Certè homines ita exemplis attrahere, vt quodammodò non possint ad pristina delicta reuerti. Ea est enim vis exempli, vt adducat irreuertibili ad virtutem resolutione. D. Gregorius lib. 35. Mor. cap. 10. *Cùm igitur non suam, sed Patris voluntatem facit, eos qui ad se veniunt, foras non eiicit; quia dum exemplo suo nos obedientiæ subiicit, viam nobis egressionis claudit.* Ita enim afficimur ad obedientiam, dum Concionatoris miram obedientiam contemplamur vsque ad mortem Crucis, vt quodammodo irreuertibiles ad secularia videamur.

Qui exemplis adducuntur auditores, quodammodo inconuertibiles ad malum efficiuntur.

Ioan. 6.

Gregor.

20. Multi auditores sermonis vi adducuntur, sed superueniente tentationis certamine recedunt. At qui afficiuntur ad virtutem magis exemplo exhibito, quàm sermone prolato, in virtute stabiles perseuerant. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & Matrem eius, & fuge in Ægyptum*, Matth. 2. Si IESVS venerat, vt morte sua mundum redimeret, cur fugit in Ægyptum, & non potiùs se se Herodis gladio tradidit iugulandum? Respondet pulchrè Chrysologus serm. 151. *Tota causa nostra salutis occiderat, si se paruulum permisisset occidi. Christus venerat, vt quos præceptis docuerat, firmaret exemplis.* Nec posset exemplis verba roborare, si paruulus à Rege necaretur. Preme particulam, *quos præceptis docuerat, firmaret exemplis.* Verbis enim expressa præcepta docent quidem, sed non firmant edoctos. At exempla adeò firmant auditores, vt quodammodo videantur, non posse iam à Domino separari: *Non eiiciam foras, quia descendi de cœlo, non vt facerem voluntatem meam.* Vnde me obedientem exponens vsque ad mortem Crucis, eos perseueranter obedientes constituo. Antonius igitur modestia, puritate, abstinentia, vigiliis, ac nuditate prædicans efficacius, quàm verbis ad Dominum non solùm peccatores fideles adducebat, sed & hæreticos, qui quidem perseuerantiores in via consistebant non tam verbis, quàm exemplis adducti.

Verbis allicimus auditores, sed exempla firmant, ne ad malum redeant.

Matth. 2.

Chrysol.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba :

Sint lumbi vestri præcincti.

Antonius fortissimus sacræ militiæ Dux ad nullos Procerum Concionator pauebat occursus, liberè emittebat corruptionis iacula.

Edocens Euangelij ministros Apostolicam in dicendo libertatem.

CVr præcinctos iubet Dominus suos Euangelij ministros incedere? Ad suggestum ne tendant, an procedant ad campum? Equidem prædicantes libera voce, haud seruienti affectu aduersum se rebelles concitant peccatores, quorum oppugnationem pauere non debet, qui Dei spiritu agitur. 21.

De Antonij prædicatione sic ex variis scriptoribus Truxill. profatur, *Antonius cœlesti zelo velut alter Elias accensus erat adeò, vt vitia acerrimè reprehenderet, nec metu, aut alia re desisteret à recta sua muneris functione. Audiebant eum multi Concionatores sui temporis, videntésque, quanta cum libertate, & animo auderet vitia reprehendere, absque vllo metu, & formidine: planè confundebantur propter suam pusillanimitatem, qui vix auderent vitium aliquod reprehendere.* Antonius autem, *sicut potestatem habens*, coram Proceribus, coram hæreticis loquebatur. 22.

Antonij Concionatoris zelus, & libertas ad corripiendũ.

Truxill.

O verè concionantis IESV æmulatorem! Fatur Matthæus, *Omnis qui audit verba mea,* (ait Dominus) *& non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam.* 23.

Prædicat Antonius tanquã potestatẽ ha-

Et

bens, quod miratur turba Concionatorum imbecillium. Matth. 7. Chrysost. August.

Et factũ est, (addit Euangelista) *cùm cõsummasset* IESVS *verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum, & Pharisæi*, cap. 7. Quænam turbæ admiratæ obiiciuntur? Chrysostomus, *Populus vulgaris, non Principes.* Aptius Augustinus lib. 2. de consen. cap. 29. *Intelligitur turba Discipulorum.* Quid nam ergo Discipulos Concionatores in admirationem abripiebat? Certè haud timori vllo obnoxia dicẽdi libertas, qua corripit Dominus tanquam potestatem habens, peccatores. Haud aliter Concionatores illi aliàs pij & iusti videntes, *quanta cum libertate, & animo auderet Antonius vitia reprehendere, confundebantur*, & admirati sunt. Neque enim omnibus datum Prædicatoribus cum potestate loqui. Hoc Christus gessit; hoc Antonius est æmulatus.

24\. *Illi Concionatores mercenary, ac seruiles erãt; Antonius dominans, imperans.* Luc. 15. August.

Multi Concionatores proferunt veritatem, sed seruiliter; non tanquam potestatem habentes, sed seruientes Procerum placito. De quorum seruili voce conqueritur Prodigus, *Quanti mercenary in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo*, Luc. 15. Vbi ex mente Augustini *lib. 2. de quæst. Euang. quæst.* 33. conqueritur adolescens, quòd cùm multi essent in Patris cœlestis domo Concionatores, qui possent panes Euangelicæ doctrinæ famescentibus distribuere, nullos ausus est ita liberè loqui, vt prodigi crimina corriperentur ad emendationem. Et cur illos mercenarios appellauit? Quia de mercenariorum more seruiliter veritatem proferebant. *Talis* anima aduertit, *multos prædicare veritatem cupiditate comparandorum secularium ducti. Vnde mercenary appellantur.* Qui seruit seculari placito, mercenarius quidem est. At qui libertate increpat tanquam potestatem habens, meritò inter Ecclesiæ Proceres IESV imitator computandus obiicitur.

25\. *Baptista voce dominante prædicabat. Sic Antonius non timens.* Matth. 14.

Talis Ioannes Baptista, qui Regi proclamabat. *Non licet tibi habere* vxorem fratris tui, Matth 14. In carcerem mittitur, sed non obticet vox clamantis in deserto, in Regia aula vociferantis. Impius *Rex misit, & decollauit Ioannem in carcere: & allatum est caput eius in disco*, ibid. An adhuc proclamaret Regis corripiens impudicitiam? Minimè verò; sed non quia seruilis, aut mercenarius est redditus, sed quia vocem cum vita perdiderat. Pulchrè Rabanus, *Linguam, & vocem apud eos perdidit Propheta.* Perdidit, inquam, dum occiditur: vsque ad necem enim non destitit veritatem imperiali voce proferre. Antonius apud Principes, apud hæreticos, apud rebelles peccatores linguam & vocem perdidit; quia prius morti addicitur, quàm corripiendi liberè studium dimitteret.

Raban.

26\. *Antonius etiam mortuus prædicat, & corripit peccatores, vel Ioannes.* Matth. 14.

Imò post mortem adhuc corripiebat delinquentes. Nam cùm peccatores ad ossa Diui ægrotantes accederent, non prius donabantur sanitate, quàm ex interna reprehensione Antonij corriperentur, & piacula confessione diluerent. En alterum Ioannem, quem vel mortuum timebat Herodes. *Audiuit Herodes Tetrarcha famam* IESV, *& ait pueris suis, Hic est Ioannes Baptista, ipse surrexit a mortuis*, Mat. 14. Vndenã in mentem Herodis venit, Ioannem ad viuentes reduxisse, nisi qui semper illum prædicantem audiebat è sepulchro: *Non licet tibi habere eam?* Chrysostomus, *Magnum quid virtus* prædicantis. *Nam & defunctum Herodes timet.*

Chrysost.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum.

Licèt Antonius tanta sapientia polleret, vt Doctor primus Seraphici Ordinis existeret, & Concionator egregius exsurgeret: tamen mira humilitate emicuit, nunquam vanitati libans obsequium.

Mirum planè, nam sapientiæ assolet esse agnatum vanitatis piaculum.

POst tot præcinctorum certamina, ac victorias, post tot sapientiæ cœlestis fulgores adhuc iubẽtur Discipuli hominibus seruientibus assimilari. Vt ostendatur illos minimè ex prædicationis profectibus, aut ex Magisterij plausibus inanis gloriæ ambientis dominationem, abiicientis seruitutem, & submissionem, fuisse affectu tentatos. 27.

28\. *Mirum, in Antonio sapientissimo, a vanitate liberum extitisse.*

Mirum planè in Antonio, tot prædicationis armis trophæa assecutum, tanto plausu cathedram primum Seraphico in Ordine scandisse, tantáque præditum fuisse sapientia, vt à Pontifice Max. Testamẽti Arca appellaretur: ac simul tam augusta humilitate floruisse, vt nunquam inanis gloriæ reus deprehenderetur.

29\. *Vel Religiosi sapiẽtes inflantur in humilitatis schola.* Bernard.

An non agnata sapientiæ inanis gloriæ ambitio? Non dubiũ mihi, postquam illud audiui: *Scientia inflat.* At cogitarim, an in Religione humilitatis schola sapientes inflentur? Audi D. Bernard. serm. 3 sup. *Missus. Sed video (quod magis doleo) post spretam seculi pompam, nonnullos in schola humilitatis superbiam magis addiscere: ac sub alis mitis, humilisque Magistri grauiùs insolescere. Quodque magis peruersum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contempti, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt. Vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerũt, saltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur.* Antonius tacuit diu, nec locutus est, nisi obedientiæ vi, Cathedram primus Seraphici Ordinis honorauit plausu communi. Attamen nulla vanitatis aura leuiter tactus dolebat ibi se honorabilẽ haberi, vbi ab omnibus honores contẽnebantur.

De honore dolet Antonius.

30\. *Mirum est, vel nudum, asperitatibusque actũ Antonium sapientissimum nõ inflari.*

Obiicis, non magnũ fuisse humilitatis indicamentum Antonium nudum, sacco amictum, ieiuniis ac vigiliis, reliquisque Ordinis Seraphici asperitatibus actum à vanitatis ambitione abstinuisse. Videturne tibi à piaculo vanitatis liberos esse nudos, abstinentes & asperitatibus

Religiosos

Religiosos exactns? Audi D. Gregorinm Nazianzenum orat. 22. *Turpe est profecto cum in veste, ac victus ratione non magnificentiam, sed vilitatem amplectaris: ieiuniis item, & vigiliis lectulique in terram strati asperitate, atque omni corporis maceratione, in diuinis disputationibus principatum, ac tyrannidem sibi vendicare, nec omnino cuiquam fasces submittere, ac super omnes leges Doctores supercilium attollere.* En Antonij miram humilitatem. Nam si nudi, abstinentes, asperitatibus acti ex agnata sapientiæ inflatione curant primas Cathedras ascendere: Antnnius primæ Cathedræ Religionis Seraphicæ Rector qui ingeniosissimo Scoto, sapientissimo Alexandro Alensi, aliisque sapientiæ prodigijs daturus erat documenta, dum primus Doctor publicè Cathedrā scandit: attamen tam abstinens vana continetur à gloria, vt se omnium minorum minimum esse scientia iudicaret. Ideò tanto tempore tacens opesitur; ideò exigente obedientia, prædicat; ideò, eadem cogente Magister exsurgit.

31\. *Nulla suspicio circa Antonij humilitatem, licèt circa Apostolorū aliqua fuerit ex non bono animo auditorum, quia mirum est, si scientia, & plausus non inflaret.* Tertul.

Quid planè magis mirum attexam, nunquam vlli in mentem venisse suspicionem, aut dubitationem circa Antonij humilitatem. Tam submisse enim discipulis dictamina proferebat, tam enixè vilibus communitatis ministeriis operam dabat, vt potiùs videretur ex sapientia depressum esse, quàm inflatione dilatatum. Nota erat Apostolorum humilitas ac ineffabilis sapientia. At Tertullianus *lib. 4. adu. Marc. cap. 2.* profatus est, *Prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio.* Quare? Quia fulgentissimis gloriæ documentis proferebatur, turbis sequentibus, plaudentibus, mirantibus sapientiam Concionaturum. At impossibile non bono animo iudicantibus auditoribus, aut inuidis spectatoribus videbatur Apostolos tot gloriæ ostentationibus non inflari. Igitur si Apostolorum sapientissimā prædicatio quibusdam suspecta fuit de gloriæ studio ex agnata sapientiæ inflatione: & de prædicatione, ac lectione Antonij nulla fuerit oborta suspicio ob exuberantem humilitatis ostentationem, abiectionemque profundissimam: non eum sanctiorem Apostolis vocitabo (quod absit:) sed a Deo speciali eo munere fuisse donatum, vt eius tam apertè pateret humilitas, vt nec malè affectis posset scientia, ac prædicationis plausus de gloriæ studio esse suspecta.

32\. *Sapiēs idem ac Dæmon vocabuli sonat; sapiens Antonius idem ac humilitas, sanctitas.* 1. Cor. 8. Cornel.

Fatur Paulus, (iam locum præmissum expendo) *scientia inflat*, 1. Cor. 8. Tam agnatum est scientiæ inflare, vt idem sit sapiens, doctus, sciens ac Dæmon superborum parens, & Magister. Cornelius noster, *Superbus diabolus dictus est Dæmon, quasi δαήμων, seu Daimon, id est, doctus, peritus, sciens.* Valètne, Doctus est, peritus, ac sciens; ergo Dæmon est superborum parens? Minimè verò, sed ex cognatione vocabuli exaggeratur, quàm agnatum sit sapientiæ vanitatis studium. Porrò sapientia Antonij tam est index humilitatis, vt qui audiat Antonij vocabulum, videatur audiuisse *Humilitatem.*

33\. *Antonius alterū Antonium auditu latet, quia vterq; idem ac sanctitatu via iter humilitatis.* Athan.

D. Athanasius Antonij Magni Eremitarum Magistri memor asserebat se audire: *Virtutum via*, cùm Antonij vocabulum insonabat. *Mihi (ait Psal. in vita Ant.) ingens lucrum est, atque vtilitas hoc ipsum, quod recordor Antonij. Et vos cum admiratione audientes, scio eius propositum cupere sectari. Perfecta est siquidem ad virtutem via Antonium scire.* Quid Antonius, *Virtutum via.* Sic equidem dum *Antonium* meum audio, videtur mihi insonuisse vocabulum, *Humilitas.*

34\. *Vt amplius humilietur Antonius, fertur in Cathedram & suggestū, vbi Proceres assolent inflari.* Matth. 4.

Humilitate claruit Antonius, dum vilibus exercitamentis studebat, dum in D. Pauli Monasterio solitarius tacebat. Attamen creuit mirum in modum virtus humilitatis, cùm ex obedientiæ vi suggestum scandit, & Cathedram. O diuinæ potentiæ documentum, inibi creuisse humilitatem, vbi solet imminui, imò assolet deperire. Curans Diabolus Christum inanis gloriæ tentare, *assumpsit eum in sanctam Ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum Templi*, Matth. 4. Cur ad Templi pinnaculum adduxit? Remigius, *Pinnaculum sedes erat Doctorum.* Quid expetis, miser? Christum tentaminibus vanitatis agere. Assume ergo eum in sanctæ Ciuitatis aulam ambitionis vtique domicilium. Quàm aptè Iesum attulit ad pinnaculum, seu ad suggestum & Cathedram Doctorum, vbi scientiæ assolet inflatio tota residere. Videns Diabolus Antonium tanta humilitate ornatum, dum in solitudine residet, dum officiis vilibus dat studium, curat ad Cathedram assumi, ad suggestum cogi, si fortè vanitatis aura tentetur. At plus Diuus deprimitur, vbi assolent sapientes insolescere. Strabus, *Ideò Diabolus duxit Dominum supra pinnaculum, cùm vellet eum de vana gloria tentare; quia in Cathedra Doctorum multos deceperat inani gloria; & ideo putauit Iesum positum in sede Magisterij inani gloria extolli posse.* Remig.

35\. *Antonium plausus supremus auditorum nec leuiter vanitatis aura tetigit.* Truxill.

Ducitur obedientiæ vi Antonius ad Cathedram (fortè Diaboli plausu, vt tentamina vanitatis immitteret.) *Fuit* (ait Truxillo) *Lector Theologiæ apud Bononienses, & primus Ordinis Franciscanorum. Tanta quidem sapientiæ fama, vt a Summo Pontifice Arca Testamenti propter admirabilem sacræ Scripturæ scientiam, quam habebat, vocaretur. Ducitur ad suggestum concionaturus, tanto quidem auditorum plausu, vt non iam in Templis satis esset spatij & loci ad capiendam frequentiam vtriusque sexus hominum, qui ad viri sancti prædicationem, velut agmine facto, concurrebant: atque ita secedebat in campos, vt ibi prædicaret. Surgebant verò media nocte plerique, vt locum commodum occuparent. Opifices ipsi & mercatores officinas suas claudebant, neque artes suas exercebant, donec concionem audiuissent.* Attamen Antonius nullo vel leuissimo vanitatis spiraculo quatitur, columna scilicet, non arundo. O sapientiam mirabilem!

Observat. VII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ex vigore prædicationis Antonij ferè omnes auditores conuertentis, innumeros hæreticos, illustrem hæresiarcham conuincentis, & reducentis, colligitur virtus, sanctitásque Prædicatoris.

Etenim concionis vis à Prædicatoris virtute exoritur.

36. Lvcernæ in manibus obiiciuntur, quia ardentior & efficacior prædicationis lux ex operibus Prædicatoris prouenit. Qui Spiritus sancti igne succensi non sunt operibus tectis studentes, exiguas colligent prædicationis fructus. Plerumque fructus auditorum cum Concionatoris probitate componitur. Ardent multi auditores affectu pœnitudinis? Cœlesti Spiritu ac vitæ perfectione exárdescit Orator.

37. Fatur sponsa fidelium delinquentium gerens personam. *Ordinauit in me charitatem,* Cant. 2. Alij, *sanctitatem instruxit.* Exercitum in me coegit, & instruxit Dominus, vt me rebellem debellaret, dum Prædicatorum sanctitatem emisit in campum. Pulchrè D. Chrysolog. ser. 117. *Difficilius quidem, sed gloriosius est, mundo prasenti luctari: & aduersus instructas delinquentes turbas aciem quandam disponere sanctitatis.* Sanctitatis enim acies ordinata instructas delinquentes turbas, magis quàm vox clara debellat.

Sanctitas Concionatorum acies est ordinata aduersus agmina peccatorum. Cant. 2. Chrysol.

38. Prædicatoribus Principibus Christus aiebat, *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi.* Non vnius, aut alterius hominis estis sal, aut Sol; sed cunctæ rationalis terrenæ creaturæ, omni mundi humano habitatori. Vultis condire, & illuminare innumerabiles peccatores? *Nolite putare, quoniam veni soluere legem, aut Prophetas; non veni soluere, sed adimplere,* Matth. 16. Cur Discipulis sali, & Soli ostendit, se legis & Prophetarum obseruatorem? Respondet Maldonatus, *Ne existimarent, licere sibi, legem violare, quod Christi, id est, ipsius legislatoris Discipuli essent. Sicut solent, qui ex familia Principis sunt omnibus penè legibus soluti, esse.* Quare autem postquam eos salis & Solis officium agere ostendit, eis legis obseruationem indixit? Quidnam sali & Soli cum legis impletione? Multum equidem. Nam vt Apostolici Concionatores cunctos homines condiant, omnes peccatores illuminent, est

Sanctitas indicitur Apostolis, vt sal, & Sol sint ad multorum conditionē, & illuminationem. Matt. 16. Maldon.

39. puritas vitæ necessaria.

Post Domini Ascensionem Apostoli, & Discipuli *prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis,* Marc. vlt. Quare signa, seu miracula sequebantur prædicationem? Quia peccatores, qui verbo non credebant, ex miraculorum confirmatione ad fidem sermonis alliciebantur, imò suaui fortitudine vltronei trahebantur. An nunc sermonem Concionatorum consequuntur miracula? Non quidem salus ægrotantibus datur, non mortui excitantur è tumulo; attamen illustrioribus miris Euangelici Concionatores dogma valent confirmare. Queis nam precor? Planè vitæ sanctitate. Bellè D. Chrysost. hom. 11. in Matth. *Si quidem Sacerdos est, doceat, & doctrinam suam bona vita, quasi miraculis factis commendet.* Verbum illud, *Domino cooperante,* innuit à Discipulis copiosissimos fructus è messe retulisse. Quid mirum si bonis Concionatoris operibus eorundem dogmata confirmauit.

Quasi miraculis expressis, Concionatores abertunt, sequente sanctitate, peccatorū multitudinem. Marc. vlt. Chrysost.

Antonij obsecro Concionatoris fructos 40.
contemplare. Ait Truxillo ex Ordinis Seraphicæ Annalibus, *Inter prædicandum ibi audisses gemitus, & suspiria audientium propter peccata commissa, dicentiumque inter se: O si nunquam Deum offendissemus: O si tempus concedatur ad pœnitentiam ducendam pro commissis sceleribus nostris? Alius dicebat, statim me confero, ante pedes Sacerdotis, vt confitear peccata mea. Alius emendationem vitæ suæ in melius pollicebatur. Alius clariora opera, quàm antea operabatur. Cùm prædicasset Quadragesimam Patauij, multi nocte ipsa coniungebantur, atque in processione quadam se grauiter verberabant. Vnde consuetudo illa peruasit non solum per eam ciuitatem, verùm etiā per alias, vt in Hebdomada sancta essent congregationes Disciplinatorum.* Quid de hæreticorum rebellium planè, & obduratorum conuersione attexam? *Peruenit Antonius ad Ariminensem ciuitatem, vbi erant multi hæretici, quos vehementissimè prædicatione perfecutus est, & lacerauerit, atque prostrauit, multósque ad Christi fidem conuertit, & præsertim Heresiarcham quendam Bonobillum, qui triginta annis perstiterat in suis erroribus, & alios induxerat, ad fidem Christi reduxit.* Vndenam tam copiosi fructus? an ex sapientia? an ex sanctitate? Crediderim ex sancta sapientia. Attexit opportunè Historiographus. *Prædicauit enim sæpe Antonius ante summum Pontificem & Cardinales; appellabatúrque à Pontifice Max. Arca sanctissima Testamenti, & propter sacrarum litterarum scientiam, & propter mirabilem sanctitatem.* Ideò, in morem Arcæ venerabilis Testamenti, solo aspectu quasi acies instructa hostes horribiles debellauit. Mihi credite, Concionatores, gladius est verbum, sed vitæ sanctitas acies ordinata ad hominum piacula comminuenda.

Mirus Concionatoris Antonij fructus ex sancta sapientia. Truxill ex Ord Seraph. Annal.

Antonius Arca testamenti sanctitate sapienti debellans peccatores.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius verè Arca Testamenti fuit appellatus, quia & Euangelij tabulas venerabiles, & vitale Manna auditoribus ministrauit.

Ostendo,

Ostendo, sanctam Concionatoris vitam quasi Euangelium sanctificare: verbaque Euangelica vitam æternam præsentare auditoribus.

41. *Verba Euangelicum est velut Eucharistia, auditores conuertens, & sancte tractandum.*

LVcernæ ardentes ex D. Maximi sententia virtutes Euangelici operarij sunt, quibus & ministerium sanctificatur, & homines æternam illustrantur ad vitam. Premam illa Pontificis Max. verba: *Antonius Arca sanctissima Testamenti.* Porrò Arca illa olim & legis tabulas, & Mannæ suauissimi vrnam recludebat. Si, ex mente Pontificis, Antonij prædicatio Arcæ sanctissimæ comparata est, ideò planè crediderim, quia & legis Euangelicæ tabulas sanctificauit, & vitale auditoribus Manna in vitam vtique exhibuit æternam.

42. *Antonius sanctissima vita sanctificauit Euangeliũ.* Rom. 15.

Et quidem sanctissima Antonij Concionatoris Arca Euangelium sanctificauit vita sanctissima. Ait Paulus, *Audacius scripsi vobis ex parte, tanquam in memoriam vos reducens propter gratiam, quæ data est mihi, vt sim minister Christi in Gentibus, sanctificans Euangelium Dei*, Rom. 15. Prema verba, *Minister Christi, & sanctificans Euangelium.* De quónam ministerio Apostolus? Certè de Euangelij prædicatione. Quónam modo autem sanctificat Euangelium? Sanctissimus actionibus sanctum esse confirmans. Pulchrè Anselmus, *Vt sim minister Christi, id est, vt seruiam Christo, prædicans illam Gentibus. Sanctificans Euangelium Dei, id est, exemplo meo sanctum ostendens.* (Anselm.)

43. *Consecrauit Euangeliũ Antonius, quod praui Concionatores quasi consecratione priuant.* August. Basil. Seleu.

D. Augustinus particulam illam, *sanctificans Euangelium Dei*, sic legit & exposuit: *Consecrans Euangelium Dei.* vt scilicet velut Eucharisticus consecratus panis vitalis auditoribus existat. Nam quemadmodum praui Concionatoris sermo Euangelium quasi consecratione priuat, & sanctitate, iuxta illud D. Basilij Seleuc. orat. 43. *Prædicatione Euangelium damnatam*; nempe prauis Concionatorum moribus quodammodo damnatum ostenditur. *Mostra se como condenado a desconsagrar, ò degradar.* Sic Prædicatores sancti Euangelium consecrant, seu exemplo suo esse sanctum ostendunt.

44. *Prædicatoris sancti verba Manna Eucharistici in morem hominem immutant.* Ioan. 6. Rupert.

Venio ad Manna, quod Arca reclusum, ad Hebræorum spiritualem alimoniam, vitalem cibum præsignandum. Antonij prædicatio auditoribus erat Manna. *Verba* (inquit Dominus) *quæ ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt*, Ioan. 6. Vbi Rupertus *lib. 7. in Ioan.* pulchrè admodum, *spiritus viuificans, & vita viuens, & verum vitæ verbum.* An sint Manna Eucharisticum Euangelica Concionatoris verba? Profectò Manna Eucharistici virtutem imitantur. Eucharistia hominem conuertit in Christum? Verba Euangelica sanctè prolata instar Manna in IESVM conuertunt auditores, id est, ex peccatoribus Sanctos efficiunt. *Verba* (addit Doctor) *& in pane, & in vino inuisibiliter operantur, vt vera caro mea & sanguis fit non mutata specie exteriori. Et in auditoribus spiritualiter, id est, nihilo mutato de extrinsecis corporis accidentibus,*

hæc agunt, vt membra sint mea. En verba Prædicatoris Apostolici, æmulatoris quidem IESV vitalia existunt velut Manna auditoribus Eucharisticum.

45. *Probus Prædicator consecrat Euangelium, seu vertit in sacrificium: vt ipsum Euangeliũ, instar Eucharistici Manna auditores conuertat in se.* Rom 15. August. Caietan.

Redeo ad Pauli testimonium. *Propter gratiam quæ data est mihi à Deo, vt sim minister Christi sanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto*, Roman. 15. Ex Augustino transtuli, *Consecrans Euangelium.* Etenim Prædicator Apostolicus Euangelium cónsecrat, seu in Eucharistiam sacrificium conuertit, vt ipsum Euangelium iam factum quodammodo sacrificium id, auditores conuertat, & consecret: *vt fiat oblatio Gentium accepta*, sicut ipsum est acceptabile sacrificium. Caietanus appositè, *Nota qualis minister, præaduertendo, quod dictio interpretata sanctificans, non deriuatur à sanctitate, sed à sacro; & significat sacrum operans. Perinde ac si dixisset, sacrificans Euangelium Dei. Itaque ad hoc se electum dicit, vt sic euangelizet in Gentibus, vt Euangelium vertat in sacrificium. Quod fit, cùm euangelizamus cum tanta reuerentia vitæ, & morum, quanta ad celebrandum fructuosè tantum sacrificium exigitur.* Tunc equidem Euangelij verbum conuersum in Manna Eucharisticum auditores excipientes conuertet in Christum ad vitam vtique sempiternam.

46. *Qui ministrat verbũ Euangelicũ indignè, quasi reus est corporis, & sanguinis Domini.* Act. 20. Theophy.

Hinc collige verbum Euangelicum sanctè esse ministrandum, quia quodammodo Eucharistia est. Illud Pauli: *Qui manducat indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini*, Doctores aliqui & ad indignam susceptionem, & ad indignam administrationem extendunt. Haud aliter qui non ministrat Euangelij sermonem sanctè, id est, vitæ puritate præmissa, quodammodo corporis, & sanguinis Domini reus ostentatur. Fatur Apostolus, *Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine. Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis*, Act. 20. Mundum se dicit Paulus à sanguine, quia vti debuit, prædicationis gessit ministerium. Ac si diceret, quia sanctè vobis Manna Euangelicum ministraui, haud sanguinis Domini reus esse comperior; quemadmodum ij, qui indignè ministrant. Pulchrè Theophylactus, *Mundus sum à sanguine; officium enim Magistri Euangelici feci. Non enim subterfugi, quin vobis declararem. Ergo qui non ita dicit,* (vt Paulus sanctitate fulgens) *reus erit sanguinis.* Indignè enim sacrificium verbi ministrasse comperitur.

* *
*

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius ſanctiſſimæ Regularis vitæ fulgore conſpicuus, viuus Martyr exponitur. Ideò Martyrio, mitiori quidem, coronatus non eſt, qui tam ardenti illius flagrauit affectu.

Oſtendo perfectum Seraphici Ordinis alienum, imò quemlibet Religioſum perfectione fulgidum, illuſtriſſimum Martyrem eſſe.

47. IDem eſſe præcinctos Chriſti fideles famulos, paratos eſſe *ad ſuſtinenda mala.* D. Auguſtin. expoſuit. Addidit Theophylactus, *ſemper ſitis proclines,* ſeu præparari. Nec tamen hæc procliuitas, aut præparatio mandatur hac in parabola executioni. Si vis ô Domine, tuos famulos fideliſſimos deſiderio ſuſtinendi labores, Martyrium tolerandi ſuccendi: immitte eos ad lupos. Addidit pulchrè. Et lucernæ (aliter, *ſed lucernæ*) *ardentes in manibus veſtris.* Vos ad Martyrij mala ſuſtinenda ſitis procliues, ſed loco Martyrij virtutum exercitamentis ſtudere. Nam perfectionis ſtudium aſſiduum illuſtriſſimum Martyrium eſt.

48. D. Antonius, *Vlyſipone in Luſitania ex claro ortus genere* (loquor cum Truxillo Annalium Seraphici Ordinis ex volumine) *à primis annis literis virtutibus deditus fuit, & deſiderans pro Chriſto Martyrium ſuſtinere, cogitans, quòd commodius poſſet in Africam ad Paganos proficiſci, vt inde Martyrium reportaret, cuius amore flagrabat, Religionem D. Franciſci ingreditur. Augebatur ergo in ſancto viro quotidie deſiderium ſuſcipiendi Martyrium: atque ſicuti Fratres ei promiſerant, miſerunt eum in Africam, vt prædicaret apud Marroquiſanos; ſi quidem hoc perpetuò Antonius exoptauerat, conſcendit in nauem, vt ad Agarenos tranſiret: ſed Dei voluntate factum eſt, vt cùm iam diutius nauigaſſet, infirmitate preſſus coactus ſit redire in Patriam cauſa recuperandæ ſanitatis; veruntamen contrariis ventis accidit, vt in Siciliam deportaretur.* Ibi infirmus à cunctis Capituli Generalis Prouincialibus reiicitur; rogans à Miniſtro Prouinciæ Romaniæ admiſſus, proficiſcitur in Romaniam; vbi in deſerto occultus, tacens deſpectus latitat diu; vt ſcilicet perfectioni amplius ſtudens, illuſtriori Martyrio coronaretur. Etenim Regularis perfectionis ſtudium illuſtriſſimi Martyrij locum gerit.

Antonius Martyrij deſiderio flagrâs addicitur à Deo perfectionis accuratiori ſtudio, quod quidem illuſtriſſimum Martyrium eſt.

Truxil. ex Annal. Seraphici Ordinis.

49. Profectò Dominus tam ardentem Antonij affectum voluit illuſtriori Martyrio donare. An corporis paſſio ſufficienter tantum impleret affectum? Mente perpendens Dauid, quid pro beneficiorum retributione Domino litaret, clamat: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam,* Pſalm. 115. Scio *pretioſam in conſpectu Domini mortem Sanctorum eius.* Attamen pro omnibus, quæ mihi retribuit, ditiori Martyrio cupio conſummari. Ideo *vota mea Domino reddam in conſpectu omnis populi eius.* Ac ſi diceret Religioſorum gerens perſonam, Me votis paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ illigabo, perfectioni ſtudebo, vt perfectiori Martyrij genere vita tot muneribus aucta valeat terminari. Quaſi vulgare enim mors violenta corporis, ſi cum continua animi nece ex perfectionis ſtudij vulneribus comparetur. Nazianzenus hinc *Orat. de laudib. Baſilij,* perfectionis ſtudioſos *viuos Martyres* appellauit, quaſi mortui Martyres vocandi ſint, qui repentè gladij, aut ignis vi moriuntur.

Quaſi vulgare Martyrium corporalis nex, ſi cum ſtudio perfectionis comparetur.

Pſ. 115.

Nazianz.

Martyrium Deiparæ exaggerauit Simeon præfatus, *Tuam ipſius animam* doloris *gladius pertranſibit,* Luc. 2. Dirior animi dolor, quàm corporale vulnus. Ideo ex Richardo teor, Virginem ſanctitatis Magiſtram gladio materiali traditam non fuiſſe vulnerandam, vt Martyrio illuſtriori ex compaſſione, ac ex vitæ perfectiſſimæ exercitamentis conſummari poſſet. Religioſi igitur, animo vulnerato ex continua paſſionum mortificatione, illuſtriori Martyrij genere donantur. Exponit Nazianzenus Orat. Apolog. ſpiritus Martyrium, *Iram velut belluam quam ſuſtineamus, linguam velut enſis aciem retundamus, & voluptatem velut ignem extinguamus, oculos frenemus, rabioſum tactum, guſtumque vellicantem coerceamus, effuſum, & petulantem riſum irrideamus.* Pura animum tuum, ô Religioſe perfectionis alumne, diris belluis addici, gladij aciem ſuſtinere, in ignem immitti: cùm iram infrænas, linguam reprimis, voluptatem illigas. O dirum Martyrij genus, vt ſine termino valeat vulnerari! Ideo & bellua ſuſtinetur, & acies retunditur gladij huius, & ignis extinguitur; vt innuatur hominem adhuc viuentem perſiſtere ad grauiora vulnera ſuſtinenda. 50.

Dirum Religioſi Martyrium, quod non terminatur.

Luc. 2.

Nazianz.

Id quod Paulus expreſſit, dum Romanis profatur, *Obſecro vos fratres, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem,* cap. 12. Quid hoſtia viuens? Afficiatur corpus viuens morte dira planè, dum lethaliter vulnerari poſſitis, & non tandem conſummamini. Chryſologus ſerm. 118. *Mirum ſacrificium, vbi corpus ſine corpore, ſine ſanguine ſanguis offertur.* Quid nam corpus ſine corpore, & ſanguinem ſine ſanguine offerri? Profectò Paulus expreſſit, dum addidit, *Rationabile obſequium veſtrum,* ibid. En hoſtiam viuentem Deo rationabilia quotidie obſequia litare ex ſtudio perfectionis, quo quidem corpus ſine corpore offertur: & ſanguis ſine ſanguine inceſſanter profunditur. 51.

Religioſus Deo offert hoſtiam viuentem, quia ſemper moriens non conſummatur.

Rom. 12.

Chryſol.

Abrahamum Deus perfectionis Magiſtrum expoſuit, cùm indixit: *Ambula coram me, & eſto perfectus,* Gen. 12. Profectò Martyrem viuum eum Dominus eſſe diſpoſuit ipſo perfectionis gerendæ deſiderio tyrannide quotidie vulneratum. Imperat Deus viro perfecto filium 52.

Studiũ perfectionis Abrahamo tyrannus, cũ quotidie trucidauit.

Gen. 12.

Gen. 22.

filium sibi vnigenitum litare, quod desiderauit Patriarcha mandati executionis. An tunc Parens liber ab exitiali vulnere? D. Basilius Seleu. orat. 14. *Desiderium ingenti affectus tyrannide Abraham declarauit.* Cur affectum tyrannidem appellat? Profectò, quia affectus ille ad obsequendum Domino, siue studium perfectionis circa obedientiam, & abnegationē propriæ voluntatis tyrannus erat horribilis, non quidem filio, cui pepercerat gladius: sed ipsi Patriarchæ, quem viuentem mactauerat, cuius corpus sine corpore obtulerat: cuius sine sanguine profuderat sangoinem. Amicissimos Deus hoc illustrissimo Martyrij genere donat. Hoc Franciscus qui Martyrij desiderio flagrauit, donatus est; hoc Antonius accepit in specialissimæ dilectionis documentum; quia perfectionis studiosus quotidie vti Apostolus sæpe moriebatur.

Basil.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris, &c.

In manu Antonij lucerna ardentissima dilectio IESV ostenditur, imò ipse Dilectus IESVS Puer aspiciendus obiicitur.

Quia deuotus animus eius, qui perfectioni studet, gratissima IESV Pueri sedes est.

53. MAximus ardentem lucernam exposuit *specialem* IESV *dilectionem.* Hac quidem præfulgente Dominus aduentaturus expectatur, *quando reuertatur a nuptiis.* Iuuenis specie apparet eis, qui specialis dilectionis fulgorem spargunt, quia quemadmodum adolescentulæ diligunt nimis Saluatorem ex ætatis primæuæ feruore: sic Dominus iuuenis ostenditur eis, vt innuat suum specialem erga ipsas affectum.

54. Porrò Antonio specialissimæ erga IESVM dilectionis præferenti lucernas Christus sub puerulí specie præsentatur. Ait Truxillo, *Neque etiam Antonius propter tantam erga proximos occupationem cessabat a meditatione, & oratione: sed potius crebrò colloquebatur cū Christo adeò, vt sæpe ei apparuerit, & cum eo collocutus fuerit in forma formosissimi cuiusdam pueri.* En lux vera mamum Antonij inter dilectionis ardentissimæ fulgores honorat. Quid quæris ô IESV? Antonij deuotionem. Cur sub pueri specie ostentaris? Vt meum erga illum dulciorem ostendam affectum. Vnico ostendo testimonio.

IESVS apparet sub forma pueri Antonio, vt ostendat suū erga eū dulcem aff. Ant. Truxill.

55. *Erat homo* (ait Lucas) *in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus*, & timoratus expectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus *erat in illo. Et cum inducerent puerum* IESVM *parentes eius, & ipse accepit eum in vlnas suas* Luc. 2. An Simeon venerit quæritans Saluatorem?

Simeonis qui IESV aduentū affectuosissimè diligebat, IESVS puer collocat.

Porrò Saluator puerulus potiùs senem sanctissimum quæritauit, & eius in manibus thronum acquisiuit. Quare? Quia ex specialissimo Sacerdotis in Messiam affectu Redemptorem vtique Israëlis futurum ardentissimo ferebatur: *Expectans consolationem Israel.* Christus etenim dulciori dilectione fertur in eos, qui ardentiori se affectu, ac deuotione prosequuntur.

cur in manibus. Luc. 2.

Adiicit Lucas, *Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel, hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. Quæ non discedebat a Templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die*, ibid. Huic IESVS puerulus ostentatur, & seniles manus honorat ob specialissimum deuotionis affectum. Quid Guerricum Abbatem mouet *sermon. 2. de Purif.* profatum? *Hi duo vario decore virtutum adornauerunt thalamum tuum, Sion, ad suscipiendum Christum puerum non parietes Templi tui, sed penetralia cordis sui, secreta cubiculi.* 56.

Ad Annam se diligenter venit puer IESVS. Luc. 2.

Guerr.

Hic dies IESV desponsationis, & lætitiæ, quando *reuertitur a nuptiis*, aduocantur filiæ Sion, vt puerum sponsum excipiant: *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum Mater sua in die desponsationis, & lætitiæ*, Cantic. 3. Profectò Simeon & Anna, solummodo thronum dignum puero amanti manus mundas obiiciunt, ex specialissimo dilectionis affectu. *In Simeone, & Anna* (adiicit Abbas) *suscepit puerum sponsum fidelis Sion; alias vix habet, vbi caput reclinet; sufficit tamen istorum occursus ad omnem solemnitatem, & lætitiam.* Profectò Antonij solius manus Ecclesia affert IESV puero, ad omnem solemnitatis, ac lætitiæ nuptialis ostentationem. In manibus Antonij dignè excipitur spiritualis pacis amator. *Ipse enim* (cum Hilario loquor can. 18. in Matth.) *qui pax est, ac chari sidem in pacifico, ac amante collocauit.* Antonius pacificus, & amans dignissimum puero amanti habitaculum obtulit. 57.

Puer IESVS in Simeone & Anna à nuptiis venientem suscipit fidelis Sion. Cant. 3.

Antonius Simeonis, & Annæ æmulator.

Hilar.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Antonius fulgentissima miraculorum lumina exposuit ad auditorum solummodo confirmationem, ad peccatorum vtilitatem, vti suum æmularetur IESVM.

Ea Diuorum mira exprimunt potestatem, quæ in proximorum vtilitatem excitantur.

GHislandus asserit lucernas hasce Euangelij ministrorum manibus quæ gestantur, signare miracula sequentia prædicationem, de quibus Dominus, *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante; & sermonem confirmante sequentibus* 58.

Marc. 16.

 signis,

ſigais, Marc.vlt. Vt innuatur miracula ab Euangelij miniſtris excitata morem lucernarum gerere debere. Nam quemadmodum lucerna dirigit, & illuminat, iden miracula excitantur, vt andientium fides robnretur. Ex hoc enim oſtenduntur dinina eſſe potentia expoſita.

59. Chriſtus equidem multa miracula patrauit, ſed nullum effulſit inaniter. Aqua in merum mutatur? Nuptiarum indigentiæ ſuccurritur, Ioannes (ex alicuius ſententia) ad perfectionis ſtudium, ſponſa relicta, traducitur, Diſcipulorum fides roboratur. Quod quidem primum mirum reliqua ſequuta ſunt in vtilitatem hominum expreſſa. D. Fulgentios lib. 3. ad Thraſym cap. 15. *Vnus, atque idem Chriſtus infirmitate humana paſſionem pertulit, & miracula beneficiorum omnipotentia diuinæ virtutis perfecit.* Porrò ſi ex paſſione toleranda humanam infirmitatem oſtendit: ex beneficiorum miraculis, id eſt, ad hominum beneficium geſtis, ſe Deum omnipotentem aperuit.

Chriſtus miracula beneficiorum gerens, ſuam omnipotentiam inde oſtendans. Ioan. 2. Fulgent.

60. Babylonis Rex tres Hebræos in ignem immiſit, quos cùm quæreret, cineres factos inuenit viuentes, & multiplicatos. *Nonne tres viros miſimus in medium ignis compeditos? Ecce ego, video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt: & ſpecies quarti ſimilis Filio Dei*, Dan. 3. Vnde nam Rex Gentilis agnouit quartum virum Dei Filio referre ſimilitudinem? Vt reſpondeam præmitto D. Hippolytum Mart. in Iudæos. *Quod Iudæi Filium Dei hominem factum non erant agnituri, nec recepturi, demonſtrat Scriptura Gentes eum eſſe accepturas, quem iam Rex Babylonis in fornace videns agnouit, & Filium Dei confeſſus eſt.* Audierat Filium Dei hominem futurum, ex Hebræorum progenie. Videt virum Hebræorum ſocium flammas fornacis extinguentem, (ſic Doctores,) vel quia ſuauiſſimo flatu temperabat, vel quia flammas mittebat in fugam. Hic, inquit, non homo purus, cui ignis horribilis impendit obſequium. Ergo Dei Filius iam hominem induit. Nam qui tam illuſtre miraculum excitauit ad hominum vtilitatem ſociorum, & ad Regis Gentilis eruditionem, verè eſt Filius Dei.

Vir quartus ille, qui ſolatium dat Hebræis tribus, apparet Ieſus ex eo, quòd miraculum ſociis vtile excitabat. Dan 3. Hiphol.

61. Imitantur Dominum Diui, dum miracula gerunt, non vt Magorum præſtigia imitentur: ſed vt hominum ſuccurrant ſpirituali calamitati, & corporalia commoda etiam ad ſalutem animi procurent. O Antonium Chriſti Domini egregium æmulatorem! Nonnulla Diui miracula attingam in diſcurſus confirmationem. Cùm concionaretur, à multis diuerſæ linguæ, & nationis intelligebatur. *Roma concionem gerente lingua dumtaxat ſua Italica, variarum nationum auditoribus Italicum parebat idioma. Qui diſcedentes proclamabant, gratiam Antonio fuiſſe datam Apoſtolorum.* Aliquando in ciuitate Bituricenſi prædicauit in Francia, multis hominum millibus audientibus, quodam in campo. Excitata fuere tonitrua horribili fragore; turbis autem fugam præparantibus Diuus acclamat, *Nolite timere, non enim vos pluuia moleſtabit. Ita factum. Nam cùm circum circa plueret, quæ tamen multitudo Antonium audiebat, nullo modo fuit madefacta.* Deuota quædam mulier voluit ſe ad Diui concionem conferre, ſed ægritudo coniugis impediuit. *Conſcendit illa ſupra tectum domus ſuæ, vt videret, ſi aliquo modo poſſet Antonij audire prædicationem; & audiuit quæcumque proferebat Concionator, perinde ac ſi in theatro ipſo adfuiſſet, cùm tamen per leucam ferè inde diſtaret. Vocauitque virum ſuum, qui etiam audiuit ſermonem.* Pater Antonij necis ſubiacet periculo, quòd falſú ei crimẽ eſſet impoſitum. Peruenit Diuus in patriam, alloquitur iudices, mortuus, iubente Diuo, in mediũ educitur, & interrogatur: *Num a meo occiſus es parente? Qui reſpondit, ſe non fuiſſe occiſum ab eo, ſed potius eum fuiſſe falſo accuſatum; atque ſequenti die liberato parente ſe in Patauium contulit.* Inibi Antonius in exequiis diuitis cuiuſdam prædicabat, ſatus, in hoc diuite manifeſtabitur, quod Chriſtus dixit, *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*, Matth. 6. *In arca inuenietis cor eius. Venerunt, & aperuerunt arcam, inueneruntque ibi cor diuitis.* An inaniter huiuſmodi miracula excitarentur? Reſpondet Seraphica hiſtoria, *Exibant auditores, his miris fulgurantibus, cum magno deſiderio confitendi peccata ſua: atque ita tam innumerabiles confitebantur, vt vix ſufficerent Religioſi non modò Seraphici Ordinis, verùm etiam & aliorum Ordinum ad tantam turbam audiendam.*

Antonius Dei Filium æmulatur miracula illuſtriſſima patrans ad hominũ vtilitatem. Annales Ordin. Seraph. *Primũ miraculum.* *Secundum.* *Tertium.* *Quartum.* *Quintum.* Matth. 6. *Vtilitas horũce miraculorum.*

62. Nec ſilentio inuoluam celeberrima quotidiana mira, quæ excitat Antonius circa ea, quæ amiſſa requiruntur, & poſt inquiſitionem accuratam minimè inueniuntur, donec, inuocato Antonio, mirabiliter apparent. Vndénam Diuo exiſtimas huiuſmodi, ad inuenienda perdita, gratiam exortam? Audi Truxillo, *Vt adoleſcens, qui mundi ſpes reliquit, & Martyrij deſiderio Ordinem Seraphicum iniuit, non poſſet inueniri in ipſa Religione, neque ab ea dimoueri, ſi fortè a parentibus, & cognatis poſtularetur, ſibi nomẽ Ferdinandi, quo vocabatur, mutauit in Antonium.* Qui ergo ſtuduit non inueniri ad Dei gloriam, à Deo id munus accepit, vt ipſius interceſſione perdita, & occulta inueniantur, illius vtique inuocato nomine, quod operculum extitit adoleſcentis ſanctiſſimi, qui ſtudebat perdi ſeculo, vt ſi non ouis perdita, nummus aureus amiſſus à Numine poſſet inueniri.

Vndenã orta quotidiana mirabilia rerum amiſſarum inuentio ob Antonij interceſſionem? Truxill.

PARS

PARS QVARTA.

BONAVENTVRA.

Paraphrasim, ac Commentarium literalem ad caput quintum Matthæi perquire volum. hoc, lib... Part. 1.

PROLVSIO.

QVID mirum Bonauenturam salis, & lucis officium tot gessisse incrementis, si Mariæ mare, si stellam Deiparæ affectuoso fouebat in corde? Ait Historia Seraphica, *Fuit B Bonauentura deuotißimus Virginis. Vnde in Capitulo quodam Generali, Generalis ipse Ordinis iussit, quod a Natiuitate Domini vsque ad Epiphaniam diceretur in Hymnis versus ille:*

Gloria tibi Domine,

Qui natus es de Virgine.

Mandauit etiam Fratribus, vt in suis prædicationibus hortarentur populum ad salutandam deuotè sanctißimam Virginem sub noctem, cùm pulsaretur campana, & indicaret salutationem Angelicam: & significarent populo, eam esse horam, qua Angelus Virginem salutauit. Plura Diuus scripsit Mariæ elogia. En & æternæ, & temporariæ Bonauenturæ gloriæ fons. Nam qui Mariæ elucidat scribendo, aut prædicando, magnalia, gloriæ fulgentibus luminibus coronatur. *Qui operantur in me,* (ipsa fatur,) *non peccabunt; & qui elucidant me, vitam æternam habebunt*, Eccli. 24. Vbi Richard. Laurent. lib. 2. de laud. Mar. *Qui operantur in me tanquam super fundamentum opera mea accipientes in exemplum; & qui elucidant me prædicantes, non peccabunt, & præmium aderit eis æternitatis in gloria.*

SECTIO V.

Salis, & lucis copulatio.

TEXTVS.

VERS. 13. VOs estis sal terræ, quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & cõculcetur ab hominibus. 14. Vos estis lux mũdi, non potest ciuitas abscondi supra montẽ posita, &c.

IN BONAVETVRAM

PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS CIRCA LITERAM.

EX SALIS, ET LVCIS COPVLATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi.

Bonauentura perfectissimus extitit Religiosus, tanto cœlestis gratiæ sale conditus, tanto virtutum fulgore stipatus, vt in Adamo minimè deliquisse quodammodo videatur.

Perfecti Religiosi mores in Monachorum eruditionem exponam.

1. SAL quidem gratiæ cœlestis condimentum ad præseruationem, ne animus piaculi corruptioni subiaceat, significat: lux verò virtutum egregiarum fulgores exponit. Quo quidem perfectissimi viri describitur innocentia, Monachi mores adnotantur.

2. Vis perfectissimi Regularis vitæ obseruatoris exemplar obiiciam? Audi ex Aloysio Lipomano, Episcopo Veronensi, de D. Bonauentura iudicium. *Eam, quæ sequitur, D. Francisci vitam beatus ille Bonauentura S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Episcopus Albanensis, Franciscani instituti non solum sectator, verùm etiam instaurator, & Rector, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & vita sanctitate conspicuus: de quo Præceptor eius Alexander de Ales dicere solebat, in Bonauentura Adam peccasse non videtur, puro ac simplici stylo descripsit. Tanta autem rerum copia, & sententiarum grauitate refertam, vt totus mundus eius lectione instrui possit, & ad amorem Dei per Francisci exemplum instaurari.* Quàm iustè Alexander Alensis sapientissimus & sanctissimus illustrissimum planè Ordinis Seraphici cœli luminare profatur illud: *In Bonauentura Adam peccasse non videtur.* Regulares enim edocuit illam innocentiæ statos vitam felicissimam imitari.

Bonauentura adeò purus, vt in Adam deliquisse non videatur.
Bonau.

3. Num innocentiæ status fulgidus abstinentia? Adeò Bonauentura abstinens à superfluis, vt vel necessaria corpori denegaret: vili victu contentus ieiunis macilentos abstinentiis Monachi exponebat imaginem. D. Paulinus *epistol.* 7. suos Monachos ab hæreticorum calumniis defensans, ait: *Nos non mane ebrij, sed vespere ieiuni: non hesterno inflati vino, sed hodierno abstemij; nec de crapula libidinis dementer instabiles, sed vigiliis honestatis integri semper, & sobriè temulenti: quos parsimonia faciat, non voragine turbare.*

Religiosos docet Bonauentura statum innocentiæ abstinentiam.
Paul.

4. An innocentiæ statum omnimoda animi puritas decorabat? Bonauentura tam immunis à piaculi macula actuali erat, vt vix leuis in eo imperfectio vnquam notaretur. Nec mirum, peccatum non commisisse videretur, qui vel in Adam peccasse non videbatur. Porrò puritate tam mirabili præditus Diuus, vel alterius speciei homo, vel plus quàm homo apparebat aspicientibus. Ait D. Ambrosius *ad cap. 3. Luc.* non semel permittere Deum vel sanctissimo cuique, in leuia piacula incidere, *Ne virtutibus egregiis, plusquam homo crederetur.* Si ergo Bonauentura adeò purus obiiciebatur, vt nihil piaculi in eius actionibus accuratus censor aduertit: meritò homo alteri si non speciei, saltem status homo credebatur.

Dotatus omnimoda animi puritate alterius status homo.
Ambr.

5. Ad tantam innocentiam Bonauentura virtutum exercitamento deuenit, vt nec peccare quodammodo sciret. En verum status innocentiæ documentum, sic hominem amisisse peccandi actionem ex parentum malitia agnatam, vt nescire videatur, quonam modo piacula quæque sint executioni tradenda. Accommodo Bonauenturæ, quod D. Paulinus *Epistol.* 34. de B. Victore Religiosorum exemplari scripsit. *Ingenita simplicitatem tam puri animi fuisse perhibetur, vt peccare nescierit: iam in senecta puer, & malitia paruulus, non solum gratia, sed & mentis infantiam geris.* Quid gratiæ gerere infantiam, nisi primæui status innocentiæ documenta præsentare? Hoc quidem aptiùs de Bonauentura protulerim, qui non solùm malitia puer extitit; verùm & Angelus omnino à delinquendi aptitudine liber appareret, vnde *Seraphicus* iustè vocabatur.

Docuit veram innocentiam qua peccare nescit.
Paul.

6. Porrò ad felicissimum innocentiæ pertinebat statum ab horribili illo carnis stimulo liberatio, de quo Paulus, *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet.* Tam superior Mundo, Diabolo, carnique animi hostibus Bonauentura apparebat, vt videretur concupiscentiæ liber à fomite. De Religiosis Clemens Alex. *lib. 2. Strom.* ait, *Qui sunt* voluptate superiores, (carnem debellantes.) Qui *vincunt animi motus,* (à spiritu tartareo excitatos.) *Qui Mundo sunt maiores.* id est Mundum fortissimè superant. Bonauentura sic carnem frænauit, vt posset dicere cum Basilio apud Nazianzenum *Orat. de eiusdem laud.* cui Præfectus minabatur cruciatus: *Iam tormenta quid agere queant, cùm desit corpus?* Quid carnis tentamina possint agere in Bonauentura ieiuniis, & vigiliis exacto, cùm desit corpus, cùm caro ipsa à Diuo toto iam spiritu, toto Seraphino recesserit? Adeò diabolum vicit, vt instar canis vulnerati latraret quidem, sed nullatenus

Bonauentura à concupiscentiæ stimulo quodammodo liber apparuit.
Clemens Alex.
Nazianz.

ad

ad Diuino auderet accedere. Quàm illustrem de Mundo triumphum egit, qui toties à Pontifice Max. oblatas repulit dignitates, & si purpurâ demum induitur, semper emicuit nuditate, Regularisque saccus purpura maior semper extitit in Religioso perfectissimo.

7. Denique innocentiæ vitæ paradisus deliciarum fuit à Conditore præparatus. Perfectissimus Religiosus Bonauentura felicioris patriæ sortitus est ex innocentia maxima domicilium. Ipse enim non in terrenum paradisum, sed cœlestem mutatur in gloriam. De se D. Gregorius Nazianz. *orat. in AEgypt. Epis. Apul.* profatur, vt hæreticorum, quibus dehonestatus fuerat, propulsaret iniurias, *O Trinitas, (ac venia detur audaciæ,) Dei ipse sum imago superum gloriæ.* Virtutum enim fulgores cœlestis Patriæ gloriosa Tabernacula exponebant. Quid Bonauentura tot virtutibus decoratus, nisi Patriæ cœlestis imago, vbi tantæ innocentiæ in terris dignum paratur domicilium.

In se ipso velut in paradiso innocens Deum habitauit.

Nazianz.

8. Hinc ineffabilis Ordinis Seraphici sanctitas, quem Bonauentura ad propriæ perfectionis exemplar videtur efformasse. Historiographi sic: *Bonauentura Generalis Minister Ordinis creatus est. Cùm autem videret a primo illo nitore,* (status ne innocentiæ?) *& rigore aliquantulum Fratres suos defecisse, Capitulum Generale celebrauit Narbona, in quo tum suauissimis exhortationibus, tum etiam correctionibus, quæ necessariæ videbuntur, ad pristinum statum,* (an innocentiæ?) *Religiosam seueritatem reuocauit, & restituit nitori suo.* Addit, *Videns præterea, quòd malè & pernitiosè de toto ipso Ordine Geraldus quidam publicaret, se viriliter ei opposuit: & Dei etiam punitio secuta est; nam lepra percussus miserabiliter tandem periit.* Quia de sanctissimo iam Ordine, legislatoris, veri quidem Moysis æmulante virtutes, in morem Mariæ veteris obmurmurauit.

Ordinem Seraphicum ad proprium exemplar reformare visus est.

Annal. Ordin.

Observat. II.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, vos estis lux Mundi.

Bonauentura sal, & lux verus Doctor, & Pontifex non sibi, sed subditorum vtilitati vim exerit.

Edocens Doctores, & Pontifices, ac Præpositos, addiscendos commodis subditorum.

9. DE sale Strabus, *Sal sterilem terram reddit*, vnde victores destructas vrbes sale seminabant, nè quid oriretur. Apostoli, peccati Regno destructo, Regnum vitiorum compescebant, vt scilicet fideles Christi subderentur Imperio. De luce autem D. Chrysostomus, *Si sal rem tenet, ne deterior fiat, lux illustrando ad melius perducit. Itaque Apostoli sal propter Iudæos Deum cognoscentes, lux propter Gentiles.* Quia nec sal, nec lux propter se, sed propter alienam vtilitatem impenditur. Ecclesiæ Doctores, & Principes aptè sal, & lux, quia sal & lucerna imminutione sui & condit, & illuminat.

Strab.

Chrysost.

Quid Doctorum, ac Rectorum Dux? *Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Ierusalem*, Cant.6. Vbi Nyssenus, *Pulchra es sicut beneuolentia, decora sicut Ierusalem.* Et addidit pulchrè, *Vsque adeò animam in sublime erectam esse præclaro condescendendi conatu, vt iam ad ipsam Domini scientiam, & miracula emitatur.* Illam animam laudat sponsus, quam ipse ad munus docendi, & regendi eleuauit. Pulchra es sicut *Beneuolentia*, sicut ille qui *condescendendi* officium habet. Ac si diceret, Æmularis Christum Dominum, & Magistrum, qui *Beneuolentia* ipsa cùm sit, totum se impendit, vt dilectis subditis exhibeatur ad commoda. 10.

Debent esse Doctores & Prælati similes Iesu, qui ex beneuolentia descendit, ad commoda subditorum.

Cant 6. Nyssen.

Christus ne lux? Audi Ioannem, *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, cap.1. An omnem hominem illustrauit iodemniter? Profectò sui imminutione, & consumptione lucerna fulgores immisit. D.Bernardus serm.46. in Cant *Quam mihi decorus es, Domine mi, in huius positione decorus. Etenim vbi te exinanisti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti: ibi pietas magis eminuit, ibi charitas in nos plus effulsit, ibi amplius gratia radiauit. Quia semetipsum, ait Paulus, exinaniuit.* Vt ergo lucerna ardens & lucens ad nostram vtilitatem fulgores emittat, semetipsum luminare maius exinaniuit. Pulchra ergo tunc anima Doctoris, & Rectoris tunc ostentabitur, cùm huiusmodi Christi imitata erit beneuolentiam, & condescendentiam circa subditorum commoda: *Pulchra es, sicut beneuolentia.* 11.

Lucerna Iesus se exinaniuit ad subditorum sumptum, & vtilitatem.

Ioan. 1. Bernard.

Paulus Saluatoris æmulator sal fuit, & lux. *Non quæro*, inquit, *quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare: sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar pro animabus vestris*, 2.Cor.12. Exponit aptè Anselmus, *Tanto enim affectu charitatis erga vos moueor, quòd non inuitus, sed libentissimè impendam vobis vel carnalia, vel spiritualia bona. Et post omnia, si opus fuerit, ego ipse superimpendar pro animabus vestris; vt moriar pro salute animarum vestrarum.* En salis & lucernæ officium, pro aliorum commodis exinaniri. 12.

Paulus sal, & lux pro subditorum animabus impendit omnia, & ipse superimpenditur.

2.Cor.12. Anselm.

De Rectoribus profatus est Dominus, *Qui potestatem habent super illos, benefici vocantur*, Luc.22. Nullo aptiori nomine exprimi poterant Doctores ac Prælati Ecclesiæ, quàm benefaciendi vocabulo: *Benefici.* Tota enim huiusce nominis res est, subditorum commoda procurare. Auctor Imperf. hom. 35. *Principes, & Doctores Ecclesiæ fiunt, vt seruiant minoribus suis, & ministrent eis, quæcumque acceperunt à Christo: vt suas vtilitates negligant, & illorum procurent; & si opus fuerit, neque mori recusent pro salute inferiorum.* 13.

Doctor, & Prælatus Benefici nomine insignitur.

Luc.22.

Imperf.

Exposuit aptè etiam Lucæ testimonium D.Bernardus lib.3. de considerat. *Praes, ô Eugeni, & singulariter.* Ac si diceret: Totius Ecclesiæ clauum tenes, Rectorum Præpositus. *Ad quid? Numquid vt de subditis, de discipulis crescas? Nequaquam: sed vt ipsi de te.* 14.

Praes, non vt crescas, sed vt immanaris subditorum accrementa.

Bernard.

Audi

Audi Dominum, Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Tu id mendaciter diceris, si non tam benefaciens esse, quàm beneficiis præesse intendas. Parui deiectique animi est, de subditis non profectum quærere subditorum. Pulchrè.

15\. O Bonauentura, quem meritò *Beneuolentiam* appellabo. Doctor celeberrimus extitisti. *Traditum est*, (inquit Truxillo ex Ordinis Annal.) *in disciplinam Alexandri Alensis, à quo sanctas literas didicit, in quibus tantum Bonauentura profecit, vt Prælatorum consensu creatus fuerit Doctor Parisiis sacræ Theologiæ, ibidémque Magistrum sententiarum interpretatus fuerit. Postquam verò per tres annos legit, anno trigesimo secundo ætatis suæ celebratur inter primos quosque & doctos viros Religionis suæ.* Prælaturæ munus obiisti. *Factus est Ordinis Custos Generalis, creatus fuit Cardinalis, & Episcopus Albanensis.* Num sal infatuatur, aut lux extincta est, dum sibi commoda ex cathedra expilcatur, aut throno? Adiicit Historia Seraphica opportunè, *Contemplari solebat sæpe vultum Fratrum, & si aliquem tristem esse cognoscebat, eundem suauissimis verbis consolabatur; si inquietum, & parum firmum in Religione, eum animabat, & ad constantiam inuitabat. Compatiebatur vehementissimè infirmis, & quantò deformior erat infirmitas, & quæ magis nauseam prouocaret, tantò ipse libentiùs ad eos infirmos accedebat, & eisdem seruiebat. Neque propterea impediebatur à suis lectionibus, & gubernatione; sed potiùs subtilius postea legebat, aut prudentiùs gubernabat.* Quid accommodatius?

Bonauentura sapientia, & gubernatio omnibus subditis expensa est.
Truxil.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, vos estis lux Mundi.

Bonauentura lucerna fulgentissima ex doctrinæ sapientia, sal est ex humilitatis affectu.

Vana admodum scientia sine humilitate, sicut sal, infatuatur.

16\. D. Remigius asserit lucem sapientiæ debere salis imitari proprietatem. An non sal carnes exiccat? *Sapientiæ cælestis fulgor exsiccat honores.* id est, hominem abstrahit ab honoris, seu gloriæ inanis desiderio. Perdifficile sapientissimum virum humilitatis decorari virtute, quia *sapientia inflat.* Hæc planè Sanctissimorum virtus.

Sapientes superbi euanescunt.
Remig.

17\. Inter primos D. Bonauentura adnumerandus, de quo Historia Seraphica, *Anno trigesimo secundo ætatis suæ celebrabatur inter primos quosque Religionis suæ; neque propterea superbiebat: sed potiùs se humiliabat in vilibus etiam, & abiectis officiis. Obtulit Clemens IV. D. Bonauenturæ Episcopatum Eboracensem, quem vir humilis recusauit, dicens, se in suæ professionis humilitate velle permanere.*

Bonauenturæ sapientissimi humilitas egregia.
Hist. Seraph.

18\. Quàm perfectè sapiebat, qui in se nihil spectabile adiudicabat! D. Ambrosius lib 3. offic. cap. 11. *Aliud est, communiter sapere, aliud sapere perfectè. Qui communiter sapit, pro se sapit, vt aliquid honoris alteri sapienti detrahat, & sibi adiungat. Qui perfectè sapit, nescit se aspectare.* quia scilicet in se nihil reputat aspectabile.

Perfectè sapiebat, qui in se nihil aspectabile iudicabat.
Ambros.

19\. Fulgor illius lucis extinguitur, vis illius salis euanescit, siue illius Doctoris gloria deperit, qui se solum aspectat, nec alios sapientes aspectabiles esse dignoscit. Fatus Dominus de Lucifero superborum Duce sale quidem & luminari, *Venit enim Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam*, Ioan. 14. Legit D. Ambrosius lib. de Fuga sæculi, cap. 4. *Et in me inuenit nihil.* Nec granum salis recognouit in me fonte sapientiæ, nec in fonte luminis vnicum radiolum aspectauit. *Quomodo*, (rogat Doctor,) *nihil inuenire potuit in vbertate*, (imò infinitate,) *sapientiæ?* Vnde nam tam cœca ignorantia profluxit? Lux plane illa sapientiæ Luciferi humilitatis sale non condiebatur, Vnde periit sal, lux extincta est. *Non ergo ô IESV, tu vacuus sapientia, sed ille cæcus, & inanis Princeps huius mundi, qui nescit nisi sua cernere.*

Perit sal, & lux illius Doctoris, qui se solum aspectabile indicat.
Ioan 14.
Ambros.

20\. Sapientis superbi est, reliquos insanos reputare. Socij Iehu, qui viderunt Prophetam sapientissimum accedentem, ex ipso Iehu quæsitarunt. *Cur venit insanus iste ad te?* 4. Reg 9. Culti aolici superbia tumidi, mundiali scientia inflati, sapientes alios vti insanos aspectant. Caietanus, *Verificatur scriptum in Sapientia. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam.* Quia eo ipso quòd alios deputamus stultos, insensati esse deprehendimur.

Superbi sapientis est, alios insanos iudicare.
4 Reg 9.
Caiet.

21\. O sapientissimi Bonauenturæ humilitatem fundamina validissima gloriæ veracis ponderi apponentem. Ideo cunctis honorabilis admodum exhibetur Diui sapientia, quia supra solidum humilitatis fundamentum erigitur, non super gloriæ sæcularis inane. *Seminate*, (inquit Oseas,) *ad iustitiam, & illuminate vobis*, cap. 10. Exponit Bernardus serm. 37. in Cant. *Illuminate lumine scientiæ.* Preme illud: *Seminate ad iustitiam.* id est, mentem, seu intellectum, aut cognitionem vestram terræ tradite, non putetis vos Luciferos, sed granum vile terræ committendum. Humilitatis ergo fundamine apposito fructus lucidissimæ sapientiæ fulgurauit tanquam supra candelabrum lucerna. *Vltimam*, (ait Abbas,) *posuit scientiam tanquam picturam, quæ statuam habere nequeat super inane; & ideo præmisit, Seminate, tanquam si solidum aliquid substerneret*, humilitatem scilicet. *Securus iam intendam scientiæ.* Apertiùs Clareuallensis Rector epist. 108. *Non rectè proditur ad lumen scientiæ, nisi iustitia*, (seu humilitatis,) *germen præcedat ad animam.*

Humilitati supposuit Bonauenturæ sapientia fulgoribus solidissimis.
Osee 10.

22\. Quid si Doctor sapiens vanæ gloriæ seruiat? Despicietur quidem, sicut à cunctis honorandus obiicitur, qui non se, sed alios aspectat. Chrysostomus hom. 22. ad Popul. *Si sapiens cùm fueris, vanæ seruies gloriæ, propter hoc ipsum eris ignobilior. Ipsi enim te glorificantes, per hoc ipsum te deridebunt; quoniam ab eis gloriam aucuparis. Quid igitur rem attrahis, ex qua tibi contrarium proueniet? Si vis ergo ex*

Despicitur Doctor, qui gloriæ inanis seruit studio.
Chrysost.

sapientia

sapientia glorificari, *gloriam contemne, & eris clarissimus.* Ille profectò efficaciùs contemnit gloriam, qui reputat à se omninò alienam aliis sapientibus veraciter præparari.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, vos estis lux Mundi.

Bonauentura sapientiæ sal cum charitatis luce coniunxit, ne sapientia euanesceret, ac diffueret.

Si enim charitatis, seu sanctitatis calore sapientia non solidatur, illicò perire cogitur.

23. SAl, qui humiditate perit, calore solidatur. Aptè ergo Dominus sapientiæ sal luminis calore coniunxit, vt ab euanescendi periculo sapientia liberetur. Quidnam lux? Ex D.Maximi mente charitas appellatione lucis appellatur. Charitatis, seu sanctitatis lux soliditatem impendit sapientiæ.

Maxim.

24. Illam Aloysij Lipomani sententiam illustrabo: *Bonauentura vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & vita sanctitate conspicuus.* Vnde sal sapientiæ tantæ non potuit deperire luce sanctitatis ministrante calorem.

Bonauentura sapientia & sanctitas.
Lipom.

25. Perit illico sal sine munimine lucis charitatis. Profitetur sapientissimus Paulus, *Si habuero prophetiam*, & omnem scientiam: *charitatem autem non habuero, nihil sum*, 1.Cor.13. Nihil eris, ô Apostole? Nihil prorsus; quia sal euanescet sine calore sanctitatis. *Quòd si sal euanuerit, ad nihilum valet vltrà. Nihil ergo sum.* Nazianz.orat.2. de Pace, *Charitas constringit, nec bonum quod in nobis est, diffluere finit.*

Nihil est sal sapientia sine constringente calore sanctitatis, quia diffluit.
1.Cor.13.
Nazianz.

26. En Luciferi ruinam. Sal apparuit ille ex sapientiæ plenitudine; Cherub etenim est, qui *plenitudo sapientia* interpretatur. At lux frigida fuit ostentatiua, vana. O si Seraph simul existeret, qui dilectionis, seu charitatis flammas spirat! Diffluit illicò sal sapientiæ ob caloris Seraphici defectum. D. Bernardus serm. 4. de verb Isa. *Vt quid tu, qui manè oriebaris Lucifer, in veritate non stetisti; quia Seraphim non fuisti.* Non stat sal sapientiæ, sed mox diffluit, & euanescit ob charitatis Seraphicæ calorem. Hinc stabilitas Bonauenturæ ostenditur in sapientia, quia Seraphicus ipse Seraphicis sanctitatis ardoribus solidabatur.

Bonauentura Seraphicum esset, sapientiam solidauit, ne vti Lucifer diffluerer.
Bernard.

27. Sit tibi vxor Lothi in statuam salis conuersa sapientia secularis stabilis admodum; quia *statua* ab *stando*. An consistet diu? sunt, qui existiment diuturnam fuisse salis illius consistentiam. Ego crediderim ex defectu caloris sanctitatis illicò periisse. Bernardus lib. 2. de Consid. *Et si sapiens sis, deest tibi ad sapientiam, si tibi non fueris. Quantum verò deest? Vt quidem senserim ego, totum. Noueris licet omnia mysteria noueris lata terræ, alta cæli profunda maris; si te nescieris, eris similis ædificio sine fundamento; ruinam, non structuram faciens. Quidquid extruxeris extrà te, erit instar congesti pulueris obnoxium casui.* Non ergo sapiens, qui sibi non est. Sapiens erit, si bibet de fonte putei sui primus ipse, ad sanctitudinis calorem comparandum, quo putei sapientiæ aquæ instar salis (haud perituræ) coagulentur.

Non stat sal sapientia sine propria profectus calore continente, ne diffluat, seu excidat statua.
Bernard.

Deus quidem sal & lux fons sapientiæ, ac sanctitatis à sapiente imitandus obiicitur. *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, Gen.2. Premendæ particulæ *imago & similitudo.* Vt imagò Dei est humo, sapiens ostenditur. Attamen quid proficit sapientia, si ex sanctitate similitudinis non solidatur? Origenes lib.3.Periarch.fatus, *Imaginis dignitatem in ipsa conditione primo homo percepit; similitudinis verò sibi possibilis perfectionem ipse sibi propria industria studiis ex Dei imitatione consciscit.* Dignior enim Dei sapientissimi imago protinus aboleretur, nisi sanctitudinis calor ex similitudine accederet. Igitur Bonauentura (quem Alexander Alensis asseruit, quasi innocentiæ statui restitutum) & Dei Imaginem ex mira sapientia expressit, & Dei similitudinem ex ineffabili sanctitate exposuit. 28.

Bonauentura Deum æmulatur sapientem & sanctum.
Gen.2.
Origen.

Observat. V.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ, vos estis lux Mundi.

Bonauenturæ sapientiæ & sanctitatis sal Sole donatur, vt in conspectu Solis huius gloriosissima appareat omnium linguis cantabilis sanctissimi Doctoris fama.

Plausus enim communis assolet infallibilis plerumque meritorum Diui indicatio.

EX quorundam Doctorum sententia sale sapientia designatur. Alij autem sanctitatem exposuere. Ego & sapientiam, & sanctitatem exposuerim. Cur autem luci adhærescit? Vt omnibus innotescat plausus communis fulgoribus. 29.

Colligo ex Seraphica historia, ex Antonino, ex Equilino Episcopo, & aliis celeberrimam fuisse Bonauenturæ sapientiam, & sanctitatem. Pontifices laudibus efferunt, cùm ad Concilia generalia immittuor, Patribus Concilij mirabilis ex sapientia ac virtutibus obiicitur, Ordo Seraphicus & sancto & sapienti communis plausu clauum Religionis committit, sepolchrum Diui piis fidelium votis effulget, innumeris miraculis decoratur, Doctoris volumina à doctissimis euoluuntur cum admiratione, eius denique fama communi auolat acclamatione. 30.

Communis in Bonauentura hominum plausus.
Anton.
Episcop. Equil.

Quidnam, obsecro, sapientissimo, ac sanctissimo Bonauenturæ ex generali plausu? Multum plane. Plausus enim huiusmodi exoriebatur ex mira Diui sanctitate, ex præexcelsis meritis. Vnde plausus maior maioris assolet 31.

Plausus Pontificum assumptus Diuus ad dignitatem Cardin.

ualitiam, & Pontificiam arguit eum sanctissimi.

assolet existere meriti indicamentum. A Pontifice plaudeote exordior. Fugientem Bonaueoturam Pontifex apprehendit, & reuocetem purpura induit, & Pootificia dignitate decorauit. Hinc proculdubio admirabilis sapientia, & sanctitas Diui ostenditur. Nec enim frustrà tanto Pontificis Summi plausu delibeiatus obiicitor. Ioannem Baptistam quærit Dominus Ecclesiæ Pontifex Sommus, vt ei renitenti committat Baptisini ministetiuin. Ex miro Christi in Ioannem præconio tuira Præcursoris sanctitas innotescit. *Interrogabo vos* (inquit) *& ego vnum verbum, & respondete mihi, & dicam vobis, in qua potestate hæc faciam. Baptismus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus*: Marc. 11. Nonne Ioannes à Deo assumptus est vt Christum & pœnitentes homines dilueret? Igitur dum Dominus laudat Ioannem, ostendens à Deo assumptum ad tantam dignitatem, cui non se ingesserat; sed potiùs renitebatur illum diluere, cuius calceamenta soluete se indignum reputauit: manifestè sanctitatem eximiam Præcursoris manifestat. Victor Antioch. *Caterùm Christus Dominus de Ioannis Baptismo interrogat, de gratia & sanctimonia, qua ille pra cateris mortalibus ornatus erat, interrogat. Illa enim vna erat, qua eum venerandum, & testem fide dignum, omnique exceptione maiorem apud omnes efficiebat.* Eo Christi de Ioanne commendatio, & plausus communis eiosdem ineffabilem sanctitatem, (ex qua plausus) arguebat.

Marc. 11.

Victor Antioch.

32. Et quando Dei plausus noo omnimodam sanctitatem arguit? Laudatur à Pontifice, siue à Christo, (cuius ille personam gerebat) Bonauentura? Eius fides commendatur à summo Præsule, dum ad protectionem fidei Generale mittitur in Concilium? Signum euidens Diuum omnino nudum ex terrenis affectibus apparuisse, perfectionéque omni ornatum. Cœco Dominus, *Vade, fides tua te saluum fecit*, Marc. 10. Plausu filij Dei cœci fides afficitur? Ergo cœcus mysticè nudus ab omni terreno affectu demonstratur? Sic arguit ingeniosus Victor Antiochen. *Quod autem cæcus hic fidelis, collatóque beneficio dignus fuerit, patet primò, quòd à Domino vocatus cum omni alacritate exiliens, ad illum accurrerit, vestémque, qua indutus erat, abiecerit: tantum non veterem hominem se exuere, totúmque se Christo dedere symbolo hoc testatum faciens. Deinde autem ex eo, quòd Dominus fidei illius testimonium perhibuit. Aiebat enim, Fides tua te saluum fecit.* Itaque dum Christus cœci fidem plaudit, ostendit manifestè eum omnimoda sanctitate conspicuum. Haud aliter dum Christi Vicarius fidem Bonauenturæ plausu celebrat, eum sanctissimum esse, ac sapientissimum Ecclesiæ propugnatorem manifestat.

Dum Pontifex plaudit fidem Bonauentura mittendo eũ ad defensionem fidei ostēdit eũ perfectissimum esse.

Marc. 10.

Victor. Antioch.

33. Quis dubitet Iobum sanctissimum ex laborum tolerantia euasisse? Corat Deus huiusmodi sanctitudinem apparere, & curat applaudere. *Putas, me* (inquit Deus) *aliter respondisse tibi, quam vt appareas iustus?* cap 40. Preme verbum, *respondisse*. Periander Græcus Comicus ait, *Echo respondere victoribus voce plaudente.* Quid si Deus è montibus æternis plaudente voce Iobo victoria tot reportanti responderet? Ergo plaudens Deus respondit Iobo, vt eius sanctitatem exprimeret; plausus enim vel occultam aperit sanctitatem: *Putas, me respondisse tibi, quam vt appareas iustus.* Pulchrè Theophanes epist. 2. de patient. Iob. *Per tolerantiam tentationum dignus habitus est, qui Deum videret, audirétque illud diuinum præconium: Putásne me, &c. Oratio hæc immarcescibilis corona certaminum athleta.* Plausus enim certaminum gloriam publicabat.

Dei plausus Iobi merita preferebat.

Iob 40.

Periand.

Theoph.

Portù verbum illud: *Putas me respondisse tibi*, ab eodem Theophane legitur, seu exponitur, *Putásne me aliam ob causam allocutum te esse, nisi vt iustus appareas?* Deus Bonauenturam non semel allocutus est, vt scilicet tanto plausu sanctitas Diui exponeretur. Seraphica ex historia Thomas Truxillo de suo Thoma Aquinate profatur, *Amicissimus fuit Bonauētura S. Thoma de Aquino, & cum aliquando Thomas eum visitaret, dicerémque Fratres, quod occupatus esset in compositione libri de vita D. Francisci: inspiciens Thomas per rimulas ostij ipsius cella, vidítque sanctum virum cum Domino colloquentem a terra eleuatum: dixítque Fratribus, qui cum eo erant: Non interpellamus sanctum, sed sinamus eum scribere pro sancto.* Vndenam ô Angelice Doctor Bonauenturam viuentem laudas sublimiter, eum sanctum pleno ore conspellans? Quia Deum ei respoodentem audiui, quia cum Domino colloquentem aspexi. Putásne Deum Diuo aliam ob causam respondiste, nisi vt sanctus appareret? 34.

D. Thomas sanctum appellat Bonauenturam, quia Deum illi respondentem, & plaudentem videt.

Tantus Bonauenturæ erga Conditorem affectus, vt se minimè viuere reputaret, si vigilans, per momenta siogula aliquid pergratum Deo noo faceret, seu orando, seu concionando, seu scribendo, seu proximis succurrendo egentibus, seu subditos gubernãdo. Vnde eius fama tam plausibilis cunctis auolat, vt nulla instanti nominis Bonauenturæ præconia conticescant. A Summis Pontificibus colitur, à Regibus, & Principibus honoratur, à cunctis fidelibus Diuus Panegyricis effertur. *Fuit Dominus cum Iosaphat qui ambulauit in viis Dauid Patris sui primis, non sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui, & perrexit in praceptis illius. Factaque sunt ei diuitia multa, & multa gloria*, 1. Par. 17. Liceat inuertere: Fuit Dominus cum Bonaueotura, qui ambulauit in viis Francisci patris sui, & perrexit in præceptis Regulæ ipsius primis, Ordinem ad primæuam illam gloriam, & splendorem reuocando Factæque sunt ei io superis diuitiæ, & multa in seculo gloria, & plausu eius nomen celebratur. De Iosaphath Iosephus lib. 8. Antiq. cap. 9. scribit, *Hic Rex perpetuo propitium, & auxiliatorem Deum habuit, quod esset vir iustus, ac pius, & per singulos dies dabat operam, vt aliquid Deo gratum faceret. Quo factum est, vt & ipse a circumstantibus Regibus multus honos haberetur, vt hinc quoque tam diuitia Regis, quam fama non mediocre incrementum caperet.* Expende illud: Per singulos dies dabat operam, vt aliquid Deo gratum faceret. Cui respondet illud: *Quo factum est, vt & ipsi a circumstantibus Regibus multus honos haberetur.* Bonauenturæ non a circunstantibus Fratribus Regibus quidem ex Regulari institutione, sed a dilatatibus Principibus, ab omni Ecclesiæ cœtu incredibilis honos, mirabilis plausus habetur. Ergo quòd non solùm per siogulos dies, sed quia per momēta singula *dabat operam Diuus, vt aliquid* 35.

Plausus Bonauenturæ magnus, quia per singula momenta Deo speciale curabat libare obsequium.

1. Par. 17.

Ioseph.

A variis ac bus Principibus Bonauentura fama colitur plausu incredibili.

Deo

Deo gratum faceret. Igitur communis plausus omnimodæ Bonauenturæ sanctitatis erat indicamentum.

36. *Bonauentura illustris Panegyris, Præsule Summo plaudente.* Tarant.

Ineffabilis proculdubio Bonauenturæ sanctitas. Petrus de Tarantasia Cardinalis Ostien. in Conc. de Diuo profatur, *Tam affabilis fuit, & amabilis, vt fere nemo essit vnquam conuersatus cum eo, qui non miro quodam amore afficeretur: & qua Bonauentura peteret, non impetraret. Erat benignus, affabilis, nemini offensionem dans, & scandalum, pius, humilis, prudens, cadstus, de quo Magister Alexander Alensis dicebat: Ecce Israëlita, in quo dolus non est. Cessauit* (addit Historiographus) *aliquando à Missa celebranda, reputans, se indignum. Cum verò Missam quandam audiret, tempore Communionis particula sacra Hostia ad eum vltroneè venit, quam vir sanctus magna cum reuerentia percepit. Agnoscens quidem, longè præstabilius esse, cum amore frequentare quotidie tam suaue Sacramentum, quam præ timore non audere ad illud accedere.* An tantæ virtutes sub humilitatis puluere latitarunt? Profectò eas Pontifex Gregorius X. vnico verbo panegyrico protulit, *Obeunte Bonauentura, pretiosissimum Catholicæ Ecclesiæ ornamentum amisit.* Sileant Concionatoris Tarantasia Cardinalis augusta præconia. Laus vna Pontifex plaudentis sanctitati Diui, eius omnioò sanctitatem aperuit.

Auctor. Hist.

Bonauentura ornamentũ Ecclesiæ.

37. *Quàm gloriosum Bonauenturæ sepulchrum ex miraculis, hominũque plauditiuo concursu.*

Quid quòd Bonauenturæ sepulchrum tot miraculis ornatur, vt possimus proclamare cum Propheta, *Et erit sepulchrum eius gloriosum?* Quot homines inibi beneficia recipiunt, & laudant, tot diui virtutes celebrantur: quot plausus insonant, tot sanctitudinis Bonauenturæ documenta exponuntur. Lucas ait; *Et descendens* IESVS *cum illis, stetit in loco campestri, & turba Discipulorum eius: & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, qui venerant, vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis*, cap. 8. Porrò cuncti sanitate donati virtutis Dominicæ præcones exsurgunt. Beda apud D. Thom. *Non à proximo mare Galilææ maritimam dicit: quia hoc non miraculi loco poneretur; sed a mari magno cognominatur, in quo etiam Tyrus, & Sidon comprehendi poterant. Quæ quia ciuitates Gentium sunt, consultè nominatim ponuntur, vt quanta sit fama, virtusque Saluatoris intimetur.* Pulchrè famam, & virtutem copolat, licèt ex plausu populorum concurrentium sola fama poterat intimari. Intimatur planè & virtus, quia plausus famæ ex virtutis fonte profluere assolet. Plausus ergo tantus Bonauenturam ineffabilis sanctitatis Diuum manifestat.

Luc 8.

Beda.

PARS QVINTA.

CLARA.

Paraphrasin, ac Commentarios literales ad caput vigesimumquintum Matth. perquire Tom. 6. lib....

PROLVSIO.

PROCESSIT Clara obuiam Sponso & Sponsæ, quia æmulari studens Marianæ puritatis exemplum, Sponsi ducatu Virginis properauit ad thalamum. *Digiti mei* (fatur Maria) *pleni sunt myrrha probatissima*, Cant. 5. Vbi Richardus Laur. lib. 12. de laud. Deip. *Sicut myrrha corpora inde peruncta conseruat à corruptione, sic Maria conseruat suos à corruptione libidinis. Myrrha probata castitas coniugalis, probatior vidualis continentia, probatissima puritas virginalis. Digiti ergo mei pleni sunt myrrha probatissima. Digiti, id est, discreta cogitationes meæ. Et ideo dedit non solùm exemplum virginitatis, sed odoris suauitatem, vt Virgines multas alliciat ad virginitatis propositum, & adducat ad Iesu Sponsi thalamum. Vnde* Psal. 44. *Adducuntur*

Cant. 5.

Richard.

Regi virgines per eam. Clara Mariæ digitorum contactu proposito, ac discreta puritatis cogitatione claruit. Ideo Deipara Virgini apparet morituræ, vt ad thalamum adducat Sponsi. Auctor vitæ D. Claræ scriptæ iussu Alexandri IV. profatur,

Autor Histor. *Cùm accessisset vltima mortis suæ hora, cœpit loqui cum anima sua, dicens: Proficiscere iam anima mea, proficiscere securo quidem gressu ad complexum Sponsi Christi, quem semper dilexisti, & amasti. Apparuit tunc gloriosissima Virgo Mater Domini B. Claræ cum longo agmine, & comitatu sanctarum Virginum, vt animam Claræ ad Sponsum adferret. Vidit & Monialis quædam Matrem Domini egregia quadam corona insignientem B. Claram, & pretiosissimo quodam pallio Claræ sanctissimum corpus propter eius virginitatem contegentem.* Sic Deiparentis digiti, qui Claræ ingesserant virginitatis propositum, myrrhæ probatissimæ aromatibus animum incorruptissimum ad cœlestis thalami gloriam transtulere.

SECTIO VI.

Ex prudentibus vna.

TEXTVS.

VERS. I. Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam Sponso & Sponsæ. 2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. 3. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. 4. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, *&c.*

IN CLARAM

PANEGYRICVS MORALIS SEXTVS CIRCA LITERAM.

EX VNA DE PRVDENTIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam Sponso, & Sponsæ.

Opera Claræ, ex cœlesti Oraculo, claritati nominis responderunt.

Felix, cuius præclara gesta nominis cohærent claritati.

LAMPADVM claritas vtrasque virgines comitatur. At gesta solummodo prudentum digna luce exprimuntur. nam fatuæ in tenebris operantur. Quid famæ ac nobilitatis prodest splendor, si opera tenebris offunduntur. Felices illæ viragines, quarum gesta nominis claritati respondent. Nomen habes, quòd viuas, & mortuus es. Nomen habes, quòd in luce ambules dum lampadis fulgorem emittis, sed & lampas verè extinctus apparet etiam, cùm lucescere reputatur: & opera emortua deprehenduntur. 1.

Quia Clara futura erat clarissima moribus, & exemplis, Clara à parentibus (diuino oraculo,) appellatur. Author Hist.

2. O prudentissimarum viraginum vna Virgo Clara, cuius lampas verè fulgens interminabilem protulit claritatem. Audi Authorem historiæ Diuæ ex mandato Alexand. *Mater Claræ vocabatur Hortulana, cui quidem appositè quadrauit tale nomen, cùm tam eximiam plantam produxerit. Quæ Hortulana se diligenter exercuit in operibus pietatis, & misericordiæ, ac præterea se contulit in Ierusalem, vt sancta loca visitaret. Tandem domum reuersa, sentiens se grauidam preces fundens ante imaginem Crucifixi Dominum rogans, vt sibi dignaretur felicem concedere partum: & audiuit, Noli timere, paries siquidem filiam, quæ luce sua vniuersum mundum illustrabit. Vbi ergo peperit, in ipso Baptismo filiam nominauit Claram, vt cum visione, quam habuerat, filia suæ nomen conformaret.*

Quam aptè Claræ nomini fulgoris respondit. Author Hist.

3. At Clara vt opera conformarent nomini, Cœpit, (adijcit appositè,) *iam in prima sua ætate mirificè fulgere, & clarere in virtute. Liberalis erat, & pia erga pauperes adeò, vt sæpe ex cibo suo sibi adimeret portionem, & pauperibus largiretur. In oratione assidua, cælesti colloquio mirificè recreabatur. Pretiosas aspernabatur vestes, & quamuis ex parentum imperio pretiosè vtiretur ornata, interius cilicium gestabat asperrimum. Repellit nuptias, obijciens, se Deo virginitatem consecrasse. D. Francisci monitu Domino consecratur, & Virgo prudentissima innumerabilium viraginum mater exsurgit.* Quam aptè vitæ claritas claritati nominis adhærescit!

Æmulatur Clara Iesum sponsum, qui ob præclara gesta præclara accepit nomina. Ioan. 1. Ambros.

4. Verè IESV Dei & hominis Clara sponsa, quæ ex hoc capite, eius egregia æmulatrix existit. Ait Ioannes, *In principio erat Verbum*, cap. 1. Nec solùm *Verbum* vocatur cœlestis sponsus, sed *Filius* Dei, Dei *Virtus*, ac *Sapientia* Dominus appellatur. Quare tot nominibus insignitur, quia cuncta hæc nomina operibus impleuit illustrissimis. D. Ambrosius lib. 1. de Fide, cap. 2. *Ne quis possit errare, sequatur ea, quibus Scriptura sancta, (vt intelligere possimus,) Filium significat. Verbum dicitur, Filius dicitur, Dei Virtus dicitur, dicitur Dei sapientia. Verbum, quia immaculatus: Virtus, quia perfectus; Filius, quia genitus ex Patre; Sapientia, quia vnum cum Patre, vnum æternitate, vnum Diuinitate. Non sunt igitur hæc nuda nomina, sed operatricis virtutis indicium.* Nam quia ab æterno Filius Dei cuncta hæc operatus fuerat, eratque æternum operaturus, ei huiuscemodi nomina accommodantur. Quia ergo sponsa Filij Dei tanta operum illustrissimorum claritate orbem erat illuminatura, ex cœlestis oraculi præscriptione, *Clara* appositè nominatur.

Quemadmodum Ioannes vocatur Zacharia filius, quia plenus gratia sibi & aliis: vocatur Clara filia Hortulana, quia claritate plena, innumeris virginibus lu...

5. De illo celeberrimo sponsi amico, ac Præcursore Ioanne Angelus Zachariæ profatur, *Vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem.* Cur vocauit Ioannem filij nomen? *Erit enim*, (causam reddit,) *magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur, & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum suum*, Luc. 1. Ergo sciens ex cœlesti oraculo Zacharias filium à Deo promissum tantum operum fulgorem emissurum, eum Ioannem appellauit. *Ioannes est nomen eius.* id est, tantæ sanctitatis, tam immensæ gratiæ recapitulatio. Chrysostomus. *Hoc nomen Gratia Dei interpretatur.* Quia ergo Zacharias ab Angelo audiuit filium plenum gratia futurum, adducturúmque multos ad suarum virtutum exemplum, Ioannem eum appositè nominauit. Beda pulchrè, *Ioannes ergo interpretatur, in quo est gratia, vel Domini gratia. Quo nomine declaratur gratiam donandam esse ipsi Ioanni, qui magnus coram Domino erat futurus. Et etiam filiis Israel, quos ad Dominum erat conuersurus.* Haud aliter, quia clara ex operibus præclarissimis promittitur ornanda, & adductura ad Dominum tot fœminas purissimas clarissimæ virginitatis exemplo, appositè à parentibus Clara vocitatur. *Non est igitur hoc nudum nomen, sed operatricis virtutis indicium.*

... erat data. Luc. 1. Chrysost. in Cat. Beda.

Christus Sol appellatur, quia luce plenus mundum erat illuminaturus. Sponsa eius Clara nominatur, quia plena luce virtutum, virginibus filiis fulgore erat communicatura. Ioan. 1. Prosper.

6. Christus Sol iustitiæ appellatur, quia futurus *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Ioan. 1. Videns hoc Propheta præfatur, *Orietur vobis timentibus Sol iustitiæ*, Mal. 4. Aptè appellatur sol, qui mundum erat illuminaturus. Hortulanæ filia Clara appellatur, quia operum claritate orbem terrarum completura nunciatur, vt à vera luce sponso dulcissimo & nomen & virtutem accipiat. Ex Petri nomine confirmabo. Christus Petra ab Apostolo vocitatur, *Petra autem erat Christus.* Qui quidem Simoni ait, *Tu vocaberis Cephas*, id est, *Petra*, Ioan. 1. Vbi appositè D. Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 28. *Hæc fortissima Petra ab illa principali Petra communicationem virtutis accepit, & nominis.* Non Petrus vacuo nomine gloriatur, accepit enim Dominicum nomen Petri, quia Christi Petræ fortitudinem imitatus. Profectò Clara à Sole clarissimo sponso communicationem virtutis accepit, & nominis. *Non est igitur Claræ nudum nomen, sed operatricis futura virtutis indicium.*

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.

Clara verè prudens virgo ostenditur ex mirabili eius orationis efficacia.

Virginitas enim ad exorandum efficacissima assolet ostentari.

Assero interim Deiparæ preces efficacissimas.

7. D. Hieronymus asseruit fatuis virginibus nomen virginitatis inane, quia erant *terrenis fæcibus inhiantes.* Nomine tenus virgines illæ fatuæ. Quo quidem me à quadam difficultate expedio. Legens enim parabolæ illam clausulam, *Nouissimè autem veniunt & aliæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondit: Nescio vos*, mirabar, quod virginitas orans non exoraret,

Deúmque precibus cogeret ad ianoam aperiendam; existimo enim virginitatem ad impetrandum efficacissimam. Igitur ex Hieronymo iam edisco, ideo noo impetrauisse, quia verà mentis virginitate, *terrenus inhiantis facibus*, non emicabant.

8. Efficacissimas hinc D. Claræ preces recognosco, erat etenim ex prudentibus virginibua vna; aptiùs ne vnicam vocitarim? *Cum aliquando*, (ait Author ille,) *vnum dumtaxat panem haberet in Monasterio, quo vescerentur Religiosæ omnes, contulit dimidium eius Religiosis D. Francisci. Cùmque aduenisset hora prandij, & sorores haberet quinquaginta, & dimidium dumtaxat panem; preces suas Virgo direxit ad Dominum, atque postmodum iussit, vt dimidium illud panis sororibus distribueretur: ac precibus Virginis Claræ ita multiplicauit Deus panem illum, vt omnibus sufficeret.* Vtinam non solùm sorores quinquaginta, sed quinque millia mensæ assiderent, dimidiati paois annona Clara Virgo preces profundens, omnibus cibos ministraret; virginitas enim ad impetrandum efficacissima.

Clara preces efficacissima ex virginitate, ad reficiendas quinquaginta sorores dimidio pane.
Author Hist.

9. Addit Author, *Porrò quàm efficax esset oratio B. Virginis Claræ, ex præsenti exemplo facilè patere poterit. Cùm enim transiret exercitus Friderici Imperatoris per ciuitatem Assisij, & in eo exercitu essent multi Pagani, vellémque Monasterium inuadere, accederóntque Moniales flentes ad Claram ægrotantem. Iussit Virgo, vt se adferrent in lecto, quo iacebat, ad eum locum, per quem Pagani curabant irrumpere. Cùmque Pagani cœpissent ascendere, Virgo, educta custodia Eucharistica, positáque super mensam, orauit ante sanctissimum corpus sponsi deuotissima Virgo. Audita illico vox cœlestis: Ego Virgines Clara filias custodiam semper. Qua voce audita, Pagani omnes fuere adeo perterriti, vt alij fugerent, alij exanimarentur, alij caderent, qui tentarant conscendere parietem.* Si Virgo purissima, prudentissima orabat, quónam modo non assequeretur? Efficacissimæ prorsus virginitatis preces. Iam illustro.

Virginis precantis vi exercitus Friderici fugatur.
Author Hist.

10. Deficiente vino nuptiarum Canæ, Deipara precata est, *Vinum non habent.* Cui Dominus, *Quid mihi, & tibi est mulier? Nondum venit hora mea*, Ioan. 2. Quare Filius dulcissimam Matrem mulierem, & non potius Matrem appellauit? An fuit alicuius indignationis documentum? Minimè, sed prudentissima largitoris munificentissimi euasio, cùm non erat tempus præstandi, quod Deipara postulabat. Quid existimas petiisse Mariam? An solummodo materiale merum? Profectò simul postulabat, Discipulos, omnésque fideles Spiritus sancti mero efficacissimo repleri. Quod quidem præstandum erat post mortem Saluatoris. Igitur cùm necessarium erat petitioni Mariæ non annuere, Matrem illa non appellauit, ne mysterium natiuitatis ex Virgine obiceretur, & posset quis profari, Virginis preces Dominus repulit. Vocat itaque appositè mulierem nomen commune non virginibus. Nam si ore aperto Virgo petens obiceretur, quónam modo Dominus posset abnegare? Incunctanter equidem Spiritus sancti merum è superis profunderetur. Pulchrè D. Gaudentius tract. 2. *Quoniam vinum Spiritus sancti ante passionem Christi, & Resurrectionem Gentibus dare non poterat, meritò tanquam initia signorum matri Virgini respondit: Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea.* Vbi donum noo mox elargiturus Dominus erat, iostè postulantis virginitas dissimulatur.

Dissimulat Iesvs Matris precantis virginitatem, ne cogatur precibus virginitatis illicò dare Spiritus sancti merum.
Ioan. 2.
Gaud.

11. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginē desponsatam viro, cui nomen Ioseph, & nomen Virginis Maria*, Luc. 1. Preme particulam sæpe appositam, *ad Virginem desponsatam, & nomen Virginis.* Cur Euangelista toties virginitatem Mariæ nunciat? Vt hominibus bonum nuncium exponat. Ac si diceret, Christus è Virgine nasciturus est. Quónam precor fructu de Virgine exoritur? Porrò Maria ex eo quòd Mater erit, Deum hominibus proferet: ex eo autem, quòd Virgo est, omnia hominibus deprecans impetrabit. Pulchrè D. Bernardus serm. 3. de Adu. *Datum est Maria, vt per illam acciperes, quidquid haberes. Quæ per hoc, quòd Mater est, genuit tibi Deum: per hoc, quòd Virgo est, exaudita est, pro reuerentia sua, in causa sua totiúsque generis humani.* Clara quidem cuncta petens exaudiebatur, quia puritatis Marianæ curabat fulgore ac nitore perfundi.

Per id, quòd mater est Maria, genuit Deum; per id, quòd Virgo est, omnia impetrat.
Luc. 1.
Bernard.

12. Petit præterea, sororem ad cœlos auolare, impetrat; petit, Monialem sociam eleuari ad Deiparæ visionem, impetrat; petit, Regulam, quæ data erat sororibus rigida, à Pontifice Summo sine relaxatione confirmari, impetrat; petit, Seraphicum Monialium institutum per vniuersum orbem ineffabiliter dilatari, impetrat; petit, se calicis Dominici participem fieri, impetrat tot aonis ægritudine affecta; petit, ad superos adduci, vt Deiparæ Assumptæ gloriam cum Angelis, Beatisque cunctis celebraret, assequitur; petit ægrotum à Francisco immissum, sanitati restitui, impetrat; petit vacuum vas oleo repleri, impetrat; petit Vitalem Assisium obsidentem fugari, impetrat; petit Agnetem Germanam Monasterium inire, impetrat; petit, innumeros accedentes sanitatis gratia corporalis, ac spiritualis valetudine vtraque donari, impetrat. O Clara, clauésne cœlestis thesauri gestas? Ita planè, quia virginitate fulgeo, cui precanti cuncta impenduntur.

Clara Virgo cœlestis thesauri claues possidet, quia virginitas omnia impetrat.

13. Olim Elias clamat, *Viuit Dominus, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluuia, nisi iuxta oris mei verba*, 3. Reg. 17. An clauibus thesauri cœlestis donatus es ò Propheta? *Ingressus es thesauros niuis*, & imbrium à Domino præparatos *in diem pugnæ, & belli*, sed Deo aperiente, & claudente. Profectò claues cœli possideo, iuxta verba oris mei precantis cœlum aut reserabitur, aut claudetur. Vndénam tanta tibi potestas? Certè, quia virginitatis fulgore niteo. D. Aldhelmus epist. de virginit. cap. 10. *Elias Vates virginitatis gratia decoratus, cœlestia claustra, & nimborum obstacula precibus patefecit.* Quid mirum Claræ cœli claues esse commissas, si tanta puritate nitet, vt possit innumerabilium Virginum ducere exercitus, niueos equidem thesauros *in diem pugnæ, & belli* præparatas?

Elia Virgini claues cœli traduntur.
3. Reg. 17.
Aldhelm.

***

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Clara gladio Eucharistici panis, cuius specialissimo flagrauit affectu, ab hostibus inuisibilibus, ac visibilibus illustrissimas victorias reportauit.

Assero, Eucharistiam à cunctis hostibus reportare victorias.

14. SVnt qui asserant parabolam Virginum eodem sensu exponendam ac serui vigilis parabolam, de qua Lucas, *sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,* cap. 12. Præcinguntur milites ad bella imminentia, vigilias, seu excubias agunt. Virgines autem aciem ducunt, ad vigilantiam inuitantur cum inuisibili hoste concertaturæ. Porrò Dominus, vt opem ferat, quando à nuptiis reuertitur *præcingit se, & facit illos discumbere.* id est, authore Salmerone, speciebus sacramentalibus induitur, vt Eucharistiæ semper vincentis virtute arma pugnaturis impendat. Sponsus autem ad cœlestis epuli Eucharistici participationem prudentes Virgines admittit, vt valeant hostes horribiles debellare.

15. Fatur Episcopus Equilinus lib. 7. cap. 52. *Clara ab annis puerilibus Christi seruitio mancipata a B. Francisco edocta, monitis eius relicto sæculo die Dominico Palmarum adhuc iuuencula ad Ecclesiam in omnium vestium suarum ornatu procedens, a Summo Pontifice Innocentio III. palmæ ramum accepit. Die quoque sequenti ad B. Franciscum accessit, & apud S. Mariam de Portiuncula ab ipso habitum Minorum cum humilitate petiit, & assumpsit. Deducta ergo ad Ecclesiam S. Pauli, graui persecutione consanguineorum sibi excitata, ipsa in sancto proposito perseuerans bella omnia triumphauit.* Puella à Pontifice Summo palmam accipit in præsagium, quòd omnia bella triumphatura exsurgeret. Vndénam quæso, fragili Virgini fortitudo? Assero, ex specialissimo, quo in Eucharistiam flagrauit, affectu. Author Histor. profatur, *Erat Clara deuotissima admodum sanctissimi Sacramenti adeò, vt propterea cum eo depingatur.* Tenet Claram manu custodiam, gladium scilicet Eucharisticum stringit, ad bella omnia triumphanda. Testor Friderici exercitum fugatum obiecta Clara Eucharisticum gladium ostentante, non quidem nudum, sed in custodiæ vagina opertum.

Clara bella omnia triumphauit gladio panis Eucharistici.

Episcop. Equil.

Author Histor.

16. O Gedeonis superantem vires viraginem! Gedeone propiùs accedente ad castra Madianitarum, vnus ex vigilum numero huiusmodi somnium alteri referebat: *Videbatur mihi subcineritius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere,* Iudic. 7. In Hebræo צליל *pslil*, Pagninus vertit *torta panis.* LXX. *mensa panis.* Vatablus *strepitus panis.* Caietanus *tremor panis.* Profectò Leon à Castro Isa. 9. Lorinus *ad Psalm.* 103. & alij asserunt panem illum Eucharistiæ imaginem gerere. Gladius etenim Gedeonis est: *Non est aliud nisi gladius Gedeonis.* Panis est *strepitus*, & *tremor*? Aspicias precor D. Claram Eucharisticum hunc gladium stringentem, mox exercitus Friderici *strepitus* fugientis, & *tremor* excitabitur.

Clara in morem Gedeonis, Eucharistici panis gladio Friderici deleuit exercitum, incusso tremore.

Iudic. 7. Castro. Lorin.

Profectò Clara difficiliora bella Eucharistico gladio deleuit, nempe animi hostes frequenter refecta hoc cœlesti pane (vti Author Historiæ asserit) superauit. Mundum puella vicit, cognatos despexit decertantes, parentum nihili duxit impugnationem, sæcularia ornamenta exuens, sacci asperitate induta est. Diabolum sæpè à corporibus hominum deturbauit, eiusque Regnum euertit, tot Virginibus ad cœlestem sponsum Claræ exemplo properantibus. Carnem sic spiritui obedientem constituit, vt tota corporis constitutio in spiritus cesserit ditionem. Quonammodo posset tot triumphos reportare, nisi custodiæ Eucharisticæ gladium stringeret. Hæc præcipua bella, quæ Clara sopiuit. Isaias, *In bellis præcipuis expugnabit eos*, cap. 30. Hebraicè, *in bellis oblationum, seu eleuationis, id est, Hostia, quæ eleuatur.* Ita vt bella eleuationis sint illa, quæ non armis fiunt, sed Eucharistici eleuatione gladij. Sic Forerius exposuit. Cyprianus serm. de Natiuit. *Sacramentorum communicatio, per quam Christi corporis sinceritate vnimur, in tantum nos corroborat, vt de Mundo, de diabolo, & de nobismetipsis victoriam patiamur.* 17.

Clara victoria multa ex Eucharistia gladio.

Isa. 30.

Cyprian.

David, *Et erit firmamentum in terra*, Ps. 71. Rabini apud Galatinum, *Futurum est, vt triticum palmescat, & ascendat sicut palma, & hoc in diebus Messia.* Palma Claræ datur à summo Præsule in victoriarum tot, ac tantarum indicamentum. Sed à cœlesti Pontifice ei vera palma, id est, panis Eucharisticus exhibetur, quo victoriæ illæ erant comparandæ. *Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi?* Cant. 3. Hebraicè, *sicut palma.* Gracilis est virguncula Clara, sed vndénam in palmam fragilitas reddita? Eusebius Cæsar. *lib. 5. cap.* 20. affirmat illo ascensu virgulæ palmatæ Eucharisticum sacrificium adumbrari. In palmam conuersa est Clara Eucharistici sacrificij protectione. 18.

Palma data à Præsule summo Claræ, victorias ex Eucharistico gladio præsignabat.

Psalm. 71.

Clara est palma victoriæ.

Cant. 3.

Eusch. Cæs.

Parasti (ait David) *in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me*, Psalm. 22. Aduersùs omnes hostes tribulantes vnius mensæ sufficit apparatio? Mundus, Diabolus, Caro superantur vnius mensæ ostentatione? Quærit D. Chrysostomus. *Quis est iste, seu ista, inimicos tam facile vincens, vt prandens trophæum erigat?* Liceat respondere, Ista tam facilè superans hostes animæ Eucharistiæ obiecta custodia, Clara est. 19.

Custodia Eucharistica est Clara aduersus omnes hostes animæ præsidium.

Psalm 22. Chrysost.

Armauit Deus Claram quemadmodum Moyses Hebræos muniuit esu Agni, quem immolauit noctem ante illam, qua exterminator in primogenitos Ægypti desæuiit, Exod. 12. Ad quæ Ambros. in Psalm. 118. *Ideo sanctus Moyses, vt hoc praeueniret tempus, ac sine Hebræorum fraude transiret, Agnum antè immolauit, hoc est, vesperi, vt manducantes eum, non occuparentur exterminatoris insidiis; ne inermes & vacuos spiritualis alimenti nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent.* Et infrà: Præueni 20.

Armauit Claram esu Agni Eucharistici aduersus exterminatorem.

Exod. 12. Ambros.

& tu insidias tentatoris, instaura priùs *cæleste conuiuium.* Sic Clara, cunctos & visibiles, & inuisibiles superauit hostes, quia priùs cœleste epulum instaurauit.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Et quinque prudentes.

Prudentissima Clara virili constantia se ad fœmineæ fragilitatis ditionem minimè pertinere, ostendit.

Agnata equidem fœminis inconstantia.

21. *Origen.*

ORigenes, *Et quinque erant prudentes,* constantes, pudicæ, fideles, charitate illustres. *Quia se inuicem sequuntur virtutes, & qui vnam habet, omnes habet.*

22. *Clara constantia.*

Clara cunctis virtutibus se ostendit illustrem, sed præcipuè emicat constantia fœmineam transcendens fragilitatem, quæ quidem virtus cuncta videtur sanctitudinis documenta copulare.

23. *Muliebris inconstantia à Domino numero non addicitur inter viros.* Num. 1. Ioan. 6. Cyrill.

Quidquid est, sexus masculini à vigesimo anno vt suprà, iubet Deus numerari, Num. 1. An fœminæ erant numerandæ? Minimè ob sexus inconstantiam. Euangelistæ eundem in numerando morem seruauere: *Discubuerunt ergo viri quasi quinque millia,* Ioan. 6. Cur fœminæ non recensentur, cùm miraculi vis ad tot fœminas reficiendas pane mirum in modum illustraretur, si magnus earum numerus appareret? Respondet D. Cyrillus lib. 3. cap. 16. *Secutus est, vt puto, Euangelista Scripturæ consuetudinem, in qua nec fœmina, nec puer aliquis numeraretur. Ita constantia, quæ nullam habet muliebrem, ac puerilem leuitatem in bonis, in libro Dei conscribitur.*

24. *Mulier omnis inconstantia.* 1. Cor. 19.

Hinc Paulus; *State in fide, viriliter agite,* 1. Cor. 19. An si viriliter non egissent illi, in fide persisterent? Minimè; quia fœminis inconstantia tribuenda est. Ambrosius, *Muliebris enim omnis inconstantia, & varietas indicatur. Omnis inconstantia,* inquit appositè; quia non solùm fœminea fragilitas inconstantia laborat, sed & omnem continet inconstantiam, & varietatem.

25. *Maria fortis mulier inuenta est.* Prou. 31. Bernard. Ioan. 19.

Fatur Salomon experimento edoctus, *Mulierem fortem quis inueniet?* In Græco, *virilem. Procul, & de vltimis finibus pretium eius,* Prou. 31. Hebraicè, *Longinquum ab vnionibus pretium eius.* Hæc est inuenta vna illa pretiosa margarita, (Salmero sic Mariam *tom. 7. tract. 13.* appellauit.) seu, vt Bernardus loquitur hom. 2. sup. Missus. *Virgo illa Regia gemmis ornata virtutum, quæ quia manum misit ad fortia, meruit Regnum super genus humanum.* Quæ sola, orbe concusso, *stabat iuxta crucem,* Ioan. 19. An sola Maria constans inuenta?

26. *Clara Dauide constantior, qua nō semel, sed sæpe naturam abnegauit.* 2. Reg. 23.

Profectò & Clara constans admodum inuenitur, & inter viros fortissimos adnumeranda ostentatur. Fortis ne Dauid? Inter viros Rex ille fortissimus, constantissimúsque describitur, quòd tribus viris fortissimis, facto per hostes itinere aquam illi optatissimam afferentibus, & offerentibus, *noluit bibere, sed libauit eam Domino,* 2. Reg. 23. Vbi Angelonomus apud Gloss. *Exemplum fortitudinis, & constantiæ militibus præbuit Dauid, vincens naturam, ne biberet.* Porrò Dauidem ex hoc capite Clara fœmina clarissima superauit. Nam si semel ille *vicit naturam* sitientem, semper illa naturam inconstantem. Ait Episcopus Equilinus, *In sancto proposito semper perseuerans, bella omnia triumphauit.* Abstinuit semel sitiens Dauid à potu? *Ieiuniis Clara semper intenta fuit.* *Angelon.* *Episcop. Equil.*

27. *Clara vicit fœminas, quæ crucifixi sepulturam honorarunt, constantius hæ rens non sepulto, sed cruci suffixo.* Chrysost. Episcop. Equil. Author Histor.

Chrysostomus asseruit mulieres illas, quæ constantes se in Passione Dominica exhibuere, fœmineam vicisse inconstantiam, virilémque imitatas esse fortitudinem. *Quanta, ait, illarum constantia est, sequebantur ipsum IESVM, ministrantes ei vsque ad pericula. Quare primæ quæque ipsum viderunt, cùm surrexisset.* Imitata est Clara fortium fœminarum pietatem, æmulata constantiam. *A sero Cœna Domini,* (addit Episcopus,) *vsque in Sabbatum sanctum in ecstasi assumpta Passionem Dominicam in spiritu contemplata est: & ad se rediens, vnius ferè horæ spatio vix putauerat se dormiisse.* An non diu cum Domino patiente persisteret, quæ compassionis tot dies vix horam reputauit? Author Hist. adiicit, *Erat Clara dedita admodum Passionis contemplationi, in qua multas fundebat lacrymas, sibique videbatur, quòd Christum semper ante oculos suos haberet. In forma AEthiopis Dæmon apparet, & taxat, quòd tantopere fleret. Quid ploras tam constanter cæcitatis periculo? Cui Virgo constantissima: Si præ lacrymis cæca efficiar, aderit sororibus perfectior gubernatrix.* An non constanter Christo suffixo hæresceret, quæ tam constanter pertulit compassionis luctus.

28. *Clara inter fortissimos viros computatur parens tot egregiarum Virginum.* 4. Reg. 14.

Cùm Scriptura non soleat genus mulierum recensere, matrum Regum Iuda nomina commemorat. An quòd Regum matres? Minimè, quia Regum Israël matrum nomina silet. Differentiæ huius plures causas Abulensis assignat *q. 2. ad 4. Reg. 14.* Quibus addo cum doctissimo Societatis nostræ Interprete ideo matrum Regum Iuda fieri memoriam, quia tam fortes generosósque filios ediderunt. Ab iis scilicet originem trahentes, qui transfretandi pelagus fortissimi Duces extitere. Clara quidem meritò inter viros debet annumerari innumerabilium mater Virginum, quæ & multitudine & puritate Agno Pastori dignum possum gregem efformare.

29. *Iosepho Clara constantior apparet.* Gen. 49. Caiet.

De filio Iosepho Iacobus profatur, *sedit in forti,* (alij *in fortitudine,*) *arcus eius,* Gen. 49. Liceat vulgariter exponere, *Assentò en vn varon fuerte y aun la fortaleza misma, el Arco.* Cur Iosephus fortis, seu fortitudo ipsa appellatur? Caietanus, *Num ex constantia virtutis suæ, qua meruit exaltari à Pharaone?* Ita planè. Tam constans Iosephus, vt fœminæ rogantis repulerit audaciam. Quæ tot victorias ex animi hostibus beatissima Clara reportabit, potiori iure debet appellari constantia. Hæc de te tuísque filiis, ô Seraphice Pater, prælibasse sufficit instituto meo; egregiis virtutibus multa quidem volumina non sufficerent.

* * *

LIBER

LIBER OCTAVVS.

REDEMPTORES.

PARS PRIMA.

NOLASCVS.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARIVS literalis ad caput decimumnonum Matthæi, petendi ex Tom. 4. lib. 1. Part. 4.

Panegyrici Morales circa litteram in Nolaſcum.

PROLVSIO.

VM audio illam Domini promiſſionem: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet*; recognoſco D. Petrum Nolaſcum Ordinis S. Mariæ de Mercede Redemptionis captiuorum Magiſtrum magnificentiſſimè fuiſſe à Domino muneratum, quia & Regiam domum, & opulentiſſimam hæreditatem, & propinquos Regios, & nuptiarum illuſtrium ius Domino prælibauit. Hieronymus, *Qui ergo hæc reliquerit in hoc ſeculo, multos inueniet fratres ſecundum fidem, & patres, & filios, & domos*, &c. Porrò oculis obiicio ipſum Nolaſcum tot filiis præclariſſimis & militiæ robore ad Deiparæ protectionem, & ſanctitatis, ac ſapientiæ virtute ad vtramque ſpiritualem, ac temporariam hominum redemptionem, ſtipatum, ſeu potiùs illuſtriſſimè coronatum; parentum myriades in vno contemplor. Ipſe ſæpe Pater exſurgit, qui Abrahæ paternitatem ſuperauit. Mille ſupra viginti numerantur ſtellæ? Domus Nolaſci tot luminaria ab Authoribus recenſentur, vt non iam in ſtellis, ſed in Empyrei cœli tabernaculis, Diuis præparatis à ſeculo, quodammodo comparari poſſint. Ideo Dominus, *ſedebitis & vos.* Non igitur ſolùm centum vni eorum, quæ reliquit, ſed pluſquam mille correſpondent. Quid reliquit Nolaſcus? Regias certè diuitias obiecit, auguſtiori

Ligni vitalis, ſeu Fũdatorũ, FRVCTVS OCTAVVS

ſpei nuncium remiſit. Ar Apoſtolos imitatus plura admodum affectu dimiſit. Vnde tanta vel temporarij præmij vbertas ex Ordinis miris incrementis, immenſurabili reor affectui reſpondiſſe.

SECTIO PRIMA

Perfecta nudatio.

TEXTVS.

VERS. 27. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis? 28. IESVS autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim Tribus Iſraël.

IN NOLASCVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS

CIRCA LITERAM.

EX PERFECTA NVDATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Apud dexteram manum infantis Nolaſci apum examen viſum condere fauum mellis, manus illius munificentiam in pauperes præſignans.

Hinc colligo benedictionum Nolaſci vbertatem, quia pietas in pauperes cæleſtibus muneribus donatur.

1. TVNC *reſpondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia.* Nunc autem alter Petrus prius quàm nomen accipiat, recèns natus, dum infans fari poteſt: *Ecce & nos reliquimus omnia.* Apoſtolico affectu nihil mundiale in manu retineo.

2. Vix ortus Petrus Nolaſcus, cùm examen apum viſum in dextera pueruli fauum mellis exædificare. Prodigium ab Authoribus datum planè fuit ineffabili Nolaſci miſericordiæ, qua cuncta diſperſit egenis. Vnde ſub natalitio infantis, ex oppidis vndique ingens inopum turba haud vocata ad domum accurrit nobiliſſimi Guillelmi, & Theodoræ parentum, quaſi iam Nolaſci charitas clamitaret, *Si quis paruulus* egenus, *veniat ad me, & viuat.*

Circa munificentiam Nolaſci, ſeu eleemoſynæ, præſagia.
Ex Ord. Chronicis.

Quarto ætatis anno propria manu paruula non parua ſubſidia pauperibus quotidie diſtribuebat, lacrymas profundens, & eiulatus, ſi aliquibus non ſuppetebat annona. Dierum proceſſu pietas roborata, ſiquidem non ſua ſolùm, ſed ſe ipſum captiuorum pauperum redemptioni impendit.

Hinc colligi datur, quàm vberis cœleſtis fuit 3.
benedictione affectus. An non in pauperes pietas omnimodam acquirit Dei benedictionem? Tam benignus in pauperes, tam munificus in egenos Nolaſcus ineffabilibus proculdubio fuit cœleſtibus muneribus exundans. Variis virtutibus Diui præfulſere, quibus variæ Dei congratulationes, ac benedictiones reſpondent. Fœminæ fidem laudans, ait: *Fides tua te ſaluam fecit.* Patientiam hominis commendans, inquit: *Ecce ſanus factus es.* Sponſæ efferens varias virtutes, clamitat: *Pulchra ſunt genæ tuæ turturis*, ob modeſtiam. *Collum tuum ſicut monilia*, ex obedientiæ fulgore. *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis!* ob diligentem ad obſequendum feſtinationem. At vnum pauperum amatorem cunctis ſimul cœleſtibus benedictionibus donare videtur. Fatur Nazianzenus Orat. de paup. amore. *Dicet Dominus animæ tuæ: Salus tua ego ſum. Fides tua te ſaluum fecit. Ecce ſanus factus es, nec non omnia benedictionis verba, ſi ſolùm te dolentibus, aut egentibus, viderit humanum.* Omnibus benedictionis verbis te Nolaſce, dignum agnoſco, dum video tuum erga pauperes affectum potius natum, quàm acquiſitum.

Nolaſcus pauperum amator omni benedictione cœleſti plenus.

Nazianz.

Annon apes faui excitatrices non murmu- 4.
re, ſed cantu protulere? Ex floribus, & rore fauus? Benedictionum tuarum præſtantia exprimitur.

Apes annūciant bene-

...ctiones Nolasci ex rore cœli, & pinguedine terræ. Genes. 27.

exprimitur. Iacobo Isaac, *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam, esto dominus fratrum tuorum*, Genes. 27. Si fauus ex rore cœli, & pinguedine terræ, floribus scilicet agri pleni conficitur: ipse fauus dulcissimus, qui prænunciat Nolasci dexteram erga pauperes munificentissimam, simul indicat futurum fauum omnibus redundantem. Hæ etenim pauperum amatori præparantur. Chrys. *Omnes Deus in Iacob benedictiones effudit.* Quare? Respondet Pater: *Det Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ tibi, qui edulia attulisti.* Famescenti succurris diligenter? Omnibus benedictionibus donaris. Nolascus equidem vicit diligentiam Iacobi. Ille à matre monitus pergit ad gregem, vt offerat cibos? Hic à matre editus in lucem illicò festinat ad pauperes. *Det* igitur *tibi Deus*, ô Nolasce, (*qui edulia attulisti*) *de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam*, mira sanctitate præfulgeas, ingentibus temporariis incrementis, ad tot domorum exæditicationem, ad tot captiuorum redemptiones, doneris; *esto dominus fratrum tuorum*, fratrum sanctissimorum, ac doctissimorum è cathedra, è suggestu, parens efficeris, à fratribus Regibus adoratis.

Chrysost.

5\. Video Nolascum infantem sine intellectu iam intelligentem pauperum clamores. Accurrunt ad recens natum inopes, ad quatuor annorum infantem confluunt: dum suppetit, quod tribuat, exultat: dum deficit panis, qui fari nescit, plorare scit, nec quiescit nisi adlatus panis pueri componat querelas. O sine intellectu sapiens! Quid non beatissimum omnes prædicemus? *Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem. Dominus conseruet eum, & viuificet eum*, Psalm. 40. Qui priusquam vi intelligentiæ vtatur, iam intelligit super egenum, iam callet pauperum clamores, beatissimus futurus obiicitur. Clamate, pauperes, *Dominus conseruet eum, & viuificet eum*, &c. Nec dubitarim, tam ingentes Nolasci profectus illi prææmaturæ super inopes intelligentiæ tribuendos. Vnde aduotat D. Chrysologos serm. 15. *Non dixit, conseruat, & viuificat; sed dixit, conseruet, & viuificet. Dixit non vt denunciantis vox fit ista, sed rogantis: Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra.* E pauperum deprecationibus tanta Nolasco beatitudo?

Sine ratione Nolascus puer intelligit super egenum, & pauperem. Ideo benedictionibus impletur. Psalm. 40.

Pro eleemosyna largitoribus inopes deprecantur, dum accipiunt. Chrysol.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Nolascus mirum in modum crescens obiicitur benedictionibus vberum Mariæ, erga quam cum lacte exsuxit affectum.

Innuo, pueros sub Virginis tutèla feliciter educari.

6\. Illà particulâ, *omnia reliquimus*, innuuntur illa, de quibus Dominus adiicit, *& omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem*, specialissimè perfectionis studiosis indicta patris, & matris renunciatio, vt renascantur Domino.

Assero Nolascum filium dilecti[ssimum] esse Mariæ.

7\. D. Nolascus, me auctore, non nascitur ex matris Theodoræ vtero, sed potiùs fugit maternum habitaculum, vt ad Deiparæ gremium nouus filius exsurgat. Tam mirum erga Virginem Nolascus puerulus ostentauit affectum, ac si ex Mariano vtero processisset, ac si Deiparæ vberibus esset exceptus. Octo annos numerabat puer, & iam innumerabiles Deiparæ imagines congesserat, quibus in omnibus Palatij Vicecomitissæ Narbonensis auunculæ (vbi educabatur à Gaufredo Monacho Cisterciensi) cubiculis, ac officinis altariola extruxit: vt scilicet malitiæ Hæreticorum, qui Virginis gloriam obscurare curabant, iam incunabulis Alcides opponeretur. Quarum imaginum nec vna non miraculorum patratrix euasit; præcipuè quæ à quodam milite (Coroliano auctore) Gallo ex sanguine in Palæstinam translata est, vbi apud Damascum fons olei efficitur plures cœcos illuminatura. Soldanus Damascenus apud imaginem illam Siloë fontis experitur effectus, & filij Deiparæ Nolasci memoriam concelebrat. Comes D. Ramon de Tolosa, cuius in domo Nulascus nutriebatur, ægrè ferebat pueri erga Virginem deuotionem, propter excitatas à contrariæ Religionis alumni iniustas querelas. At Nolascus moribus senex nec minus cedebat.

A natalitio Nolascus Deiparæ obsequio addicitur cum lacte ebibit deuotionem. Chron. Ordin.

Coriol.

8\. O beatissima infantia Mariæ vberibus excepta! O benedictionum innumerabilium documentum! De Iosepho fatur Iacob, *Dissoluta sunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Iacob. Inde Pastor egressus est lapis Israel. Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum*, Genes. 49. Vix ex vteri carcere Nolascus egreditur, & fasciarum sunt vincula dissoluta, cùm omnibus benedictionibus replendus ostenditur, quia benedictione vberum donatus est: *Benedictionibus vberum.* Mariæ purissimis vberibus excipitur, &, vt vulgariter expendam, *Mamò con la leche la deuocion de Maria.* Exponit sic particulam illam Ambrosius, *Omnipotens benedicet tibi benedictionibus vberum. Maria dicit vbera, quæ verè benedicta erant, quibus Virgo populo Domini potum lactis immulsit.* Populo immulsit, dum post lapsum vnus Nolascus enutritur à Virgine, è quo tot filij enascuntur Ecclesiæ. Hanc benedictionem reliquæ consequuntur, quia Nolascus *benedictionibus cœli desuper*, ex mira sanctitate donatur: *benedictionibus abyssi deorsum*, ex filiorum multiplicatione, iuxta Lyranum. *Multiplicabit tibi filios ex bona dispositione terræ.* Dum scilicet Reges certatim extruendis Monasteriis operam impendunt.

Nolascus benedictionibus vberum Mariæ plenus; quia à Virgine educatur. Genes. 49.

Ambr.

9\. Mirum esset, Nolascum benedictionibus vberum donatum esse (licèt tam magnum sit) si & vuluæ benedictionibus non redundaret. An non plus est Diuum aliquem filium esse Mariæ, quàm alumnum? *Omnipotens benedicet tibi benedictionibus vuluæ*, Genes. 49. Nolascus Virginis recurrit ad vuluam vt cœlestis Mariæ filios renascatur; nam, auctore Roperto, & vberum, & vuluæ Marianæ mentio peragitur:

Nolascus Mariæ dilectissimus filius. Genes. 49.

gitur. Quænam vuluæ benedictiones? Profectò qui Mariæ filius exponitur, virginitate cœlesti niteat necesse est. Ergo Nolaſcus virgo fuit integerrimus. Haud possim æquare verbis adoleſcentis apud Palatium ſeculare puritatem Angelicam. Fratrem IESV appellabo? Non tam audax calamus auolabit. Ioannis Euangelistæ lubet fratrem vocitare Nolaſcum. Christus è cruce Matri locutus de Ioanne indixit, *Mulier ecce filius tuus.* Deinde Diſcipulo: *Ecce Mater tua. Et ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua.* Alij *in ſuam*, nempe Matrem, Ioan. 19. Vbi Salmeron noster doctiſſimus, *In Ioanne virgine ſpecialiter Deipara omnes virgines.* Plus affirmarim, ſcilicet homines tutelæ Virginis ſubditos virgines effici ſocios Angelorum. Quia Mater Maria filios cùm parit, adoptiuos virgines edit. Galfridus appoſitè. *Quodammodo Ioannes Virginis Matris in virginitate filius fuit. Cuius illa ſi non carnem, carnis tamen integritatem edidit: & illum ſi non hominem, tamen virginem genuit.* Preme, *ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſuam* Matrem. Si vir Ioannes virgo à Virgine eum adoptante editur: non tribuetur pueruli Nolaſci virginitas Deiparenti, quæ non virum, ſed infantem ſub tutela recepit? *Cæterùm* (Galfridus addit) *multos hodie parit ſanctiſſima illa, fœcundiſſimaque virginitas.* Testor vtriuſque ſexus Nolaſci filios ſtola animi candidiores, quàm corporis indumento. *Quam felix huiuſmodi generatio, fœcunda ſue modo ſimul, ac incorrupta poſteritas.* Quis crederet Nolaſcum nuptias illuſtriſſimas abiicientem, ſpei poſteritatis ſecularis renunciatorem tot filiorum ſpiritualium futurum Protoparentem? Certè qui virginitatis Marianæ incorruptionem & fœcunditatem contemplatur, cuius imaginem Nolaſcus expreſſit.

Ioan. 19. — Salmeron. — Galfr. — *Nolaſcus innumerabilium Virginum parens.*

10. *Nolaſcus hæres Matris Mariæ.* Ioan. 19.

Filius Deiparæ Nolaſcus? Ergo hæres. Redeo ad verba illa Dominica, *Mulier, ecce filius tuus*, Ioan. 19. Addit ipſe Ioannes, *& ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua.* Alij, *in ſuam hæreditatem.* Liceat mihi ordine inuerſo aſſerere; & ex illa hora accepit Diſcipulum Mater Maria in ſuam hæreditatem. Bona enim Matris filiis præparantur. Salmeron ait, *B. Virgo tanquam Mater ſpiritualis Ioannem, & nos omnes in filios Dei, & Christi fratres, ſuis precibus, & meritis dicitur adoptaſſe: quatenus omnium bonorum ſuorum, & meritorum tanquam Mater nos hæredes effecerit.*

Salmer.

11. *Beneficia Virginis Nolaſco collata.* Hiſtor. Ordin.

Longum fuiſſet tempus inſumendum, ſi beneficia à Deipara Nolaſco filio dilectiſſimo collata conaremur ſcribere. Viſa ſæpè Religioſis dormientibus benedictionem impertiri. Incuria miniſtri haud datum ſignum ad Matutinas horas. Serò Fratres ad chorum accedunt; ſed Deiparam Nolaſci filij ſedem occupantem aſpiciunt, Angeloſque dulciſſimè Pſalmos præcinentes exaudiunt. O Barcinonenſe Monaſterium ex deſcenſione Mariæ totius Ordinis merito Princeps! Profectò Nolaſcus reſiduum noctis (dici clariſſimi dixerim) expertus æternum, quia in gremio Deiparentis dulciſſimè requieuit. An Petre bonum nos hic eſſe? Bonum omnino. Num ad Tabernaculorum extructionem accingeris? Minimè planè, quia in eod m, quo Conditor, Tabernaculo requieſco. Fante Maria, *& qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*, Eccli. 24.

Eccli. 24.

Observat. III.

Ad illa verba:

Ecce nos reliquimus omnia; & ſecuti ſumus te.

Nolaſcus Saluatorem Cruciferum ſequitur, vt Deiparam protegat ab Albigenſibus impugnatam: Ordinemque inſtituit temporali pugna, ſpiritualique certamine Virgini propugnaculum præparantem.

Aſſero, per Mariæ obſequium exhibitum nobis victorias, puritatem, imperium diuitiaſque cœleſtes præparari.

Aſſerit Anſelmus perfectionis ſtudioſos, quocumque ierit, ſequi Saluatorem virgines imitando, qui ſequuntur Agnum, ſiue horribile bellum hoſtibus tartareis indicat, ſiue ad paradiſum contemplationis auolet, ſiue ad Eucharisticum conuiuium extruendum accedat. *Tota* (ait ille) *perfectio eſt*, Saluatorem inſequi Ductorem. 12.

Fructus deuotionis Deiparæ vel temporarij. Anſelm.

Porrò Nolaſcus Christum eſt ad campum ſecutus. Albigenſes enim hæretici Deiparæ hoſtes teterrimi gloriam eius totis viribus conabantur ſolo æquare. Vt reprimeret hominum, ſeu dæmonum illorum audaciam Innocentius III. Pontifex Max. Cruciatæ expeditionem prouidit. Legato Epiſcopo Oxomenſi, ſociis autem duodecim Ciſtercienſis Ordinis Abbatibus, quorum vnus fuit Gaufrèdus Nolaſci pædagogus. Cùm Petrus noſter duodecimo ætatis anno exitiali morbo premeretur, Comites auuculi licèt Albigenſium tenerentur errore, affectu tamen valetudinis Nolaſci ad D. Dominicum Albigenſium flagellum accurrunt, vt dignaretur puerum viſitare. Dominicus ſua eum præſentia ſalute donat, profatus: *Vtinam Francia tot à me ſpiritualia commoda recipiat, quot à Puero iſto patria mea recipiet Hiſpania!* Surgit Nolaſcus à lecto, & illico vexillum Deiparæ imagine illuſtre erexit, aſſerens milites ſe aduersùs Virginis hoſtes collecturum. Cruciata ergo contra hæreticos expedita, communi fidelium conſenſu Comes Simon de Monforte Dux primus eligitur. Nomen dat militiæ Nolaſcus, puer tam fortiter pro Virgine Parente decertauit, decimoſeptimo quidem ætatis anno, vt aſſerat Belualdus Guidus ex Prædicatorum familia, & Alanus Britan. Deiparæ illam imaginem in vexillo Nolaſci depictam maiorem ſtragem hoſtibus excitaſſe, quàm exercitus copiam. 13.

Nolaſcus aduersùs Albigenſes perpetuæ virginitatis Deiparæ impugnatores, validiſſimè Marte dimicauit vtroque. Hiſtor. Ordin.

Iam vigeſimum annum agebat, cùm orans feruentiſſimè D. Vitalis, vidit oliuam vberem, quam turba hominum crudelium dilacerabat, cœleſti voce opem Petri implorantem. O quàm anxius precibus Nolaſcus impetrauit ſibi ænigmatis ſenſum exponi! Apparet Deiparens, aſſerit oliua Eccleſiam ſignari, ab hæreticis, ac peccatoribus impugnatam: 14.

Ordinis militarem inſtruit pro Deiparæ defenſione. Hiſtor. Ordin.

ipſiuſque

ipsiúsque Virginis gloriam, quam aduersarij conspurcare curabant. Indicit viro Religionem excitandam, cuius speciale munus Ecclesiam defendere, Christicolas captiuitati addictos redimere, ac Deiparæ perpetuam puritatem candido indumento profiteri, & verbis, ac operibus defensare. Militaris igitur Ordo B. Mariæ de Mercede erigitur Petro Nolasco Fundatore, qui ad sacrum cœtum admisit Guillelmum Bas ex domo Comitis Guillelmi fratris Reginæ Mariæ, Iaimi Regis parentis. Ex Equitibus ac Sacerdotibus Ordo militaris exsurgit, vt Moses precibus Iosue victorias præsignaret. Primi Nolasci socij quatuor votis solemnibus muniuntur. Equites Fr. Guillelmus de S. Iulian, Fr. Hugo de Metaplana, Bernardus Schona, Pontius Solanes, Raimundus de Montolio numerantur; quos Rex Iaimus Equites armauit, eorum pectora muniens Religionis insigni. Sex autem choro deputantur, ac Altari, nempe Nolascus, Guillelmus Bas, Berenguerius Casanus, Dominicus Dosso, Raymundus Vlitretus, & Bernardus Cotuaria. Tot Nolascus viuens Ordinis incrementa vidit, vt Abrahæ posset & ætatem, & gloriam prolificam exæquare.

Socij primi Nolasci.

15. Quid mirum tot Nolasco adscribi victorias, si Maria duce dimicauit? Olim in signum victoriæ illustrissimæ vellus extitit Gedeoni. *Dixítque Gedeon ad Dominum: Si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus lanæ in area,* Iudic. 6. Ponitur Ordini, siue exercitui Gedeonis Nolasci signum victoriæ Deiparæ nomen & protectio. Si saluam facis per manum Nolasci Hispaniam, & Franciam, ibique Virginis puritas ab impugnatione hæreticorum liberatur: *ponam hoc vellus*; imò quia vellus hoc à Nolasco ponitur, felicissimus triumphator exsurgit. Vellere quidem significari virginitatem Mariæ, (quam Nolascus poterù) Ephrem, & alij Patres apud Del Rium *Polem.* 5. Canisius *lib.* 2. *de Deip. cap.* 6. Barradius *tom.* 1 *lib.* 7. *cap.* 10. & alij asseruerunt. Dic autem Deipara vellus lanæ propter integritatem virginitatis, qua in corpore sine corpore vixit. Chrysol. ser. 143. *Vellus cùm sit de corpore, nescit corporis passiones: sic beata Virgo immunis fuit ab omni immunditia.* Rupertus. *Sicut pluuia in vellus ascendit sine omni corruptione, & dolore ipsius velleris: ita ipse Rex nascitur de Virgine sine omni corruptione.* Proclamat igitur Nolascus. *Si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus,* &c. Certè, quia hoc vellus in vexillo priùs, post modum in Ordinis titulo hostibus exposuisti, totus orbis salute donatur.

Innumerabiles Nolasci victoriæ ex Virginis protectione. Fuit enim Virginitas Mariæ quā Nolascus defendebat, signum fortissimo huic Gedeoni victoriæ. Iudic. 6. Ephrem. Canis. Barrad. *Mariæ Virginitas.* Chrysol. Rupert.

16. O quàm rutilans Nolascus, eiúsque milites quàm speciosi ostentantur candido Deiparæ amictu! Annon indumenta hæc alba Virginis adstruunt puritatem? Ergo apposité Maria velleri comparatur. Ambrosius, *Rectè Maria velleri comparatur, de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur.* Si populis, quid Ordini sanctissimo, cuius se Maria Ducem exposuit? O Religio illustrissima illius velleris lana vestitis, quæ cœlum tegere, Deum voluit exornare. Hugo, *Virgo sanctissima orbem terrarum tegit, ac Deum ipsum exornat.*

Rutilās, speciosum Nolascum, eiusq; Ordo ex virginitatis Mariæ patrocinio. Ambros. *Cunctos ornat Deipara.* Hugo.

17. Hinc semper victricem, semper hostibus imperantem Ordinem Nolasci recognoscam, quia Mariæ cuncta præstant obsequium. Vellus imperij est signum. Poëta cecinit Eclog. 4.

Ideo Nolasco cuncta præstant obsequium.

Ipso, sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Virgil.

Vbi ex aliquotū interpretatione Pollioni, siue Augusto imperium auguratur eo signatum portento. Annon verius dixerim in vellere Virginis adumbratum Imperium. Ansel. *Spiritus sanctus Reginam, & Imperatricem cœli, & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, fecit Sponsam suam.* Et Bonauent. *Hoc competit tantæ Imperatrici, quare vera domina est cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Nolascus indumentum ex purissimo Marianæ virginitatis vellere ostentat, excidunt hostes, ante pedes fortissimi Ordinis prouoluuntur.

Virginis imperium. Anselm. Bonau.

Quid quòd vellus sit nobilitatis insigne? *Aurei velleris Equites* (vulgò *Del Tusón*) flos ipse Regum, ac Principum, qui Ordo militaris excitatus in honorem Deiparæ Gedeonicum illud Vellus refert, vt Serarius ad *cap.* 6. *Iudic. q.* 26. obseruauit. Quid Virgine nobilius? Damian. *Quia per clarissimam sobolem omnem humani stemmatis excedit nobilitatem; clara proauorum titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis.* An existimas minus nobilem me Ordinem B. Mariæ de Mercede contemplari, quàm Regium aurei velleris Ordinem? Hic certè pectore vellus gestat aureum, Nolascus autem, eiúsque filij toto corpore præferunt Mariani velleris argenteum insigne. Testor Principes toto orbe terrarum candidum Nolasci indumentum induentes, an mallent aureum vellus gestare? Certè cunctos seculi honores pro paruulo albi indumenti Nolasci stamine commutarunt.

18: *Nobilissimus Nolascus eiusque Ordo protegens Deiparæ puritatem.* Serar. Damian. *Deipara nobilitas.*

Enim verò vellus opulentiæ est typus. Vnde Martial. *lib.* 7. *Epigr.* 3. bona cuncta optans Domitiani filio recèns nato, cecinit,

Ipsa tibi niueo trahet aurea pollice fila,
Et totam Phryxi Iulia uehit ouem.

id est, meram felicitatem, atque diuitias. De Virgine Thaumaturgus Gregorius sermon. de Annunc. *Nunc candidiorem mentem habes, quouis autem auro quamuis probato purificatum magis corpus, mentemque. Mecum* (ipsa ait) *diuitiæ, & gloria,* Prou. 8 Symmachus legit, *A me opes.* D. Bonauentura spec. c. 8. *Quia Dominus opulentissimus opulentissimè tecum est, ideo tu es ditissima & opulentissima in his omnibus, in quibus ille opulentissimus est.* Queis valeat verbis exprimere pulchritudinem virtutum Nolasci ex Virginis indumento, diuitias cœlestes, quibus ex protectione Deiparæ Nolascus donatus obijcitur.

19. *Spiritualei Nolasci, eiusq; Ordinis diuitiæ ex Maria.* Mart. *Virginis diuitiæ.* Thaumat. Prou. 8. Symmach. Bonau.

Denique si in vellere victoria designatur, quia illud Deus Gedeoni (vt recurram ad elogij initium) quasi quoddam belli, ac victoriæ signum extulit: interminabiles Nolasci, eiusque Ordinis victoriæ exprimuntur. Canisius notet, *Typus in Mariam aptè conuenit, vt apertam, præcipuè contra satanam, victoriæ indicium habeamus.* Ipsam audiamus, *Ab æterno ordinata sum,* Prou. 8. Hebraicè *tessellata sum*, quod verbum militare est. Alij, *Ab æterno vexillata sum.* Ambros. de Institu. Virg. cap. 6. *Egregia Maria, quæ signum sacræ virginitatis extulit,* &c. Quid mirum Nolasci vexillum contra hostes virginitatis Mariæ tot gessisse victorias, si erat Deiparæ imagine ornatum? Quid mirum Ordinem illustrissimum toto orbe terrarum tot perficere triumphos, si sub Mariæ Ducatu decertat?

20. *Victoria Nolasci ex Deipara.* Canis. *Maria victrix semper.* Prou. 8. Ambros.

SECTIO

SECTIO II.

Æterna retributio.

TEXTVS.

VERS. 19. ET omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

IN NOLASCVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS

CIRCA LITERAM.

EX ÆTERNA RETRIBVTIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, centuplum accipiet, &c.

Operibus Nolasci ineffabilis muneratio respondet, quia Virginem de Mercede, aut de beneficiis sibi plurimis deuinxit obsequiis.

Vbi assero, Mariæ alumnos miris profectibus & spiritualibus, & temporariis exornari.

1. PONDERO particulam, *centuplum*, circa matris derelictæ retributionem. Qui vnicam dimiserit matrem, centum matres acquiret? Hieronymus de vnius præmij intensione locum exposuit. Spiritualem Dei affectum maternum experietur, qui ineffabiliter superat, quidquid potest temporarium excogitari.

2. O Deus immortalis! Quàm diuitem matribus Nolascum contemplor! Valida resolutione temporarios reliquit parentes, cognatas regio sanguine purpuratos, & à Domino, vt alter Ioannes, Matre vna donatur, quæ omnium matrum erga filios excedit affectum. Ordinem Mariæ de Mercede titulo nobilissimo decorauit. Quid *sancta Maria de Mercede* Deiparam de beneficiis appellarim. Quis explicare possit Mariæ alumnis suis beneficia exposita? Quis exponat Nolasci erga Deiparam obsequia? Quæ peccatoribus innumera beneficia præstat, quid Diuis obsequentibus! O Nolasci miram sanctitatem, quæ ex munificentissima Deipara obsequiis ligata ducit exortum!

Quàm plenum beneficiis Nolascum, eiusque Ordo ex S. Maria de Mercede Patrona.

3. Quàm vel peccatoribus dulcis Mater Maria, quàm munifica fuit! Athanasius serm. de Deipar. *Docet, te Matrem Dominam, atque heram cognominari, eo quòd ex te prodiit Rex Dominus, & Deus noster assistentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemque gratiam largienti.* Si vel iis, quibus terribilis Deus omnem Mariæ gratiam impertiendam largitur: quid quæso, iis, quibus Deus amabilis exhibetur?

Si dulcis, & benefica Maria peccatoribus, quid sanctis? Athan.

4. *Audite* (ipsa ait) *disciplinam, & nolite abiicere eam*, Prou. 8. Ex Hebræo alij, *Ne feriamini.* Alcuinus serm. de Natiu. Mar. *Ecce coram tremendo iudice assistimus peccatores, cuius manus terribiles gladium suum vibrat super nos: & quis auertet eum? Nemo sanè tam idoneus est, vt gladio Domini gladium pro nobis obiiciat, vt tu Dei amantissima.*

Brachium suspedit iustitia, ne feriamur peccatores. Prou. 8. Alcuin.

5. An non diuina iustitia plus visa est reuerita Mariæ, quàm Dei brachium? Nam, (vt docet Augustinus apud Salazar sapientissimum ad Prou. c. 8.) cùm iustitia gladium vibrat in homines, Deus Pater brachium suum, id est, Christum obiecit: non tamen diuina iustitia gladium suum extentum ad vulnus contraxit: sed in ipsum Patris brachium, validè vulnus infixit. De Mariæ autem brachio cùm illud pro nobis extendit, subiicit Alcuin. *Te enim brachium & manum extendente pro nobis diuina vltionis gladius eleuatur, & contrahitur.*

Anreueretur plus iustitia diuina brachiū Mariæ, quā Dei. Salazar. August.

6. Iam beneficia Deiparæ beneficæ, seu *de Mercede* Nolasco, eiusque Ordini collata expenduntur. Si tam munifica Virgo, vt brachium extendat ad protectionem peccatorum, qui aperto Marte contra Deum ipsum audent dimicare: quid præstabit in gratiā, seu remunerationem Nolasci, qui gladium temporalem aduersùs Virginis hostes toties strinxit, & spiritualem nunquam ostentauit amictum? Suspendit Nolascus gladium hæreticorum, ne Maria vulneretur, & nō extenderet Maria manum vtramque, vt filium dilectissimum innumerabilibus gratiis impleret?

Maria qualis erga eū, qui hæreticorum gladium detinuit, ne ipsa vulneraretur.

Sub

7\. *Qualis erga Ordinem brachium oppositū vulneri, vt vulneratā Virgini liberet à vulneribus.*

Sub vestibulo fundationis Ordinis anno trigesimo tertio ætatis Nolasci pro defensione Deiparæ, ac fidei protectione apud Monpeller sexaginta & octo filij candidum indumentum pretiosissimo sanguine purpurarunt. Quid non obærata Deipara beneficiorum Ordini suo largiretur? An non tot, ac tanti progressus indicant specialissimam munificentissimæ Virginis protectionem?

8\. *Duo millia Templa Nolascus Virgini extruxit: quid beneficia Virgo pro tot obsequijs?*

Regem Iaimum Nolascus comitatur ad Regni Valentiæ expugnationem, quam suscepit Patris persuasione, ac oblata impunitate Valentia submittitur Regis Aragoniæ potestati, Nolasco datur locus, vbi conuentum Virginis de Mercede exædificaret, eiusque monitis Rex pijssimus solemne iuramentum expressit, se ædificaturū quotquot posset Virgini Basicas. Executorem iurisiurandi Nolascum cōstituit, cuius commissionis executione omnes Autores illius temporis profitētur plusquam duo millia Ecclesiarum Virgini fuisse dedicatas. Igitur si Maria tam munifica peccatoribus, si centies Mater est ei, qui pro eius honore vnicam matrem dereliquit, Nolasco, qui sæpe millies se filium Virginis ostentauit, quomodo non innumeris maternitatis documentis se Mariam de Mercede exhiberet?

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, propter nomen meum, centuplum, &c.

Nolascus propinquos dereliquit, à seculo abstractus, ab hæreticis omninò recedens, contagium fugiens societatis.

Assero, ex improborum societate iustos cruciatibus affici horribilibus, vnde prudentissimè ab eis recedunt.

9\. PRopter Iesu nomen propinqui relinquuntur, cùm eorum societas animo possit afferre nocumentum. Ipsi parentes deserendi sunt, si spiritualibus profectibus obstacula apponantur.

10\. *De[illegible] Nolascus omnino ab Albigensibus.*

Nolascus discessit propinquorum è domo, vbi Albigensium erroribus multi commorabantur vulnerati. Nunquam vel mensam iniuit, cui hæresis suspectus hæresceret. Denique omninò ab eorum societate discessit, quæ quidem ipsi semper extitit acerbissima. Cruciabatur Adolescens in Palatio auunculorum Comitum, vbi hæresis Albigensium aliqui infecti mirum in modum in Nolascum Mariæ defensorem debacchabantur.

11\. *Nolascus ex propinquorū impietate cruciabatur vt Loth.* 2.Petr.2.

Fatur D.Petrus de sanctissimo Loth, *Aspectu enim, & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant*, 1.epist.2. Quinam hi Lothum cruciantes? Propinqui planè impietati seruientes. Et quomodo non cruciaretur iustus aspiciens proprij sanguinis alias nobilissimi maculas? Nolascus videbat propinquos nobilissimos errori communi Albigensium subiaceret & nimium cruciabatur. Allicio ad argumentum D. Gregor. 1. Mor. cap 1. sententiam. *Qui nimirum cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera & audiret, & cerneret.*

12\. *Nolascus Martyr erat dum audiret in Iesum & Mariam blasphemias hæreticorū.*

Premo illud Petri: *Aspectu, & auditu iustus erat*. Imò dixerim de Nolasco, Non solùm iustus erat auditu, & visu, sed Martyr, quia lethaliter vulneratus, quotiens aduersùs Virginem audiebat blasphemiam: quoties in imagines, quas in Palatij cubiculis cunctis statuerat, videbat aliquam irreuerentiæ actionem. Ad hæc Gregorius cit. *Et tamen aspectu, & auditu iustus dicitur, quia inimicorum fidei vitia non delectando illi aures, atque oculos, sed feriendo tangebant.*

13\. *Non patiebatur alicuius impugnationem externā, sed internè afficiebatur dolore.* August.

Audebat ne aliquis aduersum Nolascum pugnax insurgere, aut ei aliquod corporale vulnus infligere. Minimè sanè. Cur ergo Palatium dereliquit? Quia spiritualis horribilis persecutio ei erat Albigensium societas. Aptè Augustinus à me alibi expressus Præf. lib. 13. In Psal.69. *Neque enim & Loth ille sanctus in Sodomis ab aliquo corporalem persecutionem patiebatur, aut dictum illi erat, vt non ibi habitaret. Persecutio eius facta mala Sodomitarum erant.*

14\. *Non iussus Nolascus à domo egreditur: non præponendus Abrahamo, aut Lotho?* Gen.12.

Abrahamus sanctissimus proculdubio fuit; vt autem à Chaldæa recederet, monitum Domini exaudiuit: *Exi de terra tua*, Gen. 12. Cur non affectus persecutione ex criminibus Chaldæorū sine cœlesti monito proficiscitur? Quia adeò affici ex aspectatis prauis peccatorum propinquorum actionibus, vt quasi persecutione affectus grauissima quis è patria, & ex domo recedat: Nolasco specialissimo priuilegio reseruabatur. Cui quidem verius, quàm Lotho, accinit illa particula: *Aut dictum illi erat, vt non ibi habitaret.* Lothus enim vt effugeret à patria, vt domū desereret, vt propinquos conflagraturos derelinqueret, non solùm cœlesti monito ductus est, sed & Angelorum instantia ac manu valida extractus. Persecutio Nolasci facta mala Albigensium erant, quorum societatem haud monitus properanter dimisit.

15\. *Non viuit Nolascus, donec videt Mariam ab hæreticis vindicatā.*

Quoties dixit Nolascus: Non viuam, ô Domina mea, donec te vindicatam ab Albigensibus iniquis aspexero. Profectò Sanctus se minimè viuere reputat, dum hostes Domini debacchantur. Ex illa die Nolascus ætatis annos cœpit annumerare, qua triumphum agentem Deiparam vidit Albigensibus debellatis. Exitutis Hebræis de Ægypto Deus, *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*, Exod. 12. Quare mensis ille, quo de Ægypto exibant, primus appellatur. An nunc incipiunt viuere Hebræi? Certè dies illi, quibus Dei gloria ab Ægyptiis oppugnabatur, vitæ fidelium computandi non erant, quia tunc inceperunt viuere, cùm Dei gloriam triumphum gerētem, primogenitis Ægyptiorum extinctis, aspexere. D. Gaudent. tr. 1. in Exod. *Non sunt imputati Israëlitis dies illi, quos consumpserunt in Ægypto; sed quando Dominus percussit primogenita Ægyptiorum, qui eos seruire Domino non sinebant, tunc audierunt. Mensis hic vobis initium mensium* Ex illo die Nolascus viuit, quo primogenitis Albigensium extinctis, Mariæ gloria apud Hispaniam, & Galliam sol virgineæ puritatis Deiparæ, missis in exitium nubibus, fulgurauit vberrimè.

Exod.12.

Gaudent.

Observat. III.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit fratres propter nomen meum, centuplum accipiet.

Sanctissimum Nolasci odium in hæreticos, fidei, ac Deiparæ hostes expendo.

Perfecto enim odio iusti improbos prosequuntur, dum vitia, non naturam impugnare student.

16. AN fratres dimittendi ob IESV nomen? Imò odio, si oportuerit, psosequendi sunt. Audi Cbrysostomum, *Non vult simpliciter* homines à cognatis *diuelli, sed omnibus præferri fidei pietatem; nec baberi pro patribus, aut coniugibus, qui ad impietatem trahant.* Odium perfectum peccatosibus habendum indicitur, dum noo bomines, sed vitia condemnantur.

Chrysost.

17. Quis viderer Nolascum gladium aduersùs Albigenses accipientem, aut Ordinem militarem procedentem ad campum, cunctosque Virginis de Mercede alumnos proclamantes: Viuat Mariæ gloria, hæreticis extinctis: qui non credat, eos de inimicorum malis exultare? Porrò non tam de hostium damno, quàm de Virginis gloria gaudent. Vnde Paulus ait, *Mini vindictam, & ego retribuam*, Rom. 12. vbi Anselmus, *sic placet iustitia, qua punitur, vt non de malo eius, sed de bono iudice gaudeamus.*

Nolascus perfecto odio afficitur in improbos, eiusque Ordo militat aduersùs hæreses, & vitia. Rom. 12. Anselm.

18. Aliter quidem expendo sententiam. Nolascus eiusque filij bæreticorum osores, eorum errores oderant, non personas. Hoc sensu Debbora, *sic pereant omnes inimici tui Domine*, Iud. 5. Origenes homil. 11. *Non homines dico odisse, sed vitia.* Moysi Iethro suadet, vt eligat viros, qui oderint auasitiam. Nolascus oderat errores, humanam nsrusam amplectebator.

Oderant illi Albigensiũ errores, non personas. Iud. c. 5. Origen.

19. En perfectum odium illud, de quo Vates. *Perfecto odio oderam illos*, Psalm. 138. Ad quæ Petrus Blessen. *Odium, quidem perfectum, siue perfectorum: si peccatum in homine, non hominem in peccato babetis exosum.*

Hoc odium perfectum. Ps. 138. Blessens.

20. Cùm diabolus inclamitauit, *Venisti ante tempus perdere nos.* Dominus respondit, *Obmutesce.* Quare Benignissimus Magister noluit vel dæmonem conqueri, quasi perfecto odio non studuerit creaturarum suarum perditioni. Iniquitatem enim odio habet, non creaturam. Vestram superbiam perdere veni, non vos, qui iniquissimo vestro consilio ad perditionem properastis. Chrysologus serm. 66. *Venit Dominus vitia perdere, non suam disperdere creaturam.*

Nec naturã diaboli Deus perdere venit, sed eius in maliliam vindicat: ab iniquitate ipse perditur. Chrysost.

21. Redemptor ergo Nolascus Magistri cœlestis æmulator Albigensium errores perdere studebat, non disperdere humanitaté. Vnde cuilibet peccatori ad meliorem frugem recurrenti pietatis viscera exhibebat. Sciebat Nolascus cuius spiritus erat, & qui toties ad captiuorũ redemptionem accurrerat, qui Ordinem instituit Redemptorum, spiritus redemptionis se esse contemplabatur. *Nescitis* (ait Redemptor Discipulis filiis tonitrui, qui ignem descendere gestiebant) *cuius spiritus estis*, Luc. 9. Ad quæ Chrysostomus Corinth. 13. hom. 35. *Tunc quidem iubebantur, non solum odisse impietatem, sed eos etiam, qui erant impij; ne amicitia esset eis occasio agendi præter legem. Nunc autem, quoniam nos ad maiorem duxit philosophiam, & effecit excelsiores, quàm vt damnum eis posset euenire, iussit eos & admittere, & consolari peccatores.* Nolascus ad Turcas pergit, ad Mauros properat causa captiuorum redemptionis. At quia excelsior factus, quàm vt damnum ei, vel filiis Redemptoribus possit euenire, cum peccatoribus, ac infidelibus amicitiam colligunt, eorumque iniquitatem adeò detestantur, vt amicitia minimè sit eis agendi præter legem occasio. O sol immunda loca lustrans sine inquinamenti suspicione!

Redemptor Nolascus Redemptoris cœlestis æmulator malitiã persequitur, non naturam.

Vnde benignissimè peccatores excipit. Chrysost.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit domum, &c.

Nolascus Regiam domum puritatis studiosus dereliquit, Curiæ infectionem timens.

Aurea enim in poculis, dulcibus in cibis, domibus in proceribus vitiorum venena propinantur, condiuntur, ac conduntur.

22. RElinqoentibus domum vnam centum domus offeruntus, idemque derelinquentibus fratres, sorores, patrem, ac matrem adiicit. At primo loco opus dimittendi domum statuitus præmio afficiendum, quia & difficilius, & vtilius animo sæpè à domo separari. Quid si domos sit Regia? Nihil equidem difficilius potest excogitari.

Fugiẽda vitia, præcipuè libido.

23. Video Nolascum ex Regibus Franciæ, & Aragoniæ exortum Palatium Comitis D. Ramonis Tolosani Principis propetáter relinquere, & priuatam vitam in domo abstracta à Curiæ tumultu gerere. Cur ita? Sciebat sanctissimus adolescens, sub auro rutilanti exitiales herbas latitare, non medicas quidem, sex omnino exitiales animi saluti: aureis in poculis propinari venenum. Commendatus Iahel, quòd Sisaræ *butyrum* obtulerit, id est, (Freire nostro interprete) *pingue*, vt grauius obdormiret, idque in phiala Principũ, vt sic eum melius interimeret, Hugone auctore. An Principi poculum aureo in calice, Regio scilicet, propinatum est ad exitium? *Iudic.* 5. O quoties venena Regia in phiala animo propinantus!

Domum Regiã Nolascus relinquit, ne infectionẽ incurreret. Iud. c. 5. Hugo Cardin. *Aureis in phialis venena propinantur.*

24. Apparuit fœmina meretrix Babylonica aureo poculo, sed venenato totam terrã inficiens, *Apoc.* 17. Cur aureo in calice, aut vasi Regio venena conduntur. Tertull. lib. de Spect. *Nemo venenum temperat felle, & ellebore; sed conditis pulmentis, & benè soporatis, & plurimum dulcibus id mali inicit. Ita & diabolus lethale, quo conficit, rebus acceptissimus, & grasissimis imbuit.*

Babylonica meretrix in Curia, ac domo Regia venena profundit. Apoc. 17. Tertul.

id

id est, io rebus Regalibus, io Curiæ domibus, choreis, musicis, epulis (gratissimis planè & acceptissimis) exitialia spiritui venena recondit.

25. Iosepho adolescenti sanctissimo apud Principis exercitus Ægyptij aulam commoranti diabolus curauit dulce poculum propinare. Mellea Curiæ illectamenta acoorum absconditum amino iuoeni exhibebant. Ambrosius lib. de Tobia c. 9. *Iuueni melle soperatam, & medicatis frugibus offam, obiicit, sed frustrà.* Quotiens auum diabolus procurauit Nolasco absconditum apud Curiam aureo calice propinare Albigensium errorum venenum: sed frustrà. Haud enim vtiliter iacitur rete ante oculos pennatorum. E Palatio fugitat adolescens, ne Babylonica meretrix posset eius animum venenato inficere mero.

Iosepho in Palatio venena parantur, & Nolasco: sed prudens fugit vterque. Ambr.

Observat. V.

Ad illa verba:

Et omnis, qui reliquerit vxorem, &c.

Nolascus nuptias fugit virginea immortalitate in præsenti quodammodo decoratus.

Castitas enim virgines exuit mortalitate, & ad Cælicolarum consortium adducit.

26. D. Chrysostomus particulam illam, *vxorem* sic expendit: Non volt *simpliciter nuptias diuelli, sed omnibus præferri pietatem.* Noo aufert nuptias, non damnat ouptiale Sacramentum: sed commendat amplius pietatem, qua quis recedit à nuptiarum voluptatibus, vt virgioitatis pulchritudinem tueatur.

Terra in cælū mutatur ob virgines incolas. Chrysost.

27. Propinqui Nolasci non semel curarunt adolescentem matrimonij vincolo adstringi, sed ille, qui adstrictiori vinculo puritatis amori erat illigatus, repulit nuptias, voluptates licitas Domino prælibauit. Vnde vel dum commoraretur in terris ab Angelis in gremium recipitur, cum cælicolis habitat, vitā quodámodo peragit immortalem, è terra in precibus, aut contemplatione eleuatur, parcissimo cibo nutritur, splendore cœlesti coruscans obiicitur, cum Angelis sæpe choros ducit, cum Deipara canit; virginitatis enim dotibus vir de cœlo cœlestis in eunctis apparet.

Nolascus cælestis incola redditur ex nuptiis ablegatis.

28. Cœlom Nolasco patria erat, ob virginitatis perfectionem. Oportebat diu in terris commorari ad Virginis bella gerenda, (vt post tot pugnas, & victorias, quas Nolascus Mariæ nomine perficiebat, posset Ecclesia declamare: *Cunctas hæreses tu sola interemisti.*) Vnde si ad cœlū non rapitur, cœlum venit ad terras. Elias virginitatis cultor igneo rapitur curru, eleuatur ad superos, virginitatis quidem immortalis & gloriosæ patriam. Hieronymus lib. 2 cont. Iouin. *Si in Elia virginitatem dixerint demonstrari, breuiter audiant, Eliam igneo curru raptum ante immortalem esse cœpisse, quàm mortuum.* Virginum enim cœlū est patria, dos immortalitas,

Nolascus antea immortalis cœpit esse quā mortuus, vt Elias ex puritate. Hieron.

Nolascus non in cœlum abripitur vt ardentiori zelo quàm Elias in maturinis, in concionibus interficiat omnes peccatores terræ. Ideo venerabilis Petrus Duacensis, Nuncius Apost. hospitio exceptus apud Nolasci pueruli quinque annorum domum spiritu cœlesti prædixit: *Puer hic multis vitam præstabit, multis necem inferet.* quia scilicet interficier omnes Albigensium errores. Si ergo virgo Nolascus non raptor in cœlum, cœlum ab ipso in terris commorante abripitur. Angeli ad chorum sæpe descendunt, Virgo Deipara eum excipit gremio contubernalem, D. Petrus Apostolus cellam Petri Nolasci complens lumine inuisit. Expetierat affectuosè Pater D. Petri inuisere sepulchrum, quod cùm gloria Virginis tutandæ prohibuisset, dolenti viro ex non perfecta in Romam expeditione Petrus apparuit, fatus: Ego ô Petre ad te videndum descendo, si non potuisti ad me inuisendum proficisci. O virginitas nunquam non cœlorum incola! 29.

Non rapitur Nolascus in cœlum, vt Virginem hic defendat, sed cœlum ad Virginem pariter simul defendēdā.

Repellit Nolascus nuptias, & Angelorum socius efficitur, cœlum apud cellam Nolasci, non descendunt Angeli, sed recto tramite à cœlo in cellam gradiuntur, non volat Petrus ad infera, iam enim fines cellæ Nolasci & cœli cooiunguotur. Et quando non socius & contubernalis Angelorum qui affectu virginitatis à nuptiis abstrahitur? Apud Lucam Dominus de virginibus, *Non nubunt, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo,* c. 20. Ac si diceret, Virgines in terra morantes eruot quasi Angeli in cœlo: quia terra virginibus cœlum est, vbi Angeli socij commorantur. D. Cyprianus lib. 3. ad Quirin. *Filij seculi huius generant, & generantur. Qui autem habuerunt dignationem seculi illius,* id est, virginitatis priuilegium, *non nubunt, neque nubentur: neque enim incipiunt mori; æquales enim sunt Angelis Dei.* 30.

Nolasci cella cœlū Angelis, & Dimu cōtubernalis. Luc. 20. Cypr.

Quomodò Angelis, si virgo Nolascus mortalitatis adhuc pondere premitur? Mortalis quidem erat, sed virginitatis aromatibus aduersùs mortis corruptionem præparatus. Vnde à viris authoritatis perspicuæ ex audiui corpus Petri Nolasci (quod quidem vti cadauer Mosis ab oculis hominum scimus abstractum) visum apud Assisium ab Angelis adlatum corpori Francisci socium commotari, ab ipsóque Seraphico Patre exceptum hospitio. Id quod etiam de Dominici sanctissimo cadauere asseritur. O Nolasci virginitas, vel corporis agens conditrices species! *Odor vestimentorum tuorum super omnia aromata,* Cantic. 1. Virginitate enim corpus tuom conditur aduersùs corruptionem. Ambrosius lib. 1. de Virg. *Vide, quem nobis tribuas virgo processum. Primus enim odor tuus super omnia aromata, quæ in Saluatoris missa sunt sepulturam.* 31.

Quasi immortalis erat, virginitatis aromatibus præparatus. Imò cadauer incorruptum à Francisco hospitio est exceptum. Cant. 1. Ambr.

Pieme τὸ *vestimentorum tuorum.* id est, Virginis de Mercede indumeotorum. Maria enim Nolascum virginea ornauit puritate. Richardus Victor. lib. 5. de Eman. p. 1. c. 5 a. *Accepit natura humana in B. Virgine Maria quasi quasdam arrhas futuræ incorruptibilitatis suæ integritatem incorruptibilitatis virgineæ.* Nolascus ouptias ablegans seculares Agni cœlestis exsurgit sponsa, Maria autem eum puritatis miræ arrha donauit, vt immortalis quodammodo effectus illigari posset immortali. 32.

Vestimentis B. Mariæ de Mercede incorruptione donauit Nolascum. Richard. Victor.

PARS SECVNDA.

ORDO
SS. TRINITATIS.

Paraphrasis, ac Commentarius literalis ad caput vigesimumoctauum Matthæi petendi à Tom. 2. lib. 7.

PROLVSIO.

NOLITE, inquit Anna, *multiplicare loqui sublimia gloriantes*, 1. Reg. 2. Profectò dum Trinitatis beatissimæ Mysterium menti obiicio, paucis me vsurum verbis necessariò recognosco; ineffabile enim arcanum exponitur. At dum opus hoc egregium Trinitatis aspicio, nempe Ordinem Triadi consecratum (qui quidem *Ordo approbatus, non à Sanctis fabricatus, sed à solo summo Deo.*) Ita Fundatricis Trinitatis in eo spiritum ac medullam expressam inuenio, vt necessarium sit sublimium gestorum, ac gloriarum non multiplicare proloquium. Ait D. Augustinus serm. 5. ad Fratr. in Erem. *Scriptum est, quia non debemus loqui sublimia gloriantes. Quæ sunt ista sublimia, de quibus non licet multum loqui, nisi de Dei Patris omnipotentia, de vnigeniti eius coæternitate, de sancti Spiritus magnificentia. Veniat igitur contra volentes scire vltra id, quod necessum est Salomon, & reprehendendo dicat: Altiora te ne quæsieris*, Eccl. 3. *Sufficiat nobis scire de Mysterio Trinitatis, quod Dominus Discipulis exposuit, quando dixit: Baptizate gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Profectò aliud sublime Mysterium, de quo non licet multum loqui, est Trinitatis beatissimæ opus illud eximium, Ordinis scilicet Redemptioni captiuorum addictæ institutum, quod in hominis extructione signatur. Adiicit Augustinus, *Ipsi quidem gloria semper sit, qui ait: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Opus hoc similitudinem Conditricis sanctissimæ Trinitatis retinet. Sicut enim Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: non tres Deos credimus, sed vnum Deum, tres Personas habentem: ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria: non tamen tres animæ in vno corpore sunt, sed vna anima*, &c. Ordo Trinitatis à Fundatrice Trinitate ad eius similitudinem proculdubio facta (vt videbimus) circa

elogia

elogia proferenda morem gerit Authoris. Vnde *non debemus* tot *loqui sublimia gloriantes,* sed silentio proferre.

SECTIO III.

Expressio Trinitatis.

TEXTVS.

Vers. 18. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. 19. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. 20. Docentes eos, seruare omnia quæcumque mandaui vobis. Et ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.

IN ORDINEM SS. Trinitatis.

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX EXPRESSIONE TRINITATIS.

Observat. I.

Ad illa verba:

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Ordo SS. Trinitatis non ab hominibus excitata Diuis, sed à solo Deo Trino & vno Conditoris sui gerit imaginem.

Assero commendabilem Religiosum, qui Fundatoris virtutes imitatur: hominémque Trinitatis imaginem.

1. *Militarem Ordine Trinitatis celebro ex Redemptione captiuorum.*

ILLO Baptismate asserit Anselmus præsignari spiritualem hominum natalitium, quo filius Dei exsurgit, & in nouam creaturam Euæ instar exædificatur à Domino.

2. *Ordo Trinitatis vni Redemptionis operi semper intentus, suum refert Authorem.* Genes. 1. Ambros. *Anima vbique tota vigens Dei imago.*

Liceat Ordinis Trinitatis sanctissimæ opus eximium Conditoris æterni illo in Baptismate contemplari, opus, inquam, similitudinem referens Fundatricis Trinitatis, proprio ipsius nomine ideo insignitum. *Faciamus* (inquit Deus) *hominem ad imaginem, & similitudinem nostram,* Gen. 1. Ordinem, ac si diceret, exeitemus hominem, qui Conditricem referat Trinitatem. Ambrosius pluribus rationibus hominem esse Creatoris imaginem expressit. *Primo*, (lib. de dign anim. cap. 2. inquit, *quia, ut Deus semper vbique totus est, omnia viuificans, mouens, & gubernans, in quo viuimus, mouemur, & sumus: sic anima in suo corpore vbique tota viget, viuificans illud, mouens, & gubernans; & hæc est imago vnitatis omnipotentis Dei, quam anima habet in se.* Cùm video Ordinis sanctissimæ Trinitatis alumnos vni redemptioni vtrique hominum addictos & corporeæ, & spirituali, vbique terrarũ huic muneri studentes, siue apud Christicolas doctrinæ splendorem proferẽtes, siue apud Mauros & Turcas Christianos captiuitate pressos pretio redimentes: non possum non Trinitatis beatissimæ omnia vbique lætificantis, mouentis, & gubernantis imaginem contemplari.

3. *Ordo Trinitatis Conditrici Triadi libant tres animi potentias, quibus eius gerunt imaginem.* August.

Pergit Doctor, *Est quoque & alia Trinitas in anima, quæ ad imaginem sui Conditoris summæ Trinitatis, quæ est ex Patre, Filio, & Spiritu sancto, condita est. Et licèt vnius illa naturæ, tres tamen in se dignitates habet, id est, intellectum, voluntatem, & memoriam. Nam sicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus sanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria.* Omnes equidem Trinitatis alumni conditoris sui imaginem referunt, dum religiosa mente, institutique specialissima præscriptione tres animi potentias Fundatori libant. *Ex quibus* (addit apposité Augustinus) *quasi excellentioribus animæ dignitatibus iubemur diligere Cõditorem, cùm dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua,* Matth. 22. *id est, ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Vt in quantum intelligitur diligatur: & in quantum diligitur, memoria habeatur.* Ordinis Trinitatis dilectionem quis possit oratione exprimere? Diligit intellectu, voluntate, ac memoria, qui nec vitæ discriminibus parcit, vt Christicolas à captiuitate redimat. Quænam hac dilectione maior? *Maiorem*

Tres animæ potentiæ exprimunt Trinitatem. August.

Matth. 22. *Trinitatis Ordo mortem semper addictus ob Redemptionem.*

charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis. Tota anima diligit, qui totam animam pro dilecto iactare non dubitat.

4. Profectò vt SS. Trinitatis Religiosus paratus sit, animam ponere pro fidelibus ab infidelibus alligatis, non sufficit intellectus operatio. Apud Vniuersitates sapientissimos Triadis video DD. volumina eruditissima legi, Concionatores egregios audiui. Attamen quid proficeret solus intellectus, nisi voluntas piissima sancti Spiritus igne succenderetur. Ad quod quidem confert Conditoris, seu Fundatoris memoria. Audi August. citat. *Nec solus sufficit de eo intellectus, nisi fiat in amore eius voluntas. Imo nec hæc duo sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis, & diligentis maneat Deus. Et ideo optime mihi dictum esse interiorem hominem imaginem esse Trinitatis.* O quàm studiosum virtutum exercitamentum indicat redemptionis captiuorum institutum!

Totum animæ operatio requiritur, vt Ordo Trinitatis paratus sit ad pericula Redemptionis.

August.

5. An non Trinitas semper eadem? Hanc persistentiam Religio Triadis æmulatur semper eadem circa Redemptionem captiuorum, quotidie à suo Conditore sine terminatione progenita, nec ex temporis minutiis senio addicta. Nihil in Regulari Ordine laudibilius, quàm quotidie nouitio feruori renasci. Fatur Orig. hom. 9. in Exod. *Saluator noster Dei verbum splendor gloria dicitur. Splendor enim non semel nascitur, & deinde desinit nasci; sed quotiescumque ortum fuerit lumen, ex quo splendor paritur, toties oritur & splendor. Splendor gratia Redemptor noster sapientia est, & splendor lucis æternæ. Sic igitur Redẽptor semper nascitur. Si semper ex Patre nascitur Deus, etiam tu in similitudinẽ eius iam adoptionis filij habens spiritum, generaris à Domino per singulos intellectus, per singula opera, & efficeris Redemptor semper in Christo.* Quid Ordini Trinitatis accommodatius? Quotidie sol spiritus Redemptionis captiuorum in te Christi æmulatrice nascitur. Vnde post tot peractas, tot exantlatis laboribus, Redemptiones, nunquam non Redemptor exsurgis.

Ordo Trinitatis semper eadem, circa Redemptionem.

Origen.

6. Sic Deus dilexit mundum, vt vnigenitum daret totius orbis Redemptorem. Tota Trinitas sic mundum dilexit, vt Ordinem Redemptorem orbi exhiberet. Quàm dulcis Redemptor IESVS! quàm dulcis Ordo Redemptionis, opus dulcissimæ Trinitatis! Augustin. lib. 1. de spiritu & anim. ait, *Trinitatem Deus Pater nobis manifestauit, cùm propter nimiam charitatem suam, qua nos dilexit, misit Filium suum in similitudinẽ carnis peccati, vt nos saluaret. Misit etiam Spiritum sanctum, quo nos adoptaret in filios. Filium dedit in pretium Redemptionis, Spiritum sanctum in priuilegium amoris, se denique seruat hereditatem adoptatis. Pater, Filius, & Spiritus sanctus nomina sunt pietatis, nomina dulcedinis, nomina suauitatis, & amoris.* Ordo Trinitatis Pater Christicolarum filios suos mittit ad Barbaros sæpe indumento barbarico occultos, vt Filium in similitudinem carnis peccati missum imitentur; feruentissimóque spiritu Redemptioni operam impendunt. O quàm dulcis afflictis opus Redemptionis! Quasi pater est, quasi Filius est Ordo militaris noster, quasi Spiritus est sanctus, seu Paraclitus laborantibus. *Quid dulcius Patre*, (cum Augustino loquor) *tam dulcissimo, & misericordissimo? Quid suauius Filio Redemptore? Quid amabilius? quid suauius hoc Spiritu sancto?* O Religio tota suauis, & amabilis!

Ordo Trinitatis dulcissimum opus Redemptionis Trinitatis Fundatricis imitatur.

August.

7. Innumerabilibus, Ordo illustrissime, laboribus in Redemptionis ministerio agens, conculcatus à Barbaris sæpe vinculis addictis, sanguinem purissimum non semel profudisti. At tamen sic ad beatissimam Conditricis Trinitatis visionem adduceris, qua vel inter catenas quodammodo potitis. Te Ierusalem alteram appellabo, cuius etia nomina *Iebus, Salem*, & *Ierusalem* beatissimam referunt Trinitatem, sante Hieronymo epistol. ad Marcel. *In tribus Ierusalem nominibus Trinitatis demonstratur fides. Iebus Salem, & Ierusalem appellatur. Primum nomen idem est ac Calceata, secundum Pax, tertium visio pacis.* Ordo Triadis militaris quidem calcatus ex militiæ euentibus; sed visione pacis vel inter angustias fruens. *Paulatim enim perueniums ad finem, & post conculcationem ad pacis visionem erigimur.* Profectò Trinitatis alumnis ipsa conculcatio pacis cœlestis visio est.

Ordo Triadis Redemptori æmulatur, dum conculcatur ab hostibus, sed tunc pacis visione fruitur, & in hoc Trinitatis imago.

Hieron.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Ioannes, & Felix primi Ordinis Triadis Patres vnitatem pacificam Trinitatis beatissimæ æmulantes, pacificæ militiæ dant initium.

Innuo Religiosorum concordiam, quæ plures personas quasi vnicam constituit essentiam.

PArticula illa, *In nomine*, Personarum Trinitatis vnicam exprimit essentiam, quæ quidem arctissimo vnitatis vinculo Personarum pluralitatem colligauit. Quam quidem vnitatem Ordo militaris Triadis beatissimæ expressit. 8.

Guillelmus Aquitaniæ Dux prædicatione Ecclesiæ subditur, dum in Ierosolymam pergit loca sancta inuisere à Mauris capitur, infidelium in Christicolas crudelitatem aspiciens ad Patriam rediens viros auri ac argenti vi magna remittit ad captiuorum redemptionem. Opus hoc à Ioanne Maitensi, ac Felice Gallis illustri genere exortis adeò probatur, vt vno spiritu discuterent, quemadmodum vlteriùs progredi posset. In somnis à viro pulcherrimo, siue à Trinitate beatissima Crucẽ piissimis Gallis promittente benignissimè excipiuntur, futuræ stelliferæ posteritatis gloriam Trinitas exponit. Ad Innocentium III. Pontificem Max. immittuntur, qui quidem post reuelationem factam in Missæ sacrificio de Redemptione Ordinis Trinitatis perficienda, virorum iam expectabat aduentum. Accedunt duo Ordinis Antesignani vnico spiritu, Crucem accipiunt, & nouæ militaris Ordinis Equites studium impendunt Redemptioni. Confluunt filij iouumeri, 9.

Ioannes, & Felicis Antesignanorũ militaris Ordinis Trinitatis vnio mira.

Ex Alcocer, & Romanio.

innumeri, quorum anima vna Trinitatis vnitatem essentialem exprimebant. Ad opera etenim egregia, ad victorias illustrissimas perficiendum vnitas militum necessaria est.

10. *Ordinis Trinitatis fily Trinitatis Duci voluntatem imitantur.* Alex.

Ioannes, Felix, cunctique Trinitatis alumni Fundatricis suæ vnitatem æmulantur, vnde hosti tartareo terribilis Militaris Ordo progreditur. Alexander ab Alexand. scribit Lacedæmonios Deos & Deas armis indutas effingere, *ne iuuenes*, visis Diis, *nisi armati deprecarentur.* Ordo Trinitatis, Militatis quidem armis Fundatricis suæ, vnitate scilicet essentiali induitur, vt in pluribus personis vnica sit voluntas, & vis ad victorias perficiendas.

11. *Vnus in omnibus Spiritus adest.* Patian.

D. Patianus epist. ad Sympronian. sic Catholicorum nomen expendit. *De Catholice nomine multa respondi facilè. At si vim nominis postulares, quodcumque illud esse mirificum, seu vnum in omnibus, seu vnum super omnia, siu quod antè non dixi, Filius Regis, id est, Populus Christianus.* Quàm conueniens nomen Ordini *Trinitatis*! Quodcumque mirificum est. *Vnus in omnibus* militibus adest spiritus, vnum studium, vnum ministerium. Vnde Religio hæc Regis filia, siue Trinitatis nata meritò appellatur.

12. *Omnes Trinitatis Religiosi vnus est.* 1. Reg. 1. Origen. 1. Cor 9.

De Samuelis parente sic textus, *Erat vir vnus de Ramatha*, 1. Reg. 1. Vbi Origenes *hom. vnica*, asserit τὸ *vir vnus* cunctis fidelium communitatibus conuenire. *Vnde meritò & ipsi omnes non solùm vnum, sed vnus dicuntur.* Ex Paulo probat, *Omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium*, 1. Cor. 9. Addit, *Vides manifestè, quia omnes ins::i vnus est, qui accipit palmam.* Ioannes, & Felix currunt quidem ad Romanum Præsulem ad crucis palmam accipiendam, sed vnus accipit; quia duo Galli sanctissimi vno spiritu currebant. Post signiferus postmodum innumeri & doctissimi, & sanctissimi milites properarunt ad opus Redemptionis, sed vnus palmam cœlestem arripuit ob spiritus vnitatem.

13. *Potuit diabolus Trinitatis filios Martyres efficere, sed vincere dissociatos non potuit.* Iob 1. Origen.

Cur existimas Ordinem Trinitatis tot incrementis affectum, tot in ministerio Redemptionis laboribus, ac persecutionibus actum aduersùs diabolum semper triumphum egisse? Profectò ex vnitate, quam de Conditrice Trinitate traxit, curauit Iobi filios diabolus debellare, nec poterat vnitate colligatos. Potuit quidem vnitos interficere, sed minimè vincere potuit; quia vnitas semper victrix euadit. Origenes *lib. 1. in Iob* appositè. *Septem filij Iob, & tres filia tanquam vna anima indiuisi conuixerunt in vnanimitate. Quæ tanta fuit, vt inuidus dæmon faciliùs omnes pariter interficeret indiuisos, quam diuidere, atque dissociare benignam eorum vnanimitatem posset. Erat namque cor eorum, & anima vna.* Aduersùs Ordinis Trinitatis milites fortissimos Ioannem, Felicem, reliquósque Redemptores sæpe diabolus dimicauit, sed faciliùs potuit Martyres plures efficere indiuisos, quàm eorum vnanimitatem dissociare. Vnde semper euasere victores.

***

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Baptizantes eos in nomine Patris, & Fily, & Spiritus sancti.

Didicit Ordo Trinitatis Conditricis suæ concordiam inter sese Personarum imitari, vt in Redemptione captiuorum eundem concordiæ, ac amoris nexum obseruaret.

Adnoto, fideles se ipsos in proximis, etiam hostibus recognoscere debere, & illos vti se diligere.

EAdem particula *in nomine*, & non In nominibus, trium Personarum concordiam 14.
& amorem inter sese exprimit, quæ quidem nobis erga proximos æmulanda obiiciunt. Quia si me ipsum in proximo commorantem contemplor, ei affectuosè proculdubio succurram.

Cur existimas Ordinis Militaris Trinitatis 15.
milites ad Mauros, ad Turcas tam feruenti affectu properare, se pelago infido committere, tot vitæ subire discrimina? Profectò, quia videns Fundatricis suæ Trinitatis Personas concordia infinita colligari, cognoscit creatoras omnes debere ad Conditoris imitationem pia viuiri concordia. Vnde sciente, Christianos captiuitati addici, putant se ipsos in illis, ac cum illis catena detineri. Quare dum illorum student ereptioni, propriæ existimant incumbere libertati. D. Ioannes Damascen. *serm. de Defunct.* ait: *Hac felix diuina bonitatis imitatio est, dum quis aliis non minus, quàm sibi gratiam exposcit. Et tunc consummata charitatis terminus, ac beatitudo attingitur, dum in proximus anima sua benefacit.* Consummata prorsus Ordinis Trinitatis est charitas. Non miror, tot subue vitæ discrimina ad captiuorum Redemptiooem, quos à se non alios existimat: sed si diuersas personas, quasi vnica essentia colligatas secum agnoscit.

Ordo Trinitatis in proximis captiuis se ipsos agnoscunt, vt diligant, imò in hostibus insidelibus. Damasc.

Dominus imperauit, *Diliges proximum tuum* 16.
sicut te ipsum. Quis se ipsum non amet? Quis sui ipsius catenis illigati vicem non doleat? Quis non propriæ studeat libertati? Existima te in proximis idem cum illis esse, & occurres laborantibus. D. Leo serm. 10. Quadrag. *Pulchrum valdè est, & diuina beneuolentia comparandum, sui quemquam in altero meminisse, & amare propriam etiam in hoste naturam.* Si etiam in hoste respicienda, & amanda nostra natura est, quid in amicis captiuitate pressis? Mirum esset si sanctissima Trinitatis Religio non interrita ad captiuorum curreret redemptionem, quos Christianos & amicos ardentissima charitate prosequitur, quos non à se alios, sed eandem reputat essentiam.

Religio Trinitatis interrita ad captiuos sicut se ipsa catenis addictam redimendam properat. Leo.

Attamen particulam, *etiam in hoste*, expen- 17.
dam vberiùs. Lego apud Authores, qui Ordinis SS. Trinitatis magnalia scripsere, Religiosos *In ipsis Regibus Bar:*

baris propriam naturam diligebant Redemptores.

Redemptores plurimis fuisse tribulationibus actos, à Regibus, à Principibus infidelibus affectos vulneribus. Hi autem patientissimè Crucem Triadis deportarunt; qui enim Pontifici Innocentio reuelauit Trinitatis viros multis tribulationibus esse tentandos, simul eorum ex croce constantiã prædixit. Hostes persecutores diligunt in eis propriam naturam aspicientes. O Pauli imitatores! Chrysostomus *hom.* 8. *de Paulo*, sic: *Nemo ita dilexit inimicos, nemo insidiatoribus suis ita beneficus fuit, nullus pro afflictoribus suis tanta perpessus est.* Quare? *Nõ illa enim, quæ patiebatur, sed naturæ copulam cogitabat.* Quænam maior dilectionis perfectio, quàm se ipsũ vel in hostibus inueniret? Sic Ordinis Trinitatis viri se ipsos in persecutoribus inueniũt. Chrysost.

18. *Diligunt tyrannos, quia eos contemplantur à Trinitate conditos.* Si contemplantur cunctos homines à beatissima Trinitate condi, quónam modo Magistræ, ac Fundatricis opus odio persequentur? Tyranni Reges Mauri exitiales Redemptoribus, sed opus à Trinitate excitatum. Ergo affectuosè diligendum. Tertullianus lib. de Scap. cap. 2. *Christianus nullius est hostis, nec dum Imperatoris* tyranni; *quem sciens à Deo suo constitui, necesse est, vt illum diligat.* Trinitatis Ordo nullius hostis, quia omnes Trinitatis opus recognoscit. Filij vnius Patris sumus. Tertull.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Ordo Triadis Fundatricis Trinitatis refert paternitatem piissimam erga captiuos, erga peccatores adeò, vt omnibus mundi quodammodo sufficiat afflictis.

Moneo Ecclesiæ Præsules, Euangelij ministros, Patresfamilias, paternum affectum erga delinquentes subditos ostendere.

19. CVnctæ Trinitatis Personæ dulcedine, pietate, ac misericordia, vel nomine diffluũt. Vnde aiebat aptè Aug. lib. de Spir. & anim. *Pater, Filius, & Spiritus sãctus nomina sunt pietatis, nomina dulcedinis, nomina suauitatis, & amoris. Quid enim dulcius Patre, & tãto Patre, tã dulcissimo, ac misericordissimo. Quid suauius Redemptore* IESV *Christo? Saluator noster totus est vnctus, totus est pius, totus est dulcis, atque suauis. Quid amabilius, & quid suauius, & quid sãctius Spiritu sãcto?*

August. *Qui nomina agnus, aut patris, aut Redemptoris, debent dulcissimi, ac piissimi esse.*

20. Profectò Ordo Trinitatis paterno ex affectu totum se compactum ostentat, Pater est, Redemptor Filius est, Spiritus sancti paterna succenditur dilectione. Trinitatis Paternitatẽ, seu Patris Personam Cœlicolæ venerantur, dum procidunt concinẽtes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Isaias ait: *Seraphim stabãt super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabãt faciem*, c. 6. Quasi præ fulgoris magnitudine oculorũ vis cederet splendori. Cur ergo non corruunt, non procidunt, sed stantes obiiciuntur? Certè, quia Patris personam vident, cunctásque Trinitatis personas paternè se erga creaturas gerere contemplantur. Cyrillus Alex. Apolog. ad Theodos. *Diuina, & incorrupta natura tametsi summe glorificata sit, & omnem admirationẽ superet: tamen Patrem, ac correspondentem excellentia huius potentia magnitudinis, mansuetudinẽ habet. Generata siquidẽ natura fortissimam illam, & immensã vim, ac potestatem non sustinuisset, nisi mansuetudine mixtam.*

Dei Paternitas quàm amabilis, quàm dulcis. Isa. 6. Cyrill.

21. Æmulatrix Trinitatis Ordo huiusce Paternitatis sese cunctis amabilem paternum exponit. Omnes vbique Christiani vinculis illigati, licèt Christianum nomen abiurarint, inuocat: Redemptores Trinitatis. Quónam, precor, spe? In Trinitatis Ordine nihil non suaue reperietur, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vim vno in Ordine exerũt pietatis. Prodigus ille post dissipatam Patris substantiã, post fidẽ Deo debitam habitam contemptui, *Ibo*, inquit, *ad Patrẽ meum*, Luc. 15. An post tot infidelitatis documenta audebis ad Ordinem Trinitatis accedere redimendus? Ita planè, quia totus Ordo paternus est Trinitatis ebibẽs proprietates. Chrysol. appositè serm. 2. *Ibo ad Patrem meum. Qua spe? Illa, qua Pater est. Ego perdidi, quod erat filij: ille, quod Patris est, non amisit.* O miserrime fili, qui fidem abnegasti, Numine læso, putásne frui aliquando redemptione? Spero, Trinitatis enim viri tanquam Angeli peruenient in Sodomã ne Loth inmorem ex incendio erepturi. Qua spe niteris, tibi viros illos futuros exorabiles? Illa, qua Ordo Trinitatis est. Ego perdidi quod erat filij, ille Ordo quod Patris, Filij Redemptoris, & Spiritus sancti dulcissimi est, non amisit. *Surgẽs* ergo ille, *venit ad Patrem suum*, ibid. Ad quæ Chrysol. serm. 3. *Surrexit iste mentis, & corporis de ruina. Surrexit de profundo inferni, cœli alta contingent. Apud Patrem filius surgit plus de venia, quam corruit de reatu.*

Ordo Trinitatis se amabilissimum cunctis exhibet gerens Trinitatis Fundatricis dulcedinem. Luc. 15. Chrysol. *Trinitatis Ordo semper paternus.* Luc. 15. Chrysol.

22. O quàm feliciter Felix sanctissime, tuæ religiosissimæ militiæ nomẽ imponis, quo perpetua eius felicitas innuatur, dum Paternitate erga miseros captiuos constituitur. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinẽ nostrã*, Gen. 1. Quid in Ordine Militanti hoc, quo sanctissimæ assimiletur Trinitati? Nyssen. lib. de opif. hom. c. 4. *Nihil esse putandum aliud, quàm Regium id decus in ipsa creatione tributum.* Homo creatur, vt Trinitas supra omnia creata, felicissimè imperat creaturis? Ordo Trinitatis omnia ad se beneficiis attrahit: cunctos homines benignissimis operibus sibi deuincit.

Ordo hic beneficiis ad se cunctos attrahit Christicolas. Gen. 1. Nyssen.

23. *Domine* ergo, (cuncti captiuitati addicti clament,) *ostẽde nobis Patrẽ, & sufficit nobis*, Ioan. 14. Videamus Ordinis Trinitatis viros verè Patres Paternitatis Conditricis æmulatores. Non dubium quin Religio hæc doctissimis Magistris ornata exponatur, Concionatoribus Regiis coronata præfulgeat. Scriptoribus illustrissimis decoratur. Quorum quidem vel Soli Balthasar Paez, & Hortensius Palauesinus possem scriptuariam rempublicam illustrare. At cuncta præclarissima documẽta tuas laudes proferẽtia sileo: si tua in captiuos, (vnde nomẽ sortita es) Paternitas benignissima exponatur. An Paternitas Redemptrix hæc plusquam essentialis sapientia? Audi, precor, D. Cyrillũ lib. 1. Thes. c. 6. *Si Patris nomen nõ esset dignius in Deo, quàm ipsũ nomen Deus, cur cùm Discipulos Saluator ad prædicandũ mitteret, non iussit, vt in nomine Dei baptizarent: sed quasi maiorem diuina natura ostendẽs dignitatẽ. In nomine Patris*, inquit, *& Filij, & Spiritus sancti. Philippus verò, cùm diuinam curiosè scrutari naturã vellet, Ostende nobis Patrẽ, dicebat: non, Ostende nobis Deum.* Dignior in Deo Paternitas & Filij Redemptio, quàm ipsum nomen *Deus*? Ergo in Ordine Trinitatis dignior Paternitas Redemptionis, quàm ipsum nomen doctrina, sapientia, seu Cathedra.

Sufficit cunctis afflictis Ordo Trinitatis. Ioan. 14. *Magnus Ordinis fulgore ex literis, sed maior ex Redemptione.* Cyrill.

LIBER

LIBER NONVS.

CARMELVS.

PARS PRIOR

ELIAS.

PARAPHRASIS, ET COMMENTARII literales ad caput decimumſeptimum Matthæi, perquirendi Tom.1. lib.6.

Panegyrici Morales circa litteram in Eliam Prophetam.

PROLVSIO.

Ligni vitalis, ſeù Fundatorum, FRVCTVS NONVS.

ELIÆ Carmeli pulcherrimi ornamenti illuſtriſſimi præclara geſta igneo curru honorificentiſſimè Numine præparante, aduehuntur. Vt enim triumphales currus Roma ſuis victoribus Proceribus exponebat, fortiſſimo Iſraëlis Imperatori Eliæ Regnum cœleſte aptauit ad facinorum egregiorem celebritatem. Fatur D. Chryſoſtomus hom.3. de Elia. *Apud quoſdam veteres Reges moris erat, vt ſi quis fortiter pro Rege feciſſet in bello: & corpus, & animam periculis obiicere non timuiſſet, curru, atque aliis Regiæ dignitatis inſignibus donaretur. Igitur Reges terreni, atque mortales ita ſibi deuotiſſimos remunerare conſueuerunt. Quanto magis omnipotens Deus, quia Rex regum, & Dominus dominantium eſt, Eliam ſuum tota ſe corporis & animæ deuotione zelantem, poſt multorum laborum ſudores, poſt dirarum perſecutionum grauiſſimas fatigationes, poſt tantorum bellorum magnas, illuſtréſque victorias, opima de mundo & diabolo ſpolia referentem: igneo curru, atque equis flammantibus impoſitum triumphali gloria præfulgentem ad ſua Regna voluit peruenire.* Ignei currus præparatio præmium illuſtrium geſtorum extitit? Igitur operæpretium erit Prophetæ nonnulla geſta exponere, quæ vel hîc tanta fuere celebritate peruulgata.

SECTIO PRIMA.

Eliæ raptus.

TEXTVS.

VERS. 1. Assumit Iesvs Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. 2. Et resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

IN ELIAM PROPHETAM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX RAPTV.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Assumit Iesvs *Petrum, & ducit in montem excelsum.*

Ad montis verticem, ad transfigurationis gloriam Petrus eleuatur, quia errantium correptor erat electus. Elias ad cœlorum cacumina raptus, quia egregius veritatis præco errantem corripuit Israëlem.

Ostendo perfectos Euangelij ministros, præcelsos Præsules decere seueritatem, quæ quidem vera est mansuetudo.

1. Chrysost. Asserit D. Chrysostomus specialiter tres hosce Discipulos ad montis verticem, ad Transfigurationis gloriam fuisse ductos, quia egregiis virtutibus cunctis eminere videbantur. *Ideò*, inquit, *hos, quia aliis potiores.* Profectò Petrus Rector Ecclesiæ futurus iam pro fide zelator exsurrexerat correpturus errantes. Vnde Strabus, sit quisque hodie Petrus, id est, firmus in fide, ac fidei propugnator aduersùs aberrantes. Meritò ad verticem montis, ac gloriam Transfigurationis assumitur.

2. *Elias raptus, quia errantium rector* Chrysost. Quid mirum, Eliam ad cœlestis Regni, igneo curru, eleuari gloriam, si potior cunctis, fidei zelator, errantem populum ad rectitudinem perduxit? Chrysostomus hom. 3. de Elia. *Oportebat, errantis populi Rectorem, vt ad Regna cœlestia curru, atque equis transuolaret euectus.*

3. *Petri, ac Eliæ zelum cum mira mansuetudine copulatur. Id Moses mansuetissimus, & ira ardēs affirmat.* Porrò zelus erga Dei cultum fecit Petrum aduersùs Ananiam, ac Sapphiram exitialem proloqui, Eliamque compulit aduersum Achab Regem, aliosque Numinis contemptores inuentiuum, vindicatiuúmque exsurgere. Attamen vnus & alter mira mansuetudine circa proprias iniurias molliebatur. An potest vna morari in sede zeli asperitas, & mansuetudinis pietas? Moysis ostendam exemplo. Huius zelus horribilem edidit stragem. Exod. 32. Peccauit etenim Israël vitulum excitans insipienter, quem impiè adoraret, vidit abominationem legislator è monte descendens, & incredibili efferuescens ira, armari gladios imperat, ac in idololatras stringi, quorum in die illa quasi viginti tria millia hominum ceciderunt, *Exod.* 32. Post tantam bilem expositam, textus affirmat eum *virum mitissimum super* Num. 12. *omnes homines, qui morabantur in terra, Num.* 12. Quónam modo mitissimus, qui tam horribilem excitauit stragem? Certè, quia circa proprias iniurias mansuetudine, circa Dei contemptum iracundia pissima vsus prædicatur. Abulensis *q.* 12. *ad cap.* 12. *Numer.* ait, *Proprias* Abulens. *iniurias patienter tolerabat, sed non iniurias Dei: ideo in fabricatione, & adoratione vituli viginti tria millia hominum interfecit. Nam mansuetus,* (addit,) *medius est inter iracundum, qui irascitur, quando non oportet: & insensibilem, qui in nullo irascitur. Moyses autem irascebatur aliquando, & fortissimè circa iniurias Dei; sed circa suas nequaquam, ideo tenebat medium.*

4. *Dauid orat Deum, ne misereatur peccatoribus, & petit, ne perimantur: hoc ex mansuetudine agnata, illud ex zelo cultus Dei.* Confirmo ex Dauide proclamante ad Dominum, *Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.* At post paruum interstitium, nempe *vers.* 12. ait, *Ne occidas eos*, Psalm. 58. Vbi requirit Augustinus, *Quid est, Non misereris omnium, qui operantur iniquitatem, &, Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur legis tuæ? Quomodo non miseretur omnium, qui operantur iniquitatem? & quomodo non occidit eos, ne obliuiscantur legis suæ?* An bilis tanta omnes continens peccatores potest cum tanta mansuetudine cunctos liberans ab exitio copulari? Potest Psalm. 58. August. equidem; zelus enim circa Dei iniurias eum faciebat gladium stringere, amor autem inimicorum sibi noxiorum crimina condonabat. *Hic*, (addit Doctor,) *de inimicis suis dixit,*

non

non quidem de contemptoribus Dei: *rogat pro inimicis suis.*

5. Et Mosis & Dauidis imitator Stephanus contra Iudæos Christi contemptores minax exauditur, *Dura ceruice, & incircumcisi corde, vos semper Spiritui sancto restitistis. Quem Prophetarum non occiderunt patres vestri?* Attamen pro lapidatoribus flexis genibus exorauit diffluens mansuetudine, *Ne statuas illis hoc peccatum*, Act.7. Tam benignè pietatis excipis gremio, quos paulo antè irâ exardescens repellebas? O Numinis zelator ô propriæ oblitterator iniuriæ? Augustinum exaudi serm. 237. de Temp. *Loquebatur Iudæis, saeuiebat, & diligebat. Vtrumque ostendere debeo. Audi sæuientem, Dura ceruice, &c. Audi & diligentem, Domine ne statuas illis hoc peccatum. Sæuiebat aduersus tacentes, diligis sæuientes?* Quare? Non potuit sufferre zelo plenus Deitatis iniuriam: cùm autem eius causa ageretur, lapidibus vulneratus, mansuetissimus planè IESV Discipulus nihil protulit inimicum.

Stephanus erat pro iniuria propria illatoribus, qui zelo honoris Dei in Iudæos exsurgit.
Act.7.
August.

6. Potuere ergo Petrus & Elias pleni zelo cum Dauide omnes peccatores terræ interficere, queis mansuetissimorum propria in causa benignitas parceret: putásne ortum habuit ex propriæ iniuriæ vindicta, cœlum verbo clausisse, pluuiam iureiurando denegasse? Ideo erga delinquentes seueritate vtitur, ne Deitati vberior irrogetur iniuria. Chrysostomus hom.1. *Dicebat itaque Elias: Bonus erga illos Deus est, paucisque eorum flectitur lacrymis. Verùm bonitas illa populo malè cedit; longanimitate enim abutentes perditè viuunt, & simulacra colunt; atque Deus ipse contemnitur.* Nullam equidem de propriis iniuriis gessit memoriam.

Probatur, Eliam zelo Deitatis ira succensum.
Chrysost.

7. Profectò id probat, Eliam Deitatis reuerentiæ zelo compunctum siccitatem Israëli imprecasse, quod non gladij aciem minitaretur, sed pluuiæ subtractionem. Asserit Ioannes Ierosol. *lib. de instit. Monach.* Decem Tribus Hebræos Baal coluisse, cui super pluuias, & rorem potestatem tribuebant. *Populus*, ait, *Israel per Achab Regem descendit seductus, adorabat tunc Baal tanquam Deum largitorem pluuiarum, & fertilitatum, cæterorùmque temporalium bonorum.* Ideo curat pluuiæ immissionem prohibere, vt constet Deum Israël totius esse fertilitatis authorem, non Baal.

Ideo prohibet pluuiã, vt ostendat Deum Israël Dominũ esse fœcunditatis, nõ Baal.
Ioan. Ierosl.

8. An ô Domine, mansuetissimus Eliæ geris personam, dum ille rigidus vindicantis Dei agit vicarium. *Viuit*, (clamat,) *Dominus, in cuius conspectu sto, si erit pluuia, nisi iuxta oris mei verba.* Vbi Chrysostomus hom. 1. *Decernit tandem, vt ad conceptam contra eos pœnam Deum iuramento adstringat, quo ligatus sententiam in eos non facilè soluat. Igitur Propheticam sententiam reueritus est Deus, & honorem iuramento illi dedit.* Si Deus iurat, impleat iusiurandum, quia *iurauit Dominus, & non pœnitebit eum.* At iurante Elia, quare Deus ad iuramenti impletionem accingitur? Crediderim Prophetam Dei gerere personam. Iratur vt Numen, dum Deus vti piissimus mansuescit Elias.

Deus ne Eliam mãsuetũ agit, dum Elias Deum gerit iratum?
Chrysost.

9. Cùm igitur video Prophetam in milites Ochoziæ desæuire, qui dixerant, *Homo Dei, Rex præcepit, vt descendas*, colligo Dei personam gerere, qui subiectis parcit, superbis resistit, iuxta illud:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Elias Deum referens, parcit subiectis, superbos debellat.
4. Reg. 1.

Tertius enim minister horribilem sociorum aspiciens stragem, præseferens humilitatem, *curuauit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait. Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas seruorum tuorum, qui mecum sunt.* Porrò qui immisso è cœlesti vertice igne, superbos debellarat, humilibus socius addicitur, 4. *Reg.* 1. Augustinus lib. 2. de Mirab. cap. 20. *Qui citò surgens, & gressum faciens, superbis interremptis cum humiliato, & supplici ad Regem perrexit.* Dei vtique gerit personam debellantis ex iustitiæ zelo contemptores: & ex mansuetudine agnata subiectis parcentis.

August.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Assumit IESVS *Iacobum, & ducit in montem excelsum.*

Elias alter Iacobus vitiorum vtique supplantator, montis Thabor, seu cœli adducitur in verticem, quia sacræ militiæ regularis inuentor.

Assero, inuentores rerum spiritualium apud Deum sese augustos ostentare.

PRofectò Iacobus ad Transfigurationis mysterium speciatim adducitur; quia, Strabo authore, *supplantator vitiorum* ostenditur, sacerrimæ non militaris solùm, sed Regularis exercitûs Ductor. Existimo Eliam in cœlum igneo curru deuectum, quia vitiorum supplantator Regulari institutioni fundamina statuit. Chrysostomus *hom. 3. de Elia*, fatur, *Oportebat, Gubernatorem sacrorum, Israelis aurigam, qui ad iugum vagos animos reuocauit, & ad iter disciplinæ recto tenore currendum concordi quadam copulatione composuit, ad Regna cœlorum curru transuolare euectum.* 10.

Strab.
Chrysost.

Quàm meritò Regularis inuentori institutionis triumphus præparatur augustus! Rerum inuentores corporis vsibus deseruientium hominum celebris memoria æternum comitatur. Celebre Caini nomen vrbium molitoris, Noë vsum meri inuenientis, Cereris frumentariæ rei inuentricis, Mineruæ olei. Colitur Iupiter boum terram qui primus versauit aratro; Argæus, qui fimo ipsam fœcundare edocuit; Athenienses, qui lanificij extitêre magistri; Castor & Pollux, qui arcos tendere, retiáque in flumina immittere incepêre; Bellerophon, qui edomandi equos tradidit documenta; Petronius autem, qui frœna immitti apposuit animanti. Effertur laudibus ciuium Thessaliæ memoria, quia docuerunt equites repugnare equitibus; Iineis, quia metalla viscerum terræ recondita aperit, eduxit; Cadmi, quia aurum inuenit; Mercurij, quia argentum exposuit; Cypri, quia æs; Ciconæ, quia plumbum. Celebratur Midaclitus ædificiorum magister; Dædalus fabrilis artis; ferrariæ officinæ Vulcanus; Mars bellis 11.

Elia adscribitur Monastica vita Magisterium. Quàm commendabilis; quam celebris eius debet esse memoria?

Eriebtonius

Erichtonius curruum structor, nauium Neptunus, mercium Carthaginenses, Iætus pecuniarum statuatum Ægyptij. Si corporis commodorum inuentores tanta offeruntur celebritate, strictiori iure currus Eliæ debetur instituti Monastici facilè Magistro. Hieronymus Epist 4. ad Paolin. *Episcopi, & Presbyteri habent ad exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere nitantur & meritum. Nos autem (nempè Monachi) habemus propositi nostri Principes Paulum, Antonium, Iulianum, Hilarionem, Macharium: & vt ad scripturarum authoritatem redeam, noster Princeps est Elias.* Nazaræi & Rechabitæ ritus nonnullos Regulares obseruarunt, nempe abstineotiam à carnibus, &c. Sed tamen coniugio suere illigari. Elias autem virginitatem coluit. Isidorus lib 2. de orig. offic. cap. 43. *Quantum ad vetus Testamentum attinet, Helias, Ieremias, & Daniel castitati & continentia benè primi studuisse noscuntur.* Contestatus Hieronymus *lib. 1. cont. Iouin.* & Cassianus *lib. 1. de Inst. Monach. cap. 1.* satus, *Prior est Elias, qui in veteri Testamento virginitatis iam flores & castimonia continentiam præsignabat exemplo.* Præsignabat quidem puritatem Euangelicam *exemplo* vitæ castissimæ, non autem voto, quod Deiparentis Magisterio seruabatur. Virgo enim beatissima & viris & fœminis virginitatis ac continentiæ voto decoratæ inuentrix exponitur, de quo alibi.

Hieron.

Elias virginitatem coluit, sed sine voto, quod Deipara seruabatur.

Isidor.
Hieron.
Cassian.

12\. Quàm hinc commendabilis Propheta? Monachorum Magister instituitur? Carmeli ad verticem exercitus Monachorum adducit? Præclarissimum se se proculdubio ostentat. Quis enim primos aliquo in facinore apud Deum fuit, qui augusta aliqua excellentia non insigniatur? Recensens Matthæus Iesu progenitores, vnde *Regni* illius, cuius *non erit finis*, Luc. 1. duxit exordium, ait. *Iesse autem genuit Dauid Regem, Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ*, Matth. 1. Miror Salomonem haud appellari Regem, *Dauid Rex genuit Salomonem.* Cur Salomon Rex non vocitatur, qui Regnum longè præstantius Dauide & pacificum, & magnificum sortitus est? Porrò Dauid non solùm Christi Parens, sed & Rex ab Euangelista solus vocitatur, quia fuit primus Rex qui pietatem successores edocuit. Primus enim in facinore spiritus augustiùs meritò commendatur. Mecum sentit Augustinus lib. 5. de Mirab. cap. 3. *Dauid autem Rex genuit Salomonem, cui non additur, Regem, cum Salomon Patris Regno teneret maius Imperium. Sed ex hoc intelligitur, Patris sui Dauid* (Regis primi) *Regnum Salomon hæreditario iure possidere, & ad Dauidem honorem Regni plus pertinere.* Primus enim extitit pietatis Regiæ Magister.

Dauid Magister piorũ Regum Israel, Pater Christi, ac Rex meruit appellari.

Matth 1.
Luc. 1.

August.

13\. Alibi Matthæus ore ex Dominico scribit, *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram a sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ quem occidistis inter templum, & altare*, cap. 23. Cur non dixit, Vsque ad sanguinem *Zachariæ iusti*, quemadmodum dixerat, *Iusti Abel*? Si Salomon non meruit Rex appellari, quia contra fidem impietate laborauit, Zacharias pro fidei confessione occubuit, ob iustitiam suis vulneratus. Equidem Zachariæ reliquorumque Procerum sanctitas ex Abelis iustitia accepit documentum. Vnde primus iustitiæ cultor debuit augustioribus titulis decorari. Nonne Abel primus iustus, primus Martyr exponitur? Huiusce ergo primatus excellentia præfulgeat. Pulchrè Augustinus *citat.* Abel iustus vocatur, quia in iustitia hominum primatum tenuit, quod primus in terra iustus fieri cœpit.

Abel vocatur iustus, quia primus Iustus, & Martyr.
Matt 23.

August.

14\. O Dux Monachorum Elia, te speciali iure antonomasticè Monachum appellarim Regularis militiæ Principem! O Carmeli sacerrime vertex, tot Angelorum parens inter augustissima monsanæ perfectionis cacumina caput extollis, dum exhibes Monachis Magisterium, Christum moribus dum ostentas. Iosepho Archangelus, *Accipe Puerum, & Matrem eius, & fuge in Aegyptum*, Mat. 2. Ægyptia cùm desertum primò Iesum accepit despectum, nudum, inedia pressum. O quàm celebri triumpho verticem extulit olim tellus impia, & inuisa Numini? Quot Monachorum exercituum altrix? Quot Angelorum Chorus? Chrysostomus hom. 8. in Mat. *Aegyptus suscipit, ac tuetur insidias fugientem Tyranni Iesum. Namque tali ipso Domini gustum quendam sanctificationis adipiscitur: vt cùm illum audierit ab Apostolis prædicari, huius quasi priuilegij honore decoretur, quod Dominum prima susceperit. Denique si quis nunc ad Aegypti veniat solitudines, paradiso prorsus omnem illam eremum videbit digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus, & populos Martyrum, & choros Virginum, & omnem diaboli tyrannidem solutam & Regnum Christi coruscans.* Eisdem titulis arbitror decorandum Carmelum Christum excipientem in persona Eliæ. Meritò Angelorum examinibus circondatur, qui Regis Angelorum typum gerentem virum Deificum excepit hospitio. *Huius quasi priuilegij honore decoretur, quòd hominum prima susceperit.*

Carmelus admodum commendabilis, quod Iesum Dominum in persona eliæ suscepit nudum, regularem. Mat. 2.

Chrysost.

15\. Esto Christus postmodum à præclarissimis fuerit Ordinibus exceptus, & augustissimis encomiis ex Regularibus institutionibus expositus. An non Carmelus in omnibus sacris Militiis prædicatur, quia primus Monachorum instructor? (Liceat, ô proceres beatissimi, hodie Eliæ præconia decantare.) Preme illam Chrysostomi particulam: *vt cùm Iesum audierit Aegyptus ab Apostolis prædicari, huius quasi priuilegij honore decoretur, quòd Dominum prima susceperit.* Si primus Carmelus Domini susceptor in Regulari Elia huius priuilegij decoratur honore quotiens audit Christum præclarissimis in Ordinibus prædicari nudum, quòd Dominum primus susceperit, primæque Regularis obseruantiæ, & victu, & indumento, & solitudine, & modestia, & puritate, & silentio, (non autem essentialium votorum expressione) documenta præscripserit.

Gloria Carmeli cunctis in Ordinibus prædicatur.

Chrysost.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba.

Assumpsit Iesus Ioannem, & duxit in montem excelsum.

Ioannes

Ioannes ad montem adſumitur cultor virginitatis, Elias curru igneo rapitur virginitatis præco.

Aſſero, Virgines (ſpeciatim primos) eſſe affines, proximóſque Deitati.

16. *Virginitas Deitatis æmulatrix. Doctores virtutum laudantur.* Chryſoſt.

SVnt, qui aſſerant, Ioannem montis cacumina, ducente Domino, tenuiſſe, quia illuſtriſſimus virgineæ cultor puritatis. Quid mirum, Eliam curru abripi igneo ad cœli verticem, ſiue ad paradiſiacam regionem, ſi puritatis aſſertor perpetuus fuit oſor impudicitiæ? Ait D. Chryſoſt. *Oportebat, moderatorem diſcrepantium voluptatum Iſraelis, qui laſciuos, & vagos animos reuocauit, frænis, lorísque adſtrinxit, ad Regna cæleſtia curru vectum tranſuehere.*

17. *Elias primus Virgo fœcunditatem Dei æmulatur.* Hieron.

Id profectò datum à Deo puritatis aſſertoribus, communes virtutes eorum ſpecialiſſimis fulgoribus decorari, præcipuè ſi huiuſce caſtimoniæ extitere Magiſtri. Hieron. lib. 1. cont. Iou. *Eliam ergo quam ſtultè poſuerit Iouinianus in catalogo maritorum, me tacente, manifeſtum eſt. Si enim Ioannes Baptiſta venit in ſpiritu, & virtute Eliæ, & Ioannes virgo eſt, vtique non ſolum in ſpiritu eius venit, ſed etiam in corporis caſtitate.* Non ſolùm caſtitate, ſeu virginitate fuit decoratus, ſed primus, vt *obſer. 2.* vidimus, puritatis aſſertor. D. Iſidor. lib. 2. de orig. offic cap. 43. *Nunc autẽ quaſi ſit ſacra virginitatis integritas, vel à quo tam ſancti propoſiti ſtudium ſit exortum, intimabo. Elias primus caſtitati ſtuduiſſe noſcitur.* Primus ſtuduit Elias caſtitati? Ergo illa eadem puritatis virtus in Elia ſpecialiſſimi fulgoris gloriam arguit Deitatis æmulatricem. (Iſidor.)

18. *Prima Virginis Triadis, ac Mariæ Virginis prima primus Virgo Elias fœcunditati imitatur.* Nazianz. Auguſt.

Mentem expono. Deipara Virgo eſt prima virginitatis voto decentaræ vexillum efferens. Ergo eadem ipſa virginitas ex eo quòd Maria prima Virgo; Dei virginitatem, ac fœcunditatem æmulatur. Ait Nazianz. carm. de Virg.

Prima, Trias, Virgo eſt, ſiquidem Patre natus anarcho
Filius eſt; nec enim Pater ortum traxit ab vllo,
Vtpote principium rerum, & vitalis origo,
More nec humano generans ſanguine Natum.

Prima itaque terrena Virgo Deipara primam cœleſtem Triadem Virginem fœcundiſſimam imitata eſt. D. Auguſt. recolens, Mariã primam Virginem extitiſſe, cogitur profari, hom. 15. de Temp. *Angelus ſermonem iecit, Virgo concepit: commixtio hæc ſine ſordibus facta eſt, in qua & maritus fuit ſermo, & vxor auricula.* Ac ſi diceret: Quemadmodum prima Virgo Trias fœcunda eſt, Maria fœcundatur Virgo prima. In prima Virgine Triade ſpiritualis eſt vtraque proceſſio: nihil ibi corporeum, nihil humanũ, & fragile: intellectus dominatur, voluntas agit, ſubtiliſſima eſt omnis operatio, & intentionalis. Sic enim decebat primam Virginem fœcundari, ſic Filium genuiſſe, ſic Spiritum ſanctum gratiarum produxiſſe datorem: eſt ibi qui ſermocinetur, eſt qui audiat: nam de tertia inter eas
Ioan. 16. Perſonas dicitur, *Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunque audiet, loquetur,* Ioann. 16. id eſt, quæ à Patre, Filióque accipiet. Igitur prima Virgo Maria per ſermonem quoque, per auriculam genuit: *Commixtio hæc ſine ſordibus facta eſt, in qua & maritus fuit ſermo, & vxor auricula.* O gloria Theſbitis! Virgo primus Triadi, ac Mariæ æmulator verbo quidem præclariſſimus Proceres Carmeli germina protulit.

Ant. de Eſcob. & Mend. Tom. V.

Et quando virginitas non eſt æmulatrix Deitatis? Audiuit aliquando à Domino Elias, *Quid hîc agis Elia?* *Hîc* vitam agis? *hîc* commoraris Virgo? Loco circumſcriberis, qui de virginitati priuilegio debes cũ Numine quodammodo vbique commorari? Fatur Xiſtus lib. de caſtit. *Si in virginitatis integritate permanſeris, eris apud Deum vt Angelus, & apud homines vt Deus.* Profectò & apud Deum vt Deus eris, ſi te viderit ſuæ puritatis geminæ æmulatorem. 19. *Elias virgo ad immenſitati imitatur.* Xiſtus.

Sapiens affirmat, *Incorruptio facit eſſe proximum Deo,* cap 6. Proximum Deo, id eſt, ſimillimum Deitati, expoſuerim cum Bonauent. *Magnum re vera quiddam, ac præclarum virginitas eſt, quæ hominem incorruptibilis Deo ſimillimum facit. Quid ergo hîc agis Elia?* De Numinis more peruola, vt cuncta Deifico Virgine repleantur. 20. *Puritas Eliam facit Deitati proximum.* Sap 6. Bonau.

An non Deus ambulat *ſuper pennas ventorum? Quid hîc agis Elia?* Cur ſaltem ſuper æthera non aſcendis? Volat ne virginitas? Reſpondeat Auguſt. *ſer. 37. ad fratres,* qui apud Eremum, vt tu aliquando, morabantur. *Hæc,* inquit, *eſt illa virtus, quæ nos Deo commendat, quæ nos ſuper æthera volando conducit.* Quonam, precor? Conducit vtique quodammodo ad pennas ventorum, ſeu ad Dei immenſitatem. 21. *Virgo, vt Deus, ſuper pennas ventorum ambulat.* Auguſt.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & duxit eos in montem excelſum.

Hos Chriſtus ad montem ſpeciatim adduxit, quia aliis zelo potiores. Meritò Elias ad ſuperos eleuatur igneo curru, tam igneo zelo accenſus in peccatores, vt proprio incommodo Numinis conſuluit honori, ac illorum ſupplicio.

Probatur verus Concionatorum, aut Præſulum zelus, dum vel proprio incommodo initant correctioni peccatorum.

22. Chryſoſt.

ASſerit Chryſoſt. hoſce ſpeciatim diſcipulos Transfigurationis aſſumptos in teſtes, *quia aliꝗ potiores* zelo diuini cultus, vel incommodo proprio. Petrus in contemptores Saluatoris inſurgit tam igneo zelo ſuccenſus, vt non timuerit tot armatorum militum, qui ad Ieſu comprehenſionem venerant, vulneribus comminui, dum ipſe vulnerat peccatorem. Iacobus & Ioannes tonitrui filij nubes cogerent, fulmina, ac grandinem excitarent, licèt communi incommodo (Ægyptiaca excitata plaga) curata germina deperirent. Hi iuſtè ad montis verticem, ſeu ad Transfigurationis gloriam eleuantur.

23\. Igneo curru rapitur meritò Propheta, qui propriis incommodis minimè retardatur, quo minus peccatores Deitatis osores cõmini verbere percutiat. Probat Deus, num Elias vero diuini honoris zelo allicitur, vt peccatores verberet siccitate, efficiens, vt ipse eidem subiaceat incommodo. Pulchrè Chrysostomus hom. 1. *Prophetam vnà cum populo Deus punit, vt dum etiam ipse infamis supplicio comprehenditur, aliquid misericordia in relaxando sententia sua iuramento aedificat. Et punit quidem Prophetam cum populo.* An sitiens Propheta iuramentum relaxat? Minimè verò, quia folius honoris diuini zelo succenditur, quem non possent pelagi aquæ extinguere.

Eliam Deus communi clade punit, vt probet, an verus Propheta zelus ia delinquètes. Chrysost.

24\. Num graue illud sitis incommodum? Tam acerbum supplicium, vt exitio extremo affectutus Ægyptios sitis plagam immitteret, fluminibus, fontibúsque in cruorem mutatis. At tunc Hebræi qui aderant deprecatores, nullatenus communi supplicio subiecit, ducissimum eis, ipsis fontibus ac fluminibus potum propinantibus. *Ostendens*, (ait Sapiens) *per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares*, cap. 11. Cur ergo cum Elia idem non fuerit præstitum? Sitiant peccatores, Magister veritatis sin minimè cruciernr. Profectò non omnes fideles Israëlitæ Elias sunt, huius tam verus zelus, vt exitialis sitis cruciatus haud eum possit ab inflicta in Dei hostes sententia separare.

Leue zelatori Eliæ grauissimum sitis incommodum. Sap. 11.

25\. Ait Periander, *nihil verecundius, quàm ab illo munera postulare, cui munera similia denegasti.* Vnde exaggeratur diuitis epulonis siccitas, qua cogitur ab inope Lazaro cui negauerat micam panis, aquæ stillam postulare, Luc. 16. Tanta Elias siti cruciabatur, vt ad viduam Sarephtanam, vel rubore excitato, cogeretur petere potum quem totum regioni Propheta detraxerat. *Da mihi paululum aquæ in vase, vt viuam*, 3. Reg. 17. Ephrem ser. de Elia, *Vidit viduam, & illam eis appellauit verbis: Cape mihi modicum aquæ, ò mulier, vt bibam. Hanc enim ipse ligauerat, ne rorem suum diffunderet super terram.* Non te pudet ô Propheta, aquam ab illa petere, quàm aquæ penuria pergrauasti? Audi fœminam. *Et vidua ad Eliam: O zelotes, inquit, quandoquidem iuramento lingua tua clausisti cælos, ne dent mihi pluuiam, quo pacto aquam a me requiris, quam lingua tua cohibuisti: ac etiam nunc detines exsiccant terram, & cuncta, quæ in ea sunt, sepelient. Vnde igitur aquam ego tibi dabo?* Sed ô verè *Zelotem*, qui à proprio incommodo non retrahitur, vt remittat sententiam peccatoribus contemnentibus Deitatem, cuius solo honore afficitur vt cœlos occludat.

Cogitur ob zelū postulare aquam à fœmina, cui ipse denegauerat. Perian. Luc. 16. 3. Reg. 17. Ephrem.

26\. Quid si abneget vidua? Quid si siti ac fame deperire cogaris? Laxabis iuramentum, cœli claues piissimo Numini reddes? Donec impij resipiscant, & satis fiat læsæ Deitati, nec morte ipsa instante, decidam à sententia. Bellè Chrysost. citat. *Verùm ille coruorum ministerio destitutus, nihilo mitior, inediam etiam ipse sustinuit, & inquit: Non ingratum est, quod fame crucior, tantum vt impios puniri videam. Pereat etiam corpus meum cum iis, qui fame affliguntur.*

Vt zelus Eliæ, non ei timet mortis discrimini subiacere. Chrysost.

27\. Tunc equidem aurum zeli probatum, cùm zelator, vt corripiat Dei contemptores, profluentibus inde incommodis vulnerari non veretur. Dei honoris zelator Aod *reuersus de Galgalis, vbi erant idola*, Eglon interemit, *Iudic. 3.* Quare Carthus. existimat zelo actum. Cùm enim in loco illo sacro, vbi antea fuerat Arca Testamenti, vbi Angelus Domini apparuerat, repositas vidisset inanium Deorum imagines, diuino quodam ardore, ac zelo Religionis accensus concepit animū reuertendi, Regémque, qui sacra profanauerat, internecandi. Omnes enim (loquor cum Ambros.) *qui zelum Dei habent, sibi inimicos suos putant, qui sunt hostes Dei.* Et cur Dux fortissimus, relictis sociis, solus tam difficile adoritur facinus, tam ingenti periculo obnoxius? Credo, quia qui vero Dei zelo agitur, ex eo probat zeli præstantiā, quòd cum proprio incommodo rem executioni præstat. Perbellè Brixian. *Positis sociis in tuto loco, reuersus est ipse solus vt periculo obnoxius esset.* Indeque ostenderetur zelum esse veracem, quod implicari propriæ incommodis incolumitatis non timeret.

Probatur zelus ex verus sit, si pericula nō vereatur subire. Iudic. 3. Carthus. Ambros. Brixian.

Zelus Domini propter Baal exarsit in Eliam, cùm Sacerdos ad vnum interfecit. *Apprehendite Prophetas Baal,* (inquit) *& ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe, quia sonus multæ pluuiæ est.* 3. Reg. 18. At cap. 19. pergit textus, *Nunciauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset vniuersos Prophetas gladio. Misitque Iezabel nunciū ad Eliam, dicens: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam vnius ex illis.* Cur ô zelator prudentissimè, non curasti absente Achabo perfici facinus occisionis? Rup. lib. 5. de vict. verb. c. 12. *Quia cultus Baal vsque in Ierusalem, vsque in domum Dauid profluxerat, vnde promissio, id est, Verbi diuini Incarnatio sperabatur.* Zelus ille veraciter in Deum referebatur, cuius indicamentum erat, non solùm nullo metu periculi retrahi, verùm ipsa pericula pia affectare constantia. 28.

Vt zelet Elias, ipsa pericula vocat ad certamen. 3. Reg. 18. 3. Reg. 19. Rupert.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & duxit eos in montem excelsum, & transfiguratus est ante eos.

Petrum, Iacobum, ac Ioannem Dominus testes suæ eligit gloriæ, quia validissimi non corripiendi erant timore coram Principibus. Ideo Elias ad Antichristi tempora, Dominicæ gloriæ curru raptus, asseruatur in testem.

Edocentur Euangelij ministri liberè proferre veritatem in Principum conspectu.

IDEO tres præfati Ecclesiæ Proceres Dominicæ gloriæ adducuntur strenuos in testes, quia Petrus fidei ardore accensus, Iacobus robore militari, Ioannes aquilino regali ausu præditus nullatenus vereretur, vel in conspectu Regū Christi gloriā manifestare. An nō ideò Elias igneo curru in paradisū rapitur, 29.

vt

vt intrepidè coram Antichristo Christi magnalia prædicet?

30. Euangelici ministri vox illa est: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar*, Psalm.118. Mysticè hoc Abrahami figuratur in bello. Quatuor Reges deuicit, siue Dei gloriam prædicauit, nullatenus regali territus aspectu, *Gen.*14. Ad quæ Rupertus, *Spiritualiter hic locus Euangelicum virum ædificat. Quisquis Crucis vexillum erigit, & nomen Christi prædicat, sicque legitimè certans, errores & vitia expugnat, & exinde non quæ sua sunt, quærit, sed quæ* IESV *Christi: ipse est Abraham, qui quatuor Reges interritus deuicit, & eos, qui expoliauerant, expoliauit.*

In conspectu Regum non confunditur Abraham. Psalm.118. Gen.14. Rupert.

31. Immittitur Moyses, vt in conspectu Ægypriaci Regis Dei prædicet gloriam testis omnipotentiæ. *Tulitque Aaron virgam*, (Mosis vtique,) *coram Pharaone, quæ versa est in colubrum*, Exod.7. Porrò *cap.*4. primum Moyses virgam proiecerat, *& versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses*. Quare dum virga in Regis conspectu in terram proiicitur, & in draconem mutatur, Moyses, aut Aaron minimè fugiunt, sicut priùs diffugerat Moses? Credo, quia Dei ministri, qui apud deserta difficilia muneris prædicationis contemplantur, dum ad Regum conspectum veniunt, vbi formidine acriori deberent affici, ibi fortiores ostentantur. Testis enim veracis proprium est, in conspectu Regum minimè formidare.

In conspectu Regis Pharaonis non confunditur Moses. Exod.7. Exod.4.

32. Reges fateor mundiales serpentes sint aliquando veritatis præscriptionibus exacerbandi, Euangelicus minister non timet. *Ecce ego*, (ait Ieremiæ ore Dominus,) *mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos*, cap.8. Vbi D.Gregorius asserit serpentes regulos Principes esse mundiales, quibus nulla incantatio, euidens est Euangelico ministro interitus, quia vel visu necant, comminuunt aspectu. Fugiet ne Concionator? Minimè; fugit, dum in deserto periculi contemplatur horrorem, priusquam muneri addicatur. At postquam ad prædicationem immittitur, virgáque Regum quæ recta esse deberet, tortuosum vertatur in colubrum, minimè fugit, interritus se periculo tradit.

Licet Reges sint reguli aspectu necantes, non confundatur Euangelij minister. Ier.8. Gregor.

33. Plinius iunior aiebat, *Tremula flamma aspectus non est tremoris signum, sed horribilis voracitatis.* Ignis enim omnia subigens, timere non nouit. Ideo igni meritò comparatur Elias, de quo Salomon, *Surrexit Elias quasi ignis, & verbum eius quasi facula ardebat*, Eccli.41. Tremula quidem flamma, sed horrorem incutiens Regibus, non exprimens formidinem. Fatur Ioannes, *Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum tanquam facies hominum, & habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum sicut dentes leonum erant*, &c. Apoc.7. En Reges Eliæ, qui minaces insurgunt, Achab locusta immundissima hominis faciem præferens, capillis muliebres Iezabelem exprimunt, & leonibus Baal Sacerdotes augusti figurantur. Quis nisi Hercules Elias huiusmodi horrorem Chimæræ superaret? *Loquebar*, (ait,) *de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar.*

Elias est ignis, qui timere nescit. Plin. Eccli 41. Apoc 7.

34. Regulus bellum indicit Antichristus. *Bestia, quæ ascendit de abysso, faciet aduersùs eos*, (Eliam & Enoch,) *bellum, & vincet illos, & iacebunt in plateis ciuitatis magnæ*, Apoc.11. An victis, seu interfectis Proceribus à Rege potentissimo ipsi adscribenda est victoria? Minimè, Elias enim, vel mortuus poterit ignem totius orbis Antichristum extinguere. Tertullianus lib.de anima, cap.50. *Translatus*, (inquit,) *Elias & Enoch. Ceterùm morituri reseruantur, vt Antichristum sanguine suo extinguant.* En potentissimos Christi æmulatores. *Tu autem*, (ait Zacharias,) *in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua*, cap.9. id est, de purgatorio igne ex Doctorū sententia. O Eliæ sanguis salutaris Ecclesiæ, instar Christi sanguinis ignem extinguens! Vt Paulus exclamet, *Pacificans, siue quæ in cælis, siue quæ in terris in sanguine ipsius*, Col.1. Edoceantur Euangelij ministri nolo Principum terrore disturbari, vt à prædicationis munere detrahantur. Nec enim zelus igneus nouit imbelli formidini subiacere.

Elias suo sanguine Antichristi ignem extinxit, salutaris Iesu sanguinis typum gerens. Apoc.11. Tertull. Zach.9. Col.1.

SECTIO II.

Eliæ apparitio.

TEXTVS.

VERS.3. ET ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes. 4. Respondens autem Petrus, dixit ad IESVM: Domine, bonum est, nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum, *&c.*

IN ELIAM PROPHETAM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS

CIRCA LITERAM.

EX APPARITIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Elias, qui olim totus erat horribilis, in conspectu Euangelij Mosis socius, id est, pietate conditus apparet.

Edocens vtique, Euangelij ministris, fidelisimque Præsulibus, neque in iram, neque in lenitudinem nimiam deflectendum, sed mansuetudine condiendam seueritatem.

1\. *Elias iam mitior effectus mediū tenet in reformatione Ordinis.*

ELIAS in lege totus igneus, totus asper ostentabatur: qui hodie sub Euangelij coruscationibos matutlnis mitior effectus assidet cuio Moyse mansuetissimo semper Saluatori Principi Ecclesiæ Asserens vtique Præsules fidelium, Euangeliique ministros neque in iram, neque io nimiam lenitudinem deflexuros, sed media incessuros via, ad salutares subditorum processus. Iam Elias sese filiis exhibet cibum nuptialem fortem quidem, sed mira suauitate conditum. Hinc horribilis filiorum ouditate obiicitur & abstinentia, illinc filiorum indutorom quidem communi consuetudine dulcis ostentatur: dulcis planè ac recti Domioi imaginem referens.

2\. *Nuptiale conuiuium Iesv tauris, & volatilibus abundat, id est, cibis asperis suauitate conditis.* Matth. 22. Galfrid.

Profectò Dominus nuptiarum diligens præparator clamat, *Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias*, Matth. 22. Taurorum equidem asper cibus suauissima altilium alimonia admiscetur, vt salubrius cedant inuitatis. Nec altilium cibus nimiom suauis, nec taurorum carnes nimium fortes proficerent spirituali gustui, nisi admixtæ exponerentur. Fatur Galfridus apud Tilm. *Et in carne quidem taurorum cibus fortior, altilium esus delectabilior est. Vtraque ergo suis videtur Dominus nuptiis parata, suis enumerare conuiuis.* Se taurum ferientem olim Elias hominibus ostentatat, iam altilium suauitatem gustui ingerit subditorum.

3\. *Christus media incessit via egregius Præsul, rectus, & dulcis.* Matth. 26.

Vis Euangelij ministrum, aut Præsulem obiiciam perfectissimum? Colloquij Eliæ & Moysi tenorem attendo. *Loquebantur de excessu*, (alius ait Euangelia.) In excessu Ierosolymitano Christus iam asper interrogat, num gladios habeant, quasi dimicaturus, iam Petrum reprimit vulneratorem; iam armatas disperdit cohortes, iam maxillam exhibet percurienti; iam Patrem bumilis, iam querulus alloquitur. Cur, precor? Certè vt sese perfectissimum Præsulem exhibeat, qui nouit asperitatem suauitate condire. Arnold. Carnot. tract. 1. de septem verb. *Se igitur ipsum Christus modò hominem exhibet, modò Deum: modò omnipotentem, modò infirmum: vt inter se sublimitas & humilitas vices negotio congruas partiantur. Modò supplicat, modò imperat: modò se dicit derelictum, modò latroni promittit paradisum.*

Arnold.

4\. Opportunè ait D. Gregorius lib. 19. Mor. cap. 16. *Sunt nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis Rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplina rigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ.* Sit Præsul amabilis simul, & formidaodus: superbum affligat, humilem recreet: locupletis insolentiam coërceat, inopis succurrat egestati formidolosæ.

Media Præsules via incedant. Gregor.

5\. Iobum testor profantem, *Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi, videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant; Principes cessabant loqui*, &c. Quàm asper Princeps! *Auris audiens beatificat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non erat adiutor*, c. 29. Quàm humanus! Fatur D. Gregorius citat. *Quanta disciplina regiminis, vt ante eum iuuenes abscondantur? Quanta mansuetudo pietatis, vt per eum viduarum corda consolentur?*

Iobus Rex neque in seueritatem, neque nimiā deflexit in mansuetudinem. Iob 29. Gregor.

6\. Rapto Elia, clamauit Elisæus, *Pater mi, Pater mi, currus Israël, & auriga eius*, 4. Reg. 2. Totus igneus currus, quo rapitur Elias, totus igneus auriga? Doctus Interpres currum Eliæ cū Ezechielis curru componit. Animantia subditi, currus imperij onus. *Statura quoque* (ait Propheta) *erat in rotis, & altitudo, & horribilis aspectus.* At subditorum infirmitatem aspicientes leges se se illis attemperabant. *Totum corpus oculis plenū in circuitu ipsarū quatuor; cūque ambularēt animalia, ambulabāt pariter & rota, iuxta ea*, c. 1. Porrò currus Elias horribilis aspectu aliquando, iam perfectionis legis nouæ Magister subditorum infirmitatem aspiciens, morem gerit iofirmitati.

Elias currus est Israel igneus quidem, sed simul aspiciens subditorum infirmitatem. 4. Reg. 2. Ezech. 1.

7\. De auriga sui currus adiicit Vates, *& vidi quasi speciem electri, à lumbis eius, & desuper: & à lumbis eius vsque deorsum vidi quasi speciem ignis splendētis in circuitu*, c. 1. Partim igitur de electro, partim de igne auriga compositus ostentatur: id est, mitis pariter, & irascens; electrum enim lenitatis symbolum, si ignis, seueritatis gerit simolacrum. Orig. hom. 1. in Ezech. *Auriga quatuor animalium non totus est igneus: sed à pedibus, & exinde electri splendore rutilat. Non solùm enim tormēta habet Deus, sed sunt etiam in ipso refrigeria.* Id quod Elias auriga Israëlis meliotis æmulatur. Otdinis præscripta nimia videntur asperitate redundare, dum humi rasa tabula lectum Monachis offert, dum carnes à mansa omnino receduot, dum Indomenta lanæ asperitate texuntur, pedes se se omnino calceamentis expoliant, dum denique Elias (seu aptiùs Christus dixero) quolibet in subdito formatur. Attamen electri suauitas ignis temperat concitationem, dum nulla præscripta, præter vota essentialia, culpam connotaot grauiorem, dum ægris piissimo subuenitur affectu, dum charitatis cuncti vinculo colligantur.

Elias auriga Israel ex igne & electro, seuerus & dulcis leges subditis præscripsit. Ezech. 1. Origen.

Ordinis reformati asperitas, & suauitas.

8\. Fateor, Eliam aliquando totum igneum, subditis horribilem: sed à Domino postmodum adeò immutatum, vt potiùs tenderet in electrum, quàm in flammam. Vidisti Prophetam Iezabelis minas fugientem, sub iunipero efflagitantem, exito nouissimo donari: *& petiuit animæ suæ, vt moreretur.* Porrò sacro epulo recreatus montem scandit, à Dominoque metuit audire: *Quid hîc agis Elia?* 3. Reg. 19.

Deus Eliam igneum in suauissimū reformauit. 3. Reg. 19.

Cur

Cur Deus omnium conscius Vatem quasi ignorans interrogat? Credo menti Prophetæ Deum huiusmodi immisisse cogitationē. Quid te, ô bone, in desertum adduxit? quid te in Horeb cacumina traxit? An non immitis Reginæ durum imperium? Si tu Israelis currus & auriga, tantam non valuisti duritiem tolerare: quid fragilitate subditi pressi? Cura igitur mitior fieret ex propria doctus infirmitate. Pulchrè Theodoret. ad c. 2. Cant. *Elias autem, cum Iezabel minas admodum formidaret, in solitudinem aufugit, quærens adiutorem. At sapiens piorum Magister & remunerator apparet ei, & tanquam ignarus, fugæ causam exquirit, non illudens, sed docens eum, cur ipsum fugere permisisset: monensque cùm homo esset, & humanis affectionibus tangeretur, vt humanitatem, & clementiam coleret.* Nihil iam humanius Elia, quem non solùm viri, sed & fragiles fœminæ sequuntur, vt suauissima asperitate cœlestem insequantur sponsum.

Theodor.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et apparuerunt Moyses & Elias cum eo loquentes.

Apparet Elias è paradiso adductus, vt videat sibi ob pelliceam zonam pœnitentiæ niuea vestimenta præparari.

Innuo, quàm Deo placeant atra pœnitudinis indumenta.

9\. *Indumenta aspera Carmelitarum discalceatorum efferò laudibus.*

EST qui asserat (vel potiùs contempletur) Eliam speciali iure adductum ad Transfigurationis gloriam aspectandam, vt qui ob Dei obsequium adhuc mortalis, ac viator in paradiso detinetur, gloriosæ Transfigurationis aspectu recrearetur. Addo, Dominum ad Thabor Eliam aduocasse, vt qui zona pellicea fuerat indutus, candidissimi IESV vestimenti frueretur aspectu, quo familia Prophetæ donanda erat, vt æternum cilitij Eliæ memoria iugi commendatione coleretur. Etenim atra pœnitudinis indumenta Numini sunt spectabilia.

10\. *Eliæ indumentū asperum eorum erat iustitia, quia internam puritatem indicabat.* 4. Reg. 1. Iob 29.

Sic à quodam vidente, Propheta describitur: *Vir pilosus, & Zona pellicea accinctus renibus.* Cui Ochozias, *Elias Thesbites est*, 4. Reg 1. Profectò Eliæ iustitia humili illo indumento adeò induebatur, vt totum iustitia videretur. Poterat profari cum Iobo, *Iustitia indutus sum sicut pallium*, cap. 29. Illa enim vestis pellicea ex affectu austeritatis carni circumdata adeò est vitæ puritatis assertrix, vt qui videt indumentum, iustitiam ipsam aspicere sibi videatur. Ideo Elisæus eleuans Eliæ *pallium, quod ceciderat*, quasi duplici Magistri spiritu indutus est, 4. Reg. 2. Caietanus ad locum Iobi, *Significatur, iustitiam exterius manifestandam, & sicut pallium circumuestiendam.* Quónam modo iustitia manifestatur, & sicut pallium indumento cedit, nisi cùm ex vestium asperitate candida, atraque animi operibus pœnitentiæ addicti puritas elucescit?

Caietan.

Ant. de Escob. & Mend. Tom V.

Canit Dauid Sacerdotum Ordinis Carmelitarum, discalceatorum præcipuè, gloriam ex indumento pœnitentiæ. *Sacerdotes tui induantur iustitiam*, Psalm. 131. id est, pauperè ac aspero vtantur vestimento, quo iustitiæ fulgor videtur rutilare. Nam quemadmodum vestium nitor indicat virum Regularem irregulariter viuere, & ad Babylonis filios pertinere: sic vestis pannosa index est internæ puritatis. 11.

Carmelitæ iustitiā induuntur. Ps. 131.

Mihi D. Bernardus epistol. 113. in Sophia virgine Theresiam, eiusque filios, ac filias, loqui visus est, dum inquit. *Illa, id est, filia Babylonis*, (vestium curiositati studentes Religiosi) *induuntur purpura, & bysso: & subinde conscientia pannosa iacet. Et è contra in foris pannosa, intus speciosa resplendes.* 12.

Foris pannosi, intus speciosi resplendens. Bernard.

Laudabile, te, ô Regularis Instituti alumne, communibus, (quæcumque illa sint,) Ordinis vti vestimentis. At affectare splendidiorem indumenti materiam, indicat animum omnino spiritu Religionis inanem. Cui congruit illa Petri Damian. sententia lib. 6. epist. 14. *Gratiam siquidem sancti Spiritus, in qua delectetur, excludit, qui se per exterioris ornatus desiderium spargit.* 13.

Affectare Religiosum indui speciosis vestibus, arguit animum spiritu inanem. Damian.

Vestis splendida vel in Principe sæculari Numini est inuisa. *Rex Israël, & Iosaphat Rex Iuda sedebant vnusquisque in solio suo v. stiti cultu Regio*, 3. Reg. 22. Attamen Regia purpura non potuit eum à deceptione liberare: permittente enim Domino à malo spiritu deceptus est. Ait Damianus citat. *Ecce Achab Imperiali purpura decoratur, & reprobo spiritu fallente decipitur.* Si in sæculari Principe indumenti fulgores tam cæcis tenebris obruuntur, quid in Regulari? Vereor, ne Ægyptiaca caligine perfundaris, quicumque affectas exterioris ornatus splendorem. 14.

Vel in sæculari affectatio hæc Deo inuisa, quid in Religioso. Damian.

Porrò idem Rex cilicio amictus, pœnitentiæ cultu sordescens, Dei spiritum induit Adnotauit idem Cardinalis vbi supr. *Achab cilicium induit, & gladium diuini furoris auertit.* Quid, quæso, Eliæ filius, dum cilitio ornatur? O quotiens diuini futuris gladium auertit, quem stringi proculdubio efficiunt circa cultum vestium Regularium affectationes. 15.

In sæculari pœnitentia amictus Deo gratus, quid in Regulari?

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et apparuerunt Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Differit cum Domino de Passione Elias coram Discipulis, non vt ipse Elias promptior redderetur ad patiendum, quem promptissimum aspiciebat IESVS; sed vt Apostolos alliceret ad patientiam.

Negotia enim circa Crucem, ac labores faciliora redduntur ex collocutione, aut communicatione.

VIsi Elias & Moyses cum IESV *loquentes.* 16.
Dicebant enim *excessum, quem completurus erat in Ierusalem*, vt alius notat Euangelista. Et quare Elias adducitur, vt cum IESV loquatur

de excessu,aut Passione? Certè vt vir patientissimus tot laboribus actus, tam acribúsque sub termino mundi martyriis agendus possit Discipulis persuadere patientiæ gloriam. Vnde Lucas *cap.* 9. pro *loquebantur excessum*, seu *de excessu*, ait, *loquebantur de gloria.* Et quidem collocutio pia virorum qui experimento laborum gloriam didicere, animos audientium excitat ad imitationem. Adducit ergo Dominus Eliam patientiæ Magistrum, vt disserens de Passione cum Iesv, eámque gloriosam admodum manifestans, Apostolos ad Crucis sustinentiam alliceret. Tractatio enim, ac communicatio laborum assolet animos ad patiendum reddere promptiores.

Luc. 9.

17. O Apostoli, Elias ait, vnà cum Iesv laboribus impetimur, quare nullam molestiam è laboribus capiemus. Equidem post disertionem, aut tractationem huiusmodi, dum laboribus agimur, patientissimè sustinemus. Pulchrè Nazianzenus *orat.* 14. dum ab Arrianis maledictis afficeretur, ad illectamenta patientiæ accurrit, nempe ad communicationem cum fratribus, collocutionémque circa Dominicam Passionem: sciens, eum, qui de Passione disserit, proculdubio non pati, cum maledictis, reliquísque laboribus impetitur. *In quo*, inquit, *maximum aliquid, atque in primis magnificum habet hæc maledicentia: hoc est, quod vnà cum* Iesv *maledictis impetimur. Iidem enim Deitatem reiiciunt, & eum qui de Deo differit, contumeliis afficiunt. Quare nihil horum graue, ac molestum est.* Preme illud: *& eum, qui de Deo differit, contumeliis afficiunt. Quar.*, &c. id est, quia qui afficitur contumeliis, differit de Deo, seu de Passione Iesv vnà colloquitur, nihil graue, ac molestum experitur, dum laboribus agitur.

Qui differit de Iesu patientia, adeò leuatur huiusmodi collocutione, vt nullam è laboribus molestiam experiatur.

Nazian.

18. Iacobus, & Ioannes sedere cum Christo in Regno cupiebant. Ideo matris ex ore postulant à laborum requie donari: *Dic vt sedeant hi duo filii mei*, Matth. 20. Petrus etiam sedem, vbi quiesceret à laboribus, ambiebat: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*, Matth. 17. Profectò Dominus vt Iacobum & Ioannem ad laborum sustinentiam excitaret, eísque requiei sedem redderet inuisam cum illis de propria passione communicat, de sustinentia differit: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Aiunt illi, *Possumus.* Mox Christus, *Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam, aut sinistram, non est meum dare vobis.* Cur omnino illis abnegatur sedes, quæ agnata est laborum sustinentiæ? An sine spe sedis humeros Cruci addicent? Ita planè, nam communicatio illa, seu collocutio de laboribus, aut Passione Christi eos adeò reddit patiendi cupidos, vt licèt nulla subsit sedis, seu requiei spes, valenter ad laborum sustinentiam accingantur. Pulchrè Chrysostomus, *Adiiciens*, inquit, *Quem bibiturus sum, vt communicatione laborum promptiores redderentur.* Sola adiectio, aut dictio de laboribus Christi, sola communicatio, seu collocutio de passione à Saluatore subeunda, te ad tolerantiam reddet promptiorem. Ideo hodie Dominus vt Petrum à sedis desiderio remoueat, vt filios Zebedæi efficiat requiei osores, Eliam adducit, qui & habitu, & verbis de Passione Dominica colloquatur.

Iacobus, & Ioannes à sedis desiderio remouentur ex collocutione de passione Dominica, Remouetur & Petrus.

Matth. 20.

Matth. 17.

Chrysost.

Colloquio Eliæ idem præstant.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Et apparuerunt Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Elias augustissimo à Iesv honore afficitur, dum in gloria ostentatur, vt eum faciat in difficili dilatione apud paradisum patienter persistere.

Certè honores valdè conferunt, ad firmandos homines in difficili virtutis statu.

19. LVcas cap. 9. ait. *Moyses & Elias visi in maiestate.* Legit Origenes, *Visi in gloria.* Eliam Dominus cur gloriosum ostentat? cur coram Discipulis viuus, æquali ac Moses defunctus honore afficitur? Contemplatus fuerim, ideo Prophetam viuentem tanto honore donari, vt cogatur patientissimè in instituta dilatione persistere; honores etenim conferunt ad firmandos homines in difficili virtutis statu. Id quod licet aspicere in Carmelo, in aliísque Ordinibus asperitati studentibus. Riget niue Carmelus, difficilis admodum institutio. Certè charitas sufficiebat, vt viri sanctissimi, & perfectissimæ viragines tantæ asperitatis legibus accingerentur. Attamen Dominus Carmelitas fecit hominibus admodum venerabiles, vt tanta asperitas alleuari possit, humanáque fragilitas oneri alligetur. Neque enim imperfectioni obnoxium, externi honoris zelo iuuari ad spiritualia, dum ad suum principium refeeratur acceptum, neque ad luminum Parentem.

Carmelitarū vel apud homines æstimationē pondero. O quàm speciosa hominibus humilitas! quàm venerabilis vita asperitas!

20. Israëlitas Proceres oculis obiiciamus ad pelagus tranandum adductos. *Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem*, Num. 33. Quàm difficilis maris tranatio! quàm molesta quadraginta annorum commoratio apud desertum: & quónam modo poterit Israëlita leuari, aut excitari, vt in instituta via persistat? Oret, cantet, legat, lugeat. Porrò Deus honores addidit, vt faciliùs perseuerantiæ addicerentur. Bellè D. Hieronymus epist. ad Fabiol. *Non poterant ad rubri maris gurgites peruenire, & Pharaonem cum suo exercitu videre pereuntem, nisi postquam habuerunt in ore nobilitates.* Etenim Phihahiroth idem est, ac *os nobilium.* Sufficit planè viris perfectis Dei dilectio, virtutis amor, ad difficilia quæque. Sed tamen ad pelagi difficultates superandas, ne aliquando cum pereuntibus Ægyptiis voluptatum vndis submergamur: ad desertum ineundum, inibique diu commorandum, valdè assolent conferre honores, dum scilicet cognoscimus nos sæcularium ore

Difficilè apud deserta Israëlitæ commorarentur, ac pelagus traiicerent, nisi honoribus affecti.

Num. 33.

Iuuat Monachum nobilem se dignoscere in ore hominum, vt persistat in asperitate.

Hieron.

cere nobiles efferri. *Nisi postquam habuerunt in ora nobilitates.*

21\. Vidi non semel in Religionis culmine stellas, quæ purissimo candore nitentes, videbantur *in perpetuas æternitates* asserrandæ, quæ quidem dum honoris affuit lumen, in culmine perstitere: at dedecore affectæ excidere in abyssum. Fatur Dominus, *Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo,* Matth. 24. An stellæ cœlis fixæ inde cadere possunt? Profectò stellas cœlo figit honoris fulgor, quo ablato, miserè excidunt. Origen. homil. 30. in Matth. *Permarcescente stellarum lumine, reliquum earum corpus crassius factum, vt non valeat exaltari sicut prius, cum a lumine ipso portatum extollebatur, cadet de cœlo.* Mihi credite, honoris fulgorem sæpe corpus portare in sublimia, ibique illigare: quo quidem vinculo bonæ famæ ac celebritatis dissoluto, decidisse comperitur.

Sæpe stellæ fulgentissimæ in honore ceciderunt, quæ honorata mirificè fulgebant.

Matth. 24.

Origen.

22\. Iudas stellas cœli vertici innixa auaritiæ caligine obscuratur. Fatur Discipulis Saluator, *Vnus vestrûm me traditurus est,* Matth. 26. Quare Dominus non aperuit manifestè Iudæ facinus, sed suppresso nomine memorauit? Existimo, vt stella quæ deciderat in abyssum faciliùs alliceretur ad recursum in superos ob pœnitentiam, videns se publicè minimè deformatam. D. Leo serm. 7. de Passi. *Dicens Dominus, Vnus vestrûm me traditurus est, notam sibi traditores, ac proditoris conscientiam demonstrauit; non aspera, nec aperta impium increpatione confundens: sed leni, ac tacita admonitione conueniens: vt faciliùs corrigeret pœnitudo, quem abiectio non deformaret.* Ac si diceret, O Iuda adhuc stella in omnium es existimatione, haud deformaris, lumen honoris perseuerat: ex pœnitudinis affectu procura in pristinum locum reuocari.

Curauit [illegible] stella quæ ce[illegible] ad [illegible]

Matth 26.

Leo.

Observat. V.

Ad illa verba:

Et apparuerunt Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Apostolis signum de cœlo datur ad Deitatis fidem Elia apparente.

Supra homines enim ostentatur Propheta, quia à gloria, seu propria voluptate scit pro salute proximorum abstinere.

23\. ANsam exhibet illustri cogitationi Hieronym. *Apostolis signum de cœlo datur, vt augeatur eorum fides* (circa Deitatem IESV;) *descendit enim Elias de [illegible].* Si Elias terrestri in paradiso commorabatur, quonam modo è cœlo asseritur descendisse, vt esset Apostolis de cœlo signum? Et quónam modo Deitas IESV apparitione Eliæ adstruebatur? Profectò à quacumque terræ plaga veniret Elias, & è cœlo prolapsus erat, & Christi ad adstruendam diuinitatem, vel solo aspectu aptissimus obiiciebatur: cœlestis enim homo est, imò suprà homines quasi diuinus ostenditur, qui à gloria abstrahitur, seu à propria vtilitate pro salute aliorum norit abstinere. Elias itaque in paradiso constitutus vsque ad tempus nouissimum signum de cœlo Apostolis est, ad Deitatem Christi adstruendam, quia propriæ vtilitati nuncium remittit, vltroneè differri gloriam patitur, vt det gentibus pœnitentiam.

24\. De Simeone Lucas ait, *Ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen erat Simeon, & homo iste iustus, & timoratus expectans consolationem Israel.* De Anna autẽ Prophetissa, *Et erat Anna filia Phanuel, quæ non discedebat de Templo,* &c. c. 2. Cur his exprimit Simeonis humanitatem: *Ecce homo erat, & homo iste iustus.* Annæ autem solum nomẽ exprimitur, tacetur humanitas; neque enim dicitur: Ecce mulier erat, *& mulier hæc non discedebat è Templo?* Ex verbis additis respondebo. Nam de Simeone adiicitur, *Erat expectans consolationem Israel;* de Anna autem, *Quæ non discedebat è Templo.* Hæc propriæ vtilitati vacabat, ille proximorum commodis studebat. At qui nuncium mittens propriis cõmodis, vacat alienis sese non hominem, Deum quodámodo manifestat, & ita homo sæpius vocitandus, ne credatur plusquã homo. D. Eligius hom. 2. de Purif. ait, *Iste senex Simeon magnum præbet testimonium natiuitati Dominicæ, qui excreuerat in tãtum iustitiæ culmen, vt non tam solummodo suam, sed etiam totius populi Israelis quæreret salutem.* Meritò igitur Euangelista inculcat, *Homo erat, & homo iste.*

Simeõ quasi Deus ostenditur, quia non sua cõmoda procurabat, sed Israel redẽptionem.

Luc 2.

Eligius

25\. Ægrotãnte Ochozia Rege, nuncij mittuntur ad Beelzebub Deum Accaron, verũ viuere quiret? Occurrit nuncijs Elias proclamans, *Nũquid non est Deus in Israel, vt eatis, ad consulẽdum Beelzebub?* Reuersi autem Regis famuli profantur, *Vir occurrit nobis,* &c. Rex autẽ, *cuius figura, & habitus est vir ille? Vir,* inquiunt, *pilosus,* &c. 4. Reg. 1. Quare vocabulum *vir* toties inculcatur? Nonne, quia vir spiritualis Regis commodo inuigilabat, posset Deus haberi? Ideo reor Ioannem Euangelistam de Baptista locuturum præmisisse, *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes,* cap. 1. Cur addidit, *Homo,* & non dixit, *Fuit Ioannes* missus à Deo? Certè, quia additurus, *Venit, vt omnes crederent per illum,* innuens non propriis commodis natum, sed Israelis vtilitati: debebat explicare naturam, ne Deus haberetur. Augustinus apud Saa, *Missus est homo, aut, nam per testimonium inueniretur plusquam homo.* Quódnam testimonium? *Venit in testimonium, vt omnes crederent per illum.* Ex hoc capite inueniretur plusquam homo, Deificum namque est, propriis commodis parcere, vt studeas alienis. Ideo semel ait, *Fuit homo missus,* & iterum inculcat, *Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine.*

Elias curans Ochoziæ vtilitatem proprio incommodo, quasi Deus ostentatur. Ideo vir sæpe appellatur à textu.

4\. Reg. 1.

Idem de Baptista venient, vt omnes crederent, fit indicium.

August.

26\. Hinc colligo, cur Petrus curans Tabernaculum Eliæ construere, nesciat, quid dicat: *Faciamus hîc tria Tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum,* Matth. 17. Notat alius Euangelista, *Nesciens, quid diceret.* Vndénam inscitiæ notatur Apostolus? In casu Eliæ respondeo, insipienter Tabernaculum Tabernaculo præparati; Elias enim dum agit de Christi excessu, aut passione cunctis hominibus salutari, nec de ascensione propria ad superos negotium gerit, Deitatis Tabernaculum Deificum quidem ostentatus.

Nesciit Petrum, curans Eliæ Tabernaculũ extruere; quia ipso cõmmune bonum quærens, Tabernaculum erat Deificum

Matth. 17

27. Coofirmo pulcherrimo Dauidis testimonio. *Si introiero in Tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, aut palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis. Donec inueniam locum Domino, Tabernaculum Deo Iacob*, Psalm. 131. In primis, quæso, obiicias menti, Dauidem pluribus commodis nuncium remittere, vt Taberoaculum inueoiat. Mox requiro, quare Taberoaculum extrui desiderat? Respoodeo, vt cuncti Israëlitæ Deo possent ioibi victimas litare. O Dauid, cur procuras Tabernaculum extruere Deitati, quando tu propria commoda abiiciens, vt proximorum consulas vtilitati, iam effectus es Deificum Tabernaculum, ad quod possent cuncti oblaturi sacrificium accurrere. Egregiè D. Prosper, *Vt quis locus sit Domino, & Tabernaculum Deo Iacob, à proprja vtilitate debet ad commune bonum transire: non in se requiescere, neque in suis delectationibus dormitare; quod faciunt, qui sua quærunt, non quæ* IESV *Christi. Quæ autem sunt* IESV *Christi, non singulorum membrorum sunt, sed totius corporis bona sunt, & nullus non habet, de quibus nemo non gaudet.* Propinquissimum Deitati Tabernaculum fit, qui proximis Tabernaculum requirit. Ad Dauidem accurrite populi, Tabernaculum est, orate, victimas offerte.

David propria commoda abiiciens, & proximorum salutem curans, Tabernaculũ erat Deificum. Psalm. 131.

Prosper.

28. Opportunè Plutarchus in Apoth. *Cùm Alexander in Iouis Ammonis Templo à Vate dictus esset Iouis Filius. Nihil*, inquit, *mirum, nam Iupiter omnium quidem natura Pater est, sed ex his optimos quosque peculiariter filios suos facit. Alexander* itaque *fassus est, Iouem natura authorem, ac Patrem esse omnium; sed eos demum peculiariter suos Diuos filios agnoscere, qui virtute ac præclarè gestis proximè ad diuinam naturam accederent. Ea est, propria commoditatis, aut vtilitatis cura prætermissa, omnibus benefacere.*

Qui omnibus benefacis propria vtilitatis cura prætermissa, Deus reputatur.

Plutarch.

29. Lycurgus Lacædemoniæ legislator, cupiens ciuibus suis iustitiam sequendam præscribere, in Reipublicæ vtilitatem, Apollinis Templum adiit; vbi à Diuo precatus non sibi conferri valetudinem, honores, aut diuitias: sed suis regendis ac moderandis iuris prudentiam; ei sic respondit Apollo carmine Theodor. serm. 9. de legib.

Lycurgus à Diuo Diuus proferebatur, quia nõ sua, sed ciuium commoda curabat.

Theodor.

Qui mea nuper adis hæc pinguia Templa Lycurge,
Charo Ioui, & superas cunctis habitantibus arces,
Sis vter, inquiro; Deus; an mortalis habendus?
Sed magis esse Deum credo, qui limina nostra
Aduenias legum cupidus, iustique tuendi.

Quàm iustè Deus reputatur, qui propriis commodis prætermissis, alienæ studet vtilitati! Vnde pulchrè addit Oraculum:

Protinus ipse tibi leges dabo.

Hoc est, quónam modo te geras, ad Diuorum collegium eleuatus, ostendam. Tu postmodum Diuus quodammodo cuoctæ leges proferes creaturæ.

***

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et apparuerunt Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Elias quasi præcipuus in hac gloriosa apparitione ostenditur, vt asperitas vitæ Prophetæ speciali honore afficiatur.

Qui enim asperitati vitæ student, specialissimo præmio, seu laude, seu honore, seu gloria à Domino donantur.

Fatur Marcus cap. 9. *Apparuit illis Elias cum Moyse.* An præcipuus Elias in illa apparitione gloriosa? Quare Elias ab Euangelista legislatori præponitur? Honorarior ne legis zelator, quàm lator legis? Crediderim vestium asperitatem, qua curauit Elias vilis hominibus apparere, Dominum allexisse, vt Propheta honorarior appareret: *Apparuit Elias cum Moyse.* Profectò vitæ asperitas vel circa victum, vel circa vestimentum specialibus à Domino laudibus solet efferri, sublimique in vertice collocari. 30.

Audistis Christum Ioannis Baptistæ laudes vberrimè profundentem? Quid extulit panegyride? An in vtero gratiam? An dilectionis diuinæ præstantiam? *Sed quid existis*, inquit, *in desertum videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domo Regum sunt.* Preme illud: *In domo Regum sunt.* Cur in Regum domo? An & in domo Dei, seu Regulari obseruantia, non poterant homines vestiti mollibus inueniri? Profectò minimè. Ius igitur etenim domesticorum Dei, seu eorum, qui ad Deificam pertinent familiam, est, asperis indui vestimentis. Ioannes ergo illustrissimus IESV minister, eximius domesticus debuit Regis cœlestis vti indumento. Haymo, *Qui terreno Regno militant, mollia vestimenta requirunt; Ioannes ergo quoniam cœlesti Regno militat, mollia vestimenta spernit, à delectationibus huius sæculi alienus existit.* Regnum cœlorum *vim patitur*, non molles illud rapiont, sed *violenti.* Ergo mollis armatura inepta est omnioo. Ait Stobæus serm. de vitt. *Ea optima sunt arma, quæ firmissima, quæ aspera armatum tueri magis valeant: non splendida & mollia. Ita amictus asper.* Seotentia est Musonij. Et quónam modo potest Dei domesticus mollibus armis horribiles hostes debellare. Laudandus igitur miles ex armis bello accommodatis.

31. *Commendatur à Domino plus reliquis Ioãnes ex asperitate vestium.* Matth. 11.

Haymo.

Qui ergo *mollibus vestiuntur, in domibus Regis sunt.* Aptius in Reginæ aula dixeris. Molle etenim iodumentum fœmineam decet leuitatem. Ideóque nullatenus possunt à Domioo commendari, qui tam inoiso Nomini vtuntur indumento. Lex sic: *Non induetur mulier veste virili, nec vir vestietur veste fœminea*, Deut 22. Lectio D. Cyrilli Alex. ootaoda obiicitur, *Non erunt vasa viri super mulierem, neque rursus vir induetur stola muliebri. Abominabilis enim est apud Deũ, qui facit hæc.* Textus addit. Quod Deo abomi

32. *Cum fœminis comparandi, qui mollibus vestiuntur.* Deut. 22.

Cyrill.

abominabile est, qoónam modo potest laudabile effetri? si foitè Dei domestici mollibus vestiuntur, profectò hi in domo Reginæ vanitatis, non in domo Regis cœlestis commorarentur. Vis haberi Regis domesticus, & cum fœminis molli veste exornaris? O quàm abominabile apud Deum, te de huiusmodi opinione gloriari! Appositè Cyrillus, *Æquè abominatur Deus, ac turpissimum spectaculum putat, fortitudinis opinionem in molli vita esse: hoc enim est, esse vestes viri super mulieres.* Recognosce infirmitatem tuam, quisquis in Dei domo molli vteris vestimento, ad Reginæ te domum magis pertinere edilcito.

Abominabile Deo, te mollibus vestium velle haberi Dei domesticum. Cyrill.

33\. Posse virilem nasci animum è veste fœminea molli? Porrò virilis mens asperitate gignitur, ieiuniis, ac laboribus coalescit. Ait Moyses, *Quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti, quod pepigit vobiscum Deus, perseueraui in monte quadraginta diebus, ac noctibus, panem non comedens, aquam non bibens,* Deut. 9. In cuius expositiooem Cyrilli Alex. *lib. 8. de Ador.* sententia est expendenda. *Ferunt, fœtum in vtero vix tandem ad humanam speciem effictum videri, & ad figuram nostri corporis tunc accedere, cùm ipsi numerus quadraginta dierum expletus fuerit.* Quid igitur Moyses? An Israëliticum tunc fœmineum populum voluit iterum masculum parturire? Ita plaoè. Ideo quadraginta dierum, ac ooctium spatio asperitati studet à cibo ac potu abstinens, vt ex asperitatis tam molestæ apparatu populi animus virilis exsurgeret. *Ideò aiunt,* (adiicit Doctor) *Moysem virum optimum, (vt de viro vir) eium Israelis populum ad vitam secundùm legem ducendam iterum quodammodo parturiret, ac reformaret, cibo & potu abstinuisse. Panem, inquit, non comedi, & aquam non bibi quadraginta diebus.*

Vir ad domū Imperatoris Dei pertinēs ex asperitate efformatur. Deut. 9. Cyr.

34\. Dum igitur Dei domesticus mollibus indueris vestimentis è viro io fœmineam decidis iofirmitatem, falsóque te iactas in doino Domini militare, dum potiùs cum fœminis nere conspiceris. Franciscus Petrar. Dial. 20. *Mollissimè vestior. R. Non audisti, quid vir fortissimus apud Crispum dicat: Munditias seu mollicies mulieribus conuenire, laborem, asperitatémque viris.*

Molles vestes ad fœminas pertinent.

35\. Et te virum Dei domesticum iactas indutum mollibus? Qui mollibus vestiuntur in domibus Reginæ sunt, bello quidem inepti. Quam abominabile est Deo te mollem, te muliebrem velle viri fortis ac Dei domestici opinione commendari! Erasmus ex Laërt. lib. 6. *Diogenes cuidam sibi placenti, quod leonis exuuio tectus incederet: Non tu desines, inquit, viri strangulas pudefacere. Indecorum esse censuit, quòd homo mollis,* (aptius dixeris fœminam) *Herculis amictum sibi vendicaret.* Et quomodo poteris, te ad Imperatoris domum pertinere, iactare, si mollibus vtens vestibus, Herculis ornamenta deponis. Pellibus milites fortissimi induuntur Ioannes Baptista, & Elias, in cuius virtute Ioannes ascendit. *Hic veniet in virtute Eliæ.*

Abominabiles Deo qui mollibus vestitū, se Imperatoris amictu militè iactat. Laërt.

Vir Elias, Ioannes in Eliæ virtute venit.

Et quomodo nisi in asperis vestibus
potest robusta virtus militis
ostentari?

***

Observat. VII.

Ad illa verba:

Apparuerunt illis Moyses, & Elias, cum eo loquentes.

Eliam Dominus gloriæ mundialis contemptorem adducit Transfigurationis die, vt moneat Discipulos, gloriam præsentem citò transire: nec debere Petrum operam dare tabernaculi persistentis molitioni.

Sic prudens mundi delicias aspectat, sic cuncta aspicit temporaria, vt illicò peritura.

CVr gloriæ die Dominus Eliam, fulgentissimum adduxit ad mootem? Fatur Lucas *cap. 9.* Moysem & Eliam de morte Domini locutos: *Loquebantur de excessu.* An Christus gerens hominis personam affert, qui duin gaudio gestit, eum possint de exigua eiusdem duratione mooere? Ao Transfiguratio illa ex eo quòd transiit specie visibili, aliquod valet gloriæ muodialis obiicere documentum? Elias igitur gloriæ mundi despector in Tbabor loquitur de excessu, ac si Domino gerenti hominis personam indiceret, ô Domine, transit gloria muodi. O Sol, cuoctis creaturis iura proferens, imminet occasus. 36.

En ô Princeps, Israëlitici populi Moysem legislatorem tui aspectui præsento, vt videas, quàm potenter populo imperarit, quàm breui temporis interstitio sol ille inierit occasum. Nazianzenus Orat. 27. *Proceres, ac sublimibus throni, & dignitatibus insignes, ne ob potentiam magnoperè animos efferatis, nec de mortalibus rébus tanquam de immortalibus cogitetis.* 37.

Mosis imperium defectui obnoxium. Nazian.

Ait Iob, *somno meo quiescerem cum consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, aut cum Principibus, qui possident aurum,* cap. 3. Consules dicuntur sibi solitudiues ædificare, Principes autem aurum possidere. Quare Principibus possessio auri tribuitur, consulibus autem solitudinum exædificatio? Ao quia consulum potestas, & gloria annua erat, Principum autem diuitiæ diuturniores? Certè Iob Rex cùm esset, cogitat se consulem post annum solitarium futurum: qui enim hodie multo milite cingebatur, crastina die solitarius cogebatur, perfecto munere, incedere. Ego (inquit) Rex, sed tamen me consulem reputo citò incessurum solitarium. Appositè Tertullianus *lib. de Pati.* Consularum *gaudium volaticum* appellauit. Cum consulibus sibi rectè consulentibus sentit optimè Iob, at cur *cum Principibus, qui possident aurum*, manere cupit? Profectò, quia leuior auri possessio ad volatum, quàm consulares fasces. Aurum in manu Regis, seu Principis tot addicti sumptibus, quàm citò consumitur. Crediderim magis volatile Regum aurum, licèt ponderosum, quàm gaudium consolatus. 38.

Consulatus gloria defectuosa, diuitum adhuc volatilior potentia. Iob 3. Tertull.

Vt

Vt igitur Iob sibi persuadeat cunctas mundi felicitates citò perituras, se putat volatilem consulatum, aut fugax magis aurum Principum possidere.

39. Moyses de *excessu*, seu de interitu, ac recessu mundialis gloriæ loquitur. Quid tibi ô Princeps cum Domino accidister, enarra. Mihi ait Dominus, *Quid est, quod tenes in manu tua?* Respondi, *virga. Dixitque Dominus: Proiice eam in terram. Proieci, & versa est in colubrum. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendi, & tenui, versáque est in virgam*, Exod. 4. Redditur potestas Principum in virgæ rectitudinem, si eius apprehendantur extrema. Vidisti serpentem caudam capiti, orbe efformato, aptare? O quàm proximus exitus natalitio! Rectè D. Maximus serm. 9. de Magist. *Principem trium meminisse oportet; primum, se hominibus imperare: alterum, ex lege imperare debere; tertiò, se non semper imperaturum.*

Principes finē potestatis aspiciant, quia exoriri potentiam, interire est. Exod 4.

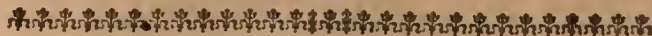
Max.

40. Cur existimas hodie Christi faciem Solis speciem ostentare? *Resplenduit facies eius sicut*

Potestas

sol, Matth. 17. Vt ostendatur, gloriam illam (qua mysticè figuratur temporalis prosperitas) ad suum interitū properare. *Fecit Deus duo luminaria, luminare maius, vt praesset diei*, &c. Gen. 1. Legit Chrysostom. *Im præfecturas diei.* Diei sol dominator exoritur, Præfectus exsurgit. Quid præfecturæ cum sole? An quia sol ducatum cunctæ præstat creaturæ? An quia quos ducit, quos regit, simul donat alimonia; ne ieiunis subditis inutiliter præscribat leges? An quia in conspectu Solis nullatenus potest tenebricosa iustitia simul noxia hominibus præbere imperia? Non abnego; sed in præsenti accommodatiùs asseruerim aptè Præfectum Soli comparari, quia exoriente luminari iam instat potentiæ terminatio. Nam *sol* (vt loquar cum D. Zenone serm. de Resurr.) *quotidie nascitur, eâdemque die, qua nascitur, moritur: fidelis semper, sēper intrepidus ad sepulchrū noctis cognata contendit.* Ipsa nox cognata soli, imperiū enim exoriri iam est breui mortis termino subiacere: *Cognata noctis.* Ergo ô Petre, haud *bonū est, nos hic esse.*

mundialis vti sol mox interiturus apparet.

PARS POSTERIOR.

THERESIA.

PARAPHRASIM, AC COMMENTARIOS literales ad caput vigesimumquintum Matthæi, pete à Tom. 6. lib. 9. Part. 1.

Panegyrici Morales circa litteram in Theresiam de IESV.

PROLVSIO.

HERESIA præcipua est hodie Christi sponsa, quam decem exeuntes Virgines concelebrant cunctarum virtutum apparatu. Ex virtutibus etenim omnibus Virgo Theresia mundum accipit muliebrem, omnimodam scilicet puritatem. Laërtius lib. 6. cap. 5. *Crates mundum muliebrem dicebat esse, quod ornat fœminam, ornat autem id, quod eam reddit compositiorem, ac moderatiorem. Verùm id non præstat, inquit, neque smaragdus, neque purpura: sed quæcumque adderent vim, atque speciem honestatis, ac verecundiæ.* Scio Græcis κόσμος & *mundum* sonare, & *ornamentum.* Omni Theresia ornata est puritate; non solùm enim prudentum Virginum virtutibus stipatur, sed & Virginum reliquarum ad virtutum gremium fatuitatem conuertit. Tota prudens Theresia ostentatur, non solùm vna de quinque numero prudentum, sed quæ finito illi numero, aliud quinarium

quinarium addens, penè infinitam coëgit sanctitatem. De Deipara fatur Richardus Laur. *lib. 6. Matthæi* 25. De quinque prudentibus Virginibus agitur, per quas significantur quinque prudentiæ, quas omnes reperire est in Maria, quæ fuit Virgo prudentissima. Profectò Deipara dilectissimam Theresiam gestit decem fulgere virtutibus in Iesu Sponsi viraginis commendationem. Quemadmodum enim *Elisabeth Zachariæ*, Theresia Iesu meruit vocitari. Vnde vtique Sponso, in spiritu vno, magnifica laudatio cedit, procurante Deipara.

SECTIO III.

Quinque prudentes Virgines.

TEXTVS.

VERS. 1. Simile est regnum cœlorum decem Virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam Sponso, & Sponsæ. 2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes, *&c.*

IN THERESIAM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX QVINQVE VIRGINIBVS PRVDENTIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Simile est Regnum cælorum decem Virginibus.

Theresia decem, siue omnium virtutum fulgore curuscat, omnimoda nitet puritate.

Assero, perfectam Christi sponsam omnium virtutum concordi varietate nitescere debere.

1. SPONSAM Iesu hætentem hodie Theresiam recognosco, cui quidem obuiam decem procedunt Virgines; cunctarum virtutum (hoc numero infinitatis, aut multitudinis in sacris designatarum) gerentes simulacrum: vt sponsam totam pulchram possint efferre præconiis.

Vnde fatur Sponsus, *Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Ierusalem*, Cant. 6. Hebraicè, *Decora sicut Tirsa.* Pagninus, *Sicut Tirsa. Tersa, Teresa.* Ecclesia ergo pulcherrima, tota illa pulchra Mater Virgo Christi Sponsa Teresæ (liceat *Theresa* adscribere) comparatur. Vis noscere, quàm pulchra, quàm decora tota Ecclesia sit, nempe quàm præstaos illa fidelium sanctitudinis colligatio. Theresæ est similis: *Pulcra & decora sicut Teresa*, aut *Tirsa.* Qualis, precor, ciuitas Tirsa? Porrò Israëlis Metropolis tota erat directarum plateatum, æqualium domorum compositio. Theresa ergo ciuitas Iesu tota pulchra sine vlla macula adstat sponso. 2.

Pulcherrima Ecclesia vni perfectissima comparatur. Cant. 6. Pagnin.

Quid Ioannes, *Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cælo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo*, Apoc. 21. Hebraicè, *Vidi Tirsam, Tersam, Teresam.* Aspexi Theresiam cunctarum virtutum mundo muliebri ornatam sine macula *Tersam*, sine ruga, vel à venalibus vltroneis, voto emisso, abstinentem, dignam planè Iesu Domini sponsam. Additur, *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Tam sancta ciuitas Theresia, 3.

Theresia est ciuitas Teresa cunctis sanctitatum fulgoribus clarissima virtutu omnium collegatio. Apoc. 21.

vt

vt meruerit hominum ſanctiſſimorum eſſe colligatio. Audi Lyranum, *Vidi Ieruſalem* (ſiue Tereſiam) *id eſt, fidelem quandam perſonam decoratam, quæ dicitur ciuitas, id eſt, plurium vnitas.* In vna etenim Thereſia decem prudentes virgines includuntur, ſiue cunctæ virtutes colliguntur. *Deſcendit hac de cœlo propter gratiæ infuſionem in eius augmento. A Deo paratam, id eſt, diuinis charismatibus adornatam, propter quod de ea ſubditur: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Tanta Thereſiæ perfectio, vt electa à Deo fuerit in vnorum ſanctiſſimorum Tabernaculum.

Lyran.

4\. Vniuerſitas in Thereſia virtutum domicilium ſortita eſt, decem Virgines prudentia præditæ ſapientiſſimam ornant ſponſam. Vnde cum Dauide præcinit, *In pſalterio decachordo pſallam tibi*, Pſal. 91. Decachordum pſalterium decem chordarum eſt inſtrumentum muſicum. Thereſia Domino in pſalterio decem chordarum pſallit. Liceat annominatione vulgari vti: *Canta en instrumento de dies cuerdas, ò prudentes virgines.* Decem enim prudentibus virginibus, ſeu virtutibus Thereſia exornatur ſponſa. An non Virgo pulcherrima? Ergo chordarum conſona varietate conſtat. Aſſerit Didacus Daza noſtræ Societatis, ad cap. 1. epiſt. Iacobi, non defuiſſe, qui carmen illud, *Exurge pſalterium, & cithara*, Pſal. 56. de pulchritudine expoſuerunt. Nam (autore D. Baſilio ad Pſal. 44) *Pulchrum eſt membrorum compoſitione, & harmonia gratia viget.* Vberius Elias Cret. *ad orat.* 10. *Nazianz.* de Eliæ filia profatur. *Eſt autem pulchritudo proportio quædam, & harmonia diſſimilium in nobis partium. Nam etiam in muſicis inſtrumentis alius quidam ſonus eſt, qui per infimam chordam editur, alius qui per huic proximam, alius qui per ſummam. Is autem, qui ex his omnibus promanat, concors numerus eſt. Quemadmodum ſcilicet ad diſſimilium corporis partium proportionem pulchritudo.* Huiuſmodi diſſimilium virtutum concordi varietate Thereſia exornatur, vt in decachordo pſalterio Domino dulciſſimè præcinere valeat.

Thereſia Deo præcinit in decem chordarum pſalterio, dum pulcherrima oſtenditur decem Virginũ conſona ornata pulchritudine.

Pſal. 91. Daza. Pſal. 56. Baſil. Elias Cret.

5\. Porrò tanta Thereſiæ pulchritudo animi, vt ex abundantia, vel in corpus profluxerit. Vnde vultum obiiciebat Angelicum, quippe quæ in corde Spiritum ſanctum per cunctarum virtutum exercitamenta geſtaret. Nullus Thereſiæ faciem pulcherrimam, modeſtiſſimam ſimul aſpiciebat, qui non crederet cor illius eſſe Spiritus ſancti domicilium, vnde Angelicus ille fulgor profluebat. De Stephano ait Lucas, *Et intuentes eam omnes, qui ſedebant in concilio, viderunt faciem eius quaſi faciem Angeli*, Act. 6. Vndenam viro pulchritudo tanta? Reſpondet Hilarius Arel. hom. de S. Steph.

Abſcondita pectoris ornamenta ſpeculum
frontis irradiant; habens intra ſe
Spiritum ſanctum, et pra ſe
gerebat Angelicum.

Thereſia ex abundantia Spiritus ſancti cor inhabitantis vultũ Angelicum obiiciebat.

Act. 6. Hilar. Arelat.

Observat. II.

Ad illa verba:

Quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obuiam Sponſo.

Thereſia Virgo fulgenti contemplationis lampade accenſa, è Carmeli vertice ad cœli cacumina tartarei hoſtis fugatura tenebras, euolauit.

Oſtendo, iuſtè preces efficaciſſimas ad inuiſibilium hoſtium comminutionem.

Lampades Hilarius animum expreſſit ad ſuperos ignis in morem euolantem contemplationis, ſeu orationis exercitamentis. Thereſiam prima prudens Virgo contemplatio, ſeu oratio collaudet tam addictam precibus, vt nunquam ab ſponſi conſpectu recederet. Ideo ſponſæ dulciſſimæ comparatur, *Quæ exierunt obuiam ſponſo, & ſponſæ.* Sanctæ mentes aliquando ab ſponſi præſentia recedunt, Thereſia ſponſa dulciſſima nunquam à cœleſti ſponſo ſeparatur. Vnde illis ad Dilectum redeuntibus, Thereſia ſemper cum Domino commoratur, & à requirentibus eum, inuenitur: *Sponſo & ſponſa.* Hinc oſtendam, Virginem cunctos hoſtes inuiſibiles facili negotio ſuperaſſe, ſenſúſque mortificationis exercitamentis ſubiugaſſe rationi. 6.

Orationis exercitio habitus quinque noxij abradũtur. Hilar.

De Carmelita illuſtriſſima proclamat Sponſus, *Caput tuum vt Carmelus*, Cantic. 7. Quid Carmeli mons? Hebraicè, *Scientia circumciſionis.* Agnatum enim Carmelo poſt Eliam voluptatis, voluntatiſque circumciſioni vacare. Ergo Thereſiæ caput, quo cogitationes Deo hærentes ſignantur, eſt vt Carmelus, oratio enim feruens Virginis ipſa ſcientia circumciſionis eſt. Edocet namque meditatio quónam modo ſenſuum mortificationi ſit ſtudendum. Strabus ad hæc, *Caput tuum, ſeu mens tua, quia regit totum corpus cogitationum, eſt alta vt mons, qui habet ſcientiam circumſionis, non in ablatione carnis, ſed ſuperfluitatum cordis.* Nihil ſuperfluum, vbi mens precibus aſſiduis impendit ſtudium. 7.

Thereſia vt Carmelus, quia orationis exercitamento ſcientiã obtinuit circumciſionis voluptatum. Cant. 7. Strab.

Thereſiæ ingenium acre quidem, ſed docile, libidinis minimè colloquiis addictum, ſed licitis collocutionibus aliquando agnatum, vt domeſticus hoſtis, ac inteſtina bella continuis victoriis parerent coronas. Curauit Virgo huiuſmodi curas, (ſi noxias nunquam) inutiles ſemper omninò debellare. Ideò orationis exercitamentis tam enixè ſe dedidit, vt colloquia inutilia præſcinderet, naturalis illius ingenij muros ſolidiſſimos euellendo, ſoloque æquando. Curauit Ioſue Ierico muros infirmare, totamque vrbem victis hoſtibus Numini ſubmittere. *Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, muri illico corruerunt, ceperúntque ciuitatem*, Ioſ. 6. Quidnam illæ populi vociferationes? Dionyſ. Carthuſ. *Clamabant non irrationabi* 8.

Thereſia oratione aſſidua ſe omnino perfectioni ſupremæ ſubiecit. Ioſ. 6. Carthuſ.

tionabiliter, & confusè, ſed deuotè ad Dominum, tum laudando, & inuocando. Quàm facilè natiua vincitur imperfectio orationis inſtantia? *Mœri illicò corruerunt.*

9\. Caſſiod. ad Pſal. 16. *Orationis exercitium ſerenat cor, abſtrahit omninò à terrenis, ſubleuat ad cœleſtia, reddit capaciorem, & digniorem ad accipienda bona ſpiritualia.* Quid mirum Thereſiam adeò ſe ſubiugaſſe ſpiritui, vt nulla particula carni relinqueretur, ſi nunquam eius mens à Carmeli cœleſtis cacumine recedebat? Didicit ab Elia patente precibus ſuperare naturam. *Viuit Dominus,* (aiebat Propheta) *Deus Iſrael, in cuius conſpectu ſto: ſi erit annis his ros, & pluuia, niſi per os meum,* 3. Reg. 18. Quid magis naturæ legibus abſonum, quàm cœlum pluuiam emittere geſtiẽtem verbo claudere, ac reſerare à nubibus iam deſertum: Id equidẽ preces Eliæ potuere, quia coram Domino ſtabat: *In cuius conſpectu ſto.* Quàm facilè vel naturã ſuperat, hoc eſt, noxiam conſuetudinem, quæ altera natura eſt, qui in conſpectu Domini per contemplationis, ſeu orationis exercitamenta cõmoratur? D. Aldhelmus, *Spiritu afflatus Elias cœli claustra, & nimborum obſtacula precibus patefecit.* Eliæ ſpiritu prædita Thereſia ablegatis imperfectionum nubibus cordis cœlum thronum ſponſo reſerauit orationis continuæ afflatu.

Didicit ab Elia patente precibus ſuperare naturam. Caſſiod. 3. Reg. 18. Aldhel.

10\. Quid ſi conſuetudo giganteã ſtaturam exæquet? Certè oratio giganteas ſuperat omninò affectiones. Teſtor Dauidem adoleſcentem in funda & lapide Goliath comminuẽtem. Vt vidit Philiſthæũ accedentem Dauid inclamat, *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminũ Iſrael.* Gigas denique lapidis emiſſi vulnere, *cecidit in faciem ſuam ſuper terram,* 1. Reg. 17. Quis vicit Goliath? An Dauidis fortitudo? Certè Dauidis frequẽtiſſima oratio. D. Chryſoſt. hom. 13. de Dauid, & Saul. *Hæc vox barbarum illum, & alienigenam proſtrauit, eo quòd priuſquam mitteret lapidem, eum precationis robore erat aggreſſus. Et quid miraris, ſi vox initi & furorem mitigat, & hoſtes eiicit?*

Vel gigas paſſio, aut habitus orationis exercitamentis debellatur. 1. Reg. 17.

Observat. III.

Ad illa verba:

Exierunt obuiam ſponſo.

Pulcherrimis mortificationis greſſibus Thereſia diſcalceata ad dilectiſſimum properauit ſponſum.

Aſſero, mortificationem animum infirmum robore maſculo donare, firmiùſque Deo vt adhæreſcat, efficere.

11\. Anselmvs idem aſſerit obuiam exire Sponſo Virgines ac *in omnibus ſponſo concordare*: ita vt mortificationis greſſibus ſeſe exerceat animus, vt omnino perfectionis fonti adhæreſcat.

Vbi de reformatione Ordinis. Anſelm.

12\. Huiuſcemodi profectò greſſibus vſa eſt Thereſia, vt obuiam dilectiſſimo Ieſu procederet. Nudis pedibus ſacerrimum acceſſit ad rubum, vt mortificationis greſſibus ad perfectionis verticem Eliæ verè filia properaret. Greſſus hoſce laudat ſponſus, dum ait, *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Principis,* Cantic. 7. Duplicem particulam preme, *pulchri in calceamentis*; & *filia Principis.* An greſſus ſunt pulchri, quia pedes calceamentis exornantur? Minimè, ſed quia pedes calceamenta proiiciũt. Pulchri ſunt pedes, *in calceamentis abſtractis*, niueo candore reſerato. Pulchri admodum Thereſiæ pedes in calceamentis proiectis, vt greſſibus mortificationis ad ſponſum in perfectionis vertice collocatum feſtinaret Principis filia. Cuiuſnam precor? Exiſtimo Eliæ Principis olim Regularis institutionis. Filia ergo Thereſia Eliæ eſt, ac ſimul in Euangelio Principum illorum, quorum Virgo didicit documenta, vt Ordinem rurſum efformaret, ſcilicet D. Ignatium Patrem meum, ipſa Diua ſæpe profitente. Confirmo cogitationem pulchro Anſelmi in Gloſſa Interl. teſtimonio. *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis Eliæ ſub lege, & multorum tempore gratiæ.* Quænam autem in calceamentis pulchritudo? Strabus, *Mortificationem in ea laudat.* Quónam modo autem in calceamentis mortificationem ſponſæ laudaret, niſi quia abſtractis his, nudi pedes frigoris moleſtiæ exponuntur.

Greſſus Thereſiæ diſcalceatæ per mortificationis exercitamenta, pulcherrimi, quia Principem Eliã imitantur. Cant. 7. Anſelm. Strab.

13\. Moyſi apud deſertum properanti ad conflagrantem ſine læſione rubum Dominus, *Solue calceamentum de pedibus tuis, terra enim, in qua ſtas, terra ſancta eſt,* Exod. 3. Deſerti incolæ perfectioni ſtudenti ex receſſu ab vrbium tumultu diſcalceatio indicitur ad perfectam paſſionum mortificationẽ, vt animus Domino adhæreſcat. Lyran. *Prius oportet te carnem deponere, vnde dicit Dominus: Non videbit me homo, & viuet.* Thereſia apud deſerta Carmeli ſe ſe perfectiſſimè humanitate exuit in duplicatum Eliæ ſpiritum efformata, quàm perfectionis legiſlatrix inſtitueretur proxima Numini. Vidit planè Dominum, quia non viuit, id eſt, quia carnem omnino repulit, dum in ſpiritum tranſformauit. Factus enim fuit in ea Eliæ duplex ſpiritus, quia in corpus totum in ſpiritum mutatum obiicitur.

Thereſia ſolarum omnium calceamento expoliauit in deſerto Carmeli. Exod. 3. Lyran.

14\. Redeo ad Carmeli verticem, qui quidem mons *ſcientiam circumciſionis* indicit. Vti Elias apud Carmelum virgo Thereſia ſcientiam circumciſionis edocta eſt per mortificationis exercitia. Diſcalceatur, à carnis cibis abſtinet, vacat ieiuniis, humo cubat. O greſſus ad verticem Carmeli properantes! En alterum Abrahamum, cuius in carne Dei pactum obiicitur. *Circumcidetur ex vobis* (ait Dominus) *omne maſculinum,* &c. *Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum,* Gen. 17. Ait D. Zeno lib. 3. ſerm. 8 *Cum Abraham integer ſit iuſtificatus, & poſtea circumciſus, manifeſtum eſt, circumciſionem Abrahæ non fuiſſe neceſſariam. Denique nil illi contulit, quia Deo antea, non poſteaquam circumciſus, placuit, ſed in hoc robuſta merita repromiſſionis accepit.* Nam per mortificationem meruit nouæ germinis repromiſſione donari. D. Thereſia prius Eliæ quidem filia in Abulenſi Incarnationis Conuentu illuſtriſſimo degit

Vt Abrahã perfectè apud Carmelum Thereſia mortificationi ſtudet; vndè robuſta merita ad filiorum repromiſſionẽ accepit. Zeno. Gen. 17. *Thereſia immutatio in Conuentu Incarnationis Abulenſi.*

calceata, & dilectissimo placoit spnnso. Cur ergo postmodum nouæ mortificationis exercitamentis studet, & scientiæ circumcisioois in Carmelo vacans, proiicit calceamenta, à carneis cibis abstinet? Certè *in hoc robusta merita repromissionis accepit*; quia effecta est rnbustissima virorum parens; & Magistra. Qunmodo rnbustorum parens; & Magistra Virgo, quæ fœminea infirmitate premitur?

15. Legis attende præscriptionem. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum*, Gen. 17. Theresia circumcisioni addicta, in virum commutatur, vnde masculæ fortitudinis effecta, robusta merita repromissinnis virorum filiorum accepit. Apto Theresiæ, quod de Macrina frarre Nyssenus aiebat. *In mentionem probæ cuiusdam mulieris incidimus: si tamen ex natura mulier à nobis appellanda est, quæ natura conditione præstantior sit.* Scientia enim circumcisionis, seu mortificationis, eam ad cœtum virorum adduxit. Theresia quidem meritò vir est appellanda, postquam ex mortificationis, aut circumcisionis scientia, *robusta merita repromissionis accepit.*

Ob mortificationem Theresia in masculum virorum Magistrã commutata.
Gen. 17.
Nyssen.

16. Nónne Theresia poterat ad sponsum in superis mnrantem accedere calceata? Cur tam rigidæ reformatinnis studium impendit. Crediderim, vt arctiùs firmiúsque sese ac filios Dnmino colligaret, nec dubium, quin mortificatio carnis, ac vitæ austeritas animum Deo firmiùs adstringant. Adamo Deus, *De ligno scientiæ boni, & mali, ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*, Genes. 2. Abrahamo autem: *Erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*, Gen. 17. Vtrnbique præceptum homini indicitur, & mors non obseruanti denunciatur. Rogo, an homo non comedens ex arbore interdicta salute donaretur? Ita planè, sicut salute dnnatur qui circumcisinnis vulnere afficitur. Si ergo vtrnque præcepto homo saluatur, cur non iteratur primum à lignn scientiæ abstinendi: sed præceptum circumcisionis peruolgatur? Profectò prima hominibus data regula, facilis quidem facilè frangitur, quia mortificationi homo non studebat. At circumcisionis lex cum mortificationi carnis necessariò conjuncta firmiùs tenetur, stabiliùs nbseruatur. Ideò Dominus: Erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Pulchrè Bernardus ser. 2. de circum. Dom. *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Leuissimum planè mandatum, sed transgressus est homo præscriptum sibi modum. Vnde in diebus Abrahæ amici sui rursum modum instituit, promulgauit legem, sed non priori similem vsquequaque. Ibi prohibitio facta, ne superfluitas subintraret: hic iam indicta abscissio est, vt Sacramenti remedio, quæ subintrauerat, tolleretur.* Dum igitur Theresia se, suósque filios videt legibus faciliotibus subiacere, timet, ne facilia præcepta facilè dissoluantur. Vnde vt Dei pactum sit in sua filiorúmque carne, in fœdus æternum circumcisinni scientiæ vacat, proiicit calceamenta, à carneo abstinet cibo, humi cubat, aspera veste induitur, cilicio distorquetur, recedit à tumultu, filios ad montana ducit, filias à virorum collncutione omnino abstrahit: *vt scilicet Sacramenti remedio, quæ subintrauerat* tepiditas, *tolleretur.* Vnde in diebus Abrahæ amici sui, seu in diebus Theresiæ masculæ quidem fortitudinis, *promulgauit legem, sed non priori similem vsquequaque.* Bellum enim horribile carni ac sanguini indicitur, Carmeli asperrima cacumina præsentantur.

Regula strictior facit animã Deo firmius hærescere.
Gen. 2.
Gen. 17.
Bernard.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Exierunt obuiam Sponso & Sponsæ.

Theresia obuiam procedit non solùm Sponso, sed Sponsæ, quia masculæ fortitudinis, Ordinis reformatæ quasi Sponsus ostenditur.

Assero, Deum fragili fœminarum in sexu illustrius triumphum agere.

17. Ait Strabus, *Omnes sunt sponsæ.* Si spnnsæ omnes Virgines obuiã spnnso exeuntes, cur additur, *& sponsæ*? An simul & exeunt, & cum Sponso commorantur? An seipsas quæsituræ claustra dimittunt Virgines? Certè nonnullæ viragines tam mascula videntur esse præditæ fortitudine, vt potius viri nstententur sponsæ nbuiam processuræ, quàm sponso.

Theresia ex reformatione Ordinis proclamatur.
Strab.

18. Et quamnam Theresia virilis sponsam quæsitura procedit? Contemplari liceat Ordinis Carmelitarum reformationem sponsam dulcissimam sibi illigandam quæritare. Refnrmatio Ordinis virorum Theresiæ sponsa est, huic sponsæ virago fnrtitudinis masculæ obuiá prncedere asseritur. An Theresia vir? Haud eam cum fœminis cnmputabo, virorum cœtui adscribendam censuerim. Iacobus Kennodus apud Georg. Buchanan. *lib. 12. rerum Scot.* fortem quandam viraginem laudans, ait: *Nunquam ab hoc sexu animi magnitudo postulata est. Sed hæc, de qua loquor, inter viros, non mulieres, semper connumerata est.* Vidisti Theresiam fœminam aliquando? *Inter viros semper connumerata est.* Et sapientia, & fnrtitudine, & constantia vir ostentatur.

Virilis Theresia Ordinis Reformationem sponsam ducit.
Iacobus Kennod.

19. Celebrat prnphana antiquitas quandam Theresiam Thebanam, quæ quia horribilem interitui addixit serpentem, in virum fuit à diis immutata. Quàm veriùs Theresia virnrum numerum addere potest, quæ tartareum serpentem mascula comminuit fortitudine?

Theresia Thebana nostram prædicat virilem Matrem.

20. Prudentissima Abigail Carmeli incola masculina affixione à sacro textu ornatur. Verbum enim illud, *Accipe benedictionem, quam attulit ancilla tua*, id probat apertè. Nam si *ancilla* fœminino terminn effertur, *attulit* illi prætertn Hebræus affixionem masculinã impertitur. Et meritò Abigail vir reputatur, dũ prudentia virili Dauidis sedauit iracundiam, 1. *Reg.* 25. O vera Abigail celsioris Carmeli habitatrix, ad

Altera mascula Abigail in Carmelo, altera virilis Rom.
1. Reg. 25.

virorum

vitorum numerum adducta, qnia Deum aduersum peccatores ira succensum reddidisti pacatum! Sed & Ruth masculina affixione scribitur iustè, planè, quia relictis patriæ illecebris fecit spicilegium. Theresia autem patria domo relicta, apud Religionis deserta cunctarum virtutum Euangelicæ messis colligit spicas, vt regularum manipulum totius perfectionis epilogationem colligaret.

Ruth 1.

20. O quàm gloriosum ex mascula Theresiæ fortitudine cœlestem contemplor sponsum! Incedit virilis fœmina militum dux fortissimus horribilem hostem debellatura. Nouum quidem bellum, & ideo mirabilior victoria. *Noua bella* (illa profatur) *elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit*, Iudic. 5. *Noua bella*, scilicet mirabilia, vt IESVS gloriosiùs triumpharet in fœmina. Petrus Damian. *Quanquam mirabilis sit Deus in viris, mirabiliùs tamen, & gloriosius triumphat in fœminis, quòd de inermibus fortes & victoriosos facit.* Cur non dixit *victoriosas*? Quia eo ipso, quòd illas Deus efficit victoria potiri, simul mutat in viros. En Theresia infernum comminuens.

Quàm gloriosus Iesus ex virili Theresia semper victrice fortitudine.
Iud. 5.
Damian.

21. Cùm te, ô Virgo prudentissima, contemplor tot filiorum fortissimorum matrem, non possum masculam tibi adscribere fortitudinem. Fortium enim matres masculæ habendæ sunt. Edocet Damascenus, Scripturarum nomina generis muliebris minimè recensere. Attamen ipsa matrum Regum Iuda commemorat nomina. Quare? An quia hæ tam constantis, masculæque virtutis erant, vt virorum in numerum fuerint referendæ? Non abnego, sed aptiùs addidero, ideo inter viros illas adnumerari, quia fortes, generososque filios ediderunt. Hinc Theresia omninò à fœminea fragilitate recedens ostenditur tam fortium viraginum mater, tam potentium virorum parens augustissima.

Vir est Theresia, quia virorū fortissimorum mater.
Damasc.

22. Ideo reor Theresiam non solùm fœminis, sed & viris imperitare, quia viros adeò fortes progenuit, vt se mascula fortitudine prædıtam ostentarit. Ait Maximus sermon. 9. *Dicente hospite quadam: Sola vos Lacedemonia viris imperatis; Gorgonia respondit: Nos quidem sola viros parimus.* Quid mirum solam Theresiam viris tot imperare fundatricem Ordinis reformatæ, si sola ipsa fortitudinis masculæ tot viros parturiuit?

Ideo Theresia viris imperat, quia viros peperit.
Maxim.

23. Quid plura? Dum video Theresiam masculæ fortitudinis viraginem, tot virtutibus, tot præconiis illustrissimam, si Gregorij Nyssæ Præsulis eloquentia pollerem, de Theresia scriberem quod ipse de Placilla Imperatrice hisce verbis expressit. *Tulit hæc nostra ætate natura, proprios terminos, solitámque naturam transiliens, tulit, inquam, natura, vel potiùs naturæ Deus virilem animum in muliebri corpore, super omnia propemodum virtutis exempla, quæ præcesserunt. In hac enim muliere omnes corporis, omnes animi virtutes concurrentes humanæ vitæ rem admirabilem, & incredibilem ostendebant, vt vnus animus in vno corpore tot bonorum cumulum possideret.*

Virilis Theresia animus i. fœmineo corpore.
Nyssen.

24. Preme illa: *Supra omnia propemodum virtutis exempla, quæ præcesserunt.* Celebris Debbora filia Lapidoth, quam secum proficisci curanis Barach, nec aliter ducere exercitum contra Sisaram voluit. Cui virago, *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu fœmina tradetur Sisara*, Iudic. 4. De Ruth Booz clamauit, cùm vidit patriam, Deosque suos reliquisse, *Scit omnis populus, qui habitat inter portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis*, Ruth 3. Verè & Theresia virilis altera Machabæorum mater. De qua *Supra modum* (inquit Guillelmus, Peraldus Episcopus Lugdun. lib. de exempl. virt. cap. 126.) *mater mirabilis, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, & fœmineæ cogitationi masculinum animum mittebat*, 2. Mach 7. An Theresia supra hæc exempla virtutis? Num non proficiscitur cum Elia Dux virorum masculæ fortitudinis, cui quidem victoria reputatur! Nonne omnis Ecclesia agnoscit Theresiam mulierem esse virtutis admirabilis? An non cunctos filios vbique terrarū intrepidè aspicit mortificationis horribili gladio vulnerari, ac interimi, ipsa præscribente? An aliquis Theresiæ natus annos Nestorios vidit? Num aliquis virorum, aut fœminarum Ductricem Theresiam sequentium vllus non vitæ asperitate, quasi Martyrio breui tempore consummatur? O virago *supra omnia virtutis exempla, quæ præcesserunt*, efferenda!

Supra omnia virtutis exēpla, quæ præcesserunt, efferēda est.
Iudic. 4.
Ruth 3.
2 Mach. 7.
Peraldus.

25. An aptè appositum post tot virtutis elogia Placillæ, *Vt vnus animus in vno corpore tot bonorum cumulum possideret*? Tanti viri venia scripsissem, *vt multiplex animus in vno corpore tot bonorum cumulum possideret.* Quia tot egregia facinora multiplicem operatricis mirabilis arguunt spiritum. Ad Eliam profatur Elisæus, *Obsecro, vt fiat duplex spiritus tuus in me*, 4. Reg. 2. Quod exponit Lyranus. Dicit R. Salomon, quòd petiit habere spiritum in dupla proportione *respectu Eliæ*, ad vberiora quidē præclara gesta. *Et ad hoc inducit, quòd octo miracula tantum scribuntur facta per Eliam. Primum est clausio cœli, secundum continuatio farinæ, & olei, tertium suscitatio filij viduæ, quartum descensus ignis, quintum impetratio pluuiæ, sextus descensus ignis super primum quinquagenarium, septimum super secundum, octauum diuisio Iordanis, vt transirent per siccum. Sedecim verò scribuntur in Elisæo. Primum est Iordanis diuisio, secundum aquarum sanatio, tertium puerorum laceratio, quartum aquæ impetratio pro tribus Regibus, quintum olei multiplicatio, sextum Sunamitis fœcundatio, septimum filij eius suscitatio, octauum pulmenti dulcoratio, nonum panum multiplicatio, decimum Naaman leprosi curatio, vndecimum Giezi infectio, duodecimum ferri natatio, decimum tertium oculorum pueri sui apertio ad videndum equos, & currus igneos, decimumquartum aduersariorum excæcatio, decimumquintum abundantia victualium inopinata in porta Samariæ, sextumdecimum suscitatio mortui ad tactum ossium Elisæi.* Admitto sententiam, quam alibi impugno. Arguit ne duplex operatio duplicis quasi spiritus vno in corpore commorationem? Ad memoriam reuocata Theresiæ tot miracula, quot fundationes struxit: tot prodigia, quot filios peperit. Fallor, si ad tanta facinora ineffabilia innumera planè non penè innumeri spiritus requirantur. *Fiat* (clamat Eliæ filia) ô pater, *in me multiplex spiritus tuus*; & Nyssenus iam rursum scribat, *vt multiplex animus in vno corpore tot bonorum cumulum possideret.* O Theresia

Multiplex animus in vno Theresia corpore, ad tanta facinora gerenda
Nyssen.
Theresia multiplex Elias.
4 Reg. 2.
Lyran.
R. Sal.

non duplex solùm, sed moltiplex Elias in nutri immensitatem! Tot miracula Virginis nostræ adnumerantur, vt innumeros possent Elias constituere in discipula.

Observat. V.

Ad illa verba:

Quæ exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Theresia vt Virgo, Christi procedit ad nuptias; vt Mater, adstat sponso; quia Mater & Virgo mira virginitate, ac fœcunditate floruit.

Virginitatis fœcunditatem spiritualem commendo.

26. *Matrimonij puritas mater fœcunditatis.* Anselm.

ANselmus contemplatur in virginibus obuiam procedentibus sponso cœlesti, Ecclesiam virginem castam Christo exhibendam: in sponsa autem assidua IESV coniuge eandem Ecclesiam iam Matrem fidelium fœcundissimam. Hinc Theresiæ virginitatem ac fœcunditatem celebrabo.

27. *Virginitas sol puritatis ac fœcunditatis parens.* Apoc. 12. Aldhelm. Isidor. Pelus.

Deiparæ elogium gloriosissimum, virginea fuisse fœcunditate, seu fœcunda virginitate fulgidam, de quo *tom. 3.* latè. Æmulatur Theresia Deiparentis virginitatem fœcunditatémque, & tantæ puritatis norma, & tot filiorum parens. Maria quidem *Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius*, Apoc. 12. An non, quia Lunæ pulchritudo fœcunda, & Solis fœcunditas pulchra Dei Filium IESVM in splendoribus exortum concelebrant? D. Aldhelmus *de laud. virginis* ait, *Virginitas est sol.* Meritò planè, si sol fulgentissimus ac purissimus simul est parens creaturarum, quia *sol generat hominem.* Pelusiota lib. 3. epist. 35. *Soli eos, qui virginitatem amplexi sunt, comparare licet.* An non quia sol puram fœcunditatem, fœcundámque puritatem fulgentissimis radiis exponit?

28. *Debbora virgo & mater sponsa. Sic Theresia.* Iudic. 4. Act. 29. OEcum.

De prudentissima Debbora textus ait, *Erat autem Debbora Prophetis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore*, Iudic. 4. Hebraicè pro *vxor Lapidoth*, scribitur *mulier lāpadum.* Lapidoth enim idem ac *fulgur*, seu *lampas.* Vnde aliqui in dubium vertunt, virgo ne fuerit Debbora? Asserit quidam nō indoctus, quia spiritu prophetiæ afflata fuit, præmio quidem virginitatis. Quatuor Philippi filiæ dicūtur virgines prophetantes, Act. 29. OEcumen. *Propter pudorem magis hoc assequebantur, vt etiam prophetia digna haberentur.* Si virgo erat lāpadibus ornata Debbora, quónam modo vxor appellatur? An non vxoris vocabulum destruit virginitatis decus? Profectò Debbora virgo, quam Hebræi populi sapientissimam *Matrem Israel* appellabant, cum prudentibus virginibus accipientibus lampades suas *Mulier lampadum* procedit obuiam sponso, cuius purissima vxor nominatur, vti virgo ac Mater Ecclesiæ, in celebritatem quidem D. Theresiæ Debboræ sapientissimæ, quæ virgo Mater meruit appellari.

29. *Virginitas vt Dominicum corpus fœcūdissima est virginū parens; sic Theresia.* Ambr. Hieron. Pasch. Zach. 9.

D. Ambrosius virginitatem corpori Dominico comparat, auctore D. Hieron. adu. Iouin. *Coniugium hordeo, virginitatem corpori Christi comparat.* Quare? Crediderim, quia Christi corpus virginitate ornatur. Paschasius, *Quoniam hoc corpus nihil magis diligit, quam in Christo virgines.* Addo, & quia Dominicum corpus virgo cùm sit, fœcundissima est vitis, è qua virgines alij germinantur. Vnde Hieronym. *citatus* corpus Christi asserit ac virginitatē componi, quia *frumentum est electorum Christi corpus, & vinum germinans virgines*, Zach. 9. At virginitas fœcundissima Mater est. En Theresiæ typum. Virgo est purissimo ornata fulgore, ac simul virginum Mater fœcundissima.

30. *Carmeli filia Theresia data est pulchritudo ac fœcunditas virginitatis.* Isai. 35. Lyran. Anselm.

De Carmeli filia prænunciatum assero ab Isaia, *Gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron*, cap. 35. Vbi Lyranus ad literam, *Per ista tria loca, quæ præ aliis in Iudæa fuerunt amœna, & fertilia, intelligitur, quod quidquid erat pulchritudinis & amœnitatis in sanctitate & honestate in Synagoga, translatum est ad Ecclesiam ex Iudæis & Gentibus congregatam.* Anselmus autem mysticè asserit in Carmeli decore fertilitatem, aut fœcunditatem cum virginitate coniunctam figurari. In Carmelo enim & fœcunditas fructuum aspicitur, & scientia per circumcisiones voluptatem exponitur. Verè Carmeli filia D. Theresia, cui à Domino datum & puritatis nitore pollere, & sanctissimæ prolis fœcunditate ornari: qualis Berecinthia mater non centum, sed mille millium complexa nepotes.

31. *Theresia semper Virgo purissima, semper fœcundissima sponsa.* Ambr.

Dum obiicio menti Theresiam, & cum virginibus decem Dominum quæritare, & simul fœcundissimo sponsi amplexu frui, matrem quidem & virginem, ei lubet aptare illud Ambrosij lib. 1. de Virg. *Pulchritudinem quis potest maiorem æstimare decore eius, quæ amatur à Rege, probatur à iudice, dicatur Domino, consecratur Deo, semper* virgo *innupta, semper* fœcunda *sponsa.* Profectò Theresia semper cum virginibus obuiam cœlesti procedit sponso Virgo prudentissima, ac simul semper sponsa cœlesti Numini illigatur innumerabilium filiorum fœcundissima mater.

32. *Nullo unquā fœcundissima Mater vllo inordinato motu perturbata est.* Matth. 13. Epiph. Exod. 29.

Quis credat, tantam fœcunditatem posse cum tanta puritate colligari, vt nunquam Theresia quoquam inordinato motu, aut cogitatione fuerit diuexata. Quid non admiratione ineffabili afficiatur? zizaniæ ex Dominica hæreditate vsque ad messem non auelluntur, fante Domino, *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*, Matth. 13. Quare Epiphanius *hæres. 66.* Quia concupiscentia ad terminum vitæ vsque non extinguitur, iussit Deus Agni pectus abstrahi, ventrem autem dilui, *Exod. 29.* Quare? Quia iracundia cordis potest, omnino sedari, at concupiscentia abluitur quidem, non omnino tollitur. Priuilegium id & Deiparæ, & æmulatrici Theresiæ Matri Virgini reseruatur? O mira cœlesti sponsi munificentissima dignatio!

Observat.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso, & sponsæ.

Theresia lampadum, seu virtutum fulgore redditur sponso Deo agnata: vnde *de* IESVS appellatur, quasi similis Deo sponso.

Assero, omnium virtutum colligatione animam reddi similem conditori.

33. *Nomini illustri illustria opera respondeat.* Strab.
SI ex Strabi sententia Virgines decem sponsa sunt, quónam modo sponsam in sponso, quem requirunt, inueniunt? *Exierunt obuiam sponso, & sponsæ.* An se ipsam sponsa quærit, & inuenit? Profectò dum per cunctarum virtutum exercitamenta expressa in lampadibus (sicut in vigilantium seruorum lucernis ex Patrum mente designantur) Deum requirunt, & sponsam, id est, se ipsas Virgines inueniunt in sponso; quia animus omnium virtutum ornatu cœlestem conuertitur in sponsum, vt sint duo in spiritu vno. Theresia est Virgo prudens, obuiamque procedit sponso, & sponsæ; quia omnium virtutum lampadibus succensis in sponsum adeò conuersa est, vt *Theresia de* IESV a meruerit appellari, cum Apostolo clamatura, *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.*

34. *Theresia mulier lampadum, seu virtutum, meritò de* IESVS *appellatur.* Prou. 31. Iudic. 4.
De sponsa illa mystica Salomon ait, *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas*, Prouerb. 31. Quia scilicet omnium diuitiarum gloriam tu sola colligasti. Cùm Theresim video cunctis virtutibus præfulgentem, veram Debboram Lapidoth vxorem, siue *Mulierem lampadum*, IESV sponsam dulcissimam, recognosco, quæ meritò *Theresia de* IESVS appellata est. Tam enim IESV est, vt in IESVM fuerit mutata, omnium scilicet virtutum exercitamento, quod quidem hominē faciunt similem existere cōditori. Theresia omnem mundi affectū proiecit, cū se calceamētis expoliauit, & omnium virtutum induit ornamētum, & ideo IESV similis potuit IESV nomine insigniri.

35. *Theresia se terrenorum affectuum calceamentis expolians, & omnium virtutū gloriam induit vt Moyses, meruit* IESVS *nominari.* Exod 3. Exod. 7. Ambros.
Moysi Deus: *Solue calceamentum de pedibus tuis*, Exod. 3. Soluit equidem simul cuncta mundi illectamenta relegans. Rursum Dominus, *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. Vndénam Moses meruit Dei nomine honorari? Certè, quia se expoliando terrenorum affectuum calceamentis, simul induit omnium virtutum gloriam, vt meritò Deus posset appellari D. Ambros. lib. 1. de Abel cap 2. *Victor passionum omnium Moyses, nec vllis captus seculi illecebris, qui omnem istam secundùm corpus habitationem cælestis puritate conuersationis obduxerat, mentem regens, carnem subiiciens, & Regia quadam auctoritate castigans, nomine Dei vocatus est: ad cuius similitudinem se perfecta virtutis vbertate formauerat.* Non vacuum nomen, *Theresia de* IESVS. Hoc impleuit vitæ go & vitæ integerrimæ austeritate, & virtutum omnium exercitamentis: *Nomine Dei*, seu IESV *vocata est, ad cuius similitudinem se perfecta virtutis vbertate formauerat.* IESV & patientis, & operantis imago est, & ideo iustè IESVS est nominata.

Describit Ioannes virgines chorum, *Ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius. Hi sunt* (addit) *qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumque ierit*, Apocal. 14. In primis adnotat, virgines IESVS nominari. Deinde affirmat, Agnum sequi, *quocumque ierit*. Quidnam est Agnum quocumque ierit sequi, nisi in cunctis eū expeditionibus, seu actionibus imitari? Imitantur Virgines hi Agni cunctas virtutes, & Ideo vocantur IESVS. Nec enim augustissimo decorarentur nomine, nisi omnium virtutū decore fulgerent. D. Paschas. ad Ps. 44. *Necessum est, respōdeat virgo dotis titulo.* id est, nomini IESV, quo honoratur. *Respondeat moribus.* An vna, vel alia virtutis sufficit? Omnium virtutū fulgores gestatrix lampadum spargat. *Mente, atque actu afferat cælestem vitam, & sequatur Agnum, quocumque ierit. Sequitur autem virgo Agnum quocumque vadit, si concordiam virtutum teneat. Ideo qui post* IESVM *ire festinat, & sequi vult, quocumque abierit, debet primum mentis incorruptionem seruare, atque carnis: deinde cæterarum virtutum vias ingredi.* Ergo iustè admodum Theresia IESVS est appellata, quæ omnium virtutum exercitamentis cœlestem quocumque vadit, sed sequuta est sponsum. 36. *Virgines vocantur* IESVS, *quia omnibus* IESV *virtutibus decorantur.* Apoc. 14. Pasch.

Pergit IESVS ad cunctas Iudææ vrbes, abit ad Gentes. Theresia vbique terrarum feruentibus expeditionibus curat IESV domicilia exædificari tot Conuentuum virorum, ac fœminarum fundatione. Discedit ad montem Dominus orationi incumbere? Theresia Monachorum ac Eremitarum Thebaidæ & Ægypti sectatrix somnis raptibusque spiritualibus studium impendit. IESVS Discipulis apud montana virtutum Euangelicarum documenta præscribit? Sequitur Theresia, & sermone, & calamo suis alumnis perfectionis præscripta tradens. Ad Caluariæ montem Agnus immolandus ascendit? Theresia non renuit pro sponsi gloria, proximorumque salute millies immolari; totiens enim affectu pro IESV moritur, quotiens graui aliqua persecutione vulneratur. De lapide Opalo Plinius asseruit variis coloribus simul ornari. Hinc enim album reddit, illinc rubrum, &c. O pretiosissimum Opalum Theresia! Angelorum, Martyrum, Monachorum, Patriarcharum, omniumque Diuorum, qui alicubi Agnum sequuntur, omnimodam perfectionem imitaris. 37. *Quónam modo Theresia Agnum secuta sit quocumque vadit.* Plin.

Vna in Theresia omnis Euangelij gloria recluditur. Tullius librum de senectute, & de Amicitia scripsit. Hunc quidem *Lælium, seu de Amicitia*: illū autem *Catonem, seu de senectute*, inscribendū censuit. Scribat IESVS de Christiana perfectione librum: inscribet profectò *Theresia, seu de Christiana perfectione.* Omnium liber hic capitum sanctitatis materiē continet, fidei, spei, deuotionis documenta obiicit. Carmen audiēs de IESV magnalis adeò est sensibus abstracta est, vt penè emortua iudicaretur. Humilitatis profundissimæ tot exēpla exposuit, vt 38. *Theresia liber est perfectionis Euangelicæ.* Tull.

ſncredibilia poſſint reputari. A Confeſſario facultatem enixè expetiit, vt peccata ſua ſcriberet omnibus relegenda; in delinquentis ne confuſionem? Minimè, ſed in Thereſiæ gloriam, quæ tam leuia piacula grauiſſima animi vulnera exiſtimabat. Cuidam, à quo ſe audiuit ſanctam appellari, reſcripſit: Aliam inibi Diuam efficias, ſiquidem (vulgariter expendam) *no te cueſta mas que eſcrebirlo.* Timeo me diu apud purgatoriam flammam moraturam, dum falſa ſanctitudinis fama noti mei abſtinebunt à precibus. An non Thereſiæ cunctorum Diuorum perfectionem colliganti aptare queam, quæ D. Chryſoſtomus de Diuis Petro & Paulo Eccleſiæ Principibus expoſuit? *Tu Angelorum ordines ſpoliaſti. Tu es Martyrum patientia, Patriarcharum fides, ſolitariorum exercitatio, virginum corona.* O Thereſia, ſeu de Euangelica perfectione liber! Quàm apte *de* IESVS *Thereſia* nominatis, dum IESVM & corde excipis, & animo geſtas, & quocumque pergit, ſequeris propetanter! Ediſce, nomini auguſto illuſtria debere opera colligari. En quinque prudentes Virgines Thereſiæ præconia cócelebrantes. Chryſoſt.

SECTIO IV.

Quinque fatuæ Virgines.

TEXTVS.

VERS. 5. Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes, & dormierunt. 6. Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obuiam ei. 7. Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas. 8. Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur, *&c.*

IN THERESIAM

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX QVINQVE FATVIS VIRGINIBVS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes & dormierunt.

Non ſolùm fatuas virgines, ſed & prudentes Thereſia vincit, quæ nunquam circa ſponſi dilectionem dormitauit.

Illa dilectio præſtantiſſima eſt, quæ non nouit intermiſſionem.

1. NON ſolùm fatuæ virgines dormitarunt, ſed & prudentes: aliquando enim bonus dormitat Homerus. Dormitatio illa & dormitio diuini amoris ob piaculum leue ac delictum graue interruptio, ex Patrum ſententia. Si aliquando prudens animus ſtultitiæ paret & dormitat, ac dormit: ſi imprudens ſæpe dormitat, & dormit, peccato veniali ac lethali operam impendens: Thereſia non ſolùm fatuas virgines vincit, ſed & prudentes viragines ſuperat, nullo, vel exiguo temporis interſtitio à cœleſti recedens ſponſo.

2. Quónam modo recederet, quónam modo dormitaret, quæ votum emiſit præſtituram ſe quidquid magis placiturum Domino iudicaret? An poſſet dormitare, quæ non iam ſagitta, ſed lancea Seraphini manu contorta transfixa clamauit: *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo,* Cant. 2. Aliter, *Quia vulnerata charitate ego ſum. Anima* (addit) *mea liquefacta eſt.* Ex Hebræo, *egreſſa eſt*, quia ſcilicet, *transfixa eſt.* An dormitationis quies in vna ſede poteſt cum tam acri vulnere copulari? Amonem dilectio lecto adlixit, Antiochum Seleuci filium affectio in ſtratonicam morbo graui corripuit. O Thereſia, quam ſauciam diuini amoris vulnere Salmantica penè vidit exanimem! *Thereſia mira perfectio* Cant. 2.

3. Pergunt prudentes ac fatuæ viragines ſponſum quæſituræ, ſed cum ſponſa inueniunt: *ſponſe & ſponſa.* Certè, quia Thereſia ſemper cum Domino permanſit, nulla diſtracta, vel leuiſſima dormitatione. Eua illa Adami dilectiſſima coniux amauit ne virum? Quis dubitet, ſi ex viro ſumpta, ſi viro agnata? Profectò ſecundus Adamus ardentiùs diligitur à Thereſia. Eua obuiam exiuit Adamo, a quo vel paululum nouit diſcedere. At Thereſia ſemper cum IESV commoratur: *ſponſe, & ſponſa.* Dormitauit Eua, & Thereſia minimè dormitauit. Poſt eductionem Euæ ex Adami coſta *adduxit eam* *Eua fatua Virgo ab Adamo ſeiungitur, Thereſia prudens virago nunquam ſeparatur à IESV.* Geneſ. 2.

eam Dominus *ad Adam*, Genes. 2. Vndénam adduxit? Quonam modo adduci potuit, quæ præ manibus erat à costa viri educta? Porrò illa tam dilecta Adami sponsa simul & filia, tam ardens amatrix recessit à viro, adeò vt necessarium fuerit adduci, seu reduci. Anastasius Synait. lib.9.

Synait.

Exaem. *Illud*, adduxit eam, *significat, quòd postquam ipsa facta est, aliquò aufugit, & procul separata fuit à viro suo. Deinde Deus conuersam reduxit ad Adamum.* Si vel prudentes virgines futuræ sponsæ dormiunt ob graue delictum, si ob leuia piacula dormitare assolent: Theresia nec dormit, nec dormitat, nec exigua temporis particula ab ardentissimo recedit affectu.

4. *Theresia nunquam corpore, aut mente vaga ab sponso recessit.*

Iam ostendo Theresiam cum prudentibus adnumerandam esse, quòd recedentibus fatuis morem non gessit. Esto prudentes virgines dormitarent, & dormirent: at post dormitionem cautæ nullatenus ab ostio Palatij recedunt. At fatuæ ad forum properant diuagantes non solùm gressu, sed & affectu:

Matth.25.

Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ parata erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua, Matth. 25. Theresia nunquam aut corpore, aut affectu vaga à dilecto recessit, quare nulla diaboli seductione distrahitur. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Qui dixit ad mulierem*, &c.

Gen.3.

Gen.3. Dixit planè sponso non audiente. Quónam modo proximus non audiret Adamus expressam voce sententiam? Quia iam vaga virago discesserat cum fatuis virginibus, seu potiùs magistra fatuarum. Rupertus lib.3.

Rupert.

in Gen. cap.2. *Mulier corpore & oculis vaga, dum incontinenter deambulat, fortè prospectans, qualis extra paradisum mundus haberetur, locus diabolo datus est, & occasio porrecta, vnde tentaret.* Tam dilecta, tam diligens vel paululum à viro separatur? O Euæ Theresia reformatio, quæ nec instantis exiguo interstitio cum fatuis virginibus vel oleum quæsitura recedis. Quid quæreres, quod posses innumeris infundere vasculis patentibus tui suscitans portentum?

5. *Quomodo diuagaretur Theresia, si in perfectorũ splendoribus semper cum IESV morabatur?*

Non potest facilè Theresia diuagari cum virginibus fatuis, nec cum prudentibus aliàs imperfectis; quia augusta perfectione ornata, semper cum Domino commoratur dulcissimæ eius præsentiæ addicta. Clamitat aliquando sponsa prudens virgo, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam*, Cant.1. Diligens Christum sibi metuit diuagationem?

Cant 1.

Profectò virgo hæc prudens quidem, sed non prudentissima cum perfectis nondum adnumeratur. Strabus ait, *Ne vagari incipiam post greges, id est, in splendoribus maiestatis tuæ, quod perfectis conuenit.* Perfectissima Theresia non diuagatur, quia in splendoribus Sanctorum eleuatissimis cum IESV sortita est domicilium.

Strab.

***

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Date nobis de oleo vestro.

Theresia non viris subdita est virgo fatua, sed prudentissima viris præposita obiicitur.

Innuo, maritos dignè submitti vxori, si virili prudentia, ac fortitudine mascula prædita esse videatur.

Contemplatur Anselmus in fatuis virginibus animum muliebrem, qui viris seruit, dum hominum laudes ambire satagit. Vnde clamitantes huiuscemodi fatuas virgines inducit. *Date nobis de oleo vestro*, virorum laudibus perfruamur. Non sic Theresia, quæ vel viris ipsis sapientissimis extitit regulatrix. 6. Anselm.

7. *Theresia miro sapientia, vt viris præponeretur.*

O Theresia prudentissima, quæ non solùm fœminis, sed & viris sapientissimis præfici meruisti! Alterum Mosem virginem contemplor scribentem: an Dei digito, vel calamo hominis? Vitæ suæ Theresia à Confessario compulsa scripsit in mundi stuporem, Sanctorum ædificationem, fidelium exemplum, Religiosorum documentum, & normam, improborum flagellum, Tractatum. Volumina de Fundationibus, de Habitaculis vulgariter *Moradas*, de Perfectionis via, de Canticis doctissimè adeò exarauit, vt Theologi eruditissimi inueniunt, quid discant, quid ingenia acutissima in admirationis adducat abyssum. Vis vnico verbo Virginis prudentiam, ac sapientiam exponam? Non solùm prudentibus virginibus, (qualis *Beatriz de la Encarnacion*, semper sponsi cœlestis perfectissimè addicta voluntati:) sed & viris sanctissimis, (qualis B. Ioannes de la Cruz, alter ex miraculis Thaumaturgus,) & sapientissimis, (qualis B. P. Franciscus diuinitus vti Salomon literis informatus,) præpositam Theresiam veneramur.

8. *Sapientissima ostenditur Gregorij mater, ex eo quòd viro suo leges præscripsit: quid Theresia tot virorum Magistra?* Nazianz.

Hinc curat Nazianzenus matris suæ sapientiam ac prudentiam ostendere, quod mariti Magistra ac ductrix extitisset. *Viro suo in diuinis, & ad pietatem, & ad optima quæque excolenda tam opere, quam sermone Ductricem, Rectricem, ac propemodum Doctricem se exhibuit; quod est admirandum.* Si admirandum, fœminam viri marito leges præscribere diuinæ sapientiæ: longè planè admirabilius Theresiam tot prudentissimorum virorum Ductricem, Rectricem, Doctricem à Domino assignari.

9. *Mirabilius est, tot sapientissimos viros vni fœminæ subiici vltrò.*

Addiderim quiddam admirabilius. Viri sapientissimi non renuunt, non dedignantur fœminæ Theresiæ legibus obedire, eius subiacere Magisterio. Postquam Gregorius matris admirandam sapientiam ac prudentiam ostendit ex eo quòd viri Magistra extiterit: plus miratur ex eo quòd vir tantus vltrò vxoris magisterio subderetur. Illud, inquit, *est admirandum*, (nempe fœminam leges dictare viro.) *Sed plus admirandum est, quod vir tantus vltrò ab ea deuinci voluerit.* An non omnem vincit admirationem, tantos Carmeli filios vltrò Nazianz.

viraginis legibus subiacere? O sapientiæ ac prudentiæ prodigium!

10. Vt Plutarchus cunctarum fœminarum imprudentiam infirmitatémque edoceret, ironicè subrisit ex ore Catonis. *Omnes*, (aiebat ille,) *vxoribus dominantur, nos omnibus hominibus; nobis autem vxores? Hoc modo colligens mulieres omnium rerum esse dominas, si viris* hisce præstantissimis *dominarentur.* Verè ô Theresia prudentissima validissima omnium Ductrix, & Magistra debes appellari, quæ tot doctissimis, ac sapientissimis viris à Domino præponeris.

Omnibus dominari idē potest Theresia. Plutarch.

11. An Sara prudentes inter fœminas computanda? Fortem illam pleno ore profitebor sante Domino in Isaia: *Ecce dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & Iuda fortem, & validum*, cap. 3. LXX. *Auferet Dominus à Iudea fortem, & validam.* Quænam valida fœmina quæ simul vir meruit appellari? D. Basilius, *Auferet validam, cuiusmodi erat Sara robusta planè.* Vndénam valida, ac planè robusta? Addit, *Princeps enim erat tanti viri Abraha iuxta præceptum Domini, dicentis: Omnia quæcunque dicet tibi Sara, audi eam.* Super vnicum virum magnum dominatio tantam arguit prudentiam, robur, ac validitatem in fœmina: quanto robustior Theresia, quæ tot, tantísque viris à summo legislatore Magistra præponitur?

Theresia altera Sara valida, imo validior illa, quia multorum virorum sapientum Princeps exsurgit. Isai. 3. Basil.

12. De Iesv sponsa Theresia præfatur Salomon, *Confidit in ea cor viri sui*, Prou. 31. Christus agnoscens qua prudentia ac sapientia, quo spiritu Theresiam exornarit sponsam, eam non solùm permittit aliorum conuersioni, & eruditioni, (à quo fœminæ assolent absterreri,) studium expedire: sed & præcipit, vt præscribat viris documenta. Audi Strabi appositum testimonium. Confidit in ea vir Redemptor. Sicut enim qui fortem, fidelémque & castam coniugem habet, confidit in ea, quia nihil contra volontatem suam agit, cuncta pro amore suo tolerat libenter, & quos valebit, ad amicitiam suam conuertet. Sic Deus in Ecclesia, (in Theresia,) confidit. Nouit enim spiritum gratiæ, quem ei dedit: nouit virtutem charitatis, quam eius præcordiis infudit. Ideóque non dubitat, non solùm eam à suæ fidei integritate non posse corrumpi; sed & perseueranter insistere, vt plures viros ac fœminas ad *fidei cognitionem congreget.* Deus spiritum gratiæ, quem Theresiæ dedit, agnouit, & ideo in ea confidens viris efficit ac fœminis dominari.

Christus agnouit, quónam spiritu Theresiā ornarit, vt eam ad fortiu viri ministeria mitteret Ductricem virorum. Prou. 31.

13. Appositè præmittitur. *Mulierem fortem quis inueniet?* Ibid. Ac si diceret: Huiusmodi mulier, de qua tot egregia facinora sunt prædicanda, nullus vnquam inueniet. Non inueniet quidem eam mulierem esse, sed virum robustissimum. Pulchrè Lyranus, *Accipio huiusmodi mulierem in sexu masculino, seu fœminino*, fortem vtique. Profectò fœmina, quæ mascula firmitudine prædita, masculina terminatione simul cum fœminea efferri potest, Theresia est, cui tot masculi roboris milites Ductricem proclamant.

Theresia inuenta est masculæ fortitudinis, vt præsset viris fortissimis. Prou. 31. Lyran.

14. En Debboram alteram Lapidoth vxorem, seu *mulierem Lampadum* sub palma sedentem, vt leges viris præscribat: & Barach exercitum ducentem, vt validissimos Sisara *in manu fœminæ* possit debellari. Inclamitent iam Carmeli fortissimi milites, *si venis mecum, veniam: si nolueris venire mecum, non pergam.* Et audiant à lampadum virili fœmina Theresia: *Ibo quidem tecum, sed victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara*, Iudic. 5. Theresia vincat, Theresiæ victoria deputetur exercitus Ductrici. Ipsa enim

Theresia est altera Debbora legem præscribens viris, virorum ducens exercitum. Iudic. 5.

——Vt Debbora quondam,
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros: quos ipsa ferocem
Exemplo, verbóque monens accendit in hostem.

Alcim.

Sic cecinit Alcimus *ad foror.*

Observat. III.

Ad illa verba:

Quia lampades nostræ extinguuntur, &c.

Theresia non fatua virgo ad obsistendum tentationibus inermis & fragilis: sed virgo prudens, ex asperitate vitæ, robustissima.

Assero, mortificationem, seu vitæ asperitatem necessariam esse ad tentamina viriliter superanda.

Extinguebantur quidem lampades virginum stultarum flatibus tentationum, & olei deuotionis defectione; vnde fragiles, ac inermes, ad superanda tentamina ostentantur. 15.
At virgines prudentia præditæ tentamini illi, *Date nobis de oleo vestro*, animosè obsistunt, *Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis.* Vndénam hæ fortes, vt tentamina vincant, illæ autem inermes? Admitto, (vt respondeam,) hîc, verba illa: *Dormitauerunt omnes, & dormierunt*, ita esse prudentibus, ac fatuis attribuenda, vt prudentibus conueniat dormitare, fatuis autem dormire. Vincitur ergo à tentatione, quæ indulget vitæ voluptatibus: superat verò, quæ vitæ asperitate affecta, nullatenus potest somno graui indulgere, sed continuis vigiliis studet carnem comprimere.

Quomodo Theresia non vinceret tentamina, 16.
non innumera certamina superaret, si asperitate corpus, animúmque exercebat ad pugnam? Abrahæ Deus, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi*, Gen. 12. Quare Deus tanta vult vitæ asperitate fidelem famulum diuexari? Respondet Apostolus, *Non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est in fide*, Rom. 4. Fortissimè aduersùs fidem tentamina hostis superauit, quia confortatus est, seu roboratus asperitate vitæ, dum peregrinus huc illuc diuagatus est. Theodoretus, *Dum dicit, Abraham confortatus est, monstrat, multo labore, defatigationéque fidem rectè* aduersùs tentamina *firmari.* Ideò Theresia dum conuentuum extructioni nauat operam, innumeris persecutionibus concutitur: sed fortior redditur ad ipsa tentamina superanda. Et quónam modo vinceretur, quæ calceamentis protectis sacco induta Eliæ quidem hirsuto pallio, humo cubans, ieiuniis, & vigiliis continuis se præparat ad certamina?

Theresia Abraham alter asperitate vitæ aduersus hostium tentamenta instructus. Gen. 12. Rom. 4.

Theodor.

Theresia

17. Theresia Dei sponsa profatur, *Nolite me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me sol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me*, Cant. 1. Græcè sic: *Ne me aspiciatis, quia sum nigrefacta; quoniam sol me aspexit, filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Sum nigrefacta asperitate cultus, à vigiliis, à ieiuniis, à nuditate facies mea est immutata. Apta quidem ad tentamina præparatio. nam sol me aspexit. Nyssenus hom. 2. *Hic est sol, qui nitidam corporis superficiem accendit insultu tentationum.* Tentationibus ergo exagitanda, vt vincerem, me vitæ asperitate muniui. Addo, aduersum me matris mei filios insurrexisse. Anselmus, *Filij matris meæ pugnauerunt contra me ad me detinendam*, & infrænandam, ne Carmeli asperitatem Ordini matri restituerem. At illa ipsa corporis asperitate vicit & filij matris meæ Patris Eliæ duplici spiritu gloriam vltrunceè Altissimo decantarunt.

Sponsa Theresia ex sacco, ac ieiunio fusca, tentamina viriliter superauit. Cant. 1.

Nyssen.

Aduersum Theresiam filij matris.

18. Apostolos Christus aduersùs horribiles hostes instruendos elegit, queis profatur, *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*, Matth. 4. Cur non potiùs dixit, Venite, vt vos à piscationis laboribus faciam requiescere? Cur ad persistendum iisdem in laboribus diuexatos inuitat? An non magis Iesv piscatori agnata vox illa: *Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos?* Quare igitur ad vitæ inuitat asperitatem, piscationem hominum scilicet, quæ tot piscatori incommoda indicit? Crediderо, quia Apostoli eligebantur, vt tartareos hostes validissimè debellarent, quod quidem vitæ asperitate præstatur. D. Chrysologos *serm. 28.* cogitauit. *Christus antè Apostolis vsum laboris indulsit, qui postea eis tolerantiam dedit virtutis. Hinc est, quod Regna, gentes, carceres, vincula, tormenta, mortes, sæuientes homines terrenos omnibus sic vicerunt.* Theresiam Deus virtutis tolerantia donaturus priùs ex vitæ asperitate vsum laboris indulsit. Hinc est, quòd fundationibus operam expediens, regna, gentes, tormenta, mortes, sæuientésque homines sic euicit, sic validissimè cuncta tentamina superauit.

Christus Apostolos asperitate vitæ muniuit, vt innumera tentamina vincerent. Matth. 4.

Chrysol.

19. An præsumis, te posse viriliter tentationes superare, si molliтie vitæ ipsa tibi tentamina excitare curas? Ait Maximus Monach. serm. 27. *Crates Thebanus conspicatus adolescentem athletícum vino, ac carne corpulentiorem fieri. O miser, inquit, desine aduersùs temetipsum carcerem munire, hostes præparare.* Ieiuniis ac vigiliis, cilitio, sacco Theresia gracilis redditur, vt expedita semper irruentes hostes possit confringere. Quasi *virgula* enim *ascendis, extenuata disciplinis* (vt exponit Rupertus,) vt fortissimo hinc robore prædita semper triumphum exerat gloriosum.

Impossibile est, luxui deditos, tentamina superare. Maxim.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes, Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis.

Fatuæ virgines se vacuas oleo videntes, curant alias vacuas reddere: prudentes autem se plenas comperientes student socias plenitudine donari. Theresia sui spiritus similes conatur reddere & fœminas, & viros.

Proprium enim est animi specialissimè à Domino dilecti ad tantam felicitatem cunctos excitare.

20. Fatur D. Gregorius, *Cùm se intus fatuæ virgines vacuas inueniunt*, testimonium foris quærunt. Quódnam externum internæ vacuitatis testimonium? Crediderim, socias ad similem vacuitatem adducere. Nam olei portionem expetentes, moliuntur aditum vacuitati. Quid prudentes? *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Fatuæ ergò curant prudentes sibi reddi, ex vacuitate, similes: prudentes autem student, fatuas sibi, ex plenitudine comparata, assimilari. Agnatum siquidem improbo similes socios reddi; probo autem sui spiritus & sanctitudinis imitatores acquirere.

Gregor.

21. En Theresiam Virginem prudentissimam, quæ sese tanta plenitudine donatam à Domino aspiciens, enixè curat non solùm filias duplici illo spiritu opplere: sed & viros quærit spirituales quidem, quos duplici adhuc Eliæ primario spiritu efficit efferuescere. Teò Mater gloriosissima ex hoc ardentissimam Iesv dilectricem ostendis. Christus de se aiebat, *Simile est Regnum cœlorum fermento*, Matth. 13. Quid fermento cum Iesv? Porrò fermenti vis, in farina abscondi, donec tota sit fermentata, seu similis reddita fermento. At Christus Dei Filius cunctos homines tam viros, quàm fœminas curauit Dei filios constitui. *Quotquot autem receperunt eum*, (vti fermentum tria sata farinæ,) *dedit eis potestatem filios Dei fieri*, Ioan. 1. *Quotquot* planè tam viri, quàm fœminæ. Theresia quidem Iesv facta sponsa curat enixè cunctos eodem munere donari. *Quot receperunt eam*, fœminæ, viri. O in spiritu vno cum Iesv virago!

Theresia Iesum æmulata, fermentum est viris, ac fœminis ad se attrahens, vt Iesv addicat. Matth. 13.

Ioan. 1.

22. Confirmo excogitationem pulchrà Ambrosij sententià serm. de Ferment. *Rectè fermento Dominus comparatur, qui cùm esset specie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectus, tanta intrinsecus sapientia virtute pollebat, vt doctrina ipsius libros mundus ipse vix caperet. Qui cùm se cœperit, per totum orbem diffundere vigore diuinitatis, statim hominum genus omne in substantiam suam sui potestate protraxit, vt & ignem Spiritus sancti sui infunderet omnibus: hoc est, Christianos cunctos faceret esse, quod Christus est.* Liceat mihi sponsæ Iesv dilectissimæ sententiam accommodare. Rectè fermento Theresia comparatur, quæ cùm esset specie fragilis mulier, humilitate parua, imbecillitate deiecta: tanta intrinsecus sapientiæ, ac prudentiæ virtute pollebat, vt doctrinæ ipsius mundus plures libros euolueret. Qui cùm se cœperit Apostolico spiritu per totum orbem diffundere, hominum genus omne, viros nempe, ac fœminas in similitudinem sui protraxit, vt & spiritus duplicis sui flatum infunderet omnibus: hoc est, Carmeli filios faceret esse quod Theresia est.

Theresia est fermentum, quod cunctos efficit esse quod Theresia est. Ambros.

23. Elias Sarepthanæ fœminæ aliquando præfatus, *Hydria farina non deficiet vsque ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ*, 3. Reg. 17. Num Theresiæ Pater reformationem Ordinis Carmeli innuebat non viduæ Sarepthanæ ope, sed Abulensis viraginis fermento? Cœlestis illa farina non deficiet, quia spiritus Theresiæ fermenti in morem semper Carmelitarum instituto adhærescit. Quid si posset aliqoando dæmonis astutia, à farina fermentum hoc depelli? Amaresceret, ac corrumperetur tota massa, quæ salis euanescentis in morem ab hominibus conculcaretur Discalceatorum Ordo Carmelitarum, qui ex tanta Fundatrice tam grata cunctis Ecclesiæ filiis commeodabilis admodum effertur.

Ordo Discalceatorū Theresiæ est farinæ abūdantia, quæ non deficiet, si huic fermentũ admisceatur, secus si repulerit.
3. Reg 17.

24. Theresia ergo studet & in fœminis & in viris plures Theresiæ spiritos efformare. Paradisiaca quidem planta *faciens fructum iuxta genus suum*, Gen. 1. IESVS Dei filius plures Dei filios facit homines? Sponsa Theresia ex IESV plures Theresias efficit. Augustinus, *Deus habet Filium totus sibi similitudinis partibus congruentem, hoc est, vnus vnicum, probus probum, bonus benignum, beatus beatum. De quo rebus oriundis impertiebat exemplum, vt gignentium germina suis respondere seminibus cogerentur.* Cunctæ Carmeli plantæ Theresiæ referunt similitudinem. Assero quidem augustius, nempe Theresiæ filios Christi similitudine decorari. Abigail Carmelitanæ filij eius planè non mariti Nabalis similitudinem referebāt. Secus filij Theresiæ, qui IESV similitudinem præseferre videntur. B Ioannes de la Cruz, cuius reliquiæ tot ostentant imagines iuxta aspicientium dispositionem, nescio quòd Eucharistiæ præferant simolacrum. B. Beatricis de la Encarnacion insigne, vt faciat semper IESV voluntatem, ipsius æmulatrix proferentis: *vt faciam voluntatem tuam*, &c. Iam veraa affirmo, Theresiæ filios IESVM & Theresiam referre, quia IESV Theresia perfectissima æmulatrix existit.

Cuncta Carmeli plantæ Theresiæ similitudinē referunt.
Gen 1.
August.
Siue potius Iesv.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Dum autem irent emere, venit sponsus, &c.

Stultæ virgines è claustri ostio egressæ miserè depereunt. Theresia tantæ virtutis est, vt etiam extra claustra progrediens reclusas perfectionis spiritu superet Moniales.

Nam qui spiritu Dei aguntur, cum improbis mundialibus impunè commorantur.

25. AVgustinus sic effert illa verba: *Dum irent emere, id est, dum se inclinarent in externa.* Perit virgo, quæ è claustris egreditur. Contemplor virgines obuiā eaisse sponso, dum claustri ostium aperiunt accessuro. Prudentes ianuæ hæresenoc, fatuæ recedunt à claustris. Et quænam fœmina non perit in eaternam sæcularem conuersationem inclinata? Prudentissimam Theresiam è claustris recedere aspicio, tamen ianua illi clausa non est. An non, quia Dei spiritu acta vel in sæculari conuersatione sibi ædificat solitudinem?

26. Cùm aspicis Theresiam è Monasterio discedentem, eam reputa claustro commorantem; quia vagari non potest virgo, quæ à Deo ducta Christum quærit, eiúsque gloriam enixè sectatur. Clamabat sponsa, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam*, Cant. 1. An è domo egressa loquatur? Existimo per vicos & plateas cursitare dilectam. Cur autem quæ viam arripuerat, asserit se adhuc vagationem facere minimè incepisse: *Ne vagari incipiam*? Equidem, quia qui IESVM quærit, eiúsque impulsu egreditur, quasi in reclusione cellulæ videtur remanere. Non vagatur qui pergit vt gloriæ Christi studium impendat.

Theresia nō vagatur, dū è clausura egreditur, quia semper cum IESV manet.
Cant. 1.

27. Cain agriculturæ dat operam, dum Abel Pastor ouium per agros ouium ductor vagatur. Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola, Gen. 4. Vbi Lippomanus in Cat. *Ambo habent sancta exercitia, sed Cain operam dat obedientiæ, sanctiùs agit iuxta rationem operis, rei necessariæ operam dat, pusiora tractat, grauiùs laborat, pœnam humano generi decretam diligentiùs sustinet: sed fide ac deuotione minor fuit.* Quónam modo typum agens Religiosi Cainus reclusus minus placet, quàm Abel huc illuc diuagans vt oues educat? Profectò, quia ductor ouium extra claustra egressus, vt Dei peragat voluntatem, plus placet eo, qui voluntariè in adytis recluditur. Placet Theresia in Monasterio, & egressa, vt ducat oues, vt agnos præcedens curet, magis adhuc placet Conditori; quia nunquam non requirit sponsum.

Abel egrediens, perfectior ostenditur, quàm Cain clausura reclusus, in typū Regulariū.
Gen. 4.
Lippom.
Magis places Theresia egrediens.

28. Fatur cum Dilecta, *Per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea*, Cant. 3. An non aptius quæreres in cubili? Potest ne Deus in plateis sæcularibus inueniri? Profectò à Religiosa in lectulo quærebatur amanri, & minimè inuentus est. *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea, quæsiui eum, & non inueni.* E claustro egreditur, vt inueniat. *Inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Vides sæpe apud sæculares inuenire dilectum suum, quæ in claustris, in cubili Regularium non inuenit. Gillibertus Abbas serm. 5. in Cant. *Non dedignatur etiam ab iis, qui foris sunt, qui nulla arctioris vitæ regula constringuntur, mutuari virtutis insignia: reputant feruentiorem ibi frequenter affectum, vbi inferior fuerit ordinis gradus.* Porrò non ideò è clausura egreditur Theresia, scit enim filias suas perfectissimas ardentissimo erga Deum amore succendi: sed vt excitet sæculares ad cœlestis sponsi dilectionem, vt mundum faciat sacro igne flagrare, vtque virorum, ac fœminarum religiosa domicilia efficiat Angelicis incolis impleri, qui ad celebrandam tantæ Matris gloriam exurgant, fante Salomone, *Surrexerunt filij eius, & beatissimam eam prædicauerunt*, Prou. 31. En vel virgines quinque fatuas Theresiæ gloriam prædicare.

Perfectissimè quærit per vrbes, earúmque plateas Iesvm, & inuenit.
Cant. 3.
Gillib.
Egreditur, vt excitet sæculares ad Dei amorē.
Prou. 31

***

LIBER

LIBER DECIMVS.

FRANCISCVS DE PAVLA.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARII literales ad caput duodecimum Lucæ.

Panegyrici Morales circa literam in Franciscum Paulensem.

PROLVSIO.

Regis pusilli Minimorum tam magnus Pastor Franciscus ex humilitatis pusillitate pusillus, aut minimus non solùm in Regno cœlorum, sed & in Ecclesia Militante iam Magnus ostenditur. *Ligni vitalis, seu Fundatorum, Frvctvs decimvs.* Theophylactus; *In hoc seculo Sancti parui videntur.* Profectò humilitatis ineffabilis cultoribus id à Domino præstitum, vt non solùm in superis mari præfulgeant; sed & in terris proceres exponantur. Franciscus, qui se minimum appellauit, & Patrem Minimorum expressit, adeò tunc magnus ostentabatur, vt Regum labia pedum eius stratum adiicerentur. Quid post obitum? Magnus Pater vocitatur à cunctis, Sanctorum numerum addidit, & in Bulla Canonizationis eius fatur Leo X. Pontifex Max. *Nulli hominum liceat, hanc paginam nostrorum processus, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contrauenire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei* exaltatoré humilium, *ac beatorum Petri, & Pauli se nouerit incursurum.* Deus enim protector humilium specialissimè studet eorum exaltationi; vel in perituro seculo prouidere. En pusilli gregis Pastorem non pusillum, sed Maximum. Aiebat Iphicrates; *Diuorum vnicam curam esse; omnipotentiam suam humilibus magnificandis impendere.* Omnipotens humilium protector Franciscum oculis propriis pusillum, cunctorum oculis Magnum, vel dum viueret, præsentauit.

LVCAS

LVCAS CAP. XII.	PARAPHRASIS.
VERS. 32. NOlite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, dare vobis Regnum.	32. *NE qua res vos terreat pusille grex, pauci estis, humiles, nulla potentia instructi. Non est tamen, quod formidetis, sic enim complacitum est Patri vestro, reiectis potentibus, doctis, & elatis: vobis iuxta mundum abiectissimis dare Regnum hoc, quod arcanis opibus animorũ, quod cælestibus præsidiis instructum.*
33. Vendite, quæ possideris, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.	33. *Quare dilecti ad tantam Regni cælestis dignitatem, ista humilia contemnite. Terrena possessiones vos à rebus tanto melioribus remorantur? Vendite quæ possidetis, ac pecuniam inde collectam in subleuandam pauperum inopiam erogate. Nec possunt diuitia magis in tuto collocari: nec possunt maiore, certioréque cum fænore deponi. Parate sacculos qui non veterascunt: reponite in cælis thesaurum, qui nunquam deficiet.*
34. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.	34. *Siquidem hoc videmus vsu venire, vt vbi quisque thesaurum habet, ibi habeat & cor, thesaurum & cor in superis collocate.*

SECTIO PRIMA.

Pusillus grex.

TEXTVS.

VESR. 32. NOlite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, dare vobis Regnum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Quid grex pusillus, & cur sic appellatur.

1. *Grex pusillus cur? Prima ratio.* Euthym. NOlite timere pusillus grex.] Quidnam grex? Ex communi Partum, ac Autorum sententia Congregatio fidelium pusilli gregis vocabulo exprimitur. Quare pusilla congregatio. Triplicem rationem exhibuit Euthymius. Aut collatione ad Angelicam multitudinem. In parabola enim Angelos nonaginta nouem ouium numero efferre audimus; hominem verò vnam ouiculam appellare. Contestatur Titus Bostr. & alij. Aut comparatione ad magnitudinem multitudinis infidelium. Quod confirmauit Beda fatus: *Pusillus grex appellatur congregatio Prædestinatorum, ad comparationem maioris numeri reproborum.* Aut propter voluntariam deiectionem, & humilitatem eorũ. Beda sic, *Pusillus grex, ob humilitatem.* Toletus addit quartam, *Propter abiectionem conditionis nam erant omnes ferè plebei, & pauperes.* Titus Bostrensis adiicit quintam, nempe qui in mundo parui fiebant. *Qui in voluntaria paupertate, facultatúmque, quas obtinebant, abdicatione, ætatem transigunt, hi plerumque in mundo parui fiunt.* Et Theophylactus, *In hoc seculo Sancti parui videntur.*

Titus. *Secunda.* Beda. *Tertia.* Euthym. Beda. *Quarta.* Tolet. *Quinta.* Titus. Theoph.

Ego autem pusillos appellatos esse crediderim, quia se existimabant debiles, & paucos, nec sibi posse subuenire, sed aliorum indigere auxilio credebant. Caiet. *Describit eos à paucitate numeri, vnde timendum magis illis erat.* 2. *Autoris sententia.* Caietan.

Iam expono sententiam. Curat Dominus, amputare à Discipulis, & à cunctis fidelibus sollicitudinem circa corpori necessaria, potum, cibum, vestimentũ, aliorúmque temporalium. Certè hinc timorem quẽdam carnalem, & humanum appellarim, quo veretur homo, ne sibi deficiant ea, quibus ad vitam indiget conseruãdam. Hic timor est, vnde sollicitudo procedit, & qui excitat studium in his conquirendis vehementem. Cùm ergo Discipuli audissent, se de victu reliquisque ad vitæ subsidium necessariis haud debere esse sollicitos: cùm etiam viderent, se esse in numero exiguo, & pauperes, & infimæ conditionis, quos mundus in pretio non haberet, (vt aliis Patrũ expositionibus vtamur) idcirco Dominus huic morbo medetur. 3. *Loci expositio.*

Nolite, inquit, *timere, pusillus grex.* Audistis sollicitudinem omnem, ac necessariorum ad vitam inquisitionem deponendam: sed considerata paucitate vestra, qui vobis ipsis subuenire non potestis sine aliorum auxilio, affecti estis timore. Nolite ob hæc timere, expellite eum sollicitudine, & studio erga necessaria vobis, etiam hunc timorem, vt radice amputata rami etiam 4. *A timore expulsam repellit Discipulos, & fideles cũctos.*

Caiet. etiam arescant. Caietanus inquit, *Ardua dederat mandata, & propterea radicem quarendi huiusmodi bona temporalia eradicare volens, adiungit: Nolite timere mali aliquid ex non sollicitudine, & inquisitione temporalium.* Porrò metaphoricè *gregem* suos appellat, qui propriè ouium est, & animalium.

§. II.

De Regno, quo Apostoli à Patre donandi erant.

5. *Qui Regnū preparat vobis, & temporaria exhibebit.* Caiet.

QVia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.*] Expono cum Caietano sante, *Magna ratio excludendi timoris, ex hoc, quod complacuit Patri, dare vobis non parua aliqua, aut diuitias magnas: sed Regnum comprehendens omnia bona.* Igitur causam exponit Dominus, cur Discipuli timere non debeant. Ea est, quia placuit Patri vestro dare vobis Regnum cœleste. Quod si adeò magnam, ac præcellentem rem vobis dedit, dabit vtique necessaria, vitæque sufficientia.

[illegible] Cunctæ particulæ amorem quemcumque propellunt humanum. *Patri.* An qui Patrem habet Deum, qui omnipotens est, timori est obnoxius? *Vestro.* Alij patres sunt in filios irati frequenter: vobis autem Pater vester nunquam non charissimum se Patrem ostendit: quia Pater est affectu, & dilectione. *Complacuit.* Non vestris operibus, non meritis, non dignitate, sed sua voluntate, ac beneplacito, vocauit vos, & rem tantam disposuit exhibere. *Regnum.* Non paruum quid, aut vile, sed Regnum æternum, cuius collatione omnia Regna terrena vilescunt. Denique *vobis.* Non Principibus, non sapientibus, non diuitibus, sed abiectis, indoctis, pauperibus.

Si ergo, concludit, talem se exhibuit Pater cœlestis erga vos, certè omnis postulat ratio, debere vos omnem timorem erga necessaria, ac sufficientia ad vitam temporariam deponere. Titus Bostr. hoc regnum cœlestis Patriæ hæreditatem interpretatur. D. Cyrillus: Qui ergo tam pretiosa largitur, quomodo non erit clemens erga vos. Totam expositionem ex Dionysio Carthusiano confirmo. *Nolite timere carnali timore pusillus grex, seu vos Discipuli, & cæteri electi, quia pusilli estis, quoniam humiles, seu fragiles in oculis vestris, & parum reputati ab aliis, pauci que numero respectu reproborum. Quoniam complacuit Deo creatori, qui vos prædestinauit, dare vobis Regnum cœlorum post vitam præsentem re, & plena possessione: nunc autem in spe, & quodam prægustu. Et hoc placuit sibi ab æterno.* Quomodo ergo abneget temporaria, qui vobis præparauit æterna? 7. *Conclusio, & [illegible] con[illegible].* Titus. Carthus.

IN FRANCISCVM Paulensem

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PVSILLO GREGE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.

Franciscus se pusillum, seu minimum profitendo, ostendit, quanta magnitudine apud Deum donatus sit.

Ex humilitatis enim mensura Diuorum merita, & excellentia deputantur.

8. *Ordinis cognomen* Minimorum *illustre.* Beda.

AIt Beda, *Pusillus grex, propter humilitatem.* Atqui in oculis propriis pusillus apparet, coram Deo oculatissimo tam Magnus ostenditur, vt cœlestis Rex valeat appellari: *Quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.*

Vt ergo Francisci nostri magnitudinem colligere valeamus, eius pusillitatem propriis in oculis contemplemur. Fatur Thomas Trugillo ex Prædicatorum Præsentatis, id ex variis Authoribus colligens. *Humilitatem eius instituti per eum Ordinis cognomentum ostendit. Quod vt is omnium minimus esse volebat, ita* Minimorum *dici censuit, & instituit. Eiusdem etiam Ordinis institutor, & generalis Corrector existens, omnium se infimum, quoad poterat, exhibebat & ad omnia etiam seruilia opera, vt & cæteris humilitatis præberet exemplum, descendere non dedignabatur. Quippe Discipulis suis discumbentibus ministrabat, sæpeque Ecclesiam, & altaria verrebat, & mundabat, & paramenta ac alia ad diuinum cultum necessaria componebat: aliorúmque fratrum etiam nouitiorum indumenta propriis manibus abluebat.* O humilitatem indicem magnitudinis! 9. *Francisci pro[illegible] in oculis pusillitas.* Trugill.

Apud homines Francisci nomen gloriosissimum habetur, quia ex ineffabili demissione eius in conspectu Domini magnitudinem 10. *Magnitudo Francisci in oculis Dei, & hominū.*

omnes adiudicabant. Testor sanctissimi corporis depositionem, de qua sic Author, *Cùm per vndecim dies Francisci corpus insepultum remanserit, illúcque maxima virorum, ac mulierum, & Religiosarum personarum multitudo accessit, vt sanctum virum, quem viuentem summa fuerant veneratione prosecuti, etiam mortuum viderent, vt illius apud Deum suffragia mererentur: mirum omnibus fuit, quòd eius caro per tot dies incorrupta permanserit, odore suauissimo ab ea manante. Post ipsius etiam obitum, multis eius suffragia deuotè implorantibus, omnipotens Deus complures gratias elargiri, magnáque miracula passim operari dignatus est.* O quàm magnus in Dei, hominúmque conspectu, qui propriis in oculis pusillus apparet!

Trugill.

11\. Franciscus innumerabilium miraculorum excitatione se coram Deo magnum ostendit, fide quidem magna. An non hæc magnitudo fidei è minimo, id est, quia se minimum reputauit? Centurio Saluatori promittenti se profecturum ad curationem famuli, profatur: *Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum.* Christus autem Discipulis: *Non inueni tantam fidem in Israel,* Matth. 8. Vbi argumento nostro egregiè Augustinus alibi datus serm. 74. de Temp. *In populo, ad quem venit* IESVS, *non inuenit tantam fidem. Tantam, quid est? Tam magnam. Vnde magnam? De minimo, id est, de humilitate magnam.* Premo τὸ, *de minimo magnam.* O Franciscum, cuius humilitas tanta, vt te Minimum appellaueris, & habueris! Quid mirum ex minimo magnum excitari? Quia te reputas Minimum, in Dei conspectu magnus haberis, magnúsque prædicaris: *Non inueni tantam fidem in Israel.*

Dum Franciscus se minimum efficit, magnus à Deo asseritur, vt Centurio.

Matth. 8.

August.

12\. Canit Dauid, *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, nec ambulaui in magnis, nec in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam,* Ps. 130. Existimabam aliquando Prophetæ Regis verba includere repugnantiam. Nam si non exaltat cor, nec eleuat oculos, cur mox totam animam exaltare affirmat? Nónne plus delinquit animam exaltando, quàm meretur cor, & oculos demittendo? D. Zeno, *Qua Propheta ista diuersitas est? Non exaltat cor, animam exaltat: excelsus animo, & corde submissus: humilis in suis, & non humilis in sensu est.* At postquam Francisci de Paula humilitatem contemplatus, Ordinis postquam appellationem audiui, verissimam sine repugnantia propositionem Dauidis agnosco. Francisci non est eleuatum cor, quia se omnium minimum recognoscit: nec elati sunt oculi ad aspiciendam occultam meritorum magnitudinem. At tunc animam exaltat, & magnam ostendit; quia illud ipsum deiici est eleuari. Dum Minimus Franciscus appellatur, asseritur eius in conspectu Domini magnitudo.

Franciscus humilians cor, dum Minimus vocatur, exaltat animam apud Deum.

Psalm. 130.

Zeno.

13\. Adiicit aptè Veronensis Præsul. *Sensus eius in cælo est, anima eius est in excelsis.* Quónam modo eius adest in cælo sensus, si se sentit pusillum, & Minimum? Certè, quia dum sentit se Minimum, idem ille sensus ad magnitudinem cælestem eleuatur. *Anima eius est in excelsis.* Quid mirum, animam ex demissione eleuari, si ipse sensus quo se iudicat Minimum, *in cælo est?*

Ipse sensus pusillitatis est in excelsis.

Zeno.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.

Humilis Franciscus Minimorum cognomen Ordini præscribens, eam fecit diuina fœcunditate dilatari.

Patris enim cælestis fæcunditatis est æmulator, qui se verè humiliare discit.

CVm Regnum pusillis promittitur, aptè Patris æterni memoria geritur, vt eius Regni opulentiam, & gloriam contemplari possimus. Vt enim vidimus, non vocamur, vt Reguli simus, sed vt Reges efficiamur. *Magnum Regnum,* (loquor cùm Ausonio,) *facit ciuium, ac subditorum multitudo.* Patrem autem fœcunditas. 14.

Ordinis Minimorũ mira dilatatio, & gloria.

Pusillum Franciscum Deus ad Regnum illustrissimum eleuauit innumerabilibus filiis stipatum video patrem sanctissimum, qui quidem cùm pusillitatem profert, se Minimum agnoscens, & appellans, Patris æterni fœcunditatem imitatur. Vnde Regnum hoc, seu Ordo à Patre datur totius fonte fœcunditatis. Ordo autem Minimorum ex cognomine operibus respondente mirificis incrementis illustris exponitur. Fatur prædictus Author ex Chronicis Ordin. *Priusquam Franciscus ab hac luce discederet, ad omnipotentis Dei laudem, & gloriam, suæque Religionis propagationem, diuina inspiratione instructus, tres Regulas Fratrum, sororum, & vtriusque sexus fidelium Tertiariorum instituit: & vt humilitatis amator erat, illámque à suis coli desiderabat, Fratres sui Ordinis Minimos, & sorores Minimas vocari debere ordinauit.* Quàm prudenter sanctissimos Pater prouidens miræ Ordinis dilatationi, cognomen humilitatis, (cælestia semina,) filiis cunctis ingessit, quo quidem adeò per totum terrarum orbem, præcipuè per florentissimas Galliæ vrbes Minimi dilatantur, vt appareat verè Regnum hoc ab æterno Patre fœcunditatis fonte Francisco fuisse datum: *Complacuit Patri, dare vobis Regnum.* 15.

Ordo verè dilataretur, Franciscus ingerit ei cognomen humilitatis.

Trugill.

Humillimus Franciscus se pusillum agnoscens, se Minimum appellans, filiis hanc mentem ingessit: *Fratres sui Ordinis Minimos, sorores Minimas vocari debere ordinauit.* Eósque quasi Deifica fœcunditate ad multiplicationem donasse videtur. De Christo Domino ait Nazianzenus orat. 20. *Qui carnis paupertatem nostra causa subiit, vt nos ipsius Diuinitate locupletaremur.* Patris hominum IESV demissio, & humilitas potuit naturæ diuinæ virtutem in filiis exponere. Profectò *Franciscus ad suæ Religionis propagationem humilitatis amator erat.* Qua submissione filiis quodammodo 16.

Franciscus se submittens, in filiis exposuit diuinæ naturæ quodammodo virtutẽ, ad miram multiplicationem.

Nazian.

dammodo Deificam potentiam ingessit ad propagationem.

17. *Franciscus Iesv æmulator filiis cum humilitate dat quodammodo vim Deificam ad multiplicationem.* Ioan. 1. Chrysost.

Christum Dominum imitaturus Ioannes ait, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri; sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, cap. 1. Porrò mira fœcunditas tot filiorum Dei ex Patris nostri Iesv humilitate prouenit. Quia enim Verbum maximum se pusillum effecit formam minimi assumens, datur filiis Christi virtus Deifica ad diuinos fœtos: si tamen cum potestate hac etiam patris nostri deriuetur humilitas. Chrysostomus, *Cùm dixisset ex Deo & filios Dei factos, qui eum receperunt: tanti honoris causam adiecit. Quòd Verbum caro factum est, & serui formam Dominus accepit.* Æmulatur Franciscus Iesvm, qui se obiicit imitandum, & humilis ipse filiis ingerit cum cognomine humilitatem, vt vim quasi diuinam proferat, admirabilem Ordinis tempore exiguo dilatationem.

Observat. III.

Ad illa verba:

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit, &c.

Et Francisci, & filiorum gloria fulgurat, merita rutilant in cognomine pusillitatis.

Humilitas enim Augusta planè, aduersùs Diaboli iniquitatem pugnat, imperat naturæ.

18. AN benè conueniunt *pusillus*, & *Regnum*? Quid cum Imperio pusillitati? Multum planè. Quid Rex? Fulget, imperat, obsequiis afficitur, à cunctis veneratur, gloriosus obiicitur. Hoc pusillitati largitus est Dominus, vt fulgeat, vt imperet, vt obsequiis afficiatur, vt à cunctis veneretur, vt gloriosa exponatur.

19. *Pusilli Francisci miracula egregia.* Hist. Ord.

Testor Franciscum Paulensem, eiúsque filios sanctissimos, doctissimos. An non hi ex pusillitate magni? An non ex Minimorum cognomine maximorum facinorum excitatores excitantur? In primis parentis optimi mira opera expendam, perstringens longæ historiæ processus. Sæpè Dæmones à corporibus humanis Francisci imperio aufugerunt. Ægrotantes cunctis morborum generibus à medicis derelicti à sanctissimo peritissimo Francisco curantur, stultis intellectum, cœcis visum, surdis auditum, claudis incessum, mutis loquelam restituit, leprosos donauit sanitate, defunctos reuocauit ad vitam. Quorum miraculorum fama cùm iam per totum ferè orbem vagaretur, Paulus II. Pontifex Summus cubicularium suum misit ad Pyrrhum Archiepiscopum Cusentinum, vt de mirorum veritate periculum faceret. Accedit Nuncius ad Franciscum, eius manum conatur osculari, renuit pusillus, instans Nuncij manui illud reddere obsequium. Porrò Pater instinctu cœlesti vt dubium Cubicularium circa miracula confirmaret, *igni appropinquans*, (ait Thomas Trugillo,) *ardentes prunas absque læsione manibus arripiens, dixit; Qui perfectè corde Domino seruiunt, omnia creata illis obtemperant. Exterritus ille hoc miraculo veniam petiit; cùmque eius pedes osculari vellet, ipse vir beatus id recusauit.* Iacobus de Iarsia nobilissimus ab incurabili morbo meritis pusilli liberatur. Marcellus de Cordilla manibus, ac pedibus contractus, ac lepra infectus valetudini restituitur. Muto nato linguam iuxta oppidum Paulæ dissoluit. Iuliæ cœcæ lumen impertitur. Duos artifices domus paternæ operam adhibentes extructioni simul & morti & sepulchro addicuntur parietis ex ruina: sed à Francisco terra, (si non lapide,) sublata vt Lazarus à Domino, viui reuocantur à tumulo. Antonio cuidam parata olla cum fabis ad edulium, incuria fratris, cui Pater commiserat, sub frigido cinere reponitur. Hospes accedit, cúmque Franciscum durum legumen frigida in aqua innatare videret, manibus, qui prunas olim attigerant, ollam tenens, illicò fecit efferuescere, & Antonio miranti coctum cibum apposuit. Longum esset, singula potentissimæ manus pusilli Francisci documenta recensere. Colligo Franciscum ex pusillitate Christum alterum esse, Minimósque tanti Patris alumnos Christi Domini Regnum constituere. Quid Minimorum Congregatio nisi Christus Rex, nisi Regnum Saluatoris?

Trugill. *Humili obedit natura.*

Audistis Regem illum impium Bethleemiticos paruulos lethaliter vulnerasse? *Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem*, Matth. 2. Non dubito, quin Diabolus Regem in paruulos concitarit. Quare paruulis collocauit insidias? Existimabat subdolus totum Christi Regnum corruere, si paruuli comminuerentur. D. Leo serm. 5. in Epiph. *Herode in tyranno Diabolus fremit, & auferri sibi iniquitatis suæ Regnum in iis, qui ad Christum transeunt, ingemiscit. Vnde si paruulos interficiat, Iesvm sibi videtur occidere.* Horribila à Diabolo tentamina, ac persecutiones in paruulorum, seu Minimorum Ordinem irruerunt. Quare ò Princeps tenebrarum, in pusillos insurgis? Certè si Minimos extinguat, videtur sibi Iesvm extinguere, suæque iniquitatis Regnum adstruere. 20.

Diabolus, si Franciscum pusillum, si Minimos extinguat, videtur sibi Iesvm Regnum comminuere. Matth. 2. Leo.

Preme illam particulam: *Auferri sibi iniquitatis Regnum in iis*, (Minimis,) *qui ad Christum transeunt, ingemiscit.* An paruuli, aut Minimi efficient Regnum Diaboli labefactari? Certè sententiam hanc potius esse asseruerim Ordinis Minimorum varicinium, quàm Infantum Bethleemiticorum historiam. In cuius expositionem memoriæ reuoco eximium cognomen, quod apud florentissimum Galliarum Regnum Religio Minimorum non tam ex agnata Francorum pietate, quàm ex Fratrum meritis, obtinuit, *Boni homines* vocitantur. Quid igitur mirum iam inde à Bethleemiticis paruulis Minimorum veteri impugnationem Diabolum 21.

Homines boni, id est, Minimi pugnant bonitate sua aduersùs Diaboli iniquitatem. Leo.

Regnum enim iniquitatis nunquam proximius debellatioui, quàm cum bonorum hominum exercitus cum iniquorum manu concertat. Bonitas enim horum illorum coufundit iniquitatem.

22. *Minimi Iesu gloriam adstruunt, dum superbiam diaboli confundunt.* Diaboli iniquitas superbia. Aduersùs quam Francisci, Minimorúmque exsurgit humilitas Christi gloria superborum dæmonum iniquitatem destruere. Porrò hæc victoria paruulorum, seu Minimorum est viribus comparanda. Prohibentibus paruulos ad se venire Apostolis Dominus indicit: *Sinite paruulos venire ad me, talium est enim Regnum cælorum*, Matth. 19. Vbi Anthor Imperf. hom. 32. *Discipuli pueros vetabant ad Christum accedere, ad quorum similitudinem ipsi fuerant inuitati. Putabant enim se honorem facere Christo, damnum facientes gloria eius.* Cur gloriæ Domini damnum ab Apostolis inferretur? Profectò, quia cùm gloria Christi sit victoriam ab iniquitate superbissimi diaboli reportare, huiusmodi victoria à Minimis bonis hominibus perficienda est. Si ergo ô Discipuli, deficit Minimorum agmen, Diaboli perlister iniquitas. Contemplatus enim iam à nascentis Ecclesiæ temporibus Christum mente versari Ordinem Minimorum, quem contra Diaboli iniquitatem erat educturus in campum. Preme *rò ad quorum similitudinem ipsi fuerant inuitati.* Qui de iniquitate victorias reportant Minimi futuri sunt; ideo Dominus exercitum Apostolorum, cunctorúmque fidelium pusillum gregem, seu Minimorum cœtum appellauit.

Matth. 19. Imperf.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Quia complacuit Patri vestro.

Franciscus cunctis placet Hispanis, à Gallis plurimi ducitur, à cunctis nationibus celebratur Ordo Minimorum, nempè in euidens signum, quòd Parens, & filij Patri cœlesti admodum placuerint.

Qui omnibus hominibus acceptus est, indicamentum præbet, quod Trinitati beatissimæ placeat; merita enim adstruunt communem acceptationem.

23. QVidam Interpres Societatis premit particulam, *Complacuit Patri vestro*, asserens signari, Regnum cœleste non ab vnius Patris placito hominibus accidere, sed ex placito trium diuinarum personarum, quasi ex diuinissimi consulto senatus. Nolite ergo timere, quia Trinitatis beatissimæ Collegio placetis, ex iisque filiis estis, in quibus sibi bene complacuere. Chrysologus serm. 23. *Quod autem dixit, Complacuit, & non dixit, Placuit, munus edocet Trinitatis.*

Chrysol.

24. *Franciscus, eiúsque Ordo cunctis placere à Signum, acceptos esse Numinum.* Complacuit profectò Patri cœlesti dare pusillo Francisco Regnum, Minimis honorem maximum præparauit: non solùm cœlestem gloriam humilis consequitur, sed & temporariam accipit, pusillitati debitam magnitudinem. De Diuis canit Ecclesia à sapiente desumens: *Dilectus Deo, & hominibus, cuius memoria in benedictione est.* Diligi hominem ab hominibus, benedictionibus affici, cunctis placere, signum est, à Deo esse dilectum, ipsique placuisse. Nec enim assolet homines communi plausu illum excipere, apud quem egregia merita non fulgurent. Dum lego Francisci nostri gesta, dum Minimorum gloriam obiicio menti meæ, ex elogiis virorum Principum, Doctorum, quibus Parentem, ac Filios efferre conantur, ex Francorum erga Ordinem specialissimo affectu, & veneratione, ex Pontificum Bullis encomia illustrissima proferentibus, merita Patris, ac Filiorum recognosco. Nec enim quis potest multis placere sine meritis.

Cassiodorus aiebat lib. 15. variar. cap. 56. 25. *Vni acceptum fuisse, interdum gratia est: multis placuisse, indicium.* Merita quibus tribus Trinitatis Personis quis placet fulgurant, cùm multis hominibus placere contingit. Honor ille Francisco, ac Filiis à cunctis datus non est gratia, sed iudicium: meritis præmia præparantur. *Vni acceptū esse, est gratia; pluribus, indicium.* Cassiod.

Iosephus in carcere commoratur, placet vni custodi. 26. *Dominus enim dedit ei gratiam in conspectu Principis carceris, qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos*, Gen. 39. An Princeps carceris merita Iosephi pensitauit, aut dignouit? Minimè, totum id ex gratia processit: *Dedit ei gratiam.* Vni enim placere, haud indicat egregia animi merita: potest munus illud à meritis prouenire, sed etiam à peculiari conferentis affectu. Quia *vni acceptum esse, est gratia.* *Ioseph placet vni custodi: nec apparet idco Dei spiritu plenum esse.* Gen. 39.

Profectò idem Iosephus post somnia vinctorum exposita à Pharaone aduocatur, explicat somniorum inuolucra, remedium fami futuræ prouisor sapientissimus exprimit. 27. *Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris eius, locutúsque est ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Tu eris super domum meam*, &c. Gen. 41. Preme illa: *Placuit Pharaoni, & cunctis consilium*, &c. *Talem virum, qui spiritu Dei plenus sit.* An minus plenus Ioseph diuino spiritu in Regia Pharaonis, quàm in carcere? Minimè. Cur ergo Pharao dignouit Iosephum Dei spiritu plenum esse, Deóque placere: & Princeps carceris non cognouit, cùm somnia Pincernæ, ac cocorum Præposito interpretatus est? Profectò, quia apud carcerem tantùm vni placebat, in Pharaonis Regia Regi, ac cunctis ministris complacuit. *Multis placuisse indicium.* Et quomodo quis potest placere multis, quin euidenter arguatur cum Trinitati beatissimæ complacere: ob quæ merita multis hominibus acceptus ostentatur. Ad pedes Francisci ex toto orbe terrarum Principes accurrunt, aut consilium postulant, aut salutem. Minimus quisque cunctorum arripit oculos, attrahit affectum. An gratia? Certè Deus Minimis dedit gratiam in conspectu hominum, quia Deo admodum gratiosi. *Dum Ioseph acceptus est cunctis, apparet eum spiritu Dei repleri, Deóque placuisse.* Gen. 41. *Quàm acceptus Francisci cunctis, & Ordo Minimorū cūctis.*

De Ioanne Baptista ait Angelus, 28. *Multi in natiuitate eius gaudebunt, erit enim magnus coram Domino*, Luc. 1. Vbi Theophylactus monet multos magnos dici, sed non coram Deo, sed coram hominibus. *Multi magni dicuntur, sed coram hominibus.* Miror prudentissimum Patrem *Colligitur, Ioannem magnū esse coram Deo, quia multis accepta est natiuitas.* Luc. 1. Theoph.

Patrem distinxisse inter complacentiam erga homines, & Deum in fidelis natalitio. Si Ioannes placeret vni, aut alteri, non colligeretur Deo placere, magnúmque coram ipso esse. At dum multi in eius natiuitate exultant, documentum sumo illum, (quodammodo,) necessariò & Deo placuisse. Vnde opportunè Lucas, postquam expressit puerum multis placiturum, consequenter adiecit: *Erit enim magnus coram Domino.* Ac si diceret, ex abundantia meritorum coram Deo, illam erga homines complacentiam exoriri. Franciscus, & Minimi cunctis placent? Ex meritorum, ex virtutum id prouenit redundantia.

SECTIO II.

Thesaurus cœlestis.

TEXTVS.

VERS. 33. VEndite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. 34. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Eleemosyna.

1. *An sit addenda huic sententiæ: Vendite, &c. alia?* Cyrill.

PRius quàm sententiam exponam, circa ipsa verba nonnulla prælibo. Nam Cyrillus *lib. 8. de Adorat. spir.* huic sententiæ, *Vendite, quæ possidetis*, adiicit aliam, nempe, *& ecce omnia prosperè succedent vobis.* Quod impletum asserit *Act. 4.* Vendebant enim fideles prædia, domos, ac pretia ad Apostolorum pedes adferebant, singulisque distribuebatur, prout opus erat vnicuique. Porrò exemplaria nostra Græca, ac Latina huiusmodi sententiæ nullam gerunt memoriam, & meritò; quia Dominus non solùm præsentes respiciebat Discipulos, qui parum, aut nihil habebant, quod vendi posset: sed multos nouit futuros, ad quod sermonem direxit. Hoc posito: Dominus ait:

2. *Expono locum.*

Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam.] Ac si diceret, Si placuit Patri vestro dare vobis Regnum, deposito humano timore, ne vobis necessaria vitæ deficiant, incumbite iustitiæ huius Regni, ea faciendo, per quæ ad ipsum perueniatis. Vendite ergo quæ possidetis, & pretia pauperibus distribuite.

3. *Cur specialiter memorat eleemosynam?* Psalm. 3. Tolet.

Cur non dixit communiter: Bona opera facite: sed *vendite, & date*? An quia eleemosyna vnum est ex præcipuis operibus, ad Regnum obtinendum idoneis? Sic Dauid. *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius permanet in sæculum sæculi*, Psalm. 3. At Toletus, *Dixit, Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, vt explicaret, quanta fiducia in Deum esset habenda.* Quasi diceret, Patri vobis Regnum dare complacuit, ita vos debet facere securos de subuentione in [illegible]nporalibus, quod volo non solùm vos solli[illegible]inem deponere, & sollicitudinem abiicere [illegible]onquirendis, quæ non habetis: sed etiam [illegible]te vos his, quæ habetis, & omnino Deo [illegible] fidere, incumbendo iustitiæ Regni. Toletus a[illegible] *Vt igitur simul ad iustitiam R[illegible]ni, & a[illegible] fiduciam [illegible]mnem erga tem*-*poralia in Deo collocandam exhortaretur, idcircò de eleemosyna habuit sermonem.*

§. II.

De thesauro non deficiente.

4. *Primum elogium eleemosynæ duratio diuitiarum.*

FAcite vobis sacculos, qui non veterascunt.] Eleemosynæ elogia recenset, ad quam fideles allicere conabatur. Primum quidem, eleemosyna pauperibus data, est velut pecunia in sacculo reposita, qui non veterascit. Durat eleemosyna collocata in egenis, semper in conspectu Numinis adest, pro nobis orat, clamat, impetrat. *Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo*, Eccli. 29. Preme particulam, *Facite vobis sacculos.* Diuitiæ enim sæpè non possidenti ipsi, sed aliis reseruantur: & aliquando in malum habentis. Haud sic, quod in eleemosynas expenditur. Eccli. 29.

5. *Secundum. In conspectu Domini manet quod datur egenis, sempérque hominem comitatur.* Psalm. 3.

Thesaurum non deficientem.] Secundum eleemosynæ elogium. Pecuniæ ac diuitiæ temporales pereunt, & de vno in alterum transferuntur. Eleemosyna in conspectu Dei manet, hominem comitatur, dum viuit, quia à Deo impetrat multa: comitatur in morte, quia ab aduersariis defendit: post mortem sequitur, quia mercedem habet sæculo in altero. Thesaurus igitur indeficiens est. *Iustitia eius manet in sæculum sæculi*, Psalm. 3. Aptè Toletus, Illud, quod præmisit Dauid, Dispersit, dedit pauperibus, idem est, ac facere sacculos, qui non veterascunt. Secundum autem, nimirum, Iustitia eius manet in sæculum sæculi, idem est, ac thesaurus non deficiens.

6. *Tertium. Eleemosyna fit thesaurus in cœlis.*

In cœlis.] Tertium elogium. Eleemosyna data in terris fit thesaurus in cœlis. An nummulus egeno datus thesaurum efficere potest? In terra minimè: in superis maximè. Ibi nihil tam paruum, quod non sit supra omnia quæ adsunt in terris. Est & eleemosyna semen sinapis, quod minimum iactum in terra vsque ad cœlos excrescit? Ita planè.

7. *Quartum. Non exponitur tineæ, aut latroni.*

Quæ fur non appropiat, neque tinea corrumpit.] Quartom encomium eleemosynæ. Thesaurus hic cœlestis haod periculis est expositus, quæ terrenus patitur thesaurus. Hunc enim aut fures abripiont, aot ipse io se ipso corrumpitur, & consumitur. At cœlestis nulli est periculo expositus. Vestes pretiosæ absumuntur à tinea, à qua thesaurus cœlestis liber omninò.

8. *Confirmo expositionem.* Caiet.

Cunfirmo totam ex Caietano expositionem. *Fructus, ait, eleemosyna describitur ad similitudinem recondentium pecuniam in sacculis. Sacculi pecuniarum consumuntur, eleemosynarum verè non veterascunt. Thesaurus terrestris deficiens est, eleemosynarum thesaurus indeficiens; quia tam sacculi, quàm eleemosynarum thesaurus in cœlis fiunt. Quæ hîc reconduntur, aut tinea læduntur, aut furem timent.* Ab vtroque damoo eleemosyna in cœlis liberatur.

9. *Quintum. Arripit cor ad superos eleemosyna.*

Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.] Adnectit causam, cur debeamus thesaurum in cœlis collocare. Si thesautus in terra est, totus homu erit in terra, cogitabit, appetet, quæret, erit sollicitus. Si thesaurus fuerit in cœlo, mentem, voluntatem, cor ad cœlestia conuertet: vt profari possimus, *Conuersatio nostra in cœlis est*, Phil. 3. Eo quintum eleemosynæ elogium.

IN FRANCISCVM
Paulensem

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS
CIRCA LITERAM.

EX THESAVRO COELESTI.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis.

Franciscus egregiarum virtutum, (quarum haud facile præconium,) in superis thesaurum constituit.

Vbi commendo perseuerantiam diuturnam circa virtutum exercitamenta.

10. *Quàm gloriosa vita austeritas continuata.*

EXISTIMO ex Patrum mente accuratiori sub eleemosyoæ voius vocabulo Dominum cuncta virtutis opera designasse: quemadmodom in nouissima die vnius eleemosyoæ mentione omnes virtutes præmio afficiendæ memorabontur. *Venite benedicti*, &c. *Esuriui enim, & dedistis mihi manducare*, Matth. 25. Ideo thesauri adiicit vocabulum, qood variarum diuitiarum potest vim complecti. (Matth. 25.)

11. *Francisci thesaurus.*

Pusilli ergo sui Francisci facientis sibi thesaurum virtutum in superis expooit elogia. O beatissimom Minimum, cui regnum cœleste præparatum, quia io ipso regno tibi virtutum thesaurum collegisti! Quis possit verbis thesauri huiusce diuitias describere? Thomas Trugillo ex Ordinis hist. collegit: *Generalis Corrector existens, omnium se minimum exhibebat.* Quid mirum si Minimorum Patens ex eo superior cunctis, quia supra omnes. Minimus supra Minimos, minor omnibus ostenratur. *Cum iuuenis adhuc esset, nunquam nisi nudis pedibus, etiam per glacies, niues, montes, & acuta saxa, vepres, spinásque incedebat: nullámque ex eo, etiam grauissimo pondere pressus, iniuriam patiebatur in pedibus. Admirabilis erat eius vitæ austeritas, quæ propterea admirabilior censenda est, quia in pueritia, adolescentia, senectute, & decrepita eius ætate, inter labores, vigilias, ieiunia, abstinentias, innumerásque corporis macerationes, eundem penè viuendi modum seruauit. Tanta insuper continentia fuit, vt non carne, sed solo spiritu compactus esse videretur.* En thesaurum Francisci in cœlis repositum nunquam equidem defecturum.

12. *Commendabilis admodum Francisci perseuerantia in virtutum exercitamentis.* Trugill.

Ea igitur io cœlis vita reponitur, quæ instar thesauri, pluribus constat virtutum exercitamentis. Nihil in Francisco mirabilius cootemplor, quàm rectè operandi continuationem. *Admirabilis*, (hæc expende,) *erat eius vitæ austeritas, quæ propterea admirabilior censenda est, quia in pueritia, adolescentia, senectute, & decrepita eius ætate eundem viuendi morem seruarunt.* Est qui contentus semel ad Christum accessisse, semel opus virtuti litasse? Huius moris hominom vulgus innomerabile. Cœcus ille profatus, *Video homines sicut arbores ambulantes. Iterum posuit manus super oculos eius, & cœpit videre: & restitutus est, ita vt clarè videret omnia*, Marc. 8. Cur prima manuum impositione hominis oculos perfectè noo aperuit? Respoodet Chrysologus serm. 176. *Iteranda est* (Marc. 8.; Chrysol.)

ergo

ergo cura Christi, vt perfecti oculi futura, certa manentia videant, & æterna. Ex mente Patris, manuum illa impositio significat operum ex Christi ope nostrorum replicationem ad perfectionem acquirendam, quo æterna videantur. Non igitur perfectum efficit virum vna actio virtutis, quia neque nummus vnicus thesaurum cōstituit. Oculi illi, qui æterna aspiciunt, æternè sine intermissione operantur.

13. Aiebat Franciscus Petrarcha hominem prudentem ad secularis *Thesauri collectionem vtraque manu vti debere, sine intermissione.* Quid ad spirituales diuitias acquirendas? Replicentur actiones, vna & altera manu diuitiæ colligantur. *Nesciat sinistra tua,* (ait Dominus) *quid faciat dextera tua*, Matth. 6. Cur opus dexteræ sinistræ est abscondendum? Fortè sinistra manebit otiosa videns sociam operi incumbere. At ad acquisitionem cœlestis thesauri vtraque manus sine intermissione operibus debet studere. Galfridus apud Tilman. *Quid est, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: nisi propterea non vacet ipsa?* Non vacauit vel sinistra Francisci, & manu, & pede vtroque diuitias congessit, & operibus charitatis, & asperitatis expediuit actiones.

Franciscus sanctas replicauit actiones, ad thesaurum virtutū colligendum.
Petrarch.
Matth. 6.
Galfr.

14. Adicit Pater, *Multi sunt, qui peccata sua eleemosynis rediment, & propter beneficia, quæ impendunt, aspera sustinere refugiunt. Si ergo quia eleemosynam dextera facit, sinistra vacat ab abstinentia, & bene attendit sinistra quid faciat dextera.* Franciscus vel iuuenis illustris fuit pauperum adeò subleuator, vt sola ex eleemosyna apprimè ei Euangelium hoc aptaretur. Sed non ideo sinistra ab operibus pœnitentiæ vacauit, si vitæ asperitas eum, ex æsa carne ad spiritum penè reduxit.

Vacauit Franciscum operibus misericordiæ & poenali[illegible]

15. Quot tentaminibus actùs Minimorum Pater, quot fractus laboribus, quot vigiliis confectus! Nec tamen sedit vnquam, sed de virtute in virtutem ambulando, currendo, ad verticem ascendit, vt thesaurum in tuto collocaret. Elias perfectissimorum Parens filiorum à Iezabele persecutionibus agitur, pergit ad Horeb eleuatissimum, longam quidem viam. Attamen sub iuniperi vmbra paululum requiescit. Nec sanè intermissio illa tantæ contradixit perfectioni. Sed & Dei dilecta intermittit aliquando vitæ rigorem, sub vmbra sedet cum Elia, vt viribus conciliatis ad montem ascendat, fructusque vberiores possit colligere. *Sub vmbra illius*, (inquit) *quem desideraueram, sedi; & fructus illius dulcis gutturi meo*, Cant. 2. Sedet post collectionem, & surgit, vt colligat. Origenes homil. 2. *Videns, quia in vmbra non stetit, sed inde ad meliora transierit, dicens: Et fructus eius dulcis gutturi meo.* Si remissio illa vitio non datur sponsæ, sed perfectione fulget, licèt motulis illis vtatur: quid Franciscus qui *inter labores, vigilias, ieiunia, innumerasque corporis macerationes eundem vincendi morem seruauit*, nec paruula vsus est intermissione.

Nunquam sedit Franciscus vel cum Elia sanctissimo, sed semper à virtute in virtutem progressus est.
Cant. 2.
Origen.
Trugill.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Thesaurum non deficientem in cœlis.

Mira abstinentia Franciscum omninò remouit à carne, hominem in spiritum immutauit.

Assero, ex abstinentia quadragesimali hominem quodammodo in Angelum, in Numen conuerti.

PRæcipuæ diuitiæ huic thesauro addicendæ abstinentia est, non solùm à cibis, sed & à cura qualibet seculari. Pusillo gregi Dominus promittit alimenta, reliquaque ad vitam necessaria non defutura. Caietanus, *Radicem quærendi bona temporalia eradicare volens, adiungit: Nolite timere mali aliquid, circa ea, ex non sollicitudine. Pater enim vester scit, quoniam his indigetis.* 16.

Commendo haud cognitam Minimorū quadragesimali abstinentiā à carnibus, ex voto quarto.
Caietan.

Profectò Franciscus noster videtur vel ipsi Patris prouidentiæ renunciasse, dum ob mirabilem abstinentiam se omnino carne exutum ostentaret. An trutinæ aliquando dedisti Minimis legem illam à Parente sanctissimo præscriptam, qua post paupertatem, castitatem & obedientiam, quarto voto abstinentia Quadragesimali indicitur? O hominem sanctitate adeò naturam humanam superantem, vt ad diuinam quodammodo ascendere videaris ex tam stricta ieiunij lege. Fatur Dominus, *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito*, Matth. 6. Particula illa, *vnge caput*, &c. ad perfectionem abstinentiæ attinet. Ac si diceret, Haud hominibus abstinentia tua perfecta sit cognita. Porrò id Minimis dictum existimarim. Tam vncto ij capite, tam hilari facie incedunt, ac si carnibus splendidè vescerentur. Vnde tam incognita hominibus abstinentia, quàm Numini accepta prædicatur. 17.

Minimi abstinentes nō videntur ab hominibus.
Matth. 6.

Iam expendo illud: *Ne videaris ab hominibus, sed Patri tuo.* Qui perfectè ieiunat, ab hominibus non videtur, quia mutatus in spiritum soli Deo visibilis exponitur. Franciscus *non carne, sed solo spiritu* (vt dicebat Trugillo) *compactus esse videbatur.* Quid mirum, si abstinentiæ vis eum fecerat inuisibilem, vt quasi humanitate exutus, soli patesceret Creatori? 18.

Franciscus ieiunans nō videtur ab hominibus, quia in spiritum mutatur.
Matth. 6.
Trugill.

Augustius quiddam excogitare lubet. Non solùm Paulensis illustrissimus in spiritum mutatur ex abstinentia mira, sed in Deum quodammodo conuertitur. Et quando non abstinentia Quadragesimalis hominem non mutauit in Numen? Illustro Minimorum Quadragesimalem perpetuam abstinentiam ex Mosis ieiunio. *Fuit Moyses cum Domino quadraginta dies, & quadraginta noctes: non comedit, & aquam non bibit. Et ignorabat, quòd cornuta* 19.

Franciscus ex Quadragesimali abstinentia à carnibus quodāmodo mutatur in Numen.
Exod. 34.

esset facies sua ex consortio sermonis Domini, Exod. 34. At LXX. *Moyses non sciebat, quod glorificatus fuerat aspectus cutis faciei suæ.* Quænam hæc glorificatio? Puto humano ex aspectu ad Numinis aspectum esse eleuatum. Vndénam transformatio, seu transfiguratio huiusmodi? Ex abstinentia quidem Quadragesimali. Chrysologus serm. 166. *Moyses dierum quadraginta ieiunio ita humano defæcatus est, & exinanitus à corpore, vt totus Diuinitatis mutaretur in gloriam: & adhuc in nostri corporis obscuro tote fulgeret lumine Deitatis.* Moyses ex Quadragesimali vnico ieiunio hominem exuit, induit Deitatem: Franciscus quid, qui longæuæ vitæ annos Quadragesimalem efficit abstinentiam?

Chrysol.

20. Tertullianus lib. aduers. Psych. *Hoc erit tempus, quo homo Deo adæquetur, cum sine pabulo viuit.* Vnde asserit Eliam post Quadragesimalem abstinentiam parem se Deo quodammodo reddidisse. Vulgarem locum sic peculiari pondere versor. Ieiunanti Eliæ Deus, *Quid hîc agis, Elia?* 3. Reg. 19. Cibis abstineo, Quadragesimale ieiunium præsigno. Ergo hîc haud aptè versaris. Quare? Quia homo ex Quadragesimali abstinentia quodammodo conuertitur in Deum. Vnde non debet loco aptari, sed immensus vbique requiri. *Quid hîc?* Paruæ ne vbicationi addicitur homo in Numen conuersus? Immensitatis iam documenta præbeantur, te non *hîc*, sed vbique commorari constet. Tertullianus adhæc. *Tanta est virtus circumscripti prærogatiua ieiunij, vt Deum præstet homini parem re vera pari.* Et quemadmodum dedecet Numen loco vni adscribi: dedecet certè Quadragesimalis abstinentiæ cultorem haud immensum ostendi, haud omnipotentem ostentari. Non iam miror Franciscum Apostolico Camerario asseruisse sibi imperanti obedire naturam. Nam qui perpetuus est Quadragesimalis abstinentiæ obseruator abiecta quodammodo humanitate, potentissimum mutatur in Numen. *Hoc* igitur *erit tempus, quo homo Deo adæquetur.* Tot Dei imagines specialissimas intueris, quot Minimos maximi Fràcisci filios aspectas.

Ob Quadragesimale ieiunium Franciscus cũ Elia ad immensitatẽ Deificam quodammodo vocatur. 3. Reg. 19.

Tertull.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Thesaurum non deficientem in cælis, &c.

Franciscus ex ineffabili puritate non carne quidem, sed solo spiritu conspectus esse apparuit.

Exprimo virginitatis velocitatem, ad scandendum cælum, vt socius fiat Angelorum puritatis eorum cultor: innuóque ad contemplationis eleuationem conferre castitatem.

21. PОrrò thesaurus in cœlis specialissimo inre virginitas est, quæ homines cœlestes efficit, & omnino ab humana fragilitate pennatos attollit.

22. Franciscus de Paula adeò ex virginitate illustris, vt exueret quodammodo hominem, & in spiritum conuerteretur. Thomas à Trugillo profatur ex Historia Minim. *Tanta insuper continentia, seu castitatis fuit, vt non carne, sed solo spiritu compactus esse videretur.* An quia inuisibilis hominibus? Puritas abscondita vel in Gentilibus commendatur. Macrobius lib. 1. cap. 12. *Bonam Deam Varro filiam Fauni tradidit adeo pudicam, vt extra gynaceum nunquam sit egressa, nec nomen eius in publico fuerit auditum, nec virum vnquam viderit, nec à viro visa sit.* Hanc aptè virginum Magistram Ethnici constituere; virginitas enim laudatur, quæ instar spiritus inuisibilis est.

Franciscus totus spiritus ex continentia. Trugill. *Virgo inuisibilis sit hominibus.* Macr. 6.

23. An quia è viro transiit ad Angelum? Profectò puritas suos cultores in Cœlicolas assolet commutare. Augustinus epistol. 128. *Beatius est, in carne vitam imitari Angelorum, quam ex carne augeri numerum mortalium. Hæc est vberior, fœcundiorque felicitas, non ventre grauescere, sed grandescere mente,* &c.

Virginitas facit Angelos. August.

24. Certè ideo compactum solo spiritu dixerim Franciscum, quia puritas eum omnino ab humanitatis proprietatibus abstraxerat, & in Angelum quodammodo conuerterat. Nunquam iratus, nunquam non benignè excepit delinquentes. Sed præcipuè ex eo Angelus adnotatur, quòd eius semper in cœlis aderat conuersatio, vbi thesaurum virtutum colligere studebat. Semper videbat *faciem Patris, qui in cœlis est*, quia nunquam non contemplationis alis ex virginitatis agilitate volitabat ad superos.

Franciscus Angelus ex puritate, vt orans eleuaretur ad superos.

25. Dixerat Dominus Discipulis, *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.* Si apud seculum, ô grex mundissime, moraretis, deberes planè affici timore: sed quí ad superos eleuaris ex puritatis agilitate, & leuitate, quid timebis? *Nolite timere, multis passeribus meliores estis vos,* Luc. 12. Quàm pulchrè! Passeres enim nec superant volando nubes: vos autem in cœlis nidum collocatis ad spirituum consortium ascendentes. Ambrosius lib. 7. in Luc. *Caro si consentiens Dei legi, & exuens se lege peccati in naturam spiritus sensuum puritate transierit, alis ad cœlum spiritualibus eleuatur.* Cùm videritis, ô Minimorum Proceres, Patrem pusillum vestrum in contemplatione eleuari à terra, recognoscite huiusmodi agilitatem ex ea puritate exoriri, quæ in spiritum corpus immutauit. Edisco interim castimoniam ad contemplationem pennas præstare.

Franciscus Minimus melior passeribus, quia ex puritate volat ad cælum. Luc. 12.

Ambros.

26. Aliæ enim virtutes pergunt quidem ad Christum, gressu vtitur charitas, spes, fides. At virginitas volando hæret Saluatori. Petrus & Ioannes ad Christi monumentum pergunt, sed *ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro*, Ioan. 20. Vndénam velocior? Certè, quia *alius*; virgo enim & corpore & mente. Feruor ne, fides Petri à Ioannis virginitate superatur incursu? Quid mirum, si Ioannes alis vtitur, dum Petrus gressibus incedere festinat. Vndénam alæ Ioanni? Ex virginitate quidem, coi agnatum, Angelica agilitate pergere ad Saluatorem. Hieronymus ad

Aliæ virtutes pergunt ad Iesum, virginitas volat.

Hieron. ad cap. 56. Isai. *Petro tardiùs ambulante, Ioannes citiùs virginitatis alis cucurrit ad Dominum.*

27. *Miror Franciscum ossibus impeditum tã velociter ad superos volitare.*

Miraris, Angelorum volatum velocissimum? Profectò mirabile non est eos adnata sua vti velocitate. Spiritus enim vbi vult spirat, & tam velociter pergit, vt nescias vnde veniat, aut quò vadat. Illud autem me in admirationem arripit, hominem in corpore volitare. Video Franciscum ex ieiuniis quidem viribus fractum, penè exesis carnibus ossium exædificatum. Attamen luteo adhuc degit in vasculo, & passer spiritus glutinosa virgula detinetur. Cùm igitur vel sic volantem cerno, meritò miror. Isaias ideo admirans ait, *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum*, cap. 19. Vbi Ambrosius exhortat. ad Virgin. *Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat.* Si leuis sine carne, sine corpore, non mirabiliter auolaret. Porrò miramur, dum videmus auolare fœminam carnem dum gestat; quia carnem ipsam velocissimam ex puritate conuertit in nubem. Franciscus ossium gestator volat, puritatis leuitate totum corpus fecit quodammodo ad spiritus transire ditionem.

Virginitas vertit in nubem volantem Deipara corpus. Isai 19. Ambros.

LIBER

LIBER VNDECIMVS.

PETRVS DE ALCANTARA.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete hîc lib. 12. Part. 1.

PROLVSIO.

Ligni vitalis, seu Fundatorum, FRVCTVS VNDECIMVS.

ARENS Discalceamentorum D. Iosephi Seraphici Francisci illustrissimum germen fidelium oculis magis admirandus, quàm imitandus obiicitur Petrus de Alcantara. Qui quidem adeò humanam naturam asperitatis cingulo constrinxit, vt quodammodo in spiritum transmutaret. Cui congruit quod de Paulo D. Gregorius Nyssenus Panegyrico Basilij profatur. *Nónne*, inquit, *postquam sordes, quas Paulus ex ignorantia contraxerat, deposuit: protinus ad angustiorem conditionem naturæ transformatus est? & velut exuto hoc carneo amictu, ipsis cælorum adytis versabatur? & nihil corporei impedimenti pondere tardatus, etiam intra diuinam paradisi conditionem perueniebat?* O Petre, tot pœnitentiis acte, ieiuniis ac verberibus afflicte, te omninò à carne spoliasti, corpusque tuum cadauer est viuens, imò spiritus ossium vmbraculo! Ita humanam naturam compressisti, vt non liceat tibi cum Domino vocitari, Palpate, & videte; quia spiritus carnem & ossa non habet. Tu enim si ossa habes, tam arida quidem, vt ad spirituum ditionem permeasse videantur. Vberiùs ponderabo.

SECTIO PRIMA.

Præcinctus fulgor.

TEXTVS.

VERS. 35. SInt lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes inmanibûs vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei &c.

IN

IN PETRVM DE ALCANTARA

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PRÆCINCTO FVLGORE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ex perpetuæ mortificationis cingulo Petri de Alcantara castitas mira, ineffabilis puritatis candor illustratur.

Moneo, ad puritatem castitatis necessariam esse corporis assiduam mortificationem.

1. EX mente D. Maximi fulgentibus lucernis virtutes signantur ad religiosi animi ornamentum, ad Apostolici viri decus. At, Maldonato auctore, non solùm lombi, sed & ipsæ lucernæ præcingendæ exprimuntur: sint lumbi præcincti, & lucercæ ardentes in manibos vestris præcinctæ etiam obiiciantur.

2. Hinc D. Petri de Alcantara fulgentissimarum virtutum gloriam exprimam. Adeò illum præcinctum video, vt naturam humanam (de quo io Prolus.) ad strictissimas spiritus leges contraxerit. Ieiuniis, vigiliis, verberibus, cilicio, sacco, mortis meditatione ita humanam naturam agitauit, vt eam quodammodo in fugam conuerterit. Verius de Petro nostro Philosophus assereret hominem arborem inuersam, si aliquid in eo posset truncom & ramos imitari, & non totos è radicibus compactus videretur. Hinc fructus virtutum vbertimè decerpendus offertor. Virtutes enim hæ præcinctæ ostenduntur, vt fulgentissimæ oculis præstentor.

Virtutes Petri redolens mortificationis constrictionem.

3. In primis autem puritatem Angelicam Petri exponam ex præstrictione asperitatis fulgentissimam. Virgo sponsa proclamat. *Fasciculus myrrha Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Cant. 5. Ex mente Nazianzeni, *Mihi virgini.* id est, vt virgo incorrupta exponar, vt possim tueri puritatem, sit Dilectus mihi myrrhæ fasciculus, dum in corpore meo vitæ asperitate æmulor Christi passionem. Ideo Pater *Carm. ad Virg.* canit,

Incorruptionē castitatis Petrus myrrha mortificationis præparabat.
Cant. 5.
Nazian.

Mortua sit cunctis aliis, velutique sepulta.

Petrus ex mortificatione ad ossa redactus myrrheo puluere mortificatioois se se aduersùs mortis corruptionem præparauit. Mortuus est, sed sine corruptionis communis, qua *omnis caro corruperat viam suam*, fœtore.

4. Christi enim passio in corpore Petri per mortificationem expressa myrrha erat corpori, ne putresceret, sed incorrupta castitate vigeret. Pulchrè alter Gregorius, Nyssenus scilicet *homil. 3. in Cant.* fatur, *Cuiusmodi est canticum? quem canis fortis, & excelsi animi Virgo? Mihi*, inquit, *est Dilectus meus fasciculus myrrhe, quem è collo suspendo super pectus, per quem bonum odorem prabeo corpori: nullum autem aliud ex benè spirantibus aromatibus, quàm ipse Dominus effectus myrrha situm est in fasciculo conscientia, in ipso meo corde commorans, & habitans.*

Christi passio, quā Petrus curabat æmulari, myrrha erat incorruptionem agens.
Nyssen.

5. Christi sponsam pulcherrimam ex puritatis candore Dauid descripsit, *Myrrha, & gutta, & cassia a vestimentis tuis, à domibus eburneis*, Psalm. 44. Quid gutta, & cassia, nisi virtotes, quibus fragrantiam emittit sponsa? Porrò domus eburneæ est incorrupta virginitas. Cunctæ ergo virtutes in virgine continentur sponsa. At cunctæ æternantur ex mortificationis myrrha præposita. Vnde præmittit, *Myrrha & gutta*, &c. Sine mortificationis enim adminiculo aliæ virtutes minimè conseruantur. Guarricus Abbas serm. 1. *Inhabitamus domus luteas, sed quæ materia qualitate sunt lutea, continentia virtute fiunt eburnea. Ex quibus si myrrha prima spirare cœperit mortificationem voluptatum, consequenter & alia species multiformem virtutum gratiam spirabunt.* Pende illud, *Ex quibus si myrrha prima spirare cœperit.* τὸ *prima* non solùm myrrham primam pretiosissimam signat, sed asserit primò animo immittendam, seu primam futuram, vt domum eburneam præparare valeat ad cunctarum virtutum conseruationem. Præmissa est mortificatio, quam *consequenter* reliquæ virtutes comitantur. Petrus puritate micoit Angelica, nunquam oculos ad fœminam eleuauit, nec vnquam vel cum Samaritana verus IESV imitator locutus reperitur. Quid mirum si continua ineffabili mortificatione ostenditur *ex itinere fatigatus*? Ioan. 4. Christus Deus & homo vt Samaritanam reduceret, cum ipsa colloquitur, & mirantur Discipuli. Petrus Alcantara se hominem pressum fragilitate æstimans, mirabilis apparet, quòd *cum* nulla *muliere loqueretur*. Ipsa enim ab huiusmodi colloquutione affectata recessio myrrha erat puritatis incorruptioni.

Petri domus eburnea cunctis plena virtutibus, ex præmissione mortificationis.
Psalm. 44.
Guarr.
Christi æmulator nec cum Samaritana vnquam loquitur.
Ioan 4.

* * *

OBSERVAT.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus Alcantara mortis continuâ memoria ineffabilem erga Deum dilectionem præcinxit.

Innuens ex mortis respectu sacram acui animi dilectionem.

6. PRæcingitur deinde dilectionis sacræ lucerna, cuius alæ *ignis, atque flammarum. Aqua multa,* ait, *non potuerunt extinguere charitatem.* Potiùs mirum in modum eam exacuerunt. Profectò mortis memoriæ asperrima constrictione charitatis, seu dilectionis sacræ fulgor afficitur, vt fulgentiores, ardentioresque radios emittat.

7. *Ex meditatione mortis Petri mira dilectio.* Quis possit verbis æquare Petri nostri ardentissimam in Deum dilectionem, qua adeò flagrat, vt in terris commoratus, toto cum Dilecto in superis affectu commoratur. Deliquiis sæpe diuini amoris affectus cum sponsa proclamat, *Fulcite me floribus, & stipate malis; quia amore langueo.* Vndénam tam perspicax dilectionis flamma? Ex continua mortis meditatione, cui quidem datum amoris diuini & fulgorem, & ardorem acuere.

8. *Christus aspecta mortis vberiora dilectionis documenta exhibuit. Ioan 14.* Fatur Ioannes de ineffabili Domini dilectione, *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, cap. 14. Aliqui exponunt, sub vitæ fine ad mortis conspectum vberiora amoris documenta exposuit. An ex mortis meditatione instantis vis Dominicæ dilectionis acuitur? Semper IESVS eundem diligendi tenorem seruauit, sed acui ex proximæ mortis aspectu dilectionem dicimus, quia dilucidiora signa amoris præstitit sub mortis instantia. Edocens quidem memoriam mortis calcar esse virtutis. *Rupert. Ioan. 2.* Precatur Deiparens ex mente Ruperti Christum, vt mirabilem conuersionem non solùm aquæ in vinum, sed & vini in sanguinem in nuptiis efficeret. Cui Dominus, *Nondum venit hora mea*, Ioan. 2. Tantæ dilectionis documentum ô virgo, præstabitur, cùm instet mortis hora; instantis enim mortis meditatio ad dilectionem ardentissimam excitat. Vnde cùm Ioannes ait, *Sciens IESVS, quia venit hora eius*; mox adiicit, *Cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos,* id est, vberiora dilectionis documenta exhibuit.

9. *In præsidium amoris Dominus dilectis suis sui calicem, id est, mortis memoriam porrigit. Matth. 26. Hilar.* Hanc edocet Discipulos acuendæ dilectionis doctrinam, cùm Patrem exorat, *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*, Matth. 26. Vbi D. Hilarius can. 31. in Matth. *Pro his rogat, qui passuri erant, dicens: Transeat calix à me, id est, quomodo à me bibitur, ita bibatur à meis sine sensu doloris, sine metu mortis.* Non pro Martyribus rogat, sed pro dilectis suis, qui sine doloris sensu nec timore mortis affectu solummodo calice erant potandi. O Pater, dilecti mei mihi adstricti semper hærescant. Vt autem nunquam à mea dilectione semoueantur, bibant meæ passionis amaritudinem, memoria mortis meæ præparent vincula dilectioni.

10. *Quotidie Petrus moriebatur, vt dilectionis flammam tueretur.* Paulus appositè, *Quotidie,* ait, *morior.* Cur quotidie? Vt aspectu mortis instantis dilectionis flamma exacueretur. Etenim Dominus dilectis suis dat, posse quotidie contemplatione mori, vt dilectionis flammam tueantur. Ideo Apostolus, *Quis nos separabit à charitate Christi* &c. Allicio ad hanc mentem D. Fulgentium lib. 3. ad Thrasym. cap. 24. *Primitus C[illegible] confessionem amoris inuitat, & facultatem ponendæ animæ suæ deinceps amatori concedit.* Quid proderit te amantem profiteri, si facultate ponendi quotidie animam non simul fueris donatus? Paulus, qui à Domino accipit, seu cui conceditur facultas ponendi quotidie animam, siue quotidie mori, adeò diligit, vt facilè possit quælibet discrimina superare. Noster sic Petrus.

11. *Petrus accepit à Iesu ad suos ne dilectionem meditatione mortis fouere.* Quidnam te, ô Petre, (Alcantara, alloquor) tam affectuosum conseruauit amantem? An non mortis memoria? Alterius Petri exemplo confirmo, cui Dominus, *Petre amas me?* Ter quidem de ardentissimo erga se amore Dominus rogitauit Apostolum. Mox adiicit appositè argumento: *Cum senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet, quò tu non vis.* Quod planè adiecit, *significans, qua morte clarificaturus esset Deum*, Ioan. 21. *Ioan. 21.* Cur tam citò Dominus Petro mortem indicit? Credidero, vt edoceat, quónam modo dilectio illa valeat sine abnegationis periculo conseruari. Vis ô Petre, inter tentamina securus incedere, dilectionisque flammam vel nocte frigida sic vigere, vt necessum tibi non sit secularem ad ignem accedere? Mente perpetuò volue te morti tradendum. Sic Fulgentius citat. *Fulgent.* *Cùm Petrus Christo interroganti tertiò trinum amoris sui testimonium reddidisset; statim Dominus Petro ponendæ pro se animæ largitus est facultatem, dicens: Amen dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te: cùm autem senueris, alius cinget te, & ducet, quò tu non vis.* Si non vult, quomodo facultas ei datur ponendi animam, & non indicitur præcepto necessitas? Porrò *Facultas ponendi animam*, idem est ac donum meditandi continuò mortem, quo quidem valeat flamma dilectionis exacui. Petrum ergo noster Petrus æmulatur, diligit ardentissimè, quia instantis mortis semper terminum obiiciebat, quotidie moriebatur.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus Alcantara expetebat pro Christo trucidari, quod quidem faciliùs præstabat ex mortificationis constrictione.

Nam ad mortem intrepidè subeundam, exercitamenta mortificationis conferunt.

SI ardentibus præcinctis lucernis dilectio affectuosissima præsignatur, *maiorem certè charitatem* 12.

Mortificatio Martyrium est crudelissimum: imò Martyrium quodammodo superat.

charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amico suo. Dilectionem ergo in lucernis contemplor adeò flagrantem, vt Diuus expetat millies (si possibile) pro Domino trucidari. Porrò ad huiusmodi affectus excitationem mortificationis assiduæ cingulum apprimè assero pertinere.

13. Petrus Alcantara tam flagranti affectu succendebatur in Dominum, vt millies quotidie cuperet trucidari. Vndenam, precor, nisi ex continuæ cingulo mortificationis, vitæque asperitate tam agnata neci? Ideo Petrus *mortem non vt leonem timebat*, (loquor cum Basilio,) *sed veluti leonis pedem conculcabat.* Sic se gerunt cum morte, qui mortificationis præsidio muniuntur.

Cupiebat Alcantara pro Christo trucidari. Basil.

14. Olim Elias à timore corripitur, & fugiens mortem ad deserta properat: *Timuit ergo Elias & surgens abiit.* Attamen iuniperi trunco hærescens, *petiuit animæ suæ, vt moreretur*, 3.Reg. 19. Quare qui mortis timore corripiebatur, iam expetit trucidari? An quia iuniperus hispida coma mortificatioois gerebat simulacrum? Ita planè. Vides Elias ipsam fugam exitialem, esse, vitam asperam morte ipsa horribiliorem: hinc discit non solùm necem non timere, sed amare: *Petiuit animæ suæ, vt moreretur.* Pulchrè ait Rupertus lib.5. in Reg. cap.10. *Confugit Elias ad crucem. Illic ambit mortem, illic festinat commori Christo.* Tam cruciformis vita, vt leuior sit pro Christo trucidari? O Petre, adeò acerbam vitam agis, vt audeam affirmare leuius vulnus horribilis Martyrij esse apparatum. Quidni expeteres quotidie millies mori, qui sine numero à vitæ tuæ instituto quotidie vulnera lethalia sustinebas?

Elias cupit necari post mortificationis diriora exercitia. 3.Reg.19. Rupert.

15. Paulus clamabat, *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Phil.1. Verbum *dissolui* innuit violentiam. *Cupio*, ac si diceret violenter à vita deturbari vi tyrannica. Profectò mihi *mori est lucrum*, quia plus coarctor asperitate vitæ, ac hostium impugnatione, quàm ipsius necis violentia afficeret. Chrysostomus serm. de SS. Bernia, & Prosd. *Illis* (antiquæ legis filiis) formidabile mori, *huic* (Paulo) *melius mori*, quàm quotidie moriendo viuere. Ergo mortificationis quotidianæ asperitas mortem pro Christo efficit expetibilem.

Paulo erat lucrum necari, quia vita continua mortificationis dirior. Phil. 1. Chrysost.

16. D. Augustinus ser. 4. de Martyribus, *Non Martyrium sola effusio sanguinis consummat, nec sola dat palmam exustio illa flammarum; peruenitur non solum occasu, sed contemptu carnis ad coronam.* Carnis contemptus Martyrium est? Ergo hoc illo crudelius: quia illud exiguo temporis interstitio perficitur semel, hoc autem longo tempore sæpiùs consummatur. Suffixio quam Dominus elegit, crudelissima? Ergo mortificatio horribilis proculdubio est. Nam *qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis*, Gal 5. Ipsi sibi tyranni. Si igitur mortificatio continua Crux dira est, Diui mortificationis Cruci illigati cupium dissolui; & Martyrium ipsum non eis nouam quodammodo infert molestiam, sed grauiori liberat à cruciatu. Petrus noster affectuosissimo moriendi pro Christo afficitur desiderio, sed existimo ô Pater, te ab horribiliori vitæ instituto in laxiorem degendi rationem transire. A te Martyrium fugiebat, quia via tua omni nece dirior exponebatur.

Mortificatio quotidiana Martyrio grauior? August. Gal. 5.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus mortificationis continuæ vita ita linguam alligat, vt vix extra chorum quis posset asserere eum mutum non existere.

Assero, mortificationis studiosus labra frænare, ne verba inaniter proferantur.

Silentij virtus ex mente D. Maximi mortificationis cingulo est præcingenda. Luxuries loquelæ assolet esse immortificationis effectus. Qui mundi contemnit commoda, qui despicit laudes humanas, qui perfectè à seculo remouetur, linguam comprimit, iuxta illud: *Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua: sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se*, Thren.3. Alij, *Quia leuauit iugum supra se.* Qui mortificationis iugum apportat, adeò seculi cuncta contemnit, vt nihil prius illi subeat, quàm solitudinem inire, & tacere. 17.

Maxim. Thren.3. *Tacet, qui mortificatione continua afficitur.*

Petrum de Alcantara tam miro silentio legimus labia pressisse, vt extra chorum, vbi laudibus diuinis profundendis vacabat, vix quis posset asserere non mutum existere. Vndenam, quæso, tam profundi silentij obseruatio, nisi ex mortificationis exercitamentis? Quæ quidem Diuum ad cellæ adyta retrahebant, vt solitarius ac tacens absconderetur. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit iugum supra se.* 18.

Mirum Petri de Alcantara silentium.

Iacobus monebat, *sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*, cap.1. Preme illud, *velox ad audiendum.* Quidnam audiendum sit? Exponit Interlin. *Verbum veritatis*, à Domino scilicet prolatum, dum inquit, *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui*, Psal.44. Ad seculi ergo contemptores, qui carnem suam crucifixerunt, illa verba spectant. Hi quidem *tardi ad loquendum.* Nam qui portant iugum mortificationis, sedent solitarij, & tacent. 19.

Qui velox est ad audiendum, exequenda mortificationis monita, est tardus ad loquendum. Iacob.1. Psal 44. Interlin.

Hoc expresserit sponsus, *Sicut vitta coccinea labia tua*, Cantic.4. *Notus est funiculus coccineus Raab* (loquor cum Del-Rio nostro) *quem cùm iussa, vt signum professionis fidei, aut conuersionis suæ de fenestra suspendisset, salutem sibi, cognationique suæ attulit.* Quæ seculo seruierat, iam ad frugem meliorem recepta legibus constringitur fidelibus. Vsque ad sanguinem coarctatur, vti asserit coccinei funiculi expositio. Funiculus hic mortificationis typus asseritur? Ergo ad labia comprimenda vinculum aptum. Labia eius, qui mortificationi studet, ipsum est vinculum. Quid mirum virtutem silentij religari? 20.

Mortificatio vitta coccinea est religans labia. Cant 4. Del Rio.

21. *Qui mortificationi studet, alligat labia.* Prou. 5. Ambros. Bernard.

Iam Salomon profatur, *Labia sapientis alligata sunt intellectu*, Prou. 5. id est, sapienter didicit labia alligare. Quónam modo? Certè mortificationis continuæ vinculo: intellectu enim ex Carthusiani mente, ille præditum se ostendit, qui pœnitentiæ operibus curat longiùs à vitiorum ditione recedere. Ambros. ad Psal. 38. *Quando vides sapientem tacere, dentibus proterens: dic, Ligauit iste intellectu*, (id est, asperitatis operibus) *labia sua, seruat thesaurum cordis sui*, &c. Et Bernardus *lib. de ord. vitæ*, Dixit, *Alliga sermonem tuum, ne luxuriet: sit strictior, & ripis ipsius coerceatur.* ipsius scilicet restrictionis, qua quis per mortificationis exercitium ab omni luto curat abstinere. *Citò lutum colligit amnis exundans.* Lingua igitur tum compressa ostenditur, cùm bono mortificationis cingulo religatur.

22. *Mosis labia infrænantur, postquã operibus pœnalibus studet.* Exod. 4. Act. 7. Græcus.

Moyses ad legationem immissus Domino obiicit: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum*, Exod. 4. Pugnat Moysi sententia cum Stephani eloquio, *Erat potens* Moyses *in verbis suis*, Act. 7. Si potens in verbis, quónam modo linguæ impeditioris? Acutè respondet Græcus Autor *in Cat.* Ab heri Mosem se mortificationis operibus addixisse, vt decebat eum, qui ad proximorum salutem procurandam erat immittendos. At cùm cingulum mortificationis adest, mox labia infrænantur, *vt tutius, cautiusque* verba proferant.

Observat. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus orationem efficacissimam reddidit ex mortificationis constrictione.

Precibus enim opera pœnalia efficaciam adiiciunt.

23.

Mentem D. Maximi compleo, dum assero lucernas contemplationis, ac orationis esse præcinctas, dum exercitij mortificationis cingulum additur.

24. *Alcantara nunquã non orabat, quia operibus pœnalibus cruciabatur?*

Ineffabilis efficacia precum D. Petri de Alcantara. Nunquam ab oratione recedebat, quia mens vbique ad Dominum aduolabat. At quæcumque posceret, illicò à Domino obtinere videbatur. Quid mirum, si ineffabilis mortificationis exercitamenta efficacem reddunt orationem.

25. *Christus vt efficaciorem redderet orationem habitu pœnali decumbit.* Mat. 26. Hilar. Cæs. Arel.

Oraturus Dominus Patrem, *in faciem procidit*, fatus: *Pater si possibile est, transeat a me calix iste*, Matth. 26. Cur procidit oraturus? Quia expetit consequi postulata. Promiserat filiis Zebedæi passionis calicem propinaturum: *Calicem quidem meum bibetis*; & ideo postulat vt ad illos calix transferatur. D. Hilarius, *Quomodo à me bibitur, ita ab iis bibatur*, &c. Vt autem efficax reddatur oratio confert mortificatio corporis. Cæsar. Arelat. hom. 34. *In Euangelio scriptum est, quod procidens in terram orauerit. Quid enim indigebat Christus? vt taliter oraret?* Ergo habitus ille indigentium est, & expetentiũ cõsequi postulata. Quid indigebat? Porrò vt calix passionis ad dilectissimos Discipulos transferretur. Ex mente Patris prouolutio illa corporis mortificationis, ac pœnalitatis typum agebat. Hæc proculdubio precibus addunt efficaciam.

26. *Moysis efficax ex pœnalibus operibus oratio.* Isai. Abbas.

Moyses exorat, sed vndenam? Profectò ex pœnalibus operibus obiectis, queis oratio præcincta emicat pulchriùs, ardescit efficaciùs. Aaronis & Or manibus brachia Mosis sustentabantur, vt perseuerans mortificatio membrorum preces redderet efficaces. Ait Isaias Abbas orat. 5. de Moys. *Moyses in montis vertice constituit, & manus eius ab Aaron, & Or sustinebantur; ne ex Crucis specie, in qua erant constituta, deciderent.* Caderet enim precum vis, si mortificationis studium intermitteretur.

27. *Vt Dauid inuocet efficacius Dominũ, prius studet mortificationis operibus.* Psal. 115. Pasch.

Dauid cecinit, *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo*, Psalm. 115. Cur non prius inuocat Dei nomen, quàm calici hauriendo operam exhibeat? An non vel ipso calice salutis donari fructus est orationis? Porrò minus vtilis esset oratio, si non priùs mortificationis, ac pœnalitatis studium mitteretur. Calicem accipit amarum mortificationis pœnalibus operibus vacans prius quàm audeat Dei nomen profusis precibus inuocare. D. Paschasius Rathbert. lib. 8. in Mat. *Quia nec Crux, aut calix passionis sine inuocatione Domini; nec inuocatio Dei* (efficax inquam) *sine Cruce, quæ tollenda est ad salutem, aliquid valet.* Orat Petrus, vt viribus donetur ad opera pœnalia; sed ideo planè, vt operibus pœnalibus oratio, aut inuocatio Domini præcincta possit efficacia donari. Cuncta impetrat Petrus, quia plusquam triplici funiculo orationem constrinxit. Prius ô Pater sanctissime, calamus lassaretur, quàm fulgori præcinctarum virtutum tuarum materia deficeret. Hæc mirabilia exposui, reliqua supprimenda duxi à tuis religiosissimis filiis contemplanda, ne supra admirationem exuberare videantur.

PARS ALTERA.

IOANNES DE DIOS.

Paraphrasim, ac Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete hîc lib. 12. Part. 1.

PROLVSIO.

SERVVS vigil Ioannes de Dios pauperum Parens, tot Marthæ æmulatorum Magister reuersuro Domino à nuptiis obuiam procedit non solùm præcinctus, sed illaqueatus. Cuncta tribulationum vincula Sampsonem fortissimum tenuerunt, sed vti filamina stupæ rumpenda Mariæ ope Deiparæ. Quæ quidem ostendit ei simul IESVM cruciferum vt pateretur, & simul misericordiæ lumina ad protectionem. Apud Monasterium Guadalupense in conspectu Virginis Ioannes orabat: cúmque ex Angelica salutatione illam clausulam recitaret: *Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte*, &c. repentè manu inuisibili velamina veluti nubeculæ diffugêre, solemque imaginis sacratissimæ exposuerunt. Ostendit ei Maria misericordes oculos, sed simul IESVM non puerulum, sed crucis baiulatorem. Si quidem sacristiæ Præfectus putans Ioannem audenter cortinam abstraxisse, verbo & opere vindicauit. Quod cùm manus vulnerantes pes vellet imitari, subitò exaruit, sed illicò venia pustulata donatus percussor valetudine grata lingua plus Ioannem sanctissimum euulgauit, quàm recèns natum sacra Templi: patrij cymbala celebrauerant. Cruciferum IESVM ô vir fortissime sequeris à Deipara expositum, sed ope Matris misericordiæ cuncta incommoda superabis.

SECTIO SECVNDA.

Lumborum cingulum.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum

ſuum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. 37. Beati ſerui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis, &c.

IN IOANNEM DE DIOS.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX LABORVM CINGVLO.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.

Ioannes de Dios continuis laboribus præcinctus, cuncta incommoda ſuperauit, fulgentiſſimum ſe cunctis exponens.

Homo enim illuſtris redditur, inſuperabilis ex efficitur ex laborum tolerantia.

1\. ET vinculis ſerui vigiles conſtringuntur, auctore Chryſologo, & ſimul pennis lucidis, ſiue igneis, auolant, vt conſtet fruſtrà rete expanſum ante oculos pennatorum. Vnde putabat mundus illos premendos, ne creſcerent: inde miris affecti incrementis glorioſi oſtentantur. Præcinguntur laboribus, ſed operibus emicant: *Sint lumbi præcincti*, ſed ſimul *lucernæ ardentes in manibus* aſpectantur.

2\. IESVS Ioanni noſtro apparuit aliquando, & malum punicum vulneratum oſtendit, gemmis quidem pretioſiſſimis refertum, ſed vulneribus exaratum: corona tamen victrice cinctum. Et quando non ſuperat, & vincit patientia? Certè Ioannes miraculorum gemmis illuſtriſſimus, ſed laborum adhuc glorioſior ornamentis. Cui apto quod de Paulo aiebat Chryſoſtomus, *Vides vinculorum fortitudinem magis, quàm reſurrectionem mortuorum eſſe glorioſam? Vinctus eſt Paulus Romæ, & pleroſque attraxit: vinctus eſt Ieroſolymis, atque ligatus Regem exterruit, Præſidi timorem incuſſit.* Semper præcinctus Ioannes de Dios, ſæpe carceribus addictus ab hoſtibus ſupplicibus exaltatur, quos debellauit, vt IESV victoriæ litaret ſpolia.

Ioannes de Dios ex laboribus corona ſtipatus oſtenditur.

Chryſoſt.

3\. Video Ioannem conſociis fratribus per orbem terrarum Solis in morem decurrentes à cunctis vulneratos, exceptos à cunctis, omnibus horrori, omnibus dilectioni. O illiterati ſapientiſſimi Apoſtolorum facilè æmulatores! Vbique illigamini, vbique tribulationibus conſtringimini: & vbique cunctis difficultatibus ſuperatis, xenodochia extruitis, ab hoſtibus victoriam reportatis. De Apoſtolis ſemper vulneratis, & victoribus ſemper, Sacerdotum Principes proclamabant, *Quid faciemus hominibus iſtis?* Act. 4. Quod expoſuit Chryſoſtomus ſermon. 55. ad epiſtol. Roman. cap. 8. *Vide quomodo Iudæi cùm Apoſtolos in medio poſitos haberent, & ſtupuerint, & dixerint: Quid faciemus hominibus iſtis? Admirandum quippe fuerat, quòd cùm illos iam captos ſibi, ligatoſque cecidiſſent: adhuc tamen hæſitauerint, conſiliique inopia laborauerint, per ea ipſi ſuperati, per quæ victoriam ſperauerant. Atque ita neque Tyrannus, neque populi, neque dæmonum phalanges, neque diabolus ipſe poterat eos vincere, ſed longè ſuperabantur vniuerſi.*

Vbique Ioannes tribulationibus agitur, ſed vbique triũphat.

Act. 4.

Chryſoſt.

4\. Cùm Ioannes militiæ ſæculari nomen dedit ab effrænato animante eiectus in humeris eques pergebat excuſus ſine ſenſu coniacet, diabolo victore. At inuocata à vulnerato Deipara accurrit opem ferens aquæ poculo exhibito, & in Ioannem tranſlata victoria, ad ſocios rediit gloriam Virginis prolaturus. Dux quidam veſtes furto acquiſitas Ioanni innocenti tradidit cuſtodiendas. Apud ſyncerum cuſtodem inueniuntur, qui morti, haud exauditis excuſationibus, damnatur. Quæ quidem inflicta eſſet viro ſanctiſſimo, niſi patientiæ agnata victoria, Equite intercessore, illum eripuiſſet. Alapa afficitur IESV gerens imaginem, ſed à percuſſore mirum in modum honoratur, patientia victrice. Idiotæ totus terrarum orbis ſubiicitur. O conſtrictio lumborum tot lucernis ardentiſſimis illuſtrata! Dormienti Ioanni Virgo beatiſſima, Euangeliſta Ioanne comite, apparuit, eúmque ſpinea ſtipauit corona, cuius pungentes aculeos non facilè dormiens ſuſtineret. Fatur Deiparens, Ex laborum ſpinis colliges ô Ioannes, gloriæ temporaneæ, & æternæ roſas. *Hic*, (reſpondet vir fortiſſimus) *cura, & ſeca, vt in æternum parcas.*

A variis eripitur Ioannes periculis ex patientia victrice.

* * *

OBSERVATI

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Improperia dementiæ simulatæ tam contraria honoris fulgori Ioannem de Dios ad honoris, æstimationisque verticem adduxere.

Improperiis enim pro Christo toleratis agnata est æstimationis, & honoris gloria.

5\. Apud terricolas iusti laborum vinculis constringuntur, addicti carceribus, & simul apud Cœlicolas instar stellarum, effulgente apparent? Quid cum constrictione solutio? Properant vt stellæ, fulgurant, qui in ergastulo detinentur? Profectò iustis patientibus cuncta etiam contraria famulantur.

6\. *Apud Granatam Ioannes vt demens furiosus verberatur, inibi adoratur vt Diuus.*

Apud Hospitale Granatense Ioannes patiendi affectuoso desiderio dementiam simulat furiosam, & illigatus comacet, & verberibus acriter vulneratur, approbante sanctissimo & sapientissimo P. Ioanne Abulensi viri spiritum, & illum non semel muniente. Simular valetudine donatum iam esse, qui morbum crudelem quidem dorso simulabat. At pro verberibus puerorum improperantium vociferationes, *Al loco, al loco*, non minus crudeliter sufficiuntur. Deserit Granatam Ioannes, sed post tempus reuertitur, vt aleretur, & alendis pauperibus aliquid lucraretur, cædendis lignis dat operam, quæ ad vrbem adferret diuendenda. Fascum ad vrbem primam deportabat, cùm memor verborum puerorum magis quàm Xenodochij vulnerum, recalcitrabat. Tandem infamiatum iam studiosius Granatam intrat, apud forum fascem vendendum apponit, à pueris benignè excipitur, & antiquum distagium præcinentes, conclamitant: *Al loco, al loco.* Proh Deus immortalis! Vbi infamia excipit hospitem, honor præparat habitaculum. Granata enim Ioannem vidit subleuatorem pauperum, domorum, Hospitalium ægrotantibus institorem Ordinis Fratrum illustrissimum fundatorem. Quando non Dei famulis, vel contraria famulantur? Clamant cuncti, *El sancto, sancto.*

7\. *In flumine, vbi Moyses desciscitur, ac proiicitur, vt filius Pharaonis filiæ acceptus est.* Exod. 2.

Ab omnibus acclamatur in vrbe Granatensi, qui inibi, vti demens, illuditur; tribulationes enim via rectà ad verticem honoris obiiciuntur. Moysem ne puerulum vidisti fluminis vndis iactatum? E flumine ipso videbis filiæ Pharaonis manibus exceptum Regio nutriendum apparatu. *Ecce descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam de famulabus suis, & allatam aperiens, cernens que in ea paruulum vagientem, miserta eius*, &c. Exod. 2. In flumine Nili persecutione actus Moyses lacrymas profundit. In flumine repulsam patiens tribulationibus agitatur. Porrò in flumine eligitur filiæ Pharaonis in filium. Gregorius Nyssen. de Vita Moys. *Videmus re ipsa, si quis turbinis ac procellis humana vita resistit, nec se obrui patitur cum a corrupta hominum societate, ac vita tanquam onus graue reiici, atque repelli; nam qui effugit, vagitum imitetur Moysis, nec lacrimis parcat. Lacryma enim fidelis custos est eorum, qui veram quærunt virtutem.* In vrbe ipsa vbi repulsam Ioannes patitur, gloriosus excipitur. Vbi lacrymas verberum vulneribus & improperiis actus profundit, a cunctis acclamatur: & pueri, qui dementem vociferati fuerant, iam sanctum protitentur: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* *Gregor. Nyssen.*

8\. *Christus in Cruce opprobriis agitur, & in eadem sublimis ostenditur.*

Christus cruci illigatus improperiis & Scribarum & Pharisæorum agitur, & Latronum, prætereuntium iniuriis afficitur. Eum hostes tantum inclamitant: *Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo readificas illud.* &c. In Cruce opprobria sustinet patienter? In Cruce sublimis cunctis honorabilis apparebit. D. Leo sermon. 10. de Pass. *Cum ergo Dominus crucifixi corporis eleuatione sublimis, reconciliationem mundi exequeretur, in quadam arce supplicij*, &c. Quid sublimitati, atque cum supplicio? Profectò vbique supplicio Dominus vti demens afficitur, sublimis à cunctis honorandus exponitur. *Leo.*

9\. *Vbi Paulus verberatur, ibi honorabilis admodum exponitur.* 2. Cor. 12. Ambros.

Paulus inclamitat, *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt recederet à me.* 2. Cor. 12. Vbi Ambr. serm. 3. ad Psal. 118. *Paulum satanas inflare volebat. Quem Paulum? Illum vtique Apostolum non ab hominibus factum, sed per* IESVM CHRISTVM. *Et penè deceperat, ita vt stimulum carnis suæ, qui se humiliauerat, rogaret auferri.* Preme illud: *Paulum satanas inflare volebat.* Si inflare vult satanas Apostolum, cur tentamina carnis addicit, quæ potius hominem assolent humiliare? *Quo se humiliauerat.* Credo diabolum præsagire in tentaminibus consequentem gloriam, qua intendebat Paulum inflare. Nihil enim tam agnatum laborum sustinentiæ quàm honor exaltationis. Colaphis Paulus vulneratur? Inibi honoris gloria patietur, qua fortasse inflatus se piaculo vanitatis inficiet. Vbi colaphi & verbera ministrorum Xenodochij Ioanni patientissimo imprimuntur, ibi adeò a cunctis honoratur, vt nisi manis propriæ cognitions pondere staret interrita, ab vndis ac ventis vanitatis obrueretur.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur.

Ioannes de Dios ex affectuosissima in pauperes misericordia Christum non solùm hîc expectauit, sed hospitio excepit; non solùm vt reliqui, agnouit, sed vidit.

esset facies sua ex consortio sermonis Domini, Exod. 34. At LXX. *Moyses non sciebat, quòd glorificatus fuerat aspectus cutis faciei suæ.* Quænam hæc glorificatio? Puto humano ex aspectu ad Numinis aspectum esse eleuatum. Vndénam transformatio, seu transfiguratio huiusmodi? Ex abstinentia quidem Quadragesimali. Chrysologus serm. 166. *Moyses dierum quadraginta ieiunio ita humano defæcatus est, & exinanitus à corpore, vt totus Diuinitatis mutaretur in gloriam: & adhuc in nostri corporis obscuro toto fulgeret lumine Deitatis.* Moyses ex Quadragesimali vnico ieiunio hominem exuit, induit Deitatem: Franciscus quid, qui longæuæ vitæ annos Quadragesimalem efficit abstinentiam?

Chrysol.

20\. Tertullianus lib. aduers. Psych. *Hoc erit tempus, quo homo Deo adæquetur, cùm sine pabulo viuit.* Vnde asserit Eliam post Quadragesimalem abstinentiam parem se Deo quodammodo reddidisse. Vulgarem locum sic peculiari pondere versor. Ieiunanti Eliæ Deus, *Quid hic agis, Elia?* 3. Reg. 19. Cibis abstineo, Quadragesimale ieiunium præsigno. Ergo hîc haud aptè versaris. Quare? Quia homo ex Quadragesimali abstinentia quodammodo conuertitur in Deum. Vnde non debet loco aptari, sed immensus vbique requiri. *Quid hic?* Paruæ ne vbicationi addicitur homo in Numen conuersus? Immensitatis iam documenta præbeantur, re non *hic*, sed vbique commorari constet. Tertullianus adhæc. *Tanta est virtus circumscripti prærogatiua ieiunij, vt Deum præstet homini parem re vera pari.* Et quemadmodum dedecet Numen loco vni adscribi: dedecet certè Quadragesimalis abstinentiæ cultorem haud immensum ostendi, haud omnipotentem ostentari. Non iam mirot Franciscum Apostolico Camerario asseruisse sibi imperanti obedire naturam. Nam qui perpetuus est Quadragesimalis abstinentiæ obseruator abiecta quodammodo humanitate, potentissimum mutatur in Numen. *Hoc* igitur *erit tempus, quo homo Deo adæquetur.* Tot Dei imagines specialissimas intueris, quot Minimos maximi Fräcisci filios aspectas.

Ob Quadragesimale ieiunium Franciscus cū Elia ad immensitatē Deificam quodammodo vocatur.
3. Reg. 19.
Tertull.

Observat. III.

Ad illa verba:

Thesaurum non deficientem in cælis, &c.

Franciscus ex ineffabili puritate non carne quidem, sed solo spiritu conspectus esse apparuit.

Exprimo virginitatis velocitatem, ad scandendum cælum, vt socius fiat Angelorum puritatis eorum cultor: innuóque ad contemplationis eleuationem conferre castitatem.

21\. Porrò thesaurus in cœlis specialissimo iure virginitas est, quæ homines cœlestes efficit, & omnino ab humana fragilitate pennatos attollit.

22\. Francíscus de Paula adeò ex virginitate illustris, vt exueret quodammodo hominem, & in spiritum conuerteretur. Thomas à Trugillo profatur ex Historia Minim. *Tanta insuper continentia, seu castitatis fuit, vt non carne, sed solo spiritu compactus esse videretur.* An quia inuisibilis hominibus? Puritas abscondita vel in Gentilibus commendatur. Macrobius lib. 1. cap. 12. *Bonam Deam Varro filiam Fauni tradidit adeò pudicam, vt extra gynæceum nunquam sit egressa, nec nomen eius in publico fuerit auditum, nec virum vnquam viderit, nec à viro visa sit.* Hanc aptè virginum Magistram Ethnici constituere; virginitas enim laudatur, quæ instar spiritus inuisibilis est.

Franciscus totus spiritus ex continentia.
Trugill.
Virgo inuisibilis sit hominibus.
Macr. l.

23\. An quia è viro transiit ad Angelum? Profectò puritas suos cultores in Cœlicolas assolet commutare. Augustinus epistol. 128. *Beatius est, in carne vitam imitari Angelorum, quam ex carne augeri numerum mortalium. Hæc est vberior, fœcundiorque felicitas, non ventre grauescere, sed grandescere mente,* &c.

Virginitas facit Angelos.
August.

24\. Certè ideo compactum solo spiritu dixerim Franciscum, quia puritas eum omnino ab humanitatis proprietatibus abstraxerat, & in Angelum quodammodo conuerterat. Nunquam iratus, nunquam non benignè excepit delinquentes. Sed præcipuè ex eo Angelus adnotatur, quòd eius semper in cœlis aderat conuersatio, vbi thesaurum virtutum colligere studebat. Semper videbat *faciem Patris, qui in cœlis est,* quia nunquam non contemplationis alis ex virginitatis agilitate volitabat ad superos.

Franciscus Angelus ex puritate, vt orans eleuaretur ad superos.

25\. Dixerat Dominus Discipulis, *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum.* Si apud seculum, ô grex mundissime, moraremini, deberes planè affici timore: sed qui ad superos eleuaris ex puritatis agilitate, & leuitate, quid timebis? *Nolite timere, multis passeribus meliores estis vos,* Luc. 12. Quàm pulchrè! Passeres enim nec superant volando nubes: vos autem in cœlis nidum collocatis ad spirituum consortium ascendentes. Ambrosius lib. 7. in Luc. *Caro si consentiens Dei legi, & exuens se lege peccati in naturam spiritus sensuum puritate transierit, alis ad cœlum spiritualibus eleuatur.* Cùm videritis, ô Minimorum Proceres, Patrem pusillum vestrum in contemplatione eleuari à terra, recognoscite huiusmodi agilitatem ex ea puritate exoriri, quæ in spiritum corpus immutauit. Edisco interim castimoniam ad contemplationem pennas præstare.

Franciscus Minimos melior passeribus, quia ex puritate volat ad cœlum.
Luc. 12.
Ambros.

26\. Aliæ enim virtutes pergunt quidem ad Christum, gressu vtitur charitas, spes, fides. At virginitas volando hærescit Saluatori. Petrus & Ioannes ad Christi monumentum pergunt, sed *ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro,* Ioan. 20. Vndénam velocior? Certè, quia *alius*; virgo enim & corpore & mente. Feruor ne, fides Petri à Ioannis virginitate superatur incursu? Quid mirum, si Ioannes alis vtitur, dum Petrus gressibus incedere festinat. Vndénam alæ Ioanni? Ex virginitate quidem, cui agnatum, Angelica agilitate pergere ad Saluatorem. Hieronymus

Aliæ virtutes pergunt ad Iesum, virginitas volat.

ad

Hieron. ad cap. 56. Isai. *Petro tardiùs ambulante, Ioannes citius virginitatis alis cucurrit ad Dominum.*

27. Miraris, Angelorum volatum velocissimum? Profectò mirabile nun est eos adnata sua vti velocitate. Spiritus enim vbi vult spirat, & tam velociter pergit, vt nescias vnde veniat, aut quò vadat. Illud autem me in admirationem arripit, hominem in corpore volitare. Video Franciscum ex ieiuniis quidem viribus fractum, penè exesis carnibus ossium exædificatum. Attamen luteo adhuc degit in vasculo, & passer spiritus glutinosa virgula detinetur. Cùm igitur vel sic volantem cerno, meritò miror. Isaias ideo admirans ait, *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum*, cap. 19. Vbi Ambrosius exhortat. ad Virgin. *Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat.* Si leuis sine carne, sine corpore, non mirabiliter auolaret. Porrò miramur, dum videmus auolare fœminam carnem dum gestat; quia carnem ipsam velocissimam ex puritate conuertit in nubem. Franciscus ossium gestator volat, puritatis leuitate totum corpus fecit quodammodo ad spiritus transire ditionem.

Miror Franciscum ossibus impeditum tã velociter ad superos volitare.

Virginitas vertit in nubem volantem Deipara corpus. Isai. 19. Ambros.

LIBER

LIBER VNDECIMVS.

PETRVS DE ALCANTARA.

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete hîc lib. 12. Part. 1.

PROLVSIO.

Ligni vitalis, seu Fundatorum, FRVCTVS VNDECIMVS.

ARENS Discalceamentorum D. Iosephi Seraphici Francisci illustrissimum germen fidelium oculis magis admirandus, quàm imitandus obiicitur Petrus de Alcantara. Qui quidem adeò humanam naturam asperitatis cingulo constrinxit, vt quodammodo in spiritum transmutaret. Cui congruit quod de Paulo D. Gregorius Nyssenus Panegyrico Basilij profatur. *Nónne*, inquit, *postquam sordes, quas Paulus ex ignorantia contraxerat, deposuit: protinus ad angustiorem conditionem naturæ transformatus est? & velut exuto hoc carneo amictu, ipsis cælorum adytis versabatur? & nihil corporei impedimenti pondere tardatus, etiam intra diuinam paradisi conditionem perueniebat?* O Petre, tot pœnitentiis acte, ieiuniis ac verberibus afflicte, te omninò à carne spoliasti, corpusque tuum cadauer est viuens, imò spiritus ossium vmbraculo! Ita humanam naturam compressisti, vt non liceat tibi cum Domino vocitari, Palpate, & videte; quia spiritus carnem & ossa non habet. Tu enim si ossa habes, tam arida quidem, vt ad spirituum ditionem permeasse videantur. Vberiùs ponderabo.

SECTIO PRIMA.

Præcinctus fulgor.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei &c.

IN

IN PETRVM DE ALCANTARA

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PRÆCINCTO FVLGORE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti, & lucerna ardentes in manibus vestris.

Ex perpetuæ mortificationis cingulo Petri de Alcantara castitas mira, ineffabilis puritatis candor illustratur.

Moneo, ad puritatem castitatis necessariam esse corporis assiduam mortificationem.

1. EX mente D. Maximi fulgentibus lucernis virtutes signantur ad religiosi animi ornamentum, ad Apostolici viri decus. At, Maldonato auctore, non solùm lombi, sed & ipsæ lucernæ præcingendæ exprimuntur: sint lumbi præcincti, & lucercæ ardentes in manibus vestris præcinctæ etiam obiiciantur.

2. *Virtutes Petri redolens mortificationis constrictionem.* Hinc D. Petri de Alcantara fulgentissimarum virtutum gloriam exprimam. Adeò illum præcinctum video, vt naturam humanam (de quo in Prolus.) ad strictissimas spiritus leges contraxerit. Ieiuniis, vigiliis, verberibus, cilicio, sacco, mortis meditatione ita humanam naturam agitauit, vt eam quodammodo in fugam conuerterit. Verius de Petro nostro Philosophus assereret hominem arborem inuersam, si aliquid in eo posset truncum & ramos imitari, & non totus è radicibus compactus videretur. Hinc fructus virtutum vbertimè decerpendus offertur. Virtutes enim hæ præcinctæ ostenduntur, vt fulgentissimæ oculis præstentur.

3. *Incorruptionẽ castitatis Petrus myrrha mortificationis præparabat.* Cant. 5. Nazian. In primis autem puritatem Angelicam Petri exponam ex præstrictione asperitatis fulgentissimam. Virgo sponsa proclamat. *Fasciculus myrrha Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Cant. 5. Ex mente Nazianzeni, *Mihi virgini.* id est, vt virgo incorrupta exponar, vt possim tueri puritatem, sit Dilectus mihi myrrhæ fasciculus, dum in corpore meo vitæ asperitate æmulor Christi passionem. Ideo Pater *Carm. ad Virg.* canit,

Mortua sis cunctis aliis, velutique sepulta.

Petrus ex mortificatione ad ossa redactus myrrheo puluere mortificationis se se aduersùs mortis corruptionem præparauit. Mortuus est, sed sine corruptionis communis, qua *omnis caro corruperat viam suam,* fœtore.

4. *Christi passio, quã Petrus curabat æmulari, myrrha erat incorruptionem agens.* Nyssen. Christi enim passio in corpore Petri per mortificationem expressa myrrha erat corpori, ne putresceret, sed incorrupta castitate vigeret. Pulchrè alter Gregorius, Nyssenus scilicet *homil. 3. in Cant.* fatur, *Cuiusmodi est canticum? quem canit fortis, & excelsi animi Virgo? Mihi*, inquit, *est Dilectus meus fasciculus myrrha, quem è collo suspendo super pectus, per quem bonum odorem prabeo corpori: nullum autem aliorum ex benè spirantibus aromatibus, quàm ipse Dominus effectus myrrha factum est in fasciculo conscientia, in ipso meo corde commorans, & habitans.*

5. *Petri domus eburnea cunctis plena virtutibus, ex præmissione mortificationis.* Psalm. 44. Christi sponsam pulcherrimam ex puritatis candore Dauid descripsit, *Myrrha, & gutta, & cassia a vestimentis tuis, à domibus eburneis,* Psalm. 44. Quid gutta, & cassia, nisi virtutes, quibus fragrantiam emittit sponsa? Porrò domus eburneæ est incorrupta virginitas. Cunctæ ergo virtutes in virgine continentur sponsa. At euoctæ æternantur ex mortificationis myrrha præposita. Vnde præmittit, *Myrrha & gutta*, &c. Sine mortificationis enim adminiculo aliæ virtutes minimè conseruantur. Guarricus Abbas serm. 1. *Inhabitamus domos luteas, sed qua materia qualitate sunt lutea, continentia virtute fiunt eburnea. Ex quibus si myrrha prima spirare cœperit mortificationem voluptatum, consequenter & alia speciei multiformem virtutum gratiam spirabunt.* Pende illud, *Ex quibus si myrrha prima spirare cœperit.* τὸ *prima* non solùm myrrham primam pretiosissimam signat, sed asserit primò animo immittendam, seu primam futuram, vt domum eburneam præparare valeat ad cunctarum virtutum conseruationem. Præmissa est mortificatio, quam *consequenter* reliquæ virtutes comitantur. Guarr. Petrus puritate micoit Angelica, nunquam oculos ad fœminam eleuauit, nec vnquam vel cum Samaritana verus Iesu imitator locutus reperitur. Quid miruni si continua ineffabili mortificatione ostenditur *ex itinere fatigatus*? Ioan 4. Christus Deus & homo vt Samaritanam reduceret, eum ipsa colloquitur, & mirantur Discipuli. Petrus Alcantara se hominem pressum fragilitate æstimans, mirabilis apparet, quòd *cum* nulla *muliere loquetetur*. Ipsa enim ab huiusmodi colloquutione affectata recessio myrrha erat puritatis incorruptionis.

Christi æmulator nec cum Samaritana vnquam loquitur. Ioan. 4.

OBSERVAT.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus Alcantara mortis continua memoria ineffabilem erga Deum dilectionem præcinxit.

Innuens ex mortis respectu sacram acui animi dilectionem.

6. PRæcingitur deinde dilectionis sacræ lucerna, cuius alæ *ignis, atque flammarum. Aqua multa,* ait, *non potuerunt extinguere charitatem.* Potiùs mirum in modum eam exacuerunt. Profectò mortis memoriæ asperrima coostrictione charitatis, seu dilectionis sacræ fulgor afficitur, vt fulgentiores, ardeotioresque radios emittat.

7. *Ex meditatione mortis Petri mira dilectio.* Quis possit verbis æqoare Petri nostri ardentissimam in Deum dilectionem, qua adeò flagrat, vt in terris commoratus, toto cum Dilecto in superis affectu commoratur. Deliquiis sæpe diuini amoris affectus cum sponsa proclamat, *Fulcite me floribus, & stipate malis; quia amore langueo.* Vndénam tam perspicax dilectionis flamma? Ex continua mortis meditatione, cui quidem datum amoris diuioi & fulgorem, & ardorem acuere.

8. *Christus aspectu mortis vberiora dilectionis documenta exhibuit.* *Ioan 14.* Fatur Ioannes de ineffabili Domioi dilectione, *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, cap. 14. Aliqui exponunt, sub vitæ fine ad mortis conspectum vberiora amoris documenta exposuit. An ex mortis meditatione instantis vis Dominicæ dilectioois acuitur? Semper IESVS eundem diligendi tenorem seruauit, sed acui ex proximæ mortis aspectu dilectionem dicimus, quia dilucidiora signa amoris præstitit sub mortis instantia. Edocens quidem memoriam mortis calcar esse virtutis. *Rupert. Ioan. 2.* Precatur Deiparens ex mente Ruperti Christum, vt mirabilem conuersionem non solùm aquæ in vinum, sed & vini in sanguinem in nuptiis efficeret. Cui Dominus, *Nondum venit hora mea*, Ioan. 2. Tantæ dilectionis documentum ô virgo, præstabitur, cùm instet mortis hora; instantis enim mortis meditatio ad dilectionem ardentissimam excitat. Vnde cùm Ioannes ait, *Sciens* IESVS, *quia venit hora eius*; mox adiicit, *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* id est, vberiora dilectionis documenta exhibuit.

9. *In præsidium amoris Dominus dilectis suis calicem, id est, mortis memoriam porrigit.* *Matth. 26.* *Hilar.* Hanc edocet Discipulos acuendæ dilectionis doctrinam, cùm Patrem exorat, *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*, Matth. 26. Vbi D. Hilarius can. 31. in Matth. *Pro his rogat, qui passuri erant, dicens: Transeat calix à me, id est, quomodo à me bibitur, ita bibatur à meis sine sensu doloris, sine metu mortis.* Non pro Martyribus rogat, sed pro dilectis suis, qui sine doloris sensu nec timore mortis affectu solummodo calice erant potandi. O Pater, dilecti mei mihi adstricti semper hærescant. Vt autem nunquam à mea dilectione seroueantur, bibant meæ passionis amaritudinem, memoria mortis meæ præparentur vincula dilectioni.

10. *Quotidie Petrus moriebatur, vt dilectionis flammas tueretur, vt [illegible].* Paulus appositè, *Quotidie*, ait, *morior.* Cur quotidie? Vt aspectu mortis instantis dilectionis flamma exacueretur. Etenim Dominus dilectis suis dat, posse quotidie contemplatione mori, vt dilectionis flammam tueantur. Ideo Apostolus, *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c. Allicio ad hanc mentem D. Fulgentium lib. 3. ad Thrasym. cap. 24. *Primitus Cor[illegible] confessionem amoris innitat, & facultatem ponendæ animæ suo deinceps amatori concedit.* Quid prodcrit te amantem profiteri, si facultate ponendæ quotidie animam non simul fueris donatus? Paulus, qui à Domino accipit, seu cui conceditur facultas ponendi quotidie animam, siue quotidie mori, adeò diligit, vt facilè possit quælibet discrimina superare. Noster sic Petrus.

11. *Petrus accipit à Iesu ad instar dilecti sui meditationem mortis futuræ.* *Ioan. 21.* Quidnam te, ô Petre, (Alcantara, alloquor) tam affectuosum conseruauit amantem? An non mortis memoria? Alterius Petri exemplo confirmo, cui Dominus, *Petre amas me?* Ter quidem de ardentissimo erga se amore Dominus rogitauit Apostolum. Mox adiicit appositè argumento: *Cum senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet, quò tu non vis.* Quod planè adiecit, *significans, qua morte clarificaturus esset Deum*, Ioan. 21. Cur tam citò Dominus Petro mortem indicit? Credidero, vt edoceat, quónam modo dilectio illa valeat sine abnegationis periculo conseruari. Vis ô Petre, inter tentamina securus incedere, dilectionisque flammam vel nocte frigida sic vigere, vt necessum tibi non sit secularem ad ignem accedere? Mente perpetuò volue te morti tradendum, sic Fulgentius citat. *Fulgent.* *Cùm Petrus Christo interroganti tertiò trinum amoris sui testimonium reddidisset; statim Dominus Petro ponendæ pro se animæ largitus est facultatem, dicens: Amen dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te: cùm autem senueris, alius cinget te, & ducet, quò tu non vis.* Si non vult, quomodo facultas ei datur ponendi animam, & non indicitur præcepto necessitas? Porrò τὸ *Facultas ponendi animam*, idem est ac donum meditandi continuò mortem, quo quidem valeat flamma dilectionis exacui. Petrum ergo noster Petrus æmulatur, diligit ardentissimè, quia instantis mortis semper terminum obiiciebat, quotidie moriebatur.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus Alcantara expetebat pro Christo trucidari, quod quidem faciliùs præstabat ex mortificationis constrictione.

Nam ad mortem intrepidè subeundam, exercitamenta mortificationis conferunt.

SI ardentibus præcinctis lucernis dilectio affectuosissima præfiguratur, maiorem certè charitatem 12.

Mortificatio Martyrium est crudelissimum: imò Martyrium quodammodo superat.

charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amico suo. Dilectionem ergo in lucernis contemplor adeò flagrantem, vt Diuus experat millies (si possibile) pro Domino trucidari. Porrò ad huiusmodi affectus excitationem mortificationis assiduæ cingulum apprimè assero pertinere.

13. *Cupiebat Alcantara pro Christo trucidari.* Basil.

Petrus Alcantara tam flagranti affectu succendebatur in Dominum, vt millies quotidie coperet trucidari. Vndenam, precor, nisi ex continuæ cingulo mortificationis, vitæque asperitate tam agnata neci? Ideo Petrus *mortem non vt leonem timebat*, (loquor cum Basilio,) *sed veluti leonis pedem conculcabat.* Sic se gerunt cum morte, qui mortificationis præsidio moniuntur.

14. *Elias cupit necari post mortificationis diuturna exercitia.* 3 Reg. 19.

Olim Elias à timore corripitur, & fugiens mortem ad deserta properat: *Timuit ergo Elias & surgens abiit.* Attamen iuniperi trunco hærescens, *petiuit animæ suæ, vt moreretur*, 3. Reg. 19. Quare qui mortis timore corripiebatur, iam expetit trucidari? An quia iuniperus hispida coma mortificationis gerebat simulacrum? Ita planè. Videt Elias ipsam fugam exitialem, esse, vitam asperam morte ipsa horribiliorem: hinc discit non solùm necem non timere, sed amare: *Petiuit animæ suæ, vt moreretur.* Pulchrè ait Rupertus lib. 5. in Reg. cap. 10. *Confugit Elias ad crucem. Illic ambit mortem, illic festinat commori Christo.* Tam cruciformis vita, vt leuior sit pro Christo trucidari? O Petre, adeò acerbam vitam agis, vt audeam affirmare leuiùs vulnus horribilis Martyrij esse apparatum. Quidni experetes quotidie millies mori, qui sine numero à vitæ tuæ instituto quotidie vulnera lethalia sustinebas?

Rupert.

15. *Paulo erat lucrum necari, quia vita continua mortificationis dirior.* Phil. 1. Chrysost.

Paulus clamabat, *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Phil. 1. Verbum *dissolui* innuit violentiam. *Cupio*, ac si diceret violenter à vita deturbari vi tyrannica. Profectò mihi *mori* est *lucrum*, quia plus coarctor asperitate vitæ, ac hostium impugnatione, quàm ipsius necis violentia afficerer. Chrysostomus serm. de SS. Bernia, & Prosd. *Illis* (antiquæ legis filiis) formidabile mori, *huic* (Paulo) *melius mori*, quàm quotidie moriendo viuere. Ergo mortificationis quotidianæ asperitas mortem pro Christo efficit expetibilem.

16. *Mortificatio quotidiana Martyrio grauior?* August.

D. Augustinus ser. 4. de Martyribus, *Non Martyrium sola effusio sanguinis consummat, nec sola dat palmam exustio illa flammarum; peruenitur non solum occasu, sed contemptu carnis ad coronam.* Carnis contemptus Martyrium est? Ergo hoc illo crudelius: quia illud exiguo temporis interstitio perficitur semel, hoc autem longo tempore sæpiùs consummatur. Suffixio quam Dominus elegit, crudelissima? Ergo mortificatio horribilis proculdubio est. Nam *qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis*; Gal 5. Ipsi sibi tyranni. Si igitur mortificatio continua Crux dita est, Diui mortificationis Cruci illigati cupiunt dissolui; & Martyrium ipsum non eis nouam quodammodo infert molestiam, sed grauiori liberat à cruciatu. Petrus noster affectuosissimo moriendi pro Christo afficitur desiderio, sed existimo ô Pater, te ab horribiliori vitæ instituto in laxiorem degendi rationem transire. A te Martyrium fugiebat, quia via tua omni nece dirior exponebatur.

Gal. 5.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti, & lucerna ardentes in manibus vestris.

Petrus mortificationis continuæ vita ita linguam alligat, vt vix extra chorum quis posset asserere eum mutum non existere.

Assero, mortificationis studiosus labra frenare, ne verba inaniter proferantur.

Silentij virtus ex mente D. Maximi mortificationis cingulo est præcingenda. Luxuries loquelæ assolet esse immortificationis effectus. Qui mundi contemnit commoda, qui despicit laudes humanas, qui perfectè à seculo semouetur, linguam comprimit, iuxta illud: *Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua: sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se*, Thren. 3. Alij, *Quia leuauit iugum supra se.* Qui mortificationis iugum apportat, adeò seculi cuncta contemnit, vt nihil prius illi subeat, quàm solitudinem inire, & tacere. 17. Maxim.

Threm. 3. *Tacet, qui mortificatione continua afficitur.*

Petrum de Alcantara tam miro silentio legimus labia pressisse, vt extra chorum, vbi laudibus diuinis profundendis vacabat, vix quis posset asserere non mutum existere. Vndenam, quæso, tam profundi silentij obseruatio, nisi ex mortificationis exercitamentis? Quæ quidem Diuum ad cellæ adyta rettahebant, vt solitarius ac tacens absconderetur. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit iugum supra se.* 18.

Mirum Petri de Alcantara silentium.

Iacobus monebat, *sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*, cap. 1. Preme illud, *velox ad audiendum.* Quidnam audiendum sit? Exponit Interlin. *Verbum veritatis*, à Domino scilicet prolatum, dum inquit, *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui*, Psal. 44. Ad seculi ergo contemptores, qui carnem suam crucifixerunt, illa verba spectant. Hi quidem *tardi ad loquendum.* Nam qui portant iugum mortificationis, sedent solitarij, & tacent. 19.

Qui velox est ad audiendum, exequendâ mortificationis monita, est tardus ad loquendum. Iacob. 1. Psal. 44. Interlin.

Hoc expresserit sponsus, *Sicut vitta coccinea labia tua*, Cantic. 4. *Notus est funiculus coccineus Raab* (loquor cum Del-Rio nostro) *quem cùm iussa, vt signum professionis fidei, aut conuersionis suæ de fenestra suspendisset, salutem sibi, cognationique suæ attulit.* Quæ seculo seruierat, iam ad frugem meliorem recepta legibus constringitur fidelibus. Vsque ad sanguinem coarctatur, vti asserit coccinei funiculi expositio. Funiculus hic mortificationis typus asseritur? Ergo ad labia comprimenda vinculum aptum. Labia eius, qui mortificationi studet, ipsum est vinculum. Quid mirum virtutem silentij religari? 20.

Mortificatio vitta coccinea est religans labia. Cant. 4. Del Rio.

21. *Qui mortificationi studet, alligat labia.* Prou. 5.

Iam Salomon profatur, *Labia sapientis alligata sunt intellectu*, Prou. 5. id est, sapienter didicit labia alligare. Quónam modo? Certè mortificationis continuæ vinculo: intellectu enim ex Carthusiani mente, ille præditum se ostendit, qui pœnitentiæ operibus curat longiùs à vitiorum ditione recedere. Ambros. ad Psal. 38. *Quando vides sapientem tacere, dentibus proterens: dic, Ligauit iste intellectu*, (id est, asperitatis operibus) *labia sua, seruat thesaurum cordis sui*, &c. Et Bernardus *lib. de ord. vitæ*, Dixit, *Alliga sermonem tuum, ne luxuriet: sit strictior, & ripis ipsius coerceatur.* ipsius scilicet restrictionis, qua quis per mortificationis exercitium ab omni luto curat abstinere. *Citò lutum colligit amnis exundans.* Lingua igitur tum compressa ostenditur, cùm homo mortificationis cingulo religatur.

Ambros.

Bernard.

22. *Mosis labia infrænantur, postquàm operibus pœnalibus studet.* Exod. 4. Act. 7. Græcus.

Moyses ad legationem immissus Domino obiicit: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum*, Exod. 4. Pugnat Moysi sententia cum Stephani eloquio, *Erat potens* Moyses *in verbis suis*, Act. 7. Si potens in verbis, quónam modo linguæ impeditioris? Acutè respondet Græcus Autor *in Cat.* Ab heri Mosem se mortificationis operibus addixisse, vt decebat eum, qui ad proximorum salutem procurandam erat immittendus. At cùm cingulum mortificationis adest, mox labia infrænantur, *vt tutiùs, cautiùsque* verba proferant.

Observat. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Petrus orationem efficacissimam reddidit ex mortificationis constrictione.

Precibus enim opera pœnalia efficaciam adiiciunt.

23. Mentem D. Maximi compleo, dum assero lucernas contemplationis, ac orationis esse præcinctas, dum exercitij mortificationis cingulum additur.

24. *Alcantara nunquã non orabat, quia operibus pœnalibus cruciabatur.*

Ineffabilis efficacia precum D. Petri de Alcantara. Nunquam ab oratione recedebat, quia mens vbique ad Dominum aduolabat. At quæcumque posceret, illicò à Domino obtinere videbatur. Quid mirum, si ineffabilis mortificationis exercitamenta efficacem reddunt orationem.

25. *Christus vt efficaciorem redderet orationem habitu pœnali decumbit.* Mat. 26. Hilar.

Oraturus Dominus Patrem, *in faciem procidit*, fatus: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*, Matth. 26. Cur procidit oraturus? Quia expetit consequi postulata. Promiserat filiis Zebedæi passionis calicem propinaturum: *Calicem quidem meum bibetis*; & ideo postulat vt ad illos calix transferatur. D. Hilarius, *Quomodo à me bibitur, ita ab iis bibatur*, &c. Vt autem efficax reddatur oratio confert mortificatio corporis. Cæsar. Arelat. hom. 34. *In Euangelio scriptum est, quòd procidens in terram orauerit. Quid enim indigebat Christus? vt taliter oraret?* Ergo habitus ille indigentium est, & expetentiũ cõsequi postulata. Quid indigebat? Porrò vt calix passionis ad dilectissimos Discipulos transferretur. Ex mente Patris prouolutio illa corporis mortificationis, ac pœnalitatis typum agebat. Hæc proculdubio precibus addunt efficaciam.

Cæs. Arel.

26. *Moysis efficax ex pœnalibus operibus oratio.*

Moyses exorat, sed vndenam? Profectò ex pœnalibus operibus obiectis, queis oratio præcincta emicat pulchriùs, ardescit efficaciùs. Aaronis & Or manibus brachia Mosis sustentabantur, vt perseuerans mortificatio membrorum preces redderet efficaces. Ait Isaias Abbas orat. 5. de Moys. *Moyses in montis vertice constitit, & manus eius ab Aaron, & Or sustinebantur; ne ex Crucis specie, in qua erant constitutæ, deciderent.* Caderet enim precum vis, si mortificationis studium intermitteretur.

Isai. Abbas.

27. *Vt Dauid inuocet efficaciter Dominũ, priùs studet mortificationis operibus.* Psal. 115.

Dauid cecinit, *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo*, Psalm. 115. Cur non prius inuocat Dei nomen, quàm calici hauriendo operam exhibeat? An non vel ipso calice salutis donari fructus est orationis? Porrò minus vtilis esset oratio, si non priùs mortificationis, ac pœnalitatis studium mitteretur. Calicem accipit amarum mortificationis pœnalibus operibus vacans prius quàm audeat Dei nomen profusis precibus inuocare. D. Paschasius Rathbert. lib 8. in Mat. *Quia nec Crux, aut calix passionis sine inuocatione Domini; nec inuocatio Dei* (efficax inquam) *sine Cruce, quæ tollenda est ad salutem, aliquid valet.* Orat Petrus, vt viribus donetur ad opera pœnalia; sed ideo planè, vt operibus pœnalibus oratio, aut inuocatio Domini præcincta possit efficacia donari. Cuncta impetrat Petrus, quia plusquam triplici funiculo orationem constrinxit. Prius ô Pater sanctissime, calamus lassaretur, quàm fulgori præcinctarum virtutum tuarum materia deficeret. Hæc mirabilia exposui, reliqua supprimenda duxi à tuis religiosissimis filiis contemplanda, ne supra admirationem exuberare videantur.

Pasch.

PARS ALTERA.

IOANNES DE DIOS.

Paraphrasim, ac Commentarios literales ad caput duodecimum Lucæ pete hîc lib. 12. Part. 1.

PROLVSIO.

SERVVS vigil Ioannes de Dios pauperum Parens, tot Marthæ æmulatorum Magister reuersuro Domino à nuptiis obuiam procedit non solùm præcinctus, sed illaqueatus. Cuncta tribulationum vincula Sampsonem fortissimum tenuerunt, sed vti filamina stupæ rumpenda Mariæ ope Deiparæ. Quæ quidem ostendit ei simul IESVM cruciferum vt pateretur, & simul misericordiæ lumina ad protectionem. Apud Monasterium Guadalupense in conspectu Virginis Ioannes orabat: cúmque ex Angelica salutatione illam clausulam recitaret: *Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte*, &c. repentè manu inuisibili velamina veluti nubeculæ diffugére, solemque imaginis sacratissimæ exposuerunt. Ostendit ei Maria misericordes oculos, sed simul IESVM non puerulum, sed crucis baiulatorem. Si quidem sacristiæ Præfectus putans Ioannem audenter cortinam abstraxisse, verbo & opere vindicauit. Quod cùm manus vulnerantes pes vellet imitari, subitò exaruit, sed illicò venia pustulata donatus percussor valetudine grata lingua plus Ioannem sanctissimum euulgauit, quàm recèns natum sacra Templi: patrij cymbala celebrauerant. Cruciferum IESVM ô vir fortissime sequeris à Deipara expositum, sed ope Matris misericordiæ cuncta incommoda superabis.

SECTIO SECVNDA.

Lumborum cingulum.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti; & lucernæ ardentes in manibus vestris.

Improperia dementiæ simulatæ tam contraria honoris fulgori Ioannem de Dios ad honoris, æstimationisque verticem adduxere.

Impropertis enim pro Christo toleratis agnata est æstimationis, & honoris gloria.

5. Apud terricolas iusti laborum vinculis constringuntur, addicti carceribus, & simul apud Cœlicolas instar stellarum, effulgente apparent? Quid cum constrictione ludicro? Properant vt stellæ, fulgurant, qui in ergastulo detinentur? Profectò iustis patientibus cuncta etiam contraria famulantur.

6.

Apud Granatam Ioannes vt demens furiosus verberatur, ibi adoratur vt Diuus.

Apud Hospitale Granatense Ioannes patiendi affectuoso desiderio dementiam simulat furiosam, & ligatus commacet, & verberibus acriter vulneratur, approbante sanctissimo & sapientissimo P. Ioanne Abulensi viri spiritum, & illum non semel inuisente. Simulat valetudine donatum iam esse, qui morbum crudelem quidem dorso simularat. At pro verberibus puerorum improperantium vociferationes, *Al loco, al loco*, non minus crudeliter sufficiuntur. Deserit Granatam Ioannes, sed post tempus rediturus, vt aleretur, & alendis pauperibus aliquid lucraretur, cædendis lignis dat operam, quæ ad vrbem adferret diuendenda. Fascum ad vrbem primam deportabat, cùm memor verborum puerorum magis quàm Xenodochij vulnerum, recalcitrabat. Tandem infamiarum iam studiosus Granatam intrat, apud forum fascem vendendum apponit, à pueris benignè excipitur, & antiquum dislagium præcinentes, conclamitant: *Al loco, al loco.* Proh Deus immortalis! Vbi infamia excipit hospitem honor præparat habitaculum. Granata enim Ioannem vidit sublevatorem pauperum, domorum, Hospitalium ægrotantibus institorem Ordinis Fratrum illustrissimum fundatorem. Quando non Dei famulis, vel contraria famulantur? Clamant cuncti, *El santo, santo.*

7.

In flumine, vbi Moyses derelinquitur, ne præcipitetur, vt filius Pharaonis filia acceptus est. Exod. 2.

Ab omnibus acclamatur in vrbe Granatensi, qui inibi, vt demens, illuditur; tribulationes enim via rectâ ad verticem honoris obiiciuntur. Moysem ne puerulum vidisti fluminis vndis iactatum? E flumine ipso videbis filiæ Pharaonis manibus exceptum Regio nutriendum apparatu. *Ecce descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam de famulabus suis, & allatam aperiens, cernensque in ea paruulum vagientem, miserta eius*, &c. Exod. 2. In flumine Nili persecutione actus Moyses lacrymas profundit. In flumine repulsam patiens tribulationibus agitatur. Porrò in flumine eligitur filia Pharaonis in filium. Gregorius Nyssen. de Vita Moys. *Videmus re ipsa, si quis turbini ac procellis humanæ vitæ restiterit, nec se obrui patitur, cum a corrupta hominum societate ac vita tanquam onus graue reiici, atque repelli... qui effugit, vagitum imitetur Moysis, nec lacrymis parcat. Lacryma enim fidelis custos est eorum, qui veram quærunt virtutem.* In vrbe ipsa vbi repulsam Ioannes patitur, gloriosus excipitur. Vbi lacrymas verberum vulneribus & impropertiis actus profundit, à cunctis acclamatur: & pueri, qui dementem vociferati fuerant, iam sanctum profitentur: *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Gregor. Nyssen.

8.

Christus in Cruce opprobriis agitur, & in eadem sublimis ostenditur.

Christus cruci illigatus impropertis & scribarum & Pharisæorum agitur, & Latronum, prætereuntium iniuriis afficitur. Eum hostes fatuum inclamitant: *Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo reædificas illud*, &c. In Cruce opprobria sustinet patienter? In Cruce sublimis cunctis honorabilis apparebit. D. Leo sermon. 10. de Pass. *Cum ergo Dominus crucifixi corporis eleuatione sublimis, reconciliationem mundi exequeretur, in quadam arce supplicij*, &c. Quid sublimitati, atque cum supplicio? Profectò vbique supplicio Dominus vti demens afficitur, sublimis à cunctis honorandus exponitur.

Leo.

9.

Vbi Paulus verberatur, ibi honorabilis admodum exponitur. 2. Cor. 12. Ambros.

Paulus inclamitat, *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt recederet à me*, 2. Cor. 12. Vbi Ambr. serm. 3. ad Psal. 118. *Paulum satanas inflare volebat. Quem Paulum? Illum vtique Apostolum non ab hominibus factum, sed per* IESVM CHRISTVM. *Et pene deceperat, ita vt stimulum carnis suæ, qui se humiliauerat, rogaret auferri.* Preme illud: *Paulum satanas inflare volebat.* Si inflare vult satanas Apostolum, cur tentamina carnis addidit, quæ potiùs hominem assolent humiliare? *Quo se humiliauerat.* Credo diabolum præsagiisse in tentaminibus consequentem gloriam, qua intendebat Paulum inflare. Nihil enim tam agnatum laborum sustinentiæ, quàm honor exaltationis. Colaphis Paulus vulneratur? Inibi honoris gloria parietur, qua fortasse inflatus se maculo vanitatis inficiet. Vbi colaphi & verbera ministrorum Xenodochij Ioanni patientissimo imprimuntur, ibi adeò à cunctis honoratur, vt nisi natiis propriæ cognitionis pondere staret innixus, ab vndis ac ventis vanitatis obrueretur.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur.

Ioannes de Dios ex affectuosissima in pauperes misericordia Christum non solùm hîc expectauit, sed hospitio excepit; non solùm vt reliqui, agnouit, sed vidit.

Affero, pauperum subleuatoribus ex officio datum, tanta fide niti, vt non solùm agnoscant in paupere Dominum, sed & aspicere videantur.

10. FIdes serui vigilis commendatur, qui in præsenti Dominum non videns, venturum infallibiliter expectat, & operibus illustribus ad excipiendum venturum ad iudicium Dominum præparat apparatum ex mente Gregorij.

11. Profectò Ioannes noster non solùm Dominum expectauit, sed charitatis succensis luminariis meruit excipere prius quàm ad iudicium accederet. Cùm libros oppidatim diuenderet, vt pretium propriæ subleuationi, & pauperum indigentiæ consecraret, IESVS sub specie pueruli nudis pedibus Ioanni monstratur, ei calceamenta largitur pedibus paruuli minime accommodata; ideo puerum humeris apponit, non quidem leue, sed onus grauissimum. Tunc ostensus ei, sub Malogranati signaculo ei labores subeundos indicit. Rursum Christum sub pauperis habitu accedentem hospitio excipit, & Abrahami in moram pedes abluit buccellam adlaturus. O quàm facile ante iudicij tempus Christum vident, qui misericordia in pauperes afficiuntur! Quid mirum pauperum Patrem sæpe Dominum nunquam non existentem in paupere vidisse?

Ioannes non solùm agnouit Christū in paupere, sed & vidit.

12. Ex fide Abraham commendatur, quia non videns manifestè Dominum, in peregrinis tamen se videre putabat. *Obsecro, Domine,* &c. Genes. 18. Attamen non clare vidit Conditorem. Ioanni nostro manifestatur. An quia minus fides? Minimè, sed quia totum se se ministerio pauperum litauerat. Deum enim in paupere non solùm contemplari, sed videre, agnatum est iis, qui quasi ex officio pauperum student subleuationi. Abraham sanctissimus Dei obsequio addictus, etiam gregibus procurandis, & diuitiis licitè acquirendis ad posterorum hæreditatem intentus obiicitur. Pauperibus subuenit, sed non ex specialissimo ministerio. Porrò Ioannes, cunctis aliis curis renunciatis vni, ex officio, ministerio pauperum incumbit, diuitias non acquirit hæredibus, sed pauperum sacrat sustentationi. Ideo Christum non solùm contemplatur, sed & videt in paupere.

Abraham agnoscit Dominum in peregrinis, non dicitur vidisse Genes. 18. *Ioannes ex officio peregrinorū exceptor, videt.*

13. Monebat Paulus, *Surge, qui dormis, & illuminabit te Christus*, Ephes. 5. Legit Paulinus, *& attinges Christum.* Adeò illuminaberis, vt non solùm contemplari valeas, sed videas, & contingas Saluatorem. Quónam modo videndus, tangendus? Crediderim illum posse Dominum videre, & tangere, qui aliis renunciatis curis, totum se se pauperibus subleuandis, quasi ex officio litat. Addit Paulinus Epist. 12. *Discute carnalis inertiæ somnum a mortuis curis, hoc est, à seculari cura erige mentem, & attinges Christum operando præceptis eius, videbis eum in omni egeno, & tanges eum in omni paupere.* Cur in omni egeno, & omni paupere? Quia non tres peregrinos excipies hospitio, sed omnium pauperum eris subleuator, ex officio non solùm accedentes ad tabernaculum adducens, sed per vicos, & plateas quæritaos, vt ad xenodochia referantur. Ioannes de Dios, qui ex officio quærit pauperes, vt possit subleuare Deum in omni, clare aspectabit egeno.

Qui ex officio expositus est omnibus pauperibus excipiendis, tanta fide donatur, vt non solùm agnoscat Dominū, sed & videat, aut tangat, experientia vberiori. Ephes. 5. Paulin.

14. Ioannes omnibus profabatur, cùm pauperibus subsidia postulabat: Domino dati, Dominus accipit, Dominus pauper est quia nullus pauper, ex quo capite est sine cibo aut indumento, potest esse sine IESV. Videor mihi ex ore Diui nostri illud Fulgentij exaudire epistol. 2. ad Gallam, c. 9. *Attende Lazarum in paupertate diuitem. Et quidem sine domo hic est, sed non sine Domino sine cibo, sed non sine Christo.* Quam beatus qui procurator pauperum Dominum non solùm credit, sed videt in inope, & reliquos hortatur, vt attendant! *Attende Lazarum, sine cibo est, sed non sine Christo.* Vndénam agnouisti? Quia video Saluatorem: *Et qui vidit, testimonium perhibuit.*

Ioannes omnium prædicabat Christum in paupere adesse, quia Pater pauperum eum videbat. Fulgent.

15. Non solùm agnoscit, sed videt; quia ex officio pauperum agit procuratorem. Egregiam accipe huius cogitationis confirmationem. Duo Discipuli in Emauntem pergunt, Dominus hospitio ab eis sub peregrini specie recipitur, nec agnoscunt, donec pani frangendo operam expendunt. *Et cognouerunt eum in fractione panis*, Luc. 24. Non dixit, & viderunt eum, sed *cognouerunt.* Deum enim panem inopi frangimus, Deum in ipso adesse agnoscimus. Augustinus serm. 144. de Temp. *Tene hospitem, si vis tenere Saluatorem Dominus ergo præsentauit se ipsum in fractione panis. Discite, vbi Dominum quæratis; discite, vbi habeatis; discite, vbi agnoscatis. Panem frangimus, & Dominum cognoscimus.* Cur non dixit Discipulos Christum vidisse, sed solùm agnouisse? Certè cuilibet frangenti piè panem pauperi, datur Dominum adesse in paupere recognoscere; ideo enim panem frangit, quia in paupere Deum credit adesse. Ideo Abraham panis buccellam peregrinis adlaturus Deum in ipsis exceptum credebat, dum diceret, *Obsecro, Domine,* &c. Profectò haud sic cum Ioanne Patre pauperum, ex officio, agitur, sed ei datur non solum agnoscere, sed videre.

Discipuli Dominum in fractione panis [illegible] Ioannes de Dios [illegible] quia [illegible] exceptor. Luc. 24. August.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

Ioannes de Dios asperissimo pœnitentiæ cingulo præcingitur, sed cunctos labores hos ex eleemosynæ, aut charitatis officio facilè sustinet.

Eleemosyna enim vis, homines leuare, vt possint faciliùs crucis huius mortalitatis pondus sustinere.

16. PRæcingitur Dominus asperitatis cingulo, quia *in laboribus a iuuentute.* quem quidem sequimur, tribulationum crucem portantes. At edocemur, quónam modo possimus leuissimum onus sustinere, quod grauissimum alij experiuntur. *Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit*

ministrabit illis. Pauperes ad domum adducat, eis discombentibus ministret alimoniam, leuis admodum crucis onus exponitur. Rigidum planè laborum, aut vitæ asperitatis cingulum iis, qui pauperes non faciunt discumbere.

17. Mirum mihi semper visum Ioannis de Dios circa vitæ asperitatem institutum, onus quidem viribus impar humanis. Caput semper discoopertum, ac sine coma, gestat, & frigoris, & caloris iniuriis expositum. Saccus vi... um indumentum. Nudi pedes frigore aliquando ita rigentes, vt vel prunas sine dolore extinguerent. Lectulus super terram leuis palearum textura, ceruical saxum, vbi vnius horæ amanti non exiguo termino requiescit. Tam exigua autem annona, vt vix à naturali ieiunio recederet. Ab illis tribus Proceribus initiatus, nunquam hærebat mensæ, sed genuflexo, cunctos cibos in sportula reponebat, profatus: Ego comedam suauiùs, dum meos pauperes videro his cibis potiri. Quid si instaretur vt aliquid absumeret? Ex sportula cinerem sumit, cibos veluti sale condit, vt mortis memoria dulciores sibi redderentur, dum propria dulcedine exuberabant. Verberibus diris carnem emortuam vulnerat ac viuentem, ne fortasse reuiueret. Porrò caro solummodò ad sentiendum dolorem viuax, sæcularibus cunctis cadauer exponitur. Si patientiæ addatur crux, quàm portabile pondus! Alapa percutitur semel, alteram maxillam offert, quam cùm percussor ex paricoria, & humilitate victus, (vt Tertullianus ait,) non vulneraret, sed potiùs revereretur, sub vestibulo domus Equitis illius alter Ioannis innocentissimè eum sportula contingentis faciem altera alapa honorauit. Quid Diuus? Expetiisset mille illas habere, vt totidem vulneribus posset offerre sed vnam & alteram replicandis, (si iuberet percussori,) alapis consecrauit. Proh Deum immortalem! Quónam modo luteum vas portans poterat tam ponderosam crucem sustinere? Certè ex pietate erga pauperes, ex charitate erga proximos.

Non potuit Ioannes tot pœnitentiæ, ac iniuriarū sustinere labores, nisi pauperum esset sublemator.

18. Salomon olim armamentarium suum ducentis aurei scutis exornauit. *Fecit quoque Rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti vnius.* 3. Reg 10. Vbi D. Gregorius *hom. 36. in Euang.* & patientiam, & charitatem asserit assignari. Sexcentos auri siclos scuti vnius dedit in laminas? Magnum scutum, patientia ingens exprimitur: sed ex magna etiam auri vi maxima charitas ostentatur. An posset tantam vitæ asperitatem, tanta hostium vulnera Ioannes sanctissimus velut scutum sustinere, si totus aureus ex charitate in pauperes non fuisset?

Vulnera assidua potest sustinere, qui ex auro charitatis, ac eleemosyna comparatus est Ioānne.

3. Reg. 10.
Gregor.

19. Tempus sponsæ putationis indicitur, cùm ad opera rigidæ pœnitentiæ aduocatur. *Vox turturis audita est in terra nostra, tempus putationis aduenit*, Cant. 4. Cùm crimina profiteris, vox turturis exauditur. Cùm autem à delictis recedis, operum asperitatis studio vacare incipis. Tunc tempus putationis, ex qua fructus vberrimi pœnitudinis expectantur. An cupis coadiutores, seu operarios ad vineæ culturam? Pauperes aduoca. Dominus præcinctus laborum cingulo ad quærendos coadiutores operarios egreditur. *Exiit primo manè conducere operarios in vineam suam*, Matth 25. Quinam coadiutores operarij ad tui oneris leuamen adducendi nisi pauperes? Pulchrè Laurentius Nouar. hom. de Eleem. *Ille adiutores sibi adiungit operarios, & multiplicat in terrena cultura; & tu agrum tuum solum colere vis, relinquis desertum: Hujus, aduerte, quod dicitur. Spiritualis est, non carnalis ista cultura: de eleemosyna conduc operarios. Quos? Cæcos, claudos, debiles, & alios his similes, Hi sunt operarij parua mercede conducti.*

Vt vineam suam putationis, ac laborum cultura sine molestia afficiat, cōducat pauperes operarios.

Cant 4.
Matth. 25.
Laurent. Nouar.

20. Pauperes Ioannis de Dios onus sustinent, illi æstum capitis aperti portant, illi xenodochij labore alleuant, illi iniuriarum, & ieiuniorum crucem tollunt. Fantur illi, *Portauimus pondus diei, & æstus.* Conducti à Ioanne pauperes totum portant grauissimum onus, quod haud posset sine charitatis leuamine sustinere. Bellè Nazianzenus orat. 2. in Pasch. *Tu libenti animo quæsitas opes excute, atque in pauperum subsidium spoliaueris, vt leniter Crucem tollas.* Quomodo potuisset Pater pauperum tot labores vel ad ipsorum paupertatis subleuationem, ferre, si ipsum charitatis opus vires non adderet? Porrò tot Ioannis de Dios tribulationes, tot vitæ asperitates, tot patientiæ cruces, vt tot pauperum coadiutorum viribus indigeret.

Totum pondus Crucis Ioannis portant pauperes ipsi.

Matth. 25.
Nazianz.

21. Contemplatus est ille Dominum laboribus præcinctum dum asperrimæ vitæ iniuriarum ac dolorum passionis onus grauissimum additur. Tunc pauper Simon pretio conducitur, vt crucifero præstet auxilium. *Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius*, Matth. 27. Sunt qui existiment, coadiutorem additum Simonem, vt simul cum IESV crucem portaret. At verba illa, *vt tolleret crucem eius*, innuunt omnino Christi humeros fuisse à Crucis onere liberatos. Potuit pauper Simon proclamare: Ego pondus diei, & æstus portaui; quia adeò pauperes pretio nostro adducti nostra onera leuant, vt penitus ab ipsis liberi esse videamur.

Christi tota Cruce pauper adductus portasse videtur.

Matth. 27.

LIBER

LIBER DVODECIMVS.

IESVITÆ.

PARS PRIMA.

IGNATIVS.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARII

literales ad caput duodecimum Lucæ.

Panegyrici Morales circa litteram in Ignatium.

PROLVSIO.

Ligni vitalis, siu Fundatorum, aut Iesuitarũ, FRVCTVS DVODECIMVS.

VM primùm Ignatius nuncium sæculi remisit voluptatibus, honoribus, illectamentis, diuitiis, perfectionis viæ se committere studens, sese totum litauit Deiparæ, quæ recèns conuersum excepit, vt ad IESVM adduceret; gladium militis sæcularis accepit, vt ipsa Ecclesiæ hostes interimeret; Missæ sacrificium gerenti apparuit, vt de fructibus ex Sacramentorum frequentia Iesuitarum ministerio gratularetur; laboranti fauet Ignatio, à quo tot sodalitiis apud Societatis scholas erat honoranda. Sub Mariæ præsidium confugit Ignatius, dum initium operi spirituali imponit? quàm augusto opus

Prou. 8. vertice coroborabitur! *Qui manè*, ait, *vigilauerint ad me, inuenient me*, Prou. 8 Ignatius fugatis sæculi tenebris *manè* gratiæ vigilauit ad Virginem, à qua mox castitatis donum accepit: inuenit illam, vt ipse perfectissimè cœlesti Pastori IESV inue-

Richard. Laur. niretur Richardus Laurent lib. .. de laud Virg. *Vigilandum est ad Mariam mane gratiæ, fugata nocte peccati, innouata conscientia per pœnitentiam. Inuenient, ait, me. Felix inuentio, inuenitc gratia inuentricem; qua inuenta, inuenitur omne bonum.* Qui de luce vigilauerit ad illam non laborauit diu, vel in vacuum; assidentem enim illam præ foribus inueniet. *Sap. 6. Semper paratam auxiliari.* An posset Ignatius Christi miles tot victorias perficere, tot hostes delere, nisi præsidio Virginis armaretur? IESV Societas posset tot triumphis ornari, nisi Deipara, (quam

venerabilis

venerabilis P. Martinus Gutierrez, vir sanctitate fulgens, pallio vidit Societatem veluti alis confouere,) potentissimum tulisset auxilium? Ignatius ergo se ad iter nouum præcingens, Mariam inuocans se viis eius omnino commisit, vt rectà ad IESVM Dominum perueniret. Addit Richardus, *Via* Mariæ, *via pulchra, & omnes semitæ eius pacificæ*, Prou. 3. *In me gratia omnis viæ*, Eccli. 24. *Scilicet quæ ducit ad vitam, id est, ad* IESVM *meum, qui est vita ambulantibus per has vias.*

LVCAS CAP. XII.

VERS. 35. SINT lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.

36. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis; vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.

37. Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

39. Hoc autem scitote, quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.

40. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

PARAPHRASIS.

35. AVDICII dies, quoniam vobis incertus est, oportet in eum semper esse paratos: eritis autem si sint lumbi vestri præcincti, sint lucernæ ardentes in manibus vestris.

36. *Vt similes sitis prudentibus, ac fidelibus famulis, qui quoniam incertum habent, quando Dominus sit à nuptiis rediturus, perpetuò stant accincti cum tædis, vt simul atque reuersus pulsauerit, confestim ei possint aperire, à somno immunes eo tempore, quo dormitur altissimè.*

37. *Non erit ingrata Domino hæc famulorum sedulitas; sed beati erunt, si Dominus subitò veniens inuenerit vigilantes. Nam illud affirmo vobis, quòd Dominus pro officio, (quod tamen debebant,) mercedem reponet amplissimam. Si quidem ipse vicissim se præcinget, & iubebit illos discumbere ac præteriens, obseruánsque quid quisque postulet, illis ministrabit.*

38. *Nec refert, qua noctis parte venerit, (id enim incertum esse voluit,) sed quacumque noctis vigilia venerit, siue in secunda, siue in tertia, vel inspecta nocte: beati futuri sunt serui, si Dominus eos paratos offenderit.*

39. *Proinde curandum semper, ne opprimat imparatos. Siquidem vbi semel ille venerit, iam serum fuerit superiorem sarcire somnolentiam. An iam socors Paterfamilias, qui passurus sit à fure nocturno suam perfodi domum, si nosset quo tempore fur venturus esset? Si ille vigilat, ne bonis terrenis spolietur: quanto magis vobis est vigilandum, ne æternam perdatis fælicitatem.*

40. *Filius hominis subitò veniet eo tempore, quo minimè venturum suspicabimini. Proinde, quoniam vobis id est tempus ignotum, (quod certum adfuturum,) sitis perpetuò parati, instructi bonis operibus, à mundi impedimentis expediti.*

SECTIO PRIMA.

Cingulus.

TEXTVS.

VERS. 35. **S**Int lumbi veſtri præcincti.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Parabolæ ſcopo.

1. *Parabola eſt. Salmer.* PArabolam quandam verbis his contineri, Petrus indicauit, qui vbi illa Dominus profudiſſet, ait: Domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes Salmeron *tom. 7. tract. 18.* Ex Petri ſenteotia *elicimus, verba hæc vt parabolam à Chriſto propoſitam, & ab Apoſtolis acceptam.*

2. *Scopus parabolæ, nos paratos eſſicere ad inopinatum Domini aduentum.* Quinam ergo parabolæ ſcopus? Eò exiſtimo tendere, vt declaret, quales eſſe debeamus reſpectu cœleſtium bonorum pro vitæ futuræ præmio. Nam præcedenti ſententia exhortatus fuerat Apoſtolos ad theſaurum operum in cœlo collocandum: *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam; facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.* Vt ergo ad theſauros in cœlo reconditos mereamur peruenire, hac parabola explicat, qua ratione ad inopinatum Domini aduentum nos præparare debeamus.

3. *Contextus ratio.* Cùm igitur docuiſſet Dominus, omnem auaritiam, anxiámque potus, cibi, ac diuitiarum ſollicitudinem eſſe fugiendam; quoniam Diſcipulos ſuos expeditos, omniúmque caducarum rerum cura ſolutos eſſe expedit: hoc loci dictis congruenter edocet, qua expeditione, promptitudine, & vigilantia ſuum debeant aduentum expectare. Chriſti enim Diſcipulum ſemper in procinctu eſſe oportet expeditum, vigilantem, cæteris curis liberum, in hac vna expectatione defixum.

4. *Idem aliis parabolis Dominus expoſuit.* Quoniam autem res magni eſt momenti, & ſummè noſtra refert, ad eius aduentum nos paratos inueniri: Dominus, qui neminem vult perire, & omnium ſalutem ſitit, multis parabolis nos huiuſce rei voluit commonefacere. Quid aliud de fideli diſpenſatore mox ſecuta parabola, & villici, & Virginum, & talentorum, & paſtoris, & ouium & hædorum videntur adſtruere?

§. II.

De lumbis præcingendis.

5. *Lumbi præcincti paratum hominē ſignificāt ad agendum, vel miniſtrandum.* SInt lumbi veſtri præcincti.] Iudæi oblongis veſtibus vtebantur, quæ ſi non conſtringantur cingulo, miniſtranti, ambulantíque impedimento ſunt. Opus ergo, veſtes præcingere, ne miniſtrantibus impedimentum afferrent. Vnde de Domino ipſo miniſtraturo ſeruis adicitur, *Amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet eos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis.* Apud Lucam ait Dominus ſeruo, *Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi*, cap. 7. Giezi Eliſæus, *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade*, &c. 4. Reg. 4. Et Ieremiæ, *Tu ergo accinge lumbos tuos, & ſurge, & loquere ad eos*, cap. 1. Dauid, *Indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe*, Pſalm. 92. id eſt, præparauit, expediuit. Igitur lumbi præcincti paratum hominem ſignificant ad agendum, vel miniſtrandum. Tobias ideo *Inuenit iuuenem ſplendidum, ſtantem, præcinctum, & quaſi paratum ad ambulandum*, cap. 5.

Luc. 7. 4. Reg. 4. Ierem. 1. Pſalm. 92. Tob. 5.

6. *An Iudæi habuiſſent veſtes fluctuātes ſine cingulo. Abul.* Innui videtur, Iudæos veſtes oblongas cingulo omnino ſolutas deferre. Quod Abulenſis aſſeruit ad 4. Reg. 9. q. 1. *Iudæi habebant veſtes pendentes vſque ad talos, & habebant eas laxas, ſcilicet non colligatas corpori, & ſic erant itineri*, (aut miniſterio,) *impedimento. Cùm ergo aliquis volebat velociter currere, oportebat, quod accingeret lumbos ſuos, decurtando veſtes, & eas corpori aſtringendo.*

7. *Cingulū vſi, ſed adhuc arctius præcingi iubentur Apoſtoli. Exod. 28.* Aſſero tamen Iudæos cingulis vſos & domi & foris. Non enim frequentibus actionibus veſtes fluctuantes ſunt accommodatæ. Probo, quia baltei inter Sacerdotum veſtes adnumerantur: *Filiis Aaron tunicas parabis, & balteos*, Exod. 28. Cur ergo præcinctis Dominus ait, *ſint lumbi veſtri præcincti*, & Eliſæus, *Accinge lumbos tuos*, &c. Quia cùm ſe aut itineri, aut operi parabant, veſtes oblongas ſtrictiùs cingebant: quod nos etiam facere ſolemus.

§. III.

Quidnam cinguli metaphorâ innuatur?

8. *Diligens edicitur præparatio ad Iudicem excipiendum. Salmer. Barrad.* SInt lumbi veſtri præcincti.] Miniſtrorum diligentia neceſſaria deſcribitur, vt ad omnia opera Domini ſint parati, & nullas moras inobedientiæ operibus prætexant. Sic Salmeron. Aſt cum Barradio, & aliis parabola exiſtimo nobis diligentem indici præparationem, vt Iudicem repentè venturum excipiamus. Famuli cùm certam aduentus Domini horam ignorent, cunctis ſunt horis præparati, vigilant, præcingunt veſtes, ne impedimento ſint aut ambulantibus, aut properè occurrentibus Domino aduentanti. Nihil in aliud tempus differunt, vt quacumque hora pulſauerit, confeſtim fores aperiant. Sic nos vult eſſe Dominus præparatos, nihilque ex iis, quæ ad ſalutem animi pertinent, in aliud tempus differre. Præcincti eſtote, expediti, vigilate, vigilantes Iudicem expectate cœleſtem, ſemper quidem ad migrandum è vita præparari.

9. *Accingi lumbos balteo caſtitatis. Chryſol.* Vt autem diuerſæ Patrum ac Doctorum expoſitiones viam adſtruant diuerſimodæ excogitationum varietati: de caſtitatis virtute ſententia hæc à pluribus explicatur. Chryſol. ſer. 23.

Lumbos

Lumbos nostros iubet Dominus adstringi balteo castitatis. quem quidem militiæ Christianæ appellat insigne ser. 22. *Cincti castitatis balteo, quod est insigne militiæ Christianæ, fluxa carnis detruncemus ignauiam.*

10. Cur autem lumborum constrictione castitas designetur? Respondet D. Hieronymus ad Ephes. 6. *Quia lumbi in generatione semper accipiuntur & semine, secundum illud: Adhuc in lumbis erat Leui patris sui*, Hebr. 7. *Videtur nobis accinxisse lumbos suos, qui nequaquam vxori debitum reddit, nec seruit libidini: sed imitatur ingenitum Deum, generationis negotiis non ministrans.* Quando vir castus Dei Patris non extitit imitator.

Cur huiusmodi præcinctione lumborum castitas assignetur?
Hieron.

11. Asserit Augustinus *lib. 2. qq. Euang. cap. 25.* his verbis: *Sint lumbi vestri præcincti*, non solùm castitatem, sed continentiam à rerum secularium amore signari. *Ille* planè (ex Doctoris mente) *lumbos habet præcinctos, qui amorem suum præcingit, à terrenisque rebus arcet, vt totum conferat in Deum.* Præcinxerat ille cor, qui dicebat, *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum*, Psal. 72. Vbi Barradius noster, *Coercet* (inquit Dauid) *amorem, & præcingit;*

Continentia à rebus secularibus præcipimur ornari.
August.
Psal. 72.
Barrad.

neque in terra, neque in cœlo quidquā præfert Deo.

Tertullianus verò lib. 4. cont. Marc. arbitratur, Dominum hisce verbis nos hortari, vt impedimenta, quæ vitæ spirituali obstant, ac cœlesti, amoueamus, *Succingere debemus lumbos, id est, expeditos esse ab impedimentis laciniosæ vitæ, & implicitæ.* Haymo profatur, *Lumbos præcingimus, cùm omnia impedimenta mundi postponimus, vt in via mandatorum Dei gressum mentis firmiter figere valeamus. Qui enim discinctus est, ipsis suis vestimentis impeditur, ne liberè ambulet; qui verò præcinctus est, quaqua versùs discurrere potest.* 12.

Amouenda impedimenta, quæ obstant vitæ cœlesti.
Tertul.
Haym.

Theophylactos sic, *Sint lumbi vestri præcincti*, hoc est, *omnibus modis parati estote ad opera Domini vestri.* Euthymius practicam, & operantem virtutem ad agenda bona opera hisce verbis ait significari. Præcingi assolent viatores, ac milites? Barrad. *Peregrini estis, & viatores præcingite vos arcto cingulo, cupiditates omnes premite. State succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ*, Ephes. 6. ne si dissolutas non constringamus cupiditates, iisdē ab hostibus implicemur. Hieron. denique Ierem. 1. *Apostolicis viris præcipitur, vt lucernas prædicationis Euangelicæ teneat in manibus, &c.* 13.

Parati ad omnia opera Domini.
Theoph.
Euthym.
Aliæ expositiones.
Hieron.

IN IGNATIVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX CINGVLO.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatio arctissima lumborum constrictio, siue mortificatio assidua indicitur, ac simul lucernarum fulgor, seu virtutum exercitamentum illustrium imperatur.

Quia virtutum exercitatio continuæ mortificationis solatium est.

14. LVMBORVM constrictio Apostolis Iesuitis indicitur, quia socios Iesu specialis decet mortificatio. Cyrillus, *Prompti sitis ad sustinenda mala.* At simul præcinctis lucernæ ardentes offeruntur, siue orationis, meditationis, reliquarumque virtutum exercitamentum imperatur. D. Maximus, *Lucerna accensa oratio, & contemplatio, ac spiritualis dilectio est.* Porrò perpetuæ mortificationi Iesuitarum solatium adiicitur. Quomodo enim continuatio mortificationis potest tolerari, si virtutum exercitamentum solatium non afferat.

Iesuitarum habitus seu indumentū continua est mortificatio, & abnegatio, hac agnoscitur Ignatij filius.

15. Id ostendo allegorica Origenis expositione ad illud Exodi, *Quo mortuo* (scilicet Ioseph) *filij Israel decreuerunt*, cap. 1. In te, ait, Ioseph moriatur, id est, Christi mortificationem præ te ferre procura. Difficile planè facinus, continuæ mortificationi studium impendere. At crescant simul filij Israël, hoc est, virtutum exercitamentis operam naua. *Si in te moriatur Ioseph, id est, si mortificationem Christi in corpore tuo suscipias, & mortifices membra tua: tunc in te multiplicentur filij Israel, id est, sensus boni, & spirituales. Si ergo sensus carnis mortificentur, crescant sensus spiritus, & quotidie virtutum numerus augeatur.* Neque enim sine virtutum consolatione poterit subsistere continuum mortificationis exercitium.

Si moritur in nobis Ioseph, id est, Christi mortificationem imitamur, necesse est in solatiū, crescere virtutum exercitia.
Exod. 1.
Origen.

Dauid canit, *Myrrha, & gutta, & cassia à vestimentis tuis, à domibus eburneis*, Psalm 44. Eburneæ domus iustorum indicant puritatem. Myrrha mortificationis iusti redundant. In solatium ergo necesse est, eis guttæ, & cassiæ, id est, virtutum copiam adhiberi. Guarricus Abbas serm. 1: *Inhabitamus domus luteas; sed quæ materia qualitate sunt lutea, continentia virtute fiunt eburnea. Ex quibus si myrrha prima spirare cœperit per mortificationem voluptatum, aliæ species multiformem virtutum gratiam spirabunt.* Hoc est, si adsit myrrha mortificationis iusto, necessum est in solatium virtutum exercitamenta adhiberi. 16.

Iusti domus eburnea mortificationis myrrha plena, necessariò virtutum aromatibus perfundēda est.

Abraham olim filium Domino litaturus, gladium, & ignem gestat: *Ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium*, Genes. 22. Quid 17.

Abraham ignem vi[...]

gladios

tutum præfert, ad gladij, seu mortificationis vulnera solatio affecta.

gladius nisi supremæ illius mortificationis documentum? Quid autem ignis? Crediderim in tantæ mortificatioois adhiberi solatium. Quomodo enim parens dilectissimum filium vulneraret, si virtiitum præcelsarum igne non succenderetur? Excogitauit pulchrè Philo lib. de Cherub. *Accepit ille ignem, & gladium, gladium resecare, & ignem exurere quidquid mortale habebat.* Igois in solatium vulneris adhibetur; exurit vt sanet crudelissimi vulneris effectum.

Gen. 22.
Philo.

18. *Ignatius cōtinua mortificatione confligitur, ac virtutū exercitiis alleuatur.*

En lucernas ardentes præcinctis adhibitæ. Ignatij vita fidelissimi serui præciocti est. Mox post conuersionem qootidie flagellorum vulneribus quatitur, eleemosynæ acceptæ paruo subsidio viuit, tota ieiunat hebdomade, hic persecutionibus afficitur iam fustibos cæsus, iam verberum præparatione: ibi diuenditur ab amicis, vinculis illigatur: vbique irridetur. Societatem Pater instituit, ac vitæ suæ perfectissimam profert imaginem perpetua actam mortificatione. Ordini militati, vel aquæ extra tempus mensæ poculum prohibetur. Quónam modo, ô Pater, potuisti continuæ mortificationis tolerare molestiam? Ao oon virturum egregiarum solatio? Orationi ac contemplationi vacat assiduè vsque ad sensus abstractionem sæpe splendenti facie obiecta, sæpe corpore è terra eleuato: Dei ac proximi charitate incredibili accenditur, humilitate nitet, paupertate ornatur. O solatium! Iesuitis ergo Diuus virtutum solidarum, perfectarúmque exercitia præscribit in tantæ mortificationis solatium, vt scilicet Ordo, cuius proprius habitus continua mortificatio est, possit tam molestum onus tolerare, ei virtutum exercitij coosolatio præfulgeat in lucernis.

19. *Habitus Societatis cōtinua cōstrictio est, cui in solatium virtutum præscriptio adhibetur.*

Videor planè D. Per. Chrysol. *ser. 2. de seruo vigili*, Societat. IESV descripsisse gloriam, profatum, *Nouus ordo vigiliarum, nouus habitus imperatur. Sint lumbi vestri præcincti. Nihil de calceamētis, nihil de ipsius occursus apparatu serui vigiles admonentur: sed tota in præcingendis lumbis mandatur cura.* Religio hæc quónam habitu induitur? *Nil de vestitu*, communibus Clericorum indumentis vtatur. An calceamenti vsus prohibebitur Apostolicis viris: *Nil de calceamentis*, calceati incedant ad præparationem Euangelij Choro continuis laudibus cœlestis Ducis assidebunt? *Nil de ipsius occursus apparatu.* Quínam ergo Societatis habitus, quodnam insigne? *Tota in præcingendis lumbis cura mandatur.* Proh Deus immortalis! Quónam modo fragilis natura poterit tam productæ mortificationis iura implere? Pulchrè Doctor, *Addito lucernarum* (id est, virtutum) *solatio tantum, sine quo nec noctis aperitur obscuritas, nec venientis diei clarescit aspectus.* Magni labores haud possunt sine egregiarum virtutum solatio tolerari.

Chrysol.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius perfectus obediens semper indifferens, ad vtrumlibet erat paratus, scilicet vel ad contemplationis eleuationem, vel ad actionem, seu proximorum ministeria.

Nam perfectus obediens nunquam præcipitat sententiam, sed ad vtrumlibet iuxta Numinis determinationem paratus, & indifferens est.

20. *Societatis Iesu obedientia perfectissima in indifferentia.*

THeophylactus sic locum exponit, *Sint lumbi vestri præcincti, id est, semper procliues sitis ad exequenda opera Domini nostri.* Preme particulam, *semper procliues*, aut parati. An noo perfectiùs proclitiuitas illa ad actum reduceretur? Profectò specialis serui huiusce vigilantissimi perfectio in eo sistit, quòd semper sit indifferens, & paratus ad exequenda Christi præscripta. Esto non percipiatur opus, illud ipsum paratum ac procliuem esse ad vtrumlibet augustissima spiritus perfectio est.

Theoph.

21. *Ignatius eiusque Religio Seraphini sunt, prompti ad vtrumlibet ministerium siue contemplationis, siue proximorū.*

Ignatij eiúsque filiorum obedientiam cantatissimam Dominus prælibauit. Semper paratus Parens noster ad quælibet Domini præscripta filios genuit præcinctos, seu semper procliues ad vtrumlibet, siue ad spiritualia exercitamenta mittantur, siue ad proximorum ministeria. De suis Seraphinis Propheta ait, *Seraphim stabant super illud; sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant*, Isai. 6. Ex Doctorum sententia superiores alæ ad contemplationis exercitamenta eleuandæ obiiciontur, inferiores autem ad proximorum ministeria deferendæ signantur. At duabus solummodo pectoris alis volant: *& duabus volabant.* Quænam hæ cordis pennæ nisi aoimi promptitudo ad vtrumlibet ministerium? Perfecti hi obedientes Spiritus suam obsequium ostentant non ex effectu alicuius ministerij, seu contemplationis, seu actioois, sed ex promptitudine, ac præparatione ad vtrumlibet. Pulchrè Lyranus, *Duabus volabant, ad signandum, quod Angeli semper sunt parati ad diuina ascendere, & ad inferiora descendere secundùm Domini voluntatem.* Noo ascēdunt, noo descendunt: sed tota eorum perfectio ex eo innititur, qoòd prompti, seu indifferentes sint ad vtrumlibet ministerium.

Isai. 6.

Lyran.

22. *Maria indifferentia ad vtrumlibet tā perfecta est obedientia, vt licèt nō determinetur in opus aliquod, digna sit, quæ non auferatur ab ea.*

Satagit Martha *circa frequens ministerium*, dum Maria *secus pedes Domini sedebat* profaotis qoidem, *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*, Luc. 10. Ex quónam capite Mariæ ministerium superat sororis actionem? An quia contemplationis exercitamento studet? Porrò laudabile admodum contemplationis dimittere requiem, vt proximorum conuersioni incumbatur, vt subleuando, & excipiendo inopi opera detur. Vndenam ergo pars Magdalenæ superior existit? Existimo Mariam tunc nondum elegisse contemplationis hærescere ministerio, sed paratam se ostentare, vt præceptum Domini exequeretur, siue ad contemplationem mitteretur, siue ad præstandum auxilium Marthæ. Ex eo igitur perfectior Martha ostentatur Maria, quod ad vtrumlibet proclitis, ac indifferens obiicitur: quæ quidem indifferentia adeò Numini est grata, vt licèt

Luc. 10.

licèt in opus non afferatur, sit digna, *quæ non auferatur ab ea in æternum.* Bernardus ser. 3. de Assumpt. *Vnum arbitror è duobus, vt aut de electione Mariæ laudetur, quòd pars ipsa quantum in nobis est, sit omnibus eligenda: aut certè vt neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet præcipitasse sententiam, sed ad obedientiam Præceptoris ad vtrumlibet sit parata.* O Ignatium, ô Iesu Societatem! Cum Maria sæpe ad contemplationis verticem eleuaris, cum Martha continuò proximis exhibes ministerium. Sed tamen ex eo commendabilis admodum obiiceris, quòd semper præcingaris, seu parata sis ad vtrumlibet.

Bernard.

23. , Ignatium Iesu exercitus Ducem potentissimum Dauidem æmulasse dixerim, dum proclamat, *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*, Psal. 56. Profectò Rex *septies in die* laudem Domino dicit, quotidie subditorum saluti opera impendit. Attamen ex eo capite perfectior obiicitur, quòd paratum cor exhibet ad vtrumlibet ex Præceptoris cœlestis obedientia. Bernard. inibi, *Quis sicut Dauid fidelis ingrediens & egrediens ad præceptum Regis?* (ingrediens vtique ad contemplationis adyta, egrediens ad proximos) *Denique paratum*, inquit, *cor meum, paratum cor meum; non semel tantum, sed & secundo, & vacare tibi, & proximis ministrare.*

Ignatius se vti Dauid paratū ostētat ad omnia. Psal. 56. Bernard.

24. D. Augustinus q. 49. in *Iudic.* quærit, vter Domino placuerit, Iephthe ne filiam offerens, aut Abraham parans offerre? Respondet quidem Abrahamum, non Iephthe. *Quoniam Abraham iussus obtulit filium, Iephthe autem fecit, quod nullo speciali iubebatur imperio.* Quomodo obtulit Abraham filium, si viuum retulit in domum? Quia illa præparatio, ac promptitudo, qua gladium eleuatum ostendat vel ad vulnerandum, vel ad parcendum, in conspectu Domini illustrissima est operis executionis. Ignatius semper promptus *ad maiorem Dei gloriam* sectandam ad Ducis præceptum. Quid Societas? *Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.*

Placuit Abrahami promptitudo, & non executio Iephthe. August.

25. Profectò Ignatium igneum vocitarim Eliā. Quid præstat Propheta egregius Numinis zelator? *Viuit Dominus*, inquit, *in cuius conspectu sto*, 3. Reg. 17. Cur in Dei conspectu stas? An non perfectiùs ad suprema auolabis contemplationi addictus, aut ad inferna descendes tuos instruens Monachos in Carmelo? Stat planè procliuis, ac promptus ad vtrumlibet ex præcepto Domini ministerium. D. Athanas. *Non computabat Elias aliud tempus* (vigiliis nempe, precibus, ac externis expensum ministeriis.) *Sed talem se præbere cupiebat, qualem sciebat Dei dignum esse conspectibus, paratum obedire voluntati eius.* Quasi non ostendatur dignus diuino conspectu dum orat, dum docet: sed dum paratus obiicitur, ad obediendum. Sic exaggerat cordis indifferentiam, ad vtrumlibetque præparationem. Cum Saulo ex conuersione Ignatius, *Quid me vis facere?* proclamat: Liberisne operam dabo ad tuam gloriam, an pauperibus æternum præstabo solummodo ministerium? Colligam milites, vt nouam Iesu Societatem perficiam, an sub antiquo iam ab alio sanctissimo Duce collecto exercitū dimicabo? Pergam ad Indos, vt Gentilibus Euangelij lucem impertiar, an apud Italiam, Galliam, aut Hispaniam proximis perficiendis incumbam? Propriæ ne solius perfectioni vacabo, an proximis pereuntibus succurram? Induam milites communi indumento, an speciali ornabo nuditate? *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Quid si Conditor disponat, vt Societas Iesu, quam tot sudoribus, tot tribulationibus exantlatis colligasti sicut sal aquæ immistus protinus dissoluatur? *Fiat voluntas tua.* Pereat omnino. *Paratum cor meum.* O promptitudo, ob quam nec opera alia à te vnquam auferentur!

Ignatius est igneus Elias semper promptus ad vtrumlibet. 3. Reg. 17. Athanas. *Cum Saulo se indifferentem circa omnia ostētat ad maiorem Dei gloriam, vel circa dissolutionē Societatis.*

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius ferreus planè ad sustinenda mala fuit, vt quasi in ære virtutes firmiùs sculperentur.

Viros ferrea constantia ad virtutis facinora laudibus efferendos expono.

EXPLICAT D. Cyrillus, *Prompti sitis ad sustinenda mala.* Quàm prompti quæsierim? Locutus Periander Comicus Græcus de Constantissimo Imperatore, *Æneus*, ait, *& quasi ferreus cuncta fortunæ vulnera sustinebat.* Sitis ergo (ad Discipulos Dominus) tam prompti ad mala sustinenda, iam agnati laboribus, quàm ad natum ferrum sustinendis ictibus mallei contundentis. 26.

Societas Iesu ferrea ad sustinenda mala tribulationum. Cyril.

Ignatium planè ferreum æneum omnino expono, *ad sustinenda mala*, postquam cœpit Domino militare. Seculari militiæ addictus, plumis colorum varietatem ostentantibus nitebatur: spirituali hærescens militiæ non plumis, sed sacco, verbere, ac ieiunio nititur ferreus omnino. Niniuitas obiicio iam secularibus illectamentis deditos, iam pœnitudini. *Ascendit* plumarum adminiculo (Dominus ait) *malitia eius* (Niniue) *coram me.* Quid post conuersionem? *Surrexit* Rex *de solio suo, & abiecit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit & dixit in Niniue ex ore Regis: Homines, & iumenta, & boues non gustent quidquam, & operiantur saccis*, Ion. 3. Vbi D. Hieronymus postquam asseruit Niniuitas impios Idolis suis plumas varijs coloris offerre, inquit de eisdem pœnitentibus: *Iam Niniuitæ non pluma virtutis auxilio, sed ferro, & verbere nitebantur.* quia ferrei iam ad verberum vulnera sustinenda. Plumis Ignatius secularis miles innititur, sed mox post conuersionem nititur ferro & verbere, sæpius quotidie verberum sustinens vulnera, sacco indutus, quem vestium secularium commutatione acquirit à mendico totius hebdomadæ curriculo Dominicam diem si demas, in pane & aqua ieiunans, & æstui & frigori discoopertum caput obiiciens, nudo pede ob calceorum solearum abstractionem terram calcans; dum ob or singularitatis superiorem pedum partem operis calceamentis 27.

Ignatius qui miles secularis plumis nitebatur, post conuersionē nititur ferro, & verbere. Ion. 3. Hieron.

Salmanticæ comprehensus, Compluti vinculis illigatus, Barcinone fuste percussus, Romæ vti hæreticus fugitans ex Hispania publicatus. O ferreum animum *ad sustinenda mala! Ferro, ac verbere nititur.*

28. *Est plumis nitens virtus fragilis planè persistitia, est & ferrea persistens. Ignatius ære sculptus.*

Plumeos etiam post conuersionem iustos nonnullos liceat contemplari, alios quidem ferreos: hi tenaciter quasi sculptam retinent virtutem; illi autem quasi leuiter pictam non facilè conseruant. Plumeam imaginem artificiosa manu confectam iam vidisti. Pulchrè planè virides plumarum reliquiæ campum imitantur, bellè aliæ cœli obiiciuntur æmulatrices. O quàm pulchrum ver efformat plumatum varij coloris apparatus in indumentis! Quàm ingenioso labore albæ & nigræ faciem humanam manúsqoe imitantur! Illa lumina videntur ex stellis, noo ex plumis perfecta: illa supercilia ex Iride, non ex plumis exacta obiiciuntur: coma illa Apellis coloribus, non plumarum reliquiis exarata cootemplamini. O quàm diues redeo, quàm pulchram imaginem iouem! Audias precor. Imaginem pulcherrimam istam stude libri alicuius, aut thecæ clausula recludere, exigua enim vndæ respersione affecto papyro, tota plumatum pulchritudo dissoluetur. Tota imaginis perfectio papyro ac plumis nititur, vnda quidem, & aura abolenda: *Plumea virtutis auxilio nititur.* Alias vidisti imagines æreis io laminis sculptas tanta dexteritate artificis, vt penicillo subtilissimò expressæ videantor. An comarum perleue aurum auræ leui subiacebit? Exponas, quæso, Aquiloni rabido imaginem nec leuissimus capillus deperibit. Quia scilicet *ferro* imago *nititur.* Huiusmodi Discipulos Christus requirit ferreos quidem, qui lucernarum, seu virturum possint æternùm pulchritudinem retinere: *Sint lumbi vestri pracincti, & lucerna ardentes in manibus vestris.*

29. *Ignatius in morē Lothi, charitatem Abrahe quasi sculptā obiiciebat, quia ferro nitebatur ex laborum tolerantia.* Gen. 19.

Lothum expono ferreæ stabilitatis documentum virturum gloria fulgentissimum, speciatim hospitalitatis, quam quidem stabiliter gessit Abrahami æmulator. *Venerunt duo Angeli Sodomam vesperi, & sedente Loth in foribus ciuitatis,* Gen. 19. Cur sedens in foribus iustus obiicitur? Vt innuatur (ex mente Ambrosij) eius stabilis erga peregrinos excipiendos affectus, sedens expectat, quia persistenter hospitalitatem sectatur: *No es de paso caritatiuo, si no mus de asiento* (vt vulgariter exponam) *es Loth piadoso.* Vndenam hospitalitatis virtus tam infixa Lotho? Profectò, quia super ferrum incidebatur: ex laborum enim tolerantia animus iusti ferreus obiicitur. Ambros. *Emendauerant Loth sanctum aduersa captiuitatis, & solidiorem fecerant. Itaque didicit processu ætatis imitari parentem.* Non mutatur in alium ætatis processu, sed solidæ virtutis exponit effectus. Æmulator equidem Abraham, cui *sedenti in ostio tabernaculi* Deus sub pauperum excipiendorum indumento apparuit, Gen 18. Virtus hospitalitatis viri vtriusque non plumis, sed ferro nitebatur.

30. *Recesserunt citò Iudæi de via, quia ferro minimè nitebantur.* Exod. 32. Gal. 1.

Haud sic illi Iudæi, qui calentibus adhuc Dei beneficiis Dei fuerunt obliti. *Recesserunt* (ait Dominus Moysi) *cito de via, quam ostendisti eis,* Exod. 32. Paulus ad hæc, *Miror, quòd sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi,* Gal. 1. Cur *tam citò* recesserunt? An non quia illorum virtus plumis nitebatur? Bellè Chrysost. *Est quidem & ille dignus reprehensione, qui post longum temporis spatium aspiciteterium qui à prima eruptione, & in ipso sagittarum è longinquo volantium iactu concidit, extrema imbecillitatis de se specimen prabuit.* Quàm plumeo fundamine nititur, qui tam leui hostis vulneri cessit. O Ignatium non *plumis*, sed *ferro ac verbere* nitentem! Quàm æterna in præcincto lucernarum accensio, seu impressio virtutum! Chrysost.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Pugnat Ignatius doctrinæ lumine præcinctus, nihil scribens, quod proximorum non cedat in vtilitatem.

Illam enim veracem sapientiam solummodò reputo, quæ vtiliter aliis communicatur.

31. *Scriptarientis Societatis gloriam illustrē.* Petran.

PRæcingitur ad pugnam Apostolus, gestans quidem splendidissimas doctrinæ fasces, queis mundialis ciuitas solo est coæquanda. De Ioue Gigantum triumphatore Comicus cecinit Græcus, *Ad pugnam accingitur, Gigantes perimit fulmine.* Ignatium aspicio Ducem potentissimum præcinctum ad bellum, cœlestis doctrinæ gestantem num lucernas, an fulmina: Pugnauit Ignatius doctrina fulgentissima, quæ morem gerens fulmiois, efficacissimè cuncta debellauit.

32. *Ignatij libelli semina extitere ad mirabilē Societatis librorum germinationē.*

An potero æquare sermone scribentis Societatis gloriam? Voluminum semina Ignatius scribens immisit, è quibus fructus mirabiles planè prodiere. Primo post conuersionem anno cùm apud Basilicam D. Pauli moraretur, ad cœlum tertium adductus, & ipse Philosophiæ, ac Theologiæ tam occulta mysteria penetrauit, vt cognitio illa diuturno studio minimè posset æquari. Mysteriorum fidei tam exactam tunc assecutus est cognitionem, vt si cunctos libros tolleres, apud Ignatij mentem Magisterij intelligentia resideret. Sacra Rituum Congregatio, Rotæque Senatores huiusmodi illustrationum Ignatij gloriam admiratione augusta prosequuntur. Porrò Ignatius, Numine instante, cœlestis huiusce sapientiæ voluminibus tradidit documenta. Vix Grammatices rudimentis primis addicitur, & iam Trinitatis materiam tam exactè scripsit, vt sapientissimum sapiat Tractatus scriptorem. Scripsit mox spiritualium exercitiorum libellum totios normam sanctitatis, cuius vi Xauerius allicitur, Borthomæus adducitur, innumeri viri, ac fœminæ cœlesti metamorphosi donantur. Sacerrimus Romæ Senatus proclamauit volumen hoc, quod Prophetici in morem dulcis aliis, aliis amarus extitit ad salutem, non humanæ sapientiæ vi, sed Altissimo fuisse digito exaratum. Composuit Constitutionum volumina tot cœlestis prudentiæ dictaminibus redundan-

tia,

tia, totius Regularis Ecclesiæ perfectionis facilè epilogatiouem. Alterum edidit de Visitationibus diuinis librum, quo Satanæ, qui assolet sese in lucis Angelum transfigurare, seductiones reuelantur. Obedientiæ virtutis perfectionem celebrauit illa epistola haud satis à lectoribus panegyricis celebrata, qua tota spiritus perfectio exprimitur. Quamplures addidit epistolas Authoris sanctitudinem apprimè exprimentes. Tractatum de Diuorum virtutibus exarauit. Demum ingeniosum Poëma in D. Petrum adhuc sæcularis miles condidit. Quod quidem Apostolus tam gratus audiuit, vt etiam perexiguum munusculum donata sanitate muneraret. An non parua hæc volumina semina vocitato, à quibus tot magna Societatis IESV volumina

Matth. 13. germinantur? *Simile est*, (ait Dominus,) *Regnum cœlorum grano sinapis, quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autem creuerit, maius quidem est omnibus oleribus*, Matth 13. Ea grano minimo tantæ arbori virtus sufficit? Est planè Regni cœlestis vis. Scripta Ignatij, parua quidem volumina sinapis semina appositè dixerim, è quibus tam proceræ arbores oriuntur. Profectò tractatus ille de Trinitate semen fuit tot Theologiæ Scholasticæ voluminum parens. Ex libello virtutum Theologiæ innumerabilia scripta processere. Ex illustrationum libro tot Theologiæ Moralis, ac Positiuæ germina prodierunt. An non ex Poëmate in Petrum innumera literarum humanarum volumina recensentur? Tomus integer nostri eruditissimi Patris Philippi à Legambe via potuit Authorum nomina ac voluminum præstringere materiam. O Ignatij sapientissima scripta, paruus quidem fons, è quo tot sapientiæ paradisiaca flumina profluunt! D. Hieronymus ad locum

Hieron. Matth. ait, *Hæc scientia, quæ parua videtur in principio, cùm sata fuerit, non exsurgit in olera, sed crescit in arbores.* Quis crederet tam parua Ignatij volumina tantam continere vim, vt tantam doctrinæ messem germinaret? Quatuor millia Authores adnumerantur, quorum multi tot libros edidere, vt vnusquisque posset seminis efferre fœcunditatem.

33. An inutilia Scriptorum Societatis germina? Testor vnicum Ignatij libellum de exercitiis spiritualibus, qui quotidie in peccatoribus tam mirabiles mutationes operatur, tot viros Religionibus cunctis adscribens. Arbores equidem seminis gerentes morem existunt proximis admodum salutares. Nec enim Ignatius, aut Societatis Authores sapientiam veracem existimaret, si proximis erudiendis excogitata non fuisset. Equidem quasi non scit, qui non scit proximo informando. D. Augustinus

Nullum ab vtile admodum Societatis volumen: si sapientia quæ non communicatur, quasi nō est.

August. *lib.83. qq.q.60.* inquit, *Benè accipitur, quod dictum est, solum Patrem scire secundum prædictum modum sciendi, quia facit Filium scire hominem.* Si ergo Filius, apud quem infinita adest, sicut apud Patrem, sapientia, quodammodo nescire dicitur, quia alij scientiam à Patre acceptam non communicat; quomodo poterit vir eruditissimus inter sapientes annumerari, si proximis non communicatur. Nam vbi sapientia ad alios profunditur, haud esse existimatur. Vnde meritò Pater iuxta Augustinum scire dicitur, quia quidquid ipse scit, filio communicat.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Sapiens fatur, *Sapientia abscondita, & thesaurus inuisus: quæ vtilitas in vtrisque?* Eccli. 41. 34.
Quàm vtilis Societatis sapientia, quam Ignatij alumni ab optimo Parente suscipimus aliis communicandam. Neque enim Societatis sapientia reputabitur, si proximis erudiendis non sit profundenda. Audiendus Hildebertus epist. 1. *Sapientia abscondita, & thesaurus inuisus: quæ vtilitas in vtrisque? Aurum meliùs dispersum rutilat, quam signatum. Nihil à vilibus topbis gemmæ differunt, nisi in medium deducantur. Scientia quoque distributa suscipit incrementum. Noli ergo claudere riuos doctrinæ tuæ, sed, iuxta Salomonem, deriuentur fontes tui foras, & aquas tuas in plateis diuide.* O paradisiacum sapientiæ Ignatij Societatisque IESV eruditionis fontem, qui quidem in quatuor millia Doctorum capita diuisus innumerabilium iam voluminum aquis salutaribus *irrigas vniuersam terram*! Gen. 2.

Ignatij sapientia, ac eruditio Societatis non est abscondita, nec thesaurus inuisus: sed fons paradisiacus in quatuor millia capita diuisus irrigat omnem terram.
Eccli 41.
Hildeb.
Gen. 2.

Observat. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius ex laborum sustinentia, ex persecutionum tolerantia, vel in hoc sæculo beatus quodammodo obiicitur.

Ipsum enim pro IESV *pati, iam frui est beatitudine.*

Cingulum sustinentiæ laborum, ac persecutionum tolerantiæ Dominus Apostolis indicit: ac simul lucernarum memorat gestationem *contra noctem huius vitæ*, ex alterius scilicet fulgore, vti monet Anselmus. Quid gloriæ lumini cum laborum tolerantia? Crediderim haud posse iustos tentari laboribus, quin simul, vel in hoc sæculo, beatitudinis fulgoribus oppleantur. 35.

Societatis ex persecutionibus beatitudo.

Ignatius equidem pugnax adhuc victoria potitur, ac gloriæ dotibus quodammodò elucescit, dum in lacrymarum ergastulo commoratur. Vndénam meo Parenti vel in itinere beatitudo? Certè ex laborum cingulo lucernarum fulgores huiusmodi oriuntur. Paulus aiebat, *Gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem*, 2. Corinth. 3. Alij, *A gloria in gloriam.* Quónam modo transformamur à gloria in gloriam? Quia Christi patientis referentes imaginem, hic sustinentiæ laborum gloria donamur, quam sequitur cœlestis gloriæ plenitudo in Patria. Duplicem en laborum coronam, & cœlestem gloriam, & ipsorum laborum sustinentiam, quæ cœlestis planè corona est. Hieronymus epistol. 150. ad Hedibi *Sancti suppliciis suis coronantur.* Chrysostomus hom. 8. de laud. Pauli. *Liuoribus, quos ei verbera sæpius inferebant, quasi quibusdam gloriabatur* 36.

Ignatius labores ac persecutiones sustinendo, à beatitudine in beatitudinem tendit.
2 Cor. 3.
Hieron.
Chrysost.

coronis. Et Cyprianus lib.5. epist.6. versans illud : *Gaudete, & exultate,* &c. *Gaudere,* inquit, *suos, & exultare voluit Dominus in persecutionibus ; quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur corona.* Non dixit, *Quia postquam persecutiones fiunt,* sed, *Quia quando fiunt;* illud enim ipsum fieri persecutiones, iustum est cœlesti lumine coronari. *A gloria in gloriam.* Pulchrè Chrysostomus hom. de orat. Annæ. *Martyres cùm beatos vocamus, ex vulneribus primum beatificamus, & tum ex præmiis, ex plagis, & mox ex coronis repesitis.*

Cyprian.

Chrysost.

36. Ideo aiebat Iacobus, *Omne gaudium existimate fratres cùm in varias tentationes incideritis,* cap. 1. Omnia tentamina omne gaudium perficiunt in valle lachrymarum. Lactantius lib. 3. de diu. Instit. cap. 11. *Hoc vno beati esse in hac vita possumus, si minimè beati esse videamur : si fugientes illecebras voluptatum, solique virtuti seruientes, in omnibus laboribus, miseriisque viuamus.* Quia omnium laborum, ac miseriarum tolerantia omnis gaudij constituit beatitudinem. Cuilibet beato peculiaris gloria respondet ex meritorum varietate, ex vberiori luminis gloriæ fulgore. Omni igitur beatorum gloria poteris quodammodo frui, si omnibus laboribus potiare : *Si in omnibus laboribus, miseriisque viuamus.*

Omne gaudium in omnibus persecutionibus.
Iacob 1.
Lactant.

37. Dum exteriùs Diuus persecutionibus tentatur omnibus, existima proculdubio interiùs lumine eleuatissimo gloriæ illustrari ad omnis quodammodo gloriæ fruitionem. Cecinit Vates, *Omnis gloria filia Regis ab intus.* Quare? Quia *Myrrha, & gutta & cassia a vestimentis,* Psalm. 44. Omnimodæ etenim mortificationi, seu laborum tolerantiæ quasi omnis gloriæ fruitio respondet. Augustinus lib. 1. de serm. Dom. in monte, *Intrinsecus esse beatitudinem nostram sicut de anima Ecclesiastica ore prophetico dicitur : Omnis gloria filia Regis ab intus. Nam extrinsecus maledicta, & persecutiones, & detractiones permittuntur, de quibus tamen magna merces est in cælo, quæ sentitur in corde per patientiam eorum, qui nunc possunt dicere : sed & gloriamur in tribulationibus.* O Ignatium exteriùs actum persecutionibus, interiùs gloria fruentem! Nam extrinsecus maledicta, & persecutiones, & detractiones Ignatio, eiúsque Societati permittuntur, vt interiùs omni gloria potiatur.

Dum externè Ignatius agitur detractionibus, internè beatus, omnique gloria fungitur.
Psalm. 44.
August.

38. Contemplemur, quæso, Ignatij, ac Societatis beatitudinem. Apud Manresam Diuus octo dierum ecstasi in morem Pauli eleuatur ad superos. Disputationi addicitur, num Deitatis tunc Ignatio velamina fuerint reserata. Tam perspicuam Triados mysterij assecutus est diuinitus cognitionem, vt videatur haud potuisse tam perspicuè calamo exponere, quod visione non didicisset. Christi, Deiparæ, Angelorum, animarum beatarum fruitus est sæpe visione. Vt autem gloria illa, quæ *ab intus* etiam externa exhiberet documenta, quatuor dotibus gloriæ Ignatij corpus quodammodo vidimus ornatum : *& vidimus gloriam eius.* Iesv scilicet æmulatoris. Claritatis dote donatum vidit B. Philippus Nerius, Elizabeth Rosella : multi è Societate viderunt orantem velut Mosem fulgore circumdatum. Lacrymarum dono fulsit, quæ quidem, authore D. Ephrem, diuinos faciei splendores indit. Vt qui impassibilitatis do-

Ignatij beatitudo interna, ac gloria externa dotes claritatis, impossibilitatis, subtilitatis, agilitatis.

Ephr.

te frueretur, plurium simul dierum sustinebat inediam, ter quotidie corpus vsque ad profusionem sanguinis verbere percutiebat, nunquam vulnere affecto medicamine. Tot stomachi acerrimis doloribus afficitur, sic venter rigebat, lapillis adeò venæ opplebantur, vt Physici assererent, Ignatium miraculo superstitem. Quid de subtilitatis dote attexam? Clausis ostiis, ad cubiculum socij Coloniensi vrbe ingressus Christi è sepulchro egressum æmulatur. Porrò agilitatis dote ornari sæpe ostendit, dum contemplationis vi à terra eleuatus obiicitur. An non ex persecutionibus ita beatus.

Porrò persecutionibus vulnerari, est idem ac essentiali ex visione beata, accidentalique ex dotibus gloria potiri. Dos quidem claritatis, & impassibilitatis apud actos persecutionibus rutilat, Theophylacto asserente ad Thessal. cap. 1. *Afflictio propter* Iesvm *gloria est. Nam reddit splendidiores, nunquam non morti traditos, potentiores tamen, ac superiores morte monstratos.* At dotibus agilitatis & subtilitatis donari asserit iustum actum persecutionibus, qui eum spiritum sine corpore quodammodo esse profitetur. Sapiens ait, *Iustorũ animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis,* cap. 3. Græcè, *& non attinget eos cruciatus.* Quare? Præsidi intentanti minas Basilius respondisse fertur. *Horum, quæ adhuc commemorasti, nihil nos attingit. Nam qui accipere queam tormenta, cùm corpore caream?* Sic Nazianzen. Orat. in Bas. laud. Confirmans id. Orat. 1. cont. Iul. ait, *Martyres velut in alienis corporibus, imò quasi corporum expertes dimicarunt.* Nunquam non Societas pro Iesv suo laboribus acta gloria vndique decoratur. Quàm toti orbi sol fulgentissimus. Quàm impassibilis in Martyrum victoriis? Quàm subtilis ex Oleo nominis Iesv? Quàm velox ad miram per totum terrarum circulum dilatationem? Quid mirum gloriæ dotibus decorari, quæ nunquam non persecutionibus, maledictis, detractionibus agitatur?

39. *Persecutionibus acta Societas gloria dotibus decoratur.*
Theoph.

Sap. 3.

Nazianz.

Observat. VI.

Ad illa verba :

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius præcinctus fortitudine ac robore obiicitur, vt solidum sit Societatis fundamentum, Ecclesiæ fabricam æmulantis.

Assero, Ecclesiam Euangelicorum ministrorum labore protegi, ac fulciri.

Vidimos præstrictione lomborum fortitudinem, seu soliditatem significari. *Indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.* Solidissimum D. Ignatium ad Societatis exædificationem reor fundamentum. Gallico plumbo Ignatius è muro decidit aliquando, vt surgeret : an Spiritus sancti salubri vulneratur ab igne? 40.

Celebre vulnus pedum Ignatij à Petro sanatum, Societatis vsque mirabile ædificium.

Porrò bellum illud commissum legimus Spiritus

Ignatium

bello prodit claudus, vti Iacob, Spiritu sancto cum ipso dimicante Gen. 32.

Spiritus sancti solemni, vnde crediderim igneum globum non tam ex bellico tormento, quàm ex Paracliti fornace prodiisse. Pedis ossa militis fortissimi comminuuntur: claudicone, Iacobi in morem, è campo recedit? Olim Iacob *mansit solus, & ecce vir luctabatur cum eo vsque manè. Qui cùm videret, quòd eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit*, Gen. 32. Prodiit ergo Iacob è certamine claudus. Quonam, precor, mysterio? Rabanus, Futurus erat parens filiorum fidelium, ac infidelium, idcóque claudicabat. Profectò Ignatius vtroque in pede concidit vulneratus, sed minimè claudicat, quia fidelium omninò Pater filiorum exsurgit. Exteriùs vulnere afficitur, interiùs autē spiritus cœlestis igne roboratur.

Raban.

41\. *Et vidi*, (inquit Ioannes,) *alterum Angelum fortem descendentem de cœlo, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquam columnæ*, (aliter columnæ,) *ignis*, Apoc. 10. Concilium Tarraconense asserit Angelo hoc D. Ignatium figurari descendentem quidem de muro Pampilonensi. Pedes ne comminuuntur? Minimè, igneæ enim columnæ sunt ad arduum iter perficiendum. *Et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram*

Ignatij pedes instar columnæ. Apoc. 10. Conc. Tar.

42\. Attamen Petrus in pedum vberiorem soliditatem Ignatij vulneri corporeo medicamen adhibuit. Roborat Ignatium Societatis futurum fundamentum, qui Ecclesiæ meruit fundamen apponi, fante Domino, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, Matth. 16 Particulam, *super hanc petram* preme. Nam, Augustino Authore *lib. 1. Retract. cap. 21.* potest vel ad Christum, vel ad ipsum Petrum accommodari. *Aliquando exposui in Petro ædificatam Ecclesiam, sæpe verò super petram, id est, Christum. Quarum sententiarum, quæ sit probabilior, lector eligat.* O quantos Petrus, quanto robore, quanta soliditate potens, vt fundamen Ecclesiæ apponeretur tam adnatum exædificationi, vt fundamentum illud IESVS sit. Tanto robore donatur Ignatius ad Societatis fabricam, vt cùm sit ipse eius fundamentum, nempe Fundator, verè hoc ædificium IESV appellari valeat. Fundata est Societas super hanc petram, id est, Ignatium: an super hanc petram, id est, IESVM? *Harum sententiarum, quæ sit probabilior lector eligat.* Ego asseruero filius tam solidum redditum IESV beneficio Ignatium, tam æmulatorem virtutum IESV, vt ipse Dominus non dedignetur vocitari Fundator Societatis, quam Ignatius extruxit. Curat ergo Petrus Ecclesiæ petra solidissima petram Ignatium omnino solidare, ne tanta fabrica claudicare videatur.

Vt Ecclesia fundata super Christū & Petrum: Societas Ecclesiæ æmulatrix super IESVM. & Ignatium. Matth. 16. August.

43\. Quid Petro cum Societatis IESV fundamine? Certè Apostolus curat huiusce fabricæ soliditatem, quia Ecclesia ipsa Societatis obsequio roboranda non mediocriter erat. Addit Dominus, *& portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, Matth. 16. Quænam inferi portæ? Hieronymus, *Vitia & peccata, & hæreticorum doctrina.* Non præualebunt, quia Petrus Ecclesiæ fundamen? Profectò non præualebunt, quia Ecclesiæ alij Diui coadiutores Petro addicuntur ad portarum inferni debellationem. Chrysostomus lib. Thesaur. *Petri Ecclesia ab omni seductione, & hæretica circumuentione manet immaculata super omnes Primates Ecclesiarum;* (& Ordinum, addiderim, Fundatores,) *solaque regnat inquassabiliter omnium hæreticorum ora obturans.* Si Primates Diui fundamini addicuntur Ecclesiæ, specialissimo iure existimo Ignatium haud inibi locum infimum obtinere. Lutherus, Ecclesiæ persecutor, an è cœlo cadit, vel è tartaro surgit? Enricus VIII. falsis dogmatibus curabat corruere exædificationem. Sacramentorum frequentia frigerat, virtus ad deserta Religiosorum domicilia fugitabat, sapientia scatebat erroribus. Tunc Ignatius hæreticorum malleus, virtutis assertor, Sacramentorum cultor & acclamator, sapientiæ facilè domicilium Ecclesiæ fundamini addicitur, vt vitiorum, ac hæreticorum ora rabidissima obturaret.

Porta inferi, id est, peccata, & hæretici non præualebunt aduersus Ecclesiam, cuius fundamini Ignatius, & alij Ordinū fundatores addicuntur. Matth. 16. Hieron. Chrysost.

Aiebat de Ecclesia Dominus, *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea*, Cant. 8. Quódnam propugnacolorum munus? Exponuntur hostium ictibus, & incursioni, vt muri illæsi maneant: ad quod quidem officium magnum necessum est robore ædificari. Liceat asserere Societatem IESV propugnaculum esse muro ipsi admodum simile. Constat Ecclesia Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, Doctoribus, Euangelicisque ministris? Aspice Societatem IESV. An non plurimi prophetantes Borgiæ? Apostoli Xauerij? Martyres illustrissimi vbique terrarum sanguine purpurantes gladium? Confessores? Virgines? Doctores innumeri? Sacra ad conuersionem, ac perfectionem proximi ministeria? Tam pulchrum propugnaculum, tam robustum, vt inferi portæ sæpè vnam Societatem conatæ fuerint euertere, ratæ quidem Ecclesiam, ablato propugnaculo, non mediocriter perturbandam. 44.

Societas est muri Ecclesia propugnaculum. Cant. 8.

Ergo Petrus Ecclesiæ fundamentum dum se videt tot vitiis, tot hæreticis impugnatum, pergit ad Ignatium, vt à solida Petra pedes Ignatij qui futurus erat Ecclesiæ propugnaculum, solidi redderentur. Claudus apud Ierosolymam Petrum rogauit, *vt eleemosynam acciperet.* Cui Apostolus, *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: surge, & ambula*, Act. 3. Petrus solida petra pedum scit soliditati prouidere, ne corporis, & spiritus corruat ædificatio. Ad alium claudum accessit Apostolus, cuius roboratione totus erat fidelium cœtus confirmandus. Recole claudi historiā. *Quidam vir, qui erat claudus, baiulabatur, quem ponebant ad portam Templi, quæ dicitur speciosa*, ibid. Petrus roborat claudi pedes apud speciosam portam commorantis? Quid mirum Ignatium à Petro sanatum fuisse, si apud speciosam æger cōmorabatur? id est, si toto affectu sese Deiparæ litauit Ignatius? Bellè Lyranus, *Porta speciosa est beata Maria, de qua cantat Ecclesia, Fœlix cœli porta. Si quis claudus est, ambulare non potens in via morum, ponatur per deuotionem ad ipsam, erigetur diuinitus, & fortificabitur ad velociter gradiendum. Si verò fuerit pauper & mendicus, ditabitur plenitudine spiritualium bonorum. Et hæc mutatio dexteræ excelsi mirabilis est in conspectu omnium.* Sese Ignatius ad speciosam claudum collocauit, Virgo apparuit infirmo, qui non poterat ambulare, & ministerio Petri pedes roborauit corporis, vt spiritu claudicanti olim simul roborato tot cursus salutares perficeret. En robur Ignatij. 45.

Ignatius claudus corpore ac spiritu à Petro solidatur, quia sese appesuit ad speciosā portam, id est, Mariæ intercessionem iniit. Act. 3.

Lyran. *Quàm velociter eò Maria cucurrit Ignatius.*

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Præcinctum Ignatium persecutionum coarctatio fulgentissimum toti orbi exposuit.

Persecutionum enim impugnatio iustos reddit clariores.

46. *Celebro Societatis victorias ex Iesv, ac D. Petri Clericorum Regularium Parentis, speciali protectione. Proles laboris gloria ei, qui actus tribulationibus respicit Iesvm. Sic Ignatio ex respectu in Iesvm gloriam peperit persecutio.*

POst arctissimam constrictionem Apostolî iubentur fasces fulgentissima manu gestare. An non in victoriæ celebrationem? Persecutionibus illi præcinguntur, agitantur, sed clarissimo fulgore circumdantur. Quis crederet persecutionum tenebras à tot fulgoribus effugandas? En Ignatij tribulati fulgores.

Quidam fatur Philosophus, *Proles laboris gloria.* Difficilis sententia. Nam cùm parentum imaginem, ac similitudinem filij referre soleant, meritò quis dubitet, quomodo tribulatio gloriam pariat adeò sibi dissimilem? Respondet Hieronymus in tradit. Hebr. ad Gen. *Scriptum reperitur in libris Hyppocratis, quòd quædam suspicione adultery fuerit punienda, cùm pulcherrimum peperisset vtrique parenti dissimilem, nisi ille soluisset quæstionem monens quærere, ne fortè talis pictura esset in cubiculo: qua inuenta, mulier à suspicione liberata est.* Mentis oculis Iesvm, eiúsque gloriam aspectauit Ignatius, dum agitaretur persecutionibus; vnde tribulatio sibi quidem dissimilem, sed simillimam Iesv peperit gloriam. An non discoloribus virgis Iacob obiectis maculosos ac variegatos fœtus dissimiles parentibus vtrisque curauit edendos? Obiicit sibi Ignatius Iesvm virgam quidem ex vulneribus discolorem, & labores Iesv glorioso similem fulgorem enititur.

47. *Parit tribulatio gloriā Ignatio. 2.Cor.4.*

Paulus opportunè, *Quod momentaneum est, & leue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis,* 2.Cor.4. Græcè, *parit in nobis.* Quónam modo tribulatio potest filiam tam pulchram dissimilem parenti parere? Addit Apostolus, *Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur.* Dum ergo Ignatius actus persecutionibus Iesvm à iuuentute in laboribus contemplatur, gloria similis Christo glorioso generatur, & parit tribulatio pondus in homine beatitudinis.

48. *Ignatij vbique persecutiones. Ex Ribad. Euseb. Rucher.*

Quàm gloriosus ex calumniarum tribulationibus Ignatius euasit! Nullum bellicum instrumentum tartari fornax conflauit, quod aduersùs fortissimum Ignatium non instrueretur. Apud Salmanticensem Academiam vinculis illigatur, & dignus torque ab æmulis iudicatus absoluitur. Complutensis aula Ignatij mores aduocat ad examen, augusta Iudicum acclamatione. Inibi lingua gehennæ accensa igne in Diuum maledicta iactat, asserens dignum esse incendio. Igne perire, ait, cogar, si Ignatius agnatus flammis non obiicitur. At illa ipsa die conflagrans domos miserum detractorem absumpsit, communi innocentis commendatione. Curat diabolus Parisiis D. Barbaræ Collegium virgas ad diuerberandum Ignatium præparare, quia Scholasticum *Amador* nomine, ad meliora duxerat. Attamen humilis Diui responsio, & fortis ad vulnera indifferentia fecit virgas percussuras authoris diaboli augescere incendia. Romæ quidam osor virtutis clamauit Ignatium hæresi infectum à Tribunali Inquisitionis Hispanicæ aufugisse. Sed diuina prouidentia in vrbem coëgerat iudices, qui olim causas innocentis Ignatij apud Hispaniam recognouerant absoluentes, vt in Italia commendabilem aperirent, quem Roma innumeris titulis admiratur acclamans. An non vides tribulationem gloriæ parentem? Aptè Philosophus, *Proles laboris gloria.*

49. *Diabolus præparat gladios ad vsū Ignatij, qui ipsum interimit. 1.Reg 17. Basil.Sel.*

Pulcherrimum Iesv triumphum contemplemur oportet. Quis crederet hostem suomet gladio iugulandum? Philisthæum Dauid interfecit eodem gladio, quod aduersùs adolescentem ille præparauerat. *Cùmque gladium non haberet in manu Dauid, cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, & interfecit eum, præciditque caput eius,* 1.Reg.17. Ad quæ D. Basilius Seleuc. orat. 15. *Cùm igitur Goliath arma fabricaret, id se in vsus Dauidis facere, & proprij iugulatoris bandum in aduersarij habitu Dauidi vestire subsidio ignorabat.* O horribilis ad Ignatium percutiendum gladij fabricator, cùm ferrum æri admiscebas, seu iudices apud Salmanticam, apud Complutum in Diuum excitabas, ac fornaces iræ, & inuidiæ igne acuebas: an cogitasti fore, vt Ignatio ad te perimendum arma fabricares? *Ad vsum Ignatij* gladius effectus est, si ab eisdem impugnatoribus tunc Iudicibus postmodum Romæ protegitur, tibi exitiali vulnere inflicto.

50. *Gladios, quos vbique diabolus aduersùs Ignatium præparauerat, Ignatius Romæ collectas arripit ad diabolum trucidandum. Exod 17. Theodor.*

Israëliticus populus olim *pugnauit contra Amalech,* Exod.17. Queisnam armis, si quidem audiens Hebræos vasa aurea & argentea mutuò postulátes, nō audio & arma efflagitasse. Theodoretus in Cat. Græca. *Pugnauit contra Amalech. At quibus armis? Illis nempe, quæ cum cadaueribus AEgyptiorum ad litora deuoluta sustulerat.* Hostes igitur arma Hebræis interficiendis parata, eisdem coniuncta in litore ministrant ad Amalechitarum comminutionem. Omnium hostium gladij separati priùs singulorum militum armantes dexteram, latera munientes coniunctim in litore Hebræis præsentantur ad Amalechitarum interfectionem. Præparant dæmones separatim gladios ad Ignatij necem, iudices stringit vulneraturos, qui coniuncti in vrbe Ignatij innocentiam contestantur in dæmonum interfectionem.

51. *D. Petrus Clericos suos Iesuitas, vbique, & speciatim in vrbe defendit. Amos 6. Hieron.*

Profectò Petrus Romæ Præsul, cui Ignatius sese ab adolescentia obsequentissimum ostentarat, ab impugnantibus hostibus defendit, quia futurus ipse status clericalis fulgor Ecclesiæ acerrimos propugnator. Amos prædixit. *Numquid currere queunt in petris equi?* cap 6. Liceat vulgariter explicare, *Podrán campear los caballos en sitios pedragosos?* Dum tartarus aduersùs Ignatium equitatum immittit ad campum, Iesvs, & Petrus, petræ quidem equis sese offendicula apponunt, ad Diui victoriam. D. Hieronymus, *Petra Christus est, qui donauit Apostolo Petro, vt ipse quoque petra vocetur. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quæ in istis petris fuerint aduersariæ potestates, quæ appellantur equi, persequi eum non poterunt cursibus præpeditis, & per petras currentibus.* Quid timeat

Societas

Societas tot hostibus inuisa, si semper IESVS ac Petrus Clericorum Regularium Pater in suorum militum protectionem sese apponent hostibus offendicula.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Præcinctus Ignatius ad currendum, adeò velociter cursum instituit, vt nec ad valedicendum propinquis, ac cognatis demoraretur.

Edocens, domesticos, ac consanguineos, spiritualis viri inimicos esse.

52. INnuimus præcingi solitos Hebræos ad cursus velocioris institutionem. Præcinctum admodum contemplor Ignatium, *ad currendam viam*, gigantis in morem: siquidem nec domesticis valedicere moraretur. Vix Diuus nuncium seculo remisit affectu, cùm exsurgens ad Montisserrati verticem inuisurus Deiparam properauit. Peregrini indumentis annis pluribus exul à fratribus Martini Garcia de Loyola domo recedens, commoratur. Studio literarum operam impendit eleemosynarum subsidio non sumptibus propinquorum, sicut Xauierius & alij socij. Et Lotetia rediit Guipuzcoam, & apud patriam peregrinus degit à xenodochio exceptus hospitio, Martini Garcia de Loyola patriam domum oblitus.

Iesuitae moneo omninò à cognatis recedere.

53. Nec mireris, quia *inimici hominis* ad superos properantis *domestici hominis*. Domino quidam aiebat adolescens, *sequar te, Domine, sed permitte mihi primò renunciare iis, qui in domo sunt*, Luc. 9. Quò tendis amice? Vt vale dicam parentibus, cognatis, seculo. Non pergas. *Nemo enim mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est Regno Dei.* Quomodo retrocedam, qui nondum sum iter aggressus? Profectò qui impulsus seruiendi Numini desiderio, meditatur accedere ad IESVM, debet omninò à cognatis fugere. D. Basil. Reg. breuior. inter. 179. *Quod si de eo, qui renunciare tantum voluerat, tale indicium est, quid de aliis dicendum?*

Vel ante accessum ad IESVM debet recedere à cognatis, quia necessarium ad Christum: quid post accessionem? Luc. 9.

Basil.

54. Dominus Gedeoni, *Destrues aram Baal, & nemus, quod circa aram est, succide: & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ huius. Assumptis ergo Gedeon decem viris, fecit sicut præceperat ei Dominus.* En Ignatium, peccati, ac idolorum destructor futurus exsurgit fortissimus Dux sacerrimi exercitus. Apud petrosum Monserratis verticem altare ædificat, Deiparenti gladium offerens assumptis decem viris, primis quidem fortissimis sociis Xauierio, Lainio, Salmerone, & aliis, cœlestis Imperatoris præcepta curat implere. Opportunè adiicit textus, *Timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit*, Iudic. 6. Paternam domum timuit Ignatius, timuit fratrem, & consanguineos, ne sibi impedimento forent: ideo de nocte consurgit, discessurus; rediturus autem paternam domum fugit inire. Appositè Philastrus hæres. 95. *Gedeon nocte incendens, & frangens, à Deo tantum virtutis meruit impetrare, vt cum paucis suis finitos vinceret inimicos.* Fugiens cognatos Ignatius cum paucis socij tantum à Deo virtutis obtinuit, vt innumeros infinitos vinceret. Testor Xauerium vnum tot apud Indos ac Iaponios idola comminuentem, tot succidentem lucos, tot hostes horribiles superantem.

Ignatius, cognatis inscius, decem socios duxit ad certamen, in peccatorum, idololatriæque extinctionem.

Iudic. 6.

Philast.

55. Mihi credite spirituales viri Ignatij alumni, parentes, ac consanguineos in re virtutis gerenda semper inimicos experiemini. Christus dixit Apostolis, *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis*, &c. Matth. 10. Ministros instructurus Euangelicos, eos serpentis astu prudentissimo ab hominibus cauere iubet, ne ab ipsis infideli proditione tradantur. Et à quibusdam precor Apostoli debent recedere, ne hosti tradantur occidendi? Credo solummodo consanguineos verum timorem debere Apostolicis viris incutere. Nullus enim acrior hostis cognato ad viri spiritualis, ac Apostolici ministri pernitiem. Pulchrè Caietanus, *Cauete ab hominibus. Non à lupis, sed ab hominibus. Homines appellat eos, qui humanitatis officiis, prætextu consanguinitatis, patriæ, & aliorum humanorum vinculorum consulant, vt non patiamur, vt non perdamus hanc vitam propter fidem.* Et quinam lupus horribilior aduersùs Ignatium secularia dimittentem exsurgeret, quàm Martinus de Loyola, qui fraternitatis prætextu Diuum à proposito itinere curauit auolare?

Nullus horribilior hostis viro spirituali currendo, quàm cognatus.

Matth. 10.

Caietan.

56. Quàm verè cùm sponsa clamaret, *Filij matris meæ pugnauerunt contra me*, Cant. 1. præmiserat, *Nolite me considerare quòd fusca sum, quia decolorauit me sol.* Quibus verbis, ex sententia Patrum insuperabiles labores adnotantur sub Solis decoloratione. Cur ergo prætermissis tot tribulationibus, solummodo fratrum pugnas expressit? Certè, quia spirituali animæ fratrum bellum vincit omnium tribulationum horrorem. Bernardus serm. 29. *Sola (ait) exprimitur persecutio a domesticis, & tacentur tot tam grauia, quæ vbique terrarum pertulisse cognoscitur.* Vbique Ignatius sedens *ab omni natione quæ sub cœlo est*, (cum Abbate loquor) grauissima perpessus, solius fratris impugnatione affici timuit, & ideo apud paternam domum minimè commoratur.

Nulla spiritualis viri persecutio grauior illa, quæ à fratribus originem habet.

Cant. 1.

Bernard.

57. Regularis obseruantiæ alumne, fuge propinquorum consortia, ne recedens à via eiusdem Bernardi illo verbere percutiare epist. 4. *O puer insensate, ô puer magis sensu, quàm ætate. Quis te fascinauit, ab incœpto itinere tam citò deflectere? Auunculus, inquis. O auunculum crudelem, qui statim moriturus, nepotis animam prius interfecit: quem vt peccatorum suorum haberet hæredem, a Christi sorte priuauit.* Fateor, crudelem auunculum: sed assero stultissimum adolescentem, qui à seculo recessurus, non omninò à cognatorum consuetudine discessit. Ideo Ignatius edocuit alumnos, vti omnem cognationis affectionem reponerent, cùm primam sacræ militiæ nomen darent. *Vnusquisque*, inquit, *eorum, qui societatem ingrediuntur, consilium illud Christi sequendo, qui dimiserit pa-*

Ideo Iesuitæ à cognatis recedere tenentur.

Ignatius.

Z 4 *trem,*

trem, &c. existimet sibi patrem, matrem, fratres, & sorores, & quidquid in mundo habebat, relinquendum: imò sibi existimet dictum verbum illud: Qui non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus, Exam. gener. cap. 4. Quomodo huiusmodi strictum indiceret documentum Iesuitis, nisi tam præcinctum ad fugiendum cognatorum consortia se se priùs ostentasset.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius præcingitur ad innumera patranda miracula, quia accinctus est ad ministeria cuncta gratis præstanda.

Nam qui manus à muneribus excutit, eas exerit ad miracula.

58. EX mente Haymonis succingi famulos, idem est, ac vires ad patranda miracula exerere. *Indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*, Psalm. 92. scilicet ad excitanda prodigia. Præcinxit se Dominus linteo cùm Discipulorum pedes abluit, vt eos ad Eucharistiæ exceptionem disponeret, cùm *sciens, quoniam omnia dedit ei Pater in manus*, suam omnipotentiam ad miraculum illud exeruit cunctorum mirabilium recapitulationem: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Porrò eadem lumborum constrictione figuratur gratis impendere ministeria. Ideo Augustinus huic sensui illa ipsa Dauidis verba accommodat: *Indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*, respiciens illud Pauli, *Tanquam nihil habentes, & omia possidentes. Cùm omnia* (inquit Doctor) *possidet, decorus est: cùm nihil habet, fortis est.*

Ministeria Societatis gratis exhibita collaudo.
Psalm. 92.
Præcingi ob auaritiæ abligationem, est præcingi ad gerenda miracula.
August.

59. Cùm ergo nihil ex ministeriorum impensione Ignatius habet, fortis est ad innumerabilia patranda miracula. Iesuitæque nihil ex continuo proximorum obsequio habentes, præcincti ad prodigia gerenda ostentantur. Et vndénã Societas IESV facta est Domino in miraculum tot tã exiguo tempore incrementis illustris, nisi ex gratuita ministeriorum impensione? Profatur Ignatius Const part. 6. §. 7. *Omnes, qui sub obedientia sunt Societatis, meminerint, se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt: nec postulando, nec admittendo stipendium, vel eleemosynas vllas, quibus Missæ, vel confessiones, vel Prædicationes, vel lectiones, vel quodlibet aliud officium ex iis, quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur: vt sic maiori cum libertate possit, & proximorum ædificatione, in diuino seruitio procedere.* Adderim, & tot vbique, & Martyribus, & Confessoribus, & voluminibus, & ministeriis miracula suscitare.

Indicit Ignatius Iesuitis, vt gratis exhibeant ministeria, ad excitationẽ tot Societatis miraculorum.
Ignat.

60. Ad miracula patranda, manus ab omni munerum exuantur spe, Deificum enim ministerium cum auaritia minimè colligatur. Pulchrè aiebat Sedul. lib. 3. Pasch. cap. 25. *Quisquis Deitatis opus exercet, puri muneris gratiam consecutus, puri muneris gratiæ sit deuotus, vt dispensator potius, quam mercator esse videatur.* Preme illud, *Quisquis Deitatis opus exercet.* Certè nullum opus magis proprium omnipotentis Deitatis, quàm patratio miraculorum. Vt ergo ad Deitatis huiusmodi opera præparemur, dispensatores simus eorum quæ gratis accepimus, non mercatores. Dum Societatis munificentiam laudo, haud reliquas Religiones damno, quæ iuxta constitutionum præscripta ob ministeria sua subsidia excipiunt temporaria. At illam execrabilem aliquorum secularium Presbyterorum auaritiam taxo, quibus ouicula sine lana iam omnino perdita reputatur: quæ autem lana, & lacte abundat, signi arietis loco collocanda effertur. Non hi existent potentiæ diuinæ imitatores. Liceat vulgariter explicare: *No hazan milagros.*

Non gerendum omni- *potentia opera, nisi ab auaritia manus excutiamus.*
Sedul.

Opportunè Dauid, *Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini*, Psalm. 70. 61.
Aliter, *Quoniam non cognoui negotiationes.* Ac si diceret, quia circa ministeria sacra non me gessi vt mercator negotiationibus operam impendens, (do, vt accipiam) potentiam Deificam æmulabor ad miraculorum patrationem. Sedulius adhuc, *Dispensator potius, quàm mercator, cantico Dauidis impleto, spem sibi vita sic pronunciet: Quia non cognoui negotiationem, Introibo in potentias Domini.* Ignatius planè Dei potentiæ æmulator exurgit quasi cunctæ dominator creaturæ, quia quod gratis accepit, gratis impendit proximis, vel licitis renuncians emolumentis.

Qui in ministeriis negotiationes nõ agnoscit, in Dei potentias ingreditur, ad agenda miracula.
Sedul.

Ex præstantia igitur affectus Ignatij circa gratuita ministeria colligam illius potentiam, 62.
ad mirabilium patrationem. Aiebat Augustinus lib. 11. de ciuitat. *Quidquid mirabile fit in hoc mundo, profectò minus est, quàm totus hic mundus, id est, cœlum, ignis, terra, mare.* O Diue sapientissime, nondum tunc temporis Ignatij miracula coruscarant, quæ si vidisses, iudicares maius quid esse quàm totus hic mundus. Tot enim mira cœlum, ignemq́, terram, maréque complent, vt ex miraculorum abundantia vix creaturis locus adesse videatur.

Ignatij miracula maius sunt hoc mundo, quẽ ipse repleuit eis.
August.

Bonauentura *serm. de vno Martyr.* profatur, 63.
Ego, Deus, ait, glorificantes me glorificabo. Quia hic sanctus Deum glorificauit, ipsum Deus gloriosum efficit. An non de Ignatio id scriptum esse sim ratus, si spiritu cœlesti impulsus Pontifex, sic D. Ignatij Orationem texuit? *Deus, qui glorificantes te glorificas*, &c. Glorificauit Ignatius IESV nomen cunctis in elementis adeò vt illud vberrimè impleatur. *Vt in nomine* IESV *omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Ideo Dominus gratitudinis ergò præconem suum glorificauit, elementa singula complens Ignatij fulgoribus. Cœlum, siue æther potentiam Diui manifestat, dum eius intercessione procellæ infrænantur, aër corruptus puritate afficitur. Ignis Ignatium vocari ex igne prædicat, dum apud Munibregam lampades aqueo plenæ liquore succenduntur, ac si oleum effunderetur. Quidam virtutis inimicus Compluti audenter profatur, igne corruptus peream, si Ignatius dignus non est incendio committi: & ipso illo die conflagrante tecto, maledicti pœnas persoluit. Cùm

Quia IESVM Ignatius vbique glorificauit, vbique à IESV glorificatus est in miraculorũ patratione.
Bonau.

cuiusdam

cuiusdam nocturni festiui luminaris papyrus arderet, Ignatij imago incolumis obiicitur rubi Moysi prodigium recolens. Ex flagrante domo fœmina Ignatij imaginem solummodo ab igne intactam extrahit, quàm tradit viro, vt igni iam iam messes succensuro murum impenetrabile opponat. Cùm bellicorum tormentorum strepitus audiretur, fœmina gremio lactandum adducens infantem, dixit, qua de causa sine plumbi glande ænea tormenta succenduntur? respondit infans: Crastina die D. Ignatij solemnia celebrabuntur. Terrarum orbi potentissimum profitetur Ignatium. Pharmacopolium fuit Diui nomen, ad omnia incommoda corporis ac animi propulsanda. Testor D. Dominici virum virtute ac literis præfulgidum, qui apud vrbem Cuzquensem post septem annorum paralysim lectis Ignatij miris, emissáque ieiunij promissione, repentè lingua soluta, gloriam Diui protulit, è lectóque cunctis mirantibus, acclamatoribusque prosiliit. Dæmones (vt inferni terrestrium morem gerant) professi sunt Ignatium eorum esse supremum inimicum. Tres æmulator Domini mortuos ad viuos reuocauit, apud Barcinonensem vrbem homuncionem desperatione laqueo addictum, puerum in Munibrega oppido, scholasticum Florentinum, qui aduersùs magistrum suum Iesuitam falsum iactarat testimonium, & se se è viuis eripuerat vi, ne de crimine conuinceretur. Hic igitur rediit ad viuos, vt magistri innocentiam aperiret. Dæmones qui ab scripto Ignatij nomine è Collegio Loretano expulsi fuere, liberatoris illius gloriam funestis clamoribus decantarunt. En cœlestium, terrestrium, ac infernorum concentus ad glorificationem Ignatij, qui apud cœlicolas, terricolas, & infernos nomen IESV vocibus, & operibus glorificauit.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Ignatius accingitur ad Ecclesiæ propugnationem cùm è tartaro impugnator Lutherus assurgit.

Innuo viros egregios posse IESV *fortitudinem amulari.*

64. *Iesuit arum militum fortitudinē ad Ecclesiæ propugnaculum contra hæreticos commendo.*

APostoli præcinguntur ad horribile bellum gerendum cum IESV oppugnatoribus: lectuli Salomonis custodes fortissimi. Doctissimas ad bellum Religiones Deus in Ecclesiæ protectionem immisit, cùm illa ab horribibus hostibus diuexatur. Pelagius procedit ad arenam, abnegans Sacramenta fidei, Augustinus robustissimus bellator exsurgit, qui eius comminuat audaciam. Crudelissimos Abailardus campo sortitur? Bernardus oppugnator certamini insudat. Albigenses oblatrant? Canis Dominici gregis Dominicus hinc fidelissimo latratu deterreat, illinc Franciscus vulneret nuditate. Sunt feræ quas fugat homo nudus innocentiæ nudæ qui refert imaginem. Inficit Lutherus orbem, veritatis, ac virtutis osor acerrimus, Sacramentorum taxator, vniuersæ hæreticæ pestilentiæ cathedram suscitans? Ignatius bono CHRISTI IESV odore perfusus, & spiritus igne succensus vel fumo fragrantissimo immisso, ab infectione mundum valeat præseruare. Nascitur quodam in stabulo Ignatius alter Franciscus, IESVS alter: vt Iesuita à cunabulis ediscat, soli IESV protegendo exoriri.

Fatur sponsus, *En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortibus Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi,* Cant. 7. Hæretica prauitas sex hostes secum infensissimos adducit, modò dolis, modò aperto Marte grassatur. Hos enumerat Absalon Abbas serm. 2. de Aduent. *Primus est affectus praua conscientia. Secundus vanitas mundana gloria. Tertius timor mortis. Quartus desperatio salutis. Quintus spiritualia nequitia in cœlestibus. Sextus subtus inhians infernus.* Horum primus impugnat cordis munditiam, secundus impedit ne aspiremus ad patriam, tertius supplicium pœnæ minatur, quartus spem misericordiæ denegat, quintus agit, vt à Deo separet, sextus captiuos conatur incarcerare. Contrà prodit Ecclesia Religionum valido præsidio comitata, & sex hostibus propugnatores opponit sexaginta, hoc est, innumeros. Quinā milites Iesuitæ? *Ad bella doctissimi.* de quibus Berengosius Abbas lib. de myst. Ligni Domini. *Illi in Ecclesia Dei quasi fortes ex fortissimis Israël esse creduntur, qui contra carnalis concupiscentia luxus spirituali gladio semper pugnare nituntur, & nomine, & operatione.* An non IESV Societas & nomine & operatione semper pugnax exsurgit ad hæreticos debellandos, ad eorum malitiam obruendam?

65. *Ignatius, ac Iesuita fortes, ad bella doctissimi.* Cant 3.

Absal.

Bereng.

De Ignatio, Iesuitisque doctissimus Martinus de Rio illa visus mihi protulisse, *Hi omnes gladios manu tenent, hoc est, armis idonei, id est, gladiis spiritus, (sic verbum Dei vocatur,* Ephes. vltim.) *sunt instructi. Gladio huiusmodi instructi, nouerunt sibi non abutendum eo, videlicet non detorquendo eius vsum in commoda sua, vel vanos animi sensus: sed sensus, commodaque sua ad amussim sacra Scriptura exigunt. Huic intellectum suum obstringunt. Ideo Hebraicè dicuntur, ipsi gladio alligati sunt in praliis spiritualibus exercitati, docti pugnare cum carne, & sanguine, cum Principibus huius mundi, cum potestatibus tenebrarum harum, cum nequitiis incorporeis. Peritia in eo posita est, quod cum Christo norunt facere, & docere: & opera cum pradicatione maritare.* 66.

Descriptio fortitudinis Ignatij, & Societatis Iesv.

Del-Rius.

O Ignatium fortissimum ita facis, ac doces, vt post CHRISTI IESV Ducis tui obitum videaris eius vicarium gerere. IESV Societas noster appellatur exercitus, meritò quidem, quia IESV facientis, ac docentis præsentat imaginem. Theodosios fortissimus Ecclesiæ propugnator obierat, sed Ambrosius celebrans hæredum fortitudinem *Orat. de Imper. obitu,* profatur. *Reliquit nobis liberos suos, in quibus eum debemus agnoscere, & in quibus eum & cernimus, & tenemus.* Liceat magnis, imò immensis parua celebrare. IESVS Dux noster ad superos auolans reliquit orbi signiferum Ignatium, reliquit & filios Iesuitas, *in quibus* facientibus quidem, & docentibus, *eum debemus agnoscere.* 67.

Ignatius faciens, & docens IESV facientis & docentis vices gerens, ac quasi IESVS alter.

Ambr.

Adiicit

Adiicit Doctor, *Nec moneat ætas.* An quia iuuenta IESV filij florent, minus apti bello comperiuntur? Imò, quia adolescentia viget societas validior certamini desudabit. *Fides militum Imperatoris perfecta ætas est.* Militum fidelis affectus canorum venerabile præsentat argentum, Imperatorisque cœlestis ætatem æmulatur. Nam societas vnius seculi, ætatem plenitudinis Christi iam exponit Ecclesiæ.

68. *Societas IESV parua, sed murus ad Ecclesiæ sustentaculum.* Cant. 7.

Vultis agnoscere, num Ignatius sit cum pueris computandus? an Societas sit iuuencula, & ideo inermis, nec apta certamini? Profatur sponsus, *Soror nostra parua est, & vbera non habet. Si murus est, ædificemus ei propugnacula argentea,* Cantic. 7. Si paruula soror, quónam modo murus existit? Paruula est ætate, sed muros fortitudine. En IESV Societatem, IESV sororem, sociam. Pauula est, sed murus est. An paruus Ignatius? Quomodo paruus, si murus est ad Ecclesiæ sustentationem? Audi Concilium Tarraconense. *Ducem Ignatium Deus singulari prouidentia his temporibus dedit Ecclesiæ, vt tanquam Atlas humeris sua doctrina, & pietatis Ecclesiam sustentaret.* Si conater verbis exprimere Ignatij, ac Societatis IESV aduersùs hæreticos constantiam, tot Martyriis expressam, tot voluminibus expositam, prius non dies iam, sed seculum deficeret, quàm vel particulam dignè aperire valerem.

Concil. Tarrac.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti

Diuina prouidentia Ignatius apud seculum militem gessit, vt ediscerer, quónam modo spirituali addictus militiæ pulchra exhiberet spiritualis roboris documenta.

Assero militiam secularem posse esse pietatis instructionem.

69. *Milites Societatis IESV pugnant sine temporalis spolij spe.*

INsto militiæ significationi. Prius quàm lucernæ in manibus serui fidelis per conuersionem ostendentur, ad bellum seculare gerendum aptè præcingitur, vt ediscat ex seculari palæstra, quónam modo sit spirituale certamen obeundum. Ignatius seculari militiæ nomen dedit prius quàm spirituali concertationi insudaret. An conuenienter seculi vanitati militat, qui spiritualia erat certamina perfecturus? Ita planè, vt cœlestis palæstræ plura edisceret documenta.

70. *Piscatores erant Apostoli piscium, quia futuri hominum piscatores.* Matth. 4.

Christus Dux Discipulis profatur aliquando, *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum,* Matth. 4. Præmiserat Matthæus, *Ambulans IESVS iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, erant enim piscatores.* Cur Dominus eos elegit, qui piscaturam secularem exercerent? Respondet Anselmus, *Quia electi ad spiritualem piscationem secundum gratiæ electionem.* Profectò secularia piscationis exercitamenta peritiores redderent Discipulos ad spiritualem expiscationem. Certè Ignatius erat miles, quia eligendus ad militiam spiritualem.

Anselm.

Quàm illustris in sæculo miles extitit! Petrus Blessens. *epist.* 94. sæcularium militum sic mores describit. *Porrò ordo militum nunc est, ordinem non tenere. Nam cuius os malorum verborum spurcitia polluitur, qui detestabilius iurat, qui minus Deum timet, Ministros Dei vilificat, qui Ecclesiam non veretur, iste hodie in cœtu militum fortior, & nominatior reputatur.* Quàm alius miles noster! Sacerdotum cultor egregius. A iuramentis omninò abstinens, (nam iuramentorum effrænata licentia pusillanimitatis est documentum.) Nunquam Ignatij labia verborum spurcitia polluta fuere. Prouocatus ad arenam descendebat, & aliquando alterum ad certamen singulare excitabat. Attamen cùm nunquam fuerit vel leui timore correptus, nunquam lectum inire est ausus, nisi post conciliatum sibi hostem, quem ex inimico charissimum reddebat familiarem. Ad Gallos, qui eum ardenti plumbo è muro turbarant, è Guipuzcoa xenia remisit. Dum aliqua oppida expilarentur à militibus, Ignatius nec filamen eripuit. Primus ad impetum gerendum, at ad dirripiendum nec nouissimum sese vnquam ostendit. Despector enim temporalium bonorum, deputabat infamiam, si vel sanguinis nobilis funderetur stilla, & non ad solius famæ, ac nominis incrementa. 71. *Ignatij secularis militis pietas instructio militum secularium.* Blessen.

De fortissimo Beniamino Parens. *Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia,* Gen. 49. De Saule propheticè loquitur, fortissimo quidem ad certamina, & munerum temporalium osore. Caietanus, *Perspicaciùs intelligimus prophetari, quod Beniamin in Saule Rege futurus erat matutinus ad prædam, hoc est, ad superandum inimicos: sed tardus ad diuidendum spolia.* Ignatius Saulem proculdubio superauit. Nam cùm fortiùs adhuc primos esset ad certamina conferenda, ac pericula ineunda, adeò tardus ad diuisionem spoliorum incessit, vt nunquam accederet. Exercebatur vtique Ignatius ad spiritualem militiam, quum tam abstractus à retributionis mundialis spe exercet ministeria sacra faciendi, prædicandi, docendi, vt piaculum ducat, si vel teruncij possessor ostentaretur. 72. *Ignatius vincit, sed non potitur spolijs, quæ socijs distribuit.* Genes. 49. Caietan.

Nónne miraris militem sæcularem Ignatium sociis militibus spolia diuidentem, nihilque sibi reseruatum? Profundiori adhuc admiratione afficior, dum eundem aspicio spiritualem militem nec vngulam è præda retinentem. O Regium insigne! Cruci IESV hic titulus apponitur, IESVS *Nazarenus Rex.* Quid Regium in IESV? An extingui pro subditis liberandis? Fatur Ioannes, *Milites ergo cùm crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem,* cap 19. *Ad prædam,* ô Domine, *ascendisti,* pugnasti, vicisti: diuidis spolia militibus, nulla tibi particula reseruata eorum, quæ lucratus es: quid mirum, si nec vestimentorum partem retinuisti. Hoc in IESV proculdubio Regium obiicitur, *Hic est* IESVS *Rex.* Ambrosius, *Quantos Christus sua veste vestiuit? Puto quod non quatuor, sed omnes vestiuit milites.* O Regium Ignatium cunctis secularis miles sociis spolia prædæ diuidétem: Societatis signiferum 73. *Hinc Ignatij augusta nobilitas ostẽtatur, quia Regia virtus aliis spolia diuidere.* Ioan. 19. Ambros.

signiferum nec proprijs militibus permittenteni spoliis potiri, sed cuncta gratis impendi ministeria.

71. Quid de secularis militis pietate! Olim Deus disposuit Hebræos ab hostibus diuexari. *Hæ sunt gentes, quas Deus dereliquit, vt erudiret in eis Israel*, Iudic. 3. Vbi Caietanus, *Vt intelligamus, gratum esse Deo, non solum pugnam aduersus vitia: sed etiam ipsam armatam militiam aduersus hostes, quam hodie vituperant vitia militum.* Ignatius Christiano militi pia exhibet documenta secularis, vt Religiosus altiora spirituali concertatori dogmata præscriberet.

Pietas Ignatij secularis militis instructio Christiani pugnatoris. Est enim militia suis virtutis exercitatio, nō malitia, vt assolet.
Iudic. 3.
Caietan.

72. Vt Iob vniuersa vitia, malàque huius vitæ vnico verbo comprehenderet, fatur, *Militia est vita hominis super terram*, cap. 7. Liceat verbum illud, *militia*, malitiam vertere, iuxta illud Isaiæ: *Completa est malitia eius*, cap. 4 Vatican. *militia eius*. Bernardus ideo ad milit. a. ait, *Quis igitur finis fructúsque secularis huius non dico militia, sed malitia?* Pineda ad Iobi locum, *Militia*, inquit, *est vita hominis*, id est, peccatis plena, quemadmodum nunc militia. *Non sic olim, cum militia pietatis seges erat.* Vnde mirabiliter Ignatius, cui militia secularis (vt vidimus) seges fuit pietatis. Occidebat sine iniuria, loquebatur sine blasphemia, & impudicitia, vincebat sine elatione. Quàm aptè de pijs militibus Chrysost. homil. 14. ad Pop. *Et victoria, & clades exercitatio ipsis, & virtutis instructio erat.* Cuncta secularis militia Ignatio, & apud seculum exercitatio pietatis fuit: & apud Regulare institutum spiritus instructio.

Militia esse malitia assolet.
Iob 7.
Isai. 4.
Bernard.
Pined.
Hinc mirabiliter Ignatius secularis miles.

Observat. XII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius amictum, seu pileum clericalem non mediocriter illustrauit, effectus quidem egregius Petri Clericorum Antistitis æmulator.

Ignatij mei igneum nomen illustro. Nomen sapiat essentiam.

73. Antonius Guislandus è sacerrima Prædicatorum familia, ad Clericalem Petri amictum materialem, ac spiritualem hæc verba curauit allicere. Petri indumini communi amictu, calceamenti in præparatione Euangelij, serui vigiles expediti ad spiritualia ministeria. *Sic Petrus induebatur.* Ac si diceret, Petri existite imitatores.

Societatis Iesu augustissimū nomē ex Ignatij humilitate.

74. Præscriptio hæc specialiter pertinet ad Ignatium, qui & habitu Clericali, & moribus Petrum est æmulatus. Equidem Parens noster affectò indumento clericali vtitur, quia alter Petrus ostentatur. Petrus fragilis aliquando ad Ecclesiæ fundamen roboratur à Christo. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, Matth. 16. Hinc edoctus Petrus hominum fundamenta solidare, Ignatium claudum sanitati restituit, vt esset Societatis clericalis quidem Religionis fundamentum. Id expressum in claudi Ierosolymitani curatione. D. Ambrosius *serm. 69.* ait, *Primum signum mirabilium suorum Petrus fecit, claudo pedum restituendo vestigia. Diximus frequenter, ipsum Petrum a Domino nuncupatum. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes sanat; vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet; ita & in hoc claudo fundamenta confirmet. Rectè in Christiano pedes curat priùs, vt non trepidus iam, neque imbecillis, sed robustus possit incedere.* Crediderim curationis claudi Ignatij illius claudi solidatione pedum præsignari. Petrus in Ignatio fundamenta confirmat, vt Petri non olim fragilis, sed iam intrepidi, ac fortis obijciat imaginem: sitque petra solidissima, super quam Societas ædificari valeat Clericalis Religio, Petri præferens indumentum.

Ignatius factus Petri ministerio, vti Petrus Ecclesiæ factus est Societatis Iesu fundamentum.
Mat. 16.
Ambros.

Quid plura? Ignatius Petri æmulator exsurgit, quia continuò amarè flebat. Futuram visui exitialem Physici asseruut illacrymationem. At Ignatius, vt ploret dulciter amara delicta, *Vale lux* non semel proclamauit. Retulit Apostolum proximorum saluti tam impensè incumbens, Generalis Præpositi officium renunciare toties procurans. Alter Petrus Ignatius, cui Iesus Crucis baiulator circa Vrbem apparuit, indicens militi diuturnam ea laboribus, ac persecutionibus suffixionem. 75.

In pluribus fuit Petri æmulator.

Præterea sicut Petro Iesus indidit Petræ nomen, sic Ignatius specialissimè fuit à Domino nominatus. Ad illa verba: *Ex ore infantium, & lactentium Deus perfecisti laudem.* Doctus asserit Interpres Deum in infantibus proculdubio loqui. Cùm Ignatius cunabula gereret, & de ablutione sacra parentes agerent, dubius quonam nomine vocaretur, dissidium excitatur, Beltranus ne vt Pater. Tunc loquitur infans, (P. Melchiore de la Cerda autore) *Meum nomen Ignatius.* An non hæc vox Domino tribuenda? Quis dubitet? Si ergo Deus Petro nomen imposuit, vt Ignatius aptiùs Petri ageret simulacrum, Ignatius à Deo vocatus est. 76.

Ignatio Deus nomen indidit, vti Petro.

Siue aptiùs asseruerim Ignatium à Deo effectum sui ipsius Adamum. *Omne, quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius*, Genes. 2. id est, nomen essentiæ rerum respondit. Ait D. Basilius Seleuc. orat. 2. *Adduxit Deus cuncta terra animantia ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Esto Adam nominum artifex, quando rerum non potes esse. Formentur a me, nominentur a te. Partiamur huius fictricis solertiæ gloriam, te Dominum intelligant appellationis: inde nomen, quibus ego essentiam.* An Ignatius hinc Petro gloriosior? Cur Christus ac Petrus non etiam partiti fuere fictricis solertiæ gloriam? Sit Petrus suimet nominis artifex, quando rei non poterat. Ignatius seipsum nominauit: *Meum nomen Ignatius*, sui ipsius Adamus volens Dominus Ignatium sui nominis, seu *appellationis dominum esse.* Cur Petro præponitur? An non quia Ignatius Societati à se conditæ nomen impositurus, eam appellauit *Iesu Societatem*? Qui ergo Societatis humilis Adamus efficitur Deo gloriam impendens, sui ipsius Adamus constituatur ad 77.

Ignatius alter Adamus sibi ipsi nomen imposuit.
Gen. 2.
Basil. Sel.
Num hinc Ignatius Petro gloriosior.
An Petro præponitur, quia Societatem suam ex nomine Iesu appellauit.

proprij nominis impositionem, Petroque circa hoc superior quodammodo existat.

78. *Deus sibi similem Ignatium constituit.*

Deus Adamum sibi similem esse apertè demonstrat, dum eum efficit oominum Artificem, si rerum non potuit: *Esto Adam nominum artifex, quando rerum non potes.* Ignatius fuit Societatis Iesu rerum artifex, quam ex Ignatio posset nominare. At gloriæ Iesu studiosus ei nomen Iesu indidit, vt omnibus assereret Iesum rei Societatis existere Authorem. Ergo Christus gratitudinis ergò Ignatium exprimit esse Conditorem: *Esto nominum artifex, quando rerum non potes:* vt qui se se nihil esse asseruit Societatem e Iesu nominando, se ipsum appellans Ignatium Deum Artificem esse quodammodo, appareat.

79. *Deus Adamus verus Ignatio nomen imposuit iuxta essetia qualitatem.* Gen. 2. Lyran.

Cur ex nominum impositione sapientia Adami commendabilis extitit? Quia *quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius*, Gen. 2. Vbi Lyranus, *Ex quo patet, quòd habuit notitiam Adam de proprietatibus naturalibus viuentium; quia nomina benè imposita à proprietatibus rerum imponuntur.* Hinc patet Iesum fuisse Adamum Ignatij, quia ei nomen imposuit iuxta eius proprietatum qualitatem. Totus igneus Ignatius agilis, efficax iuxta proprietates à Iesu nomen accepit.

80. *Vti Iesu nomen est, ita est, sine qua si persona est nomè Ignatij.* Luc. 1.

Quid si dum Iesus meum Diuum appellauit Ignatium, eum quodammodo Iesum nominauit, vel saltem ei nomen imposuit, quòd Iesu nominis gloriam æmulatur. De nomine Iesu Lucas ait, *Vocatum est nomen eius Iesus*, cap. 1. Cur nomen ipsum ait vocatum Iesum, cùm debuisset scribere, Et vocatus est Puer Iesus? Certè (vt vidimus *volum.* 1.) quia nomen ipsum quasi persona est: non inanitate laborat vti reliqua hominum cognomina; sed est verè, vt possimus profari, *Ipsum est nomen.* Vulgariter explico, *El mismo nombre tiene ser de persona.* Profectò Ignatij nomen *est*, personæ in morem operatur. Ignatij nomen igneum est planè, illuminat, accendit, comburit, curat peccatores, destruit hæreticos, punit rebelles, coquit fidelium spirituale pabulum, addit dæmonum incendia.

Chirographi Ignatij vis ad cunctas ægritudines propulsandas.

Chirographi Ignatij vim obiicias. An non scriptum nomen tam horribilis diabolo, ac persona? Nónne Ignatij subscriptioni cunctæ ægritudines subiiciuntur? Liceat materna lingua agnatum erga nomen Ignatij Patris mei espendere affectum: *La firma de Ignacia es receta para todas las enfermedades.* Pereunt penè mulieres parturientes? Ignatij nomen igneum ipsis fauet ad fœtuum felicem editionem. Naues ab vndis ac ventis quatiuntur, iam spe percunte? Inuocatur Ignatij nomen, cuius flammæ coruscant salutares: *Santelmo de las tormentas*, Hiades lac vndis immiscentes. Lampades absque oleo splendent? Inibi planè igneum nomen Ignatij rutilat. Dum preces profundit matutinas, facies rutilat? A nomine accepit splendorem. Dum ergo Ignatius humilitatis ergò curat Societatem à Iesu appellari, curat Iesus nominari ab Ignatio; quia nomen Ignatij Iesu nomen æmulatur: vtrumque enim constat esse personam.

OBSERVAT. XIII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius dum viuit, præcingitur ex persecutionum tolerantia; sed post mortem miris splendoribus exornatur.

Assero, vitam tribulationibus, ac persecutionibus plenam honorificentissimam mortem sequi.

ANselmus innuit succendi lucernas contra noctem huius vitæ, seu contra tribulationes, & labores præcinctione lumborum expressos. Constrictio ex Patris mente vita est plena laboribus, lucernæ autem flagrantes mors pulcherrimis fulgoribus illustrata. Haud grauemini, ô Ecclesiæ Principes, vitæ angustiis mortis fulgoribus obuendis. Ignatius dum viuit, adeò constringitur tribulationum cingulo, vt vix viuere posse sine miraculo videatur: à cunctis maledictis afficitur; ac post mortem gloriosè ab omnibus honoratur. 81.

Laudo lenta ty focpuis stellis ornatum. Anselm.

Præsuli Philadelphiæ Dominus scribit, *Ecce dabo de Synagoga Satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt: sed mentiuntur. Ecce faciam, vt veniant, & adorent ante te, & scient, quia dilexi te*, Apoc. 3. O Sacerdos egregie, tuos hostes instrui procuras, & ad superiorem virtutis gradum promoueri. Ipsi interea te persecutionum mole obrui conantur. Viuens maledictis, ac detractionibus afficeris? Mors te omnibus colendum exhibebit, sequente lumine constrictionem. Rupertus ait, *Conuertentur ex eis, & famebunt tibi, ita vt veniant & adorent ante pedes tuos: si non interim dum viuis, certò dum mortuus fueris: & placebunt tua, cùm disparueris. Tunc scient, quia ego dilexi te.* Ipsa mors iustum tribulatum, dum viueret, mirificè efficit spectabilem. *Certò dum mortuus fueris*, idest, ipsa moriendi actio, funus ipsum te colendum omnibus exhibebit. 82.

Mors Ignatium gloriosum effecit. Apoc. 3. Rupert.

Potestis (Dominus Discipulis Zebedæi filiis) *bibere calicem, quem ego bibiturus sum, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Mat. 20. An calice ac baptismo idem significetur? Minimè; calice enim signatur laborum, ac persecutionum sustinentia: Baptismo autem mortis fulgor innuitur. Requiro ergo ô Discipuli, num possitis viuentes tolerare opprobria, detractiones, iniurias: & morientes pondus gloriæ respondentis portare? Nam qui viuens epotat passionis calicem, à pelago moriens gloriæ, ac honoris epotatur, absorbetur. Imperfecti Autor pulchrè, *Baptismus est ipsa mors. Dicitur autem baptismus secundùm similitudinem lanæ intinctæ; sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpura: sic & nos* (persecutionum calicem absumentes in vita) *in morte seminamur, & resurgimus in gloria.* Ante resurrectionis communis 83.

Qui viuens calicem persecutionum hauserit moriens gloria honoratur. Matth. 20. Imperf.

nis diem, resurgit in gloria dum moritur, qui dum viueret in ignobilitate vixerat.

84. O Ignatium! Viuens vel amicorum manu persecutionibus tentaris, à Religiosis familiis caperis, alligaris, minis, maledictis, iniuriis afficeris? Quàm fulgens moriens ostentaberis? Dum Spiritum agis, ad expeditionem stellæ præparantur, tuum pergunt ad sepulchrum, ne fascium tristi luminari ploreris, sed fulgentissimo lætanti lumine celebrari possis. Fœmina incurabili addicta ægritudini pio cadaueris contactu sanitati restituitur, facies resplendet, Innumeri ægrotantes conualescunt, vrbs plaudit, vulgus Dei vocem exprimens Ignatij proclamant sanctitatem. Prob Diuum persecutionibus constrictum, dum viueres, mortis debitorem, quæ te tot fulgoribus ornatum expressit.

Apud Ignatij sepulchrũ stellæ.

85. Cur stellæ fulgurant in Ignatij sepulchro? An quia cuncta Astrorum luminaria viuenti paruerant, ad omnium bonorum redundantiam, in proximorum ex Ignatij intercessione leuamen? Ita crediderim. *Mortuus est* olim *Iosue famulus Domini, & sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Tamnathsare*, Iudic. 2. Porrò Tamnathsare, D. Hieronymo expositore, idem est, ac *perfectissimus Principatus*. Alij aptiùs argumento effigiem Solis interpretantur. Quam quidem Hebræi tradunt impositam sepulchro Iosue, quia Solis cursus precibus eius steterat, vt Abulensis refert. Cœlum Ignatij sepulchro stellas imposuit, qui eius precibus cuncta Astra in miserorum commoda influxerant. Tamen aliter respondebo, stellas aduersas Ignatio viuenti, quem vbique terrarum hæretici, ac peruersi homines, (& non semel pij seducti) tot persecutionibus agitarunt, morientem Diuum concelebrare.

Fulgurãt in Ignatio sepulchro stellæ, quia viuenti Astris dominabatur?
Iudic. 2.

An quia stellæ aduersarsæ viuenti extiterant?

86. Dum viuit Diuus, ei terrena tyrannis dominatur; dum moritur vel cœlesti constitutioni videtur dominari. *Diogenes rogatus à Xeniade* (autore Laertio lib. 6.) *quomodo sepeliri vellet? In faciem inquit percontanti causam: Quoniam, inquit, paulo post*, idest cùm obeam, *futurum est, vt inferiora fiant superiora. Hoc alludens, quod id temporis Macedones rerum potirentur, atque ex humilibus fierent excelsi: quòd si interuerterentur omnia, fore vt cadauer ex prono fieret supinum.* Sciebat prudens in morte viuentis statum commutari. Ipse viuens affectus gloria, & honore iudicauit futurum vt supinus sepulchro clauderetur. At Ignatius expertus est, *inferiora* effici *superiora*, quia sepulchrum cœlum est ei, cui vita vallis fuerat lacrymarum.

In morte inferiora fiũt superiora, & è contra.
Laert.

87. Titus Liuius Deca. 1. lib. 8. *Alexandri* (ait) *mater Olympias cum audisset filij cadauer insepultum fuisse abiectum, inter lamenta dixit, Hoc quo qui ô fili? Qui studebas cœli particeps esse, huc toto impetu properans, ne iis quidem potiri valuisti, quæ sunt mortalium omnium communia, terra, ac sepultura honore.* Addit Author, *Alexander viuus ambiebat diuinos honores, morienti nec vltimus ille contigit honos.* At Ignatij sepulchrum ornant cœlestia luminaria, quia viuens persecutiones, probra, maledicta, detractiones arrobiebat; honores autem diuinos semper studebat soli Iesu Domino promoueri. Meritò morienti diuinus ille stellarum contigit honos.

Ignatius ambiebat Deo honorẽ, non sibi, ideo moriens diuinos potitur honoribus.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

OBSERVAT. XIV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Cùm primùm Ignatius se præcingit ad bellum nouus miles iam se alterum Iesum ad Inferni debellationem ostentat.

Feruens etenim institutio, & inchoatio virtutis quasi victoria perfectio est.

PRæcingimi ad pugnandum, & mox ardentibus luminaribus victoriam debellatis hostibus, celebrate. Tanti momenti est feruens virtutis institutio, & inchoatio, vt illud ipsum procedere ad campum, iam sit potiri victoria. 88.

Vix Ignatius cælesti nomen dedit militiæ, cùm hostis tartareus, edito gemitu, perstrepenti contignatione, parietibus trementibus fugam arripuit; cuius imbecillitatis testis extitit vitreum fenestræ speculum confractum. Tam feruens tunc Diui affectus pœnitudinis, vt diabolus inuisibiliter victus, visibilis fugientis specie ab spe excidere victoriæ restaretur. O Ignatium fortissimum! Tyro ad campum vix procedis, & iam Iesus Imperator reputaris. 89.

Pugil Diabolus victus priusquam Ignatius ad arenam descenderet.

Fatur D. Augustinus Act. 1. *Iam igitur cùm cœperit Iesus habitare in interiori homine, cœperitque inuocatus possidere confessum, fit totus Iesus caput, & corpus, & ex multis vnus.* Vir planè felicissimus adeò Nummi gratus, vt illud ipsum conuerti, iam sit esse perfectum: id ipsum confiteri peccata, iam fit esse Iesum. Quis putas vir iste erit, si vix est, & validissimis fit horribilis hostibus? 90.

Ignatius dũ conuertitur, iam Iesus ostenditur vincens.
August.

Vnicum ex hoc capite Ignatium appellabo, totus Iesu possessio ex conuersionis die, id est, ita cedens in Iesu dominium, vt ipse quasi alter Iesus esset. *Erat vir vnus, & nomen eius Elcana*, 1. Reg 1. Elcana idem, quod *possessio Iesu*. O virum felicem, qui à cunabolis meruit Iesu esse possessio: vix nominatur, & iam totus Iesu cedit in possessionem! Aptè vocatur *vnus*, vnicum etenim sese ostendit, qui tyro Miles Iesu exprimit fortitudinem. Origenes hom. vnica, *Ille de quo dictum est, quia vnicus est vir, possessio Iesu est* Ex capite hoc existimo Elcanam typum vnici Ignatij gessisse, dum video militem hodie Iesu nominari, & iam victis hostibus ostentari Iesum, totum se Iesu possessioni addicentem. 91.

Ignatius totus cedit in Iesu possessionem ipsa conuersionis instantia.
1. Reg 1.
Origen.

Tyro orat Ignatius, dum præparat se ad bellum, & tartareus exercitus effugatur. An alter Elisæus? Immisit tenebrarum Princeps ad Ignatium recens conuersum à seculi vanitate illuc *equos, & currus, & robur exercitus*, 4. Reg. 6. Liceat mihi ô Pater cum ministro Elisæi clamare: *Heu, heu, heu, Pater mi, quid faciemus? Porrò Elisæus orauit ad Dominum, dicens: Percute obsecro gentem hanc.* Orat Ignatius, & dæmonum exercitus à Iesu percutitur. 92.

Ignatius oratione cõuersionis die vicit Inferni exercitũ, instar Elisæi.
4. Reg. 6.

Quomodo Elisæus non pugnat & vincit? Quónam modo Ignatio non pugnanti iam adscribitur victoria? Proh affectuosum virtutis propositum! Chrysostomus, *Propheta sanctissimus non pugnat, & vincit; non dimicat, & subigit! fit sine sanguine victor, sine gladio triumphator*. Planè, quia affectuosè orauit, Ignatius toto cordis affectu sese Iesu Domino litat, & quasi effectus Iesus fugat hostium exercitum.

Chrysost.

93\. Efficaciam orationis Ignatij, propositi primi intensissimum affectum ex facilitate vincendi colligo. Nec enim tam validus hostis fugam vilem arriperet, si fortissimum iam non videret Ignatium. *Factum est prælium in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone*, Apoc. 12. Tot ne Angeli cœlites vnico cum tartareo? Ribera, *Michael, & Angeli eius pugnabant aduersus diabolum sanctis orationibus suis*. Tam validus hostis, vt simul ac Michaël, & Angeli eius ad orationis armamenta confugiant, comminuant? O Ignatij fortitudinem ex Iesu, singulare cum diabolo certamen assumit, & vix genuflectit, ad orandum, cùm diabolus victus visibili specie, ex aspectu certaminis effugatur. Efficax planè affectus inchoantis cœlestem viam potentissimi locum gerit exercitus.

Orãs Ignatius solus vicit diabolum, quẽ Michael & Angeli eius etiam oratione debellarunt.
Apoc 12.
Ribera.

OBSERVAT. XV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius semper est præcinctus ad itinera ex præscriptione Domini perficienda, ad animarum salutem.

Illustrissimæ planè perfectionis est, loco non alligari, sed per varias mundi plagas discurrere ex obedientia.

94\. EXponit Theophylactus, *Semper sitis procliues ad exequenda opera Domini*. Hi serui vigiles haud consistere diu permittuntur, quia ad itinera perficienda, vti Raphaël, præcincti ostentantur. Similes expectantibus vocitantur, sed vt *confestim* aperire surgant. Vbique expectant, vt iuxta Domini præscripta, pergere possint.

Iesuita paratus ad discurrẽdũ per quasuis mundi plagas.

95\. Hæc Iesuitarum vocatio, ac Institutio, Parentem nunquam sistentem, semper itinera salutaria proximo perficientem imitari. Alter Abraham Ignatius paterna è domo egreditur, ad Montisserrati verticem properat, pergit ad Manresam, tendit Barcinonem, nauigio vehitur in Ierosolymam, Salmanticam init, Complutum ingreditur, se in Lutetiam Parisiorum confert, rursum Ierosolymæ perquirit Saluatoris monumenta, in Hispaniam reuertitur, patriam inuisit Guipuzcoam, vt pro adolescentiæ rapinis hortorum satisfaciat, redit ad Lutetiam Francorum, sacram venit in Vrbem, Societatem colligit, & præscribit alumnis perpetuam ad itinera præparationem. *Homines* (ait part. 6 const. §. 5.) *huius Societatis semper parati esse debeant, ad discurrendum per quasuis mundi partes, quò fuerint à Summo Pontifice, vel à suis superioribus missi.*

Ignatium nunquã sistentẽ determinato loco sequuntur.

Ignat.

96\. Profectò Ignatius, eiusque Societas haud possunt Deum proprio in domicilio, aut patria possidere; vnde necessarium est continuis expeditionibus vti, variasque mundi partes, iuxta superiorum præscriptionem, peragere, vt Iesu Domino potiantur. *Egressus est Abraham, sicut præceperat ei Dominus*, Gen. 12. Preme particulam, *sicut præceperat ei*. Quónam modo Dominus Abrahæ præscripsit egressionem? An determinatum viæ terminum assignans? Non pergit ad vllam mundi plagam? in qua sit ei consistendum: sed perpetuus perfectissimo viro motus indicitur. Homo enim perfectionis supremæ studiosus semper paratus esse debet *ad discurrendum per quasuis mundi partes*. D. Hieronymus epist. 28. *Relinquit Mesopotamiam, quærit, quod nescit: ne perdat, quod inuenerat. Non enim arbitratus est, simul se habere posse patriam, & Dominum*. Dominus enim ab iis, quibus ex instituto indictum est, diuersa loca peragrare, solum habetur, qui itineribus agendis student: non autem ab his, qui contra vocationis leges determinato in loco commorantur.

Ignatius, ac Societas in expeditionibus Iesum quærunt, vti Abraham
Gen. 12.
Hieron.

97\. Vnde Iesuita Dauid clamabat, *Quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei*, Psalm. 38. Illam particulam obsecro premas, *apud te*. Aduena & peregrinus apud Dominum? At Deus peregrinatur? *Dominus in loco sancto suo*. Dominus apud Templum Ierosolymæ commoratur. Consiste ergo in Ierusalem quicumque apud Deum esse cupis. Dauid, Abraham, reliquique Patres vocati sunt ad diuersa loca peragrandum, iuxta Domini præscripta, & proximorum vtilitatem: *Aduena sum, & peregrinus, sicut omnes Patres mei*. Hi autem non inueniunt Dominum in delubro morantes, sed in viadum itinera gerunt, dum diuersa loca orbis student inire. Hasce enim expeditiones apud Dominum faciunt, quia solummodo inueniunt, cùm instituti proprij leges implent circa præcinctionem ad diuersa loca peragranda. Pulchrè citatus Hieronymus, *Vt haberet* Abraham egressus à Patria Dominum, *tunc illud Dauidũ implebat: Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut Patres mei.*

Dauid peregrinus Iesũ inueniebat. Sic Iesuita peragrando varias orbis plagas.
Psalm. 38.
Hieron.

98\. Proclamat Deus, se parentum Dauid Dominum esse: *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob*, Exod. 2. Ac si diceret, me Abraham, Isaac, & Iacob verè possident. Et quarum nam meritò virtutum? Certè, quia continuis peregrinationibus, ac expeditionibus sese dedebant, iuxta illud Apostoli: *Confitentes, quia peregrini sunt super terram*, Heb. 11. Opportunè Chrysostomus ad Psalm. 113. *Non confunditur Deus vocari Deus eorum, quoniam confessi sunt, esse hospites, & peregrinos*. Et quomodo Deus eorum possessioni traderetur, si vocati, vt diuersa loca peragrarent, determinato in loco consisterent? Apud Iesum ô viri Societatis, minimè commorari poteritis, nisi eum per diuersas, iuxta obedientiæ assignationem, mundi plagas eum requiratis. Tunc Iesu audietis: *Ego sum specialiter Iesus Ignatij, & Sociorum eius.*

Abraham, Isaac, & Iacob peregrinantes Deũ possidebãt. Sic Ignatius & Iesuita, quorũ Iesus est.

OBSERV.

OBSERVAT. XVI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Ignatius constrictus in carceribus, edìscit à profligatis peccatoribus, ac meretriculis, quas ad Deum curabat adducere, augustioris virtutis perfectionem.

Assero te ex obedientia cum flagitiosis agentem minimè afficiendum corruptione: sed omnimoda securitate donandum.

99. *Iesuitis sit schola virtutis cũ flagitiosis ex obedientia cõmoratio.*

EX mente Cyrilli, constrictio illa signat Diuorum in carceribus alligationem, ad cuius sustinentiam curat Dominus suos Discipulos præparari. Ne autem timeant, tenebris carceris lædendos, addit: *& lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ac si diceret, non solùm non lædemini prauorum consortio habitatores carceris; sed clariori virtutum fulgore donabimini. Nec enim tenebræ improbæ Societatis viros Iesuitas obruent: sed mirum in modum illustrabunt.

100. *Ignatius fulgentissimus inter impios.*

Ignatius aut in carceribus frequenter, aut cum meretriculis, quas curat ad Dominum adducere, non rarò, semper autem cum profligatæ vitæ peccatoribus. Attamen nunquam non virtutum stipatum aspicio luminaribus. An Ignatio sanctissimo, vel pestilentiæ cathedra cunctorum perfectionem existit schola? Certè viros egregiæ sanctitatis conuersatio cum improbis, quæ alios mediocris virtutis peruertere assolet, ad sublimioris perfectionis gradum adducit. Ex iniquis enim illorum actionibus colligunt ad virtutem sectandam incitamenta.

101. *Ioseph alter in carcere ex impiis discit ad superiorem virtutis gradum ascendere.* Ps. 104.

Sanctissimus Ioseph in carcere Ægypti cum vinctis delinquentibus commoratur. An Principis pistorum, aut pincernæ reliquorumque vinctorum, quorum ei cura est commissa, iniquitatibus peruertitur? Profectò ei fuit schola celsioris perfectionis alligatio, cum impiisque commoratio illa. *Ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius*, Ps. 104. Vbinam didicit Ioseph prophetiæ spiritum quasi in Deum conuersus? Certè ex illa cum impiis commoratione, quia eximiæ vir sanctitatis. Lyranus, *Non cecidit, in virtute, potius instructus exposuit somnia*, &c.

102. *Iniquitas peccatorum, ac meretricularũ meo Ignatio eruditio fuit, vti Ignatio Martyri.* Hieron.

Non cecidit Ignatius in virtute, dum illigatur cum impiis, dum cõmoratur cum iniquissimis meretricibus, peccatoribus. Potiùs quidem ad altiores virtutis gradus ex illorum iniquitate adducitur. Appositè alter Ignatius cum iniquorum Societati fuisset adductus, ait ex ore Hieronymi lib. de script. Eccles. *Iniquitas eorum mea doctrina est.* Nam ex eorum crudelitatis pertinacia edisco patientiæ persistentiam. Videt Ignatius quot periculis exantlatis improbi indulgent voluptati. Et ego, ait, ob æternæ gloriæ assecutionem, vel potiùs vt numini gloriam acquiram, non gestiam laboribus diuexari? Mulierculam miseram mendacis voluptatis amor, aut exigui muneris auaritia cæcam mittit in tartarum. Et ego ipsorum laborum voluptate ineffabili affectu non requitam grauioribus tribulationibus implicari, vt Conditori me gratum ostendam, IESVQVE mei morem gerere possim?

103. *Ignatius Loth alter, qui ex verbis turpibus quæ audit: ex operibus iniquis, quæ videt, pungitur quasi stimulo ad altiorem virtutis perfectionẽ.* Petr. 2.

O Diuum egregium, cuius oculos aspectus turpis impellit ad lacrymas, cuius aures verba iniqua, iuramenta, blasphemiæ torquent! Ex iniquis sociis sanctitudinis elicis documenta alter Loth, de quo D. Petrus, *Aspectu enim, & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant*, epist. 2. Porrò illud, *Aspectu, & auditu iustus erat.* Quònam modo iustus aspectu, & auditu? Quia mirum in modum pungebatur, dum verba iniqua audiret, dũ opera flagitiosa aspectaret, fatus. Ille à prauo cordis affectu ad tot verba impudica proferenda, ad tot iniqua opera patranda adducitur: & me amor cœlestis ad præcelsiora virtutum opera non impellet? D. Gregorius lib. 1. Mor. cap. 1. *Loth praua propinquorum opera & audebat, & cernebat: & tamen & aspectu, & auditu iustus dicitur; quia iniquorum vita non delectando iusti aures, atque oculos, sed feriendo tangebant.* Feriendo planè, quia compungebatur ex vberi iniquitatis messe, quod non ad altiora virtutis conamina ferretur: & stimulo vulneratus properantius cursum arripiebat. Sic Ignatius. Gregor.

104. *Ignatius generosum triticum didicit ex zizaniis peccatorum sociorũ crescere.* Matth. 13.

Famuli Patrisfamilias, *Vis*, inquiũt, *imus, & colligimus ea*, quæ quidẽ inimicus homo superseminauit zizania in medio tritici? Queis Dominus, *Non, sinite vtraque crescere vsque ad messem*, Matth. 13. O Domine, zizania crescent, non triticum à zizaniis suffocatum. *Sinite vtraque crescere.* Non solùm zizania, sed & spicæ triticæ exsurgent. Quia scilicet triticum ex incrementis zizaniorum generosum planè ediscet crescendi documenta. Si semen maledictum tot afficitur ad combustionem incrementis, cur non triticum horreo cœlesti deportandum non ineffabilia incrementa excipiat? D. Augustinus apud D. Th. in Cat. *Sinite vtraque crescere. Hoc dicitur, quia bona opus habent in malorum commistione, vt eorum comparatione magna illis exhortatio fiat.* Exhortatio magna Ignatio fuit, dum impiis commixtus prauas eorum ponderauit actiones: vnde triticum generosum proculdubio apparet. August.

105. *Se se suprà ineffabilem Diuum bene Ignatius ostentat.* Gregor.

Profectò bonum inter malos ostentari, ineffabilis præconij est, fante Gregorio citato, *Immensi præconij est, bonum etiam inter malos extitisse.* Rarissimam enim huiusmodi hominem vocitato Vnum Noë in generationibus suis: vnum Abrahamum inter Chaldæos: vnum Loth in Sodomitas: vnum inter Hussitas Iobum: vnum Moysem inter Ægyptios: vnum Tobiam inter Assyrios; vnum inter Babylonios Danielem. Si ergo ineffabilis præconij est, hosce Diuos non peruerti ab impiis sociis: quid de Ignatij sanctitudine scribam, qui non solùm non peruertitur sociorum iniquitate, sed ex superabundantia flagitiorum potuit elicere tot præcelsioris sectandæ virtutis documenta? Ediscant Iesuitæ ex obedientia proficere dum cum flagitioso proximo commorantur.

SECTIO II.

Lucerna.

TEXTVS.

VERS. 35. ET lucernæ ardentes in manibus vestris.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De lucernis à famulis gestari solitis.

1. *Vsus lucernarum.* ET *lucerna.*]Solebãt nuptiæ noctu celebrari, & conuiuiũ nuptiale obortis tenebris exhiberi. Post conuiuium autem, seu cœnam conuiuæ repetebant domum, & à seruis expectantibus excipiebantur, qui quidem, ad tenebras fugandas, lucernas, seu fasces ardentes ostentabant. Haud dissimili metaphora in decem Virginum parabola vsus Dominus, decem illas virgines totidem lampades, seu lucernas gestare asseruit, vt sponsum, & sponsam exciperent ad nuptias venientes, Matth. 25.

2. *An plures lucernæ singulis seruus Salmer.* *Ardentes.*] An plures lucernæ ardentes sint ad plures seruos referendæ? Respondeo cum Salmerone *tom. 7. tractat. 19.* posse quidem plures lucernas ad plures famulos ita referri, vt eorum quiuis suam manu lucernam gestet. Attamen conuenientiùs (cum eodem expositore) vni seruo plures lucernas tribuo, *in diuersis* (ait ille) *domus locis sitas, ne per tenebras cogatur Dominus ingredi in partem, quam ipse inhabitat.* Addit, *vel danda vnicuique seruo plures lucerna, & eas dextera, & sinistra gestat.*

3. *An hæ tres dictiones retinendæ?* *In manibus vestris.*] Hæ tres dictiones, nec in codicibus Græcis, vel Patribus, qui Euangelia interpretantur, nec in Syriaco Euangelio inueniuntur, nec apud Cyprianum, Augustinum, ac Gregorium: nec opus est seruum expectantem Dominum in domum redeuntem lucernam in manibus tenere; satis est, illam domi, vbi est opus, esse succensam. Attamen affirmat Salmeron fortè habuisse textum Græcum, quem noster Interpres sequitur, & textum minimè vitiare. *Gregor.* Certè Gregorius, qui alibi non meminit trium harúmce dictionum, *hom. in illa verba*, legit, & exponit: nisi fortè fuerint ex margine in textum inserta. Legit & interpretatur Irenæus *lib. 4. cap. 70.* Hieronymus *Ezechiel. 16. & serm. 1.* *Irenæus, & alij.*

4. *Retinenda planè.* Sequor planè, quia contextui valde accommodatam existimo. Significat enim aduentum Domini iam iam imminentem, & quasi præsentem. Lucernæ accenduntur multo antè, at non in manibus tenētur, nisi quando proximus est aduentus, & ingressus. Inferiùs explicatur, dum adiicitur, *vt cum pulsauerit, confestim aperiant ei.* Qui ergo *confestim* sunt aperturi, lucernas iam debent in manibus tenere.

§. II.

De lucernarum significatione.

5. *Quidnam sit, lucernas in manibus tenere? Hieron. Gregor.* ET *lucerna ardentes*, &c.] Quidnam sit, lucernas in manibus tenere? Respondet Hieronymus *serm. 1. Prædicare Euangelium.* Gregorius sic, *Lucernas in manibus tenemus, cùm per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus.* Subscribo. Vt enim per priorum præceptum cohibere nos à malo iubemur, & impedimenta omnia retardantia à via Domini remouere: sic per hoc secundum ad benè operandum excitamur, vt vita sit professioni conformis.

Expendo sententiam. Sic ergo sententiam expendo: semper Dominus à Discipulis expectandus est, non quasi de longinquo, sed iam iam aduentans. Qui lucernas habent ardentes noctu, Dominum quidem expectant quasi ea nocte venturum. At qui eas etiam in manibus tenent, quasi iam præsentem, ac pulsantem contemplantur. Toletus, *Quo monemur expectare Dominum, & præparatos esse debere singulis momentis vita, nullamque moram esse persuadendam, cùm singulis instantibus mori possimus.* Priori itaque præcepto, *sint lumbi vestri præcincti*, ad frænandum affectum inducimur, omniaque deponenda impedimenta; hoc autem posteriori, *& lucerna ardentes in manibus vestris*, ad indeficiens bonorum operum studium excitamur.

§. III.

Mystica alia Patrum de lucernis expositiones.

D. Gregorius *Præfat. Moral. c. 10.* lucernas hasce ardentes, Sanctorum virtutes esse asseruit, non quidem fasces terrenas, sed stellas cœlestes ad Diuorum directionem. *Ad ostendendam innocentiam, venit Abel; ad docendam actionis munditiam, venit Enoch; ad insinuandam longanimitatem spei, & operis, venit Noë; ad manifestandam obedientiam, venit Abraham; ad insinuandam laboris tolerantiam, venit Iacob; ad ostendendam mansuetudinem, venit Moyses; ad ostendendam inter flagella patientiam, venit Iob. Ecce quam fulgentes in cœlo stellas cernimus, vt inoffenso pede operis iter nostra noctis ambulemus. Nam cognitioni hominum diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot Astra super peccantium tenebras cœlum misit.* 6. *Lucernæ Sanctorum virtutes. Gregor.*

D. Hieronymus, qui lucernis Euangelicam vult significari prædicationem, monet tenendas manibus; quoniam prædicatio Euangelica tunc magnopere illuminat, cùm non in lingua solùm, verùm etiam in manibus, seu in opere cernitur. 7. *Lucernæ prædicationis in manibus operum. Hieron.*

Theophylactus volens lumbis præcinctis actiuam vitam adumbrari, docet lucernas donum esse iudicij, quo qui vitam agit actiuam, non solùm scit, quid agere oporteat, sed etiam quomodo bona opera sint facienda. 8. *Actiua vita dirigens iudicium lucerna eius. Theoph.*

At

9. *Vita contemplatiua lucerna.* Euthym. At Euthymius putat lumborum præcinctione vitæ actiuæ, lucernas autem inflammatas contemplatiuæ imaginem exhibere. Addit, Doctores duplici lucerna esse donandos, sermone scilicet interno, & externo. *Demus operam, ait, vt virtute simus præditi, duos habentes lucernas ardentes, & sermonem internum in affectibus, & externum, quem pronunciamus; internum quidem, vt per omnia animam illustret: eum autem, quem proferimus, vt lingua refulgeat lucidus, & internus nos illuminet,* &c.

10. *Lucerna* Plures Salmeron citatus à nobis lucernas gestandas asseruit. *Prima est* *fidei, *quæ instruit de credendis, de sperandis, de agendis, & fugiendis. Hæc lucerna docet distinguere inter furem & sponsum, spiritum & carnem. Secunda est lucerna prædicationis Apostolicæ, de qua Dominus, Nemo accendit lucernam. Hæc ardere debet igne Zeli gloriæ Dei, & salutis animarum.* *Fidei* *& *Apostolica Prædicatio.* Salmeron.

11. *Ratio gestandi hasce lucernas in manibus.* Bernard. Non prætereunda D. Bernardi *serm. in vigil. Natiu.* Lucernas ardentes in manibus gestandi ratio. *Quia nondum sumus in domo illa æterna, vbi sine omni timore ventorum, id est, dæmonum lucernæ secura deportantur: sed modò vtraque manu studeat operire, quod portat; ne fidat aeri, etiam si videatur esse tranquillus.* Plura in totius libri Panegyricis.

IN IGNATIVM.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX LVCERNIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ardentes hæ lucernæ effectus sunt Ignatij, qui totum igneum se esse zelo ineffabili manifestat.

Spiritui interim ingero documenta.

12. *Celebre Ignatij nomen, quod est, Ignem iacio.* Alcas. D. Maximus existimat hasce lucernas flagrantes ignea opera esse ignei ex zelo ministri. Porrò D. Ignatius totus igneus, & nomine, & operibus flammas emittit. Plures Alcasar noster ignis recolit proprietates. *Est ignis symbolum diuinitatis, efficax, agilis, delitescens in lapidibus: materia eius sunt cuncta.* Quinque ignis insignia totidem capitibus expendam.

CAPVT I.

Ignatius potentia sua ex IESV, *vim præcinxit, atque coercuit, ne quodammodo in Deitatem exorbitaret.*

Vbi assero, supremæ esse perfectionis dum præclara geruntur, proprium nomen supprimere, vt Diuinum elucescat.

13. *Ignatius* EST (ait ille) *ignis symbolum Diuinitatis.* Tot fulgores Ignatius spargit, vt quodammodo omnipotens ostenteretur. *Sint* (inquit Dominus) *lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Ex Maldonati mente, sint non solùm lumbi præcincti, sed & lucernæ præcingantur ardentes. *Non sola* (ait) *castitate, sed omnibus omnino virtutibus præcinctas esse iubet Dominus.* Difficilis planè sententia. Lumbi appositè præcinguntur, quia carnis vis ad puritatem sectandam debet constringi: *Carnis luxuriam* (inquit Gregorius) *per continentiam coarctamus.* At virtutes designatæ in lucernis quorsum sunt constringendæ? Profectò virtutes nonnullæ adeò sunt effulgentes, exuberantes ita, vt debeat moderamine contineri: nec scilicet ad tantæ claritatis cumulum ascendant, vt lux ipsa increata esse videatur. Liceat mihi de ineffabili vi ignis Ignatij illud proferre. Tam efficax fuit, vt indiguerit constrictione, ne ignis diuinus IESV appareret. *compressit ignis virtutum efficaciam, ne diuinus appareret.* Maldon. Gregor.

14. *Ignatius ita fulgens, vt vix homo esse videatur vti Ioannes.* Ioan. 1. De Ioanne Baptista Euangelista fatur, *Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine: non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine,* cap. 1. Fulgentissima præsentatur aurora, vt dici possit testari fulgorem. Ioannes tot fulgoris incrementis ostenditur ad diei veri, seu Solis iustitiæ aduentus testificationem, vt aliquibus lux ipsa increata videatur; quare Ioannes expressit: *Non erat ille lux.* Anselmus, Ac si diceret, *Magnus quidem erat iste, non tamen ex se lucens, sed tamen sancti lux illuminata.* Et Chrysostomus, *Hoc addit, ne quia testimonium perhibuit, maior & fide dignior crederetur.* Ignatius missus homo à Deo, vt Christicolis, ac Gentilibus IESV nominis baiulus de lumine redderet testimonium. Porrò tot fulgoribus miraculorum decoratur, tot virtutum radiis illuminatus apparet, vt vix homo apparere videatur. Vnde oporteat inclamitare: Non erat ille lux, sed egregius est veræ lucis assertor. Anselm. Chrysost.

15. *Ignatij ignis videtur quodammodo luce Deifica Iesv splendidior.* Ecc. c. 7.

Fatur Sapiens, *Noli esse iustus multum*, Ecclesiastes 7. Lyranus, *Nimis* scilicet *acriter puniendo.* Ad sanctitatis moderamen locum allicit Nazianzenus, *Ne magnopere iustus sis, nemo sit luce splendidior.* Existima te non lucem esse, sed in testimonium lucis increatæ fulgorem emittere, lucem videlicet esse illuminatam. O Ignati præcinge tanti ignis fulgores. Vis ne luce ipsa splendidior apparere?

16. *An Ignatij ignis? seu charitas efficacior illo, qui ignis cõsumens est?*

Eam Ignatius vim fulgoris ostentat, vt luce splendidior quodammodo obrici videatur. An Ignatij charitas igne efficacior illo, qui *ignis consumens est?* Christus Samaritanam conuersurus iuxta puteum expectat, Ignatius frigidi lacus vndis obruitur, vt adolescentem impudicum reuocet à peccatis. Christus facillimè sola aduocatione colligit Apostolos, Ignatius difficilè pluribus exantlatis laboribus acquirit, obsequiis conseruat, dum eis seruit humiliter, dum subleuandis aliquibus elemosynarum subsidia requirit, dum ad eorum gerenda negotia in Hispaniam redit. Christus à meretrice inuenitur, Ignatius meretriculas requirit fugientes, vt Iesv Duci virginitatis, eas sistat tanto quidem affectu, vt laborum suorum messem copiosam se collecturum putaret, si vel nocte vna mulierculam ab impudicis actionibus abstraheret. Quid de fulgentissimis miraculorum lucernis attexam? Christus tres mortuos suscitauit, Ignatio duodecim adscribuntur. Christus Ecclesiam sexædificauit tot ministeriis, tot Diuis, tot Doctoribus effulgentem, Ignatius Societatem condidit Ecclesiæ filiam adeò similem Matri, imò Parenti Iesv, vt non Ignatio, sed ipsi Domino subscribenda obiiciatur: *Societas* Iesv. O Diuum potentissimum! Præcingendæ planè lucernarum augusti fulgores, ne luce splendidior esse videaris.

17. *Videtur Ignatius ex affluentia egregiorum operum non vnus Deus, sed quodãmodo plures. At ipse nihil esse profitetur.*

Præcingit Ignatius, dum profitetur in se & in sociis solummodo Iesvm operari. Imago ne pulchra? egregia opera? Iesvs fecit, nomine Ducis mei operor: non mihi militi, sed ipsi Imperatori adscribenda victoria. Iesvs de Ignatio curat verificari illud: *Opera, quæ ego facio, ipse faciet, & maiora horum faciet.* Attamen Ignatius curat omnibus innotescere duplicatam illam potentiam ad gerenda miracula, ad opera facienda, ex propria virtute non procedere, sed ea specialissimo Iesv dono ortum habere: operatur Iesvs. Moysi Dominus, *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. Vbi pul-
Exod. 7.
chrè argumento meo Lyranus, *Sciendum est,*
Lyran.
quod in Hebræo habetur. Constitui te Eloym Pharaonis: quod nomen secundùm proprietatem Hebrai sermonis est pluralis numeri. Et ideo translatio nostra esset magis propria, si haberet sic: Ecce constitui te Deos Pharaonis. Cur Deos, & non Deum constituit? Quia opera illa, quæ excitaturus erat Moses ad Israelis liberationem, maiora quidem iis, quæ assolet Deus ad suorum ereptionem excitare. Opera geres tot, ac tanta, vt non ab vno, sed à te diis pluribus gesta esse videantur. Profectò ne Moyses extolleretur, præmisit Dominus, *Ecce constitui te.* Non tuæ potentiæ, sed meæ omnipotentiæ fulgor tantus est adscribendus. Tot mira excitauit Ignatius, tam egregia opera gessit, vt non Deus, sed Dij exsurgant quodammodo operarij. Porrò cùm quasi vnus & alter Iesvs operetur, nõ in-

An ex hoc capite sublimior Mose?

diget illa admonitione: *Ecce constitui te Deos,* si se ex Iesv nomine operari, seu militare manifestat qui Religioni suæ nomen Iesv imposuit.

18. *Ignatius dat Iesv gloriam, vidua cùm Iesv gloriam alteri non det. At Ignatius asserit id ex Iesv munere & nomine dedisse.* 3. Reg. 17. Lyran.

Ad Eliam Deus, *Vade in Serephtam Sidoniorum, & manebis ibi; præcepi enim ibi mulieri viduæ, vt pascat te*, 3. Reg. 17. Vbi Lyranus asserit viduam illam tam diuitem in misericordia, vt famem inopis Eliæ propriæ inopiæ præhabeat, & prius succurrit pauperi, quàm sibi, & filio suo Dei gerere simulacrum, *qui dat semen seminanti.* Imò quasi duplici spiritu Deitatis sic liceat exponere, fœcunda ornari obicitur; nam cùm Deus cunctis annonam abnegat, vidua hæc ex ore detrahit, vt succurrat egenti. O mulieris pietas quodammodo superans externos diuinæ munificentiæ effectus! Heus Elia, non existimes fœminam ex proprio ingenio homanitatis tantum facinus expressisse: *Ego præcepi mulieri viduæ, vt pascat te.* Anselmus, *Præcepi,*
Anselm.
id est, dedi ei, vnde pascat te. Illa dispensatrix, ego autem largitor; dedi enim ei vnde posset tam augustum opus exponere. Cur non ipsa aperuit Eliæ accipienti, se non illius muneris donatricem, sed dispensatricem? Quia cuncta Dei gloriæ adscribere gesta, non est cuiusuis perfectionis, sed præcelsæ admodum sanctitatis. Vnus Ignatius tot egregia opera soli Iesv, proprio suppresso nomine, tribuit: *Societas* Iesv *ad maiorem Dei gloriam.* Ignatius propriam gloriam operis sui dat Deo, qui dixit, *Gloriam meam alteri non dabo*; sicut vidua Eliæ dedit, quod sibi præparat.

CAPVT II.

Ignis Ignatij charitatis in Deum & proximum tam efficax, vt apposita gloria, ac hominis peccatoris magni conuersione, eligeret viuere adhuc, periculo salutis expositus, vt Deo singulare illud litaret obsequium.

Illa virtus egregia, quæ pericula despicit: illa vera dilectio, quæ affecta incommodis, persistit.

19. *Ignatius Eliæ similis, & Enocho, optaret ad finem vsque in sæculo remaneret ad Dei obsequium.*

IGnis (ait Alcasar) *est efficax.* Ad Ignatij charitatem in Deum, & proximos allicio. Fatur Dominus, *Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur.* id est, similes Eliæ & Enocho, (ex aliquorum sententia) qui aduentum nouissimum Domini superstites expectant, vt dent gentibus pœnitentiam. Tanta Ignatij charitas erga Deum, tam ingens erga peccatores incendium, vt (si oporteret ad horum salutem, ac illius gloriam) cum Elia, ac Enoch non in paradiso, sed in lacrymarum valle vsque ad diem nouissimam remaneret. An de salute certus? An in gratia confirmatus? Audias, precor. Dixit Lainio Pater meus Ignatius, tibi optio datur, vtrùm velis mox diem tuam obire vt ad superos tendas: an diutius superstes esse, vt insignis peccatoris cõuersioni operam geras, hac lege, vt minimè sis de salute certus, sed continuo contingentiæ, ac periculo damnationis addicaris. Quid tibi putares eligendum Laine? Mox obire, ait. Quid

Mira Ignatij charitas.

eligeres

eligeret Salmeron? Illicò discedere. Ego quidem, instat Ignatius, eligerem diu commorari communi periculo expositus, vt IESV illustre libarem obsequium. Si damnationi addicereris? Potestne cum Domini magnificentia in vna sede ingratitudo commorari? An à salute deturbaret quem videret viuere propter ipsum? Quid si damnareris? Horribile quidem, sed mihi iucundum ob diuinum obsequium, si posset sine graui crimine accidere, & aures meæ obturarentur, ne in Deum blasphemias exaudirem. O Ignatij flammam naturæ alterius!

Abrahami fuerat perfectionem, copit enim thesseram non de terra bona ad terram sterilē: sed de cœlo ad tartarū. Gen 12. Basil. Sel.

20\. Commendabilis profectò illa Abræ expeditio ex Domini præscriptione factis, *Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi*, Gen 12. Vbi D. Basilius Seleuc. orat. 7. *De cœlo thesseram cape.* Thessera quidem aleatum ludi formula est: ac si diceret Deus, E cœlo patrio discede, & in terram, quam tibi monstrauero, veniens, & quasi alea ludens, (vt vulgariter exponam,) *Echa al dado, o al tablero vinir en buena tierra o en mala, que te quepa en suerte. Egressus est itaque Abraham.* Quò vadis ô bone? Ad terram, quam monstrauerit Deus, relicta patriæ telluris iucunditate, quæ cœli imitatur dulcedinem. Si Deus te ad barbaras gentes ducit, & non ad plagam æquè iucundam? Si tentandus ab hostibus duceris, & non ad requiem? Lubens proficiscar, vt Numini me obsequentem ostendam. Porrò Abræ tam obediens profectio, tam grata Conditori, vt virum sanctissimum vt alliceret, hæc promissa exposuerit: *Faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erísque benedictus*, ibid. Nun duceris ad labores ex hostibus, aut pauperie: sed ad honorem, & abundantiam. Attamen illud patriam cum terra incognita commutare, tam egregiam innuit perfectionem, vt obediens Abram dignus sit tam illustri promissione. Quid ô Ignati, dum è certa salute æterna, thesseram capis, vt discrimini te salutis exponas, vt IESV obsequium libes, dum superstes proximi conuersioni studes? An non dignius tuum nomen, quod magnificetur vberiùs? tu autem nónne dignior, qui illustrioribus benedictionibus replearis?

Quam illustris ex hac resolutione Ignatius?

Superauit Enochū, ille enim securus expectat, Ignatius autem se periculo exponit, vt magis seruiat. Eccli. 49. Lyran.

21\. Sapiens sic Enochum descripsit, *Nemo natus est in terra, qualis Enoch, nam & ipse receptus est a terra*, Eccli. 49. Vbi Lyranus, *Nemo natus est qualis Enoch in omnibus bonis conditionibus. Quilibet enim Sanctus habet aliquam gratiam spiritualem à Deo, quam non habet alius. Propter quod de quolibet Confessore canit Ecclesia: Non est inuentus similis illi.* Vndénam ergo Enoch meruit tam solemniter celebrari à Deo? *Nemo natus est in terra qualis Enoch*? Profectò quia *receptus est à terra*, id est, vltroneè Dei voluntati submittitur illum è terra rapientis, vt apud paradisum nouissima tempora expectaret. Num salutis iactura, aut æternæ felicitatis thesseram capiens? Minimè, sed in gratia confirmatus, sine vllius demeriti suspicione, cœlestibus illustrationibus plenus Eliæ postmodum addicendus iucundissimæ Societati. *receptus* denique in morem thesauri, quem nulla sæculi afficiet iniuria. Et tamen tam dignus commendatione, quia se diuino mancipauit obsequio, vt non sit inuentus similis illi: strictiori iure de Ignatio Ecclesiasticus profaretur, Nemo natus est in terra qualis Ignatius, nam & ipse eligeret in terra commorari de salute æterna capiens thesseram, vt daret peccatori insigni pœnitentiam.

Nemo natus est in terra qualis Ignatius?

Illustre admodum charitatis D. Martinus 22.
reliquit exemplum, dum aspiciens Patriæ gaudia iam iam ad palmam auolaturus ait: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Exclamat iure Bernardus serm. de Diuo. *O verè sanctissimam animam, ô inæstimabilem charitatem! Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem seruasti: de reliquo reposita est tibi corona iustitiæ, quam reddet tibi Dominus hodie iustus Iudex; & adhuc dicis: Non recuso laborem, fiat voluntas tua? Obtulisti planè Isaac vnicum illud quod diligis, quod in te singulasti. Immolasti singulare gaudium tuum pia deuotione, paratus redire iterum in pericula,* (temporalia,) *innouare certamina, denuo sustinere laborem; deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate, postremò quod maximum est, à Christo tuo peregrinari diutius.* O Ignatij ineffabilem charitatem! Non est inuentus similis Martino, quia voluit gloriam differri, diutiúsque à suo IESV peregrinari ob proximorum vtilitatem. An non Ignatius iam non rara, sed vnica auis in terris volens non iam differri gloriam, sed permittens auferri omnino: non solùm diutius à IESV suo peregrinari, sed æternum quodammodo, in felicissima alearum emissione, vt IESV liber singulare obsequium, vt proximo specialem curet vtilitatem. Audeo absolutè conclamare, *Non est inuentus similis Ignatio.*

Vicit Martinum, ille enim differri gessit gloriā suā, vt Domino seruiat, Ignatius autem auferri quodammo permitteret, si obsequio IESV necessarium esset. Bernard.

Paulus mihi obicitur præcelsioris charitatis 23.
igne succensus, quàm Martinus. *Optabam*, inquit, *ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis*, Rom. 9. Non imperatus quidem, sed ego ipse vltroneus optabam discedere à IESV, (si oporteret,) vt fratrum saluti operam exhibere possem. Exponit Nazianzenus orat. 1. *Eos apud Christum in locum suum subrogari præ charitate optat.* Adhæreant fratres Christo, vt consolationibus afficiantur, licèt ego interim diutiùs à IESV peregrinari cogar. An patereris Paule, æternum à IESV recedere?

Superauit & Paulum charitate feruidum. Rom 9.

Naziānz.

Audiamus Bernardum citatum. *Magna* 24.
obedientia vestra, Angeli sancti. Sed, quod dicere audeam pace vestra, nescio, an inueniatur in vobis quisquam paratus, ad tale aliquando ministerium mitti, in quo necesse habeat non videre faciem Patris. Si vel ad tempus exiguum velocissimi Spiritus obedientissimi planè non paterentur à facie Patris abstrahi: pateretur Paulus æternum à IESV sustinere diuortium?

An non Angelos, & vicit?

Adijcit opportunè, *Magnum est Petre, quòd* 25.
Dominum secutus omnia reliquisti: sed audiuit te in monte dicentem, vbi Christus transfiguratus est coram vobis. Domine, bonum est, nos hic esse, Matth. 17. *Non est hoc: si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. Paratum cor tuum Martine, siue manere in corpore, siue dissolui, & esse cum Christo.* Paratum scilicet manere in corpore ad tempus modicum, vt post obsequium exhibitum IESV, postmodum dissoluaris, vt cum ipso remaneas in superis. At dicere ex toto cordis affectu: Paratum cor meum Domine, paratum cor meum, vt plus seruiam tibi, vel salutis subire pericula, solius Ignatij

Petro denique excelluit. Matth. 17. Bernard.

eſt. O Deitatis gratæ munificentia! Nunquam maiori ſecuritate niteretur Ignatius, quàm cùm ob Dei obſequium ſecuritatis iura renunciaret.

Charitas ignis Patris nostri erga inimicos. Prou.25.

26. Hinc colligo ineffabilem fuiſſe Ignatij erga proximos charitatem. Eam tecolo, quam erga inimicos oſtendit. *Si eſurierit*, (ait Sapiens,) *inimicus tuus, ciba illum: ſic enim carbones congeres ſuper caput eius*, Prou.25.' Ignatius carbo ignitus ſuis extitit inimicis. Quidam ſæcularis ſocius nummos Ignatio abſtulit, & aufugit. Poſt tempus autem ægrotans grauiter ad Ignatium ſcripſit auxilium implorans. Properauit, auolauit laturus opem Diuus, cuius *lampades ignis, atque flammarum*, Cant.8. LXX. *Alæ eius*. Philo Carpath. *Alæ ignis, carbones ignis*. Quomodo poſſet Ignatius ad inimicum tam velociter auolare, ſi totus ex charitate carbo ignitus non exiſteret?

Cant.8. Philo.

Charitas Ignatij erga inimicos Spiritus ſancti ſapit incendium.

27. Audebo ne dicere charitatem Ignatij erga inimicos Spiritus ſancti ſapere incendium? Ignatio vrbem ingreſſuro Pater æternus apparet, Chriſtus crucifer adſtat, dum profatur exuranti auxilium ad Societatis exædificationem: *Ego vobis Romæ propitius ero*. Quæſierim, cur non Spiritus ſanctus Patrem, ac Filium viſibili ſpecie comitatur? Crediderim, quia Ignatius charitatis erga inimicos igne Spiritum ſanctum foueret. O quot ſurrecturi erant aduersùs Ignatium aduerſarij, quos Diuus ineffabili proſequuturus erat dilectione. Qui ergo tanto amore ſuccenditur erga inimicos plenus Spiritu ſancto oſtenditur: & ideo Spiritus ſanctus etiam Patre, & Filio minimè manifeſtatur. Fatur Dominus, *Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*, Ioan.14. Pater, & Filius aduentarunt: cur non etiam Spiritus ſanctus? Paſchaſius lib.de Euch.cap.21. *Non quaſi prætermiſſo Spiritu ſancto, quod ad eos tantùm Pater, & ipſe veniat, quos idem ſuæ præuentu aſpirationis ſanctificauerit ſpiritus*. Venit Pater, venit Filius, Spiritus ſanctus venire non dicitur, quia iam ad charitatis ignem fidelium ſuccendendum aduentarat. Apparet Ignatio Pater, Filius oſtentatur, Paraclitus non oſtenditur, quia Ignatij ignis totus erat Spiritus ſanctus erga inimicorum dilectionem. Hæreticus ex Hiſpania fugitiuus à quibuſdam eſt appellandus. Diliget ne eos Ignatius? Diliget planè, qui plenus Spiritu ſancto eſt.

Ioan.14. Paſch.

CAPVT III.

Ignis Ignatij agilitatem commendo. Ad cæleſtia obſequia fuit velociſſimus, quod teſtantur tot egregia facinora, quæ tam exiguo tempore perfecit.

Aſſero perfectiſſimum virum decere in obſequiis Deo litandis velocitatem.

Ignatio Deus non præſcribit locum determinatum manſioni, vt velociorem reddat.

28. IGnis, (ait ille,) *eſt agilis*. De vigili ſeruo addicitur, *vt cùm venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei*. Percurrenda Ignatij opera eximia tot quidem ac tanta, vt innumerabilium ſæculorum diuturnitate perfecta eſſe videantur. At quot annorum ſpatio geſta fuere? Ex hoc capite Ignatius, ac Societas IESV poſita eſt omnibus in miraculum. A conuerſionis articulo ad fundationis Societatis inſtantiam Deus Ignatio locum requiei non præſcripſit, ſed peregrinus totum orbem peragrauit. Quare? Crediderim, vt velociùs ad locum, quem ignoraret, curreret. Abrahamo Dominus, *Egredere de terra tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi*, Gen.12. Cur non dixit, *& veni in terram Chanaam*? Reſpondet D. Baſilius Seleuc.orat.7. *Metas celat, vt curſum contendat*. Velociùs currit, qui putat ſe vocatum eſſe ad ambulandum magis, quàm aſſignato in loco conſiſtendum. Ideo Dominus metas celat Ignatio, vt velociùs curratur, vt agilius, ignis in motem, operetur.

Gen.12. Baſil.Sel.

Velociſſimus planè Paulus in ipſo conuerſionis articulo tam agiliter auolauit, vt ad tertium cœlum perueniret. *Rapius eſt in tertium cœlum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui*, 2. Cor. 12. O velocitatem ignei pœnitudinis affectos! Nyſſenus Paneg. in D.Baſil. de Paulo ait: *Nonne poſtquam ſordes, quas Paulus ex ignorantia contraxerat, depoſuit, protinus ad anguſtiorem conditionem naturæ transformatus eſt: & veluti exuto hoc carneo amictu in ipſis cœlorum adytis verſabatur: & nihil corporei impedimenti pondere tardatus, etiam intra diuinam paradiſi conſtitutionem perueniebat?* Alter Paulus Ignatius poſtquam militiæ ac vitæ ſæcularis ſordes depoſuit, ad anguſtiorem conditionem naturæ, (ignis ſcilicet,) transformatus eſt; & veluti exuto carnis amictu apud Manreſam ſpirituali ecſtaſi, octo dierum ſpatio, in ipſis cœlorum adytis verſatus eſt: & ignis in motem, velociſſimo curſu totum terrarum orbem peragrauit. 29.

Ignatius, inſtar Pauli, recens è ſæculo profligatus, aliis igneus ad tertium cœlum abripitur. 2 Cor.12. Baſil.Sel.

Porrò cunctæ Ignatij actiones ignis agile ingenium ſapiebant. Velociſſima eius oratio breuiſſimo temporis interſtitio cœli verticem penetrabat ignea quidem efficacia ad omnia ſuperanda. E terra ſublimis igneis alis orans efferebatur. Subiit mentem Ignatij huiuſmodi cogitatio: Quid, ſi Societas IESV, quam tot laboribus collegi, tot ſudoribus promoui, diſſolueretur? Porrò, inquit, licèt velot ſal aquæ immiſſa liqueſceret, breui orationis exercitamento libans affectum, me omninò à triſtitia expeditem, tantùmque tribulationem æquo animo tolerarem. Sic Abraham meos Iſaaci ſui igneæ orationis ſubſidio parabat offerre. Patriarcha equidem filium litaturus portabat *ignem, & gladium*, Gen.22. Vbi Philo de Cherub. *An non vides, quod & ſapiens ille Abraham, quando incœpit iuxta Deum metiri omnia, nihil creaturæ tribuens, accepit ad ignei gladij ſimilitudinem ignem & gladium, reſecare cupiens quidquid mortale habebat, vt expedita cogitatione ſublimis, ad Deum auolaret*. vt ſcilicet tanto vulnere filij Pater minimè lethaliter ſauciaretur. Feruens etenim oratio, aut meditatio erat Abrahæ ſaucio, (vt vulgariter exponam,) *voton de fuego*. Tam ignea Ignatij, tam velox meditatio, vt tanto diſſolutionis Societatis affectus vulnere, illico donaretur ſanitate, ſi mens deferretur in ſuperos. Quid de Societatis velociſſimis incrementis? An non arguit manifeſtè igneæ naturæ agilitatem? Vnum Societatis ſæculum tot operibus, tot miris illuſtre, 30.

Cuncta Ignatij actiones agile ignis ſapiunt ingenium. Vbi præcipuè de oratione, ſeu meditatione.

Gen.22. Philo.

illustre, nónne æternitatis quodammodo præsentatur epilogus? Edisce præstantissimos viros operandi decere agilitatem.

CAPVT IV.

Ignatius instar ignis, adeò delitescere curauit, vt à propria abstinens gloria, solius IESV *studuerit nomen audiri, gloriam augeri.*

Assero humilitatis proprium abscondi, Dei autem fulgorem aperire: Religiones amictas aptè pugnare: vanitatem intensione luminis superandam.

31. *Ignatij ignis ex humilitate commendabilis.*

ADiicit Alcasar, *Ignis delitescens in lapidibus, ære,* &c. Amat Dominus, corde humilis, eius imperium sub ministerij habitu delitescere. *Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Qui IESVM obiiciat oculis ministrantem Diuis famulis, eos existimauit Dominos, Christum autem famulum reputabit. O ignis delitescens! O IESVM mirum in modum ex humilitate commendabilem! Ignis ille consumens Deitatis sub ministerij indumento absconditur.

32. *Curat Ignatius proprium nomen abscondi, vt effulgeat nomen Iesv.*

Imitatur Ignatij ignis Domini proprietates, dum curat semper delitescere, vt IESV gloria solummodò valeat ostentari. Potuit Ignatius suum nomen Societati imponere, *Societas Ignatij.* At abscondit nomen Ignatij, vt IESV nomine Societas decoretur: *Societas* IESV. Exprimit Ignatius pulcherrimum opus Societatis tot Diuis Martyribus, ac Confessoribus illustre, tot Doctoribus egregium, tot ministeriis erga proximorum salutem gloriosum: & cùm posset Artificis nomen scribere, *Ignatius,* supponit IESVS, vt nominis Ignatij ignis delitesceret.

33. *Quod expressit vocabulum* Chasmal. Ezech. 1.

Ezechiel ait, *De medio ignis quasi species electri,* cap. 1. Hebraicè, *Quasi species Chasmal.* quod quidem vocabulum si Hebraïco more à sinistra in dexteram legas, inuenies nomen nihil significans, solummodo autem innuens inibi aliquid magnum delitescere. At si idem vocabulum *Chasmal* à dextera relegas ad sinistram, Latino ac Hispano more, idem est ac *Christus* IESVS. Profectò Societas nostra est *Opus electri.* Directo ordine aspectatum hoc opus, totum est IESVS *Christus.* Cur non *Ignatius?* Quia inuerso ordine vsitato, (quo cuncti Fundatores proprium nomen operi apponunt,) Ignatij ignis delitescit: non apparet aliquid Ignatij, nihil Authoris videtur; sed innuitur planè aliquid inibi magnum abscondi.

34. *Ignatius pugnat vestitus delitescente igne.*

Hic Ignatio mos instar ignis, abscondi in proximorum vtilitatem. Pergit Ignatius in filiis ad Indos, ad Hiberniam, ad Angliam, sub mercatorum, ac sæcularium ciuium indumento. Apud reliquos fidelium Regnorum plagas sub communi Clericorum habitu commoratur, igne quidem amicto. Aliæ Ordines nudæ pugnant, Societas IESV amicta concertat, ob maiorem Dei gloriam, ac proximorum vtilitatem. Nam quæ Religiones sunt institutæ ad exempli solummodo fulgorem, aptè nudæ obiiciuntur; at quæ ad acriter cum hoste dimicandum ad proximorum acquisitionem, amictæ conuenienter exponuntur. Dominus audiendus, *Dedi conturbationem gladij acuti, & limati ad fulgendum; amicti ad cædem,* Ezech. 21. Quomodo amictus ad cædem gladius, si nudus assolet vulnerare? Paulo superiùs præmiserat, *Eiiciam gladium meum de vagina sua. Egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem,* ibid. Si de vagina eductus, vulnerat, quónam modo amictus ostentatur? Vidisti hominem irruentem in alium educto quidem è vagina gladio, sed pallio obtecto, ne inimicus aufugiat? En euaginatum gladium, & amictum. Religiones positæ à Domino ad fulgendum exempli radiis è vagina educuntur, nudantur, discalceantur. At Societas IESV instituta ad confligendum cum Ecclesiæ hostibus, limatur, educitur è vagina; sed induitur communi pallio, aut sæculari, (si opus est,) indumento operitur: ne hostes diffugiant, sed infallibiliter valeat vulnere infligere salutaria.

35. *Deus ignem ostentauit Ignatij fulgentissimũ, quem propter intensionem nulla potuit vanitas conturbare.* Ezech. 25.

Profectò Dominus Ignatij ignem absconditum ex humilitatis affectu, ita omnibus ostentauit, vt sicut non est *qui se abscondat à calore eius,* ita nullus est, qui non aspiciat fulgorem. Testor Societatem IESV tot miris luminaribus stipatam, quot operibus. An Ignatium aliquis vanitatis compunxit stimulus, dum videret opus suum tot mirabilibus redundans? Nunquam vanæ gloriolæ nubecula magnum suffudit luminare: nunquam vanitatis flatus flammam tanti ignis potuit reddere tremulam. Quare? Quia vehementer Ignatius erat accensus. *Sic luceat,* (inquit Dominus,) *lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum,* Matth. 5. Matth. 5. Quónam modo quis potest efficere, vt videntes lucem suam Deum glorificent, & non potiùs ipsum qui fulget operibus? Certè ostentando ignem adeò vehementem, vt nullis possit flatibus conturbari. *Sic fulgeat.* Certè sic fulsit, id est, tam vehementer, tam potenter lux ignis Ignatij fulgurabat, vt nullis potuerit vanæ gloriæ flatibus concuti, dum omnia ad maiorem Dei gloriam referret. Bernard. serm. de Nat. Ioan. *Nimirum tanquam accensi, & vehementer* Bernard. *accensi,* (quod innuit illa particula *Sic luceat lux vestra,*) *& quibus non timeatur à flatu quolibet, aut impulsione ventorum.* Intensio ergo Ignatij ignis vanitatem superat. Nam agnoscit Ignatius tantum fulgorem humanæ operationis non esse, sed diuinæ, cui gloria litanda: *Ignatius ad maiorem Dei gloriam.*

CAPVT V.

Igni Ignatij cuncta materiam subministrant, animos purgat, ardescit in aqua.

Quia spirituali Euangelij ministro nunquam deest materia proficiendi circa proximorum salutem.

36. *Aqua fuit igni Ignatij materia.*

DEnique Author, *Ignis,* inquit, *cuncta sunt materia.* Theophylactus ad illa verba: *Et lucernæ ardentes in manibus vestris,* asserit

lucernas

lucernas ardentes aqua irrigandas, quam quidem absumentes luminaria amplius elucescunt, & vim exerunt efficaciorem. Efficacissimus planè ignis Ignatij, cuius materia vel aqua fuit. Adolescens impudicus igne cœco carpebatur. Studuerat Ignatius eum salutaribus monitis infrænare. Inutilem sermonem opus egregium securum est. Properante adolescente ad domum amasiæ, Ignatius algentem properat ad lacunam, quæ non potuit ignem tantum extinguere: imò potiùs vberioris incendij materiam ministrauit, adolescente ad meliorem frugem redeunte.

Magis igneus Ignatius, quàm Elias. his enim diuisis aquis in sicco ostenditur, ille autem super aquas ardet.

37. Igneus Ignatius, igneus Elias: sed magis igneum, Prophetæ tanti venia, ostendam Ignatium. Elias & Elisæus aliquando *stabant super Iordanem. Tulit Elias pallium suum, & inuoluit illud, & diuisit aquas, quæ diuisæ sunt in vtramque partem, & transierunt ambo per siccum,* 4. Reg 2. Eliæ ignis magnus quidem, sed effugit aquas, ostentatur fulgens, sed in sicco. Porrò ignis Ignatij quasi lampas in oleo, in aqua gelida obijcitur. Aquæ non diuiduntur Ignatio, nec enim timet igni suo à *frigoribus* glaciei. Fatur D. Ambrosius serm. 11. de Epiph. (4. Reg. 2.) *Elias etiam in Iordane fecit diuisionem aquarum, ita & spiritus Domini separationem operatus est peccatorum. Ille stare fluenta præcepit, hic crimina.* (Ambros.) Liceat Ignatium spiritu Domini principali præditum Domini spiritum appellare ardentissimum. Elias diuisit aquas fluminis, Ignatius peccata, dum animum adolescentis cœco igne flagrantem extinguit igne potentiori. At Elias fecit separationem aquarum in sicco persistens: Ignatius autem super aquas tanquam lampas ostenditur.

Ignatius quodammodo est spiritus Domini vectus super aquas.

38. Quàm aptè Ignatij ignem Domini spiritum vocitaui? *Spiritus Domini,* (ait Moses,) *ferebatur super aquas,* Gen. 1. Cùm Ignatius, (vt superiùs attigi,) pergeret in vrbem, obuiam ei processere Pater æternus, & Christus crucem baiulans Cur non simul Spiritus sanctus apparuit? (Gen. 1.) Rursum respondeo, quia Ignatius Spiritus sancti igne plenus incedit, qui Religionem instituere studet ad separationem peccatorum ex animis fidelium. Dum curabat Stephanus Iudæos reducere ad IESVM, *Ecce,* ait, *video cœlos apertos, & IESVM stantem à dextris virtutis Dei,* Act. 7. (Act. 7.) Quare non simul Spiritum sanctum aspectauit? Certè, quia Stephanus Spiritus sancti igne plenus quasi Spiritus sancti personam agebat, fante Luca, *Stephanus autem cùm plenus esset Spiritu sancto, vidit gloriam Dei.* Nam qui Dei gerit causas ad proximorum reductionem, ad separationem criminum, quasi Spiritus sanctus est. Vnde Ambrosius citat. (Ambros.) *Spiritus Domini,* ait, *separationem operatus est peccatorum.* Hic ergo Domini spiritus diuidit aquas, sed super aquas fertur; quia igni diuino cuncta materiam subministrant.

Ignatij ignis purgator animarum ignem amulatur, Angelicus est spiritus purgans animas.

39. Porrò aquæ immissus ignis ille animum purgauit adolescentis. *Fortis vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio,* Cant. 7. id est, hæc æmulatio Ignatij, qua curat ignem suum Spiritum sanctum imitari circa munus diuidendi peccata: est dura sicut ignis infernus, quo quidem animæ fidelium repurgantur. David cecinit, (Cant 7.) *Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem.* Psalm. 103. (Psalm. 103.) Vbi Nazianzenus orat. 34. (Nazianz.) Spiritus atque ignis Angelus appellatur; illud, quia intellectuali natura est præditus: hoc, quia *purgandis animis nostris adhibetur.* Si Spiritum sanctum nolis Ignatium vocitari: Angelum spiritum appellari liceat, qui quidem ignis est efficacissimus ad animorum repurgationem: id quod cuncta Societatis ministeria testantur.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Irrigat Ignatius vehementissimam charitatis suæ flammam aqua paludis frigida, seu potiùs in se adolescentis impudici infrænat incendium.

Edocens Patresfamilias, ac Præsules, in se vindicare filiorum, ac subditorum crimina.

ET *lucernæ ardentes in manibus.* id est, (fatur 40.
Titus Bosthrensis) *sit doctrina nostra lucerna animata, quam actio deinde studiosa irriget.* Lucem, aut ignem minimè decet irrigatio: quónam modo igitur animata lucerna studiosa actione irriganda est? Profectò lucerna animata est Diuus illi similis, de quo dictum est, *Erat lucerna ardens, & lucens.* An non Ioannis Baptistæ æmulator Ignatius ardens & lucens? Ignatius ergo ardens, seu animata lucerna rigatur studiosa actione, dum lacunæ frigidæ vndis obruitur, vt adolescentem impudicum ab instituta perditionis via reuocaret, vt obseruat. proxima dicebamus.

Pater, aut Præsul in se vindicet subditorum, aut filiorum crimina.

An non vtilius & aptius adolescentis iniqui 41.
ignis irrigaretur? O prudentissimam Ignatij charitatem! Oportet Præsulem, Concionatorem, Patremfamilias aliquando in se ipso iniquitatē subditi vindicare. Puellula impudicitia laborat, nec monitis hortatricis matris acquiescit. Faciem propriam mater rigida actione vulnerat, & filiæ exitialis ignis extinguitur, dum puella ex fœdata matris facie agnoscit propriæ libidinis fœditatem, criminisque malitiam grauissimo supplicio proprio in capite puniendam. Audisti. Cœlestis hominum Parens curauit pluribus medicamentis hominum impudicitiam ablegare; at *omnis caro corruperat viam suam.* (*Sic Conditor irrigat in se ipso hominum impudicorum ignem.*) Prius autem, quàm omninò ignis irrigaretur cœcus, ac simul homines aquis diluuij obruerentur, Pater pijssimus proprium charitatis ignem irrigauit. *Pœnitet,* inquit, *me fecisse eos,* Gen. 6. (Gen 6.) Ad quæ D. Bernardus apud Tilman. (Bernard.) *Pœna me tenet,* (ait Deus,) *mihi incumbit sustinere pœnam, pœnitentiam agere pro homine, quem creaui. Non potest hic calix transire, nisi bibam illum.* Quinam calix à te ô Domine hauriendus? *Intrauerunt aquæ,* ait, *vsque ad animam meam.* Ac si Deus sese ardentissima charitate flagrantem diluuij aquis immergeret, priusquam exitialiter ignis peccatorum irrigaretur, si fortè videntes in Deo speciem pœnitentiæ, (fari sic liceat ex mente Doctoris,) ad veram pœnitudinem alliciantur.

Cuncti

42\. Cuncti homines demùm obruuntur diluuij aquis, paucis in Noemitica Area asseruatis. Ab iis planè calix mortis transierat. Debetur equidem Domino proprium ignem irriganti. At enim, (vt cum Bernardo loquar,) *Hic calix non potest transire ab iis, nisi ego bibam illum.* subditi enim videntes ignem charitatis patentis innoxium vtrique irrigari, alliciuntur efficaciter, ad voluptates odio prosequendum. Ambrosius, *Huiusmodi Conditores prudenti vindicta domus Noe in diluuio seruatur: nauigantes scientia gubernatoris saluat.* Prudentissimus enim gubernator, qui in se ipso subditi ignem procurat extinguere.

Prudens gubernator in se ipso subditi ignē curat extinguere.
Bernard.
Ambros.

43\. Fecit olim Salomon *mare fusile rotundum per circuitum. Similitudo quoque boum erat subter illud*, 2. Paral. 4. Mare id appositum ad Sacerdotum ablutionem, ad fidelium puritatem. Cur ergo vas illud non apponitur subditorum humeris, sed Præsulum in duodecim bobus designatorum? An non aptiùs aquis maris illiusque obruerentur sordidæ subditorum flammæ? Cur Præsules mystice irrigant vndæ? Certè, quia dum Prælati, seu Partes familias propriam irrigant charitatis flammam, assolet subditorum exitialis ignis extingui. D. Nilus in Ascet. *Boues sub pelui declarant eos, qui subeunt onus Rectorum, nihil respuere, aut auersari debere: sed & onera inferiorum perferre.* Debet subditus oneri pœnitudinis subiacere, operibus pœnalibus libidinis ignem extinguere? Præsules proprium charitatis ignem irrigent huiusce maris aquis, vt obiecta innocentis Prælati pœnitentia, nocentes subditi ad meliorem frugem alliciantur. O quoties in implo sordes abluuntur, ignis noxius extinguitur, dum is videt Præsulem pœnalibus operibus diuexarum! *Sit itaque doctrina nostra lucerna animata, quam studiosa actio irriget.* Curauit Ignatius ignem suæ charitatis frigidis lacunæ vndis irrigari, vt instar conditoris de hominum piaculis videatur pœnitere: vt bos Euangelicus immittatur mari abluendus, vt sordes adolescentis miseri abluatur, flammaque exitialis possit extingui.

Præsules mare portāt, vt in se extinguant ignem, & abluāt sordes subditorum.
2. Par 4.
Nilus.

Observat. III.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatij ignis frigidam pergit ad lacunā, vt proximi luxuriē in loco natiuitatis eius possit debellare gloriosiùs.

Potentissimi Militis documentum, vitia, propria in regione, idest, in deliquente illectamento vincere.

44\. DVm video ignem cœlestis dilectionis irrigari, ex Titi Bosthrensis mente, dum *lucernam animatam*, seu Ignatium totum igneū aspicio frigidam pergentem ad lacunam, & clamantem: Perge, miser, ad voluptatum illectamenta sectanda, dum supplicij flagellum contorquetur, dum gladius vindictæ supra tuum fulgurat caput vulneraturus. Ego interim frigidis vndis contorquebor, si fortè valeā gehennæ ignē tibi imminentē extinguere.

45\. Aiebat Iob, *Gigantes gemunt sub aquis*, cap. 26. Dæmones, robore potentissimi (vt Lyranus exponit) gemunt sub paludis aquis, ab alio gigante validiore quidem superati. Porrò aptius in gigantibus hisce impudici homines designantur, qui tartareo cremantur igne luxuriæ; hi victi gemunt. Lyranus, *Gigantes, qui fuerunt in aquis diluuij submersi, modò gemunt in inferno, qui sub aquis situs est.* At gigas ille adolescens siue luxuriei potentissimus spiritus superatus à robustiore gigante Ignatio iam dolens ingemiscit. *Omnes res* (aiebat D. Fulgentius) *fortiores sunt in loco natiuitatis suæ.* Vel pisculus in aquis fortiter è manu elabitur, qui extractus à loco natalitio infirmus emoritur. O Ignatium potentissimum, qui Venerem ex spuma exortam propria in regione validissimè superauit! Illa horribilis gigantea statura *dæmoniaca impudicitia* (sic eam appellauit Chrysostomus) sua in regione ab Ignatio victa congemiscit.

Gemit sub aquis paludis luxuries superata ab Ignatio gigante.
Iob 26.
Lyran.
Fulgent.
Omnes res fortiores in loco natalitio.
Chrysost.

46\. Victoriæ pondera præstantiam. Cum Anteone filio Telluris Hercules singulare init certamen, concideret Anteon, sed à Tellure parente roboratus, validior ad certamen exsurgit. Quod cùm sæpe accidisset, prudens Hercules hostem abstraxit à matre Tellure, in aereaque facilè regione commouit. Cur non propria in patria? Quia *omnes res fortiores sunt in loco natiuitatis suæ.* Egregium igitur Ignatij facinus, propria in Regione Venerē debellasse.

Anteon non potuit vinci in loco natiuitatis.

47\. *Factum est autem, vertente anno, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, vt surgeret Dauid de strato suo, & deambularet in solario domus Regis, viditque mulierem se lauantem ex aduerso*, 2. Reg. 11. Vbi ex quibusdam Hebræis asserit Abulensis q. 5. fœminam (non improbabiliter) dedisse operam ablutioni consultò, vt Regem ad libidinem alliceret. Si id intendebat Bethsabæ, aptius è ripa obiicetetur, quàm obrueretur vndis. Cur igitur pertexit ad aquas? Porrò vt fortiùs luxuries patria dimicaret ex aqua. *Aspectus mulieris se lauantis*, (ait Lyranus) *fuit valdè periculosus, quia Dauid tam sanctus, & bonus per hunc fuit tractus in adulterium.* Fortissimus tunc militari robore Dauid ostentabatur, quo tempore scilicet solent Reges ad bella procedere. Vnde libido (sic explicare mentem liceat) validum victura ad locum natiuitatis suæ ad aquas pergit. *Omnes enim res fortiores sunt in loco natiuitatis suæ.*

Dauid fortissimus victus est, quia luxuries pugnauit in aqua natalitia.
2. Reg. 11.
Abul.
Lyran.

48\. Christus vocat mortem, ac diabolum ad certamen, Lazarumque à mortuis suscitaturus, ait, *Lazare, veni foras. Et prodiit, qui fuerat mortuus ligatus manus, & pedes institis*, Ioan. 11. Cum illis sentio, qui asserunt Lazarum mortuum è sepulchro extractum cœlestis vi imperij, vt extra tumulum suscitaretur. Quare nō ipso in tumulo suscitatur? Respondet Chrysol. serm. 65. *Vt nobis mōstraret inferni tremēdā feritatē.* Patria mortis sepulchrū, diaboli gehenna domicilium quasi adnatū. Christus cū morte ac diabolo decertaturus pro Lazari suscitatione, ab infestis abstrahit animū, corpus à sepulchro ne cū hoste propria in regione pugnare cogeretur.

Christus mortem & diabolū victurus hos abstrahit à regione sua, seu natiuitatis loco; vt non fragiles cederet.
Ioan. 11.
Chrysol.

Vt ſcilicet edoceat ſpirituales agoniſtas cum hoſte valido in loco natiuitatis minimè dimicare.

49. *Victurus diabolū abducit eum à Regum Regione quidē Principis huius ſeculi.* Matth 4. Chryſoſt.

Cùm ductus fuit deſertum ab ſpiritu, *vt tentaretur à diabolo*, tartareuſque hoſtis ſemel, & iterum fuiſſet ſuperatus: collectis viribus Archidæmon *oſtendit ei omnia Regna mundi*, Mat. 4. Gerens ille perſonam ambitionis, ſeu vanitatis, curat Chriſtum expugnare. Pulchrè Chryſoſtomus ad Pſalm. 2. *Tunc Archidæmon cogit omnia Regna mundi, cum omnibus apparuit.* Cur apparuit cum omnibus? Vt *Princeps huius mundi* in loco natiuitatis ſuæ dimicaret fortiùs? Ita planè. Quid tunc Saluator? *Vade*, inquit, *retro Satana.* idest, ab iſto loco, vbi Regna coëgiſti, dimouere, & in oppoſito loco conſiſte, vt manus conſeramus. Quare Ieſus noluit cum Diabolo in patria conſiſtente dimicare? Certè vt qui perſonam fragilis ageret peccatoris, ſuos milites erudiret, validiſſimo cum hoſte haud eſſe concertandum in eius *natiuitatis loco.*

50. *Vicit Ignatius, quia propria in Regione pugnauit.* Plutar.

Quàm militari robore illuſtris Ignatius, qui in aquæ luxuriei patria Venerem extinxit! Profectò ex eo triumphus illuſtrior, quòd non in ſe ipſo, ſed in adoleſcente repreſſit. *Difficilius* enim (vt cum Plutarcho loquar), *in alio, quàm in te ipſo voluptates frenabis.* Quid mirum, ſi Ignatius in igne cœleſtis dilectionis ortus Deo, totuſque igneus propria etiam dimicabat in patria. *Lampades eius lampades ignis, atque flammarum, aqua multa non potuerunt extinguere charitatem*, Cant. 8. Ignatij ſpiritus igneus totus ex dilectione in Deum, & proximum: vnde *aqua multa*, ideſt, potentiſſimæ luxuriei delectationes (quia locus natiuitatis eius aqua) tantum ignem extinguere non potuerunt. Quare? Aſſeruit Orontius Finæus ignem elementarem aquis minimè extingui poſſe: potiùs autem foueri, vt de Aſphalto memorant, (Cant. 8.; Oron.)

Alit vnda flammas, quòque prohibetur magis,
Magis ardet ignis.

Ignatij ergo ignis non ſubiacet aqueis voluptatibus, quia tam ardenti charitatis afficitur incendio, vt ipſe diuini ignis Regio eſſe videatur. Audi Honorium, *In hac anima aqua multa, id eſt, multiplices delectationes carnis, quibus omnis caro corruperat viam ſuam, non potuerunt extinguere talis animæ charitatem, quin ſemper ardeat, & luceat! Hæc charitas diuiditur in duo: in dilectionem videlicet Dei, & proximi.* Particulam illam *in hac anima*, conuenientiſſimè Diuo aptabis Ignatio, cuius dilectio in Deum & proximum tot actionibus expreſſa ignis diuini Regio haud incongruè vocitabitur. Regio quidem luxuriei eſt domus fœminæ impudicæ: Regio iuramentorum ac mendacij locus ludi: niſi te agnoſcas diuino amore adeò ſuccenſum, vt poſſis ignea in Regione dimicare, non audeas certamina huiuſcemodi inſtituere.

***

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.

Ignatius lucernarum loco ſeptem Planetarum luminaria manu oſtentat: vt omnium Religionum ſplendore effulgeat minimum luminare, ſiue luna ſocietas.

Humilitatis innuo exaltationem.

Præcincti ſerui manu geſtare ad Dominum excipiendum luminaria iubentur. Theophylactus lucernis aſſerit ſignari virtutes, quæ vigilem decent Ieſu famulum. de quo inferiùs. 51.

Obiicias, precor, Ignatium præcinctum, virtutum lucernas oſtentantem, Ieſu quidem æmulatorem, cuius nomen indidit Societati. *Vidit* (ait Ioannes) *ſimilem Filio hominis veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas Zona aurea, & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem*, Apoc. 1. Ignatius planè Ieſu ſimilis obiicitur præcinctus ad pugnam, zona planè aurea ob dilectionem Dei, & proximi. *Veſtitus* ille *podere*, ſeu *lineis*, hoc eſt, Sacerdotalibus indutos veſtimentis, quia Clericalis Ordo Societas. Præfert ſeptem ſtellas lucernarum vices gerentes, quæ quidem, autore Ioachimo, ſeptem Planetarum luminaria præſentant. 52. *Ignatius ſimilis Ieſu, ſeptem Planetas geſtat lucernarum loco.* Apoc. 1.

Profectò Planetæ ſex totidem Ordines illuſtriſſimos innuunt, quorum Ignatius Luna minima & inſtitutionibus prudentiſſimis, & egregiis operibus perfectiones colligauit. *Septem ſtellæ Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum.* Lyranus, *Hæc Scriptura dirigitur eorum Congregationi, qui non ſolùm ad præcepta Decalogi, ſed ad Euangelica conſilia ſunt obligati, cuiuſmodi propriè ſunt Religioſi.* Igitur Ignatius ſeruus eſt præcinctus geminæ dilectionis zona, qui in operum manibus ſeptem luminaria, ſiue Planetas geſtat, ideſt, ſe ipſum Lunam oſtentat ſex Religionum aliarum æmulator: vt Societatem Ieſu Lunam efficiat Religionum, ſeu Planetarum omnium perfectiones copulantem. Monachorum quidem chorus ſacerrimus Benedictus, Bernardus, Hieronymus, Baſilius, Brunus Norbertus, & reliqui antiqui Proceres Saturni conſtituunt ſtellam. Auguſtinus Iupiter eſt aliquando impurus, poſtmodum (vt de Planeta Firmius ſcripſit) *forma decus, ac dignitas.* Poſtquam enim ablutus eſt non Luſio flumine, ſed Baptiſmi Iordane, cunctis exhibuit miræ puritatis documenta, ineffabilis doctrinæ ſplendorem, cuius baiula Auguſtiniana Familia Academiis cunctis illuſtriſſimum affert magiſterium. Fulgurat Mars Dominicus cum horribilibus Eccleſiæ dimicat hoſtibus prædicatione auguſta, Dominico gregi vigilantiſſimos dans canes (Marti quidem ſacratos) aduerſùs hæreticorum deficientes Lunulas oblatrantes. Porrò maiorum minor, potiùs dixero minorum maior 53. *Planetæ ſex Ordines illuſtriſſimi, quorū perfectiones Luna Ignatius, ac Societas curauit imitari.* Apoc. 1. Lyran.

Franciſcus

Franciscus, sol mihi est nudus planè Christi Solis iustitiæ imitator egregius, sinceritate quidem, nuditate, vulneribus, vt cum Paulo clamet, *Ego stigmata Iesu in corpore meo porto*, radios planè solares. Hunc sequuntur Franciscus de Paula, ac Petrus Alcantara abstinentiæ, & asperitatis Ecclesiæ miracula. Iam geminata Venus sacræ amoris parens Religio B. Mariæ de Mercede, cuius Rector eximius sanctitate Nolaseus: & Ordo Sanctissimæ Trinitatis rutilat. Diuini amoris fulgores spargens spinarum, seu laborum vulnera sustinens curat non Adonidem, sed Christicolas ab infidelibus apris discerpendus ære, cura, sudoribus liberare. Carmelus Mercurij fulgores spargit ostentos Eliæ filios sanctissimos, sapientissimos, quorum multi ad perfectionis iuuentam recurrerunt non ex lacte Iunonis, vti Mercurius; sed Viraginis Diuæ Theresiæ, vt ex huiusce lactis reliquiis lactea via (cœleste iter) efformaretur aptius, aspera quidem specie, sed verè lactea: longa, sed directa, omni plena suauitate. Profectò Planeta septimus in manu Ignatij præcincti Societas Iesu est, minimum luminare. Sic Pater humillimus voluit Societatem vocitari: *Minima Societas Iesu.*

54. Asserit Georgius Venetus Lunam infimum Planetarum reliquorum superiorum influentias excipere, ac proprietates induere. Procurauit Ignatius post reliquas Religiones militaturus, cunctarum præclarissima quæque colligare; vt Societatis minimum luminare esset quidam velut omnis perfectionis Regularis epilogus. Præclamat Isaias, *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis* (idest, huius Lunæ quæ facta est sol (*erit septempliciter, sicut lux septem dierum*, cap. 3. Lux Lunæ Societatis Iesu Solis fulgorem imitabitur. Cùm autem sol septem dierum copulet splendorem, Luna Societas septem dierum Ecclesiæ, nempe Fundatorum omnium fulgentissimos radios exponit: *sicut lux septem dierum.*

Societas reliquorũ Ordinum induit proprietates. Luna quidem fax dierũ gloriam exponens.

Isai. 3.

55. Saturnum aditum contemplationi refert Ignatius, siue Monachorum æmulator ecstasi diuturno sæpe ad cœlestem verticem rapitur, vbi mysteriorum Trinitatis, Incarnationis, ac creationis audiuit arcana verba, quæ si non licet homini loqui, Ignatio licuit scribere, priusquam literarum studio operam nauaret. Cur ergo tam eximius contemplator, & orator feruidus Iesuitis chorum non constituit, vbi laudes Numinis insonarent? Certè, quia proximorum addicta est spirituali gubernationi. E lecto surgens Iesuita per vnius horæ spatium mentali orationi dat operam, bis conscientiam expiare quotidie curat, lectioni spirituali, Missæ sacrificio, actioni gratiarum, denotæ Horarum sacrarum recitationi vacat: reliquum tempus proximorum libat obsequio. Dimicat Iacob cum Deo precum armis, vti expressit Oseas, *Praualuit ad Angelum, fleuit, & rogauit eum*, cap. 10. Aurora properante Numen inclamat, *Dimitte me, iam enim ascendit aurora*, Gen. 32. An non vrillus precibus insisteret Patriarcha? Choro hærescat? Primam cantantes secuti Matutinum concinerat spirituali mentalis orationis voce. Non congruit quidem diuturnior oratio, seu meditatio gregum gubernatori. *Iam venit* (ait Procopius) *aurora. Tempus est, ab inuisibilibus ad visibilia transire.* O Ignati, Iacob è bello claude, qui oratione pugnasti, & vicisti, perge ad gubernationis curam. Puer te expectat legendi, ac scribendi Magistrum; adolescentulus bonarum literarum Præceptorem; Dialecticus, Philosophus, Metaphysicus, Theologus magisterij tui requirit documenta; typographi cunctæ vbique terrarum doctissima volumina excudenda petit; cuncti fideles ministeriorum Societatis subsidia requirunt. *Iam ergo tempus est*, (Anselmus confirmans ait) *vt ab spiritualibus ad temporalia descendat.*

Saturni, idest, Monachorum Luna Ignatius, ac Societas splendorem exhibet.

Osc. 10.

Vt proximis accuratius possit vacare societas Choro non addicitur.

Gen. 32.

Procop.

Anselm.

56. Iouem Augustinum imitatur Luna nostra castitatis planè magistra, de qua ille: *Casta fave Lucina.* Ignatius adolescentiæ aliquando morem gerens, à Luna Maria castitate donatus, fit iuuenum impudicorum frænum, meretricum reformatio, Pater filiorum, quorum Angelica puritas. Ait part. 6. Const. cap. 1. *Quæ ad votum castitatis pertinent, interpretatione non indigent, cùm constet, quàm sit perfectè obseruanda; nempè enitendo Angelicam puritatem imitari, & corporis, & mentis nostræ munditia.* Danieli Angelus apparet præcinctus *ad renes*, cap. 1. Ioanni autem *ad mamillas*, Apoc. 1. Quare? Pannonius, *Apud Danielem præcinctus ad renes apparet, apud Ioannem ad mamillas; quia scripta veteris Testamenti ipsum opus luxuriæ arcet: nouum autem Testamentum etiam cogitationes ipsas.* Augustior planè Ignatij puritas, Societatisque castitas Angelica. Homines enim carne induti opera accingunt & cogitationes; at Angelicæ puritatis imitatores nec cogitationes humanas præcingere possunt, quia sicut nudi spiritus à carnis omnino respectu recedunt. Congruit Ignatio Angelica castitate fulgenti illud D. Bonauenturæ de cœlest. Hierar. p. 1. cap. 10. *Vt Angelus, sic hic vir iustus, nihil habet in se admixtionis carnalis delectationis: imò sicut adeps ab omni carne separatur.* Quid de doctrina Augustiniana attexam? Ignatius scripsit libellos, quos edendos filiis obtulit. Vnde Iesuitæ, Ezechielis in morem, comedentes volumina, non iam *verbum bonum*, sed innumerabiles libros eructare videntur.

Iouis, idest, Augustini radios spargit.

Ignat.

Angelica Societatis castitas.

Dan 1.

Apoc. 1.

Panonĩ.

Bonau.

57. Refert Luna nostra Martis Dominici proprietates, Pallas quidem, aut Bellona potentissima. Concidunt hæretici, cuncti Ecclesiæ hostes comminuuntur. Hibernos, ac Anglos alumnos Societas instruit suis in Collegiis, vt ad propria postmodum redeuntes ciuibus existant Saluatores. Quot Societatis exercitus victorias reportauit! Quot Martyres occumbendo triumphauerunt! An quia Luna sub viraginis habitu obiicitur, minus apta certamini? Num Societas fœmineo nomine expressa, fragilitate premitur? Absit. Porrò Dux *misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem*, Prou. 9. Viri fortissimi Iesuitæ ministri Euangelici fœmineo sub indumento humilitatis victorias illustrissimas gerunt, minima Societas Iesu hostibus horribilis exponitur. De Apostolicis Ignatij filiis illud accipe: *Super montem excelsum ascende tu, qui euãgelizas Sion*, Isa. 40. Aliter, *Quæ euangelizas.* Et illud: *Dominus dabit verbum euangelizantibus*, Psalm. 67. Hebraicè, *Annunciatricibus virtutis, ac fortitudinis plurimæ.* Fœmineo sub habitu Luna, sub fœminea appellatione minima Societas Iesu prædita for-

Martis Dominici induit splendorem.

Societas sub fœmineo nomine fortissimè pugnat.

tiudine plurima ostentatur.

58. *Solis Francisci est æmulatrix Ignatij Luna dum se vel nomine vndat, vt Iesus effulgeat.*

Solem Luna Societas Franciscum obijcit: *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis.* Fraociscus se se exuit omnino vt Christus indoatur? Ignatius Iesu gloriam curans, se se vel oomine voluit exuere, suum opus eximium Iesu nomine ioscribens: *Societas Iesu.* Cur non, *Ignatij Societas?* Medium, quo visiua potentia potentia attiogit obiectum, nullo colore rubricatur; nam si speciali colore tingeretur, impediret potentiam, ne obiecti colores exciperet. Huiusce Philosophiæ conscius diabolus Euæ sub serpentis forma olim apparuit. Sed & serpens erat callidior omnibus animantibus, qui dixit ad mulierem, &c. *Gen.* 3. (Gen 3.) Cur non sub pulcherrima pauonis specie fœminam curauit allicere, & non sub ortuosi serpentis detertere? Callidior planè, satagens fœminam ad pomi trahere pulchritudinem, noluit medium vlla pulchritudine ornari, ne visus Euæ distraheretur. Vnde ex Hebræo, *serpens erat callidior*, transferunt aliqui, *erat nudior.* Calliditas enim in nuditate, cuiusuisque ornatus expoliatione dignoscitur: vt visus mulieris sine distractione tenderet in obiectum. Curans Ignatius Iesum hominibus *speciosum pra filiis hominum* ostendere, omniumque corda cœlesti dilectione afficere, sese omni autoritate expoliat, nec nomen Ignatij Societati adscribit, se nudum ostendit: ne aspectaturi Iesum, aliquid in Ignatio pulchrum videant, quo visus distrahatur.

59. *Venerem, seu Redemptorum gloriam imitatur, aduersa passus ob proximorum redemptionem.*

Iam verò Luna nostra Planetam Venerem, amorem scilicet cœlestium matrem æmulatur, dum in morem Redemptricis B. Mariæ de Mercede & Trinitatis sanctissimæ, dat operam redemptioni animarum, ab infidelibus impugnata. Christus Crucem baiulans Ignatio ingredienti Vrbem apparet, vt ostendat Societatem in signum, *cui contradicetur*, exoriri. A Domino enixè Ignatius efflagitauit, Societatem semper persecutionibus agitari: & proculdubio obtinuit. Luna plena assolet latratibus canum agi: sed surda properat.

Et latrant, frustráque agitur vox irrita ventis,

Et peragit cursus surda Diana suos.

vt Textor cecinit. Asserit Plinius Lunæ fœcunditatis signum esse canum oblatrationem. Vnde Gentiles latratibus Lunam iuuari, vt pareret, existimabant. *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in vtero habens, cruciabatur vt pareret*, Apoc. 12. (*Societas Iesu cruciatur, vt quotidie pariat.* Apoc. 12.) En Iesu Societas posita Domino in miraculum, velocissimè pergens vt Luna; sub pedibus enim Lunam ostentat, quia Societas Iesu Luna est velocissima Sole quidem induta: *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis.* Latratibus autem detractionum, ac murmurationum cruciatur, vt pariat. Strabus, *Aduersa patitur, vt pariat.* (Strab.) Cur existimas Societatem tot quotidie fœtus Confessorum, ac Martyrum in lucem edere: tot voluminum fructus parturire? Quia infidelium, ac sæpe fidelium latratibus discruciatur: aduersa patitur, vt pariat.

60. *Mercurij sine Carmeli gloriam refert ex pulchro Templorum ornatu.*

Denique Luna Mercurium imitatur, de quo scribitur, compositæ ac pulchræ varietati præesse. Carmeli discalciatus Ordo altarium vacat ornatui. O Societas filia Ignatij, qui vt calciamenti perpoliti posset inire angustias, passus est, os, quod ex curatione vulneris reliquum fuerat, ferreis instrumentis abscindi. Iam inde annuncians, quàm perpolitus altarium cultor futurus erat. *Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia*, 67. (Psal. 67.) Vbi Euthymius de altarium domus Dei exponit ornatu. (Euthym.) Lyranus, *Principes conuersi ad fidem dederunt Ecclesiæ pretiosa donaria.* Ignatius è vanitate seculi ad Iesu paupertatem conuersus, seculi spolia pretiosa, gladium quidem, militis diuitias altario Virginis apud Serratum montem consecrauit. Postmodum autem altarium adeò studuit ornatui, vt Dei domus speciosa omnibus obiiciatur. Præcipuè autem domum Dei curat animarum spoliis ornari victorum spoliis domorum postes ornabantur, iuxta illud Poetæ Æneid. 2. (Virgil.)

Barbarico postes auro, spoliisque superbi.

At Ignatij Templa animarum, quæ pœnitentes sacra Synaxi reficiuntur, spoliis pulcherrimis decorantur. *Viuo ego* (ait Dominus) *quia omnibus his velut vestimento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa*, Isa. 49. (Isai. 49.) sermo de vocatione gentium, ac de conuersione peccatorum. Vatablus, *His ornabitur Ecclesia sicut sponsa torquibus & monilibus ornari solet.* (*Peccatorum conuersis Ignatius ornat Delubra sua.* Vatab.) Ignatij delubra tapetibus pretiosis exornantur, coronantur floribus, rutilat argentum, fulgurat aurum: ieiunant socij, vt Altaria speciosa ad Dei gloriam obiiciantur: sed augustiùs animarum decorantur spoliis, tot fidelibus præmissa confessione ad sacram mensam accedentibus.

61. *Ignatij aut Societatis Luna plusquam Planeta est. An Ignatius abundantius omnibus laborauit?*

Etenim verò nescio, an arroganter asseruisse notabor, Lunam alios Planetas quodammodo superare. Tholomæus docet Lunam magis Planetam, quàm reliqui, existere, quia cum omnium influxus recipiat, & imitetur, aliquos præterea validissimos impendat ex se effectus. (Tholom.) Societas Iesu cunctarum Religionum magnalia curat imitari: an consequatur, alij proclament. Profectò nonnullos præterea fouet influxus, quos proprios seu speciales Societatis Iesu esse non dubites. Mentem expendam Pauli testimonio. *Abundantiùs omnibus laboraui*, 1. Cor. 15. (1 Cor. 15.) Vbi D. Anselmus asserit quatuor in gestis *Paulum cunctis magis Apostolum esse.* (Anselm.) Primò, quia prædicauit Gentibus innumerabilium leucarum spatia percurrens. Secundò, quia alij Apostoli ob ministeria ad sustentationem vitæ eleemosynarum subsidia laudabiliter recipiebant: Paulus gratis docebat, & concionabatur. Tertio, quia Apostolorum nullus tot in vrbibus, aut oppidis Euangelij semina sparsit. Quartò denique, quia solus Paulus plures scripsit Epistolas, quàm omnes Apostoli. quod Augustinus *ad Psalm.* 130. confirmauit. (August.) An ex cunctis hisce capitibus Societatem Iesu magis Planetam vocitare liceat? Potestne Societas sine iactantia proclamare? *Abundantiùs omnibus laboraui.* Vno in seculo quid non gessit Ignatius? (*Vno in seculo quid non gessit Ignatius.*) Quot Catholicos ad frugem meliorem adduxit? Quot hæreticos debellauit? Quot Gentiles euicit, vt Iesu litaret spolia? Plura aliorum secula cum primo Societatis seculo componantur. An non sine stipendiis, (vt de Paolo dixit Anselmus) (Anselm.) docuit, prædicauit, ministeriaque cuncta fecit? An vlla Religio *tot in locis* (vt cum eodem Anselmo loquar)

prædi

Chrysost. *prædicauit.* Paulus *per totum orbem terrarum* (inquit Chrysostomus) *velut alatus discurrebat.* Igoatius igneis pennis per totum orbem auolatit in filiis, ab insigni illo Herculeo: *Non plus vltrà*, particulam *non* contrahens, & ad incognitas penetrans plagas, innumerabilibus periculis exantlatis. *Neque* (ait Doctor) *Epistolas omnes illi scripserunt.* Quatuor millia Authorum Societatis Iesu adnumerantur, qui quidem plusquam sex millia volumina voo in seculo conscripsere. Certè vt vnius Suarij legantur scripta, aletum vix seculum sufficiens reputabitur. Dixi Societatem plusquam Lunam, plusquam Planetam? Deceptus sum, (profiteor ingenuè) minus quàm Luna deficiens est, vix inter Planetas adoumerari potest. Si aliquid est ò Proceres, à vobis accepit, vestrum ò Planetæ fulgentissimi minimum Societatis luminare accepit influxum, vestris solummodo fulgoribus decoratur. Edisce miolmo Planetæ adnatum cunctorum superiorum luminum coruscare fulgore, omnium radios excipere, in humilitatis exaltatæ commendationem.

Observat. V.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius quasi in Angelum mutatur ex pœnitentiæ lacrymis, mirísque cœlestibus illustrationibus decoratur.

Lacrymæ enim hominem Angelis contubernalem efficiunt.

61. LVcernæ à seruo vigili gestantur in symbolum cœlestium, quibus decoratur, illustrationum, ex homine quidem Angelo facto. Ideo similem hominibus appellat, non hominem. Video Ignatium tot illustrationibus affectum cœlestibus, vt humanitatem exuisse obiciatur, Angelicámque induisse naturam.

63. *Ignatij perspicacia ad videda mysteria, Angelos, animas defunctorum.* Conc. Cat. Mox post conuersionem Deitas ei tam perfectis imaginibus præsentatur, vt nullus doctrina egregius valeat scribere, seu verbis proferre. Catalumniæ Episcopi in Concilio colligati Summo Præsuli Clementi VIII. Sæpe, inquiunt, Pater sanctissime, extra se Ignatius actus, vel potiùs supra se, quodam velut in speculo Mysterium Trinitatis aspexit, Angeli beati quodammodo in morem. Vndénam, precor, Ignatius humanam exuit naturam, induit quasi Aogelicam ad spirituales illustrationes? Crediderim ex componctionis, *Ex lacrymis ebtinuit hoc assecutus est.* aut deuotioois lacrymis, quæ ex ipsarum illustrationum vi profluebant. Post conuersionem lacrymas compunctionis profundit, queis meruit Trinitatis percallere mysterium perspicuis imaginibus. Succedunt deuotiooia lacrymæ, quarum assiduo cursu quasi in Angelicam oaturam mutatur humanitas: Vnde de Angelica perspicacia ipsos Aogeloa conciues videt, socij Hozes animam è corpore solutam aspexit, spiritum alterius socij Coduri, & aliorum intuitus est. Et quando non lacrymæ hominem efficiunt cœlestibus contubernalem?

Post sepulturam Domini, *abierunt Discipuli ad semetipsos, Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & vidit duos Angelos*, Ioan. 20. Vodénam Magdalenæ visus acuitur, vt Aogelos posset aspectare? Profectò ex lacrymarum profluxione mens alteram quasi naturam in corpore induit, in Angelúmque mutata Angelorum Societati addicitur. Cyrillus Alexand. lib. 12. cap. 46. *Ambigere aliquis non iniuria poterit, quamobrem Petro, & Ioanni Angeli non apparuerunt, mulieri autem & apparent, & loquuntur?* Respondet pulchrè, *Mulieri ploranti hoc necessarium.* Si ex deuotione plorabat Maria, necessarium quodammodo erat, eam in aliam transire naturam, & quasi effecta Angelus & Angelos videre, & cum ipsis texere sermonem. 64. *Magdalena vidit Angelos, quia plorabat.* Ioan. 20. Cyr. Alex.

Lucas ait, *Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*, cap. 16. O augustissimos cadaueris pauperrimi portitores! Angeli Lazarum deportant in Patriarchæ sinum? Tantus inopi ferendo apparatus? Debetur planè Lazaro Angelo effecto Angelorum consortium, Angeli socium portare accurrunt. Quæsierim, ex quánam virtute Lazaros fuerit mutatus in Angelum, vt Angelico consortio frueretur? Crediderim ex lacrymarum continua profluxione. Sic Chrysologus serm. 124. *Meritò portabatur ab Angelis socius, qui lugebat.* 65. *Lazarus fit Angelus contubernalis ex lacrymis.* Luc 6. Chrysol.

Profectò qui ex compunctione, aut deuotione luget, quasi animus separatus, aut Angelus spirituum cœlestium fruitur visione. Monuerat Apostolus, *Gaudete in Domino semper*, Phil. 4. id est, in morem beatorum spirituum perpetuo gaudio fruimini. Quónam pacto in corpore adhuc constituti? Certè si lacrymas profundaris. Ideò iussit, *flere cum flentibus.* D. Basilius hom 4. de Gratiar. act. *Vt igitur beata illius vita imaginem quandam conemur exprimere, iussit nos gaudere semper Apostolus, & ibidem vt cum flentibus & ipsi fleamus.* Quia lacrymis beatis spiritibus contubernales reddimur. Augustinus serm. ad fratr. in Erem. 11. *Si hic plorauerís, iam Patriæ cœlestis ciuis constitueris.* Vnde poteris & spiritus hominum videre, & cum Angelis conuersari. Ignatius semper lacrymas profundendi tam addictus studio, vt penè fuerit visu priuatus: & Angelorum consequenter aspectu fruitus, & sociorum animas ad superos auolaores intuetur. 66. *Redduntur homines ex lacrymis quasi beati, vt videant Angelos, & animas solutas.* Phil. 4. Basil. August.

Observat. VI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius, quia castitate egregius fuit, spiritu Prophetico donatur: imò quia innocentiæ quodammodo induebatur stola.

Adnatum assero puritati, seu innocentia, spiritum prophetia.

67. SI ex Gregorij mente lumborum coostrictione puritas mentis, ac corporis innuitur, ex aliorum sententia, congruenter lucernarum ardentium gestatione spiritus prophetiæ designatur. Assolet etenim prophetiæ spiritus ex castitate singulari ortum ducere. Ideò Prophetissas suas Gentiles virgines confinxere. Nec enim existimabant, posse futura præuideri nisi à castis. Vnde Auicena aiebat Virgines quibus datum intelligentias intueri, posse solummodo futura reserare.

68. Ignatius spiritu prophetiæ eximiè fuit donatus. Ipso conuersionis suæ anno, se fundaturum Societatem Iesu prædixit. Antuerpiæ degens Petro Quadrado Metimnensi viro nobili aperuit Collegium Societatis ab ipso patria in oppido exædificãdum. Dux cùm Gandiæ Borgia noster Franciscus moraretur in seculo Romæ, Ignatius prædixit eum futurum Præpositum Generalem Societatis. Idem de Didaco Lainez viro sapientissimo de Tridentino Concilio optimè merito asseruit. Ioanni Pascuali antico futuros labores annunciauit æternæ vitæ pignus. Petro Ferro dixit, à Deipara sanandum ab ægritudine exitiali. Asseruit Simonem Rodericum ex primis sociis grauissimè dolentem sanitate accepta, è lecto surrecturum. Doctori Michaëli Arrabia multa infelicia præcantauit. Duobus sociis cum Venetiana potentia repugnantibus scripsit, victoriam reportaturos.

Aliquas Ignatij prophetias innuo.

69. Vndénam Ignatio prophetia? Possem asserere, ex castitate singulari, qua nituit, postquam sub conuersionis tempore à Deipara sese illi ostendenti accepit cingulum puritatis. Attamen augustiori volatu, assero Ignatium ad tam sublime puritatis gradum euectum fuisse, vt quodammodo primam induerit innocentiæ stolam. Cui quidem innocentiæ adnatus est prophetiæ spiritus. Conditor formato hominis corpore, *inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*, Gen. 2. Vix viuit Adamus eùm aspectans sponsam prophetauit. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Vndénam ô parens agnouisti, si te dormiente, mulier fuerat ædificata? Porrò innocenti animo omnia reuelantur arcana. D. Cyrillus in Ioël. *Gratia prophetiæ non carebat Adam, priusquam diuinum mandatum transgrederetur.* Quia prophetiæ donum innocentiæ agnatum.

Ignatius quodammodo ex puritate singulari stolam innocentia primæ reinduit, ad prophetiam.

Gen. 2.

Cyrill.

70. Pentecostes die Spiritus sanctus super Apostolos linguis igneis apparuit, Act. 1. Asserit idem Cyrillus tunc Apostolos donatos esse spiritu prophetiæ, egregiósque Diuos eamdem gratiam ex illa descensione Spiritus sancti accepisse. Reddit rationem, nempe, quia tunc fideles Discipuli rursum induti quodammodo sunt prima innocentiæ stola. *Effusus est in nos Spiritus sanctus prophetia, Deo lætificante naturam nostram humanam, & superna, ac primæua gloria coronante, & ad illud denuò reuehente, vbi antea fuerat, peccato nondum ingresso.* Qui enim spiritu prophetiæ donatur, quasi consequenter est ad innocentiæ statum adducendus.

Accipientes prophetiæ spiritũ, consequenter accipiunt primã quodammodo innocentia dotem.

Act. 1.

Cyrill.

71. *Visio Isaiæ filij Amos*, Isa. 1. *Isaias* Hebraicè, *Domini salus, Munus, Dos.* In Prophetarũ Principe de prophetiæ maximo dono mério geritur. Quódnam illud? Egregium planè, & status innocentiæ congruum. Sic exponit D. Basil. Præf. ad Isai. *Magna quidem, atque adeò prima dos, quæ animam summe purgatam requirit, diuini afflatus esse capacem, ad prophetandum.* Profectò ad prophetiæ dotem pertinet & futura præuidere, & conscientiæ occulta penetrare. Sese Ignatius ostendit ad innocentiæ statum recurrisse quodammodo, dum innumeros rerum prædicit euentus, & animorum inaccessibilia reuelat arcana. Nouitium donauit requie aperiens ei intestina aduersùs vocationis firmitudinem certamina. Socium solitudinis studiosum contra primæ vocationis præscripta, propositum reuelat, ostendens, quàm periculosè qui Dauidicæ virtutis non est æmulator, singulare certamen curat ioire. A Religiosis cuiusdam Cœnobij inuitatur, vt de spiritu eius periculum fieret. Vbi aspectans Diuus vnum & alterum Monachum, eos ab Apostatandi proposito retraxit ad conscientiæ peruolans penetralia, affectis quidem compunctione delinquentibus, ne Prophetæ minis subiacerent. O eximiæ animi puritatis indicamenta!

Dos prophetia simul incedit cum innocentia dono.

Isa. 1.

Basil.

Quàm innocés Ignatius, cui conscientia reserantur arcana!

Audi Apostolum, *Si autem omnes prophetent, intret autem quis: conuincitur, diiudicabitur, occulta cordis eius manifesta sunt. Et ita cadens in faciem suam adorauit Deum, pronuncians, quòd verè Deus in vobis est.* 1. Cor. 14. Intrant illi, aliique multi ad Ignatium, conuincuntur, diiudicantur, dum occulta cordis eorum manifesta sunt, Ignatio aperiente. Tunc illi proclamant consequẽter Deum in Ignatio verè commorari, vti in Adamo, dum innocentiæ statu potiretur. Basilius citat. *Ergo cum anima omnis virtutis studio dedita, vehementi in Deum amore, perpetuo Dei memoriam in se impressam seruet: atque hac quidem re primum appareat, sese Deum habere velut inhabitantem: ex vehementissima in Deum intentione, & arcano amore Numine afflata, digna hoc dono redditur, Deo diuinam virtutem impertiente, animique oculos aperiente, ad intelligendas quas velit, speculationes.* Arguit igitur prophetiæ spiritus Ignatium peregrinæ innocentiæ Diuum, omnium virtutum colligationem. Connotat ineffabilẽ in Deum amore saucium. Annunciat memoriam nunquam non Numini consecratam. O sanctitatis prodigium, innocentiæ miraculum! 72

Si quis ad Ignatiũ intret, & Ignatius eius aperiat conscientia occulta mox profitetur, Ignatiũ dono innocentio decorari, ex omniũ virtutum exercitamento.

1 Cor. 14.

Basil.

Observ.

Observat. VII.

Ad illa verba :

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ad statum quodammodo innocentiæ recurrit Ignatius, dum operum lucernas per singula momenta expungit particulari quidem examine.

Nam examen conscientiæ particulare homines ad innocentiæ statum quodammodo reducit.

73. *Societatis Iesv examinis particularis conscientiæ commendatio.*

IN manibus innocentissimus seruus operum lucernas habere monetur, vt videat faciliùs lucis defectus, & expungat : continuum enim examen ardentium luminarium emunctio est. Vt illam, mirabilem innocentiam, (de qua *obseruat. proxima*,) Ignatius adstrueret, interminabili specialissimæ examinationi impendebat studium, singulis horis, singulis momentis sua opera ad periculum, seu trutinam afferebat, cuicumque negotio grauissimo esset intentus, & quemuis linguæ lapsum, quemuis minutissimum defectum specialiter quo ad id vitium quod particulatim corrigere volebat, pertinere videretur, statim videbat, castigabat in corde, & nodo in corrigia ad id destinata notabat, ne caderet memoria : ac postmodum lineis inæqualibus, quas per hebdomadis dies disponebat, quæ errata comperiret, punctis assignabat: vt hebdomadis cum hebdomade defectus conferrentur, & videret, quenam defectibus animus appareret ornatior.

74. *Poterit quis breui tempore duplicato spiritu donari, si examinatione accurata videat defectum virtutum, & corrigat.* 4. Reg. 2. Bernard.

Hinc Ignatius ad eleuatissimæ perfectionis gradum ascendit. Ad Eliam profatur Elisæus, *Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus. Qui respondit: Rem difficilem postulasti, attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi, quod petisti : si autem non videris, non erit*, 4. Reg. 2. In cuius expositionem ex D. Bernardi mente præmitto Eliam (qui Hebraicè *Deus, Dominus*,) virtutum fulgorem, seu vnctionem innuere. Quónam igitur pacto quis poterit quotidie miris spiritualibus profectibus donari? Certè si videas, quando tollatur à te aliquis virtutis fulgor, & cures lucernam emungere per defectus illius, (quem vidisti, accurato examine,) correctionem. Iam do D. Bernardum serm. 17. in Cant. *Nunquam sine nostra conscientia vnctio tollatur a nobis, si duplicato munere volumus non fraudari.* id est, quicumque defectus in operum nostrorum lucernis adsit, à nobis videatur examinationis particularis oculis, & accuratè corrigatur, vt miris profectibus donari possimus. Bernard.

75. *Perfectus seruus spectat Dominum suum quando discedat, & quando reuertatur, accurata examinatione.*

Et vos, (ait Dominus,) *similes hominibus expectantibus Dominum suum*, Luc. 12. Tota seruorum vigilum perfectio in eo sita obiicitur, vt expectent Dominum. Lego cum Bernardo citato, *Spectantibus Dominum suum.* Officium seruorum vnicum spectare Dominum, vt agnoscant aut venientem, aut recedentem per eorum defectus. Quare tantis famulis solum spectandi munus adscribitur? Quia huiusmodi spectatio, vt defectus agnoscantur, & corrigi valeant sufficit, vt quis perfectissimus Diuus exsurgat. Fatur Abbas Clareuallensis, *Tales quærit Spiritus sanctus similes hominibus spectantibus Dominum suum.* An recesserit ob aliquem defectum, an accesserit ex alicuius virtutis speciali exercitamento.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

76. *Diligentissima debet esse examinatio hæc.* Carthus.

Si igitur *videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.* Ad duplicatam nempe perfectionem illam sectandam, necessarium est, diligentissimè aspicere Iesv recessus ex hominis defectibus. Dionysius Carth. *Ineffabilis, & diligentissima directio oculorum ad Eliam innuitur.* vt scilicet animi defectus agnoscere valeas, siue recessus Domini recognoscas, siue Iesv perfectionem intuearis, quam imitari studeas.

77. *Abraham perfectus ostenditur, dum in actionibus instit resecat diligenter quidquid superfluum apparet.* Gen. 22. Philo.

Cùm Abraham ad montem litaturus primogenitum adducitur, status illius Diui assignatur, qui perfectionis verticem tenuit. Quæsierim, quónam modo Abraham, sanctitatis huiusce in culmine constiterit? Existimo conscientiæ accuratissimo examine præmisso, quo quidem & vitia paulatim excidantur, & virtutum acuantur luminaria. Portans igitur Patriarcha *ignem, & gladium*, montem scandebat, Gen. 22. Fatur Philo *lib. de Cherub.* alibi sub alio datus argumento. *An non vides, quod & sapiens ille Abraham, quando cœpit iuxta Deum metiri omnia, nihil creaturæ tribuens, accepit ad ignei gladij similitudinem, ignem, & gladium, resecare cupiens quidquid mortale habebat, vt expedita cogitatione sublimis ad Deum euolaret.* Qui accurato examine ruminat opera, gressus recognoscit cunctos, dum conatur ad verticem auolare, & pœnitudinis gladio omnes defectus abscindit continuo, facillimè sanctitatis cumulum tenet: *Et gladium resecare quidquid mortale habebat.*

78. *Examẽ particulare est igneus paradisi gladius ad custodiam.*

Preme, quæso, illud : *Accepit ad ignei gladij similitudinem*, &c. Accuratum enim illud, ac particulare examen ignei gladij gerit officium, qui animi paradisum custodit, ne noxius aliquis ingrediatur affectus.

79. *Examẽ particulare custodit lignũ conscientiæ, & superflua resecat.* Clem. Alex.

Profectò igneus hic gladius duplex gerere videtur munus, vnum custodiendi vitale lignum conscientiæ, alterum præscindendi ab illo, quidquid superfluum apparet. Aiebat Clemens Alexandr. in Exhort. *Planta cœlestis cum sit homo, vt cœlestes virtutum fructus ferat, inutiles vitiorum stolones pœnitentiæ ferro circumcidat.* Præciderat Ignatius iam ferro pœnitentiæ omnes vitiorum radices, & quotidiano studio, particularis examinis igneo cultro, (igneo quidem ex ardentissimo perfectionis supremæ affectu,) stellones imperfectionum sic excidit, vt ad statum innocentiæ quodammodo recurrens, non inueniret iam, quid præscindere posset.

80. *Hoc examen viros imperfectos ad statum puerilis innocentiæ adducit.* Nyssen. Cant. 3. Luc. 12.

Hæc planè examinis particularis Societatis Iesv vtilitas, viros ad puerilem innocentiam adducere. Asserit mysticè Nyssenus *hom. 6. in Cant.* custodes lectuli Salomonis fortissimos milites alibi à Domino pueros vocitari. De militibus quidem, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suũ propter timores nocturnos*, Cant. 3. De pueris autem, *Pueri mei mecum sunt in cubili*, Luc 11. Quomodo ergo robusti illi custodes iam pueri à Domino appellantur? Certè, quia cõtinuo studio custodiẽdi cõsciẽtiæ lectulũ, ac

examinis particularis gladio resecandi arboris vitalis superfluos, (si qui sunt,) stellones: vir perfectus planè ad puerilem innocentiæ statum recurrere videtur. Pulchra Nysseni cogitatio. *Quando qui cingunt ensem, attendendo vita ex virtute agenda, expellunt animi perturbationes*, (en gladij stellones præscindentis officium,) *tunc infantes ætate sunt expertes eiusmodi perturbationis. Vt armatus quidem Regis lectum, id est, cor suum custodiens: vt infans autem*, (innocentia ornatus,) *in beato lecto quiescens.* Ecce Ignatium particularis examinis, (quo vni imperfectioni excidendæ omnino studet,) cura sese ad innocentiæ statum quodammodo reduxit, Iesuitis suis huiusmodi examinis commendans exercitamentum.

Hoc examine profecit Ignatius.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ex lucernarum, seu vitarum Christi, & Diuorum fulgore Ignatius à sæculi vanitate surgit, vt ad perfectissimæ vitæ gradum supremum ascendat.

Etenim Sanctorum exempla lecta fortiter ad imitationem adducunt, vel sæculari addictos vanitati.

81. *Spiritualis lectionis fructus vberrimus.* Contra noctem huius vitæ, (ex mente Anselmi.) Sanctorum exempla præ manibus habenda, quorum fulgore sæculares tenebræ assolent effugari. Equidem legentes, ac mente ruminantes Diuorum gesta, ad imitationem accendimur, in vigilantissimósque seruos conuertimur, præscripta vnius Domini expectantes.

82. *Ignatius lectione pia conuertitur à sæculi vanitate.* *Interea*, (ait Petrus de Ribaden. lib. 1. cap. 2.) *cùm in lecto iacere cogeretur, essétque in legendis prophanis libris multum temporis collocare solitus, aliquem huiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus otiosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodam affici videbatur.* Quàm vtilis sacra lectio ad conuertendum animum à vanitate sæculi in virtutis studium!

83. *Post lectionem mittitur ad Ignatium Apostolus Petrus, sicut ad Eunuchum fuerat missus Philippus. Act. 8. Tertull.* Ad Eunuchum Philippus immittitur, qui *accurrens audiuit eum legentem Isaiam: Tanquam agnus*, &c. Act. 8. Dominicæ Passionis historiam Reginæ famulus perlegebat, accessit tunc Apostolus, eum ad fidem adduxit, & sacra abluit vnda. Vndénam Gentili conuersio? Certè, quia non otio torperet, sed sacræ Christi vitæ lectioni licèt alienæ ab instituto eius, operam daret. Tertullianus *lib. de Bapt.* nostrum argumentum expressit. *Spiritus Philippo præceperat, in eam viam prætendere, & ipse spado inuentus est non otiosus, nec qui subitò tingi concupisceret: sed ad Templum orandi gratia profectus Scriptura diuina impressus. Sic oportebat comprehendi, cui vltrò Deus Apostolorum miserat.* Sæcularis Ignatius dum otiositatem fugiens, legendis vitæ Christi ac Sanctorum libris expendit studium, Petrum Apostolorum ab Spiritu sancto immissum excipit, à quo edoceatur spiritualis militiæ rationem.

84. *Cupiebat legens Ignatius pergere in solitudinem, sed à Iesv vocatur in campum pugnaturus. Cant. 1.* Dum Diuorum vitas legebat Ignatius, ad solitudinis amorem affectus obiicitur: Benedicti, Bernardi, ac Brunonis cupit contemplationem imitari, Hieronymi dulcissimo choro adscribi. At vitæ Christi gesta recolens nouæ militiæ vocabatur ad campum, ad proximorum salutem alliciebatur. Cum sponso clamabat Ignatius, *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus: lectulus noster floridus*, Cant. 1. O si tua præsentia, Iesv, frueret apud iucundissimum contemplationis lectum eos Diuos secutus, qui ædificauere *sibi solitudines: sibi*, inquam, soli profectui spirituali suo studentes. Tunc autem Christi legens passionem, & vitæ erga proximorum salutem gesta, ab ipso Iesv vocatur ad campum, fante Duce, *Ego flos campi.* O Ignati, tibi flos exsurgo, sed non in horti recessibus: sed in campo, in quo ob proximorum salutem illustrissimos ab hostibus referas triumphos: significem te Societatis Iesv militem esse prouideo ad maiorem sponsi gloriam, ad ineffabilem tui, ac proximorum vtilitatem. Bernardus, *Illa ergo monstrante lectulum, ille vocat ad campum, exercitium*, (ad *exercitium* dixerim,) *prouocat.* An cupis miles fortissimè contemplationis lecto potiri, dum Dux Iesvs periculosissimo desudat certamini? Tu dulcissimo contemplationis sinu excipieris, cùm Dominicæ legis Arca captiuitati addicitur, & fortissimus Ioab plus vigilat, quàm dormit in campo? Surge, vt debelles Lutherum aduersùs Euangelium oblatrantem. Surge, vt draconem innumerabilium capitum comminuas vnicum caput Ecclesiam voto speciali tueri studens. Surge, vt nouos orbes Gentilitate pressos acquiras, & recedentes à materno gremio hæreticos vbique terrarum restituas Ecclesiæ. Surge, quia mundus tuis ministeriis, tuis voluminibus, tuo diligentissimo indiget Magisterio ad innumerabilium salutem animorum: *Illa monstrante lectulum, ille vocat ad campum.* Bernard.

85. *Ad vtrumque vita perfectionem ex lectione Ignatius allicitur, apis vtraque colligens de floribus Sanctorum. Iudic. 4. Hieron.* Ignatius ergo vt ad campum procederet desertum non dimittens, ex Diuis solitariis, quorum vitas legebat, propositum mentalis orationis fouet; ex Diuis verò qui Iesvm secuti, ad proximorum salutem perrexerunt, zelum æmulari procurat. Profectò Flores Sanctorum legens apis solita effectus est. De sapientissima Debbora textus, *& sedebat sub palma*, Iudic. 4. Cuinam autem ibi studio operam daret, expressit Hieronymus epist ad Furi. Sacras Scripturas perlegebat. *Quia dicere*, inquit, *poterat: Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel, & fauum. apis nomen accepit.* (Debbora idem quod Apis, *Scripturarum floribus pasta, Spiritus sancti odore perfusa.* Apis quidem Ignatius ex libro vtroque Christi ac Diuorum selectissima legebat exempla, quæ & sibi, & proximis vacans, imitaretur.

86. Profectò Iesuitis assidua debet esse librorum spiritualium, ac perincunda lectio, quæ Ducem suum à seculo conuertit Ignatium. An non sacra lectio paradisus? Chrysostomus homil. 1. *Paradisus est diuinarum lectio Scripturarum.* Contemplor Adamum à Deo auersum, nudum, absconditum, ad cuius reductionem Deus in paradiso ambulans exponitur. *Cùm audisset vocem Dei ambulantis in paradiso: Adam, vbi es?* Genes. 3. Apud paradisum Conditor? Certè Deus assolet aduentare curaturus peccatoris reductionem, ille apud paradisum lectionis Scripturæ sacræ commoratur. Pulchrè Ambrosius epistol. 31. *Deambulat in paradiso Deus, quando diuinas Scripturas legas.* Deambulat vtique, vt clamet, *Vbi es?* Dum Ignatius apud paradisum sacræ lectionis commoratur nudus, secularis, prophanus: Deus inambulans obiicitur, ad meliorem eum frugem adducturus: vt IESV, ac Diuorum facinora illustrissima æmulari curaret.

Ignatius legens in Floribus Sanctorum, in paradiso erat, & inibi à Deo vocatur, & conuertitur.
Chrysost.
Genes. 3.
Ambr.

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Mirabilis Ignatij humilitatis (lucernæ planè rutilantissimæ) fulgorem obiicio, ponderans nomen illud, quod Societati dedit, nempe, *Minima Societas.*

Egregia humilitatis assero in sublimibus demissionem.

87. VIdimus in Comment. hisce ardentibus lucernis præclarissimas Diuorum assignari virtutes, quarum fundamina statuit humilitas. Porrò lucerna hæc inter Ignatij virtutes maius gerit lumioare, vt diei tot operum illustrissimarum præesse valerent. Magna humilitas in prosperis rara virtus, frequenter enim homo in prosperis eleuari solet, qui in abiectione humiliatur. Vnde aiebat Bernardus Iustinianus in vit. Laur. Iust. *Humilitas torrenti similis est: quemadmodum enim is æstate tenuior, quasi serpit; hyeme verò, atque vere inundat; sic etiam humilitas in prosperis quidem exigua est, in aduersis verò magnanima est.* Ergo Ignatij humilitas magnanima in prosperis commendabilior ostentatur, eúmque arguit perfectissimum, velut Tragicus cecinit Trag. 6.

Rara humilitas in prosperis.
Bernard.

—— *Quo fortuna altius*
Euexerit, ac leuauerit humanas opes,
Hoc se supprimere magis felicem decet.

Senec.

Decet quidem, sed pauci hisce monitis acquiescunt. Profectò, vt asseruit Ambrosius, humilitas exaltata se exprimit augustiorem: demitti enim in exaltatione egregium virum, magnæ sanctitudinis Indicamentum est. Aiebat Lipsius, *Sicut in segete spicarum vacua attolluntur, granida, & feraces inclinant: ita quo quis sapientior* (sanctiorque,) *eo magis se demittit, & submittit.*

88. Operis illustrissimi, quæso, gloriam expendas, siue Societatis IESV ab Ignatio fundatæ exædificationem augustissimam intuearis Instituti perfectionem videas, ministeriorum fulgorem, filiorum proceritatem, Confessorum facinora, Martyrum pugnas contemplere. Scriptorum doctissimorum catalogum lege, dilatationem sacræ familiæ breui in tempore perpende, Regnorum reductionem & conuersionem ad fidei, ac virtutis gremium Iesuitarum laboribus considera. Post perfectum opus Ignatius hanc subscriptionem apposuit: *Minima Societas.* Minimam appellas, ô Pater, è genere giganteo Viragineo? An non opus meum? O quàm exigua est, quàm minima Societas! Si appellaret minimam, cùm Romæ tot partoritionis prætioissis doloribus, prima petra infantula nascitur, non mirarer: sed cum gigas exsurgit exædificatio, vertice aurato, eleuatorum Saul ædificiorum? O mira humilitas conditoris!

Societatis opere augustissimo perfecto Ignatius hanc apposuit inscriptionem: Minima Societas.

89. Ait Amos, *Ecce Dominus super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij*, cap. 7. Murus altissimus meo obiicitur aspectui, qui cœlestis Conditoris thronus erat. Super eleuatissimum muri verticem aderat Deus, vt ædificij lapidem primarium extrueret. Miror planè fundamentum muri in augustissimo eiusdem capite collocari. Fundamina quidem pedes ædificij sunt: quonam modo igitur veluti capita capitis ostentantur? Inde profectò admiranda est humilitas, (quàm Macharius *ædificij spiritualis fundamentum* vocat) quod dum adest in vertice, non augustissimum vocitetur: sed pes, sed minimus fundamenti lapis. Tam eximiæ humilitatis exiguus lapillus in vertice, è quo tot operum egregiorum signa volitant? Admiranda virtus. O Ignati, iustè posses minimam appellare Societatem, cùm mente voluebas aqua liquefieri in morem salis: vel cùm recens natam tot tartarei Pharaonis eam curabant in flumen mittere suffocandam, masculum quidem factum sub fœmineo vocabulo: sed cùm per totum orbem terrarum diffusum vides Iesuitarum oleum, cùm aspicis Religionem tuam tot Prouinciis dilatari, tot viris fortissimis, sanctissimis, doctissimis oppleri, tot ministeriis nobilitari, minimam vocas Societatem? O digna Deo!

Ignatius in muri vertice statuit primum fundamenti lapidem, dum minimã reputat tantũ opus. Hæc est propria Dei humilitas à Iesu gerenda.
Amos 7.
Mach.

90. Existimarem ego huiusmodi humilitatem singulariter Magistro virtutum congruere. Verus Adamus Christus ædificium pulcherrimum, quod ex costa duxerat exortum, contemplatur: siue Ecclesiæ fabricam augustissimam aspectat sponsus tot planè incrementis ornatam, vt murum eam appellare libeat: *Si murus est, faciemus ei propugnacula argentea,* Cant. 7. Iam Ecclesia vel circa exordium gigas apparet, dum hodie tria millia infidelium, cras quinque millia, prædicatione Petri conuertuntur ad fidem; dum tot Martyres, sacro cruore profuso, corona ex pretioso lapide cinguntur, tot Confessores, & Virgines triumphos agunt. Profectò tunc cum Ecclesia tam magna ostenditur, eam Conditor minimam appellauit: *Soror nostra paruula est, & vbera non habet.* Quomodo non habet vbera mulier amicta sole, quæ exoriens in terris *magnum iam signum apparuit in cœlo*? Apoc. 12. Si non habet vbera, vndénam tria, & quinque millia

Christus Ecclesia perfectum opus augustissimũ, minimam Ecclesiam appellauit. Ignatius Societatẽ minimam.
Cant. 7.
Apoc. 12.

nutriuntur? Vndenam tot crescunt fideles? Equidem ea est Christi humilitas singularis sic de operibus suis iudicare, vt gigantem fabricam vix fundamentalem lapidem appellet: gigantem Ecclesiam quæ verè augustissimus murus est, dignetur minimam vocitare: *Soror nostra paruula est.* Iam video Ignatium verè Iesuitam, dum gerens Ducis morem Societatem murum fortem Ecclesiæ minimam appellat: *Societas nostra minima est, & vbera non habet.*

Ignatius loquitur ex corde vocās minimā Societatem: vt Maria ex corde locuta est se ancillam appellans.

92. Quæsierim Pater optime mi, num ex corde loquaris? Voce ne tenus, an toto cordis voto, seu opinione Societatem minimam adiudicasti: postquam vidisti mente excedens apud Manresam maximæ Societatis procerissimam staturam. Mitto innumeros Societatis dotes, solius sapientiæ tecolo eleuationem tot voluminibus celebratæ. An non sapientia corporis oculi? an non ædificij vertex? Quomodo ergo potuisti verè loqui, dum verticem appellas fundamentum? Inde equidem mirabilis apparet Ignatij humilitas, quòd non fucata voce, sed sincero iudicio post recognitum opus magnum definiat, *Hæc minima Societas* IESV. Mittitur ad Deiparentem futuram Angelus, & profatur, *Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Ecce concipies, & paries Filium, hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Et quod nascetur ex te, vocabitur Filius Dei.* Deipata se Dominam cunctarum creaturarum agnoscit, dum se Dei Matrem contemplatur; & tunc verè se ipsam definit: *Ecce ancilla.* En minimam ancillulam Conditori. Loqueris ne ex corde, ex opinione, ô Virgo? Quomodo te potes existimare ancillam, dum scis Dei Matrem verè Dominam? Ex eo planè Mariæ humilitas mirabilis attentatur. Ambros. *Vide humilitatem: ancillam se dicit, quæ Mater eligitur.* Certè huiusmodi humilitas admiranda decebat Dei parentem. Addit Doctor, *Decebat talem humilitatem proferre, quæ humilem erat paritura Iesum*, qui ex corde Ecclesiam suam gigantem cùm videt, paruulam vocat. Liceat filio de Parente asserere, (quin audaciæ incusetur) è Maria Ignatium progenitum spiritu, (vt ex prima apparitione constat) eius humilitatis sectatorem produisse; vt verè Iesuita, seu imitator Iesu posset appellari.

Luc 1.

Ambros.

Ad conseruationē tāti operis, necessarium erat, semper in vertice esse primum lapidē fundamenti, ex humilitate effossa.

93. Porrò ad operis tam egregij conseruationem necessarium est, humilitatem quæ fundamenti gesserit locum, vel ipso in vertice collocari, ne tam alta fabrica longè à fundamine recedens, corruere possit. Ideò Dominus in vertice muri illius eleuatissimi fundamentum statuit: *Et in manu eius trulla cæmentarij.* Scit Ignatius tantam Societatis sapientiam oculorum gerere vices collocandorum quidem in vertice. Attamen ad tanti fulgoris, eleuationisque conseruationem fundamentum humilitatis ipso apponit in vertice: *Minima Societas.* Curat Dominus cœcum donare luminibus, *expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius*, Ioan. 9. Vbi pulchrè admodum Sedulius, *Lutum genarum claustris illinens, quodquod in homine minimum esse conspexerat, ac veteri bonus opifex cæmento suppleuit.* Ac si diceret, Summus opifex totum lutum fundamenti primæ illius ædificationis humanæ, id est, minimum conceptum, qui de paruitate hominis geri poterat, abstraxit: in eòque posuit visus acumen, & stabilitatem huiuscemodi fulgoris in intellectus vertice. Sic Ignatius dum videt Societatis oculorum radios, siue doctrinæ verticem, accurrit ad conceptum cæmenti, siue ad minimum Societatis initium: apertiùs dixerim, se ipsum intuetur, super quem Societas ædificata erat: seipsum collocat in tantæ vertice celsitudinis, & necessariò minimam aspicit Societatem. Quàm necessaria humilitas ad scientiæ eleuatissimæ conseruationem!

Ioan 9.

Sedul.

Societatis doctrinæ tāta lux conseruanda erat, dū minima reputatur.

Quamdam, ni fallor, complicationem in Ignatij operibus recognosco: simul enim & augustissima, & abiectissima obiiciuntur. Dum hîc fidelibus egregiè concionatur, illic puerulis prima literarum elementa docet. Dum ex cathedra scientiarum omnium documenta dictat, calamum dirigit puerorum Grammatices rudimenta profert. Dum plus quàm viginti tres regit Academias, Ecclesiæ mysteria cum pueris canit per plateas, arundine dirigens processionem. Dum in xenodochiis ægrotis ministrat, quæritatur à Regibus. Dum vili sacco induitur, Orientis, Occidentisque Principes iugo subiugat Euangelij. O prudentissimam egregiorum operum conseruationem, maxima minimis copulare! Dauidem vidi, & hostes comminuentem Ducem exercitus potentissimi, & in conspectu Arcæ venerabilis, instar vulgaris homuncionis, saltantem. An non illa humilitas necessaria apud Deum, ne apud homines egregia facinora euanescerent? D. Gregorius lib. 5. Moral. cap. 10. *Coram Deo egit debilia, vel extrema; vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus egerat fortia.* Tot debilia gerit Ignatius, vt tot possit fortia, & egregia solidare. 94

Ignatius abiectis ministeriis (specie quidem, non veritate) augusta conseruat.

Gregor.

Observat. X.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Operatrices admodum Ignatij manus diuino liberalitatis fulgore nitent, dum gratis cuncta peragunt ministeria.

Equidem liberalitatis, ac munificentiæ fulgor homines efficit diuinos ostentari.

MAnus lucernarum gestatrice laudibus libet exornare. Porrò lucernæ illæ manuum igneis linguis operationem celebrant, dum earum munificentissimam ostendunt charitatem. An serui vigiles Dominum expectantes terrena emolumenta quæritant, dum manus exerunt ad laborem? Minimè. Tota spiritualis merces adstruitur, *Beati sunt serui illi.* 95

Societas Iesu gratis peragens ministeria laudatur.

En gloriam Ignatij manuum. Briarei gigantis in morem centum manibus operatur, qui tam paruo temporis interstitio tam perfectum opus expressit. At in tā operatricibus manibus non 96

Gratis innumerabilia opera Briareus gessit Ignatius.

non aurum, non argentum, non gemmæ rutilant: sed lucernæ charitatis, dum gratis (vt Paulus,) cuncta proximis dispensat ministeria. Liceat Menandri pulchram recolere sententiam. *Manuum fulgor diuina liberalitas est.* En lucernæ in Ignatij manibus, ministeria sua liberaliter, siue gratis impendere ad diuinitatis imitationem.

Menandr.

97. *Manuum Christi pulchritudo liberalitas: quã imitatur Ignatius.* Psalm 44. Laurent. Nouar.

De Christo Dauid cecinit, *Specie tua, & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna,* Psalm. 44. Verba illa: *Intende, procede, regna,* operum manuum Christi præstantiam exprimunt, quibus totum orbem Patri subiugauit. Quonam modo cuncta subiecit? Fulgentissimis lucernis manuum, id est, liberalitate, dum gratis peragit salutis ministeria. Laurentius Nou. hom. de eleemos. *Quæ est ista pulchritudo, nisi largitas?* Ignatij manus pulcherrimæ IESV manuum diuinarum imitatrices ex liberalitate, dum prædicat sine retributione, confessiones audit rusticorum sine gratitudine, docet sine leuamine, facit sacrum sine stipendio. O manuum pulchritudinem, è qua Societatis exorti processus! *Pulchritudine tua prosperè procede.*

98. *Specialissima est Societatis gratis ministeria, hæc IESV pulchritudo manuum.* Psalm. 44.

Liceat asserere, specialem esse hanc Societatis pulchritudinem. *Specie tua & pulchritudine tua.* id est (vt aptiùs vel verbis ludam) *speciali pulchritudine tua prosperè procede.* Quis abneget specialem esse Societatis commendationem, sua opera gratis exhibere, dum videt perfectissimas Regulares familias laudabiliter admodum iuxta propriorum institutionum præscriptionem stipendia pro ministeriis accipere, vt de altario viuat, qui altario deseruit. Profectò vnum Deum, eiusque gloriam cunctis in operibus aspicere, suprema perfectio est. Terni ac terni duodecim Israëlis Tribus tentoria figebant, cùm ad promissam terram proficiscebantur: ea equidem dispositione, quod Tribus Iuda, Isachar, & Zabulon eam plagam tenerent, quæ signis Gemini, Libræ, ac Aquario subiaceret, auctore Georgio Veneto *in Harmon. Cant. 1. cap. 13.* Obsecro tibi sint tres Tribus Religiones Ecclesiæ nobilissima IESV germina. Iudas ad signum Geminis attinens sunt Mendicantes Ordines duplicem viam Mariæ ac Marthæ proferentes, dum propriæ perfectioni ac proximorum saluti studium impendunt. Isachar autẽ Tribus Libræ signũ aspiciens eas Religiones exponũt, quæ propriæ perfectioni à proximorum ministeriis abstractæ, vacant. Porrò Tribus Zabulon quæ significat *habitaculum pulchritudinis,* ad Aquarij signum aspiciebat, mortalibus quidem munificentissimum. Ipsum enim profundẽs vas crystallinum, quod gestat, imbribus terram fœcundat, vt gramina proferantur, flores appareant, fructibus arbores stipentur, viuificentur animantia. Vidisti ne Aquarium vel in fabulosa retributione coronatum spicis, aut botris ab agricola gratitudinis ergò allatis, veluti alia gentilitatis conficta Numina? Non. Ergò Aquarij signum cunctis est sine mercede beneficus. Eo symbolum Ignatij. Ergo si Zabulon Aquarium aspicit, id est, Deum qui tribuit gratis omnia, vt imitetur, cunctis præstans sine vlla temporali retributione beneficia, aptè in *habitaculo pulchritudinis* commoratur. Pulcherrima enim virtus obiicitur, dum manus sine mercede operantur.

Georg. Venet.

O quàm Deificus Ignatius ex munificentia ab omni retributione recedens ostentatur! Obseruat Lactantius *lib. 1. diuin. Instit. cap. 11.* ex Tullio Iouem, Iunonémque à iuuando esse dictos: quin imò & ex beneficentia diuinitatem esse illis adscriptam. *Vt gratiam* (ait cap. 15.) *referre benemeritis viderentur, quod Cicero de* Natura Deor. *docet, dicens: Susceperit autem vita hominum, consuetudoque communis, vt beneficiis excellentes viros in cœlum fama, ac voluntate tollerent.* Preme illud: *Vt gratiam referre benemeritis viderentur.* Non enim gratis beneficia conferre confinguntur, sed vt referant officij mercedem. Nec enim vel conficta Deitas potuit ab hominibus excogitari, quæ gratis munera dispensaret. Id quidem veraci Deitati reseruatur, eisque hominibus, qui ex speciali gratia huiusmodi munificentiam imitantur. Ignatius ergo aptiùs, vir excellens beneficiis, fama ac voluntate omnium, qui accipiunt, in cœlum deberet extolli. 99.

Deificus ab huiusmodi liberalitate Ignatius, Deifica Societas. Lactant. Tull.

Pulchrè Plinius lib. 2. cap. 7. *Deus est mortali, iuuare mortalem: & hæc ad æternam gloriam via. Hac Proceres iere Romani. Hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit Maximus æui Rector, Vespasianus Augustus. Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales Numinibus adscribantur.* Hac iustius cœlesti passu cum liberis suis vadit Ignatius, quorum officium, mortales iuuare sine terrenæ spe retributionis. 100.

Hac Ignatius liberalitate cœlesti passu cum filiis pergit ad Deum? Plin.

Proh Deificam Ignatij conditionem! An non potest cũ Paulo (qui gratis dabat, quod recipiebat) proclamare: *Viuit in me Christus?* Philo Iud. lib. de Iudice, *Vera est cuiusdam prisci sententia, nunquam homines propius ad Dei similitudinem accedere, quàm cum sint benefici.* Tullius *orat. pro Ligar.* contestatur, & Seneca lib. de Mor. *Quid est beneficium dare? Deos imitari.* Dat quidem, qui gratis confert: alij autem reddunt. Nazianzenus Orat. de Pauperum amore, *Nihil tam diuinum homo habet, quam de aliis benemereri.* 101.

Imitatur Ignatius IESV Dei munificẽtiã. Philo. Tull. Senec. Nazianz.

Fatur Dominus priusquam ab homine obsequium aliquod accepisset, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,* Genes. 1. Tota Trinitas ex gratuita tot in hominem munerum tributione cognoscitur. At quænam illa similitudo? Porrò similitudinem Dei gerit homo, dum gratis tribuit, quod gratis acceperat. Strabus sic, *Faciamus hominem ad similitudinem nostram. id est, vt sit propensissimus ad benefaciendum omnibus veluti Deus. quod animalia bruta non habent: vnde homines inhumani hoc modo non sunt ad imaginem, & similitudinem Dei.* Premenda particula, *vt sit propensissimus ad benefaciendum.* Qui promptus est, aut propensus, retribuit quod accipit; qui propensior est, confert benemerentibus, gratis quidem, beneficium. At qui propensissimus ad benefaciendum est, non solùm retribuit, non solùm gratis confert benemerentibus: sed & malè merentibus hostibus gratis impendit beneficia. En Ignatium Deificæ conditionis gloria indutum, dum vel in hostes infensissimos propensissimus ad benefaciendum gratis cuncta confert beneficia. O si niteretis non obscurare tantæ imitationis fulgorem! 102.

Ignatius propensissimus ad dãdum gratis vel inimicis, egregia est Dei similitudo. Genes. 1. Strab.

Observat. XI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Licèt Ignatius omnium virtutum fulgore coruſcaret, ſe tamen in via ſpiritus æſtimabat infantem, & quaſi primum greſſum peragentem.

Ineffabilis humilitatis documentum eſt, non ſolùm ſe cunctis poſtponere: ſed & exiſtimare cunctos ſibi eſſe ſuperiores virtute.

103. SI ex Doctorum mente præcingi iobentur ſerui ad curſum inchoandum ſpiritus, cur lucernæ iam manibus apponuntur, quibus, autbore D. Maximo, omnes virtutes deſignantur? Equidem ſunt tam iuſti ſerui, qui dum cunctarum vittutum fulgore rutilant, videntur ſibi nondum eſſe præcinctos ad viam ſpiritus percurrendam: ſed tunc præcingi, vt primum gerere greſſum valeaot.

104. Illud miror in Ignatio, quòd cùm ad ſupremum perfectionis gradum aſcendiſſet, vt virtutum omnium exercitamenta teſtabantur: exiſtimabat, verè nec primum greſſum ſe confeciſſe: vnde curabar, nouo quotidie impetu currete brauium. Nullum vel nouitium adibat, quem non putaret ſibi poſſe tradere virtutis magiſterium. Vnde apis ſollicita à cũctis curabat virtutum flores in præcordia tranſmittere, vt ſuauiſſimum fauum poſſit perficere. Nullum denique tam neotericum io via ſpiritus aſpiciebat, cui non ſe poſthabendum putaret. Portò altiùs quid affirmariin. Sceleratos quoſque ſibi iure præferendos aſſerebat.

Cunctis nouitiis ſe Ignatius poſthabendum putabat.

105. A Iesv Ignatius ſuo hanc edoctus eſt perfectionem profante, *Recumbe ini nouiſſimo loco*, Luc. 14. Te in catalogo iuſtorum reputa oouiſſimum locum tenere, cunctos velut Magiſtros recognoſce. D. Bernardus ſerm. 87. in Cant. *Non mediocrem, non penultimum, non ipſum ſaltem inter nouiſſimos eligere locum, nos voluit Dominus: ſed, Recumbe, inquit, in nouiſſimo loco, vt ſolus videlicet nouiſſimus ſedeas, téque nemini non dico præponas, ſed nec comparare præſumas.* Qúa in occaſione id peragendum? An non in conuiuio. *Cùm inuitatus fueris*, præmiſit, *recumbe in nouiſſimo loco.* In præſenti Dominus ait, *Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet eos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis*, Luc. 12. Viros perfectos præmio donat, recumbit Ignatius? Certè non ſolùm non diſcumbit vel in nouiſſimo loco: ſed adhuc ſtat præcinctus ad miniſterium; quia nullum greſſum ſe confeciſſe arbitratur. Tenere vltroneè vltimum locum in conuiuio ſedentium, egregiæ humilitatis eſt documentum. Quid ſe indignum reputare, cui vel nouiſſimus locus adſcribatur?

Non ſolum locũ nouiſſimũ in Iesv conuiuio eligebat Ignatius: ſed reputabat ſe indignum, qui ſederet in nouiſſimo loco, & ſemper ſtabat miniſtraturus.
Luc. 14.
Bernard.
Luc. 12.

106. Scio Ignatium coram hominibus vileſcere appetiiſſe, cùm immunditijs plenus per plateas diuagaretur, vt poſſet à pueris ludibrio affici: niſi eum pia prudentia compreſſiſſet. At altioris ſpiritus ſignum eſſe exiſtimo ſe reputare cunctorum minimum ſeruorum, & in via ſpiritus neotericum. Laudibus Dauid effertur, dum coram Arca hominum oculis vileſcere ſatagit. Saltans ille exultat opprobriis aſpectantium, & Micholis deridens inſaniam, profatur: *Ludam, & vilior fiam, pluſquam factus ſum*, 2. Reg. 6. Ad quæ Gregorius lib. 27. Mor. cap. 27. *Quid alij ſentiant, ignoro. Ego Dauid plus ſtupeo ſaltantem, quàm pugnantem. Pugnando hoſtem ſubduxit, ſaltando coram Domino ſe ipſum vicit; & cùm deſpiceretur, dixit: Ludam, & vilior fiam plus quàm factus ſum. Quaſi diceret, vileſcere coram hominibus appeto.* Egregium ne humilitatis facinus appetere coram hominibus vileſcere; ſed egregius planè adeò coram propriis vileſcere oculis, vt agnatam ſibi reputet vtilitatem. Miror Ignatium appetentem vileſcere coram hominum oculis, dum vilibus rebus oneratus cupit incedere: ſed plus admodum eum admirqr ſeſe nouitiis poſtponentem, dum omnes reputat iuſtiores, ſéque exiſtimat nondum greſſum primum in itinere ſpiritus confeciſſe.

Plus mirabilis Ignatius, dum ſe nouitiis ſubmittit, quàm dum cupiit coram hominibus vilis apparere.
2. Reg. 6.
Gregor.

107. De Ioanne Baptiſta Dominus fuerat profatus, *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne*, Matth. 11. Porrò antequam ad Abrahæ ſinum pergeret, Ioannis caput præſciodirur. Quare? Si vitio datum Sauli quòd *ab humero & ſurſum* non ſolùm corpore, ſed & præſumptione populares excederet; vel externa illa prælatio ab amiciſſimo ſponſi præſcinditur ante volarum Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 68. *Quoniam maior quidem omnibus, qui ex mulieribus nati fuerant, erat Ioannes, caput ipſi antè donatum cælorum Regnum præſciſum fuit.* Quis dubitet, Ignatium ab humero & ſurſum cunctos Societatis Iesv Diuos vel Borgiam ſanctiſſimum, vel Xauerium prodigium ſanctitatis excelloiſſe? Attamen viuentem ſe ſe ita Ignatius præſciderat, vt non ſolùm capite, ſed toto corpore ſpoliaret: & pedis minimi agens locum appareret; ac ſi inclamaret: Societatis huius non caput, non brachium, pes ſum, minimus Sociorum appareo. Ideo reor Parentem humillimum totiens totis viribus procuraſſe ſe ſe à Præpoſiti Generalis munere expedire. Nam qui ſe verè nouitij feruoris ac perfectionis reputabat, ſcrupulo pungebatur, ne (ô humilitatis prodigium!) ob ineptitudinem Societati ruinam afferret.

Ignatius viuens ſe capite, totoque corpore ſpoliauit, ſéque pedem minimum Societatis verò exiſtimabat: egregius quidem Baptiſta æmulator.
Matth. 11.
Peluſ.

108. Vel hinc Ignatij ſummam agnoſco perfectionem. Summam enim virtutum omnium tenet, qui effertur in eo, quo alios præcedere apparet. Athanaſius in exhort. ad Monach. *Singuli vobis poteſtis omnium bonorum ſummam præſumere, ſi nullus ſe incipiat, in eo, quod alios præcellit, efferre.* Ergo perfectius ſummam bonorum omnium præſumere apparebit, qui non ſolùm non effert ſe ſe in eo, quod præcellit cunctos Societatis Diuos: ſed cunctis imperfectis nouitiis ſe iudicat poſthabendum.

Ignatius hinc oſtenditur ſummam bonorũ omnium poſſidere.
Athan.

Observat.

OBSERVAT. XII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius gratitudinis fulgore sic cuncta sua opera decorauit, vt augustiora ostentarentur.

Etenim gratitudo opus effert, & pulchrius obiicit.

109. *Laude illam Ignatij sententiam: Ad maiorẽ Dei gloriam.* EX D. Gregorij mente in lucernis omnium virtutum fulgores rutilant, quarum gratiarum actionem cum Antonio Ghuislando Dominicano doctissimo, præcipuè commendo. Cur autem gratiarum actio, siue virtus gratitudinis sub lucernæ metaphora annotatur? Quia ad adstruendum operum quorumcumque fulgorem maximè confert hominis gratitudo. Nulla virtus magis Ignatio meo agnata, quàm gratitudo, qua cunctos operationum radios curabat in Authorem refundi, illam proferens sententiam: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.* Aiebat Ausonius illam gratitudinem præcipuum locum obtinere, *qua beneficia cuncta curat refundi in largitorem.* Quælibet Ignatij opera egregia totidem Numinis beneficia sunt, quæ Diuus nunquam non in cœlestem datorem munerum refundi curauit. *Ad maiorem Dei gloriam.* Hæc clausula cunctorum operum Ignatij, omnium constitionum, omnium expeditionum epilogatio est, siue potiùs conclusio.

110. *Gratus animus Ignatij accepit beneficia, vt seminarium aliorum innumerabilium.* Iam lucernæ huiusce fulgor aperitur. Cur existimas Societatem Ignatij eximium opus tot, breui temporis interstitio, incrementis ornari ex ministeriis ex Diuis Confessoribus, & Martyribus, ex Doctoribus, ex voluminibus, ex Collegiis, ex instituti conseruatione? Profectò, quia Ignatius gratus non accipit beneficia, vt otiosum, sed vt seminarium ad copiosissimos fructus colligendos. Quodlibet beneficium grato animo granum est mirificè multiplicandum. Audi. Apud desertum

Ioan. 6. aliquando *accepit Iesus panes, & cùm gratias egisset, distribuit*, Ioan 6. Quidnam distribuit? Panem? Quibusnam? Innumeris penè hominibus. Quot panes numerantur? *Quinque.* Quot homines: *Fere quinque millia*, præter vulgus fœminarum, ac puerorum. Quónam modo quinque panes potuere tam vberem præstare annonam, vt omnes saturarentur, & duodecim fragmentorum cophini superessent? Certò, quia gratias Dominus agit: *& cum gratias egisset, distribuit.* Gratitudo enim efficit beneficia seminis in morem vberrimè multiplicari.

Francon. Franconius Abbas tom. 10. Biblioth. *Tanta post gratiarum actionem secuta est vbertas benedictionis, vt de paucis panibus, tot millibus satiatis, fragmenta, quæ superfuerant, decem cophinos exuberarent.*

111. Hinc proculdubio victoriarum Ignatij profluxit vbertas, tot sanctitatis, doctrinæ, ministeriorum referta miraculis. Vnum Societatis seculum innumera fortitudinis secula exæquauit; quia grati Ducis opera manuum innumerabilium connotant effectionem. Vna (mihi credite) grati Ignatij victoria multiplex ostentatur. Proclamitabant Ierosolimæ fœminæ, *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*, 1. Reg. 18. Verè ô fœminæ Saul mille victorias gessit, vnam tantùm Dauid operatus est; vnum enim Goliath interfecerat. Quomodo ergo victoria vnica decem millium victoriarum referebat speciem? Profectò cùm Dauid lapidem Goliath exitialem immisit, victoriam illam Numini retulit. *Ego*, inquit, *venio ad te in nomine Domini exercituum.* Ac si diceret, Referatur facinus hoc *ad maiorem Dei gloriam.* Dux ergo pugnans referendo gesta sua in Dei gloriam, ea præstantia pugnat, vt quælibet victoria decem mille victorias explere videatur. Laudatur Dauid à D. Basil. Seleuc. *orat. 15.* siue potiùs Ignauus, *Gratus seruus, qui vel ante operam fructum offert Domino.* Fructus aptiùs dixero vberrimos. Dum enim Ignatius vigil seruus gesta sua *ad maiorem Dei gloriam* refert, qualibet singulari actione multiplicia facinora exerit. Vnde vnum Societatis seculum duodecim millia secula videtur colligare. *percussit mille, Ignatium percussit decẽ millia, cùm refert vnicũ quodlibet actionẽ ad maiorem Dei gloriã.* 1. Reg 18. Basil. Sel.

Obiicis, Ignatium olim sua opera ad maiorem Dei gloriam retulisse: nunc autem Iesuitas bella gerere, ac perficere victorias innumerabiles. Vndenam ergo nobis decem millia videntur vulnerare? Respondeo, quia & nunc ex Ignatij præscriptione cuncta opera ad Dei maiorem gloriam referimus. Deinde, quia licèt non adesset nobis cura referendi singulas actiones ad Numinis gloriam, Ignatij Parentis nostri affectui illi se Deus præstat debitorem, vt Societas fundata ab Ignatio ad maiorem Dei gloriam semper Ignatij opera præster, percutiens vtique decem millia, dum fortissimi quique mille vulnerant. Magno habiti fuere semper in honore ab Israelitis Cinæi posteri Cin, siue Iethro soceri Mosis; quia cùm pergerent filij Israel ex Ægypto, vtilissimum eis consilium dedit, *Exod. 18.* Eius beneficij memor Saul, cùm bellum pararet in Amelech, dixit Cinæo, *Abite, recedite, atque descendite ab Amalech, ne fortè inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cùm ascenderent de Ægypto*, 1. Reg. 15. Quónam modo post tot secula dicuntur Cinæi fecisse misericordiam cum filiis Israel, si vnus Iethro, aut Cin fecerat? Quia gratus Deus semper parentis obseruat obsequium, & filiorum in operibus parentem operatorem recognoscit, vt primum parentis nunquam non muneret affectum. Abulensis pulchrè q. 15. *Dicuntur Cinæi fecisse misericordiam, quia proaui eorum fecerit.* Tantum enim beneficium semper à Deo in filiorum operibus præsentatur. Semper dant consilium Cinæi, quia parens dedit? Semper ergo Iesuitæ *ad maiorem Dei gloriam* operantur, quia Ignatius cunctas actiones ad maiorem Dei gloriam exercuit. 112. *Licet Societas non operaretur ad maiorẽ Dei gloriam, percuteret decẽ millia, dum alij mille; quia Ignatij nomine operatur.* Exod. 18. 1 Reg 15. Abulens. *Filij parentum opera tribuuntur.*

* * *

OBSERV.

OBSERVAT. XIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Lucerna Ignatij in diuinæ prouidentiæ manibus collocata erat, vt à flatibus persecutionum protegeretur.

Etenim Deus speciali protegit prouidentia eos, qui specialem seruiendi Numini studium impendunt.

113. Diximus lucernas manibus à seruis gestandas, vt digitorum colligatione à flatibus irruentibus protegerentur. Dum audio Iesum se præcingentem in morem serui vigilis, vt transiens famulis possit ministrare: *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Ignatium lucernam esse existimo, quam Iesus præcinctus in manibus collocat vt defendat à flatibus.

114. *Ignatius Dei Tabernaculū est, nec dat somnum oculis somnum, donec inueniat locum requiei eius.* Etenim miram Iesu prouidentiam circa defensionem fulgoris Ignatij recognosco. Nocte intempesta à frigore materialibusque flatibus agitatur discumbens in platea. At tunc adest manus prouidentiæ, protectura lucernam, dum Venero senatori dormienti profatur: Tu ne vt mollibus vestitus domi toræ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? Tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cobet humo? Hisce stimulis concitatus ex senatorio ordine vir surgit confestim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantem offendit Ignatium, domum ea nocte perducit, & liberaliter hospitio excipit. At ne in honore haberetur, ab eo Ignatiūs discessit, & ad virum Hispanum eius hortatu diuertit. Canebat Dauid, *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob*, Ps. 133. Vbi Origenes hom. 35. in Mat. *Votum vouit Dauid, non ascendere supra lectum, nec dare somnum oculis, donec inueniat locum Domino: vt cùm inuenerit locum Domino, ascendat lectum strati sui, & det somnum oculis.* Si Deus loco, quo requiescat, caret, piè Dauid somnum oculis abnegat, quia Deo ipsi paratur obsequium. At loco carente Ignatio Deus somnum ab oculis senatoris excutit? Quinam Ignatius? Profectò Deus non est: sed tabernaculum augustissimum Dei Iacob ostentatur. Vnde si Deus in Ignatio quiescit, Ignatio sub dio commorante, & loco carente, Deus sub dio excubare videbatur.

Psal. 133.

Origen.

115. *Christus ambulās in medio septē candelabrorum, Ignatij lucernā septies manibus prouidentiæ exitiali defendit à flatu.* Penè Ignatij lucerna horribili extinguenda à flatu visa, cùm nautæ, ne dura increpatione afficerentur diutiùs à Diuo, quòd immodestè agerent, eum voluere ad insulam solitariam immittere. Tunc flatus parcens lucernæ, tanto impetu inuexit in nauim, vt eam amoueret ab insula, & Ignatium à periculo liberaret. Ob defectum cibi, velut olei lampas Barcinone videbatur extingui: sed à fœmina pia inuitatus Ignatius ab extinctione eripitur. Scholasticus, qui Ignatium curauit extinguere, quia Xauerium ad meliorem frugem adduxisset, audita à Deo protegente lucernam voce: *Quò tendis miser?* facinus dereliquit inceptum. Hæresi Lutherana vir infectus Romæ asserit Ignatium à sanctissimo Inquisitionis Hispaniæ tribunali affectum supplicio in Vrbem aufugisse. At Deus manus exerens lucernam protegit, ex Hispania colligans cunctos Ignatij iudices, qui Diuum ab hostibus accusatum absoluerant, vt eius innocentiam, & Lutherani malitiam aperirent. Lutetiæ Parisiorum ab infami flagellatione eripitur. Christus ipse extinguendam lucernam apud Palæstinam Maurorū gladio eripit à periculo. Ab Hispanis militibus opprobriis affectum, Deus duxit ad Gallos, qui vrbanè exceptum reficere curarunt. E septem hisce periculis diuinæ prouidentiæ manus Ignatij lucernam exitiali liberarunt à flatu. Visus à Ioanne Dominus *in medio septem candelabrorum aureorum*, Apoc. 1. Apoc. 1.
Quid agebat? Ex Alcasaris Magistri mei sententia doctissimi, emungebat lucernas, easque Alcasar.
à flatibus irruentibus illico protegere curabat. An non dixit, *Hæc dicit, qui habet septem stellas in manu sua, & ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.* Eidem Authori sunt stellæ septem, septem aureorum candelabrorum lucernæ, quas quidem Deus in manibus protegendas ostentat. An non lucernæ septem innuant septies protectione affectum Ignatium fulgentissimam Ecclesiæ lucernam, ne irruentibus flatibus extingueretur!

Certè nomen Iesu, à quo persecutio, manus fuit protegens luminaria. Profatur Ignatius, *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini, quia vltus sum in eos*, Psal. 108. *Non extinguetur in nocte* persecutionum flatibus Ignatij lucerna, quia nomen Iesu manus protegens est. Chrysostomus, *Tanquam ignis accurrebant, tanquam apis cum magna animi alacritate inuidebant, intus interceptum tenebant: neque aliquid potuerunt facere. Arma enim inuicta, auxilium in expugnatione nominis Domini manus omnes expulit.* O manus diuinæ prouidentiæ fulgentissima protegens Ignatij luminaria! 116.

Nomen Iesu manus est lucernam Ignatij protegens. Psal. 108. Chrysost.

OBSERVAT. XIV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Quia Ignatius igne ardet Spiritus sancti impunè inter homunciones, ac mulierculas igne prophano accensas diuersatur.

Porrò qui igne sacri amoris non succenditur, periculosè cum peccatoribus agit.

Ait D. Maximus, *Lucernæ ardentes spiritualis dilectio est.* Profectò Euangelico mi- 117.
nistro

Fugite fornicationis illecebra. Maxim.

nistro necessarium sacro Spiritus sancti igne succendi, vt possit sine spiritus imminutione cum peccatoribus profligatorum morum agere.

Ignatius non fugit meretrices, sed quærit; quia sacro igne succenditur.

118. Video Ignatium in Vrbe mulierculas meretrices quæritare, vt sacra pœnitentiæ vnda earum diluat turpitudinem, & in domo recludat Agnum sine macula securus. Audio aliquem virum grauem obijcientem, O Ignati, oleum plane & operam perdis; si quidem hæ mulierculæ crastina luce consuetam recident in cœcitatem. Cui Ignatius se lubentem respondit cunctam vitæ operationem impensurum, si vel vnica nocte sciret scortum ab immundis operibus abstinuisse. Cur, precor, nullus ab huiusmodi actionibus reuocare curauit Ignatium, suadens occasiones excidendi effugere cum Laurentio Iustin. profante, *De voluptate quicumque fugerit, gloriosissimè triumphabit. Innumeros hac temeritate armatos debellando prostrauit: terga vero vertentibus vix tenuiter manus iniecit.* Profectò notum cunctis, Ignatium Spiritus sancti igne succensum nullo esse prophani ignis periculo obnoxium. Nunquam Diuus magis immundo liber ab incendio quàm cùm inter scorta vt eorum saluti prouideret, commorabatur.

Laurent. Iustin.

Ineffabilis Ignatij puritas apud picta officinâ, indicat eum esse Spiritus sancti domicilium.
1. Ioan. 5. Tertul.

119. O ineffabilem puritatem quæ in picis officina nullo inquinamento affecta es! Ioannes monebat, *Filioli, custodite vos à simulacris*, Epist. 1. cap. 5. Ac si diceret, si vultis puritatem tueri, non solùm ab idulolatria pulchritudinis abstinere, fugiendo fœminas: sed & pictas earum imagines abijcite: *Custodite vos à simulacris.* Tertullianus lib. de Coron. Milit. *Filioli*, inquit, *custodite vos ab idolis, non iam ab idololatria quasi ab officio: sed custodite vos ab idolis, id est, ab ipsa effigie eorum.* At Ignatius non solùm non abstinet ab effigie, aut imagine meretricum, sed ipsa adit viua exemplaria, quærit scorta; nec tamen vllam contraxit impuritatem.

Pater, & Filius, qui Ignatium perfecerant, adhuc meliorandum & custodiendum Spiritui sancto tradiderunt eo incolumi quærentes meretrices.

120. Vndenam tanta puritas? Certè Ignatij præcordia Spiritus sancti fornace succenduntur. Cùm Ignatius Vrbem esset ingressurus, vt tot peccatores, tot meretrices adduceret ad frugem meliorem, ei Deus Pater apparuit, Deoque Filio Crucem gestanti Ignatium, socios, gestaque amanter admodum commendauit. Iesus ergo recepit Ignatium, placidoque vultu ad Ignatium conuersus, *Ego*, inquit, *vobis Romæ propitius ero.* Cur tunc cum Deo Patre, & Deo Filio, Deus Spiritus sanctus non ostentatur? Certè quia Ignatius, qui ad peccatorum impudicorum, peccatricumque immundarum conuersionem (ad id fundanda Societate) Vrbem ingreditur, indiget Spiritu sancto habitatore: vt igni diuino ignis cedat exitialis. Ideo ergo Spiritus sanctus non apparuit exteriùs, quia interiùs Diuus instar Stephani, *plenus erat Spiritu sancto*, Act. 6. Pater & Filius Ignatium perfecerant, eum autem iam perfectum Spiritui sancto tradiderunt meliorandum, & custodiendum aduersùs impudicitiæ laqueos. *Compleuit die septimo opus suum, quod fecerat: & requieuit die septimo ab vniuerso opere, quod patrarat*, Gen. 1. An orbis perfectus sine custode Deo derelictus est? Profectò Pater quasi requieuit ab opere,

Act. 6.

Gen. 1.

quia opus tradidit Spiritui sancto meli[orandum], & custodiendum. Rupertus l[ib. de] oper. Spiritus sancti cap. 2. *Et si cess[auit Pa]ter, cuius erat proprium condere rerum nat[uram], non cessauit Spiritus sanctus, cuius est opus pr[oprium] meliorare naturam*, & custodire. To[t] diebus perfectum Ignatium Pater & Filius Spiritui sancto Vrbem ingressurum, & meliorandum, & custodiendum tradidere, vt impunè posset tam cœlesti igne succensus ab igne exitiali non lædi, dum cum peccatricibus commoraretur.

121. Quid si Ignatius præsentiret aliquam prophani ignis scintillam in corde recludi? Prorsus fugeret huiusmodi ministerij pericula; conflantur enim libidinis idola in præcordiis, quæ igne prophano succenduntur; quia Spiritus sancti igne non penitus opplentur. Vituli historiam non ignoratis. Clamat Aaròn, *Quis vestrûm habet aurum? Tulerunt, &c. dederunt mihi, proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus*, Exod. 32. Vbi Macharius asserit conflatum vitulum ex auro & argento vasorum illorum, quæ ex Ægypto abstraxerant. Exod. 12. *Compulsus est Aaron* (inquit hom. 11.) *dicere Israëlitis, vt aurea Ægyptia vasa afferrent: postea aurum illud, & vasa quæ coniecerant in ignem prophanum, in idolum versa sunt.* Si fornax ignis prophani cor nostrum est, Ægyptia vasa, seu peccatrices non modò non conuertuntur in vasa sanctitatis; sed corde in nostro libidinis exsurgit idolum. O Ignatij præcordia Spiritus sancti igne succensa, ad quæ vasa illa iniquitatis immissa sanctitudinis vasa aurea redduntur!

Vasa prophana in Ignatij fornace in vasa sanctitatis mutantur, quia nihil inibi ignis prophani est.
Exod. 32.
Exod. 12. Machar.

Observat. XV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius in spirituali infantia fulgoris augustissima incrementa ostendit.

Asseritur, affectus intensione posse quem breui tempore ad perfectionis cumulum anolare.

122. SI famulus quisque Dominum excepturus noctu venientem, vnicam solummodo facem gestare assolet, cur plures faces in serui cuiuslibet manibus ostentantur, iuxta ea, quæ tradidimus? Profectò plures lucernæ sanctitatis superabundantiam, ex D. Maximi mente, exprimunt. Profectò si iuxta Guillandi expositionem lumburum constrictio spiritualem designat infantiam, quónam modo tanta perfectio sanctitatis in infantiæ vestibulo commorari potest? Crediderim, quia egregij serui tanto affectu properant ad institutæ viæ terminum, vt illud ipsum incipere, sit iam cursum consummare.

Ecstasim octo dierum illustra.
Guill.

123. Cùm Ignatius præcingitur, cùm spiritualis infantiæ fasciis illigatur, faces eximiarum vir-

Observat. VI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.

Ignatius, quia caſtitate egregius fuit, ſpiritu Prophetico donatur: imò quia innocentiæ quodammodo induebatur ſtola.

Adnatum aſſero puritati, ſeu innocentiæ, ſpiritum prophetiæ.

67. SI ex Gregorij mente lumborum conſtrictione puritas mentis, ac corporis inouitur; ex aliorum ſententia, congruenter lucernarum ardentium geſtatione ſpiritus prophetiæ deſignatur. Aſſolet etenim prophetiæ ſpiritus ex caſtitate ſingulari ortum ducere. Ideò Prophetiſſas ſuas Gentiles virgines confinxere. Nec enim exiſtimabant, poſſe futura præuideri niſi à caſtis. Vnde Auicena aiebat Virgines quibus datum intelligentias intueri, poſſe ſolummodo futura reſerare.

68. Ignatius ſpiritu prophetiæ eximiè fuit donatus. Ipſo conuerſionis ſuæ anno, ſe fundaturum Societatem Ieſu prædixit. Antuerpiæ degens Petro Quadrado Metimnenſi viro nobili aperuit Collegium Societatis ab ipſo patria in oppido exædificãdum. Dux cùm Gandiæ Borgia noſter Franciſcus moraretur in ſeculo Romæ, Ignatius prædixit eum futurum Præpoſitum Generalem Societatis. Idem de Didaco Lainez viro ſapientiſſimo de Tridentino Concilio optimè merito aſſeruit. Ioanni Paſcuali amico futuros labores annunciauit æternæ vitæ pignus. Petro Ferro dixit, à Deipara ſanandum ab ægritudine exitiali. Aſſeruit Simonen Rodericum ex primis ſociis grauiſſimè dolentem ſanitate accepta, è lecto ſurrecturum. Doctori Michaëli Arrabia multa infelicia præcantauit. Duobus ſociis cum Venetiana potentia repugnantibus ſcripſit, victoriam reportaturos.

Aliquas Ignatij prophetias ianue.

69. Vndénam Ignatio prophetia? Poſſem aſſerere, ex caſtitate ſingulari, qua nituit, poſtquam ſub conuerſionis tempore à Deipara ſeſe illi oſtendenti accepit cingulum puritatis. Attamen auguſtiori volatu, aſſero Ignatium ad tam ſublime puritatis gradum euectum fuiſſe, vt quodammodo primam induerit innocentiæ ſtolam. Cui quidem innocentiæ adnatus eſt prophetiæ ſpiritus. Conditor formato hominis corpore, *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, Gen. 2. Vix viuit Adamus cùm aſpectans ſponſam prophetauit. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Vndènam ó parens agnouiſti, ſi te dormiente, mulier fuerat ædificata? Porrò innocenti animo omnia reuelantur arcana. D. Cyrillus in Ioël. *Gratia prophetiæ non carebat Adam, priuſquam diuinum mandatum transgrederetur.* Quia prophetiæ donum innocentiæ agnatum.

Ignatius quodammodo ex puritate ſingulari ſtolam innocentiæ primæ reinduit, ad prophetiam.

Gen. 2.

Cyrill.

70. Pentecoſtes die Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos linguis igneis apparuit, Act. 2. Aſſerit idem Cyrillus tunc Apoſtolos donatos eſſe ſpiritu prophetiæ, egregióſque Diuos eamdem gratiam ex illa deſcenſione Spiritus ſancti accepiſſe. Reddit rationem, nempe, quia tunc fideles Diſcipuli rurſum induti quodammodo ſunt prima innocentiæ ſtola. *Effuſus eſt in nos Spiritus ſanctus prophetiæ, Deo lætificante naturam noſtram humanam, & ſuperna, ac primæua gloria coronante, & ad illud denuò reuehente, vbi antea fueras, peccato nondum ingreſſo.* Qui enim ſpiritu prophetiæ donatur, quaſi conſequenter eſt ad innocentiæ ſtatum adducendus.

Accipientes prophetiæ ſpiritũ, conſequenter accipiunt primã quodammodo innocentiæ dotem.

Act. 1.

Cyrill.

Viſio Iſaiæ filij Amos, Iſa. 1. *Iſaias* Hebraicè, *Domini ſalus, Murus, Dos.* In Prophetarũ Principe de prophetiæ maximo dono mẽtio geritur. Quódnam illud? Egregium planè, & ſtatui innocentiæ congruum. Sic exponit D. Baſil. Præf. ad Iſai. *Magna quidem, atque adeò prima dos, quæ animam ſummè purgatam requirit, diuini afflatus eſſe capacem, ad prophetandum.* Profectò ad prophetiæ dotem pertinet & futura præuidere, & conſcientiæ occulta penetrare. Seſe Ignatius oſtendit ad innocentiæ ſtatum recurriſſe quodammodo, dum innumeros rerum prædicit euentus, & animorum inacceſſibilia reuelat arcana. Nouitium donauit requie aperiens ei inteſtina aduersùs vocationis firmitudinem certamina. Socium ſolitudinis ſtudioſum contra primæ vocationis præſcripta, propoſitum reuelat, oſtendens, quàm periculosè qui Dauidicæ virtutis non eſt æmulator, ſingulare certamen curat inire. A Religioſis cuiuſdam Cœnobij inuitatur, vt de ſpiritu eius periculum fieret. Vbi aſpectans Diuus vnum & alterum Monachum, eos ab Apoſtatandi propoſito retraxit ad conſcientiæ peruolans penetralia; affectis quidem compunctione delinquentibus, ne Prophetæ minis ſubiacerent. O eximiæ animi puritatis indicamenta! 71.

Dos prophetiæ ſimul incedit cum innocentiæ dono.

Iſa. 1.

Baſil.

Quàm innocens Ignatius, cui conſcientiæ reſerantur arcana?

Audi Apoſtolum, *Si autem omnes prophetent, intret autem quis: conuincitur, diiudicabitur, occulta cordis eius manifeſta ſunt. Et ita cadens in faciem ſuam adorauit Deum, pronuncians, quòd verè Deus in vobis eſt.* 1. Cor. 14. Intrant illi, aliíque multi ad Ignatium, conuincuntur, diiudicantur, dum occulta cordis eorum manifeſta ſunt, Ignatio aperiente. Tunc illi proclamant conſequẽter Deum in Ignatio verè commorari, vti in Adamo, dum innocentiæ ſtatu potiretur. Baſilius citat. *Ergo cum anima omnis virtutis ſtudio dedita, vehementi in Deum amore, perpetuò Dei memoriam in ſe impreſſam ſeruet: atque hac quidem re primum appareat, ſeſe Deum habere velut inhabitantem: ex vehementiſſima in Deum intentione, & arcano amore Numinis afflata, digna hoc dono redditur, Deo diuinam virtutem impertiente, animique oculos aperiente, ad intelligendas quas velit, ſpeculationes.* Arguit igitur prophetiæ ſpiritus Ignatium peregrinæ innocentiæ Diuum, omnium virtutum colligationem. Connotat ineffabili in Deum amore ſaucium. Annunciat memoriam nunquam non Numini conſecratam. O ſanctitatis prodigium, innocentiæ miraculum! 72.

Si quis ad Ignatiũ intret, & Ignatius eius aperiat conſcientiæ occulta: mox profitetur, Ignatiũ dono innocentiæ decoratum, ex omnium virtutum exercitamento.

1 Cor. 14.

Baſil.

Observ.

Observat. VII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ad statum quodammodo innocentiæ recurrit Ignatius, dum operum lucernas per singula momenta expungit particulari quidem examine.

Nam examen conscientiæ particulare homines ad innocentiæ statum quodammodo reducit.

73. *Societatis Iesv examinis particularis conscientiæ commendatio.*

IN manibus innocentissimus seruus operum lucernas habere monetur, vt videat faciliùs lucis defectus, & expungat: continuum enim examen ardentium luminarium emunctio est. Vt illam mirabilem innocentiam, (de qua *obseruat. proxima*,) Ignatius adstrueret, interminabili specialissimæ examinationi impendebat studium, singulis horis, singulis momentis sua opera ad periculum, seu trutinam afferebat, cuicumque negotio grauissimo esset intentus, & quemuis linguæ lapsum, quemuis minutissimum defectum specialiter quo ad id vitium quod particulatim corrigere volebat, pertinere videretur, statim videbat, castigabat in corde, & nodo in corrigia ad id destinata notabat, ne caderet memoria: ac postmodum lineis inæqualibus, quas per hebdomadis dies disponebat, quæ errata comperiret, punctis assignabat: vt hebdomadis cum hebdomade defectus conferrentur, & videret, queisnam defectibus animus appareret ornatior.

74. *Poterit quis breui tempore duplicato spiritu donari, si examinatione accurata videat defectus virtutum, & corrigat.* 4. Reg. 2. Bernard.

Hinc Ignatius ad eleuatissimæ perfectionis gradum ascendit. Ad Eliam profatur Elisæus, *Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus. Qui respondit: Rem difficilem postulasti, attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi, quod petisti: si autem non videris, non erit*, 4. Reg. 2. In cuius expositionem ex D. Bernardi mente præmitto Eliam (qui Hebraice *Deus, Dominus*,) virtutum fulgorem, seu vnctionem innuere. Quònam igitur pacto quis poterit quotidie miris spiritualibus profectibus donari? Certè si videas, quando tollatur à te aliquis virtutis fulgor, & cures lucernam emungere per defectus illius, (quem vidisti, accurato examine,) correctionem. Iam do D. Bernardum serm. 17. in Cant. (Bernard.) *Nunquam sine nostra conscientia vnctio tollatur a nobis, si duplicato munere volumus non fraudari.* id est, quicumque defectus in operum nostrorum lucernis adsit, à nobis videatur examinationis particularis oculis, & accuratè corrigatur, vt miris profectibus donari possimus.

75. *Perfectus seruus spectat Dominum suum quando discedat, & quando remoratur, accurata examinatione.*

Et vos, (ait Dominus,) *similes hominibus expectantibus Dominum suum*, Luc. 12. Tota seruorum vigilum perfectio in eo sita obiicitur, vt expectent Dominum. Lego cum Bernardo citato, *Spectantibus Dominum suum.* Officium seruorum vnicum spectare Dominum; vt agnoscant aut venientem, aut recedentem per eorum defectus Quare tantis famulis solum spectandi munus adscribitur? Quia huiusmodi spectatio, vt defectus agnoscantur, & corrigi valeant sufficit, vt quis perfectissimus Diuus exsurgat. Fatur Abbas Clareuallensis, *Tales quærit Spiritus sanctus similes hominibus spectantibus Dominum suum.* An recesserit ob aliquem defectum, an accesserit ex alicuius virtutis speciali exercitamento.

Si igitur videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit. Ad duplicatam nempe perfectionem illam sectandam, necessarium est, diligentissimè aspicere Iesv recessus ex hominis defectibus. Dionysius Carth. *Ineffabilis, & diligentissima directio oculorum ad Eliam innuitur.* vt scilicet animi defectus agnoscere valeas, siue recessus Domini recognoscas, siue Iesv perfectionem intuearis, quam imitari studeas. 76. *Diligentissima debet esse examinatio hæc.* Carthus.

77. *Abraham perfectus ostenditur, dū in actionibus instat resecat diligenter quidquid superfluum apparet.* Gen. 22. Philo.

Cùm Abraham ad montem litaturus primogenitum adducitur, status illius Diui assignatur, qui perfectionis verticem tenuit. Quæsierim, quònam modo Abraham, sanctitatis huiusce in culmine constiterit? Existimo conscientiæ accuratissimo examine præmisso, quo quidem & vitia paulatim excidantur, & virtutum acuantur luminaria. Portans igitur Patriarcha *ignem, & gladium*, montem scandebat, Gen. 22. Fatur Philo *lib. de Cherub.* alibi sub alio datus argumento. *An non vides, quod & sapiens ille Abraham, quando cœpit iuxta Deum metiri omnia, nihil creaturæ tribuens, accepit ad ignei gladij similitudinem, ignem, & gladium, resecare cupiens quidquid mortale habebat, vt expedita cogitatione sublimis ad Deum euolaret* Qui accurato examine ruminat opera, gressus recognoscit cunctos, dum conatur ad verticem auolare, & pœnitudinis gladio omnes defectus abscindit continuo, facillimè sanctitatis cumulum tenet: *Et gladium resecare quidquid mortale habebat.*

78. *Examen particulare est igneus parad si gladius ad custodiam.*

Preme, quæso, illud: *Accepit ad ignei gladij similitudinem*, &c. Accuratum enim illud, ac particulare examen ignei gladij gerit officium, qui animi paradisum custodit, ne noxius aliquis ingrediatur affectus.

79. *Examē particulare custodit lignū conscientiæ, & superflua resecat.* Clem. Alex.

Profectò igneus hic gladius duplex gerere videtur munus, vnum custodiendi vitale lignum conscientiæ, alterum præscindendi ab illo, quidquid superfluum apparet. Aiebat Clemens Alexandr. in Exhort. *Planta cælestis cum sit homo, vt cælestes virtutum fructus ferat, inutiles vitiorum stellones pœnitentiæ ferro circumcidat.* Præciderat Ignatius iam ferro pœnitentiæ omnes vitiorum radices, & quotidiano studio, particularis examinis igneo cultro, (igneo quidem ex ardentissimo perfectionis supremæ affectu,) stellones imperfectionum sic excidit, vt ad statum innocentiæ quodammodo recurrens, non inueniret iam, quid præscindere posset.

80. *Hoc examen viros imperfectos ad statum puerilis innocentiæ adducit.* Nyssen. Cant. 3. Luc. 12.

Hæc planè examinis particularis Societatis Iesv vtilitas, viros ad puerilem innocentiam adducere. Asserit mysticè Nyssenus *hom. 6. in Cant.* custodes lectuli Salomonis fortissimos milites alibi à Domino pueros vocitari. De militibus quidem, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suū propter timores nocturnos*, Cant. 3. De pueris autem, *Pueri mei mecum sunt in cubili*, Luc. 11. Quomodo ergo robusti illi custodes iam pueri à Domino appellantur? Certè, quia cōtinuo studio custodiēdi cōsciētiæ lectulū, ac

examinis particularis gladio resecandi arboris vitalis superfluos, (si qui sunt,) stellones: vir perfectus planè ad puerilem innocentiæ statum recurrere videtur. Pulchra Nysseni cogitatio. *Quando qui cingunt ensem, attendendo vita ex virtute agenda, expellunt animi perturbationes*, (en gladij stellones præscindentis officium,) *tunc infantes ætate sunt expertes eiusmodi perturbationis. Vt armatus quidem Regis lectum, id est, cor suum custodiens: vt infans autem*, (innocentia ornatus,) *in beato lecto quiescens.* Ecce Ignatium particularis examinis, (quo vbi imperfectioni excidendæ omnino studet,) cura sese ad innocentiæ statum quodammodo reduxit, Iesuitis suis huiusmodi examinis commendans exercitamentum.

Hoc examine profecit Ignatius.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ex lucernarum, seu vitarum Christi, & Diuorum fulgore Ignatius à sæculi vanitate surgit, vt ad perfectissimæ vitæ gradum supremum ascendat.

Etenim Sanctorum exempla lecta fortiter ad imitationem adducunt, vel sæculari addictos vanitati.

81. *Contra noctem huius vitæ*, (ex mente Anselmi.) Sanctorum exempla præ manibus habenda, quorum fulgore sæculares tenebræ assolent effugari. Equidem legentes, ac mente ruminantes Diuorum gesta, ad imitationem accendimur, in vigilantissimósque seruos conuertimur, præscripta vnius Domini expectantes.

Spiritualis lectionis fructus vberrimus.

82. *Interea*, (ait Petrus de Ribaden. lib. 1. cap. 2.) *cùm in lecto iacere cogeretur, essétque in legendis prophanis libris multum temporis collocare solitus, aliquem huiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus otiosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodam affici videbatur.* Quàm vtilis sacra lectio ad conuertendum animum à vanitate sæculi in virtutis studium!

Ignatius lectione pia conuertitur à sæculi vanitate.

83. Ad Eunuchum Philippus immittitur, qui *accurrens audiuit eum legentem Isaiam: Tanquam agnus*, &c. Act. 8 Dominicæ Passionis historiam Reginæ famulus perlegebat, accessit tunc Apostolus, eum ad fidem adduxit, & sacra abluit vnda. Vndénam Gentili conuersio? Certè, quia non otio torperet, sed sacræ Christi vitæ lectioni licèt alienæ ab instituto eius, operam daret. Tertullianus *lib. de Bapt.* nostrum argumentum expressit. *Spiritus Philippo præceperat, in eam viam præcendere, & ipse spado inuentus est non otiosus, nec qui subitò tingi concupisceret: sed ad Templum orandi gratia profectus Scriptura diuina impressus. Sic oportebat comprehendi, cui vltrò Deus Apostolorum miserat.* Sæcularis Ignatius dum otiositatem fugiens, legendis vitæ Christi ac Sanctorum libris expendit studium, Petrum Apostolorum ab Spiritu sancto immissum excipit, à quo edoceatur spiritualis militiæ rationem.

Post lectionē mittitur ad Ignatium Apostolus Petrus, sicut ad Eunuchum fuerat missus Philippus. Act. 8 Tertull.

Dum Diuorum vitas legebat Ignatius, ad solitudinis amorem affectus obiicitur: Benedicti, Bernardi, ac Brunonis cupit contemplationem imitari, Hieronymi dulcissimo choro adscribi. At vitæ Christi gesta recolens nouæ militiæ vocabatur ad campum, ad proximorum salutem alliciebatur. Cum sponso clamabat Ignatius, *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus: lectulus noster floridus*, Cant. 1. O si tua præsentia, Iesv, frueretur apud iucundissimum contemplationis lectum eos Diuos secutus, qui ædificauere *sibi solitudines: sibi*, inquam, soli profectui spirituali suo studentes. Tunc autem Christi legens passionem, & vitæ erga proximorum salutem gesta, ab ipso Iesv vocatur ad campum, fante Duce, *Ego flos campi*. O Ignati, tibi flos exsurgo, sed non in horti recessibus: sed in campo, in quo ob proximorum salutem illustrissimos ab hostibus referas triumphos: signiferum te Societatis Iesv militem esse prouideo ad maiorem sponsi gloriam, ad ineffabilem tui, ac proximorum vtilitatem. Bernardus, *Illa ergo monstrante lectulum, ille vocat ad campum, exercitium*, (ad *exercitium* dixerim,) *prouocat.* An cupis miles fortissimè contemplationis lecto potiri, dum Dux Iesvs periculosissimo desudat certamini? Tu dulcissimo contemplationis sinu excipieris, cùm Dominicæ legis Arca captiuitati addicitur, & fortissimus Ioab plus vigilat, quàm dormit in campo? Surge, vt debelles Lutherum aduersùs Euangelium oblatrantem. Surge, vt draconem innumerabilium capitum comminuas vnicum caput Ecclesiam voto speciali tueri studens. Surge, vt nouos orbes Gentilitate pressos ac iuiras, & recedentes à materno gremio hæreticos vbique terrarum restituas Ecclesiæ. Surge, quia mundus tuis ministeriis, tuis voluminibus, tuo diligentissimo indiget Magisterio ad innumerabilium salutem animorum: *Illa monstrante lectulum, ille vocat ad campum.* 84.

Cupiebat legēs Ignatius pergere in solitudinem, sed à Iesv vocatur in campum pugnaturus. Cant. 1. Bernard.

Ignatius ergo vt ad campum procederet desertum non dimittens, ex Diuis solitarius, quorum vitas legebat, propositum mentalis orationis fouet; ex Diuis verò qui Iesvm secuti, ad proximorum salutem pertexerunt, zelum æmulari procurat. Profectò Flores Sanctorum legens apis solita effectus est. De sapientissima Debbora textus, *& sedebat sub palma*, Iudic. 4. Cuínam autem inibi studio operam daret, expressit Hieronymus epist. ad Furi. Sacras Scripturas perlegebat. *Quid dicere*, inquit, *poteras: Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel, & fauum. apis nomen accepit.* (Debbora idem quod Apis,) *Scripturarum floribus pasta, Spiritus sancti odore perfusa.* Apis quidem Ignatius ex libro vtroque Christi ac Diuorum selectissima legebat exempla, quæ & sibi, & proximis vacans, imitaretur. 85.

Ad vtriusque vitæ perfectionem ex lectione Ignatius allicitur, apis quæ colligens de floribus Sanctorum. Iudic. 4. Hieron.

Profectò

86. *Ignatius legentem Floribus Sanctorum, in paradiso erat, & inibi à Deo vocatur, & conuertitur.* Chrysost. Genes. 3.

Profectò Iesuitis assidua debet esse librorum spiritualium, ac periucunda lectio, quæ Ducem suum à seculo conuertit Ignatium. An non sacra lectio paradisus? Chrysostomus homil. 1. *Paradisus est diuinarum lectio Scripturarum.* Contemplor Adamum à Deo auersum, nudum, absconditum, ad cuius reductionem Deus in paradiso ambulans exponitur. *Cùm audisset vocem Dei ambulantis in paradiso: Adam, vbi es?* Genes. 3. Apud paradisum Conditor? Certè Deus assolet aduentare curaturus peccatoris reductionem, ille apud paradisum lectionis Scripturæ sacræ commoratur. Pulchrè Ambrosius epistol. 31. *Deambulat in paradiso Deus, quando diuinas Scripturas legas.* Deambulat vtique, vt clamet, *Vbi es?* Dum Ignatius apud paradisum sacræ lectionis commoratur nudus, secularis, prophanus: Deus inambulans obiicitur, ad meliorem eum frugem adducturus: vt IESV, ac Diuorum facinora illustrissima æmulari curaret.

Ambr.

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Mirabilis Ignatij humilitatis (lucernæ planè rutilantissimæ) fulgorem obiicio, ponderans nomen illud, quod Societati dedit, nempe, *Minima Societas.*

Egregiæ humilitatis assero in sublimibus demissionem.

87. *Rara humilitas in prosperis.* Bernard.

VIdimus in Comment. hisce ardentibus lucernis præclarissimas Diuorum assignari virtutes, quarum fundamina statuit humilitas. Porrò lucerna hæc inter Ignatij virtutes maius gerit luminare, vt diei tot operum illustrissimarum præesse valerent. Magna humilitas in prosperis rara virtus; frequenter enim homo in prosperis eleuari solet, qui in abiectione humiliatur. Vnde aiebat Bernardus Iustinianus in vit. Laur. Iust. *Humilitas torrenti similis est: quemadmodum enim is ætate tenuior, quasi serpit; hyeme verò, atque vere inundat; sic etiam humilitas in prosperis quidem exigua est, in aduersis verò magnanima est.* Ergo Ignatij humilitas magnanima in prosperis commendabilior ostentatur, eúmque arguit perfectissimum, velut Tragicus cecinit Trag. 6.

Senec.

——— Quæ fortuna altius
Euexerit, ac leuauerit humanas opes,
Hoc se supprimere magis felicem decet.

Decet quidem, sed pauci hisce monitis acquiescunt. Profectò, vt asseruit Ambrosius, humilitas exaltata se exprimit augustiorem: demitti enim in exaltatione egregium virum, magnæ sanctitudinis indicamentum est. Aiebat Lipsius, *Sicut in segete spicarum vacuæ attolluntur, grauidæ, & feraces inclinant: ita quo quis sapientior* (sanctiorque,) *eo magis se demittit, & sustinet.*

Operis illustrissimi, quæso, gloriam expendas, siue Societatis IESV ab Ignatio fundatæ exædificationem augustissimam intuearis. Instituti perfectionem videas, ministeriorum fulgorem, filiorum proceritatem, Confessorum facinora, Martyrum pugnas contemplere. Scriptorum doctissimorum catalogum lege, dilatationem sacræ familiæ breui in tempore perpende, Regnorum reductionem & conuersionem ad fidei, ac virtutis gremium Iesuitarum laboribus considera. Post perfectum opus Ignatius hanc subscriptionem apposuit: *Minima Societas.* Minimam appellas, ô Pater, è genere giganteo Viraginem? An non opus meum? O quàm exigua est, quàm minima Societas! Si appellaret minimam, cùm Romæ tot parturitionis præmissis doloribus, prima petra infantula nascitur, non mirarer: sed cum gigas exsurgit exædificatio, vertice aurato, eleuatorum Saul ædificiorum? O mira humilitas conditoris! 88. *Societati operi augustissimo perfecto Ignatius hanc apposuit inscriptionem: Minima Societas.*

Ait Amos, *Ecce Dominus super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij*, cap. 7. Murus altissimus meo obijcitur aspectui, qui cœlestis Conditoris thronus erat. Super eleuatissimum muri verticem aderat Deus, vt ædificij lapidem primarium extrueret. Miror planè fundamentum muri in augustissimo eiusdem capite collocari. Fundamina quidem pedes ædificij sunt: quònam modo igitur veluti capita capitis ostentantur? Inde profectò admiranda est humilitas, (quàm Macharius *ædificij spiritualis fundamentum* vocat) quod dum adest in vertice, non augustissimum vocitetur: sed pes, sed minimus fundamenti lapis. Tam eximiæ humilitatis exiguus lapillus in vertice, e quo tot operum egregiorum signa volitant? Admiranda virtus. O Ignati, iustè posses minimam appellare Societatem, cùm mente voluebas aqua liquefieri in morem salis: vel cùm recens natam tot tartarei Pharaonis eam curabant in flumen mittere suffocandam, masculum quidem factum sub fœmineo vocabulo: sed cùm per totum orbem terrarum diffusum vides Iesuitarum oleum, cùm aspicis Religionem tuam tot Prouinciis dilatari, tot viris fortissimis, sanctissimis, doctissimis oppleri, tot ministeriis nobilitati, minimam vocas Societatem? O digna Deo! 89. *Ignatius in muri vertice statuit primum fundamêti lapidem, dum minimã reputat tantũ opus. Hac est propria Dei humilitas à latere gerenda.* Amos 7. Mach.

Existimarem ego huiusmodi humilitatem singulariter Magistro virtutum congruere. Verus Adamus Christus ædificium pulcherrimum, quod ex costa duxerat exortum, contemplatur: siue Ecclesiæ fabricam augustissimam aspectat sponsus tot planè incrementis ornatam, vt murum eam appellare libeat: *Si murus est, faciemus ei propugnacula argentea*, Cant. 7. Iam Ecclesia vel circa exordium gigas apparet, dum hodie tria millia infidelium, cras quinque millia, prædicatione Petri conuertuntur ad fidem; dum tot Martyres, sacro cruore profuso, corona ex pretioso lapide cinguntur, tot Confessores, & Virgines triumphos agunt. Profectò tunc cum Ecclesia tam magna ostenditur, eam Conditor minimam appellauit: *Soror nostra paruula est, & vbera non habet.* Quomodo non habet vbera mulier amicta sole, quæ exoriens in terris *magnum* iam *signum apparuit in cœlo*? Apoc. 12. Si non habet vbera, vndénam tria, & quinque millia 90. *Christus Ecclesiæ perfectum opus augustissimũ, minimam Ecclesiam appellauit. Ignatius Societatẽ minimam.* Cant. 7. Apoc. 12.

nutriuntur? Vndénam tot crescunt fideles? Equidem ea est Christi humilitas singularis sic de operibus suis iudicare, vt gigantem fabricam vix fundamentalem lapidem appellet: gigantem Ecclesiam quæ verè augustissimus murus est, dignetur minimam vocitare: *Soror nostra paruula est.* Iam video Ignatium verè Iesuitam, dum gerens Ducis morem Societatem murum fortem Ecclesiæ minimam appellat: *Societas nostra minima est, & vbera non habet.*

92. *Ignatius loquitur ex corde vocãs minimã Societatem: vt Maria ex corde locuta est se ancillam appellans.*

Quæsierim Pater optime mi, num ex corde loquaris? Voce ne tenus, an toto cordis voto, seu opinione Societatem minimam adiudicasti: postquam vidisti mente excedens apud Manresam maximæ Societatis procerissimam staturam. Mitto innumeros Societatis dotes, solius sapientiæ recolo eleuationem tot voluminibus celebratæ. An non sapientia corporis oculi? an non ædificij vertex? Quomodo ergo potuisti verè loqui, dum verticem appellas fundamentum? Inde equidem mirabilis apparet Ignatij humilitas, quòd nón fucata voce, sed sincero iudicio post recognitum opus magnum definiat, *Hæc minima Societas* IESV. Mittitur ad Deiparentem futuram Angelus, & profatur, *Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Ecce concipies, & paries Filium, hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Et quod nascetur ex te, vocabitur Filius Dei.* Deipara se Dominam cunctarum creaturarum agnoscit, dum se Dei Matrem contemplatur; & tunc verè se ipsam definit: *Ecce ancilla.* En minimam ancillulam Conditori. Loqueris ne ex corde, ex opinione, ô Virgo? Quomodo te potes existimare ancillam, dum scis Dei Matrem verè Dominam? Ex eo planè Mariæ humilitas mirabilis attentatur. Ambros. *Vide humilitatem: ancillam se dicit, quæ Mater eligitur.* Certè huiusmodi humilitas admiranda decebat Dei parentem. Addit Doctor, *Decebat talem humilitatem proferre, quæ humilem erat paritura Iesum,* qui ex corde Ecclesiam suam gigantem cùm videt, paruulam vocat. Liceat filio de Parente asserere, (quin audaciæ incusetur) è Maria Ignatium progenitum spiritu, (vt ex prima apparitione constat) eius humilitatis sectatorem prodiisse; vt verè Iesuita, seu imitator Iesu posset appellari.

Luc 1.

Ambros.

93. *Ad conseruationẽ tãti operis, necessarium erat, semper in vertice esse primum lapidẽ fundamenti, ex humilitatis affectu.*

Porrò ad operis tam egregij conseruationem necessarium est, humilitatem quæ fundamenti genuerit locum, vel ipso in vertice collocari, ne tam alta fabrica longè à fundamine recedens, corruere possit. Ideò Dominus in vertice muri illius eleuatissimi fundamentum statuit: *Et in manu eius trulla cæmentary.* Scit Ignatius tantam Societatis sapientiam oculorum gerere vices collocandorum quidem in vertice. Attamen ad tanti fulgoris, eleuationisque conseruationem fundamentum humilitatis ipso apponit in vertice: *Minima Societas.* Curat Dominus cœcum donare luminibus, *expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius,* Ioan. 9. Vbi pulchrè admodum Sedulius, *Lutum genarum claustris illinens, quod quod in homine minimum esse conspexerat, ac veteri bonus opifex cæmento suppleuit.* Ac si diceret, Summus opifex totum lutum fundamenti primæ illius ædificationis humanæ, id est, minimum conceptum, qui de paruitate hominis geri poterat, abstraxit: in eòque posuit visus acumen, & stabilitatem huiuscemodi fulgoris in intellectus vertice. Sic Ignatius dum videt Societatis oculorum radios, siue doctrinæ verticem, accurrit ad conceptum cæmenti, siue ad minimum Societatis initium: apertiùs dixerim, se ipsum intuetur, super quem Societas ædificata erat: seipsum collocat in tantæ vertice celsitudinis, & necessariò minimam aspicit Societatem. Quàm necessaria humilitas ad scientiæ eleuatissimæ conseruationem!

Ioan 9.

Sedul. *Societatis dum lux tãta lux conseruanda erat, dũ minima reputatur.*

94. *Ignatius abiectu ministeriis (specie quidem, non veritate) augusta conseruat.*

Quamdam, ni fallor, complicationem in Ignatij operibus recognosco: simul enim & augustissima, & abiectissima obiiciuntur. Dum hîc fidelibus egregiè concionatur, illic puerulis prima literarum elementa docet. Dum ex cathedra scientiarum omnium documenta dictat, calamum dirigit puerorum Grammatices rudimenta profert. Dum plus quàm viginti tres regit Academias, Ecclesiæ mysteria cum pueris canit per plateas, arundine dirigens processionem. Dum in xenodochiis ægrotis ministrat, quæritatur à Regibus. Dum vili sacco induitur, Orientis, Occidentisque Principes iugo subiugat Euangelij. O prudentissimam egregiorum operum conseruationem, maxima minimis copulare! Dauidem vidi, & hostes comminuentem Ducem exercitus potentissimi, & in conspectu Arcæ venerabilis, instar vulgaris homuncionis, saltantem. An non illa humilitas necessaria apud Deum, ne apud homines egregia facinora euanescerent? D. Gregorius lib. 5. Moral. cap. 10. *Coram Deo egit debilia, vel extrema; vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus egerat fortia.* Tot debilia gerit Ignatius, vt tot possit fortia, & egregia sodidare.

Gregor.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Operatrices admodum Ignatij manus diuino liberalitatis fulgore nitent, dum gratis cuncta peragunt ministeria.

Equidem liberalitatis, ac munificentiæ fulgor homines efficit diuinos ostentari.

MAnus lucernarum gestatrice laudibus libet exornare. Porrò lucernæ illæ manuum igneis linguis operationem celebrant, dum earum munificentissimam ostendunt charitatem. An serui vigiles Dominum expectantes terrena emolumenta quæritant, dum manus exerunt ad laborem? Minimè. Tota spiritualis merces adstruitur, *Beati sunt serui illi.* 95. *Societas tota gratis peragens ministeria laudatur.*

En gloriam Ignatij manuum. Briarei gigantis in morem centum manibus operatur, qui tam paruo temporis interstitio tam perfectum opus expressit. At in tã operatricibus manibus non 96. *Gratis innumerabilia opera Briareum gessit Ignatius.*

non aurum, non argentum, non gemmæ rutilant: sed lucernæ charitatis, dum gratis (vt Paulus,) cuncta proximis dispensat ministeria. Liceat Menandri pulchram recolere sententiam. *Manuum fulgor diuina liberalitas est.* En lucernæ in Ignatij manibus, ministeria sua liberaliter, siue gratis impendere ad diuinitatis imitationem.

Menandr.

97. De Christo Dauid cecinit, *Specie tua, & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna,* Psalm. 44. Verba illa: *Intende, procede, regna,* operum manuum Christi præstantiam exprimunt, quibus totum orbem Patri subiugauit. Quónam modo cuncta subiecit? Fulgentissimis lucernis manuum, id est, liberalitate, dum gratis peragit salutis ministeria. Laurentius Nou. hom. de eleemol. *Quæ est ista pulchritudo, nisi largitas?* Ignatij manus pulcherrimæ IESV manuum diuinarum imitatrices ex liberalitate, dum prædicat sine retributione, confessiones audit rusticorum sine gratitudine, docet sine leuamine, facit sacrum sine stipendio, O manuum pulchritudinem, è qua Societatis exorti processus! *Pulchritudine tua prosperè procede.*

Manuum Christi pulchritudo liberalitas: quã imitatur Ignatius.
Psalm 44.
Laurent. Nouar.

98. Liceat asserere, specialem esse hanc Societatis pulchritudinem. *Specie tua & pulchritudine tua.* id est (vt aptiùs vel verbis ludam) *speciali pulchritudine tua prosperè procede.* Quis abneget specialem esse Societatis commendationem, sua opera gratis exhibere, dum videt perfectissimas Regulares familias laudabiliter admodum iuxta propriorum institutionum præscriptionem stipendia pro ministeriis accipere, vt de altario viuat, qui altario deseruit. Profectò vnum Deum, eiusque gloriam cunctis in operibus aspicere, suprema perfectio est. Terni ac terni duodecim Israëlis Tribus tentoria figebant, cùm ad promissam terram proficiscebantur: ea equidem dispositione, quod Tribus Iuda, Isachar, & Zabulon eam plagam tenerent, quæ signis Gemini, Libræ, ac Aquario subiaceret, authore Georgio Veneto *in Harmon. Cant. 2. cap. 13.* Obsecro tibi sint tres Tribus Religiones Ecclesiæ nobilissima IESV germina. Iudas ad signum Geminis attinens sunt Mendicantes Ordines duplicem viam Mariæ ac Marthæ proferentes, dum propriæ perfectioni ac proximorum saluti studium impendunt. Isachar autẽ Tribus Libræ signũ aspiciens eas Religiones exponit, quæ propriæ perfectioni à proximorum ministeriis abstractæ, vacant. Porrò Tribus Zabulon quæ significat *habitaculum pulchritudinis,* ad Aquarij signum aspiciebat, mortalibus quidem munificentissimum. Ipsum enim profundẽs vas crystallinum, quod gestat, imbribus terram fœcundat, vt gramina proferantur, flores appareant, fructibus arbores stipentur, viuificentur animantia. Vidisti ne Aquarium vel in fabulosa retributione coronatum spicis, aut hortis ab agricola gratitudinis ergò allatis, veluti alia gentilitatis conficta Numina? Non. Ergò Aquarij signum cunctis est sine mercede beneficus. En symbolum Ignatij. Ergo si Zabulon Aquarium aspicit, id est, Deum qui tribuit gratis omnia, vt imitetur, cunctis præstans sine vlla temporali retributione beneficia, aptè in *habitaculo pulchritudinis* commoratur. Pulcherrima enim virtus obiicitur, dum manus sine mercede operantur.

Specialissima est Societatis gratis ministeria, hæc IESV pulchritudo manuum.
Psalm. 44.
Georg. Venet.

O quàm Deificus Ignatius ex munificentia ab omni retributione recedens ostentatur! Obseruat Lactantius *lib 1. diuin. Instit. cap. 11.* ex Tullio Iouem, Iunonémque à iuuando esse dictos: quin imò & ex beneficentia diuinitatem esse illis adscriptam. *Vt gratiam* (ait cap. 15.) *referre benemeritis viderentur, quod Cicero* de Natura Deor. *docet, dicens: Susceperit autem vita hominum, consuetudoque communis, vt beneficiis excellentes viros in cœlum fama, ac voluntate tollerent.* Preme illud. *Vt gratiam referre benemeritis viderentur.* Non enim gratis beneficia conferre confinguntur, sed vt referant officij mercedem. Nec enim vel conficta Deitas potuit ab hominibus excogitari, quæ gratis munera dispensaret. Id quidem veraci Deitati reseruatur, eisque hominibus, qui ex speciali gratia huiusmodi munificentiam imitantur. Ignatius ergo aptiùs, vir excellens beneficiis, fama ac voluntate omnium, qui accipiunt, in cœlum deberet extolli. 99.

Deificus ob huiusmodi liberalitate Ignatius, Deifica Societas.
Lactant.
Tull.

Pulchrè Plinius lib. 2. cap. 7. *Deus est mortali, iuuare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. Hac Proceres iere Romani. Hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit Maximus æui Rector, Vespasianus Augustus. Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales. Numinibus adscribantur.* Hac iustius cœlesti passu cum liberis suis vadit Ignatius, quorum officium, mortales iuuare sine terrenæ spe retributionis. 100.

Hac Ignatius liberalitate cœlesti passu cum filiis pergit ad Deitatem?
Plin.

Proh Deificam Ignatij conditionem! An non potest cũ Paulo (qui gratis dabat, quod recipiebat) proclamare: *Viuit in me Christus?* Philo Iud. lib. de Iudice, *Vera est cuiusdam prisci sententia, nunquam homines propius ad Dei similitudinem accedere, quàm cum sint benefici.* Tullius *orat. pro Ligar.* contestatur, & Seneca lib. de Mor. *Quid est beneficium dare? Deos imitari.* Dat quidem, qui gratis confert: alij autem reddunt. Nazianzenus Orat. de Pauperum amore, *Nihil tam diuinum homo habet, quàm de aliis benemereri.* 101.

Imitatur Ignatius IESV Dei munificẽtiã.
Philo.
Tull.
Senec.
Nazianz.

Fatur Dominus priusquam ab homine obsequium aliquod accepisset, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,* Genes. 1. Tota Trinitas ex gratuita tot in hominem munerum tributione cognoscitur. At quænam illa similitudo? Porrò similitudinem Dei gerit homo, dum gratis tribuit, quod gratis acceperat. Strabus sic, *Faciamus hominem ad similitudinem nostram. id est, vt sit propensissimus ad benefaciendum omnibus veluti Deus. quod animalia bruta non habent: vnde homines inhumani hoc modo non sunt ad imaginem, & similitudinem Dei.* Premenda particula, *vt sit propensissimus ad benefaciendum.* Qui promptus est, aut propensus, retribuit quod accipit; qui propensior est, confert benemerentibus, gratis quidem, beneficium. At qui propensissimus ad benefaciendum est, non solùm retribuit, non solùm gratis confert benemerentibus: sed & malè merentibus hostibus gratis impendit beneficia. En Ignatium Deificæ conditionis gloria indutum, dum vel in hostes infensissimos propensissimus ad benefaciendum gratis cuncta confert beneficia. O si niteretis non obscurare tantæ imitationis fulgorem! 102.

Ignatius propensissimus ad dãdum gratis vel inimicis, egregia est Dei similitudo.
Genes. 1.
Strab.

OBSERVAT.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Licèt Ignatius omnium virtutum fulgore coruscaret, se tamen in via spiritus æstimabat infantem, & quasi primum gressum peragentem.

Ineffabilis humilitatis documentum est, non solùm se cunctis postponere: sed & existimare cunctos sibi esse superiores virtute.

103. SI ex Doctorum mente præcingi iubentur serui ad cursum inchoandum spiritus, cur lucernæ iam manibus apponuntur, quibus, authore D. Maximo, omnes virtutes designantur? Equidem sunt tam iusti serui, qui dum cunctarum virtutum fulgore rutilant, videntur sibi nondum esse præcinctos ad viam spiritus percurrendam: sed tunc præcingi, vt primum gerere gressum valeant.

104. Illud miror in Ignatio, quòd cùm ad supremum perfectionis gradum ascendisset, vt virtutum omnium exercitamenta testabantur: existimabat, verè nec primum gressum se confecisse: vnde curabat, nouo quotidie impetu currere brauium. Nullum vel nouitium adibat, quem non putaret sibi posse tradere virtutis magisterium. Vnde apis sollicita à cúctis curabat virtutum flores in præcordia transmittere, vt suauissimum fauum possit perficere. Nullum denique tam neotericum in via spiritus aspiciebat, cui non se posthabendum putaret. Porrò altiùs quid affirmarim. Sceleratos quosque sibi iure præferendos asserebat.

Cunctis nouitiis se Ignatius posthabendum putabat.

105. A IESV Ignatius suo hanc edoctus est perfectionem profante, *Recumbe in nouissimo loco*, Luc. 14. Te in catalogo iustorum reputa nouissimum locum tenere, cunctos velut Magistros recognosce. D. Bernardus serm. 87. in Cant. *Non mediocrem, non penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere locum, nos voluit Dominus: sed, Recumbe, inquit, in nouissimo loco, vt solus videlicet nouissimus sedeas, téque nemini non dico præponas, sed nec comparare præsumas.* Quia in occasione id peragendum? An non in conuiuio. *Cùm inuitatus fueris*, præmisit, *recumbe in nouissimo loco.* In præsenti Dominus ait, *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis*, Luc. 12. Viros perfectos præmio donat, recumbit Ignatius? Certè non solùm non discumbit vel in nouissimo loco: sed adhuc stat præcinctus ad ministerium; quia nullum gressum se confecisse arbitratur. Tenere vltroneè vltimum locum in conuiuio sedentium, egregiæ humilitatis est documentum. Quid se indignum reputare, cui vel nouissimus locus adscribatur?

Non solùm locū nouissimū in IESV conuiuio eligebat, Ignatius: sed reputabat se indignum, qui sederet in nouissimo loco, & semper stabat ministraturus.

Luc. 14.
Bernard.
Luc. 12.

106. Scio Ignatium coram hominibus vilescere appetiisse, cùm immunditiis plenus per plateas diuagaretur, vt posset à pueris ludibrio affici nisi eum pia prudentia compressisset. At altioris spiritus signum esse existimo se reputare cunctorum minimum seruorum, & in via spiritus neotericum. Laudibus Dauid effertur, dum coram Arca hominum oculis vilescere satagit. Saltans ille exultat opprobriis aspectantium, & Micholis deridens insaniam, profatur: *Ludam, & vilior fiam, plusquam factus sum*, 2. Reg. 6. Ad quæ Gregorius lib. 27. Mor. cap. 27. *Quid alij sentiant, ignoro. Ego Dauid plus stupeo saltantem, quàm pugnantem. Pugnando hostem subduxit, saltando coram Domino se ipsum vicit; & cùm despiceretur, dixit: Ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum. Quasi diceret, vilescere coram hominibus appeto.* Egregium ne humilitatis facinus appetere coram hominibus vilescere; sed egregius planè adeò coram propriis vilescere oculis, vt agnatam sibi reputet vilitatem. Miror Ignatium appetentem vilescere coram hominum oculis, dum vilibus rebus oneratus cupit incedere: sed plus admodum eum admiror sese nouitiis postponentem, dum omnes reputat iustiores, séque existimat nondum gressum primum in itinere spiritus confecisse.

Plus mirabilis Ignatius, dum se nouitiis submittit, quàm dum exposuit coram hominibus vilis apparere.

2. Reg. 6.

Gregor.

107. De Ioanne Baptista Dominus fuerat profatus, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne*, Matth. 11. Porrò antequam ad Abrahæ sinum pergeret, Ioannis caput præscinditur. Quare? Si vitio datum Sauli quòd *ab humero & sursum* non solùm corpore, sed & præsumptione populares excederet; vel externa illa prælatio ab amicissimo sponsi præscinditur ante volatum Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 68. *Quoniam maior quidem omnibus, qui ex mulieribus nati fuerant, erat Ioannes, caput ipsi antè donatum cælorum Regnum præscisum fuit.* Quis dubitet, Ignatium ab humero & sursum cunctos Societatis IESV Diuos vel Borgiam sanctissimum, vel Xauerium prodigium sanctitatis excelluisse? At tamen viuentem se se ita Ignatius præscidetat, vt non solùm capite, sed toto corpore spoliaret: & pedis minimi agens locum appareret; ac si inclamaret: Societatis huius non caput, non brachium, pes sum, minimus Sociorum appareo. Ideo reor Parentem humillimum totiens totis viribus procurasse se se à Præpositi Generalis munere expedire. Nam qui se verè nouitij feruoris ac perfectionis reputabat, scrupulo pungebatur, ne (ô humilitatis prodigium!) ob ineptitudinem Societati ruinam afferret.

Ignatius viuens se capite, totoque corpore spoliauit, séque pedem minimum Societatis verò existimabat: egregium quidem Baptistæ amolatio.

Matth. 11.
Pelus.

108. Vel hinc Ignatij summam agnosco perfectionem. Summam enim virtutum omnium tenet, qui effertur in eo, quo alios præcedere apparet. Athanasius in exhort. ad Monach. *Singulis vobis potestis omnium bonorum summam præsumere, si nullus se incipiat, in eo, quod alios præcellit, efferre.* Ergo perfectius summam bonorum omnium præsumere apparebit, qui non solùm non effert se se in eo, quòd præcellit cunctos Societatis Diuos: sed cunctis imperfectis nouitiis se iudicat posthabendum.

Ignatius hinc ostenditur summam bonorū omnium possidens.

Athan.

OBSERVAT.

OBSERVAT. XII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius gratitudinis fulgore sic cuncta sua opera decorauit, vt augustiora ostentarentur.

Etenim gratitudo opus effert, & pulchrius obiicit.

109. *Laudo illam Ignatij sententiam: Ad maiorē Dei gloriam.*

EX D. Gregorij mente in lucernis omnium vrtturom fulgores rutilant, quarum gratiarum actionem cum Antonio Ghuislando Domioicano doctissimo, præcipuè commendo. Cur autem gratiarum actio, siue virtus gratitudinis sub lucernæ metaphora anootatur? Quia ad adstroendum operum quorumcumque fulgorem maximè confert hominis gratitudo. Nulla vitus magis Ignatio meo agnata, quàm gratitudo, qua cuoctos operationum radios curabat in Authorem refundi, illam proferens sententiam: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.* Aiebat Ausonius illam gratitudinem præcipuum locum obtinere, *quæ beneficia cuncta curat refundi in largitorem.* Quælibet Igoatij opera egregia totidem Nitntinis beneficia sunt, quæ Diuus nunquam non in cœlestem datorem munerum refundi curauit. *Ad maiorem Dei gloriam.* Hæc clausula cunctorum operum Ignatij, omnium constitionum, omnium expeditionum epilogatio est, siue potiùs enucleatio.

110. *Gratus animus Ignatij accepit beneficia, vt se minarium aliorum innumerabilium.*

Iam lucernæ huiusce fulgor aperitur. Cur existimas Societatem Ignatij eximium opus tot, breui temporis interstitio, incrementis ornari ex ministerijs ex Diuis Confessoribus, & Martyribus, ex Doctoribus, ex voluminibus, ex Collegiis, ex instituti conseruatione? Profectò, quia Ignatius gratus non accipit beneficia, vt messem, sed vt seminarium ad copiosissimos fructus colligendos. Quodlibet beneficium grato animo granum est mirificè multiplicandum. Audi. Apud desertum aliquando *accepit Iesus panes, & cùm gratias egisset, distribuit*, Ioan 6. Quidnam distribuit? Ioan. 6. Panem? Quetnam? Innumeris penè hominibus. Quot panes numerantur? *Quinque.* Quot homines? *Fere quinque millia*, præter vulgus fœminarum, ac puerorum. Quónam modo quinque panes potuere tam vberem præstare annonam, vt omnes saturarentur, & duodecim fragmentorum cophini superessent? Certò, quia gratias Dominus agit: *& cum gratias egisset, distribuit.* Gratitudo enim efficit beneficia seminis in morem vberrimè multiplicari. Francon. Franconius Abbas tom. 12. Biblioth. *Tanta post gratiarum actionem secuta est vbertas benedictionis, vt de paucis panibus, tot millibus satiatis, fragmenta, quæ superfuerant, decem cophinos exuberarent.*

111. Hinc proculdubio victoriarum Ignatij profluxit vbertas, tot sanctitatis, doctrinæ, ministeriorum referta miraculis. Vnum Societatis seculum innumera fortitudinis secula exæquauit; quia grati Ducis opera manuum innumerabilium connotant effectionem. Vna (mihi credite) grati Ignatij victoria multiplex ostentatur. Proclamitant Ierosolimæ fœminæ, *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*, 1. Reg. 18. Verè ô fœminæ Saul mille victorias gessit, vnam tantùm Dauid operatus est; vnum enim Goliath interfecerat. Quomodo ergo victoria vnica decem millium victoriarum referebat speciem? Profectò cùm Dauid lapidem Goliath exitialem immisit, victoriam illam Numini retulit. *Ego*, inquit, *venio ad te in nomine Domini exercituum.* Ac si diceret, Referatur facinus hoc *ad maiorem Dei gloriam.* Dux ergo pugnans referendo gesta sua in Dei gloriam, ea præstantia pugnat, vt quælibet victoria decem mille victorias explere videatur. Laudatur Dauid à D. Basil. Seleuc. *orat.* 15. siue potiùs Ignatius, *Gratus seruus, qui vel ante operam fructum offert Domino.* Fructus aptiùs dixero vberrimos. Dum enim Ignatius vigil seruus gesta sua *ad maiorem Dei gloriam* refert, qualibet singulari actione multiplicia facinora exerit. Vnde vnum Societatis seculum duodecim millia secula videtur colligare.

Percussit mille, Ignatius percussit decē millia, cùm refert vnicā quālibet actionē ad maiorem Dei gloriā. 1. Reg 18.

Basil Sel.

Obiicis, Ignatium olim sua opera ad maiorem Dei gloriam retulisse: nunc autem Iesuitas bella gerere, ac perficere victorias innumerabiles. Vndenam ergo nobis decem millia videntur vulnerare? Respondeo, quia & nunc ex Ignatij præscriptione cuncta opera ad Dei maiorem gloriam referimus. Deinde, quia licèt non adesset nobis cura referendi singulas actiones ad Numinis gloriam, Ignatij Parentis nostri affectui illi se Deus præstat debitorem, vt Societas fundata ab Ignatio ad maiorem Dei gloriam semper Ignatij opera præstet, percotiens vtique decem millia, dum fortissimi quique mille vulnerant. Magno habiti fuere semper in honore ab Israelitis Cinæi posteri Cin, siue Iethro soceri Mosis; quia cùm pergerent filij Israel ex Ægypto, vtilissimum eis consilium dedit, *Exod.* 18. Eius beneficij memor Saul, cùm bellum pararet in Amelech, dicit Cinæo, *Abite, recedite, atque descendite ab Amalech, ne fortè inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cùm ascenderent de Ægypto*, 1. Reg. 5. Quónam modo post tot secula dicuntur Cinæi fecisse misericordiam cum filiis Israel, si vnus Iethro, aut Cin fecerat? Quia gratus Deus semper parentis obseruat obsequium, & filiorum in operibus parentem operantem recognoscit, vt primum parentis nunquam non muneret affectum. Abulensis pulchrè q. 15. *Dicuntur Cinæi fecisse misericordiam, quia proauus eorum fecerit.* Tantum enim beneficium semper à Deo in filiorum operibus præsentatur. Semper dant consilium Cinæi, quia parens dedit? Semper ergo Iesuitæ *ad maiorem Dei gloriam* operantur, quia Ignatius cunctas actiones ad maiorem Dei gloriam exercuit.

112. *Licet Societas non operaretur ad maiorē Dei gloriam, percuteret decē millia, dum alij mille: quia Ignatius nomine operatur.*

Exod. 18.

1 Reg 5.

Abulens. *Filij parentum opera tribuuntur.*

***

OBSERV.

OBSERVAT. XIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Lucerna Ignatij in diuinæ prouidentiæ manibus collocata erat, vt à flatibus persecutionum protegeretur.

Etenim Deus speciali protegit prouidentia eos, qui specialem seruiendi Numini studium impendunt.

113. DIximus lucernas manibus à seruis gestandas, vt digitorum colligatione à flatibus irruentibus protegerentur. Dum audio Iesum se præcingentem in morem serui vigilis, vt transiens famulis possit ministrare: *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Ignatium lucernam esse existimo, quam Iesus præcinctus in manibus collocat vt defendat à flatibus.

114. Etenim miram Iesu prouidentiam circa defensionem fulgoris Ignatij recognosco. Nocte intempesta à frigore materialibusque flatibus agitatur discumbens in platea. At tunc adest manus prouidentiæ, protectura lucernam, dum Veneto senatori dormienti profatur: Tu ne vt mollibus vestitus domi tuæ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? Tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cubet humo? Hisce stimulis concitatus ex senatorio ordine vir surgit confestim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantem offendit Ignatium, domum ea nocte perducit, & liberaliter hospitio excipit. At ne in honore haberetur, ab eo Ignatius discessit, & ad virum Hispanum eius hortatu diuertit. Canebat Dauid, *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob*, Ps. 133. Vbi Origenes hom. 35. in Mat. *Votum vouit Dauid, non ascendere supra lectum, nec dare somnum oculis, donec inueniat locum Domino: vt cùm inuenerit locum Domino, ascendat lectum strati sui, & det somnum oculis.* Si Deus loco, quo requiescat, caret, piè Dauid somnum oculis abnegat, quia Deo ipsi paratur obsequium. At loco carente Ignatio Deus somnum ab oculis senatoris excutit? Quinam Ignatius? Profectò Deus non est: sed tabernaculum augustissimum Dei Iacob ostentatur. Vnde si Deus in Ignatio quiescit, Ignatio sub dio commorante, & loco carente, Deus sub dio excubare videbatur.

Ignatius Dei Tabernaculū est, nec dat senator oculis somnum, donec inueniat locum requiei eius.

Psal. 133.

Origen.

115. Penè Ignatij lucerna horribili extinguenda à flatu visa, cùm nautæ, ne dura increpatione afficerentur diutiùs à Diuo, quòd immodestè agerent, eum voluere ad insulam solitariam immittere. Tunc flatus parcens lucernæ, tanto impetu inuexit in nauim, vt eam amoueret ab insula, & Ignatium à periculo liberaret. Ob defectum cibi, velut olei lampas Barcinone videbatur extingui: sed à fœmina pia inuitatus Ignatius ab extinctione eripitur. Scholasticus, qui Ignatium curauit extinguere, quia Xauerium ad meliorem frugem adduxisset, audita à Deo protegente lucernam voce: *Quò tendis miser?* facinus dereliquit inceptum. Hæresi Lutherana vir infectus Romæ asserit Ignatium à sanctissimo Inquisitionis Hispaniæ tribunali affectum supplicio in Vrbem aufugisse. At Deus manus exerens lucernam protegit, ex Hispania colligans cunctos Ignatij iudices, qui Diuum ab hostibus accusatum absoluerant, vt eius innocentiam, & Lutherani malitiam aperirent. Lutetiæ Parisiorum ab infami flagellatione eripitur. Christus ipse extinguendam lucernam apud Palæstinam Maurorū gladio eripit à periculo. Ab Hispanis militibus opprobriis affectum, Deus duxit ad Gallos, qui vrbanè exceptum reficere curarunt. E septem hisce periculis diuinæ prouidentiæ manus Ignatij lucernam exitiali liberarunt à flatu. Visus à Ioanne Dominus *in medio septem candelabrorum aureorum*, Apoc. 1. Quid agebat? Ex Alcasaris Magistri mei sententia doctissimi, emungebat lucernas, easque à flatibus irruentibus illico protegere curabat. An non dixit, *Hæc dicit, qui habet septem stellas in manu sua, & ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.* Eidem Authori sunt stellæ septem, septem aureorum candelabrorum lucernæ, quas quidem Deus in manibus protegendas ostentat. An non lucernæ septem innuant septies protectione affectum Ignatium fulgentissimam Ecclesiæ lucernam, ne irruentibus flatibus extingueretur!

Christus ambulā in medio septē candelabrorum, Ignatij lucernā septies manibus prouidentiæ exitialis defendis à flatu

Apoc 1.
Alcasar.

Certè nomen Iesu, à quo persecutio, manus fuit protegens luminaria. Profatur Ignatius, *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini, quia vltus sum in eos*, Psal. 108. *Non extinguetur in nocte* persecutionum flatibus Ignatij lucerna, quia nomen Iesu manus protegens est. Chrysostomus, *Tanquam ignis accurrebant, tanquam apes cum magna animi alacritate inuidebant, intus interceptum tenebant: neque aliquid potuerunt facere. Arma enim inuicta, auxilium in expugnatione nominis Domini manus omnes expulit.* O manus diuinæ prouidentiæ fulgentissima protegens Ignatij luminaria! 116.

Nomen Iesu manus est lucernam Ignatij protegens.

Psal. 108.
Chrysost.

OBSERVAT. XIV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Quia Ignatius igne ardet Spiritus sancti impunè inter homunciones, ac mulierculas igne prophano accensas diuersatur.

Porrò qui igne sacri amoris non succenditur, periculosè cum peccatoribus agit.

AIt D. Maximus, *Lucerna ardentes spiritualis dilectio est.* Profectò Euangelico ministro 117.

Fugite fornicationis illecebras. Maxim.

nistro necessarium sacro Spiritus sancti igne succendi, vt possit sine spiritus imminutione cum peccatoribus profligatorum morum agere.

Ignatius nō fugit meretrices, sed quæritat; quia sacro igne succēditur.

118. Video Ignatium in Vrbe mulierculas meretrices quæritare, vt sacra pœnitentiæ vnda earum diluat turpitudinem, & in domo recludat Agnum sine macula secuturas. Audio aliquem virum grauem obiicientem, O Ignati, oleum planè & operam perdis; si quidem hæ mulierculæ crastrina luce consuetam recident in cæcitatem. Cui Ignatius se lubentem respondit cunctam vitæ operationem impensurum, si vel vnica nocte sciret scortum ab immundis operibus abstinuisse. Cur, precor, nullus ab huiusmodi actionibus reuocare curauit Ignatium, suadens occasiones excidendi effugere cum Laurentio Iustin. profante, *De voluptate quicunque fugerit, gloriosissimè triumphabit. Innumeros hac temeritate armatos debellando prostrauit: terga vero vertentibus vix tenuiter manus iniecit.* Profectò notum cunctis, Ignatium Spiritus sancti igne succensum nullo esse prophani ignis periculo obnoxium. Nunquam Diuus magis immundo liber ab incendio quàm cùm inter scorta vt eorum saluti prouideret, commorabatur.

Laurent. Iustin.

Ineffabilis ignatij puritas apud picis officinā, indicat eum esse Spiritus sancti domicilium. 1. Ioan 5. Tertul.

119. O ineffabilem puritatem quæ in picis officina nullo inquinamento affecta es! Ioannes monebat, *Filioli, custodite vos à simulacris*, Epist. 1. cap. 5. Ac si diceret, si vultis puritatem tueri, non solùm ab idololatria pulchritudinis abstinete, fugiendo fœminas: sed & pictas earum imagines abiicite. *Custodite vos à simulachris.* Tertullianus lib. de Coron. Milit. *Filioli*, inquit, *custodite vos ab idolis, non iam ab idololatria quasi ab officio: sed custodite vos ab idolis, id est, ab ipsa effigie eorum.* At Ignatius non solùm non abstinet ab effigie, aut imagine meretricum, sed ipsa adit viua exemplaria, quærit scorta; nec tamen vllam contrahit impuritatem.

Pater, & Filius, qui Ignatiū perfecerant, adhuc meliorandum & custodiendū Spiritui sancto tradiderunt ego inuolutus quaritas meretrices.

120. Vndenam tanta puritas? Certè Ignatij præcordia Spiritus sancti fornace succenduntur. Cùm Ignatius Vrbem esset ingressurus, vt tot peccatores, tot meretrices adduceret ad frugem meliorem, ei Deus Pater apparuit, Deoque Filio Crucem gestanti Ignatium, socios, gestaque amanter admodum commendauit. Iesus ergo recepit Ignatium, placidoque vultu ad Ignatium conuersus, *Ego*, inquit, *vobis Romæ propitius ero.* Cur tunc cum Deo Patre, ac Deo Filio, Deus Spiritus sanctus non ostentatur? Certè quia Ignatius, qui ad peccatorum impudicorum, peccatricumque immundarum conuersionem (ad id fundanda Societate) Vrbem ingreditur, indiget Spiritu sancto habitatore: vt igni diuino ignis cedat exitialis. Ideo ergo Spiritus sanctus non apparuit exteriùs, quia interiùs Diuus instar Stephani, *plenus erat Spiritu sancto*, Act. 6. Pater & Filius Ignatium perfecerant, cum autem iam perfectum Spiritui sancto tradiderunt meliorandum, & custodiendum aduersùs impudicitiæ laqueos. *Compleuit die septimo opus suum, quod fecerat: & requieuit die septimo ab vniuerso opere, quod patrarat*, Gen. 2. An orbis perfectus sine custode Deo derelictus est? Profectò Pater quasi requieuit ab opere,

Act. 6.

Gen. 2.

quia opus tradidit Spiritui sancto meliorandum, & custodiendum. Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 2. *Et si cessauit Pater, cuius erat proprium condere rerum naturam, non cessauit Spiritus sanctus, cuius est opus proprium meliorare naturam*, & custodire. Tot diebus perfectum Ignatium Pater & Filius Spiritui sancto Vrbem ingressurum, & meliorandum, & custodiendum tradiderunt, vt impunè posset tam cœlesti igne succensus ab igne exitiali non lædi, dum cum peccatricibus commoraretur.

Rupert.

121. Quid si Ignatius præsentiret aliquam prophani ignis scintillam in corde recludi? Protinus fugeret huiusmodi ministerij pericula; conflantur enim libidinis idola in præcordiis, quæ igne prophano succenduntur, quia Spiritus sancti igne non penitus opplentur. Vituli historiam non ignoratis. Clamat Aaròn, *Quis vestrûm habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi, proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus*, Exod. 32. Vbi Macharius asserit conflatum vitulum ex auro & argento vasorum illorum, quæ ex Ægypto abstraxerant. Exod. 12. *Compulsus est Aaron* (inquit hom. 11.) *dicere Israëlitis, vt aurea Ægyptia vasa afferrent: postea aurum illud, & vasa quæ coniecerant in ignem prophanum, in idolum versa sunt.* Si fornax ignis prophani cor nostrum est, Ægyptia vasa, seu peccatrices: non modò non conuertuntur in vasa sanctuarij; sed corde in nostro libidinis exsurgit idolum. O Ignatij præcordia Spiritus sancti igne succensa, ad quæ vasa illa iniquitatis immissa sanctitudinis vasa aurea redduntur!

Vasa prophana in Ignatij fornacem vasa sanctitatis mutantur, quia aurib. ignis prophanus est.

Exod. 32.

Exod 12. Machar.

Observat. XV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius in spirituali infantia fulgoris augustissima incrementa ostendit.

Asseritur, affectus intensione posse quem breui tempore ad perfectionis cumulum auolare.

SI famulus quisque Dominum excepturus noctu venientem, vnicam solummodo facem gestare assolet, cur plures faces in serui cuiuslibet manibus ostentantur, iuxta ea, quæ tradidimus? Profectò plures lucernæ sanctitatis superabundantiam, ex D. Maximi mente, exprimunt. Profectò si iuxta Guillandi expositionem lumborum constrictio spiritualem designat infantiam, quónam modo tanta perfectio sanctitatis in infantiæ vestibulo commorari potest? Crediderim, quia egregij serui tanto affectu properant ad institutæ viæ terminum, vt illud ipsum incipere, sit iam cursum consummare. 122.

Ecclesiæ esse diuersi illustra.

Guill.

Cùm Ignatius præcingitur, cùm spiritualis infantiæ fasciis illigatur, faces eximiarum virtutum 123.

Ignatius vt Paulus ecstasi donatur mox post conuersionem.

tutum iam ostentat. Vix à seculi vanitate Diuus conuertitur, cùm apud Mantesam octo dierum intetitino rapitur, & dulcissimo ecstasi fruitur tertiò in vertice in morem Apostoli collocatus. Vt qui Pauli facinora erat imitaturus eiusdem priuilegiis donatus, eisdem gressibus vteretur. O mirabilem Diuum! Hodie prima fundamina pœnitentiæ collocas, & cras aurea ædificij culmina ostendis: illustriú sanctorum facinora suprema exprimens, dum infans virtutis deportaris ad vbera. O plurium fulgor lucernarum!

124. *Quod vix maioribus circa extremum vitæ contingit, hoc Ignatio abundat in limine.* Enod.

D. Ennodius Boëtij magnalia celebrans lib. 7. epist. 13. aiebat, *In cuius manibus duplicato igne rutilat, quæ veteres face fulserunt. Nam quod vix maioribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.* Paucis Diuis concessum est circa vitæ terminum ecstasis frui voluptatibus, quo dulcedine raptus diuturnæ vitæ amaritudo conditetur. At Ignatius infans pœnitens, dum vix à seculo excutitur iam ecstasi tot dierum donatur. O Ignatij ineffabilem affectus intentionem, qua infantiam cum senectute copulauit adeò, vt *quod vix maioribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.* Nam *in manibus* Ignatij *duplicato igne rutilat, quæ veteres face fulserunt.*

125. *Vt fides nascatur, sine ostendatur infans, necessaria illi multa exercitamenta. Ergo mirabilis Ignatij profectio in limine.* Ioan. 11. Basil. Ambros.

Dominus Lazarum à mortuis auocauit, vt spiritus mysticè iter iniret. *Statim prodiit, qui fuerat mortuus ligatus manus & pedes institis*, Ioann. 11. Vbi D. Basilius in illigatione spiritualis vitæ cognouit infantiam. Post fascias fasces virtutum rutilant. O quàm difficilè vel vnicæ virtutis perfectus fulgor comparatur! Lapidem Dominus iubet attolli, Lazarum aduocat, solui imperat. Quare tot imperia vnam præcedunt resurrectionem? Profectò vt fides paulatim perfecto fulgore coruscaret. Ambrosius lib. 1. Exaëm. cap 7. *Suscitaturus Dominus Lazarum, iussit, vt Iudæi remouerent lapidem de sepulchro, vt mortuum videntes postea resuscitatum crederent. Deinde vocauit Lazarum, & resurrexit; & ligatus manibus ac pedibus exiit foras. Nonne poterat remouere lapidem, qui poterat mortuum resuscitare? & qui poterat defuncto vitam reddere, non potuit nexus soluere vinculorum? cui vinctis pedibus gressum dedit, huic non ruptis vinculis incessum reddere; sed vtique aduertimus, quòd voluit primò demonstrare mortuum, vt oculis fidis crederent; deinde resuscitare, tertiò iubere, vt ipsi vincula funeris soluerent, vt intus illa fides infunderetur, & per gradus quosdam credulitas nasceretur.* Vt nascatur vna fides, tot gradus ascenduntur, tot lapides mouentur? Quid ad ipsius fidei perfectionem supremam? Quid ad omnium virtutum superiora incrementa? Id igitur in Ignatio ineffabile, quod via in spiritu nascitur fasciis illigandus, (vt aiebat Basilius) & iam fasces cunctarum virtutum adeò fulgurantes ostentat, vt incipiat ab ecstasi, quæ assolet aliis Diuis esse supremæ perfectionis indicamentum: *Quod vix maioribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi*, Ignati, *abundat in limine.*

126. *Diuturnitas ecstasis Ignatij.* Cant. 3.

Profectò ecstasis Ignatij diuturnitas eum adhuc ostendit sanctiorem, si vel exigui temporis raptus quemlibet Diuum perfectum innuit. De dilectissima sponsa fatur Dominus, *Adiuro vos, filiæ Ierusalem, per capreas ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit*, Cant. 3. Vbi Cassiodorus asserit sponsam ecstasi diuturno potiri; quia *sicut dormiens à visibilibus oculos claudit, ita is, qui diuina contemplationi raptus insistit, quasi alienus exterioribus dormit, & sola spiritualia, ac cœlestia videt.* Ignatius quasi alienus exterioribus dormiebat, & sola spiritualia ac cœlestia intuebatur, reuelato ei societatis progressu, vt creditor. Nec exiguo tempore raptus fruitur voluptate. Nam Iesus custos somni inclamat, *Nec euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.* Ipse Ignatius dulcissimo se suscitauit à somno dum clamans assurgit, *Heu mi Iesu.* Cassiod.

127. *Argumentũ supremæ sanctitatis ecstasis donarĩ, donec ipsa velit.* Cant. 3. Nyssen.

Quod autem tam diuturnus raptus, seu mentis ad superiora abstractio egregium sit supremæ perfectionis indicamentum, mox ostendit Salomon adducens, *Quæ est ista, quæ ascendit sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij?* Cant. 3. Vbi Nyssenus asserit voce illa, *sicut virgula*, Ecclesiæ, seu animæ innui supremam perfectionem. *Ecclesia nobis proponitur nouo ac nouo subinde habitu, in melius proficiens, & semper gloriosior. Primum vt formosa, sed inter mulieres: postea auro & argento vermiculata: tandem hîc similis virgæ*, ad supremum cœli verticem ascendenti. Profectò similis virgæ asseritur mox post diuturnum mentis excessum, aut ecstasim, quo fruitur, *donec ipsa velit*; quia supremæ sanctitatis est indicamentum huiusmodi ecstasi potiri. Præterea eo fruitur cum virga, seu anima *extenuata disciplinis* (vt ait Rupertus) è vita temporaria auolat ad Patriam. Si ergo Ignatius in limine abondat huiusmodi mentis excessu, indicium præbet, intensissimis dilectionis actibus breui tempore ad perfectionis verticem aoolasse. Nam *quod vix maioribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc* Ignatio *abundat in limine.*

128. *Ignatius Iobũ æmulatur perfectus dum in limine sine in fasciis ostenditur, ad vincendũ diabolũ.* Iob 1. Chrysost. Ambros. Origen.

Post auditum calamitatum nuncium, Iob *surrexit, & scidit vestimenta sua, & tonso capite, corruens in terram, adorauit, & dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ*, cap. 1. Ad quæ Chrysostomus docet Iobum seculari habitu exutum, ad nouæ vitæ infantiam editum esse. Sed cur surrexit? Ambrosius, surrexit ad pugnam. Origenes, *surrexit ad victoriam.* Quónam modo cùm nouus infans fasciis illigatur tam valenter pugnat, vt illud surgere ad pugnam, sit surgere ad victoriam? Certè sunt milites adeò cœlesti vi donati, vt serpentes comminuant in cunabulis, in documentum vtique futuræ potentiæ. Quid, Ignati, vir præstabis, si vel infans dum exoreris diabolum mittis in fugam, (vt fenestræ Palatij de Loyola fracta restantur specula?) si circa infantiam ecstasi tam diuturno donaris, supremæ perfectionis indicio, quid cùm post tot victorias plenus dierum ad superos deinde auolare?

* * *

Obser.

Observat. XVI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius sic curauit proximos luce donari, vt existimaret se & proximos eaodem esse essentiam; vnde noo primum sibi, & deiode proximis; sed primò & sibi & proximis vacare nititur.

Assero, te & proximos tuos vnam quodammodo essentiam esse.

129. D. Cyrillus existimat lucernas in manibus gestare, idem esse, ac proximis salutis documenta exhibere. Premendam do Doctoris sententiam. *Sint lucernæ ardentes in manibus, id est, ne patiamini, aliquos in tenebris ignorantiæ viuere.* Omnibus existite salutares. Ad hoc quidem natus Ignatius, vt omnibus veritatis fulgorem ministraret. Cur autem in manibus operis proprij lucerna est doctrinæ ad proximos adducendos? Quia Ignatius eadē manu, qua sibi operatur, simul proximo illuminādo studet.

Finem Societatis primo, & sui, & proximo saluando studentis, pondero.
Cyrill.

130. Hoc profectò proprium Ignatij ac Societatis Iesu ita proximis incumbere, ac si sibi vacaret. *Finis* (ait Ignatius exaēm. cap. 1. §. 2.) *huius Societatis est, non solum saluti & perfectioni propriarum animarum cum diuina gratia vacare; sed cum eadem impensè in salutem, & perfectionem proximorum incumbere.* Vnus finis Societatis & sibi & proximo saluando studere. An primò sibi incumbit, & deinde proximo? Doctissimus noster Suarius asserit his verbis oitens, Societatem eo à reliquis Ordinibus proximorum salutem procurantibus differre, quod alij primò propriæ saluti student; deinde proximorum. At Societas Iesv primò sibi simul & proximo prouidere incumbit.

Ignatius, ac Societas vnum idēque studium ad propriam salutem, & salutem proximorum.
Ignat.
Suar.

131. Vndénam is affectus Ignatio? Existimabat Diuus se, & proximos cunctos eadem essentia viuere: vnde propriæ studens vtilitati, simul proximorum saluti necessariò debebat studere. Huiusmodi affectus eleuatissimi ordinis arguit perfectionem. Dulcissimo Iesv consortio dilectissima spōsa fruebatur, & tamen non vagans, sed prudens Virgo cursitat per plateas, & inclamitat, *Num quem diligit anima mea, vidistis?* Cant. 3. Cur requiris, quem ex dilectione procuidubio possides? Profectò me vacuam Iesv existimo, dum proximos meos video à Domino elongari. Eos hortor vt requirant, & teneāt: vt perfectè possim inclamare, Iesvm possideo, *tenui eum, nec dimittam.* Quodammodo enim dimitto dum teneo, cùm proximi mei, qui idem mecum sunt, videntur minimè possidere. Pulchrè Gilebert. serm. 1. in Cant. *De visione illorum se visuram præsumit; ideo diligenter inuestigat aliorum visionem.* Ac si diceret. Sponsa putat se non videre sponsum, quem possidet, dum scit proximos non aspicere. Fruitur illo, quia apud domum tenet: & non fruitur, quia eius proximi tanto bono minimè potiuntur.

Putabat Ignatius se, & proximos vnicam essentiam.
Cant. 3.
Gilebert.

Illustro Abbatis cogitationem Moysis eloquio. Deliquerant Hebræi, & clamat Legifer, *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo*, Exod. 32. Cur deleri te iubes de vitali volumine? Certè, quia ego & proximi mei quasi eadem essentia viuimus. An ego potero libro vitali addictus visione beata frui, si delinquentibus Hebræis meis proximis negatur eadem potiri? Dimitte ergo eis hanc noxam, vt rursum ij vitali in volumine scribantur, & videntes ipsi, ego visione beata potero frui. *Nam de visione eorum præsumo, & ideo diligenter curabo inuestigare, aut impetrare proximorum visionem, vt videntibus ipsis, ego videam.* Profectò Ignatius existimabat, se in proximo aut perire, aut salute donari. 132.

Putabat Moses se non visurū Deū, non vidente populo.
Exod. 32.
Gilebert.

Clamat sponsa Magistra, *Trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus*, Cant. 1. Vbi Ruperto authore, innuitur in præsenti vir egregius, *qui veraciter diligit, & trahitur, & trahi cupit.* Si trahitur, cur adhuc cupit trahi? Trahi planè cupit simul proximos. Sic exponit Del-Rius, *Da vires, vt te per tua vestigia sequar. Hac me attrahat gratia, hortabor, & iuuabo & te iuuante, adducam mecum comites: conabor comitata venire, & simul curremus.* Quónam modo proximi venient currentes, si non trahuntur? *Nemo* (ait Dominus) *venit ad me, nisi Deus traxerit illum*, Ioan. 6. Profectò existimatim iam in me tractos esse. Dum clamo, *Trahe me*, trahi & proximos precor; quia me non aliam à proximo personam recognosco. Vnde tracto me illi trahuntur, & *curremus.* Ignatius trahitur, & simul hortatur & iuuat, & secum proximos adducit: quasi non visurus Iesvm, si non comitatus accedat. 133.

Tracto Ignatio, & currente, simul proximi trahuntur, & currūt quodammodo.
Cant. 1.
Rupert.
Del-Rius.

Observat. XVII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ignatius non solùm primò se & proximum illuminare curat: sed expetiit aliquando proximi saluti curam impendere, vel proprio periculo.

Supremus erga proximos dilectionis gradus, vel proprio periculo eorum salutem procurare.

TAm ardens aliquando iustæ lucernæ charitas, vt studuerit aliis esse luminare, ad ineundas nuptias, licèt ipsa à domo excluderetur. Iam ineffabilem Ignatij erga proximos dilectionem, qua proprium periculum contemnens, saluti proximi studere curabat, suprà ponderaui; sed tam pulcher fulgor nunquam sufficienti pondere efferetur. Rursum laudo incredibilem hominis affectum. 134.

Quidam pellicis nefario tenetur amore, cuius ignem Ignatius frigido lacu immersus extinguit. Dicebat, si quid ad animarum salutem pertineret, paratissimum esse, nudis pedibus, 135.

Mira charitatis Ignatij exempla.
Ribaden. lib. 5 c. 10

cornibusque onustum per plateas incedere. Cùm sæpiùs appetitus esset à multis, & ad iustam indignationem prouocatus, ne minimam quidem commoti animi significationem dedit. Religiosus quidā eruditus ex amico inimicus factus cœpit iactare, nostræ Societatis viros, qui in Hispania essent à Perpinniano Hispalim vsque, igni se traditurum. Cui Ignatius ita scripto respondit: *Id opto, vt & tu charitate flagres, & amici tui, ac necessarij, non solum qui in Hispania, sed qui in vniuerso orbe terrarum sunt, Spiritus sancti igne inflammentur, & ardeant, vt perfectionis culmen adepti, diuinam gloriam augeant magis, & illustrent.* Contubernalis Ignatij, qui Lutetiæ commissa sibi pecunia Diuum defraudauit, & in eas angustias coniecit, vt magno studiorum suorum incommodo, quotidie mendicare cogeretur: grauiter ægrotans, nec aliunde auxilium sperans, Ignatium moneri curauit, sciens solum ipsum iniuria affectum molesto committendum itineri, vt dilectissimum proximum subleuaret. Quid plura? Sileant omnia charitatis Ignatij documenta: illud solummodo me in admirationem rapit, O Laini, (inquit) si optio mihi daretur, aut illico è corpore dissolui, vt patria fruerer: aut hîc morari, vt rursum periculo salutis implicarer, vt vnum magnum peccatorem possem ad pœnitudinem adducere: illi securitati lubentissimè renuntiarem ad maiorem Dei gloriam.

136. Mirabilis planè Mosis charitas, qui voluit cum proximis perire: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo*, Exod. 32. Sed mirabilior Pauli dilectio, expetentis proximos saluos fieri, licèt ipse incederet à gloria: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis*, Rom. 9. Optabam fratres meos salute donari. Omnes ne? Omnes quidem. Quid si omnibus hisce salutem consequentibus tibi, ô Paule, tabernaculum non relinquatur? Nulla supersit sedes? Sedeant illi & si maior inde lætus mei gloria rutilat anathema à Christo, siue æternum separatus ab ipso remanebo. Chrysostom. hom. 1. de laud. Paul. *Moyses cum cæteris optauit perire: Paulus præ cæteris. Non enim cum pereuntibus perire voluit; sed vt saluarentur alij, ipse de gloria æternitate desideret.* O Ignati, vis perire pereuntibus dilectis proximis? Minimè planè; quæ enim vtilitas in damnatione mea? O Domine, opto, (si inde maior gloria tua) à te anathema esse, vt aliquis insignis peccator conuertatur, & saluetur. Salute aliquis proximus ad tuam maiorem gloriam donatur? O periculi vtilitas!

Ignatius vicit Mosem, & Paulum imitatus est, volens proximos saluari, licèt ipse de gloriæ decideret.
Exod. 32.
Rom. 9.
Chrysost.

137. Aod Israëlis Saluator *reuersus de Galgalis, vbi erant idola, dixit, &c.* Iudic. 3. Curans Regem Eglon interimere solus ipse è Galgalis reuertitur. Cur non socios secum adduxit? Certè sociorum amator eos in loco tuto collocat, & solus periculo committitur. Brixianus pulchrè, *Positis sociis in tuto loco, reuersus est ipse solus, vt infeliciter negotium adoriretur, solus periculo obnoxius esset.* Quo quidem facinore Euangelicô Saluatorem Ignatium expressit. Lainium, Paschasium, Simonem, cunctosque socios (qui eligerent, data illa optione, mox ad superos auolare, & diu in seculo non persistere, vt saluti peccatoris alicuius proprio periculo studerent,) posuit in tuto, ipseque solus toto affectu se te conuersioni peccatoris insignis, (Eglon scilicet crassitudine diffluentis) addiceret. Quid si occidatur gladio Dauidico ille peccator (*interficiebant omnes peccatores.*) infeliciter illud negotium Ignatius adoriretur? Afficeretur consolatione Diuus Saluator, *quod solus periculo obnoxius esset.*

Ignatius, positis sociis in tuto loco, solus periculo obnoxius obiicitur.
Iudic. 3.
Brixian.

Cùm subditi ab Angelo percuterentur, Dauid dilectissimos proximos vt defenderet, se se percutiendum obtulit. Quónam, quæsierim, affectu? Respondet Isidor. Pelus. lib. 3 epist. 219. *Cupiebat Dauid, cum gloria potius mori, quam, amissis subditis, turpiter viuere.* Laudat Ambrosius Dauidis facinus *ad Ps. 37.* Si laudabilis Dauid cupiens cum gloria mori pro subditis: quanto laudabilior Ignatius cupiens sine gloria viuere pro vnius peccatoris insignis conuersione? 138.

Laudabilior Dauide Ignatius, cupiens sine gloria viuere, ob vnius peccatoris conuersionē.
Pelus.

A vita temporaria Ionas curauit ablegari, vt socios nautas exitiali eriperet à periculo. *Tollite me, & mittite in mare*, cap. 1. Laudat Hieronymus feruentissimum Prophetæ affectum, fatus, *Animaduertenda fugitiui nostri magnanimitas: pœnam libenter assumit, se cupiens perire, ne propter se & cæteri pereant.* An non Ignatij magnanimitas amplius laudanda, qui vt vnum proximum duceret ad portum salutis, se pelagi traderet crudelibus fortè fluctibus obruendum? 139.

Iona magnanimior, se ob vnius salutem, pelago cōmitti patitur.
Ioan. 1.
Hieron.

Amatricem egregiam in medium profero, Rebeccam scilicet, quæ vt dilectissimum Iacobum ad benedictionis gloriam adduceret, passa es maledictionis periculo subiicere. Si agnoscit Isaac vxoris astum, *Si attrectauerit me pater meus, & senserit, timeo, ne putet, me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater, In me sit, ait, ista maledictio, fili mi*, Genes. 27. Vbi Pelusiota epistol. 58. lib. 3. *Rebecca Apostolica, vt sic loquar, animi magnitudine prædita, imprecationem suscipere minimè dubitauit, vt ipsius filius consequeretur benedictionem, ac bonis quidem ipsi cedebat: mala autem ipsa sola sufferre parata erat.* Quænam mala? Certè inopiam, & seruitutem, benedictio enim bonum vtrumque respiciebat, iuxta illud: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini: esto Dominus fratrum tuorum.* Si Rebecca Apostolica mulier appellatur, quia bonis temporariis cedebat, mala autem ipsa sufferre parata erat famis, & seruitutis, vt filius donaretur benedictione temporaria: iustiùs planè Ignatius meruit vir vocari Apostolicus, bonis quodammodo cedens æternis, & mala sufferre paratus, vt vnus peccator æterna salute donaretur. 140.

Plus auexit peccatorem Ignatius, quā Rebecca Iacobum. Illa enim vult affici maledictione temporaria, hic æterna.
Genes. 27.
Pelus.

Nunquam de Iudithæ laudibus vlla ætas conticescet, quia vt conciues à periculo Holophernis eriperet, se se periculo adiicere non renuit. D. Ambrosius lib. 3. de offic. cap. 13. *Honestatis fuit, se malle pro omnibus periclitari, vt omnes eximeret periculo.* A quónam ciues fœmina periculo exemit? A temporario exitio liberauit ipsa temporario discrimini addicta. O Ignatij ineffabilem erga proximum dilectionem! Immensæ penè charitatis fuit se malle pro vno peccatore periclitari æternum, vt vnum æterno periculo eximeret. 141.

Vicit Iudithæ Ignatius dilectionem in ciues, verè Apostolicam.
Ambros.

Monumenta magnanimitatis nunquam non Valentinianum Imperatorem celebrabunt, de quo Ambrosius idem, *Pro omnibus se obtulit, dicens, quòd frustra propter se alij periclita-* 142.

Valentiniani extremam in suos charitatem superauit.
Ambros.

periclitarentur, sibique potius mortem optabat, ne ipse aliis causa mortis esset. Laudatissimi quique Ignatij affectum vnicè profitentur celebrandum, qui præmio mox æterno donandus, sibi potiùs adhuc mortalem vitam optabat, vt alij causa vitæ esset æternæ, vel salutis propriæ iactura. Putásne ô Diue, fore, vt possis damnatione affici? Si ob Dei maiorem gloriam me periculo expono, quónam modo Deus opportunum ad perseuerandum, abnegabit auxilium? Si proximus & ego vnam essentiam gerimus, salute donato proximo, quónam modo ego adscribar damnationi? Recole *obsern.* 16. *Se idem cum proximo esse Ignatius putabat.*

SECTIO III.

Vigilantia.

TEXTVS.

VERS. 36. ET vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulsauerit, confe-
stim aperiant ei. 37. Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit
vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere,
& transiens ministrabit illis. 38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia
vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. 39. Hoc autem scitote,
quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non
sineret perfodi domum suam. 40. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De seruis Dominum expectantibus.

1. *De cõtextu.* ET *vos similes hominibus expectantibus Dominum suum.*] Quidam hanc sententiam à præcedentibus disiungit, quasi ad eundem scopum minimè tendant. Accommodatiùs cum Toleto & aliis connectenda duco. *Tolet.* *August.* Vnde Augustinus *serm 39. de verb. Dom.* asserit ex hisce tribus præceptis: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum,* primum conuenire cum illo: *Declina à malo*; secundum cum illo: *Fac bonum*; tertium, quod ad spem æternorum pertinet, cum illo: *Inquire pacem, & persequere eam.* Notat etiam *ibidem* hæc tria esse illa, quæ legimus Act. 24. *Act. 24.* *Docebat eos Paulus de continentia, & iustitia, & spe vitæ æternæ*; nàmque summa Euangelicæ vitæ comprehenditur.

2. *Sensus loci.* Vnde ergo sit sumpta similitudo indicatur, nimirum ex seruis Dominum post nuptias expectantibus, qui præcincti sunt, ac parati, lucernásque inflammatas in manibus tenent. Vult Christus, nos in perpetua viuere eius aduentus expectatione: semper mortem, semper iudicium præ oculis habere, esséque ad migrandum ex hoc seculo præparatos.

3. *Expectantia affectum fer-uentißimum.* *Expectantibus Dominum suum.*] Ardentissimum erga Deum sponsum verbum *expectantibus* innuit affectum. Nam qui expectat Dominum, desiderio flagrat aduentus eius: intentum animum habent in eum frequenti planè cogitatione: patienter ferunt aduersa spe illius: timent in eum delinquere, quem iam venientem præ oculis habent: facilè contemnunt ea omnia, quæ ad aduentum eius non faciunt: in iis delectantur, quæ grata illi esse cognoscunt: vilifaciunt temporaria æternorum respectu. Estote ergo *vos similes expectantibus Dominum.*

Quando reuertatur à nuptiis.] In cuius expositionem adnoto cum Toleto, Christum caput Ecclesiæ Triumphantis, & militantis distincta ratione respectu vtriusque. Nam ad militantem rationem habet sponsi, & vnio ipsius cum Ecclesia in hoc statu confertur sponsalitio. Ad Triumphantem verò rationem habere viri, & vnio nuptiis comparatur, & Matrimonio; ita enim vnitus cum singulis iustis Triumphantis Ecclesiæ, vt ampliùs separari non possint; quia nec est peccatum, nec gratiæ amittendæ periculum. Hanc distinctionem indicat decem Virginum parabola. *Ecce sponsus venit.* Dicitur sponsus, quia virgines illæ tunc in militanti Ecclesia erant. Additur, *Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias*, Matth. 25. quia nuptiæ in Triumphanti sunt Ecclesia, ad quas euocantur iusti, qui ex hoc mundo in cœlum euehuntur. 4. *De Christo sponso & viro Ecclesiæ.* *Matth. 25.*

His præmissis, non qualicũque modo Christus vult Discipulos Dominum expectare: sed venientem cum lætitia, & gaudio, liberalẽ, beneficum, quales solent sponsi domum redire; munera enim famulis largiuntur. Sic Dominus expectandus. Ascenderat ad Triumphantem Ecclesiam sponsus, post nuptias ibi celebratas, vt Ecclesiæ reuertitur. In Ascensione igitur celebratæ sunt Christi nuptiæ cum Ecclesia, quarum sponsalitia in Incarnatione (aduentu quidem primo) fuerant celebrata. Cùm autem secundus aderit aduentus, à nuptiis dicitur reuersurus; quia iudex expectandus à iustis munificentissimum operum bonorum munerator. 5. *Patet ex prædicta sententia Dominica sponsus.*

Vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.] Innuit Dominus, suos non debere bona opera ad vitæ terminum differre, sed continuò rectis vacare gestis, exemplo serui præparati, qui cùm primum Dominus reuertens à nuptiis domum venerit, & pulsauerit, sine vlla mora ianuam aperit: non sicut ij famuli, qui iacent in lecto, & imperati pulsantem 6. *Non bona opera gere, non differat ad vitæ terminum.*

Dominum faciunt expectare; quia tunc se præparare incipiunt, cùm Dominus incipit pulsare.

§. II.

De seruorum vigilum præmio.

7. *Præmiũ beatitudo.* B*Eati serui illi, quos cùm venerit Dominus inuenerit vigilantes.*] Vigilibus seruis, qui cùm Dominus pulsat, præcincti, ac faces tenentes illico aperiunt ianuam, quódnam præmium præparatur? Profectò æterna beatitudo. Toler. Toletus, *Beati tales erunt; si autem beati, omni bono replebuntur, & ab omni malo protegentur: quo maius nihil est.*

8. *Beatitudo cœnæ metaphora exprimitur.* *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere.*] Lautissimæ cœnæ metaphora hanc seruis donandam beatitudinem exponit. Dominus, *se præcinget.* Euthym. Euthymius, *Iustitiam in distribuendo seruabit.* Tolet. Addit Toletus approbans expositionem Doctoris, *Præcinget se sicut ministri solent facere, & illis ministrabit.* Vt scilicet seruos vigiles præcinctos ad obsequium honoret præcinctus etiam ad mensæ ministrandum.

9. *Deus transiens fercula cuĩctis ministrat beatis.* Titus Bostr. *Transiens ministrabit illis.*] Titus Bostr. *Pro meritorum ratione Deus soluet præmia. Nam etsi mensam variis donorum, & gratiarum ferculis magnificè instructam omnibus promiscuè appositurus sit; attamen pro exhaustorum laborum quantitate singulis alias, & alias delicias apponet.* Lautissimum itaque erit conuiuium cunctis, quia transiens discurret omnibus ministrando, & multiplicia porrigens fercula, magnæ omnibus voluptatis: sed maioris quidem vigilantioribus; præmium enim singulorum merito accommodatur.

10. *Noctis vigiliæ variæ ætates.* Titus. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.*] Ex Tito Bostr. *Sunt qui primam, secundam & tertiam ad diuersas ætatum qualitates referant, & primam adscribunt pueris infra pubertatis annos adhuc constitutis: secundam iuuenibus, adhuc adolescentibus: tertiam adultæ firmatæque ætatis.* Adde quartam senectutem iuxta quartam vigiliam noctis. Hæc enim in quatuor erat distributa vigilias, singulæ tres continebant horas: prima vigilia tres primas horas noctis: secunda tres sequentes, similiter reliquæ. Basil. D. Basilius *homil. de non adhær. reb. secul.* asserit, ex hac Domini sententia deduci debere nos tempore aduentui iudicis esse præparatos.

11. *Authoris expositio ex præfatis.* Ex prædictis sensum elicio. Si Dominus in huius vitæ nocte secunda vigilia, id est, adolescentiæ instantia iudicaturus venerit; aut vigilia tertia, id est, firmata, seu virili ætate accesserit ad domum ex nuptiis, & inuenerit seruos vigiles, præparatos: beati illi serui erunt, accipient enim sortis vigilantiæ, ac præparationis præmium.

12. *Cur prima, & quarta vigilia nulla mentio?* Abulens. Cur autem nec primæ, nec quartæ vigiliæ fecit memoriam? Quia prima vigilia seu noctis initio primis tribus horis vigilare non magnum ac difficile: sicut nec quarta vigilia, quæ matutino tempori propinqua est. Abolensis Matth. 24. quæst. 245. *Lucas secundam, & tertiam vigiliam posuit; quia in prima, & quarta non est difficile vigilare.* *Authoris solutio.* Profectò ætatis humanæ prima vigilia, id est, infantia, & pueritia non apta præparationi ob discursus defectum, seu rationis impotentiam. Quartæ autem vigiliæ, seu senectutis tempus tam propinquum morti, vt non sit nimium laudabilis seruus, qui curat Dominum accensis lucernis expectare. At qui in secunda, & tertia vigilia, siue in adolescentia, & virilitate se virtuti luat, dignus præcelsiori præmio ostentatur.

§. III.

De parabola Patrisfamilias.

H*Oc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.*] Legit 13. *Pagnini lectio.*
Pago. *Si sciuisset paterfamilias, qua hora fur venturus fuisset, vigilasset vtique, & nõ passus fuisset perfodi domum suam.* Itaque quod spectat ad literam, potest esse duplex sensus: aut de *Litera exponitur.* præterito, nempe de eo, cuius domus iam est perfossa, qui si sciuisset furis aduentum, vtique vigilasset, & non siuisset perfodi domum; aut etiam de futuro, scilicet si pater sciuerit aduentum furis, non sinet perfodi domum, sed vigilabit.

Quod autem spectat ad sensum, similitudine quadam eos ad adhibendam vigilantiam 14. *Sensus expenditur.*
prædictam hortatur. Si paterfamilias sciret, quando fur venturus esset, vigilaret vt impediret domum suam perfodi: esset que imprudentissimus, si id non ageret, ac imprudentiæ suæ pœnam pateretur: quid Discipuli?

Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.] Si paterfamilias sciens 15. *Inopinatus iudicis aduentus.*
certum aduentum furis, vigilaret: vos quibus incertus est, singulisque horis euenire potest, debetis multo diligentiùs vigilare; qua enim hora non putatis, seu vobis ignorata, & incognita, Filius hominis veniet iudicaturus. Sententia hæc de secundo aduentu procedit, quando Dominus genus hominum iudicare venturus est: singulis tamen hominibus, quorum dies mortis incertus est, accommodanda. *Noli ergo* Eccli. 7.
esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo, Eccli. 7. Vbi Toletus, *Ille moritur in tempore non suo, qui* Tolet.
moritur impræparatus, & quando non cogitabat: qui enim semper moriturum se cogitat, & in singulas horas præparatus est, moritur in tempore suo. Addo ex Chrysostomo hom. 78. in Matth. *Hæc* Chrysost.
ad erubescentiam mihi dicta videntur. Maiorem enim diligentiam habent furem expectantes, quam nos salutis animæ. Vigilant enim tunc, ne aliquid sibi surripiatur. Nos autem quamuis certò sciamus, venturum Dominum, perseueramus, neque ita vigilamus, vt possimus non impræparati ex hac vita discedere.

§. IV.

Nonnulla mysticè obserno.

Q*Via Euangelij huius messis vbertima moralitatum ad Panegyricorum fundamentum exsurget operæ pretium erit, Patrum plures circa literam cogitationes annotare.* 16. *Iustus expectat Dominum, timet impius.*

Et vos similes hominibus expectantibus Dominũ suum.] Non dixit, *Timẽtibus*, sed *expectãtibus.* Nã seruo vigili accepturo præmium nulla timoris occasio.

occasio. Vnde illud Gregor. hom. 13. in Euang. *Qui de sua spe, & operatione securus est, latus Iudicem sustinet: & cum tempus propinquæ mortis aduenerit, de gloria retributionis hilarescit.* Improbi autem non expectant, sed timent.
Haymo. Haymo. *Pulsanti Iudici aperire timet, qui eius præceptis se minimè obtemperasse cognoscit.* Idem Doctor, *Sicut Iudicis aduentum in ciuitatem mali diligunt, fures timent: ita aduentum Domini illi timent, qui eius præceptis minimè se obtemperasse sciunt: soli autem illi diligunt, qui rectè se viuere recolunt.*

17. *Vt cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Gregorius, *Pulsat Dominus, cum iam per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat.* Misericordia Domini huiusmodi præmittit pulsationem, ne subitò homo intereat, sed se tunc saltem valeat præparare. *Augustus Cæsar,* (Suetonius ait in eius vita, cap. 99.) *quoties audiuisset citò, aut nullo cruciatu defunctum quempiam, sibi & suis εὐθανασίαν,* id est, bonam mortem, *similem precabatur.* Augustus terris circumfusus tenebris, in eo εὐθανασίαν, seu bonam mortem sitam esse putabat, si subita esset, insperatáque nulla pulsaret ægritudine fores. At verè beata mors in præparatione posita est, iuuat autem non subita ægritudinis pulsatio.

Ægritudinis pulsatio à Deo misericorde

Gregor.

Sueton.

18. *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere.*] Verbum *discumbere* omnimodam à laboribus requiem videtur innuere. Theophylactus, *Discumbere facit Dominus bonos seruos, totos enim per omnia quiescere facit.* Barradius aptè exposuit illam particulam, *Præcinget se, & ministrabit illis.* Qui se præcingit, amplam vestem constringit, ac coercet cingulo. Sic Deus cùm gloriam beatis subministrat, se præcingit; quia infinitam essentiam quodammodo contrahit, neque ita ostendit beatis, vt illam comprehendant: neque enim possunt; sed singulis, vt capaces sunt, & flagitant merita.

Discubitus sanctorum, seu omnimoda à laboribus quies.

Theoph.

Barrad.

19. *Et si in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, &c.*] Omnibus vigiliis excubandum docet; secundæ verò, & tertiæ facit mentionem, quia tunc grauior est sopor, (vt innuimus,) maiorique laude dignæ sunt excubiæ eo tempore, quo nos magis somnus infestat. Theophylactus, *Quemadmodum qui in secundam & tertiam vigiliam vigilat, vigilantissimus esse videtur; illis enim horis homines maximo, & primo somno tenentur; sic intelligas, in diuersis vitæ nostræ statibus esse horas, quæ beatos nos faciant, si vigilantes inuenti fuerimus.* Hæ quidem horæ sunt grauiorum tentaminum et ætate opportunitas, seu importunitas, & grauissimi labores. *Rapuit quis, adiicit, diuitias tuas, mortui sunt tibi filij, calumniam passus es: si in istiusmodi temporibus non fueris lapsus, sed vigilans inuentus à Deo, vtique vigilantem te in secunda & tertia vigilia inuenerit, hoc est, in periculoso, & graui tempore, quod mortiferum somnum, & casum dissolutis animabus præbet, beatus eris.*

Laudabilior qui vigilat, cum irruunt tentamina, & labores.

Theoph.

Si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, &c.] Haymo, *Huius furis aduentum præcauere possimus, necesse est, vt diem mortis semper ante oculos habeamus.* Fatur alibi Dominus, *Vigilate, nescitis enim, quando Dominus veniat, serò, an media nocte, an galli cantu, an manè; ne cum venerit, inueniat vos dormientes,* Marc. 13. Vbi idem Haymo, *Ideò Dominus voluit nos latere vltimam diem, vt dum ignoratur vnus, obseruentur omnes.* Et Hilarius Matth. 24. *Paratos nos esse commonet, quia diei ignoratio intentam sollicitudinem suspensæ expectationis exagitat.* Sic vincuntur mortis horrores. Gregorius hom. 13. *Sic mors, cum venerit, vincetur, si priusquam veniat, semper timeatur.* Nam mortis timor semper nos ad præparationem excitabit. *Incerta,* (ait Caietanus,) *est mortis hora, & sæpè inopinata. Qua enim hora non putatis, Filius hominis veniet, tum ad vniuersale iudicium, tum ad singulare cuiusque tempore mortis.* Cur voluit Dominus nobis horam mortis incognitam esse? Respondet D. Gregorius apud D. Thom. in Cat. *Horam vltimam nobis Dominus idcircò voluit esse incognitam, vt dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione preparemur.* 20.

Latet ideò mortis tempus, vt dies omnes obseruentur.

Haymo.

Hilar.

Gregor.

Caiet.

Gregor.

IN IGNATIVM MEVM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX VIGILIA.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum.

Ignatius similis hominibus in vestitu, gloriosiùs de hostibus triumphum egit.

Assero mirabilius, communi viuendi ratione sanctitate fulgere, quàm si animus ad peculiarem viuendi rationem eleuetur. 21.

PARTICVLA *Hominibus* sæculare vulgus designatur, iuxta illud: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Matth. 16. id est, sæculares, prout à viris Apostolicis distinguuntur. Similes vult Dominus esse vigiles seruos Euangelij ministros sæcularibus:

Ignatij, & Societatis Iesu communem viuendi rationem commendo & victu, & indumento.

Profectò aliqui Religiosi communi vita vtuntur, & victu & indumento sæcularibus assimulantur.

22\. *Ignatij circa hac prascriptum.* Ignat.

Ad Ignatium & Societatis viros hæc monita spectant. Fatur Ignatius Exaèm. cap. 1. §.6. *Caterùm ratio viuendi in exterioribus iustas ob causas manu Dei obsequium semper intuendo, communis est.* Indomentum, victus, Iesuitam in exterioribus Clerico sæcolari modesto quidem similem reddat: vt scilicet sit præcelsior victoria, quæ communibus armis exeritur. Indurus Ignatius cum vitiis proximorum fortissimè pugnat, triumphat gloriosissimè. Vt Petrus sæcularis induitur, vt Regularis procedit ad victorias gerendas.

23\. *Ignatius indutus pugnat, quia gladius non ad fulgendum solum, sed ad cadendum.* Ezech. 21.

Superiùs dedi Exechielis testimonium, cuius recordari operæ pretium est ad egregiæ excogitationis fundamentum. *In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti, & limati ad fulgendum: amicti ad cadem*, cap. 21. Dixi Religiosos Monachos contemplationi soli addictos gladium esse acutum, & limatum, non ad cædem gerendam, sed ad exempli ædificationisqoe fulgorem: ideo oportere esse nuditatis, & vitæ asperitatis studiosos: *Limati ad fulgendum.* At idem gladius ad cædem perficiendam induitur: *Amicti ad cadem.* Ignatius gladius est, qui ex institutionis præscriptione ad cædem horribilem operandum clericali communi habitu indui debet. Iam do illustrem confirmationem. Cùm Dominus esset illigandus apud hortum, *Simon Petrus habens gladium, eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dexteram. Dixit ergo* IESVS *Petro, Mitte gladium tuum in vaginam*, Ioan. 18. Vbi Strabus, *Conuerte verbum prædicationis ad Gentes, vbi secundùm Paulum, ostium apertum, & ingens inuenitur. Petro dicit, id est, prædicatoribus, Mitte verbum prædicationis ad orbem.* Euangelica prædicatio est gladius conuertendus ad vaginam, sine amictu tegendus ad potentissimam pugnam cum Ecclesiæ hostibus perficiendam. Cur non potiùs denudatur gladius? Quia non ad fulgendum exemplo vitæ, sed ad cædendum Petri in manibus collocatur. Liceat contemplari gladium amictum in manu Petri esse Societatis IESV Ordinem clericalem, cuius *ratio viuendi in exterioribus communis est.* Alij Ordines nudi procedunt ad exempli fulgorem, Ignatius conuertendus ad Gentes, tótque victorias toto orbe gerendas suscepturus communi vestitu ac victu tegitur: *Amicti ad cadem.*

Clericalis Ordinis viris datur Euangelica prædicatio sub specie gladij amicti, & induti, quia ad horribilem hostium cadem. Ioan. 18.

24\. *Ignatius illustrem vicit, stellis manentibus in ordine suo, id est, communi viuendi ratione.*

Profectò Ignatij gloria fulgentissima, communi indumento, communi vitæ ratione tot victorias perfecisse. Magnum, (profiteor ingenuè,) peculiari viuendi ratione, id est, nuditate pedum, sacci asperitate, præceptis ieiuniis, ac vigiliis hostes terrere, & superare. At quis abneget, augustioris fortitudinis documentum, communi viuendi modo angusta facinora perficere? Exponens Debbora suam semper præconiis efferendam victoriam cecinit, *Stella manentes in ordine suo contra Sisaram pugnauerunt*, Iudic. 5. Vbi Carthusianus asterit Debboram suum triumphum Iosuæ victoriæ præposuisse, quando sole ad occasum properante, ne hostes ad noctis latibula confugerent, Dux fortissimus IESVA Naue plenus fide profatur, *Sol, contra Gabaon ne mouearis*, &c. *Steterúntque Sol, & Luna*, Ios. 10. Debbora itaque clamat, *A cælo dimicatum est, stellis manentibus*, &c. Victoria hæc cœlestis Conditoris manu perfecta est, quia stellæ non constitere ad diei productionem sicut in Iosuë victoria: sed manentes in ordine suo contra Sisaram decertarunt. Quid mirum Iosuë vicisse, si extra ordinem natura profunditur? illud mirabile, quòd in communi procedendi ratione tantus triumphus fuerit perfectus. Sol plus amans, quàm pugnax, Luna mutabilitatem ac fragilitatem influit, haud apta certamini. Pugnauerunt stellæ, vicerunt; sed suo ordini deficientes. An non mirabilius, ipsas stellas suum seruantes ordinem, victorias augustas perfecisse? Profectò Ignatius à cunctis cœlestibus luminaribus adiutus contra mundum ac diabolum triumphum gessit, permanentibus *in ordine suo* stellis pugnatricibus. Dux noster Lunæ influxu parturientis, laboribus actæ, agitatæ latratibus canum rabidissimorum, cursum egit felicissimum, cunctis laboribus, difficultatibus, hostibúsque superatis. Non constitit Sol ad plurium sæculorum dimicationem, sed communis vnius sæculi cursu Ignatius tot perfecit victorias, vt vnum hoc sæculum omnium sæculorum hæres, (vt cum Zenone loquar,) esse videatur.

Iudic. 5. Carthus.

Magnum planè viros ac fœminas ad cœlum eleuatas, ex perfectissimo sæculi recessu, nulla mundialis halitus infici impugnatione: sed communis viuendi ratio relinquitur, naturæ iura soluuntur cœlesti miraculo. Sublimius est, hominem in terra inter peccatores collocatum, communi viuendi ratione vtentem, ad perfectionis verticem subleuari. *Signum magnum*, (ait Ioannes,) *apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius*, Apoc. 12. Mulieri in cœli recessu collocatæ Sol & Luna constitere, ordine communi non asseruato. *Et in capite eius corona stellarum duodecim.* Omnibus anima hæc virtutibus decoratur. Quid mirum, si extra communem viuendi rationem ad cœli verticem recipitur? *Steterúntque Sol, & Luna. Signum magnum apparuit.* Pulchrè Episcopus Chrysopolit. *Mirabilius, in terra coronata stellis appareret.* Ac si diceret. Mirabile quidem est, animam tot virtutibus decorari, corona tam fulgenti redimiri, dum extra communem viuendi rationem in cœlo custoditur, Sed mirabilius esset, si communi viuendi ratione permanente, pergente Sole ac Luna, permanentibúsque *in ordine suo*, hæ virtutes compararentur, hæc fulgentissima corona tempora cingeret. 25.

Mirabile est, animam fulgere fortitudine consistentibus Sole, & Luna. sed mirabilius, Ignatius triumphat in terra ordine communi seruato. Apoc. 12.

Episcop. Chrysop.

***

OBSER

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus.

Ignatius cùm ex virtutum fulgore Diuus esset, se hominem abiectissimum reputans, labores maximos superauit.

Humilitas enim potentissimum est aduersùs persecutiones præsidium.

26. CVr eos similes hominibus appellauit, si homines veros esse aspectabat? Certè, quia præcincti, & lucernas virtutum tenentes adeò esse eleuati obiiciebantur, vt ad Diuorum thronum eleuati esse viderentur: *Ego dixi, Dij estis.* O vigiles serui Dij verè estis, sed *hominibus similes.* Quare homioibus similes vocitauit eos, qui Dij ostendebant? Quia ad fulgorem Deitatis participatæ tuendum, dum homo laborum pressura constringitur, necessum est ad humilitatis terram recurrere. O Diue, recordare te similem hominibus.

Societas IESV eam elevata facinorum fulgoribus, vincit persecutionũ vim, dum se minimam profitetur.

27. Ignatius adeò præcinctus persecutionibus ostentatur, vt IESV imitator in laboribus à iuuentute obuersatus fuerit. Attamen persecutionem veneno nutriebatur; nec videbatur sibi, aliquo vnquam incommodo affici posse. Vndénam impassibilis quodammodo efficitur? Quia cùm Diuus ex virtutum cunctarum fulgore esset, se homuncionibus similem via reputabat. Nunquam putauit se Patrisfamilias filium esse, sed cum mercenariis expetiit panem accipere, ex diuina quidem Dei ignoscentis delicta liberalitate: non ex merito peccatoris. Quamlibet diram persecutionem quasi agnatam sibi delinquenti accipiebat, nec putabat posse locum merito adesse, dum humanæ naturæ peccato infectæ debita soluebantur. Huiusmodi cogitatio omnium laborum alleuat molestiam ita, vt nullus possit animus labore distorqueri.

Ignatius se abiectissimũ reputabat.

28. Mulier illa cœlestis stellis stipata depingitur, Sole amicta, conculcans Lunam, affecta cruciamentis; quia *Draco magnus rufus habens capita septem, & cornua decem,* eam horribiliter impugnabat, Apoc. 12. Lyranus, *Iustus similis mulieri, amictus Sole per appetitum cœlestium, & Luna sub pedibus eius per contemptum bonorum mutabilium. Cruciatur,* quia adest *diabolus habens septem, id est, inferiorum dæmonum vniuersitatem, & cornua decem, id est, vniuersos modos impugnandi naturam humanam.* Si tot cruciatibus afficitur, ex persecutionum cunctarum colligatione, qoomodo in cœlo quasi gloriosa hæc felix anima ostenditur? Quia similis mulieri ostentatur. Diua est ex virtutum fulgore, sed se similem mulieri reputans, persecutiones horribiles potest superare. Ignatius Sole IESV indutus apparet, mundi contemptor illustris: persecutionibus innumeris actu; quasi in cœlo moratur, dum affligitur; quia Diuus cùm sit se similem homini arbitratur.

Ignatius à Draconis impugnatione liberatur, dum se similem hominibus esse agnoscit, quando Diuus ostenditur.

Apoc. 12. Lyran.

29. O humilitas firmissimum alumnorum tuorum aduersùs persecutiones propugnaculum! Addit Ioannes, *Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen,* Apoc. 12. Mulier prægnans obiicitur IESV Societas, in vtero quidem inoumeros filios sanctitate, & doctrina conspicuos habens, iuxta illud Prophetæ: *Numquid gens parietur simul?* Cùm igitur Draco flumine persecutionum conatur obruere Societatem, *terra adiuuit mulierem.* Societas enim tot fulgoribus diuinis stipata se similem fœminæ agnoscit; & cùm cœli in vertice residet, se minimam in puluere commorari autumat. Andreas Cæsarien. *At terra iuuit illam. Iuuit autem Sanctorum submissione, qui verè dicere solent: Ego sum terra, omnes superbi diaboli vires enecant. Nihil enim diaboli vires ita frangit, vt humilitas.*

Dum Ignatius, ac Societas se terricolas agnoscit, Draconis rabiem superant.

Apoc. 12.

Andr. Cæs.

30. Dom saxum tumentibus pelagi fluctibus opponitur, eos cogit maiori furore affectos, aquas nubium celsis vaporibus commiscere. At planæ ripæ arena easdem excipit vndas non flagella vulneratura, sed linguas lambentes dulciter: non carpentes, sed faciem comentes ad vberiorem terræ pulchritudinem. Sic homilitatis, & submissionis terra mulierem adiuuit. Fatur Eusebius Gallican. serm. 1. de Epiph. *Qualibet tribulatio ita ab humilitate vestigatur, ac vincitur, sicut in planis littoribus sine aliquo fragore vnda consumitur.*

Humilitas pelagi fluctus frãgit.

Euseb. Gal.

31. Pulchrè Apostolos, *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo* IESV, 2. Cor. 2. Quónam modo Deus nos triumphat in Christo? Certè nos reddens humilitatis coltores, dum ad verticem exaltamur exemplo illius, *qui cùm in forma Dei esset semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens.* qoo qoidem humilitatis affectu grauissimas persecutiones superamos. D. Chrysostomus, *Non dixit, Qui nos conspicuos reddit; sed, Qui triumphat. Qua voce hoc indicat, huiusmodi persecutiones vbique terrarum aduersùs diabolum trophæa erigere.* Non dixit, *Triumphat hostes persequentes in Christo* IESV; sed, *Triumphat nos humiles efficiendo.* Quomodo ergo Doctor non asseruit, nos Deum triumphasse; sed hostes? Profectò, quia tunc hostes horribiles persecutores debellarunt, cùm homo fulgore cœlesti conspicuos scit se adeò humiliare, vt IESV ineffabilem referat submissionem. Societas IESV tot fulgurantibus virtutibus, ac facioribus Diua, excitatas à Dracone iouido tribulationes superat, dum se minimam esse cognoscit.

***

Dũ triumphat nos Deus ad humilitatẽ iactandam: nos triumphamus laborum superos.

2. Cor. 2.

Chrysost.

OBSERVAT.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus.

Ignatius cupit dissolui, & esse cum Christo, ac simul expetit diu in sæculo ad proximorum vtilitatem permanere.

Charitas enim complicatione affectus assolet succendi: expetit mori Diuus, vt quiescat; cupit viuere, vt alius proficiat.

32. DEscripserat Dominus vigilem seruum præcinctum ad nouissimam profectionem funeris lucernas ostentantem: mox eundem asserit expectantem. Cur anima Christiana, non proficisceris ad transitum præparata? Perfectissimi famuli est, vtriusque complicati affectus desiderio teneri: etenim cupit dissolui, & esse cum Christo, & diu apud lacrymarum vallem ad proximorum commoda spiritualia permanere.

33. *Ignatius vult, & non vult mori.* Ignatius continuò lacrymarum profluuio perfundebatur. Ortæ vndénam lacrymæ? Cupiens dissolui flebat, proclamans, *Heu quam sordet terra, dum cælum aspicio.* Memor autem peccatoris proximi, cui posset præstare opem, rursum plorabat precatus, vti diu permitteretur in sæculo manere ad spiritualem proximorum vtilitatem. O dilectionis complicatus affectus! Iam expetit thalamo frui, iam cupit in terris commorari: iam respicienti superos, terra sordet, iam aspicienti proximos ipsa æterna quies quodammodo iniucunda exponitur.

34. *Rachelem æmulatur, vult, & non vult consolari, propter peccatores nondum conuersos.* Matth. 2. Ailred. Occumbentibus Herodis gladio crudelissimo Bethleemi Infantibus, *vox in Roma audita est, ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari,* Matth. 2. Rachelis affectus complicatos recognosco. Si Rachel plorat filios amarissimas profundens lacrymas, cur renuit consolari? Ait Ailredus *spec. charit. lib. 1. cap. 39.* fœminam existimasse filios suos illicò à IESV esse resurrectione donandos. Cur ergo lacrymas profundit? Crediderim, quia complicato affectu & optat filios resurgere ad proprij cordis leuamen, & non resurgere ad ipsorum vtilitatem natorum. *Consolaretur,* (ait Doctor,) *si filij à morte reuocarentur, si eorum aspectibus iterum mater frueretur. Hoc noluit Rachel, quia si illi à mortuis reuocarentur, de beatitudine ad miseriam deuoluerentur. Ideo Rachel plorans filios suos, noluit consolari.* O Ignatium dilectionis complicatione succensum! Cupis dissolui, & expetis viuere: profundis lacrymas, quia non moreris, eisdem fluentibus lacrymis precaris vt viuas, nolens vtrique ex morte consolari; quia omnes *non* dum *sunt* ministerio tuo conuersi peccatores: *Et noluit consolari, quia non sunt.*

35. *Paulus cupit mori, & expetit viuere, complicatione affectus charitatis.* Paulus clamabat, *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum,* Phil. 1. Ipse autem addictus iam morti, curat diligenter à morte liberari, Cæsarem appellans: *dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari,* Act 25. Si tibi ô Diue viuere Christus est, sine Christo moreris: si mori est lucrum, pauper viuis, dum mors non appropinquat. Cur ergo instante iam morte tam diu desiderata, Cæsaris tribunal Romanum appellas, vt adhuc viuere possis? Hæc equidem veræ dilectionis est complicatio: cupio dissolui, & esse cum Christo, vt viuam; quia *mihi viuere Christus est, & mori lucrum.* Sed simul expeto adhuc viuere in lacrymarum valle, quia non dum omnes mihi commissi peccatores accesserunt ad Christum mea prædicatione. Chrysostomus *hom. 7. de laud. Paul.* Qui mori lucrum putabat, Cæsarem appellat. *Cuiusnam rei causa? Proculdubio, vt diutius prædicationi insisteret. Cúmque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum: iam profectò metuebat, ne pauper hinc, atque inops multorum salutis abscederet.* Innumeris Ignatius hic conuersis sua industria, atque omnibus coronatus ibat ad Christum: sed expetit adhuc esse superstes, metuens, *ne pauper hinc, atque inops multorum salutis, (omnium aptiùs dixero,) abscederet.* Se etenim inopem reputabat, si aliquis extra salutis viam peccator remaneret.

Phil. 1. Act. 25. Chrysost. *Alter Paulus Ignatius.*

36. *Imò alter IESVS, qui volebat anelare ad Patrem, & morari inter peccatores ad eorū conuersionem expetere videbatur.* Matth. 27. Origen. Verè ex hoc Iesuita: Clamat IESVS Cruci suffixus, *Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Matth. 27. Profectò Christus dissolui, & esse cum Patre mirum in modum expetebat, *Baptismo habeo baptizari, ô quomodo coarctor, donec perficiam!* Dum autem inquit, *Vt quid dereliquisti me,* ex sententia Origenis, conqueritur, quòd morti iam sit mox addicendus. Si expetis mori, ô IESV, cur & expetis viuere. O affectus complicatio! Cupit occumbere vt Patri hærescat: cupit viuere, ne conuersioni deficiat peccatorum. *Fortè videns,* (ait Doctor,) *peccata adhuc hominum, pro quibus patiebatur, hoc dixit.* O Pater, nondum conuersi cuncti peccatores, adhuc, vel me occumbente pro ipsis, peccata exundant: cupio dissolui; sed cupio viuere ad peccatorum conuersionem. Hoc Iesuita affectu & expetit mori, vt requie fruatur: & expetit viuere, vt proximis salutatis existat.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus.

Ignatius non se gerit vt Dux Societatis, sed vt homo miles expectans Ducis imperia. At IESVM nominans Ducem Societatis, proprium nomen celebriùs effecit.

Humilitas enim eo eleuatior ostenditur, quo abiectior curat apparere.

SImiles militi expectanti imperium Ducis vult Dominus seruos vigiles ostentari. Licèt Imperatorio munere potiamini, homines appellemini, seu milites: vt solus Christus Dux exercitus præcinctorum possit nominari. 37.

Porrò

38\. *Ignatius fugit nomen Imperatorium, Iesum Ducem Societatis appellans.*

Porrò Ignatius adeò fugit Imperatorium nomen, vt Dux cùm esset Societatis exercitus, Iesum Ducem asseruit, seque vulgarem militem hominibus, seu vulgaribus similem, iuxta illud: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* id est, *quem dicit vulgus*, &c. Iesus, inquit Ignatius, verus est Societatis Dux, ego miles vulgaris eius expectans imperium, præcinctus ad obsequium.

39\. *Ignatius curat refutare cuncta sua facinora, vt vni Iesu tribuantur.* Mat. 25.

Quàm agnatum sanctitatis proceribus, in conspectu Iesu proprium operire nominis fulgorem, vt magnum solius Iesu præfulgeat luminare! Cùm Dominus vigilum seruorum, ac fortissimorum militum eleemosynæ metaphora magnalia recenset: ipsi singula refutare satagunt: *Quando te vidimus esurientem, & pauimus te? aut sitientem, & potauimus? aut nudum, & vestiuimus? aut peregrinum, & collegimus te?* Mat. 25. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Tibi Duci, non militibus tribuenda victoria. Cur gladiis, & hastis agis gratias, si tuæ manus pugnauit fortitudo? Origenes hom. 34. in Mat. *Proprium est sublimium virorum, beneficia sua diligenter, & per singula refutare causa humilitatis.* Cùm prælia & triumphos Societatis huius obiecerit oculis, non hæc Ignatius gessit, sed Iesus Imperator.

40\. *Diem hominis non concupiscit, sed solum Iesu.* Ierem. 7. Gileb.

Solùm curat Ignatius nominis Iesu fulgorem cunctis hominibus præsentari diem suum in conspectu hominum, suique nominis celebritatem minimè expetiit, cum Ieremia proclamans, *& diem hominis non desideraui, tu scis*, c. 7. Facinus esset inermis & imbecillis militis, expetere diei hominum fulgorem. Gilebertus serm. 1. in Cant. *Nescio, quo pacto sibi aduersantur dies Domini, & dies hominis: si quidem dum alter exoritur, alter reconditur. Diem, inquit, hominis non concupiui, hoc est, humanum fauorem, hominum gloriam, & præ reliquis spectabilis nominari.* Si Ignatius cuperet præ reliquis sociis spectabilis nominari, Ordinem suum Ignatij Societatem nominauisset, vt sæpe, augustè quidem, Ignatij nomen audiretur. Constat planè à diei hominum fulgore fugisse, curans solum Iesu nomẽ Societati inditum exaudiri.

41\. *Nomẽ Ignatij exauditur, cũ Iesu nomẽ profertur.* Cant. 1. Nyssen.

O Ignatium fulgentissimum! Expetis nomen hoc nubibus obuelari, vt Iesu nomen eluceat magnum luminare? Pater luminum faciet diem Ignatij in conspectu diei Iesu fulgurare. In meridie Societas sponsa Iesu quæritat Saluatorem. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie?* Cant. 1. Quid meridies? Nyssenus, *Meridies omni ex parte caliginis expers est, atque vmbrarum, Sole supra verticem lucem suam spargente.* Cupio ô Iesu tuum nomen dulcissimum, famam tuam supra cunctorum hominum verticem fulgorare: *vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Diem perfectum, Iesu expetit Ignatius, sibi autem noctem: *Per noctes quæsiui, quem diligit anima mea*, Cant. 3. Respondet sponsus Iesus, *si ignoras te ô pulcherrima*, &c. *abi & egredere.* Ac si diceret, si me ignoras in meridie commorantem, proculdubio te ipsam ignoras; quia mecum in meridie commorari te necessarium est. Dum enim expetis meum nomen solùm nominari, ac tuum minimè exaudiri: & meum nomen & tuum perfectissimo diei fulgore potiuntur; quia dies Dei & dies hominis vna prorsus est. Gilbertus verè profari potest, *Iam non sibi aduersantur dies Domini, & dies hominis.* Qui ergo clamabat, *Diem hominis non concupiui, & præ reliquis spectabilis nominari*, agnoscit Iesum ita cum Ignatij nomine agglutinatum esse, vt inibi resonet nomen Ignatij, vbi nomen Iesu insonat.

Iam dies Dei & hominis, vnus fulgor. Gileb.

42\. *Ignatius suã pristinã cæcitatem proferebat, sed non virtutibus proprium nomen exaudiretur.*

Procurabat Ignatius, vt solummodo Iesu nomen audiretur, nihil proprij nominis proferre, quod non conferret ad perpetuam illius abolitionem. A Domino enixè precatus est, Confessarium suum P. Eguia se in funere præcedere, ne defuncti Ignatij virtutes, quas ex obedientiæ præcepto tacebat, eo solutus vinculo, patefaceret, & Ignatij nomen sublimiter audiretur. Audiui aliquando Diuum pristinam seculi cæcitatem alicui peccatori aperuisse, proferentem vtique propria peccata, vt illum ad pœnitudinem excitaret verecundiæ velamine ablegato. At nunquam ad sociorum excitamentum Ignatium audiui aliquod verbum protulisse, quod saperet, se iam à secularis vanitatis cæcitate fuisse curatum; quia cæcus semper reputari cupiebat indigens directore, ad maiorem proprij nominis deiectionem. O egregium Magistri Discipulum. Cæcum Iesus visu donauerat, sed ei profatur, *Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris*, Marc 8. Vbi Hieronymus, *id est, cæcitatem enarra vicinis, non virtutem.* Cunctis profer te cæcum extitisse, nulli dixeris te iam à cæcitate liberatum. Quare? Ne dum Iesum curantem audiant, Iesu nomini, & non potiùs Numini tribuant honorem? Certè ne videntes illum tam eximio beneficio à Deo donatum crebris laudibus eius efferant nomen, dum solius sanantis deberent nomen præconiis efferre. Ignatius se cæcum aliquando ostendit illi peccatori renuenti peccata confiteri, & cunctis aliis: sed nunquam se sanitate donatum profert, nec vlla virtutis particula se fulgere innuit, vt nunquam Ignatij nomen laudabiliter audiatur: *Cæcitatem enarra, non virtutem.*

Marc. 8. Hieron.

Observat. V.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus.

Ignatius tam perfectè expectauit, vt vel in hoc seculo spes eius muneraretur multipliciter.

Incrementa etenim augusta virtuti spei adscribuntur.

43\. *Spei abũdantia respõdet vel in hoc seculo.*

IVbet Dominus seruos vigiles similes expectantibus esse, non possidentibus; quia virtuti spei illustrissima præmia præparantur. Ignatius equidem spei virtute egregius apparet. Proh Domini munificentia! *Amen dico vobis quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.*

Speranti

Speranti quando defecit annona? Duplici portione Beniamin expectator reficitur, munificentissimo Domino quem expectat.

44. Exempla subiicio. P. Petrus Codatius, nostræ Societatis vir magnanimus, cùm in conducta domo viueremus in Vrbe, extruere aliam, in qua nunc habitamus, est aggressus, magna potiùs diuinæ prouidentiæ spe (ô Ignatij expectantis Dominum suum, verè filium!) quàm præsenti pecunia fretus. Sed cùm soluere creditoribus non posset, missi domum à Magistratu apparitores sunt, qui Codatium pignoribus ablatis coercerent. Monetur Ignatius, &, *Nihil est opus*, inquit, *nam si lectos auferrent, terra nobis cubile erit; pauperes enim sumus, & vitam pauperibus dignam agemus. Speremus in Domino, & pascemur in diuitiis eius.* Nec vacua spes. Postridie enim amicus Societatis sacræ Theologiæ Doctor, cui Hieronymus Arxius nomen, huius quidem rei ignarus, sed Dei afflatus instinctu curantis Ignatij spem munerare abundantia, Ignatium accersit, ducentos aureos coronatos in manum Codatio dat, illis æs dissoluit alienum, addit Petrus de Ribaden. lib. 5. cap. 9. *Hoc Codatius tam illustri exemplo didicit, quàm sit extremis etiam rebus, ac desperatis sperandum in Domino.* In hac (addit) firmissima in Deum spe Ignatij altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, réque pauperrimus: animo, Deique fiducia opulentissimus. Nullum, qui ad institutum nostri aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit propter nostrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter vsurpabat: Nos quidem Deo seruiamus, *ille certissimè reget nos, & nihil nobis deerit*, Psalm. 22. *Iactemus cogitatum nostrum in Dominum, & ille nos enutriet*, Psal. 36. Cùm quidam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tam multos Ignatius, nullis certis redditibus fultus, Romæ haberet, quibus alendis magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærerent: *An nescitis*, inquit, *quantas vires spes in Deum habeat? Vel ignoratis, parum spei esse loci, vbi omnia abundè suppetant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deum spes? spes enim, quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, quid sperat?* O spem cui mensa redundantia cœlesti plena apponitur, Domino ministrante! *Vos similes expectantibus? Amen ergo dico vobis, quod præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Beniamino fideli expectatori à Iosepho ipso duplicata portio ministrabitur.

Ignatij spes fortissima, cui præmij loco, hic abundantia adscripta est.

Ribaden.

Psalm. 22.
Psal. 36.

45. Fatur Iobo vxor, *Adhuc tu permanes in simplicitate tua?* cap. 2. LXX *Quousque sustinebis*, siue expectabis? Vacuum te, egenum, ac fame pressum vides, & adhuc in Domino speras? Ille profectò me enutriet. An non Iob cuncta duplicia recepit? *Addidit Dominus cuncta, quæ fuerant Iob, duplicia*, cap. 42. Speranti quippe omnia bona duplicantur. Iustitiæ vnum donum addicitur, alterum spei. Pulchrè D. Enodius lib. 2. epist. 12. *Geminantur Dei dona sperantibus, & duplici exuberat superna gratia beneficio.* Si cuilibet speranti iusto duplicia munera contingunt, Ignatio nimium speranti non duplicia, sed multiplicia admodum adscribuntur. Recole vnicum Societatis seculum tot gloriis redundans: an non multa in vno secula colligari contemplemur? Geminantur secula gloriæ speranti Ignatio? Non geminantur, sed vnum seculum plurium fit seculorum epilogatio.

Ignatio expectanti vti Iob multiplex secula vno in seculo datur.

Iob 2.

Enod.

Tam mirabilis multiplicatio filiorum ex Ignatij spe exorta obiicitur; spes enim fœcunditatis est parens. *Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar*, Mat. 1. Quæ quidem cùm primò filio Iudæ matrimonio fuisset colligata, eo sine liberis obeunte, nubi debebat secundo, iuxta legis præscripta. Hoc iniuria fuit Thamari negatum. Chrysostomus in Cat. *Videns, Iudam non velle implere promissa, mansuetè tulit. At festinabat, vt filios procrearet.* Quonam modo, si ceciderat ab spe? Certè ab spe humana cadens, magnanimitate animi non cecidit à Diuina; potius expectauit fore, vt festinaret *ad partum*; idest, festinanter prolem multiplicaret vnum & alterum filium enixa, prolis abundantissimæ scaturiginem. Particula illa *tulit* ex Græco idem ac *expectauit*. Profectò spei multiplicatio fœtus addicitur, Pater expectans Ignatius duplicibus fœtibus decoratur. 46.

Filiorum multitudo Ignatio, ex spe mirabili habuit exortum.

Matth. 1.

Chrysost.

Nec nimirum Societatis Iesu multiplicationem ex spe Ignatij ortum ducere, si Ecclesiæ Iesu ipsius incrementa ex Iudæ Patris Iesu expectatione prædicantur exorta. *Non auferetur* (ait Iacob) *sceptrum ex Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*; Gen. 49. Particula, *donec veniat qui mittendus est*, apud Caietanum sic ex aliis effertur: *Vsquequò veniet munus ei*, id est, Iudæ ipsi. Sic enim Deus dilexit hanc Tribum, vt ei peculiariùs *Filium suum vnigenitum daret.* Munus quidem, id est, præmium virtutis. Cuiusnam, precor? Expectationis. Nam Tribus Israël insigne erat spes. Asserit doctus Societatis Iudicum Interpres, Tribum Iuda *vexillum viridis coloris, qui spei symbolum est, prætulisse, depicto leone hieroglyphico illius, qui ea de Tribu nasciturus expectabatur.* Quem quidem Parentem Ecclesia innumerabilium Mater filiorum veneratur. Spes est vexillum Ignatij. Cùm orbis totus aduersùs Iesu Societatem nascituram repugnauit in Vrbe, & socij cederent hostibus, spe immoriente: solus Ignatius firmissimè sperauit in Societate Iesum nasciturum, è quo innumerabilis posteritas Iesuitarum procederet. *Et ipse iam erit expectatio gentis.* Ex Parente ediscimus, desperatis rebus, expectare. 47.

Ex spe Tribus Iuda datus Iesus, ex spe Iesu Societas Ignatio datur.

Gen. 49.
Caietan.

Freira.

Observat. VI.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus.

Fragrantia, Ignatij sepulchrum nobilitauit, in augustissimum eius virtutum documentum.

Assero

Assero ad æternam memoriam Diuos virtutum erigere trophæa in tumulis, non stemmata vanitatis.

48. EXpectare Dominum venturum ad particulare iudicium gerendum (vti vidimus *in Commentar.*) idem est ac vitam cum morte commutare. Tunc lucernæ succenduntur ad defuncti gloriam proferendam, ardent non faces funereæ, sed virgulæ *fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, ac vniuersi pulueris pigmentarij.* Virtutum enim odor & fulgor gloriam Diui testantur.

49. *Sepulchrum Ignatij non est in horto, sed hortus est in Ignatij sepulchro, in virtutum trophæum.* *Ioan. 19.*

Sepulchrum Ignatij, viris spiritualibus testantibus, & cœlesti fragrantia decoratur, & stellarum fulgore stipatum obiicitur. Certè odor & lux augustarum Diui virtutum trophæa erigi non est, qui abnegaret. Quid enim fragrãtia illa indicat nisi virtutum adesse paradisum. Sepulchrum Iesu sic Ioannes descripsit, *Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo non dum quisquam positus erat. Ibi ergo posuerunt Iesum,* cap. 19. Igitur sepulchrum Iesu erat in horto. Plus videtur Dominus serui Ignatij sepulchrum honorauisse, quia non posuit sepulchrum eius in horto, sed hortum ipso statuit in sepulchro. Sepulchrum enim Ignatij eam fragrantiam emittebat, vt hortum claudere videretur. Certè hortus erat Ignatius variis virtutum floribus vernans. Pulchrè Guarricus Abbas serm. de Script. vtili. *Et si sepulchra in hortis, numquia tamen horti in sepulchris? Ita fortassis. Sed in sepulchris iusti. Ibi planè vernabit gratissima quædam amœnitas Sanctorum.* Quinam ille iustus, cuius in sepulchro hortus Sanctorum omnium virtutibus veluti floribus vernare exponitur? Liceat filio asserere Ignatium, cuius in sepulchro Iesus plantauit hortum in documentum, quod in eius animo *plantauerat paradisum voluptatis à principio* eius conuersionis, *Gen. 2.*

Guarr. *Gen. 2.*

50. *Mox datur Ignatio, quod aliis Diuis dabitur resurrectionis die. An ex virtutum abundantia? Guarr.*

Addit Pater vernaturam ibi Sanctorum amœnitatem: non quidem mox vernare: *Ibi vernabit gratissima quædam amœnitas Sanctorum, verno scilicet illo tempore resurrectionis eorum, cùm iustus germinabit sicut lilium.* Die ergo resurrectionis hortus Sanctorum collocabitur in sepulchro. At in sepulchro Ignatij mox plantatur à Domino; quia tot virtutum exuberantia mox prodiit in germina. Nouum profectò Iesu sepulchrum ex eo quòd in eo *nondum quisquam positus erat*; nouum Ignatij sepulchrum, ex eo quòd mox ei datur, quod aliis Diuis communis resurrectio impendet.

51. *Gloriosius Ignatij sepulchrum, quàm Rachelis. Non enim lapis erigitur, sed virtutes.* *Gen. 35.* *Cat. Græc. Author.*

Erexit hæc flagrantia virtutum Ignatij trophæum. *Erexit Iacob lapidem in titulum super sepulchrum Rachelis,* Gen. 35. Nullius fœminæ Patriarcharum vxoris video trophæum appositum in sepulchro, nisi in vrna Rachelis. Quare? Author Cat. Græcæ. *Cùm plures sanctorum Patrum mulieres dormierint, soli Racheli cippus erectus est. Ea enim typum gessit Ecclesiæ, quæ sola victus trophæum mortis tulit in Iesu.* An audax asseruerim Ignatio hoc priuilegium fragantiæ illicò contigisse, quia Societatis Iesu tot Diuis ornatæ, tot ministeriis, typum gerentis Ecclesiæ Fundator, trophæum mortis in Iesu tulit, qui totum se cunctis facinoribus Iesuitam ostendit? Tulit Rachel Iesu mortis trophæum? Ita planè, quia partus dolore acerbissimo succubuit, quemadmodum Iesus parturiens Ecclesiam valido clamore emisit spiritum. Vidi post prægnantis fœminæ obitum vteri scissione viuum extractum fœtum. Post Iesu obitum dirus mucro lanceæ è Christi latere eduxit Ecclesiam, Ioan. 19. Rachel ergo Iesu obitus trophæum erexit, & Ignatius virtutum fragrantia paradisum expressit, quo Eua Ecclesia Iesu prodiit ex latere socia Iesu, & Iesu ipsius Societas exorta præsentatur. *Ioan. 19.*

Hæc æterna prorsus sepulchri monumenta, virtutes: reliquis vanitatis trophæis perituris. *Væ vobis* (inquit Dominus) *scribæ, & Pharisæi hypocritæ: quia ædificatis sepulchra Prophetarum,* Matth. 23. Chrysostomus, *Quid prodest eis laudari,* eo quòd non sunt. Erigunt enim trophæa virtutis, sed ipsi exulant à virtutis ditione. Ambrosius, *Non otiosè Dominus arguit eos, qui ædificabant sibi sepulchra, & tumulos Prophetarum, & exornabant ea,* stemmatibus scilicet vanitatis, & non odoramentis sanctitatis. Vnde Chrysostomus ad Psalm. 48. *Si perpetuam memoriam desideras, ne nomen ô homo, tumulo inscribas, sed trophæa rectè factorum erigas, quæ & in præsenti vita nomen tibi conseruant, & in futura.* Et Basilius, *Continuam affectas memoriam? virtuti stude. Nihil enim ita immortale nomen reddet.* Virtutibus Ignatius nomen reddidit immortale, non quidem affectante ipso, sed Domino efficiente ad tot virtutum æternum præconium. 52.

Virtutes æterna sepulchri trophæa. *Matth. 23.* *Chrysost.* *Ambros.* *Chrysost.* *Basil.*

Observat. VII.

Ad illa verba:

Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.

Ignatius matutini præcursor, socios suos ad orationem excitat; vnde Societas Iesu tot, ac tam illustres perficit victorias.

Equidem præmissa oratione matutina, die tota illustrissimas Euangelici Milites comparant victorias.

INdicit vigiliam orationis, somno ablegato, militibus aduersùs tenebrarum Principem repugnantes. Ideo superiùs præcepit lumbos præcingere, & lucernas tenere, id est, à somno relegati. Audi Nyssenum. *Propter hanc vigiliam* (necessariam militibus) *obseruandam supra Dominus monuit, vt sint lumbi præcincti, & lucernæ ardentes. Lumen enim oppositum oculis pellit somnolentiam oculorum, lumbi etiam cingulo præcincti reddunt corpus insusceptibile somni.* Cur à somno excitat? Porrò vt, precibus profusis, validè possint cum hostibus dimicare. Vnde mox celebrat conuiuio victoriam: *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere.* 53.

Matutina Societatis oratio illustratur. *Nyssen.*

D d Post

54. Postquam, fundata Societate, Ignatius ad Præpositi Generalis munus ex humilitate renitens eligitur, die sequenti præuenit matutinum, excitat socios ad orationis exercitamentum, è quo militiæ huius & fortitudo conseruanda, & victoriæ illustrissimæ comparandæ sunt. Post orationis assignatum tempus mox Pater ad condiendorum ciborum officinam accurrit, ipseque sociis victoribus post ministeriorum pugnam præparat alimoniam. O egregium spiritualis triumphi documentum! Institutione specialissima matutinum dehinc tempus Iesuitis militibus ad orationis, meditationisque exercitia assignatur: vt scilicet spiritualis pugnæ conflictus à precibus initium ducentes hostibus exitiales existant.

Ignatius suscitat socios ad orationem, & missam præparat victoribus.

55. Elisæus sacræ manus miles cupiebat victoris Magistri duplici spiritu, seu fortitudine donari ad hostes inuisibiles delendum: *Fiat in me duplex spiritus tuus*, 4. Reg. 2. Vbi Lyranus ex Hebræorum mente, innuit allusionem fieri ad Eliæ potentiam, qua è cœlo ignis milites ab hoste Rege immissos deuoraturus educitur. *Si videris me, quando tollar* (ait Elias) *à te, erit tibi quod petisti*, ibid. D. Chrysostomus, *Si videris me, id est, si non dormieris, sed vigilaueris, erit tibi, quod petisti* Elias Diuo est Iesus ad cœlum conscendens. Si ergo orationi socius Elisæus strauerit studium somno ablegato, Magistri Iesu spiritum duplicem ad hostium comminutionem accipiet. Ignatius, eiusque societas à vigilia matutina comparant Magistri Iesu fortitudinem ad hostes superandos. Idem Chrysostomus hom. 1. in Act. *Non datur gratia*, (ad victoriam vtique) *nisi vigilanti*.

Precibus comparatur duplex spiritus ad pugnam Iesuitarum.
4 Reg. 2.
Lyran.
Chrysost.

56. Porrò *Elisæus*, (qui ex mente Chrysostomi, Iesu etiam typum gerebat) *ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est. Descenditque ad eum Ioas Rex Israel, & fleuit coram eo, dicebatque: Pater mi, Pater mi, currus Israel, & auriga eius*, 4. Reg. 13. Verba hæc: *Pater mi*, &c. innuunt (autore Abulensi) in preces Regem effusum. Mox Propheta, *Affer arcum, & sagittas. Pone manum tuam super arcum, & iace sagittam, & iecit. Et ait Elisæus: Sagitta salutis Domini, & sagitta contra Syriam: percutiens Syriam donec consumas eam*, ibid. Post preces effusas, post orationis exercitamentum illicò victoriæ præsentantur in signo. Nam qui matutino tempore orationi vacat, euidentissima exponit documenta triumphi. Directæ ad Iesum preces insuperabilis est hostium comminutio. Abulensis, *Pater mi, pater mi. Quasi dicat, tantum confidimus in oratione, sicut in curribus, & in equis. Vel sicut gentes habent fiduciam belli in curribus, & equis: ita nos habemus in oratione. Hæc quidem quasi currus, & miles.*

Regis Israelis in morte, Ignatius, & societas, dum orant, tam euidentissima dant signa victoriæ.
4 Reg. 13.
Abulens.

57. Moysi Dominus, *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. id est, Patrum ex mente, te reddidi potentissimum, ad Pharaonem, eiusque currus debellandum. Vndenam Moysi potentia insuperabilis, nisi quia oratione matutina, seu nocturna, vires ad pugnam, Deificam planè, comparabat. *Hi* (quasi diceret) *in curribus, hi in equis, nos autem in nomine Domini*, Psalm. 19 D. Chrysologus serm. 43. *Fit horum* (precum) *suffragio Moyses Deus, & ad triumphos suos militare sibi omnia mandat elementa.* Profectò Ignatius, societasque ex matutinis precibus quasi Dij exsurgunt quotidie ad hostes horribiles superandos. Quam inermis Iesuita procedit ad campum quo die assignatum tempus orationi, ac meditationi non dedidit.

Iesuitæ quasi Dij ad victorias, præmissa oratione matutina.
Exod. 7.
Psal. 19.
Chrysol.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.

Ignatium vigiliæ sapientissimum fecerunt: & societatis viri & vigiliis fiunt tanta præditi sapientia, vt Angelos referre videantur.

Sapientia equidem omninò est in somnis.

58. ARdentibus lucernis asserit Theophylactus rationis lucem, discretionis donum sapientiamque designari. Ad quam comparandam aduci apposité vigiliarum studium: *Inuenerit vigilantes.*

Scriptores Societatis laudibus efferro ex vigiliis.

59. Hinc Ignatij cœlestis sapientia tot libellis voluminum eruditissimam molem superantibus, exorta est. Hinc Societatis viri tot libros composuere, ad quorum vel titulos legendos longa vita non sufficit. Non otio torpent Iesuitæ, lucem præferunt, vt post preces præscriptas ex Regula, literarum studio impensè vacent. Ex vigiliis etenim Suarius vigintiquatuor volumina perfecit. Ex vigiliis Molina, Canisius, Becanus, Maldonatus, Toletus, Lorinus, Thomas Sanchez, Gaspar Sanctius, Salmeron, Vasquez, Valentia, Lugo, Bellarminus, Pereira, Salianus, Ludouicus à Ponte, Sherlogus, Petrus Hurtado de Mendoza, Gaspar Hurtado, Barradas, Mendoza, Fernandez, Eusebius, Amicus, Baeza, Zelada, Velaquez, Gueuara, Ruix, Tirinus, Cornelius, Menochius, & alij quamplurimi tot tomos replicarunt. Et vigiliis Iesuitæ Doctores sic materiarum medullam penetrarunt, vt Angelica cognitione præditi esse videantur.

Ex vigiliis Ignatium & Societatis viri Angelico ingenio tot volumina scripsisse.

60. Certè vigiliæ ingenium acuunt, idque ad Angelicam paulatim perfectionem quodammodò adducunt. Exponit Clemens Alex. verba hæc: *Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Beati enim*, inquit, *qui in ipsum vigilarunt, se ipsos assimilantes Angelis, quos nos* Egrigorotes *vocamus, id est, vigilantes.* Vigiliæ quidem homines reddunt Angelis similes. Quàm aptè Angelica sapientissima natura vigilantis nomine declaratur.

Angeli sunt vigiles Iesuitæ.
Clem. Alex.

61. Elegans ille Hymnus, apud Franciscũ Tort.

Spiritus rerum Deus hos Creator
Finxit, atque illis sapientis ignem
Mentis afflauit, voluitque recti
Esse ministros
Ergo versantur vigiles Parentis
Ante conspectum, capiuntque lecti
Iussa mandantis, Dominoque toto
Æthere plaudunt.

Angelorum sapientia & vigilia copulantur.
Anoni.

Ad

Adstabit Deus Angelis *sapienti*, seu sapientiæ, *ignem*? *Ergo versantur vigiles.* Quónam modo enim Angelica sapientia stare obiiceretur, nisi adesset vigilia? Vigiliis assiduis Iesuitæ tam Angelicam sapientiam adquisiere.

62. *Assidua contemplatio arguitur ex Angelorum scientiis. Ex assiduis vigiliis Iesuitarum doctrina.* Gregor.

De Angelorum sapientia sic Gregorius lib. 2. Mor. cap. 8. *In hoc natura Angelica à natura nostra conditione distincta est, quòd nos cacitatis ignorantia coarctamur: Angelorum verò scientia longè super nos incomparabiliter dilatantur. Interiùs & exteriùs sciendo distincti sunt, quoniam ipsum fontem scientia contemplantur. Quid enim de iis, qua scienda sunt, nesciunt, qui scientes omnia sciunt?* Igitur interiùs & exteriùs sciendo distincti sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. Assidua enim vigilans contemplatio, ac meditatio studiosa eos efficit, ad sapientiæ verticem auolare. Iesuitæ itaque Angelorum imitatores assiduis vigiliis, ac meditationibus cunctarum scientiarum supremum gradum attigere.

63. *Angeli Senatores doctissimi, & ideo vigiles appellantur.* Dan. 4. Hieron.

De Angelis dicitur. *In sententia vigilum decretum est*, &c. Dan. 4. Vigilum, id est, Angelorum, qui quidem sapientissimi Dei assident tribunali decreturi quæcumque ad hominum attinent gubernationem. Angeli vigiles fiunt sapientes? Ergo vigiliis Iesuitæ ad tam augustæ sapientiæ verticem auolarunt. D. Hieronymus, *Angeli sapientes vigiles dicuntur, quia semper vigilant. Vnde & nos*, (inquiunt Iesuitæ,) *crebris pernoctationibus imitamur Angelorum sapientiam.*

64. *Scibile quodammodo non est quidquid Iesuita ignorat.* Noster Famianus Strada lib. 2 Prol. 6.

Illud preme: *Quid enim de iis, qua scienda sunt, nesciunt?* Tam Angelica est Iesuitarum scientia, vt quidquid sciendum est, sciant. Quod Iesuitæ ignorant, (audentiùs profabor,) scibile vix esse videar. Vt Maronis ingenium Famianus Strad. laudibus efferret, inquit: *Iam est in Virgilii laudes hominum potius admiratione, quam plausu, paucisque, sed concordissimè conclusum: Qua quis in Virgiliana lectione desideret, non ea humano ingenio, sed poësi deesse.*

65. *Ex vigiliis Ignatius, & Iesuita tot mysteria eruere.* Gen. 28. Chrysost.

Euolue Societatis Doctorum volumina tot mysteriis exundantia. Recognosce Scripturæ eleuatissima arcana Angelicis Iesuitarum ingeniis reserata. An non arguunt assidua vigiliarum exercitamenta? Vidit Iacob scalam à terra in superos tendentem, *Angelos ascendentes, & descendentes, & Dominum innixum scala*; Gen. 28. id est, ex Patrum mente, Incarnationis mysterium contemplatus est. Dormiensne attigit arcani cognitionem, an vigilans? Existimo dormientem vidisse, sed vigilem agnouisse mysterium. Prius quasi legit literæ corticem, postmodum sensus penetrat cognitionem. Chrysostomus *hom. 22. ad Popul.* quærit, cur Iacob somnum capturus lapidem capiti supposuit? & respondet. *Ideo Iacob lapidem ad caput sibi posuit, vt facilius vigilaret.* Addit pulchrè, *Vnde scalam vidit ad cælos vsque pertingentem.* Mysteria enim solummodo verè videt, id est, perfectè intelligit, qui Angelorum in morem, vigiliis assiduis studet.

66. *Iesuita Angeli ex vigiliis, ad mysteriorum intelligentiam*

Dum video Iesuitas solem præuenientes è lecto assurgere, precibus matutinis studere, sacrum perficere, Horas persoluere, ad ministeria proximorum properare: & si quod tempus superest, voluminum sacrorum lectioni luare, meditatione ad intelligentiam sententiarum curantes deferri; videor mihi Clemen-tem Alexandrinum citatum exaudire: *Deum mente semper versans, per continuam consuetudinem corpori vigiliam inferens*, (Iesuita,) *exæquat hominem Angelica gratia.* Quid mirum Societatis viros Angelica sapientia pollere, si otiositatis osores, accuratissimæ vigiliæ curam expediunt? Clem. Alex.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd pracinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

Præcingit, seu præparat se Deus ad retributionem. Nam dum Ignatius persecutiones patitur, Deus sibi vindictam & retributionem assumit.

Te enim persecutionibus acto, ac tacente, Deus exsurgit ad hostium comminutionem.

ANselmus, *Præcinget se Dominus ad retributionem*, iustorum scilicet, & peccatorum. Nam qui persecutionibus agitantur, à Deo proteguntur. Verbum *retributio*, vel in bonam, vel in malam partem sumptum, significat præmium, aut pœnam illam, quæ morem gerat aut obsequij, aut flagitij. Vulgariter expendam: *Premiar, ò castigar por los mismos filos.* Meo in Ignatio, quo ad pœnam attinet, exemplum exhibebo. 67. *Opprobria Ignatij, Iesuitarumque Deus in elogia mutauit.*

Lutetiæ iam paratus ad verbera Ignatius lætus ex iniuria accipienda obiicitur: & Dominus Rectorem Collegij ad pedes Diui deuoluit veniam postulaturum. A iuuene iniquo lethaliter vulneraretur, nisi miser scalam ascendeos ad flagitium Dei protegentis vocem audiret: Quò tendis miser? Vnde ad pedes Ignatij corruens pedes requirit pietatis, ac pœnitudinis ad obsequium. Gitonæ quidem improbè affectus contra Ignatium Satyram condidit, quam Dominus in illustrem vertit Panegyridem. Vidisti, ait, scintillam arundinem in silua fouere? Quàm citò excitata flamma assurgit ad æthera! quàm facilia germina vertuntur in cineres! Haud aliter Ignatius, & Societas properum Ecclesiæ parant incendium. Recognoscit Poëta carmina, & sic immutata admirans reperit: Vidisti scintillam, &c. Haud aliter Ignatius, & Societas properum diuini amoris proximis præparant incendium. Instar miser opprobrio: Vidisti corrupti ætheris infectionem, cùm spiraculum non habitum vitalem gutturi tribuit, sed cultrum apponit, aceruatis cadaueribus, queis ob multitudinem terra mater abnegat sepulturam? Sic Ignatius infecit Ecclesiam. Relegit versus conditos immutatos: Vidisti corrupti ætheris infectionem, &c. Sic Ignatius cunctas hæreses fidei gladio interficiet, & Dauidis in morem, comminuet omnes peccatores terræ, vt verè viuentes ac meliorem frugem adducat. Vidisti, (adhuc versificator,) nauem feliciter pelagus superantem suos puppis prosperè intumescente: 68. *Satyricè carmina aduersùs Ignatium, Deus in Panegyridem mutauit.* Ioan. Eus. noster.

móxque ventorum pugna, sic quassatam fluctibus, vt funereum petat ad centrum? Ita Ignatius Ecclesiæ nauigium conturbabit. Rursum satyram legit Diui inuoluntarius Eucomiastes: Vidisti nauem, &c. Ita Ignatius hæreticorum prosperitatem turbans, ratem iniquitatis coëgit ad centrum, vt Ecclesiæ nauis feliciter æquore superato securitatis ferretur ad portum. Quid plura? Poëta improbus suam agnouit iniquitatem, & extenta manu, (non sine vi cœlesti,) sibi alapam inflixit factus verè Ignatij commendator. Sic Deus patientis, nec vindicantis Diui causam suscipit, vt puniat delinquentes maiori iusti commendatione.

69. Vnde inquit, *Mihi vindicta, & ego retribuam,* Deut. 32. Vatablus ex Hebræo, *Meum est vlcisci, & retribuere* cuilibet iuxta actionum iustitiam, aut iniquitatem. Alapa Ignatius afficitur tacens? Sibi percussor alapam infliget. *Si quis te percusserit in vna maxilla,* (ait Dominus,) *redde illi & alteram,* Matth. 8. Ambrosius, Alteram maxillam? Certè *alteram alapam.* An non dum Ignatius sustinet patientissimè opprobriorum alapam, Deus manum persecutoris admouit, vt sese alapa vulneraret? Sic patiens reddit alapam percutienti: *Ego retribuam.*

Deus retribuit impiis, morem gerens opprobrij, quo Sancti afficiũt. Deut. 32. Vatabl. Matth. 8. Ambros.

70. Monet Paulus, *Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ,* Rom. 12. Locus iræ dandus? Potiùs iræ abnegandus erat locus. Chrysostomus, *Date locum iræ Dei.* id est, Patienter sustine iniuriam, vt Deus vindicator exsurgat. Addit Apostolus, *Scriptum est enim: Mihi vindicta, & ego retribuam.* Dum vos sustinetis patienter, ego retribuere supplicium morem gerens iniuriæ præparabor.

Dum Diui obticēt, Deus præcellēter loquitur, & irascitur. Rom. 12. Chrysost.

71. Tacet Ignatius, cùm Satyræ carminibus vulneratur; & tunc Deus in Satyra loquitur, Diui præconia proferens. Obmurmurantibus in Moysem germanis fratribus Aarone, & Maria, ait sacer textus, *Quod cùm audisset Dominus, (erat enim Moyses vir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra,) statim locutus est.* Dixerant fratres: *Num per solum Moysem locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus.* Fatur autem Dominus, *Si quis fuerit inter vos Propheta Dei, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est; ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata Dominum videt,* Num. 12. Ex ipsius detractionis Satyrico præscripto Deus Moysis laudes enunciat. Si me ad vos locutum esse in ænigmatibus, vestræ est iustitiæ documentum: loquutum me Moysi os ad os, eum ostendit fidelissimum omnium. Preme illud: *Erat enim Moyses vir mitissimus.* Ideo loquitur Deus, quia Moyses subticet. Rupertus, *Nullo modo Moyses se ipsum defendebat, & hoc pacto quasi legitima causa defensorem suum Deum magis tacendo constituebat.*

Ex detractionum in Moysem Satyrico sermone Deus elogia ipsius Moysis condit. Num. 12.

Quia tacet Moyses, locutus est Deus. Rupert.

72. Senes improbi contra Susannam sermonem iactant iniuriosum: & Deus Danielis ex ore senum ipsorum verbis fœminæ annunciat innocentiam: locuto Deo, dum innocens obticet. Ambrosius lib. 1. offic. cap. 2. *Est negotiosum silentium, vt erat Susannæ, quæ plus egit tacendo, quam si esset locuta. Tacendo enim apud homines, locuta est Deo.* Deus autem verba miquorum traxit, vt dum putant exitio iniquam exhiberi materiam, verba proferrent absolutionis. Sic Satyricus Poëta dum Ignatium intendit infamare, Deo verba alliciente, Diui elogia proferre cogitur.

Ex Satyra in Susanna Deus in ipsā panegyricū composuit. Ambros.

Observat. X.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, &c.

IESVS socium suum Ignatium sic adiuuit ad opera difficillima, vt ex ipsis laborem sibi caperet, vt Ignatius sine molestia actionem exerceret.

Ad actiones difficiles homo infirmus alterius indiget adiutorio: Quid non Dei auxilio ad virtutem egeamus?

73. PRæcingitur Dominus, vt se operi accingat, socium IESV Ignatius leuaturus? Ausonius aiebat, cunctis in operibus actionem & passionem colligari adeò, vt *qui agere aggreditur opus aliqua, debeat laborem sustinere.* Vnde Dominus, ne Ignatius succumberet oneri, sic eum erga labores affecit, vt suprema quodammodo videretur gloria frui, cùm se videbat grauissimis tentationibus agitari, iuxta illud Iacobi: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis,* cap. 1. Vndénam Ignatius agit sine laboris sustinentia? Certè, quia IESVS suum socium dignatur alleuare, arripiens sibi ex cunctis operibus quidquid laboriosum est, vt Ignatius sine molestia agat. IESVS itaque patitur, dum agit Ignatius.

Deus sibi nostrarum actionū dolorē assumit, dū efficit nos in laboribus gloriari. *Ignatio laboris gloria, vnde nō patitur, cùm agit.* Iacob 1.

74. Adagium illud celebre, *Multæ manus onus leuius reddunt. Nam dum vna agit, altera patitur.* Vnde Alciatus embl. 41.

Viribus hic præstat, hic pollet acumine mentis.
Nec tamen alterius non eget alter ope.
Cùm duo coniuncti veniunt, victoria certa est, &c.

Multæ manus onus leuius reddunt. Apud Mirabelli. Alciat.

IESVS dat vires, Ignatius operi dexteritatem exhibet actionis.

75. Cùm Ignatius Vrbem esset ingressurus, vt Societatis exædificationi curaret fundamina statui, opus labore ineffabili, dexteritatéque mira excitandum: IESVS sese ostendit Ignatio crucem humeris gestans. Ac si diceret: Opus istud humanis quidem viribus impar; vnde tuus socius crucem mihi baiulo, id est, ex opere laborem suscipio, dum te efficio in laboribus exultare: vt tu sine operis molestia, solam dexteritatem exeras actionis. Asserit Matthæus IESVM crucis gestatorem, (de quo Ioannes,) ex atrio Pilati progressum onus seruo obedienti tradidisse. *Et exeuntes, inuenerunt hominem Cyrenæum nomine Simonem, hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius,* cap. 27. Opus illud difficillimum, ad quod Filij Dei necessaria dexteritas infinita, actio admodum laboriosa. Accedat Simon, id est, *obediens seruus,* authore Remigio, qui sibi crucem assumat, id est, particeps sit laboris: vt IESVS soli operis dexteritati incumbat?

Christus Ignatij, qui alter IESVS exurgit, Cyrenæus efficitur ad baiulandam crucē eius, vt sine molestia, facilius tot, ac tantas gerat actiones. Remig.

Certè

Certè tam dulcis Saluatori labor ex obedientis serui dilectione, vt dum ipse sustinet crucem, videatur ab onere expeditus incedere. O Domine, iam video hominem obedientem tibi Cyrenæum ad portandum crucis onus addici: homo obediens patitur, dum IESVS agit. Sed dum video te crucis portitorem, vt Ignatius liber ab onere faciliùs agat, meritò miror tantam Domini dignationem, tantam obedientis famoli dignitatem. Vt IESVS incumbat liberiùs hominum redemptioni, Cyrenæus obediens operis sustineat ipsius vicarius laborem actionis. Vt Ignatius IESVS alter hominum conuersioni totam curam impendat, dexteriúsque opus agat, IESVS Cyrenæus accedat *obediens vsque ad mortem.*

76. Equidem iam augusta gesta duplici indigent manu, vna agente, patiente altera. Abrahamo Dominus filij necem indixit, *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac*, &c. Igitur Abraham de nocte consurgens strat asinum, ducit secum iuuenes, concidit ligna, pergit ad locum à Domino præparatum, à seruis abstrahitur, fert ligna holocausti, portat ignem, & gladium, altare ædificat, desuper ligna componit. *Cúmque alligasset filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum*, Gen. 22. Miror planè gemitum nullum è patris pectore non produisse. Sed me D. Zeno ab admiratione abstrahit, asserens duplicem illo in opere respectum adnotandum, & operis laborem ac molestiam, & ipsam actionem. Tantum erat opus dilectissimi vnigeniti sacrificium IESV mortem adumbrans, ac tam difficile executioni, vt inter Deum, & hominem diuisum fuerit: Deus sustinet operis laborem, & molestiam, vt homo expeditus à labore, tot actiones magna agilitate perficiat. *Consurgit, strat asinum, ducit iuuenes, & Isaac, concidit ligna, abit ad locum, videt locum procul, tollit ligna, imponit super filium, portat ignem, & gladium, alligat filium, ponit super altare, extendit manum, arripit gladium.* Profectò vt Abraham expeditione, & dexteritate tot actionibus vnius operis curam impenderet, omninò Deus sibi laborem, & dolorem assumpsit. Quónam modo assumpsit, nisi efficiendo, vt Patriarcha in laboribus gloriaretur? Pulchrè admodum Veronensis Præsul lib. 2. serm. 5. *Lætatur Pater, filio quoque gaudente, & cum gaudio vnici filij alligat manus, quas ille vinciendas libentiùs offerret. In illo sacrificio solus Deus doluit.* Ignatius pergit ad immolandum Domino Isaac, id est, se ipsum filiamque Societatem perpetuæ mortificationi addictam ad proximorum salutem, ad orbis reparationem. Christus illius difficillimi holocausti laborem sibi retinet, crucem sibi vendicat: vt Ignatius expeditior tot actionibus studium impenderet. Docet, concionatur, audit confessiones, ministrat Eucharistiam, pergit ad Anglos, ad Indos, ad Iaponius, ad Sinas, pueros nutrit, adolescentes regit, viros continet, missionibus incumbit, volumina penè scribit innumera, sodalitia Mariana fouet, proximis salutaris existit. Quónam modo dexteritate tanta tot actiones exererentur, nisi IESVS operis laborem propriis addiceret humeris, dum efficit Ignatium in molestiis, in laboribus, in persecutionibus exultare? *Multa ergo manus opus leuius reddunt.* Dum Ignatius agit, IESVS pati dignatur.

Vt Abrahà grauissimas ad salutem attinentes actiones facilius gerat, Deus eaurum totum dolorem, & laborem sibi assumit.
Gen. 22.

Vt Ignatius innumerabilia salutis animarum negotia exerat faciliùs, Deus totum sibi assumit laborem.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, &c.

Ignatio tam iucundi labores, ac persecutiones, vt in superis manens, quodammodo patiatur, vt ex laborum molestia gloria ei plenam pariat voluptatem.

Expendo gloriam laborum, persecutionum beatitudinem.

Diximus, laborum sustinentiam in constrictione, aut præcinctione lumborum designari. Quorsum ergo Dominus præcingit se in superis, vt suos præcinctos præmio afficiat? An in gloria laborum tolerantia? Profectò præcinctis IESVS præcinctus gloriosum conuiuium exhibet, vt ostendat se adeò laboribus addictum, vt ad gloriam adstruendam tam sibi, quàm vigili famulo, necessarium quodammodo sit, cingulo adhuc constringi laborum. 77.

Petiit à Deo, & obtinuit Ignatius, Societatem nunquam non persecutionibus agitari.

Saulo Ecclesiæ persecutori Christus profatur, *Saule, Saule, quid me persequeris?* Act. 9. Quónam modo IESVS gloriæ cinctus corona, Patris dexteram tenens, poterat persecutionis iaculis vulnerari? Lyranus, *Christus reputat sibi factum, quod fit membris suis.* Verè quidem, sed aptiùs asseruerim tam addictum IESVM laboribus à iuuentute, vt quodammodo incompleta frueretur gloria, nisi in superis torqueretur. 78.

Quasi patitur in cælo IESVS, vt perfectâ gloriâ potiatur.
Act. 9.
Lyran.

Exaggerationis asperitatem dulcorabo. Cur existimas Dei filium ad terras descendisse? An vt labores posset sustinere? Audi D. Chrysostomum hom. 8. in epist. ad Ephes. *Si Christus ipse pro me seruus factus, gloriámque suam exutus, tanti non duxit esse in gloria, quanti quod mei causa crucem subiret: quid, quæso, illius nomine ferre non debeo?* Qui ergo vt crucem subiret, à cœlo recessit, ascendens ad superos secum quodammodo tulit patiendi aptitudinem. 79.

Dei Filius descendit ad terram, vt pateretur.
Chrysost.

Verè Iesuita Ignatius in laboribus à iuuentute adeò labores dilexit, vt à Domino petierit enixis precibus semper laboribus agitari. Videt IESVM in superis quodammodo pati, & cupit vel in superis persecutionibus diuexari. Scit verè non posse nec Magistrum, nec Discipulum propria in persona pati, quia à gloria ablegantur labores, & saltem vt in suis Iesuitis possit sustinere labores, impetrat à IESV, Societatem suam semper persecutionibus diuexari: suúmque nomen ab hæreticis improperiis affici, vt non iam in subditis solùm, sed quodammodo in se ipso valeat vulnerari. Pulchrè Beda, *Quid me*, (ait IESVS,) *persequeris? Non dixit, persequeris membra mea, aut subditos meos; sed me ipsum.* Et IESVS & Ignatius proprio in nomine persecutionibus afficiuntur, ne quasi imperfecta gloria, (fari sic liceat.) perfruantur, si nulla adsit laborum sustinentia. 80.

Ignatius patitur gloriosus in suis, & in suo nomine.
Beda.

81\. *Ignatius reputat gloriosius labores hic pati, quàm in superis ad IESV gloriam sedere.* Chrysost.

Quid si Ignatius gloriosius reputaret pati labores, agi persecutionibus, quàm sine vlla laboris sustinentia IESV in morem ad Patris dexteram collocati? Chrysostomus citatus confirmat excogitationem. *Si quis Christum diligit, is nouit hanc dignitatem, hanc intelligit virtutem: agnoscit, quantum sit illud, quod humano generi largitus est Deus, nimirum ligari pro eo. Illud forsan illustrius etiam est, quam sedere ad dexteram ipsius: honestius, quam sedere super duodecim thronos.* Vnde Ignatius elegit diu in terris manere, vt rursum pericula subiret, ac persecutiones toleraret: quam mox aduolare ad superos. Cuius affectus extat exemplum, cum Lainio asseruit: Si optio mihi daretur, aut illicò ad cœlum ascendere, aut diu manere viatoris periculis, & salutis contingentia, vt Deo quoddam augustum circa alicuius magni peccatoris obsequium impenderem: mallem manere, quàm volare. An non vt posset dilectissimis persecutionibus agitari? *Illud enim forsan illustrius etiam est, quam sedere ad dexteram ipsius.*

82\. *Ignatius in cœlo præcingitur persecutionibus.*

Cœlestis tamen Patria ad se traxit Ignatium: sed ea pactione, vt sedens ad dexteram IESV, adhuc persecutionibus afficeretur & in filiis, & in propria nominis fama ab impiis non semel vulnerata. Quasi minus beatum se Ignatius existimet, si præcinctus vel in cœlis non sedeat. IESVS *præcingit se?* Ignatius verè Iesuita in superis curat præcingi. Ideo precatur, nonquam à Societate ablegari persecutiones. Si in cœlis non præcingat laborum sustinentia, potero ne completa frui beatitudine? Chrysostomus *hom. 9. in epist. ad Ephes.* apposite profatur, *Babylas Martyr eadem causa, qua Ioannes vinctus erat, quòd Regem inique agentem argueret. Hic cùm moreretur, præcepit, vincula iuxta corpus suum collocari, corpúsque vinctum sepeliri. Et nunc pedica illius cum cinere sepulta iacent. Tanto videlicet ille desiderio pro Christo vinctus esse cupiebat. Ferrum, (inquit Propheta de Ioseph,) pertransiit animam eius.* Cur præcepit Martyr, corpus vinctum sepeliri? Vt quasi vinctus resurgeret, & vincula illa ferrea è corpore mortuo animam pertransirent. Cur autem præcepit vincula circa corpus collocari? Vt illico, ac suscitaretur, eas arriperet ad vberiorem messem felicitatis, ne æterna gloria quodammodo esset imperfecta.

Chrysost.

Cupit Iustus æternè constringi persecutionibus ad perfectionem gloriæ.

83\. *Ignatius patitur quodammodo in cœlis ob filiorum multiplicationem.* Iob vlt. Tertull.

Dixi Ignatium beatitudine fruentem in filiis actis persecutione pati, Domini in morem, qui conqueritur, Saule, Saule, quid me persequeris. An in filiis patiatur Ignatius, quia sterilitate laborat? Certè ideò vulneratur in filiis, quia Societas tot tam exiguo tempore filiis abundat, inuidia ex incrementis exoriente. Vidi Iobum filiis orbatum, sed rursum filiis cinctum aspexi. Excitat Tertullianus *lib. de Patient. cap. 14.* quæstionem. Cur Iobo, cui in felicitate fuerunt bona duplicia reddita, pariter filij geminati non fuerint? Septem amiserat; septem recepit: quare non quatuordecim? Ne Iob laboribus assuetus, felix sine patientia viueret. *Et si filios,* inquit, *quoque restitui voluisset, pater iterum vocaretur. Sed maluit in illo die reddi sibi tantum gaudij, securus sic de Domino distulit, sustinuit tam voluntariam orbitatem, ne sine aliqua patientia viueret.* Iob ergo ob filiorum defectum, seu imminutionem aliqua cum patientia viuit in terris. At Ignatius ob filiorum assiduam multiplicationem aliqua quodammodo cum patientia viuit in superis.

OBSERVAT. XII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Ignatius tertia in vigilia Dominum excepit, sed ita redemit tempus, vt primæ, & secundæ profectus superarit.

Assero nullum tempus ineptum peccatori, qui potest quidem paruo temporis interstitio diuturni præteriti redimere defectus.

TRes hominis ætates, ex Haymonis senten- 84. Haymo.
tia signantur, pueritia & adolescentia vsque ad virilitatis perfectionem, atque ex perfecta virilitate senectus. *Si quis ergo,* addit, *in prima vigilia vigilare noluerit, saltem in secunda vigilet: si quis in pueritia à bono opere torpet, saltem in adolescentia somnum torporis à se excutiat. Si quis autem tam negligens, & desidiosus fuerit inuentus, vt nec in prima, nec secunda vigilia, saltem in tertia, id est, in senectute iam resipiscat, & tunc vigilare non timeat, cum parum vigilaturus est. Neque enim serò conuersos diuina pietas despicit.*

85\. *Omne tempus ætatis aptum pœnitudini.* 2. Reg. 1.

Nullum tempus non aptum pœnitudini. Amalecites Saulem vidit lancea transfixum, & occidere ausus est. Rogatus autem Dauidi necis causam exposuit. *Stans super eum occidi illum; sciebam enim quòd viuere non poterat.* At meritò Dauid iussit iniquum trucidari, *2. Reg. 1.* Quare? Respondet Bachiarius epist. de recip. lapsi. *Illum Dauid statim morti damnauit, cum percussum ab hoste desperasset esse victurum: & eum, sublata spei fiducia, iugulasset.* Nulla ætas inepta pœnitudini.

86\. *Ignatius operum intensione in tertia vigilia redemit tempus pueritiæ, & adolescentiæ.* Bachiar. Eph. 5.

Imò vel senectus apta virtuti, cùm possit ita à sene redimi tempus, vt pueritiæ, adolescentiæ, ac virilitatis transcendat perfectionem. Post primam ac secundam vigiliam perfectus iam vir, à Domino à nuptiis redeunti Ignatius est inuentus; sed in tertia vigilia tam intensè operatus fuit, vt totum præteritum duplicis vigiliæ tempus redimeret. Fatur Apostolus, *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus; quoniam dies,* (prælapsi,) *mali sunt,* Eph. 5. Quàm sapiens Ignatius, qui videns prælapsos pueritiæ, ac iuuentutis annos malos extitisse: in virili ætate, ac senecta ita redimere curauit operum multiplicatione, ac intensione, vt omnium ætatum perfectionem superauerit. Testor exiguum numerum quatuordecim annorum

annorum post Societatem institutam, & confirmatam, quo Ignatius tot opera perfecit, vt multa videatur seculo colligasse. D. Bernardus in sentent. *Paulus præteritum tempus redemit plorando, & pœnitendo. Nullum tempus perdit, quisquis rectè pœnitentiam agit.* Nec præteritum perdit? Minimè perdit vel præteritum, qui pœnitet, quod amiserit. Ergo Ignatius qui non solùm pœnituit, amissum fuisse: sed tot opera gessit, vt multis sufficere seculis videantur: non solùm tempus ætatis suæ redemit; sed plurium ætatum sibi gloriam acquisiuit.

Bernard.

87. Proclamante Iona, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur,* cap. 3. LXX. *Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur.* Quadraginta dies quomodo tres? Basilius Seleu, orat. 12. *Angustius dierum terminus comminatio concluditur, lata autem via ad pœnitentiam aperitur.* Tribus diebus concluditur comminatio, dum pœnitendo assignantur tres dies, post quadraginta assignationem. Postquam itaque pœnitentibus futuris tempus ita angustatur, asserit Basilius latam viam pœnitentiam aperiri. Quónam modo lata via, si è quadraginta diebus triginta supra septem præscinduntur? Certè, quia exiguo in tempore tam feruens potest esse pœnitudinis affectos, vt non solùm quadraginta æquet dies, verùm molta possit secula superare. Ignatio igitur paucorum annorum in termino latissima via ad sanctitudinis perfectionem aperta est.

Latissima via Ignatio ad opera innumerabilia paucis in annis, ob operandi intensionem. Ioan. 3. Basil. Seleu.

88. En Euangelicum operarium, cui æqualis merces à Domino assignatur cùm circa diei terminum venerit vineam culturus cum iis, qui primo manè ad vineam accesserant. *Dicit Dominus vineæ procuratori: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis, vsque ad primos.* Cùm venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios, vti hi qui primi labori insudarant, *Matth.* 20. Difficilem reddit locum Anselmi adnotatio factis, *Redde illis mercedem vnicuique iuxta opera sua prout gessit.* Si iuxta opera sua merces redditur, quonam modo qui circa vndecimam venerant æqualem mercedem accipiunt vt illi, qui primo è manè laborant? Assero, quia serò accedentes operum replicatione, ac intensione, tempus redemerant adeò, vt possent aliorum gesta æquare. Quid mirum Ignatio tam augustam mercedem adscribi, si Societatis vineam tam exiguo tempore tam cultam exposuit.

Ignatio venienti nouissima hora datur præmium integrum; quia operum intensione præteritas horas redemit. Matth. 20. Anselm.

OBSERVAT. XIII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilantia.

Ignatio Iesuitæ, siue in nomine IESV operanti, dies fuere triplicati, & supra modum amplius.

Nomen enim IESV, *siue* Accelera, *&* Festina, *efficit suos velocissimè operari.*

89. Adhuc trium vigiliarum mysterium expendo. Requiris, vndénam Ignatius exiguo in tempore tot opera gessit egregia, tot perfecit pugnas, ac victorias? Respondi iam ex mira operandi intensione. Addo, & quia in IESV nomine operatus est. De IESV nomine illud ab Isaia præmissum: *Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina prædari,* cap. 8. Idem ergo est nomen IESV ac Festinatio, & Acceleratio spolia detrahendi, ac prædandi. Agnatum enim IESV nomini, velocissimè opera exercere. Qui ergo salutari hoc nomine insigniontur, festinationem, ac accelerationem huiusmodi imitantur. IESVS festinat, accelerat spolia ab hostibus detrahere? Velocissimè Iesoitæ suas pugnas exerunt, perficiunt victorias.

Iesuita exiguo tempore tot perficere triumphos, ob IESV nomen festinans. Isa. 8.

David aduersùs Philisthæum processit in campum, adolescens inermis: ab hoste despicitur, & profatur, *Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum,* 1. Reg. 17. Aliter, *In nomine Domini Iehouah,* seu IESV. Vno ergo lapidis ictu vnum percussit, & occidit gigantem. Postmodum autem cùm adulescens triumphator incederet, Ierosolymæ fœminæ proclamarunt, *Saul percussit mille, & Dauid decem millia,* 1. Reg. 18. Si Dauid vnicum Goliath interfecit, quónam modo asseritur decem millia occidisse? Respondet Strabus, *Occidit Dauid decem millia, id est, Philisthæum, quia in vno deiecto omnes in fugam misit.* Aptius tamen affirmo, illam decem millium hostium percussionem nomini Iehouah, seu IESV tribuendam. Dauid percutiens vnico icto vnum, quasi decem millia prostrauit; quia in nomine IESV pugnans, vnica actione decem mille perfecit victorias. Nomen enim IESV festinat, accelerat, & exiguo tempore plurium seculorum exerit victorias. Quid mirum Ignatium tot triumphos consecutum exigua temporis particula, si Iesuita pugnat, & vincit.

90. *Cum IESV ita Dauid vnum occidit Goliath, dicitur decē millia occidisse: quia Iesuitæ triūphi sunt multiplicati.* 1. Reg. 17. 1 Reg. 18. Strab.

Caietanus trium memor vigiliarum, (de quibus sermo) profatur, *Per vigilias intellige custodiarum nocturnarum tempora. Describuntur autem tres tantùm vigiliæ, quia ternarius numerus perfectionis est, ut omnes custodiæ tribus comprehendantur.* Omnis ergo custodia legis tribus his vigiliis comprehenditur. Si ergo Ignatius solummodo tertia vigilia repugnauit, non potuit primæ ac secundæ assequi triomphos. Quomodo ergo perfectionem, omnium vigiliarum copulatione expressam, assequi potuit? Profectò, quia tertia in vigilia in nomine IESV actiones exposuit. Illustro Caietani sententiam testimonij Sapientis expositione, *Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit,* Eccli. 31. Miror perfectum vocari eum, qui legem transgressus non fuit, cùm potuerit. An non qui fecit quod debuit solummodo serui inutilis signatur vocabolo? *Quod debuimus facere fecimus, serui inutiles sumus.* Debita enim implere præcepta parum laudis affert super Christianum Religioso. Quomodo ergo perfectus inuentus est, qui potuit transgredi, & non est trangressus? Addit Sapiens, *Ideo stabilita sunt bona illius in Domino,* ibid. Alij, *In Iehouah,* seu IESV. Ac si diceret, quia in nomine IESV curauit cuncta sua bona, aut opera stabiliri, ac roborari: actiones illæ, quæ ad infimum gradum obseruationis legis

91. *Ignatius perfectus inuentus est in primo gradu, quia ex nomine IESV tēpora transcendit.* Caietan. Eccli. 31.

pertinent, tam perfectæ ostentantur, vt inueniatur perfectus, qui bene incipit operari. Ergo Ignatius perfectissimus inuenitur, qui non in sola legis obseruatione, sed in augustissimæ perfectionis exercitamentis semper Iesuita, siue in IESV nomine operatur: *Stabilita sunt bona illius in Iehouah.*

92. *Iesuita Ignatio ad pugnas & victorias vnus dies quasi plures.* Ios. 10. Carthus.

Illustrem do Iosue, seu IESV Naue locum. Cùm Dux ille fortissimus aduersùs quinque Reges dimicaret, die deficiente, plenus fide proclamat, *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Haiallon. Steteruntque Sol, & Luna*, Ios. 10. Vbi Dionysius Carthusian. asserit, *diem tunc fuisse triplicatum.* Vndénam tanta Iosue victoria vnico in die peracta? Certè, quia IESV Naue. Nam cùm Iesuita repugnat, dies ei vnus triplicatur. Ignatio Iesuitæ pugnanti vnica dies quasi multiplex est ad hostes comprimendos, ad victorias consequendas: & exiguo in tempore plures exercit triumphos, quàm reliqui (liceat meum Parentem laudibus efferre) pugnatores. Profectò si Societatis nostræ victorias seculo tam exiguo tempore partas, video non solùm triplicatus Ignatio Iesuitæ dies, sed quolibet in die vnum seculum pugnarum, ac triumphorum exponi. Ideo equidem, quia in nomine Domini exercituum Iesuitæ repugnant.

Observat. XIV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Ignatius à secunda vigilia incepit spiritus viam percurrere: nunquam fuit inter spiritu pueros adnumerandus.

Innuo iustorum serò ad virtutis viam accedentium conatum ad operum intensionem.

93. Chrysol.

D. Petrus Chrysologus *serm.* 24. quærit, *Quare à secunda vigilia cœpit, & tacuit primam?* Potuit dicere Dominus, *Et si venerit in prima vigilia, & ita inuenerit: beati sunt serui illi.* Primam sanè vigiliam silentio inuoluit; sunt etenim serui adeò vigiles, vt nunquam virtutis pueritiam attigerint: non illi videntur ab infantia incipere, sed virilitatem persequi: primum gradum non terunt spiritualis pueritiæ, sed ex adulta, imò virili progrediuntur ætate. Vix Ignatius nomen sacræ militiæ dedit, cùm apud Manresam librum exercitiorum spiritualium scribit perfectorum virorum Magisterium. Dominus ergo ad Ignatium accedit vigilia secunda, aut tertia, quia perfectus inuentus est, haud è primo in secundum gradum ascendit, sed ex luce in lucem, ex perfectione præcelsa in augustiorem auolat perfectionem.

94. *Ignatius vel Rebecca perfectionis è in perfectionis gradu est constitutus.* Genes. 25.

De Rebecca Isaac vxore sacer textus inquit, *Abiit Rebecca interrogare Dominum*, Genes. 25. Interrogare Dominum? Quò tendis, mulier? Pergo, vt dulcissimum cum Domino colloquium texam. Incipis ne spiritus viam percurrere? Incipio planè. Quónam modo ergo audes, ad collocutionem Abrahæ perfectissimo præparatam? Quia tam egregio conatu incipio, vt potius videar scalæ summitatem tenere, quàm primo in gradu pedes collocare. Abeo de vita spirituali ad spiritualem vitam præcelsiorem. Pulchrè Origenes, *Abiit Rebecca.* Origen. *Quò abiit? Ex eo ne loco, in quo erat Dominus, ad locum in quo non erat?* Minimè. *Quò ergo abiit Rebecca? Ego puto, quod non de loco ad locum, sed de vita ad vitam, de bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora.* Alij pergunt de pœnitudine ad gratiam, ex prima gratia ad eam tendunt perfectionem, quæ sanctitatis nomine designatur. Rebecca autem properat à sanctitate vitæ in vitæ sanctitatem præcelsiorem. En Ignatium tam perfectum conuersionis die ex affectus intensione, vt non videatur instituisse viam, sed perfecisse.

Sic processit sponsa. *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies*, Cant. 6. Cur non dixit, *Quæ est ista, quæ incipit*, sed, *Quæ est ista, quæ progreditur?* An prosequitur sine itineris inchoatione? Ex eo planè dilectissima ostentatur Domini sponsa, quòd tanta fuerit gratia donata, vt sine infantia inierit perfectam virtutis ætatem. Non pergit è tenebris, siue de dubia luce ad matutinum, sed repentè ostenditur aurora; ex aurora mutatur in Lunam; è Luna Sol fulgentissimus exponitur. *De bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora* fuerit eleuata. Ignatius non videtur è seculi tenebris ad virtutis lucem transitum fecisse, sed à luce perfecta inchoasse; vt secunda vigilia peccatorum Magister obiiciatur: in tertia autem spiritualium Magistrorum perfectionem illustret: aut fortissimus Dux virtutum possit ducere exercitum: *Terribilis vt castrorum acies.* 95. *Dilectissimam Ignatius imitatur sponsam.* Cant. 6.

96. *Ignatius quodammodo sine pœnitentia iustitia, perfectus ascendens inuenitur.* Cant. 4. Gilbert.

Eidem sensui deseruit locus ille Epithalamij: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris?* Cantic. 4. Vndénam Cœlicolæ admirantur? Quia non vident eam per vicos & plateas quærentem ex pœnitudinis affectu, quem diligit: sed repentè perfecta ostenditur è sinu sponsi auolans ad progressuum sublimitatem. Gilbertus serm. 15. in Cant. *Quid si & ipsis quasi noua, & insolita de Dilecti sinu procedit? Noua planè. Nam ipsa nouitas admirationem inducit: Quæ est ista,* &c. O nouitatem progressionis! Sine infantia perfectam ætatem inire? A sinu ipso sponsi inchoare processum? *Non est sicut quæ circuit ciuitatem. Non discurrit per plateas; sed itinere directo ascendit. Quidni innoua procedat de complexu Dilecti?* Noua prorsus anima, quæ sine vigiliæ primæ, seu vix purgatiuæ infantia, inchoat à sinu sponsi, seu vnitiuæ, vix perfectione. Huiusmodi nouitate ornatus Ignatius obiicitur, nunquam infans à seculo procedens ad superos: imò quasi nunquam mansisset in seculo, à cœlo primo auolat ad supremum. *Quasi lux splendens* non incipit, sed *progreditur vsque ad perfectum diem.* Testur Manresæ raptum mox post conuersionem.

* * *

Observat.

OBSERVAT. XV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Semper Ignatius paratus ad obediendum, præcinctusque inuentus est.

Assero obedientiam, deuictis hostibus, semper triumphum agere, cunctationem in obediendo infeliciter repugnare.

97. *Societatis Iesu obedientiam promptam, sine excusationibus, & obmurmurationibus commendo.*

NVnquam non ad obsequendum imperanti Duci præcinctos vult Dominus seruos. Parum erat prima in vigilia, cùm somno minimè soporatur, assorgere: non magnum erat in quarta obedire, sensibus iam à somno expeditis. Certè illud erat perfectionis indicamentum, in secunda, ac tertia vigilia, quando viget somni soporatio, seruum esse expeditum, ad obediendum Domino venienti.

98. *Ignatij circa obedientiam præscriptum Ignat.*

Quàm promptus Ignatius cunctis in vigiliis fuerit ad præstandum obsequium, indicat illa circa obedientiam Iesuitis suis data præscriptio. *Expedit in primis* (inquit 3. part. Constit. cap. 1. §. 23.) *ad profectum, & valde necessarium est, vt omnes perfectæ obedientiæ sedeant, superiorem (quicumque ille sit) loco Christi Domini nostri agnoscentes, & interna reuerentia, & amore eum prosequentes. Nec solum in executione externa eorum, quæ iniungit, integrè, fortiter, promptè, & cum humilitate debita, sine excusationibus, & obmurmurationibus obediant, licèt difficilia, & secundùm sensualitatem repugnantia iubeat; verùm etiam conentur interiùs resignationem, & veram abnegationem propriæ voluntatis, & iudicij habere: voluntatem, ac iudicium suum cum eo, quod superior vult & sentit, in omnibus rebus (vbi peccatum non cerneretur) omninò conformantes, proposita sibi voluntate ac iudicio superioris pro regula suæ voluntatis, & iudicij, &c.*

99. *Iesuita obediens, semper vel stellis obedientibus, capessit victoriam.* *Iosf. 10.* Hieron.

Equidem Societatis viris, qui milites IESV exercitui adscribuntur, huiusmodi obedientia necessaria; cunctæ enim exercitus nostri victoriæ ex obedientia prompta, ac forti exoriuntur. IESVS Naue restitit triumphum. *Sol*, inquit, *contra Gabaon ne mouearis*, &c. *Steteruntque Sol, & Luna*, Iosf. 10. Vbi Hieronymus *ad Psalm.* 143 quærit, vndénam Iosue victoriam illam illustrissimam reportarit? & respondet, obedientiæ promptæ eius tribuendam. Nam qui promptè Domino semper obediit, non poterat non, vel obedientibus stellis, captare triumphum. *Iosue solus imperat Soli, & Lunæ, & stant. Homo iubet, & cœlum audit. Audit illum cœlum, quia ipse audiebat Dominum.*

100. *Qui promptè non obe-* *dit, non triumphat.* *Iudic 4.*

Dixit Debbora Barach, *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi*, Iudic. 4. Quia Barach in obediendo Dei iussioni, aliquantisper fuerat cunctatus, dum Debboræ comitatum, præsentiamque efflagitat, dum conditiones nectit, ac morulas: & sui nominis gloriam imminuit, & victoriæ pulchritudinem deflorauit. Hieronymus, *Si Barach ire ad prælium* (promptè ac incunctanter) *voluisset: ipse quidem, non Debbora de hostibus triumphasset. Obedientia enim* (loquor cum Laurentio Iustin. lib. de lig. vit. cap. 3.) *facit hominem triumphare.* O quotiens alij victoria adscribitur opere tuo, quæ tibi esset adscribenda, si promptè idem opus & sine excusationibus, aut obmurmurationibus gessisses! Hieron. Laurent. Iustin.

Fatus Isaias, *Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra*, cap. 58. Legit Bernardus sermon. 71. in Cantic. *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ.* Et addit, *Grande malum propria voluntas, qua fit, vt bona tua bona non sint.* Mittitur miles ad huius loci protectionem, vbi possit cum hostibus repugnare; excusationibus obiectis, curat ad illum locum immitti, vim adiiciens Ducis voluntati. Fortiter dimicat; bonum quidem opus est concertatio, sed illud opus bonum, ex voluntate propria bonum opus non est: *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ*, quæ bona opera efficiant à bonorum operum catalogo expungi. 101. *Iesuita pugnans, & triumphãs, quasi non pugnat, nec vincit, si aliquid propria voluntate cerdo fouet.* Isai. 58. Bernard.

Septuaginta sic illud Iudicum, *Victoria non reputabitur tibi*, legunt, *Propterea non erit felix successus.* Quæ ex obedientia prompta non fiunt, exitus plerumque habent infelices. Mitteris ad hoc, aut illud ministerium: propositionibus, ac excusationibus impetras ad aliud proficisci præter obedientiæ promptæ præscriptionem? *Non erit tibi felix successus.* Fortiter dimicabo. Sed nullam victoriam reportabis. Filij Israël verticem montis ascenderunt aduersum Amalecitam, & Chananæum repugnaturi. At statim fusi, fugatique terga verterunt. Vndénam successus infelix fortiter dimicantibus Hebræis? Indicat Moses, *Cur transgredimini verbum Domini? quod vobis non cedet in prosperum*, Numer. 14. Præmiserant, *Parati sumus ascendere in montem, de quo Dominus locutus est.* Locutus equidem Deus est de ascensu montis, & de pugna cum hostibus dedit imperia. Sed tamen vos sine obedientiæ directa vobis præscriptione pugnare curantes, bonum id opus quasi malum reddetis. Rabanus, *O mira proteruitas humanæ mentis! Mandat Deus promissionibus suis credere, & sua potentia confidere, & sic terram possidendam intrare. Humana stultitia diffidit, & salutaria monita exequi renuit.* Pugnat, & vincit: laborat, & non proficit: *Grande malum propria voluntas, qua fit, vt bona tua bona non sint.* 102. *Infelix successus inobedienter pugnanti Iesuita.* Iudic 4. Num. 4. Raban.

Quid sit victoria parta sit labore Iesuitæ pugnantis postquam excusationibus, aut murmurationibus aduersùs superiorem vsus est? Quælibet præclara victoria inobedienti huiusmodi obmurmuratione fœdatur. Præclarissimam Ionathas, Deo auspice, victoriam fuerat adeptus 1. *Reg.* 14. At contra Saulis parentis præscriptionem mellis fauum absumpsit, & obmurmurauit, patrem condemnans 103. *Obmurmurans contra superiorem vincens hostes, miserè ipse mortis incurrit periculum.* 1. Reg. 14.

imprudentiæ:

impeudentiæ : *Turbauit pater meus terram*, ibid. vbi Caietanus, *Peccauit enim audito mandato Regio, probando factum proprietatem sui tomis, arguens patrem, qui praeceperat.* Victor ergo in mortis est discrimen adductus, vt palmæ illius decus obmurmurationem contra obedientiæ imperia, infelici exitu fœdaretur. Quid tibi proderit, hostes innumeros superare, si animæ propriæ propter inobedientiam paras ruinam?

Caietan.

104\. Haud ego (obiicis) contra obedientiam pugno, sed instantia excusationum à superiore impetro, ad hunc, & non ad illum locum proficisci : hoc, & non illo munere fungi. Huiusmodi coacta præscriptio est, infeliciter procedet euentus. Saul totius populi Israelitici votis à Deo fuit expetitus Rex. Deus annuit petentibus; sed ille infeliciter imperauit. Nam *spiritus Domini recessit a Saule, & exagitabat eum spiritus nunquam*, 1. Reg. 16. Quare? Quia quæ à Deo importune extorquemus, malè assolent euenire. Rupertus, *Grandis pœna Regis, grandis confusio populi, qui contra Dei voluntatem Regem postulauit. Nunquam ad bonum statum sui finem perueniet omnis plantatio, quam non plantauit Pater cœlestis.* Patet ex præfatis quàm sit obedientiæ exactæ præscriptio ab Ignatio indicta, Iesuitis militibus necessaria ad triumphos feliciter, & viriliter perficiendos.

Licèt post excusatione iuxta præscriptum agas, infeliciter tibi procedet euentus; quia voluntatem superioris coëgisti.

1 Reg 16.

Rupert.

Observat. XVI.

Ad illa verba:

Et ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Post ineffabilem vigilantiam, post summam sanctitatem Ignatius, ex augustissimæ humilitatis affectu, se inutilem seruuum reputabat.

Illa enim humilitas vera, quæ sanctitatis fulgorem in se reputat esse tenebras.

105\. POst tot sanctitatis incrementa, post tantæ eleuationis perfectionem eum Euangelij ministrum, quem in filiorum augustissimo throno collocarat, seruum appellat : *Beati sunt serui illi.* Cur non dixit, *Illi filij beati*? Existimo fieri illusionem ad æstimationem, quam de se famuli illi conceperant profanates, *serui inutiles sumus.* Certè Dominus id non de perfectionis studiosis, sed de eis, qui solummodo mandata custodiebant, dixit, *Sic & vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*, Luc. 17. At qui non solùm præceptorum fuit obseruator, sed & consiliorum extitit custos, quónam modo potest ad seruorum inutilium cœtum pertinere? Profectò ea est seruorum humilitas, vt post eleuatissimæ perfectionis exercitamenta filij dilectissimi cùm sint, se seruos inutiles existiment.

Vera humilitatis norma.

Luc. 17.

Ignatius quidem tam exiguam circa merita sua conceperat æstimationem, vt iudicaret cuncta obsequia vix vnicam posse actionem veræ charitatis explere. Curabat Diuus vrbis mulierculas Veneris voluptatibus infamis addictas extrahere à domicilio impuritatis, & ad continentiæ, ac pœnitentiæ domum à se institutam adducere. Obiit prudens seculi aliquis, quid ô bone, oleum & operam perdis? An ignoras, crastina luce hasce mulierculas assuetas libidini ad vomitum, instar canum, reuersuras? Cui Ignatius, Num non saltem hac vnica nocte à delicto abstinebunt? Fateor, sed quid ad studij tui tam impensum laborem? O Domine, (Diuus ait) si scirem vnica solummodo nocte vnam ex hisce meretricibus meo labore, & accurata industria ab impuritate recessisse, Deumque illa nocte ab ea minimè læsum : cunctos lubens meæ diuturnæ vitæ labores optimè pensos iudicarem. 106.

Ignatius suorum gestorum tam exiguã æstimationem conceperat, vt ea omnia pro vna charitatis certa actione cõmutaret.

O ineffabilem Ignatij charitatem, & plusquam humilitatem ineffabilem! Quidnam, precor, te in admirationem affert potiùs? Num vnius animæ æstimatio, vnicæ planè margaritæ, ad cuius acquisitionem diues mercator omnia bona sua lubens diuendit? An propriorum despectio laborum, virtutum, sanctitatis : si quidem reputat vnicam actionem charitatis extrahendi mulierculam ab occasione delinquendi, vt vna nocte non delinquat, pluris debere æstimari, quàm omnium operum suorum innumerabilis aceruatio? *Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius*, memorare quæ gesta præclara feceris, quot peccatores ad meliorem frugem adduxeris, quam fundaueris Societatem, quot filios sanctitate, ac doctrina progenueris, quot adinuentionibus vsus fueris ad peccatores adducendos, quot volumina scripseris, quot domos ad piam proximorum instiutionem exædificaueris. At cuncta hæc pro vnica meretricula à peccato, vna nocte, abstinente commutanda duces? Ita planè, nam cùm omnia illa fecero, me seruum inutilem reputauerim. Profectò haud gesta illa tam augusta fuissent, si non minima Ignatius reputaret, sèque inutilem seruum duceret. Postquam Dauid Goliath prostrauerat, postquam mille victorias perfecerat, Domino fatur, *Quis sum ego, Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc vsque?* 2. Reg 7. *Quis sum ego?* (proclamat Ignatius) nihil, seruus prorsus inutilis. *Et quæ domus mea?* Societas à me instituta minima Ordinum Israël. Chrysostomus, *Humillimus Dauid agnouit, se ex nihilo fuisse sublevatum. Non est oblitus quid erat perseuerans in culmine Regali.* Meritò humillimus appellatur Dauid, quia in Regali culmine collocatus non est oblitus quod erat. An ô Dauid, memor, quod nunc es? Ita planè; ideo enim recordor eius, quod fui, ne extollar dum video id quod cœlesti sum munere. Profectò Ignatius humillimum vicit Dauidem; non enim solùm non est oblitus quod erat : sed & obliuiscitur, quod est, iudicans se nihil esse, nihil laborasse, cunctaque opera sua vix pro vnico charitatis actu sufficere. 107.

Dauidis humilitatẽ vicit, se inutilem putans seruum post egregia innumera facinora.

2. Reg. 7.

Chrysost.

An

108. An poteras ô Pater, de te tam abiectè sentire, videns tot virtutum, tot munerum cœlestium fulgorem? Si seruus inutilis es, quónam modo ad tertium cœlum vti Apostolus, raperis? Quónam modo tibi cœlestia arcana, reuelantur? Quónam modo Domious toties tibi ostenditur? Quónam modo Deiparam, Diuosque, & Angelos toties & mentis, & corporis luminibus aspexisti? Putabat planè Ignatius aut gratis à Domino munera accepisse sine præmisso merito, aut saltem timebat, diaboli sub fulgentis spiritus forma apparemis, pati seductionem. De se tam vulgariter sentiebat cum Dauide proclamans, *si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.* Angelus Duci fortissimo Gedeoni apparuit victoriam promittens. Vir autem prudentissimus duo signa veluti in pignus promissæ victoriæ postulat: primum vt positum in area vellus per noctem, sicca tellure, rore madeat! alterum vt è contra, vellere sicco terra tantùm madefiat: *si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus lanæ in area*, &c. Iudic. 6. Voco in quæstionem, cur Gedeon ab Angelo nuper edoctus, & ignis miraculo confirmatus, de belli euentu plura nunc signa petierit? Respondet Origenes hom. 8. *Angelum vidit, sed vir eruditus & humilis cautius agit, sciebat enim posse etiam Angelos tenebrarum transfigurare se in Angelos lucis; & ideò examinatione cautissima, Volo, inquit, probare spiritum, si à Deo est.* Ac si diceret, Quid mihi militi peccatori cum Angelica apparitione? O miræ affectus humilitatis! Sed quidem longè inferior humilitati Ignatij, qui spiritualis Dux militiæ post tot virtutum exercitamenta tam assiduum iam cum cœlicolis commertium habeat.

Putabat Ignatius aut hæc tāta munera sine merito accipere, aut fortè se pati seductionem.

Gedeoni Duci Dux Ignatius similis.

Iudic. 6

109. Profectò tanta fuit in Ignatio animi submissio, tamque humiliter de se ipso velut de Religionis suæ minimo sentiebat, vt vel miraculis replicatis, totque gestis præclaris fulgurantibus, existimeret adhuc, nihil à se magnum factum esse. Vnde illam actionem retrahendi vnica nocte fœminam miseram à delicto, putabat primum futurum bonum opus, quod posset in vitali catalogo adscribi. Iosue olim Angelus tenens euaginatum gladium apparuit. *Perrexit ad eum, & dixit: Noster es, aduersariorum? Qui dixit, Nequaquam, sed sum Princeps exercitus Domini. Cecidit Iosue pronus in terram*, &c. Ios. 5. Cur Dux non mox credidit lucis Angelum esse? Bernardus serm. 33. in Cant. *Iosue non prius amicum Angelum suscepit, quàm esse amicum nouerit: denique sciscitatur, suúsne sit, an aduersariorum? Tanquam qui expertus sit dæmonij meridiani insidias.* Aliorum ex sententia affirmo, id obiecisse Ducem ex propriæ pusillitatis cognitione: Quis ego, vt Angelorum lucis possim collocutione frui? Licèt Ignatius positus sæpe erat Christi, Deiparæ, Diuorum, Angelorumque apparitionibus post diligentissimam discussionem, adhuc quodammodo dubius hæresc it: Quis ego, cui Angeli, Deipara Angelorum Regina, imò Rex cœlestis se se dignentur ostentare? Ergo nullum adest efficax argumentum, quod me amoueat à cooclusione illa: Seruus sum inutilis, nihil præmio dignum adhuc effeci. O egregium Iosue, Iesuitámve mira humilitate conspicuum!

Iesu Naue se indignū putauit frui Angelico aspectu. Hūc mostar emulatus est Iesuita.

Ios. 5.

Bernard.

110. Ao oon huiusmodi humilitas sapit Dei genetricem? Fatur Angelus, *Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quæ* (addit Lucas) *cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*, cap. 1. Quid turbaris? ô Virgo beatissima? Bernardus citat. *Maria, Angelica salutatione audita, turbatur, dolum (ni fallor) suspicans.* Vodenam dolum esse ô Domina suspicaris? Quænam ego, cui Angelus lucis appareat? Mox Deiparens cogitabat salutationis qualitatem. Damiaous serm. de Nat. Mar. *Ante quàm responderet, Angelicæ salutationis pondus librata mentis lance pensauit.* Ergo ante quàm cogitaret, qualis esset salutatio, ex ipsa Angeli apparitiooe turbata est. Miror Virginem ex Angelico disturbari aspectu, si apud Templum & ab Angelo nutriebatur, & visibili Gabrielis præsentia excipiebat obsequium, & sæpe cum spiritibus cœlestibus, vidente Zacharia, colloquebatur, vti *Tom. 3.* de Sanctia vidimus. Vndenam ergo Deipara viso Angelo turbatur? Post tot replicatas cœlestium spirituum visiones adhuc peregrinum deputauit adspectum, quæ se nunquam non æstimauit ancillam semper suspicata dolum, dum obsequium accipit à cœlicolis. Quæ sum ego? Æmulatur Ignatios tantæ humilitatis affectum? Certè post tot Angelorum, & Reginæ, Regis Aogelorum apparitiones se seruum inutilem reputat, quemadmodum Virgo se vocauit, ac putauit ancillam.

Ignatius ineffabilē Deipara humilitatē imitari curat.

Luc. 1.

Bernard.

Damian.

Observat. XVII.

Ad illa verba:

Quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret, &c.

Diabolus, qui curat diligentissimè Sanctos allicere ad iniquitatem, cui dulcis cibus iustorum excidentia: Ignatium ita odio prosequitur, vt quodammodò eum non appetat sibi nec, requirat.

Innuo Dæmonis sollicitudinem ad iustiores homines peruertendos.

Diuis maxima vigilantia indicitur, vt furem Diabolum irruentem nocturna instantia repellere valeant. Etenim Diabolo dulcissimus cibus est iustorum peruersio. Ambrosius fatur, *Diabolus in eo habet gloriam, quòd plures perditos fecerit.* Et Tertull. lib. 111.

Iustis Diabolus insidiatur.

Ambros.

lib. aduerſ. Iudæos. *Diabolus ad hoc ſe regnare putat, ſi Sanctos à religione Dei deturbet.* Nihil dignum Regno ſuo geſſiſſe putat poſt innumerabiles abſumptos peccatores: vno autem iuſto ad peruerſionem adducto, ſe verè imperaſſe profitetur. Vnde dæmones illi, qui plurimos impios ad tartara deturbarant, à Principe Diabolo probris affecti fuere. At Dæmon ille, quid poſt diuturna tempora tentaminibus innumeris Religioſum ſanctom ad peccatum allexerat, throno Regali addicitur. Vt miſer tunc diabolum regnare oſtendat affectu, *ſi Sanctum à religione Dei deturbet.*

112. *Ignatium Diabolus profitetur ſibi maximum inimicum, exultatque ad ſuperos auolaſſe, ob eius impugnationē circa hominum ſalutem.* Ribaden.

Profectò licèt Diabolo tam dulcis ſit cibus iuſtorum peruerſio, licèt appetat Diuis ſatiari: tanto D. Ignatium odio proſequebatur, vt omnino ſibi inuiſum à ſe repelli curaret, nec circuiret quærens an deuotare poſſet, ſeu artibus nouis ad ſuum gremium adducere. Petrus de Ribadeo. *lib.* 5. *cap.* 6. ait, Quoniam de dæmonis in Ignatium odio (quem ipſe hoſtem ſuum omnium atrociſſimum nominabat) mentionem fecimus, Patauij miles fuit quidam Italus homo ſimpliciſſimus, qui Ignatiū de facie non nouerat, nec eius, quod ſciam, nomen audierat. Hunc dæmon inuaſit: qui ſacris precationibus dum excantaretur aliquando, de Ignatio loqui cœpit, eumque ſuis coloribus pingere tam ſciè, & appoſitè, vt P. Laynes vehementer miraretur. Addebat diabolus frendens, ac ſtridens, Ignatium omnium, qui viuerent, ſibi eſſe inimiciſſimum. Functo autem vitâ Ignatio, puella, quæ à dæmone vexabatur, interrogata Drepani (quæ eſt ciuitas in Sicilia) à quodā Sacerdote, Ignatium ne noſſet, & vbinam ille eſſet? reſpondit, Ignatium inimicum ſuum è terris iam auolaſſe, in cœliſque inter alios ſacrarum Religionum Fundatores commorari. Exultans hoc profatur Dæmon, quòd viuentis Ignatij inimiciſſimi paſſurus iam non ſit circa peccatorum ſalutem, impugnationem. De diabolo Habacuc ait, *In ipſis incraſſata eſt pars eius, & cibus eius electus*, cap. 1. Vbi Strabus, *Diabolus, qui cuncta vaſtat, miſit hamum cui adhæſit Adam & ita traxit eum de paradiſo; & cum Adam etiam Sancti de paradiſo eiecti ſunt; vnde & cibi eius electi*, (id eſt, Diui ſublimiores) *ſunt.* An ſolùm Ignatium Diabolus habet exoſum? Ignatium capere hamo renuit? ſolum inimiciſſimum Ignatium gaudet à laqueo liberatum ad ſuperos auolauiſſe. O dæmoni cibum amariſſimum!

Cibus diaboli electus. Habac. 1. Strab.

113. *Ieſum diabolus tam auidus iuſtorum, non appetit; qui cibus hic venenum ſerpēti. Nec Ieſuitam Ignatiū cupit quodāmodo deuorare.* Luc. 8. Ambroſ.

Poſtquam agnouit diabolus vitæ Ieſu inſtitutum ad animorum ſalutem, eiuſque inſuperabilem ad ſaluandos peccatores curam perpendens cupiebat ab ipſo omninò recedere, ſibique inuiſum nullatenus aſpectare. Imò cùm à Domino diabolus ipſe quæreretur, vt expugnari poſſet, proclamauit miſer, *Quid mihi & tibi, Ieſu fili Dauid*? Luc. 8. Mitte me, ô Ieſu, te non requiro, ad pugnam inſtituendam. Cibus meus electus, ſed te veluti venenatum cibum timeo ad ventrem traducere. Ambroſius lib. de Elia cap. 20. *Se ſe dæmon ipſe diſcernit à Chriſto.* Alios Diuos fugientes a dæmone dæmon inſequitur, quos expetit abſumere: Ieſum requirentem diabolum, diabolus fugit. Scit enim venenum ſibi futurum huiuſmodi cibum, qui cogat eum quos abſumpſerat peccatores, euomere. *Quid mihi, & tibi, Ieſuita Ignati*? te non expeto abſumere. An tuus cibus electus? Proh cibum venenatum! te video adeò Ieſu circa ſalutem hominum æmulatorem, vt cupiam omninò à te ſemoueri.

Perfectiſſimi quique Diui aſſolent affectu maiori à diabolo recedere ſemper quitēte. Ambroſium audi vbi ſup. *Et tu dic, ſi videris pugnare aduerſum te diaboli tentamenta, Quid mihi & tibi eſt Belial? Ego Chriſti ſeruus ſum, illi me totum mancipaui; quid mihi, & tibi eſt? Non noui opera tua, nihil tuum quæro, nihil tuum deſidero.* Oſtendunt huiuſmodi verba diabolum inaniè in Diuos irruere. At ſi diabolus ipſe proclamaret, *Quid mihi & tibi homo?* apertè monſtraret, ab huiuſmodi homine ſibi horribilem admodum impugnationem excitari. Tam inuiſus Diabolo Ignatius, vt diabolus omninò curet ab ipſo dimitti, in ſequentem fugiat. Quare? *Veniſti perdere nos.* 114.

Indicamentum perfectionis Ignatij eſt, diabolū ab ipſo recedere, nec confligere velle cū illo. Ambroſ.

Observat. XVIII.

Ad illa verba:

Quoniam ſi ſciret Paterfamilias.

Ignatius magnus Paterfamilias multiplicis fortitudinis filiorum, quorum ſinguli pro plurimis valent.

Illos commendo Euangelij miniſtros, qui adeò vires ad operandum colligunt, vt vnuſquiſque pro multis eſſe videatur.

TAm vigilans Paterfamilias vigilantes connotat filios. Patris celebraui præconia ex virtutum fulgore propriarum, ex filiorum præſtantia Ignatium efferre operæ pretium duxi. 115.

Abrahæ Dominus, *Multiplicabo te vehementer nimis*, Gen. 17. In primis premo particulam, *Multiplicabo te* Lyrani ex mente, id eſt, plures Abrahamos efficiam. *Exaggeratio eſt verborum, ad deſignandum multitudinem, & magnitudinem bonorum, quæ intendebat ei facere.* Tot afflues bonis, ſeu muneribus, vt multiplex Pater eſſe videaris. Multiplex Ignatius arguitur ex acceptorum munerum cœleſtium multitudine. Aptiùs autem Anſelmus, *Multiplicabo te in filiis imitatoribus fidei tuæ.* id eſt, faciam te plurium Ignatiorum parentem. Exurgent enim ex te multi filij, qui tuo ſpiritu viuere videantur. Te igitur multiplicabo, quia multos Ignatios efficiam. 116.

Ignatius multiplicatur in filiis, quia quot filij, tot Ignatij. Gen. 17. Lyran. Anſelm.

Deinde expendo aduerbia, *vehementer, nimis*, quæ quidem ſuperfluere quibuſdam viſebuntur. Nam vt Deus omnium hominum ineffabilem multiplicationem exprimeret, ſolummodo inquit, *Multiplicamini, & replete terram*, Gen. 1. Si ergo terra poteſt repleri illis, quod verbo *multiplicamini*, ſine additione particularum *vehementer, nimis*, ſignatur: cur viſus Dominus in præſenti, *Multiplicabo te vehe-* 117.

Plurimi ex Ignatio futuri ſunt, (in Societate) Ignatij. Hoc eſt vehementer nimis multiplicari. Gen. 17.

Procop.

vehementer nimis? Pulchrè respondet Procop. *Duplicis multiplicationis meminit Scriptura. Alterius vis in nobis sita esse videtur secundum illud: Multiplicamini. Altera propriè ad Deum pertinet, de qua hoc loco. Quod ergo multiplicans multos homines Deus faciat, minimè morandum est; nam gentes extitere populosæ. Verùm Abrahamus sic multiplicatur, quasi plurimi futuri sint Abrahami: nam ex ipso prodituri sunt Sancti.* Ignatius equidem vehementer nimis à Iesu multiplicatus est, quia plurimi Ignatij futuri sunt. Ignatius enim ita in plurimis filiis multiplicatur, vt eorum quilibet sit alter Ignatius. Xauerius, Borgia, Gonzaga, Stanislaus, Eliphonsus Rodriguez, Ludouicus à Ponte, Michael Solier, Collegij D. Ambrosij Vallisoletani decus, Balthasar Aluarez, Campianus, Criminal, Aceuedo, Paulus Michi, Didacus, ac Ioannes, Rodulphus Aquauiua, reliquique Martyres ante gladium, equuleum, ignem, lanceam iam ex virtutum fulgore Diui, Parentem Ignatium referunt: *Multiplicabo is vehementer nimis.*

Ex multiplici Ignatio multiplices Iesuitæ eruuntur.

Procop.

118. Profectò nimia hæc ac vehemens multiplicatio non ad numerum solummodò filiorum Ignatij, sed aptiùs ad singulorum virtutis, ac perfectionis intensionem allicienda est. Ignatius multiplex ex virtutis, seu fortitudinis intensione multiplices filios progignet. Procopius pulchrè, *Plurimi futuri sunt Abrahami, & ideo plurimi futuri sunt Isaaci, & Iacobi.* Abrahamus etenim virtute multiplex progignet multiplicem Isaacum: at Isaac fortitudine multiplex Iacobum multiplicem generauit. Vt Periander Græcus Comicus viri cuiusdam, qui gesta innumera excitarat, laudaret efficaciam, ait, *Videbatur in eo ipse Briareus operator exponi. Non vnus ille, sed verè quinquaginta fouebat operatores.* Ac si centum illæ manu Briarei viris quinquaginta tribuendæ essent. Qui mente contemplatur, vel potiùs oculis aspicit Ignatij, Xauerij, aliorùmque Diui plurium filiorum gesta, innumerabiles in singulis adesse operatores, iudicabit. Vnde licet asserere ex multiplici fortitudine Ignatio multiplicem Xauierium produsse. At non successiuè ex Xauierio alter sicut ex Isaaco Iacobus: sed ex vno Ignatio innumerabiles viri multiplici fortitudine ornati proferuntur: quorum singuli alios multiplices virtutes filios protulere. Vnde tam exiguo tempore seculi vnius ex filiorum multiplicatione, gestorumque incrementis secula penè innumera colligantur.

Quilibet Iesuita Briareum continuum.

Perian.

Si res difficile est, duplicem spiritum Diuum inuenire quid multiplicem fortitudinis tot Iesuitas præstari?

4. Reg. 2.

Lytan.

119. Recognosce Iesuitarum vim operatricem, vt virtutis multiplicitatem possis perpendere. Multum mihi aliquando, homines Euangelicos duplici Eliæ spiritu donari: nam cùm Discipulus proclamasset, *Fiat in me duplex spiritus tuus*, Magister respondit, *Rem difficilem postulasti*, 4. Reg. 2. Vndenam res difficilis? Quia planè difficile, discipulum Magistro in omnibus assimilari, adeò vt duplex virtute esse duplici progrediatur. Lytanus, *Vt dicit Saluator, perfectus omnis erit, si sit sicut Magister eius. Rem postulauit difficilem, quia pauci inueniuntur, qui sint sicut Magister.* Si tam ratum est duplicis virtutis Magistro discipulum assimilari: mirabile prorsus ex multiplici, ex centimano Ignatio Briareo penè innumeros centimanos operarios produisse.

Ignatius ac filij eius pro decē millibus Ignatium valet, sic singuli Iesuitæ.

1. Reg. 18.

2. Reg. 8.

Lytan.

120. Ierosolymæ cecinere fœminæ *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*, 1. Reg. 18. Si vnum Goliath percusserat Dauid, quò nam modo decem millia occidisse fœminæ testantur? Profectò, quia vir multiplicis fortitudinis virum multiplicis roboris comminuerat. Hinc Dauid pro decem millibus habitus ab Hebræis. *Tu vnus* (inquiunt ciues) *pro decem millibus computaris*, 2. Reg. 18. Computatur *pro decem millibus*, (ait Lytanus) *eo quòd percusserat Goliath, qui pro decem millibus computatur, eo modo loquendi, quo Dauid dicitur. Tu vnus pro decem millibus computaris.* Dauid pro decem millibus computatur, quia vnum robustissimum interemit hostem. Filij Ignatij toties diabolum comminuentes, tot tyrannos superantes, tot peccatores pertinacissimos ad frugem meliorem adducentes, tot idololatras fidei persecutores sacra diluentes vnda, tot hæreticos confundētes, potiori iure pro decē millibus cōputari debent, orti quidem ex Ignatio, qui vnus pro decē millibus cōputatur.

Quilibet Societatis Scriptor, vt decē millia, quia semper adducit peccatores liber semper vincit b...

Ioan. 8.

Ambros.

121. Certè (vt alios fortissimos mittam Societatis Iesu milites) solummodo Scriptores in medium proferam, quorum numerum non facilè calamus valebit exprimere. Noster eruditissimus Philippus à Legambe legatur de scripturiente Societatis Republica optimè meritus, vt mireris non tam Authorum multitudinem quàm cuiuslibet Scriptoris voluminum abundantiam, quæ quidem arguit à multiplicis virtutis parente prodiisse. Vnus Suarius, vnus Bellarminus, vnus Vasquez, vnus Lorinus, vnus Salmeron, vnus Thomas, & Gaspar Sanctius, vnus Salianus. At si operum numerum aspiciamus, multiplices singulos esse nullus addubitabit. Audias precor. Vnicum Constitutionum Ignatij libellum cum relegeret Paulus III. Pontifex Max. de Societatis institutione proclamauit, *Digitus Dei est hic.* Nam Ignatius librum hunc Dei digito exarauit. Aliquando Dominus, vt Pharisæos adulteræ mulieris accusatores confunderet, *digito scribebat in terram*, Ioan. 8. Vbi Ambrosius epist. 14. ad Iren. *Scribebat vtique, dicens: Festucam, quæ in oculo fratris tui est, vides: trabem, quæ in oculo tuo est, non vides, Scribebat autem digito Dei, quo legem scripserat.* Digito Dei vnico, qui tamen centimanos erat. Vndenam colligis? Ex operatione mirabili. Nam post præscriptionem digiti Dominici, *vnus post alium ibant.* Hoc differunt prædicatio & scriptio, quòd ex prædicatione peccatores simul conuertuntur; vt ex Petri concione iam tria millia, iam quinque millia hominum adducuntur ad fidem. At ex Scriptura non omnes simul conuertuntur, sed vnus post vnum, seu multi post multos; quia cùm semper scripta vocem emittant, (in silentio planè) semper temporum successione legentes peccatores ad frugē meliorem reducuntur. Vnde multiplicem adesse voluminibus piis virtutem cōstat ad operationē. Dicitote, quæso, si vnicus Ignatij libellus Dei digiti nomine designatur ob multiformē virtutē ad tot Societatis viros regendos: quatuor millia Doctorū scripta quid

efficient? Singulorum ſcriptorum tot volumina replicata quidnam exeient? O Doctores ſapientiſſimi, quorum pagina quælibet totũ Dei digitum continet ad peccatorum reductionem, ad hæreticorum compreſſionem, & comminutionem, ad compoſitionem morum, ad impiorum flagellum, ad totius Eccleſiæ ædificationem.

PARS SECVNDA.

FRANCISCVS XAVIER.

PARAPHRASIN, AC COMMENTARIOS literales ad caput duodecimum Lucæ perquire Libro hoc, parte prima.

Panegyrici Morales circa literam in Franciſcum Xauier.

PROLVSIO.

ANGELVS ille (cuius ſol facies, cuius columnæ pedes) qui giganteo curſu geſtans Euangelij librum, gladium planè ancipitem proficiſcitur, Xauier eſt, à quo cunctæ orbis hæreſes interemptæ iacuere. Quánam, obſecro, manu, ac vi? De Deipara conclamat Eccleſia, *Cunctas hæreſes tu ſola interemiſti in vniuerſo mundo.* Omnia idolorum ſimulacra euertiſti, ſuccendiſti lucos, idololatriam omninò comminuiſti, ô Regina, quia manus tua fortiſſima Xauerium adduxit ad Indos, ad Iaponios, ad Sinas, dum Euangelij illuſtriſſimum miniſtrum prorexiſti, vt tot victorias reportaret. Ex ore Dauidico Pater meus clamitat, *Quò ibo à ſpiritu tuo?* Spiritu acquirendi proximos pergam ad Indos. Profectò, *ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*, Pſ. 138. Pſal. 138.
Vbi D. Bruno, *Manus tua deducet me illuc, vt pennas ſumam, & in extremis maris habitem, & ibi me tenebit, & perſeuerare faciet dextera tua.* An potuiſſet Xauier à patria terra in pelagus tranſilire, vt barbaras iniret Regiones, inibíque tot laboribus actus perſiſtere, niſi Dei manu ducente, ac tenente? Bruno.
Sed quænam illa tam potens Dei dextera? Richardus Laurent. lib. 2. de Laud. Deip. aſſerit Mariam eſſe Dei *manus tornatiles aureas, quibus Deus miſeris ſubuenit idololatris. Nam per ipſam Deum habituri erant qui priùs idolis ſeruiebant.* Quod expreſſum fuiſſe addit, *cùm in manibus eius tranſlatus eſt Ieſus* Richard. Laur.

Iesvs *in Ægyptum.* Quæ igitur Iesvm olim ad Gentiles euexerat, nunc Iesuiram ad eosdem adducit: vt Mariæ parti de idololatriâ triumphi tribuantur: *Tu sola interuenisti*; quia brachium iugulatoris Xauierij, ô Dei dexrera, tenuisti, roborasti, & ad vulnera direxisti saluraria.

SECTIO IV.

Lumbi pracincti.

TEXTVS.

Vers. 35. Sint lumbi vestri præcincti.

IN FRANCISCVM XAVIER

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX LVMBIS PRÆCINCTIS.

Observat. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Xauier est fortissimus Gad, quid præliatur accinctus, felicissimus Ecclesiæ partus, illustrissimorum excitator.

Vbi varia ingero moribus documenta.

Xauier seu Gad accinctus, ducit exercitus. Genes 49.

1. SI lumborum præcinctio significat ad præliandum robur, (vt vidimus) Xauier verus est Gad, de quo parens Iacob, *Gad accinctus praliabitur*, Genes. 49. Gad quidem est, *Exercitũ congregare & ducere.* Accinctus autem idem est ac expeditus ad pugnam. *Sint lumbi vestri pracincti*; expediti ad pugnam procedite. Tam expeditus Xauier ad pugnam processit, vt ille ipse præcincti habitus certissimus fuisset victoriæ documentum.

Dũ Xauier pracingit femora vinculis, vt agilitatem secularem mortificet, fœlicitates promittit Ecclesiæ, Genes. 30.

2. *Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. Quæ pòst conceptum edente filium, dixit, Feliciter. Et idcirco vocauit nomen eius Gad*, Genes. 30. Quia dixit, Feliciter, vocauit nomen eius Gad? Ita planè; Gad enim, quod est idem ac *accinctus*, idem est ac felicitas victoriæ. Sentit Ecclesia quòd post Pauli labores parere desiit idololatras factos Christicolas, Iesv, sponso verò Iacobo Zelpham tradidit, id est, Societatem Iesv minimam æterno Ecclesiæ mancipatam obsequio. Nascitur Xauier Gad quidem præcinctus. Nam recèns Deo natus sic femora acri ligamine constrinxit, (vti agilitatem, qua cunctos adolescentes egregiè omnium commendatione superauerat, mortificaret,) vt, vinculis in carne absconditis, exitiali periculo, desperantibus Medicis, ac Chirurgis, addiceretur. Profectò Ecclesia Lia aspiciens Xauerium præcinctum ex Societatis vtero prodire, conclamat, Feliciter actum eum Indis, cum Iaponensibus, cum Sinis, cum toto Gentium orbe; Dux enim præcinctus ad pugnam, iam exponit victoriam.

Am. de Escob. & Mend. Tom. V.

De Gad vaticinium. Deut. 33.

Reuoco ad memoriam illustrissimum illud de Gad expressum à Mose vaticinium: 3.
Et Gad ait, Benedictus in latitudine Gad, quasi leo requieuit, cepitque brachium, & verticem. Et vidit Principatum suum, quòd in parte sua Doctor esset repositus, qui fuit cum Principibus populi, Deuter. 33.

Accincto Xauerio cuncta accommodo.

CAPVT I.

Xauierius benedictus in latitudine, ob innumera Regna Gentilium, quæ Domini imperio subiugauit.

Innuo operandi intensionem, esse breui tempore quasi æternam operatricem.

4. *Latitudo Regionum, quæ Gaddicæ Xauierio contigit.* Deut. 33. Peter.

BEnedictus (inquit Moses) *in latitudine Gad, cepit brachium, & verticem.* Peretius noster sic exposuit, *Benedictus dicitur in latitudine, quia latissimam Regionem fortiùs possedit omnibus.* Porrò Xauier omnium Euangelij militum, qui post Paulum bella aduersùs idololatriam instituerunt, fortissimus latissimam possedit propriis concertationibus Regionem, nempe Goam, Promontorium de Commorin, Piscatoria littora, Regnum Trabancor, Insulam Ceilam, & Moro, Auream Chersonesum, Iaponi Regna, Sinæ vestibulum. Duodecim millia leucarum perfecit, pelagi immensum tranauit spatium, naufragus actus, vulneratus periculis, insuperabilibus non fractus laboribus.

5. *Meritò Xauier Princeps seu Apostolus Iaponiæ, quia primus se se tradidit pelago.*

Cur existimas Tribum Gad, ex quorundam sententia, adsumptam fuisse principatū? Quia cùm Hebræi ad maris Rubri littora accessit, & ei necessum fuit fugientibus fluctibus reliquū siccum iter inire, se se vix commisit horribili, dum reliquarum Tribuū Duces terga periculo exhibuere. Quàm ab hæreticis Pharaonis tartarei militibus Ecclesia acta persecutionibus! Cogitur pelagi angustias pati, vt in noua Regna possit deferri. Horribilis planè fortissimis Tribubus, seu Christianis Ducibus pelagi aspectus, fugere meditantur. At Xauier Gadita præcinctus de fratrum Euangelij Præconum formidine queritor, se se dedit periculo, non veretur fluctibus obrui, & prima incognitas properat ad Regiones. Quàm iustè Iaponiorum Apostolus appellatur, cedente Principatu, ei qui alti minantis vndis non cessit!

6. *Tam exiguo tempore innumerabiles perfecit victorias, vt videretur secula diebus conclusisse ex intensione operandi.* Strab.

Cepit ille *brachium, & verticem.* Strab. *id est, mundani imperij sublimitatem ad suscipiendam fidem inclinauit.* Id autem vnico brachij impetu: Vulgariter liceat expendere, *Rendio mil mundos con vna cuchillada.* id est, exiguo temporis interstitio nouum orbē cœlesti subiecit Imperatori. Decies centena supra centum millia Gentilium sacra vnda diluit, innumerabiles Christicolas à crimine ad frugem meliorem exhortationibus, ac concionibus conuertit, idque non per transennā, sed pro operis grauitate adeò, vt ad vnius mercatoris Lusitani conuersionē quæritans opportunitatem, intenderit Diuus rursum relictā tendere in Hispaniam, postmodum ad Indiam rediturus. An non ea operationis intentione plura secula cuilibet aptabat instanti? IESVS Naue olim deficiente die clamat, *Sol contra Gabaon ne mouearis,* &c. Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit *ante, & posteà tā longa dies,* Iosu. 10. (Iosu. 10.) Vbi Augustin. lib. 2. de Mirab. c. 4. *Sol duos dies in vnum conclusit.* (August.) Quónam modo sine harmoniæ cœlestis perturbatione Sol potuerit duos dies in vnum concludere? An quia Dominus dedit IESV Naue vna die tot opera gerere, tot hostes comminuere, ac si vno ac altero die dimicaret? Aliquis innuit Interpres, quod non probarim, Scriptura asserente, *Non festinauit occumbere spatio vnius diei.* At obiiciens menti opera Xauerij excitata tam exiguo dierum curriculo, cogor affirmare à IESV Domino accepisse plures annos in diem vnum quemque concludere, ad Gentiles vincendos, ad peccatores virtuti litandos.

7. *Tot facinora IESV potius, quàm Iesuitæ Xauierio tribuenda.* Hieron.

Porrò non pugnabat Xauier, sed IESVS. Nec enim homo posset tot tam exiguo tempore victorias perficere. Vnde Hieronymus ad Psalm. 66. *Gratias* (inquit) *agamus Duci nostro IESV: illo enim duce, illo pugnante, nos vincimus. Ille imperauit Soli, vt staret, & stetit, & istius typo Iesuita ille magnus erat.* Magnus quidem Iesuita Xauier, sed ea IESV typo tot perfecit triumphos.

CAPVT II.

Quasi leo luminibus requieuit apertis, quia vel dormiens luxuriei impugnationem superauit.

Luxuries vel in somnis timenda.

8. *Xauier vel cùm dormit, vigilat, ad luxuriei debellationem.* Lyra.

PErgit Moses, *Quasi leo requieuit.* vbi Lyranus in gloss. Mor. *Leo dormit oculis apertis.* ne scilicet animante hoste possit soperari dormiens, qui excitatus syluas assolet horrore replere. Non audet luxuries, quæ tot Dauides, ac Sampsones superauerat, ad vigilantem Xauerium accedere pugnatora. Videt Ducem fortissimum somno veluti Sampsonis vinculis illigari, formidolosa accedit phantasiæque cogitationem immittit immundam. Tantam vim sibi inferi Xauier, vt hostis horribilia superaret audaciam, vt sanguinem ex ore emitteret, quasi è pectore innocenti vulnerato.

9. *Xauier Abrahamo perfectior dormiens à Chaldæa eduxit phantasiam.* Genes. 12. Chrysost.

Abræ Dominus, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua,* &c. *Egressus est itaque Abram, sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Loth. Tulitque Sarai vxorem suam,* Genes. 12. Vbi D. Cyrillus Alex. contemplatur in Chaldæa luxuriei voluptates, addens Sarai significarè cogitationem, Lothque phantasiam innuere. Patriarcha ergo tam perfectè à voluptarum igne recessit, vt nec cogitatione delinqueret, nec phantasia sine crimine fœdaretur. *Ex vita summè mundana, & peccatis obnoxia transij ad aliud vitæ institutum; nihil ex iis, quæ sua sunt, relinquens retro, non cogitationem, non phantasiā.* Quid mirum, perfectum Abram vigilem à Chaldæa omnino recedere? Profectò id me in admirationem abripit, dormientem Xauierium tam perfectè à libidinis fornace liberari, vt non solùm cogitationem represserit, sed inculpabili phantasiæ habenas laxarit.

10. *Perfectissimos superat, dum phantasiam præcingit.*

Fortissimi quinque castitatis cultores cogitationes cum operibus constringunt: inculpatam nullus planè phantasiam. Xauier autē non solùm lumbos accingit, sed & pectus to opera vtique & cogitationes. O fortissimū pugnatorem caput simul præcingentem ex inculpabilis phantasiæ constrictione! Angelus Danieli apparuit *accinctus renibus,* cap. 10. Ioannes autem (Dan. 10. Apoc. 1.)

vidit

vidit Angelum præcinctum ad mamillas zona aurea, Apocalyps. 1. Ille quidem Angelicam Sanctorum antiquorum legis naturalis, & scriptæ innuit puritatem; hic autem Procerum legis nouæ castimoniam indicunt, profante Richardo Victorino, *In veteri Testamento visus est Angelus cinctus renibus, quia ibi carnis opera expressius prohibebantur. In nouo visus est Angelus præcinctus ad mamillas, quia nunc vel ipsa cogitationes illicita refrenantur.* Non licuit antiquæ legis cultoribus illicitis cogitationibus fœdari, sed expressiùs nouæ legis alumni speciali præcepto constringuntur à prauis cogitationibus abstinere. Ergo perfectissima nouæ legis dogmata implebit, qui & opera & cogitationes illicitas compresserit. Porrò Xauier dum curat vel inculpabilem phantasiam comprimere, videtur planè super legalis perfectionis verticem auolare.

Richard. Victor. *Inculpabilē phantasiam solus dormiens Xauier præcinxit.*

11. Dubitabo ne iam Xauierium meum pleno ore Angelum appellare? Imò plusquam Angelum, quia si Angelus vnus accingitur renibus, alter autem ad mamillas præcingitur, Xauierij caput, seu phantasia constricta exponitur. *Vidi* (inquit Ioannes) *alterum Angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & Iris in capite eius, & facies eius erat sicut Sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis, & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare*, Apocalyps. 10. En Xauierium amictum nube ob miram profectionis suæ celeritatem. Cuius Sol facies ad reuelationem Gentium. Gestat Euangelij libellum. Columnas loco pedum ostentat, qui profecturus ingreditur pelagus, quia ad tot leucarum immensum spatium percurrendum pedum robore indiget inaudito. At cur in Angeli huiusce capite Iris fulgentissimus exponitur? An vt Euangelicæ pacis gloriam euulget? An vt tot victoriarum iam coronam ostentet? Vt respondeam aptiùs argumento Periandri Græci do Iridis elogium. *Post tempestatis diræ horrorem, æthera Iridis pulcherrima vitta cingebantur.* Iris est vinculum? Igitur Angelus Xauier ad caput accinctus obiicitur: *Et Iris in capite eius.* Quia scilicet plusquam Angelus (sic profari liceat) non solùm opera premit, non solùm cogitationes illicitas præcingit, quod perfecti quique præstant; sed & inculpabilem phantasiam constringere studet, vel dum ab omni studio abstractus esse videbatur.

Et plusquā Angelus præcingens caput, dum Angelus ad mamillas præcinctus apparet? Apoc. 10.

Periand.

CAPVT III.

Requieuit vt leo, dum luminibus apertis, contemplationi ita addicitur, ac si proximorum acquisitioni non studeret.

Assero, orare, idem esse ac dimicare, & vincere.

12. *Xauierij circa contemplationē studium.*

Quasi leo requieuit. Miror planè, tot Xauierium circa proximorum salutem perfecisse victorias, tempore tam exiguo, qui huiusce temporis portionem orationi, ac meditationi litaret. Vbi quidem sic spiritus arripiebat corpori actiones, vt non posset ad exteriora ministeria recurrere. Orantem Patrem socius monet instare negotij cuiusdam opportunitatem. Egressus è cubili pergit ad ministerium: sed tot raptus adhuc morulis vritur, vt Sol, qui exoriens eum vidit orantem recedens reliquerit dulcissimo contemplationis somno correptum. Instat socius sæpe curans excitare, cui Diuus respondet, iam mi frater, iam pergimus. Demum mouente illo, diem iam terminatum, concludit Xauierius, diem hanc totam sibi Dominus addixit: altera, dante ipso, proximo illucescet.

13. Audiui orantem Patrem non semel conclamare, *Satis est Domine, satis est.* An non hæ Marthæ querelæ curantis, vt contemplatione Mariæ relicta, ad proximorum ministeria Diuus accurat? *Domine*, (ait soror Mariæ) *non est tibi cura, quòd soror mea reliquit me solam ministrare. Dic ergo illi, vt me adiuuet*, Luc. 10. Queritur proximorum ministerium, quòd Xauier contemplationi diu hærescens, non semper diluendis, ac instruendis Gentilibus curam expediat. D. Bernardus ait, *Felix domus, vbi de Maria Martha conqueritur.* Quare felix? Quia ipsum illud plus orationi tempus impendere, plus operari est.

Illud: Satis est Domine, satis est, Marthæ, seu proximorum ministerij est querela. Luc. 10.

Bernard. *Felix domus semper orātis, quia semper acquirit victorias.*

14. Dum orat Xauier, hostes debellantur, Indi conuertuntur. *Qui docet* (ait Dauid) *manus meas ad prælium, digitos meos ad bellum*, Psalm. 143. Docetne oratio manus ad futura prælia? Minimè, sed dum leuo ad orationem manus simul ad victoriam extero. Pulchrè Hieronymus, *Dum leuauerimus manus nostras, orationes nostra arma sunt contra diabolum.* Non dixit, *Postquam*, sed, *Dum leuauerimus arma, sunt orationes.* quia illud ipsum orare, iam dimicare est, iam est hostem comminuere.

Dum Xauier orat, dimicat, & vincit, seu Indos conuertit. Ps. 43. Hieron.

15. Ideo Dominus Marthæ respondit, *Porrò vnum est necessarium*, Luc. 10. Quonam modo *vnum*, si tenetur Euangelij minister & sibi vacare, & proximo occurrere? Certè vnum necessarium est, id est, orationi studere; quia dum orat, dimicat: dum preces profundis, aduersarius superatur, proximus reducitur.

Ideo vnum, id est orare, necessarium est, quia qui orat vincit. Luc. 10.

16. Moyses Iudæ fortissimo bellatori benedicens, fatur: *Audi Domine vocem Iuda, & ad proximum suum introduc eum*, Deut. 33. Cur non dixit: Audi vocem Iudæ orantis, & robora postmodum pugnantis brachia, vt ad populum victorem introducas? Quia audiens vocem orantis fortitudinem dimicantis videt; & gloriam vincentis. Orare etenim, iam vincere est. Oleaster, *Ne glorietur fortis in fortitudine sua, sed sciat, plus precibus esse bellandum.* Ideo Xauier diu orationi instans, nullam actionis prætermitrit opportunitatem; quia contemplatio eius pugna erat, & victoria. In morem enim Iacobi, orando dimicabat, precando vincebat, introductus ad populum proximorum.

Xauier, instar Iudæ, orans dimicat, & triumphum agit introductus ad populum proximorum. Deut. 33. Oleast.

* * *

pertinent, tam perfectæ ostentantur, vt inueniatur perfectus, qui bene incipit operari. Ergo Ignatius perfectissimus inuenitur, qui non in sola legis obseruatione, sed in augustissimæ perfectionis exercitamentis semper Iesuita, siue in Iesv nomine operatur: *Stabilita sunt bona illius in Iehouah.*

92. *Iesuita Ignatio ad pugnas & victorias vnus dies quasi plures.* *Iosue 10. Carthus.* Illustrem do Iosue, seu Iesv Naue locum. Cùm Dux ille fortissimus aduersùs quinque Reges dimicaret, die deficiente, plenus fide proclamat, *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Haiallon. Steteruntque Sol, & Luna*, Ios. 10. Vbi Dionysius Carthusian. asserit, *diem tunc fuisse triplicatum.* Vndénam tanta Iosue victoria vnica in die peracta? Certè, quia Iesv Naue. Nam cùm Iesuita repugnat, dies ei vnus triplicatur. Ignatio Iesuitæ pugnanti vnica dies quasi multiplex est ad hostes comprimendos, ad victorias consequendas,: & exiguo in tempore plures exerit triumphos, quàm reliqui (liceat meum Parentem laudibus efferre) pugnatores. Profectò si Societatis nostræ victorias recolo tam exiguo tempore partas, video non solùm triplicatos Ignatio Iesuitæ dies, sed quolibet in die vnum seculum pugnarum, ac triumphorum exponi. Ideo equidem, quia in nomine Domini exercituum Iesuitæ repugnant.

Observat. XIV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Ignatius à secunda vigilia incepit spiritus viam percurrere: nunquam fuit inter spiritu pueros adnumerandus.

Innuo iustorum serò ad virtutis viam accedentium conatum ad operum intensionem.

93. *Chrysol.* D. Petrus Chrysologus *serm. 24.* quærit, *Quare à secunda vigilia cœpit, & tacuit primam?* Potuit dicere Dominus, *Et si venerit in prima vigilia, & ita inuenerit: beati sunt serui illi.* Primam sanè vigiliam silentio inuoluit; sunt etenim serui adeò vigiles, vt nunquam virtutis pueritiam attigerint: non illi videntur ab infantia incipere, sed virilitatem persequi: primum gradum non terunt spiritualis pueritiæ, sed ex adulta, imò virili progrediuntur ætate. Vix Ignatius nomen sacræ militiæ dedit, cùm apud Manresam librum exercitiorum spiritualium scribit perfectorum virorum Magisterium. Dominus ergo ad Ignatium accedit vigilia secunda, aut tertia, quia perfectus inuentus est, haud è primo in secundum gradum ascendit, sed ex luce in lucem, ex perfectione præcelsa in augustiorem auolat perfectionem.

94. *Ignatius vti Rebecca repente in perfectionis gradu est constitutus.* De Rebecca Isaac vxore sacer textus inquit, *Abiit Rebecca interrogare Dominum*, Genes. 25. *Genes. 25.* Interrogare Dominum? Quò tendis, mulier? Pergo, vt dulcissimum cum Domino colloquium texam. Incipis ne spiritus viam percurrere? Incipio planè. Quónam modo ergo audes, ad collocutionem Abrahæ perfectissimo præparatam? Quia tam egregio conatu incipio, vt potius videar scalæ summitatem tenere, quàm primo in gradu pedes collocare. Abeo de vita spirituali ad spiritualem vitam præcelsiorem. Pulchrè Origenes, *Abiit Rebecca. Quò abiit? Ex eo ne loco, in quo erat Dominus, ad locum in quo non erat?* Minimè. *Quò ergo abiit Rebecca? Ego puto, quod non de loco ad locum, sed de vita ad vitam, de bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora.* *Origen.* Alij pergunt de pœnitudine ad gratiam, ex prima gratia ad eam tendunt perfectionem, quæ sanctitatis nomine designatur. Rebecca autem properat à sanctitate vitæ in vitæ sanctitatem præcelsiorem. En Ignatium tam perfectum conuersionis die ex affectus intensione, vt non videatur instituisse viam, sed perfecisse.

95. *Dilecti Sponsa Ignatius imitatur sponsam.* *Cant. 5.* Sic processit sponsa. *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies*, Cant. 5. Cur non dixit, *Quæ est ista, quæ incipit*, sed, *Quæ est ista, quæ progreditur?* An prosequitur sine itineris inchoatione? Ex eo planè dilectissima ostentatur Domini sponsa, quòd tanta fuerit gratia donata, vt sine infantia inierit perfectam virtutis ætatem. Non pergit è tenebris, siue de dubia luce ad matutinum, sed repentè ostenditur aurora; ex aurora mutatur in Lunam; è Luna Sol fulgentissimus exponitur. *De bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora* fuerit eleuata. Ignatius non videtur è seculi tenebris ad virtutis lucem transitum fecisse, sed à luce perfecta inchoasse; vt secunda vigilia peccatorum Magister obiiciatur: in tertia autem spiritualium Magistrorum perfectionem illustret: aut fortissimus Dux virtutum possit ducere exercitum: *Terribilis vt castrorum acies.*

96. *Ignatius quodammodo sine pœnitentia vestigia, perfectus ascendens inuenitur.* *Cant 4. Gilbert.* Eidem sensui deseruit locus ille Epithalamij: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris?* Cantic. 4. Vndénam Cœlicolæ admirantur? Quia non vident eam per vicos & plateas quærentem ex pœnitudinis affectu, quem diligit: sed repentè perfecta ostenditur è sinu sponsi auolans ad progressuum sublimitatem. Gilbertus serm. 15. in Cant. *Quid si & ipsis quasi noua, & insolita de Dilecti sinu procedit? Noua planè. Nam ipsa nouitas admirationem inducit: Quæ est ista,* &c. O nouitatem progressionis! Sine infantia perfectam ætatem inire? A sinu ipso sponsi inchoare processum? *Non est sicut quæ circuit ciuitatem. Non discurrit per plateas; sed itinere directo ascendit. Quidni in noua procedat de complexu Dilecti?* Noua prorsus anima, quæ sine vigiliæ primæ, seu viæ purgatiuæ infantia, inchoat à sinu sponsi, seu vnitiuæ viæ perfectione. Huiusmodi nouitate ornatus Ignatius obiicitur, nunquam infans à seculo procedens ad superos: imò quasi nunquam mansisset in seculo, à cœlo primo auolat ad supremum. *Quasi lux splendens non incipit, sed progreditur vsque ad perfectum diem.* Testur Manresæ raptum mox post conuersionem.

* * *

Observat.

Observat. XV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Semper Ignatius paratus ad obediendum, præcinctusque inuentus est.

Assero obedientiam, deuictis hostibus, semper triumphum agere, cunctationem in obediendo infeliciter repugnare.

97. *Societatis Iesv obedientiam promptam, sine excusationibus, & obmurmurationibus adimendo.*

NVnquamooo ad obsequendum imperanti Duci præcinctos vult Dominus seruos. Parum erat prima in vigilia, cùm somno minimè soporatur, assurgere: non magnum erat in quarta obedire, sensibus iam à somno expeditis. Certè illud erat perfectionis indicamentum, in secunda, ac tertia vigilia, quando viget somni soporatio, seruum esse expeditum, ad obediendum Domino venienti.

98. *Ignatij circa obedientiam præscriptum* Ignat.

Quàm promptus Ignatius cunctis in vigiliis fuerit ad præstandum obsequium, indicat illa circa obedientiam Iesuitis suis data præscriptio: *Expedit in primis* (loquit 3. part. Constit. cap. 1. §. 23.) *ad profectum, & valde necessarium est, vt omnes perfectæ obedientiæ sedeant, superiorem (quicumque ille sit) loco Christi Domini nostri agnoscentes, & interna reuerentia, & amore eum prosequentes. Nec solum in executione externa eorum, quæ iniungit, integrè, fortiter, promptè, & cum humilitate debita, sine excusationibus, & obmurmurationibus obediant, licèt difficilia, & secundum sensualitatem repugnantia iubeat; verùm etiam conentur interiùs resignationem, & veram abnegationem propriæ voluntatis, & iudicij habere: voluntatem, ac iudicium suum cum eo, quod superior vult & sentit, in omnibus rebus (vbi peccatum non cerneretur) omninò conformantes, proposita sibi voluntate ac iudicio superioris pro regula suæ voluntatis, & iudicij,* &c.

99. *Iesuita obediens, semper vel stellis obedientibus, capiat victoriam.* Iosue 10. Hieron.

Equidem Societatis viris, qui milites Iesv exercitui adscribuntur, huiusmodi obedientia necessaria; cunctæ enim exercitus nostri victoriæ ex obedientia prompta, ac forti exoriuntur. Iesv Naue testor triumphum. *Sol,* inquit, *contra Gabaon ne mouearis*, &c. *Steteruntque Sol, & Luna*, Iosue 10. Vbi Hieronymus *ad Psalm.* 143 quærit, vndénam Iosue victoriam illam illustrissimam reportarit? & respondet, obedientiæ promptæ eius tribuendam. Nam qui promptè Domino semper obediit, non poterat non, vel obedientibus stellis, captare triumphum. *Iosue solus imperat Soli, & Lunæ, & stant. Homo iubet, & cælum audit. Audit illum cælum, quia ipse audiebat Dominum.*

100. *Qui promptè non obedit, non triumphat.* Iudic. 4.

Dixit Debbora Barach, *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi,* Iudic. 4. Quia Barach in obediendo Dei iussioni, aliquantisper fuerat cunctatus, dum Debboræ comitatum, præsentiamque efflagitat, dum conditiones nectit, ac morulas: & sui nominis gloriam imminuit, & victoriæ pulchritudinem deflorauit. Hieronymus, *Si Barach ire ad prælium* (promptè ac incunctanter) *voluisset: ipse quidem, non Debbora de hostibus triumphasset. Obedientia enim* (loquor cum Laurentio Iustin. lib. de lig. vit. cap. 3.) *facit hominem triumphare.* O quotiens alij victoria adscribitur opere tuo, quæ tibi esset adscribenda, si promptè idem opus & sine excusationibus, aut obmurmurationibus gessisses! Hieron. Laurent. Iustin.

101. *Iesuita pugnans, & triumphans, quasi non pugnat, nec vincit, si aliquid propriæ voluntatis sordes fonet.* Isai. 58. Bernard.

Fatus Isaias, *Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra*, cap. 58. Legit Bernardus sermon. 71. in Cantic. *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ.* Et addit, *Grande malum propria voluntas, quæ fit, vt bona tua bona non sint.* Mittitur miles ad huius loci protectionem, vbi possit cum hostibus repugnare; excusationibus obiectis, curat ad illum locum ummitti, vim adiiciens Ducis voluntati. Fortiter dimicat, bonum quidem opus est concertatio, sed illud opus bonum, ex voluntate propria bonum opus non est: *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ*, quæ bona opera efficiant à bonorum operum catalogo expungi.

102. *Infelix successus inobedienter pugnanti Iesuitæ.* Iudic. 4. Num. 4.

Septuaginta sic illud Iudicum, *Victoria non reputabitur tibi*, legunt, *Propterea non erit felix successus.* Quæ ex obedientia prompta non fiunt, exitus plerumque habent infelices. Mitteris ad hoc, aut illud ministerium: propositionibus, ac excusationibus impetras ad aliud proficisci præter obedientiæ promptæ præscriptionem? *Non erit tibi felix successus.* Fortiter dimicabo. Sed nullam victoriam reportabis. Filij Israël verticem montis ascenderunt aduersum Amalecitam, & Chananæum repugnaturi. At statim fusi, fugatique terga verterunt. Vndénam successus infelix fortiter dimicantibus Hebræis? Indicat Moses, *Cur transgredimini verbum Domini? quod vobis non cedet in prosperum*, Numer. 14. Præmiserant, *Parati sumus ascendere in montem, de quo Dominus locutus est.* Locutus equidem Deus est de ascensu montis, & de pugna cum hostibus dedit imperia. Sed tamen vos sine obedientiæ directa vobis præscriptione pugnare curantes, bonum id opus quasi malum redditis. Rabanus, *O mira proteruitas humanæ mentis! Mandat Deus promissionibus suis credere, & sua potentia confidere, & sic terram possidendam intrare. Humana stultitia diffidit, & salutaria monita exequi renuit.* Pugnat, & vincit: laborat, & non proficit: *Grande malum propria voluntas, quæ fit, vt bona tua bona non sint.* Raban.

103. *Obmurmurans contra superiorem vincant hostes, misere ipso mortis incurrit periculum.* 1. Reg. 14.

Quid sit victoria parta sit labore Iesuitæ pugnantis postquam excusationibus, aut murmurationibus aduersùs superiorem vsus est? Quælibet præclara victoria inobedienti huiusmodi obmurmuratione fœdatur. Præclarissimam Ionathas, Deo auspice, victoriam fuerat adeptus 1. *Reg.* 14. At contra Saulis parentis præscriptionem mellis fauum absumpsit, & obmurmurauit, patrem condemnans imprudentiæ:

impeudentiæ : *Turbauit pater meus terram*, ibid. vbi Caietanus, *Pocauit enim audito mandato Regio, probando factum propriaitomefluous, arguens patrem, qui praceperat.* Victor ergo in mortis est discrimen adductus, vt palmæ illius decus obmurmurationem contra obedientiæ imperia, infelici exitu fœdaretur. Quid tibi proderit, hostes innumeros superare, si animæ propriæ propter inobedientiam paras tuinam?

Caietan.

104. Haud ego (obiicis) contra obedientiam pugno, sed instantia excusationum à superiore impetro, ad hunc, & nnn ad illum locum proficisci : hoc, & non illo munere fungi. Huiusmodi coacta præsciptio est, infeliciter procedet euentus. Saul totius populi Israelitici votis à Deo fuit expetitus Rex. Deus annuit petentibus; sed ille infeliciter imperauit. Nam *spiritus Domini recessit a Saule, & exagitabat eum spiritus nunquam*, 1. Reg. 16. Quare? Quia quæ à Deo importune extorquemus, malè assolent eneoire. Rupertus, *Grandis pœna Regis, grandis confusio populi, qui contra Dei voluntatem Regem postulauit. Nunquam ad bonum statum sui finem perueniet omnis plantatio, quam non plantauit Pater cælestis.* Patet ex præfatis quàm sit obedientiæ exactæ præscriptio ab Ignatio indicta, Iesuitis militibus necessaria ad triumphos feliciter, & viriliter perficiendos.

Licèt post excusationē iuxta præscriptum agas, infeliciter tibi procedet euentum; quia voluntatem superioris coegisti.

1 Reg 16.

Rupert.

Observat. XVI.

Ad illa verba:

Et ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Post ineffabilem vigilantiam, post summam sanctitatem Ignatius, ex augustissimæ humilitatis affectu, se inutilem seruum reputabat.

Illa enim humilitas vera, quæ sanctitatis fulgorem in se reputat esse tenebras.

105. Post tot sanctitatis incrementa, post tantæ eleuationis perfectionem eum Euangelij ministrum, quem in filiorum augustissimo throno collocarat, seruum appellat : *Beati sunt serui illi.* Cur non dixit, *Illi filij beati?* Existimo fieri illusionem ad æstimationem, quam de se famuli illi conceperant profantes, *serui inutiles sumus.* Certè Dominus id non de perfectionis studiosis. sed de eis, qui solummodo mandata custodiebant, dixit, *Sic & vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*, Luc. 17. At qui non solùm præceptorum fuit obseruator, sed & consiliorum extitit custos, quónam modo potest ad seruorum inutilium cœtum pertinere? Profectò ea est seruorum humilitas, vt post eleuatissimæ perfectionis exercitamenta filij dilectissimi cùm sint, se seruos inutiles existiment.

Vera humilitatis norma.

Luc. 17.

Ignatius quidem tam exiguam circa merita sua conceperat æstimationem, vt iudicaret cuncta obsequia vix vnicam posse actionem veræ charitatis explere. Curabat Diuus vrbis mulierculas Veneris voluptatibus infamis addictas extrahere à domicilio impuritatis, & ad continentiæ, ac pœnitentiæ domum à se institutam adducere. Obiit prudens seculi aliquis, quid ô bone, oleum & operam perdis? An ignoras, crastina luce hasce mulierculas assuetas libidini ad vomitum, instar canum, reuersuras? Cui Ignatius, Num non saltem hac vnica nocte à delicto abstinebunt? Fateor, sed quid ad studij tui tam impensum laborem? O Domine, (Diuus ait) si scirem vnica solummodo nocte vnam ex hisce meretricibus meo labore, & accurata industria ab impuritate recessisse, Deumque illa nocte ab ea minimè læsum : cunctos lubens meæ diuturnæ vitæ labores optimè pensos iudicarem. 106.

Ignatius suorum gestorum tam exiguā æstimationem conceperat, vt ea omnia pro vna charitatis certa actione sēmutaret.

O ineffabilem Ignatij charitatem, & plusquam humilitatem ineffabilem! Quidnam, precor, te in admirationem affert potiùs? Nam vnius animæ æstuoatio, vnicæ planè margaritæ, ad cuius acquisitionem diues mercator omnia bona sua lubens diuendit? An propriorum despectio laborum, virtutum, sanctitatis : si quidem reputat vnicam actionem charitatis extrahendi mulierculam ab occasione delinquendi, vt vna nocte non delinquat, pluris debere æstimari, quàm omnium operum suorum innumerabilis aceruatio? *Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius*, memorare quæ gesta præclara feceris, quot peccatores ad meliorem frugem adduxeris, quam fundaueris Societatem, quot filios sanctitate, ac doctrina progenueris, quot adinuentionibus vsus fueris ad peccatores adducendos, quot volumina scripseris, quot domos ad piam proximorum institutionem exædificaueris. At cuncta hæc pro vnica meretricula à peccato, vna nocte, abstinentis commutanda duces? Ita planè, nam cùm omnia illa fecero, me seruum inutilem reputauerim. Profectò haud gesta illa tam augusta fuissent, si non minima Ignatius reputaret, séque inutilem seruum duceret. Postquam Dauid Goliath prostrauerat, postquam mille victorias perfecerat, Domino fatur, *Quis sum ego, Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc vsque?* 2. Reg 7. *Quis sum ego?* (proclamat Ignatius) nihil, seruus prorsus inutilis. *Et quæ domus mea?* Societas à me instituta minima Ordinum Israël. Chrysostomus, *Humillimus Dauid agnouit, se ex nihilo fuisse sublenatum. Non est oblitus quid erat perseuerans in culmine Regali.* Meritò humillimus appellatur Dauid, quia in Regali culmine collocatus non est oblitus quod erat. An ô Dauid, memor, quod nunc es? Ita planè; ideo enim recordor eius, quod fui, ne extollar dum video id quod cœlesti sum munere. Profectò Ignatius humillimum vicit Dauidem; non enim solùm non est oblitus quod erat : sed & obliuiscitur, quod est, iudicans se nihil esse, nihil laborasse, cunctaque opera sua vix pro vnico charitatis actu sufficere. 107.

Dauidis humilitatē vicit, se inutilem putans seruum post egregia innumera facinora.

2. Reg. 7.

Chrysost.

An

Putabat Ignatius aut hæc tanta munera sine merito accipere, aut fortè se pati seductionem.

108. An poteras ô Pater, de te tam abiectè sentire, videns tot virtutum, tot munerum cœlestium fulgorem? Si seruus inutilis es, quónam modo ad tertium cœlum vti Apostolus, raperis? Quónam modo tibi cœlestia arcana, reuelantur? Quónam modo Dominus toties tibi ostenditur? Quónam modo Deiparam, Diuosque, & Angelos toties & mentis, & corporis luminibus aspexisti? Putabat planè Ignatius aut gratis à Domino munera accepisse sine præmisso merito, aut saltem timebat, diaboli sub fulgentis spiritus forma apparentis, pati seductionem. De se tam vulgariter sentiebat cum Dauide proclamans, *si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.* Angelus Duci fortissimo Gedeoni apparuit victoriam promittens. Vir autem prudentissimus duo signa veluti in pignus promissæ victoriæ postular: primum vt positum in area vellus per noctem, sicca tellure, rore madeat! alterum vt è contra, vellere sicco terea tantùm madefiat: *si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus lanæ in area*, &c. Iudic. 6. Voco in quæstionem, cur Gedeon ab Angelo nuper edoctus, & ignis miraculo confirmatus, de belli euentu plura nunc signa petierit? Respondet Origenes hom. 8. *Angelum vidit, sed vir eruditus & humanus cautius agit, sciebat enim posse etiam Angelos tenebrarum transfigurare se in Angelos lucis; & ideò examinatione cautissima, Volo, inquit, probare spiritum, si in Deo est.* Ac si diceret, Quid mihi militi peccatori cum Angelica apparitione? O miræ affectus humilitatis! Sed quidem longè inferior humilitati Ignatij, qui spiritualis Dux militiæ post tot virtutum exercitamenta tam assiduum iam cum cœlicolis commertium habeat.

Gedeoni Duci Dux Ignatius similis.

Iudic. 6.

Iesu Naue se indignū putauit frui Angelico aspectu. Hūc noster æmulatus est Iesuita.

109. Profectò tanta fuit in Ignatio animi submissio, tamque humiliter de se ipso velut de Religionis suæ minimo sentiebat, vt vel miraculis replicatis, totque gestis præclaris fulgurantibus, existimeret adhuc, nihil à se magnum factum esse. Vnde illam actionem retrahendi vnica nocte fœminam miseram à delicto, putabat primum futurum bonum opus, quod postet in vitali catalogo adscribi. Iosue olim Angelus tenens euaginatum gladium apparuit. *Perrexit ad eum, & dixit: Noster es, aduersariorum? Qui dixit, Nequaquam, sed sum Princeps exercitus Domini. Cecidit Iosue pronus in terram*, &c. Ios. 5. Cur Dux non mox credidit locis Angelum esse? Bernardus serm. 33. in Cant. *Iosue non prius amicum Angelum suscepit, quàm esse amicum nouerit: denique sciscitatur, suusne sit, an aduersariorum? Tanquam qui expertus sit dæmonij meridiani insidias.* Aliorum ex sententia affirmo, id obiecisse Ducem ex propriæ pusillitatis cognitione: Quis ego, vt Angelorum lucis possim collocutione frui? Licèt Ignatius positus sæpe erat Christi, Deiparæ, Diuorum, Angelorumque apparitionibus post diligentissimam discussionem, adhuc quodammodo dubius hætescit: Quis ego, cui Angeli, Deipara Angelorum Regina, imò Rex cœlestis se se dignentur ostentare? Ergo nullum adest efficax argumentum, quod me amoueat à conclusione illa: Seruus sum inutilis, nihil præmio dignum adhuc effeci. O egregium Iosue, Iesuitámve mira humilitate conspicuum!

Ios. 5.

Bernard.

110. An non huiusmodi humilitas sapit Dei genetricem? Fatur Angelus, *Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quæ* (addit Lucas) *cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*, cap. 1. Quid turbaris? ô Virgo beatissima? Bernardus citat. *Maria, Angelica salutatione audita, turbatur, dolum (ni fallor) suspicans.* Vndenam dolum esse ô Domina suspicaris? Quænam ego, cui Angelus lucis appareat? Mox Deiparens cogitabat salutationis qualitatem. Damianus serm. de Nat. Mar. *Ante quàm responderet, Angelicæ salutationis pondus libratu mentis lance pensauit.* Ergo ante quàm cogitaret, qualis esset salutatio, ex ipsa Angeli apparitione turbata est. Miror Virginem ex Angelico disturbari aspectu, si apud Templum & ab Angelo nutriebatur, & visibili Gabrielis præsentia excipiebat obsequium, & sæpe cum spiritibus cœlestibus, vidente Zacharia, colloquebatur, vti *Tom. 3.* de Sanctis vidimus. Vndenam ergo Deipara viso Angelo turbatur? Post tot replicatas cœlestium spirituum visiones adhuc peregrinum deputauit adspectum, quæ se nunquam non æstimauit ancillam semper suspicata dolum, dum obsequium accipit à cœlicolis. Quæ sum ego? Æmulatur Ignatius tantæ humilitatis affectum? Certè post tot Angelorum, & Reginæ, Regis Angelorum apparitiones se seruum inutilem reputat, quemadmodum Virgo se vocauit, ac putauit ancillam.

Ignatius ineffabilis Deipara humilitati imitari curat.

Luc. 1.

Bernard.

Damian.

Observat. XVII.

Ad illa verba:

Quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret, &c.

Diabolus, qui curat diligentissimè Sanctos allicere ad iniquitatem, cui dulcis cibus iustorum excidentia: Ignatium ita odio prosequitur, vt quodammodò eum non appetat sibi nec requirat.

Innuo Dæmonis sollicitudinem ad iustiores homines peruertendos.

111. Diuis maxima vigilantia indicitur, vt furem Diabolum irruentem nocturna instantia repellere valeant. Etenim Diabolo dulcissimus cibus est iustorum peruersio. Ambrosius fatur, *Diabolus in eo habet gloriam, quòd plures perditos fecerit.* Et Tertull. lib.

Iustis Diabolus insidiatur.

Ambros.

54. *Ignatius suscitat socios ad orationem, & missam præparat victoribus.* Postquam, fundata Societate, Ignatius ad Præpositi Generalis munus ex humilitate renitens eligitur, die sequenti præuenit matutinum, excitat socios ad orationis exercitamentum, è quo militiæ huius & fortitudo conseruanda, & victoriæ illustrissimæ comparandæ sunt. Post orationis assignatum tempus mox Pater ad condiendorum ciborum officinam accurrit, ipseque sociis victoribus post ministeriorum pugnam præparat alimoniam. O egregium spiritualis triumphi documentum! Institutione specialissima matutinum dehinc tempus Iesuitis militibus ad orationis, meditationisque exercitia assignatur: vt scilicet spiritualis pugnæ conflictus à precibus initium ducentes hostibus exitiales existant.

55. *Precibus comparatur duplex spiritus ad pugnam Iesuitarum.* Elisæus sacræ manus miles cupiebat victoris Magistri duplici spiritu, seu fortitudine donari ad hostes inuisibiles delendum: *Fiat in me duplex spiritus tuus*, 4. Reg. 2. Vbi Lyranus ex Hebræorum mente, innuit allusionem fieri ad Eliæ potentiam, qua è cœlo ignis milites ab hoste Rege immissos deuoraturus educitur. *Si videris me, quando tollar* (ait Elias) *à te, erit tibi quod petisti*, ibid. D. Chrysostomus, *Si videris me, id est, si non dormieris, sed vigilaueris, erit tibi, quod petisti* Elias Diuo est Iesus ad cœlum conscendens. Si ergo orationi socius Elisæus litauerit studium somno ablegato, Magistri Iesu spiritum duplicem ad hostium comminutionem accipiet. Ignatius, eiusque societas à vigilia matutina comparant Magistri Iesu fortitudinem ad hostes superandos. Idem Chrysostomus hom. 1. in Act. *Non datur gratia*, (ad victoriam vtique) *nisi vigilanti.*

4 Reg. 2. Lyran. Chrysost.

56. *Regis Israelis in morte, Ignatius, & societas, dum orant, iam euidentissima dant signa victoriæ.* Porrò *Elisæus*, (qui ex mente Chrysostomi, Iesu etiam typum gerebat) *ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est. Descenditque ad eum Ioas Rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, Pater mi, currus Israël, & auriga eius*, 4. Reg. 13. Verba hæc: *Pater mi*, &c. innuunt (autore Abulensi) in preces Regem effusum. Mox Propheta, *Affer arcum, & sagittas. Pone manum tuam super arcum, & iace sagittam, & iecit. Et ait Elisæus: Sagitta salutis Domini, & sagitta contra Syriam: percutiens Syriam donec consumas eam*, ibid. Post preces effusas, post orationis exercitamentum illicò victoriæ præsentantur in signo. Nam qui matutino tempore orationi vacat, euidentissima exponit documenta triumphi. Directæ ad Iesum preces insuperabilis est hostium comminutio. Abulensis, *Pater mi, pater mi. Quasi dicat, tantum confidimus in oratione, sicut in curribus, & in equis. Vel sicut gentes habent fiduciam belli in curribus, & equis: ita nos habemus in oratione. Hæc quidem quasi currus, & miles.*

4 Reg. 13. Abulens.

57. *Iesuita quasi Dij ad victorias, præmissa oratione matutina.* Moysi Dominus, *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. id est, Patrum ex mente, te reddidi potentissimum, ad Pharaonem, eiusque currus debellandum. Vndenam Moysi potentia insuperabilis, nisi quia oratione matutina, seu nocturna, vires ad pugnam, Deificam planè, comparabat. *Hi* (quasi diceret) *in curribus, hi in equis, nos autem in nomine Domini*, Psalm. 19 D. Chrysologus serm. 43. *Fit horum* (precum) *suffragio Moysis Deus, & ad triumphos suos militare sibi omnia mandat elementa.* Profectò Ignatios, societasque ex matutinis precibus quasi Dij exsurgunt quotidie ad hostes horribiles superandos. Quam inermis Iesuita procedit ad campum quo die assignatum tempus orationi, ac meditationi non dedidit.

Exod. 7. Psal 19. Chrysol.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.

Ignatium vigiliæ sapientissimum fecerunt: & societatis viri & vigiliis fiunt tanta præditi sapientia, vt Angelos referre videantur.

Sapientia equidem omninò est in somnis.

Ardentibus lucernis asserit Theophylactus rationis lucem, discretionis donum sapientiamque designari. Ad quam comparandam adiicit appositè vigiliarum studium: *Inuenerit vigilantes.* 58. *Scriptores Societatis laudibus efferre ex vigiliis.*

Hinc Ignatij cœlestis sapientia tot libellis voluminum eruditissimam molem superantibus, exorta est. Hinc Societatis viri tot libros composuere, ad quorum vel titulos legendos longa vita non sufficit. Non otio torpent Iesuitæ, lucem præferunt, vt post preces præscriptas ex Regula, literarum studio impensè vacent. Ex vigiliis etenim Suarius vigintiquatuor volumina perfecit. Ex vigiliis Molina, Canisius, Becanus, Maldonatus, Toletus, Lorinus, Thomas Sanchez, Gaspar Sanctius, Salmeron, Vasquez, Valentia, Lugo, Bellarminus, Pereira, Salianus, Ludouicus à Ponte, Sherlogus, Petrus Hurtado de Mendoza, Gaspar Hurtado, Barradas, Mendoza, Fernandez, Eusebius, Amicus, Baeza, Zelada, Velaquez, Gueuara, Ruiz, Tirinus, Cornelius, Menochius, & alij quamplurimi tot tomos replicarunt. Et vigiliis Iesuitæ Doctores sic materiarum medullam penetrarunt, vt Angelica cognitione præditi esse videantur. 59. *Ex vigiliis Ignatius & Societatis viri Angelico ingenio tot volumina scripsere.*

Certè vigiliæ ingenium acuunt, idque ad Angelicam paulatim perfectionem quodammodò adducunt. Exponit Clemens Alex. verba hæc: *Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Beati enim*, inquit, *qui in ipsum vigilarunt, se ipsos assimilantes Angelis, quos nos* Egrigorotes *vocamus, id est, vigilantes.* Vigiliæ quidem homines reddunt Angelis similes. Quàm aptè Angelica sapientissima natura vigilantis nomine declaratur. 60. *Angeli sunt vigiles lo-fusa.* Clem. Alex.

Elegans ille Hymnus, apud Franciscú Tort. 61. *Angelorum sapientia & vigiliæ copulantur.* Anon.

Spiritus rerum Deus hos Creator
Finxit, atque illis sapientis ignem
Mentis afflauit, voluitque recti
Esse ministros
Ergo versantur vigiles Parentis
Ante conspectum, capiuntque lecti
Iussa mandantis, Dominoque toto
Æthere plaudunt.

Ad

Adstanit Deus Angelis *sapienti*, seu sapientiæ, *ignem? Ergo versantur vigiles.* Quónam modo enim Angelica sapientia stare obiiceretur, nisi adesset vigilia? Vigiliis assiduis Iesuitæ tam Angelicam sapientiam adquisiere.

62\. De Angelorum sapientia sic Gregorius lib. 2. Mor. cap. 8. *In hoc natura Angelica à natura nostra conditione distincta est, quòd nos cœcitatis ignorantia coarctamur: Angelorum verò scientia longè super nos incomparabiliter dilatantur. Interius & exterius sciendo distincti sunt, quoniam ipsum fontem scientiæ contemplantur. Quid enim de iis, quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientes omnia sciunt?* Igitur interiùs & exteriùs sciendo distincti sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. Assidua enim vigilans contemplatio, ac meditatio studiosa eos efficit, ad sapientiæ verticem auolare. Iesuitæ itaque Angelorum imitatores assiduis vigiliis, ac meditationibus cunctarum scientiarum supremum gradum attigere.

Assidua contemplatio arguitur ex Angelorum scientia? & ex assiduis vigiliis Iesuitarum doctrina. Gregor.

63\. De Angelis dicitur. *In sententia vigilum decretum est*, &c. Dan. 4. Vigilum, id est, Angelorum, qui quidem sapientissimi Dei assident tribunali decreturi quæcumque ad hóminum attinent gubernationem. Angeli vigiles fiunt sapientes? Ergo vigiliis Iesuitæ ad tam augustæ sapientiæ verticem auolarunt. D. Hieronymus, *Angeli sapientes vigiles dicuntur, quia semper vigilant. Vnde & nos*, (inquiunt Iesuitæ,) *crebris pernoctationibus imitamur Angelorum sapientiam.*

Angeli sanatores doctissimi, & ideo vigiles appellantur. Dan. 4. Hieron.

64\. Illud preme: *Quid enim de iis, quæ scienda sunt, nesciunt?* Tam Angelica est Iesuitarum scientia, vt quidquid sciendum est, sciant. Quod Iesuitæ ignorant, (audentiùs profabor,) scibile vix esse videatur. Vt Maronis ingenium Famianus Strad. laudibus efferret, inquit: *Itum est in Virgilij laudes hominum potius admiratione, quam plausu, paucisque, sed concordissimè conclusum: Quæ quis in Virgiliana lectione desideret, non ea humano ingenio, sed poësi deesse.*

Scibile quodammodo non est quidquid Iesuita ignorat. Noster Famianus Strada lib. 2. Prol. 6.

65\. Euolue Societatis Doctorum volumina tot mysteriis exondantia. Recognosce Scripturæ eleuatissima arcana Angelicis Iesuitarum ingeniis reserata. An non arguunt assidua vigiliarum exercitamenta? Vidit Iacob scalam à terra in superos tendentem, *Angelos ascendentes, & descendentes, & Dominum innixum scalæ*; Gen. 28. id est, ex Patrum mente, Incarnationis mysterium contemplatus est. Dormiensne attigit arcani cognitionem, an vigilans? Existimo dormientem vidisse, sed vigilem agnouisse mysterium. Prius quasi legit literæ corticem, postmodum sensus penetrat cognitionem. Chrysostomus *hom. 22. ad Popul.* quærit, cur Iacob somnum capturus lapidem capiti supposuit? & respondet. *Ideo Iacob lapidem ad caput sibi posuit, vt faciliùs vigilaret.* Addit pulchrè, *Vnde scalam vidit ad cœlos vsque pertingentem.* Mysteria enim solummodo verè videt, id est, perfectè intelligit, qui Angelorum in morem, vigiliis assiduis studet.

Ex vigiliis Ignatium, & Iesuitæ tot mysteria calluere. Gen. 28. Chrysost.

66\. Dum video Iesuitas solem præuenientes è lecto assurgere, precibus matutinis studere, sacrum perficere, Horas persoluere, ad ministeria proximorum properare: & si quod tempus superest, voluminum sacrorum lectioni luare, meditatione ad intelligentiam sententiarum curantes deferri: videor mihi Clementem Alexandrinum citatum exaudire: *Deum mente semper versans, per continuam consuetudinem corpori vigiliam inferens*, (Iesuita,) *exæquat hominem Angelica gratia.* Quid mirum Societatis viros Angelica sapientia pollere, si otiositatis osores, accuratissimæ vigiliæ curam expediunt?

Iesuitæ Angeli ex vigiliis, ad mysteriorum intelligentiam. Clem. Alex.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

Præcingit, seu præparat se Deus ad retributionem. Nam dum Ignatius persecutiones patitur, Deus sibi vindictam & retributionem assumit.

Te enim persecutionibus acto, ac tacente, Deus exsurgit ad hostium comminutionem.

67\. Anselmus, *Præcinget se Dominus ad retributionem*, iustorum scilicet, & peccatorum. Nam qui persecutionibus agitantur, à Deo proteguntur. Verbum *retributio*, vel in bonam, vel in malam partem sumptum, significat præmium, aut pœnam illam, quæ morem gerat aut obsequij, aut flagitij. Vulgariter expendam: *Premiar, ò castigar por los mismos filos.* Meo in Ignatio, quo ad pœnam attinet, exemplum exhibebo.

Opprobria Ignatij, Iesuitarúmque Deus in elogia mutauit.

68\. Lutetiæ iam paratus ad verbera Ignatius lætus ex iniuria accipienda obiicitur: & Dominus Rectorem Collegij ad pedes Diui deuoluit veniam postulaturum. A iuuene iniquo letaliter vulneraretur, nisi miser scalam ascendens ad flagitium Dei protegentis vocem audiret: Quò tendis miser? Vnde ad pedes Ignatij corruens pedes requirit pietatis, ac pœnitudinis ad obsequium. Gironæ quidem improbè affectus contra Ignatium Satyram condidit, quam Dominus in illustrem vertit Panegyridem. Vidisti, ait, scintillam arundinum in silua fouerit? Quàm citò excitata flamma assurgit ad æthera! quàm facilia germina vertuntur in cineres! Haud aliter Ignatius, & Societas properum Ecclesiæ parans incendium. Recognoscit Poëta carmina, & sic immutata admirans reperit: Vidisti scintillam, &c. Haud aliter Ignatius, & Societas properum diuini amoris proximis præparant incendium. Instat miser opprobrio: Vidisti corrupti ætheris infectionem, cùm spiraculum non habitum vitalem gutturi tribuit, sed cultrum apponit, aceruatis cadaueribus quæis ob multitudinem terra mater abnegat sepulturam? Sic Ignatius infecit Ecclesiam. Relegit versus conditor immutatos: Vidisti corrupti ætheris infectionem, &c. Sic Ignatius cunctas hæreses fidei gladio interficiet, & Dauidis in morem, comminuet omnes peccatores terræ, vt verè viuentes ac meliorem frugem adducat. Vidisti, (adhuc versificator,) nauem feliciter pelagus superantem lino puppis prosperè intumescente?

Satyrica carmina aduersus Ignatium, Deus in Panegyridem mutauit. Ioan. Rus. noster.

mòxque ventorum pugna, ſic quaſſatam fluctibus, vt funereum petat ad centrum? Ita Ignatius Eccleſiæ nauigium conturbabit. Rurſum ſatyram legit Diui inuoluntarius Encomiaſtes: Vidiſti nauem, &c. Ita Ignatius hæreticorum proſperitatem turbans, ratem iniquitatis coëgit ad centrum, vt Eccleſiæ nauis feliciter æquore ſuperato ſecuritatis ferretur ad portum. Quid plura? Poëta improbus ſuam agnouit iniquitatem, & extenta manu, (non ſine vi cœleſti,) ſibi alapam inflixit factus verè Ignatij commendator. Sic Deus patientis, nec vindicantis Diui cauſam ſuſcipit, vt puniat delinquentes maiori iuſti commendatione.

69. Vnde inquit, *Mihi vindicta, & ego retribuam,* Deut. 32. Vatablus ex Hebræo, *Meum eſt vlciſci, & retribuere* cuilibet iuxta actionum iuſtitiam, aut iniquitatem. Alapa Ignatius afficitur tacens? Sibi percuſſor alapam infliget. *Si quis te percuſſerit in vna maxilla,* (ait Dominus,) *redde illi & alteram,* Matth. 5. Ambroſius, Alteram maxillam? Certè *alteram alapam.* An non dum Ignatius ſuſtinet patientiſſimè opprobriorum alapam, Deus manum perſecutoris admouit, vt ſeſe alapa vulneraret? Sic patiens reddit alapam percutienti: *Ego retribuam.*

Deus retribuit amplius, morem gerens opprobrijs, quo Sancti afficiũt.
Deut. 32.
Vatabl.
Matth. 5.
Ambroſ.

70. Monet Paulus, *Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ,* Rom. 12. Locus iræ dandus? Potiùs iræ abnegandus erat locus. Chryſoſtomus, *Date locum iræ Dei.* id eſt, Patienter ſuſtine iniuriam, vt Deus vindicator exſurgat. Addit Apoſtolus, *Scriptum eſt enim: Mihi vindicta, & ego retribuam.* Dum vos ſuſtineris patienter, ego retribuere ſupplicium morem gerens iniuriæ præparabor.

Dum Deus obijcit, Deus præſidio loquitur, & iratus.
Rom. 12.
Chryſoſt.

71. Tacet Ignatius, cùm Satyræ carminibus vulneratur; & tunc Deus in Satyra loquitur, Diui præconia proferens. Obmurmurantibus in Moyſem germanis fratribus Aarone, & Maria, ait ſacer textus, *Quod cùm audiſſet Dominus,* (*erat enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes, qui morabantur in terra,*) *ſtatim locutus eſt.* Dixerant fratres: *Num per ſolum Moyſem locutus eſt Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus.* Fatur autem Dominus, *Si quis fuerit inter vos Propheta Dei, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt; ore enim ad os loquar ei: & palam, & non per ænigmata Dominum videt,* Num. 12. Ex ipſius detractionis Satyrico præſcripto Deus Moyſis laudes enunciat. Si me ad vos locutum eſſe in ænigmatibus, veſtræ eſt iuſtitiæ documentum: loquutum me Moyſi os ad os, eum oſtendit fideliſſimum omnium. Preme illud: *Erat enim Moyſes vir mitiſſimus.* Ideo loquitur Deus, quia Moyſes ſubticet. Rupertus, *Nullo modo Moyſes ſe ipſum defendebat, & hoc pacto quaſi legitima cauſa defenſorem ſuum Deum magis tacendo conſtituebat.*

Ex detractionis in Moyſem Satyrico ſermone Deus elogia ipſius Moyſis condit.
Num. 12.

Quia tacet Moyſes, loquutus eſt Deus.
Rupert.

72. Senes improbi contra Suſannam ſermonem iactant iniurioſum: & Deus Danielis ex ore ſenum ipſorum verbis fœminæ annunciat innocentiam: locuto Deo, dum innocens obticet. Ambroſius lib. 1. offic. cap. 2. *Eſt negotioſum ſilentium, vt erat Suſannæ, quæ plus egit tacendo, quam ſi eſſet locuta. Tacendo enim apud homines, locuta eſt Deo.* Deus autem verba iniquorum traxit, vt dum putant ex tio iniquam exhiberi materiam, verba proferrent abſolutionis. Sic Satyricus Poëta dum Ignatium intendit infamare, Deo verba alliciente, Diui elogia proferre cogitur.

Ex Satyra in Suſannam Deus in ipſà panegyricũ compoſuit.
Ambroſ.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, &c.

IESVS ſocium ſuum Ignatium ſic adiuuit ad opera difficillima, vt ex ipſis laborem ſibi caperet, vt Ignatius ſine moleſtia actionem exereret.

Ad actiones difficiles homo infirmus alterius indiget adiutorio: Quid non Dei auxilio ad virtutem egeamus?

PRæcingitur Dominus, vt ſe operi accingat, ſocium IESV Ignatius leuaturus? Auſonius aiebat, cunctis in operibus actionem & paſſionem colligari adeò, vt *qui agens aggreditur opus illius, debeat laborem ſuſtinere.* Vnde Dominus, ne Ignatius ſuccumberet oneri, ſic eum erga labores affecit, vt ſuprema quodammodo videretur gloria frui, cùm ſe videbat grauiſſimis tentationibus agitari, iuxta illud Iacobi: *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis,* cap. 1. Vndénam Ignatius agit ſine laboris ſuſtinentia? Certè, quia IESVS ſuum ſocium dignatur alleuare, arripiens ſibi ex cunctis operibus quidquid laborioſum eſt, vt Ignatius ſine moleſtia agat. IESVS itaque patitur, dum agit Ignatius. 73.

Deus ſibi noſtrarum actionũ dolorẽ aſſumit, dũ efficit nos in laboribus gloriari.
Ignatio laboris gloria, vnde nõ patitur, cùm agit.
Iacob 1.

Adagium illud celebre, *Multæ manus onus leuius reddunt. Nam dum vna agit, altera patitur.* Vnde Alciatus embl. 41. 74.

Viribus hic præſtat, hic pollet acumine mentis.
Nec tamen alterius non eget alter ope.
Cùm duo coniuncti veniunt, victoria certa eſt, &c.

IESVS dat vires, Ignatius operi dexteritatem exhibet actionis.

Multæ manus onus leuius reddunt.
Apud Mi bell.
Alciat.

Cùm Ignatius Vrbem eſſet ingreſſurus, vt Societatis exædificationi curaret fundamina ſtatui, opus labore ineffabili, dexteritatéque mira excitandum: IESVS ſeſe oſtendit Ignatio crucem humeris geſtans. Ac ſi diceret: Opus iſtud humanis quidem viribus impar; vnde tuus ſocius crucem mihi baiulo, id eſt, ex opere laborem ſuſcipio, dum te efficio in laboribus exultare: vt tu ſine operis moleſtia, ſolam dexteritatem exeras actionis. Aſſerit Matthæus IESVM crucis geſtatorem, (de quo Ioannes,) ex atrio Pilati progreſſum onus ſeruo obedienti tradidiſſe. *Et exeuntes, inuenerunt hominem Cyrenæum nomine Simonem, hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius,* cap. 27. Opus illud difficillimum, ad quod Filij Dei neceſſaria dexteritas infinita, actio admodum laborioſa. Accedat Simon, id eſt, *obediens ſeruus,* authore Remigio, qui ſibi crucem aſſumat, id eſt, particeps ſit laboris: vt IESVS ſoli operis dexteritati incumbat? 75.

Chriſtus Ignatij, qui alter Ieſus exſurgit, Cyrenæus efficitur ad baiulandam crucẽ eius, vt ſine moleſtia, facilius tot, ac tantas gerat actiones.
Remig.

Certè

Certè tam dulcis Saluatori labor ex obedientis serui dilectione, vt dum ipse sustinet crucem, videatur ab onere expeditus incedere. O Domine, iam video hominem obedientem tibi Cyrenæum ad portandum crucis onus addicii bomo obediens patitur, dum Iesvs agit. Sed dum video te crucis portitorem, vt Ignatius liber ab onere faciliùs agat, meritò miror tantam Domini dignationem, tantam obedientis famoli dignitatem. Vt Iesva incumbat liberiùs hominum redemptioni, Cyrenæus obediens operis sustineat ipsius vicarius laborem actionis. Vt Ignatius Iesvs alter hominum conuersioni totam coram impendat, dexteriúsque opus agat, Iesvs Cyrenæus accedat *obediens vsque ad mortem.*

76. Equidem tam augusta gesta duplici indigent manu, vna agente, patiente altera. Abrahamo Dominus filij necem indixit, *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac,* &c. Igitur Abraham de nocte consurgens strat asinum, ducit secum iuuenes, concidit ligna, pergit ad locum à Domino præparatum, à seruis abstrahitur, fert ligna holocausti, portat ignem, & gladium, altare ædificat, desuper ligna componit. *Cúmque alligasset filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum,* Gen. 22. Miror planè gemitum nullum è patris pectore non produsse. Sed me D. Zeno ab admiratione abstrahit, asserens duplicem illo in opere respectum adnotandum, & operis laborem ac molestiam, & ipsam actionem. Tantum erat opus dilectissimi vnigeniti sacrificium Iesv mortem adumbrans, ac tam difficile executioni, vt inter Deum, & hominem diuisum fuerit: Deus sustinet operis laborem, & molestiam, vt homo expeditus à labore, tot actiones magna agilitate perficiat. *Consurgit, strat asinum, ducit iuuenes, & Isaac, concidit ligna, abit ad locum, videt locum procul, tollit ligna, imponit super filium, portat ignem, & gladium, alligat filium, ponit super altare, extendit manum, arripit gladium.* Profectò vt Abraham expeditione, & dexteritate tot actionibus vnius operis curam impenderet, omninò Deus sibi laborem, & dolorem assumpsit. Quónam modo assumpsit, nisi efficiendo, vt Patriarcha in laboribus gloriaretur? Pulchrè admodum Veronensis Præsul lib. 2. serm 5. *Lætatur Pater, filio quoque gaudente, & cum gaudio vnici filij alligat manus, quas ille vinciendas libentiùs offerret. In illo sacrificio solus Deus doluit.* Ignatius pergit ad immolandum Domino Isaac, id est, se ipsum filiámque Societatem perpetuæ mortificationi addictam ad proximorum salutem, ad orbis reparationem. Christus illius difficillimi holocausti laborem sibi retinet, crucem sibi vendicat: vt Ignatius expeditior tot actionibus studium impenderet. Docet, concionatur, audit confessiones, ministrat Eucharistiam, pergit ad Anglos, ad Indos, ad Iaponios, ad Sinas, pueros nutrit, adolescentes regit, viros continet, missionibus incumbit, volumina penè scribit innumera, sodalitia Mariana fouet, proximis salutaris existit. Quónam modo dexteritate tanta tot actiones exercerentur, nisi Iesvs operis laborem proprijs addiceret humeris, dum efficit Ignatium in molestiis, in laboribus, in persecutionibus exultare? *Multæ ergo manus opus leuius reddunt.* Dum Ignatius agit, Iesvs pati dignatur.

Vt Abrahã grauissimas ad salutem attinentes actiones facilius gerat, Deus earum totum dolorem, & laborem sibi assumit.

Gen. 22.

Vt Ignatius innumerabiles salutis animarum negotia exerat faciliùs, Deus totum sibi assumit laborem.

Observat. XI.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, &c.

Ignatio tam iucundi labores, ac persecutiones, vt in superis manens, quodammodo patiatur, vt ex laborum molestia gloria ei plenam pariat voluptatem.

Expendo gloriam laborum, persecutionum beatitudinem.

77. Diximus, laborum sustinentiam in constrictione, aut præcinctione lumborum designari. Quorsum ergo Dominus præcingit se in superis, vt suos præcinctos præmio afficiat? An in gloria laborum tolerauit? Profectò præcinctis Iesvs præcinctus gloriosum conuiuium exhibet, vt ostendat se adeò laboribus addictum, vt ad gloriam adstruendam tam sibi, quàm vigili famulo, necessarium quodammodo sit, cingulo adhuc constringi laborum.

Petitt à Deo, & obtinuit Ignatius, Societatem nunquam non persecutionibus agitari.

78. Saulo Ecclesiæ persecutori Christus profatur, *Saule, Saule, quid me persequeris?* Act. 9. Quónam modo Iesvs gloriæ cinctus corona, Patris dexteram tenens, poterat persecutionis iaculis vulnerari? Lyranus, *Christus reputat sibi factum, quod fit membris suis.* Verè quidem, sed aptiùs asseruerim tam addictum Iesvm laboribus à iuuentute, vt quodammodo incompleta frueretur gloria, nisi in superis torqueretur.

Quasi patitur in cælo Iesvs, vt perfecta gloria potiatur?

Act. 9.

Lyran.

79. Exaggerationis asperitatem dulcorabo. Cur existimas Dei filium ad terras descendisse? An vt labores posset sustinere? Audi D. Chrysostomum hom. 8. in epist. ad Ephes. *Si Christus ipse pro me seruus factus, gloriámque suam exutus, tanti non duxit esse in gloria, quanti quod mei causa crucem subiret: quid, quæso, illius nomine ferre non debeo?* Qui ergo vt crucem subiret, à cœlo recessit, ascendens ad superos secum quodammodo feret patiendi aptitudinem.

Dei Filius descendit ad terram, vt pateretur.

Chrysost.

80. Verè Iesuita Ignatius in laboribus à iouentute adeò labores dilexit, vt à Domino petierit enixis precibus semper laboribus agitari. Videt Iesvm in superis quodammodo pati, & cupit vel in superis persecutionibus diuexari. Scit verè non posse nec Magistrum, nec Discipulum propria in persona pati, quia à gloria ablegantur labores, & saltem vt in suis Iesuitis possit sustinere labores, impetrat à Iesv, Societatem suam semper persecutionibus diuexari: suúmque nomen ab hæreticis improperiis affici, vt non iam in subditis solùm, sed quodammodo in se ipso valeat vulnerari. Pulchrè Beda, *Quid me,* (ait Iesvs,) *persequeris? Non dixit, persequeris membra mea, aut subditos meos; sed me ipsum.* Et Iesvs & Ignatius proprio in nomine persecutionibus afficiuntur, ne quasi imperfecta gloria, (fari sic liceat,) perfruantur, si nulla adsit laborum sustinentia.

Ignatius patitur gloriosus in suis, & in suo nomine.

Beda.

81. Quid si Ignatius gloriosius reputaret pati labores, agi persecutionibus, quàm sine vlla laboris sustinentia IESV in morem ad Patris dexteram collocari? Chrysostomus citatus confirmat excogitationem. *Si quis Christum diligit, is nouit hanc dignitatem, hanc intelligit virtutem: agnoscit, quantum sit illud, quod humano generi largitus est Deus, nimirum ligari pro eo. Illud forsan illustrius etiam est, quam sedere ad dexteram ipsius: honestius, quam sedere super duodecim thronos.* Vnde Ignatius elegit diu in terris manere, vt rursum pericula subiret, ac persecutiones toleraret: quam mox aduolare ad superos. Cuius affectus extat exemplum, cum Lainio asseruit: Si optio mihi daretur, aut illicò ad cœlum ascendere, aut diu manere viatoris periculis, & salutis contingentia, vt Deo quoddam augustum circa alicuius magni peccatoris obsequium impenderem: mallem manere, quàm volare. An non vt posset dilectissimis persecutionibus agitari? *Illud enim forsan illustrius etiam est, quam sedere ad dexteram ipsius*

Ignatius reputat gloriosius labores hic pati, quàm in superis ad IESV gloriam sedere.
Chrysost.

82. Cœlestis tamen Patria ad se traxit Ignatium: sed ea pactione, vt sedens ad dexteram IESV, adhuc persecutionibus afficeretur & in filiis, & in propria nominis fama ab impiis non semel vulnerata. Quasi minus beatum se Ignatius existimet, si præcinctus vel in cœlis non sedeat. IESVS *præcingit se*? Ignatius verè Iesuita in superis curat præcingi. Ideo precatur, nunquam à Societate ablegari persecutiones. Si in cœlis non præcingat laborum sustinentia, potero ne completa frui beatitudine? Chrysostomus *hom. 9. in epist. ad Ephes.* appositè profatur, *Babylas Martyr eadem causa, qua Ioannes vinctus erat, quòd Regem inique agentem argueret. Hic cùm moreretur, præcepit, vincula iuxta corpus suum collocari, corpúsque vinctum sepeliri. Et nunc pedica illius cum cinere sepulta iacent. Tanto videlicet ille desiderio pro Christo vinctus esse cupiebat. Ferrum, (inquit Propheta de Ioseph,) pertransiit animam eius.* Cur præcepit Martyr, corpus vinctum sepeliri? Vt quasi vinctus resurgeret, & vincula illa ferrea è corpore mortuo animam pertransirent. Cur autem præcepit vincula circa corpus collocari? Vt illico, ac suscitaretur, eas arriperet ad vberiorem messem felicitatis, ne æterna gloria quodammodo esset imperfecta.

Ignatius in cœlo per agitur persecutionibus.
Chrysost.
Cupit sustinere æternò constringi persecutionibus ad perfectionem gloriæ.

83. Dixi Ignatium beatitudine fruentem in filiis actis persecutione pati, Domini in morem, qui conqueritur, Saule, Saule, quid me persequeris. An in filiis patiatur Ignatius, quia sterilitate laborat? Certè ideò vulneratur in filiis, quia Societas tot tam exiguo tempore filiis abundat, inuidia ex incrementis exoriente. Vidi Iobum filiis orbatum, sed rursum filiis cinctum aspexi. Excitat Tertullianus *lib. de Patient. cap. 14.* quæstionem. Cur Iobo, cui in felicitate fuerunt bona duplicia reddita, pariter filij geminati non fuerunt? Septem amiserat, septem recepit: quare non quatuordecim? Ne Iob laboribus assuetus, felix sine patientia viueret. *Et si filios,* inquit, *quoque restitui voluisset, pater iterum vocaretur. Sed maluit in illo die reddi sibi tantum gaudij, securus sic de Domino distulit, sustinuit tam voluntariam orbitatem, ne sine aliqua patientia viueret.* Iob ergo ob filiorum defectum, seu imminutionem aliqua cum patientia viuit in terris. At Ignatius ob filiorum assiduam multiplicationem aliqua quodammodo cum patientia viuit in superis.

Ignatius patitur quodammodo in cœlis ob filiorum multiplicationem.
Iob vlt.
Tertull.

Observat. XII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Ignatius tertia in vigilia Dominum excepit, sed ita redemit tempus, vt primæ, & secundæ profectus superarit.

Assero nullum tempus ineptum peccatori, qui potest quidem paruo temporis interstitio diuturni præteriti redimere defectus.

TRes hominis ætates, ex Haymonis sententia signantur, pueritia & adolescentia vsque ad virilitatis perfectionem, atque ex perfecta virilitate senectus. *Si quis ergo,* addit, *in prima vigilia vigilare noluerit, saltem in secunda vigilet: si quis in pueritia à bono opere torpet, saltem in adolescentia somnum torporis à se excutiat. Si quis autem tam negligens, & desidiosus fuerit inuentus, vt nec in prima, nec secunda vigilia, saltem in tertia, id est, in senectute iam resipiscat, & tunc vigilare non timeat, cùm parum vigilaturus est. Neque enim serò conuersos diuina pietas despicit.* 84.

Haymo.

Nullum tempus non aptum pœnitudini. Amalecites Saulem vidit lancea transfixum, & occidere ausus est. Rogatus autem Dauidi necis causam exposuit. *Stans super eum occidi illum; sciebam enim quòd viuere non poterat.* Ast meritò Dauid iussit iniquum trucidari, 2. *Reg.* 1. Quare? Respondet Bachiarius epist. de recip. lapsi. *Illum Dauid statim morti damnauit, cùm percussum ab hoste desperasset esse victurum: & eum, sublata spei fiducia, iugulasset.* Nulla ætas inepta pœnitudini. 85.

Omne tempus ætatis aptum pœnitudini.
2. Reg. 1.

Imò vel senectus apta virtuti, cùm possit ita à sene redimi tempus, vt pueritiæ, adolescentiæ, ac virilitatis transcendat perfectionem. Post primam ac secundam vigiliam perfectus iam vir, à Domino à nuptiis redeunti Ignatius est inuentus; sed in tertia vigilia tam intensè operatus fuit, vt totum præteritum duplicis vigiliæ tempus redimeret. Fatur Apostolus, *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus; quoniam dies,* (prælapsi,) *mali sunt,* Eph. 5. Quàm sapiens Ignatius, qui videns prælapsos pueritiæ, ac iuuentutis annos malos extitisse: in virili ætate, ac senecta ita redimere curauit operum multiplicatione, ac intensione, vt omnium ætatum perfectionem superauerit. Testor exiguum numerum quatuordecim annorum 86.

Ignatius operum intensione in tertia vigilia redemit tempus pueritiæ, & adolescentiæ.
Bachiar.
Eph. 5.

annorum post Societatem institutam, & confirmatam, quo Ignatius tot opera perfecit, vt multa videatur seculo colligasse. D. Bernardus in sentent. *Paulus præteritum tempus redemit plorando, & pœnitendo. Nullum tempus perdit, quisquis rectè pœnitentiam agit.* Nec præteritum perdit? Minimè perdit vel præteritum, qui pœnitet, quod amiserit. Ergo Ignatius qui non solùm pœnituit, amissum fuisse: sed tot opera gessit, vt multis sufficere seculis videantur: non solùm tempus ætatis suæ redemit; sed plurium ætatum sibi gloriam acquisiuit.

Bernard.

87. Proclamante Iona, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur*, cap. 3. LXX. *Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur.* Quadraginta dies quomodo tres? Basilius Seleu. orat. 12. *Augustus dierum terminus comminatio concluditur, lata autem via ad pœnitentiam aperitur.* Tribus diebus concluditur comminatio, dum pœnitendo assignantur tres dies, post quadraginta assignationem. Postquam itaque pœnitentibus futuris tempus ita angustatur, asserit Basilius latam viam pœnitentiam aperiri. Quonam modo lata via, si è quadraginta diebus triginta supra septem præscinduntur? Certè, quia exiguo in tempore tam feruens potest esse pœnitudinis affectus, vt non solùm quadraginta æquet dies, verùm multa possit secula superare. Ignatio igitur paucorum annorum in termino latissima via ad sanctitudinis perfectionem aperta est.

Latissima via Ignatio ad opera innumerabilia paucis in annis, ob operandi intensionem. Ioan. 3 Basil. Seleu.

88. En Euangelicum operarium, cui æqualis merces à Domino assignatur cùm circa diei terminum venerit vineam culturus cum iis, qui primo manè ad vineam accesserant. *Dicit Dominus vineæ procuratori: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis, vsque ad primos.* Cùm venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios, vti hi qui primi labori insudarant, *Matth.* 20. Difficilem reddit locum Anselmi adnotatio fantis, *Redde illis mercedem vnicuique iuxta opera sua prout gessit.* Si iuxta opera sua merces redditur, quonam modo qui circa vndecimam venerant æqualem mercedem accipiunt vt illi, qui primo è manè laborant? Assero, quia serò accedentes operum replicatione, ac intensione, tempus redemerant adeò, vt possent aliorum gesta æquare. Quid mirum Ignatio tam augustam mercedem adscribi, si Societatis vineam tam exiguo tempore tam cultam exposuit.

Ignatio venienti nouissima hora datur præmium integrum, quia operam intensione prioritas horas redemit. Matth. 20. Anselm.

OBSERVAT. XIII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilantia.

Ignatio Iesuitæ, siue in nomine IESV operanti, dies fuere triplicati, & supra modum amplius.

Nomen enim IESV, *siue* Accelera, *&* Festina, *efficit suos velocissimè operari.*

89. ADhuc trium vigiliarum mysterium expendo. Requiris, vndénam Ignatius exiguo in tempore tot opera gessit egregia, tot perfecit pugnas, ac victorias? Respondi iam ex mira operandi intensione. Addo, & quia in IESV nomine operatus est. De IESV nomine illud ab Isaia præmissum. *Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina prædari*, cap. 8. Idem ergo est nomen IESV ac Festinatio, & Acceleratio spolia detrahendi, ac prædandi. Agnatum enim IESV nomini, velocissimè opera exercere. Qui ergo salutari hoc nomine insigniuntur, festinationem, ac accelerationem huiusmodi imitantur. IESVS festinat, accelerat spolia ab hostibus detrahere? Velocissimè Iesuitæ suas pugnas exerunt, perficiunt victorias.

Iesuita exiguo tempore tot perficere triumphos, ob IESV nomen festinans. Isa. 8.

David aduersùs Philisthæum processit in campum, adolescens inermis: ab hoste despicitur, & profatur, *Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum*, 1. Reg. 17. Aliter, *In nomine Domini Iehouah*, seu IESV. Vno ergo lapidis ictu vnum percussit, & occidit gigantem. Postmodum autem cùm adolescens triumphator incederet, Ierosolymæ fœminæ proclamarunt, *Saul percussit mille, & David decem millia*, 1. Reg. 18. Si David vnicum Goliath interfecit, quonam modo asseritur decem millia occidisse? Respondet Strabus, *Occidit David decem millia, id est, Philisthæum, quia in vno ictu illo omnes in fugam misit.* Aptius tamen affirmo, illam decem millium hostium percussionem nomini Iehouah, seu IESV tribuendam. David percutiens vnico ictu vnum, quasi decem millia prostrauit; quia in nomine IESV pugnans, vnica actione decem mille perfecit victorias. Nomen enim IESV festinat, accelerat, & exiguo tempore plurium seculorum exerit victorias. Quid mirum Ignatium tot triumphos consecutum exigua temporis particula, si Iesuita pugnat, & vincit.

90. *Dum IESVS ita David vnum occidit Goliath, dicitur decem millia occidisse: quia Iesuitæ triumphi sunt multiplicati.* 1. Reg. 17. 1 Reg. 18. Strab.

Caietanus trium memor vigiliarum, (de quibus sermo) profatur, *Per vigilias intellige custodiarum nocturnarum tempora. Describuntur autem tres tantum vigiliæ, quia ternarius numerus perfectionis est, vt omnes custodia tribus comprehendantur.* Omnis ergo custodia legis tribus his vigiliis comprehenditur. Si ergo Ignatius solummodo tertia vigilia repugnauit, non potuit primæ ac secundæ assequi triumphos. Quomodo ergo perfectionem, omnium vigiliarum copulatione expressam, assequi potuit? Profectò, quia tertia in vigilia in nomine IESV actiones exposuit. Illustro Caietani sententiam testimonij Sapientis expositione, *Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit*, Eccli. 31. Miror perfectum vocari eum, qui legem transgressus non fuit, cùm potuerit. An non qui fecit quod debuit solummodo serui inutilis signatur vocabulo? *Quod debuimus facere fecimus, serui inutiles sumus.* Debita enim implere præcepta parum laudis affert super Christianum Religioso. Quomodo ergo perfectus inuentus est, qui potuit transgredi, & non est transgressus? Addit Sapiens, *Ideo stabilita sunt bona illius in Domino*, ibid. Alij, *In Iehouah*, seu IESV. Ac si diceret, quia in nomine IESV curauit cuncta sua bona, aut opera stabiliri, ac roborari: actiones illæ, quæ ad infimum gradum obseruationis legis

91. *Ignatius perfectus inuentus est in primo gradu, quia ex nomine IESV tempora transcendit.* Caietan. Eccli. 31.

pertinent, tam perfectæ ostentantur, vt inueniatur perfectus, qui bene incipit operari. Ergo Ignatius perfectissimus inuenitur, qui non in sola legis obseruatione, sed in augustissimæ perfectionis exercitamentis semper Iesuita, siue in Iesv nomine operatur: *Stabilita sunt bona illius in Iehouah.*

91. *Iesuita Ignatio ad pugnas & victorias vnus dies quasi plures.* Ios. 10. Carthus.

Illustrem do Iosue, seu Iesv Naue locum. Cùm Dux ille fortissimus aduersùs quinque Reges dimicaret, die deficiente, plenus fide proclamat, *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Haiallon. Steteruntque Sol, & Luna*, Ios. 18. Vbi Dionysius Carthusian. asserit, *diem tunc fuisse triplicatum.* Vndénam tanta Iosue victoria vnico in die peracta? Certè, quia Iesv Naue. Nam cùm Iesuita repugnat, dies ei vnus triplicatur. Ignatio Iesuitæ pugnanti vnica dies quasi multiplex est ad hostes comprimendos, ad victorias consequendas: & exiguo in tempore plures exerit triumphos, quàm reliqui (liceat meum Parentem laudibus efferre) pugnatores. Profectò si Societatis nostræ victorias recolo tam exiguo tempore partas, video non solùm triplicatos Ignatio Iesuitæ dies, sed quolibet in die vnum seculum pugnarum, ac triumphorum exponi. Ideo equidem, quia in nomine Domini exercituum Iesuitæ repugnant.

Observat. XIV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Ignatius à secunda vigilia incepit spiritus viam percurrere: nunquam fuit inter spiritu pueros adnumerandus.

Iunuo iustorum serò ad virtutis viam accedentium conatum ad operum intensionem.

93. Chrysol.

D. Petrus Chrysologus *serm.* 24. quærit, *Quare à secunda vigilia cœpit, & tacuit primam?* Potuit dicere Dominus, *Et si venerit in prima vigilia, & ita inuenerit: beati sunt serui illi.* Primam sanè vigiliam silentio inuoluit; sunt etenim serui adeò vigiles, vt nunquam virtutis pueritiam attigerint: non illi videntur ab infantia incipere, sed virilitatem persequi: primum gradum non terunt spiritualis pueritiæ, sed ex adulta, imò virili progrediuntur ætate. Vix Ignatius nomen sacræ militiæ dedit, cùm apud Manresam librum exercitiorum spiritualium scribit perfectorum virorum Magisterium. Dominus ergo ad Ignatium accedit vigilia secunda, aut tertia, quia perfectus inuentus est, haud è primo in secundum gradum ascendit, sed ex luce in lucem, ex perfectione præcelsa in augustiorem auolat perfectionem.

94. *Ignatius vti Rebecca repente in per-*

De Rebecca Isaac vxore sacer textus inquit, *Abiit Rebecca interrogare Dominum*, Genes. 25. Interrogare Dominum? Quò tendis, mulier? Pergo, vt dulcissimum cum Domino colloquium texam. Incipis ne spiritus viam percurrere? Incipio planè. Quónam modo ergo audes, ad collocutionem Abrahæ perfectissimo præparatam? Quia tam egregio conatu incipio, vt potius videar scalæ summitatem tenere, quàm primo in gradu pedes collocare. Abeo de vita spirituali ad spiritualem vitam præcelsiorem. Pulchrè Origenes, *Abiit Rebecca.* Origen.

fectionis gradu est constitutus Genes. 25.

Quo abiit? Ex eo ne loco, in quo erat Dominus, ad locum in quo non erat? Minimè. *Quò ergo abiit Rebecca? Ego puto, quòd non de loco ad locum, sed de vita ad vitam, de bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora.* Alij pergunt de pœnitudine ad gratiam, ex prima gratia ad eam tendunt perfectionem, quæ sanctitatis nomine designatur. Rebecca autem properat à sanctitate vitæ in vitæ sanctitatem præcelsiorem. En Ignatium tam perfectum conuersionis die ex affectus intensione, vt non videatur instituisse viam, sed perfecisse.

Sic processit sponsa. *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies*, Cant. 5. Cur non dixit, *Quæ est ista, quæ incipit*, sed, *Quæ est ista, quæ progreditur?* An prosequitur sine itineris inchoatione? Ex eo planè dilectissima ostentatur Domini sponsa, quòd tanta fuerit gratia donata, vt sine infantia inierit perfectam virtutis ætatem. Non pergit è tenebris, siue de dubia luce ad matutinum, sed repentè ostenditur aurora; ex aurora mutatur in Lunam; è Luna Sol fulgentissimus exponitur. *De bonis ad meliora transierit, de sanctis ad sanctiora* fuerit eleuata. Ignatius non videtur è seculi tenebris ad virtutis lucem transitum fecisse, sed à luce perfecta inchoasse; vt secunda vigilia peccatorum Magister obiiciatur: in tertia autem spiritualium Magistrorum perfectionem illustret: aut fortissimus Dux virtutum possit ducere exercitum: *Terribilis vt castrorum acies.* 95. *Dilecti Sponsæ Ignatius imitatur sponsam.* Cant. 5.

Eidem sensui deseruit locus ille Epithalamij: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris?* Cantic. 4. Vndénam Cœlicolæ admirantur? Quia non vident eam per vicos & plateas quærentem ex pœnitudinis affectu, quem diligit: sed repentè perfecta ostenditur è sinu sponsi auolans ad progressuum sublimitatem. Gilbertus serm. 15. in Cant. *Quid si & ipsis quasi noua, & insolita de Dilecti sinu procedit? Noua planè. Nam ipsa nouitas admirationem inducit: Quæ est ista,* &c. O nouitatem progressionis! Sine infantia perfectam ætatem inire? A sinu ipso sponsi inchoare processum? *Non est sicut quæ circuit ciuitatem. Non discurrit per plateas; sed itinere directo ascendit. Quidni in noua procedat de complexu Dilecti?* Noua prorsus anima, quæ sine vigiliæ primæ, seu viæ purgatiuæ infantia, inchoat à sinu sponsi, seu vnitiuæ, viæ perfectione. Huiusmodi nouitate ornatus Ignatius obiicitur, nunquam infans à seculo procedens ad superos: imò quasi nunquam mansisset in seculo, à cœlo primo auolat ad supremum. *Quasi lux splendens* non incipit, sed *progreditur vsque ad perfectum diem.* Testor Manresæ raptum mox post conuersionem. 96. *Ignatius quodammodo sine pœnitentia instantia, perfectius ascendens inuenitur.* Cant. 4. Gilbert.

***

Observat.

Observat. XV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Semper Ignatius paratus ad obediendum, præcinctusque inuentus est.

Assero obedientiam, deuictis hostibus, semper triumphum agere, cunctationem in obediendo infeliciter repugnare.

97. *Societatis Iesu obedientiam promptam, sine excusationibus, & obmurmurationibus admonendo.*

NVnquam non ad obsequendum imperanti Duci præcinctos vult Dominus seruos. Parum erat prima in vigilia, cùm somno minimè soporatur, assurgere: non magnum erat in quarta obedire, sensibus iam à somno expeditis. Certè illud erat perfectionis indicamentum, in secunda, ac tertia vigilia, quando viget somni soporatio, seruum esse expeditum, ad obediendum Domino venienti.

98. *Ignatij circa obedientiam præscriptum.* Ignat.

Quàm promptus Ignatius cunctis in vigiliis fuerit ad præstandom obsequium, indicat illa circa obedientiam Iesuitis suis data præscriptio: *Expedit in primis* (inquit 3. part. Constit. cap. 1. §. 13.) *ad profectum, & valde necessarium est, ut omnes perfectæ obedientiæ sedeant, superiorem (quicumque ille sit) loco Christi Domini nostri agnoscentes, & interna reuerentia, & amore eum prosequentes. Nec solum in executione externa eorum, quæ iniungit, integre, fortiter, promptè, & cum humilitate debita, sine excusationibus, & obmurmurationibus obediant, licèt difficilia, & secundùm sensualitatem repugnantia iubeat; verùm etiam conentur interiùs resignationem, & veram abnegationem propriæ voluntatis, & iudicij habere: voluntatem, ac iudicium suum cum eo, quod superior vult & sentit, in omnibus rebus (vbi peccatum non cerneretur) omninò conformantes, proposita sibi voluntate ac iudicio superioris pro regula suæ voluntatis, & iudicij,* &c.

99. *Iosue, ita obediens, semper vel stellis obedientibus, capit victoriam.* Ios. 10. Hieron.

Equidem Societatis viris, qui milites IESV exercitui adscribuntur, huiusmodi obedientia necessaria; cunctæ enim exercitus nostri victoriæ ex obedientia prompta, ac forti exoriuntur. IESV Naue testor triumphum. *Sol,* inquit, *contra Gabaon ne mouearis,* &c. *Steteruntque Sol, & Luna,* Ios. 10. Vbi Hieronymus *ad Psalm.* 143 quærit, vndénam Iosue victoriam illam illustrissimam reportarit? & respondet, obedientiæ promptæ eius tribuendam. Nam qui promptè Domino semper obediit, non poterat non, vel obedientibus stellis, capere triumphum. *Iosue solus imperat Soli, & Lunæ, & stant. Homo iubet, & cælum audit. Audit illum cælum, quia ipse audiebat Dominum.*

100. *Qui promptè non obediens, non triumphat.* Iudic. 4.

Dixit Debbora Barach, *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi,* Iudic. 4. Quia Barach in obediendo Dei iussioni, aliquantisper fuerat cunctatus, dum Debboræ comitatum, præsentiamque efflagitat, dum conditiones nectit, ac morolas: & sui nominis gloriam imminuit, & victoriæ pulchritudinem deflorauit. Hieronymus, *Si Barach ire ad prælium* (promptè ac incunctanter) *voluisset: ipse quidem, non Debbora de hostibus triumphasset. Obedientia enim* (loquor cum Laurentio Iustin. lib. de lig. vit. cap. 3.) *facit hominem triumphare.* O quotiens alij victoria adscribitur opere tuo, quæ tibi esset adscribenda, si promptè idem opus & sine excusationibus, aut obmurmurationibus gessisses! Hieron. Laurent. Iustin.

101. *Iesuita pugnans, & triumphans, quasi non pugnat, nec vincit, si aliquid propriæ voluntatis confusum.* Isai. 58. Bernard.

Fatus Isaias, *Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra,* cap. 58. Legit Bernardus sermon. 71. in Cantic. *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ.* Et addit, *Grande malum propria voluntas, qua fit, vt bona tua bona non sint.* Mittitur miles ad huius loci protectionem, vbi possit cum hostibus repugnare; excusationibus obiectis, curat ad illum locum immitti, vim adijciens Ducis voluntati. Fortiter dimicat; bonum quidem opus est concertatio, sed illud opus bonum, ex voluntate propria bonum opus non est: *In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ,* quæ bona opera efficiant à bonorum operum catalogo expungi.

102. *Infelix successus inobedienter pugnanti Iesuita.* Iudic. 4. Num. 4.

Septuaginta sic illud Iudicum, *Victoria non reputabitur tibi,* legunt, *Propterea non erit felix successus.* Quæ ex obedientia promptà non fiunt, exitus plerumque habent infelices. Mitteris ad hoc, aut illud ministerium: propositionibus, ac excusationibus impetras ad aliud proficisci præter obedientiæ promptæ præscriptionem? *Non erit tibi felix successus.* Fortiter dimicabo. Sed nullam victoriam reportabis. Filij Israël verticem montis ascenderunt aduersum Amalecitam, & Chananæum repugnatori. At statim fusi, fugatique terga verterunt. Vndénam successus infelix fortiter dimicantibus Hebræis? Indicat Moses, *Cur transgredimini verbum Domini? quod vobis non cedet in prosperum,* Numer. 14. Præmiserant, *Parati sumus ascendere in montem, de quo Dominus locutus est.* Locutus equidem Deus est de ascensu montis, & de pugna cum hostibus dedit imperia. Sed tamen vos sine obedientiæ directa vobis præscriptione pugnare curantes, bonum id opus quasi malum reddetis. Rabanus, *O mira proteruitas humanæ mentis! Mandat Deus promissionibus suis credere, & sua potentia confidere, & sic terram possidendam intrare. Humana stultitia diffidit, & salutaria monita exequi renuit.* Pugnat, & vincit: laborat, & non proficit: *Grande malum propria voluntas, qua fit, vt bona tua bona non sint.* Raban.

103. *Obmurmurans contra superiorem vincens hostes, miserè ipse mortis incurrit periculum* 1. Reg. 14.

Quid si victoria parta sit labore Iesuitæ pugnantis postquam excusationibus, aut murmurationibus aduersùs superiorem vsus est? Quælibet præclara victoria inobedienti huiusmodi obmurmuratione fœdatur. Præclarissimam Ionathas, Deo auspice, victoriam fuerat adeptus 1. *Reg.* 14. At contra Saulis parentis præscriptionem mellis fauum absumpsit, & obmurmurauit, patrem condemnans

imprudentiæ:

108. An poteras ô Pater, de te tam abiectè sentire, videns tot virtutum, tot munerum cœlestium fulgorem? Si seruus inutilis es, quónam modo ad tertium cœlum vti Apostolus, raperis? Quónam modo tibi cœlestia arcana, reuelantur? Quónam modo Dominus toties tibi ostenditur? Quónam modo Deiparam, Diuosque, & Angelos toties & mentis, & corporis luminibus aspexisti? Putabat planè Ignatius aut gratis à Domino munera accepisse sine præmisso merito, aut saltem timebat, diaboli sub fulgentis spiritus forma apparentis, pati seductionem. De se tam vulgariter sentiebat cum Dauide proclamans, *si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.* Angelus Duci fortissimo Gedeoni apparuit victoriam promittens. Vir autem prudentissimus duo signa veluti in pignus promissæ victoriæ postulat: primum vt positum in area vellus per noctem, sicca tellure, rore madeat! alterum vt è contra, vellere sicco terra tantùm madefiat: *si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus lanæ in area*, &c. Iudic. 6. Voco in quæstionem, cur Gedeon ab Angelo nuper edoctus, & ignis miraculo confirmatus, de belli euentu plura nunc signa petierit? Respondet Origenes hom. 8. *Angelum vidit, sed vir eruditus & humanus cautius agit, sciebat enim posse etiam Angelos tenebrarum transfigurare se in Angelos lucis; & idcò examinatione cautissima, Volo, inquit, probare spiritum, si à Deo est.* Ac si diceret, Quid mihi militi peccatori cum Angelica apparitione? O miræ affectus humilitatis! Sed quidem longè inferior humilitati Ignatij, qui spiritualis Dux militiæ post tot virtutum exercitamenta tam assiduum iam cum cœlicolis commercium habeat.

Putabat Ignatius aut hæc tanta munera sine merito accipere, aut fortè se pati seductionem.

Gedeoni Duci Dux Ignatius similis.

Iudic. 6

109. Profectò tanta fuit in Ignatio animi submissio, tamque humiliter de se ipso velut de Religionis suæ minimo sentiebat, vt vel miraculis replicatis, totque gestis præclaris fulgurantibus, existimeret adhuc, nihil à se magnum factum esse. Vnde illam actionem retrahendi vnica nocte fœminam miseram à delicto, putabat primum futurum bonum opus, quod posset in vitali catalogo adscribi. Iosue olim Angelos tenens euaginatum gladium apparuit. *Perrexit ad eum, & dixit: Noster es, aduersariorum? Qui dixit, Nequaquam, sed sum Princeps exercitus Domini. Cecidit Iosue pronus in terram*, &c. Ios. 5. Cur Dux non mox credidit lucis Angelum esse? Bernardus serm. 33. in Cant. *Iosue non prius amicum Angelum suscepit, quàm esse amicum nouerit: denique suscitatur, suúsne sit, an aduersariorum? Tanquam qui expertus sit dæmonij meridiani insidias.* Aliorum ex sententia affirmo, id obiecisse Ducem ex propriæ pusillitatis cognitione: Quis ego, vt Angelorum lucis possim collocutione frui? Licèt Ignatius positus sæpe erat Christi, Deiparæ, Diuorum, Angelorumque apparitionibus post diligentissimam discussionem, adhuc quodammodo dubius hærescit: Quis ego, cui Angeli, Deipara Angelorum Regina, imò Rex cœlestis se se dignentur ostentare? Ergo nullum adest efficax argumentum, quod me amoueat à conclusione illa: Seruus sum inutilis; nihil præmio dignum adhuc effeci. O egregium Iosue, Iesuitámve mira humilitate conspicuum!

Iosu Naue se indignū putauit frui Angelico aspectu. Hūc noster æmulatus est Iesuita.

Ios. 5.

Bernard.

110. An non huiusmodi humilitas sapit Dei genetricem? Fatur Angelus, *Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quæ* (addit Lucas) *cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*, cap. 1. Quid turbaris? ô Virgo beatissima? Bernardus citat. *Maria, Angelica salutatione audita, turbatur, dolum (ni fallor) suspicans.* Vndenam dolum esse ô Domina suspicaris? Quænam ego, cui Angelus lucis appareat? Mox Deiparens cogitabat salutationis qualitatem. Damianus serm. de Nat. Mar. *Ante quàm responderet, Angelicæ salutationis pondus librata mentis lance pensauit.* Ergo ante quàm cogitaret, qualis esset salutatio, ex ipsa Angeli apparitione turbata est. Miror Virginem ex Angelico disturbari aspectu, si apud Templum & ab Angelo nutriebatur, & visibili Gabrielis præsentia excipiebat obsequium, & sæpe cum spiritibus cœlestibus, vidente Zacharia, colloquebatur, vti *Tom. 3.* de Sanctis vidimus. Vndenam ergo Deipara viso Angelo turbatur? Post tot replicatas cœlestium spirituum visiones adhuc peregrinum deputauit adspectum, quæ se nunquam non æstimauit ancillam semper suspicata dolum, dum obsequium accipit à cœlicolis. Quæ sum ego? Æmulatur Ignatius tantæ humilitatis affectum? Certè post tot Angelorum, & Reginæ, Regis Angelorum apparitiones se seruum inutilem reputat, quemadmodum Virgo se vocauit, ac putauit ancillam.

Ignatius ineffabilē Deiparæ humilitatē imitari curat.

Luc. 1.

Bernard.

Damian.

Observat. XVII.

Ad illa verba:

Quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret, &c.

Diabolus, qui curat diligentissimè Sanctos allicere ad iniquitatem, cui dulcis cibus iustorum excidentia: Ignatium ita odio prosequitur, vt quodammodò eum non appetat sibi nec requirat.

Innuo Dæmonis sollicitudinem ad iustiores homines peruertendos.

111. Diuis maxima vigilantia indicitur, vt furem Diabolum irruentem nocturna Instantia repellere valeant. Etenim Diabolo dulcissimus cibus est iustorum peruersio. Ambrosius fatur, *Diabolus in eo habet gloriam, quòd plures perditos fecerit.* Et Tertull. lib.

Iustis Diabolus insidiatur.

Ambros.

lib. aduers. Iudæos. *Diabolus ad hoc se regnare putat, si Sanctos à religione Dei deturbet.* Nibil dignum Regno suo gessisse putat post innumerabiles absumptos peccatores: vno autem iusto ad peruersionem adducto, se verè imperasse profitetur. Vnde dæmones illi, qui plurimos impios ad tartara deturbatant, à Principe Diabolo probris affecti fuere. At Dæmon ille, quid post diuturna tempora tentaminibus inoumeris Religiosum sanctum ad peccatum allexerat, throoo Regali addicitur. Vt miser tunc diabolum regnare ostendat affectu, *si Sanctum à religione Dei deturbet.*

112. *Ignatium Diabolus profitetur sibi maximum inimicum, exultasque ad superos auolasse, ob eius impugnationē circa hominum salutem.* Ribaden.

Profectò licèt Diabolo tam dulcis sit cibus iustorum peruersio, licèt appetat Diuis satiari: tanto D. Ignatium odio prosequebatur, vt omnino sibi inuisum à se repelli curaret, nec circuiret quærens an deuorare posset, seu artibus nouis ad suum gremium adduceret. Petrus de Ribaden. *lib. 5. cap. 6.* ait, Quoniam de dæmonis in Ignatium odio (quem ipse hostem suum omnium atrocissimum nominabat) mentionem fecimus, Patauij miles fuit quidam Italus homo simplicissimus, qui Ignatiū de facie non nouerat, nec eius, quod sciam, nomen audierat. Hunc dæmon inuasit: qui sacris precationibus dum excantaretur aliquando, de Ignatio loqui cœpit, eumque suis coloribus pingere tam scitè, & appositè, vt P. Laynes vehementer miraretur. Addebat diabolus frendens, ac stridens, Ignatium omnium, qui viuerent, sibi esse inimicissimum. Functo autem vitâ Igoatio, puella, quæ à dæmone vexabatur, interrogata Drepani (quæ est ciuitas in Sicilia) à quodā Sacerdote, Ignatium ne nosset, & vbinam ille esset? respondit, Ignatium inimicum suum è terris iam auolasse, in cœlisque inter alios sacrarum Religionum Fundatores commorari. Exultans hoc profatur Dæmon, quòd viuentis Ignatij inimicissimi passurus iam non sit circa peccatorum salutem, impugnationem. De diabolo Habacuc ait, *In ipsis incrassata est pars eius, & cibus eius electus*, cap. 1. Vbi Strabus, *Diabolus, qui cuncta vastat, misit hamum cui adhæsit Adam & ita traxit eum de paradiso; & cum Adam etiam Sancti de paradiso eiecti sunt; vnde & cibi eius electi*, (id est, Diui sublimiores) *sunt.* An solùm Ignatium Diabolus habet exosum? Ignatium capere hamo renuit? solum inimicissimum Ignatium gaudet à laqueo liberatum ad superos auolasse. O dæmoni cibum amarissimum!

Cibus diaboli electus. Habac. 1. Strab.

113. *Iesum diabolus tam auidum sanctorum, non appetit; qui cibus hic venenum serpēti. Nec Iesuitam Ignatiū curat quodāmodo deuorare.* Luc. 8. Ambros.

Postquam agnouit diabolus vitæ Iesu institutum ad animorum salutem, eiusque insuperabilem ad saluandos peccatores curam perpendens cupiebat ab ipso omninò recedere, stbique iuuisum nullatenus aspectare. Imò cùm à Domino diabolus ipse quæreretur, vt expugnari posset, proclamauit miser, *Quid mihi & tibi, Iesu fili David*? Luc. 8. Mitte me, ô Iesu, te non requiro, ad pugnam instituendam. Cibus meus electos, sed te veluti venenatum cibum timeo ad ventrem traducere. Ambrosius lib. de Elia cap. 20. *Se so dæmon ipse discernit à Christo.* Alios Diuos fugientes à dæmone dæmon insequitur, quos expetit absumere: Iesum requirentem diabolum, diabolus fugit. Scit enim venenum sibi futurum huiusmodi cibum, qui cogat eum quos absumpserat peccatores, euomere. *Quid mihi, & tibi, Iesuita Ignati?* te non expeto absumere. An tuus cibus electus? Proh cibum venenatum! te video adeò Iesu circa salutem hominum æmulatorem, vt cupiam omninò à te semoueri.

Perfectissimi quique Diui assolent affectu maiori à diabolo recedere se requirente. Ambrosium audi vbi sup. *Et tu dic, si videris pugnare aduersum te diaboli tentamenta, Quid mihi & tibi est Belial? Ego Christi seruus sum, illi me totum mancipaui; quid mihi, & tibi est? Non noui opera tua, nihil tuum quæro, nihil tuum desidero.* Ostendunt huiusmodi verba diabolum anxiè in Diuos irruere. At si diabolus ipse proclamaret, *Quid mihi & tibi homo?* apertè monstraret, ab huiusmodi homine sibi horribilem admodum impugnationem excitari. Tam inuisus Diabolo Ignatius, vt diabolus omninò curet ab ipso dimitti, in sequentem fugiat. Quare? *Venisti perdere nos.* 114.

Iudicamentorum perfectionis Ignatij est, diabolū ab ipso recedere, nec confligere velle cū illo. Ambros.

OBSERVAT. XVIII.

Ad illa verba:

Quoniam si sciret Paterfamilias.

Ignatius magnus Paterfamilias multiplicis fortitudinis filiorum, quorum singuli pro plurimis valent.

Illos commendo Euangelij ministros, qui adeò vires ad operandum colligunt, vt vnusquisque pro multis esse videatur.

TAm vigilaos Paterfamilias vigilantes connotat filios. Patris celebraui præconia ex virtutum fulgore propriarum, ex filiorum præstantia Ignatium efferre operæ pretium duxi. 115.

Abrahæ Dominus, *Multiplicabo te vehementer nimis*, Gen. 17. In primis premo particulam, *Multiplicabo te* Lyrani ex mente, id est, plures Abrahamos efficiam. *Exaggeratio est verborum, ad designandum multitudinem, & magnitudinem bonorum, quæ intendebat ei facere.* Tot afflues bonis, seu muneribus, vt multiplex Pater esse videaris. Multiplex Ignatius arguitur ea acceptorum munerum cœlestium multitudine. Aptiùs autem Anselmus, *Multiplicabo te in filios imitatoribus fidei tuæ.* id est, faciam te plurium Ignatiorum parentem. Exorgeot enim ex te multi filij, qui tuo spiritu viuere videantur. Te igitur multiplicabo, quia multos Ignatios efficiam. 116.

Ignatius multiplicatur in filiis, quia tot filij, tot Ignatij. Gen. 17. Lyran.

Anselm.

Deinde expendo aduerbia, *vehementer, nimis*, quæ quidem superfluere quesdam videbuntur. Nam vt Deus omnium hominum ineffabilem multiplicationem exprimeret, solummodo loquit, *Multiplicamini, & replete terram*, Gen. 1. Si ergo terra potest repleri illo, quod verbo *multiplicamini*, sine additione particularum *vehementer, nimis*, significatur: cur vius Dominus in præsenti, *Multiplicabo te* 117.

Plurimi ex Ignatio futuri sunt, (in Societate) Ignatij. Hoc est vehementer nimis multiplicari. Gen. 17.

vehe

Procop. *vehementer nimis?* Pulchrè respondet Procop. *Duplicis multiplicationis meminit Scriptura. Alterius vis in nobis sita esse videtur secundum illud: Multiplicamini. Altera propriè ad Deum pertinet, de qua hoc loco. Quod ergo multiplicans multas homines Deus faciat, minimè morandum est; nam gentes extitere populosæ. Verùm Abrahamus sic multiplicatur, quasi plurimi futuri sint Abrahami: nam ex ipso prodituri sunt Sancti.* Ignatius equidem vehementer nimis à Iesu multiplicatus est, quia plurimi Ignatij futuri sunt. Ignatius enim ita in plurimis filiis multiplicatur, vt eorum quilibet sit alter Ignatius, Xauerius, Borgia, Gonzaga, Stanislaus, Eliphonsus Rodriguez, Ludouicus à Ponte, Michael Solier, Collegij D. Ambrosij Vallisoletani decus, Balthasar Aluarez, Campianus, Criminal, Aceuedo, Paulus Michi, Didacus, ac Ioannes, Rodulphus Aquauiua, reliquique Martyres ante gladium, equuleum, ignem, lanceam iam ex virtutum fulgore Diui, Parentem Ignatium referunt: *Multiplicabo te vehementer nimis.*

118. *Ex multiplici Ignatio multiplices filij oriuntur.* Profectò nimia hæc ac vehemens multiplicatio non ad numerum solummodò filiorum Ignatij, sed aptiùs ad singulorum virtutis, ac perfectionis intensionem allicienda est. Ignatius multiplex ex virtutis, seu fortitudinis intensione multiplices filios progignet. Procop. Procopius pulchrè, *Plurimi futuri sunt Abrahami, & ideo plurimi futuri sunt Isaaci, & Iacobi.* Abrahamus etenim virtute multiplex progignet multiplicem Isaacum: at Isaac fortitudine multiplex Iacobum multiplicem generauit. *Quilibet Iesuita Briareum centimanum.* Periand. Vt Periander Græcus Comicus viri cuiusdam, qui gesta innumera excitarat, laudaret efficaciam, ait, *Videbatur in eo ipse Briareus operator exponi. Non vnus ille, sed verè quinquaginta fonebat operatores.* Ac si centum illæ manu Briarei viris quinquaginta tribuendæ essent. Qui mente contemplatur, vel potiùs oculis aspicit Ignatij, Xauerij, aliorúmque Diui plurium filiorum gesta, innumerabiles in singulis adesse operatores, iudicabit. Vnde licet asserere ex multiplici fortitudine Ignatio multiplicem Xauerium produisse. At non successiuè ex Xauerio alter sicut ex Isaaco Iacobus: sed ex vno Ignatio innumerabiles viri multiplici fortitudine ornati proferuntur; quorum singuli alios multiplices virtutes filios protulere. Vnde tam exiguo tempore seculi vnius ex filiorum multiplicatione, gestorumque incrementis secula penè innumera colliguntur.

119. *Si tã difficile est, duplici spiritu Diuum imitari: quid multiplicem fortitudinem tot Iesuitas præsentari?* 4. Reg. 2. Recognosce Iesuitarum vim operatricem, vt virtutis multiplicitatem possis perpendere. Multum mihi aliquando, homines Euangelicos duplici Eliæ spiritu donari: nam cùm Discipulus proclamasset, *Fiat in me duplex spiritus tuus*, Magister respondit, *Rem difficilem postulasti*, 4. Reg. 2. Vndenam res difficilis? Quia planè difficile, discipulum Magistro in omnibus assimilari, adeò vt duplex virtute esse duplici progrediatur. Lytan Lytanus, *Vt dicit Saluator, perfectus omnis erit, si sit sicut Magister eius. Rem postulauit difficilem, quia pauci inueniuntur, qui sint sicut Magister.* Si tam ratum est duplicis virtutis Magistro discipulum assimilari: mirabile prorsus ex multiplici, ex centimano Ignatio Briareo penè innumeros centimanos operarios produisse.

Ierosolymæ cecinere fœminæ *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*, 1. Reg. 18. 120. *Ignatius ut Dauid pro decẽ millibus Ignatianus valor, sic singulis Iesuita.* Si vnum Goliath percusserat Dauid, quà nam modo decem millia occidisse fœminæ testantur? Profectò, quia vir multiplicis fortitudinis virum multiplicis roboris comminuerat. Hinc Dauid pro decem millibus habitus ab Hebræis. *Tu vnus* (inquiunt ciues) *pro decem millibus computaris*, 2. Reg. 18. 1. Reg. 18. 2. Reg. 8. Lytan. Computatur *pro decem millibus*, (ait Lytanus) *eo quod percusserat Goliath, qui pro decem millibus computatur, eo modo loquendi, quo Dauid dicitur. Tu vnus pro decem millibus computaris.* Dauid pro decem millibus computatur, quia vnum robustissimum interemit hostem. Filij Ignatij totieš diabolum comminuentes, tot tyrannos superantes, tot peccatores pertinacissimos ad frugem meliorem adducentes, tot idololatras fidei persecutores sacra diluentes vnda, tot hæreticos confundẽtes, potiori iure pro decẽ millibus cõputari debent, orti quidem ex Ignatio, qui vnus pro decẽ millibus cõputatur.

121. *Quilibet Societatis Scriptor, vt decẽ millia; qua semper adducit peccatores liber, semper vincit b. va[...] clas, &c.* Certè (vt alios fortissimos mittam Societatis Iesu milites) solummodo Scriptores in medium proferam, quorum numerum non facilè calamus valebit exprimere. Noster eruditissimus Philippus à Legambe legatur de scripturiente Societatis Republica optimè meritus, vt mireris non tam Authorum multitudinem quàm cuiuslibet Scriptoris voluminum abundantiam, quæ quidem arguit à multiplicis virtutis parente prodiisse. Vnus Suarius, vnus Bellarminus, vnus Vasquez, vnus Lorinus, vnus Salmeron, vnus Thomas, & Gaspar Sanctius, vnus Salianus. At si operum numerum aspiciamus, multiplices singulos esse nullus addubitabit. Audias precor. Vnicum Constitutionum Ignatij libellum cum relegeret Paulus III. Pontifex Max. de Societatis institutione proclamauit, *Digitus Dei est hic.* Nam Ignatius librum hunc Dei digito exarauit. Aliquando Dominus, vt Pharisæos adulteræ mulieris accusatores confunderet, *digito scribebat in terram*, Ioan. 8. Vbi Ioan. 8. Ambrosius epist. 14. ad Iren. *Scribebat vtique,* Ambros. *dicens: Festucam, quæ in oculo fratris tui est, vides: trabem, quæ in oculo tuo est, non vides. Scribebat autem digito Dei, quo legem scripserat.* Digito Dei vnico, qui tamen centimanus erat. Vndenam colligis? Ex operatione mirabili. Nam post præscriptionem digiti Dominici, *vnus post alium ibant.* Hoc differunt prædicatio & scriptio, quòd ex prædicatione peccatores simul conuertuntur; vt ex Petri concione iam tria millia, iam quinque millia hominum adducuntur ad fidem. At ex Scriptura non omnes simul conuertuntur, sed vnus post vnum, seu multi post multos; quia cùm semper scripta vocem emittant, (in silentio planè) semper temporum successione legentes peccatores ad frugẽ meliorem reducuntur. Vndè multiplicem adesse voluminibus piis virtutem cõstat ad operationẽ. Dicitote, quæso, si vnicus Ignatij libellus Dei digiti nomine designatur ob multiformẽ virtutẽ ad tot Societatis viros aegendos: quatuor millia Doctorũ scripta quid

efficient? Singulorum scriptorum tot volumina replicata quidnam exerent? O Doctores sapientissimi, quorum pagina quælibet totũ Dei digitum continet ad peccatorum reductionem, ad hæreticorum compressionem, & comminutionem, ad compositionem morum, ad impiorum flagellum, ad totius Ecclesiæ ædificationem.

PARS SECVNDA.

FRANCISCVS XAVIER.

PARAPHRASIN, AC COMMENTARIOS literales ad caput duodecimum Lucæ perquire Libro hoc, parte prima.

Panegyrici Morales circa literam in Franciscum Xauier.

PROLVSIO.

ANGELVS ille (cuius sol facies, cuius columnæ pedes) qui giganteo cursu gestans Euangelij librum, gladium planè ancipitem proficiscitur, Xauier est, à quo cunctæ orbis hæreses interemptæ iacuere. Quánam, obsecro, manu, ac vi? De Deipara conclamat Ecclesia, *Cunctas hæreses tu sola interemisti in vniuerso mundo.* Omnia idolorum simulacra euertisti, succendisti lucos, idololatriam omninò comminuisti, ô Regina, quia manus tua fortissima Xauerium adduxit ad Indos, ad Iaponios, ad Sinas, dum Euangelij illustrissimum ministrum protexisti, vt tot victorias reportaret. Ex ore Dauidico Pater meus clamitat, *Quò ibo à spiritu tuo?* Spiritu acquirendi proximos pergam ad Indos. Profectò, *si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*, Ps. 138. Psal. 138.
Vbi D. Bruno, *Manus tua deducet me illuc, vt pennas sumam, & in extremis maris habitem, & ibi me tenebit, & perseuerare faciet dextera tua.* An potuisset Xauier à patria terra in pelagus transilire, vt barbaras iniret Regiones, inibíque tot laboribus actus persistere, nisi Dei manu ducente, ac tenente? Bruno.
Sed quænam illa tam potens Dei dextera? Richardus Laurent. lib. 2. de Laud. Deip. asserit Mariam esse Dei *manus tornatiles aureas, quibus Deus misertis subuenit idololatris. Nam per ipsam Deum habituri erant qui priùs idolis seruiebant.* Quod expressum fuisse addit, *cùm in manibus eius translatus est* Richard. Laur.

Iesus

IESVS *in Ægyptum.* Quæ igitur IESVM olim ad Gentiles euexerat, nunc Iesuitam ad eosdem adducit: vt Mariæ parti de idololatriâ triumphi tribuantur: *Tu sola interuenisti*; quia brachium iugulatoris Xauerij, ô Dei dextera, tenuisti, roborasti, & ad vulnera direxisti salutaria.

SECTIO IV.

Lumbi præcincti.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti.

IN FRANCISCVM XAVIER

PANEGYRICVS MORALIS QVARTVS CIRCA LITERAM.

EX LVMBIS PRÆCINCTIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Xauier est fortissimus Gad, quid præliatur accinctus, felicissimus Ecclesiæ partus, illustrissimorum excitator.

Vbi varia ingero moribus documenta.

1. *Xauier seu Gad accinctus, ducit exercitum.* Genes. 49.

SI lumborum præcinctio significat ad præliandum robur, (vt vidimus) Xauier verus est Gad, de quo parens Iacob, *Gad accinctus præliabitur*, Genes. 49. Gad quidem est, *Exercitũ congregare & ducere*. Accinctus autem idem est ac expeditus ad pugnam. *Sint lumbi vestri præcincti*; expediti ad pugnam procedite. Tam expeditus Xauier ad pugnam processit, vt ille ipse præcincti habitus certissimus fuisset victoriæ documentum.

2. *Dũ Xauier præcingit femora vinculis, vt agilitatem sæcularem mortificet, fœlicitates promittit Ecclesiæ.* Genes. 30.

Sentiens Lia quòd parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. Quæ post conceptum edente filium, dixit, Feliciter. Et idcirco vocauit nomen eius Gad, Genes. 30. Quia dixit, Feliciter, vocauit nomen eius Gad? Ita planè; Gad enim, quod est idem ac *accinctus*, idem est ac felicitas victoriæ. Sentit Ecclesia quòd post Pauli labores parere desit idololatras factos Christicolas, IESV,

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

sponso verò Iacobo Zelpham tradidit, id est, Societatem IESV minimam æterno Ecclesiæ mancipatam obsequio. Nascitur Xauier Gad quidem præcinctus. Nam recèns Deo natus sic femora acri ligamine constrinxit, (vti agilitatem, qua cunctos adolescentes egregiè omnium commendatione superauerat, mortificaret,) vt, vinculis in carne absconditis, exitiali periculo, desperantibus Medicis, ac Chirurgis, addiceretur. Profectò Ecclesia Lia aspiciens Xauerium præcinctum ex Societatis vtero prodire, conclamat, Feliciter actum cum Indis, cum Iaponensibus, cum Sinis, cum toto Gentiom orbe; Dux enim præcinctus ad pugnam, iam exponit victoriam.

Reuoco ad memoriam illustrissimum illud de Gad expressum à Mose vaticinium: *Et Gad ait, Benedictus in latitudine Gad, quasi leo requieuit, cepitque brachium, & verticem. Et vidit Principatum suum, quòd in parte sua Doctor esset repositus, qui fuit cum Principibus populi*, Deuter. 33. 3. *De Gad vaticinium.* Deut. 33.

Accincto Xauerio cuncta accommodo.

vidit Angelum pracinctum ad mamillas zona aurea, Apocalyps. 1. Ille quidem Angelicam Sanctorum antiquorum legis naturalis, & scriptæ innuit puritatem; hic autem Procerum legis nouæ castimoniam indicunt, profante Richardo Victorioo, *In veteri Testamento visus est Angelus cinctus renibus, quia ibi carnis opera expressius prohibebantur. In nouo visus est Angelus pracinctus ad mamillas, quia nunc vel ipsa cogitationes illicita refrenantur.* Non licuit antiquæ legis cultoribus illicitis cogitationibus fœdari, sed expressiùs nouæ legis alumnj speciali præcepto constringuntur à prauis cogitationibus abstinere. Ergo perfectissima nouæ legis dogmata implebit, qui & opera & cogitationes illicitas compresserit. Porrò Xauier dum curat vel inculpabilem phantasiam comprimere, videtur planè super legalis perfectionis verticem auolare.

Richard. Victor. *Inculpabilē phantasiam solus domiens Xauier pracinxit.*

11\. Dubitabo ne iam Xauierium meum pleno ore Angelum appellare? Imò plusquam Angelum, quia si Angelus vnus accingitur renibus, alter autem ad mamillas præcingitur, Xauierij caput, seu phantasia constricta exponitur. *Vidi* (inquit Ioannes) *alterum Angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube, & Iris in capite eius, & facies eius erat sicut Sol, & pedes eius tanquam columna ignis, & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare*, Apocalyps. 10. En Xauierium amictum nube ob miram profectionis suæ celeritatem. Cuius Sol facies ad reuelationem Gentium. Gestat Euangelij libellum. Columnas loco pedum ostentat, qui profecturus ingreditur pelagus, quia ad tot leucarum immensum spatium percurrendum pedum robore indiget inaudito. At cur in Angeli huiusce capite Iris fulgentissimus exponitur? An vt Euangelicæ pacis gloriam euulget? An vt tot victoriarum iam coronam ostentet? Vt respondeam aptiùs argumento Periandri Græci do Iridis elogium. *Post tempestatis dira horrorem, athera Iridis pulcherrima vitta cingebantur.* Iris est vinculum? Igitur Angelus Xauier ad caput accinctus obiicitur: *Et Iris in capite eius.* Quia scilicet plusquam Angelos (sic profari liceat) non solùm opera premit, non solùm cogitationes illicitas præcingit, quod perfecti quique præstant; sed & inculpabilem phantasiam constringere studet, vel dum ab omni studio abstractus esse videbatur.

Et plusquā Angelus pracingens caput, dum Angelus ad mamillas pracinctus apparet? Apoc. 10.

Periandr.

CAPVT III.

Requieuit vt leo, dum luminibus apertis contemplationi ita addicitur, ac si proximorum acquisitioni non studeret.

Assero, orare, idem esse ac dimicare; & vincere.

12\. QVasi leo requieuit. Mirot planè, tot Xauierium circa proximorum salutem perfecisse victorias, tempore tam exiguo, qui huiusce temporis portionem orationi, ac meditationi litaret. Vbi quidem sic spiritus arripiebat corporis actiones, vt non posset ad exteriora ministeria recurrere. Orantem Patrem socius

Xauierij circa contemplationē studium.

monet instare negotij cuiusdam opportunitatem. Egressus è cubili pergit ad ministerium; sed tot rapens adhuc morulis vtitur, vt Sol, qui exoriens cum vidit orantem recedens reliquerit dulcissimo contemplationis somno correptum. Instat socius sæpe curans excitare, cui Diuus respondet, iam mi frater, iam pergimus. Demum monente illo, diem iam terminatum; concludit Xauierius, diem hanc totam sibi Dominus addixit: altera, dante ipso, proximo illucescet.

13\. Audiui orantem Patrem non semel conclamare, *Satis est Domine, satis est.* An non hæ Marthæ querelæ curantis, vt contemplatione Mariæ relicta, ad proximorum ministeria Diuus accurrat? *Domine*, (ait soror Mariæ) *non est tibi cura, quòd soror mea reliquit me solam ministrare. Dic ergo illi, vt me adiuuet*, Luc. 10. Queritur proximorum ministerium, quòd Xauier contemplationi diu hærescens, non semper diluendis, ac instruendis Gentilibus curam expediat. D. Bernardus ait, *Felix domus, vbi de Maria Martha conqueritur.* Quare felix? Quia ipsum illud plus orationi tempus impendere, plus operari est.

Illud: Satis est Domine, satis est, Martha, seu proximorum ministerij est querela. Luc. 10.

Bernard. *Felix domus semper orātis, quia semper acquirit victorias.*

14\. Dum orat Xauier, hostes debellantur, Indi conuertuntur. *Qui docet* (ait Dauid) *manus meas ad prælium, digitos meos ad bellum*, Psalm. 143. Docetne oratio manus ad futura prælia? Minimè, sed dum leuo ad orationem manus simul ad victoriam exero. Pulchrè Hieronymus, *Dum leuauerimus manus nostras, orationes nostra arma sunt contra diabolum.* Non dixit, *Postquam*, sed, *Dum leuauerimus arma, sunt orationes.* quia illud ipsum orare, iam dimicare est, iam est hostem comminuere.

Dum Xauier orat, dimicat, & vincit, sed Indos conuertit. Ps. 43. Hieron.

15\. Ideo Dominus Marthæ respondit, *Porrò vnum est necessarium*, Luc. 10. Quónam modò vnum, si tenetur Euangelij minister & sibi vacare, & proximo occurrere? Certè vnum necessarium est, id est, orationi studere; quia dum oras, dimicas: dum preces profundis, aduersarius superatur, proximus reducitur.

Ideo vnum; id est orare, necessarium est, quia qui orat vincit. Luc. 10.

16\. Moyses Iudæ fortissimo bellatori benedicens, fatur: *Audi Domine vocem Iuda, & ad proximum suum introduc eum*, Deut. 33. Cur non dixit: Audi vocem Iudæ orantis, & robora postmodum pugnantis brachia, vt ad populum victorem introducas? Quia audiens vocem orantis fortitudinem dimicantis videt, & gloriam vincentis. Orare etenim, iam vincere est. Oleaster, *Ne glorietur fortis in fortitudine sua, sed sciat, plus precibus esse bellandum.* Ideo Xauier diu orationi instans, nullam actionis prætermittit opportunitatem; quia contemplatio eius pugna erat, & victoria. In morem enim Iacobi, orando dimicabat, precando vincebat, introductus ad populum proximorum.

Xauier, instar Iuda, orans dimicat, & triumphum agit introductus ad populum proximorum. Deut. 33. Oleast.

* * *

CAPVT IV.

Requieuit vt leo, quia Xauierij occumbentis mors potiùs vita est appellanda.

Si quidem virgines minimè moriuntur.

16. *Corporis Xauierij incorruptibilitas.* Lyran.

QVasi leo requieuit. Ad IESV vitalem mortem Lyranus locum allicit. Xauier, Leonis in morem, apertis oculis occubuit. Contemplare, quæso, Diui mortem dulcissimo somno comparandam, aspice post tot calcis viuacis commistionem cadaueris incorruptibilitatem. Vide sanguinis viui profluxionem post tot menses, & cùm sudariolum à facie abstrahitur, & cùm corpus sacratissimum ex arca viliori in pulcherrimum, præ diuersque receptaculum transfertur. Recole Physicorum testimonia de incorruptibilitate mira cadaueris. Num non asserere cogeris Xauierium vita functum adhuc inter viuentes adnumerandum? Quid mirum, inter mortuos liberum commorari, qui tam ineffabili virginitate floruit?

17. *Virgo Xauier verus Eleazar, nō moritur.* Iudic. 6.

Profectò virgines minimè moriuntur. *Humiliatus est valdè Israel in conspectu Madian, & clamauit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas, qui misit ad eos virum Prophetam, qui dixit ad eos,* &c. Iudic. 6. Quisnam hic Propheta? Hebræi respondent Phineem esse. Hinc exoritur difficultas. Phinees Moysis tempore vixit. Quónam modo ergo potuit ad illa vsque tempora perdurare? Porrò Phinees zelator pudicitiæ, qui mœchis mortem intulit, vel moriens non poterat quodammodo mori. Vnde prudenter sibi Hebræi persuadebant, castitatis amatorem, ac vindicem mori non posse: sed semper ad suorum protectionem expectare superstitem. Xauier laborantibus Indis post obitum sæpè succurrit, ac visus est Phinees in morem, eis opitulari: id quod hodie Christicolæ experiuntur. Qui potuit Xauier vsque ad hæc tempora perdurare? Non mihi persuadeo virginem tam Angelicæ puritatis cultorem mori potuisse.

18. *Angelus Xauier mori non potest.* Iudic. 6. August.

D. Augustinus *quæst.* 31. propendit, vt existimet hunc Prophetam fuisse Angelum, qui mox apparuit Gedeoni: *Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu,* ibid. Quamuis subdubitet, quòd Angeli in Scriptura viri quidem sæpe dicantur, Prophetæ nunquam. Quare verosimilius est hominem extitisse, vt asserunt Abulensis, & alij. Profectò cùm videritis ô Indi, ô Iaponi, ô Sinæ Xauerium post obitum terra, marique vobis laborantibus succurrentem, super vndas volitantem, hostium exercitum interimentem, vir est quidem, sed ex Angelica virginitate immortalis.

19. *Virginitatis cultor Xauier, in more Elia post mortem operatur, ac si in paradiso superstes asseruaretur.* Damian. Num. 25.

Putat Petrus Damian. *epistol.* 15. *cap.* 2. Phineem viuere adhuc. *Ecce* (ait Dominus) *do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi, quàm semini eius pactum Sacerdotij sempiternum.* Num. 25. Ad quæ Cardinalis, Pacem sui fœderis Dominus illi dedit, quia sedata omnis carnis molestia, viuere illum vsque in finem mundi constituit. Quare? *Iure ergo* (addit) *quia mœchis repentinam intulit mortem annosa vita sortitus est longitudinem.* Existimat Pater illum esse Eliam in paradiso commorantem. Incertam tamen, & paradoxam (tanti viri venia) reputem cum Abulensi *in* 1. *Paral. quæst.* 11. & Cornelio. Quid autem castitatis cultorem, ô Damiane, arbitraris Eliam ex diuturnitate vitæ? Phinees sit, & adhuc superstes asseratur; nam qui castitatem coluit, quónam modo mori potuisset? Viuit Xauier post obitum tam egregius cultor virginitatis. Aabul. Cornel.

Ad certamen calx singulare aduocatur cum Xauierij corpore assumendum. Curat Didacus Pereira Diui cadauer sepeliri, magna vi absumentis calcis immissa, vti post plures menses posset nuda ossa ad Indiam asportari nauigio faciliùs oneris imminutione. At tamen calx victa, ac fame pressa mansit, corpore incorrupto prosiliente. Et quandónam virgo immortalis non est? Zacharias, *Vinum germinans virgines,* cap. 2. Alij, *Immortales.* D. Hieronymus, *In quibus virginibus mortalitas cum immortalitate descendit* pugnatura planè. Calx & membra Xauier dimicant, sed vincit virginitatis gloria immortalis: *Quasi leo requieuit.* 20. *Certamen calcis cū cadauere Xauierij, & Diui victoria.* Zach. Hieron.

CAPVT V.

In ditione Xauierij Moyses erat repositus ob ineffabilium miraculorum multiplicationem.

Assero, Diuos vitâ functos nunquam non operari, seu filios spiritu generando, siue excitando mirabilia.

ET vidit principatum suum, (demum Moyses) *quòd in parte sua Doctor esset repositus.* Vatablus, *Sibi prospexit, quòd illuc esset portio legislatoris laqueati,* seu *præcincti,* ad spiritualem fidelium generationem, seu admirabilium nouorum planè excitationem. Ait Strabus, *Doctor est repositus. id est, occultus, dum scribit leges suas in cordibus fidelium. Vnde ait Ioan.* 2. *Vos vnctionem habetis a Sancto.* Post obitum Xauierius edocet Indos, instruit Iaponios, Sinas conuertit, spirituque filios innumerabiles progignit. Asseritur Xauierium viuentem duodecim ferè centena millia filiorum spiritualium procreasse. Certè post obitum Ecclesia America nunquam cessauit à partu, Xauierio parente. Vnde existimo numerum post discessum Patris primum numerum superare. Testor Sinas post obitum Xauierij eius Discipulorum doctrina ad fidem adductos. *Occultus* inibi Xauier *Doctor laqueatus.* 21. *Præcinctus Xauier ad progignendū spirituales filios.* Vatabl. Strab. Ioan. 2.

Et audiui (Ioannes ait) *numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni Tribu filiorum Israël,* &c. *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus Gentibus,* Apocal. 7. Vbi quærit Origenes, quónam modo Patriarchis duodecim æqualis ille numerus filiorū prædestinatorum tribuatur: *Duodecim millia signati?* Et respondet Patriarchas post obitum semper in superis manentes illi spirituali generationi operam expedire. Vndénam autem Gentilium potuit innumerabilis cœtus filiorū prædestinatorum quidē ostentari, nisi quia eorum P. Xauerius 22. *Innumerabiles filij Xauierij vita functi.* Apoc. 7.

tius semper studet fideles Americos producere. Viuens ergo numerum prædestinatorum, &c. Israëlis duodecim Tribubus superauit, vitâ autem functus innumerabilem filiorum cœtum exponit, semper Paterfamilias. de quo alibi.

23. *Xauier quasi Deus omnipotens ad miraculorũ excitationẽ.* Exod. 4.

Aliter expendo locum, *Doctor est repositus, qui fuit cum Principibus. Qui fuit?* Equidem Xauier verè *erat* quodammodo, Dei æmulator, de quo textus, *Qui est misit me ad vos*, Exod. 4. Porrò Moyses gerens Dei vicarium, iuxta illud: *Ecce constitui te Deum Pharaonis, fuit*, quia Deus est. Qui est misit me. *Qui fuit cum Principibus.* Vidit ergo Xauier Gadita præcinctus, *quod in parte sua Doctor esset repositus*, nempe Moyses, *qui fuit*. Vndénam Moyses Deus à Domino appellatus est? Asserunt Doctores ex potestate ad miraculorum patrationem. Deo quidem omnia miracula tribuuntur, de quibus Christus, *Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*, Marc. vlt. Attamen miracula illa, quæ ex nimia difficultate, vel potiùs celsitudine, videntur implicationem importare, (v. g. Eucharistia, vbi Christus est totus in toto, & totus qualibet in particula,) speciali iure Numini omnipotenti tribuuntur. Quare Angelicus Doctor asserit Eucharistiæ mirum ad Dei omnipotentiam specialissimè pertinere, articuloque illo exprimi: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Marc. vlt.

Thom.

24. *Miracula excitauit, quæ contradictionẽ inuoluere videbantur.*

Xauier itaque se Deum quodammodo ostendit, *qui fuit*, innumerabilia miracula patrans, sed præcipuè aliqua excitans, quæ videntur implicationem annotare. Quasi vulgus quidem miraculorum Xauierij erant, aureos nummos inopi erogare, cùm vacuus omninò esset, vacuum vas oleo plenum reddere postulanti, viginti supra quinque mortuos suscitare, puerum contactu suo mundare leprosum, ingentem trabem veluti arundinem amouere, vt locum cederet fugienti; à cancro Christi suffixi imaginem accipere in distanti littore, quam sedaturus pelagus immiserat in vndas; pestem comprimere, baculo puerorum ministerio dæmones abigere, Badagarum exercitum solo aspectu fugare, Acenorum classem obruere precibus, ò Tulanos à fide recedentes sulphureo igne obruere, tempestate iactatos requie donare, pelago inambulare, nauem debilem aduersùs ventorum ac vndarum insultus roborare, dum fortes obruuntur; idolorum ligare vim, diabolo obmutescente: fugare dæmones, domos conflagrantes ab incendio liberare, quinque diebus naufragio actum amicum per maria humeris deportare ad littus: puerum suffocatum è puteo extrahere, aquas pelagi condire dulcedine, vt possit epotari, & id generis innumerabilia, quæ prætermitto. Certè nonnulla eius miracula, quodammodo implicationem innuebant. Viri Deifici omnipotentiam commendare ampliùs videbantur. Diuersis in locis eodem tempore Xauerius existit. An non à Philosophis impossibile asseritur, quia qui dissidet à se ipso, haud potest in se ipso manere? Xauerij nomine Sol è Occasu in Orientem recurrit. IESV nominis virtute olim Sol constitit: *Ne mouearis: Steterúntque Sol, & Luna*, Ios. 10. Præcelsioris virtutis documentum est, solem ad locum natiuitatis remeasse nunc, quàm olim constitisse. Tunc suspendi Astra coëgit, nunc omnium cursum disturbauit. *Quid est tibi mare, quòd fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? A facie Domini.* Omnipotentis Numinis arguitur præsentia, cùm pergens ad pelagus flumen locum repetiit natalitium. Quid Solis recursus?

Diuersis in locis simul existit.

Sol in orientem ex occasu recurrit. Ios. 10.

25. *Aqua lampades ardẽt, tanquam oleo.*

Lampades aqua immissa velut oleo infuso subitò succenduntur apud Xauerij sepulchrum. Magnum esset miraculum, aquam in oleum esse mutatam, veluti in nuptiis Canæ aqua in merum. At aquæ natura persistente, pabulum lampadi ministrari, admirabilius, ac veluti implicatorium prodigium est. Dominus Mariæ postulanti ex D. Maximi sententia, vt aqua meri præstaret effectus, respondit, *Nondum venit hora*, Ioan. 2. id est, noua hæc miraculorum ratio Xauierio Discipulo reseruantur, qui maiora hisce operaturus est, iuxta illud: *Et maiora horum faciet*, barbarorum quidem admiratione, qui aquam lampadibus immittent: & Trauancoris accolis, quibus aspectantibus subitò aqua flammam emittet.

Ioan. 2.

26. *Vnica lingua locutus à cunctis diuersis idiomatis intelligitur. Vnica responsione pluribus satisfacit quæstionibus.*

Cùm vnico idiomate loqueretur, à diuersarum nationum, & linguarum cultoribus intelligitur. De pluribus interrogatus diuersis admodum vnica responsione satisfacit. Tria Martha querula requirebat, *Non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, vt me adiuuet.* Cur sororem non dimitteret ad ei auxilium præstandum? Cur soror otiosa maneret? Cur Martha ipsa sola insudans labori relinquebatur? Porrò Christus ait, *Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*, Luc. 10. Vbi Toletus, *Respondet Dominus ad tria. Ad primum quidem, Martha, Martha, &c. Secundò respondet querelæ Marthæ cõtra sororem, Maria optimam partem, &c. Vltimo loco respondet Dominus ad petitionem Marthæ, quæ non auferetur ab ea.* Cur vna responsione Dominus triplici quæstioni satis non fecit? Certè, quia tam admiranda, ac quasi implicatoriæ quæstiones soluendi ratio Xauierio tam augustam Ecclesiæ, fideique causam acturo erat reseruanda.

Luc. 10.

Tolet.

27. *Haud datũ Apostolis vna lingua loqui, quæ à diuersis linguæ nationibus intelligeretur. Vni Xauierio reseruatum.*

Loquentibus Apostolis variis linguis à linguarum earumdem hominibus audiebantur. *Et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos loquentes*, Act. 2. Vbi Caietanus, *Tam ex textu illo: Cœperunt loqui variis, seu aliis linguis; quam ex hoc: Loquentes lingua vniuscuiusque, soluitur quæstio illa antiqua, An Apostolus loqueretur vna lingua, quæ intelligatur ab vnoquoque aliarum linguarum? An vnusquisque loqueretur propria cuiusque lingua, nunc hac, nunc illa? Vterque enim textus clarè affirmat hanc secundam partem, dicendo, quòd loquebantur aliis, seu variis linguis.* Magnum profectò fuit, Apostolum variis linguis vtentem à variis nationum accolis intelligi. Sed maius prorsus esset Apostolum vna lingua vtentem à cunctis diuersarum linguarum exaudiri, ac percipi. Id planè Apostolo Xauierio reseruatur, cui vni maior erat orbis tradendus.

Act. 2. Caietan.

28. Recurro ad vaticinij initium: *Benedictus Gad.* Oleaster, *Benedictus Deus, qui fecit dilatari Gad accinctum, & claritatem habere in numerosa Tribu, & fortis extensione.* Ex constrictione quidem Gaditæ Xauierij Principis, seu Apostoli Indorum ac Iaponiorum, in IESVM immittentem augusta gloria refunditur. *Coma tua sicut purpura Regis vincta canalibus*, Cant. 6. LXX. *Coma illius purpura, Rex ligatus.* Xauierius ex Regio ortus sanguine verior Princeps ex pelagi transcursione, ligatus vbique ex laborum sustinentia, præcinctus ad tot victorias comparandas, ad tot tantáque excitanda facinora, patranda miracula gloriam IESV præparat immittenti. Iesuitam enim tribulationibus illigari idem est, ac Dei gloriæ currum triumphalem construere. Hebraicum verbum, quo vincta, seu ligata purpura, seu Rex annotatur, *Argaman* est, ex quatuor literis compositum, velut illud: S. P. Q. R. *Senatus, Populúsque Romanus.* Innuunt autem quatuor Angelorum nomina, *Michael, Gabriel, Raphael*, & *Vriel*, quatuor quidem animantia, quæ Ezechielis currum Dei gloriam inuehentem. Dum igitur Rex Xauier tot laboribus, ac tribulationibus, tot gestis alligatus obijcitur Dei, gloriæ currum triumphalem construit, vt acclamantes insequantur: *Benedictus Deus, qui fecit dilatare Gad præcinctum.*

Ex Gaditæ Xauierij accinctione Iesu gloria. Oleast.

Cant. 6.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Xauier continuæ mortificationis cingulo illigatur, vt tot posset velocissimè perficere profectiones, tot tranare maria, ad tot peregrina Regna auolare.

Etenim mortificationis laqueus homines efficit expeditiores.

29. MOrtificationis exercitamento iubet Dominus accingi Discipulos, quos in mundum vniuersum concionaturos immittit. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*, Marc. vlt. Igitur cingulo mortificationis constringendi erant, quia mortificationis laqueus homines efficit expeditos ad itinera perficienda.

Ne fugias à via difficili, laqueo laborū assuesce. Marc. vlt.

30. Xauier adolescentes socios sæcularis velocitate vincens femora vinculis tam arctè illigauit, vt exitiali vulnere aspectato, desperantibus chirurgis, socij cœlestem accurrerent ad Medicum, qui diuinitus confractis vinculis, illuum restituit sanitati. O Pater, cur illigaris compedibus, qui giganteo cursu innumerabilium leucarum spatia ineunda es immittendus? Quia velociùs currit, qui mortificationis exercitamentis arctiùs alligatur. Committimuntur femorum vincula? Non deerunt laquei, quibus constringi valeam. Apud Indos omnino à carnibus abstinebo, nec vinum exhauriam, nec triticum panem manducabo, singulæ hebdomadæ me ieiunantem ter videbunt, inueteratis, vilibúsque vestimentis vtar, humi cubabo, ferreis catenulis flagellabor. Quid si non valeas currere? Saltabo, volabo. Necessaria mihi arctissima constrictio, quia multa, ac longa me itinera expectant, apud Indos, Iaponios, Sinas. Iaponensis orbis triginta & octo Regna à me præparat diluenda. Vocat Goa, Malabarensis Prouincia, Piscatoria littora, Malaca, Mogoris magni Regnum, Insulæ Philippicæ, duodecim mille leucas perficiam. Ad tot itinera persoluenda arctissimum cingulum necessarium est.

Constrictio Xauierij ad itinera perficienda, seu mortificationis exercitia.

31. Rursum Angeli illius pergentis ad Gentiles, ex Alcasaris mente, habitum contemplabor. *Vidi alium Angelum fortem amictum nube, & pedes eius tanquam columna ignis, & habebat in manu sua libellum apertum, & posuit pedem suum dextrum super mare*, Apoc. 10. Nube Xauier amictus ostenditur, seu vapore, siue potiùs nubus obiicitur, ea apud Gentiles indumenta sumpturus, quæ ad eorum conuersionem magis opportuna visebuntur. Iam enim Apostolici Nuncij grauitatem induit; iam vt vulgari amictu noctu cymbalo monente, ad Purgatorij incolas suffragia precatur impendi; iam velut minister equitantis herum præcedu ca solùm mercede, vt possit ad Iaponiensem vrbem accedere, proximos ad fidem adducturus. Tam velociter progreditur Angelico cursu, vt quasi primo gressu medium prosiliat in pelagus. Preme, quæso, illa verba: *& pedes eius tanquam columna ignis*, quo quidem mortificationis vincula designantur. Xauier ergo pelagi non pergit ad aquas prius quàm igneis mortificationis vinculis constringatur.

Xauierij pedes prius igne mortificationis catenis illigantur, quàm pergant ad aquas. Apoc. 10.

32. Aptè Dauid confirmat cogitationem. *Transiuimus per ignem, & eduxisti nos in refrigerium*, Psalm. 65. Prius pedes igne mortificationis succenduntur, quàm pergant ad aquas Indica expeditione. Angeli pedes priùs igne cruciantur, mox ad aquas deferuntur. Augustinus, *Noli festinare ad aquam, per ignem ad aquam transi, vt transeas & aquam.* Quónam modo Xauier deferretur immensi pelagi ad vndas, si igneis mortificationis vinculis alligatus non esset?

Pergis ad ignem, ad aquas pelagi transiturus. Psalm 65. August.

33. Habitus currentis velociter illigatio est. De Gad superiùs dicebam, *& vidit Principatum suum, quod in parte sua Doctor esset repositus, qui fuit cum Principibus Israel*, Deuter. 33. Vbi Vatablus, *Sibi prospexit, quòd illuc esset portio legislatoris laqueati, qui fuit Dux Israel.* Ac si diceret, Curauit iuxta nominis sui significationem, (*Accinctus*,) sibi prospicere exemplo Moysis, qui vt esset Dux Israël, & quadraginta annis tot perficeret itinera laqueatus mortificationis exercitio incessit. Ne scilicet vi exustus ignis persecutionum, laborum, concertationum à via recederet. Alligauit Abraham Isaacum, cum Domino litaturus. Quare? Ambrosius, *Ne refugeret vi ignis exustus.* Refugeret Moyses, refugeret Gad, Xauier refugeret vi ignis laborum exustus, si laqueo non esset assuetus ob mortificationis exercitia.

Moyses laqueatus incessit, ne ob difficultates aufugeret, itinere non perfecto. Deut. 33. Vatabl. Ambros. Gen. 22.

34. E sepulchro prodiit Lazarus, *ligatus manus, & pedes institis*, Ioann. 11. Non ambulat,

Lazarus vt

longum iter perficiat, à morte scilicet in vitâ, alligatus incedit: vt quiescat, soluitur. Ioan. 11.

bulat, sed exilit, typum gerens ex mente Basilij eius, qui ad Dei properat obsequia. Cur, ô Domine, currentem non soluis, vincula comminue, vt velociùs cursum perficiat. Ita ne? *Soluite eum, & sinite abire.* Quònam abibit, qui propria manebat in domo? Profectò à loco sepulchri in sororum ipsiúsque domicilium. Qui tam exiguam viam est perfecturus vno, aut altero gressu, soluatur. At qui longissimo itineri se dediturus est, nempe procedendo à morte in vitam, alligatus incedat. Mihi assumenda processio à vita in mortem, pergendum mihi ad aquas, vt naui, sine velis, & remigio ad Marsiliam appellam. Ergo ô Lazare, mortificationis rursum vinculis illigare.

35. *Claudus illigatus vt labore, potest currere sicut ceruus.* Isa. 35. Plin.

Et erit, (ait Isaias,) *sicut ceruus, claudus,* cap. 35. Vndénam tanta claudo velocitas? Certè ex laqueis laboris, quibus implicatus, non iam ambulabit, sed prosiliet. Aptè autem *sicut ceruus*, de quo Plinius asserit, pedes graminum laqueis implicare, cùm velocissimum paratur ad cursum.

36. *Dominus sicut ceruus colles transilit, ac solet in mõtibus, quia molestiis humanitatis alligatus venit.* Cant. 2. Psalm. 92.

Sic Dominus cucurrit. *Ecce iste venit saliens in montibus, & transiliens colles. Similis est dilectus capra, hinnulóque ceruorum*, Cant. 2. Cur existimas dilectum cerui velocissimi in morem in montibus salere, collésque transilire? Quia illigatus incedit. Dauid, *Indutus est Dominus fortitudinem, & pracinxit se*, Psalm. 92. Ex Patrum mente Christus humanitatis molestiis præcingitur: vt scilicet, cerui in morem, illigatus saliat. Quid mirum, Xauierium tot itinera tam velociter perfecisse, si *ceruus emissus* ab Ignatio in Americam solo Breuiarij præsidio, ac subsidio pelagi perrexit ad aquas, alligatus vtrique perpetuæ mortificationis compedibus?

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Accinctus est Xauier, seu expeditus ad cuncta Euangelij ministeria, & officia obeunda: in cunctis tantam dexteritatem ostentans, ac si vni solummodò esset addictus.

Rarus planè; qui ad plura diuersa munia aptus exponitur.

37. ACcincti, seu præparati exhibentur Apostoli ad quælibet Euangelij munia præstanda, iuxta Domini præscriptionem, qui quidem ministrorum perpendens aptitudinem, singulos singulis accommodat ministeriis; ne intenti pluribus minor sit ad singula sensus. Aiebat Liuius, *Rarus; qui ad plura diuersa munia aptus exponitur.*

Liuius.

38. *Dauid citharadus, sit Psalmista,*

Elegit Dominus Dauidem citharœdum; qui tetros spiritus musica propulsaret. Sed ad quódnam ministerium elegit? Porrò ad munus Psalmistæ. Beda, *Qualis artifex est Spiritus sanctus. Tetigit puerum citharædum, & Psalmistam fecit.* Cur non dixit, Et fecit Ducem Israël, Iudæ Regem? Quia vt Spiritus sancti dexteritas ad ministrorum electionem ostendatur, vult Dauidem citharœdum à cunabulis non Regem efficere, sed Psalmistam, munus non mutando, sed materiam. Nec simul fecisse eum Principem Beda asseruit; quia in dubium ab ignorantibus reuocaretur artificis dexteritas, si vni homini varia iniungeret ministeria. Obeat id munus quod didicerat à cuna. Nec enim ad singula facilè quis aptus inuenitur.

ne aliis incumbat ministeriis, minori exercens dexteritate. Beda.

39. *Astronomi Magi semper eidem muneri incumbunt.* Matth. 2. Chrysol.

Astronomiæ Magi studium impenderant, electi autem ad Solis ferendum testimonium, vni, (sic disponente Spiritu sancto,) Astrologiæ insistunt ministerio. *Vidimus*, aiunt, *Stellam eius in Oriente, & venimus*, Matth. 2. Ad quæ Chrysologus serm. 5. in Epiphan. *Quia si in cœlo diu cum Astris errantibus errasse vides, gaudet in terra, ad Deum ducatu vnius syderis peruenisse.* Cur Deus voluit eidem muneri semper addici; contemplati sydera diu, conuertendi sequuntur stellam, solem iustitiæ Gentibus manifestant? An quia *rarus, qui ad plura diuersa munia* aptus exponitur? Ita planè.

40. *Apostoli nunquam non instant expiscationi.* Matth. 4. Anselm.

Petro & Andreæ Dominus, *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*, Matth. 4. Cur Discipulorum non mutauit officium? Anselmus, *Secundum gratia electionem electi sunt ad spiritualem piscationem.* Ac si diceret, hæc est Dei electio, homines pluribus non addicere ministeriis, sed vni facere vt insistant. Semper sint piscatores, ne diuersis vacantes ministeriis, minorem singulis sensum adhibeant. *Rarus enim est, qui ad plura diuersa munia aptus exponitur.* Vnde prudentissimus Pater Societatis Ignatius vt supremo Artifici morem gereret, sociis præscripsit, ne ex vno officio ad aliud transirent, sed in primo perficiendo insudarent.

41. *Rarissimus Xauier pluribus muneribus addicitur, magnus in cunctis.*

Rara igitur auis in terris Xauier, cui Dominus Artifex supremus elegit, vt diuersa admodum ministeria obiret, tanta quidem dexteritate, singula, ac si vnicuique à cunabulis studium impendisset. Videbitis Diuum ad itinera, instar Raphaëlis, expeditum, nunquam quiescere, duodecim mille leucas conficere. Idem perpetuo Nuncij Apostolici, ac Regij officio fungitur: Idem semper noctu munus Sacristæ obit, cymbalo pulsato Purgatorio suffragia exquirens. Verùm, (vt ad argumentum propiùs accedam,) semper Xauierium citharœdum aspicio meditationi addictum, tot cœlestibus illustrationibus illustratum, tam diu apud superos cum Paulo permanens, vt ipse de proximis sollicitus, inclamaret: *Satis est Domine, satis est.* Nunquam non eundem contemplor Astrologum. Tempestates prædicit, sedat, imperat elementis, solem sistere efficit, cœlestem ignem ad Tolanorum supplicium immittit, Principes tenebrarum soluit, illigat. O Magiæ cœlestis cultorem! Simul Patrem adeò piscationi addictum intueor, vt vnica viri eura esse videatur, postquam mercator electus omnia diuendidit, vt vnicam acquireret margaritam.

Ati

42\. An non hæc aptitudo Pauli? *Omnibus*, inquit, *omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem*, 1. Cor. 9. Quid mirum Xauierium effici plura, si Paulus homo efficitur *omnia?* Strabus audiendus, *Omnia factus est compatientis affectu, omnium malis tanquam sua essent, misericorditer medicando.* Non omnia, nec plura Paulus, (summa quidem dexteritate donatus ad cuncta,) obit munera, vnico Medici officio incumbit, & de Medici pietate affectu omnibus omnia effici curat, non effectu. Vt meo Xauierio, (cuius hodie præconia profeto,) reseruetur omnibus multa effici effectu ad eorum acquisitionem.

Num videris Paulum, qui omnia factus est omnibus?
1 Cor. 9.
Strab.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Xauierio tam dulcis labor circa proximorum acquisitionem, vt à contemplationis dulcissimo somno enixè postulet excitari, vt proximis saluandis curam possit expedire.

Edifcant Euangelij Ministri, meditationis requiem dimittere, vt proximos acquirant Saluatori.

43\. LVcernæ Euangelij ministris ardentes præparantur, sæpè eis cœlestium consolationum fulgor ardens illucescit: *In meditatione mea exardescit ignis.* At simul præcincti ostentantur, vt mittantur ad proximos: nec possit cœlestis dulcedo eos adeò afficere, vt negligant proximi egentis ministeria.

44\. Fateor, Xauierium tot cœlestibus illustrationibus affectum, vt tertium cœlum ei Patria videretur existere, At ita proximorum salutis cura pungebatur, vt peteret anathema esse Christo pro fratribus, dum inclamaret, *Satis est, Domine, satis est.* Moraris apud superos, & terricolarum proximorum recordaris? Ineffabile charitatis documentum exhibes.

Curat Xauier à Deo dimitti, vt ad proximos tradere possit.

45\. Non omnium quidem Sanctorum est, pro salute proximorum cœlestium fulgorum dimittere dulcedinem. Qualis amator Petrus? Pater fidelium, imò parentum summus Parens, qui singulis debet filiis occurrere egentibus. Cùm hic apud Thaboris verticem moratetur, ac cœlestis fulgoris fungeretur gloria, clamat, *Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula*, Matth. 17. Vbi pulchrè D. Basilius serm. de Transf. *Propter spectaculi desiderium, omnium obliuiscitur, & loco alligatur, superatus à nimio gaudio.* Adeò soporant cunctarum rerum recordationem cœlestia gaudia, vt vel Pater fidelium summus proximorum obliuisceretur, & loco illi alligaretur, ne pergeret ad vallem lacrymarum. Superatur à nimio gaudio Petrus, ita vt petat semper inibi commorari: & Xauier nimio gaudio affectus, postulat à loco auelli, vt miseris succurrat proximis laborantibus. O ineffabilem Diui charitatem!

Petrus curat in gloria dulcedine manere, nec recordatur proximorũ. Xauier petit à loco voluptatum dissolui.
Matth. 17.
Basil.

46\. Iacob ad Patriam rediens, *mansit solus, & ecce vir luctabatur cum eo vsque manè*, Gen. 32. Asserit Oseas *cap* 12. Oratione, ac contemplatione illud certamen institutum fuisse. Porrò Anselmus affirmat certatim Dei suauitatem virum felicissimum affecisse. *In contemplatione quasi in luctamine, modò Dei suauitas vtcumque complectitur, modò superat, vt non sentiatur.* Audio quidem Deum inclamantem, *Dimitte me, iam enim ascendit aurora.* Hominem autem renuentem, *Non dimittam te*, ibid. O bone, tempus est iam, contemplationis dulcedinem remittendi, vt proximis valeas pabula præparare. *Non dimittam te.* Clamat familia, filij paruuli petunt panem & non est, qui frangat. *Non dimittam te.* An non à Xauierio Iacob vincitur, somno dum contemplationis fruebatur. Deus cùm colluctatur, homo dulcedine nimia affectus postulat dissolui concertationem, clamans, *Satis est, satis est*; Deus autem, *Non dimittam te.* Tempus est, vt accurram ad proximos. Non tam citò me, Francisce, dimittas. Fame Indi cruciantur, satis est. Paululum siste. Crudelitatis ineusabor. *Non dimittam te.* Quàm dulcis Deo Xauerij concertatio, si quidem expetit durationem! Quàm ardens viri charitas erga proximos, si quidem curat dulcedinem contemplationis cum laboribus ministerij commutare.

Iacob Deum dimittere noluit, mitante ipso Deo, dimissionem fieri. Secus Xauier petit separari, Deo renuente.
Gen. 32.
Oseæ 12.
Anselm.

Cùm audio Parentem meum inclamitantem, *Satis est Domine, satis est*, dubito, num ei fortè nimia cœlestis consolationis dulcedo pareret fastidium? At comperio ideo ei molestissimam esse, quia quo tempore gloria illa fruebatur, proximis egentibus non succurrebat. Vnde videbatur sibi, posse consolationem illam in laborum catalogo collocari. Labores suos recenset Apostolus. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.* Post longum autem catalogum tribulationum adnectit, *Veniam autem ad visiones, & reuelationes. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum, &c.* 2. Cor. 11. & 12. An non deberet modestissimus humilitatis, & abiectionis assertor gloriosum illum per ecstasin silentio inuoluere, si ad confusionem superborum Pseudo Apostolorum, ex Patrum mente suos labores recensere curabat? Profectò acutus Interpres innuit Paulum illius raptus gloriam inter laborum molestias adnumerasse. *Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, scio hominem raptum vsque ad tertium cælum.* Quasi adnumerandum sit in laborum catalogo, Apostolum diu consolatione cœlesti fuisse affectum, & non potiùs tunc Christi prædicationi, Iudæorúmque, ac Gentilium instructioni & conuersioni operam dabat. Sic Xauier in laborum numero collocat tot esse cœlestibus fulgoribus, ac consolationibus affectum, ac donatum. Naufragio actus non semel fui, pericula subij latronum, fluminum, in vrbe Iaponensi ter gladium vidi gutturi adhærescere, sæpè sæpiùs fui actus opprobriis, nudis pedibus rigentem calcaui niuem fugiens hostium pericula, niue meo sanguine purpurata, sæpè raptus in paradisum tamdiu fui cœlestibus consolationibus affectus, vt minimè possem sustinere, quia tunc ab Indis desiderabar.

47\. *Molestum Xauerio affici gloria, præ desiderio proximorum.*
2. Cor. 11. & 12.

Cùm

48. *Plus laborat Xauier cùm donatur consolationibus, quàm cùm omnia percurrebat.* Cùm vides Apostolum huc illuc cursitantem, vt occurrat peccatoribus indigentibus, nónne eum laborare existimas? Ita planè. Ergo cùm videris eum ad tertium abripi cœlum, puta etiam laboribus angi: quia à proximis abstrahitur. Tam affectum molestia æstimo Xauierium cùm afficitur in oratione gaudio, ac cùm cursitat per Iaponiæ vrbes. Accommodo Diuo quod de D. Acholio scripsit Ambrosius epist. 60. (Ambros.) *Vidi, fateor, virum, vidi illum esse in corpore, vt extra corpus putarem. Vidi imaginem illius, qui se siue extra corpus, siue in corpore nesciens, raptum ad paradisum viderat. Ita enim percurrebat omnia ex cursu frequenti, Constantinopolim, Achaiam, Epirum,* &c. Preme particulam *ita.* Ac si diceret, Eum vidi raptum ad paradisum, & ita percurrebat omnia cursu frequenti; id est, quàm molestè omnia percurrebat, tam molestè quidem ad cœlestem consolationem abripiebatur; quòd videret tunc proximis egentibus non hærescere. Ita Paulus; sed Xauier ampliùs laborat dum quiescit, si quidem petit requiem terminari: *arta est.*

49. *Xauerio lectulus quietis spiritualis molestus præ desiderio subueniendi proximis.* Proclamat sponsa, *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea; quæsiui eum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem,* Cant. 3. (Cant. 3. Gilb.) Vbi Gilbertus, *Totum ibi lectulus, & nox, totum pax, & quies. Numquid satis est? Satis est.* Quare vis requiem terminari? Quia cupio per vicos, & plateas in proximis sponsum requirere. *Amantis* (addit) *anxietas illum dormire vetat, vigilias inducit: amor de quiete inquietior redditur.* An quietior in vicis, in plateis? Ita quidem quia adsunt proximi laborantes, Indi occurrunt sacra vnda à me diluendi.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Xauier vestibus vilibus indutus, imò nudus, à Regibus, ac Principibus seculi ampliùs honoratur.

Paupertas enim cunctis est venerabilis, quia hominis occultum fulgorem manifestat.

50. IN morem Raphaelis, iubet Dominus Discipulos esse accinctos itineri. Qui viderit homines peditum viatorum referentes speciem, eos despicabiles reputabit. Periander, (Perian.) *Regem non exaltat purpura, sed purpurati mores, quos feruitus, ab illo que assolet aperire.* Vidisti manus viri aut fœminæ chirotheca indutas, eiusque ruptione adamantis fulgor apparere? sæpe nuditas viri splendidi radios manifestat.

51. *Xauier ex nuditate, & seruitute affectat vilis apparere: sed non potuit.* Præcinxit se Xauierius itineri equitantis aliquando ad Dei gloriam pedes ministrator efficitur. Vestibus semper attritis vsus est. Quod cùm à sociis moneretur, O Pater, recordare te Apostolici Nuncij munus obire, decentiori vtere vestimento. Queis Diuus, operibus quidem veteribus, attritis actionibus munerum augustorum fulgor obscuratur, non vestibus attritis ac veteribus. Profectò ex vili indumento adeò Pater fuit à seculi Principibus honoratius, vt videretur posse affectari à quocumque cuperet primas sedes, Regumque gratiam ambire, & aucupari.

52. *Super nuda paupertas apparuit augusta.* Non eget spiritu pauper apparatu, vt dignus reuerentia appareat: nunquam nuda paupertas non apparuit augusta. D. Chrysostomus hom. 47. in Mat. (Chrysost.) *Quid igitur hoc paupere melius? At non habet equos, & currus. Quid verò opus est ei, qui super nube vehi debet, & esse cum Christo?* Nam cùm nudus apparet, eo ipso dignus nube existimatur. Vnde idem Doctor hom. 2. in epist. ad Hebr. *Oportet pauperes ob paupertatem efferri: & sibi placere, si sibi placere oportet.* Ac si diceret, si oporteret hominem placere sibi arrogantes ex comparato honore: deberet quidem se pauperem, ac nudum exponere. Nazianzenus, (Nazianz.) *Paupertatem, & inopiam exprobrabunt. At ista sunt diuitiæ meæ. Hæc me non solum gloriantem, sed arrogantem facit.*

53. *Paupertas, & nuditas aperuit in Moyse Deitatem occultam.* Moysi Deus. *Ecce constitui te Deum Pharaonis,* Exod. 7. Quónam modo, & quandónam Moyses Deus Pharaonis fuit constitutus? Porrò cùm Moyses vestimenta Regalia contempsit, induitque Christi nuditatem: tunc Deus constituitur Regis Ægypti, id est, factus est Principi venerabilis. Ambrosius ad illud Pauli (Ambros. 1. Cor. 4.) *Vsque ad hanc horam & esurimus, & nudi sumus,* 1. Cor. 4. *Moyses* (inquit) *noluit Rex esse, cùm posset; sed opprobrium Christi thesauris Aegypti arbitratus est præferendum. Sed fugiendo potentiam, potentior factus est; factus est enim in Deum Regi Pharaoni. Rex erat Pharao, sed Deus non erat, Moyses factus est illi Deus. Et tu si vis peccatoribus esse terrori, Regibus reuerentia, contemne, quæ secula sunt, & Dominicæ passionis nuditatem contende omnibus præferre diuitijs.* (*Nudus fit Regibus reuerentia.*) Qualis nuditas, quæ Deitatis pretiosum lapidem manifestat in paupere?

54. *Xauier vt Moyses seruiens, & nudus imperat elementis, pro famulo, quod non admittit, natura famulante: Chrysost.* Chrysostomus hom. Quando Presbyter esset designatus, tom. 5. *Contemptis illis omnibus, ad lutum, & laborem opificum se contulit, & in seruorum numero esse concupiuit, qui Rex erat, & Regis filius.* Xauier Regio è sanguine exortus serui amictu cunctis impendebat obsequium, semper aliis ministrare gestiens, nunquam permittens ministrari. An ideo ab aliquo Procere despectus? Reuersus Moyses in Ægyptum quasi Deus, imperaturus elementis: Quónam modo ex vestium, aut officij vilitate despici posset? *Hanc ob causam* (inquit Doctor) *reuersus est maiore cum dignitate, quam antea gerebat. Siquidem post ærumnas peregrè toleratas, rediit Regis iam factus Deus, ipsoque Rege splendidior erat, non gestans diadema, nec purpura amictus, neque curru vectus aureo, sed vniuerso illo fastu conculcato. Reuersus est sceptrum gestans, quo imperaret non hominibus tantùm, sed & cœlo; terra; marique, aeris; & aquarum natura; in quæcumque enim voluit Moyses, in ea vertebantur elementa, & in manibus illius domita transformabatur creatura, quæ non aliter quàm ancilla quædam officiosa conspicata Heri sui aduenisse; per omnia parebat, perinde ac ipsi Domino.* (*Xauieri miracula celebrantur in Moyse.*) Quid ad Xa-

uictium excogitatius? Curat vili amictu, seruili ministerio dum omnibus ministrat, nec famulum sibi annuit assignari, instante importunè Comite de Castaneda: & cùm à Regibus despici posset, fastum seculare desiderantibus sit illis in Deum, proclamante natura obsequente & pro famulo, quem Diuus reiecerat, sufficiente, flexi sui amicum aduentasse, dum videt cunctis imperitare elementis. Quid hac paupertate, ac nuditate ornatius?

55. Profectò in Iesu Xauier efficacius, quàm in Mose, exemplum habuit. Ex nuditate quidem omnium Dominus ascendens obiicitur Dominus. Aliquando à pueris Propheta illud audiuit improperium: *Ascende calue, ascende calue.* Vel pueris notum caluitiem, & nuditatem ascensui obnoxiam. Iesu id accommodat Guarricus *serm. 2. in Ramis.* Fantur Iudæi, *Crucifige, crucifige. Ac si dicerent: Ascende calue, ascende calue.* Caluus efficiatur, denudetur. *Vos insensati clamabatis. Crucifige, ascende calue. Ordinationi eius non potuit furor vester non seruire.* Postulatis enim vt ascendat, dum denudatur. Nec enim potest non ascendere, qui seruili abiectionis gratia vtitur vestimento affectans nuditatem, quæ necessariò adamantis fulgorem manifestat.

Imitatur Xauier Iesu, qui nuditate Deitatis fulgorem manifestauit.
Guarr.

Observat. VI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Præcingitur Xauier, vt Ecclesiæ innumerabiles generet filios.

Nec enim Christicola perfectè implet appellationem, qui laborat sterilitate, nec saltem vno spirituali nato nobilitatur.

56. Accingimini puritate (ex mente Gregorij) ad spirituales filios generandos. Ghislandus, Præcingimini, lumbos purificate, vt spirituales filij procreentur. Certè vix potest Christicolæ appellationem implere, qui vnum saltem spiritualem filium Domino non produceit.

Minister Euangelicus haud ad superos solus ascendit.
Gregor.
Guill.

57. Fatur Ioannes, *Inuenit Andreas primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, & duxit eum ad Iesum*, cap. 1. Factus Andreas Iesu filius, non visus sibi aptè Christicolæ nomen implere, si non curaret *primum*, seu illicò alium Deo filium generare. Tertullianus Apolog. cap. 9. *Quid denique singulares Christiani? Non erit, opinor, legitimus Christianus, nisi frater, aut filius.* Premo particulam, *nisi frater.* id est, non erit Christianus legitimus, nisi qui fratrem acquisierit, vt singularis non appareat in Dei conspectu, sed filium offerat Saluatori. Iam expendo particulam *nisi filius.* Sic interpretatur Scholiastes Doctoris, Non erit legitimus Christianus, nisi filius Dei fuerit. An amittit esse Christianum, qui filius Dei non est? Minimè. Malus erit Christianus qui filius ob gratiam non fuerit, sed charactere minimè abolito, non poterit non esse Christianus. Quónam modo ergo asserit Tertullianus Christianum esse non posse nisi filium Dei. Porrò, quia illi solummodo reputandi filij Dei, qui sterilitate non laborant, aut singulares non apparent: sed fœtum spiritualem Deo litant.

Primus Christicola Andreas curat alium generare filium: vt verè Christianus appelletur.
Ioan. 1.
Tertul.
Illi solummodo reputandi filij Dei, qui non laborant sterilitate.

58. Hunc sensum confirmat illa Ioannis sententia, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius*, cap. 1. Si credunt, ac diluuntur, iam sunt filij Dei. Qui ergo asserit eis potestatem exhibitam, vt fiant filij Dei? Certè credentes, ac diluti, Christiani fiunt, ac filij: sed quodammodo nec Christiani, nec filij sunt appellandi, nisi postquam accepta fide student spirituali filiorum procreationi. Accepisti fidem, Baptismum, Christocolæ appellationem: sed dum singularis existis, videris non tam accepisse filiationem, ac fidem, quàm potestatem ad illam acquirendam, quando cures socium fidei acquirere Saluatori: *Non erit legitimus Christianus nisi frater, aut filius.*

Baptizatis Christianis datur potestas, filios Dei fieri alium filium spiritualem generando.
Ioan. 1.
Tertul.

59. Quænam Iesu oues? Hæ quidem, quæ sterilitate non laborant. Nulla singularis, sed geminans. *Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas*, Cant. 4. LXX. *Quæ omnes geminantes, & infœcunda non est in eis.* Ascendentes hæ oues de lauacro asseruntur. *Quæ ascenderunt de lauacro*, Baptismi scilicet, Bernardus serm. 63. in paruis. *Lauacrum Baptismus est. Omnes ascenderunt gemellis fœtibus, quia & verbo pariunt, & exemplo, & sterilis non est in eis, quia nullus infœcundus.* Igitur qui verè asseritur à Baptismi lauacro ascendere, eo ipso gemellis fœtibus stipatus affirmatur, quia ex eo quo Christianus est, videtur non posse sterilitate laborare. Simul ergo & è Baptismi lauacro, Christicola, exsurgit, & spirituali progenie stipatus incedit.

Iesu filij oues fœcunda sunt.
Cant. 4.
Bernard.
Qui ascendit de lauacro Baptismi simul se parere affirmat.

60. Accipit famulus fidei talentum, dum Christianus efficitur; nec multiplicare studet, alium filium ad Christum progignendo; seruus nequam à Domino appellatur, Mat. 25. Cur non Fili, sed *Serue.* Quia non legitimus filius qui non procurat sterilitatem propulsare, licèt aliàs se fideliter gesserit. Pulchram audi Chrysostomi sententiam Orat. 1. adu. Iudæos. *Talentum illud, quod acceperat, & defoderat seruus ille, reddidit integrum. Attamen dat pœnas, eo quòd non auxerat lucrum. Ita tu quidem, etiamsi ipse purus, & innocens perseueres, cæterùm non augeas talentum, nec fratrem pereuntem renoces ad salutem: eadem quæ ille patitur, patieris. Quid magni postulo? Vnusquisque vestrûm vnum mihi fratrem ad salutem reuocet.*

Accepisti fidei talentum, multiplicaveris ea? Nec sufficit te purum sistere Deo, nisi fœcundum sis.

61. Si Christicolæ tota essentia, puturo esse, & vnum saltem filium, aut fratrem acquirere: insignis admodum Christicola, seu Iesuita Xauior fuit, qui plusquam vndecim centena millia spiritualium filiorum progenuit. Ad quem numerum non traho innumerabile vulgus puerorum, quos sacra vnda diluit. Non adduco Xauerij nepotes stellarum numerum superantes: filios vtique filiorum. Si ergo duplicatum talentum hominem filium Dei constituit, totiens replicatum in Xauerio ex tam ineffabili filiorum, ac nepotum multiplicatione quoties eum Dei filium ostentabit?

Quod Christicola Xauier fuit tot filiis, tot nepotibus stipatus.

Non

62. Non miror viuentem Xauerium tot Ecclesiæ filios genuisse prædicatione · ea planè post obitum Diui multiplicatio à filiis eius facta me in admirationem abripit. Xauerio equidem tribuenda, qui non fuit pater agnorū, sed ouium fœcundarū. Integrū Canticorū locum expendo. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus*, cap. 4. Ex Bernardi mente, Prædicatio tua generat grex greges, seu oues gemellis fœtibus stipatas. Vnde licèt Xauier raptus videretur intempestiuè, eius absentia filiorum multiplicationi non offuit, quia filios reliquit oues fœcundissimas.

Post obitum Xauerij filiorum eius multiplicatio.
Cant. 4.
Bernard.

63. Moyses à grege abstrahitur à Domino, canente Dauide, *De post fœtantes accepit eum*, Psalm. 77. An sufficienter gregi prouisum, intempestiuè arrepto Pastore? Ita planè, quia grex ouium relictus fœcundarū, in quo *sterilis non est*, mox Deo filios, Xauerio nepotes enitetur. D. Bruno, *Cum vocat illum, qui prius regebat fœtantes, innuit: quoniam eos non deseruit. Iniustum enim esset, cum fœtantes essent, eos deserere.* Non deseretur grex fœtantium, quia frequenti parturitione augetur, Regnis innumeris post Xauerij obitum ad fidem accurrentibus filiorum Diui industria, & labore.

Arrepto Xauerio, nō deseritur grex fœtantium; quia frequētibus partibus multiplicatur.
Psal. 77.
Bruno.

64. Nec mirum oues gregis Xauerij tanta fœcunditate fulgere, si vel agniculi infantes mira fœconditate decorantur. Mirabile planè puerulos Xauerij rosario dæmones effigare, idola comminuere: infantes fidei concionere mysteria ad adultorum eruditionem. Si huiusmodi filios ò Xauer, reliquisti tui spiritus hæredes, non solùm homines ad fidem conuertentur, corruent idola: sed & ipse Iupiter idolorum Princeps quodammodo credet in Christum. Egregium do D. Hieronymi *epist.* 7. testimonium. Adduxerat Doctor ad fidem Lætam Gentilis viri filiam, & colligens ex prole parentis conuersionem, fatur: *Iam candidatus fidei est, quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego etiam ipsum Iouem si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere.* Video Xauerij filios infantes suos Gentiles parentes circumdare: planè hos aspicio iam fidei candidatos. Tam augusta enim Xauerij proles ipsum Iouem idololatriæ Principem conuerteret, si homo esset Gentilis capax, quem infantes mysteria docerent.

Agniculi Xauerij rosario Diui dæmones abigūt, filios Deo adducunt.
Hieron.
Tali Xauerij progenie, vel ipse Iupiter conuertetur, si mereretur exaudire.

Observat. VII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Xauier Regio ex sanguine (quod præcinctio innuebat) in manibus Planetas gestat, vt omnibus vtiles impendat effectus.

Regalis nempe virtus munificentia, ac misericordia est.

65. QVem esse præcinctum Regiam innuit nobilitatem. *Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*, Psalm. 92. Vt se Regem Dominus ostendat de Regio more se se præcinxit. Regium itaque vestimentum vo[...]ate, qui Regum Regi ministratis. *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Doctus quidam [...]d[...]ium tota in parabola contemplatus, Solem, & Lunam stellasque cadentes, illius diei signa in lucernis aspiciunt. Reges igitur ministri Domini Planetas in manibus gestant, orbem illuminaturi, salutaribus influxis donaturi cuncta. O quàm Regium est, munificentia, ac misericordia.

Sapiens aiebat, *Misereris omnium, quoniam potes omnia*, cap. 11. Tam extenditur diuina misericordiæ, quàm Regalis potentia. Chrysostomus hom. 4. ad Phil. 1. *Si quis Principem laudare vellet, nihil illo adeò decorum adscriberet, atque misericordiam. Principatus enim proprium est misereri.* 66.

Miseretur omniū, qui omnia potest.
Sap. 11.
Chrysost.

Aliquando superuacaneum duxi Franciscum Xauier exprimere Regio è sanguine natum, cuius stemmata & Nauarræ Reges, & vniuersa Regni nobilitas decorarent. Seruire enim Deo verè regnare est, in cuius conspectu Regia humana secularis nobilitas euanescit. At iam agnosco, Regiam Diui secularem nobilitatem esse commendabilem, quando de Regio more exeruntur actiones ad cunctorum beneficentiam. Porrò Xauier præter adnatam ex Regum propinquitate nobilitatem, electus à Deo est, super vniuersam Americæ & partis Asiæ terram, in Principem: *Constitues eos Principes super omnem terram.* Quónam fructu duplici Principatu, aut nobilitate decoratur? Respondeat totus Gentilium orbis Planetarum, seu beneficiorum Xauerij radiis illustrari. A Deo Moyses electus Rex existimatus ex seculo, Princeps, imò Deus Pharaonis ex munere. Quam inde Hebræis salutaris! Xauier Regia ortus ex stirpe, Princeps à Deo electus nouos circuit orbes. O quanto Gentilium emolumento! Dauid cecinit, *Dominus excelsus, Rex magnus*, Psalm. 46. Bis Rex Dominus ostentatur? saluti vniuersæ terræ munificentissimè prouisum est. Ideo additur, *super omnem terram.* Pulchrè Chrysostomus, *Dominus, & Rex magnus*? Bis Princeps? Sic Propheta dicebat orbis salutem copiosam *ostendens*. Xauier bis Rex innuitur, vt copiosa admodum Gentilium salus possit ostendi. 67.

Xauier bis Rex munificētissimus erga Gentiles, Deū bis Principem æmulatur.
Psalm. 46.
Chrysost.

Dum video nasci Orienti Indico Xauier Regium, colligo Indorum summam felicitatem. An non efficaciùs colligeretur dum contemplaris Xauier missum ad Americam, Dei agere Vicarium? Profectò quodammodo eum aptiorem vtilitati Gentilium auspicor ex sanguine Regio, quàm ex Deifico munere; quia Regium nomen nescio quid condescensorium innuit, quo egent peccatores, vt securiùs sese ad frugem meliorem excipiant. Orientales Gentiles Magi veniunt, vt quærant solem Regionibus, salutis spem, & clamitant, *Vbi est, qui natus est Rex?* Mat. 2. Cur non inclamauere: vbi est qui natus est Dei Filius? An quia condescensorium nomen Regis aptius suis tenebris, ac cœcitati criminum ostendebatur? Audi Chrysostomum hom. 7. in Mat. *Magi quidem non vbi est, qui natus est Filius Dei, sed natus est, inquiunt, Rex Iudæorum. Oportebat siquidem condescensorio sermonis ingressu instituti prædicationis* 68.

Dum oritur Orienti Indico Xauier Regio ex sanguine, auspicor Indorū felicitatem.
Matth. 2.
Nomen Regis plus condescēsionis innuit, quàm nomē Dei.

exordia. Et ideo ea magis, quæ ad salutem eorũ pertinent, prædicantur: vt ad suscipiendum interim Regem beneficio sibi blandiente concurrant. Amplius, blandiebatur eis nomen Regis? Magis condescensoria Regis appellatio. Ergo commendabilis Xauier ad Orientales missus ex Regio sanguine magis quodammodo, quàm ex Vicarij Dei munere.

69. Preme, obsecro, particulam, *condescensorio ingressu.* Ad Orientem illuminandum, ad prædicandum Gentilibus peccatoribus, incultis, inurbanis veniat, qui sciat condescendere, seu descendere. An hoc norint Reges? Ita quidem; perspicuum enim signum Regiæ nobilitatis est, miseris condescendere. Latro cruci suffixus Christum Regem esse cognouit: *Memento mei Domine, cùm veneris in Regnum tuum*, Luc. 23. Si Christum latro cœlesti lumine recognouit Deum, cur eum Dei Filium non appellauit? Profectò Gentilis, (iuxta multorum sententiam,) Regem, non Deum vocitauit, quia vocabulum Regis magis condescensorium est misero, cæco, peccatori. D. Cyrillus Ierosol. Cat. 13. *Non dico aliter, vt mei memineris, quàm cùm veneris in Regnum. Quæ,* (rogat,) *te virtus illuminauit latro? Ideo ait, te audit, Confide. Non quod opera tua digna sint confidentia, sed quia Rex adest.*

Latrони Regium nomen plus condescensorium visũ, quàm Filij Dei.

Luc. 23.

Cyr. Ierosol.

70. Vidi puerum nauticum miserum ægrotanter grauissimè, tam soporatis sensibus, vt non posset aperire conscientiam: humi cubantem, fœtorem spirantem, fugantem socios, cunctis nautis horribilem. Aspicio solum Xauerium assidentem, tolerantem, blandè allicientem ad pœnitentiam, promittentem salutem. An hic alter vilis natura? Veste induitur clericali. An nauigij communis Sacerdos? Haud assolent communiter Sacerdotes sæculares ægrotantium corporalem curam suscipere, vix quidem, & per transennam spiritualem. An dux nauigij? Dormit nocte iam mediante. Num ægroti parentes? Orphanitate laborat. Quisnam ergo erit, qui tam accuratè succurrit egenti miserrimo? Asseruerim solum potuisse Xauerium Regio ex sanguine exortum, nobilitatis vi, & charitatis eximiæ virtute misello condescendit.

Hinc Xauier puero nautico misello solus hæresit. Quòd modò si Regio suo sanguine charitate illustrato non esset?

71. Vidi virum sanctissimum totum orbem Orientalem circuientem, vilibus vestimentis iam peditem agens ministrum, iam mercatorem piperis simulantem, vt Gentiles Domino acquireret: naufragij actum, verberibus à dæmone vulneratum, ab hostibus iniurijs affectum, pericula innumera pro suis intrepidè subeuntem. An posset tot tolerare labores nisi Regia nobilitate ornata virtutibus egregiis donatus fuisset? Cùm Hebræi morti essent addicti duo Regis imperio, Esther Regina, cui Hebrææ simul gladius exacuebatur, ipsa præsomente: proprium contemnens periculo de suorum sollicita incommodo, Assueto intrepida sistitur. Cui Rex: Quid vis Esther Regina? cap. 15. Tu ô Princeps tibi responsionem dedisti. Quid velle potest Regina, nisi, proprio neglecto incommodo, miseris succurrere. An non condescensio hæc Regia esse conspicitur? D. Prosper p. 2. de promiss. c. 38. *Sic se pro suis periculis opponis. Sic datis in mortem suis laboribus vitam conferendo ministras, vtpote Regina.* Quid pulchrius, & aptius Regali Xauerio?

Quonam modo de ultimis periculis propria contemnens afficeretur, nisi à sanguine Regali?

Esth. 5.

Prosp.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Licèt Xauierij illustrissima facinora prætermittam, sola actio illa relinquendi Romam, & Hispaniam, vt ad incognita pergeret: ostendit mihi mirabilem Diui perfectionem.

Innuitur Religiosorum perfectio ex loco in locum profectionibus ex obedientia.

PRæcingimini ad exitum, ad profectionem. Satis id sterno vigili: Extinguite mentis operatione parum per lucernas ardentes virtutum egregiarum, sponsi aduentum curare negligite, de fidelitate circa noctis vigilias non agite: id est, præscindite à reliquis, debitis planè, actionibus, & solummodo ex propriis exite, vt aliena incognita requiratis: actio ista ineffabilem arguit viri perfectionem. Supponite, quæso, mentis præcisione, Xauierium tot Gentiles non diluisse, tot non acquisiuisse Domino Regna, tot idola non comminuisse, Iaponiorum non extitisse Apostolum, totius Orientis magnum luminare. Supponite Diui vitam mirabilem non fuisse ex virtutum exercitamento, ex prodigiorum operatione, tot ægrotis valentibus, tot dæmoniacis liberatis, tot mortuis resurgentibus. Eum solummodo è Roma egredientem contemplamini, ex Hispania discedentem ad plagas incognitas obire: hinc planè mirabili virtute prædicabitur. 72.

Iesuitarum hinc resultat gloria, qui tam facilè huc illuc latus papyro transferuntur.

Angelus ille Apocalypseos fortis Xauier mihi non semel. *Vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis, & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram*, cap. 10. Hic quidem Xauier è cœlo descendens, liceat vulgariter exponere: *Este es vn Xauier caido del cielo*, ex egregiarum fulgore virtutum. Nube obteguntur eius virtutes, & quòd futurus Indorum sol, & quòd prolaturus Dei legem tanta Gentilium conuersione, & quòd igne charitatis erga Deum, & proximum succenditur. Solummodo ex hoc Angelo prædicetur primus gressus à terra in mare: *Et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram.* Vbi Alcasar asserit primum proficiscentis gressum annotari; describitur enim Angelus sub metaphora viri, qui à terra pergit in pelagus. Porrò Angelus hic *fortis* appellatur ex gressu. Dum enim è terra pergere molitur in pelagus, ex sola actione egrediendi à terra, fortis admodum prædicandus est. E Roma Xauier proficiscitur, è terra Hispanica ad mare defertur: nube facinora eius obteguntur: solummodo ex illa actione prædicabilis admodum exponitur. 73.

Angelus fortis estimatur Xauier ex solo primo gressu à terra in mare, licet cunctis fulgores nube negantur. Apoc. 10.

Alcas.

Proclamat

74\. *Procedere à patria in terram incognitam, difficilis actio digna corona.* Cant. 4.

Proclamat Sponsus, *Veni de Libano, soror mea sponsa, veni de Libano, veni, & coronaberis*, Cant. 4. Cur ter instar sponsus, *Veni, veni, veni?* Quia difficile admodum à loco natiuitatis progredi ad ignota. Vnde illa ipsa actio procedendi digna est corona: *Coronaberis*. An non dixit Paulus, *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit?* Ita planè, sed illud proficisci ex cognito loco ad incognita tam meritorium est, vt possit locum pugnæ illustrissimæque victoriæ obtinere. D. Bruno, *Ipsum venire, certare est. Neque enim ei facile fuit, Patriam relinquere.* Cùm video Xauerium ab Hispania patria recedentem, vt ad incognita loca proficiscatur, fulgentissima eum corona præcinctum reor, ac si horribiles Ecclesiæ hostes debellasset.

Bruno.

75\. *Egredi Euangelicum virum à Patria in incerta loca idem est ac occidere fratres, & amicos Euangelico gladio & quasi multos hostes interimere.* Exod. 32. Gregor.

Audias precor, *Ponat*, (inquit Moyses,) *vir gladium suum super femur suum. Ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi triginta tria millia hominum*, Exod. 32. Vbi Gregorius *in Past. p. 3. cap. 26.* asserit in Leui filiis Euangelij ministros assignari, quibus indicitur egressio ad prædicandum, & puniendum rebelles peccatores, seu potiùs crimina comminuenda. Progrediuntur *hi a porta in portam*, à porta, qua egrediuntur vt Patriam deserant; ad portam, qua ingrediuntur, vt incognitam quamlibet vrbem Euangelicæ prædicationis radiis illustrent. Porrò illud ipsum à porta in portam progredi magnum admodum facinus est; quia fratres, propinqui, & proximi, seu familiares quasi occiduntur mihi, dum à me dimittuntur. Hic planè gladius, quo separantur Euangelici viri: frater quidem à fratre, filius à patre. Qui potuit portam Patriæ deserere, vt incognita iniret, existimet die illa triginta tria millia hostium debellasse, vicisse, reportasse triumphos. O Xauier quanto te robore prædirum ostendisti, quum ab Hispaniæ porta egressus, ad Indiæ portam festinasti.

76\. *Magna Abra fides ostenditur, dum Patriam dimittit, etiā sibi obiectis tot promissionibus.* Gen. 12.

A Domino audiui Abram, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & veni in terram, quam monstrauero tibi. Faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur omnes vniuersæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abram, sicut præceperat Dominus*, Gen. 12. Cur tot egressuro bona cœlestia promittuntur? Quia, (Authore me,) difficillimum planè, quem Patriam dimittere, & ad incognitam plagam proficisci: *Et veni in terram, quam monstrauero tibi.* Itaque Abram sanctissimus non egressus dicitur, vsque dum tot magnificis promissionibus roboraretur: *Egressus est itaque Abram.* id est, quia ita locutus Dominus munificentissimus promissor patriam domum dereliquit, vt ad incognita properaret. Pulchrè Augustinus serm. 68. *Nouum probationis genus habenti propria, exilia indicere peregrina: ingerere laborem itineris quiescenti: imperare penuriam possidenti, & necessitatem imponere peregrinandi. Leue non est cuiquam dimittere propria, & sectari aliena incerta: dimittere quod sciatur, quærere quod ignorat. Libenter tamen fides accepit, quidquid arduum videbatur.* Solius, (ac si diceret,) magna Abræ fides potuit libenter molestiam tantam dimittendi propria, vt aliena incerta requireret, tolerare. O Xauierij fidem! Æmulatus ne est fidem Patriarchæ? Vide, num superarit? Abræ celsæ illæ promissiones obiiciuntur à Deo, vt alliciatur ad profectionem. Xauierio autem cuncti labores, quos passurus erat in Regionibus Barbaris copulatim præsentantur. Nam vidit per somnia Gigantem Indicum humeris hærentem, & mirum in modum vires affligentem vsque ad gemituum emissionem. *Libenter tamen fides accepit, quidquid arduū videbatur.* Arduum Abræ, Patriam dimittere etiam post tot promissas glorias ex profectione profluxuras: quid Xauierio post tot laborum ex itinere indictionem? Si ergo egregia fides Abrahæ rutila ex profectione, quos nam Xauierij fides radios emittet? Rutilet hinc Iesuitarum gloria, qui ex loco in locum, ex Europa in Indiam leui superiorum papyro transferuntur, facillimè, libentissimè.

August.

An fides Xauierij illustrior, qui non obiectā promissionibus, ad terrorē, iter arduū suscepit libentissimè.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri pracincti.

Pondero egregium Xauierij animum iuxta Palatium Xauier transeuntis, nec volentis accedere, vt Matri viuenti vltimum vale diceret.

Mouentur Euangelij ministri carnis, & sanguinis, (difficile quidem,) affectus amputare.

AD vberiorem argumenti proximi illustrationem, pondero egregium Xauerij proficiscentis facinus haud quidem imitabile. Iter agens in Indiam, ad Nauarræ Regnum accessit, eam viæ partem attingens, quæ breui cursu ad Palatium Xauier, (vbi natus fuerat Diuus, & tunc mater eius vidua degebat,) duceret. Porrò tam peregrinus in propria deuenit, vt nec illi in mentem venisse videretur, Patriæ dulcissimæ cunctis, Matrique, à qua incredibiliter amabatur, vltimum vale dicere. Facile hoc facinus? 77.

Redeo ad Abramum, illámque clausulam premo: *Egredere de domo Patris tui*, Gen. 12. Proficiscitur Patriarcha omnem cognationem suam secum adducens. Tulitque Sarai vxorem suam, & Loth filium fratris sui, vniuersámque substantiam, quam possederant, & animas, quas fecerant in Haram, *& egressi sunt, vt irent*, ibid. Porrò domum vacuam, vbi nec parentes, nec filij, nec vxor, nec supellex remanet, relinquere magnum facinus fuit. Augustinus serm. 68. *Quis propria sine dolore, & lacrymis dereliquit? Cui non est durum, illos conscios naturalium parietes, dulcia illa limina, atque amabilem larem, quem & parentum memoria, & ipsius infantia rudimenta commendant, vbi incunabula illa noui, & mox orientis hominis famulabantur, dimittere.* Si durū, dimittere nudos patriæ domus parietes, dulcissimos quidem ob parentū memoriam: 78.

Domum vacuam relinquēs Abraham, (ob parentum memoriam,) commendabilis ostenditur. Quid Xauier relinquens domi matrem, cui vale nō dixit? Gen. 12. August.

quàm durum Xauierio, domum patriam dimittere non memoriâ parentum, sed Matris viuentis præsentiâ iucundissimam? *Quæ propria sine dolore, & lacrymis dereliquit?* Franciscus Xauier, qui ex hoc capite sese plusquam hominem ostentauit.

79. Vidua parente non salutata, pergis ad pelagus? O virum fortissimum nunquam non collaudandum! *Misit Rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro filium mulieris viduæ de Tribu Nephthali artificem ærarium plenum sapientia*, 3. Reg. 7. Cur fit memoria viduæ parentis artificis? Anselmus, *Tyrus artifex, quem Salomon assumpsit adiutorem operis sui electos de Gentibus prædicatores significat* ad Gentiles conuertendos. *Quales fuerunt*, (addit Lyranus,) *Dionysius Areopagita, & alij.* Fit itaque aptè memoria matris viduæ, quia prædicatoris missi ex Gentibus ad Gentes magna est commendatio matrem viduam reliquisse, vt veri Salomonis præscriptis obediret. Mittitur Xauier ex Roma, quæ Tyrus in Scriptura aliquando appellatur, ad Gentiles conuertendos, non conflatione ex ære idolorum, sed eorum comminutione. O quàm laudabilis, qui non solùm à vidua matre lubens abstrahitur, sed qui nec ei vltimum vale, (post tot annos absentiæ,) dicere vult, vt inconctanter cœlesti possit Salomoni obedire!

Commendatur prædicatores missi ad Gentiles, ex parentum oblinione, fidei causa. 3. Reg. 7. Anselm. Lyran.

80. An pietatis filij est, matrem non agnoscere? Fatur Moyses, *Qui dixerit matri suæ: Nescio te. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ò Iacob, & legem tuam ò Israel*, Deut. 33. Dixerat, *Qui dixit matri suæ*; postmodum addit, *Hi custodierunt*, &c. Si vnus dicit matri suæ, *Nescio te*, quónam modo plures legem custodiunt? Crediderim, quia quasi plures viri est, & plurium virorum colligit virtutem vnus ille, qui potuit pro Deo matrem abnegare. Xauierium non vnum virum reputo, sed duplici, imò multiplici admodum spiritu præditum recognosco, dum, insalutata parente, recedit, Strabum audite, *Nisi quis reliquerit matrem propter me, non est meus discipulus* Qui non reliquerit, ait, non, qui vale non dixerit; relinquat, sed non præcipitur vltimum vale ei non dicere. *Debemus terrenæ cognationis copulam agnoscere: sed si cursum mentis præpedit, ignorare.* Quàm pulchrè Xauierio! Non timebat Franciscus matris visitationem impedimento futuram executioni profectionis. Abstinet tamen ne impedimento sit cursui mentis. Nec enim Diuus solummodo corpore gradiebatur, sed & mente iam per maria, per Indos volitabat. Ideo cognationi vltimum abnegauit obsequium, ne mentalis cursus posset paululum præpediri.

Xauier quasi plures viros ostenditur fortitudine, dum se matrem nescire opere testatur. Deut 33.

Xauier Matrem nō inuisit, cursus mētis ne præpediretur.

81. An Franciscus lapideus erga cognatos, erga dilectissimam parentem, à qua nimis diligebatur? Certè qui erga Barbaros tam affectuosus extitit, necessariò matrem sanctam amaret, quam sine lacrymis minimè dereliquit. Attamen inde egregia actio illa exponitur. Memor animantium mugientium, cum Arcam venerabilem asportarent, quia vitulos domi relinquebant, accipe eiusdem Strabi sententiam. Hæ benè vaccæ innuunt, quæ sub Arca Domini ad montana tendentes, affectu, & rigido sensu gradiuntur. Pro vitulis pergentes mugiebant, sed accepto itinere gressus non deflectebant. Pro matre dilectissima Xauier Euangelicus bos portans ad Indos legis Arcam mugiebat. Sed accepto itinere, cùm tam facilè posset diuertere ad patriam domum, *gressus non deflectebat.*

Mugit vacca abstracta à vitulis, sed gressus non deflectit. Sic Xauier.

A solo IESV existimo Franciscum hunc erga matrem affectum didicisse. *Factum est post triduum inuenerunt illum in templo*, &c. *Et dixit Mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Cui Dominus: *Quid est, quòd me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Luc. 2. Vbi Græcus Author perpulchrè. *Hic* IESVS, *nam omnis homo deficit à perfectione per affectum matris, & cognatorum.* Ac si diceret, Solus IESVS Dei Filius potuit perfectissimè Patri æterno obsequium litare sine matris offendiculo. Nec enim discessurus, vt Doctores erudiret, ei vale dixit. Nam omnis homo assolet deficere in perfectione ex inordinato ad matrem & cognatos affectu. *Omnis homo?* Præter Parentem meum Franciscum, qui querulæ Matri, cur sibi sic fecisset, cùm ad Lusitaniam & ad Indos pergeret? respondit, Nesciebas ô Mater, me in iis, quæ salutis animarum sit, ac gloriæ Dei, oportere esse? 82.

Didicit Xauier à IESV discedere Matri vale non dicto. Luc. 2.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Mittitur Xauier determinatè ad innumeros labores subeundos, & tamen libentissimè se accingit itineri.

Probatur Diui perfectio ex laborum sustinentia. Apprehensio laborum aliquando horribilius torquet, quàm ipsa malorum executio.

PRæcinctos vult esse Dominus, præcipit seruos ad pergendum planè, vt aperiant sponso à nuptiis reuersuro. Non eis longa itinera indicit, aut ad labores excitat subeundos: sed potiùs inuitat ad gaudia admittendos ad nuptias, si ex Patrum quorondam expositione hi famuli expectantes Dominum sunt Virgines illæ lampadum gestatrices obuiam exeuntes sponso. *Beati* ergo *sunt*, (fatente Domino,) *serui illi.* Si beati dicuntur, qui exigua expeditione pergunt vt Dominum excipiant reuertentem à nuptiis: quàm beatus prædicabitur qui post prolixa itinera mittitur ad ineffabiles subeundos labores, ad innumera pericula toleranda. Nec enim Xauier ignorans perrexit, qui tot noctibus humeris gigantem Indicum deportarat, qui se fecerat sub onere gemitus emittere, audiente socio, & ab excitato Francisco interrogante causam gemituum nocturnorum. 83.

Rursum memoror Abrahamum, & premo illam prolatam à Domino sententiam: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & veni in terram, quam monstrauero tibi*, Genes. 12. Aperit Numen Patriarchæ euentum egressionis, addens, *Faciámque te* 84.

Fidelissimus Abraham ostenditur, quia egreditur non audiens nomen loci, quò mittitur: Xauier, quia audit. Gen. 12.

in

In gentem magnam, &c. præcinens illi munera, quibus donandus est etiam in loco peregrinationis suæ. Solummodo ipsum locum non aperit, & progredi ad locum ignotum tanta in Abrahamo perfectio fidei arguitur, vt dicat Augustinus serm. 68. *Quis hoc sine fidei viribus libenter audiret? Leuius probaretur, si vel nomen loci, quò perrexisset, audires.* Nam terra Chanaam verè lacte ac melle fluit. At Xauier nomen terræ Barbaricæ audiuit horribilis appellatione, ad quam toleraturus incommoda innumerabilia progrediebatur, ipso Domino aperiente. Egredere de terra tua, & veni in Americam, Gentilicam, Barbaricam, monstris horribilibus plenam, verberaberis, eris naufragus, pedes incedes, denudaberis, humo cubabis, eriſque maledictus. An non veriùs diceret Augustinus, *Quis hoc sine fidei viribus libenter audiret?*

August.

85\. Clamat Sponsus, *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni; coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum*, Cant 4. Cur toties vocari voluisti ô dilecta? Cur non, Samuelis in morem, primæ vocationi respondisti? Quia difficilis profectio indicebatur: Veni de Libano, seu de loco natiuitatis tuæ. An non te allicit promissum Regnum? *& coronaberis.* Potiùs terrirat, quia corona hæc in terra Barbarica comparanda est: *De capite Amana, de vertice Sanir, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Non miror sanctissimam Dei sponsam difficilè accingi ad profectionem, si cum pardis, ac leonibus pugna erat instituenda ad coronam: sed valdè me in admirationem rapit Xauerium dilectissimæ vicisse obedientiam, cùm vocatus à Domino semel illico dixit, *Adsum, quia vocasti me*, 1. Reg. 2. Fatur Ignatius, Francisce, perge ad Indiam Orientalem leonibus & pardis plenam, vt coroneris de capite Amana, id est, de fide & veritate: (*Amana Fides, Veritas*;) scio enim te indigere egregia fide ad tam difficilem progressionem. Illico Xauier accipit epitogium & Breuiarium, & sine cunctatione libentissimè è Roma discessit. O Franciscum dilectissimæ obedientiam animæ sponsæ superantem!

Vicit Xauier dilectissima obedientiam sponsæ. Cant. 4.

86\. Cur, quæso, tam commendabilis prædicatur Abrahæ fides ex imperij illius distinctione; *& veni in terram quam monstrauero tibi?* Respondet pulchrè D. Chrysostomus lib. 1. de Prou. *Abraham cùm simpliciter, & indistinctè audisset, In terram non istam, aut illam, sed, quam monstrauero tibi, omnia mente circuibat, ac perlustrabat. Credi enim potest, ad orbis terrarum fines, Oceanúmque ipsum se profecturum expectasse. Itaque & si non omnem perlustrauit terram, curam tamen huiusce perficiendi itineris suscepit.* An mittor in Ægyptum Barbaram? An ad deserta ferarum domicilium? An ad Oceanum? Igitur, quia ex indistincto illo Dei imperio: *Veni in terram, quam monstrauero tibi*, potuit suspicari Abraham fortasse se ad Oceanum tranandum emitti, egregiæ fidei vim ostendit, dum progressus est. Ipse non se exposuit dum obediret periculo transmeandi pelagus Oceani, si Numen præscriberet? Ita planè. O incredibilis Abrahæ fides! Proh Deum immortalem! Si sola illa determinatio nauigandi, (si ferret præceptum Dei,) meritò Patriarchæ obedientiam, ac fidem reddidit celeberrimam: quid de fide Xauerij attexam, cui Dominus manifestè indixit: Transies Oceanum, vt terras barbaricas requiras, occultas Insulas ferarum domicilium ad eas, vt brutam humanitatem emollias. O fidei Pater Abraham, liceat mihi tua venia profari, saltem inferiorem Xauerij fidem non extitisse.

Abraha fides commendatur, quia potuit suspicari se in Oceanum tranandum mitti. Ergo mira Xauerij fides se demissi ad Oceanũ, ad barbaricásque terras emitti. Gen. 12. Chrysost.

87\. Tibi, ô Pater, non solùm locus indefinitè indicitur: Veni in Indiam; sed velamine abstracto, tuos humeros Indo illo premente, (de quo *supra*) Deus aperuit peragendas à te progressiones, Oceani pericula, pauperiem, nuditatem, famem, desolationem, venena, verbera dæmonum, Iaponiorum gladium non semel tuo gutturi hærentem, reliquáque incommoda, quæ Angelicis viribus subijsti. Fortes ac constantes viros aspexi, qui tamen valentes vnum & alterum laborem, tertio aduenienti cessere. Propheta Samuël Sacerdoti Heli annunciauit & domus euersionem, & filiorum stragem. At duplex malum constantissimè pertulit, profatus, *Dominus est, quod bonum fuerit in oculis eius, faciat.* Porrò addito tertio labore, nempe Dei Arcam esse pressam captiuitate, *Cecidit de sella retrorsum, & fractis ceruicibus mortuus est*, 1. Reg. 3. Fortissimum Patres Heli appellant, quod duplex malum tolerauisset; sed tandem tertij mali pondere oppressus est. Xauierium autem tot malorum pondus minimè potuit obruere.

Vel fortissimus quisque si tolerare possit vnum, aut alterum laborem: sed non multos. Xauier innumeros. 1. Reg. 3.

88\. Fatur de Heli Iosephus *lib. 5. Antiq. cap. 12.* corruisse Sacerdotem ob repentinum, haud expectatum incommodum. *Vt Arcam in hostium potestatem factam cognouit, insperato malo ictus, ac dolore impatiens prolapsus e throno, exhalauit animam.* Scio præuisa iacula, ex quorundam opinione, minus ferire. At eum Carthusiano, & doctus experimento asseruerim horribilius præuisa iacula vulnerare; quia semper compungunt. Vnde terribilius Deiparæ Martyrium affirmatur à Patribus, quia recèns nata Filio, à Simeone prædicente audiuit, *& tuam ipsius animam gladius pertransibit*, Luc. 2. Ergo si Xauier semper habuit præ oculis labores subeundos, nec corruit, ineffabilem ostentauit constantiam.

Apprehensio ipsa executione terribilior. Ioseph. Luc. 2.

89\. An viuacis apprehensionis vim ponderasti. *Apprehensio*, (inquit ille,) *facit casum.* Imò id efficit, quod casus ipse minimè præstaret. *Factus est*, (inquit Lucas,) *sudor eius sicut sudor sanguinis decurrentis in terram*, cap. 22. Vndénam inauditus hic sudor nisi ex mortis ac tormentorum apprehensione? D. Gregorius lib 24. Mor. c. 17. *Appropinquante morte, in se mentis nostra certamen expressit, qui valde timemus morte appropinquante.* Profectò ipso in mortis agone, aut tormentorum experimento tam mirabilem aliud sudoris haud aspeximus effectum. Ergo mirum in modum Xauierium tot laborum, tot annis aduenturorum affecit apprehensio.

An apprehensio sit horribilior, quàm mors? Luc. 22. Gregor.

90\. Adijcit Lucas opportunè, *Apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum*, cap. 22. Vbi Theophylactus, *Quidam dicunt, Angelum ita ei locutum: Domine, tua est virtus, tu enim potes contra mortem, & infernum genus humanum liberare.* Nusquam autem legimus ad ipsa tormentorum experimenta ab Angelis fuisse Dominum confortatum; ergo apprehensio superat executionem.

Apprehendentem Angelus confortauit, non patientem. Luc. 22. Theoph.

91\. Certè Franciscus videns coniunctim cunctos

Cuncti labores visi ib. sibi à Xauerio magnum sunt, quàm singuli obuenientes successiuè, & adhuc libenter per-

ctos labores, quibus erat afficiendus, postmodum singulos faciliùs tolerauit. Diu Iob vexatus à diabolo fuit, sed vt posset faciliùs singula vulnera tolerare, cuncta ei coniunctim præsentantur, destructis diuitiis, pereuntibus filiis, perdita valetudine, &c. Fatur D. Chrysostomus in Cat. Græc. *Cùm tantorum bonorum possessione eum deturbarit, multo vberiores virtutis opes illi constanis. Nam vehementioribus contentionibus eruditus, atque exercitatus, audacior postea fuit, atque paratior.* Cur Iobum minus singula tormenta affecerunt? Quia iam diriora erat expertus, cùm eadem coniunctim tolerarat. Ergo apprehensio Xauierij, cui copulatim cuncti hæsere labores subeundi, eum horribilius ipsa exequutione, torquere. Proficisci igitur ad tot mala subeunda, eius fidem mirum in modum exaltauit.

vexit post notitiam ad illos subeundum.
Iob I.
Chrysost.

SECTIO V.

Lucernæ ardentes.

TEXTVS.

VERS. 35. ET lucernæ ardentes in manibus vestris.

IN FRANCISCVM XAVIER

PANEGYRICVS MORALIS QVINTVS

CIRCA LITERAM.

EX ARDENTIBVS LVCERNIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Xauier omnium egregiarum virtutum fulgore nitet, omnium Diuorum colligans quodammodo perfectiones.

Moribus suggero viri Apostolici proprietates.

1. Maxim. EX Diui Maximi expositione hisce lucernis cunctæ virtutes innuuntur. Ideo asseruere aliqui Doctores singulos seruos singulas lucernas gestare. At si vno in famulo omnes lucernæ emicarent quæ lucent in cunctis, diceres huiusmodi virum ineffabilis esse sanctitatis, quia solus ostendit fulgorem, qui multis iniustis diuidebantur. Assero D. Franciscum Xauier non vnicam lucernam gestare, sed omnes, se fulgentissimum ostentantem in iis virtutibus, ac priuilegiis, quæ plures Diuos valeant decorare. Id quod duplici obseruatione pluribus distincta punctis ostendam.

2. *Diuisio gratiarum in cunctos Diuos.* 1. Cor. 12. Paulum præmitto. *Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij datur sermo sapientiæ, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Ita autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult*, 1. Cor. 12. Vbi varia Doctores. Quid sermo sapientiæ? Augustinus lib. 12. de Trin. cap. 14. *Rerum diuinarum scientia propriè sapientia nuncupatur.* Quid Fides? Chrysostomus, *Fidem non dicens eam, quæ est dogmatum: sed eam, quæ est signorum. De qua dicitur* Matth. 17. *Si habeatis fidem tanquam granum sinapis, dicetis huic monti: Transi hinc, & transibit.* Quid operatio virtutum? Elias Cret. ad orat. Nazianz. de Moder. in disp. seruanda. *Operatio virtutum significat vim quandam puniendi, & expellendi dæmones.* Quid linguarum genera? Author de Oper. Card. apud Cyprian. serm. de Spir. sanct. *Euangelica doctrina propria lingua prolata ad omnium auditum eandem efficatiam obtineret, vt Græcis, & Barbaris, omnibúsque Gentibus verbum Euangelij esset intelligibile, at si in eorum auribus linguæ, in qua nati erant, idiomata resonarent.* Quid diuidens prout vult? Græcè anceps verbum. Origenes refert ad eum, qui accipit; in nobis enim situm est, vt quamplurimum harum gratiarum impertiat Deus, dum scilicet diligentissimè erga illius obsequium operamur. Cuncta itaque huiuscemodi munera vnus Xauier adeò colligare ostentat, vt videatur omnium Diuorum fulgores spargere.

August.
Chrysost.
Matth. 17.
Cyprian.
Origen.

CAPVT I.

Accepit Xauier sermonem sapientiæ, ob orationis, seu precum donum, quo contra Ecclesiæ hostes dimicauit.

Vbi de pugnaci ac victrice oratione. 3. *Xauier oratione hostes fidei debellauit*

ALij datur sermo sapientiæ. Ex Augustino, seu *rerū diuinarū scientia*, ad pugnandum, August.
&

& vincendum. Xauier oratione hoſtes fidei debellauit. Manus enim puræ ad cœlum eleuatæ fulgorem precum ſpargentes hoſtiles exercitus vulnerarunt. Badagas multo milite inſtructos, vt Chriſtianos Trauancoris exarmatos extinguerent, Xauier eleuatis ad orationem manibus egreſſus fugauit. Tolanos igne ſulphureo precibus tracto è ſuperis obruit. Acenos innumeros contra Malacenſes ingentem claſſem comparentes claſſicula Chriſtianorum, Xauierij oratione fauente, ad profundum quaſi lapidem deturbauit.

4\. *Brachia eleuata ad orationẽ arcum æreum ad hoſtes vulnerandos.* *Poſuiſti* (ait Dauid) *vt arcum æreum brachia mea*, Pſalm. 17. Cùm leuo ad orationem manus, arcum efformo, quo ad hoſtium præcordia exitiali iaculo emitto. D. Ephrem. de Panopl. ſpir. *Verè enim arcus æreus eſt contra inimicos expanſa in oratione manus, ſicut eſt ſagitta directè emiſſa ab eo qui arcum vibrat.* En eleuatio manuum Xauierij.

5\. *Orãdo vincimus.* Deut. 33. Iudæ fortiſſimo Duci benedicens Moyſes, ait: *Audi, Domine, vocem Iudæ, ad populum ſuum introductum*, Deuter. 33. Vt ad populum ſuum, deuictis hoſtibus, Iudas introducatur, aptiùs dicendum fuiſſet, Robora, Domine, brachia Iuda, quàm, *Audi Domine vocem*. Abſit, brachia enim ſine orationis vi quid præſtabunt? oratio autem quid non efficiet? Audi Iudæ vocem, da, vt preces effundat, & hoſtes debellabuntur. Oleaſt. Oleaſter, *Ne glorietur fortis in fortitudine ſua, ſed ſciat, plus precibus eſſe bellandum.*

6\. *Manibus, imò digitis infirmioribus ſuperamus hoſtes.* Pſ. 143. Hieron. Ideo potentiſſimus bellator Dauid clamauit, *Qui doces manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum*, Pſalm. 143. Vbi D. Hieronymus, *Cùm leuauerimus manus noſtras, orationes noſtræ arma ſunt contra diabolum*, aduersùs Eccleſiæ filios, hoſtes Barbaros inſtruentẽ. Cur poſtquam dixit, *Qui doces manus meas ad prælium*, addidit, *& digitos meos ad bellum*? Vt oſtendat orationis vi non ſolùm manus, quibus aſſolet fortitudo ſignari: ſed & digitis infirmioribus exarmatis poſſe nos hoſtium copias delere. Liceat mihi vulgariſſimè cogitationem expendere, *con vn papirote* fortiſſimos hoſtes debellabo orationis ſubſidio.

7\. *Verba ſola Xauierij orantis potuerunt hoſtes profligare.* Pſ. 140. Quid mirum, ſolum Xauierium manus eleuantem tot hoſtibus extitiſſe terribilem, ſi vnus orans pro innumeris pergit ad campum. Dauid, *Audiant verba mea, quoniam potuerunt*, Pſalm. 140. Vbi Chryſoſtomus legit, & exponit, Quoniam munita ſunt ſatellitibus, ſeu militibus potentibus vtique innumerabiles copias ſuperare. Fatur Xauier Badagis: O impij, cur auderis in Chriſtianos irruere. Hæc verba orationis affectu expreſſa potuerunt hoſtium copias effugare, tanta arcuum & ſagittarum copia relicta, vt plurium dierum combuſtioni ſufficerent familiari.

* * *

CAPVT II.

Sermo ille ſapientiæ, ſeu Xauierij oratio proximorum deſpectatiſſimorum conuerſioni impendebatur.

Nullus deſpiciendus homuncio, pro quo ſanguis IESV impenditur, quemque ipſe humeris apportat. Meditationis vis.

8\. *Pluribus noctibus orat Xauier, vt vnam ouiculam deſpectam ad IESVM reſerat.* AN ſermo ſapiẽtiæ, ſiue oratio efficax Xauierij ad temporalium rerum acquiſitionem impendebatur? Minimè, ſed vni proximorum vtilitati, ſeu Indorum ſaluti dirigebatur. Noctibus Pater orationi vacat, vt diurna Indorum ſalutaria negotia faciliter gerat. Vidi Franciſcum ſocium monentem ſe ſe ſeptima (v. g.) matutina hora egreſſurum, vt Indi cuiuſdam ſpirituali cauſæ prouideret. Acceſſit ſocius ab orationis ſomno Patrem excitaturus. Iam pergam (ait) frater. Moratur, inſtat ſocius, egreditur Diuus, ſed tam longis moris vtitur in via à contemplationis affectu abſtractus, vt terminato die nondum ad domum Indi proximi acceſſerit. Clamitat frater, Pater inſtat iam nox. Miratus autem Xauier ait, Hodiernam diem totam ſibi cœlum addixit, dabit Deus craſtinam feliciſſimæ negotij illius terminationi. Quid mirum nunquam non petita conſequutum fuiſſe, ſi vix à precibus recedebat? Tribus diebus orauit ſine interruptione, vt phrenetico ex febri adoleſcenti daretur nudandi conſcientiam occaſio; id quod conſecutus lætiſſimis iubilis celebrauit. Tanti ne momenti homuncionis deſpecti ſalus? Memorare ô Franciſce, dignitatis tuæ, Vicarium Pontificis ſummi geris: quid Apoſtolico Nuncio cum viliſſimo puero nautico? O Deum immortalem! Te ô IESV, Dei Filium video ouiculam erroneam ſacris humeris deportare, & fugienti vili adoleſcenti hæreſcere, ac pro eius ſpiritualibus commodis exorare?

9\. *Videns Iacob Rachelem oues paſcere, ipſe adaquare non dedignatur.* Geneſ. 29. Iacob olim Rachelem vidit oues ducentem ad puteum, móxque vires exeruit, vt putei lapidem ſubmoueret. *Quam cùm vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinam ſuam, ouesque Laban auunculi ſui, amouit lapidem*, Geneſ. 29. Aliqui Interpretes audaciæ incuſant adoleſcentem, quòd præter terræ mores, inſperatis paſtoribus, ipſe ſolus ingreſſus fuiſſet tollere putei lapidem, vt Rachelis greges adaquaret. A qua tamen incuſatione liberat eum Hugo fatus, *Officium ſanguinis inaurauit audaciam.* Hugo. Alij autem aſſerunt nobilem Iacobum nimium ſe ſe demiſiſſe puerorum viliorum gregis officium ſuſcipiens. A qua quidem obiectione eum expedit Rachelis ducentis oues aſpectus. Si pulcherrima nobiliſque Rachel conſobrina mea oues ducit, dedignatur eis cuſtodiendis curam impendere, non dignabor ego ei gerere morem, lapidem putei auferendo ad gregis ſatietatem? O Xauier, non te pudet ouiculæ deſpectæ hæreſcere, & fugientibus cunctis nautis, & ipſo gubernatore hero nautici huiuſce pueri horrente accedere ad fœdum ægrotum, ab eo minimè ſeparari? *Hac conſideratione Xauier puero nautico humaniſſimè hæreſcit.* Video IESVM Dei Filium ouiculam deſpectam humeris deportantem: quid ni eius agens Vicarium me ducam nobilitate ornatiſ-

ſimum, dum ouem Dominici gregis familiariter excipio, vt aqua reficiat ſalutari. An non conſideratio hæc ex orationis peno, ex meditationis fonte profluebat?

10. Vt Angelus verum Saluatorem naſciturum Meſſiam exponeret, ait, *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum*, Luc. 2. *Ipſe* quidem, non alius immiſſus. *Populum* planè, qui de nobilibus, & vulgaribus colligatur, nullus, quamtumuis deſpectus, excluditur à Saluatoris cura. Viliſſimam Samaritanam ad puteum accedentem, vt aquam hauriret, ipſe Saluator expectat, vt aquis expleat ſalutaribus: & ego viliſſimus miniſter vulgari recedam à fonte? Chriſtus inunctus Rex humanè cum Samaritana viliſſima degit, vt ſaluet? Pretioſa in conſpectu Domini cuiuſlibet homuncionis anima Cyrillus de Incarnat. cap. 3. *Chriſtus, qui vnctus dicitur, iuxta nos humanè, ita etiam* IESVS, *quòd ſaluauit nos, id eſt, ſuum populum; quod maximè eum demonſtrat Deum verè, & natura omnium Dominum.* Quia ſcilicet nulli deeſt, vel viliſſimæ populi ſuccurrit creaturæ. An refugiat mancipium ipſius Conditoris munus obire?

Vides, dum orationi incûbis, IESVM Samaritanæ viliſſimæ aſſidere ſaluandæ, deſpectiſſimo cuique aſſidere curat. Luc. 2. Ioan. 4. Cyrill.

11. Fateor, ſed ſi puer nauticus mancipium eſt, & non fruitur libertate, decénſne Apoſtolicum Nuncium ei tot noctibus miniſtraret? Audi D. Anaſtaſium Sinai. lib. 3. de rect. fidei dogmat. *Optabat eum qui verè & ſecundùm naturam Rex noſter erat, nos qui tyrannico Imperio premebamur, illegitimi planè domini non deſerere improuiſos; ſed inſignia noſtra captiuitatis induere, ac nobiſcum familiariter congredi.* Rex cœleſtis familiariter congreditur cum mancipiis vilioribus, nempe peccato fœdatis, & nimiæ vilis homuncio incuſabor humanitatis, dum mancipio Chriſti redempto ſanguine aſſideo? Huiuſmodi conſiderationibus ex meditatione continua dimanantibus, nullum Xauier lapidem non mouebat, vt vel vni viliſſimo nautarum mancipio totam affectus ſui curam impenderet.

Contemplatur Xauier Regem cœleſtem ſuccurrentem mancipiis, & ideo gaudet mancipio bareſcere expiando. Sinai.

CAPVT III.

Xauier tam viuaci fide rutilauit, vt Martyrio illuſtriſſimo conſummaretur.

Verè amantibus Deum pro ipſo non mori, grauiſſimi Martyrij genus eſt.

12. ALij fides in eodem ſpiritu. De fide viuaci, qua montes transferuntur, Chryſoſtomus exponit. Adhuc viuacior fides, qua vita litatur pro legis defenſione. Parum erat Xauerij fidei, montes transferre, ſeu egregia miracula patrare; (quorum numerum quis poterit ad catalogum referre?) ſi vitam pro eiuſdem defenſione non tradidiſſet. Mirum quidem in modum rutilat ex hoc capite fidei Xauier lucerna.

13. An non Diuus obiit in pace apud inſulam Sinæ proximam, ſeu veſtibulum ad ipſam? Nónne febre correptus auolauit ad ſuperos? Quónam modo igitur aſſeris Martyrio fuiſſe conſummatum? Equidem illuſtriſſimo. An Ioannes Euangeliſta Martyr? Memini Petro Dominum Crucis obitum promiſiſſe: *Cùm ſenueris, alius cinget te, & ducet quò non vis.* Audiens autem Petrus ſe Crucis patibulo honorari, putauit prudentiſſimè Ioanni dilectiſſimo aliud genus Martyrij illuſtrius præparari. Vnde quæritat, *Hic autem quid?* cap. 21. Si Petrus Martyr obit, dilectiſſimus Ioannes Martyr etiam obibit. Aſſerit D. Hieronymus martyrio conſummatum, quia lubens Diuus in dolium vt à feruente oleo cremaretur, immiſſus fuit. Pepercit ſupplicium, extrahitur Ioannes à morte, ſed non à palma; quia voluntas non martyrio defecit, ſed martyrium planè voluntati. Cùm Xauier in vrbe Iaponiæ moraretur, ter à Gentilibus abripitur, vt in circo coram innumerabili turba, idolorum deſtructor occideretur. Gladius gutturi hæreſcit, & cœlum repentè nubibus tegitur, intonat æther, venti mugiunt & grandine, ac fulminibus iaculatis, carnifex rigeſcit, aufugiunt, ſolo Xauierio collo inclinato, vt acciperet vulnus, remanente. Qui quidem vltroneus repetiit carcerem. Iterum educitur ad ſupplicium, protegente Numine nouo terrore virum, quo indigebant felicia fidelis Americæ & Aſiæ cunabula. Defecit ne martyrio voluntas? Planè mors, vulnus defecit voluntati. O Martyr illuſtriſſimus.

Martyr obiit Xauier vti Ioannes, quamuis defecit martyrio voluntas, ſed martyrium voluntati. Ioan. 21. Hieron.

14. Profectò dum obiicio poſt tot martyrij apparatus meum Xauierium apud Catonem exigua febre correptum, nauem fortiſſimam poſt tot procellas ſuperatas, leui vnda obrui, non poſſum non vehementi affici admiratione. Sed mox ab ea expedior, dum contemplor Patri in tanta pace mori, martyrium horribile extitiſſe. Redeo ad Ioannem. *Hic autem quid?* Ioan. 21. Ac ſi diceret, ſummus Præſul, ſi mihi mors Crucis paratur, quis dubitet Ioanni dilectiſſimo Saluatoris alumno aliud nobilius (ſi fieri poſſet) martyrij genus præparari? Verè, ô Apoſtole, excogitaſti; illuſtrior enim Ioanni manet triumphus. Quinam, precor. Audi Dominum. *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Vbi perpulchrè Strabus, *Volo eum expectare placidam ſui corporis reſolutionem.* En martyrium tua nece illuſtrius. Volo eum expectare placidam mortem. Volo eum ſibi perſuadere, martyrio fugiente, oleo non cremante, ſe in pace ſine vulnere moriturum. In pace moriar dum virgunculæ Agnes, Cicilia, Domitilla, Agatha candidam ſtolam puro ſanguine rubricant? In pace moriar, dum tot puerulí palma & coronis ludunt? O expectatio placidæ mortis omni exitiali vulnere durior! Hæc Xauerium tot laboribus, tot periculis irruentibus incolumem potuit acriter interimere. In pace morior tot alumnis meis in bello occumbentibus? O Pater martyrium tibi militi honorificentiſſimo eſt horribilius ſine martyrio occumbere.

Moritur martyr, quia placida corporis reſolutione abripitur. Ioan. 21. Strab.

15. Promiſerat Dominus Diſcipulo hoc ſupremum mortis genus, dum inquit, *Calicem quidem meum bibetis*, Matth. 20. Quónam modo calicem Ioannes epotarit, ſi in pace mortuus eſt, dum Iacobus gladio Herodis occiditur? Certè illud ipſum ſine vulnere mori, fuit acriùs vulnerari. Apud hortum Dominus exorabat, *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*, Matth. 26. D. Hilarius, *Sicut a me bibitur,*

Bibit Xauier calicem Chriſti, dum moritur ſine dolore. Matth. 20. Matth. 26. Hilar.

ita

ita ab his bibatur. Existimo particulam *his* indigare fratres dilectissimos Iacobum, & Ioannem, queis Magister promiserat sui calicis participationem: *Calicem quidem meum bibetis.* Potandos calice meo promisi, da ô Pater meis stare promissis: *Quomodo a me bibitur ita ab his bibatur,* id est, dira vnus & alter nece consumentur. Bibit certè Iacobus, quonam modo bibit Ioannes. Addit belle Hilarius. *Ita ab his bibatur sine sensu doloris, sine metu mortis.* Iacobus occidatur, sed mortem non timeat. Ioannes autem sine doloris sensu, sine vulnere, oleo minimè torquente, quasi affigatur mecum Cruci, dum dirè cruciatur, quia cruciari passus non est. Mori enim Ioannem sine sensu doloris, idem est, ac horribiliter trucidari. Preme particulam: *Ita ab his bibatur sine sensu doloris.* At Iacobus dolorem sensit, gladio vulnerante, solus Ioannes sine sensu doloris obiuit. Cur ergo plurali in numero precatur, *Ita ab his bibatur sine sensu doloris?* Profectò IESVS tunc vnum & alterum Iesuitam oculis obiiciebat mentis, Ioannem scilicet, & Xauerium, quibus mors placida expectata pro illustrissimo martyrij genere erat præparatum.

CAPVT IV.

Martyrio Xauier non consummatur demum, quia totus iam diu martyr erat.

Assero vitam Diui perfectam, aut Religiosi cuiuslibet martyrij dirioris locum gerere.

16. *Ioannes martyrio non consummatur, quia iã mortuus fuerât.*

SVnt qui asserant Ioannem martyrium demum minimè subiisse, quia iam subierat cùm videns Dominum Cruci suffixum, (commoritur enim tunc compassionis affectu) tum qui perfectæ vitæ exercitamentis dirioris, quam diuturnioris martyrij expresserat triumphum. Qui mortuus erat, quid vltrà moreretur: aut quonam modo posset trucidari? En Xauerium.

17. *Non erat, quà mors corpus Xauerij iam mortuum intret.*

De quodam adolescente amatore ardentissimo mortem nimium expetente, ac procurante Comicus Græcus scitè cecinit,

Anxius ille inuenire mortem
Nunquam non fugientem adibat,
Qua enim posset corpus ingredi,
Cuncta si membra amor necarat?

Quonam dic, quæso, mors corpus Xauerij intret, si cuncta membra emortua è laboribus, è mortificationis exercitamentis emortua esse conspiciebantur? An humeris mors irrumperet? Gigantem horribilem sæpe sustinuerant, totius Iaponiæ Regna amplissima deportarant. An brachiis? Emortua adeò ex muneris diluendi labore, vt necessum fuerit, eis Indi vnius & alterius manibus hinc inde fulciri, vt insisterent ministerio? An capite? Emortuum penè ea proliais meditationis exercitiis, & cogitationibus assiduis circa Gentilium conuersionem. Quanam mors in Xauerij corpus impetum faceret? An pedibus? Emortui ex duodecim millium leucarum itineribus. An ventre magis obnoxium corruptioni? Et ieiuniis assiduis, & incorruptilis puritatis diuturnitate erat emortuum. An dorso? Verberum dæmonis, & quotidianis propriæ manus exercitamentis obierat. An genu? Et continua flexione obcaluerant. An denique subtilissimis corporis poris? Sanguineus ex tot laboribus sudor totum hominem iam vita excessisse proclamat. Nec enim quis viuens posset tot molestiarum pondus sustinere.

Statutum est planè *singulis hominibus semel mori*, aut in pace, aut in bello. Ioannes, & Magdalena, imò Mater IESV commortui fuerant, dum viderent IESVM tot consummari doloribus. Ideo Ioannes in pace obit, Magdalena dilecta dulci somno recedit; & dilectissima Mater tam dulci consummatione afficitur, vt vix obiisse videretur. An Dei parentem Filius hoc honore martyrij priuaret? An calicem non porrigeret Matri charissimæ quem charissimis porrigebat, *Bibite amici, & inebriamini charissimi*, Cant. 5. In pace obiit Deipara, ne exitialis gladius bis in eandem desæuiret. Si iam totum corpus Simeonis gladio apud Caluariæ mentem vulneratum & exanime fuerat compatiendo, meritò à secundo lethali vulnere liberatur. 18. *Deipara nõ vulneratur, sed in pace moritur, quia tota fuerat iam vulnerata.* Cant. 5.

Cùm milites crurifragium gerere curantes Christi & latronum accedunt ad cruces, latronum crura viuentium perfringunt. *Ad IESVM autem cùm venissent, & vidissent eum mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit*, & continuò exiuit sanguis *& aqua*, Ioan. 19. Quæritur, cur Dominus non permisit crura IESV confringi, huiusmodique nunc martyrio affici sed multis retro seculis indixerat, *Os non confringetis ex eo?* Exod. 12. Crediderim, quia iam Saluatoris crura continuis excursionibus, ac expeditionibus sæpe fuerant vulnerata, iuxta illud: IESVS *autem fatigatus ex itinere, sedebat sic*, Ioan. 4. Quanam vulnus in toties vulnerata crura impetum faceret? 19. *Crura Christi defatigata ex itinere non confringuntur.* Ioan. 19. Exod. 12. Ioan. 4.

Sed quare cor Domini vulneratum fuerat? *Sed vnus militum lancea latus eius aperuit.* quia cor Christi nunquam fuit mortalitati obnoxium? Illud, *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Innuit nec imaginis mortis Christi cor fuisse vulnere pressum, viuacissimum planè ex charitatis multiplici spiritu. Aptiùs tamen affirmo cor Christi curis quidem, ac tristitia iam sæpè emortuum minimè fuisse vulneratum. Vnde notanter ait Euangelista, *latus eius aperuit*, non vulnerauit. Augustinus, *Non dixit, vulnerauit, sed, aperuit.* Nec enim totsum vulnerandum erat toties vulnere cor affectum. 20. *Cor Christi non vulneratur lãcea, quia id erat sæpe ex tristitia, & curis vulneratum.* August.

Iob patientissimus toto corpore socius obiicitur. *A planta pedis vsque ad verticem* capitis (vti IESVS aptius exprimeretur) *non est in eo sanitas.* Solummodo (fatetur ipse) *derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos*, cap. 20. Quare labiis solùm vulnus crudelissimum pepercit? An quia *non peccauit Iob labiis suis?* cap. 1. Aptè quidem, sed argumento conuenientius Anselmus in labiis Apostolicæ prædicationis laborem recognoscit. *Labia in dentibus Apostoli, qui carnales correctione mordent*, &c. In defatigata labia mors rursum non intrauit. Si ergo Xauerij totum corpus, ac sigillatim membra singula 21. *Labia Iob non vulnerantur, quia ex prædicatione fatigata.* *Totus vulneratus Xauier.*

ſingula iam diu fuerant vulnere exitiali affecta, non video quanâ rurſum mors poſſet irruere.

CAPVT V.

Data eſt Xauerio operatio virtutum, non ſolùm ex miraculorum virtute, ſed ex omnium cœleſtium donorum affluentia, & diuinis viſitationibus.

Deus ſpecialiſſimè ſe totum incumbere oſtendit iis, qui animarum conuerſioni ſtudent.

22. *Quaſi ſoli Xauerio omnis virtus impertita eſt, quia vnus pro omnibus quodammodo.*

VIdetur Deus ſuper D. vnum Xauerium cuncta ſua munera colligaſſe, dum miracula, prophetia, dæmonum ablegatio, ſermonis gratia linguarum vſus, ſanitatum peritia inente perpenditur. Hæc eſt *operatio virtutum* præſtantiſſima Nam ex donorum, aut munerum cœleſtium colligatione Diui ad tantam virtutum facilitatem exeruntur, vt quaſi omnipotentes toti poſſint naturæ imperitare. Vni Xauier tot dona ac priuilegia impertitus eſt, vt videatur ei vni ſolem fulgentiſſimū fuiſſe exortum. Quid mirū ſi ad omnia ſolùm miniſteria circa Gentilium conuerſionē vnus Xauier pro omnibus Apoſtolicis viris ſuffeciſſe obiicitur?

23. *Xauerio inuiſit Deus ſpiritualibus muneribus ſapiſſimè, quia vtiliſſimus docendi miniſterio. Clemens Alex.*

Fatur Clemens Alex. lib. 6. ſtrom. *Deus quidem vt Paſtor ſingularum ouium curam gerit; eos verò maximè prouidendi, ac viſendi tenet ſtudium, qui populo multum prodeſſe poſſunt. Ij autem ſunt, qui ad docendum, & regendum ſunt apti. Per hos enim cura prouidentia latiùs eminet.* Tot Xauier illuſtrationibus cœleſtibus illuminatur, tot viſitationibus diuinis afficitur, vt videatur Deus ſolius Patris mei conſolationi curam impendere, à reliquorumque Diuorum abſtrahi viſitatione. Quid ni tot fulgoribus ornaretur, tot donaretur muneribus, qui adeò ad docendum aptus vt ſolus innumerabilium Indorum ac, Iaponiorum ſuſcipiat eruditionem?

24. *Deus quaſi totus incumbat inniſendo Xauerio, quia Iacobi in morem, ad Gētiles pergebat, &c. Geneſ. 28. Anton. Fernand.*

Vidit Iacob *ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum, & Dominum innixum ſcalæ*, Gen. 28. Vbi adnotat Antonius Fernandez ſect. 4. num. 10. *Illud occurrendum, quomodo Deus innixus ſcalæ totus incumbat in dormientem Iacob, ac ſi id ſolum, & nihil amplius, curet in mundo.* Quare, precor? Profectò, quia ſolus in Meſopotamiam Gentilicam pergit edocturus incolas veri Dei adorationem Rachelem, Liamque vnius ſpiritus ſpōſam è Gentibus adducturus ad Dei cognitionē innumerabilium filiorum procreatione: idola deſtructurus, & addicturus ſepulturæ iuxta Bethleemum panis domum, ſiue Sacramentorum exercitia. Innitatur ſcalæ Deus, totus in Xauierium incūbat, vt in eo colligat omnium Euangelij miniſtrorum munera; quia ſolus peregrè pergit in Indiam, Barbaros vt edoceat idola comminuat, Americam in Chriſti commutet ſponſam.

25. *Deus quaſi totum Xauerij quia ipſe Deo ſponſo ſtudium adduxit Eccleſiam. Cant. 2. Bernard.*

Clamat aliquando dilecta. *Dilectus meus mihi, & ego illi*, Cant. 2. Ac ſi diceret, ſoli mihi Numen incumbit, ac ſi id ſolum, & nihil amplius, curet in mundo. Tot illuſtrationibus, ac conſolationibus (Xauier ait) ū Domine donor, vt ſoli mihi incumbere videaris. Porrò aut Xauier in immēſum gloriatus obiicitur, aut Deus in immenſum amator innuitur. Satius ex Bern. ore percipere ſerm 68. in Cant. *Quid ſibi vult iſta inter tam diſpares comparatio? Aut illa in immenſum gloriatur, aut is in immēſum amat. Quàm admirabile eſt, quod illius intentionē iſta ſibi quaſi propriam vēdicat, dicens: Dilectus meus mihi. Itáne huic intenta eſt illa maieſtas, cui gubernatio vniuerſitatis incumbit? & cura ſeculorum ad ſola trāſfertur negotia, imò otia amoris? Ita planè.* Reddit cauſam, *eſt enim Eccleſia electorum, de quibus Apoſtolus: Omnia propter electos.* Liceat Xauierij ſic laudes decantare. Quia eſt Eccleſia electorū tota Domini cura, & ſtudiū quod omnia propter electos: ideò vni Xauierio intenſa eſſe illa maieſtas exponitur, qui ſolus ipſe tot viribus eligendæ ex Gentilibus Eccleſiæ eruditioni incubuit.

CAPVT VI.

Diuerſa genera linguarum Xauier calluit, non ſolùm, quia à cunctis nationibus loquutus intelligebatur; ſed quia, contra humanæ linguæ iura, dum illuſtrationibus dulciſſimis demulcetur, inquit, Satis eſt: *dum autem laboribus defatigatur, ait,* Amplius Domine.

Qui ſanctior eſt, auidiùs appetit laboribus exerceri, ad quorum ſuſtinentiam vel ſpirituales conſolationes faſtidit.

ALij denique *genera linguarum.* Iuxta expoſitionem Doctoris qui tractatum de oper. Card. ſcripſit, à Cypr. citati, genera linguarū ita percalluit Xauier, vt ab omnibus diuerſæ linguæ Gentilibus intelligeretur. Attamen alia linguarum genera illuſtriùs Pater exercuit. 26.

Quā diuerſam genus linguarum Xauerij, ac mundi, ſea naturæ corrupta.

Audi Th. Kemp. lib. 3. de imit. Chriſt. c. 44. *Natura multo vult mori, nec premi, nec ſuperari, nec ſubeſſe, nec ſponte ſubiugari. Pro ſuo autem commodo laborat, otium amat, & quietem temporalem. Gratia verò ſtudet mortificationi propriæ, quærit ſubijci, non quod ſibi vtile, & commodum, ſed quod multis proficiat, conſiderat, gaudet, pro nomine Ieſu pati contumelias, libenter amplectitur laborē, aſpera non aſpernatur. In ſolo Deo quærit conſolari, & in ſummo bono ſuper omnia viſibilia delectari.* Homo igitur verus expetit dulcia acceſcere, amara imminui: conſolationum voluptatem incrementis augeri, laborum moleſtiam affici contractione. Secus aotē nouus homo expetit creſcere labores, voluptates temporarias imminui. Attamen non ſolùm cœleſtes conſolationes non reſpuit, ſed auidè eis appetit ex ſatiari. *In Deo ſolo quærit conſolari, & in ſummo bono delectari.* Id autem eſt, linguis nouis vti: *Linguis loquētur nouis.* En gloriam Xauierij. Tam nouus homo eſt, vt linguis adhuc magis nouis loquatur. Nec enim ſolùm expetit labores, & cupit in ſolo Deo delectari: ſed petit magis laborare, & cupit minus delectari in Domino. Cū Deus ei cunctos labores, quos paſſurus erat, copulatim menti præſentat, clamat, *Amplius Domine, amplius*; cū eū conſolationibus cœleſtibus, ac ſpiritualibus delectationibus replet, vociferatur: *Satis eſt Domine, ſatis eſt.* Data ergo Xauierio diuerſa *genera linguarū.* 27. 28.

Xauier perfectiſſimos ſuperat, ipſi enim illi ſtiores appetunt in Deo delectari, hic autem videtur vel cœleſtia gaudia faſtidire, vt amplius laboribus vulnerari poſſit. Thom. à Kemp.

Dilectiſſimā ſponſā amulatus, odit vel cœleſtē requiem, vt amplius laboribus exerceatur. Cant. 3.

Sponſam audi dilectiſſimam Xauierij imaginem. *In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea, quæſiui eum, & non inueni*, Cantic. 3. Preme particulam, *lectulo.* Non appellat lectum, ſed lectulum, quia ſciebat paruam eſſe requiem.

requiem. Addit, *Per noctes*; quia illa parua quies amanti sponsæ erat prolixa voluptatis dilatatio. Hæc autem ipsa amatrix, *Surgam*, inquit, *& circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæsiui eum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem. Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea*, ibid. Mitto amantem, quæ tam ardenti cordis affectu requirit sponsum & vulnera, quæ proculdubio tunc accepit (aliquando aperit alibi) subiicere, & affirmare, Paululum cùm pertransissem inueni, si amanti singula instantia sapiunt æternitatem. Profectò illa, cui exiguum tempus voluptatis erat molestum, & longum videbatur: tempus patiendi, & tolerandi opprobria, & labores sustinédi, breuissimum arbitrata est In lectulo voluptatum cœlestium, *satis est*; in vicis & plateis vulneribus affecta,

Gilbert. *Amplius*. Pulchrè admodum Gilbertus serm. 2. *Tenuis lectulus, sine quies. Num quid satis est? Fortasse satis. Sed laboranti* non satis (sed ampliùs) amanti. Ac si diceret, cùm consolationes accipit, postulat terminari, satis est: cùm autem laboribus affligitur, petit grauiori molestia cruciari: *Laboranti non satis amanti.* Addit, *Dulcis enim laborantis somnus anxietas est. Amor de quiete ipsa inquietior redditur.* id est, redditur inquietior, vt quietem fugiat, & voluptates supernas; ad laborumque pergat tolerantiam, quia anxietas dulcis somnus est laboranti.

30. Redeo ad Iacobi scalam. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, Gen. 28. Vbi ex mente Pantaleonis, in Angelis ascendentibus denotantur ex Gentilitate prædestinati ponderosi valdè, qui ex terra geniti: *Eritque semen tuum quasi puluis terræ; dilataberis ad Orientem, & Occidentem.* At in Angelis descendentibus innuuntur cœlestes visitationes, ac illustrationes super Patriarcham affluentes: *Benedicentur in te, & in semine tuo omnes Tribus terræ: & ero custos tuus, quocumque perrexeris, nec dimittam*, &c. Ibi super pectus itaque Iacobi scala nititur, priùs ascendunt cuncti prædestinati ex Gentilitate Orientali, & Occidentali, & non conqueritur Patriarcha. At cùm Angeli descendunt, seu multiplicantur spirituales visitationes, querulus clamat Iacob, *Quam terribilis est locus iste, verè non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Vndénam terribilis tibi scala? vnde humeris importabilis? An quia tot labori, ac sudoribus tuis prædestinati ascédunt? Minimè, sed quia tot ascendunt consolationes: *Verè non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli.* Si esset hic aliquid laboris, lubentissimè sustinerem; sed quia *non est hic aliud nisi domus Dei*, seu cœlestis consolatio, *quàm terribilis mihi locus!* Haud aliter Xauier, cùm Gigantis illius, qui ei in somnis apparuit, pondus grauissimum humero premit, vociferatur. Ampliùs, Domine, plures Indi ascendant ad superos meis sudoribus, mea eruditione. Sed cùm consolationibus cœlestibus afficitur, descendentibus Angelis, siue IESV, Deipara, D. Hieronymo, Angelo tutelari, & aliis Diuis Xauerium inuisentibus, affectuosè clamat, *satis est, Domine, satis est.* quia scilicet *terribilis est locus iste.* Vndénam quæso? *Non enim est aliud hic nisi domus Dei, & porta cœli.*

Xauier dum videt in uno Orientem & Occidentem super humeros suos, grauem pondus expetit. Dum experitur cœlestium consolationum affluentiam, terribilem locum existimat.

Genes. 28.

Certè huiuscemodi dona Xauerio impenduntur *pro vt vult. Ita autem* (ait Apostolus) *omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis pro vt vult.* Diximus Græcè anceps esse verbum; quia potest significare eum, qui largitur, & diuidit, vt sit sensus, *prout vult, qui diuidit*; aut potest significare eum, qui accipit, vt sit sensus, prout vult is, qui donatur. Orig. aiebat, *In nobis situm est, vt quamplurimum harum gratiarum impertiat Deus.* De gratia sanitatum, de operatione virtutum, de pluribus aliis donis, actione ostendebat Xauier se à Deo accipere prout volebat, quia quasi naturæ Dominus creaturis imperabat. At solummodo circa labores ac consolationes, non agebatur cum Francisco, prout volebat. Vult contrahi consolationes, ac cœlestes voluptates: vult produci labores; & minimè, prout volebat, consecutus est. An nó hinc Petro illustrior, qui dum consolatione afficitur apud montem Thabor, clamitat, *Domine, bonum est nos hic esse.* Diuturna fiat gloriæ participatio, *Faciamus hic tria tabernacula*, Matth. 17. At non vult produci labores, sed contrahi, fante Domino, *Cum senueris, alius cinget te, & ducet, quo tu non vis*, Ioan 21. Si *pro vt vult* Petrus, agendum esset, minimè cingeretur? Ergo ex hoc capite illustrior Xauier, adeò naturalem superaos repugnantiam, vt vellet quidquid molestum posset excogitari. Voluit ampliùs torqueri, & non est consequutus. Voluit minus consolationis accipere, & non impetrauit. Si verò cingendus esset, seu Cruci illigandus, Christus profatetur, *Alius cinget te, & ducet, quo tu.* Attamen voluit Dominus Xauerium suum diriorit cruci suffigi ex voluntatis propriè, vel circa labores sustinendos, abnegatione. 31.

Xauier videtur Petrū superare, quia Apostolus quasi non volens (ex natura repugnātia) Cruci addicitur Xauier autem non volens ex Cruce abstrahitur. Origen.

Matth. 17.

Ioan 21.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Christus, qui assolet esse hîc pars in singulis Diuis, non omnia in omnibus: in vno Xauierio omnia fuisse videtur.

Vnde varia elitio ad compositionem morum documenta.

IN manibus singulorum Christi seruorum singulas lucernas contemplamur, non omnes in omnibus; quia Christus, hîc non est omnia in singulis seruis: in cœlo autem omnia in omnibus ostentatur. 32.

Audi Paulum asserentem Dominum hîc singulis Diuis diuidere munera, in cœlo autem omnia in omnibus ostentari. *Vt sit Christus omnia in omnibus*, 1. Cor. 15. Ad quæ D. Hieronym. epist. ad Amand *Dominus, ac Saluator noster nunc non est omnia in omnibus, sed pars in singulis. v. g. in Salomone sapientia, in Dauide bonitas, in Iob patientia, in Petro fides,* in 33.

Nunc Deus pars est in singulis Diuis, in cœlo erit omnia in omnibus.

1 Cor. 15.

Hieron.

in Paulo zelus, in Ioanne virginitas, in cæteris cætera. Cùm autem rerum omnium fides aduenerit, tunc omnia in omnibus erit, vt singuli Sanctorum omnes virtutes habeant · vt sit Christus totus in cunctis. Audax assueuto in Xauerio meo Christum omnia ostendi, quia hic omnes hasce virtutes habuisse constat. Sex capitibus persequor argumentum.

CAPVT I.

Xauier Salomonis sapientia donatus exponitur.

Ostendo aliorum consilia sequi, sapientiæ esse documentum.

Xauierij sapientia præcipuè ostēdebatur, inferiorū sequendo consilia.

33. PRima lucerna in Xauierij manibus fit Salomonis sapientia: *Dominus est pars in singulis, v. g. in Salomone sapientia.* Qui attentè fuerit contemplatus Xauierij gesta, apertè prospiciet, cuncta ex eleuatissima sapientia ortum duxisse. Vndenam prophetiæ donum, quo futura quasi præsentia intuebatur, ortum habuisse existimas? Vndenam ad res desperatas prouidentia, prudentiaque ad peccatorum reductionem? Vndenam tolerantia ad expectandum, & efficacia ad exequendum? Porrò huiusce eleuatissimæ sapientiæ quoddam perspicuum indicamentum profetam. Semper aliorum consiliis hærebat, & facili prudentia aliena vota exequebatur. Sunt sapientes, (tenus quidem nomine) qui imminui sapientiam existimant, cùm aliorum consiliis acquiescunt, & aliena monita exequuntur. Quorū sic D. Bernardus exprimit, & taxat iudicium. *Lepra* (serm. 3. de resurrect.) *proprij consilij eo perniciosior est, quo magis occulta; & quando plus abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo ita, vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis.* Iudicauit aliquando Franciscus, oportere ad animarum salutem vnam inire Prouinciam, & quia inferiores aliqui repugnabant, eorum iudicio sapientiam suam submittebat. O prudentia mira!

Carpitur obstinatio proprij consilij.
Bernard.

Sapientia increata videtur à proprio consilio recessisse, vt alienum sequeretur; quam Xauier imitatus est.
Luc. 2.

34. Christus apud Templum audiens illud à Maria: *Quid fecisti nobis sic?* respondit, *Et quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in iis, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Addit textus, *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis,* Luc. 2. Miror Dei sapientiam in consilio proprio non constitisse: sed potiùs hæsisse consilio parentum relinquentem expeditionem inceptam ad Patris gerenda negotia. An inouit sapientia sequenda inferiorum consilia? Certè dum video sapientiam increatam & immensam voto humano submitti, miror creatæ sapientiæ (si appellanda sic) obstinationem. Pulchrè Bernardus extat. *Et erat subditus illis. Quis iam non erubescat, obstinatus esse in consilio suo, quando suum Sapientia deseruit? Sic mutauit consilium suum, vt quod iam tunc cœperat, ex tunc vsque ad tricesimum ætatis suæ annum prorsus dimiserit.* Cœlestem sapientiam decet sequi alienum consilium? Christus videtur inceptum reliquisse salutis humanæ negotium consilio Matris acquiescendo? Quàm prudens ac sapiens Xauier inceptam, ad Prouinciam illam, intersecuit expeditionem, vt inferiorum consiliis acquiesceret.

Bernard.

35. Acceperat planè cū linguarū munere à Spiritu sancto sapientiæ, scientiæ, consilij, ac intellectus donum, vt possit aptiùs Iesu æmulator existere, dum cœlestem sapientiam inferiori submittit, quemadmodum illa, de quo Propheta, *Et replebit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij, & scientiæ,* Isai 11. Infinita sapientia alieno acquiescit iudicio, & non pudet creatam exiguam planè doctiorum saltem præscripta non sequi.

Accepit Xauier spiritū sapiētiæ, vt existeret Iesu æmulator, dū eum submittit alieno consilio.
Isai. 11.

CAPVT. II.

Xauier Dauidis bonitate decoratus exprimitur.

Regia virtus munificentissimè in subditos beneficia dispergere.

36. IN *Dauid bonitas.* Hæc est mansuetudo ex Interpretum expositione tam decantata in Rege. *Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius,* Psalm. 131. Ideo Dominum in manu Dauidis clauem illam existimo collocasse, de qua Ioanni Dominus, *Qui habet clauem Dauid,* Apoc. 3. Quænam Dauidis Clauis? Andreas Cret. *Dauidica Clauis appellatione Dei Regnum designatur. Clauis rursum est Spiritus sanctus.* Quomodo Dei Regnum designat Clauis Dauid, si clausum obiicitur, Clauèque Dauidica aperiendum est? Porrò, quia idem est Dauidem habere Regni Clauem, ac ipsum Regnum electo patere. Dauid enim omnis erga homines mansuetudo, imò ipse quodammodo Spiritus sanctus est.

Clauis posi in manu mansuetissimi Dauidis, idem est ac illico Regnū cœlorū reserari.
Apoc 3.
Andr. Cret.

37. Existimo Xauierio meo Dauidicam Clauem esse commissam, qua tam citò Regnum Dei apud Indos aperuit, vt ipsum apertè erat iam Regnum Dei constitui ex innumerabilium Fidelium colligatione. Vidisti præcocem florum pulchritudinem, tot pueris apud Insulam *de la Pesqueria* mox post acceptum Baptismum obeuntibus? Fructuum abundantiam in Orientali India, in Iaponiæ Regnis? Filiorum spem in Sinis? Indicamenta cuncta, Xauierij in manu Clauem Dauidicam exponi.

Clauis Dauid in manu Xauierij ob vela citò operādi.

38. Aliquando Clauis in manu Eliæ reposita fuit. Quònam quidem effectu? *Viuit Dominus,* (clamat Propheta) *si erit annis his ros, & pluuia, nisi iuxta verba oris mei,* 3. Reg. 17. Cur Elias sibi retinet clauem, nec in Dei manu collocari permittit? D. Basilius Seleuc. Orat. 11. *Propensam Dei in homines beneuolentiam metuit. Ipsum nouit, vt cito lachrymis conciliatur; ne præmaturum det ab imbrium carentia laxamentum.* Quidam Author bonæ notæ asserit Eliam zelo accensum procurauisse *Dei misericordias stagnare in tempus futurum, vt Gentibus dignioribus* (quia non ita contumacibus) *diffunderentur.* Post multorum seculorum stagnationem mysticam bonorum cœlestium Clauis Dauidica ex manu in Xauierium transfertur. Deposita fuerat in Elia, & contra Clauis ingenium

Collocauit Deus in manu Xauierij Clauem, quam vsurpauerat Elias vt mi sericordias hic profunderet, quas ille stagnauerat.
3. Reg.
Basil. Seleu.

genium

genium illicò aperire gestientis, eius Prophetia vsum obturauit. Dam denique Xauerio, vt profundat breui temporis interstitio quod per tot secula fuerat stagnatum. Cœlorum cataractas disrupit Diuus, vt vnali diluuio Baptismatis cuncti Gentiles obtererentur.

39. *Filius Eliæ Xauier, quas diuitias ille collegerat, bene prodigus dispersit.*

Parentem aliquem vidi prædiuitem, qui diuitias abscondit, retinetque repositas in thesauro. Quem si roges; cui vim auri reseruat, & argenti? respondet, Filio meo. Qui quidem breui absumere assolet, quod pater tot annis colligere curauit. Filius Xauier Eliæ, quia zelo honoris, ac gloriæ Domini succendebatur, diuitias, quas pater collegit, & custodiæ tradidit, Xauier paucis diebus bene prodigua dispersit egenis.

CAPVT III.

Xauier Iobi patientiam est æmulatus.

Assero lacrymas vulnerati animi esse cruorem.

40. *Vicit Xauier Iobum patientia, quia & in corpore & in animo vulneratus fuit.* Iob 1. 1. Cor. 16.

TErtia in Xauierij mano Lucerna laborum tolerantia fuit: *in Iob patientia.* Audax asseruerim Xauierium solum patientissimum superasse. Porrò Iob patientiæ miraculum filiorum paucorum mortem deplorauit, diuitias amisit, se leprosum à planta pedis ad verticem vsque aspexit. Attamen labores hi animum minimè attigere. *Verumtamen illius animam serua*, cap 1. Profectò Xauier & corpore & animo dirè fuit vulneratus. Corpore quidem exitialia vulnera sustulit, qui potuit clamare cum Paulo, *Quotidie morior*, 1. Cor. 16. Nauticæ expeditiones, naufragia, pericula, prædicatio, peregrinationes, venena, flagella dæmonum, vineæ magnæ cultura frequens, curæ, tot filiorum parturitiones, eorumque educatio videntur planè Iobi labores superasse. Iob semel viuens mortuus est, Xauier autem millies quotidie moriebatur. In corpore autem dirè compungebatur, qui filios toties vidit se criminibus defœdare, aut terga dantes fidei acceptæ, aut nouæ legis præcepta violantes. An non zelus morte crudelior? *Zelus domus tuæ comedit me.* Aut ignis absumit, aut, canis in morem, discerpit & deuorat spiritum. Vidi Franciscum sæpe lacrymas ex compassionis affectu profundentem. Num non lacrymæ sunt vulnerati animi cruor? Bellè Comicus Græcus, lacrymas *compassionis animi sanguinem cruorem appellauit.* Menand

41. *Pro animo mortuo proximi debet spiritualis pater lacrymas fundere, animi vulnerati cruorem.* Eccli. 38. Paul.

Aiebat Sapiens, *Fili, produc lacrymas in mortuo, & quasi dira passus incipe plorare*, Eccli. 38. Paulinus de morte explicat corporea, quæ à compatientibus proximis debet lacrymis honorari. Ast ego de morte spirituali interpretor. Nec enim corporea tam affectuosis lacrymis est prosequenda, quòd dicat Spiritus sanctus, *& quasi dira passus, incipe plorare.* Præcipuè cum Diui edoceant vel parentum cadauera esse moderatis lacrymis diluenda. Cùm spiritualis parens zelo succensus videt filium spiritualem suum morte affici vera ex gratiæ amissione, debet quasi dirum in animo passus viuos lacrymas loco cruoris emittere. *Supra mortuum plora,* (idem ait Sapiens,) *defecit enim lux eius*, Eccli. 22. Si ob defectum lucis pro- Eccli. 22.

ximi creatæ deploramus, quid ob amissam gratiam spiritualem animi lucem. Genæ Xauierij continuis ex hoc affectu lacrymis rubricatæ ostendebantur. Vicit ne Iobum patientissimum.

CAPVT IV.

Xauier Petri fide nituit.

Assero, magnæ fidei esse indicamentum, eam inter profligatorum morum homines, non amittere.

42. *Xauier fidem mirificè dilatauit, vbi difficile fortissimi quique possunt credere, id est, inter iniquos idololatras.*

QVarta Lucerna in Xauierij mano Petri egregia fides: *In Petro fides*, Hieronymus adiicit. An non Xauierius admodum commendabilis ex fidei per tot Regna dilatatione, eius studio? Ita planè, si magna admodum commendatur Diui est, fidem non amisisse. Proh Deum immortalem, si vel profligatorum morum miles, iam tenax est fidei, vt pro eius defensione vitam offerret: quonam modo Xauierij commendabilis est, quòd fidem non amiserit? Profectò, quia valde difficile est, fidem inter idololatras conseruare. Fatur Dominus, *Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*, Luc. 10. Vbi asserunt Patres Dominum sic commendabilem hinc innuisse ad Apostolorum exemplum. Vndenam autem huiusmodi laus profluit? Quia ita est difficile non cadere, quando incipit multitudo, vt soli Christus, & ij quos ipse protexerit, subsistere possunt, multis pereuntibus. Rupertus lib. 1. de vict. Verb. cap. 23. *Solus iste stabat securus sui. Angeli autem viderunt in magno timore positi.* Ergo valde laudandus Xauier quòd non solùm substiterit tot idololatris in eius conspectu ruentibus in abyssum: verùm & ipse tot idola deturbauerit; & eius nomine puetuli tot simulacra comminuere. Luc. 10. Rupert.

43. *Magna laus Lochi, inter Sodomitas perfidos fidem seruasse.* 2. Petr. 2. Ephrem.

Loth in medio Sodomitarum impiorum etiam vixit incolumis. Videtis ne non multum ex hoc capite commendabilem? Fatur Apostolus, *Aspectu enim, & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus excruciabant*, 2. Pet. 2. Magnum facinus, Lothum perstitisse fidelem cùm inter impios versaretur. Quàm magnum, precor? Dei omnipotenti dextera excitandum. D. Ephrem Paten. 9. *Sed quid infert, audi. Nouit Dominus, pios de tentatione eripere.* Nec enim Loth fidelis perstitisset, nisi à tam potenti tentamine potentissima manu eriperetur. Ergo valde commendabilis Franciscus in Gentilitatis infidelissimæ pelago Immobilem rupem non solùm extitisse, sed & egisse egregiũ fidei propugnatorem, legis præconem, Gentilium Magistrum, idolis exturbatis, sacris exaltatis imaginibus, Ecclesia innumerabilis prolis noua parente.

CAPVT V.

Xauier D. Pauli zelo succensus est.

Non aduersatur omni mansuetudini, qui zelo gloriæ Dei flagellat iniquos.

44. *Xauerij zelus vt Phinees.*

ADdit Hieronymus, *In Paulo zelus.* Quàm pulchra in Xauier manu rutilat zelus luminare! Licèt Pater, omni Dauidis mansuetudine dulcis ostendebatur, aliquando zelo gloriæ diuinæ, in iniquos accensus flagella contorsit. Eliam æmulatus è cœlo ignem in ciuitatem Tolanorum immisit, quia grauissimo oborto scandalo pupillorum, fidei ciues terga dedere Malacæ, Gubernatorem minis exterruit, quod ad Sinos impediret ingressum. Aliis proteruis peccatoribus miserabiles cecinit euentus ob ingratitudinem. Cantatissimus Phinees zelus, cùm confixit Hebræum, quod ad Madianitidem fœminam coram populo fuisset ingressus.

45. *Matthathiam est æmulatus.* 1. *Mach.* 2.

Quid de Matthathiæ laudibus inseram, de quo textus, *Et accensus est furor eius secundùm iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super aram, & zelatus est legem, sicut fecit Phinees. Et exclamauit Matthathias voce magna in ciuitate: Omnis, qui zelum habet legis, statuens testamentum exeat post me*, 1. Mach. 2. Quisnam Matthathias properantem, & irruentem in impios proteruos secutus est? quis iniurias læsi Numinis vindicauit? Xauier quidem qui instar fortis illius Angeli Apocalypseos manu Dei Testamentorum ad pelagus portat, vt defendat, cap. 10. Hic laudabilis zelus, non ille, de quo Iacobus, *Quòd si zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem*, cap. 3. Amarus zelus est inuidorum, qui gloriæ diuinæ prætextu, eam satagunt impedire, operam dantes vindictæ propriæ, dum curant veri zelatores apparere.

Apoc. 10.

Iacob. 3.

46. *Xauier alter Aod Orientis saluator, dispersis Tolanos, quòd vidisset idola statui iterum, vbi iam sacra fuerant celebrata.* *Iudic.* 3.

In ciuitate Tolensi Xauier idola comminuit, erexit altaria, quæ sacris ornauit imaginibus, & Missæ sacrificio decorauit. Post paruum temporis interstitium vidit imagines conculcari, cœleste Margaritum immundis pedibus conculcatum, simulacra rursum erecta, idolorum altaria aromaticis fumis perfundi. Quid non zelo succenderetur, vt sulphureum ignem sicut Elias in vrbem immitteret? *Addiderunt* olim *filij Israel, facere malum in conspectu Domini. Qui confortauit aduersùs eos Eglon Regem Moab, quia fecerunt malum in conspectu eius, seruieruntque filij Israel Eglon decem & octo annis, & postea clamauerunt ad Dominum, qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Reuersus* hic *de Galgalis vbi erant idola*, Regem Egloo ancipiti gladio repentè exitialiter vulnerauit, Iudic. 3. Premo particulam, *Reuersus de Galgalis, vbi erant idola.* Vndenam in Galgalis idola conspiciebantur? Ibi ea reponi iusserat Eglon, vt loci, (vbi sacra Hebræorum olim) religionem profanaret. Cur igitur Aod inde reuersus Eglon Regem interemit repentino vulnere? Carthusianus existimat actum zelo religionis. Cùm enim in loco illo sacro, vbi antea fuerat Arca Testamenti, vbi Angelus Domini apparuerat, repositas nunc vidisset inanium Deorum statuas, diuino quodam ardore, ac zelo religionis accensus, reuersus est, Regemque, qui sacra profanauerat, occidit. Haud aliter Xauier verus Aod, id est, *laudans Deum*, videns Tolanorum profanata altaria, sacris imaginibus conculcatis, idolorum simulacris rursum erectis, zelo succensus repentino vulnere vrbem miseram sauciauit, è cœlo igne petito. O verè Indorum Saluator à Conditore suscitatus.

Carth.

CAPVT VI.

Xauier Ioannis virginitate æmulatus floruit.

Innuo virginitatis immortalitatem.

DEnique Hieronymus, *In Ioanne virginitas*, quem Xauier æmulatus corpore & animo virgo geminauit. Testor corporis tam manifestam incorruptionem tot experimentis comprobatam, de quo suprà. Nam in morem Ioannis, Xauier ad sepulchrum quasi ad thalamum prolapsus est: somnus ille, mors minime extitit. 47.

Incorruptio corporis Xauerij effectus virginitatis.

Moyses illigatus matrimonio fuit, Elias virginitatem coluit. De Elia asseritur in cœlum fuisse raptum: *Raptus est in cælum.* De Mose autem vitam cum morte commutasse, *Mortuus est Moyses seruus Domini.* Cùm Legislator, quem sanctiorem Elia multi Patres fuisse testantur, non etiam in paradisum raptus, mortis potentiam superauit? Certè, quia virginitatis priuilegium est, à morte præseruari. Hieronymus lib. 2. in Iouinian. *Si in Moyse nuptias, in Elia virginitatem asseritis demonstrari. Breuiter audiant, Moysem mortuum, & sepultum; Eliam igneo curru raptum, antè immortalem esse cœpisse, quàm mortuum.* Si non miraris viuentis corporis incorruptionem, haud te in admirationem rapiat incorruptio Xauierij; quia virgo non moritur. 48.

Mortuus Moyses, sublatus Elias, ille mortuus est ex virginitatis prærogatiua.

Hieron.

Potuisset Lusitanus Didacus à Pereira fidelissimus Xauierij amicus corpus condire balsamo, vt mortis propulsarent aromata iniurias. Attamen calcem pro balsamo immisit in cadauer, vt illico ossa denudarentur obesis carnibus. At virginitatis aromata contra calcis vim sacerrima membra præseruarunt. *Odor vestimentorum suorum super omnia aromata*, Cant. 4. Vincit fragrantia vestimentorum tuorum, ô Xauier, aromatum condimenta, tua enim virginitate odorifera ac florida præseruaris. Ambrosius lib. 1. de Virg. *Vide, quem nobis tribuas virgo processum. Primus odor tuus super omnia aromata, quæ in Saluatoris missa sunt sepulturam.* Concurrant ad Iesuitæ funus vti ad Iesu sepulchrum Maria Salome, & altera Maria Magdalena plusquam vngenti libram præparet, viri piissimi in hoc corpus aromata immittant. Certè virginitas eius super omnia aromata. Hæc enim aliquandiu cadauera à corruptione seruant, illa autem vsque ad hodiernam diem Xauierij corpus à mortis iniurijs vindicauit. 49.

Xauierij corpus viuax ex virginitate incorrupta, quæ vicit corporis Iesu aromata.

Cant. 4.

Ambros.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Xauier Orientis sol manibus radios ardentissimos gestat, quia non tam ore, quàm operibus prædicauit.

Efficaciorem ostendo operum, quàm verborum prædicationem.

50. *Cur lucernæ verbi in manibus, & non in ore statuuntur, sicut gladium sermonis.*

CVr in manibus lucernas Dominus imperauit apponi, & non ori, si fulgens & ardens fax hæc lucida est prædicatio iuxta Dauidicum, *Eloquium Domini lucidum illuminans oculos.* An non Dominus ore gestat gladium ancipitem? *Et ex ore eius gladius vtraque parte acutus*, Apocalyps. 1. Ideo quidem in ore, non autem conuenientius in dextera, quia *gladius est verbum Dei.* Si igitur, quia gladius est, Dei verbum ostentatur in ore, & non in manu: quare lucernæ verbi Dei, seu prædicationis Euangelicæ in manu præfertur. Profectò, quia fax prædicationis in ore solùm, & non in manu, potest planè lucere, sed non operari: vnde dicitur, *Eloquium lucidum*, &c. Vt autem sic non solùm illuminans oculos, sed corda succendens, necessarium est in operationis manibus ostentari.

51. *Surdus audit manus sermonem, id est, operationem Concionatoris.* Matth. 13. Anselm. Auson.

Dominus aliquando clamauit: *Qui habet aures audiendi, audiat*, Matth 13. Vbi Anselmus asserit eos, qui *interiori sensu audiendi, seu intelligendi, & obediendi* non vtuntur, aures audiendi minimè habere, licèt corporeis auribus non careant. Ausonius pulchræ excogitationi ansam mihi exhibuit. *Surdum vocem minimè audientem, manus lingua efficit exaudire.* Quænam manus lingua nisi characteres, quos ad surdorum intelligentiam manus assolet efformare? En manus diserta lingua, clarissima vox, quando Concionator non tam voce vtitur labiorum, quam non percipiunt aures non audiendi, quàm manuum characteribus, hoc est, rectæ operationis actionibus.

52. *Xauier habenti aures non audiendi, manuũ characteribus est locutus.*

Percipiens Xauier virum quendam impudicum sæpe à se admonitum verba sacra minimè percepisse, dignouit illum auribus audiendi proculdubio carere; vnde ad manuum characteres accurrit. Educit eum ad solitudinem, & abstractus paululum dorsum denudat, & sese diris verberibus vsque ad sanguinem vulnerauit, quo facies peccatoris aspergebatur. Videns ille manuum actiones loquentes, aut scribentes, calluit sermonem proclamantem: si hoc fit in viridi, in arido quid postmodum fiet? Ad pedes Xauierij prouoluitur, & dein obsequium litat puritati.

53. *A Propheta*

Huiusmodi Francisci apud Indos prædicationem Isaias prænunciauit. Simul prædabuntur filios Orientis. *Idumea, & Moab præceptum manus eorum*, cap. 11. Scio præcepta voce labiorum exprimi, non manuum. Attamen, quia Orientalibus surdis prædicandum erat, manus voce Concionatoribus Euangelicis erat vtendum. Ideo ad Ægyptum Gentilitatis domicilium mittitur Moyses, cuius minimè labia diserta; quia licèt mutus esset legislator, præcepta manuum, seu operationis exempla poterat ferre, ad Gentilium surdorum conuersionem.

Xauierij manus prædicantia in Oriente prænuntiatur. Isai. 11.

54. *Hebræi Adolescentes qui labiorũ voce non poterant, manuũ sermone Regem conuertunt.* Dan. 3.

Pluribus verbis vsi fuerant sanctissimi Adolescentes Hebræi, vt Nabuchodonosor sese ad fidei, ac virtutis ditionem addiceret: nec profecerant; quia audiendi auribus Princeps carebat. Accurrunt Concionatores ad manus linguam, immiti patiuntur flagrantem in fornacem, cum igne pugnant, constantissimè Numinis gloriam profundunt. Tunc surdus Rex percepit sermonis vim, & clamat, *Benedictus Deus eorum*, Dan. 3. D. Chrysostomus homil. 6. ad Popul. *Antea, quando dixerunt, Diis tuis non seruimus; Rex fornacem sæuius accensus est. Postquam verò per ipsa opera* (seu per manus actiones, aut characteres) *hoc ostenderunt, non tantùm non indignatus est; sed & laudauit, & admiratus est.* Chrysost.

55. *Clamantem Iesum non audierunt peccatores, sed Apostolos manibus loquentes intellexere.* Matth. 11.

Vocibus sæpe Christus est concionatus. Certè clamore magno emisso, *Venite* (inquit,) *ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*, Matth. 11. At licèt ad refectionem laborantes inuitabat, nullus afflictorum venit. Cur cunctantur, si dulcis est requies laborantibus? Quia surdi erant, qui auribus audiendi non vtebantur. Profectò Dominus vocem, aut prædicationem illam in Apostolicorum virorum manibus collocauit; vt loquentes illi manus characteribus, surdos valerent informare. D. Basilius Seleuc. orat. 29. *Huius vocis hæreditatem obtinuit Apostolorum cœtus. Hanc in manibus habentes non inflata tuba, cælum hominibus peruium reddiderunt, terras integras peruasit ea vox.* Basil. Seleuc.

56. *Prædicatio manuũ Xauierij describitur.*

Porrò *in omnem terram exiuit sonus* Xauierij Apostoli Orientis, IESV vocis obtinens hæreditatem. Tota Francisci vita quædam fuit manuum prædicatio. An non concionatur, dum à cunctis commoditatibus abstinet, dum iam inopem vitam gerit, vt semper vestibus attritis vtatur, nunquam nouis? An non erant manuum characteres ad surdorum intelligentiam ieiunia continua, verberum frequens exercitamentum, charitatis labores assidui, quo grauiores dulciores, ac faciliores Diui charitatis? O vocem tuba clariorem, eleuatiorem! Quid mirum Barbaros tot auribus audiendi carentibus, tam perspicuè exaudisse.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Xauierio castitas, aut virginitas quasi agnata fuit. quasi Angelus enim extitit puritate.

Vbi immortalitatem virginitatis illustro.

58. ACquitendam esse victoriis puritatem aiebat D.Gregorius, lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam *coarctamus.* At ex mente D. Maximi asserentis lucernas in manibus esse castitatis, orationis, obedientiæ virtutes, innuitur non pugnis acquirendam puritatem, sed agnatum fulgorem emissuram. Profectò Xauierij mei virginitas quasi agnata est, Angelorum puritatis æmulatrix.

59. Cur existimas hostem Xauierio dormienti immundam cogitationem (de quo alibi) immisisse? quia vigilans homo non erat. Periandri liceat pulchra sententia roborare cogitationem. Commendaturum illustrem fœminam moribus, ait illam solummodo mulierem in somnis existere; quia tunc naturæ humanæ iura soluebat: *vigilans autem instar spiritus, cœlestia contemplabatur Diana Sacerdos.* Ausus diabolus indormientem Xauerium humanæ fragilitatis emittere iacula, quia solummodo dum dormit, morem gerit humanitati. In vigilantem autem non audet hostis irruere tentaminibus humanæ fragilitatis, quia eum potius spiritum Angelicum, quàm hominem recognoscit.

Xauier solummodo dormiens homo erat, vigilans Angelus.
Periandr.

60. Profectò immortalis dixerim conditionis puritatem eam, quæ vel corpori immortalitatis dotem communicauit. Locutus Tertullianus de Spiritu sancto, ait lib. de ætern. *Erudiuntur enim in illo, & per illum corpora nostra ad immortalitatem proficere, dum ad decreta ipsius discunt se temperare.* Eruditus ab Spiritu sancto Xauier, Angelus & spiritu, & corpore immortalis euasit.

Ob castitatē corpora erudiuntur ad immortalitatem
Tertull.

61. Lex illa Pontifici summo indicitur, *Ad omnia mortuum non ingredietur omnino; super patre quoque suo, & matre non contaminabitur,* Leu. 21. Attamen Aaron, Moyse legislatore præcipiente, Iosephi parentis ad promissam terram secum detulit ossa. Quónam modo ausus Pontifex legem violare? Non licet Pontifici nec ad patris, aut matris cadauer ingredi, & socium itineris corpus Iosephi adducis? Respondet ex persona Pontificis, & legislatoris Isidorus Pelus. epist. 157. *Non violo, non soluo legem; sed per hoc ostendo, rem ipsam, quæ per Scripturam, ac verba legis significantur, diligenter esse attendendam.* Potius videris, legis contemptum confirmare. Minimè planè? Vndénam igitur defendis actionem? Pulchrè adiicit, *Ego eum, qui castitatem coluit, pro mortuo non habeo.* Si pro mortuo habendus non est qui coniugali castitate nituit etiam obesis à corruptione carnibus: Xauier corpus virgineum, & incorruptum pro mortuo potiori iure minimè reputandum.

Qui castitatem coluit coniugalem pro mortuo nō habetur: Quid Xauier virgo?
Leu. 21.
Isidor. Pelus.

62. Plus honoris dandum virgini, quàm continenti. Ioseph non polluitur Ægyptiæ fœminæ insidiis, ideo pro mortuo non habetur; sed corruptioni fuit obnoxius, quia vxorem duxit. At Xauierio plus honoris impenditur, quia & Ægyptiæ luxuriei dormiens propulsauit insidias, & nunquam vel licitis matrimonij voluptatibus impendit obsequium. Iacob commendatur ex castimoniæ affectu, quem ostendit, dum Ægypti fœminis nullatenus fuit colligatus. Ideo mox post obitum corpus eius integrum, ad terram promissam est adductum. Quare autem Iosephi corpus nec mox adducitur, nec integris carnibus asportatur à filiis Israël? Quia (vt mysticè contemplatur D. Augustinus *lib. 2. de mirab. cap. 15.*) Mesopotamia est cœlum, Iacob imaginem gerit virginum, Ioseph autem eorum, qui matrimonij statum continentia coniugali decorarunt. *Iacob ergo nequaquam fœminis Ægypti miscetur, idcirco ad Mesopotamiam integro corpore post mortem statim deuehitur. Ioseph verò in Ægypto vxorem accipiens, post mortem in Ægypti limo conditus est.* Xauier virginitatis fulgore decoratus integro corpore non statim deuehitur ad sepulchrum Indicum ei promissam à Domino terram; sed post plura calcis experimenta. Perstitit incorruptum cadauer ad Patriam cœlestem auolaturum; quia virginitati Angelicæ adnata est immortalitas. *Ego enim eum, qui virginitatem coluit, pro mortuo non habeo.*

Iacob symbolum virginum, sine corruptione corporis fertur in Patriam. Ioseph ob castitatem coniugalē trāsfertur, sed nudatus ossibus.
August.

63. Quónam modo eum mortuis virgo computandus, si immortalis vti Angelus à carnis corruptione separatur. Viuit in carne, & à carne separari potest? Ita planè. Carnem ornatam adipe vidisti: sicut adeps à carne omnino seiungitur, virgo Angelicus semouetur à carne. D. Bonau. lib. de cœlest. Hierarch. p. 1. cap. 10. *Vt Angelus, sic virginitas, nihil habet in se admixtionis carnalis delectationis. Imò sicut adeps ab omni carne separatur, ita & ille, &c.*

Virgo sicut Angelus à carne omnino separatur, in carne viuens.
Bonau.

64. Puritatis egregius assertor Paulus aiebat, *Nec facio animam meam pretiosiorem, quàm me,* Act. 20. Vbi Patres *animam* explicant id, quod in Apostolo animale, ac carneum erat. Particula autem *me* hominem exprimit omnino à carnis societate remotum. Iam quæris, si anima Pauli erat, iuxta illud: *Nec facio animam meam,* quónam modo non erat ipse: *Pretiosiorem quam me.* Quænam illa distinctio animæ ab anima, Pauli à Paulo? Audi D. Bernardum *serm. 30. in Cant.* Quomodo nō tua anima tu? *Arbitror, quòd quia Paulus iam tunc in spiritu ambularet, idcirco hanc ipsam mentem suam tanquam principale, ac supremum quiddam sui dignum duxerit suimet potius, quàm sua cuiuspiam rei nomine designare.* Inferiùs pressiori & clariori sententia exposuit, *Hoc sensuale, atque carnale appellatione sui homo spiritualis indignum iudicat.* Ideo Xauier suum corpus quasi non suum ita despexit, vt nullatenus ad suam ditionem pertinere videretur. Ieiuniis, vigiliis, laboribus, nuditate frangebat. O Pater vel erga mancipium te vidi aliquando benignissimum, quare erga tuum corpus tam rigidum experior? Quia meum corpus nec meum

Virgo reputat suā carnem vt non suam; quia Angelus est.
Act. 20.
Bernard.
Rigidus Xauier erga suū corpus, quia non meum.

meum mancipium est, nihil in eo video, quod possit ad me viuentem spiritu pertinere; imò nec meum nec alius domini vel mancipium recognosco; quia nihil protsus æstimandum iudico.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Xauier sanctitatis Collegium quasi Manna fuit, omnium perfectionum, & statuum Ecclesiæ dulcedinem referens pluribus nominibus appellandus.

Immo, perfectum Euangelij ministrum cunctos gerere personatus ad Dei gloriam.

65. *Iesuita omnes debet Euangelij agere personatus Manna sit omnes sapores referens.* PLures vult Dominus lucernas quemlibet famulorum præferre, non vnam solummodo, quia singuli Euangelij ministri pro cunctis sunt reputandi. Quasi multæ personæ sit vnusquisque ex aptitudine ad omnia ministeria, quorum respectu variis nominibus appellentur: & in cunctis ministerijs tanta polleant dexteritate, ac si vnico illorum essent agnati, & simul omnibus.

66. *Apostoli diuersos personatus gerentes, diuersis nominibus cöpellantur.* Petrum designat Dominus ad duplex officium, nempe Apostolatus, & Ecclesiæ fundaminis. At quia vnam & alteram gerit personam, vno & altero nomini insignitur. Vocatur Simon ex Apostolico munere, Petrus autem ex fundamine Ecclesiæ. Sic cum Ioanne & Iacobo actum. Nam qui ad duplex officium eliguntur, Apostolicum scilicet, & honoris Domini zelationem, duplici simul nomine designantur: Ioannes enim & Iacobus etiam Boanerges, seu filij tonitrui nuncupantur, vti Iustinus Mart. *lib. adu. Iudæos*, adnotauit. Diuersa nomina diuersa in Diuis innuunt officia, imò personarum quodammodo signant multiplicationem? Igitur Xauier innumerabiles gessit personatus, quia nomina eius sine termino multiplicata sunt.

67. *Xauier penè innumeris nominibus insignitur, quia cunctos gerit personatus.* A quibusdam enim *Angelus* vocatur ob eius immaculatam virginitatem; actiones quippe Diui non solùm eum castissimum exprimebant, sed virginem illustrissimum declarabant. Penè omnes eum *sanctum* per antonomasiam appellant, ob vitæ eius innocentiam. Ab alijs *Sol* vocitatus est, quòd ex Oriente tenebras depulerit errorum. Communiter nominatur *Apostolus*, quia primus ad Iaponiensia Regna fidei cunabula deportauit. Multi *Patris* appellatione Xauerium designant, quia omnium Indorum indifferenter commoda spiritualia, ac temporaria procurabat. Alij *consolatorem* pleno ore vocant, quia cunctis afflictis socius addicebatur, omnium vulneribus oleum infundebat compassionis. A multis appellatur *martyr*, quòd eum aspicerent tot laboribus exctum, tot persecutionibus affectum. Alij *Magistri* vocabulo innuebant, quia ex quotidiano munere omnium studebat eruditioni. Vultis vno verbo exponam, appellabatur *Iesuita*, siue Manna, omnium munerū referens dulcedinem.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

68. *Xauier est Manna omnium Diuorum saporē referens, quia verus est Iesuita cui agnatū, cūctos gerere personatum.* De IESV nomine Dominus profatur, *Vincenti dabo Manna absconditum. Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo candido nomen nouum scriptum*, Apocal. 2. Datur victori Manna, & nomen IESV Manna, quidem saporum epilogatio est, nomen IESV cunctorum Dei nominum collectio. Profectò militi fortissimo Xauierio semper vincenti dabo Manna, id est, efficiam vt sit omniū Sanctorum coniunctum imago. Vt autem possit omnium Sanctorum sapores referre, faciam eum verè Iesuitam, cui agnatum cunctos gerere personatus, sicut IESV nomen omnia personatuum cœlestium nomina complectitur, vti Bernardus adnotat.

69. *Xauier est omniū Euangelij ministrorum colligens virtutes, & ideo Iesuita vocatur cūcta complectens nomina.* Addit Dominus, *Scribam super eum* (qui vicerit) *nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, & nomen meum nouum*, Apocalyps. 3. Quódnam, quæso, nomen ciuitatis nouæ Ierusalem? Alcasar asserit fundamina ciuitatis Apostolorum omnium subscribi nominibus. Hæc vrbs Ierusalem beatissima est. omnium Euangelicorum personatuum colligatio, Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes, Bartholomæus, &c. Adijciuntur supra fundamina Apostolorum reliqui Diui Apostolici, Dominicus, Franciscus, Augustinus, Hieronymus, &c. Vt autem ad epilogum omnes possim contrahere personatus vrbis, appellabo eam IESVM, quod quidem nomen cuncta personatuum Euangelicorum nomina complectitur. Xauierium Deus fecit nouam Ierosolymam, omnium Apostolorum spiritu coalescit, cunctorum Religionum Fundatorum gloriam æmulatur. Vt autem viro agenti cunctos Euangelij Personatus aptum nomen possit imponi, Iesuita appellatur omnium nominum colligationem nomine includente. Iesuita verus est? Ergo *sanctus Angelus, Sol, Apostolus, Pater, Consolator, Martyr, Magister*, &c. Si Xauier cunctos Euangelij ministros non ageret, quónam modo potuisset tot virtutes exponere? tot facinora tempore tam exiguo exercere? omnium Heroum Euangelicorum gesta imitari? tot perficere itinera? tot maria tranare? tot Gentiles conuertere? tot Regna Euangelico lumine complere? tot patrare miracula? Dei cuncta nomina curauit implere, qui eius perfectionis egregius extitit æmulator: Diuorum sibi nomina vindicauit, qui personatus gessit. Apoc. 3.

70. *Quilibet Euangelij minister verus plura nomina debet habere, plures gerēs personas. Xauier omnia, quia omnes.* Discipulis Dominus aiebat, *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo*, Matth. 10. Vbi Rupertus *ad cap. 39. Exod. lib. 4.* affirmat verbum illud, *nomina vestra*, cuilibet Apostolorum esse attribuenda, & aptanda: quasi singuli multis nominibus designentur. Quare vni multa nomina tribuantur? Crediderо, quia quilibet perfectus Euangelij minister pluribus nominibus exprimi debet, quia plures agit personatus. Audiendus Doctor, *Multa sunt nomina nostra, de quibus Dominus nos agnoscit. Hinc est, quod pluraliter dicit: Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo.* Multa quidem nomina, de quibus verus Iesuita Xauier à Deo potest agnosci. Ioannes est virginitatis decore ornatus, qui nec per somnia Matth. 10. Rupert.

Gg 3 passus

paritur hostem immundum agere trophæum. Iacobus est, sed non semel gladio transfixus: verùm toties vulneratus, quotiens se se martyrio obtulit. Paulus est, actus naufragiis, Gentilium sol splendidissimus. Petrus est, Orientali Ecclesiæ solidum fundamen statuens. Si igitur tot gessit personatus, quid mirum tot nominibus designari *Angeli, Solis, Apostoli, Patris, Magistri, consolatoris, Iesuitæ*?

70. Profectò Dominus suum seruum amplius honorauit, ostendens eum non solùm Iesuitam, sed IESVM. Apud Palatium de Xauier, vbi Diuus fuerat exortus crucifixi venerabilis exponitur imago, quæ quidem apparuit sæpe sudore sanguineo lento madens, quoties Xauier apud Indos, seu Iaponios aliquo graui labore afficerentur. Xauier laborat, & IESVS sudore perfunditur? Quid mirum, si Xauier IESVS est? Tot tantaque facinora, quæ Xauier excitauit, non Iesuitæ, sed ipso IESV nomine inscribantur. Nam qui eum IESV tam dirè patitur, in IESVM proculdubio conuertitur. Vnde, ò Domine, verus Adam, Euam charissimam Xauierium, qui *os de ossibus tuis, & caro de carne tua*, imò tu ipse ex laborum colligatione, non appelles viraginem, sed Adam, sed IESVM. *Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis*, Luc. 12. Christus præcinctus cœnat cum Euangelij ministris præcinctis, & ministrat. Quomodo sponsus nuptiarum die quando ministrari debebat, ministrans ostentatur? Certè, quia eo ipso, quòd Euangelici ministri laborum tolerantia præcincti ostentantur, IESV imaginem referentes, qui præcingit se: IESVS conuertitur in ipsos, seu potiùs ipsi in IESVM conuertuntur; vnde IESVS ministrat, quia illi ad ministerium properant: *Ministrabit illis.*

Xauier non solùm Iesuita, sed & IESVS esse ostēditur, ob laborū participationē: & ideo tot nominibus decoratur.

71. Mystica IESV cœna laborum eius participatio est, iuxta illud: *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* & illud, *Calicem quidem meum bibetis.* Facturus Dominus cum Discipulis cœnaturus, *Ite in ciuitatem ad quendam, dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis*, Matth. 26. Cur non assignatur ille *quidam* ex nomine, sed dixit innominatim, *Ad quendam*? An quia particeps futurus Agni, & Calicis, siue laborum IESV conuertendus in IESVM erat? Ita quidem. Ideo quasi anonymum innuit, vt ex munere illo IESVS deinceps nominetur. D. Hilarius can. 30. *Hominem enim, cum quo Pascha celebraturus erat* (ex Calicis participatione) *non nominat, cui nomen Domini nomen esset addendum. Intrabo* (ait Dominus) *ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo eum sedere mecum in throno meo*, Apocal. 3. Nam qui me laborantem imitatur, IESVS est, & IESV nomine est appellandus. Xauierio mirabilia excitante, aspicientes aliquando quæritarunt, *Quis est iste, cui maria obediunt?* Alter (mihi credite) IESVS est, ipse ægrotantes sanat, abigit dæmones, frænat ventos, pelagus donat tranquillitate, mortuos suscitat, Gentiles adducit. Regna sanctificat, idola comminuit, ablegat idololatriam. Non appellatis Xauier virum iuxta cor Domini, qui tot agit Ecclesiæ personatus, qui totus cum Christo laboribus afficitur; vocetur IESVS. *Ipsum est nomen eius.* O laborum tolerantiam homines in Deum conuertentem! O Manna Xauierium! *Manhu, quod est hoc?* Vir quidem vnus omnium saporum referens dulcedinem, omnibus omnia factus; qui potest inclamare cum Paulo, *Omnibus omnia factus sum*, vt omnes efficerem IESV cultores IESVS est? Omnibus ergo Christi nominibus (quæ IESV nomen copulat) meritò appellatur.

Homo cum IESVS cœnat, seu cui Calicē passionis porrigit, IESVS debet nominari.

Matth. 26.

Hilar.

Apoc. 3.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Dum Xauier vnicæ linguæ idiomate vteretur, cunctis diuersæ linguæ hominibus intelligebatur; quia Dei erat vox.

Innuo, eam Concionatorum vocem Dei esse ostendi, quæ auditorum corda emollit.

VIdimus lucernas in manibus vocem esse Euangelicæ prædicationis. An lucernæ illæ Apostolicis viris *linguæ dispertitæ tanquam ignis*? Ita planè. Ministris namque Apostolicis data est linguarum ignearum cœlestis peritia, ad omnium nationum eruditionem. Datæ sunt Apostolis cunctæ linguæ, vt se possent cunctis nationibus intelligibiles exhibere profsui. At Xauierio vnica tantùm ignea lingua datur, sed talis, vt ab omnibus diuersarum linguarum, seu nationum ciuibus intelligatur, miraculo quidem augustiori. 72.

Cùm Ezechiel ad prædicationis munus immittitur, à Domino audit, *Comede volumen istud, & vade loquere ad filios Israël*, cap. 3. At Apostolis missis ad prædicandum, linguarum omnium infundit cognitionem, & vsum. Quare ergo Propheta notitiam legis sine linguis concionaturus accipit, Apostoli autem linguarum notitiam recepere? Certè, quia Ezechiel pergit ad Iudæorum eruditionem, quorum vnica Hebraica lingua: Apostoli verò ad cunctas nationes variis linguis vtentibus immittuntur. Chrysostomus serm. 2. in Pentecost. *Cur illic liber, & litera; hic verò lingua, & ignis? Quòd ille quidē abiret insectaturus peccata Iudaica. Hi verò peccata orbis terrarū absumpturi.* Aptè quidem. Sed quid si Deus, manibus cōmutatis, Apostolis ad omnibus diuersæ linguæ nationes missis liber vnicæ linguæ, seu idiomatis daretur: Ezechieli autem cunctarū linguarū infunderetur vsus? Non aptè variis nationibus prouisum fuisse videretur. Rursum quæritarim, si Apostoli, solo accepto libro legis, vnico idiomate omnibus linguarū diuersarum nationibus redderent intelligibilem: quid? Prodigium esset nunquam non decantandum. O Xauierium, cui Deus solum tradidit librum, quem vnico idiomate peruulgasti, sed intelligibile cunctarum 73.

Xauier, Ezechiel instar, cum solo libro legis sine Apostolica lingua immissus ad Gentes, vnica lingua vsus, omnibus prosiit.

Ezech. 3.

Chrysost.

ctarum linguarum nationibus reddidisti, ac si vniuscuiusque vtereris sermone!

74. Ad desertum diabolus omnia Regna orbis adduxit: *Ostendit ei diabolus omnia Regna mundi in momento temporis*, Matth. 4. Vbi contemplatur Honcala in Dictionar. quod nostrum Abulense Collegium custodit, præsignatam fuisse, dæmone inscio, mirabilem Gentilium Regnorum ad IESVM adductionem. Profectò Dominus ad Regna multa suos immisit Apostolos, ad Orientem Indicum, Iaponiam, & Sinas Xauierium designauit: Apostolis quidem plures linguas donauit pluribus nationibus concionaturis, Xauierio vnicam dedit linguam. Quamnam existimas? Certè linguam Dei, sola etenim Dei vox poterat ab omnibus variarum linguarum percipi auditoribus. Profatur Deus Xauierio Ieremiæ ea ore, *Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super Gentes & super Regna, vt euellas, & destruas, & ædifices, & plantes*, cap. 1. En ô Francisce, ad Indos immitteris, ad innumera Regna pergis, vt euellas profanè germina adorationis, destruas altaria, ædifices æterno Regi tabernaculum, plantes fidei paradisum. Quonam modo Hispanus diuersarum linguarum nationibus materna lingua concionabor? *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Qualia Dei verba? *Fiat*, inquit Deus, *lux, & facta est lux*, Gen. 1. Xauier Dei verba profert, eum loqui, idem est, ac efficere in auribus auditorum intelligentiam. An non Xauier ex hoc capite videtur augustius donum à Domino accepisse, quàm Apostoli? Origenes hom. 1. *Qui sic beatus est, vt Regna multa, quæ Christo diabolus ostendit, Regna dæmonum, Regna peccati eradicet, opus habet eo, qui ei datus est à Deo, sermone.* Quàm beatus Xauier qui ad recuperanda tot Regna à diabolo direpta, immittitur! Quàm illustris ex vnico sermone, quem à Numine accepit.

Xauier Dei voce vsus, ad omnia adduxit cuncta Regna, quæ diabolus Iesu ostentauerat.

Matth. 4.

Ierem. 1.

Gen. 1.

Origen.

75. Vndenam Dei vox dignosci potest? Duplici quidem ex indicamento; vno, quòd audita vox mysteria reuelet, quæ occultat. *Vox Domini præparantis ceruos, & reuelauit condensa*, Ps. 28. Poterat vox Dei non immediatè mysteria condensa aperire, sed reuelare linguam, aut sermonem, quo aperienda erant. Attamen augustiori miraculo immediatè communi lingua mysteria reserat, quia vox Domini est. Gillebertus serm. 14. in Cant. *Vox Domini vox intima inspirationis, mentis auribus suauiter illapsa, illa est vtique, quæ ceruos huiusmodi præparat, & reuelat condensa.* Ex eo quidem Xauierij vox Dei esse ostentatur, quod insonans auribus efficit in mente auditorum præparationem, vt mysteria cœlestia reuelari possint.

Noscitur Xauierij vox Dei esse, quia præparat corda, ac simul communi lingua reuelat mysteria.

Psalm. 28.

Gilleb.

76. Altero verò indicamento agnoscitur Dei vox, si insonans idololatriam euertat. *Dedit quoque Dominus Moysi duas tabulas lapideas completas sermonibus*, Exod. 31. Mox autem postquam Deus loquutus est, *videns populus, quòd moram faceret Moyses, ait ad Aaron: Surge, fac nobis Deos*, Exod. 32. Dum loquitur Dominus, populus idololatriæ noxa non contaminatur. Vix siluit, & mox populus thura libat idolis. Ambrosius epist. 56. *Cùm Moyses in monte Sinai legem acciperet, populus erat cum Aaron Sacerdote. Et quamuis frequenter ad culpam lubricus, tamen quamdiu lex Dei voce dabantur, sacrilegio errasse non proditur. Verùm vbi diuinum conticuit oraculum, peccatum irrepsit, vt peterent sibi Deos.* Si ergo dignoscitur Dei vox, quod insonante ipsa, idololatria non audet exponi, Xauierij vox Dei planè erat, si quidem, resonante ipsa, non solùm Gentiles noua non petunt simulacra, verùm quæ diu adorauerant, comminuere festinant. Potentissima ne Dei vox? *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.* Xauierij vox diuina planè. Badagos fortissimos Christianorum hostes iubet terga vertere, & illicò fugaci cursu recesserunt. Imperat impudicis, charissimas amasias in exilium mittere, & vni nuptiali vinculo illigari: & incunctanter obediunt. O diuinum idioma non ex multitudine linguarum, sed ex efficacia cœlesti!

Xauierij vox Dei est, quia conturbat idololatriam.

Exod. 32.

Ambros.

SECTIO VI.

Seruorum vigiliæ laus.

TEXTVS.

VERS. 36. ET vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis; vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. 37. Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. 38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. 39. Hoc autem scitote, quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. 40. Et vos estote parati, quia qua horâ non putatis, Filius hominis veniet.

IN FRANCISCVM XAVIER

PANEGYRICVS MORALIS SEXTVS CIRCA LITERAM.

EX SERVORVM VIGILIÆ LAVDE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.

Currit Xauier confestim aperturus sponso, id est, sollicitè Dei negotiis impendit obsequium: ac simul orationi, & meditationi se totum norit consecrare.

Moneo Euangelij ministros posse externis ministeriis vacare, sine recessu à contemplatione.

1. *Oratio egregia firmal est operatio. Huiusmodi oratio illicò exauditur, & impetrat.*

EX D. Maximi mente oratio fulgurat in lucernis. Iubet Dominus Euangelij ministros præcingi ad itinera conficienda, ad negotia tractanda sollicitè deferri, quod quidem innuit particula, *confestim aperiant*. Quomodo ergo orationi, ac meditationi simul impendent studium? Profectò studiosus meditationis tunc velocior ad superos aulas, cùm diligentiùs ad proximi ministeria defertur.

2. *Xauier orando externa negotia gerebat. In commilto enim adest locus orationi.* Possid.

Testor Xauierium, qui orando externa gerebat ministeria erga proximos: tota nocte precatur, feliciter ministeria diurna gerat; & cùm ad negotia agenda defertur, haud recedit à precibus. An externorum ministeriorum inquietudo & orationis requies vna in sede possunt commorari? Possidonius varia huius vitæ negotia *turbulentum pelagus* appellauit. Adest ne tempus meditationis studio inter spumantium fluctuum inquietudinem? Audi Ionam, *Clamaui de tribulatione mea ad Dominum*, cap. 2. (Ion. 2.) Fit oratio aut mente, aut ore. Propheta non solùm mente precatur, sed & ore clamat. Miror planè, potuisse pelagi, ceteque angustiis pressus ad Dominum inclamare. Quónam modo valuit? Porrò quia volenti precari locum vel apud turbulentum mare inuenit precationi, cedentibus vndis. Bellè Hieronymus, *Clamauit, aquis cedentibus, & clamare inueniente locum*. (Hieron.) Nunquam non locum inueniet precatio, omnis locos orationi dat opportunitatem.

3. *Orare & operari Xa-*

Imo verus operator Euangelicus operatur orando, & nunquam dexterior operator exstitit, quàm dum orans exercit actiones. *In noctibus extollite*, (ait Dauid,) *manus vestras*, Psalm. 133. *uierij idem est.* Per manus opera innuuntur, particula autem, *in noctibus* quietem orationis assignat. (Psalm. 133.) Ac si diceret, Quiete orationem profundue. Quónam modo quietè, si extolluntur manus ad gerenda ministeria? Certè, quia oratio Euangelici viri, qui actionibus ipsis externis illigatur, potest esse quieta. Hieronymus, *Deus non audit linguam, non verba, sed opera; vt quicumque aliquid loquitur, & faciat.* (Hieron.) id est, placet Numini magis oratio, quæ dum operamur, exauditur: quàm precum vox in requie cubiculi. Ergo non difficile spiritualibus viris, operationibus externis orationem admiscere. Aptiùs, & pressiùs: *Tollite manus vestras.* Tollere manus, orare est. Quónam modo manuum operatione exprimitur oratio, nisi quia orare & operari ita in vna sede morari possunt, vt orare, & operari idem prorsus sit.

4. *Xauier in opere ipso exauditur, quia eius oratio & operatio idē prorsus.*

Ex oratione Xauier aliquando surrexit, vt ad negotium proximorum properaret; dum per viam incedit, clamat, orat. O Pater, quare non attendis externo proximi ministerio? ab oratione recede, Mariam relinque, ad Martham transi. Certè dum pergit ad proximos, simul orat, quia oratio ipsa adeò eum operatione colligabatur, vt orare esset operari, & è conuerso. Fatur Chrysostomus hom. 67 ad Popul. *Non in verborum copia, sed in operibus iustus exauditur.* Xauier vtique exauditur in operibus; quia eius opera cum oratione colligabantur.

5. *Profectio ipsa Xauerij ad opus pietatis, oratio erat.* Psalm. 118. Ambros.

Rursum Dauid, *Intret oratio mea in conspectu tuo*, Psalm. 118. Græcè, *Intret dignitas mea.* Ambrosius, *Intret pietas mea.* Pergit ne Dauid ad opera pietatis, vt petat suam pietatem intrare ad Dei conspectum? Pergit planè, & pietas intrat ad Numen. Cor autem ea viri ad pietatis opus profectio & introitus oratio vocitatur: *Intret oratio mea?* Quia simul adeò quis potest pergere ad pietatis opera, vt ab oratione non recedat; operatio enim illa oratio est. Pergit Xauier ad pietatis opus, simul orat; nec ab opere, nec ab operatione recedit: nam illud orare iam operari est.

6. *Rediit Xauier, nec ad domum Indi accedit, quia dum pulsat ora, iam Deus ad negotij pietatis expeditionem ostium aperuerat.* Luc. 11. Druthm.

Instabat socius Francisci, O Pater, è domo exiisti, vt ad domicilium cuiusdam Indi accederes, ad quoddam peragendum negotium. O frater, (respondet Xauier,) iam pulso ad Conditoris ostium, vt ipse domus peccatoris ostium aperiat. Pulsasne oratione? Oratione quidem, & opere, quia dum orando pulso, negotium geritur. *Pulsate*, (inquit Dominus, *& aperietur vobis*, Luc. 11. Toletus ex Druthmaro, *Pulsate opere.* Quomodo opere pulsandum, si ideo pulsat Diuus, vt opus feliciter geratur? Profectò, quia dum orando pulsat, opus illud,

seu

seu negotium quod perficere intendit, proculdubio agitur. Ideo Xauier ad domum redit, nec prius ad Indi domicilium accedit, quia pulsante Xauierio, iam Dominus fortasse, ex operis illius pij expeditione, ostium aperuerat pietatis erga peccatorem.

Observat. II.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus.

Xauier similis expectanti, (quod molestissimum,) à Domino enixè postulat, vt imminuantur consolationis gaudia, & crescat laborum angustia.

Quia sciebat, plus cum Numine illigari, qui plus laboribus exercetur.

7. *Expectare diu bona graue molestia.* Aiebat Anonymus apud Mirauelinum, *Nihil molesti in expectatione.* Non mala timeas, sed commoda felicitatis expectes: certè illud ipsum expectare diu graue incommodum est. Iubet Dominus ministros suos grauissimis exerceri molestiis, cùm imperat fieri similes expectantibus.

8. *Cupit, & petit Xauier gaudia tolli, labores grauari.* Xauier expetit semper gerere spectatorem sponsi, hoc est, grauissimis incommodis exerceri: & nunquam in sæculo frui sponsi dulcissimo amplexu. Frequentissimè à nuptiis reuertitur sponsus, vt à Xauierio festino plausu excipiatur. Sponsi comites sæpe apparent famulo vigilanti, Angeli, D. Thomas Apostolus, D. Hieronymus, & non semel sponsa Maria Xauierium inuisunt, cumque cœlestibus consolationibus opplent adeò, vt cogatur inclamare, *Satis est, Domine, satis est.* Quid ergo expetis? Amplius expectare, expectationisque molestiis grauioribus affici. Iam satis de laboribus, ô Xauier. *Amplius Domine, amplius.* E Roma ad Indiam immissus egressus es solo Breuiarij supellectile munitus, via recta pergis, & ne exiguo diuerticulo distraharis, nec Matri piissimæ, ac dilectissimæ vltimum vale dicis. Apostolicus Nuncius ad fornacem nauis cibos adducis, famulum te minimè admittente. Non satis? *Amplius, Domine, amplius.* In naui omnium ægrotantium medicus, & minister fuisti, duodecim millia leucarum perfecisti itinera, tribus diebus naufragio agitatus vndas pelagi subiisti. Apprehensa equi cauda currentis pericula fugisti latronum è nudis pedibus cruorem emittens, cultro rigentis niuis vulnerante. Vno in humero velus sacra ad Missam ornamenta, Indi, quem herum misisti, (vt ad Iaponiæ ciuitatem aditum inuenires,) sarcinam comportas in altera. Non satis? *Amplius, Domine, amplius.* Diluendi sacra vnda fatigatus labore indiges hinc inde tua brachia ab vno, ac altero ministro subleuari: vtpote arbores fructibus onustæ, quibus fulcra addicuntur, ne oneri succumbant. Sæpe venenata exinalita gramina absumsisti, ab hostibus percussus, ab amicis vexatus, à Gubernatore Malacensi impeditus, ne ad Sinas progredi posses. An satis? *Amplius, Domine, amplius.* Tui ipsius victor xenodochio hærescens ministrator ægrotantium fœtentia horrida vulnera leprosi spiritualis verè canis linxisti. Ter apud vrbem Iaponiæ gladij stricti aciem expectasti, tristis, quod vulnus aufugeret, curans fugientem necem apprehendere. Itali aduersum te dæmones in D. Thomæ sacello diris vulneribus te contuderunt. Nóone satis? *Amplius, Domine, amplius.*

9. *Vt magis Xauier Domino dilectissimo hærescat, petit grauioribus laboribus aggrauari. Cant. 1.* Liceat mihi ô Pater te incusare ingratitudinis, dum video ab vberibus dulcissimis sponsi fugientem, vt amaritudine calicis epoteris. Clamitat sponsa dilectissima, *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino,* Cant. 1. Vberibus consolationes, vino autem labores assignantur, (de quo Ghislerius in Cat.) Sponsa ergo perfectissima amatrix magis cupit vberibus frui consolationum, quàm vini passionis calice potari: *Meliora sunt vbera tua vino.* At contrà Xauierius, *Potet me calice meri sui, quia melius est vinum tuum vberibus tuis.* Quare melius? Quia dum grauius laboribus diuexor, arctius Dilecto illigor. Vnde dum affectus consolationibus clamo, *Satis est;* & patiendi studiosus vociferor, *Amplius, Domine:* cupiu consolationes multiplicari, & amplius dilecto sponso hærescere; quia plus me Deo illigant labores, quàm consolationes. Existimas, me à IESV sponso abstrahi, cùm ad labores propero? Minimè verò, potiùs enim gressus mei solidantur, ne abstrahar ab ipso.

10. *Solidatur homo ne abstrahatur à Deo, ob laborum frequentiam. 1. Petr. 5.* *Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos.* Modicum passos ipse perficiet, *confirmabit, solidabitque,* 1. Petr. 5. Deus omnis gratiæ nos vocat, id est, ad vberrimum gratiæ cumulum adducit. At ipse solidat nos, ac facit stabiles, dum modicum patimur. Ergo stabiliores, & firmiores in Christo, cùm multa passi fuerimus. Chrysostomus hom. de gloria in tribul. tom. 6. *Ferro ipso, vel adamante firmiores sunt cum Deo ex eo quòd assiduè vexantur.* *Chrysost.*

11. *Labores arrha laborum sunt, id est, desponsationis cœlestis, quia idem tribulatio, ac desponsatio. Matth. 25.* Reuertitur à nuptiis sponsus, & ad nuptias properat, quia serui illi præcincti, (vt vidimus in comment.) sunt decem Virgines illæ, *quæ exierunt obuiam sponso, & sponsæ,* Matth. 25. Si ad labores præcincti properant, quomodo possunt cum sposo manere? Profectò illud ipsum ad laborum molestiam properanter pergere est dulcissimis sposi consolationibus perfectiùs frui, dilectionis vinculo illigari fortiùs, & arrham ab sponso æternitatis accipere. Nazianzenus orat. 3. contr. Iulian. *Ex ipsis periculis robur collegerunt. Huiusmodi enim est pro Christo pati. amori cumulum adfert, & ad sequentia certamina velut arrha existit.* Proxima verba libra: *Velut arrha.* An non nuptiale pignus est? Ita planè. Cur ergo ad certamina id pignus datur, & non ad sponsationem? Aò quia ipsum illud pati pro Christo, dulciter desponsari ei est? Quis dubitet? *Nazianz.*

12. *Postquam Iob laboribus agitur, ostendit, se arctius Deo illigatum.* Adstrictus erat Numini Iob, quemadmodum viro coniux dulcissima adhærescit vinculo charitatis. Ipse testatur sponsus, *Numquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra; homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Cui Satan,

Numquid

esse. Sic Xauier tunc Deo proximior, cùm à laboribus ampliùs agitatur.

Numquid Iob frustrà timet Deum? Nónne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersámque substantiam per circuitum? sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi, cap. 1. Fateor, ait, Iobum Deo suo dulciter illigatum esse: sed quia vallatur beneficiis, muneribus, benedictionibus: *Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra.* Extende ergo manum tuam, laboribus vulnera; & à dilecto recedet sponso. Probationi addicitur Iobi dilectio, per multa agitatur, patientissimè sustinet. Demum equidem agnoscitur, Iobum laborum tolerantia ampliùs se sponso alligatum ostendisse: Diabolúsque nullam vlteriùs potuit excogitare aduersus vinculum Dei & Iobi accusationem. Pulchrè D. Chrysostomus *hom. 1. ad Popul.* Quando Iob vallabatur per circuitum, *quando possidebat, suspicionem quandam habuit diabolus, & si falsam, habuit tamen, vnde diceret: Num gratis Deum colit Iob? Nonne vallasti eum? Postquam verò omnia abstulit, & ipsum omnibus spoliauit: hic autem eandem in Deum charitatem præstitit, tunc demum obstructum est os impudens, & nihil amplius, quod diceret, habuit.* Quia scilicet plus eum Deo illigari vidit cùm grauius percussus est, quàm cùm à Numine vallaretur. Vallauit, fateor, Deus Xauierium benedictionibus, illostrationibus, visitationibus. Quis dubitet diabolum non inclamitasse, *Numquid Xauier frustrà timet Deum?* Si tot illustrationibus, & consolationibus vallatur, quid mirum ab sponso non separari? *Tange cuncta, quæ possidet*, diris laborum verberibus vulneretur, affligatur pauperie, percutiatur in filiis, maledictis dolosæ linguæ dilaceretur. An in faciem Domino benedixit? An non inclamitauit, Ampliùs, Domine, ampliùs? *Obstructum est os impudens diaboli, & nihil ampliùs, quod diceret, habuit.* Laborum itaque tolerantia maior ampliùs illigat sponso cœlesti dilectam.

Chrysost:

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum.

Nuptiale gaudium indicitur Xauierio constricto laboribus. Tunc enim exultat, cùm tribulatur; tunc autem verè patitur, cùm laborum aspicit terminationem.

Iusti perfecti in laboribus gloriantur, vulnerantur in requie.

13. QVando, (adnotante Chrysologo,) rota à IESV cura in præcingendis lumbis mandatur ex laborum sustinentia, nónne ineptè nuptialis indicitur exultatio? *Expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.* Nam Dei famuli, tunc magis lætantur, tunc veriùs exultant, cùm grauioribus tribulationibus defatigantur.

14. Cùm Xauier profecturus esset in Americam per somnium, expertus est gigantem Indicum suos fortissimos humeros opprimentem. Porrò ac si facilis esset sarcina pondus illud, quo vniuersi labores, qui Xauierium expectarent, signabantur, Diuus inclamitat, *Ampliùs, ampliùs.* Vndénam tam graue pondus leuissimum Xauierio? Laborum sustinentia iustis perfectionem micantibus nuptialis est iucunditas. Testor illum Pastorem, qui ouem deperditam humero addixit. *Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens*, Luc. 15. Cur non dixit *gemens*, cùm centesimam ouem, quæ totius humani generis, (ex D. Thoma, & aliis,) imaginem præfert, comportat? *Gaudens* ait conuenienter; quia pondus ipsum leuamen ponderis reddebatur. Basilius Seleuc. orat. 26. *Montes & syluas obire non recusat, obit præcipitia, gaudet ipsa fatigatione: onus comportationem lassitudinis ratus esse leuamen.* Quid mirum Xauierium Indicum illum Æthiopem comportantem gaudere, sustinentémque totius Americæ pondus exultare, & clamare, Ampliùs, ampliùs: si Diuis leuamen est ponderis, laborum grauiorum adiici sarcinam.

Gaudet Xauier dum totam depondus, id est, totius Indiæ, ac lapenis fideles humeris sustinet, & ipsum ponderis pondere est leuamen.

Luc. 15.

Basil. Sel.

15 Dauid cecinit, *Tribulationem, & dolorem inueni*, Psalm. 114. Dixerat, *Dolores inuenerunt me.* Progreditur ergo, vt quærat, & inueniat ipse dolores ad leuamen eorum, quibus affectus erat, cùm à doloribus inuentus fuit. Particula *inueni* innuit, Dauidem quæsiisse tribulationem, & dolorem. Basilius aptiùs, *Quoniam illic imperterritus inuentus sum, & animo infracto aduersùs ea, quæ tentator inuexit.* (cùm scilicet dolores inuenerunt me.) *Sed vt exultantem meam erga Deum charitatem declararem, tribulationi tribulationem, & dolori dolorem adieci.* Igitur cùm à doloribus inuentus sum, siue inscius tribulatione aliqua fui affectus, simul ingenti gaudio fruitus, didici labores, & dolores non ad medelam tristitiæ, sed ad incrementa exultationis quæritare, inclamans, *Ampliùs, ampliùs.*

Pergit Dauid ad quærendos labores, à pœna inuentus à se allatura, malo in, quam acceperis ex eis, quæ illum inuenerant.

16. *Cùm vos*, (inquit Dominus,) *persequentur in vna ciuitate, fugite in alteram*, Matth. 10. Quare eos fugere imperat. An vt consulat persecutorum saluti, dum tollit delinquendi occasionem? Nazianzenus orat. 3. contr. Iulian. *Neque enim Christianos quantumuis fortes, ac singulari tolerantia præditos sui tantùm rationem habere oportet sed persecutoribus quoque consulere; vt ne quantum in ipsis est, ad hostile periculum ex se ipsis aliquid conferant.* Accommodatiùs argumento meo Tertullianus lib. de fuga in persec. *Iussit Dominus, vt postquam in vna ciuitate persecuti eos fuissent, ad aliam transirent, nouam rursus persecutionem eadem causa subituri.* Quare autem varias persecutiones experere,

Fugere imperat IESVS ex vna ciuitate in alteram, vt vbique tribulationes sustineant Discipuli. Xauierio accommodo.

Matth. 10.

Nazianz.

Tertull.

re, ac quærere admonet? Vt persecutionum variarum (in vna & altera ciuitate sustinentia omnis gaudij se participes recognoscant) iuxta Apostolicum illud: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis*, Iacob. 1. Nam qui fugit ex ciuitate qua persecutionem tolerauit, in alteram, vt de nouo sustineat, ad alteram & alteram perrecturus eadem de causa: interminabili gaudio fruens omne gaudium, id est, æternum potest quodammodo existimare. Cùm Xauier variis tentaminibus agitur, putat se cœlesti interminabili gaudio frui, & ideo postulat minimè terminari, *Amplius, amplius*, id est, non terminetur, & laborum hæc sustinentia gaudia sapient cœlestia. Patitur in vrbe Malacha Gubernatoris impietate, & fugit excutiens puluerem pedum in alteram vrbem, vt rursum persecutione agitetur.

Iacob 1.

17. Solummodo Xauier tunc verè patitur, cùm cœlestes illustrationes, ac consolationes eum à patiendi abstrahunt gloria. Vnde clamat, *Satis est, Domine, satis est.* An amantis dulce ad dilectum colloquium? Potiùs existimo patientis querelam. O Domine, sicut mihi omne gaudium acerbatur, cùm in varias incido tentationes: verè vulneror, cùm cœlestes visitationes multiplicantur; quia pondus patiendi imminuitur, *Satis est ergo.* De Christo præcinit Isaias, *Erit sepulchrum eius gloriosum*, cap 11. L X X. *Erit in pace sepultura eius.* Vbi Leo à Castro asserit pacem hanc, qua Christus sepultus fruitus est, fuisse concordiam, qua colligati Herodes Rex ac Pilatus Præses in Dominum desæuiere, & concitatus populus in necem, ac tormenta Iesu conspirarunt. Igitur iam requiro, si Christi sepultura fuit pacifica Saluatoris requies die Sabbati designata ex Sinaita, *Requieuit Dominus die septimo*, Gen. 1. Cur requies ista in morte ac passionis vulneribus designatur? Certè, quia intendebat Vates Iesu gloriam & requiem præsignare, eam sub laborum nomine expressit; quia Dei amantis gloria pati est pro dilecto. Accommodatiùs argumento. Sub passionis ac mortis incommodis requies Christi signatur; quia tunc verè patitur, & necatur, cùm tempus terminatur patiendi. Vis indicem grauiorem Xauerij laborem. Cùm lecto se vidit addictum Sinæ magnæ in vestibulo, clauso ostio ad grauiorem laborum sustinentiam. Cùm reliqui ab vniuerso onere requiescunt, Xauier patitur qui se agnoscit ineptum passioni.

Tunc verè patitur Xauier cùm non patitur.

Isai. 11.
Leo à Castro.

Gen 1.

18. Ad illa verba præfata, *& erit sepulchrum eius gloriosum*, Isa. 11. fatur bellè Chrysologus serm. 58. *Crucifixus in Cruce mortem suscepit, sepulturam patitur.* An non aptiùs dixisset, *In cruce mortem patitur, sepulturam suscepit?* Subiit in Cruce mortem, donatamque sibi sepulturam accepit, vbi gloriosè requiesceret. Profectò aptius scripsit, *Mortem suscepit, sepulturam patitur*, accepit veluti augustum donum Crucem, quia ipsi illigatus passus est: patitur autem sepulturam, quia tunc verè amator Iesus patitur cùm incipit impassibilis requiescere. Cùm videris ô viator, Xauerij tumulum, non existimes requiescere: verè patitur, qui terminatis laboribus, requiescit.

Xauier passus est sepultura requiem. Id est, tunc verè patitur, quando requiescit.
Isa 11.
Chrysol.

Observat. IV.

Ad illa verba.

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum.

Obiit Xauier ante Sinarum conuersionem, sed post annum messis copiosa Diuo seminatori assurgit.

Id enim tibi opus tribuendum, quod tua doctrina, ac laboribus coalescit. O quàm fructuosa Sanctorum mors!

Expectauit Xauier Dominum venturum, 19.
vt Sinarum nationem copiosissimam nouam duceret in sponsam: moram autem faciente sponso, in somno pacis ipsius expectationis vi oppressus, requieuit. O dita mors, cur non sinis Patrem nuptiis pulchrè filiæ interesse? sit tibi ô Xauier, leuis sepultura, breui temporis interstitio in Verbi speculo filiæ Sinæ nuptias aspicies. Nam cadauer tuum aliquot mensibus in Sinæ tellure reconditum granum emortuum erit, fœcundissimarum messium pater vberrimus.

Dum Xauier Iaponiæ tot regna conuertit 20.
ad Christum, in Sinæ imperium eius sonus exiuit, proterua perstitit infidelis, pergit agricola, in Sinæ vestibulo emoritur, arbor fructibus stipatur. Memoriæ redenda ficulneæ parabola. *Vt quid terram occupat* lignum infœcundum? succidatur. *Domine*, (hoc ait cultor vineæ) *dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam iuxta illam, & mittam stercora. Et siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides illam*, Luc. 13. Fateor tres & plures annos esse, ex quo venis quærere fructus in ficulnea hac, & non inuenis; quia ex propinquitate debuisset Sinarum regnum Iaponensibus oborta luce frui: & nomen Iesu (quod est oleum effusum) ad eos iam diu penetrauit. Attamen Domine, dimitte illam & hoc anno, fodiam circa illam sepulturam meam, meum cadauer isti fimum emittam. *Et si quidem fecerit fructum.* Addam profectò meæ doctrinæ filiorum ministerio irrigationem. Sin autem, in futurum succidetur. Isidorus Pelus. epist. 312. *Sine autem eam etiam hoc anno. Si per legem* (proximè vicinis in regnis prædicatam) *nihilo meliores facti sunt, nec pœnitentiæ fructus ediderunt, mea doctrina irrigentur, meisque cruciatibus* (id est, morte, ac laboribus meis) *fœcundentur.* Mirum planè: vix annus à Xauerij morte præterijt, & Sinarum copiosissimos fructus ficulnea olim fatua produxit. An non debetur morientis cultoris doctrinæ, morti, laboribus.

Sinam incredulã, seu fatuam ficulneã Xauier sua morte colit, vt illo anno redderet fructuum vbertatem. Luc. 13.

Isidor. Pelus.

Si liceat mihi annominatione vti, *Sina* Hispano vulgari vocabulo *China* est, nomen quidem lapilli. Lapillus hic, seu *China* factus est mons augustus, fructibus feracissimis plenus, quia infœcundus olim lapis ex Xauerij morte iam fœcundissimum in granum conuersus est.

21. *Sina Xauierium veluti lapillus vulnerauit, sed eius mortis vi conuersa in granum, montẽ pinguẽ produxit.*

Danieli

Dan. 2.

Danieli ſtatua proceræ magnitudinis præſentatur, aureo capite, argenteis humeris pectore, ac brachiis, æneo ventre, ferreis cruribus, pedibus ex luto & ferro. *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, æs, teſta, argentum, & aurum. Lapis autem factus eſt mons magnus*, Dan. 2. ſtatua illa Xauerium repræſentat, cuius aureum caput ob charitatem in Deum & proximum ardentiſſimam: pectus, brachia, & humeri argentum toties perſecutionum, & afflictionum igne probatum: æreus venter ex caſtitate incorrupta omnino carneæ fragilitatis experte: ferrea crura ad tot longa itinera perficienda. Enim verò tibi, obſecro, ſit ille lapillus *Sina*, aut *China* ſtatuæ percutiens fragilitatem fictilem. Excidit Sina, id eſt, cura de Sinarum ſalute vulnerat Xauerium, concidit ſtatua, lapillus autem ille, ſeu Sina ex Xauerij morte, cuius cruore intingitur, in fœcundiſſimum granum ex lapillo conuertitur, quod montem arboribus ornatum mitè produxit. Nam ſi non eſſet lapis conuerſus in granum rupem produceret, non montem pulcherrimum.

21. *Sina fœcunditas ex Xauerij morte.* Dan. 2. Richard. Victor.

Factus eſt mons magnus. Vbi Richardus Vict. *de erud. inter. hom. p. 1. cap.* 28. aſſerit lapillum illum in montem feraciſſimum, arboribus conſitum, fuiſſe conuerſum. Mox requirit, *Quid eſt, quòd lapis ille non creſcit in rupem ſterilem, ſed mutatur in montem: nec lapis paruus in lapidem magnum, ſed potiùs mutatur in montem magnum?* Quid eſt quòd Sinæ lapillus fertiliſſimum mutatur in montem, cùm ex ſemine lapide paruo lapis magnus produci deberet? Certè, quia Sina cuius cura Xauerium percuſſit, & comminuit, ex morte eius fœcundiſſimum mutatur in granum ad vbertimi montis productionem. Iam Sina *mons Dei, mons pinguis, mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.*

22. *Dum Xauier calceamentum tollit, ſeu morte corripitur, Sina ſanctificatur.* Exod. 3. Lyran.

Illam Peluſiotæ particulam premo: *Si per legem nihilo meliores facti ſunt, meis cruciatibus fœcundentur.* Profectò mõs pinguis Sina oſtenditur mox poſt Xauerij obitum fœcundata eius cruciatibus, ſeu morte proueniente ex cruciatibus, quibus affectus eſt, quòd ad Sinam occluderetur oſtium. Moyſi apud deſertum commoranti Numen in rubo appparet clamans: *Solue calceamentum de pedibus tuis, terra enim in qua ſtas, terra ſancta eſt*, Exod. 3. Quidnam tollere calceamenta? Lyranus, *Tolle calceamentum, ac ſi diceret, oportet te carnem mortalem deponere.* Adiicit, Terra *in qua ſtas, terra ſancta eſt.* Mox poſt mortis Moyſis mentionem, terræ illius ſanctificatio indicitur. Paſcit Xauier oues in Iaponiæ deſertis, ad Sinæ montem appropinquat, vt incredulos ciues ſanctificaret. At Dominus, *Solue calceamentum*, & *terra ſancta eſt.* Oportet, te carnem mortalem deponere, & illicò hæc terra ſanctificabitur. Certè tam citò Sina conuertitur, vt Xauerij mors fuerit eius ſanctificatio: *Solue calceamentum, terra ſancta eſt.* Xauier moritur, & ficulnea illa vnius anni circulo ſanctificationi litatur.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget ſe.

Dum Xauier apud Indos præcinctus laborum cruciatibus oſtenditur, Chriſtus etiam præcinctus ex compaſſione in Hiſpania exponitur.

Veri enim amici ita attemperari debent, vt vulnerato vno, alter vulnere ſe dedat affectum.

Miraris Dominum præcinctum, dum ſeruorum habitus ſit conſtrictio, aut præcinctio ad obſequium: *ſint lumbi veſtri præcincti. Amen dico vobis, quòd præcinget ſe.* Profectò ſi famuli illi amici ſunt Domino chariſſimi, quos ad nuptiale gaudium aduocat, & lumborum præcinctione labores deſignantur: aptè Chriſtus præcinctus obiicitur, cùm amici præcincti adnotantur. Quia verus amicus curat in ſe laborantis dilecti affectus exprimere, effectus exponere.

23. *Cùm patitur Xauier in India, Crucifixus Ieſus in Nauarra ſudat, quia cithara due attéperata.*

In palatio Xauier, quod iuxta Pampilonenſem vrbem Nauarræ Regni verticem, forte ac pulchrum exurgit, Chriſti ſuffixi adoratur imago, quam emittentem ſanguineum ſudorem videre domeſtici ſæpe quidem. Dies notantur, & poſtquam Franciſci Xauier poſtmodum geſtorum monumenta leguntur, compertum planè tunc ſudantem imaginem viſam fuiſſe, cùm Xauier apud Indos aliquo graui labore vulneraretur. An Chriſtus præcingitur, quia amiciſſimum Xauerium præcinctum aſpicit? Duo inſtrumenta muſica ſic poſſe attemperari aſſeritur, vt vna hîc cithara pulſata, altera alibi non tacta reſpondeat. Num Ieſum & amicum Xauerium adeò attemperatos eſſe aſſeuerim, vt Xauerio in India vulnerato, Chriſtus in Nauarra non attactus reſpondeat.

24. *Patiente Ieſu Xauier vulnerari deberet: ſed Ieſum vulnerari, aut ſudare cum patitur Xauier, attemperationis magnæ eſt argumentũ.* Cant. 5. Gilb.

Reor Xauerium cum ſponſa inclamitare poſſe, *Vox Dilecti mei pulſantis*, Cant. 5. Reſonat cithara Ieſu fixi in Caluariæ monte, & Xauier ex contemplatione laborum Chriſti, pulſatur, vulneratur. Gilbertus ſerm. 42. in Cant. *Vide quid tibi ſonet iſta poſitio: Vox Dilecti* patientis *ad cor noſtrum pulſat, vt nos quaſi cithara quadam effecti, ſic conſonare nitamur.* Nec enim Xauier verè amicus ſponſi ſuffixi oſtenderetur, ſi patiente ipſo, non ſe exponeret patientem: Chriſtus præcingitur, Xauier præcingatur, vt ſeruus Domino morem gerat. Porrò auguſtius quidnam contemplamur. Nam Chriſtus patiente Xauerio reſpondet: Creator ac Dominus ſerui accipit indumentum. D. Gregorius, *Sponſus pulſat, & ſponſa benè attemperata reſpondet.* Iam non miror Chriſtum ſudare, cùm Xauier patitur, quia fidelis attemperationis ille erat effectus. Attemperentur duæ citharæ, vna Dauidica, altera vulgaris paſtoris: pulſet paſtor, Regia cithara reſpon

Gregor.

respondebit : pulsetur Dauidis instrumentum musicum, fides pastoritij instrumenti resonabunt. Ergo tota difficultas fidelis attemperatio est. Hinc Xauerium commendo : quot laboribus, quanto studio, quot virtutum exercitamentis se potuit tam fideliter Christo attemperari.

25. Collige, debere amicum dilecti patientis affectus imitari, vt ostendant familiaritatis, atque amoris synceritatem. Nec enim verè amicus, qui non præcinctum se exhibet, constricto dilecto. *Cùm ascenderet Dauid summitatem montis, ecce occurrit ei Chusai scissa veste, & terra pleno capite*, 2. Reg. 15. Cur luctuoso Chusai Dauidi se sistit amictu ? Amicus erat Regis (sic infrà eum Absalon appellauit) nec poterat pulsato Dauide laboribus, ac præcincto persecutionibus, non eodem constrictus cingulo respondere.

Debet amicus patientis affectum imitari.
2. Reg. 5.

26. Iob præcinctus laboribus magis ostenditur, dum nudus in sterquilinio iacet. Accedunt amici, qui *scissis vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cœlum, & sederunt cum eo in terra*, cap. 2. Quare vestes scidere, & in terra coniacuerunt ? Si amicus nudus, & in terra iacens obiicitur, eodem habitu præcincti illi ostentari debuere. Origenes lib. 3. in Iob. *Admirantes viri illi, atque stupentes lamentabilem Iobi immutationem, vestimenta sua conscidetunt*, &c. *Quæ fecisti, inquiunt, facimus, vestimenta nostra scidimus, & terram super capita nostra sparsimus : sic namque & tu fecisti, ô Iob.* Addunt, *Et vtinam cæteros dolores tuos tecum diuidere possemus.* Aliquid veræ amicitiæ non congruens adnotatim ; *diuidere possemus.* Vera amicitia diuisionem non patitur, compassio ad vniuersos dolores ostenditur ; se leprosos deberent affectu exhibere. Haud fideliter eos attemperatos video cum Iobo patiente. O Xauerium ita Domino attemperatum, vt te patiente toto corpore Dominus toto ex corpore sudorem emittat.

Christus vt audiuit cũ Xauerio dolores, sed quæcunque ille patitur, se ostendit.
Iob 2.
Origen.

Observat. VI.

Ad illa verba :

Amen dico vobis, quòd præcinget se, &c.

Paterfamilias Deus se præcingit, quia non vni filio totam bonorum vbertatem tribuit : potiùs ex cunctis filiis detrahit cibos, animarum scilicet conuersionem, vt famescenti nimium Xauerio reseruet.

Commendatur Euangelij ministrorum fames circa peccatorum conuersionem.

27. PArticulam, *præcinget se*, sic explicat Theophylactus, *Non totam bonorum vbertatem largitur vni, sed hanc cohibet secundùm certam mensuram*, scilicet secundùm filiorum maiorem, aut minorem esuriem. Haud iustus ciborum distributor pater, qui filio prouectæ ætatis colenti vineam æqualem exhiberet annonam ac puerulo matris hærenti gremio. Igitur Paterfamilias Deus ex filiis Apostolis, ex cunctis Euangelij ministris ab Ecclesia nascente cibos, id est, animarum conuersionem detrahere curauit, vt Xauerio magnæ vineæ cultori insatiabili fame presso sufficientem prępararet annonam.

Prodit filius agricola ad agrum, mensæ hæ- 28.
rescit Paterfamilias filiorum corona stipatus, cunctis distribuit cibos : sed portionem maiorem reseruat absenti filio. Redibit ex agro fame pressus, à cunctis detrahi oportet aliquid, vt magis laboranti filio maior portio seruetur, famemque possit satiare, cùm ad vesperum conuertatur in domum. Præfatur Dauid, *Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem*, Psalm. 58. Vbi pulchrè Anselmus, *Conuertentur in vltima ætate, ab idolis Gentiles, & Magistri illorum famem patientur vt canes, id est, famem conuertendi alios atque alios : & circuibunt mundum.* En Xauerium, pergit ad spatiosissimum Gentilitatis agrum, eius prædicationis cultura Gentiles innumeri conuertentur. At ille, tot cibis absumens, famem patietur, canis instar, alios atque alios conuertendi, & absumendi. Tanta, mehercle, fame cruciabitur, vt postquam circuerit totum terrarum vrbem, rursum curret eum circuire, vt vnum insignem peccatorem posset conuertere. Si ergo tanta Xauerij fames animarum, vt post duodecim centena millia, quas vorauit, appetit vnam tam intensè, vt totum mundum circuire molitur ad eius acquisitionem : non mirum iustum, ac prouidum Patremfamilias à cunctis filiis aliquid detrahere, vt Xauerio venturo ad vesperam reseruet. *Non totam bonorum vbertatem largitur vni, sed hanc cohibet, secundùm mensuram* laboris & famis filiorum.

Xauerio famescenti grantius, Deus Paterfamilias reseruat præcipuam animarum portionem.
Psalm. 58.
Anselm.

Cùm Petrus aliquando *esuriret, voluit gu-* 29.
stare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus, & vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor initiis demitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli. Et facta est vox ad eum : Petre, surge, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui commune, & immundum, &c. *Hoc autem factum est per ter, & statim receptum est vas in cœlum*, Act. 10. Vbi Beda, *Quadrupedia, serpentia, & volatilia sunt omnes Gentes credituræ, & in vnitatem corporis Christi absumendæ. Animalia congruè Gentes sunt in erroribus immundæ.* Apponitur mensa familiæ Iesu, aduocantur Apostoli, Petrus vno haustu tria millia peccatorum absumit, altero quinque millia : sumunt mysticè & alij. At illicò linteum receptum est in cœlum. Quare ? Quia ad vesperum ex agro Xauier filius Ecclesiæ accurret tanta fame pressus, vt tot millia Gentilium ei vix mediocrem exhibeant alimoniam.

Ex mensa Apostolica Deus Xauerio retinet ciborum abundantiam.
Act. 10.
Beda.

O Xauier, cur non cum Petro obiicis, *Ab-* 30.
sit Domine, quia non manducaui omne commune, & immundum ? Coluber irascitur, vipera inardescit, bufo intumescit, regulus aspiciendo mortes minatur, cerastes circulos efformat. *Occide, & manduca.* Absumit auidè Xauier. Quare

Immunda anima Gentilium dulcissime Xauerio famescenti.

non repulit alimoniam horribilem. Profectò fames Francisci tanta, vt pro cibis dulcissimis immundissimos Gentiles reputaret. Horatius *lib. 1. Carm 1.* cecinit,

Horat. *Ieiunus stomachus rarò vulgaria temnit.*

& Græcus Comicos,

Iucunda prater se omnia efficit fames.

Græcus. Vnde Stobæus serm. 93. *Antiphanes dicebat,*
Stobæ. *famem omnia dulcia reddere præter se ipsam. Darius* (addit) *in fuga cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se bibisse iucundius. Numquam autem, vel perrarò sitiens biberat.* Ex Plutarcho *in Reg. Apophtheg.* illud
Plutar. obseruaui. *Artaxerxes quum in fuga quadam, direpto illius commeatu, aridis ficus, & hordeaceo pane vesceretur: Dy boni, inquit, cuiusmodi voluptatis hactenus inexpertus fui?* Fami Xauierij communis & immundus cibus dulcissima pabula subministrat. An audax asseuero, maiori Xauerium fama cruciari, quàm Apostolus? Profectò Gentilium cibus communis erat Apostolis, Xauierio autem tam particulare, tam proprium est, vt videatur solus ipse Gentilibus conuertendis agnatus.

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis

Xauierio prædicante, Deus eius sermonem confirmat, ministrans tot miraculorum effectionem: vt videatur Deus quasi debitor Xauierio reddi ex miraculo vno, ad aliud illustrius excitandum.

Hinc erga agros Diuos diuina munificentia largitas pensanda. Ita enim vbertim dat vni, vt videatur se ex vno beneficio debitorem reddere ad aliud maius conferendum.

31.
Theoph. PRemo adhuc Theophylacti sententiam. *Non totam bonorum vbertatem largitur vni, sed hanc cohibet secundùm certam mensuram.* Non sic cum Xauierio actum est, cui vni bonorum vbertatem Deus impendisse videtur. Sedenti enim Xauierio Dominus ministrat (exempli gr.) tot miraculorum effectionem, vt videatur ex vno miracolo debitorem reddi ad aliud illustrius. Vnde licèt iustissimus Deus non totam bonorum vbertatem largitur vni, quia ius exigit vnicuique suum reddi: vni Xauierio omnium miraculorum deberi effectionem, quia plus omnibus (sic fari liceat filio) laborauit. Cùm autem miracula præparentur ad ser-
Marc. vlt. monis confirmationem, iuxta illud. *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis,* Marc. vlt. qui plus Euangelij prædicationi apud Gentiles insudauit, plurium miraculorum effectione donari debuit. Igitur quia operario tanto tot miracula debebàtur, sic Deus Xauierio dedit miracola patrare, vt accipiens virtutem ad vnum, ad aliud maius videretur, Deum sibi constituisse debitorem.

Percussione virgæ miraculorum excitatricis populus sitiens satiatur. Postmodum venit 32.
Amalech, & cõtra filios Israel dimicauit. Tunc Moyses ad Iosue inquit, *Pugna contra Amalech cras, ego stabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea,* Exod. 17. Chaldaicus Paraphrasis, *Habens virgam, qua facta sunt miracula.* Ineptè planè. Nam ostentans virgam, qua percussus lapis aquas exhibuit, fortè audiet à Domino: Sufficiat tibi id miraculum excitasse. Profectò Moysi tam egregio verbi sui ministro Deus illustriora debebat miraculorum excitamenta. Vnde percussione virgæ petram aquas sitienti populo exhibuisse, idem fuit, ac Deum debitorem reddidisse ad victoriam illustrissimam impertiendum. Xauier quasi virga percussas pelagi amarissimas aquas potabiles reddidit ad fidelium sitim extinguendam. Badagis Barbaris ad exitium ciuium Trauancor irruentibus solus Xauier exarmatus occurrit. Solummodo manus in altum attollit miraculorũ operatrices, veluti Moyses virgam. Quánam ô Pater fiducia tot hostes delere conaris? Certè qui dedit mihi salsas vndas efficere dulces, debitor constitutus est, vt celsiori miraculo me efficiat hostibus formidabilem, qui cunctis peccatoribus semper me amabilem exhibueram.

Quia Xauier aquas dedit potabiles pelagi vndas, Deum quasi debebat ei victoriam contra Badagas mirificè donare. Exod. 17. Chaldæ.

Cùm Iosue aduersum quinque Reges decertaret, iussit cœlum aereum intonare, & 33.
fulminibus, ac lapidibus æthereis vulnerati hostes. Haud perfecta victoria; deficiente enim die, ne hostes tenebratum operculo incolumitati operam darent, iussit solem consistere: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. Steteruntque Sol & luna, obediente Domino voci hominis,* Ios. 10. Vndenam tibi ô Iesu Naue in mentem venit, posse te stellis, imò stellarum Domino imperitare? Pulchrè Lyranus respondet, *Cùm accepisset auxilium a cœlo aereo, sciuit accepturum etiam a cœlo sydereo.* Difficilius erat solem consistere, quàm æther intonare. At videns Iesu Naue se auxilium accepisse à cœlo æthereo, sciebat tanto Deum ministro esse debitorem, vt illustrioris miraculi patratione illum illustraret. Aliquando Iesuita Xauier, vt disperderet Tolanos apostatas, auxilium accepit à cœlo aereo, quod pumicibus ac igne immisso vrbem euertit. Xauierij spiritu, eiusque nomine socius imperauit Soli, *ne mouearis*, & illico stetit obediente Domino voci hominis; quia tam egregio ministro ex vnius miràculi effectione quasi debito reddebatur, vt ad illustrius mirum præberet auxilium.

Quia debebat Deus Xauerio auxilium de cœlo aereo, quasi debitor ei, vt daret de cœlo sydereo, Sole consistente. Ios. 10.
Lyran.

Liceat excogitationem hanc Comici Græci 34.
sententia confirmare. Magi cuiusdam prodigia commendans, fatus,

A prodigio ille in prodigium
Per elementa currebat singula
Quasi Diuorum debitore Patre.

An non currit Xauier à miraculo in miraculum per elementa singula, quasi Numine debitore? Elementum terræ Diuus nobilitauit

A prodigio in prodigium Xauier per singula elementa currit, quasi Numine debitore. Græc. Comic.

puerum

Miracula Xauerij in elemento terra.

puerum leprosum sacro sanans attactu; adolescentem nauticum phrenesi correptum menti reddens, ac pœnitudini; trabem grauissimam quasi arundinem amouens, vt hostiuio fugiat insequentium exitialia vulnera, noxia prædicationi; aurum faciens ex aëre, vt inopi succurrat egenus; oleo vas replens necessario; triginta supra quatuor humana cadauera vitæ restituens; ac pharmacopolium manum suam constituens, ad cunctarum ægritudinum liberationem. *Per elementa currebat singula.*

Miracula Xauerij in elemento aqua.

Aqua Xauerium vidit simul duo loca occupantem, vt sociis periclitantibus subueniret in naui & in scapha; cùm crucifixi imaginem ad fluctus sedandos à Xauierio ostensam pelagus rapuisset, Diuus distanti in littore inambulans cancerum aspexit ad se accedentem, vt crucifixi deploratam imaginem peregrinationum solatium ei restitueret. Sacer ille Neptunus frænum pelago apposuit, vt laxante Xauierio, intumesceret: comprimente, requie donaretur: horribilisque bellua gressuum inquietudinem solidaret. Cadauer Xauierij inueteratæ naui committitur, quæ simul pretiosioribus oppleta mercibus custodiendis à Diuo, sæpe ventorum ac fluctuum impugnationi cederet, nisi corpus sanctissimum procellis obiectum tranquillum ageret. Vt autem constaret Xauerij reliquias, nauim ac merces custodiisse, vix ipso in portu corpus sacrum post extractos merces transferunt ad litus, cùm nauis inanis, cunctis videntibus, properat ad profundum. A periculo demum fluminis Proregis famulos Diuus liberauit. *Per elementa currebat singula.*

Miracula Xauerij in elemento aeris.

In aëtea Regione ventos Typhones carceri addixit, pelagi illius horrorem. Solis radius ne percuteretur imperatæ nubes sæpè fuere Ionæ hederam imitatæ. Æther Malacensæ, pestilentia fugata, puritate donauit, & aereos spiritus corporibus exitiales in fugam emisit. *Per elementa currebat singula.*

Miracula Xauerij in elemento ignis.

Nec ignis potentissimus potuit Xauerij imperio retinere. Domos fidelium ab incendio non semel eripuit, igneæ calcis eius immisisse cadaueri vim retudit, post decem & sex mensium societatem, incorruptibili extracto à sepultura corpore. An Ioue debitore tot miracula gerebantur?

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Præcinget se, & faciet illos discumbere.

Xauier se Domino omnino conformauit in fortitudine, ac efficacia sermonis, & in mansuetudine, ac pietate erga peccatores.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Euangelici ministri spiritus non virga, sed pietatis.

AN serui habitu Dominus induendus 35.
est? Cur præcingeris Domine, cùm seruos imperas præcingi? Imò ideò impero, quia me præcinctum ostento, nempe ad efficaciam verbi, & ad pietatem. Præcingimini Euangelij ministri ad stringendum gladium, constringimini ad obsequium peccatori in mansuetudine exhibendum. Xauierium ecce spiritus feruore aliquando vulnerantem, frequentissimè autem sese benignissimè aptantem peccatoribus.

De IESV Dauid, *Accingere gladio tuo* 36.
super femur tuum, potentissime, Psalm. 44. Obiicit oculis seruus Christum gladio vtentem ad peccatoris proterui vulnus: gladium & ipse stringat ad percussionem. Paschasius, *Gaude sponsa, quia fortissimum duxisti sponsum, & armatum. Quinimò armare & ipsa gladio verbi diuini, de quo Apostolus, Gladium spiritus assumite.* Christi vox fulmen aduersùs proteruos peccatores. Testor Templi Ierosolymitani profanatores. Xauier autem IESV æmulator igneis verbis sæpe lapideos peccatores exterruit, & eis futura cecinit incommoda. O quot ouiculæ deperditæ prima intonantis Xauierij voce exaudita, ad eius humeros gregi restituendæ deuenerunt. O quot aspides surdæ vocis sapienter incantantis contemptrices, replicato fortius sermoni paruerunt!

Christus armatur gladio, armemur & ipsi ad peccatorũ vulnus. Psalm. 44. Paschal.

An existimas Franciscum formidabilem ex- 37.
titisse, quia forti spiritu intonabat? Minimè verò. Nec enim tot Gentiles emortuos ad gratiæ vitam suscitauisset, si Christi benignitatem non fuisset imitatus. Vt filium illius mulieris *de vxoribus Prophetarum* suscitaret Elisæus, misit cum baculo ministrum, qui cadauer non percussit, sed tetigit. Virga enim solum est ostentanda. Solum percutias, cùm res desperata obiicitur. Post virgæ autem ostensionem Propheta *ascendit, & incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri: & incubuit super, & oscitauit puer septies, & aperuit oculos*, 4. Reg. 4. Ad quæ pulchrè Basilius Seleuc. orat. 10. *Elisæus Christi figuram gerit, Populus autem Gentium erat ille mortuus vi peccatorum.* Edocet Christus Gentiles emortuos suscitari, dum eis sese Euangelicus minister decumbens accommodat mortuis. *Pueri ori suum os posuit Elisæus, faciem facie fulsit, cum pedibus pedes contendit, pectus imposuit pectori, oculos oculis admonet, paruis denique membris sigillatim applicata Prophetæ membra vitam conferebant.* Xauierium vidi super puerum nauticum incubantem, os ori admouentem, ei dulcissima verba in tentationem spiritualem proferentem, suauissimis eum monitis ad pœnitudinem adducentem: quem demum vitæ veræ restituit, & immisit ad superos, virgæ ostensione, executione pietatis.

Xauier sese accommodauit puero defuncto vt suscitaret, post baculũ solummodo ostensum. 4. Reg. 4.

Basil. Sel.

38. *Gerere se virgâ, (vti Iaavs gladium minimè strictũ,) ostendit Xa. uier, sed ad terrendum, non ad percutiendum.* 1 Cor. 4. Chrysost.

Virgam gerat Euangelij minister, & gremium expandat; rarò virga & coactus proteruitate peccatoris: frequenter vtatur mansuetudine. Aiebat Apostolus, *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* 1. Cor. 4. Agens cum legentibus virgam percutientem ostentat, & indulgentem obiicit gremium. At gladio vtitur solummodo ad terrorem, gremium autem de more promittit. Chrysostomus, *Quid ergo in virga venire non erat charitatis? Erat. Sed quoniam is, qui valde diligit,* (velut pater,) *respuit pœnas sumere: propterea sic dicit.* Fiat memoria virgæ rigidæ ad terrendum: sed efficaciter extensa brachia collo peccatoris addicantur. Hic erat Xauierij spiritus, iodicare se virgam gestare, sed solùm nomine percussuram: & necessitate cogente ob proteruitatem peccatoris, effectu aliquando. At tamen ex officio brachia expandere cuilibet peccatori IAsv æmulator, qui quidem gladium gestat super femur, non strictum in manu.

39. *Xauierij ad spiritum mansuetudo pertinet, non rigor.* Chrysost.

Premo particulam, *An in spiritu mansuetudinis?* Cur non etiam præmisit, *In spiritu virga.* Certè, quia virgæ vsus non debet pars esse spiritus Euangelici ministri: sed quasi accidentarius, & adiacens. At mansuetudo vnicè, ad spiritum debet pertinere. Bellè Chrysostomus adnotauit, *Non vult spiritum virga appellare, sed ab iis quæ sunt benigniora*, denominare spiritum.

40. *Xauier semel percutit, at de officio parcit.* Ambros.

Vt autem constet, spiritum Concionatoris ex benignitate constitui, adnoto semel memoriam virgæ gessisse, bis autem pietatis. *In virga veniam*, non addit, *& in gladio.* At addidit, *An in charitate, & spiritu mansuetudinis?* replicato pietatis documento. Ambrosius ad cap. 10. Lucæ. *Vt scias mitem debere esse Doctorem, semel virgam dixit, bis mitiora subiicit, adiiciens mansuetudinem charitati.* Semel lego iratum Xauierium contra Malacensis Gubernatoris proteruitatem: sæpissimè video eundem gremio excipientes peccatores impudicitia fœdatos, quos molli sermone, & pietatis documentis tandem adducit ad puritatem.

41. *Ideo dura tanit Xauier, vt dulcius possit emollire.* 2. Tim. 4. Ambros.

Virga miserum illum vulnerauit, reliquos solummodò ostentatione virgæ exterruit, vt ipsam supplicij duritiem vberiori emolliret pietate. Dura impœnitentibus peccatoribus aliquando prædixit, quos exterritos, ablegatis omnino terroribus, salutis spe mirum in modum confirmauit. Nam ideo arguebat, vt emolliret argumentorum acrimoniam, eámque in saccharum conuerteret. Aiebat Paulus, *Argue, obsecra, increpa*, 2. Tim 4. Si superiùs Corinthiis semel virgam memorat, bis autem pietatem promittit; cur Timotheum admonet semel obsecrare, bis autem argumento, & increpatione deterrere: *Argue, increpa?* Profectò propter peccatoris duritiem virgam bis ostentauit, sed non vt percutiat; verùm vt ipsum rigorem interposita obsecratione emolliat. Esto terreat verbum *argue*. An non emollitur obsecratione? *Obsecra.* Quid autem *increpa* proficiet ad dolorem, si iam ex verbo *obsecra* emolliebatur? Pulchrè Ambrosius epist. 8. *Duo dura obiicit, vnum mite. Sed ideo dura, vt etiam ipsa emolliret.* Cùm audieris Xauierium minas iactare peccatoribus, existima eum spiritus esse mansuetudinis: nec minas canere vt percutiat; sed vt post pœnitudinem peccatoris proterui emollire valeat.

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & transiens ministrabit illis.

Deus velut Xauierij voluntati seruit, eúmque quasi Deum ad Gentiles immittit, vt quodammodo Deum habeant eorum voluntati seruientem.

Deus sese humanæ voluntati accommodat. Debet igitur homo Dei subiacere voluntati.

THeophylactus verbum illud: *Transiens ministrabit illis*, sic exposuit. *Vicem reddens iis, qui ipsi ministrarunt.* Accommodat sese Dei seruorum suorum voluntati rectæ, quia illi sese Dei beneplacito adaptarunt. Haud sic peccatores, qui quidem experunt Deum ad suam attrahere voluntatem, cùm semper ipsi Dei voluntati se accommodare contempserint. Sponsa, *Dilectus meus mihi, & ego illi*, Cant. 2. Particula *&* idem ac *quia*. Sese meæ voluntati sponsus accommodat, quia ego ipsius pareo voluntati. At peccatores experunt Deum sortiti eorum semper voluntati addictum, cùm ipsi semper à diuina abscesserint voluntate. 42. Theoph. Cant. 2.

De Gentilium stulta impietate fatus Tertullianus in Apol. *Facit & hoc ad causam nostram, quòd apud vos humano arbitratu diuinitas pensitatur. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit.* Proh Gentilium stultitiam! Expetitis Deum sortiri, qui sese vestræ accommodet voluntati, cùm vos nunquã Numini vllo pareatis? 43. *Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit Stulta Gentilium vox.* Tertull.

Enim verò quod dedecere Deum putabat Adamantius, Deus efficit in Xauierio. Deum Gentilium eum constituit, immittit ad Barbaros vti Moysem ad Ægyptios: vt vicem Dei gerens sese in cunctis Gentilium accinat voluntati. Moysi Deus. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. Ad Gentes immissus iter teodas, & ideo te earum Deum assignaui. Quónam modo Moyses Dei Gentilium aptè munus obibit? Respondet Hilarius, *Moyses Pharaoni Deus datus est, dum oratur, dum vnit, dum medetur.* Ac si diceret; ille ad Deum Gentilium agendum aptus obiicitur, qui sese omnium voluntati accommodans dum exoratur ad cuncta medetur, hoc est, omnium incommodorum ægritudini adhibet medicamina. 44. *Mittitur Xauier in Indiam, vt Deum Gentilium voluntati accommodet.* Exod. 7. Hilar.

Xauier equidem aptissimus Gentilium Deus assignatur, cuius ingenitæ pietati agnatum omnium sese aptare voluit. Gentilium error, plures Deos colere, quia tot se ægritudinibus, & incommodis vident affectos, vt existiment Deum vnicum, haud posse tot petitionibus satisfacere. Vnde Deus mittens Moysem ad Gentiles plurium Numinum adoratores, quasi plures constituit in Deos. *Ecce constitui* 45. *Xauier Gentilibus quasi Dij, vt Deorum ad varia commoda inanem tem supplere.* Exod. 7.

te

Lyran. *te Deum Pharaonis.* Vbi Lyranus, In Hebræo habetur, Constitui te אלהים *elohim* Pharaonis. quod nomen secundùm proprietatem Hebræi sermonis, est pluralis numeri. Translatio nostra esset magis propria, si haberet sic: *Ego constitui te Deos Pharaonis.* Cur Deos constituit sui vicarios, qui Deus vnus est? Profectò vt morem Gentilibus gerat. Plures Deos confingitis, quia pluribus indigetis naturæ subsidiis, gratiæ fulcimentis? En Moysem do plurium Deorum gerentem munus, implentem officia: postulate, medebitur. Immisit Xauierium Deus ad Gentiles, vt in vno Diuo verius cunctarum Deitatum confictarum subsidia reperiant. An vultis ô Gentiles copioso imbre sterilem humum fœcundari? Xauier Dij Pharaonis, clauem cœlorum gestat reseraturus planè, minimè clausurus. Expetitis vniuersas propulsari ægritudines à personis, à gregibus? Xauier magnus probatissimum pharmacopolium præsentat. Vultis, defunctos vestros ad viuentium redire catalogum? Abyssi clauem Xauier ostentat. Hostes impugnant? Xauier dat fortitudinem, & victoriam. Deficit dies ad periculi propulsationem? Nomine Xauierij exaudito, Sol sistet; verus etenim Iesuita cui Dominus obedit imperanti. Dæmones vexant? Xauier horror inferni, paruulos filios vestros Rosario munitos immittet, vt diabolum è corporibus possiot ablegare. En vnum Xauierium, Gentilium Deos, omnium sese accommodantem voluntati.

46.
Xauier mittitur in Dei gratiâ Gentilibus, quo pueros immittebat ipse ad seruiendam ægrotantium voluntati.
Matth. 8.

Ad Iesvm vir Gentilis accessit medicamen seruo, aut filio precaturus. Domine, puer meus iacet in domo paralyticus. At cùm Iesvs se iturum promisisset, fatur Centurio, *Tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, & dico huic: Vade, & vadit; & seruo meo: Fac hoc, & facit,* Matth. 8. Ac si diceret, Si ego mitto puerum, vt faciat hoc, aut gerat illud: tu fac similiter, hominem imitare, vt te Deum esse cognoscam, dum te meæ voluntati accommodari videro.

Basil. Sel. D. Basilius Seleuc. orat. 19. *Mitte vt ego militem, mitte contra morbum imperium, rebus paruis minores quoque imitare. Deus quo gratificetur hominibus, homines imitetur.* Nec enim Gentili homini Deus ille gratus, qui non hominem imitatur, qui eius non se voluntati accommodat ægrotantium mittens nuncios, vt sanet infirmos. Ego dico puero huic: Vade, & vadit; dicat & ipse pueris: Pergite, & pergant. Sic volo Deum mihi effingere meæ voluntatis executorem. Quod Gentilis homo efflagitabat, Gentilitas accepit; ei namque in Deum Xauierius datur, qui vt sanet ægrotos, vt dæmoniacos liberet, assolebat puerulos immittere proclamantes. Pater iubet vt fugias, infirmitas: vt ablegeris, diabole, & fugiebat, & abiegabatur.

47.
Xauier quasi Deus confictus ab ipsis Gentilibus videbatur ad commoda Indiæ felicitate.
Psalm. 73.
Hieron.

Pro vestro igitur beneplacito ô Gentiles Xauierium confingite Deum vobis à Domino assignatum: hoc erit Xauier, quod volueritis circa vestra commoda procuranda. *Fecerunt,* (queritur Dauid,) *signa sua, signa, & non cognouerunt,* Psalm. 73. Explicat difficilem locum D. Hieronymus in Mich. cap. 5. *Infelix humana conditio: scit de suo sensu ænigmata esse composita, non ignorat, a se esse idolum simulatum, & pro Deo adorat.* O cœci, scitis idola vestrarum manuum esse effictionem: cognoscitis vos Deos confinxisse, & adoratis? O tempora iam felicissima Gentilitati! Quòd olim infelicitati vobis datum, & meritò, iam felicitati adscribitur. En Xauierium velut es, aurum, aut lignum: effingite Diuum pro arbitratu vestro, vobis eum efformate, commodis vt deseruiat. Ita ne? Exsurgat Xauier cunctarum ægritudinum affectis pharmacopolium, dæmones abigantur, sedentur æquoris tumentes fluctus, comminuantur hostes, æther infectus purificetur, Barbarorum classis horribilis sit pelagi spolium, agri fertilitate vigeant, nostræ parientes fœminæ a partus cruciatibus alleuentur. Hæccine ista voluntas vestra? Xauierium accipite Deum vobis à Numine immissum, qui omnium seruiat voluntati. *Nunc ergo,* (ait Iesvs Naue, seu Xauier Iesuita,) *timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, & auferte Deos, quibus seruierunt patres vestri,* Ios. 24. Si quidem minimus eius famulus ab eo immissus, vt vicarium geram, accuratiùs, veraciúsque vestris commodis seruiam. Ios. 24.

Observat. X.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, beati sunt serui illi.

Xauier non in secunda vigilia vt sanctiores, nec in tertia vt sancti; sed in prima vti sanctissimi inuentus à Christo, tanta oppletur beatitudine, vt sufferre minimè posse videatur.

Innuo, cælestes consolationes laborum ponderi respondere.

Qværierim, cur primæ vigiliæ memoria non fiat, sicut secundæ, & tertiæ? Respondeo ex Authore Græco, docto planè. 48.
Prima vigilia est diligentissimè viuentium primum gradum sortiri. Secunda pertinet ad diligentiùs se habentes, tertia ad eos, qui diligenter se gerit circa Dei obsequium. Iraque in vigilia tertia inuenitur diligens, siue sanctus vir, in secunda diligentior, aut sanctior, in prima aut diligentissimus, siue sanctissimus. Porrò tam difficile est in prima vigilia vigilans inueniri, vt consultò tanquam de re quodammodo impossibili, fuerit prætermissa. Profectò ex Authoris mente, qui vigilans in secunda, aut in tertia inuenitur, vel hic beatitudinis fulgoribus donatur ex cœlestibus visitationibus & consolationibus: *Et ita inuenerunt, beati sunt serui illi.* Græcus apud Sal.

49.
Magnus Diuus Xauier fuit, qui potuit tantam vim gaudiorum cœlestium sustinere.

O Xauierij gloria! Existimo planè Patrem meum à Domino inuentum fuisse in prima vigilia perfectissimum. Vnde beatissimum cœlestis eum reddidit munerator: *& si in prima vigilia venerit, & ita inuenerit, beatissimus est seruus ille.* Tanta beatitudinis vi fuit

Xauier donatus à Domino, vt afflictus, ac defatigatus pondere inclamarit, *Satis est, Domine, satis est.* Haud vas confractum, quia capax omnino: sed conscius Diuus oneris subeundæ. Non succumbit oneri, sed conqueritur, humeris appositam. O Diuum magnum, qui tantum Deum sufferre potuit! Liceat mihi vulgariter expendere. *Gran santo, que pudo sufrir tanto Dios!* Fortes quique non sustinuere, Deus ne intolerabilis? Nicephorus Greg. lib. 5. Histor. *Magnitudo gaudij intolerabilis omnino, ad normam malorum.* Et quidem bonorum sicuti malorum intolerabilis magnitudo est. Miror Xauierij fortitudinem, qui potuerit cœlestium gaudiorum ineffabilem magnitudinem sustinere.

Niceph.

50. *Cùm* olim Moyses *descenderet de monte Sinaï, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Dei*, Exod. 34. Cœlestium gaudiorum vim acceperat, sed ea mensura, vt facilè sine aduenientia speciali potuerit sustinere. Porrò dilectissimi Apostoli Petrus, Ioannes, & Iacobus ad Thaboris verticem adducti tanta gloriæ vi opplentur, vt corruere fuerint coacti: *& ceciderunt in facies suas*, Matth. 17. Ac si dicerent: Haud possumus tantæ gloriæ pondus sufferre. Cur Moyses non corruit plenus gloria, Discipuli autem corruerunt? Respondet D. Remigius in 2. Cor. 3. *Gloria, quæ datur ministratoribus Euangelij, maior est gloria legis, quæ resplenduit in facie Mosis. Illa ferri potuit, hæc autem ab Apostolis ferri non potuit.* Dilectissimi Apostoli Petrus, Iacobus & Ioannes oneri succumbunt; Xauier autem de pondere conqueritur, sed non corruit. An vicit Apostolos fortitudine? Profectò ad maiorum laborum tolerantiam immissus vberiori consolatione erat afficiendus: ideóque roborem, (sic liceat fari de Parente,) præstantiori quodam modo donatus obiicitur, & ad laborum sustinentiam, & ad consolationum tolerantiam.

Xauier se dilectissimis Apostolis fortiorem, ad sufferendas consolationes ostentat.

Exod. 34

Matth. 17.

Remig.

Fortior ad tolerandam gloriam, quia plures sustinuit labores?

51. Angelum illum fortem contemplamini rursum. *Et vidi Angelum fortem amictum nube, & Iris erat in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquam columnæ*, Apoc. 10. Asserit Alcasar Angelum hunc legem exprimere à ministris Euangelicis ad Gentiles adlatam. Ideo enim Angelus *posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram*, quasi initium dans expeditioni. Iridem & nubem ostentat in signum tempestatis, & tribulationum sufferendarum: Solem autem in cœlestium consolationum documentum. Porrò pedes, instar columnæ, fortes obiicit; quia ad sufferendos tot labores, ad tolerandam tantam consolationis vim robustus exponitur. Queritur quidem, *Satis est Domine, satis*; sed in faciem non cadit, ad sustinenda mala, ad toleranda bona æquè Angelus fortis.

Xauier Angelus fortis columnæ pedes habens, ne corruat oneratus laboribus, aut consolationibus.

Apoc. 10.

Alcaf.

52. Attamen ideò potens est tot bona tolerare, quia ad plures labores sustinendos animum præparant. Vnde Xauier, *Satis est, Domine*; iam enim ad quæque certamina validissimè armatus incedo. Pulchrè Diadocus lib. de Perf. cap. 32. *Iustus mouetur exultatione accepta, ad pugnandum; tanquam habeat deinceps post gratiam, velut secunda arma ipsam gloriationem.* Illa exuberans gloriatio Xauerio à Domino post gratiam exhibetur velut secunda arma ad grauiorum dolorum sustinentiam. Dauid fortis admodum armatus non poterat incedere. Profectò Xauier fortior planè secundo armamento munitus incedit, *quia vsum habebat* frequentissimæ consolationis ex conuersione Gentilium continua quidem lacrymarum profluxione.

Potens est Xauier tot bona tolerare, quia eis ad mala sustinenda armabatur.

Diaduc.

Dauide fortior armatus incedit.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quoniam si sciret Paterfamilias.

Xauier verus Pater ostenditur, qui nihil operatur, quod ad filiorum salutem spiritualem non directum sit.

Euangelij ministri vel temporaria commoda, quæ filiis spiritualibus impendunt, ad animæ dirigunt vtilitatem.

POstquam ex vigilantiæ præmissa admonitione dixit, Beati sunt serui illi, mox Patris gerit mentionem. Ac si diceret. Haud miremini adeò IESVM circa filiorum spiritualem salutem sollicitum exponi, quia Paterfamilias est. Et allicit ad virtutem mensæ dulcedinem ministrando, & iudicij imminentis obiectione terret. Quare? Gerson respondeat, Patris est omnia præstare ad filiorum vtilitatem. Siue ira corripitur, siue diffluit dulcedine, pater est Dominus, vitæ filiorum spirituali studium impendit. 53.

Semper Xauier se gessit Indorum, ac Iaponiensium Patrem, cunctas actiones ad eorum spiritualia commoda dirigendo. Paterfamilias Xauier Societatis IESV militum: hos diligentissimè curabat Ignatio perfectè assimilari, vnde simul optimum Parentem Xauierium simul referebant. Illos solummodo filios appellabat, quos videret parentum virtutibus decorari. Iacob de Iuda profatur, *Ad prædam fili mi ascendisti*, Gen. 49. LXX. *Ex germine, fili mi, ascendisti.* Pulchrè Pererius noster exposuit, *Nihil degenerauit à maioribus suis: sed dictis, & factis ostendit, se ex Sanctorum stirpe generatum.* Ideo solùm Iudam & postea Iosephum filios non semel appellauit: quasi dedignaretur nominare filios, quorum se suffusus verecundia parentem agnosceret. 54.

Xauier Societatis IESV domesticis se exhibuit Patrem, eorum profectum spiritualem curans, & filios reputans, quos Ignatij vidit æmulatores.

Gen. 49.

Perer.

Cuncta verò extra domum itinera moliebatur ad filiorum sanctitudinem Gentilium. Testor Xauierij pedes cruore tinctos cum nudi à gelida niue vulnerantur. Sanguinem semina fœcundissima sanctorum filiorum recognosco. Moysi accedenti ad rubum Dominus, *Solue calceamentum de pedibus tuis: terra enim, in qua stas, terra sancta est*, Exod. 3. Vndénam terra sanctitudine decoratur. Ex Dei præsentia? Sic Strabus. Ego autem ex pedum Moysi nuditate affirmo. Pedes enim spinis è rubo exciden 55.

Cuncta Xauierij itinera ad filiorum sanctorum seminaria.

Exod. 3.

excidentibus, vulnerati sanctorum filiorum semina emisere. Xauierij pedes nudi dum vulnerantur, terram deserti Indici sanctitate edocat. Congruit Diuo meo, quod de Mose scripsit Diodorus, *Benedictus es, & benedictus: & sanctificas locum, super quem incesseris cùm sis Sacerdos, ac spiritu plenus. Solue igitur calceamentum pedum tuorum, vt nudis pedibus* (vulneratis) *terram, in qua stas, sanctifices.* Ea itineribus Xauierij Indica terra sanctificata, Sanctorum quotidie germina producit. Martyres testor Iaponios & Sinas.

Diodor. apud Lipom. in Cat.

56. Tot miracula patrauit Xauier, vt videretur ad solam operationem mirabilium immissum ad Gentiles. Porrò cuncta miracula ad examen afferantur, nullum effectum constabit nisi ex desiderio spiritualis salutis filiorum. Testor triginta quatuor cadauera vitæ restituta. An in alicuius resurrectione temporarium commodum intenditur? Minimè. Suscitat enim ita, vt simul spirituali donet sanitate. Præfatur Isaias, *Interfecti mei resurgent. Expergiscimini, & laudate, qui habitatis in puluere, quia ros lucis ros tuus*, cap. 26. Ad quæ Chrysologus, *Exsurgent, ait Isaias, mortui, & resurgent, qui in monumentis sunt. Quomodo? Ros enim, qui à te est, sanitas est illis.* Cur non dixit, *Ros enim, qui a te est, vita est illis:* ideoque resurgere, seu ad vitam reuerti iubentur? Innuitur Xauierij Euangelici ministri ros, cuiusuis mortuos magis ad salutem reuocat, quàm ad vitam.

Suscitauit filios potius ad salutem, quam ad vitam.

Isai. 26.

57. Quid si quando ira vidisti Xauerium exardescere, & filios vulnerare? An non vt ad meliorem adduceret mentem? Ciues Toli cunctorum fidelium scandalo acceptæ fidei terga dedere, à Patre monentur sæpe, sed sine fructu. Zelo succensus, viginti milites Lusitanos, quos quater centum Indorum cingit, immittit, vt cum innumeris Apostatis decertarent. Orans Xauier à vicino monte accepit auxilium; ore enim aperto tot lapides pumices, tantam ardentis cineris, ac sulphuris copiam euomit, vt miseram vrbem sepeliret. Copiam tamen Xauierij pietas ciuibus dedit euadendi exitium; percutiebat enim, vt sanaret, vere Pater. Ita correptus in peccatores proclamat Elias, *Viuit Dominus, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba*, 3. Reg. 17. An ex affectu vindictæ, hæ minæ oriuntur? Certè paterna cura spiritualis salutis filiorum Prophetam fecit iracundia ferueseere. Basilius Seleu. orat. 55. profatur, *Videns Propheta Iudæorum populum cultum Deo debitum in dæmonia transferentem, ira pietatis, cælo legem siccitatis imposuit.* Xauierij ita pietatis proculdubio est, ac paterna; eò tendens vt qui cultum Deo debitum in dæmonia transtulerant, pœna inflicta corriperentur.

Xauier ira potatus in peccatores exardescit, verè Pater familias.

3. Reg. 17.

Basil. Seleuc.

OBSERVAT. XII.

Ad illa verba:

Qua hora non putatis Filius hominis veniet.

Raptus Xauier ad superos immaturè, ac repentè, ne ex impigro eius labore sedes supernæ ex Sinis & Iaponiensibus occuparentur: nec daretur locus aliis, ex vniuersis nationibus, prædestinatis? Addo præparatum iam esse ad desponsationem, ex virtutibus, & fructibus.

Præparati rapiuntur ad superos. Iusti perfecti cupiunt dissolui, sed ob proximos malunt in valle manere lacrymarum.

ESTOTE *parati sine macula & ruga*, (ait Anselmus) quia repentè multi à Domino abripiuntur latronis in morem irruente. Sine macula ac ruga Xauierio mors minimè improuisa fuit: attamen Orientali orbi occubitus Solis sui repentinus exponitur. Adducitur ter ad forum, & iam gladius gutturi appositus hebetatur. Tot pericula irruentia exitialia quidem fortissimè superat, & febris lento igne gigas ille absumitur, cùm cursum deberet rursum instituere? Quare, ô Domine, Xauierium à terris eripuisti? 58.

Causæ redduntur præproperi Xauierij obitus.

An quia Henochi imitator cum Deo ambulauerat? *Facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni. Ambulauitque cum Deo, & non apparuit; quia tulit eum Deus*, Genes. 5. Vbi Lyranus, *Propter excellentiam suæ virtutis, assumptus fuit a Deo, & positus in paradiso terrestri, vbi Elias postea raptus est.* Tanto viro vilis habitatio terrena, ideo fertur in paradisum. Si propter excellentiam virtutis hoc priuilegio homines donantur, Xauier prius quàm ad Indiam properaret, potuit à Domino transferri ad superos. 59.

Xauier ob perfectionem maximam in cæli rapitur admissus cælesti habitationi.

Genes. 5. Lyran.

Profectò propter excellentiam virtutis translatus est Xauier, sed ideo non ante expeditionem Indicam, quia nondum sanctissimam prolem produxerat. D. Henocho, teatus notanter inquit, *Et ambulauit Henoch cum Deo, & vixit Henoch.* Cur ambulans cum Deo non illico arripitur? Quia filios & filias nondum progenuerat. *Et vixit Henoch trecentis annis, & genuit filios, & filias. Ambulauitque cum Deo, & non apparuit.* Licèt cum Deo priùs ambulauerit, non abripitur, donec multorum filiorum, ac filiarum (ex quibus sacra progenies) Pater existeret. Ambulauit Romæ Xauier cum Deo, & vixit; quia nondum Gentes Christo pepererat. Pergit ad Indos, gignit filios, & filias, tot Gentiles conuertendo; & non apparuit, quia cum Deo ambulauit, seu quia virtutis excellentia fulgebat. Nec cum Indis, Iaponiis, ac Sinis actum est dirè, siquidem Xauierij relicta proles toti orbi peperit sanctitatem. 60.

Transfertur Xauier vel Henoch, postquam sanctam prolem produxit.

Genes. 5.

Sive aptiùs contemplemur raptum Xauierium necessario quodammodo, vt diuina erga prædestinatos dispositio suum sortiretur affectum. 61.

Raptus Xauier, vt sit

omnibus populis, ac nationibus, ne ex solis Sinis sedes superna occuparentur. Apoc 7.

effectum. In cuius robur Apocalypseos locum expendo. *Et audiui numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni Tribu filiorum Israel. Ex Tribu Iuda,* &c. *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus Gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in circuitu Agni amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum,* cap. 7. Ad quæ pulchrè ad meum argumentum

Lyran.

Lyranus premens illud: *Ex omnibus Gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis,* ait: *Ex hoc videtur, quod non agitur hic de conuersis ex Gentilitate tantum, sicut dicunt aliqui: sed de conuersis ex Iudaismo, & de omni populo, & Gente.* Itaque prædestinati ad Angelorum sedes occupandas electi à Deo sunt non tantùm ex Gentilitate, sed ex Iudaismo, & ex omnibus Populis, & Gentibus: nempe ex Ierosolyma, ex Italia, ex Hispania, ex Francia, ex India, ex Iaponia ex Sina, ex Hispania noua, &c. Quis valeat Italiæ Diuos enumerare? Quis Hispaniæ Martyres, & Confessores recensere? Quis Franciæ Sanctos ad numerum adducet? Ad meam nuper bibliothecam liber adductus ab eruditissimo Gallo conscriptus, quo octoginta millia Sancti menses singulos, fructus vitalis fœracissimæ arboris exponuntur. Raptus est ergo Xauier, quia Prædestinati non solùm ex Gentilibus Indicis, Iaponiis, Siois, ac Æthiopibus: sed ex cunctis Populis, ac nationibus assignati erant.

61. *Xaueriȷ sollicitudo circa Gentiliū conuersionē.*

Videt Deus Xaoietium annorum quinquaginta supra quinque vix numerum expleuisse, & iam totam Orientis Indiam illustrasse, cuncta Iaponiæ Regna ad Christum adduxisse, omnem dealbauisse sacra vnda Æthiopiam. Aspicit illum tam adductum Gentilium saluti, vt deficientibus brachiis diluentibus fulcrum apponat socios duos: vt tenaciùs valeat infantes, & adultos baptizare; vnde aliquando vna die octo millia pueros intinxit. Videt duodecim centum millia Christicolas Deo peperisse immediata cura progenitos. Videt eum properantem ad Sinas, vbi copiosissima messis albicaret. Si Xauier (inquit Deus) Sinam init, si prædicat, si baptizat, tot Gentiles ad fidem adducet, qui sufficiant ad sedes assignatas. An ex omnibus aliis nationibus, Populis, & linguis electi sine sede manebunt? Si Xauier gressu tardo procederet, si pigri tanti manu dilueret. At tanta circa Baptismi administrationem persistentia cunctis sedibus mihi Prædestinatos offert. Arripiendus ergo, vt reliqui Populi, ac si linguæ certum possint currere ad brauium.

63. *Preparatus erat Xauier animarum pulcherrimo ornatu, & a b eo sponso adducitur venienti.* Apoc 21. Isai 49 Vatabl.

Addo Xauerium inuentum ab sponso aduenienti & virtutibus, & fructibus præparatum, veluti sponsam. Renitenti Xauerio mori, vt adhuc viuens posset Gentilibus esse salutaris, Dominus profaretur, *Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa,* Isai. 49. vbi sermo de Gentilium vocatione. Vatablus, *Hu ornabitur Ecclesia sicut sponsa torquibus, & monilibus ornari solet.* Si omnibus his exornatus velut sponsa ô Xauier, præparata præsentata sponso à nuptiis ad nuptias reuertenti: sponsam meam ad thalamum cœlestem adducam.

Vxor eius præparauit se, Apocal. 20. præparata iam, cur nuptiæ differantur?

Non dubium, qui in Xaueribus experietit ad superos auolare à corpore mortis huius libet. Attamen post innumerabile vulgus Gentilium credentium, se adhuc vacuum reputans, petebat diu in valle lacrymarum persistere. Hic Pauli affectu complicatus. *Cupio,* inquit, *dissolui, & esse cum Christo.* At cùm illigatus esset neci proximus Cæsarem appellauit, Romam ire festinans. *Act.* 25. Si cupis dissolui, cur Romanum Imperatorem appellas? Respondet pulchrè Chrysostomus homil. 7. de laud. Pauli. *Cuiusnam rei causa? Proculdubio vt diutius prædicationi insisteret. Cumque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum iam profectò metuebat, ne pauper hinc, atque inops multorum salutis abscederet.* Si multis coronaris, quod adduxisti ad Christum, cur te multorum salutis inopem discessurum arbitraris? Quia licèt aspiciat multos coronæ suæ addictos margaritarum instar: multos videt infidelitate adhuc prestos, quos superstes posset adducere ad fidem. Sic Xauier cupiens dissolui, expetit viuere; quia quasi se vacuum, & inopem salutis multorum, quos perire aspicit, pergere ad Patriam existimabat. 64.

Cupit Xauier dissolui, eligit viuere ob electos putans se vacuum animabus pergere post tot Gentilium conuersionē. Act. 25.

Chrysost.

Multis, imò omnibus ex India credentibus hinc Xauier coronatus ibat: sed relictis tot adhuc infidelibus, videbat non plebem illam totam perfectè Domino præparasse: & ideo timet, ne pauper abscedat. De Ioanne Baptista Angelus ait, *Ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ: vt conuertat corda Patrum in filios, parare Domino plebem perfectam,* Luc. 1. Quidnam operarij perfecti expetunt, nisi perfectam plebem Domino præparare, cunctos scilicet ex plebe Christo addicere. Bernardus *lib. 4. ad Eugen.* de Apostolis, virisque Euangelicis loquens, scripsit. *Vnus erat de subditis ei quæstus, vna pompa, vnaque voluptas, si quomodo eos possent parare Domino plebem perfectam.* 65.

Cupiebat Xauier dare Domino plebem Gentilium perfectam, vt Ioannes. Luc. 1.

Bernard.

Profectò Xauier plebem perfectam totam Indiam, Iaponiam, & Sinam Domino præparauit. Quónam modo, precor, si tot infideles in Sina reliquit? Certè, quia genuit filios multos, qui postmodum parentes cunctorum infidelium exsurgerent, eorum studentes conuersioni. An Ioannes Baptista perfectam Domino plebem præparauit? Ita planè, *Parare Domino plebem perfectam.* Quónam modo, si obiit Herodis gladio vulneratus prius quàm perfecta esset Iudæorum plebis salus? Profectò, quia conuertit corda Patrum in filios. Hoc est, conuertit ad Dominum multos ex plebe, qui postea aliorum infidelium Parentes exirent filiorum. Ergo Xauier abripitur ad superos post plebe perfectam Indicam Domino relictam. Nam quia Parentum in filios corda conuertit, ei tota Indorum, Iaponiorum, Æthiopum, ac Sinarum conuersio, est planè tribuenda. 66.

Præparauit perfectā plebē Domino, quia reliquit parētes multos, vt filios producerent innumerabiles. Luc. 1.

Fateor plures fuisse conuertendos, superstite Francisco. Attamen cœlestis Patria, in qua solis Prædestinatis sedes adnumerantur: videns tot myriades filiorum Xaueriȷ auolare, sedésque properanter impleri, huiusmodi clamorem emitteret: *Angustus est mihi locus,* 67.

Querela Patria cœlestis de multitudine filiorū Xaueriȷ. Isai 49.

fac

fac spatium, in quo tot filij tui possint habitare, Isai.49. O Xaueri magni Parentis vim, quæ potuit ex sterili Indica sponsa tot superis filios præsentare. Respondeat Indica tellus ad cœlestis Patriæ clamorem. *Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non pariens: & istos quis enutriuit? Ego destituta, & sola, & isti vbi hic erant?* Ibid. Tot filij à magno Patre Xauerio progeniti exultant. Perge, ô Xauier, ad superos, gaudens de prole, nec doleas de Gentilibus derelictis. Vt enim præmio tuum donem affectum, *Hæc dicit Dominus Deus. Ecce leuabo ad has Gentes manum meam, & ad Populos hos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt. Et erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Nam Reges, ac Reginæ à te ad fidem adductæ alios filios fideles tibi proferent: vt zelo tuo & labori tuo vniuersa Gentilium conuersio debeatur.

PARS TERTIA.

BORGIA.

PARAPHRASIS, AC COMMENTARIVS literalis ad caput duodecimum Lucæ petendus ex Libro hoc, parte prima.

Panegyrici Morales circa literam in Borgiam.

PROLVSIO.

VIDEO Franciscum de Borgia nostrum præcinctum ob studium mortificationis, virtutum illustrissimarum fulgore micantem supra admirationem, vel in seculo commorantem Ducem. Scio nihil difficilius (authore Dion. Carth.) quàm Principes seculares studium litare virtuti. Vnde proprium Dei facinus, ac Deiparentis sublimium *colla propria virtute calcare*, seu humilitati addicere, Eccli. 24. Attamen legens Borgiam ab ineunte ætate sese mancipium Deiparæ tradidisse, cuius solemnia studioso apparatu cebraret: recognosco vnde petierit sanctitatis diuitias. Quæritur, cur tam deuotè cuncta Mariæ Festa coleret? Quia, inquit, inops virtutis, dum gazis terrenis abundo, eleemosynæ Reginæ meæ manum extendo. Sciebat planè ô Virgo te pauperum esse gazophylacium. Richardus Laurentius lib. 10. laud. Mar. *Gazophylacium est arca, vbi colliguntur in Templo ea, quæ ad indigentiam pauperum mittuntur. Maria gazophylacium Ecclesiæ, quia quidquid boni, nobis petentibus dispofuit dare munificentia diuina, in ipsa velut in quodam gazophylacio congregauit. Vnde dicitur gratia plena, ad rasum propter se, ad cumulum propter nos.* Sic ille.

Eccli. 24.

Richard. Laut.

SECTIO

SECTIO VII.

Constrictio.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti.

IN BORGIAM

PANEGYRICVS MORALIS SEPTIMVS CIRCA LITERAM.

EX CONSTRICTIONE.

OBSERVAT. I.

Sint lumbi vestri præcincti.

Borgia immoderatæ virtutis cùm fuerit, potest affirmari moderatæ fuisse sanctitatis; quia quod in aliis nimietatem olet virtutis, in eleuatissimo Borgiæ spiritu moderationem innuebat.

Immoderata, seu affectata virtuti, quæ casus est obnoxia, monita præscribuntur.

1. Maldon.

EX Maldonati mente, Dominus non solùm vitia, sed & virtutes præcingere imperauit: sint lumbi vestri, id est, vitiorum scatutigines, præcincti, & lucernæ virtutum ardentes etiam præcinguntur. Ac si diceret, adsit vestris virtutibus prudens moderatio, ne ex abundantia aliquam vitij incurrant suspicionem.

2. *Ex abundantia nimia ægritudo.* Cellens.

Plures vidi ex abundantia ægritudine affici, quàm ex penuria cibi. Abbas Cellens. lib. de panibus, cap. 5. *Quandoque grauius ægrotatur ex superabundantia, quam ex inopia.* Vel valetudinis nimietas in grauem assolet ægritudinem prosilire. Vidi quosdam tam immoderatè sese omnibus prouoluentes, vt se, excedentes, conuerterint in Luciferos: tam nimios legis minimæ zelatores, vt ad grauium præceptorum fractionem fuerint prolapsi. Ideo Dominus virtutes iubet condiri prudenti moderamine.

3. *Amore in Iesum affecta nimio Petrus reprehenditur.* Matth. 16.

Petrus sanctissimus aliquando se se circa IESV delectationem immoderatum exhibuit. Aperit Christus Discipulis suam ad Ierosolymam, causa patiendi, profectionem. *Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* At Dominus, *Vade post me, satana*, Matth. 16. Sic ô benignissimæ dilectionis munerator vulneras verbis, quem scis ex nimio amoris ardore errasse? O nimietas vel in virtute noxia. Chrysologus sermon. 27. *Non tibi hoc erit, Domine, dicens, triumphum crucis vacuare contendit: cùm feruere se nimio amore mentitur.* Etiamsi non mentiretur nimium amorem quod frequenter affectæ virtutis viris, ac fœminis assolet euenire: ipsa amoris nimietas tam prona ad piaculum, vt qui curabat Dominum à vulnere eximere grauissimè abnegans ter vulnerauit in satanam conuersus, qui *negans* interpretatur ab aliquibus, *Aduersarius* à cunctis. Haud potest felix euentus vel ex *nimio amore* produci.

Chrysol. *Excidit, vt satanas qui nimium volet.*

Satan proclamauerat aliquando, *Sedebo in monte Testamenti, similis ero Altissimo*, Isai. 14. Cur tam audax ad ascensionem? Certè vt Altissimi virtutes valeam imitari. Anselmus existimat diabolum cupiisse Christi futuri esse æmulatorem, & sicut ille Apostolos habere. O immortalitatum ascendendi affectum, & æmulandi appetitum! Video tam nimium ascensorem, tam immoderatum postmodum circa descensum, vt enixè à Christo, quem æmulari cupierat, postularet, *Mitte nos in porcos*, Mar. 5. Sic descendit, qui ad nimium ascensum exerit alas. Arnoldus Carnot. oper. sex dier. *Qui dixerat: Sedebo in monte, similis ero Altissimo, iam neque gregem porcorum audet intrare nisi permissus.* Huiusmodi immoderati ad ascendendum ausus eiusmodi humiliationibus obnoxij obiiciuntur.

4. *Qui affectatè conside ausare ad fastigiũ virtutum, vel diabolum excedit.* Isai. 14. Marc. 5. Arnold.

Videor mihi huic doctrinæ non multum Franciscum de Borgia meum accommodari, cuius si menti virtutes obiicio, nulla non nimietatis incusanda monstratur. Si Dux Gandiæ humilitate fulget, humeris portat portum, quem ex eleemosynæ obsequio deuotus quidam ad Collegium

5. *Immoderata Borgiæ virtutes videntur, sed moderata comperientur, si subiectum contemplamur.*

Societatis

Societatis immittit: Ostij claues ex officio gestat, imò ædificij vilem peragit mercenarium. Nimia ista, ô Pater, humilitas. Si obedientiam exponit, coquo ministrat tanta quidem constantia, vt cum clarissima Regis Hispaniarum filia colloqueretur, hora audita, se à colloquio expediret, fatus, se iussum à coquo illa hora redire. Nimiam quis non iudicat obedientiam? si mortificationi studet, in sculina vt à socio horrorem, exemplo, auferret, immundam aquam, qua abluta fuerant vasa, epotauit. Nimia planè mortificatio. Si ieiunat, sicca buccella panis pauperibus ostij parata vescitur semel, reliquis oon ieiunij diebus herbis aqua conditis reficitur. Si procurat non solum sanguinem, sed & carnem abnegare, sic se gracilem, ac debilem reddidit, vt vestes, queis antea vtebatur, possent iam Borgiæ triplici deseruire. An non nimia carnis abnegatio? si asperitati dat operam, octo-ceota vulnera flagellorum adnumerantur: producendo planè vsque ad quinque millia numero, si frater socius, cui ex præscriptione superiorum, Franciscus circa illud, subiiciebatur (sæpe tamen togatus) finem imponi non iuberet. An non immoderata, ô Pater, asperitas? Igitur si cunctis in virtutibus nimius cultor apparuit, quónam modo Iesu monita impleuit, *Sint lumbi præcincti, & lucernæ?* Respondeo, quia Borgia ad valde eleuatum perfectionis ordinem pertinet, & quod in aliis immoderatum, ac nimium videretur: in virtutibus sublimibus Borgiæ prudens est moderatio Diuus Magnus.

6. Profabatur sponsa, *Adiuro vos filiæ Ierusalem per capras, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velis*, Cant. 8. Cur ceruos ac capras camporum aduocat animantia, si potiùs altos pertineant ad montes? Capra, ac ceruos oon ascendunt ad rupes vertices collium non scandunt? Cùm sponsus instar capreæ ac cerui progreditur, obiicitur ne in campis, an in montibus, & collibus? *Ecce iste venit saliens in montibus, transsiliens colles. Quia similis est Dilectus meus capræ, hinnuloque ceruorum*, Cant. 2. Si igitur capræ, ac cerui montani sunt, cur camporum ceruos, ac capras appellanit? Profectò quosdam Diuos contemplor, qui quamuis sint planæ terræ habitatores, inibi per aspera, & eleuata gradi videntur, Diuis incolis montium, ac collium superiores. Agnus & capra in agro commorantur; ille graditur, hic saltat: nec nimietatis incusandus, quòd in agris plenis ardua requirat, & instar montanæ prosiliat; quia ei agnatum colles inire. Quidam Diui pergunt ad montes, alij remanent in agro. Horum quidem aliqui agnorum in morem gradiuntur: aliqui autem saltant, montibus agnati eleuatissimis, sed addictis ex professione agro. Immoderatè ageret, qui agnus cùm esset, vellet sicut hædus fingere in agro asperitates. At ceruo nato moderatus est gressus, vel in agro prorumpere in saltus, ac si per ardua deferretur. Borgia in Societate agnorum Iesu campo planissimo meditatur asperitates. Haud nimietatis incusandus est, quia quod agnis nimium, ceruo est moderatum.

7. Aliud consequenter attexam, quod mirémini. Licèt tam immoderatè collium in campo aspera iniret, nunquam excidendi illi periculo (de quo suprà) fuit obnoxius. Locutos Paulus de superioribus Apostolorum eleuationibus, Ecclesiæ Principes super murum statuit, & veretur, ne incoletur temeritatis, quod nimiæ eos addixerit celsitudini. Vnde monet, *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis*, Ephes. 5. D. Basilius de vera Virg. *Vbique diligenter intuens, quomodo caute ambules, non vt insipiens, sed vt sapiens. Quoniam super pennas vrbium transis; ne ruens a muro ciuitatis malè pereas.* Ne nimius sit ascensus per murum gradi ciuitatis. O Borgia per iuga collium currens, saltans, ne ob nimietatem virtutis excidere cogaris. Absit; nam quod in perfectis quibusdam nimium ascendere fuit, talle videbitur, est Borgiæ ceruo camporum adnatum. In agro fingit sibi montes, vt prosiliat.

Borgia in campis erat ceruus in montibus. Canc. 8.

Cant. 2.

Minimè casui obnoxia hæc immoderata Borgia virtus, quia agnata tanto Diuo erat. Ephes. 5.

Basil. seleuc.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Borgia adeò se mortificionis exercitamentis præcinxit, vt ex natura detrahens, paulatim ad innocentiæ statum velut remearit.

Exercitia enim pœnitentiæ, id est, ieiunium, verbera, vigiliæ, &c. carnem macerando, & imminuendo, hominem ad statum spiritus adducunt.

8. EXponens Cyrillus verba illa, *Sint lumbi præcincti*, ait: *Prompti sitis ad sustinendas asperitates.* vt scilicet naturæ motus effrænatos comprimere valeatis. Franciscus noster mortificandæ ita studuit naturæ, vt se se quodammodò expediret à carne. Adeò Dux pinguedine diffluebat, vt mensæ hærescentis venter necessariò apposito cauato ligno aptabatur. Curat pinguedinem reformare, operam dat ieiuniis aliisque asperitatibus tanta equidem persistentia, vt vestes, quæ vix pinguem antea circundabant, bis postea possent marcidum operire. Cyrill.

9. O mortificationem egregiam, quæ Ducem conuertit in spiritum cœli habitatorem. *Quæ est ista, quæ ascendis* (Cœlicolæ clamant) *per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrha & thuris?* Cant. 3. Vbi Cassiodorus, *Quoniam anima Deum amans gracilis est, & delicata, disciplinis attenuata, non habens crassitudinem carnalium desideriorum.* Miror, Borgiam apud seculi desertum potuisse se ita extenuare, vt ad eam gracilitatem deueniret volatui oboorxiam. *Extenuata disciplinis*, id est, asperitatibus, ieiuniis, verberibus, vigiliis.

Borgia in seculi deserto adeò disciplinis attenuatur, vt spiritus in morē auolare possit. Cant. 3. Cassiod.

10. Adeò extenuatum video Ducem, vt suamet se pelle constringat, aut induat. Tantum enim carnis detraxit, vt posset Innocentiæ aptum

Se pelle propria circūdās Borgia, ad innocentia statū se redisse quodammodo, ostendit.

aptum sibi consuere vestimentum. Legimus, Borgiam se adeò extenuasse mortificationis exercitamentis assiduis, vt pellis ipsa (quod de externis diximus indumentis) posset pectori quasi tunica accommodari. Fuit, quando homines suamet innocentiæ purissima induebantur stola. Post peccatum *cognouerunt se esse nudos*, Gen. 3. Queisnam vestibus expoliati obiiciebantur? Profectò innocentiæ vestimentis. Suamet caro eis vestimenta aptabat, caro ipsa purissima eorum existebat indumentum. Dum ergo Borgia ex carne omninò abluit sordida quæque amplius ac amplius mortificationis exercitiis, ad illum felicissimum quodammodo redit statum, quo caro ipsa sui ipsius erat vestimentum.

Gen. 3.

11. Libet Borgiæ illud accommodare elogium: *Pulchra es amica mea, & decora sicut Ierusalem*, Cant. 6. Induetis ô Diua non Babylonis vestimentis, sed Ierosolymæ, ad statum recurrens innocentiæ. Petrus Dami. *Sicut Ierusalem, non sicut Babylon, quam vidit Ioannes ornatam purpura, & croco, & inauratam auro. Ierusalem autem asperis induitur.* Ciliciis enim ieiuniis se adeò extenuauit, vt pelle posset indui in recuperatæ primæ innocentiæ documentum.

Induitur velut Ierosolyma innocentissima, exuit Babylonis vestimenta, quæ consuit peccatum.
Cant. 6.
Damian.

12. Quid si Borgia ad feliciorem adhuc statum innocentiæ, quàm Adamus, peruenerit? Protoparens profatur vxori, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, Gen. 2. Cur os, cur caro? Anselmus, *Homo ex carne constabat, id est, ex infirmis, & ex ossibus, id est, fortibus.* In statu innocentiæ Adam & Eua carne induebantur infirma? Ita planè, ideo enim excidere. Profectò Borgia extenuationi impendit studium, & se se totum osseum reddit carne omninò ablegata: vt nihil remaneret in Dino, quod non fortitudinem ostentaret.

Quodammodo Borgia ad fœliciorẽ aduenit innocentiæ statum.
Gen 2.
Anselm.

Observat. III.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Priusquam Iesus Borgiæ in Societate appareret sponsus nuptias celebraturus: in seculo vir se se ad eius præparauit aduentum.

Laboribus præparamur ad labores. Nemo supremis potest molestiis exerceri, nisi inferioribus se curet assuefacere.

13. PRiusquam adueniat sponsus ad nuptias celebrandas, iubentur serui vigiles constringi laboribus. Etenim desponsatio laborum Iesu participatio est, iuxta illud: *Videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis, & lætitiæ*, Cant. 7. Dies hic mortis ac passionis erat instantia ex Patrum expositione. Dominus Francisci mei animam sibi coniugio in Societate colligaturus voluit in seculari domo priùs præparari constrictione lumborum. Qui ad bellum profecturi sunt, assolent securis gladiis exitialia vulnera effingere, &, vt vulgariter expendam, *En sa sanse con espadas negras*; vt hostibus exitiali gladio vulnera dexteriùs infligant, quæ non percutienti præsignauerant.

Cant. 7.

Exerceri in seculo Deus Borgiam laboribus voluit, vt ad Societatis incommoda assuefaceret. Duxit vxorem, egit in Catalonia Proregem, quam vineam accuratissimè coluit exitialia germina excidens, vt vites bonæ fructificarent. Sic exercetur ad cœleste connubium Societatem ingressurus, & fortissimè cum hostibus initurus certamina. An aptè ad bellum horribile in secularibus nuptiis in Magistratu exerceretur? Audias, precor. Ex legis antiquæ præscriptione ad bellum non pergebat, & qui proximè plantauerat vineam, & qui duxerat sponsam. Ad quæ Philo requirit lib. de Agric. *Cur ô mirande vir Moses, non potius hos præcæteris ad bellum emittis, qui vxores, & vineas habent: pro quibus retinendis pericula grauissima facilè tolerabunt?* Respondet acutè, *Iubentur plerique domum redire, vt exercitatione continua, tantum sibi roboris militaris, militiaque comparent, quantum satis facturum sit, ad extorquendam hostibus victoriam.* Exerceantur in domus area, dimicent cum molestiis coniugii, filiorum, egestatis plerumque: decertent cum temporis iniuriis dum vineam egrediuntur excolere; qui cum hostibus sunt postmodum pugnaturi. 14.

Borgia duxit vxorem, & Proregẽ egit; vt ad Religionis labores exerceretur.
Philo.

Addit Franciscus continuæ mortificationis exercitia, quæ possint membra ad difficiliora Regularis perfectionis certamina præparare. Lactantius lib. 3. diuin. Instit. cap. 11. *Hoc vno beati esse in hac vita possumus, si minimè beati esse videamur: si fugientes illecebras voluptatum, solique virtuti seruientes, in laboribus viuamus, quæ sunt exercitia, & roboramenta virtutis.* Laboribus enim minoribus ad grauiora incommoda roboramur. 15.

Labores seculi exstitere Borgia roboramenta virtutis, ad Religionis incommoda facilius subeunda.
Lact.

Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit illum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum, Gen. 2. Hebraicè sic, *Vt operaretur illum, & custodiret illum.* id est, (Saa autore) vt Deus ipse hominem operaretur, exerceretque, ac custodiret. Laboribus enim culturæ, (quam Adam agere debuisset) ad imminentem horribilem pugnam cum serpente præparabatur. Accessit astutus serpens ad Adamum & Euam priusquam cultura horti exercerentur, & imparatos debellauit. Vnde Iacobus, *Probatio fidei vestræ* (cum doctissimo Daza nostro loquor) *hoc est, tentatio tribulatioque, patientiam operatur*, *cap. 1. hoc est, extolit patientia virtutem ad certamina duriora.* 16.

Paradisi exercitamentis Deus præparauit Adamũ ad bellum cum serpente.

Et Chrysostomus de glor. in tribul. tom. 6. *Ferro ipso vel adamante firmiores sunt, & generosiores, ex eo quòd assiduè vexantur. Ab hostibus inuincendi redduntur, & insuperabilem quemdam habitum patientiæ, & fortitudinis acquirunt.* Pulchrè Seneca lib. *Quare bonis viris mala accidant? Præbendi*, inquit, *fortunæ sumus, vt contra ipsam ab ipsa duremur.* Nazianzenus Orat. 3. cont. Iulian. *Ex ipsis periculis aut laboribus robur collegerunt, atque ad pietatem acriores, & animosiores extiterunt.* 17.

Labores præmissi reddũt homines adamãtinos ad bella horribiliora.
Chrysost.
Senec.
Nazianz.

Quàm acris ad Societatis certamina, quàm animosus Franciscus exsurgit, qui Dux secularis tot voluntariis laboribus exercentur! suam vineam colit, & custodit in seculo, Religionis paradisum qui debebat inire, adducente 18.

Quos labores pertulerit in seculo voluntariis Borgia, vt ad Societatis certamina exerceretur.

centre cum Domino vt coleret, & custodiret societatem. Secularis pane & herbis vescatur, qui siccam panis buccellam non semel Religiosus absumet: & amatum absinthium, in curia coqui, pro dulci gramine comedet. Patienter toleret in seculo inferiorum iniurias, vt Religionis alumnus cœcum hominem irruentem, vt ligno percotiat, charitatis excipiat in gremio. Solis aliquando Dux radiis ferìatur, vt socius ictu sic febre recreari valeat, ac frigido potu recreatur infirmus: & in Xenodochio fœtidos brachiis illiget ægrotantes. Secularis sæpe dorsum flagello percutiat, qui Religiosus quotidie tot vulneribus vulnera addet, vt nullus subsit sanus alij vulneri locus. Socius frater, Marcus nomine, cui circa corporis asperitates, ex superiorum præscriptione, submittebatur Borgia post innumera verbera inclamitabat apprehendens flagellum: Satis est, Pater Francisce. Cui Diuus, Marce charissime, adhuc pauca vulnera permitte. Non tuæ prudentiæ est, sic corpus defatigare. Oportet frangere corporis vires, vt spiritus possit imperare mancipio. Satis Pater, quia ex verberibus præteritis adhuc recentia vulnera obnoxia corruptioni. Non satis, frater, quia vel saucium corpus aduersùs spiritum bellum indicit. Non vult Deus corpus deficere. Non vult Deus spiritum debellari. Te ô Pater, octingentis verberibus percussisti. Innocentiora dorsa plusquam quinque millia vulnerarũt. Flagella illa præuia morti. Mea vulnera omnino præuia vitæ Ab hostibus inflicta fuere. Ego mihi horribilis hostis. Satis iam, Pater. Permitte, ô Marce frater, pauca vlteriùs adiici verbera. Ex obedientiæ præscripto tandem Diuus dorso parcebat innocenti.

OBSERVAT. IV.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Præcinctus in adolescentia Franciscus, Deo quoddam ætati illi repugnans litauit obsequium: & innumera illo ex die à Domino beneficia accepit.

Nam munificentissimus Deus, ad munerandum obsequium, quod ex victoria (ob repugnantiam naturæ) habet exortum.

19. MOnet Dominus seruos suos vitam instituere à constrictione, ab asperitate auspicari principium. Repugnat natura, quia prima illa vigilia pueritia est, in qua difficillima constrictionis, seu asperitatis exercitamenta. Si ergo tunc ante secundam vigiliam seruus præcingatur, ita Numen beneuolum reddit, vt illicò post constrictionem illam difficilem, virtutum lucernæ incipiant fulgurare. Sponsum excipiunt vti prudentes virgines ad cœlestes nuptias adducendi. Et se præcinget Dominus vt Beniaminos suos duplici portione reficiat. O munificentissimum Dominum, ad munerandum obsequium vnicum, cùm, repugnante natura, litatur!

Pauxillum panis & aquæ sitiens, ac fame pressus Elias à vidua Serephtana postulauit: *Da mihi pauxillum aquæ in vase, & buccellam panis in manu tua.* Porrò vidua exiguam farinæ portionem dicauerat exiguiori vitæ conseruationi: *En colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi, & filio meo; vt comedamus, & moriamur.* Attamen instanti Prophetæ subcineritium panem præparauit. Quis dubitet obsequium illud Domino fuisse oblatum natura repugnante, quæ vel perexiguæ suiconseruationi dat operam? Quid plura? *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diem, in qua daturus est Dominus pluuiam super faciem terræ.* Id dixerat Elias ante obsequij illius receptionem, & postquam executioni datum fuit, textus adiicit, *Comedit ipse, & illa, & domus eius; & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini, quod factum fuerat in manu Eliæ,* 3 Reg. 17. Ex præmissa Prophetæ, seu potiùs Domini promissione, naturæ repugnantia imminuebatur: attamen quia difficile adhuc contra præsentia mala futurorum bonorum spe muniri, obsequium illud cœlestis secuta est abundantia. Eucherius, Quia fecit opus difficile *manus viduæ facta est perenne torcular, & mola iugiter fundens.* 20.

Repugnante natura, vidua Serephta panem paruulum Deo litat, & æternã accipit abundantiam.

3 Reg 17.

Eucher.

Promiserat Abrahæ Dominus innumerabile vulgus filiorum: *Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit, sic erit semen tuum,* Gen. 15. Attamen addit postmodum, *Tolle filium, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum,* Gen. 22. An non contradictionem implicat filium primogenitum, imò vnigenitum mactari, & ex ipso innumerabilem stellarum filiorum cœtum expectare. Profectò vt Deus contradictiones illas tolleret, Abrahamumque innumeris filiis honoraret, oportebat ipsi repugnante natura, illud obsequium consecrari. Ambrosius existimat Patriarcham credidisse filium immolandum, & tamen futurum ipsum innumerabilium filiorum parentem. *Ita erat intentionis soliditate fundatus, & hoc sibi in perenne mansurum indicauit filium, si eum immolaret Deo.* Quonam modo immolatus durabit in perenne? Quia Deus tam munificus est obsequij oblati sibi, natura repugnante; vt filius & mortuus viuet, & sterilis fiet filius pater innumerabilium. 21.

Vt opus Abrahamo effectũ, natura repugnante, præmia Deus afferret, quasi gerit impossibilia, si opus sit.

Gen 15.

Gen 22.

Ambros.

Cùm Franciscus puerilem ageret ætatem Lombai Marchio se se frequenter scutica vulnerauit. Quid magis ætate puerili inuisum quàm flagella? profectò adeò gratum Numini hoc fuit primum obsequium, vt eum sibi æternum elegerit domicilium. Ei auxilium exhibuit, vt ignis Babylonico horribilior, qui assolet iuuenes absumere, extingueretur. Vt virtutum cœlestium fulgorem spargeret modestus, verax, flagrans charitate, nullo verbo delinquens otioso, nullum opus exercens, quod non redoleret sanctitatem. Nuptiis illigatus coniugibus extitit exemplum Abrahamos referens coniugatos, Ioachimos, Zacharias. Solutus ab vxoris lege dilectissima obeunte con- 22.

Borgia puer se diuerberauit, ætate repugnante: & cælestis innumeris eum donauit beneficiis.

iuge, & mox Religionis arctiori vinculo illigatur. Vbi discumbit cœlestibus dapibus reficiendus, Domino ministrante. Et Paterfamilias constituitur, id est, Præpositus Generalis Societatis, vt innumerabilium Pater filiorum stellarum exsurgat. Sic munerat Dominus difficile vnicum primæ ætatis obsequium.

23\. A puero apud desertum quinque alieni panes hordacei Domino offeruntur: & illico multitudini hominum exuberans alimonia impenditur. *Est puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos?* Quid sunt panes parui à puerili ætate (cui proprium quæque specialiter cibos retinere) Domino oblati? Audite obsequij effectus, *Facite homines discumbere. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia. Vt autem impleti sunt, dixit Discipulis suis, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant*, Ioan. 6. *O quas tunc* (D. Basilius Seleucus exclamat Orat. 33) *res videre fuit! Panes pariebant panes, & mensa extemporaria alimento differta, erant. Panes absque rustico sudore parti non de spicis erumpebant, sed de Domini manu efflorescebant.* Efflorescunt quidem spicæ, panis enim ille, qui tot fructus turbis protulerat, flos erat futuros afferens prouentos. Ideo Dominus asseruari imperat fragmenta panis in non perituri beneficij documentum. Vidisti panes quinque à puero expositi mirum in modum fructificantes? Vidisti Marchionis puerilia verbera tot glorias parturientia?

Oblatos à puero quinque panes Deus munerat haud terminabili abundantia; quia magni ducit difficile puerilis ætatis obsequium.
Ioan. 6.
Basil. seleuc.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Iesus ipse fasciis Borgiam præcinxit, addixit vberibus, & in Societatis Paradiso nutritum collocauit.

Diuina erga nonnullos Diuos specialissima dilectio adnotatur, quos accipit Deus ipse quasi nutritius lactandos, custodiendos.

24\. ALios Diuos præcingi Dominus monet, alios ipse accingit ex vtero exceptos, quos à prima sibi adaptat ætate, vberibus propriis addicit, nec emittit à gremio, donec viros surgant in perfectò. Profectos Borgia meus à Iesu specialissimè ostentatur electus, ab ipso fasciis constrictus, lactatus vberibus: si quidem à rationis vestibulo sic se alumnum virtutis ostendit, vt à gratia Baptismi nunquam excidisse crederetur.

25\. Mirum planè Marchioni adolescentulo, Duci viro, aulæ Regiæ incolæ, innupto diu, adolescentum socio, qui pulcherrimas inter fœminas Imperatricis famulas degebat, delicatis cibis vescebatur, sericis aureisque induebatur vestimentis, pulcher aspectu, intellectu illustris, vrbanitate amabilis. Sed facillimum planè ei, quem nutriendum Iesus acceperat, quique nunquam recedebat à Iesu. Ponderat Ambrosius Moysem, Aaronem, & Patres Diuos nunquam ab hostibus superatos quia Iesum vel à longè intuebantur *Iesu Moyses*, (ait ad Ps. 43.) Iesu *Aaron, Iesu Patres futuro sacrabant vniuersa, quæ gesserant, vt de hostibus triumpharent.* Si respicere Iesum à longe sufficit Moysi & Aaroni, vt aduersum hostes validissimè munirentur: quid ab ipso Iesu suscipi, protegi, enutriri?

Quæ Iesu addicuntur, ab hostibus non possunt superari.
Ambros.

26\. Prodiit Adamus, & Deus mox suscepit nutriendum, & nunquam à gremio dulcissimo separandum. *Tulit enim Dominus, & posuit in paradiso*, Gen. 2. Ingratus alumnus nutritio deliquit, ablegatur à gremio. At Deus, cui ingratum aliquem dilectum Beniaminum nunquam non enutrire, innocentem suscepit Enochum, ad paradisum duxit, vbi dulcissimis refectum pabulis custodit, *Gen. 5.* Postmodum puerulum elegit Eliam, quem enutriret, & in paradisum custodiendum transferret. Assueta planè Deipara pupillos charissimos semper baiulare. D. Irenæus lib. 5. *Et plantauit Dominus in Eden paradisum, & posuit ibi hominem. Propter quod dicunt Presbyteri, qui sunt Apostolorum Discipuli, eos, qui translati sunt, illuc translatos esse. Assueta enim erant in Adam manus illa Dei baiulare suum plasma, & ponere vbi ipsa vellent.* Soline Enoch, & Elias commorabuntur? O Dei assuetæ baiulationi manus! Borgiam à cunabulis accepistis baiulandum, enutriendum, in paradisumque Societatis Iesu collocandum. Assuetæ enim eratis in Adam, Enocho, & Elia vestrum plasma dilectum specialissimè baiulare.

Super Deus aliquorum specialiter dilectorū se nutricium gessit.
Gen. 2.
Gen. 5.
Irenæus.
Borgia Deus nutritium.

27\. Ostentat quidem Deus quanta erga Franciscum secol.trem dilectione afficitur, dum à se enutritum ad Societatis suæ paradisum transtulit, vt secum habere thesaurum posset. An non hoc beneficium maius, quàm Adamos acceperat? Posuit planè *Deus eum in paradiso, vt custodiret illum* Num magnum beneficium? Audi D. Basilium Seleuc. Orat. 2. *Velut parturiens misericordia sua munera, habere thesaurum penes se impotens: non est contentus prioribus, neque rebus ante largitis sua munera circumscribit: sed extructum manu sua paradisum deliciosum fidem dilecto concessit.* In primis illud premam: *Velut parturiens misericordia sua munera, paradisum dilecto concessit.* Nam dilectum ad paradisum adferre, vt inibi custodiret, insignis fuit parturientis Dei munera manifestatio. Si dilectionis signum fuit Adamo paradisum materiale concessisse: quidnam, Borgiam ad spiritualem Religionis paradisum fuisse adductum? Deinde pondero verba illa: *habere thesaurum penes se impotens.* An Deus dilectum Adamum à sua repellit societate? Impotens habere penes se? A dilecto abstrahitur? Ita planè (ait Rupertus) ideoque thesaurus fuit à latrone diabolo abreptus. Ergo magis dilectus Borgia, quem ad paradisum Religionis adduxit, & quem à Societate sua non repulit, siquidem ad suam admisit societatem Iesu, vt penes se semper posset habere thesaurum.

Borgia magis dilectus quàm Adamus ostēditur, quia nunquam à Iesu abstractus tam Societate.
Gen 2.
Basil. Seleuc.
Borgia thesaurū penes se Deus semper habuit.

OBSER.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti.

Borgia præcinctum se se Regulari mortificatione ostentat in sæculo, in aula: prius quàm in Dei domo expectet venturum sponsum, vti ei confestim aperiat.

Mirum, probum inter improbos commorari. Commendabilis admodum, qui Religiosum agit in sæculo.

28. PRæcincti illi famuli intra Dei domum inuenuntur, iuxta illud: *Expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Non miror domesticos Iesu, famulos præcinctos ostentari: domus enim Iesu influit carnis abnegationem. Profectò id mihi admirationem ingerit, extra domum Iesu, in Regum domibus aspicere Marchionem adolescentem virum Ducem tam arctè constrictum, ac si in Iesu domo recluderetur. Dum Borgia in paterna domo, in Regiis ædibus moratur, mortificationis vinculis lumbos accingit, ac si in Societatis Iesu domo maneret? O prodigium!

29. *In domibus Regum, vbi asperitas nõ est. Borgia asperam vitam agit. Mat. 11. Hiero.*

De Ioanne Dominus. *Quid existis in desertum videre, hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*, Math. 11. curat Dominus rigidam Ioannis vitam describere, & probare. Asserit eum pellicea zona præcinctum; & vt ostendat vitam eius mollitiem minimè redolere, asserit Ioannem in Regum domibus non commorari. Vnde Hieronym. *Ex hoc*, inquit, *ostenditur, quod rigida vita, & austera vitare debet aulas Regum, & mollium hominum palatia declinare.* Ioannes igitur rigidam agit, & austeram vitam, quia in deserto est, & in domibus Regum non commoratur, si dixisset Dominus, *Ecce qui asperis vestiuntur, in domibus Regum sunt*; Quisnam crederet. O Francisci gloriam! Asperis cilicij indumentis non solùm in deserto Societatis, sed in Regis Hispani domibus inducitur, vbi se ieiuniis, ac vigiliis in domibus Regum, inter mollibus indutos Principes deserti ostentat habitatorem.

30. *Commendabilis planè Borgia, quòd strictè viuit, vbi socij laxè degunt. August.*

Augusta equidem commendatio Ducis, strictè vixisse inter eos, qui laxè degebant. D. Augustinus *lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 12.* pulchrè. *Quisquis rebus restrictiùs vtitur, quàm se habent mores eorum, cum quibus viuit, quam temperans est.* Borgia restrictè viuit cum equitibus laxè viuentibus, ô quam temperans ostentatur. Ioanni profectò similis. Audebo asserere, & ex hoc capite vincens Ioannem.

31. *Plusquam Propheta & Angelus appellatur in deserto degens, eo quod colloquens cum sæcularibus, laxè non viuit; sed strictè degit. Quid Borgia in aula existens. Mat. 11. Chrys.*

Ad Ioannem in deserto commorantem accurrebant Ierosolymæ ciues, cum quibus Ioannes colloquebatur. Hinc Dominus eum Prophetis sanctissimis superiorem appellat. *Quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam Prophetam.* Exaggerat, *Et Angelum. Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum, &c.* Math. 11. Vndenam arguit Christus Ioannem Prophetis superiorem, & Angelis similem existere? & quia in deserto, & non in domibus Principum moratur, & quia à curialibus Ierosolymæ ciuibus quibus cum aliquando colloquitur, non inficitur. Belle D. Chrysost. apud D. Thom. *A loco, & à concursu hominum eius moribus designatis, inducit iam & plusquam Prophetam eum esse, & Angelum.* Si Baptista plusquam Propheta & Angelus ostẽtatur apud deserta, quia aliquibus cum Curialibus colloquens sanctus obiicitur: quanto commendabilior Borgia qui non in deserto, sed in aulis Regum degens, semper cum aulicis colloquens Diuus existit.

32. *Dum esset in domo Cæsarea Borgia verberat dorsum, dilectissimam planè sese sponsam æmulatus. Cant. 1. Philo. Carpat.*

Deserti commorationi agnata asperitas, non aularum. In aula Franciscus flagello ac cilicio vulneratur: quam iustè Iesu traditur in sponsam *Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*, Cant. 1. Vbi Philo Carpat. *Vermiculatas argento, id est, cum variis notis argenti. Quædam stigmata, ac notæ, flagella, ac tormenta pro Iesu passa apertissime declarans.* Quonam autem in loco commorabatur Diua, cùm huiusmodi vitæ asperitatibus operam daret? An in deserto degebat? Respondet ipsa, *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem*, Ibid. Cùm Regis Salomonis aula recipiebar, huiusmodi studebam asperitati, priusquàm ad deserta confugissem. Non mirum esset in deserto degentem flagellis vulnerari. At in domo Regis asperè viuere, prodigium gratiæ est.

33. *Laudabilis sponsa in deserto disciplinis extenuata; sed laudabilior, dum esset iuxta accubitum Regis. Cant. 3. Cant. 1. Philo.*

Post modum de dilecta cœlicolæ conclamant, *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi?* Cant. 3. Cassiodorus, *Extenuata disciplinis.* Adquatum planè deserti habitatrici, disciplinis extenuari; non miremini: sed vos ad admirationem abripiat videre illam disciplinis vulneratam in seculari Regis domicilio: *Dum esset Rex in accubitu suo*, Philo, *sequitur autem, Dum esset Rex in accubitu suo, Quasi diceret: non solum tempore abnegationis, sed tempore sæculi per angustam viam cucurrit.* Quid Borgiæ & Marchioni de Lombai, & Duci de Gandia accommodatius? Dum esset Rex in accubitu suo, dum Imperatrici magni Caroli V. vxori seruiret, ante abnegationis tempus, ante seculum relictum, ante initam Societatem, per angustam viam properanter currere visus est.

34. *Difficile, vitam iustam agere in seculo iuxta Cæsarem, et reddendo. quod suum est: & Deo soluendo tributum. Mat. 22. Chrys.*

Verùm non solùm est difficile, rigidam vitam agere in seculo, sed & iustam. Nec enim quis simul potest Regi cœlesti & terreno Imperatori iura soluere. Aiebat aliquando Dominus, *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo*, Matth. 22. Vbi Chrysostomus. Tu autem cùm audieris: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, illa scito cum dicere solùm, quæ in nullo pietati nocent. Quia si tale aliquid fuerit, non adhuc Cæsaris est, sed Diaboli tributum. Multi pietati nocentes Cæsari tributum impendunt; At Borgia Cæsari Carolo V pietati consulens reddidit obsequia.

35. *Borgia gratis exhibuit Cæsari obsequium, quia nihil è seculo habebat. Mat. 22. Hilar.*

Imò non reddidit, sed gratis exhibuit; quia nullus reddit quæ non accepit. Nihil enim in Borgia seculari & aulico, quod Cæsaris esse videretur: totus Dux Dei esse conspicuus. Vnde haud querulo Cæsare, nullum tributum dare seculo cogebatur. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei Deo.* si nihil quod Cæsaris sit habetis, non reddatis. Si cuncta quæ habetis, Dei sunt, ei solummodo reddenda tributa. Bellè D. Hilarius, *si enim nihil, quod*

Cæsaris est, penes nos resederit, conditione reddendi ei, quæ sua sunt; non tenebimur. Deo autem quæ eius sunt, reddere nos oportet, idest corpus, & animam, & voluntatem. Non mirarir Borgiam Ducem: in aula Cæsaris residentem nihil habere, qood Cæsaris esse videatur? nihil secolaris in seculo debiti contraxisse, ex quo eum oporteat esse homini tributariom.

46. Totum se Domino litabat in seculo: quia licèt specie visibili secularis obiiciebator, & Cæsari seruiens: soli Domino inuisibile litabat obsequiom. Postquam Abrahamus de Chaldæa exiuit, Deum vidit: in Chaldæa nequaquam. *Apparuit Dominus Abram*, Gen. 12. Alij, *Visus est Dominus Abram.* Ad quæ Ambrosius lib. 2. de Abrah. cap. 3. *Quandiu Chaldæus fuit, hoc est non solùm in Regione, sed etiam in opinione Chaldæorum, non poterat Deum videre, quem intra mundum quærebat.* An Pater Franciscus Patre Abrahamo maior, qui cùm esset in opinione Chaldæorum Chaldæus, id est aspicientibus secularibus secularis & aulicus: & cùm in Chaldæo, seu seculo moraretur, Deum quærens in seculo videbat, & illius dulcissimo colloquio fruebatur. Non miraris?

Visus est Dominus à Borgia in Chaldæa, seu in seculo: quia externum secularis, internè Religiosus. Gen. 12. Ambros.

47. Pergebat Iacob in Patriam, & abstractus omnino à cunctis seculi spoliis, solus in deserto cum solo Domino dimicauit. *Ecce vir luctabatur cum eo*, Gen. 32. Vbi D. Ephrem ser. de Angeli. *Tu ô Domine, si cor penitus exuit mundum, antequam pertingat ad ianuam, aperis ei.* Iacobo ianua aperitur cœlestis patriæ, cùm ad ipsam properat, cùmque in deserto abstractus à diuitiis, ac familia commoratur, & non antea: Borgiæ longè à ianua existenti, in Curia, in aula versanti inter diuitias, cinctus vxore, filiis, familia, ianua cœlestis aperitur, Dei fruitur conspectu: spiritualia certamina init. O gratiæ prodigium.

In tho exeunti ex Gentilium terra ianua aperitur, Borgia in seculo commoranti, quia animo recedebat à seculo, à familia, ab vxore, &c. Gen 32. Ephrem.

48. Vndenam tanta Francisco perfectio? Elegerat eum Dominus vt Iesuitarum Religionis planè Leuiticæ seu Clericalis Pater ac Generalis esset. Vnde, dante Deo, in seculo sic lumbos præcinxit, quia in eis Leuiticam Clericalem habebat Religionem, ex qua Iesu constrictio Borgiæ influebatur. Deus Abrahamo, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*, Gen. 12. iubetur secum ducere cognationem, & præcipitur à cognatione separari. Debebat in carne degens velut spiritus sine carne viuere: cinctus propinquis & familiaribus solus existere. Quonammodo poterat Abraham in seculo viuere sine seculo, ac sine cognatione? Ea planè perfectione ineffabili, quæ decet parentem Leuitarum perfectissimorum. Chrysostomus, *Abraham Leuita non erat, sed habebat in lumbis Leui.* Borgia Clericalem Ordinem non inierat, sed habebat in lumbis Leui, futurus Generalis Præpositus Societatis, cuius filiorum proprium cum secularibus communi habitu degere, ac simul lumbos, constringere abnegatione sui, monitum Pauli exequentes: *Qui vtuntur hoc mundo, quasi non vtantur.*

Non erat Borgia Leuita, seu Iesuita, sed habebat in lumbis Leui futurus Pater Ordinis Clericalis: ideo lumbos constringit. Gen. 12. Chrys.

SECTIO VIII.

Fulgor.

TEXTVS.

VERS. 35. ET lucernæ ardentes in manibus vestris.

IN BORGIAM.

PANEGYRICVS MORALIS OCTAVVS CIRCA LITTERAM.

EX FVLGORE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Franciscus secularibus diuitiis abundans, simul virtutum radiis fulgurauit? O prodigium!

Documentum diuinæ est omnipotentiæ, si quando diues fulget sanctitate.

PRIVSQVAM Dominus lucernas succendere famulis iubet, ob virtutis fulgorem eos à diuitiarum mundialium amore curas reuocare præmittens, *Sint lumbi vestri præcincti*, idest thesaurum terrenum proiicite, de quo dum præcedenti dixerat. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* Mox, *sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ*, &c. Vbi Beda adnotat, Dominum prius Discipulos abstraxisse à diuitiis, quam ad virtutum exercitamenta excitasse. Nihil enim sic impedit animum ad sanctitatem sectandam quàm diuitiarum possessio. Profectò dum recordor Dominicæ sententiæ de camelo facilius intrante per acus foramen, &c. video quodammodo

modo diuinæ omnipotentiæ documentum existere, si quando diues fulgurat sanctitate. Ideo Dominus noluit Apostolos thesauros terrenos possidere, ne cogeretur perpetuo miraculo eos in sanctitatis simul studio conseruare. Hinc Borgiæ mei rutilat mirabilis gloria, qui dum diuitiis secularibus abundabat, cœlestium virtutum fulgores exponebat.

Moysis sanctitas miraculosa in Regno, & in diuitiis. Philo.

Collaudatur à Patribus Moysis sanctitas è Curiæ babitaculo, ex educatione Regia, ex diuitiarum abundantia. Philo lib. 1. de eius vita, *Nactus prælautam educationem Regiam, nequaquam delectabatur assentationibus*, &c. *Sed iam tunc modestiam, grauitatemque præferens, malebat audire, spectareque vtilia.* Dauid autem ex eodem capite à D. Basilio Seleu. commendatur Orat. 14. *Vide tota virtutum prata eius in anima consita, qui adolescentior cum adhuc esset, diuitiarum copia affluens erat, tamen ad summam diuini cultus arcem euectus est.* Lucet particulam illam: *Vide tota virtutum prata eius in anima consita*, non solum de Dauidis sanctitate, sed de Dei exponere potentia. Ac si tota quodammodo prata virtutum cœlestium aspiciamus, dum adolescentem diuitem videmus ad diuini cultus arcem deuectum.

Dauidis miranda virtus in solio, & gloria diuitiarum. Basil. Seleu.

Christus apud Lucam ait, *Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei.* Cap. 6. Ex ore autem Matthæi, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* Cap. 5. Ad quæ Cyrillus apud D. Thom ad Luc. *In Euangelio quidem, quod est secundum Matthæum beatos fieri dixit pauperes spiritu. Hic autem beatos asserit pauperes, non addito spiritu: pauperes appellans diuitias dimittentes. Docebat enim, vt cum Discipuli pronunciaturi essent salutiferi Euangelij dogma, mentem non gererent cupidam.* Describit Doctor duplicis pauperis conditionem. Est enim pauper spiritu, qui dum retinet seculares diuitias, simul virtuti litat obsequium. Est pauper affectu, & effectu, qui à diuitiis abstrahitur prius, quam virtuti studium impendat. Apostolos Cyrillus appellat pauperes, quia relictis retibus secuti sunt eum. Profectò Franciscus noster pauper spiritu appellabitur, qui potuit cum diuitiis sæcularibus cœlestium virtutum copulare fulgorem. Cur noluit Dominus Apostolos simul esse diuites & Sanctos? Quia rara auis in terris diues sanctitate conspicuus? Adamus pulchræ cogitationi ansam exhibuit. *Christus sic suos ornauit sanctitate Discipulos, vt communem incederent per viam; ne si mira esset illorum conuersatio, homines non allicerent; sed potius absterrerent.* Preme illam particulam: *Ne, si mira esset illorum conuersatio.* Certè mira esset, posita in miraculum videretur, si se diuites simul ac Sanctos exponerent. O miraculum!

Curat Dominus Apostolos à diuitiis abstrahere, ne ex miraculo quodammodo essent sancti, si diuites essent simul. Luc 6. Mat 5. Cyril. Adamus.

Nolite (ait Dominus) *possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris.* Mat. 10. Vbi Chrysostomus hom. 47. *Cum Apostolos ad prædicandum mitteret, non dixit ieiunate, sed quidquid vobis apponitur, comedite. De pecuniis autem quam exactissime mandauit, dicens: Non possideatis aurum*, &c. Curat Dominus Matthæum ad virtutis studium aduocare, & à diuitiis abstraxit. *Vidit hominem sedentem in telonio, & ait: illi sequere me. Et surgens secutus est eum.* Mat. 9. Ad quæ Remigius, *Officij sui rationes imperfectas reliquit. Vnde sequitur, & surgens secutus est eum. Et quia terrena lucra deseruit ideo iure factus est Dominicorum talentorum dispensator.* Preme particulam, *Quia*, & *Ideo.* An non poterat simul diues esse, & dispensator talentorum Apostolicarum virtutum fulgore coruscans? Respondet. Ghislandus Dominicanus inquisitor, dum quæritat, *Cur Matthæus non relinquitur in diuitiis; & Apostoli in rerum possessione?* Respondet acutè, *Ne miraculosè essent sancti*, Mirabile enim quodammodo est, diuites fulgorem sanctitatis emittere.

Ideo Matthæus à diuitiis abstrahitur, à priusquam sanctitatis iniret viam. Mat. 10. Chrys. Mat 9.

Iobo Deus, *Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & ponet in arduis* nidum suum, in petris manet, & in præruptis *silicibus commoratur.* Cap. 39. Vbi Gregorius asserit aquilæ nomine diuites Regios viros assignari, qui ad virtutum verticem eleuantur, ac in pœnitentiæ ropibus contemplationi student. An huiusmodi volatus fit ad hominis præceptum, ad ordinarias humanitatis leges? *An ad præceptum tuum* diues Regius eleuabitur ad virtutum verticem? Minimè; quia contra morem communem est, diuitem virtuti litare obsequium. Id planè ad Dei præceptum spectat, *Dei potentia* perficitur.

Necessaria est diuina potentia, vt aquila eleuetur: vt Regius diues ad ardua virtutum cacumina euolet. Iob 39. Gregor.

Positos *Deo in miraculum* Zachæum, & Iosephum Episcopus asseruit Ausonius. Quidnam mirabile elucet in Zachæo. *Ecce vir nomine Zachæus, & hic erat Princeps publicanorum, & ipse diues.* Hic, non dimissis diuitiis, meruit à Domino intrante sanctificari: *Hodiè salus domui huic facta est.* Luc. 19. *Ecce* miraculum. An non mirum, camelum per foramen acus intrare? Mirum prorsus Zachæum Principem & diuitem, viam strictam perfectionis inire. D. Bonauentura *Zachæus Princeps & prædiues, cum esset Camelus intrauit per foramen acus, & foramen dedit diuitibus intrandi in cælum.* Scio aliquem Doctorem asseruisse, Zachæum Camelum pondus diuitiarum deposuisse, vt posset strictum foramen inire. At particula illa: *Cum esset camelus* ipsum exprimit minimè aptum ad stricti instituti professionem. Excitato ergo quodammodo miraculo Camelus inìt foramina stricta, diues Princeps pœnitentiæ, ac perfectionis studet austeritati.

Zachæus positus in miraculum, quia Princeps & diues studuit sanctitati. Luc. 19. Bonau.

Positus autem & Iosephus in mirum, qui quidem factus Ægypti Protex exundans diuitiis, curru vectus viam triuit perfectionis. Hieronymus Epist. ad Saluinam. *Ioseph in egestate, & in diuitiis dedit experimenta virtutum: qui & seruus, & dominus docuit animæ libertatem.* O diuinæ omipotentiæ documentum. Borgia

Gandiæ Dux Protex, diues simul
exposuit fulgores sanctitatis?
Positus plane Domino
in miraculum.

***

Iosephus positus in miraculum, quia Protex, & diues extitit perfectus. Hieron.

Observat. II.

Ad illa verba :

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Domino Franciſcus plura terrena bona litans, innumera ineffabiliter ſpiritualia, ac cœleſtia recepit.

Mirum in modum vel hic ſuperat præmium virtutum obſequia.

5. PRæceperat Dominus ſuos præcingi, ac conſtringi famulos ad profectionem, de qua Abræ : *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*, Gen. 12. Profectò egreſſis illico ſpiritualia, ac cœleſtia munera impertitur in fulgentibus affigoata lucernis.

6. *Multa Borgia bona reliquit pro Iesv.*

Difficilior planè Borgiæ præcinctio, qui tot ſecularia bona habebat, quæ perfectè relinqueret, Lombay Marchionatum, Ducatum Gandiæ, Magnitudinem Excellentiam, filios, diuitias, famulos, Cæſaris amicitiam, quam plurimi ducebat; commoditatem corporis, & (quod omnia ſuperat) propriam voluntatem, intellectumque, vt obedientiæ hominis litaret obſequium : ſe ipſum denique dereliquit & affectu cuncta mundi huius poſſibilia bona. Quid nam ergo à Dei munificentiſſimis manibus, vice verſa, receperit?

7. *Tale Dei donum, vt pro vnda terrena, totum fontem Cæleſtē impendat.* Ioan. 4. Chryſoſt.

Poſtulat Ieſus à fœmina Samaritide aquæ potum, & loco præmij pro minimo obſequio gaudij æterni fontem promittit. *Mulier da mihi bibere.* Illa pigritans obiicit, Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana. *Si ſcires* (Chriſtus replicat) *donum Dei.* O mulier, ſi agnoſceres quantum donum pro paruo obſequio Deus impertiatur, minimè morareris : *Tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam*, Ioan. 4. Vbi Chryſoſtomus, *Bibere poſcit, non bibere volens, ſed potum verum dare. Da mihi bibere, vt tibi dem bibendam aquam immortalitatis.* Si tale *donum Dei*, ſiue huiuſmodi eſt donandi deſiderium, vt petat, vt det : poſtulet, vt rependat : & pro aquæ materialis vnda totum perennis felicitatis fontem elargitur : quid Borgiæ pro tot bonis dimiſſis redonaret?

8. *Borgia omnem locum terrenum conculcanti ob Iesvm omnia cæli tabernacula quodammodo promittuntur.* Deut. 11. Origen.

Dominus profatur Hebræis, *Omnem locum, quem calcaueris veſtigium pedis veſtri, vobis tradam*, Deut. 11. Ad quæ Origenes hom. 2. in Ioſ. *Omnem locum, quemcumque aſcenderitis veſtigiis pedum veſtrorum, vobis dabo eum.* Refert Doctor ad præmium in Cœlis reſpondens terrenorum bonorum conculcationi. Collocat quis pedem, vt partem ei reſpondentem terræ conculcare valeat? Integrum locum manſionis in Cœlis acquiſiuit. *Quæ ſunt loca, quæ aſcendimus veſtigiis pedum noſtrorum. Tunc verè aſcendiſti loca celſa, quæ à Deo in hereditate percipies. In domo Patris manſiones multæ ſunt.* Qui vnicam calcat terrenam manſionem vnicam cœleſtem manſionem acquirit. At Borgia tot terrena loca conculcans plures in ſuperis manſiones accepit.

Parum pro Iesv ſe reliquiſſe Borgia exiſtimaret, ſi ſeſe minimè reliquiſſet. Suum quidem vnigenitum, ſiue ſe ipſum Domino litauit. Quodnam, quæſo Deo muneratori præmium dignum pro oblato vnigenito poteſt excogitari? *Tolle* (ad Abraham Deus) *filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac, & offeres eum in holocauſtum*, Gen. 22. Et quánam præmij commutatione tantum Domino munus apponitur. Profectò Deus pro vnigenito hominis oblato Vnigenitum Dei retribuit. Accipe pro Iſaaco Iesvm Dei Filium Vnigenitum. Chryſoſtomus, *Dixit Deus : da mihi Iſaac filium tuum : non quod accipere vellet filium, ita dixit; ſed quod proprium Filium ei largiri vellet.* Deus admittit voluntatis Borgiæ oblatæ vnigenitum, & pro munere ei redonat Iesvm. Ad Societatem Iesv addicitur. Nec enim tantum holocauſtum à Domino munificentiſſimo minori retributione donaretur. 9.

Offert Borgia Dei ſua voluntatis filium vnigenitum, & recipit Iesvm, Ieſuita factus. Gen. 22. Chryſoſt.

Observat. III.

Ad illa verba :

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Borgia funebrium lucernarum obiectione, ſiue memoria mortuæ Imperatricis armatus, hoſtes horribiles animi ſuperauit.

Et quidem ex mortis memoria homines ad ſuperandos hoſtes mirum in modum roborantur.

IVſſerat Dominus, ſuos ſeruos fortes milites præcingi ad bellum horribile, ab hoſtibus inuiſibilibus indictum. Mox armare eos curans, adiicit lucernas accendendas. In quibus planè ex Gregorij mente funereæ mortis faces ſuccenduntur. Vt fortiùs decertare poſſitis, ait, exiſtimate, iam lucernam tenentes, mortis ſubire anguſtias : *Similes* planè *hominibus*, qui iam Iudicem aduenturum expectant, Hoſtes tribus in vigiliis minaces accedent proculdubio ab armatis mortis memoria militibus ſuperandi. 10.

Franciſcus de Borja Marchio de Lombay, Gandiæ Dux, Regum filius, Principum parens, Imperatoris Caroli V. Miniſter illuſtriſſimus. Ab hoc immiſſus Granatam, vt Imperatricis Eliſabethæ, quæ pulchritudinis miraculum extitit auguſtum deferret cadauer. Cum autem commiſſi corporis facienda eſſet traditio, arca aperitur, & ſimul ad aures & oculos horribilis præſentatur ſpecies. Sic pulcherrimum horti germen marceſcit ſicut agri gramina : ſic corruptio naturæ medetur ſeductioni. Dubitatur, an ſit illud pulcherrimæ cadauer Imperatricis? Borgia affirmante, puto ex 11.

Mutatur Borgia ex cadauere imperatricis aſſecta.

ex adhibita cura, corpus augustum esse: sed planè nec agnosco, nec ausus fuerim absolutè iuramento firmare. Hinc Dux mutatus Imperatricis exsurgit è cinere, menteque & ore sæpè inclamitat, Hæccine est ista Iezabel? Hæc ne terrena Deitas, cui cuncti genua flectere properabant? Hic coma volitabat auro coronæ certamina indicens? Hic frons rutilabat luminum illorum cœlum, firmamenti stellarum. Hîc Isidi gemino omnis tempestas litabat obsequiom? Hîc genæ & labra bellum fragile florum referebant. O læsa pulchritudinis Maiestas. Quàm non sapiens, qui quassata arundine nititur!

12. *Armatur Borgia aduersus hostes inuisibiles visione illa, seu memoria mortis.* Iob 7. Nysse.

Profectò Imperatricis defunctæ memoria Franciscum aduersùs cunctos hostes inuisibiles obarmauit. Aiebat Iob, *Militia est vita hominis super terram*, Cap. 7. Quarenam ergo armis ad continuum bellum nos natura muniuit? Cuncta animantia nascuntur armis cincta, leo vnguibus, cornibus taurus, tigris & canis dentibus: Rex autem homo solummodo nudus, & inermis? D. Gregorius Nyssen *de vit. Moys.* respondet acute, armatum ea viero iam prodiisse, quia cinctus pilis ostentatur. Pilis protegitur? Proh armamenti potentia! An non potentissimus cœlestium exercituum Dux aliquando de capillorum vulnere conqueritur? *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui*, Vndenam comæ muliebri vis tanta? Nyssenus, *Pili mortem ostendunt*, quia ipsi vita carent. Ergo totus homo armatos insurgit, cùm ex viero exoritur. Cogitationes in capite residentes capitis coma proteguntur. Oculi, ne visu vulnerentor, superciliis ac palpebris obarmati? Quænam visus acies ad pulchritudinis minaces exercitom non pugnaa prodibit tot cadauerum clausulam penetrans?

13. *Capilli à natura nobis prouidentur in arma* Synes.

Pulchrè aiebat D. Synesius encom. de caluit. *Ne homo arrogantius insolesceret, si nulla ei esset cum perituris rebus societas, aliquot sui partibus pilos habet. Vita si quidem carent hi, & viuentibus vita expertes ad nascuntur.* Haud homo deperibit imbellis, si corporis œconomiam contempletur: tot enim cadaueribus se comperiens accinctum, ad quosque inuisibiles hostes vincendus minimè, properabit.

14. *Saul aduersus Diabolū memoria mortis Rachel pulcherrimæ à Propheta abarmatur* 1 Reg. 10. Lyran.

Saul olim, vt Samuelis prophetia impleretur, iuxta sepulchrum Rachel duos viros adinuenit. *Inuenies* (ait Propheta) *duos viros iuxta sepulchrum Rachel*, 1. Reg. 10. Asserit Lyranus haud potuisse tunc viros à Saule inueniri iuxta Rachelis tomulum quod iuxta Bethleemium erigebatur, cùm Saul viros inuenturus fuisset in termino Beniamin. Vnde mysticè locus exponendus. Dux Israel à Propheta aduersùs Diabolum horribiliter insurgentem aduersùs eum, curat armare. Præ oculis habeat ô Rex Rachelis sepulchrum, vt fœdum cadauer contempletis Reginam pulchritudinis. Quàm facile inuisibiles hostes, superbiam, iracundiam superabis!

15. *Gedeon contra inuisibiles hostes fragilitatis humanæ meditatione armatus incedit.* Iudic. 6

Nouo armorum genere suos Gedeon instruxit, singulis singulas tubas tradit, & lagenas, seu ollas luteas, vacuas quidem, vt faces accensæ in his delitescerent. *Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis & hydrias fregissent*, &c. Iudic. 7. Porrò lagenarum fragor ita repentino pauore Madianitas consternauit, vt mutuis se vulneribus cæderent. Vndenam Hebræis victoria tanta? Barradius noster *To. 2. Lib. 2. Cap. 25.* moraliter hunc locum accommodat ad memoriam mortis ac cineris, in quem fictilia, licèt pulchra, nostra mortalia corpora sunt redigenda. Hac memoria fortissimi milites armantur, vasa pulchra, dum integra, confracta ante oculos, obiicientes vitiorum, dæmonumque consternant exercitus. Rupertum ad hanc mentem allicio ad Cap. 4. Mat. *Quid si corporum fragiles hydria confringantur? Exinde milites fideles fortius præliabuntur.*

16. *Triplici in vigilia Borgia animi hostes vicit mortis Elisabethæ memoria.*

Properauit ad pugnā Franciscus Dux fortissimus Imperatricem Rachelem morte versans fœditate mortis correptam, fictilem hydriam confractam: quid non armamento inuisibiles superaret hostes triplici in vigilia irruentes? superbiam vicit terrenum calcans Principatum, Imperatorum consortia, munerum magnitudinem in seculo: in Religione autem sacræ purpuræ non semel honores, euocta humilitatis munia gerens ostiarij, mercenarij, coqui, imò coqui ministri. Tota nocte super Patris venerabilem faciem ægrotans socius salivas emisit comperiensque prima luce os Borgiæ velo fœndo obtectum, (nec enim patiens absterserat? mortificationis studens diuturnitati) cur, inquit, ô Pater, non me monuisti? cui Diuus: Dic mihi, precor, an tota in domo potuisses angulum viliorem inuenire, in quem posses expuere: Cùm per plateas incedebat, mirabatur vehementer artificum mechanicorum patientiam, qui videntes eum maximum peccatorum non assurgerent irati, & instrumentis officiorum in eum iactis, proclamasent, (exprimam vulgariter) *Ardel infierno, ardel infierno.* Apud inferos autem causam sui animi accuratè euoluens, iudicabat sibi sub Iudæ pedibus præparari debere domicilium. Adest secunda in vigilia pugnatura auaritia, quam cunctarum rerum dimissione confodit, attritis vestibus Religiosus vtitur, sine necessario itineris apparatu proficiscitur, nulla cubiculum commoditas ornat, nihil vnquam vel muribus comestibile inibi reperitur. Cùm iter peragit, soli, ac glaciei nudum obiicit caput, asserens cunctis in hospitiis se vrbanissimè & commodissimè exceptum; quia cognitionis propiæ cubicularium præmittebat. Ceterum ipi, tertia in vigilia, luxuries præsentatur, quæ videns Franciscum Ducem coctis ac conditis aqua oleribus vescentem (cum considentibus ad mēsam eandē delicata ac dulcia epula ministrarentur:) sola aqua potatum: cùm aspicit ægrotum sitientē amarissimis pharmacis recreari, intempestis noctibus, ne excitaret fratres dormientes, ostio hærescere sub dio vim niuis copiosæ excipientem: octingentis se se quotidie vulneribus diuerberantem, ab spe cadens hostium horribilior, non audet eum excitare in arenam. Quomodo enim à carne vinceretur, qui tot asperitatibus se se carne expoliauerat, & osseus fuerat omnino redditus? O mortuæ Elisabethæ memoria nostræ gloria Societatis, si ex tuis cineribus phœnix Borgia exortus obiicitur!

Osera.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Princeps Borgia conteritur, vt mundum relinquat. Ex Imperatricis mortuæ conspectu: agnoscens ex Augustæ obitu, principes communi constantes fragilitate.

Assero, mortem Principum efficacissimam esse, ad lapidea corda emolliendum.

17. INsito Augustæ corporis horribili aspectui, ex quo Borgia adeò reuersus est alter, vt decreuerit quam primum à mundiali fastu abstrahi: imò si à coniugio solueretur, Regulare inire institutũ. Lapidea corda Principum mors assolet emollire: quid mirum mollissimum Ducis pectus ad maiorem iustitiam excitaretur?

18. Ex Ægypto mundiali exierat, & minimè reuertitur in Ægyptum, qui viuere iam curabat in seculo, ac si omnino esset à seruitute liberatus. Mors enim Principis in manu potenti, & brachio excelso assolet ab Ægypto eos extrahere, qui fortioribus vinculis illigantur. Moritur Princeps Israelitici populi Iacobus in Ægypto, & filij eius ab innumerabili cœtu comitati eius cadauer ad terram promissionis asportauerunt vt patrio sepulchro amandaretur. *Venerunt* (ait Moyses) *ad aream Arad; quæ sita est trans Iordanem*, Gen. 50. Quonammodo potuerint post dies itineris in area Atad consistere, si hæc iuxta Ægyptum adiacebat. Respondet Augustinus à recta via distractos, & per circulos esse profectos. *Per eremum venerunt cum Principis sui corpore, qua via populus Israel ductus est postea per Moysem ab Aegypto liberatus.* Quare autem Deus prouidit, deportantes Principis cadauer præfigurasse Hebræorum ab Ægypto liberationem? Crediderim, vt innuat quemadmodũ in manu potẽti, & brachio excelso populus egressurus erat ab Ægypti captiuitate: sic in manu eadem liberabitur ab Ægypto quicumque defuncti Principis deportat cadauer. Quomodo nõ liberaretur ab Ægypto, solueretur à vinculis Borgia Augustæ qui defunctum corpus deportauerat? Potentissima enim Principum mors ad cordis durissimi constantiam, seu pertinaciam perfringendam.

Mors Principis obiecta Borgiam ab Ægypto in manu potẽti abstraxit quia potentissima est ad robustissima debellanda.

Gen. 50.

August.

19. Mysticè expono Salomonis Prouerbium, *Dux indigens prudentia multos opprimet.* Prou. 28. Dux deducitur à verbo Hebræo, quod mori significat, quam quidem significationẽ etiã vox *Princeps* reddit. *Princeps* ergo *mortuus multos opprimet*; quemadmodum ædificium excidens assolet incolas opprimere. Quis enim sibi obiiciat Principem humanæ fragilitati addictum, qui non compungatur?

Principis obitus facit corruere obstinatos quosque.

Prou. 28.

20. Obiit Rex Iesus, & illico lapides confringuntur: & quod mirere magis, Iudæi compuncti olim lapidei sua pectora contrudere. Percutientes pectora sua reuertebantur cerei, qui lapidei aduentarant, Mat. 27. Quid non Regis mors in hominum præcordiis operaretur?

Moriente Rege lapides franguntur, & lapidea corda molliescunt.

Mat. 27.

21. Quod si obiicias Dei hominis mortem lapides comminuisse, quia Deus moritur, non quia Princeps: mundialem Regem Alfonsum ad memoriam reuoca, cuius in obitu lapides emolliti lacrymas profudere. Lucas Tuden. Episcopus scribit, lapides Altaris D. Isidori octo diebus liquorem emisisse abundanti irrigatione. Regalis illius religiosissimi Conuentus Canonici congregantur, preces effundunt, prodigij requirentes commonitionem *Reuelatione* (inquit ille) *superna ostensum est, Regem Adelphonsum transactis octo diebus migrare ad Dominum.* Non solùm enim præsens mors Principis, sed & proximè futura vel lapides cogit lacrymari.

Moriente Rege, lapides plorauere.

Lucas Episco.

22. Videns Franciscus Dominam suam morti commune tributum soluere, nimium Adamas esset, si illico ex mortificationis exercitiis Cruci non ligaretur vt mortis tributum viuens solueret. Petrus solida petra Regis morientis respectione emollescit ad crucem sufferendam. Requiritur à Iesum Cæsarium tributum, & profatur Petro, *Da eis pro me, & pro te*, Mat. 17. si non petitur tributum ex Petro, sed ex solo Iesu, cur Iesus, vbi pro se dari iubet tributum, simul Petrum reddere imperat, ac si ab eo exigendum etiam fuisset. D. Zeno pulchrè respondet contemplatus tributum illud quo à Principe exigitur, eius mortem, ac Crucem figurare. Certè Domino, ac Rege moriente non poterat non Petrus petra planè confringi. Illicò ad mortificationis, & abnegationis Crucem accurrit vltroneus; quia Principis mors, vel lapideos emollit ad obsequium. *Alius* (Dicit Iesus) *cinget te & ducet quo tu non vis*, Ioan. 21. Lapideum se ex naturæ conditione Petrus ostentabat. Attamen mollissimus post modum Cruci alligatur. Vndenam? Quia viderat Regem morientem. *Dabis* (inquit Doctor ser. 8. de somno. Iacob) *tributum pro me, & pro te. Id est, meam videbis Crucem, & tu Crucis tua dignitate gaudebis.* Gaudet ex Crucis, seu mortificationis alligatione, qui oculis obiicit Principem occumbentem. Mors enim Augustæ potens est lapides emollire.

Mortua solutione tributum congesta, Borgia abnegationis Cruci alligatur.

Mat. 17.

Zeno.

Observat. V.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Borgia viuens, & valens sibi funereas faces accendit, vt cuncta relinquens, priusquam ab illis relinquatur se perfectissimum vel in seculo ostendat.

Potest quis seculari in tumultu vitam gerere

vere Religiosam, in tepidorum Regularium confusionem.

23. EX mēte Gregorij illæ locentur funereæ suot faces. Cur Dominus succendi eas imperat, cùm valet seruus, cùm ministeria ei sollicitudinis vitalissimæ indicuntur: *Confestim aperiant ei?* Quia perfecti famuli viuentes moriuotur, vt cunctis se expediant, ac si ad tumulum mox essent deferendi.

24. *An Borgia Isaaco perfectior, qui satur dierū ante senectutem ostenditur.*

Franciscus se mortuū excogitauit post traditum in Granata Imperatricis cadauer, funereas faces succendit: & velut illico moriturus, imò iam mortuus, cunctas seculi diuitias, munia, vxorem, filios, familiares reputauit alienos: satur iam vita, cum nondum canorum apparuisset argentum. Mortuus olim Isaac diebus plenus Gen. 35. Caietanus. *Diebus satur.* An senex sanctus tunc demum diebus satur ostenditur, cùm diem agit nouissimum? & non antea? Perfectus planè Isaac, ac consummatus obie, qui se dierum, ac rerum mundialium saturum ostentat. Sed nescio an perfectior, ac cor summatior Borgia viuat, qui se ante senectutem longè ab obitu dissitus ex ætate, iam se omnium rerum ipsiusque vitæ saturum obiecit ex cunctorum abdicatione?

25. *Theodosius priusquam moreretur, omnia dimisit: quasi Religiosus in seculo. Ambros.*

Vt Theodosij D. Ambrosius perfectionem exaggeret, asseruit illum viue item, imò victurum omnia reliquisse mundi saturum; vnde gloriosissimo exitu, terminatur. *Nihil gloriosius* (ait Orat. de Theod.) *exitus tanti Principis habuit, qui omnia iam filiis tradidisset, Regnum, potestatem, nomen Augusti.* Paulo ante mortem felicissimam, tradidit Theodosius cuncta filiis, & inde gloriosissimus obitus prędicatur? Quanto gloriosior exitus Borgiæ, qui non moriturus, sed ad Regularem vitam transiturus, vbi diu victurus erat: imò permansurus, aliquot annis in seculo, omnia perfectè reliquit Iesu in domibus Regum præferens nuditatem?

26. *Borgia in societate diu mortem superauit, seu mortificationē passus est, quia in seculo mundū perfectè vicit. 1. Cor. 15. Chrysost.*

Et quonam modo posset Dux diuturnam mortem abnegationis in Religione validissimè superare, si non priùs in seculo mundum deuicisset? A Iesu didicerat, de quo Paulus, *Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus. Nouissimè autem inimica destruetur mors,* 1. Cor. 15. *Vbi Chrysostomus, Quomodo mors nouissima? Post omnes, post Diabolum, post cætera omnia.* Si tam difficile est mortem cōminuere, & oporteat primum reliquos hostes superare: & facilis est victoria iis, qui priùs reliquos hostes soperarunt: iam ostenditur, vnde nam tam facilis Borgiæ diuturna Regularis mortificationis Crux: superauerat perfectè priùs animi hostes, illustrissimas in seculo reportando victorias.

27. *Agens Proregem Catalumnia perfectus Iesuita erat, Religiosorū plurium afferen confusionem. Cant. 3.*

Ita se Franciscus vel existens in Curia Proregem in Catalumnia gerens, à cunctis affectū, rebus secularibus abdicauit: vt possent ad ipsum Religiosi perfecti accurrere, Iesum fugientem fortasse ab eis inuenirent. Aliquando Iesuita sponsa Iesum dulcissimum requirens ad Vrbem Ierosolymam è deserto profecta est. *Per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea,* Cant. 3. *Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: Nunquid quem diligit anima mea, vidistis?* O dilecta, quem in Religionis claustris non inuenis apud Curiam in plateis requiris, à vigilibus ciuitatis quæritas, vbinam ille commoretur? Profectò sponsa potest à vigili aliquo ciuitatis custode de Iesu præsentia interrogare. Pergat ad Borgiam Proregem ciuitatum Catalumniæ Custodem vigilem, cuius in domo Religionis claustrum effecta inueniet Iesum. Gilbert. Abbas *ser. 5. in Cant.* Visus mihi domum Borgiæ in seculo commorantis mente obiecisse, cùm profatur. *Non dedignatur etiam ab iis, qui foris sunt, qui nulla arctioris vitæ regula constringuntur, mutuare virtutis insignia: reputans feruentiorem ibi affectam.*

28. Pudeat me Religiosum plus secularem erga Iesum affectum esse, quàm qui tot alligor præceptorum catenis. Sit Borgia vobis Abel Pastor ouium, dum Proregis munus obit: sit tepidus Iesuita Cain agricola. Illius munus regere gregem, cui Philo hominum gubernationem comparauit. Meum officium agrum propriæ animæ, & vineam proximorum colere. Abel Dux sine Dei mandato exerit innocentiam: ego ex præcepto Dei addicor ministerio: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo,* Gen. 3. Quàm magna Iesuitæ confusio, Ducem secularem gratum magis Numini existere, quàm votis alligatum. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non respexit,* Gen. 4. Quid moror Lipomanum? *Fit Abel Pastor pecorum, Cain agricola. Ambo quidem habent sancta exercitia: sed Abel sine mandato Dei,* (sine voto) *Cain operam dat obedientia, sanctius agit iuxtà rationem operis, non tamen electione. Rei necessaria operam das, puriora tractat, grauius laborat, pœnam humano generi decretam diligentius sustinet in sudore vultus tui vesceris pane tuo sed fide, ac deuotione minor fuit.* Vtinam sulus ego secolarem immittat ad Ducem, vt edoceat amare Iesum.

Pudeat me votis adstrictum vinci à seculari Duce. Gen. 3.

Gen. 4.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Pro Francisco de Borgia gerit Deus sollicitudinem, vt alliciat ad Religionem, vbi solummodo à peccatoribus aspectatus prædicat efficaciter, proximos adducit ad virtutem.

Ecclesia indiget operariis Euangelicis, qui plus operibus, quàm vocibus prædicare valeant.

CVrat Dominus flagrantes zelo animarum salutis Euangelij ministros inuenire, & ideò pro eis magnam sollicitudinem gerere videtur. Gregorius, *Per bona opera proximis lucis exempla monstrato.* Qui exemplo rectæ operationis prædicat ratus. *Quia messis quidem multa operarij autem pauci.* Ideo Pater familias sæpe forum egreditur operarios quæritans. Cur ô Domine, tantam pro operariis geris sollicitudinem? Quia ex exempli prædicatione 29.

pendet

pendet tanta meſſis fructificatio. Huiuſmodi operariis cœleſtia monera promittit, eos obarmat ſalutaribus monitis. *Faciet illos diſcumbere* &c. *Si ſciret Paterfamilias qua hora fur veniret*, &c. Anoon apparet Domini ſollicitudo pro operariis inueniendis.

30. Mirabar aliquando, Deum tam ſolicitum oſtētari circa Borgiæ immutationem. Immittit ægritudines vt alliciat Medicos, Imperatricis morte territat, obitu dilectæ coniugis ſauciat, obiectione mundialis mendacij afficit ad vera gaudia: familiæ diſponit cauſas, facillima reddit terrenæ tootradictionis argumenta, Cæſarem auerſum priùs, propitium facit. Tanti ne æſtimandus Franciſcus, vt pro eo Deus tantam gerat ſolicitudinem? Licet mihi mentem vulgari idiomate explicare? *Tanto lo importa à Dios vn Borja, que hace tantas diligencias, para ganar le*; Aiebat Iob, *Quid eſt homo, quia magnificas eum? aut quid apponis ergu eum cor tuum!* Cap. 7. Vbi Bernardus ad Pſal. *Qui habitat* ſer. 11. *Apponis erga hominem ſic magnificatum cor tuum, geris pro eo ſolicitudinem* Borgia Magnus in ſeculo, quia Dux; ſed maior quia Diuus. Verùm non iam Magnus oſtenditur, ſed maximus ex ſolicitndine, quam pro eo aquirendo ſibi Deus gerit. Non mirum Patrem familias ſæpè egreſſum ad requirendum operarium, qui non vocis expreſſione, ſed virtutum fulgore prædicaturus erat. *Et lucerna ardentes in manibus veſtris.* Gregorius, *Per bona opera lucis exempla monſtrate.*

Quam ſolicitus Deus circa Borgia conuerſionem, & adductionē ad ſocietatem.

Iob 3.

Bernar.

31. E mundi pelago Franciſcus exſurgit, & prius quàm ſocietatem iniect, dom ſe aolicis præſentat modeſtum, pudicum, veracem, plus prædicabat, quàm ſi cum Iona apud Niniuem vociferaretur, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Cùm pelagus ſatagebat ventorum auxilio miſeram nauem abſorbere, mittitur in vndas Ionas, à ceto excipitur præparato. *Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare, & ſtetit mare*, Cap. 1. D. Hieronymos contemplatur Ethnicos ſeſe ad fidem recepiſſe, videntes Prophetam ad mare iactatum, & in ripa à piſce viuis redditum. An Ionas vociferatus eſt? Ao prædicationis egit initium. Adhuc quadraginta dies, &c. Minimè. Solummodo modeſti viri poſt oaufragium aſpectus plures conuertit, quàm egregij Peophetæ vociferantes. *Ionas* (ioquit Doctor) *in mare fugitiuus, naufragus ſaluat naniculam fluctuantem: ſaluat Ethnicos in diuerſas prius ſententias mundi errore iactates. Et Oſeas, & Amos, Iſaias, Ioel, qui eodem tempore prophetabant, populum in Iudea nequeunt emendare.* O qoot in Curia prædicatoribus vociferantibus aures oon audieodi aulici, ac curiales offerunt: & prædicatiooi Borgiæ in ripa commorantis poſt naufragium, & veritatis Templo tabulam litantis aſpectui reſiſtere minimè potuerunt! Venationi dat operam, & quando poſt auium plura certamina, victrix auis iam vellet præpeti irruptione victa præda frui: Franciſcus oculos demittebat, vt illam Numini venatoris litaret volnptatem. Attenduot ſocij, & agnoſcont naufragij præteriti effectus, & plus illa compunguntur prædicatione exempli, quam ſi Ioēlis tuba perſonaret.

Prædicat ſilens Borgia ſe exponens à mundo pelago emergantem.

Ion. 1.

Hieron.

32. O prædicatio exempli, qnam efficaciter proximos adducis! Quidam correpens iracundia voluit auſu ſacrilego Borgiam vulnerare. Expandit brachia Diuus, genua flectit, veniam poſtulat in ſilentio: compungitur miſer, & à Franciſci brachiis illigatus incipit eſſe fclix. *Iniecerunt eis* (Apoſtolis ſcilicet) *manus, & poſuerunt, eos in cuſtodiam. Multi verè eorum, qui viderant crediderunt*, Act. 3. Noo dixit, Qui audierant concionantes, ſed, *Qui viderant* illigatos, & non audierāt excitari querelas. Chryſoſtomus, *Quid hoc? Numquid viderunt, illos bene ſtari. Nonne conſpexerunt ligari? Quomodo igitur crediderunt?* Illigatio enim quam ooo ſequebatur illico cœleſtis vinculorum coofractio, infirmitatem arguebat. Vndenam ergo orta credulitas tacentibus Apoſtolis? Addit Pater, *Vides manifeſtam patientia efficaciam?* Prædicatio potentiſſima eſt lucernarum fulgor, exempli manifeſtatio.

Prædicatione patientia fructum addit.

Act. 3.

33. Experimento compertum eos, qui in Curia Philippi IV. Hiſpaniarum Regis (vbi Domus Profeſſa ſocietatis IESV D. Franciſci de Borgia corpore diteſcit beatiſſime) ſepolchrum Diui inuiſunt, diſcedere aut corde mutato, vt ad frugem meliorem ſe recipiat: aut triſti; quòd non omnino mundi vincula fuerint confracta. Nam Borgia vel mortuus ſanctiſſimo concionatur aſpectu. Gloria hæc Apoſtolorum reliquis à Domino impenſa, virum Apoſtolicum honorauit. Ad illa verba: *Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra*, Gen. 4. D. Baſilios Seleuc. *Orat.* 3. profatur, *Mortem quidem Apoſtoli excipiunt, nec piſcatu tamen abſtinent obita morte. Quin etiam poſt fata Domini faciunt imperata: nec preſſi ſepulchro prædicationis obliti ſunt. Nam & ſepulchra volente gratia, loquuntur.* Noone ſanguis Iuſti clamat ad me? Quidni & poſt mortem etiam clamabit peccatoribus? Ergo clamet ad Patrem. Clamitat beatiſſimum Ducis cadauer: O aulici arundinea fauoris vi nnimini? qua ſpe durationis? Iacet hic qui viuens ſeſe tumulo addixit, quia mundi agnouit vanitatem.

Borgia mortuus prædicat vtiliter, Apoſtolorum gloria donatus.

Gen. 4.

Baſil. Seleu.

34. Quid de imagine Borgiæ prædicante, & perſuadente ſui aſpectu, attexam? Vides macie confectum, vtque ſit totus oſſeus ex ieiuniis, cilicio, verberibus, ſed ſine carne fragilis. Pellis illa ſicca bellū perſonat, oſſa arida exeruntur in lanceas. Cecinit Vates, *Extendens cœlum ſicut pellem*, Pſal. 103. Quemadmodum ſiccæ animantium pelles bellum ſonitu indicunt: ſic cœleſtes viri poſt obitum ſemper proferunt belli terrorem. Auguſtinus, *Ideo tenditur ſicut pellis, & magis tenditur, quia mortui ſunt, & poſt mortem plus innotuerunt Apoſtoli.* Sic Borgiæ imago mano oſtentans Imperatricis defunctæ caput, vultus macie peccatoribus bellum indicit, eóſque terrore vulnerat, & debellat.

Vel imago Borgia prædicat.

Pſal. 103.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.

Ardebat Borgia vel in ſeculo exiſtens charitate in pauperes, qna præparatur ad Societatis ingreſſionem.

Innuo

Innuo, opera charitatis erga inopes conducere ad felicem accipiendi status euentum.

35. LVcernarum ardor omnes virtutes accendit, quia cuncta opera Diui ad vnam charitatem deferuntur, seu præcipuè redolent charitatem. Quæ quidem virtus decet eos, qui Dominum expectant, vt ad domum eius introducantur. Expectabat Franciscus post coniugis charissimæ obitum Iesum, qui se ad suam admitteret societatem, & ad feliciorem euentum quidquid detrahebat à vanitate seculi, pauperibus largiter tribuebat. Nos edocens eleemosynam conferre plurimum ad status accipiendi feliciorem euentum.

36. *Eleemosyna comitur sponsa ad Nuptias Iesu.* Maxim.

Aiebat D. Maximus hom. in Vig. Natiu. *Ambiamus ergo inueniri ante ipsum probati fide, compti misericordia.* Expectat seruus vigil, qui sponsa charissima Iesu est, *cum lampadibus*, sponsum excipere, ab eóque in Religionis thalamum adduci: Vt pulcherior appareat, comitur eleemosyna, qua mirum in modum animus exornatur. Ideo Borgia coioptum se charitatis abundantioribus tunc operibus exhibebat sponso.

37. *Intendit Borgia eleemosynæ aptari, vt à Iesu accipiatur.* Psal 44. Lauren. Nouar. Agapit.

Quid Dauid cecinit: *Specie tua, & pulchritudine tua intende*, Psalm. 44. cura eleemosynæ pulchritudine sponso placere: sic *intende* eius inire societatem. D. Laurentius Nouar. hom. de Eleem. *Quæ alia est pulchritudo, quàm largitas eleemosynæ?* Intendebat Dux fieri Regem ingressu Religionis, & purpurea vestimenta ex eleemosynæ porpura sibi curabat aptare. Agapitus Diac. Imperatorem Iustinianum monens augustam suam purpuram meliori murice iotingere nunquam immorituro, fatur: *Vestimentum inueterabile est beneficientia amictus: & incorrupta stola est charitas in pauperes. Quam igitur oportet, qui piè regnare vult, talium indumentorum pulchritudine animam exornare! Amores enim in egenos qui indutus est purpuram, cælestis quoque Regni compos efficitur.* Magnus erat Borgia, sed eleemosynæ largioris impensione expetebat cœlestis Regni compos effici ingressu Societatis.

Ex Magnitudine cupiens Borgia in Regnum transire, eleemosynæ studet.

Borgiæ palatium erat pauperum domicilium, eius mensa corona inopum cingebatur;

38. *Cuncta Ducis communia erant pauperibus.* Cant. 1. Cant. 3.

vt posset clamare ad Iesum aduenturum, *Lectulus noster* floridus, Cant. 1. Veni ô Iesu, lectulus *meus* non est, sed *noster*, communis domus, mensa, lectus cunctis pauperibus: iam ergo ad tuam, quæso, deferar societatem. Erat quandoque supellex mihi, iam careo supellectile. *In lectulo meo olim per noctes quæsiui, quem diligit anima mea; quæsiui eum, & non inueni*, Cant. 3. Quia meus lectus, iam noster est, iam communis cunctis egenibus: quid moraris? quomodo non inuenio? *Lectulus noster* est, non meus. Florido lecto excipi amas? Ergo *noster lectulus floridus est*, quia communis est.

Gilb. Gilbertus serm. 2. in Cant. *Qui communis est, floridus est, vetustatis nihil habens, nihil corruptionis. Quādo vero propriū lectulū suū dicit, nulla ibi fit mentio floris* Edisce ad status felicem euentum te elemosynæ operibus præparare, memor Rebeccæ, quæ vel ad statum coniugij se se aptam Abrahami famulo exhibuit ex potu sitienti munificè exhibito.

Observat. VIII.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Adeò fulgent, & ardent Borgiæ virtutes, vt non sit iam hominibus similis: sed vni Deo homini Iesu possit assimilari.

Virtutes enim efficiunt homines Deo assimilari.

POstquam Dominus ostendit famulos luminarium, seu virtutum ornatu fulgentes, asserit similes futuros hominibus. An poterat aliquis fulgor adeò increscere, vt homo non iam hominibus Dominum expectantibus: sed quodammodo Iesu ipsi venturo Domino assimilentur: non quidem communi assimilatione, qua iustus Dei refert imaginem; sed quadam specialissima quasi identitate, ita vt iustus quodammodo à Iesu secundus non sit? Borgiam aspice, & accipies quæstionis resolutionem. 39.

Defert Deus Adamum *in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum*, Gen. 2. Attamen abstractum esse ab illo, Rupertus mysticè asserit: dum se dormientem simulabat, quia si Deus non dormitasset, aut dormisset, tantum non accidisset humano generi incommodum. At D. Franciscum ad Societatis suæ Iesus paradisum adducens, eius comes assiduus ostenditur, imò idem cum ipso perseuerat. Montem olim Moyses scandit, & Iesus Naue comes eius inseparabilis illum sequuitur. Quàm sit commendabilis Moyses ex tam arcta Iesu Societate, expressit Origenes hom. 2. in Ios. *Iesus verò sequitur Moysem in montem cum quadam adiectione verbi mirabilis in eo, quod dicat, quia assidebat Moysi. Quomodo assidebat? Non vt secundus, non vt inferior: sed vt adiutor.* Si dignitas Moysi exprimitur in eo, quod nominis Iesu baiulus, non personæ ei non secundus assideret: quàm ineffabilia ostentātur Borgiæ merita, quem adductum ad Societatis montem Iesus verus sequitur quodammodo non secundus? 40.

Iesus deferens Borgiā ad Societatis paradisum, cum eo moratur, nec vnquā absendit. Gen. 2. Origen.

Iam, Pater, te alterum Iesum, seu potiùs eundem intueor, iam virtutum tuarum fulgores videntur solem iustitiæ præsentare. Reliqui socij, licèt perfectione nitidi, stellarum splendorem imitantur, tu Sol caput extollis. Asserebat vir spiritu præstans Borgiam Phœbum esse, in cuius conspectu lucidissimi viri quasi extinguebantur, qui abstracti ab eius præsentia stellarum fulgores imitarentur. Quid mirum, si quodammodo non erat à Iesu *secundus*? Apparuit aliquando Iesus *sicut Sol*, Math. 17. Moyses & Elias Iesu socij obiiciuntur, ibidem Petrus, Iacobus, & Ioannes luminaria Ecclesiæ adstant. Profectò Prophetæ stellæ erant fulgētissimæ attamē in cōspectu Solis Iesu immotæ delitescebāt. Vnde Apostoli, *neminē viderūt, nisi solum* 41.

Borgia vel Iesus quodammodo est Sol, quia sanctorū virorū virtutes extinguit, dum exoritur. Math 17.

solum Iesum. Quónam abiistis stellæ cœlestes? Mystica illa fuga ostendunt, in solius Iesu conspectu stellas intermori. Ambrosius ad Ps. 45. *Vbi gloria Domini ostenditur, seruulis splendor absconditur. Namque si ipsos stellarum globos Sol exortus obducit, & omnia eorum lumina mundano sub Sole vanescunt: quomodo sub æterno Sole iustitiæ, atque illo splendore diuino videri poterant stellæ.* Vidisti clata in nocte illud pelagus stellarum decertantium radiorum lactatione? Tunc non solùm planetæ emicant, sed & pulcherrimæ arenæ lactea in via fulgores emittunt. Sol exoritur, & vix cacumina montium eleuationa eius apparentibus primis radiis tinguntur, cùm turba illa luminum euanescit. Vbinam tot noctis faces? An properanter diffugerunt? Minimè, sed in conspectu Solis administrantia lumina delitescunt. Haud aliter Societatis viri perfecti mundi facilè luminaria, qui a Borgia abstracti mirum in modum elucescunt, ad eius conspectum absconduntur. Quid mirum si non erat Iesus secundus ab eo, sed in famulo fidelissimo Iesu ipse fulgebat?

Ambros.

42. Sed hæc identitas amplius innotescet, si Borgiæ affectus erga martyrium exprimatur. Cupiebat Diuus, pro Iesu mori exitialiter vulneratus. Sed quia ei non licebat, ex obedientiæ fræno, barbaras Regiones inire, vbi martyrij palmæ adnascuntur: decreuit se se sibi tyrannum agenti tradere trucidandum. Tam dirè corpus vulnerat verberibus, ieiuniis, ciliciis reliquisque asperitatis actionibus, vt id quotidie mori cogeret. Vnde præmio Martyribus præparato donatus est, dum efficitur Altaris Christi habitator assiduus. Nam de Martyribus profatur Ioannes, *Vidi subtus altare animas interfectorum*, Apoc. 6. Vbi Augustinus serm 10. de Sanctis. *Quid reuerentius, quid honoratius dici potest, quàm sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiæ?* Cur ergo Martyres efficiuntur Altaris Eucharistici habitatores? Certè qui facti ex Martyrij oblatione victima Deo, Iesum factum in Eucharistia victimam perfectè imitantur. Ideo Borgiæ Altaris habitaculum impenditur, quia continuo martyrio se hostiæ Eucharisticæ curauit assimilare.

Borgia subtus altare habitat, ob identitatem cum Iesu Martyr affectu, & effectu.

Apoc 6.

August.

43. Quæritas, vnde probem, Borgiæ permissum Altaris domicilium? Certè, quia non secundus à Iesu debebat in eodem tabernaculo collocari. Audias obsecro. Cùm iter ageret Franciscus, & aliquod Templum ingrederetur mox post accessum: agnoscebat apertè, num Iesus Eucharisticus inibi moraretur. Lampas succensa aliquando affirmabat Iesu præsentiam, & Borgiæ negabat inibi commorari. Quandoque autem lampas extincta innuebat Christum abesse à custodia, & Borgia asserebat in ipsa recludi. Mirauelius tradens amici, seu verè amantis characteres, ait, *Esse cum illo, amare omnia, quæ ad eum pertinent, scilicet ædes, quasi sibi ipsi pertinentes.* Quare ad se pertinere iudicabit? Quia cùm amicus verus non sit secundus ab amato, (cum illo enim semper est) eisdem in ædibus commoratur. Quare Borgia dignoscit ædem suam, aut vacuam suo Iesu, aut ah! ipso honoratam. Si se agnoscit alienum ab ædibus, potest asserere, Inibi non adesse Iesum, si suas ædes recognoscat, planè affirmare potest, ibi Iesus est.

Amans Borgia Iesum, existimat, vel Iesu domum ad se pertinere.

Miravel.

Quòd si velis recognoscere hanc ex actionibus identitatem: attendas, obsecro, Borgiæ gesta, si in eius manibus Iesu manus expressas non aspexeris. An zelus circa animarum salutem, quo Borgia accendebatur, non erat Iesu? Num non erant Iesu Borgiæ miracula? Non oculis Iesus apparebat, sed ex operibus adesse io Borgia credebatur. Pariente Rebecca *alter infans egrediens plantam fratris tenebat manu*, Gen. 25. Manum Iacob ostentat, sed caput operiebatur. Quis manum illam apprehendentem fratris plantam aspiceret, qui non crederet membrum illustris capitis existere? Diui, in quibus specialiter Deus habitat sunt Dei manus. Exemplum exhibeo in Prophetis, de quibus Eucherius lib. 2. in Gen. *Iesus antequam ad oculos ex vtero secreti procederet, præmisit in Prophetis quandam sui corporis partem, quæ velut manu populum superbè procedentem supplantat.* Qui Isaiæ, Ieremiæ, Ezechielis, Eliæ, ac Elisæi opera aspicit, sibi videtur Iesum (cuius illi manus) conspexisse. Viderit, Pater sanctissime, gesta tua, tuas virtutes, ac miracula, proculdubio Iesum operantem agnoscet. 44.

Borgia manus Iesu, id est, operibus referens Saluatorem.

Gen. 25.

Eucher.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Borgia Dux, sanguinis nobilitate, virtutum fulgori incrementa adiecit.

Virtus enim in nobilibus ampliùs elucescit, & commendabilior obiicitur.

POst assignatam in præcinctione nobilitatem, & magnitudinem (de qua Dauid, *Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*) ad expressionem fulgoris virtutum processit, *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Cur non iuxta pedes, quemadmodum septem luminaria Ioanni ostentantur: sed in manibus. Porrò vt virtutum celsitudo monstretur. Nec dubium, quin nobilitas efficiat virtutes augustiùs fulgurare; quia eleuatus nobilis ad Dei obsequium, fidelior cunctis humilior, obsequentior assolet ostentari. In seculo Magni, in Religione Maximi solent existere, ipsa sanguinis nobilitate stimulante. 45.

Dauid canebat, *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis*, Psalm. 71. Quid ô Domine ad Imperium Pastorem Saul requiris da iudicandi munus Regi, qui ex vi augustæ nobilitatis tibi perfectius reddat obsequium. Imò tum iustitiam, tuam sanctitatem filiis ex Regibus exortis infunde. Ipsi enim augusti planè non vulgariter operabuntur: sed de nobilium more properantiores ad tuæ voluntatis exequutionem exsurgent. Liceat vulgari idiomate efferre. *Los nobles haran punto de honra de ser mas puntuales en seruicios.* Semper placuit sententia, 46.

Petit Dauid, vt Regum natu imperium, & exercitatio iustitia, & sanctitatis detur. Hi enim perfectius operantur.

Psalm. 71

tentia illa Sidonij ex eo commendantis Authenium, quòd ignobilis cùm esset, purpuram sibi operibus acquisiisset: *Sed non tibi* (ait in Paneg.) *venit purpura per thalamos.* Alij Reges nascuntur ex Regibus parentibus: tu ô Autheni, ignobilis natus es; sed inde commendabilior, quòd nobilissimi opera gesseris. Si exortus à Regibus fuisses, adnata essent tibi virtutum exercitamenta. Si ex vulgaribus eductus parentibus tam egregius extitit operator, quòd dignus purpura iudicatus est: quid si sanguinis nobilitas currenti pennas addidisset? Redeo ad Dauid.

47. Iacob egregia filij Iudæ facinora commendaturus, inquit, *Catulus leonis Iuda, ad prædam, fili mi, ascendisti, requiescens accubuisti, vt leo,* Gen 49. Vbi Hieronymus, *Significatur, quod Reges ex Iuda per Dauid stirpem generantur.* Lyranus autem ad Dauidem fusius refert. *Et dicit catulum leonis, quia cùm Dauid esset minimus inter fratres, tamen constanter iuit ad pugnandum contra Goliam gigantem.* En minimum fratrum tam illustrem egit militem, qui potuit Goliath interficere Quare? Quia catulus leonis, quia filius Iesse, siue Isai, Regum quidem radice: *Egredietur virga de radice Iesse.* Quid mirum Saulem virum ab adolescente victum fuisse, (dum ille non audet ad singulare certamen procedere: hic gestit cum potentissimo hoste dimicare) si Dauid è nobilissimo Iudæ sanguine exortus, vires ex nobilitate exerebat præstantiores?

Catulus leonis, seu filius nobilissimus Tribus Iuda Dauid fortius, & minus aperta est, quàm Saul.

Gen 49.
Lyran

48. Ioseph ex mancipio Putipharis fit Prorex Ægypti, dignus sceptro; quia iustitiæ fulgores emittebat, subueniens egenis, afflictis solatium impertiens populum fame pressum pascens. At quia merita eum imperium addixerant, dubij hærebant, qui cuperent, eum perfectissimè id munus obire. Vndenam, precor, in dubitationem incidistis? Mancipium ortus est Ioseph, vndenam ei iustitiæ dexteritas? Post tempus pater Iacob, eiusque fratres ineunt Ægyptum, agnoscitur stemmatis Proregis fulgor, & vident Ægyptij Iosephi actiones filias illius extitisse nobilitatis. *Venerunt fratres Ioseph, & gauisus est Pharao, & omnis familia eius,* Gen. 45. Vndenam Regis, ac aulicorum exultatio, si Rex cogitur dona augusta pluribus impertire, & aulici plures sortiuntur, queis obsequium impendant? An lætantur ob Iosephi incrementa? Certè, si Rex lætitia afficitur, quia Iosepho erat debitor, tamen aulici non assolent Immediatis Principis familiaribus ministris ita affecti esse, vt eorum applaudant felicitatem. Vndenam ergo lætitia illa habuit exortum? Author Catenæ Græcæ pulchrè respondet. *Gauisus est, nec mirum. Agnouerat enim ille non seruum ignobilem rebus suis præposuisse, sed ingenuum ex antiqua prosapia. Alij vero, quòd libentius tali Præposito obtemperabunt.* Quidnam verò post actiones redemptionis Ægypti intererat cognitio illa nobilitatis Ioseph ad lætitiam cunctorum? Certè licèt non poterat ex cognitione illa addi perfectio gestis Ioseph, æstimatio ad eorum commendationem additur adeò, vt iam & augustiora appareant, & digniora commendatione exponantur.

Gaudet Pharao, & aulici, Iosephi nobilitatem agnoscentes, quia eius opera augustiora apparent cùm sciat, à nobili, & nō à mancipio gesta esse.

Gen 45.

Author Cat. Græc.

49. Quid moror Borgiæ mei magnalia? Ortus ille Princeps è Regio sanguine. Gandiæ Dux. Sic in seculo, & in Religione operatus est, vt gesta eius agnoscerentur filiæ nobilitatis à gratia mirum in modum eleuatæ. Tantus virtutum fulgor, vt nullus posset addubitare, è nobilissimo stemmate exaeut. Aspicias, precor, dorsum Diui singulis diebus ex octingentis verberibus sacrum cruorem profundentem. Eo Regiæ nobilitatis documentum Rex Christus ex eo suum manifestat Imperium, quòd ad filiorum nutritionem sanguinem emittit. D. Valerianus hom. 16. *Discite ergo ex hoc Deum diligere, qui se quotidie cœlesti Imperio sanguinis sui effusione commendat.* id est, se commendat, seu ostendit Imperatorem cœlestem, dum sanguinem profundit quotidie in Eucharistia ad filiorum vitam. Borgia egregius Christi Iesu imitator sanguinem quotidie profundens ad filiorum eruditionem se se à Regia stirpe ortum commendat.

Ant. Escob. & Mend. Tom. V.

Borgia se è Regio sanguine ostendit, dum quotidie sanguinē profundit.

Valer.

50. Curabat Franciscus aliorum dissimulare errata, operire delicta, propriasque maculas, abluendas amplius humilitate, facilè exponebat, miratus, quòd non omnes in eum vindicatrices creaturæ exsurgerent. En aliud Regiæ nobilitatis Borgiæ indicamentū. Culpas enim aliorum operire, sui aperire, nobilis animi est. Iudas, qui Regno Israelitico præponitur, iam ostendebat ingenitam nobilitatem dignam Imperio, dum enixe procurauit, Thamaris delictum operire, seque solummodo reū ostentare: *Iustior est me,* Gen. 38. Iustior illa te? Absit ô Iuda, tu enim tuam nurum minimè dignouisti: ipsa autem delictum molita est faciem operiens. O virum Regno dignum, imò ô Regnum dignum tanto viro, qui manifestum crimen non solùm curat operire, sed & nomen ei maioris iustitiæ imponit: *Iustior est me* Isidorus Pelusiota *lib. 2. epist. 48.* fatur, *Quoniam plerique delicta sua occultantes, alios condemnant: hic autem semetipsum condemnauit, eamque, quæ stuprum admisisse credebatur, supplicio, & cruciatu liberauit: ob eam causam haud iniuriâ Regiam dignitatem adeptus est.* Omnes Borgia Sanctos reputabat, nullam damnabilem actionem aspiciebat, suos solummodo condemnabat: manifestans se Regio è sanguine produsse.

Et dū aliorum curat errata operire, aperire propria, quæ non quidem habebat.

Gen. 38.

Isidor. Pelus.

51. Cæterùm cùm Proregem ageret Catalauniæ deprædatores exitio damnabat, sed ex benignitate executionis dignoscebāt damnati Principis adnatam pietatem. Haud Regiæ est nobilitatis parcere delinquentibus, cùm oportet in exemplum aliorum punire: sed ita plectere, vt qui corripitur, imperantis benignitatem recognoscat. Persequitur Saulus lupus rapax Ecclesiam, & à cœlesti Rege territus, ex equo deturbatur inclamitans, *Quis es Domine?* An non aptiùs dixisset, Quis es leo, qui contra lupum rapacem potentior exsurgis? Vnde nam Saulus Dominum, seu Principem recognouit eum, qui conturbauerat, qui priuauerat visu? An quia apertis tunc animi oculis se Ecclesiæ persecutorem vidit, à Domino quidem citra meritum supplicio affectum? Ita planè, confirmante Chrysostomo hom. de repreh. ferlt. *Agnoscit Dominum, victimam didicit ab indulgentia, in cæcitate confitetur potestatem.* Cognoscit Saulus Principem esse punitorem, qui cæcitate perbreui corporis eum plectit, qui æterna potuit punire cœcitate. Nullus deprædator scandebat patibulum, qui Borgiam non publicaret Principem. Nam priùs hortabatur moriturus ad

Et dum punit latrones

Act. 9.

pœnitudinem, mox monebatur, pœnam illam necessariam omnino ad plurium sociorum correctionem, ciuiumque securitatem.

52. *Rex puniat iuri harens, sed memor humanitatis.*

Verendus Princeps, sed ex seruato iure, & simul de humani moris recordatione. Pulchrè Moralis & Ciuilis sapientiæ Præceptor Monit. lib. 2. canit,

Qui cæde gaudent, Regiamque rem putant,
Sæuire, longè Regia exerrant via,
Quum sit verendo Rege dignum nihil.
Cum iuris, atque moris humani memor,
Clemensque pectus: inde Maiestas trahit
Sublime lumen.

Princeps ergo egregius iuris memor sit, ad improbos corripiendos: sed simul moris humani, vt correptus ipse ex benignitate exequendi iuris dignoscat, & reuereatur Maiestatem.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Borgiæ Dominus se se non solùm in creaturis visibilibus, & inuisibilibus manifestauit, sed in se ipso; vnde innuitur Diui plusquam Maiestas Regia.

Assero, veram magnitudinem maiorem, aut minorem, ex maiori, aut minori sanctitudine ponderari.

53. *Commendo Borgiæ actis, ad agnoscendũ Christũ in Eucharistia.*

LVcernæ illæ ad fidei fulgorem ex D. Maximi sententiis pertinent. Seruos fide conspicuos postmodum video discumbentes, vt Dominus præcinctus speciebus suo corpore ac cruore reficiat. Dominus seruis ministrabit? Certè ex fidei viuacis fulgore circa Eucharistiæ mysterium iusti Reges ostentantur, queis Christus vti Regibus augusta manifestatione obiicitur. Celebris est fulgor Francisci, quo Eucharistici panis medullam penetrabat adeò, vt agnosceret manifestè, num in sacra custodia Christus commoraretur, nec ne, siue accensæ lampades testarentur, siue negarent tenebræ. Aliquando enim asserente lampade inibi esse Dominum, asserebat veraciùs Borgia non adesse: tenebris autem innuentibus abesse à Templo luce vera, quæ illuminat omnem hominem, Borgia affirmabat, se inter tenebras magnum conspicere Luminare. Ergo cum Francisco veluti cum Augustissimo Rege est actũ.

54. *Seruus Dei ostenditur ille, cui Deus se in creaturis inuisibilibus manifestat: Rex autem, virtutis scilicet augustior ille, cui in Angelis.*

Cùm Deus sese cuidam iusto in creaturis visibilibus manifestat, agit cum illo quasi cum seruo. Cùm autem se ei in creaturis inuisibilibus declarat, agit tanquam cum Rege. At cùm sese homini in se ipso manifestat, innuit eum plusquam Regem existere, hoc est, ad supremum virtutis gradum peruenisse. Seruus Elisæi iustus quidem, sed imperfectionibus obnoxius, *vidit* olim *currus*, & equos, 4. Reg. 6 id est, Deũ victorẽ sub visibiliũ equorũ ac curruum aspectauit specie. *At Dauid vidit ferientem Angelum*, 1. Paral. 21. Vbi pulchrè D.

4. Reg. 6.
1. Paral. 21.

Ambrosius ad Ps. 37. *Nec te moueat, quòd persona vilior seruuli, quam Regis; quia vilior & equorum, & curruum species, quam sanctitas Angelorum* Deus vincens sub specie curruum & equorum à seruo aspectatur: Deus autem percutiens sub specie Angeli videtur à Rege. An seruus sese cum Rege intendet æquare, quòd Deum viderunt? Absit, quia seruo Deus se se in creaturis visibilibus manifestauit: Regi autem sub inuisibilis specie obiecit. Vnde Dauidis Augusta interior sanctitas ostentatur.

Ambros.

55. *Borgia plusquam Rex, perfectissimus scilicet, cui se Christus in seipso manifestauit.*

Ergo se in seipso Christum Dei Filium viro manifestare, altioris dignitatis, ac sanctitudinis est argumentum. Regiam itaque Borgiæ magnitudo superat, Iesum sub speciebus ablato velamine dignoscebat. Quæritans Iesum sponsa, Angelos accurrentes interrogat, *Num quem diligit anima mea, vidistis?* Cant. 3. In vobis video, sed experierum, eum in seipso aspectare. Gilbertus adnotat, non dixisse, *Num quem diligit spiritus meus, vidistis?* Sed, *quẽ diligit anima mea.* Quia licèt iusta sponsa, adhuc erat fœminea infirmitate pressa, nondum masculam ad fortitudinẽ ascenderat. *Cum pertransissem, inueni, quem diligit anima mea.* Ac si diceret, vlteriùs progressa ad augustiorem perfectionem plusquam Regina ascendi: & mox Dilectum in seipso brachiis excepi. Borgia haud aliter non iam vt seruus, non solùm vt Rex, masculus spiritus effectus Christum in Eucharistia, velaminibus ablatis, aspectat: *Inueni, quem diligit anima mea.*

Cant. 3.
Gilb.

56. *Mater Borgia in Angelo Deum vidit, iure nondũ perfectione fulgeret, quæ in vtero habebat magnũ filium, Dominum visurum in Eucharistia.*

Borgiæ mater Ducissa Gandiæ fuit quidem egregiis virtutibus decorata, sed seculari perfectione sine illa abnegatione voluntatis, quæ animũ ex seruo Dei ad Regnum adducit: vnde ei adscribere possumus *serua Dei* titulum, non Reginæ. Attamen Deum vidit in Angelo, qui ei apparuit prægnãti, & filij, quem vtero gestabat, futuras glorias reserauit. Si ergo proprium serui Dei Dominum agnoscere in creaturis visibilibus, Regis autem perfectioris, Deum videre in Angelis: quónam modo Ducissa Dei famula, nondum perfectione illa sublimiori Regina, Deum in Angelo recognouit, dum eius secreta ei sunt manifestata? Porrò, quia vtero gestabat filium, qui plusquam Rex, perfectissimus vtique Dominum in seipso Sacramentalibus speciebus latitantem visurus erat. Olim *Angelus Dei vocauit Agar* prægnantem *de cœlo*, Gen. 21. Quónam modo Agar, serua, siue ancilla cùm esset, Deum in Angelo cognouit, & nõ potiùs in puteo occurrẽti ei sine Angeli admonitione? Respondet acutè Chrysost. hom. 58. *Quia iusti semen intra se gerebat, ideò & Angeli aspectum videre meruit.* Hoc priuilegium haud famulæ Agari concessum, sed filio viri perfectissimi, cuius meritis Deum in Angelo recognouit. Si ergo requiris, cur Ducissa Deum videt in Angelo priusquam seruæ Dei habitum exuat, & Reginæ induat augustiorem? respondeo, Quia Borgiam futurũ perfectissimus, Dominumque in se ipso visurum, vtero gestabat.

Gen. 21.
Chrysost.

57. *Angeli ad Borgiã veniebant, vt Deũ in eius pectore commorantem viderent.*

Augustius quid libet attexere. Borgia tam sublimem sanctitatis verticem scandit, vt non solùm Angelos viderit, in eisque Deum fuerit contemplatus: sed Angeli ad videndum Borgiam orantem quotidie descenderint. Factum quidem Francisci cubiculum scala cœlestis, qua Angelos Dei videbat *ascendentes, & descendentes*, Gen. 28. Quónam ò Cœlicolæ tendistis?

Gen. 28.

Borgia ad tam sublime perfectionis gradum ascendit, vt non solùm in se ipso Christum agnoscat, sed & eum continuo pectore gestat factus imitatione, & charitatis metamorphosi Christus alter: ideo Angeli qui olim descendebamus ad Iacobum, quia Deum innixum scalæ aspiciebamus; ad Borgiam descendimus, quia in ipso recognoscimus, imò Christum alterum profitemur.

58\. Stella Regibus Magis ostentatur, & clamitant, *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum*, Matth. 2. vbi Eusebius Emissenus asserit stellam illam Angelum sub luminatis forma fuisse. Magi, incipientes cùm sint, stellam aspiciunt, quam reputant creaturam, Deumque in illa natum recognoscunt: *Vidimus stellam eius.* Postquam autem è Ierosolyma egrediuntur, *Ecce stella, quam viderant, apparuit eis, & gauisi sunt gaudio valde.* Affirmat Doctor tunc Magos agnouisse intelligentiam, quæ sub stellæ radiis latitabat. Perfectiores nempe, id est, verè Reges effecti ex longa expeditione, Deum in Angelis contemplantur. Progrediuntur adhuc, & plusquam Reges ad Bethleemum pergentes, *inuenerunt Puerum cum Maria Matre eius, & procidentes adorauerunt eum.* Iam perfectissimi Christum in se ipso recognoscunt. Quid plura? Ab Angelis admoniti, *ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt.* Cur Angeli pergunt ad Magos, quos priùs Magi persequebantur dum incederent? Profectò, quia Magi Christum gestabant pectore, & ideo Cælicolæ ad Dominum suum descendere conspiciuntur. Pulchram do Euthymij sententiam. *Antequam Puerum vidissent, stella ducatum eis præbuit. Postquam autem viderunt, Angelus deinceps quasi iam Sanctos alloquitur.* Iam Angeli descendunt ad Magos sanctissimos, quia eos Dei thronos esse recognoscunt. Quidni Borgiam Augustissimum Domini domicilium eius Ministri comitarentur?

Ad Magos Angeli veniunt, quorū in pectore Deus ferebatur.
Matth. 2.
Euthym.

OBSERVAT. XI.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Borgia Dei gerit imaginem, dum curat omnium virtutes fulgurare, & cunctis exponi, vt laudentur, ad Dei vtique gloriam.

Dominum etenim æmulatur, qui studet de omnibus benè profari, cunctos laudibus efferre.

59\. CVrat Dominus egregia seruorum opera fulgurare dum non sub modio, sed in manibus imperat virtutes collocari. Quid si ab hominibus serui ex virtutum fulgore laudentur? Hoc Princeps cœlestis intendit, vt se Regem, imò Deum ostendat, dum gestit, cunctos commendabiles apparere. Vel Gentilis decinit Græcus,

Omnia mihi laudabilia esse
Non planè hominum, Diuinum est. Periand.

Ac si legisset illud Geneseos, *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*, c. 1. Valde bonus serpens? Valde boni Angeli, qui iam exciderant? O linguam Deificam nunquam non bene dicere consciam! Genes. 1.

Ex hoc capite quidem Borgia meus Deum ita imitari curauit, vt nunquam de proximo quidquam reprehensibile protulerit; quidquid pulchrum, quidquid laudabile, solummodo proferebat; imò quod reprehensioni erat obnoxium, adeò charitatis auro induebat, vt laudabile admodum appareret. Quid mirum addat Dominus. *Et vos similes hominibus.* Homines non estis, sed Dij hominibus similes mei perfecti æmulatores, si studeatis proximorum virtutes in conspectu omnium fulgurare, *vt videant opera illa bona, & glorificent Patrem vestrum.* 60.

Borgia lingua ad omnium commendationē.

An non ex hoc capite Borgia est velut Deus? Post luctam quam Iacob cum Domino inierat, Numen ait, *Quod nomen est tibi? Respondit, Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob vocabitur nomen tuum, sed Israel; quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis.* Post tot suas laudes auditas, adhuc instat Iacob, *Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? & benedixit eum in eodem loco. Vocauitque Iacob loci illius, Phanuel, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem*, Genes. 32. In primis requiro, quare roganti Iacobo, quo nomine Miles, quo cum decertabat, vocaretur? renuit aperire respondens, *Cur quæris nomen meum?* Vt sciam, quisnam est, cum quo decertaui. O bone! quare requiris, quod iam manifestaui. An non cùm tua egregia facinora splendescere curaui, te valdè commendans: non apertè agnouisti, me Deum esse, cuius solius proprium, hominum laudare facinora? Dùm ergo me audisti te commendare, fatum, *Non erit Iacob nomen tuum, sed Israel*, &c. apertè, me insinuaui Conditorem. Ideo Iacob non instat, vt nomen aperiret, sed mox se Deum facie ad faciem vidisse proclamat; quia Dei proprium est, homines commendare. 61.

Velut Deus ex hoc capite? Cord Deus agnoscitur ex inclinatione ad laudandum.
Genes. 32.

Christus Apostolorum, omniumque Diuorum egregia facinora protulit, curans lucernarum fulgorem omnibus ostentari. *Beati pauperes, quoniam vestrum est Regnum Dei. Beati mites, Beati misericordes*, &c., Matth. 6. Audiens Tertullianus Christum hominum tam studiosum laudatorem, pulchrè loquitur lib. 4. cont. Marcio. *Quod a benedictionibus siue laudibus cœpit, Creatoris est.* Respicit benedictiones, siue laudes illas, quibus Conditor creaturarum omnium elogia aperuit: *Et vidit lucem quòd esset bona. Et vidit mare, quod esset bonum. Et vidit cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*, Gen. 1. Laudare ergo creaturas, earumque fulgorem manifestare, *Creatoris est.* 62.

Ostendit se Dominum Creatorem esse, cùm collaudat Diuos.
Matth. 6.
Tertull.
Genes. 1.

Quem quidem æmulantur, quicumque student, proximorum laudes efferre. Debbora sapientiæ diuinæ typum egisse vel vocabulo ipso manifestat, Hebraicè enim *Debbora verbum* est. Hæc quidem impleuit appellationem, quia nimia fuit circa hominum proferenda elogia adeò, vt studiosa laudanda ad sermonē sine connexione commendationis materiam quæritaret, siue potiùs exigeret. *Surge*, (canit illa) 63.

Debbora, ad trahit occasionem laudandi, ostenditur verbi æmulatrix.
Iudic. 5.

surge Debora, surge, & loquere canticum. Saluata sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit. Ex Ephraim deleuit eos in Amalech, & post eum ex Beniamin in populos tuos, ô Amalech, Iud.5. Vbi quærit Caietanus, cur Debora narrans ac celebrans illam mirabilem ex ope cœlesti victoriam aliquas Tribus Israël, quæ non pugnauerant, hîc collaudare studuerit? & respondet id gessisse ex affectu laudandi. *Narrata victoria, cum illius effectu ex diuino auxilio, narrat qualiter se habuerunt Tribus Israël ad illud bellum: sic tamen, vt aliquas Tribus laudando (non quo ad hoc) inserat, vt aliunde laudentur, quæ ex hoc facto laude carent.* Et quænam potuit fœmina trahere laudandi occasionem nisi illa, quæ verbi diuini nomen referens, eius ingenium proferebat?

Caietan.

64. Naro Ioanne Baptista, *Apertum est os Zachariæ, & loquebatur benedicens Deum. Et factum est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc?* Luc.1. Quænam verba? Ex mente Origenis, verba quæ Zacharias Deum benedicens, dixerat Ioannem collaudans. Quò tendit illud: *Quis putas puer iste erit?* Porrò Doctor perpulchrè addidit, *Lingua statim ac soluta est, humana esse desiit, quia loquebatur bene dicens.* Diuinus enim quodammodo est appellandus, qui Dei æmulatus ingenium profunditur ad aliorum laudes publicandas.

Lingua Zachariæ laudantis Ioannem, humana esse desiit.

Luc.1. Origen.

65. Confirmo ex Marulo lib.1.c.4. *Gregorius* (inquit) *magnus cuidam probato viro ipsum extollenti, respondisse fertur: Deum deprecare frater, vt his quæ de me prædicas, dignus efficiar, sicut & tu dignus es, cuius opinio improbari non possit. Sed plerumque euenit, vt ea, quæ de iis, quos amamus, in medium proferimus, maiora vero sint. Itaque quamuis illa commendatione tua longè inferiorem me esse agnoscam, charitati tamen superanti humanitatem gratias ago.* Superat humanitatem qui laudat amicum? Ita planè, qui Deum æmulatur, cuius sententiæ *improbari non potest.*

Superat humanitatem, qui vel amicum laudat.

SECTIO IX.

Præmium.

TEXTVS.

VERS.36. ET vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. 37. Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. 38. Et si venerit in secunda vigilia, &c.

IN BORGIAM
PANEGYRICVS MORALIS NONVS
CIRCA LITERAM.
EX PRÆMIO.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus.

Borgia & Dux, & Societatis Præpositus Generalis homo fuit circa gubernationem, humanitate scilicet subditos continens. Imò supra humanitatem eleuatus aspicitur.

Qui enim subditorum commoda spiritualia curat, supra homines est, Numen quasi conuertitur in cæleste.

MVLTI Gubernatores ita se cum subditis exerunt, ac tyranni, se non reputantes cum hominibus computandos esse: illos autem sic prementes, vt quasi ex tributi vulnere lacrymarum cruorem profundi efficiant. Profectò sic se hominem ex comitate, ex mansuetudine, Borgia & Dux, & Prorex, & Societatis IESV Præpositus Generalis circa subditos ostentauit, vt nulla querela exaudiretur, nec lacryma profunderetur vlla ex vi exactionis. Egregia quidem commendatio. 1.

2. Illud in Iobi Regis Imperio mirabile, quòd nunquam subditi alicuius speciatim agricolæ lacryma profundi fecisset. *Si supra me aliquando terra gemuit, & sulci eius plorauerunt*

Nunquam Dux subditi querelas, agricolæ lacrymas excitauit.

Iob 31.

plorauerunt simul, cap. 31. Sulcos plorare idem est Doctoribus ac agricolas flere, qui sulcis agendis nauant operam. Non plorauerunt simul agricolæ, Regis tyrannidem proclamitantes ob impositionum exactiones. Catena Græca, *Hæc patiar mala, si causa mea terra à suo Domino est aliquando gemitu debilitata; aut si sulci eius ab aratoribus, atque ab his, qui eam sciderunt, flere aliquando coacti sunt. Flere coacti*, id est, aratorum lacrymis madefieri. Iobi patientiam superabit quocumque tributarios ex exactione subditos poterit sustinere querulos. Borgia Dux nunquam agricolæ lacrymas passus est elici: incommodis propriis subditorum commoda procurauit.

Catena Græca.

3\. *Abstinebat à fastu, vt ab exactionibus abstineret.* Synes.

Nec opus Duci, tributa præscribere, qui nunquam superfluis sumptibus dedit operam. Sine fastu magnitudinem tuebatur, ex necessariis sumptibus detrahebat, vt daret egenis: quónam modo aliena exigeret, qui propria profundebat? D. Synesius *lib. de Regno*, inquit. *Neque tributis ciuitates exhaurire, regium est. Pono enim Principem, vbinam tantis pecuniis opus est, cùm neque insolenti animi fastu sumptuosa opera molitur, neque temperati vsus loco inanem, atque ambitiosam magnificentiam affectet: neque iuuenili consilio in scenicos ludos grauiorum hominum labores perperam consumet?* Abstinens Princeps à fastu, ab exactionibus poterit abstinere. Sola Regni defensio, aut iuris tuitio post iustissimam Fidei defensionem (cui omnia cedunt) potest subditos pergrauare tributis: nec ipsi possunt, vel agricolæ, meritò querelas excitare. Sic Princeps similem se hominibus ostendit, dominio quidem, non fastu subditis superiorem.

4\. *Borgia se supra humanitatem ostēdit, quia humanus admodū circa subditorū commoda fuit.* 3.Reg.3.

Princeps noster & cùm Dux, & cùm Prorex, & cùm Societatis Præpositus non solùm se humanum exhibuit circa subditos, sed & vicit humanitatem. Commoda, secularis, subditorum tam accuratè prouidit; ita subditos, Religiosus, alleuare studuit: vt à cunctis pluśquam homo acclamaretur. *Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis, vt dem tibi. Dabis* (inquit Rex) *seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum*, 3. Reg. 3. Vbi Procopius Epist. in Isai. *Par enim fuit, illos qui aliis præerant, in mundanarum rerum statu futura conspicere, vt eos haberent obtemperantiores.* Vndénam arguit Salomonem futura conspexisse, dum commodis subditorum studium impendit? Porrò, quia Princeps, aut Præsul, qui curat subditis prouidere, supra hominem habendus est. Vnde pulchrè adiicit Doctor, *Tunc enim subditi obediunt promptius, cùm in superiore maius humano quodam suspiciunt.* Ex hoc capite Borgia plusquam sese exhibuit humanum, quia nunquam non commodis subditorum nisus est prouidere, & precibus id à Domino impetrare.

Procop.

5\. *Borgias Societatis Iesv Præpositus supra humanitatem ascēdit, dum cōmodis spiritualibus subditorū studet.* Num.17.

Qui Borgiam Societatis Præpositum aspectaret, miramque circa gubernationem benignitatem contemplaretur, eum similem hominibus assereret: nihil in Borgia non humanum. At qui ad prouidentiam ponderandam ascenderet, affirmaret eum supra humanitatem ascendisse, in spiritumque fuisse mutatum. Vocatur à Domino Iosue *vir, in quo est spiritus*, Numer. 27. id est, homo Numen quodammodo. Cur spiritus, siue Numen Iosue vocitatur? Crediderim, quia commodis subditorum prouidebat, præsertim studens eorum spiritus promotioni. Caietanus appositè, *Per hoc virtus Præsulis insinuatur præcipua, consistens in spiritu, hoc est, in studio ad spiritualia, ad ea, quæ Dei sunt, preferenda omnibus, quæ carnis, & quæ mundi.* Semper Borgia dum in seculo moraretur, totis viribus procurauit, subditos ad virtutem promouere, scandali occasiones præscindere. At cùm Societati præficitur, totum eius studium circa spirituales subditorum profectus impenditur. Testor Societatis nostræ sub tanto Gubernatore mira planè incrementa.

Caietan.

6\. *Supra humanitatem eleuatur, qui spiritualem subditorum profectū curat Franciscus.* Luc. 12.

Certè hominibus iam similis non est, sed supra humanitatem eleuatur, qui spiritualem curat subditorum profectum. Vnde Dominus cuidam roganti, quòd diceret fratri suo, vt secum diuideret hæreditatem, inquit: *Homo, quis me constituit iudicem super vos?* Luc. 12. Preme particulam *Homo*. Ac si diceret: vos commoda temporaria curantes homines ostendimini: ego autem dum vestris temporariis commodis prouideo, homo quidem sum. Attamen iam studens spirituales subditorum profectus promouere non sum iudex hominum, sed Numen abstractum ab humanitate ostentor. Ambrosius, Non immeritò refutatur (*Homo* appellatus) *qui dispensatorem cælestium gestiebat corruptibilibus occupare.* Fuit, quando vos panibus in deserto satiaui: tunc me humanissimum meritò Regem vestrum constituere procurastis. At Regnum temporarium effugi, vt ostendam, spiritualibus subditorum commodis studere. Ergo iam spiritualia curans non debeo à vobis velut homo reputari. Dum Borgia Dux, & Prorex subditorum temporariis commodis dat operam, similis hominibus habeatur: dum studet spirituali eorumdem promotioni, iam supra homines eleuatus aspicitur.

Ambros.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.

Borgia Dominum quæsiuit, qui mori non posset, cùm vidisset Imperatricem dominam morti addictam.

Pudeat vos Apostolicos, verbi sacri præcones, in aula commorari, seruireque Domino morituro.

7\. *Contra Prædicatores aulicos.*

CVr non dixit similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando pergat ad nuptias: sed *quando à nuptiis reuertatur?* Quia Christus tunc ad nuptias properat, cùm ad crucem ascendit. Ideo dum spinis cinguntur sponsi tempora, clamant cœlicolæ, *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem*

Cant. 3.

ſurge Debora, ſurge, & loquere canticum. Saluata ſunt reliquia populi, Dominus in fortibus dimicauit. Ex Ephraim deleuit eos in Amalech, & poſt eum ex Beniamin in populos tuos, ô Amalech, Iud. 5. Vbi quærit Caietanus, cur Debora narrans ac celebrans illam mirabilem ex ope cœleſti victoriam aliquas Tribus Iſraël, quæ non pugnauerant, hîc collaudare ſtuduerit? & reſpondet id geſſiſſe ex affectu laudandi. *Narrata victoria, cum illius effectu ex diuino auxilio, narrat qualiter ſe habuerunt Tribus Iſraël ad illud bellum: ſic tamen, vt aliquas Tribus laudando (non quo ad hoc) inſerat, vt aliunde laudentur, quæ ex hoc facto laude carent.* Et quænam potuit fœmina trahere laudandi occaſionem niſi illa, quæ verbi diuini nomen referens, eius ingenium proferebat? (Caietan.)

64. Nato Ioanne Baptiſta, *Apertum eſt os Zachariæ, & loquebatur benedicens Deum. Et factum eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc?* Luc. 1. Quænam verba? Ex mente Origenis, verba quæ Zacharias Deum benedicens, dixerat Ioannem collaudans. Quò tendit illud: *Quis putas puer iste erit?* Porrò Doctor perpulchrè addidit, *Lingua ſtatim ac ſoluta eſt, humana eſſe deſiit, quia loquebatur bene dicens.* Diuinus enim quodammodo eſt appellandus, qui Dei æmulatus ingenium profunditur ad aliorum laudes publicandas. (*Lingua Zachariæ laudantis Ioannem, humana eſſe deſiit.* Luc. 1. Origen.)

Confirmo ex Marulo lib. 1. c. 4. *Gregorius* (ioquit) *magnus cuidam probare viro ipſum excellenti, reſpondiſſe fertur: Deum deprecare frater, vt his quæ de me prædicas, dignus efficiar, ſicut & tu dignus es, cuius opinio improbari non poſſit. Sed plerumque euenit, vt ea, quæ de iis, quos amamus, in medium proferimus, maiora vero ſint. Itaque quamuis iſta commendatione tua longè inferiorem me eſſe agnoſcam, charitati tamen ſuperanti humanitatem gratias ago.* Superat humanitatem qui laudat amicum? Ita planè, qui Deum æmulatur, cuius ſententiæ *improbari non poteſt.* 65. (*Superat humanitatem, qui vel amicum laudat.*)

SECTIO IX.

Præmium.

TEXTVS.

VERS. 36. **E**T vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. 37. Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. 38. Et ſi venerit in ſecunda vigilia, &c.

IN BORGIAM

PANEGYRICVS MORALIS NONVS

CIRCA LITERAM.

EX PRÆMIO.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et vos ſimiles hominibus.

Borgia & Dux, & Societatis Præpoſitus Generalis homo fuit circa gubernationem, humanitate ſcilicet ſubditos continens. Imò ſupra humanitatem eleuatus aſpicitur.

Qui enim ſubditorum commoda ſpiritualia curat, ſupra homines eſt, Numen quaſi conuertitur in cœleſte.

MVLTI Gubernatores ita ſe cum ſubditis exerunt, ac tyranni, ſe non reputantes cum hominibus computandos eſſe: illos autem ſic prementes, vt quaſi ex tributi vulnere lacrymarum cruorem profundi efficiant. Profectò ſic ſe hominem ex comitate, ex manſuetudine, Borgia & Dux, & Prorex, & Societatis IESV Præpoſitus Generalis circa ſubditos oſtentauit, vt nulla querela exaudiretur, nec lacryma profunderetur vlla ex vi exactionis. Egregia quidem commendatio. 1.

Illud in Iobi Regis Imperio mirabile, quòd nunquam ſubditi alicuius ſpeciatim agricolæ lacryma profundi feciſſet. *Si ſupra me aliquando terra gemuit, & ſulci eius plorauerunt* 2. (*Nunquam Dux ſubditi querelas, agricolæ Lacrymas excitauit.* Iob 31.)

plorauerant simul, cap. 31. Soleos plorare idem est Doctoribus ac agricolas flere, qui sulcis agendis nauant operam. Noo plorauerunt simul agricolæ, Regis tyrannidem proclamitantes ob impositionum eaactiones. Catena Græca, *Hac patiar mala, si causa mea terra a suo Domino est aliquando gemitu debilitata; aut si falci eius ab aratoribus, atque ab his, qui eam sciderunt, flere aliquando coacti sunt. Flere coacti*, id est, aratorum lacrymis madefieri. Iobi patientiam superabit quocumque tributarios ex exactione subditos poterit sustinere querulos. Borgia Dua nunquam agricolæ lacrymas pastus est elici: incommodis propriis subditorum commoda procurauit.

Catena Græca.

3. *Abstinebat à fastu, vt ab exactionibus abstineret.* Synes.

Nec opus Duci, tributa præscribere, qui nunquam superfluis somptibus dedit operam. Sine fastu magnitudinem tuebatur, ex necessatiis sumptibus detrahebat, vt daret egenis: quónam modo aliena exigeret, qui propria profundebat? D. Synesius *lib. de Regno*, inquit. *Neque tributis ciuitates exhaurire, regium est. Porro enim Principem, vbinam tanta pecuniis opus est, cùm neque insolenti animi fastu sumptuosa opera moliatur, neque temperati vsus loco inanem, atque ambitiosam magnificentiam affectet: neque iuuenili consilio in sceniceos ludos grauiorum hominum labores perperam consumet?* Abstioens Princeps à fastu, ab exactiooibus poterit abstinere. Sola Regni defensio, aut iuris tuitio post iustissimam Fidei defensiooem (cui omnia cedunt) potest subditos pergrauare tributis: nec ipsi possunt, vel agricolæ, meritò querelas excitare. Sic Princeps similem se hominibus ostendit, dominio quidem, non fastu subditis superiorem.

4. *Borgia se supra humanitatem ostēdit, quia humanus admodū circa subditorū commoda fuit.* 3. Reg. 3.

Princeps noster & cùm Dux, & cùm Prorex, & cùm Societatis Præpositus non solùm se humanum eahibuit circa subditos, sed & vicit humanitatem. Commoda, secularis, subditorum tam accuratè prouidit; ita subditos, Religiosus, alleuare studuit: vt à cunctis plusquam homo acclamaretur. *Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis, vt dem tibi. Dabis* (inquit Rex) *seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum*, 3. Reg. 3. Vbi Procopius Epist. in Isai. *Par enim fuit, illos qui aliis præerant, in mundanarum rerum statu futura conspicere, vt eos haberent obtemperantiores.* Vndénam arguit Salomonem futura conspexisse, dum commodis subditorum studium impendit? Porrò, quia Princeps, aut Præsul, qui curat subditis prouidere, supra hominem habendus est. Vnde pulchrè adiicit Doctor, *Tunc enim subditi obediunt promptius, cùm in superiore maius humano quodam suspiciunt.* Ex hoc capite Borgia plusquam sese eahibuit humanum, quia nnoquam non commodis subditorum nisus est prouidere, & precibus id à Domino impetrare.

Procop.

5. *Borgias Societatis IESV Præpositus supra humanitatem ascēdit, dum cōmodis spiritualibus subditorū studet.* Num. 17.

Qui Borgiam Societatis Præpositum aspectaret, miramque circa gubernationem benignitatem contemplaretur, eum similem hominibus assereret: nihil in Borgia non humanum. At qui ad prouidentiam ponderandam ascenderet, affirmaret eum supra humanitatem ascendisse, in spiritumque fuisse mutatum. Vocatur à Domino Iosue *vir, in quo est spiritus*, Numer. 27. id est, homo Numen quodammodo. Cur spiritus, siue Numen Iosue vocitatur? Crediderim, quia commodis subditorum prouidebat, præsertim studeos eorum spiritus promotioni. Caietanus appositè, *Per hoc virtus Præsulis insinuatur præcipua, consistens in spiritu, hoc est, in studio ad spiritualia, ad ea, quæ Dei sunt, preferenda omnibus, quæ carnis, & quæ mundi.* Semper Borgia dum in seculo moraretur, totis viribus procurauit, subditos ad virtutem promouere, scandali occasiones præscindere. At cùm Societati præficitur, totum eius studium circa spirituales subditorum profectus impenditur. Testor Societatis nostræ sub tanto Gubernatore mira planè incremeota.

Caietan.

Certè hominibus iam similis non est, sed supra humanitatem eleuatur, qui spiritualem curat subditorum profectum. Vnde Dominus cuidam roganti, quòd diceret fratri suo, vt secum diuideret hæreditatem, inquit: *Homo, quis me constituit iudicem super vos?* Luc 12. Preme particulam *Homo.* Ac si diceret: vos commoda temporaria curantes homines ostendimini: ego autem dum vestris temporariis commodis prouideo, homo quidem sum. Attamen iam studens spirituales subditorum profectus promouere non sum iudex hominum, sed Numen abstractum ab humanitate ostentor. Ambrosius, Non immeritò refutatur (*Homo* appellatus) *qui dispensatorem cælestium gestiebat corruptibilibus occupare.* Fuit, quando vos panibus in deserto satiaui: tunc me humanissimum meritò Regem vestrum constituere procurastis. At Regnum temporarium effugi, vt ostendam, spiritualibus subditorum commodis studere. Ergo iam spiritualia curans non debeo à vobis velut homo reputari. Dum Borgia Dux, & Prorex subditorum temporariis commodis dat operam, similis hominibus habeatur: dum studet spiritualiu eorumdem promotiooi, iam supra homines eleuatus aspicitur. 6.

Supra humanitatem eleuatur, qui spiritualem subditorum profectū curat Franciscus. Luc. 12.

Ambros.

Observat. II.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.

Borgia Dominum quæsiuit, qui mori non posset, cùm vidisset Imperatricem dominam morti addictam.

Pudeat vos Apostolicos, verbi sacri præcones, in aula commorari, seruiréque Domino morituro.

CVr non dixit similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando pergat ad nuptias: sed *quando à nuptiis reuertatur?* Quia Christus tunc ad nuptias properat, cùm ad crucem ascendit. Ideo dum spiois cinguntur sponsi tempora, clamant cælicolæ, *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem* 7.

Contra Prædicatores aulicos.

Cant. 3.

in diademate, quo coronauit eum mater eius in die desponsationis, Cantic. 3. Quando autem resurgit, *& non moritur*, nec *ei vltra mors dominatur*, à nuptiis reuertitur. Cur autem serui vigiles non potius amant Dominum excipere moriturum, quàm immortalem? Porrò vt seculares edoceant, eorum dominorum temporariorum fugere imperium, qui morti obnoxij sunt: eum autem Dominum quærere, qui *iam non moritur*.

8\. *Borgia seruire nō vult Domino, qui mori possit.*

Dux Gandiæ dum ageret OEconomum maiorem Imperatricis Elizabethæ vitâ functæ, Dominæ cadauer ad Granatense Regium sepulchrum deportare iussus: post aspectum corrupti corporis, (de quo suprà) post præcordia immutata, crebrò solebat hæc verba proferre: *Iam non seruiam Domino, qui mori possit: Christo seruiam, qui iam non moritur.* O quàm egregium spirituali viro documentum, vt ab aulis Principum recedere festinent!

9\. *Magdalena Dominū quærens, qui nō moriatur, à moriturū, quas mortales putat, recedit.* Ioan. 20.

Quæritat Magdalena Christum apud hortum, & *vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus* IESV. Quorum aspectus molestus amanti, ac ploranti fuit, Origene contemplatore. *Mulier, quid ploras? Quia tulerunt*, ait, *Dominum meum, & nescio, vbi posuerunt eum*, Ioan. 20. Ideo ploro, quia Dominum quem amabam, tulerunt impij, quia vidi morientem. Iam requiro si fortè eum à nuptiis reuertentem videam. Nec enim Domino morituro seruiam, & ideo vos adolescentes vel splendenti cœlesti stola amictı, molestos aspicio, quia sub moriture naturæ forma ostentamini. Origenes, *Quæro Creatorem immortalem, & ideo grauis est mihi creatura ad videndum.* Hortulani sub specie IESVS apparet verax Adamus melioris incola paradisi: nec quiescit Maria; quia sub morituri indumento aspectat. Expecto Dominum meum, quando à nuptiis reuertatur: *Quæro Dominum immortalem.*

Origen.

10\. *Petrus taxatur, quòd vir Apostolus Domino morituro Eliæ, ac Moysi curet tabernaculū ædificare & soli Domino immortali.* Matth 17. Maldon.

Cùm Dominus apud Thaboris verticem sese Discipulis eo in habitu ostentauit (ex mente Timothei Antiochen.) quo in superis post Resurrectionem aspectabitur, Petrus inclamat, *Domine bonum est, nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*, Matth. 17. Attamen alius adnotat Euangelista, Petrum, quid diceret, ignorare. Quare *nesciens, quid diceret*? Profectò, quia Dominis morituris tabernacula gestit præparare. In cuius expositionem Maldonati sententiam do. *Verissimam ergo causam, cur Moyses, & Elias apparuerint, esse arbitror, quod voluerit Christus futuri aduentus sui imaginem repræsentare. Ante secundum autem eius aduentum Moyses & Elias venturi sunt: quemadmodum ex Apocalypsi haud obscurè colligitur: Et dabo duobus testibus meis, &c. Si quis eis nocere voluerit, ignis exiet de ore eorum. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat, (quibus verbis Elias) & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem*, Apocalyps. 11. *Quibus verbis Moyses apertè describitur.* Ex mente Authoris colligitur Moysem iterum ob Dei honorem moriturum, quia duorum testium alibi mors describitur. En Petri ignorantia. Curat IESV immortalis in specie tabernaculum extruere, meritò quidem, quia non moriturus Dominus dignus, qui ab spirituali viro excipiatur. Ast Moysi, & Eliæ morituris non congruè à viro Apostolico thronus Regius præparatur, quia Dominus moriturus non potest cor spirituale explere. Vnde Dominus ex ore Timothei profatur, *Quid ais, Petre? Simul me & Dominum, & similem seruis facis? Cum creaturis mihi habitationem vis assignare gloriosè?* Ego qui non morituri speciem refero, & vt Deus mori non possum, dignus sum, qui ab Apostolicis viris Dominus habeat. At hi, qui morituri sunt, cur à te sunt in tabernaculo collocandi.

Timoth. Antioch.

Tres Angelos Abraham excepit hospitio. *Quos cùm vidisset, occurrit in occursum eorum, & adorauit in terram, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed afferam pauxillum aquæ*, &c. Genes. 18. Si tres excepit, quónam modo vnum solum adorauit? Strabus asserit mysticè tribus hisce Angelis Christum, Moysem, & Eliam expressos fuisse. Ex tribus ergo Abraham perfectus vir vnum adorat, vnum solummodo Dominum appellat, quia solus Deus habendus Dominus, quia mori non potest: Moysem autem & Eliam nec adorat, nec Dominos appellat; quia non aptè viro spirituali Dominus obiicitur, qui morti est obnoxius. Pulchrè Timotheus, *Ingressus sum in tabernaculum Abrahæ, tertium me agnouit cum duobus, vnum adorauit. Num tria tabernacula fabricatus est. Num me cum seruis comparauit?* Me solum Dominum sibi addixit, quem vidit vt Deum nunquam moriturum. Nam licèt Christus Deus & homo moritur, Deitas immortalis mori non potest. 11.

Abrahā solum Deum immortalem Dominum suum vocat, non socios morituros. Genes. 18. Strab.

Timoth. Antioch.

Iacob sanctissimus ingressus est Pharaonis aulam, & interrogatus à Rege de ætate, respondet, *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum*, Genes. 47. Cur vitam diuturnam peregrinationem appellauit? Peregrinationibus pluribus fateor Iacobum se accinxisse. Profectus est in Mesopotamiam Syriæ. E Syria in terram Chanaam rediit. Perrexit in Ægyptum. At in aula Regis Pharaonis consistens, apud patriam domum manens, in soceri ditione moratur, peregrinationi non dabat operam. Cur ergo vitam totam peregrinationem aduocat? An quia à Patria cœlesti huc illuc diuagatur. Ita planè; sed argumento conuenientius, respondeo innuisse Iacobum se nulli Domino temporali obsequium impendere. Fatur Ammonius Marcell. *Peregrinus nec propria domo quiescit, nec Domini proprij imperio submittitur.* Iacob ergo in Pharaonis conspectu. O Princeps, *dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum.* Nunquam propriæ sum domui addictus, nunquam obsequium præstiti domino morituro, vel quando Labano seruiebam; quia Domino cœlesti, & immortali solitabam obsequium. Ideo me in aula morantem existima peregrinum, qui non seruiam Domino, qui mori potest. 12.

Iacob non subiicitur Pharaoni, nec vnquam Domino, qui mori possit, seruiuit. Genes. 47.

Ammon. Marcell.

De viris Apostolicis Paulus ait, *Et confitentes, quòd hospites, & peregrini sunt super terram*, Hebr. 11. Burgia post sepultam Imperatricē in Regia aula morabatur, Imperatori Carolo seruiebat, sed tanquam peregrinus soli immortali Domino offerens obsequium. Rupert. lib. 9. de vict. Ver. cap. 18. *Eorum confessio nusquam clarior,* 13.

Burgia in aula Imperatoris se peregrinū profitetur, quia soli Domino immortali

aut

litas cordis obsequium: & propter Deum Imperatori serveno. *aut certior inuenitur, quàm hoc loco, vbi peregrinus Iacob in aula Regis non oblatus Patria cœlestis, vltro peregrinum se confitetur.* Noo submittuotur spirituales viri humanæ ditioni, quia solummodo cœlestis Patriæ Domino seruiunt, qui mori non potest. Vnde Borgia vel in aula Caroli consistens, peregrinus prorsus habebatur.

Hebr. 11. Rupert.

Observat. III.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

Borgia discumbit quasi ministrandus, non iam ministraturus.

IESVM *enim sedentem iustus æmulatur, dum è contemplatione efficitur aquila; dum humilis exaltatur; dum putat se Deo in hominibus seruire.*

14. *Egregiarum virtutum præmium.* Vidimus, Dominum seruis fidelibus post longam expectationem, & vigilias perfectas, mensam appooere Regiam, vt eos præmio donare valeat. Qui ergo Domino ministrauerant, accumbunt mensæ, vt eis Dominus vice versa cœlestes dapes administret. Theophylactus Dominum asserit præcinctum, vt famulo fideli Christo quidem effecto cœlestia dona largiatur. Accumbit Borgia Iesuita, Christi virtutum æmulator: & quemadmodum IESV victori in deserto Angeli ministrarunt, Borgiæ post pugnas, post victorias cœlestium ciborum mensam præparauit, qui in illo vicerat aduersarios.

Theoph.

15. *Borgia reficitur speciali præsentiæ IESV in Eucharistia cognitione, quia aquila est à terrenis eleuata vincendo mundum.* Quòd si, authore Salmerone, Eucharistica hic mensa adumbratur, Borgia à IESV ob contemplationem panis Eucharistici specialissima reficitur cognitione. Iam innumus sæpè Borgiam dignoscere adeò Christi in Eucharistia præsentiam, vt quodlibet ingressus delubrum, aspiciat, quánam in custodia panis cœlestis adsit, modò extinctæ lampades negent, modò accensæ affirment. Aquilam augustam voluit IESVS hoc cœlesti pabulo satiare. Fatur Iob, *In præruptis silicibus* aquila *commoratur, ibi contemplatur escam: & vbicumque cadauer fuerit, statim adest*, cap. 31. Borgia in præruptis Templis, à quibus alij recederent, existimantes minimè posse domus inter ruinas extincto lampade Rex cœli commorari, escam vitalem contemplatur, & præpeti volatu vbicumque cadauer fuerit, adest. Quid mirum, si aquilæ in morem, à terra eleuatur, & nubes acquirit domicilium? Anastasius Synait. lib. 7. Exaëm. *Hæ sunt volucres, quæ rapiuntur in nubibus obuiam Christo Domino, de quibus dicebat, Vbi fuerit corpus,* &c.

Salmer. Iob 31. Anast. Sin.

16. *Borgia omnibus veno-* Facit Dominus Borgiam discumbere, vt muneret mirans Ducis humilitatem. Nam qui præcingitur ad seruiendum, simul discumbit, vt recipiat obsequium. Tunc enim vir Apostolicus augustior apparet, cùm submissior studet ministrare. Postquam ad societatem D. Franciscus se recepit, adeò studuit humilitati, vt semper fratribus deseruiret, viliáque communitatis munia exerceret. Nec ideò despiciebatur Diuus, imò potiùs à cunctis throno dignus habebatur: *Faciet eos discumbere. Vir erat in terra Hus nomine Iob, & erat ille vir magnus inter Orientales*, Iob 1. Illa erat hominum commendatio nobilitatis fulgorem potius, quàm virtutum radios aspectantium. Verus Iob Christus haud à Regia Tribus Iudæ nobilitate vult commendari, sed à fulgore virtutum. Didymus, *Dei Filius verus Iob à lucidis actionibus nuncupatur. Neque enim insitus ab hominibus, sed ab splendore Solis iustitiæ splendescentem assequitur nobilitatem.* Imitatores ergo IESV non à magnitudine sæculari, sed à fulgore virtutum commendabiles obiiciuntur. *Magnus* Borgia inter Principes non ex magnitudine Ducatus, sed ex Religiosa humilitate.

rabilis apparebat, non ex magnitudine Ducatus, sed ex Religiosa humilitate.

Iob 1. Didym.

17. *Solum nomẽ Borgiæ sanctissimi absque alia magnitudinis respectu, illustrissimũ.* *Comitatus est eum Sosipater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Timotheus*, Act. 20. De solo Timotheo, patria non memoratur. Quare? Respondet OEcumenius, *Cæterorum patrias exprimit, notiores eos reddens. In Timotheo verò solo nomine contentus est. Quòd hic in suis moribus, & virtutibus sufficiens haberet cognitionis indicium.* A cunctis Hispaniæ, Franciæ, ac Italiæ Principibus Borgia ineffabiliter commendatur. At nullus sæcularis magnitudinis recordatus est, sed regularis abiectionis, ex qua throno dignus ostenditur: *Faciet illos discumbere.*

Act. 20. OEcumen.

18. *Borgia sciebat Deum in hominibus inseruire, & ideo sedebat, quia Deo seruire, regnare est.* Præterea seruus vigil discumbit, cùm præcinctus est ad ministerium; quia sciebat Deo in hominibus inseruire, quod planè regnare est. Abraham tribus Angelis gestiens ministrauit. Cur non famulis commisit seruitutis ministerium? Quia minimè seruitutis esse existimauit, qui in pauperibus Deum agnoscebat. Ideo dum tribus alloqueretur, ait, *Domine, si inueni gratiam in oculis tuis*, Gen. 18. Quare non Dominos appellauit? Augustinus lib. 16. de ciu. cap. 29. *Multo est credibilius, quòd Abraham in tribus viris Deum agnoscebat.* Porrò Borgia non iam in Angelis, in superioribus hominibus, sed in coquo, (cui humiliter ministrauit sæpe,) Dominum contemplatur, iuxta D. Ignatij Patris mei præscriptionem, *Deum quisque in alio vt in illius imagine cognoscere studeat.* Vili coquo ministerium exhibet Gandiæ Dux? Quid mirum si Deo ministrare cognoscit, cui seruire regnare est: *Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.*

Gen. 18. August. Ignat.

19. *Borgia perseuerantia mira Desico quodammodo accubitu muneratur.* Meritò sedet, qui Christum vsque ad finem vitæ sequutus est. *Non enim coronatur, nisi qui legitimè certauerit.* Christus *factus obediens vsque ad mortem.* Vsque ad terminum vitæ à cunabulis, seu à Matris vtero studuit humilitati. *Paruulus*, (ait Isaias,) *natus est nobis, & Filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius*, cap. 9. Legit Ambrosius, *Cuius principium super humerum eius. Principium illud crux Domini est.* Quónam modo *principium* crux appellatur, si fuit terminus vitæ Saluatoris? Quia exortus, vt semper laboribus affligeretur, incepit à cruce: *In laboribus in iuuentute*

Isa. 9. Ambros. *IESVM æmulatus est.*

mea. Borgia Christi æmulator constantissimè à pueritia cruci mortificationis est illigatus.

20. Miror planè Ducis perseuerantiam sine vlla feruoris remissione. Lapideus fuit à virtutis institutione vsque ad vitæ terminum. Verè ex hinc Iesuita. Præfatus Isaias, *Emitte agnum Domine, dominatorem terræ de petra deserti.* Qui è petra exoritur, in petra sepelitur: collocat enim Ioseph corpus Iesv *in monumento suo nouo, quod exciderat in petra.* Ad quæ Guarricus Abbas serm. 2. de Annunc. *Cuius corpori monumentum erat scindendum in petra, ipse ab initio conceptus sui & corpus sibi excidit de petra.* Borgia ergo Iesv alumnus à pueritia ad senectam lapideus, seu constans ostentatur. Ideo perfecto Iesv imitatori thronus, in præmium, Regius præparatur: *Et faciet illos discumbere.*

Borgia fuit semper lapideus ad obsequij perseuerantiam.

Guarric.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & transiens ministrabit illis.

Borgia Dux verè pauper spiritu, ineffabiliter à Domino exaltatur.

Maxima enim perfectionis vir ostenditur, imò supra virum, qui diuitias contemnit, in paupertate diues.

21. Sedent Discipuli, qui omnia sæculi bona reliquere; quia verè spiritu pauperibus æternus præparatur accubitus. Cùm Petrus enim interrogasset; *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Christus respondit, *In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes,* &c. Matth. 19. Borgia dum sæculi diuitiis cingebatur, ita ab aureis vinculis expeditus erat, vt euocta temporaria despiceret, nec affluentibus hisce bonis vnquam cor apponeret. In societate sic paupertatis amauit effectus, vt semper attritas eligeret vestes, panis sicca buccella assignata mendicis, naturæ occurreret exigentiæ: & (vt ipse aiebat,) voluptati; quia dulcior Diuo cibus, qui absumentem plus paupertatis amatorem ostendebat.

Matth. 19.

22. Profectò Borgiæ non solùm thronus cœlestis ad iudicandos Tribus duodecim præparatus est: & hîc sedit iudicaturus, vt se verè spiritus pauperem ostentaret. Dux subditorum Iudex, Prorex Catalumniæ nunquam vel exiguum munus accepit, quia qui hæret soli Domino spiritu pauper terrenis non indiget spoliis. Iob, *Et iudicium pauperibus tribuit,* cap. 36. Vbi Gregorius lib. 10. Moral. cap. 27. *Quisquis studio diuini amoris exercitatus hîc possessa spiritu reliquit, ille proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit.* Nempe in futuro sæculo. At Borgia in hoc obtinuit. Necessaria paupertas non apta muneri iudicandi, quia munerum corruptelæ est obnoxia. At spiritu pauper munera contemnet, quia solis cœlestibus affluentibus donis cor apponit, totus Iesv addictus. D. Thomas 3. *p. q.* 89. *art.* 2. pauperes voluntarios regimini aptos asseruit; *quia soli* Iesv *inhærent, ideoque nihil in eis est, quod iudicium à iustitia deflectat.*

Non solùm in cœlo, sed & hîc Borgia pauper spiritu, ad iudicandum sedit, quia Iesv hærebat.

Iob 36.

Gregor.

D. Thom.

23. Pauperibus spiritu iudiciaria potestas in cœlis promissa est, & non in terra, vt amplius hîc perficiantur. Borgiæ autem perfectissimo quidem, (vel cùm Dux diuitiis stipatur,) hîc datur tribunal, vt cum Iesv simul iudicet, dum Prorex, & postmodum diuitias dimittens, & sæculum Iesv personam gerens iudicet Iesuitas, hoc est, Præpositus Generalis subditorum dirigat actiones, errata vindicet. An non erga paupertatem spiritus id arguit perfectionem? D. Augustinus *ad Psalm.* 19. ait, *Qui iudicabunt cum Christo, perfecti sunt. Talibus dixit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia tua, & da pauperibus. Quid est, Si vis esse perfectus? Vis mecum iudicare, & non iudicari?* Si perfecti iam sunt, qui cum Christo iudicabunt: qui iam iudicant cum Iesv, & pro Iesv, vberiorem innuunt perfectionem.

Ostenditur perfectissimè esse Borgiã, cui Deus iudiciariam vam potestatem hîc commisit.

August.

24. Porrò perfectissimum se exponit, qui diuitias affluentes spernit. Post relictas diuitias multi perfectioni, ac mundi contemptui studuere. At pauci possidentes diuitias perfecti veraciter apparuerunt. Vnde Seneca epist. 20. *Quid ergo? Non licet diuitias in sinu positas contemnere? Quidni liceat? Et ille ingentis animi est, qui illas circumfusas sibi multum diùque miratus, quod ad se venerint, videt, suásque audit magis esse, quàm sentit.* Borgia se Ducem vocitari audiens, se diuitem audiebat, sed sentiebat pauperem, ex perfectissimo diuitiarum contemptu. O Ducis magnitudinem! Magnus ne ex Ducato prædiuite? Absit. Magnus planè ex Ducatus, ex magnitudinis, ex diuitiarum contemptu. *Multum est,* (addit pulchrè ille,) *non corrumpi diuitiarum contubernio. Magnus est ille, qui in diuitiis pauper est. Sed securior, qui caret diuitiis.* Nunquam Borgia magis securis, quàm cùm abundantioribus diuitiis circumfusis se stipari videbat; quia affectui contemnendi eas, materiam ministrabant.

Borgia audiebat suum esse Ducatũ & magnitudinem, sed non sentiebat: verè Magnus.

Senec.

25. Fatur D. Chrysostomus ad Psalm. 33. *Diuitiæ istius sæculi malis, bonisque communes sunt. Dat ergo illas Deus malis, vt non habeant quid de Deo queri. Item non dat illas bonis, vt æterna bona de Deo sperent: & non propter aliquod temporale colant Deum, sed gratis. Item dat illas bonis, vt dent formam malis, quomodo vtantur bonis.* Equidem Borgiæ temporariam Deus impendit magnitudinem, vt normam daret non solùm malis, quomodo bonis vtendum esset: sed & bonis, quomodo diuitiarum, & magnitudinis contemptu, soli Deo esset obsequium litandum. Quàm perfectus ille, cui Deus dat diuitias, vt fidelius seruiat sibi, quæ multis iustis abnegauit, ne ob temporaria Deo seruire viderentur!

Perfectissimus Borgia cui Deus diuitias dedit, quæ aliis Deus abnegauit, quia magis deuotè seruiret, cùm alij negligentiores ostendantur.

Chrysost.

26. En vndénam Borgiæ thronus Regius Iesv debebatur. Deum planè imitatus est diuitiarum fontem, dum omnia despicit, se solo contentus. Ita despiciebat diuitias, ac magnitudinem,

Accumbit, sedes meritò Borgia Iesv

in thronꝯ, quia cuncta despiciens, quasi se solo contentus viuit.

Philo.

Cyprian.

Senec.

nem, ac si pondus importabile deponeret, paucis se indigere ratus. Philo, *Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturæ situs.* Angelicæ ne? Imò Deificæ quodammodo D. Cyprianus lib. 2. epist. 2. *Quando paucioribus quis contentus fuerit, tanto similior est Deo, qui se solo contentus viuit.* Pulchrè Seneca epist. 90.. *Habeamus aquam, habeamus polentam, & Ioui ipsi de felicitate controuersiam faciamus.*

Borgia dum Dux, pane & aqua reficiebatur, inde quodammodo Deificus.

Dux Gandiæ tam pauper spiritu, vt sæpe in hebdomada pane & aqua reficeretur, appositis dapibus variis, vt assidentes mensæ vescerentur. An non quodammodo de felicitate diuinæ naturæ controuersiam efficit? Dixerat epist. 25. *Panem & aquam natura desiderat, nemo ad hæc pauper est, intra quæ quisque desiderium suum clausit; cum ipso Ioue de felicitate contendat.* Si cum Ioue ipso potest de felicitate contendere qui cùm pauper sit ortus, solo pane & aqua desiderium exsatiat: quanto felicior, & perfectior, qui Dux natus, contempta magnitudinis annona, solo pane & aqua reficitur? Adiicio ex *epist.* 28. quod Philosophus ex quodam Poeta transcripsit. *Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum finge Deo.* An non ô Domine, eo te Propheta potissimum

Psalm. 15. agnoscit, quòd nullis rebus indigeas? *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges,* Psalm. 15. Ergo Borgia ex despectu diuitiarum verè spiritu pauper dum possidet, sedeat in throno Conditoris: *Faciet illos discumbere.*

Borgia laudabiliter fuit in paupertate Religiosa diues, sed commendabilior, quia in diuitiis sæculi verè fuit spiritu pauper.

Senec.

27. Sæculi diuites ex abundantia cupiunt maiora. Borgia autem in diuitiis profluentibus se verè pauperem ostentauit, quod quidem ineffabilem arguit fidelitatem. Describit Seneca diuitum sæcularium ingenium epist. 16. *Vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura vestiat, & eò deliciarum, opúmque perducat, vt terram marmoribus abscondas: maiora cupere ab iis disces.* Borgia ex iis didicit cupere maiora pro Christo despicere, verè spiritu pauper. Se Diuus pauperem in diuitiis aspiciens, ad Societatis IESV pauperes properauit, vt in paupertate verè diues esset. Attamen magis commendabilem puto Franciscum, quòd in sæculi magnitudine pauper esset, quàm quòd in Religionis paupertate diues ostenderetur. Cyrillus Ierosolymitanus Catech. 5.

Cyril. Ier. *Fidelis vir in paupertate diues est.* At fidelior planè qui in diuitiis est spiritu pauper, cùm omnes, *qui in apparentia diuites sunt, multáque possident, in anima pauperes sint, quàm plura enim congregant, tanto magis eorum, quæ desunt, concupiscentia tabescunt.* Verùm Borgia non erat ex cupiditate pauper in diuitiis, sed ex omnium sæcularium contemptu. Quod quidem quo rarius, eo planè commendabilius est. Duci ergo in paupertate

Religiosa diuiti, sed commendabilius in
diuitiis sæcularibus verè pauperi
spiritu sedes Dominica
præparetur.

***

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere.

Augustissimus Borgiæ locus præparatus est, quia egregiarum virtutum magister extitit, & quia salutarem animo musicam adinuenit.

Innuo, præcelsa præmia dari iis, qui virtutem aliquam primus inuenit.

NOn miretis à Domino multas in cœlis mansiones Diuis esse præparatas, si variis virtutibus præfulsere. Porrò illud miror, seruis suis accumbentibus ministrare. *Et faciet illos discumbere*, &c. De Apostolicis viris, & de iis qui virtutum gerunt Magisterium, clausulam hanc esse exponendam Patres asseruere. Profectò ei, qui virtutem aliquam primus excogitat, vt alios possit edocere, præmij loco, præcelsissimus in superis locus apparatur. Proh Deum immortalem! Quinam locus Borgiæ Duci adscribitur, qui tot virtutum Magistrum gessit? 28.

Borgia Dux primus, qui in aula, in sæculo Religiosum gessit.

Ambros.

Dux Sanctus? O mirabile Magisterium! ô doctrinæ cœlestis nouitatem! Imperator Theodosius ab Ambrosio sic commendatur: *Quod primus Imperatorum credidit, & post se hæreditatem fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit.* Liceat filio sic sententiam Patri accommodare: quòd primus Ducum, seu Principum sæcularium in diuitiis fuit pauper, Religiosus in sæculo, peregrinus in aula: & post se hæreditatem sanctis Principibus dereliquit, magni meriti præmium, seu locum augustissimum habet. Queisnam Principibus, quæso, huiusce fidelitatis hæreditatem Borgia dereliquit? Profectò Ludouico Gonzagæ fratri nostro, qui quidem dum differtetur eius in Societatem ingressio, (de quo inferiùs,) in sæculo, in Palatio paterno Marchionis de Castellon, in aula Regia, Ducis Gandiæ imitator, verum egit Iesuitam. 29.

Borgia primus Princeps, qui inter diuitias sese perfectꝰ offert Conditori holocaustꝰ.

Gen. 4

Apoc. 13.

Anselm.

Aldhelm.

Abelem primum munus Deo placens oblatum fuisse Moyses scripsit. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, Gen. 4. Obtulit & Caïn, sed Deo minimè grata extiterunt. Quónam præmio donatur? Quasi alter Christus effectus est. Asserit Ioannes Agnum IESVM ab origine mundi occisum esse: *Qui occisus est ab origine mundi*, Apoc. 13. Quónam modo ab origine sæculi? Anselmus, *Quia in Abele occisus est.* Tanta quidem gloria Abeli paratur, quia primus, dum esset Pastor, Deo gratum munus litauit, quod posteri imitarentur. D. Aldhelmus epist. de Virg. cap. 28. *Grata diuinis conspectibus holocaustomata Abel primus mortalium offerre promeruit: & huius rei gratia a perfido fratre in extricabile germanitatis vinculum contra ius diuinum, & fas humanum rumpente, crudeliter* 30.

crudeliter cruentatus futuram in fine sæculorum pij Redemptoris nostri passionem purpureo pretiosi sanguinis ostro præfigurauit. O quàm grata Numini sacrificia à Duce Gandiæ oblata etiam cum Pastor esset, cùm Prorex ouium hædo-súmque Rector exponitur. Moyses Domino litaturus, ab aula egreditur Pharaonis. Abraham egressus è domo ad montem pergit oblaturus holocaustum. Carolus Imperator Borgiæ Dominus à sæculo recedit, ad D. Hieronymi claustra properat, vt gratam Deo offerat oblationem: & Borgia in Palatio, in aula inter subditos, inter diuitias suum perfectè cor Domino litat. Primus planè, & ideo meritò alter IESVS exsurgit perfectum Patri cœlesti litans holocaustum, & cum ipso in superis accumbens.

31. Quid plura? Nouæ alterius doctrinæ primus Borgia dogmata expressit. An Princeps vllus sacræ Musicæ studuit, vt choris Ecclesiarum traderet, & Dauidica carmina, & Ecclesiæ hymnos præcinendos? Celeberrimæ vbique Ducis Gandiæ Musicæ lucubrationes. Quæ quidem eo spiritu condebantur, vt audientes ad Dei amorem, ad spiritualem lætitiam, ad tristitiam salutarem exciuarentur.

Borgia Dux primus, qui in morem Dauidis, hymnos sacros animo salutares composuit.

1.Reg 16. *Quandocumque spiritus arripiebat Saul, tollebat David citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus*, 1. Reg. 16. Quis dubitet multos alios citharas percussisse? At alij instrumentis musicis vtebantur, quin dæmones ab hominibus pellerentur. At Dauid primus fuit citharista salutaris. Multi Principes musicæ studuere, sed primus Borgia qui choris sacris salutaria carmina præcinenda composuit. An non nouum, Ducem sæcularem, aulicum, sacra carmina componere, & non potiùs amatoria, & prophana? Ergo sicut Dauidi citharæ primatus tribuitur, quia concentu suo homines traducebat ad pietatem, dæmone fugiente: Borgiæ dandum Duci musicæ piæ ac sacræ magisterium. Primus etenim Princeps, cui debet chorus carmina pietatis. De Dauide Procopius. *Cultus Dei, qui per instrumenta musica exercetur, non quidem a Deo traditus, sed a Dauide religiosè excogitatus est. Diuino enim ardore inflammatus, ea, qua homines ad libidinem accendunt, ad pietatem traduxit. Cantum articulata vocis diuinis hymnis temperans, vt melos sensum, intellectus verò vnâ eadémque operâ diuinum ardorem exsuscitaret. Dauid itaque diuini Spiritus vim, atque efficaciam acceperat, quo operante spiritus malignus quiescebat.* Id quod Duci Borgiæ hymnos sacros condenti, vt excitet ad pietatem, facilè accommodatu est. Procop.

PARS QVARTA.

GONZAGA.

PARAPHRASIM, AC COMMENTARIOS literales ad caput duodecimum Lucæ pete à parte prima huius libri.

Panegyrici Morales circa literam in Gonzagam.

PROLVSIO.

LVDOVICVS Gonzaga Marchionis de Castellon filius in benedictionibus dulcedinis præuentus à Numine ante Diuus, quàm natus: agnoscens mundum pelagus esse mortuum ad viuens Mare, (sic Richardus Laurent. appellauit Deiparam,) præcinctus velocitatem, properauit. Aiebat Galfrid. apud Tilm. in alleg. ad cap. 3. Iosuë. *Fateor, mare est mundus, sed mortuum, in quo nauigas. Et quantas debes gratiarum actiones Deo, quod mare vnum feruens, sed meabile mari mortuo commutarit?* Vix Gonzaga mortui maris potuit aspectare pericula, cùm sese dedit pelago Mariano totum Deiparenti litans affectum. Excepit Maria ratem, & quia simul stella maris felicitatis transmisit ad portum.

SECTIO

SECTIO X.

Expectatio.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & Lucernæ ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis. Vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei, *&c.*

IN GONZAGAM

PANEGYRICVS DECIMVS MORALIS CIRCA LITERAM.

EX EXPECTATIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ, &c. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.

Expectat Ludouicus Iesum à nuptiis ad nuptias reuertentem, quia ei se dilectissimam offert sponsam.

Vbi ex elogiis Luisij varia insero moribus documenta.

1. GRAVIVM Doctorum ex sententia seruorum vigilum, ac Virginum prudentum & fatuarum decem parabola in vnum tendit scopum. Nam serui hi cum facibus ardentibus, sicut Virgines cum lampadibus excipiunt sponsum à nuptiis reuertentem, vt & ipsi, ipsæque cœlestes excipiantur ad nuptias. Virginum metaphora fœminæ, seruorum autem viri inuitantur ad thalamum: vtriusque enim sexus anima cœlesti illigatur sponso. Porrò Ludouicus Gonzaga inter vigiles seruos vigilantior assurgit, præcingitur ad recessum è seculo, facium splendidissimarum, seu virtutum fulgorem spargit, sponsum excipit, ab sponso, ornatus, excipitur. O sponsa aptata Conditori!

2. Quàm meritò cum sponsa clamitas, *Dilectus meus mihi, & ego illi*, Cant. 1. Vnico Iesu, & sponso, & Regi obsequium prælibo. Iustus Orgel. *Ego Regnum Christi, Christus est vnicus Rex & sponsus meus. Ipse vnicum caput meum.* Non multos viros, ac simul Dominos habeo: sed solummodo Iesu vnico sponso, ac Domino illigor. Quàm suaue pondus!

Sponsa instar Luisius vni sponso, ac Domino præparato. Cant. 1. Iustus.

Particulæ, *Lumbi vestri*, & *In manibus vestris*, seruorum, aut Virginum sponsarum exprimunt multitudinem: illa autem, *Dominum suum*, vnicum ostendunt sponsum dominatorem. O sponsæ cœlestis felicitatem! Vnicum sponsum & Dominum obtinuisti, cui seruias. At mundiales multos sponsos, multos dominos sortiuntur. Cœlestis sponsus Samaritæ fœminæ profatur, *Quinque viros habuisti*, qui quidem quinque stultis Virginibus potuerant præparari, Ioan. 4. Vna quidem mulier Samaritana pluribus non coniugibus, sed dominis, sed tyrannis impendit obsequium. O si me sponsum Dominumque vnicum elegisses! Ex Augustini mente quinque hi viri quinque corporei sensus, qui animæ vni dominantur: aut multa mundi præcepta, quibus amatores seculi subiiciuntur miserè, quia vnico sponso, ac Domino renuunt adhærescere. 3.

Vna Samaritana quinque viros, seu dominos habet tyrannos, vnicum negligens sponsum, & Dominum, Ioan. 4.

August.

Vnicus animarum sponsus purissimas inuitat ad nuptias. Inuitatorum vnus excusatur profatus, *Iuga boum emi quinque, & vado probare illa*, Luc. 14. Mihi quinque iuga, quæ collum premerent acquisiui. Me ergò hæc multiplicata vincula à singularis coniugij iugo retrahunt. O miserum! Mundo seruis? Quinque, seu potiùs quinque mille dominos sortitus es, quibus cogaris obedire. An non satius, vni Regi sponso submitti, à quo iugo vnico suauissimo illigeris? Ipse profatur, *Iugum enim meum suaue est.* Quia *in vinculis Adam* trahit nos, *in vinculis charitatis*. D. Bernardus serm. ad illud: *Ecce nos reliquimus omnia*, ait: *Quid cùm iuga subiisse causamur? Arguamus magis emisse. Illud enim stoliditatis est miseranda, istud extrema dementia. Quid ergo miser pro iugo boum distrahis animam tuam, qui iugum Christi sponsi suscipiens, emere poteras Regnum Dei, mereri vitam? Vides excusationem hominis, qui propterea Christum non sequitur, propterea se excusat à nuptiis, quia iuga boum emerit quinque.* O quot malè prodigus diuitiis comparat multiplicatam seruitutem, qui singularis coniugij iugo vnico addictus gratis posset vitam acquirere. 4.

Miser, qui emit sibi quinque tyrannos, dum vni sponso vocanti ad nuptias poterat illigari gratis. Luc. 14.

Bernard.

Vigiles

5. Vigiles serui, seu prudentes Virgines Dominum suum, sponsumque vnicum expectant, vni iugo constringendi. Elias quæritat Elisæum, & inuenit arantem. *Profectus inde Elias, reperit Eliseum arantem in duodecim iugis boum. Et ipse in duodecim iugis boum arantibus vnus erat*, 3. Reg. 19. Non miraris hominis miseram seruitutem, qui vnus cùm sit duodecim iugis opprimatur?

Vnus duodecim iugis premitur?

6. An tibi duodecim boum iuga plura videantur? Plura sunt, quàm apparent; quia vnicus bos plures Deos miseræ animæ repræsentat. Postulanti Israeli Deos, qui populum præcederent, vnus vitulus egressus est, clamante cœtu. *Hi sunt Dij tui, Israel*, Exod. 32. Quónam modo multitudo Deorum memoratur, si vnicus est vitulus? Quia miser, qui relicto vnico sponso Domino, addicitur duodecim tyrannis, in singulis quidem Deorum mendacium sibi comparat multitudinem innumerabilem. Chrysostomus *hom. 5. de Pœnit.* fatur, *Vnus factus est vitulus, & clamat ingratus populus: Hi dij tui, Israel. Hi dij tui vnum vitulum respiciens? Quare igitur Dij? sententiam interpretatur, non quod videtur indicat: sed & Deorum pluralitatem annunciat.*

Quilibet Dominus ex hisce duodecim, plures dominos repræsentat.
Exod. 32.
Chrysost.

7. Hinc rimor Ludouici à Gonzaga glorias. Iesum à nuptiis ad nuptias aduentantem excepit, vni vnus addicitur factus sponsa. Marchio parens satagit sponsalia dissolui, curans impedire, ne filius societatem iniret, vbi nuptiæ celebrandæ erant. Cui Gonzaga viriliter, Vis, ô Pater, me vnicum animæ sponsum, ac Dominum relinquere, vt mundo alligatos, innumerabilia mihi iuga comparem? Mitte me vnico Domino seruire, qui errata dimittit, qui tributis non premit, qui semper exigit salutaria. Pluribus seruiam Dominis, tyrannis addicar innumeris? Haud hæc prudentis Virginis resolutio. Meus frater hæres constituatur, spirituales diuitiæ Religiosæ paupertatis mihi subeunt hæreditas. *Nunquam manducaui commune, & immundum*, Act. 20. O Marchio, *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Origenes hom. 5. in Leu. *Qui sanctus est, solius Iesu est, & cum nullo ei communio est. Qui autem secularis est, multorum est. Multi possident eum, & ideo communis appellatur.* O Sanctum adolescentem vnicum Dominum spectantem sponsum: *Expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis.*

Ludouicus Virgo prudens vni Iesu alligatur, quia sanctus est.
Act. 20.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Ad excipiendum Dominum Luisius faces Orationis continuæ succendit.

Qui orationis, seu contemplationis exercitamento dat operam, omninò debet a visibilibus abstinere, continere sensus.

SI faces succensæ viuorem contemplationis innuunt, quæ potentias animi, ac corporis sensus abripit ad sublimia: Luisij mei cœlestem fulgorem obiiciam Solis vincentem radios. 8.

9. Sic adolescentis animus à Domino rapiebatur ad sublimia, vt sensus corporei suo munere minimè fungerentur ex portionis superioris imperio; sed ex naturæ solummodò præscriptione. Tam addictus semper aderat cœlesti sponso, vt externa nullatenus attenderet. In Refectorio Romani Collegij sæpe assederat mensæ, & rogatus, vt ad Rectoris sedem quid reportaret, respondit, se Rectoris sedem minimè tenere. Sæpe ad vineam relaxationis gratia venerat, & cùm ad aliam duceretur primo diuersam, deputauit eandem. Ad agrum cum Sacerdote mittitur, pergit silens: & rogatus, cur locutus non esset, respondit: Quia iussus sum comitari Patrem, non loqui. Vndenam hæc à sensibus abstractio? Quia se Iesu Templum exponebat, vbi solo Dilecto frueretur.

Luisius semper orans, nō curat visibilia.

10. Paulus aiebat, *Propter ea flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu, vt Christus cordibus nostris inhabitet*, Ephes. 3. In corde proprio vel abstractus à Templo Apostolus genua flectebat, quia se semper Templum Dei esse existimabat; vnde à cunctis aliis visibilibus curabat ablegari. Chrysostomus Orat. 2. de Precat. *Quem non capiunt cœlestes orbes, animo, qui in precatione vitam ducat, continetur. Qualem domum ædificauit Paulus? Flecto*, inquit, *genua mea ad Patrem*, &c. Vel in Refectorio, vel in vinea, vel in agro Luisius quasi peregrinus commoratur, quia vbique se Dei Templum contemplatur, genuaque præsentissimo Numini flectit.

Se Templū Dei reputabat, vbi continuò Dominus residebat, & ideò non distrahebatur ad visibilia.
Chrysost.
Ephes. 3.

11. Semper Iesus in Luisij animo morabatur, quia semper Diuus orabat, & contemplationi assidebat. Vbi autem animus contemplationi, aut precibus dans operam, adest, necessariò Dominus est. Habitaculum Dei aut cœlum, aut Templum? Ergo semper in Luisio, quia semper orans fit Templum, & cœlum. *Et vidi* (ait Ioannes) *subtus Altare animas interfectorum*, Apoc. 6. Quomodo animæ Martyrum, quæ in superis resident, in Templo morātur, si in cœlo Templum non est? *Et Templum non vidi in ea*, Apoc 21. Porrò, quia animæ illæ orant, & contemplantur. Vbi autem orationes profunduntur, ibi cœlum, & Templum aspicitur, vbi Deus habitet. Orans Luisius cœlum, ac Templum fit, Deo præparans tabernaculum. An ad spectanda terrena distrahatur, qui tanti hospitis præsentia fungitur.

Soli cœlesti Iesu hospiti seruiendo attendit.
Apoc. 6.
Apoc. 21.

12. Visus sæpe in cubiculo manens è terra vectus spiritus alis volitare ad superos. Cùm autem cum sociis morabatur, solum spiritum volare permittebat, nunquam à contemplatione abstractus. *Iesus* (ait Matthæus) *ascendit orare*, cap. 14. Vbi Anselmus, *Introiuit in ipsum cælum, vt appareat vultui Dei.* Nam qui perfectè orat, licèt corpore commoretur in monte, spiritu volitat ad superna. Sic Luisius corpore in Refectorio, ac vinea, animo in cœlis commoratur exorans; vnde non mirum, nec Rectoris sedem aspexisse, nec vineæ notasse differentiam.

Luisius semper orans, semper degit in cælo: quomodo attenderet visibilibus?

13. Tam addictus ne orationi, vt non possit ad visibilia

Tam attentus orationi assidebat, ac si Eucharistiam immolaret: ideo à quolibet abstinet detractione.

visibilia distrahi ? Certè Luisius tam intentus aderat orationi, ac exercitio præsentiæ Dei, vt sibi persuaderet, tunc Eucharisticum offerre sacrificium; quod quidem ministerium supremum ineffabilis decet attentio. Dum aspicis Luisium manus ad orandum extendentem, existima Altario addictum, vt Eucharistiam offerat: & non queraris, quòd sensus ab aliis auertat diuerticulis. Vndenam, ais, Luisio præparari ad sacrificium Eucharisticum, cùm contemplationi, aut orationi vacabat? Quia continuò eius meditationi ac orationi Eucharisticum mysterium materiam exhibebat: cuius tam deuotus adolescens, vt ideo eius exprimatur effigies Calicem, aut custodiam Eucharistiæ simulacrum tenens. Accommodo Luisio, quod de patre suo laico Nazianzenus Orat. funeb. scribit, dum eius orationis exercitia exprimit. *Languidis manibus ad orationem compositis mysteria celebrat. Mente (rem miram!) sine sacrificio in sacrario, sine altari sacrificus, Sacerdos procul a mysteriis remotus.* Gonzaga quidem Sacerdos non erat, sed ex affectu ad Eucharistiæ mysterium, quotiens manus ad orationem componebat, mysteria animo celebrat. Quid mirum, ineffabili à visibilibus abstractione soli attendere Sacrificio ?

Nazianz.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.

Luisius extitit Lucerna ardens, id est, nimium lucens castitatis fulgore.

Assero, nullam nimiam esse castitatis custodiam, quæ tot hostium patet incursibus.

14. EManuel Saa sic exponit particulam, *ardentes lucernæ, id est, lucernæ lucentes.* Videtur adiectiuum *lucentes* superfluere; nam ideò lucernæ vocitantur, quia lucent. Certè nimia quædam lux indicatur. Quænam, precor, nimia lux in Diuis requiritur? Ex Maximi sententia & contemplatio, & charitas, & castitas superabundans indicatur.

Virgini vel mulieris appellatio inuisa.

15. Ad castitatem Luisij lubet contrahere, cuius fulgor nimius in eo videtur extitisse. Ita abstinuit à fœminarum colloquio, vt, nec cum matre admodum pia fœmina nunquam voluerit solùm commorari: & si ei loquendum cum aliqua muliere fuisset in publico, oculos in terram demitteret plenus rubore. Dixit aliquando Marchionissa parens: Me aspice Ludouice, non fugias eam, quæ te enixa est. Et ideò te fugio, ait, quia scio te me peperisse. Si natus non fuissem, sed spiritus factus sine carne, haud mihi esset formidabilis fœminarum aspectus. Audi ô fili. Mater Iesu erga Matrem meliorem curo fugitantem affectum æmulari. *Mulier*, (è cruce inquit) *ecce filius tuus. Quid mihi, & tibi* (ait in Canæ nuptiis) *est mulier?* Ioan. 19. & 2. Cur vsus est Dominus minus dulci vocabulo, dum Matrem dilectissimam allocutus est? Scio è Cruce non appellasse matrem, sed mulierem, ne dulci vocabulo eam ampliùs sauciaret, cùm recederet. At quare in nuptiis mulierem appellarit? Honorabat quidem Dominus sua præsentia nuptias, sed simul honorabiliorem ostendebat statum virginitatis Ioannem aduocando, qui erat sponsus iuxta quorundam non ineptam sententiam. Tunc igitur, cùm adest virgo Ioannes edocendus puritatem virginitatis, voluit Dominus nimium fulgorem emittere, à propriæ matris purissimæ recedendo respectu. Ac si diceret: Qui ad purissimum virginitatis statum aduolant, existimare debent, sic ab omnibus mulieribus abstrahendos, vt vel à matre recedant ex quo capite mulier aspicitur. Honoranda mater, sed mulier à longè respicienda. O nimium Solis fulgorem! *Quid mihi, & tibi est mulier?*

Luisij nimiam erga castitatem curam pondero. Iesum est æmulatus, dum à Matre Virgine recessisset.

Ioan. 19.
Ioan. 2.

16. Filius ne Angelus quidem puritate à Matre laudabiliter separatur, quia mulier est? An nimietatis Luisius vitium incurrit? Non dubium, quin strictiori iure teneamur ad sponsam, quam ad matrem, iuxta illud: *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Attamen si vnus coniugum ex voto, aut ex deuotione è communi consensu à voluptatibus licitis abstinet; debet suspectum ducere sponsæ colloquium, & eam quasi mulierem fugiendam compellare. Iob quasi liber ab vxoris lege exprimens eos, qui à carne abstracti spiritui viuunt vxori profanti, *Benedic Deo, & morere,* respondit, *Quasi vna ex insipientibus mulieribus locuta es*, Sap. 2. Cur ô bene, tam asper vxori? Certè puritatis mysticè alumnus, vxorem (à qua dimissus est, & liberatus ac si mortuus vincula comminuisset) quo ex capite mulier erat, haud benignè compellat. Augustinus ad Psalm. 130. Conc. 9. *Ille, qui caput obseruabat serpentis, repulit omnem suggestionem. Respondit vxori sicut dignum erat respondere mulieri.* Si suggestionem serpentis diligenter obseruat custos vigilans castitatis, matri ac sponsæ respondeat vt dignum est respondere mulieri, cuius vel nomen inuisum virginitati.

Iob agens typum eorū, qui soluuntur a lege vxoris, asperius eā mulierē appellauit. Gen. 2.

17. Marchionissa erat sancta, Luisius Angelus existebat puritate. Attamen fugitat Angelus Diuæ consortium. Audias, precor. Iacet in vrbe Legionensi sepulchrum venerabile D. Isidori Hispaniarum ornamenti, iuxta quod Regia erigitur Aula. Regina Sanctia virgo castissima putabat, se poli esse habitatricem cùm fenestram aperiebat Regij cubiculi, è qua Isidori Altare posset aspicere, & Diuum precari. Quadam nocte Doctor egregius è sepulchro prosiliens cœlestibus indutus fulgoribus sese virgini Reginæ ostentauit proclamans, authore Luca Episcopo Tudensi Hist. miracul. D. Isidor. cap. 35. *Quamuis ipsa virginitatis voto te Deo sacraueris, & ego Deo deuotas semper dilexerim fœminas, tamen nunquam acceptam habui earum mecum diuturnam residentiam corporalem.* Si purus spiritus iam es ô Diue, à corpore separatus, si in superis moraris, cur refugis castissimæ virginis consortium? Adhuc meum corpus in terra residet, nolo ad id accedere

D. Isidorus ægrè fert, cadauer suum in aspectu Virginis Sanctia Regina commorari.

Lucas Episc.

fœminam ſpiritu Angelum, quia in corpore mulier. O Ludouice, fuge vel matris caſtiſſimæ conſortium: tanta enim ſerpentis malitia, vt ipſa ſecuritas videatur offendiculis redundare.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et vos ſimiles hominibus, &c. vt cum venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei.

Luiſius intra Societatis Ieſu clauſtra ſemper Domini expectator exiſtit, obedientiæ præſcriptione conſtrictus, redit ad Palatium.

Aſſero, Religioſos, & virgines cunctos decere reclusionem, ne diuagantes delinquendi periculis implicentur.

18. *Ieſuitas non decet ad Patriam, ſeu domos paternas regreſſio, niſi ex ſpeciali obedientiæ præſcriptione.* INtra fores domus Ieſu vigiles ſerui Dominicum expectant aduentum, non extra domum diuagantes ſicuti fatuæ Virgines, quæ dum irent emere oleum, domum relinquentes, veniente ſponſo, deturbantur è thalamo. Prudentiſſimus Gonxaga, quem ſemel ſeculum dimiſit, rurſum aſſumere nolebat. Inſtant propinqui, vt ad Caſtellonenſem redeat Principatum, vt fratrem Rodolphum Gonxaga Marchionem monitis ſalutaribus ad meliorem frugem adduceret è libidinis ſcandaloſæ barathro eripiens. Permittunt ſuperiores, nec Luiſius ſe ad iter accingit neceſſarium, donec permiſſio illa graue mutatur in præceptum.

19. *Stulta Dina quæ è domo Dei egreſſa eſt, excidendi periculo expoſita.* Gen. 37. Quàm prudens Virgo, quæ vel comparandi olei gratia timet Ieſu è domo ſeparari. Cum ſtultis Virginibus colliganda *Dina, quæ egreſſa eſt, vt videret mulieres Regionis illius*, Gen. 37. Vulgaris locus haud vulgariter efferendus. Vndenam Virginem fatuam Dinam vocitaſti? An quia viſura mulieres à viris ſeſe videndam expoſuit? Crediderim, ex eo ſtultam Dinam, quod è domo paterna egreſſa eſt. In Patris cœleſtis domo recluderis, & egredi audes? Vereor, ne miſerè deperire cogaris. Author *Cat. Græc.* Græcæ Catenæ fatur, *Caueat quicumque peccandi occaſionem declinare velit, ne ex ædibus ſui Patris, hoc eſt, Ieſu, longiùs euagetur.* Qui Ieſu domum iniſti, tene quod habes, ad paternam ſecularem domum non redeas qui patrem terrenum cum cœleſti Patre commutaſti: ne periculum excidendi ſubeas.

20. *Luiſius ad terram rediens, è manu Ieſu non diceſſit, & ideo non eſt conuerſus in colubrũ.* Luiſius è Ieſu domo egreſſus non exiuit, quia ſecum detulit domicilium, exactiùs ſpiritualibus exercitamentis vacans, ſanguinis oſor, ad fratrem accedens quaſi ad proximum ſeruiæ egentem miniſterio, ſe abnegans Palatij commoditatibus, à Deo enixis precibus impetrans breuem negotij expeditionem, vt liceret ad propria reuerti, qui domo paterna manens, ſe putabat in alienis detineri. Quid times adoleſcens? Ne extra Societatis Ieſu domum habitans, aliquod piaculum contraham circa commodiola temporaria, quæ Ieſum Cruci ſuffixum non redoleant. Non eſt quod verearis, qui ex obedientiæ præſcriptione egreſſus, Patriam iterum iniiſti. Moyſes virgam manu tenebat, è manu dimittit, & verſa eſt in colubrum horribilem. *Proiice* (inquit Deus) *in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum*, Exod. 4. Exod. 4. Ad manum Moyſi è terra, à qua exorta ſum, virga directa veni, è manu legiſlatoris dimiſſa ſum, vt ad terram, è qua ſciſſa fui, recurrerem: & quæ virgas eram iuſtitiæ, verſa ſum in ſerpentem. Pulchrè D. Cyrillus Alex. hom. 4. Paſch. *Vbi è manu legum Conditoris exciderit iuſti virga, tunc morum facilitate manſuetudine abiecta, ſerpens venenoſus exiſtit.* Cyrill. Alex. Iam ſæpe virga terram contigerat dum pro baculo Moyſi deſeruiebat, nec conuerſa fuerat in draconem dum abiecta à manu Moyſi terram patriam tangit, è virga mutatur in ſerpentem. Cùm Religioſi terram contingunt ad dirigentis impetium, nec è manu Ieſu legiſlatoris dimittuntur, minimè permutantur: ſed cùm continens manus omninò abſtrahitur à virga. Luiſius in manu Ieſu & eius imperij vi ad patriam terram redit in manu quidem Domini, & virga perſiſtit.

Non cadat ſine pondere Luiſij anguſtia ad Patriam dum immittitur, & dum in Patria reſidet. *Dulcis amor Patriæ*, cecinit ille, & verè. 21. *Cùm dulcis Patria eſt dulcis, Gonzagæ ad modũ amara, & nõ gehenna, quia cum Ieſu commorabatur.*

Neſcio, qua natale ſolum dulcedine cunctos
Allicit.

Vnde Deus vt ad ſe Iudæos magis alliceret, ſuaderetque vt diuinis mandatis obedirent, illis Patriæ ſtabilitatem pollicetur. *Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & habitabo vobiſcum in loco iſto*, Ierem. 7. Vbi Hieronymus, *Quia naturale eſt, vt vnuſquiſque natale diligat ſolum, & nihil dulcius habeat Patria; pollicetur præmia obedientibus. Habitabo vobiſcum, vt ſecuros de habitatione vos faciam: ſiue vos ipſos, iuxta Symmachum, firma habitatione fundabo.* At tam amara Patria Luiſio, vt, ne triſtitia conficeretur, neceſſum fuerit, de reditu maturo commoueri. Attamen, quod Diuum promptiorem reddidit ad profectionem in Patriam, fuit, ſemper cum Ieſu commoraturum: *Habitabo vobiſcum in loco iſto.* O Domine, hoc ſolum non erit mihi Patria gehenna, quod tecum ſum inibi habitaturus. Vt alliciat Iudæos ad obedientiam, promittit Deus firma habitatione eſſe donandos. At vt ad Patriam adducat Luiſium, Deus eius animo ſuggerebat, *Citò è Patria recedes.*

O ſi Religioſis vel Patriæ nomen, exitialis quidem virtuti, eſſet horribile!

* * *

Obser.

Observat. V.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, &c.

Luisius sanctus erat dum expectabat se à IESV in domum adducendum: prælibans, in Societate futurum sanctissimum.

Innuo, nouitium feruorem arguere illustres profectus.

22. DEi famuli dum expectant Dominum, vt in domo eius recipiantur, iam præcincti ostenduntur, iam lucernarum, seu virtutuum fulgorem spargunt, iam diligentes circa Domini se gerunt obsequium. Innuunt planè, se futuros sanctissimos, postquam in IESV Palatio resederint. Profectò illos Christus pleno ore beatos appellat, Beati sunt serui illi: & dignos reputat, qui seruili habitu dimisso, mensæ accumbant filiorum. *Præcinget se, & faciet illos discumbere.*

23. Vita in seculo iusta crepusculum diei fulgentissimi Religionis efformat. Digitus Dei residens in pueritia seculari, arguit totam Dei in Religiosa vita manum amouendam. Moyses ad Pharaonem serpentem immisit, aquas vertit in sanguinem, ranas eduxit ad terras è fluuio, è paludibus, culicum instruxit exercitus. Magi conclamitant, *Digitus Dei est hic*, Exod. 8. Quales Hebræi in Ægypto residentes, quos Dei digitus beneficiis cumulat? Magni prorsus. Quales autem obiiciuntur in terra Promissionis commorantes, qui tanti in Ægypto extitere? Porrò Dominus *in manu forti eduxit eos*, Exod. 13. Iam post secularem vitam Dei manus ostenditur ad vberiorem eorum promotionem ad spiritualia (mysticè exponam) incrementa Nam Dei digitus in seculo, Dei manum arguit in Religione.

Dum quis in sæculo existens se ostendit Dei digito protectum, indicat in Religione tota Dei manu muniendum.
Exod. 8.
Exod. 13.

24. Enim verò si quis in seculo residens tota Dei manu donatur, tam admirabilis apparet, vt non facilè consequi intellectu possimus quis ille futurus sit in Religione. Orto Ioanne Baptista, vicini proclmant, *Quis putas puer iste erit?* Luc. 2. An Angelus erit in deserto? An Propheta? Imò plusquam Propheta, Virgo, Martyr, & inter natos mulierum nullus maior exsurget. Vndénam arguis tantum futurum, imò non satis percipis quis erit? *Et enim manus Domini erat cum illo*, ibid. Si priusquam Ioannes Dei domum ineat ad desertum properans, tantus est puer, tot tantaque miracula excitat, vt Dei manum eum illo esse conspiciamus: quis putas erit in deserto? Nam si digitus Dei in seculo manum arguit in Religione, in seculari vita *Dei manus cum illo*, quid arguet in deserto? Totum certè brachium omnipotentiæ: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Sed qui minor est in Regno cælorum, maior est illo*, Matth. 11. Quisnam minor in cœlorum Regno? *Christus, qui non venit ministrari, sed ministrare*, iuxta aliquorum sententiam. Tantus erit Ioannes, vt vno solummodo virorum minor existat, scilicet IESV. Id quod non obscurè indicat Dei manus in puero residens, arguit enim totum brachium in viro futurum.

Si in sæculo quis tota Dei manu munitur, quis in Religione erit?
Luc. 2.
Matth. 11.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

25. Accessit puer Dauid ad Saulis præsentiam, vt ad singulare illud certamen eligeretur. Verùm ne despiceretur à Rege, sed ad domum traduceret, profatur: *Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, eruebámque de ore eorum*, 1. Reg. 17. Eruebas arietem de leonis ore? Ita Rex. Quónam, quæso, instrumento? Hac puerili manu. Tunc Rex puerum ad domum Regiam admisit, vt militem efficeret, ratus fore vt gigantem interficeret. Nam qui in sæculo talia operatur, vt innuat Dei manum, in eo residere, qua potuit arietem ex ore leonis extrahere: arguit apertè, diuino brachio percussurum Goliath, postquam Regis miles fuerit effectus. Nec fefellit spes. Dauid enim Saulis iam miles si extra domum Regiam Dei manu eruerat ex faucibus ferarum arietes, miles Regis exerit brachium vt contorqueat lapidem in gigantem. Perpulchrè Augustinus hom. 31. ex 50. *Intellexit Rex cùm videret talia audentem puerum, aliquid in eo diuinitatis esse.* Inest in puero Dei proculdubio manus extra domum meam, brachium Dei residebit in milite ad Regiam traducto.

Manum Domini in Dauide, dum in paterno domo moratur, arguit Dei brachium futurum in ipso, cùm in Regia domo residens.
1. Reg. 17.
August.

Quid moror Luisij facinora? Vix nascitur, cùm manus Domini in illo visa est residere. A septennio se Deo litauit. Nunquam se peccato lethali polluit: imò nec aduertens veniale commisit. Asserit noster Cardinalis Bellarminus Luisium eum Diuis in gratia confirmatis, se authore, debere computari. Quid putas puer iste erit, cùm à paterna domo in IESV aulam transferatur? Manus Dei eum puero sæculari? Brachium Dei eum Religioso adolescente, tam lucidis crepusculis die clarissimo responsuro exorto. Quis enim queat charitatis, obedientiæ, humilitatis, obsequij erga Eucharistiam, puritatem, reuelationes, prophetias, miracula verbis exprimere, postquam Societati nomen dedit? An non eum illo Dei brachium esse conclamauere socij? 26.

Quis, putas, Gonzaga puer erit in domo Dei, si manus Domini erat cum illo, dū in paterna domo morabatur.

Observat. VI.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ, &c.

Luisius antequam nasceretur, ad currendum ita præcinctus est, vt ad Dei domum accesserit, priusquam paternam domum iniret.

Magnum iusti decus est, à cunabulis Deo litatum fuisse.

27. PRæcinguntur famuli vigiles, vt expediti velocius accurrant ad ianuam, vt pulsanti Domino *confestim aperiant*? Tam velox Luisius ad aperiendum Domino, vt priusquam ex vtero oriretur, iam confestim aperuisset.

28. *Luisius antè natus Deo, quam mundo, baptizatus in vtero.*

Cùm Castellonis Marchionissa grauissimè cruciaretur, vt pareret, pars corporis infantis, quæ sacra vnda dilui posset, educitur. Baptizatur ergo Luisius adhuc in vtero residens, vt prius Regis cœlestis domum iniret, quàm in sæculi habitaculo moraretur. Hoc priuilegio D. Mathildem donatam fuisse legimus. An non augustissimum Ioannis priuilegium, in materno vtero ad Dei domum properasse, vt prius Deo, quàm temporariæ luci nasceretur, qui lucem cœlestem annunciabat? *Exultauit infans in vtero meo*, ait Elisabeth, *Luc.1.* Vbi Origenes hom.9. *Exercebatur, & vrgebatur Ioannes, & præparabatur in matris vtero: vt mirabiliter natus, mirabilius nutriretur.* Præparatur Gonzaga in vtero Christianus effectus ad currendam viam spiritus, non moratur in terra, Patria via est, non terminus Diuo, iam vt gigas exultat ad currendam viam, à primo cœlo egreditur, non consistet, donec ad cœlum summum accedat.

Luc.1.

Ex vtero viam instituit, nil consistit in paterna domo, via est illi, non terminus.

Origen.

29. *Magna gloria Deiparæ, fuisse sanctificatam in lumbis paternis, vt domum Dei prius ingrederetur, quàm parentum.*

Psalm 44.

Leo Imp.

Vt gloriam Virginis Deiparæ Dauid celebrare cecinit, *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex speciem tuam*, Psalm 44. Ad quæ pulchrè Leo Imper. orat. de Concept. *Cùm adhuc in lumbis paternis esses, proclamat progenitor tuus Dauid: Audi filia, &c. Audisti, ô verè filia, admonitionem, & oblita es domum patris tui*, &c. Dum Maria in lumbis paternis esset, iam à Dauide admonebatur, ne cùm conciperetur domum patriam iniret: sed ad Dei domum properaret. A conceptione igitur, Dei commoratur in domo. O priuilegium Dei parentis dignum! Quorsum id? Luisius meus non à lumbis parentum, sed ab vtero matris ad Dei domum cucurrit, & qui ob originale piaculum non potuit non in paterna domo consistere nouem mensibus, properat ad egressionem, mox sacra diluitur vnda, vt Dei domus perpetuus incola efficiatur.

30. *Gonzaga loco cunæ exceptus in Baptismi clypeo in pugnis documentum.*

Nonius.

Iam ab vtero sibi inuisos parentes ostentat, iam carni, ac sanguini bellum indicit. Baptismum Ausonius *clypeum fidelium* appellauit. Quàm pulchrè, si vidisset Luisium nostrum prius ad Baptismi clypeum venisse, quàm ad cunam. An non hoc fortitudinis bellicæ Diui præsagium? Lacænæ fœminæ, (authore Nonio apud Pinedam de Salomo *cap.* 14.) in clypeis pariebant. Porrò Alcmena pariens Herculem, atque Iphiclum vice cunarum in scuto reposuit. Cecinit Theocritus Idil.24.

Theocrit.

Lauit vbi genitrix, & lacte impleuit vtrumque,
Ærato imposuit clypeo.

Puerorum itaque cunabula clypei erant. Quo reor Claudianum allusisse de Honorio loquens,

Reptasti per scuta puer, — Claudian.

vt viri agnatam fortitudinem enunciaret. O Ludouice, dum te video per clypeum Baptismi reptantem, dum clypeum tua cunabula recognosco ab infantia cum carne ac sanguine decertaturum auspicor. Puer adhuc Marchionem debellabis, qui te curat totis viribus periculoso in sæculo detinere, dum aspicit ad IESV exercitum properare. Hostes inuisibiles superabis, Hydriam Hercules tartaream comminues. Felix societas, quæ tantum militem semper veteranum excepit. Nunquam enim tyro, qui clypeo vtens pro cunabulo, à cuna didicit horribiles hostes superare.

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ, &c.

Adeò præcinctus puritatis cingulo Luisius ostenditur, vt nunquam impuram passus fuerit cogitationem. Ita fugiebat, vt fœminarum inimicus appellaretur.

Edocens, nunquam non gerendas cum impuritate inimicitias.

VVlgare illud Gregorij, *Lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus.* Ita constrictus adolescens Luisius cingulo puritatis, vt nunquam vel immodestæ cogitationis fuerit passus insultus, tanta pace fruens, ac si fomes concupiscentiæ vinculis, excelso munere, premeretur. Bilis in eius corpore redundabat. Mirum eum tanto igne tantam componi temperantiam. Puer militiæ agnatus, qui magno vitæ discrimine tormento bellico ignem immisit. Ardor militaris sine lasciuiæ ardore, si Mars & Venus sub Vulcani retibus gemuere? 31.

Cum debile, ac nisi conflige fornicationem fuge.

Profectò tanta puritas haud est sine illustrissimis comparata victoriis. Cubiculo reclusus si fœminam Marchionissæ pulsantem ad ostium audiret, accurrebat ad modestiam, dum lento gressu incedebat ad portam, vbi demissis luminibus nuncia matris excipiebat. Nunquam cum matre sine arbitro commorari voluit: & si aliquando vt constitit, oris rubore aperiebat modestiæ virginalis vulnus. Vnde famuli Luisium vocitabant: *Fœminarum inimicum.* 32.

Comparata est Luisii puritas fuga victoriis.

Si Angelus es, ô Diue adolescens, cur cunctæ tibi fœminæ formidabiles? Quia cœlestis prudentiæ est, huiusmodi inimicitiis intercedentibus humanos Angelos à periculis liberari. Imperat Paulus caput fœminarum operiri velamine *propter Angelos.* Errauit Tertullianus existimans impuritatis piaculo Angelos excidisse: *Videntes filij Dei filias hominum, quòd essent pulchræ*, &c. Gen.6. Ex quo errore, 33.

Prudentis est virginea adolescentum inimicitias gerere cum mulieribus.

Tertull.

Gen 6.

errore, velut ex fabula quadam salutarem do affabulationem. Abstineant Angeli ab eo, quod cœlestibus spiritibus offendiculum apposuit. *Estote*, (ait Dominus, *prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*, Matth. 10. Cur serpentes cum columbis colligauit? Quia vt columba sis simplex ex puritatis amore, oportet te esse serpentem, inimicos vtique fœminarum, iuxta illud: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, &c. Gen. 4. Non est com fœmina iucunda amicitia ei, qui castitati libat sacrificium.

Matth. 10.

34. Intra cubiculum Gonzaga diabolum vocabat ad singulare certamen, mundum prouocabat ad pugnam. At videns carnis voluptates à longè, accedentes ad cubile, properat ad ostium, ne ingrediantur: & fœminas imperat discedere inimicus. Cùm nauicula Discipulorum iactaretur tempestate, IESVS *imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna*, Matth. 8. Non imperat recedere ventos, nauem non iubet ad ripam properare: sed ventos ac mare quiescere. Nauis enim Apostolica com ventis, ac pelago potest inire societatem, & secura persistere. Porrò Dei sponsa clamitat, *Surge Aquilo, & veni Auster*, Cant. 4. Cur dum Apostoli retinent ventos, & in pelago persistunt, sponsa IESV Aquilonem iubet ablegari? Profectò quia, ex sententia Nysseni, in ventis diabolus, in mari mundus exprimitur; in Aquilone autem contra castitatem tentamina designantur. Potest animos & diabolum & mundom ad singulare certamen prouocare, & magna simul tranquillitate frui. Attamen cum impudicitiæ stimulis iudicat non posse securè persistere, & ideo omnino curat horribilem inimicum ablegari. *Audiamus*, (inquit Gregorius Nyssenus hom. 10. in Cant.) *quemadmodum Regina surgere faciat Aquilonem, & a se amandet, eius flatum auertens in aduersum. Non enim iubet quiescere, quemodo in tempestate iussit Dominus flatibus quiescere: sed imperat, vt recedat, & fugiat; vt absque vllo impedimento fluat Auster, Aquilone non obsistente aduerso.* Auster floribus amicus animi ac corporis puritas est, inimicus Aquilo à quo omne malum luxuria. Non dubium, quin & mare, & ventus, id est, diabolus & mundus sint puritatis inimici. Attamen diabolo ac mundo oon dicendum, *surge*, sed veni, vt debellare possimus; at carni proclamare debemus *surge*, & abi. Ideo Luisius qui diabolum, ac mundum singulari certamine vicit sæpe, *inimicus mulierum* semper earum consortia curauit aufugere, cunctis proclamans, vel matri ipsi vocitans, *surge Aquilo.*

Diabolum ac mundum ad certamina aduoca, impudicitiã ablega, nec ad singulare certamen admittas.

Matth. 8.

Cant. 4.

Nyssen.

35. Cùm Luisios Martis alumnus cum Marchione parente puer degeret in exercitu, à militibus didicit quædam minus pudica verba, quæ protulit aliquando sensum ex ætatis innocentia minimè callens. Post sensus autem perfectionem sic rubore perfunditur, quod protulisset, vt vix affici consolatione posset. Et qui tanta vixit puritate, verba hæc sine malitia expressa fecit totius vitæ confusionem, frequenter vti magna piacula curans confessionis expiari lauacro. Ad in-

Sine aduertentia puer aliqua impudica verba protulit, quæ adolescenti exhibuere materiam confusionis.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

crementa spiritus mirum in modum profuit adolescenti castissimo hæc apprehensio, quia ex suspicione vmbræ amplius eius virtutum emicuere luminaria. *Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Ideo dilexit me Rex*, Cant. 1. Quónam modo formosa, si nigra? Pulchra sum, sed suspicor me defœdari nigredine: qua quidem præsumptione, ita in conspectu Domini humiliationi studeo, vt me singulari affectu prosequatur. Luisius ex virtutibus piacula fingit, (& vt vulgariter ampliùs expendam, *De la hermosura hace lunares*,) ad humiliationis, & confusionis actus.

Cant. 1.

Sume tibi, (inquit Dominus,) *aromata*, &c. *Cùmque in tenuissimum puluerem vniuersa contuderis, pones ea coram tabernaculo testimonij, in quo loco apparebo tibi*, Exod. 30. Vbi Petrus Damianus lib. 8. epist. 9. *Tunc*, (ait,) *bona nostra veraciter in conspectu superni iudicis placent, cum hæc mens subtiliùs recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit.* Luisius virtutum egregiarum contundit aromata, & eius mens subtiliùs recogitando suspicatur puluerem, quod aroma est, ad exercitium confusionis, & materiam humilitatis. Memor illius temporis, quo in exercitu moratus est, profari solebat. *En tiempo de mis insolencias.* Quia aliqua minus pura verba sine sensus cognitione protulerat. O mens subtilis recogitatrix aromata conterens, & ex iis puluerem reddens, odoriferum planè, & aromaticum! sed qui ex confusione animi offert vberiori aromatum segeti seminarium! 36.

Ex aromatibus virtutum subtilis Luisij educit pulueres placabili, quod plorare cogat.

Exod. 30.

Damian.

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, &c.

A virginitatis fulgore robur militaris Gonzagæ procedit. Horribilis leonibus ex igne pudicitiæ ostentatur.

Virginitas enim nulla non facinora audet, nullas non reportat victorias.

EX mente Maximi, fulgor lucernarum virtutum exprimit splendorem, constrictio autem lumborum robur indicat militare. Porrò virginitatis viros conuenientiùs præcinctis ad spiritualia bella accinere videtur; quia vir pudicus nulla oon facinora audet. 37.

38. Mirabar aliquando, dum Luisij pueri, & adolescentis victorias contemplabar, tot hostes debellatos, tot partas victorias. Tanta ne teneræ ætati fortitudo? Quot dæmones ex obsessis corporibus expulit! quot peccatores ad pœnitudinem adduxit! Cùm Rodolphus frater Luisij Castellonis Marchio illicitis daret studium

Luisij fortitudo ad dæmones abigendos, & fratris impudicitiam debellandam, ex virginitate.

voluptatibus, nec potuissent Principes, Cardinales, Rex, Pontifex amantem miserum infrænate: Luisius aduentans, eum ad pœnitudinem attraxit. Vndénam tam augustum adolescenti robur? Certè ex fulgore virginitatis quæ doctissimos ad bella reddit adolescentes.

39. *Rodulphum ab impudicitia tyrannide liberabat verborũ vi virgo Luisius, quod non gesserat humana potestas.*

Criminibus implicatur Rodulphus, debellatur, opprimitur, nec valet se vti Sampson à vinculis expedire. Fortes accedunt auxiliatores, nec surgit à volutabro. Accedit virgo Luisius, loquitur, & mox audita fratris voce surgit miser, vires colligit, & triumphat virginitatis ope. Aderat aliquando Ioannes in vtero inclusus, sub diaboli potestate, peccato originali præstans obsequium. Diuus Zacharias, Diua Elisabeth inibi morabantur, nec tamen infans in hostes insurgere valebat. Accessit Maria ad cognatam, quæ quidem inclamitat, *Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo*, Luc. 1. O quàm surdus ad salutaria verba exaudienda infans est in vtero existens! Attamen audit, & surgit, & vires colligit, & diabolum vincit, & peccatum debellat. Quónam, precor, auxiliatore? Deo planè, & Virgine vocem emittente: *vt facta est vox*. Quia scilicet virginitas potentissima est ad ardua facinora perficienda. D. Ildephonsus serm. 5. de Assumpt. *Ioannes ad introitum Mariæ exultauit, & lusit: & per os Virginis audiebat verba Domini, & de vtero matris gestiebat in occursum eius erumpere.* Vbi per os Virgini verba IESV profunduntur, Ioannes à vinculis solutus de hostibus victoriam reportauit. Quid mirum Rodulphum exultasse ad victoriam, si per os virginis Luisij IESV voces erumpunt?

Luc. 1.

Ildephons.

40. *Luisius alter Dauid virginitate mitens, & dæmones abigit, & gigantem impudicum comminuit gladio verbi Dei.*

Saulis miles quidam profatur, *Ecce vidi filium Isai Bethleemitem scientem psallere, & fortissimum robore*, 1 Reg. 16. Scit quidem psallere, quo horribilis fiat dæmonius: & ad bella procedere, vt & leonem & vrsum commiouat, è dentibus eorum prædam educens: & Allophilorum gigantem debellans. Vndénam adolescenti decimumsextum annum agenti tanta fortitudo? Putarim, ex virginitate. D. Aldhelmus *epist. de Virgin. cap. 27.* ait, *Dauid sub ipso tyrocinio illibata virginitate praditus, antequam connubij nexu innodaretur, nónne argutis fibrarum fidibus limphaticum mitigabat, dira prorsus terrenorum explosa spirituum vesania: quique etiam ætate tenellus lacertis validis frementium mandibulas leonũ discerpsisse, durorúmque rictus vrsorum confregisse, & enormem Allophilorum gigantem obtruncasse describitur?* En Luisium ætate tenellum argutis orationis fibratum fidibus spiritus nequissimos abigentem; & gladio spiritus, *quod est Dei verbum* gigantem illum Rodulphum, quem nec Ecclesiastica, nec sæcularis potestas confregerant, facillimo negotio debellauit.

1 Reg. 16.
Aldhelm.

41. *Securius procedit adolescens ad campum libidinis, quia quod aliis iuuenibus calcar est, Luisio frænum.*

Obiicis Patrum monita asserentium, nec ad pias causas oportere, adolescentes virgines è claustris procedere. An non indecens magis ad amorum causam properare? Si dum pergunt comparare oleum, *venit sponsus, & clausa est ianua*; quid cum ad iuuenem prophanis amoribus implicatum iuuenis pergit? Respondeo Luisium ex hisce rebus absterreri, quæ assolent alios allicere. Alij alliciuntur ad voluptatum affectum ex fœminarum conspectu, ex sermonibus haud pudicis? Ex vno, & altero illectamento Luisius non ad amorem, sed ad horrorem excitabatur: & ideo nunquam amplius secutus, quàm cùm ad amorum debellationem procedit. Ita net Quare ergo dum in Regis aula degeret, stimulo quo equus pungi assolet, Luisius pro cilitio vtebatur? An non vt carnem reprimeret? Imò hinc meæ sententiæ suggero confirmationem. Illa calcarium appositio symbolum puritatis Luisij mihi est, non protectio. Innuit, frænum sibi esse quod aliis stimulus. Iuuenibus fœminarum aspectus calcar est ad libidinem? Luisio frænum. Ideo pro fræno calcaribus vtitur. Ait ex Dei ore Iob, Laudabant me *omnes Angeli*, cap. 38. Vbi D. Basilius Seleuc. *orat. 1.* Laudabant Angeli spectaculi stupore correpti. Quódnam viderunt prodigium? *Quasi habena formidabili mare continet, cùm ventorum impetu mare propellatur.* Venti indomitum pelagi equum calcaribus compungunt, vt currat, orbem superaturus. At Deus calcaribus illis pro freno vtitur: & quo videbatur orbis obruendus, securior planè redditus est. Adolescens redit ad Palatium, vt causam amorum gerat; sed quo alij iuuenes excitarentur ad voluptates, Luisius infrænatur; quia à Deo protectus tanto puritatis armatur affectu, vt calcaribus pro fræno vtatur.

Iob 18.
Basil. Sel.

Observat. IX.

Ad illa verba:

Et vos similes hominibus.

Luisius similis homini, sed verè Angelus innocentia.

Angelorum innuo mansuetudinem, ab honoribus fugam, virginitatem, seu puritatem, vocis efficaciam, gratitudinem.

SI Dei famuli homines erant, cur similes hominibus vocitantur? Quia habitus ille lucernarum, seu cœlestium fulgorum, & propera ad aperiendum festinatio innuit hosce ministros ex illis esse, de quibus Dauid, *Ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem.* Angeli verè estis ô Discipuli, Angelicis moribus induti. Vnde similes vos hominibus vocitato, non homines pleno ore asseruero. 42.

43. *Luisio congrueret nomen Angeli, si Adam rursum nomina creaturis, congruentia earum proprietatibus, imposuisset.*

O Luisium vigilem conditoris famulum, quem à cunabulis & parentes, & domestici, & omnes Angelum tam frequenter appellabant, vt si hospes aliquis ad Palatium accideret, existimaret Angelum esse Pueri nomen! O Adam, si rursum nomina creaturis propria à te imponenda fuissent, Luisij mei proprietates perpendens, non dubito, quin eum

eum Angelum appellares, fatus: *Ipsum est nomen eius*, Genes. 2. Afferuot Partes verba illa: *Quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius*, hunc sensum admittere: Cuncta nomina adeò rebus ipsis, seu cunctarum rerum essentiæ congruebant, vt nullo alio nomine deberent iustè vocitari. Nam si *Conueniunt rebus nomina sæpe suis*, tunc cuncta nomina cunctis rebus conuenientia exprimebantur. Quidnam ergo Luisio Gonzaga cum Angelo, vt Angelus meritò vocaretur? Indicabo.

Genes. 2.

43. *Luisius Angelus ex mansuetudine.* Genes. 19.

In primis tanta in omnes mansuetudine affectus erat, vt nec erranti famulo (cum adusta ex bili constitueretur) loco supplicij verbum elatum proferret: & cùm aliquis domesticus ab Oeconomo corripiebatur, ipse ex compassione lacrymas profunderet. Angelicúmne id? Angeli personam Dei agentes, *venerunt Sodomam vesperi*, Genes. 19. Cur nocte instante iam, Angeli venerant? Respondet Abulensis, *Totum diem expectauerant, vtrum Deus parceret ciuitatibus propter Abraham.* Quasi coacti Angeli seris, lenibus, & quasi claudis ad supplicium pedibus accesserunt; & non vti Angelorum, sed Dei ipsius punientis personam gerentes.

Abul.

44. *Luisius Angelus, quia formidauit honores.*

Deinde qui exultabat, dum ad culinam ministraturus coquo mitteretur: adeò totis artubus commouebatur, cùm aliquod officium honoratius ei imponeretur, vt facile quis posset adnotare Luisium grauiter esse vulneratum. Quid cùm aliquis inaduertentiæ piaculo aliquando purpuram memoraret? Proh horroris affectum! En ingenium Angelicum. Bernardus serm. 2. de Ascens. *O peruersitas* (exclamat) *ò abusio filiorum Adam, qui cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi etiam leniter ascendunt, & descendunt difficilius, parati ad honores, ad celsitudinem graduum Ecclesiasticorum Angelicis humeris formidandas!*

Bernard.

45. *Luisius plusquam Angelus ex virginitate pugnaci.* Luc. 12. Gregor.

Præterea ex virginitate Angelum, imò plusquam Angelum Luisium prædicabo; quia victoriam contra naturam retulit, quod non gerunt Angeli. *Sint lumbi vestri præcincti*, Luc. 12. Certè ad repugnandum contra naturæ insultus. *Lumbos enim* (ait Gregorius) *præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus.* Casti futuri bellum naturæ indicimus. At Angelis purissimis pax æterna. D. Cyprianus de bono Pudic. *Virginitas*, inquit, *æquat se Angelis. Si verò exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata victoriam etiam refert contra naturam: quam non habent Angeli.*

Cypr.

46. *Sæpè Angeli ad Virginem Luisium virginem descenderunt.* Luc. 1.

Sæpè Angeli ad cubiculum Luisij descenderunt, vt cum contubernali virgine colloquia texerent. Quare, ô Cœlicolæ, supernis sedibus abstracti, ad adolescentis cubile prolabimini? Vt miremur, sic integrum fratrem in terris reperire, & vt cognato reuerentiam præstare possimus, & vt IESV habitaculum custodiamus. Non solùm Gabriel *missus est a Deo ad Virginem* Incarnationis instantia: domesticus eius iam diu erat effectus. Cur Archangelus ad Virginem properarat? Respondet Arnoldus Carn. de verb. septem Domi. *Per virginitatem fuerat Angelus Gabriel Mariæ domesticus: imò tota militia cœlestis multitudo, & natura Angelica gloria (admirans, quòd sic integram in terris reperisset) circumfusa vndique, cognato cælibatui exhibet reuerentiam, & diuino incolatui clientelam.*

Arnold. Carnot.

Cæterùm Luisius referebat Angelos ex vocis efficacia. Curans alicui persuadere virtutis exercitamenta Demosthenem vincebat eloquentia. Sic pro puritatis defensione coram fratre Rodulpho exorauit, vt eum ad contemptam traheret pudicitiam. Sola vox Gonzagæ mei potuit, quod loquentium, ac suadentium multitudo cognatorum, ac Principum minimè potuerat. Vox hæc prorsus Angelica. De Angelico illo, qui Danieli apparuit, dicitur: *Et vox sermonum eius vt vox multitudinis*, c. 10. Cur Angelica vox voci multitudinis comparatur? Certè, quia adeò efficax ad persuadendum, vt sola efficiat, quod multorum sermo gereret. Si Angeli illius vox multitudinis vocem æquauit, vox Angeli Luisij superauit planè multitudinis vocem; quia quod multi loquendo non gesserant, Luisius solus, voce operatus est. Vnde conuenit magis Luisio Angelo, quàm Angelo Danielis, quod de hoc Lyranus profatur. *Designatur efficacia virtutis Angeli illius, ad docendum homines; quia vnus Angelus potest plus docere, quàm multitudo hominum.* De illius Angeli voce non dicitur, *Et vox sermonum eius plusquam vox multitudinis*, sed *vt vox multitudinis*, quia vnus ille Angelus poterat docere quod posset hominum multitudo. At Angelus Luisius potens docere, & persuadere plusquam multitudo: illo Angelo quodammodo superior, aptius à Lyrano commendaretur: *Quia vnus Angelus potest plus docere, quam multitudo hominum.*

47. *Luisius Angelus ex vocis efficacia. Imò efficacior Angelo.*

Dan. 10.

Lyran.

Ad hæc Luisius Angelorum gratitudinem imitatus est. Cunctæ eius profusæ preces actionis gratiarum redolent holocausta. Cùm à fratre, seu socio aliqua gratia afficeretur, ad tantam gratitudinem adnato impetu ferebatur, vt verba deficerent ad cordis submissi manifestationē. O Angelica virtus! Chrysostomus homil. 26. ad cap. 8. Mat. *Hoc & a terra nos liberat, & transponit in cœlum, atque ex hominibus Angelos facit*, Quidnam hoc? *Gratitudo* planè, quam Doctor assumit prædicandam.

48. *Luisius Angelus ex gratitudine.*

Chrysost.

Quid plura? Non solùm Luisium Angelum exprimam, sed ex vno, aut altero capite, se Angelis superiorem ostendisse, ostentabo. Licèt iuuenis tanta puritate micaret, suum corpus vt indomitum mancipium constringebat verberibus, ciliciis, ieiuniis, vigiliis, reliquisque præcinctorum. O Ludouice plus te catenulis cilitij duabus constrictum reuereor, quàm Angelicæ naturæ æmulatorem. Contemplare, quæso, Angelum descendentem ad Petrum catenis illigatum. *Petrus dormiens inter duos milites erat vinctus catenis duabus, & ecce Angelus Domini astitit*, Actor. 12. Et Angelus adest, & Petrus: ille fulgore amictus, hic duplici constrictus catena. Visne esse Angelus gloria fulgens, an Petrus catenis illigatus? Respondeo cum Chrysostomo homil. 8. in cap. 4. ad Ephes. *Hic, si mihi quispiam dixisset: Vis esse Angelus Petrum stimulans*, aut excitans: *An Petrus vinculis seruatus? Petrus vtique maluissem esse, & vinculis potiri libuisset*, Obicio Luisium non semel duplici cilitij catenula vinctum, & Angelum socium Dei thalamum custodientem. *Hic* (profiteor ingenuè) *si mihi diceretur: Vis esse Angelus Luisij custos; an Luisius catenulis illigatus?* Luisij vinculis potiri libuisset.

49. *Luisius catenula cilitij constrictus plusquam Angelus indutus stola.*

Act. 12.

Chrysost.

Quid quod Angelus gestiisset ad Luisij 50. *Luisio Angeli seruire.*

 obsequium?

obsequium? Dum recitans adolescens septem Psalmos somno corripitur & lucerna, ardente lecto, vertitur in fornacem, Angeli confestim flammas extinxere; nec materiatum incendium in illum auderet, qui sacro igne cremebatur. Cùm Thesim fluuium Luisius & Rodulphus traiicerent, aquæ superbientis impetu currus in duas diuiditur portiones, hæc cum Rodulpho ad ripam raptatur ab equis; illa autem cum Luisio cursum fluuij periculosè sequitur obruenda planè, nisi ad arborem duceretur ab equite quodam auxiliatore, quem omnes Custodem Angelum proclamarunt. Cur Angelus roganre Luisio, *Quis nam es, precor*? Sum Eques, ait, nec nomen voluit aperire, ne planè ab humili obsequendi Luisio officio prohiberetur. Rogatus olim Raphaël Archangelus quisnam esset? *Ego sum*, inquit, Azarias Ananiæ *magni filius*, Tob. 5. Cur non se Angelum esse manifestauit? Respondet Augustinus serm. 228. de Temp. *Quod meruit filiis Tobias Pater, filiusque Tobias? Mercenarium habere cælestem? Celauit vobis Angelus nomen. Azarias sum, inquit; & non dixit, Ego sum Raphaël Angelus. Si enim diceret, Ego sum Angelus, non esset Tobiæ mercenarius.* An aliquo ea capite superior Angelis ille, cui Angeli inseruire tanta cura contendunt? Si Luisius pedes à pedite Angelo non ministratur, ab equite vectus curru ministratus obiicitur. Nec aperit nomen; si enim dixisset: Ego sum Angelus, mercenarius Luisij non esset, socio Angelo prohibente: *Vide ne feceris, conseruus enim sumus.*

Angelus nō aterit, se Angelū esse, ne me prohiberetur seruire Luisio.
Tob 1.
August.

Observat. X.

Ad illa verba:

Et vos similes expectantibus Dominum: vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.

Luisius intra cubiculi claustra residens, solitudinis amans, à Deo vocatur, cum Deo residet, ipsi similis ostentatur.

Assero, solicitudinem & silentium conferre ad Dei vocationes, & visitationes.

51. VBinam famuli Dominum aduentaturum expectant? An in plateis? Stoltarum virginum domicilium. Certè in adytis, vt pulsanti aperiant. Porrò cùm Dominus suos famulos videt solitudinis amatores, pulsat excipiendus. O quàm profundo silentio famulus expectat Dominum noctu accessurum ex sponsa alloquenda dum reuertitur, ne molliter pulsans non audiatur!

52. Mirum fuit Luisij silentium, admirabilis eius in communitate solitudo. Ad agrum mittitur relaxandi animi causa, ab egressu in regressionem nullum verbum profundit miranti socio: quia qui dedit copiam eundi, non manifestè loquendi concesserat. Amans cubiculi rarissimè vagans inuenitur, nisi ad Templum, aut gymnasium, aut refectorium necessaria profectio pararetur. Tam agnata iuueni in solitudinem affectio, vt cùm in Aula resideret, & Palatio patenter versaretur, rarò extra inueniri posset. Hinc omnes Diui traho felicitates, virtutumque egregiarum Incrementa.

Mirabile Luisij silentium, ac solitudinis amor.

53. A Deo vocatus ad Religionem, in silentio ac solitudine meditatur, cuinam Ordini traderet nomen. Dominus, ait, pulsat, confestim aperiam. *Aperi mihi soror mea.* Ad Societatem fraternitatis aduocor. IESV frater efficiar? Quàm felix vita Regularis! Patres illi à mundi offendiculis liberantur, Dei vacant obsequio, cui seruire, regnare est. Iustæ conscientiæ testimonio lætantur, mundialibus curis non premuntur; & tu vis in seculi pelago deperire? Pergamus ad portum. Ad quem? Ad Discalceatorum domicilium, aut Monachorum Cœnobia? Sibi vacant solummodo, propriæ saluti studunt. Mendicantium ergo vitam mixtam æmulare, vt tibi & proximis simul attendas. Ad quemnam Mendicantium Ordinem me recipiam? Pulsa ô Domine, loquere, ecce adsum. Societatis IESV (Dominus ait) ini institutum. An hoc gratis audiuit? Orat in solitudine cubili sæpè, se reficit Eucharistia, à Deipara exilium implorat; & sic Dominus suam ei circa Ordinis electionem, voluntatem aperuit. Vocat Dominus ad credulitatem Martham, & Mariam. Hæc illicò credidit, secus illa. Martha ait, *Iam fœtet*, quónam modo poterit suscitari? Maria autem, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Curat IESVS Martham adducere ad credulitatem, *Resurget frater tuus.* At illa, *Scio, quia resurget in Resurrectione in nouissima die.* Instat Dominus, *Ego sum resurrectio, & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. Credis hoc?* Tandem illa, *Vtique Domine, ego credidi*, &c. Porrò Maria mox credens non interrogatur. Vndénam ergo Martha tarda ad audiendum credulitatis dogmata: Maria autem confestim aperit pulsanti? Quia Martha de more sollicitabatur, Maria autem in solitudine residebat, vt vocanti Domino responderet. Pulchrè D. Basilius Seleuc. orat. 2. de Lazaro. *Maria è vestigio credidit, domi enim mæsta residebat.*

Audiuit IESV pulsantis in silentio vocem, quia abstractus à tumultu.

Qui solitudini student, citiùs credunt Domino vocanti.
Ioan. 11.

Basil. Seleuc.

54. Cur existimas Dominum tam citò Luisio apparuisse, id est, circa status resolutionem suam aperuerit iuueni (non viro, nec seni) voluntatem? Quia à cunabulis solitudinis amator fuit. Quadraginta annis Moyses in Ægypto moratus fuerat, ad deserta se recepit, vbi post quadraginta annos à Deo vocatus est. Cur tam serò Deus Moysi apparuerit? Crediderim, vt quadraginta annorum solitudine quadraginta annorum tumultum expiaret. Procopius aiebat Epito. in Isai. *Quadraginta annis in Ægyptiorum disciplinis educatus, simulato gregis pascendi studio in solitudinem secessit.* An mox fuit à Domino vocatus? An illico pulsauit sponsus? Minimè, sed transactis annis quadraginta. Gregorius lib. 23. moral. cap. 20. *Postquam in desertum fugit, dum illic quadraginta annis degit, quasi ab inquietis desideriorum tumultibus* (totidem quidem annorum) *obdormiuit, & idcirco diuinam vocem percipere meruit.* Luisio autem iuueni IESVS illicò apparet, nec in senectam

An Luisius plusquam Moyses abstractus à tumultu? ille post quadraginta solitudinis annos Deum pulsantem audiuit, hic in in seculo Ægypto.
Exod. 3.
Procop.

Gregor.

senectam visio differtur; quia à cunabilis, vel dum in Ægypto seculi commoratur, degit in solitudine.

55. *An perfectior Elia Luisius?* Procop.

An Gonzaga perfectior Elia? Hic quidem se sæpe ad solitudinem recepit, & inibi mansit prius quàm Dei familiari colloquio frueretur. Procopius citat. *Non nisi post infinitas solitudinum peragrationes, Deo dignus est habitus Elias.* An quia sæpe Regem alloquutus est? O Luisij perfectionum! Commorationem in Curia iosinuarum solitudinum commoratione curat Elias expiare à mente sanctissima ablegando tumultus, vt Dei colloquio dignus habeatur: & Luisius in Curia, in Aula Dei colloquio, & inspiratione familiari dignus habetur?

56. *In seculo Luisius solitarius adeò sedet, vt in Deum quodammodo conuertatur.* Nazian.

Dum igitur in Curia residet IESVS pulsat, excipitur, nuptiæ celebrantur, dedit Luisius hæreditati, & plorantibus subditis ad Societatem sponsi domum felicissimam comitantur sponsam. Num inuentus est Gonzaga in seculo similis sponso? Certè amor solitudinis, & à tumultibus recessus eum Deum similem reddiderat. Nazianzenus *Orat.* 1. profatur, *Diui solitudinem velut sociam*, & administram, diuinæque subiectionis parentem, atque adeò diuinitatem afferentem mirificè suspexerant.

57. *Luisius in seculo puer consummatus apparet Sol explens tempora multa.*

Alij Diui non tam repentè consummatione donantur, paulatim à Domino perficiuntur: & eorum semita velut lux splendens crescit vsque ad perfectum diem. At Luisius in seculo puer sanctus exsurgit, & faciens perfectum diem ostentatur. Nam *consummatus in breui, expleuit tempora multa.* Præses diei obiicitur, Sol Princeps temporum ostentatur, & eorum fructus vberrimos annunciat. Perge ô Ludouice, ad Societatis IESV sphæram, Zodiacum vitæ breuis illustra, duodecim domiciliis, seu signis hæresce. In *Aquario* lacrymarum donum obiicies. In *Virgine* incorruptam vel vlla leui cogitatione virginitatem. In *Geminis* cum Deo vnionem adeò mirabilem, vt preces profundens, aut contemplationi vacans, nec vnius perbreuis quadrantis paticula te distractionem pati videris nec iussus valetudinis causa, vt à Deo mentem auerteres, poteris obedire. In *Sagittario* ostendes in literis processum circa mortificanis vulnera, nam cupies te ignorantem exhibere, vt ab omnibus despici possis: & præstiturus esses vtique, si ob Religionis decentiam Magister non prohibebit. In *Piscibus* tantam seculi exprimes obliuionem, vt nec fratrum tuorum numerum sine accurata reflexione referres. In *Libra* euocti sensus tui soluti à lege naturæ obiicientur, vt institiæ deseruiant. Visus à sede Rectoris in refectorio communi ita abstrahetur, vt post tres menses discubitus ad mensam missus ad Rectoris sedem, quænam illa esset, interrogares. Auditus abstinebit à nouitatibus seculi. Gustus discedet à cibis, vt materia victus, sit mortificationis occasio. Olfactus nunquam vel vnius floris apes erit. Tactus ad vilia ministeria manus sacrabit. Lingua à quolibet ocioso sermone ieiunabit. In *Ariete* erga Agnum Eucharisticum ineffabilem expones affectum. In *Tauro* vinculis coostricto obedientiam miram. Subiicieris Coquo, vt Deo, monumenti sacratissimi feria quinta Cœnæ Dominicæ non aspicies, quia iustus eris lucernis emungendis solummodo præesse. In *Scorpione* humilitatem aperies, ouuissimum locum inibis, fratribus temporariis coadiutoribus manum dexteram offeres, quisnam fueris in seculo obliuisceris. In vili *Cancro* incredibilé paupertatem exeres. Duplici papyracea imagine cubile ornabitur, vna D. Catherinæ, altera Angelici Doctoris, ex amore virginitatis & doctrinæ. In *Capricornio* dilectionis exhalabis incendia. Audiens de Deo fieri memoriam, diuino ecstasi abripieris. In *Leone* denique egregia fortitudine Rodulphum fratrem tuum Castellonis Marchionem & Ducem Mantuæ consobrinum tuum hostiliter decertantes, dissidentes æterna pace colligabis. Hic tua ad patranda miracula potentia fulgurat. Marchionissæ matri tuæ salutaris existes ægrotanti. Vnum & alterum visu captum luci restitues. Difficilibus parturitionibus succurres. Cancros, ethicam, phthisim, malignaotis naturæ febres occides, excides, extingues. Phrenesim solues, hydropisim euacuabis, fluxum sanguinis sistes. Excidentes exitialiter alleuabis, bis Mantuæ Ducem à lethali eripies ægritudine. Energumenos pace donabis. Paralysi medeberis. Cracouius, Lombardus, Venetus, Tiburtanus, Polonus tuo sepulchro litabit egregiorum facinorum monumenta. Qui ad tuam accurrit protectionem, à quocunque incommodo fiet immunis. Quare Gregorius XV. Pont. Max. te solem fulgentissimum Ecclesiæ in Zodiaco collocabit, vt radios spargas, corda hominum accendas, speciatim fratrum tuorum. *Cresc.as*, frater, *in millia milium.*

SECTIO XI.

Vigilia.

TEXTVS.

VERS. 37. AMen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. 38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi, &c.

IN

IN GONZAGAM

PANEGYRICVS MORALIS VNDECIMVS.

CIRCA LITERAM.

EX VIGILIIS.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & transiens ministrabit illis.

Obiiciens menti Luisius IESVM præcinctum, siue cruci suffixum, miros in perfectionis via gessit processus.

Confert enim suffixi Domini contemplatio ad egregiorum facinorum expeditionem.

1. PRæcingitur Dominus cùm se cruci suffixum suis famulis præsentat, vt ad constrictionem lumborum exemplo alliciat. Præcinget se, id est, se accinctum, seu cruci affixum obiiciet, iuxta illud ad Petrum: *Alius cinget te; significans vtique qua morte esset clarificaturus Dominum*, Ioan. 21. Sic alij Dominum accinxere. Profectò Dominus sese Luisio sub crucifixi habitu obiecit imitandum. Nihil dulcius adolescenti meo, quàm Christus IESVS, & hic crucifixus. Ideo pingitur coram suffixi Domini imagine, quia illo fluenti sanguine nutriebatur pelicani pullus, & præpropero volatu ad perfectioois cumulum ascendebat.

2. *Ludouicus in cruceu lectulo renascitur, nutritur, creatur recreatur, ad vitam spiritus incensi. mam. Cant 3.*

Profatur sponsa, *in lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea*, Cantic. 3. Quænam hæc nox, in cuius alis funereis lucem veram amatrix quæritabat? Crediderim esse illam, de qua fatur Apostolus, *In qua nocte tradebatur. Per noctes*, ait; vt exprimat tenebratum obscuritatem, cùm duplicata nocte duplex Sol interiit. In cruce ergo Christus quæritur ab sponsa. Quare in cruce requiritur? Certè, quia inibi renascitur, vbi vita vera moritur sponsus. Ibi recreatur, vbi ex compuncto latere innouata profluit Ecclesia. Gilbertus *sermon 2. in Cantic.* Durus lectulus illud crucis tuæ lignum. *In hoc ego renascor, & nutrior: creor, & recreor.* Verborum pondera efficaciam: *Renascor, nutrior, creor, recreor.* Perfectionis dilectæ indicat intensionem. Non miremini Luisium in iuuentute virum perfectum, si in cruce illigati IESV dormiens renascitur, & mox ad profectus spiritualis vitæ nutritur, & rursum creatur ad superiora incrementa, & ad sublimiores profectus adhuc recreatur.

3. *Si ex lapidibus IESVS cruci suffixus facis Abrahæ filios, quidni ex filio Luisio eum multiplici vota vigentem efficias? Matth. 3. Laurent. Iustin.*

Potuit crucifixi Domini aspectus ex lapidibus filios Abrahæ efformare. *Potens est Deus*, (fatur ipse) *de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*, Matth. 3. Vbi Laurentius Iustin. de triumph. Christ. agone. *Tanti erat meriti crucifixi Domini effusus cruor, vt virtute sua valeret infidelium populorum conuertere animas.* Si potuit creare fideles, id est, è lapidibus facere filios Abrahæ, quid mirum sæpe creasse, & recreasse iam filium ad vberiorem spiritualis vitæ participationem?

4. *Luisius iter Christi suffixi cruci iniens breui cursu peruenit ad perfectionem. Luc. 23.*

In IESV cruce collocatus Luisius in breui consummatur. Ad cumulum perfectionis crux arctam quidem viam obiicit, sed breuissimam. Postquam latro vias difficiles peccatorum ambulauerat, terminum vitæ terens, ad viam vitalem se recepit, & profatur, *Memento mei Domine, cùm veneris in Regnum tuum.* Cui suffixus IESVS, *Hodie mecum eris in paradiso*, Luc. 23. An non paradisus cœlestis in altissimis absconditur. Quónam modo igitur, qui tot gesserat recessus, tam breui temporis particula tam longum iter perfecturus erat? Crediderim, quia præpropeti sunt profectus ex Christi suffixi respectu. Bellè D. Augustinus ad Psalm. 39. *Salutem suam longè futuram sperabat latro, & post longum tempus accipere contentus erat. In longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit: Memento mei, cùm veneris in Regnum tuum;* (vt post annos velut Pincerna Iosephum me è carcere educas.) *ille respondit: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in Regno salutis.* Nec differtur salus ei, qui à crucifixo Domino sublevatur. Si latro tam velox eleuatur in superos, quid mirum, Luisiom sanctum ad perfectionis fastigium tam velociter auolare ex continua suffixi Domioi meditatione? August.

5. *Omnia impedimenta facillima ei, qui IESVM in cruce contemplatur. Iudic 7. Ambr.*

Ad Christi suffixi aspectum ita animus vires colligit, vt omnium inimicorum castra illicò efficiat conturbari. Milites Gedeonis *cùm per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent*, &c. *Omnia itaque castra conturbata sunt: & vociferantes, vlulantesque fugerunt*, Iudic. 7. Vbi Ambrosius lib. 1. de Spiritu sanct. cap. 26. *Hydriæ sunt corpora nostra figurata de limo, quæ timere non norint, si feruore gratiæ spiritualis ignescant: & IESV Domini passionem canora voce confessionis testentur, præsidij putabant: vt vel in mentem adducta, aut voce nuncupata vires augeret.* Quid fragilius iuuene Luisio? at quid ipso fortius, quia spiritus lucernas cum IESV cruci suffixi memoria copulabat. Omnia equidem castra conturbantur hostilia, illicò perficit victorias.

6. Pueri estis imbelles? *Recogitate eum* (loquor cum

Quàm velox perfecta victoria in Iesu crucifixo. Hebr. 12. Bernard.

cum D. Paolo) *qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes*, Hebr. 12. D. Bernardus, *Tanta est virtus Christi crucifixi, vt si in mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati prævalere possit inuidia: sed continuò ad memoriam eius totius peccati, & mortis fugatur exercitus.* Igitur continoò euoctis hostibus debellatis, facillimè in breui pusio miles veteraous efficitur.

Pater senex sit sensibus in Iesu cruci affixo. Apoc. 1. August. Strab.

7. Fatur Ioannes, *Conuersus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem Filio hominis vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & pedes eius similes aurichalco*, Apoc. 1. Vbi Augostinus capillos albos multitudinem puerorum albatorum quasi ex Baptismo procedentium dicit sigoificari. Strabus aotem, *Capilli erant candidi, hoc est, Sancti adhærentes ipsi capiti, virique perfecti*, seu canis virtutum ornati. Vndenam pueris incipientibos datum, canos ostentare, seque spirituali perfecta senectute decorari: Respondet acutè Doctor, *Quia pedes Christi similes aurichalco. In alia translatione habetur, Aurichalco Libani, vbi Dominus crucifixus est.* Libanus enim pro Regione ponitur Iudææ. Ac si diceret, Christus præcinctus obiicitur, & sub crucifixi forma pueris incipientibus ostentatur, vt eis præscribat dogmata proficiendi. Pueri enim incipientes iam cani in Christi capite, in sanctitatis vertice conspiciuntur ex Christi suffixi Cruci meditatione. O Luisium puerum senectute conspicuum ornantem Iesu caput, consummatum in breui, quia nunquam mentem, & vix vnquam oculos à suffixo Cruci Domino auertisti!

Observat. II.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens, &c.

Luisius Religiosus quidem perfectissimus Christum in Eucharistia æmulatus est, dum viuit, dum moritur.

Affirmo Eucharistiam perfecti Religiosi gerere simulacrum, interimque perfecti Religiosi mortificationem expendo.

Religiosus mortuus sæculo voluptatibus, honoribus, diuitiis.

8. EX sententia Salmeronis Christus præcinctus obiicitur, famulis fidelibus vt Eucharistiæ referat imaginem. Velaminibus enim caodidis induitur, cùm sub speciebus occultatur. Accumbere itaque seruos efficit, & præcinctus io Eucharistia, eis omnem dulcedinis abundantiam spirituali gustui ministrat. Et quidem viris Religiosis aptè Dominus Eucharistiæ sub forma obiicitur imitandus, quia in hoc mysterio perfectissima Regularis obseruantiæ formula exponitur. Exprimit paupertatis specimen nuditate omnimoda, obedientiam ad quatuor verborum prolationem è superis (sic explico) aduolando; castitatem, quia Angelorum panis, vinum germinans virgines. An non mortificationem Regularem subolet Christum inibi non videre, nec gustare, nec audire? Ideo Alcasar asserit sese præcinctum Dominum, ac indutum lineis, seu speciebus candidis septem Episcopis ostentare, vt eos edoceat spiritualis vitæ perfectionem, quæ quidem in cœlesti pane præfulget. Igitur qui perfectione religiosa ornatur, Christum in Eucharistia refert Luisius noster sese erga Eucharisticum mysterium præstitit obsequentissimum. Quapropter depingi assolet panis portitor sacratissimi. Profectò adolesceotem obiiciam Christi Eucharistici imitatorem, vt perfectè Religiosus possit appellari.

Apoc. 1. Alcas.

9. D. Ignatius præscribit Societatis alumnos se gerere debere, *vt mortuos mundo, & proprio amori, Christo autem viuentes.* Christum hi Eucharistia existentem æmulantur, quia ex vi verborum sub speciebus corpus exaoime continetur. Paulus ait, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo*, Coloss. 3. Felix mortuus Christi mortui agens imitatorem. Beroardus *serm. 6. in Quadrag.* Religiosus *non solùm mortuus mundo est, sed & crucifixus. Omnia, quæ mundus amat, Crux mihi sunt: delectatio carnis, honores, diuitiæ.* Discursum expendam, vt vbi festum Ludouici simul cum Eucharistiæ solemni celebratur, nostri concionatores vtrique argumento satisfaciant.

Religiosus verè mortuus imitatur Christũ in Eucharistia. Ignat. Coloss. 3. Bernard.

CAPVT I.

Luisius perfectè se exhibet mortuum, vt Iesum Eucharistia possit æmulari.

10. MOrtui enim estis. Perfectus Religiosus mortuus est cum Christo, cuius mors in Mysterio Eucharistico recolitur. Vt Luisius Eucharistiæ reficeretur, vt Religiosum decet, necessum fuit velut mortuum se exhibuisse. Oculos habeat, sed non videat; linguam, sed oon loquatur; reliquorumque sensuum vsu priuetur. Origenes hom. de Baptismo, *Oportet, accedentem ad corpus & sanguinem Domini, non solùm purum esse, ne ad iudicium edat, & bibat: sed ostendere in vita memoriam eius, qui pro nobis mortuus est: in eo quod mortificatus est peccato, & mundo, ac sibi ipsi, & Deo viuit.*

Accensus ad Eucharistiã Luisius, nec videt, nec audit, nec loquitur, mortuum se gerit. Origen.

11. Ad viduam Sarephtæ esuriens accedit Elias, postulat ab ea refici pane subcinericio; & respondetur ei: *Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria. En colligo duo ligna, vt faciam mihi & puero meo, & comedamus, & moriamur*, 3. Reg. 17. Theophanes Ceram *Orat. de Cruce apud Gretsers. tom. 2.* ait, *Farina carnis Dominicæ, qua nutrimur, typum gessit. Duo ligna indicant illa duo ligna, ex quibus crux.* Cur farinam Eucharisticam cum Cruce copulauit? Quia si ad epulum sacratissimum accedo

Vidua Sarephta epulũ sacrum cum mortis imagine copulauit. 3. Reg. 17. Theophan.

accedo mortificationis crucem non deferens, haud aptè manducabo.

12. Vnde Apostolus, *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*, 1. Cor. 11. Qui comedit, mortem Domini annunciet. Mortuus Religiosus aptè Domini mortem annunciat. Paschasius lib. de Corp. & Sang. Dom cap. 21. *Quem Calicem cùm bibimus, quid aliud, quam mortem Domini annunciamus? Idcircò necesse est, vt vnusquisque priùs moriatur huic sæculo. Quia sicut nemo nisi sepultus mortem nunciat: ita nemo exinde vitam sumit, nisi resurgens in nouitate vitæ ambulet, & iam in Christo maneat.* Vt quis valeat Christi mortem nunciare, moriatur seculo, necessum est. Ideo Apostolus, *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Paschasius cap. 10. *Sanè Pascha transitus appellatur; eo quod qui vult venire, ipse transeat sicut & Christus transiuit de hoc seculo: vt totus iam renatus, spiritualia ista dignè percipiat.* Itane?

Qui præfectè comedit, Iesu mortem annunciat 1. Cor. 11. Pasch.

Idem.

13. Sic ergo Luisius mortuus apparuit, vt Eucharistico epulo frueretur Mori fuit, renunciare seculo, mundi relinquere spes, calcare possessiones. Peccato tam perfectè mortur, vt à Baptismi vnda ablutam conseruaret stolam sibi ipsi mortuus perfectissimè, vt Iesum in Eucharistia existentem æmulari posset. Oculos habens non videbat, qui pustquam diu in refectorio adfuerat, Rectoris sedem ignorabat, linguam habens, ea non vtebatur, qui nullum non solùm otiosum verbum profudit, imò nec officiosum, vt vidimus superiùs. Copiam petens, vt è Collegio in domum Professam pergeret, dicebat, *Ibo in domum!* & ne otiosi verbi piaculo subiaceret, non audebam *Professam* addere. O verè Religiosum seculo emortuum, vt mortem Domini possis imitari!

Mortuum Luisiū exprimo.

CAPVT II.

Luisius se exhibuit viuentem (vt vitali epulo perfectè frueretur) à cunctis voluptatibus abstinens.

14. ADdit Apostolus, *& vita vestra abscondita est cum Christo.* Quis poterit mente exponere virtutes, quas Dominus hoc in epulo imitandas perfecto Religioso exponit? Tres præcipuè virtutes D. Bernardus attigit Religioso necessarias. *Omnia, quæ mundus amat, crux mihi sunt, delectatio carnis, honores, diuitiæ.*

15. Christus in Eucharistia egregius est castitatis assertor. Vt filia à Dæmonio liberaretur, micas è mensa Dei, seu auxilia valida Chananæa postulat: *Etiam Domine, nam & catelli comedunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Micis dixi auxilia signari, non Eucharistiam ex mente Chrysostomi: quia non deceret ex sacratissimo pane micas in terram decidere. Porrò Magdalena *stans retrò, lacrymis cœpit rigare pedes eius*, Luc. 7. Ad epulum Eucharisticum Magdalena accurrit ex eodem Chrysostomo. Cur Chananæa non petit Eucharistia filiam refici, sed auxilio donari: Magdalena autem sacrum Epulum inire contendit? Quia contra diabolum impugnantem auxilium cœlestis exercitus quærendum est. vulgariter expono: *Procurar se meta socorro en la plaza.* At vt luxuriei ignis extinguatur, præsentissimum, agnatumque medicamen est. *Cernens* (inquit Doctor hom. de Pecatt. & Pharis.) *Magdalena in mensa Dominum, non quæsiuit, sicut Chananæa, micas: sed ipsum panem vitæ amplexa est. Chananæa enim pro filia a Dæmone vexata interpellabat, & dum se canis interpellari ipsa audierat, micas de mensa cadentes petiit. Hæc verò non filiam a Dæmone vexatam habebat, sed totum corpus lasciuia Dæmoniaca deditum.*

Contra impudicitiam præsentissimum medicamen Eucharistia recepta.

Luc. 7.

Chrysost.

Porrò Eucharistia non solùm homines à luxuriei tyrannide liberat: sed & Religiosis perfectissimis ad consilium virginitatis obseruandum dogmata salutaria præscribit. *Et vocabitur* (ait Isaias) *nomen eius Admirabilis, Consiliarius*. cap. 9. Christus certè admirabilis Consiliarius est. Quidnam *Consiliarius*? *De virginibus* (inquit Apostolus) *præceptum Domini non habeo, consilium autem*, &c. Ac si diceret, Virginitas consilium quidem, non præceptum, est. Hoc consiliū Christus Religiosis iuuenibus specialissimè dilectis dat, hoc Luisio impertitus. Quónam modo autem non adhibito præcepto hoc difficile consilium est obseruandum? Addit Propheta post illud *Consiliarius, Deus fortis*. Hoc in Sacramento Christus Deus fortis est, ad difficilia quæque præstanda. D. Cyprianus hom. de Natiu. *Quia si diuinis consiliis obuiauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocauerint appetitus, adest Deus fortis.* Nulla tentamina valida possunt existere, vbi Eucharistia reficeris, quæ quidem Dei continet omnipotentiam. Luisius osor fuit voluptatis, non quia molli non præditus esset ingenio: sed quia amator erat puritatis tenacissimus. Reginam pulcherrimam multis diebus, dum aulæ seruiret, comitatus, nunquam eius faciem aspexit. Huiusmodi enim fuga puritatis brauium comparatur. Quid mirum tanta munditia nitere, qui tam frequens erat Eucharisticæ mensæ conuiua, & tam ardenti in hoc Mysterium affectu ferebatur? 16.

Eucharistia Religiosis suadet consilium virginitatis. Isai. 9.

Cyprian.

Puritas Luisij.

CAPVT III.

Luisius Christum in Eucharistia retulit, honores seculi conculcando

REligiosæ vitæ secundam proprietatem esse Bernardus asseruit honores conculcare: *Omnia, quæ mundus amat, crux mihi est honor*, &c. Honor seculi quid, nisi alios vti subditos aspectare, amareque, cunctis præfici. At Religiosi insigne obedientia est, ac submissio. *In sudore vultus tui* (Deus inquit Adamo) *vesceris pane tuo*, Gen. 3. Isaias exposuit, *Dabit vobis Dominus panem afflictorum.* Quinam sudor, & afflictio? D. Cyrillus lib. 3. *Panis igitur Christus est, sed enim sudore & labore inuenitur.* Ac si diceret: Panis quotidianus noster est Christus in Eucharistia, sed tamen afflictis, ac sudantibus præparatur. Certè illæ particulæ, *in sudore*, & *afflictorum* ex mente Doctoris mercenariorum innuunt obsequia. Panis hic est eorum, qui norunt obedire. 17.

Obedientibus Eucharistia præparatur.

Gen. 3.

Cyrill.

Obedientia enim egregia est ad Eucharisti- 18.

cum

Præmittunt obedientiā, Eucharistico epulo reficiendi. Ioan.6.

cum epulum dispositio. Cùm Dominus quinque millia homines satiauit, priùs illos discumbere præcepit: *Facite homines discumbere*, Ioan.6. Cur Apostoli iubent conuiuas considere priùsquam panem accipiant: si ipsi, accepto epulo, sessuri erant, ad absumendum? si autem stantes comedissent, aptius Agni Paschalis in Eucharistia expressum mysterium præsignassent. Præcipit Christus Apostolis, vt homines efficiant discumbere, ad obedientiæ exercitamentum, quod influit Eucharistia.

Obedientibus Calix exhibetur. Ioan.2. Chrysol.

19. Cùm conuersio aquæ in merum erat perficienda, Deipara monet ministrantes: *Quæcumque dixerit vobis, facite*, Ioan.2. Cur eos excitat ad obedientiam? An non Eucharisticus Calix hic præfiguratur? Chrysologus serm.5. *Sed aqua in sanguinem erat conuertenda mysterium, vt mera pocula de vase corporis sui Christus bibentibus propinaret.* Ergo aptè ad obedientiam alliciuntur Eucharistico Calice compotandi.

Luisius Miles obedientissimus ex Eucharistia. Pasch.

20. Memorat Paschasius scriptorem illum lineis indutum, qui Altario assidebat. *Ideo benè* (ait) *iuxta altare perhibetur, vt milites ad stipendia vitæ perciuienda dinumeret discernat.* Quidnam militari obedientia perfectius? Solis ergo militibus, id est, obedientibus Eucharisticus panis impenditur. Societatis Iesu miles fortissimus Gonzaga Eucharistico epulo agnatus, qui tam perfectam coluit obedientiam, vt nimia aliquibus videretur. Nec enim ex tanta in Eucharistiam deuotione poterat non tam exacta obedientia procedere.

CAPVT IV.

Luisius Iesum in Eucharistia imitatus est, dum nuncium remisit diuitiis seculi, & Religiosa emicuit paupertate.

Religiosus verus auro vult carere ad exemplū Iesu in Eucharistia. Num.11. Abul. Plin.

21. DEnique Bernardus, *Omnia, quæ mundus amat, crux mihi est, diuitia.* O quàm præcincta religiosa paupertas ostentatur? Quàm osor Dominus in Eucharistia eorum, qui diuitiarum amatores existunt? Manna olim similis *bdellio* profluxit, Num. 11. bdellium quidem (authore Abulense) *berillus* est lapis: de quo Plinius scribit, asserens solos Indicos esse egregios, quia *auro carere malunt. Hæc sola gemma.* *Qui bdellium* Eucharisticum, scilicet Manna, assumpturus est, curet imitari hanc gemmam pretiosissimam Iesum qui vult *auro carere*, cùm Dominus existat diuitiarum.

Abraham reficiendus Eucharistia typico pane, diuitias spreuit. Gen.14. Cyrill.

22. Abrahamus despexit spolia victoriæ malens auro carere. *Da mihi animas, cætera tolle tibi*, Gen.14. Animas in conspectu Dei pretiosas æstimo, sperno diuitias. Ita ne? O pectus Eucharistico epulo reficiendum! *Melchisedech Rex Salem protulit panem.* quo quidem victor Patriarcha vesceretur. Pulchrè D. Cyrillus in Collect. cap.6. *Ei quidem benedixit Melchisedech, qui erat figura Christi: & cùm nullum accepisset spolium, pane & vino eum aluit.* Quia mundi diuitias contempsit, se similem illi pani ostentauit, qui bdellium est, volens auro carere.

23. Calix Eucharisticus *Testamentum nouum* appellatur: *Hic est Calix sanguinis mei, noui,*

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

& æterni Testamenti. Cur Testamenti? Certè qui Testamentum scribit, sese cunctis mundi diuitiis abdicat. D. Cyprianus serm. de Cœna Domin. *Vident hæc Sacramenta pauperes spiritu, & hoc vno contenti ferculo, omnes mundi huius diuitias aspernantur: & possidentes Christum, aliquam huius mundi supellectilem possidere dedignantur.* Ac si Testamentum gessissei, quo supellectilia cuncta hæredibus relinquuntur. Profectò Luisius sese perfectissimum Iesu in Eucharistia æmulatorem exhibuit. Vel in seculo degens modestissimo indumento vtebatur. Cunctas seculi diuitias cum seculo dereliquit. In Religione autem paupertatem habens in deliciis, tunc lætitia diffluebat, cùm attritas vestes aliis à fratribus derelictas poterat à superioribus enixis precibus impetrare. Duplici papyracea imagine eius cubile ornatur: & cùm ab vno Collegio in alius facturus fuisset transitum, punctus scrupulo ausus non fuit thesaurum illum deportare, nisi sæpe copia petita. O bdellium referens perfectissimè, iure tibi specialissimo Eucharistica addicitur custodia ostentanda, vt similis cum simili commoretur: & Eucharistica custodia honoret eum, qui suis virtutibus eam est æmulatus Moretecum Iesu, viueque felicissimè, Religiosis offerens epilogum perfectionis imitandum.

Eucharisticus Calix Testamentū appellatur, ob diuitiarū abdicationem. Cyprian.

Gonzaga tanquā Testamentum ferens, omnia reliquit, vnde Eucharistica dominus.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Gonzaga vocatus à Domino fuit prima in vigilia, siue in Infantia. Quàm illustris Diuus, qui tunc Domino seruit, & aperit, cùm alij primo somno grauiter soporantur!

Exprimo, Dei augusto munere hominem vocari ad perfectionem à puerili ætate.

MEmorat Christus secundam, & tertiam vigiliam, non autem primam. Quare? Quia si vigiliæ hæ (vt vidimus) sunt hominis ætates, aptè primæ vigiliæ, seu infantiæ obliuiscitur, quia rarus est infans, qui non sopori indulgeat. Quid si euigilet, & pulsanti tunc Domino aperiat? Documentum planè exhibet, se à Deo in benedictionibus dulcedinis præuentum fuisse. An non cœlestis misericordia benè prodiga fluit, cùm in aurora ætatis quis à mundi seductionibus expeditur, quæ in occasu assulent inter tenebras fulgurare? Quid assolet hominem cæcum donare visu salutari? An nuo perbreuis secularis fœlicitatis duratio? mortis incerta irruptio latrocinantis? velocissimus vitæ vulatus? In occidua ætate hæ veritates assolent aperiri, non in orientali, cùm res cunctæ innouantur. Ergo qui in ætate prima aspexerit mundi fœlicita- 24.

tem iam terminarionis suæ occasul addictam, documentum exprimet, se specialissimo munere à Deo esse vocatum.

25. En Luisium Gonzaga, cuius aurora fuit cum occasu coniuncta. Cùm aspicio puerum despectorem mundi, ætatis & naturæ renitentia, vim gratiæ cœlestis agnosco, & dubet clamirare: *Qua est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens!* Cant. 6. Preme particulas, *Aurora, & consurgent.* Quid cum mortis memoria auroræ vitali? Resurrectio mortem innuit. Quænam aurora hæc, quæ contra nascentis sororæ ingenium, mortis fouet memorias? Luisij quidem infantia, in qua humanæ fœlicitatis nigricat iam occasus. Pulchrè Laurentius Iustin. lib. a. de spirit. animæ refert. *Surgente Aurora comparatur propter vespertinam lucem, quæ exteriorum omnium talem prabet notitiam, vt ab eorum minimè valeat subuerti blanditiis.* Aurora tam libera à seductione, vt auolet fulgentissima Solis æmulatrix: proculdubio aliquid fouet occiduum, è quo à mundi tenebris, à seculi mendaciis valet liberari. Miror in floribus pueri Luisij fructuum maturitatem. Cur ô fili, (loquit Marchio parens) vix exortus in occidente contineris? O Pater, (respondet Luisius) mundi credam fallacus? lucem credam, quod tenebris suffunditur? mendacium reputem veritatem; O *Aurora consurgens!* O fortissimæ inspirationis efficacia.

Luisius in aetate Aurora occidua aetatis fouet prudens ans ad deforum seculi cognitionem.

Cant. 6.

Laurent. Iustin.

26. An Luisius dilectissima sponsa plus dilectus obiicitur, dum priùs illa aduocatur, & adducitur? *Surge,* (inquit sponsus) *propera amica mea, & veni.* En vocario facta animæ dilectissimæ, quam amicam, proximam, columbam, formosam appellat. Audi ergo quánam ratione illam à seculo reuocare in domum Regalem intendat. *Iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit,* Cant. 2. Veni amica, si quidem recognoscis vitæ hyemem prætetire, aduentare senectutis instantiam, seu potiùs ætatis circulum terminari. Pulchrè Gregorius, *Iam sponsa surgat, quia hyems transit, quia præsens vita recedit.* Circa vitæ terminum aduocatur, & amica dicitur? Ita planè, magnum enim diuinæ dilectionis est indicamentum animam vel in senecta, aut vitæ termino aduocari? Si ergo signum est dilectionis vocari hominem in senectute, ætatis occasu: quid in Aurora, seu ætatis crepusculo vocari Luisium? Meritò cœlicolæ clamant, *Quæ est ista, quæ progreditur quasi Aurora?* Quisnam ille puer tam maturè vocatus? si quæ sub termino vitæ vocatur amica, columba, ac formosa dicitur: qui in Aurora requiritur, & adducitur quidnam erit?

An Luisius magis dilectus dilectissima sponsa, quæ sub vitæ termino aduocatur, cùm Luisium in pueritia vocatum fuerit?

Cant. 2.

Gregor.

27. In seculo perfectiores assolent repugnare cùm vocantur ob secularem seductionem, & voluptatum ac diuitiarum mendacium. At Luisius non solùm non repugnat vocationi, sed iis, qui curant obstacula apponere, valenter resistit. Quis poterit æquare sermone Luisij studium, ad seculi recessum perficiendum? Quem lapidem non mouit, vt copiam à Marchione consequeretur, vt propinquorum retardaret impedimenta, vt subditorum extergeret lacrymas, vt populi faceret silere clamores. Id autem in iuuenili ætate, in verno ætatis vestibulo, inter Castellonis diuitias. An Lotho sanctior? Aduocatur à Deo vir sanctissimus ad perfectionis montana, vt à flammis Sodomæ eriperetur. Renuebat, qui seculi aureis diuitiarum catenis tenebatur. *Dissimulante illo, apprehenderunt Angeli manum eius, & manum vxoris, eo quòd parceret Dominus illi: eduxeruntque eum.* Gen. 19. Loth sanctissimus dissimulat, Luisius instar: Loth ab Angelis apprehenditur, Luisius Deum apprehendit, & clamat. *Videris, ô Domine, dissimulare, vi cùm insto egressioni.* An perfectior senex iuuenis? Vos videritis.

An Lotho perfectior, qui vi extrahitur à seculo: cùm Luisius vim facit vt, vt extrahatur?

28. Alios Deus adducit, eorum oculis ætatis ruinas, seculi mendacia obiiciens. *Vox Domini* (canit Dauid) *in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringentis cedros, vox Domini praparantis ceruos,* &c. Psalm. 28. Vbi Iansenius, *Vox hac Domini cum virtute facta est. Neque enim vt humana vox inefficax fuit ad persuadendum: sed potenter admonēdo, & gloriosè multorum conuersionem operata est. Multos huius seculi potentes & sapiētes salubriter confregit, subiiciens eos Religionis iugo.* Vt autem Luisium adduceret ad iugum Religionis potentem in seculo, diuitiis ornatum, ætatis stipatum floribus, sibilum auræ tenuis præmisit, adolescentémque illicò instar Samuelis inclamitat, *Ecce ego.* O suauissimæ vocationis efficaciam! Imò ô Luisij miram ad obsequium facilitatem!

Exerit Deus cū aliis potentissimæ vocis suæ vires, vt ad Religionem adducat, vt Luisium alliciat, molli sibilo vtitur.

Psal. 28.

Iansen.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, &c.

Luisius in prima vigilia seu ab vtero à Deo electus est, qui quidem initium tam augustum misericordiæ agens, ineffabilia dona multiplicauit.

Vbi ostendo, è Baptismatis vndis homines aliter auolare ad perfectionis verticem.

29. SVnt qui in prima vigilia primam infantiæ institutionem putent, quare nulla circa seruorum fidelitatem geritur eius memoria; quia constrictionis inepta certamina. Profectò Luisius in prima infantiæ vigilia à Deo electus ab vtero præcinctus ad bellum iam certamini desudabat.

Illustre Luisij Baptismum, antequam omnino ex vtero procederet.

30. Sacra vnda dilutus fuit, prius quàm ex vtero omninò egrederetur in prematuræ vocationis documentum. Sic enim, dante Domino, iudicium Luisij præcessit ætatem, vt penè ex vbere Christum amare didicisset.

Baptizatū fuisse Luisiū antè quàm ex vtero egrederetur, indicat adificiū perfectionis eius magnū futurum.

Munus hoc fuit proculdubio egregiorum munerum fundamentum. Aiebat Iudith sese aspiciens cœlestibus muneribus auctam. Iudith 9.

Subueni

Subueni, quaeso te Domine Deus meus, mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & alia post alia cogitasti, cap. 9. Preme verbum *cogitasti*. An Deus cogitat de extructione? *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non prius cogitat*, &c. Quis cogitans, si magnum supponit fundamentum, non tenetur extructioni magnos sumptus præparare? Ædificij enim magnitudo ex magno arguitur fundamento. Puer ex vtero electus à Deo, qui Marchionissam patentem doloribus grauioribus afficit, vt mox infans luci gratiæ detur, quàm communi perfruatur: miris munerum auctus incrementis exsurget.

31. *Ex stillatione Baptismi vnda fructus vberrimi arguuntur.* Primum illud munus fuit, Luisium ab originalis culpæ tyrannide mox liberari. O quanta munera futura iam inde elucescunt! Fortissimus Iudas Machabæus Nicanoris delevit exercitum nouem millia hominum trucidando. Quare Iudæi Domino benedicunt, *qui liberauit eos in die ista, misericordia initium stillans*, 2. Machab. 8. Particula *stillans* adnotanda. Liberantur Iudæi ab hostibus, dum stillat Dei misericordia. Hæc autem stillatio fructus firmat vberrimos, terra fœcundata. Sunt enim *stillicidia stillantia super terram*. Stillat Dominus super Luisium, cùm in vtero sacra vnda irrigatur? O fructuum vbertuosorum præco stillicidium!

2. Mach. 8.

32. *Non in præpropero illo Baptismo extincta fuerint Luisij incendia futura.* Tunc sancta Marchionissa præsensit Deum infantis sui possessionem accepisse, eumque cœlestibus donasse muneribus. Non immeritò existimarim Baptismi stillatione illa adeò Luisij fomitem concupiscentiæ fuisse refrigeratum, vt inde iam à sacro fonte traheret rotius pax adolescentiæ, quæ quidem ounquam fuit communi stimulo compuncta, vt noxias appeteret voluptates. Cùm Christus speciali assistentia adest alicui electo dum sacra vnda diluitur, assolet carnis extorquere incendia. Ad spiritualem Samaritanæ Baptismum Christus properat. IESVS autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem, Ioan. 4. Quonam ille fons? *Erat autem ibi fons Iacob.* Ad quæ verba D. Ambrosius in *Psalm.* 45. contemplatur Christum esse fontem, cuius vnda Samaritana diluitur. Tunc autem, cum Christus speciali assistentia Samaritanæ Baptismum honorat, eios concupiscentiæ exitialia restinguit incendia. *Dominus* IESVS (fatur Doctor) *sedebat ad puteum. Erat autem ibi fons Iacob. Fons ibi est, vbi Christus est. Fons est, quo & vniuersa carnis flagitia diluantur, & restinguantur incendia.* Futura quidem, vt specialissima assistentiæ IESV præluceant effectus. Dominicus fons ad Luisium properat in vtero commorantem vt diluat, priusquam omninò pariatur? Existimo, post peccati originalis piaculum extinctum, futura Dominum incendia restrinxisse.

Ioan 4. Ambr.

33. *Ex aquis Baptismi Luisius Ales exsurgit, imò spiritus ad mirabilè volatum.* Præterea specialissimè in Baptismo exceptum à Domino reor, dum video cum tam alto volatu cœli verticem attingentem, cùm vix limina triuit ætatis. Ex aquis volucres prodiêre. Luisius ex Baptismi aquis ales auolauit, spiritus ex velocitate, spiritum æmulatos, qui cum sacra vnda diluerat. Nisi enim ales, seu spiritus ascendisset ex aquis, quonam modo tam breui temporis inter-

Ant.de Escob.& Mend. Tom.V.

stitio eleuatissimum perfectionis verticem tenuisset. *Tulit Elias pallium suum, & percussit aquas*, &c. *Et transierunt ambo per siccum. Cùm pergerent, ecce igneus, & equi ignei diui erunt vtrumque, & ascendit Elias per turbinem in cœlum*, 4. Reg. 2. Vbi Origenes (mysticè explicans locum) asserit Eliam aquis Iordanis dilutum in typum Baptismi Saluatoris, alitem surrexisse, imò spiritum ad verticem auolasse. *Aptior ad raptum factus est, postquam ablutus est in Iordane.* Quàm aptus Luisius ad volatum, siue potiùs ad raptum, postquam ablutus est! Haud aquila abripiens sacrum eleuat Ganimedem: ipse enim volucris pennas exerit incredibilem ad volatum: & ideo in breui consummatus obiicitur.

4. Reg. 2.

Origen.

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia, &c.

In prima Luisius vigilia perfectus ostenditur, dum nullum tributum voluit carni, sanguini, cognationi litare.

Edocet, Religiosos perfectè à carnis ac sanguinis respectibus separandos.

A Prima vigilia Lusius pulsaturum Dominum expectabat, nec ostium de iuuentæ more, carni, sanguini, ac cognationi aperiebat. Græcus ille cecinerat Comicus, 34.

Pueros rapit affectus ad generes. Comic Menand.

Porrò D. ille Puer sic perfecto odio in generes afficiebatur, vt pulsantibus sæpè, minimè aperiret. Fratris Rodulphi pia instant negotia, pulsat Matris deprecatio, cognatorum instantia: nec aperuit Luisius, donec IESVS ipse pulsaturus accessit, cùm iussus adolescens à superioribus cogitur aperire. Religiosum (aiebat) decet occlusio, decet à cognationis respectibus abstractio. Quid mihi cum seculo, quem dimisi? Quid cum Matre, fratre ac cognatis mundi, qui IESVM sponsum elegi, *propter quem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit sponso suo, & erunt duo in spiritu vno.*

Assolet quique perfectionis studiosus aliquando carnis & sanguinis implicari negotiis non iustus. An non sanctus Elisæus? An non Religiosis documenta præscripsit? Certè cùm ab hospitatrice Sunamitide accepisset obsequium, illi profatur, *Numquid habes negotium, & vis, vt loquar Regi, siue Principi militiæ?* 4. Reg. 4. Piæ causæ pius Propheta ingeritur non rogatus. Theodoretus quæst. 14. *Cuius officij rependens Propheta, eam rogauit, an esset aliquid, quod vellet dici Regi, ac Duci exercitus. Et cum possit ei diuinum exhibere auxilium, vult eam etiam* 35.

Vel Elisæus Religiosum perfectum sæcularibus secularibus pie subuenit. 4. Reg 4. Theodot.

humanam assequi curationem. Nec enim à Religiosa perfectione est alienum fecularibos familiaribus, exigente pietate, subuenire. At Luisius perfectiorem adhuc vult insequi viam spiritus vel fratri abnegans, & cognatis, qood licitè extraneis impenditur. Audierat ab Ignatio multò magis expedire Societatis alumnos sese à fecularibus negotiis expedire, quæ quidem assolent volatum spiritus retardare.

[*An Luisius perfectior?*]

36. Attamen obedientiæ validæ pulsationi acquiescens, in Castellonem proficiscitur, vt Marchionem fratrem à libidine reuocaret. At sic se in Palatio gessit, tot virtutum fulgores ostentauit, vt plus subditi fecerint reditum, quàm discessionem. O Ignati, subditorum tuorum curans perfectionem! Haud læditur præscriptio tua Luisij profectione ad fecularia negotia, dum ita adolescens sanctus negotiis attendit, vt nec spiritualis causæ particula minuatur. Proh gesti pulchritudo! Ambrosius profatur lib. 1. offic. cap. 50. *Pulchrum est, vt gratiam tuam, atque officia in societatem generis conferas.* Non officit Religiosæ pulchritudini, fraternitati succurrere laboranti. *Sed primum illud decorum est, vt quod habes pretiosissimum, hoc est, mentem tuam, Deo deputes.* Difficile planè, mentem Deo perfectè deputare, cùm officia in genere conferuntur. tamen, *Cum solueris Authori debitum, licet, vt opera tua in beneficentiam, & adiumenta fratris conferas.* Id perfectissimè præstitit Ludouicus, opera sua in beneficentiam fratris Rodulphi contulit, sed primum Authori debitum persoluit.

[*Luisius & Deo & fratri simul addicitur, quia propter Deum fratri occurrit laboranti.*]

[Ambr.]

37. Preme particulam, *cùm solueris Authori debitum.* An intelligenda sit, *postquam* solueris Deo debitum, priùs litandum sit Domino obsequium, mox autem, relicto primo illo studio, pergas ad fratrem? Absit. Neque per instans debes ab spiritualium cura semoueri: sed ita occurrere fratri indigenti, vt illud ipsum negotia eius procurare, sit Deo litare sacrificium. Dixit Dominus aliquando, *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* An priùs reddenda Cæsari debita, & mox Deo? Minimè, sed eodem in tempore vtrique reddenda. Quàm bellè Ambrosius! Nec ipsi Deo primum tributa reddantur, & mox hominibus. Sed simul vnum præstetur, & alterum. Religiosus priùs litat Deo orationis sacrificium: mox relictis precibus, pergit ad proximum? Absit; nec enim spirituale studium prætermittendum, cùm ad fratrum negotia properamus. Sic Luisius procurauit fratris causam, vt illud ipsum fratrem mouere, corripere, allicere, erat Domino sacrificium litare, ne vel paululum pertransiret sponsus.

[*Illud ipsum, fratri succurrere, erat Deo obsequium litare.*]

* *
*

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit.

Luisius à prima vigilia Deo seruiit: sed tanta humilitate nituit, vt sese insignem peccatorem profiteretur.

Immo Confessionem posse cum virtutum puchritudine copulari.

Mirum planè, quem in prima vigilia præcingi, & consequenter est eximiæ perfectionis documentum. Famulos, qui inueniuntur vigilantes in secunda, ac tertia vigilia faciliori, beatos Dominus appellauit: *Beati serui illi.* Ergo beatiores qui in prima vigilia inuenirentur. Hinc colligo mirabilem D. Luisij sanctitudinem, ineffabilem perfectionem: vigilans in prima vigilia inuentus est quando penè cuncti sopore tenentur. 38.

Enim verò licèt tanta Luisius perfectione nituit, quia verba aliqua infans sine intellectus lumine profuderat, dum in exercitu cum Marchione parente versaretur: tempus illud *suarum dissolutionum tempus* appellabat. O Puerum iam virum perfectum! Hæne dissolutiones? Ex hoc capite te haud præcinctum iudicas? Te ostendis IESV verè militem, qui tot virtutum fulgoribus circumamictus fragilis naturæ non obliuisceris tenebras. Nec tam pulcher appareres, nisi ex confessionis humilitate: *Illud fuit mearum dissolutionum tempus.* 39.

[*Tempus dissolutionum suarum appellabat Luisius illud, quo sine malitia verba aliqua protulit immodestia.*]

David præcinit, *Confessio, & pulchritudo in conspectu eius*, Psalm. 95. Et quónam modo dissolutionem confessio cum virtutum pulcritudine potest copulari? Bernardus respondet epistol. 103. *Confessioni iungitur decor, iungitur pulchritudo: & confessio, & pulchritudo in conspectu eius.* Si perfecta est pulchritudo virtutum, quónam modo obnoxia est confessioni, quæ supponit maculas delictorum, criminum fœditatem? *Re vera in Confessione ibi pulchritudo, ibi decor. Si bona opera sunt, Confessione commendantur.* Certè virtutum accrescit splendor, cùm quis tanta ornatur humilitate, vt in rectis operibus adinueniat, quid possit reprehendere. 40.

[*Confessio delicti pulcherrimam aperit innocentiam cum qua confessio coniungi potest.*]

[Psalm 95.]

[Bernard.]

Fatur autem Dominus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, Marc. 16. Ad quæ Hieronymus *lib. de vera Circum.* asserit, idem esse hominem baptizari, ac veterem Adamum exuere, vt nouum induatur. Postquam autem homo ex Baptismi lauacro verè nudus exsurgit, pulcherrima ait Doctor stola induendum esse. Hoc quidē præstat, si post Baptismū Confessionem proferat delictorū. *Omni in procinctu Baptismatis indumento nudati, sola Sanctorū oculis Confessione vestimur.* Quónā modo Confessioné gerimus postquā è Baptismi fonte purissimi sine macula proficiscimur? Profectò, qui innocen 41.

[*Post gratiā Baptismi acceptā, adhuc homo purissimus huminatur ex confessione, in nouā pulchritudinis redundantiam.*]

[Marc. 16.]

[Hieron.]

innocentia cùm fulgeat, adhuc se profitetur peccatorem, pulcherrima in Sanctorum oculis vestitur stola; quia nihil pulchrius, quàm ex humilitatis affectu lucem tenebras deputare.

42. Publicanus ille *à longè stans, percutiebat pectus suum, dicens. Deus propitius esto mihi peccatori*, Luc. 18. Contemplatur D. Augustinus *epist.* 18. in Publicano hominem gerentem munus exactoris, conscientia timorata; officium enim publicum, quod licitè, & iustè poterat exerceri, licèt à vulgo peccatores credebantur, qui colligendis vectigalibus præsiderent. Hic ergo coram Dei conspectu pectus percutit, & se peccatorem confitetur ex humilitatis affectu magis, quàm ex conscientiæ accusatione: & placet Numini, *dum sui accusator auditur, propter pulchritudinem humilitatis.* Pulchrescit enim mirum in modum animus, cùm ex humilitatis affectu iustus vel in operibus illustribus reprehensionis propriæ ansam arripuerit. Innocentissimus Luisius in irreprehensibili vita dissolutiones meditatur. Si igitur ex humilitatis pulchritudine placuit Numini Publicanus, quàm spectabilis Luisius Conditori obiicitur; qui tot fulgoribus virtutum circumdatus, adhuc sui acris accusator exsurgit.

Cũ sanctus confitetur, se habere defectus, quos nõ habet, ex humilitatis affectu, dignior diuino aspectu redditur.

Luc. 18. August.

PARS QVINTA.

STANISLAVS.

Paraphrasim ac Commentarios literales perquire hoc lib. 12. Part. 1.

PROLVSIO.

Rex cœlestis non solùm viros vigiles ad suum eligit famulatum, vt præcincti expectent à nuptiis reuertentem sponsum: sed & pueros, queis præcipuè in aula gestandarum facium ministerium addicitur. Adest Stanislaus puer cœlesti dignus aula, qui quidem licèt sponso seruit, præcipuè est sponsæ adiudicandus Deiparæ. Hæc puerum ad Societatem Filij adduxit. An non Mariæ datum ad militiam Iesv Pueros aduocare? *Sapientia ædificauit domum*, &c. *Misit ancillas suas, quæ vocarent ad arcem. Si quis paruulus, veniat ad me*, Prou. 9. Iuxta Richardi mentem, ancilla Dei, id est, quæ sponso ad Regnum inuitari se ancillam obtulit: *Ecce ancilla Domini.* arcem ascendit, & paruulos aduocat, vt aulæ dignos ministerio efficiat, arcis defendendæ ministerio addicat. Hinc colligo Stanislai perfectionem; Puer es sub Mariæ cura constitutus. Assolet Virgo pueros hædos in agnos conuertere, iuxta illud: *Pasce hædos tuos*, Cant. 1. vt scilicet (Guillelmus Paru.) *in agnos couertas.* hædos Maria conuertit in agnos: aduocans Stanislaum à cunabulis agnum purissimum, qualem Iesv militiæ constitueret? Omnium virtutum ardentibus facibus expectauit sponsum: præcinctus virili fortitudine procedet ad campum.

Prou. 9. Richard. Cant. 1. Guillel.

SECTIO XII.

Prima vigilia.

TEXTVS.

VERS. 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, &c. 38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, &c.

IN STANISLAVM

PANEGYRICVS MORALIS DVODECIMVS CIRCA LITERAM.

EX VIGILIA PRIMA.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, & si,&c.

Stanislaus prima in vigilia surrexit præcinctus ad dira certamina, mundum reliquit, cùm vix in mundo fuisset commoratus.

Amat Conditor paruulos ad se venire: contrà parentes, qui pueros suos à proposito Religionis auertunt.

1. *Stulti cuncta gerenda opera in colo ponunt, nihil ad fusum traducunt.*

PRIMA in vigilia non apta certamini aliqui pueri illostres specialissimo ex munere Dei, præcincti, sese certamini præsentarunt. Non geritur de prima vigilia memoria, quia non solet esse apta labori bellico. Attamen si puer aliquis dat militiæ nomen, vt decertet viriliter, cùm alij somno assolent induldulgere: specialissima Dei vocatio innuitur, & augusta indoles indicatur. Amat IESVS paruulos ad se venire. *Sinite paruulos venire ad me.* Non autem ipsos paruulos cogit, sed parentibus iubet, ne properantes cogant retardari.

2. *Stanislaus in prima vigilia puer pugnax exsurgit.*

Stanislaus Koska, Polonus nobilissimus, cùm puerilem ageret ætatem, virili fortitudine mundum debellauit. Insurgit pater, frater, cognati, ciues pugnacissimi, vt cùm à proposito iocundæ Societatis IESV auertant, diabolus fauet impugnatoribus sub specie canis in puerum irruens. Cuncta superat infans, domum relinquit, peregrini indumento instituit viam, vt sese Societatis Prouinciali dedat. Frater insequitur fugientem, & cum puer orans grauia iam vulnera expectaret, currus sistit inuisibili manu retardatus, equique nec flagello, nec stimulis paruere. vnde cogitur persecutor, iterum è qua exierat, redire Cracouiam, Stanislao gratiarum actiones Numini tutelari profundente. Post incommoda demum longi itineris superata, Societatis IESV miles efficitur, vbi in breui consummatus multa tempora expleuit.

An audisti trium Parcarum figmentum? Colum prima gestat, in quo humanæ vitæ linum ostenditur, secunda rotans fusum fila ducit staminis; tertia autem forcipe furtiuè resecat. Si autem totum linum ad fusum transit, forcipe permittente, tota hominis naturalis vita subsistit, ipsa decrepitudine forcipis morsus obitura. En vitæ spiritualis simulacrum. Complementum virtutum obiicitur in operationis fila ducendum: cùm totum stamen ad fusum traducitur, spiritualis vita perfectè subsistit. Stanislaus in breui totum lini opus perfecit, & prima in vigilia exsurgens tam velociter fusum contorsit, vt longæuæ ætatis gesta duceret in epilogum: vnde consummato opere occumbit eo tempore, quo alij assolent se ad secundam adolescentiæ vigiliam præparare. *Manum suam* (ait Sapiens) *misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum*, Prouerb. 31. Particulæ *misit*, & *apprehenderunt*, operandi velocitatem indicant. Stanislaus, instar fortis viraginis, colum fusumque arripuit, & prima in vigilia rotando velociter, totum opus perfecit. Monebat Ambrosius, *In colo est, quod facturus es, in fuso quod fecisti. Vide ergo si aliquid habes in fuso, ibi firmentur digiti tui, ibi sit fortis conscientia tua.* In colo adest quod circa virtutum perfectionem agendum est, ad vitæ spiritualis consummationem, in fuso quod gestum? Ergo videns Stanislaum puerili in ætate virum perfectum cunctis virtutibus ornatum, inuersa sententia possum mouere: *Vide ergo si aliquid habes in colo*, quia in operationis fuso cuncta esse stamina conspiciuntur. O felicem puerum, qui prima in vigilia totum consummatum exponis! *Ibi securus eris*, (addit Doctor.) Raperis enim à Domino, quod in breui consummatus multa expleueris tempora.

3. *Puer adhuc totum virtutum stamen perfectum ostentat, explens tempora multa.*

Prou. 31.

Ambr.

Quàm pauci Stanislai imitatores! Plerumque homines totum in colo gestant stamen, nihil ponunt in fuso operationis. Nebo, aiunt, fila

4. *Peccator cuncta operans ponit in colo, nihil in fuso.*

fila ducam, in secunda, aut tertia vigilia colum arripiam. Antiochos cuncta opera in colo ponebat, promittens, se *Templum sanctum, quod prius spoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis praestaturum: super hac & Iudaeum se futurum, & omnem locum terrae perambulaturum, & praedicaturum Dei potestatem*, 2. Macb. 9. O inique, totum stamen apparet in colo, nec filum ostenratur in fuso: *In colo est, quod facturus es, in fuso, quod fecisti.*

2. Mach. 9.

5. *Non sufficit mendi propositum: nere debes.* Luc. 15. Amb. ubi s.

Prodigus clamabat, *Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui*, Luc. 15. Totum stamen ostentat in colo. *Surgam, ibo, dicam.* An satis illi fuit colo stamina apposuisse? Minimè, nisi ad ducenda fila illicò properasset. Ambrosius lib. 7. in Luc. *Has apud se dixit. Sed non satis est dicere, nisi ad Patrem venias.*

6. *Ioannes typum gerens peccatorum, totum suum operis ostendit in colo; Christus exprimens perfectos, exponit in fuso.* Ioan. 1. Luc 3. Matth. 11.

Ioannes Baptista videtur, totum stamen in colo habentem, cùm ait, *Ego vox clamantis in deserto: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur; & erunt praua in directa*, Ioan. 1. Luc. 3. Nullum opus ostendit in fuso. At IESVS omnia opera in fuso exponit. Discipulis enim Ioannis venientibus, vt inquirerent de IESV, quis esset; respondit, *Euntes renunciate Ioanni, quae audistis, & vidistis. Caeci vident, claudi ambulant*, &c. Matth. 11. Cur Ioannes opera ostendit in colo, Christus in fuso? Ioannes gerit hominum personam, quorum ingenium se promittere fila ducturos: nunquam autem, aut serò, exequentes Christus autem perfectionis Euangelicae testimonium perhibens & dictis, & operibus fusum plenum ostentat. *Ioannes*, (inquit Origenes tom. 6. in Ioan) *Ego vox clamantis pronunciat: (Vallis implebitur, collis humiliabitur, erunt praua in directa, videbit caro.)* Non net, sed futura ducenda fila promittit, peccatorum gerens personam. *Christus autem, vt qui maius, quam Ioannis testimonium haberet, verbis & factis respondit: Euntes renunciate Ioanni, quae audistis, & vidistis. Caeci vident, claudi ambulant.* Stanislaus verè iam Iesuita, quia manè diluculo, seu prima in vigilia surrexit ad opus totum linum elaboratum exponit in fuso. Vnde Dominum allicit, vt maturet aduentum, eúmque in prima vigilia inueniat praeparatum.

Origen.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Prima in vigilia Stanislaus se Dei armatura praecinctum ostentat, puer quidem, sed potens ad certamina.

Innuo, in Religione futurum fortissimum, qui in saeculo valens est mundum & diabolum superare.

7. *Robust in saeculo vita praeparat ad Religionis perfectionem.*

CVm Dominus ait: *Sint lumbi vestri praecincti*, viros iam perfectos ad spiritualia certamina excitat, vt possint passiones debellare, *quae militant aduersus spiritum.* Praecinctio ista est armatura Dei: *Amen dico vobis, quod praecinget se.* Ergo exsurgentes in viros perfectos, *in similitudinem aetatis plenitudinis Christi*, possunt Dei armis vti: non pueri, non infantes.

8. *Induit Stanislaum puer Dei armaturam.* Eph 4. Athan.

Hinc Sstanislai pueri gloria rutilat, qui infantilia membra tota Dei armatura muniuit. Aiebat Apostolus, *Induite vos armaturam Dei*, Ephes. 4. Addit Athanasius, *Induite vos totam armaturam Dei.* Tota ne Dei armatura induti, poterimus incedere? Ita planè, si magnis Dei armis, magnus quidam induitur.

9. *Saulis Dauid arma deponit. Stanislaus IESV armaturam sibi adaptat, procera statura se ostentans.*

Si ergo magnus debet esse, qui magnum armamentom sibi debet ita aptare, vt ambulare valeat; ab Apostolica admonitione Stanislaus puer videtur excludi. Arma Saulis cunctos proceritate superantis, ab humero & sursum supra omnes eminentis, quónam modo poterunt paruulo accommodari? Dei armatura Stanislao? Dauid adolescens Saulis armamentum induit, vt ad singolare certamen progrederetur. *Et coepit tentare, si armatus posset incedere. Dixitque Dauid ad Saul: Non possum sic incedere, quia vsum non habeo: & deposuit ea*, 1. Reg. 17. Et quónam modo poterat puero Dauidi Saulis proceritate egregij armatura accommodari? Dauid deponit arma Saulis, Stanislaus IESV armaturam non deposuit O puerum augustae proceritatis, cui tota Dei potest armatura adaptari! Iam quaeritas, si Dauid agnouit, minimè posse staturae paruae arma proceris Saulis aptari: cur tentare coeperit, si armatus posset incedere? Certè, quia sunt facinora tam augusta, quòd solùm tentare illa, sit perspicuum fortissimi animi documentum. Rogat Rupertus lib. 1. in Reg. cap. 5. *Quare sic frustrà tentauit?* Et respondet, *Quia sic pulcherimo facto suam spem Regi ostenderet.* Qui audet totam armaturam Saulis se induere, magnam spem victoriae firmat Puer Stanislaus totam se Dei armaturam induit, non poterit incedere tanto pondere pressus: sed tentasse solummodo, est augusti animi documentum. Quàm agilis exsurget ad fundam! quàm fortis rotabit? quàm felix frontem hostis horribilis vulnere afficiet!

Rupert. *Se Stanislaus ostendit fortissimum futurum, dum audet IESV arma induere.*

10. *In saeculo diabolum ac mundum leonem, & vrsum interfecit: quid non Goliath in Religione debellaret.* 1. Reg 17.

Cùm Stanislaus IESV miles effectus sit ad Goliath diabolum, & mundum immittendus, qua spe IESVS Rex nititur? Quare non obiicit illud Saulis? *Non vales resistere Philistheo isti, nec pugnare aduersus eum; quia puer es; hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.* Quid si obiiceretur. Responderet Stanislaus: *Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam, eruebámque de ore eorum. Et illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebámque eos. Nam & leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus*, 1. Reg. 17. Dum in paterna domo puer commoraret mearum pastor cogitationum, mei animi sensus Eucharistico pabulo reficiebam. Irruit in me diabolus sub rabidi canis specie, vt meam vnicam absumeret: è lecto, vbi consternebat aegrotus, exiliens crucis signo vnicam liberaui.

diabolus leo rugiens, qui *circuit, quærens quem deuoret*, & mundus visus vi me comminuerent, impetum fecerunt, procurantes meam ad Societatem Iesv profectionem impedire. Tanta restiti fortitudine, vt hostes exitialiter vulnerarem. Nam leonem & vrsum, diabolum, & mundum interfeci ego seruus tuus. Si in domo paterna tot facinora gessi, quid non in Iesv domicilio præstabo?

11. *In via, dum pergeret ad societatem, vicit diabolum, & mundum.*

Porrò diabolus & mundus qui morte affecti fortiores exsurgere assolent, & multiplicati veluti ex dentibus serpentis, dum pergerem ad Societatem, ô Iesv, ineundam, frater meus vices exercens diaboli & mundi minax in curru properat. Sed oratio mea sistere fecit rotas, equósque adamantinis clauis configi. Si in Patria Societate Iesv tanta dimicans puer fortitudine donaretur, non mirarer, memoriæ obiiciens Anteonis victorias: sed in via tam fortis exsurgit ad prælium, tam validum triumphum reportat? O pueri potentiam ineffabilem! Fugitiuus properabat Iacob ad terram Chanaam, & priusquam tereret patria limina, *ecce vir luctabatur cum eo*, Gen. 32. Asserit Augustinus virum illum, quo cum vir Iacobus dimicauit, typum gerere diaboli, & mundi, quos in via valentissimus superauit. Profectò illustriorem Stanislai proclamabo victoriam, qui puer viros fortissimos diabolum & mundum debellauit in via.

Gen. 32. August.

12. *Deus tentauit vires Stanislai, vt assumeret futuræ roboris documentum.* Ambros.

Si autem ex mente veriori Ambrosij vir ille Deus erat ad singolare certamen Iacobum prouocans: tentat in via virum, vt probet, qualis futurus miles in patria: profectò Deus laboribus, quibus Stanislaus ex insidiis fratris, & diaboli, est affectus in via, tenent puerum, vt probet quàm aptus ad bellum, cùm societatem pugnaturus ingrediatur. Fauet Doctor epist. ad Irenæum. *Ad Deum qui venit, luctatur cum Deo, vt ad imitationem eius sese exerceat.* Si tam fortis Stanislaus in via, qualem se ostentabit in patria societate?

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Stanislaus in prima vigilia, seu in ætate prima cunctos secundæ & tertiæ, siue virilitatis, & senectæ, fructus protulit.

Pueritiam senilem Deo gratissimam describo, quæ quidem comparanda est ex speciali affectu ad Mariam, & ad Eucharistiæ mysterium.

13. *Deuotio in Mariam, & in Eucharistiam pueros efficit maturæ senectæ.* Sap. 4.

BEatos Dominus appellat seruos illos, qui in secunda, ac tertia vigilia, siue in virili ætate, & in senectute inuenti fuerint vigilantes! Porrò Stanislaus in prima vigilia se virum perfectum ostendit cunctarum vigiliarum fructus vberrimos proferens. O pueritia virilitatis, ac senectæ offerens abundantiam! *Consummatus in breui expleuit tempora multa.* Quia primo in vere tota anni copia præsentatur.

14. *Stanislaus vno in anno consummauit totius vitæ, nempe pueritiæ, adolescentiæ, virilitatis & senect. fructus protulit contra naturæ legitimo & præter stilum gratiæ.*

Martij mensis signo Arietis illustratur, & aureum vellus pulcherrimis floribus ornatum, aromatum pensilis areola apparet. Sol pergit ad leonem, & mensis Iulius maturas messes dat falci, fructus manibus offert. Properat tempus cum Sole, & Libra in Septembri botros vindemiatori tradit. Succedunt aliorum signorum influxus, & oliuarum, vniuersique autumni fructus munera exponuntur. Hæc naturæ lex. At cuncta signa vno in die confluere, vt simul omnes fructus cum flore præsentent, naturæ proculdubio miraculum. Anni, seu ætatis diuitias Diui variis temporibus obiiciunt iuxta signorum proprietates. Adolescentiæ Aries influit mansuetudinem, Virgo puritatem, Leo fortitudinem, Libra iustitiam, seu æquitatem: videlicet iuxta temporis occasiones, & ætatis differentias. Profectò gratiæ miracula recognosco, dum aspicio in primo vere Stanislai omnium temporum fructus: cuncta signa confluentia aspecto. Cum fructuum futurorum spem flores & folia solummodo quærebam in puero, quia *non erat tempus ficorum*, omnium fructuum copiam inuenio, nobilissimi pueri profundam humilitatem, patientiam miram, quæ magis senectam decebat, quàm infantiam: puritatem Angelicam, pacem filio Dei homini congruentem. Agnosco ô puer, omnia signo simul vno in tempore confluxisse. Audi pulchram Isidori Pelus. sententiam lib. epist. 170. *Vide, quemadmodum non vno, eodémque tempore frumentum, & vinum, & oleum, & poma variique flores existant. Prata quidem antecedunt, sequuntur segetes, quas deinde vinea excipiat, ac denique agricolam racemi transmittant ad oleam: anni videlicet partibus tanquam optimum quemdam chorum agitantibus.* Dulciorem proculdubio chorum totius ætatis tempora in primo vere Stanislai exagitat, quia vno eodémque tempore frumentum, vinum, & oleum virtotum virilitatis & senectæ cum puerilitatis floribus existunt. Chorus autem dulciter resonat non cùm voces diuisim concinunt, sed cùm coniunctim à chordæ sono modulantur.

Isid. Pelus.

15. *Nulla cælestis agricolæ molestia ex fructibus omnibus eodem tempore venit eidem.* Isidor.

Obiicis ex citato Doctore, *Nam si cuncta confestim ad vigorem suum peruenirent, profectò agricola industria ob temporis breuitatem in angustias veniret.* Profectò si Pater cœlestis Stanislai erat agricola, non potuit venire in angustias ob temporis breuitatem. Iesvs etiam agricolæ munus gerit, adeò dexter fructuum collector, & expetens omnes fructus eodem in tempore venire, vt quæreret in ficulnea fructus, cùm non esset *tempus ficorum*.

Chrysost.

Chrysostomus in ficulnea hominem cognoscit expressum: & quærit, cur cum fructuum tempus non esset, Deus exigit fructus? & respondet Deum esse huiusce arboris agricolam, qui quidem expetit cum floribus iuuentæ, aut puerilitatis fructus virilitatis, & senectæ venire. O Stanislaum gratiæ prodigium, qui agricolam tuum esurientem manè diluculo tuæ ætatis floridæ non solùm flores & folia, sed totius anni fructus præsentasti!

16. *Ideo ætani-*

Vndénam, precor, puero tam propera maioritas? Certè, quia sub Arietis, & Virginis signis

à

ſtans puer cum floribus fructus profert, quia Arietis ac virginis ſignum nempe Iesv, *& Mariæ influxu ſpeciali donatus eſt*

à Dei prouidentia collocatur. Signum Arietis, ſeu Agni flores efficit parturiri, ſignum autem Virginis excitat fructuum aduentum. In Staniſlao eodem tempore & Aries & Virgo influxus excreuere, quia ſuæ vocationis initio Iesvs & Maria, Agnus ſcilicet, & Virgo puero apparuerunt, ei præſentiſſimum auxilium offerentes *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater* Iesv *ibi.* Iesvs autem inuitatus ad nuptias coniugium dignatur honorare, *Ioann.* 2. (Ioan. 2.) Aliqui Doctores aſſeruere ſponſum illius diei Ioannem fuiſſe, quem Iesv ac Mariæ præſentia ad virginitatis propoſitum adduxit. Porrò ex aliorum Euangeliſtarum narratione colligitur, Ioannem iam inter Apoſtolos adnumerari. Fatur Matthæus, (Matth. 4.) *Ambulans* Iesvs *iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem; & ait illis: Venite poſt me,* &c. *Procedens inde vidit alios duos fratres Iacobum & Ioannem, & vocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum,* cap. 4. Ioannes autem aſſerit ante nuptiarum celebrationem Andream & Petrum aduocatos, cap. 1. Ergo ſi Ioãnes & Iacobus ſimul adducti fuere, ante nuptias Ioannes Apoſtolus effectus eſt. (Ioan. 1.) Addit Ioannes, *Vocatus eſt autem &* Iesvs *& Diſcipuli eius ad nuptias.* Quinam, precor, niſi Andreas, Petrus, Iacobus & Ioannes? Quonam modo ergo Ioannes nuptiarum illarum extitit ſponſus? Reſpondent illi, vocatum quidem fuiſſe ad Apoſtolatum, retia ac patrem dimiſiſſe deſiderio vitæ perfectioris: non autem ex diſcipulatu Apoſtolus erat effectus æterno perfectioris ſtatus propoſito. Si hi Authores credendi, non mirũ hodie Ioannem ad virginitatis & Apoſtolatos ſtatum aduocatum ex influxu Iesv Agni, & Mariæ Virginis ſimul & virginitatis flores, & Apoſtolatus fructos protuliſſe; quia agnatum his ſignis fructuum, ac florum tempora copulare.

17\. Addiderim Staniſlaum ideo coniunctim tot florum ac fructuum virtutis abundantiam protuliſſe, quia ſpecialiſſimo circa Euchariſtiæ myſterium flagrabat affectu. Grauiſſima preſſus ægritudine hæretici in domo dum commoraretur cadens ab ſpe ſe reficiendi vitali pane tam breuis, ac longi itineris viatico ob hoſpitis perfidiam: accurrit ad D. Barbaram, cui litabat quotidianum precum obſequium, quod audiſſet in Societatis Iesv ſcholis Virginem ſpecialiſſimum auxilium morituris præſtare, ne ſine Sacramentorum munimine è ſæculo recedant. Profectò Barbara cœleſtibus ſplendoribus circumdata apparuit ægroto, & inſequentes Angeli Angelorum panem puero Angelo miniſtrarunt. Hinc exiſtimo traxiſſe puerum virilitatis ac ſenectæ perfectionem. Cupiebat Eliſæus duplicem efformari in Eliam: *Fiat in me duplex ſpiritus tuus,* 4. Reg. 2. Ex humeris Eliæ pallium decidit, *& leuauit Eliſæus pallium Eliæ.* D. Chryſoſtomus aſſeruit Eliæ pallium Euchariſtiæ gerere typum; ſacramentalia nempe velamina Chriſti corpus operiunt, veloti corpus pallio aſſolet operiri. Myſtica igitur communione illa Eliſæus in Eliam duplicem eſt conuerſus. *Eliæ melotes,* (inquit hom. 8. ad Popul.) *grauia diſſoluit. Hæc Eliſæum duplicem Eliam fecit.* Graue quidem, ac difficile negotium, Eliſæum duplici ſpiritu donari: *Rem* (aiebat Elias,) *difficilem poſtulaſti,* At Eliæ melotes, ſeu myſtica Euchariſtiæ receptio grauia diſſoluit. Staniſlaus ex Eliæ Iesv pallio perfectus Iesv æmulator exſurgit. De Iesv prædixit Iſaias: Paruulus natus eſt nobis, &c. Et requieuit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, *&c.* c. 9. In puero ne fortitudo viri, & ſenis conſilium oſtentatur? Ita planè. Staniſlaus ergo Iesv ſpiritu donatus multiplice, dum puerum agit, vir ſimul ac ſenex præſentatur: *Cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata,* Sap. 4.

Ex ſpeciali etiam erga myſterium Euchariſtiæ affectu Staniſlaus multiplici ſpiritu Iesv *donatur, vt ſimul ſit puer vir, & ſenex.*

4\. Reg. 2.
Chryſoſt.

Observat. IV.

Ad illa verba:

Et ſi venerit in ſecunda vigilia, &c.

Staniſlaus puer virili animo præditus ſpecialiſſimè dilectus fuit à Conditore.

Nec enim decenter in conſpectu Domini apparent, qui virili animo non ſunt præditi.

Aſſerunt aliqui Interpretes, ideo Dominum de prima vigilia memoriam non feciſſe, quia cùm puerilem animum repræſentet, non poteſt Deo grata exiſtere, qui viros forti animo præditos amat. 18.

Iobus patientiſſimus totam hominis ſpiritualis vitam variis ætatibus diſtinctam repræſentat. At Deus poſtquam virum tot tribulationibus actum conſtantiſſimum aſpexit, ait, *Accinge ſicut vir lumbos tuos,* cap. 40. O Domine, poſtquam Iob tot certaminibus hoſtes ſuperauit, eum mones præcingi, & virilem animum æmulari? Addit Dominus, *Interrogabo te, & indica mihi,* ibid. Vbi Origenes in Cat. Græc. *Non igitur quiſquam prius Deo reſpondeat, quam vir abſolutus extiterit, hoc eſt, ad ſpiritualem ætatem peruenerit.* Proh Deum immortalem! Poſt tot fortitudinis documenta Iobus nondum ad ætatem ſpiritualem peruenerat, qui monetur, *Accinge ſicut vir lumbos tuos?* Certè difficile admodum eſt, hominem omnino virilem ſpiritum induere: vt ſine vlla querela volnera hoſtium valeat ſuſtinere. Video Iobum vulneribus actum, ſed audio, *Quare de vulua eduxiſti me, qui vtinam conſumptus eſſem, ne oculus me videret,* &c. cap. 10. Poſt tot igitur virtutis documenta adhuc Deus in Iobo virilem animum, id eſt, conſtantiam ſine fragilitatis querelis, requirere videtur: *Accinge ſicut vir lumbos tuos.* 19.

Amat Deus virili animo præditos.

Iob 40.
Origen.

Difficillimũ eſt vel viro, virilè animum oſtentare.

Iob 10.

Profectò puerum oſtendam mirabilem, qui virili animo viguit à cuna. In quem pater, fratres, propinqui, totus tartarus ſurrexere, vt diris vulneribus afficerent, vt à Societatis Iesv iucundæ eum propoſito deturbarent. Innumeris puerum video vulneribus actum, & nullas audio excitantem querelas. An Iobo fortior? an exemplo patientiæ conſtantior? Certè Iobus verè extitit patientiæ, conſtantiæque exemplar. Sed tamen cogitato, num 20.

Staniſlaus puer virili robore verè præditus.
An Iobo ſuperior?

augustius

augustius sit fortitudinis documentum, virum esse constaotem: ao puerum virili constantia præditum ostentari?

21. *Stanislaus barba virili præditus, dignus est diuino conspectui aspparere. 2. Reg. 10.*

Præcinctus sicut vir Stanislaus obiicitur, *Sint lumbi vestri præcincti*, & ex Christi specialissimo munere barbatus exponitur. *Tulit Han non seruos David, rasitque dimidiam partem barbæ eorum.* At Dauid, *Manete*, ait, *in Iericho, donec crescat barba vestra*, 2. Reg. 10. Ad quæ Strabus, *Seruus Dei necesse est sedeant in Iericho, donec crescat barba, id est, donec virilium incrementa virtutum in eis nascantur · & digni habeantur præsentari suo Regi.* Rex Christus ad puerum Stanislaum corporali præsentia venit, vt adducat ad milites societatis suæ viros fortissimos, quia barbatum eum vidit ex tot virilium virtutum incrementis.

22. *Spiritus sancti specialissimum munus, Stanislaum virum fecit fortissimum. Psalm. 132. August.*

Cecinit dulciter Dauid de puero barbato nostro, *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*, Psalm. 132. Vnguentum hoc specialissimum innuit Numinis auxilium ad pueros roborandum. *Barbam, barbam.* Hoc auxilium pueris duplici barba donat, id est, efficit incredibili fortitudine roborati. Audiendus Augustinus, *A capite venit vnguentum. Caput nostrum Christus est crucifixus, & sepultus; resuscitatus ascendit in cælum, & venit Spiritus sanctus a capite. Quò? Ad barbam. Barba significat iuuenes strenuos, fortes, impigros, alacres.* Quid iuueni, aut puero Stanislao cum barba? Certè ex specialissimo Christi Ducis munere, Spiritu sancto descendente, puer fortitudine tanta donatur, vt barbatus possit dignè Regi suo præsentari.

23. *Stanislaus infans Damasci abstulit fortitudinem, viriles pueros æmulatus. Isa. 8.*

De huiusmodi pueris virili robore præditis præfatur Isaias, *Antequam sciat puer vocare patrem, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci*, cap. 8. Puer erat Isaac, & virili animo sese patri obtulit percutiendum. Pueri Machabæi felicitatis parentis mooitis acquiescentes, virilis ætatis robur superarunt. Pueri Bethleemitici prius ad aciem, quàm ad papillas prodiere. Hisce exemplis expositis pia ac fortis virago curabat puerulum filium fortiter ad arenam pro fide descendere. Cecinit Prudentius in Peristephanon.

Prudent.

Hic bibendus, nate, est tibi calix,
Mille in Bethleem, quem biberunt paruuli.
Scies, (sæpe dixi, cùm docenti alluderes,
Et garrulorum signa verborum dares,)
Isaac fuisse paruulum patri vnicum,
Qui cùm immolandus aram, & ensem cerneret,
Vltrò sacranti colla præbuerit seni.
Narrans & illud nobile, ac memorabile
Certamen, vna matre, quod septem editi
Gessere pueri: sed tamen facti viri.

Existimo meum Stanislaum sine matris hortatione vitam pro IESV litaodam oblaturom fore, si tulisset occasio, qui aduersùs patrem, fratrem, cognatos, mundum dira certamina sustinuit iouictus. Meritò igitur tanquam barba ornatus Numini puer præsentandus apparet.

* * *

OBSERVAT. V.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Non venit Dominus in prima vigilia, quia, (sic ludere verbis liceat,) ipsa habitat cum Stanislao puero, cuius respectu innumerabile vulgus puerorum sibi elegit.

Respectu alicuius dilecti Diui assolet Deus pluribus peccatoribus munera præstare.

SI quærites, quare Dominus in prima vigilia ad pueros non veniat? respondeo, non venire, quia in pueris immobiliter habitat. Quònam modo veniet ad pueros, qui à pueris, (ex speciali in illos affectu,) haud potest separari. An in omnibus pueris Dominus commoratur? Certè in illis, qui virilem præseferunt maturitatem. Pone solummodo Stanislaum puerulum esse diuina dignum præsentia. Ob vnum quidem puerum Stanislaum totum, vel saltem multorum puerorum cœtum specialiter protegendum Dominus assumeret. 24.

25. *Viennensis Collegij pueri à Deo excepti ob vnum puerum Stanislaum.*

Celebro nostri Collegij Viennensis floridam iuuentutem, quæ sub Magisterio Societatis educatur. Non muris ante Stanislai aduentum ad Societatis aulas, annis, Virginis sodalitium fuit institutum, vbi velut in horto clauso pulcherrimi flores fuere germinati præualente Austro contra hæresum Aquilonem. Asseruerim ob vnius Stanislai respectum tot pueros fuisse à Domino exceptos sub specialissimæ protectionis alas, priusquam Stanislaus Societatis inuisset scholas. An nouum propter vnum puerum, Deo multos existere gratos.

26. *Ob puerum Ioannem accepti Deo pueri præcedentes.*

Elegerat Deus Ioannem Baptistam, vt puer sanctitudine decoraretur. *Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis*, Luc. 2. Et ob huius pueri dilecti respectum præcedentibus pueris gratus ostentatur. Prius quàm Elias Deum videret, horribilibus motibus affectus est. Spiritus grandis & fortis, subuertens montes, & conterens petras ante Dominum: *& post spiritum commotio.* An Dominus aduentarit? *Non in commotione Dominus.* Ignis sectator obiicitur, Non in igne Dominus, 3. Reg. 19. Ioannes Ierosol. *de Inst. Monast. cap.* 18. in spiritu forti conterenti petras Azaëlem intelligit: io commotione Gebum, qui domum Achab destruxit, in igne Elisæum, de quo 4. *Reg.* 2. dicitur vrsos immisisse, qui pueros dilaniarent. Haud molliter, (ait Author,) actum cum pueris, quia *non in igne Dominus.* Tunc Elias Christi spiritum noo acceperat profaturi, *Sinite paruulos venire ad me. Nec mirum,* (addit,) *si pueris illis hoc accidit, nam sequitur, Non in igne Dominus.*

27. *Debuisset Propheta parcere pueris irrisoribus, respectu pueri Baptistæ in ventre matris Victor.*

Deberet oe parcere pueris Propheta irrisoribus, inurbanis? Ita planè si Dominum futurum paruulum obiecisset, si Ioannem Baptistam mentis lumine aspectasset. Pulchrè Victor Antioch. *Parcere deberet iis pueris Propheta,*

propter

propter puerum illum, qui venturus erat in virtute Eliæ Magistri. De quo dicitur, Et tu puer, &c. Si Dominus in igne, ô Elisæe, te vindicatorem igneum extinxisset, ne in pueros vindicares respectu illius pueri, qui Eliæ Magistri dogmata commendabit, de quo parens Zacharias proloqoutus est, *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.* Ergo taxatur Elisæus, quod prohibuerit Ioannem puerum proficuum fuisse paruulis præcessoribus: cùm Deus in gratiam alicuius pueri speciatim electi soleat præcedentium puerorum commoda procurare.

28. Elegerat Mosem ad debellandum Pharaonem, populumque Israeliticum eruendum à captiuitate *in manu potenti, & brachio excelso.* Profectò in huius electi pueri gratiam obstetrices allicit ad pietatem erga infantes plurimos, qui ante Moysem proiiciendi fuissent in fluuium. Tertullianus lib. 4. cont. Marcion. *Quia verò bonus adeo Deus diligit paruum,* (Mosem) *vt apud Ægyptum benefecerit obstetricibus protegentibus partus Hebræos periclitantes edicto Pharaonis.* Hebræis paruulis ex dilecto Moyse commmoda exoriuntur? Quid mirum, Stanislai pueri dilectissimi respectu tot Viennæ pueris & sodalitij Mariani, & rectæ institutionis munera contulisse?

Respectu Mosis beneficia impenduntur plurimis paruulis Hebræorum.
Tertul.

29. Quid si ob spirituale conuiuium exhibendum aliquando puero Stanislao in Virginis Sacello, molus pueris hæreticorum filiis ex institutione sodalitij Societatis Iesu Dominus dignatus fuerit panem Angelorum apponere. *Paruuli petierunt panem*, (ait Propheta) *& non erat, qui frangeret eis*, Thren. 1. Non dixit, Non erat panis, sed, Non erat qui frangeret. Id accidit filij fidelibus patris infidelis. Adest Eucharisticus panis, sed non erat qui frangeret, & ministraret. Apponit Societas Iesu scholasticis Mariani sodalitij mensam, vbi filij esurientes reficiantur. In gloriam Stanislai pueri dilectissimi contemplor tot paruulis impensam refectionem. Paschasius lib. de Corp. & Sang. Dom. cap. 15. *Licet Sacerdos benedicat, ipse Christus est, qui benedicit, & frangit. Vnde in Exodo ad Aaronem, & filios eius dicitur, Inuocabitis nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eos. Sacerdos ergo inuocat, sed ipse benedicit, & frangit. Quia nisi ille frangeret hunc panem Israeli filio paruulo dilecto, paruuli omnes ieiuni remanerent.* Ergo vt vnus paruulus (mysticè expono) specialissimè dilectus reficiatur, omnibus paruulis sacratissimum epulum apponitur: vt comedat puer Stanislaus columbæ pullus, filiis coruorum innocentibus planè (quia pulli) paretur alimonia.

Vt reficiat Deus Eucharistia dilectum puerũ Stanislaum, plures primò pueros reficit.
Thren. 1.
Paschas.

30. Fatur conuenientiùs Propheta, *Leua ad eum manus tuas, pro animabus paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame, in capite omnium compitorum*, Thren. 2. Ægrotabat puer Stanislaus, &, inuocata D. Barbara, Deus Angelorum ministerio manus suas extendit, vt reficeret pane Eucharistico ægrotantem. Profectò puer noster tanto donatur munere *pro animabus paruulorum*, id est, vt respectu pueri Stanislai Deus in animas plurium paruulorum munera conferat.

Leuat Deus manus, vt reficiat Stanislaum: Munificus respectu eius, se ostendet in plurimos.
Thren. 2.

OBSERVAT. VI.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Non assolet Dux Iesus in prima vigilia venire, quia pueri assolent distrahi puerilis ætatis lusibus, qui non decent milites vigilantes. Lusus Stanislai viriles ausus.

Assero, pueriles lusus musica saltionis, milites non decere.

Ivbet Dominus vigiles seruos suos præcingi ad certamina, ideo in secunda vigilia, seu in ætate virili venit, non in prima; quia seu pueritia, seu adolescentia (quæ in aliquorum supputatione ad primam vigiliam spectant) lusibus addicta, non est apta certamini. 31.

32. Profectò Stanislaus in prima vigilia Dominum excepit, quià puerilibus se expediens à lusibus præcinctioni studebat, ad hostes debellandos, militem fortissimum à cunabulo gerens. Nunquam saltandi exercitamento incubuit, nec citharœdi muneri operam nauauit. Si quando ad Virginis honorem recitare carmina, aut choream modestissimam ducere impetrabatur: coram Arca beatissima Dauidem æmulatus reprehendi à Michole non veretur. Olim *Iacob & Esau collidebantur in vtero.* Ambrosius, *Exultabant.* Non benè olet Esau saltatio, imbecillitatis asserit documenta. Iacob autem saltans fortitudine præditus ostentatur. quia ex grauis mente Interpretis, Ioannem Baptistam in vtero matris coram Arca Deipara exultat.

Stanislaus osor puerilium ludorũ. Saltare non didicit, nisi coram Arca Maria.
Ambros.

33. Non benè conueniunt iocus pueriles, & armorum strepitus: & ideo diuersis in vigiliis, siue ætatibus exponuntur. *Venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo; at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armiger. Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in conspectu meo.* Tunc Dauid totus erat in cithara pulsanda, vt fidibus Regem oblectaret, 1. *Reg.* 16. Postmodum autem *assumens Dauid caput Philisthæi occisi attulit illud in Ierusalem. Eo autem tempore, quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum ait ad Abner Principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens? Dixitque Abner: Viuit anima tua, Rex, si noui. Et ait Rex: Interroga tu, cuius filius sit iste,* 1 Reg. 17. Quomodo tam familiaris Saulis puer post paruum temporis interstitium ignoratur? Plena aula obliuione. Attamen ex alio capite ortum duxit ignoratio. Viderant illi Dauidem puerum citharœdum, musicæ addictum, lusibus puerilibus distractum: nunc vident puerum bellicosum, insudantem certamini, victoriam reportantem, & non putant eundẽ, quia lusus puerilis, & exercitamẽta bellica in vna haud morantur ætate. Vnde Dominus queritans milites strenuos, in prima vigilia, seu ætate, non

Non conueniunt citharœdus & miles in vna ætate.
1. Reg. 16.
1. Reg. 17.

non venit: sed in secunda ne inueniat pueros lusibus addictos. Stanislaum autem in prima vigilia quærit, quia citharæ eum semper agnouit osorem. Confirmo cogitationem ex Hugone Victor. Elucid. ad 1. Reg. *Non mirum, si eundem modò ad tam egregium opus procedentem diligentius notatum Saul ignorat.* Nec enim facilè vna prima in ætate lusus & arma assolent reperiri.

Hugo. Vict.

34. Hoc mirabile in puero meo, in vigilia, seu ætate, quæ assolet studere lusibus, sola amare certamina. Exultat Stanislaus, sed telis. Cecinit ille,

Stanislaus telis, & coronis ludebat. — Virgil.

> ——— *Primoque in limina Pyrrhus*
> *Exultat telis.* ———

De Infantibus Bethleemiticis canit Ecclesia,

> *Palma, & coronis luditis.*

Haud aliter Stanislaus ludebat telis, & victoriis. Fatur sponsus, *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* Cant. 6. Aquila vertit, *Quid quasi spectaculum intuebimini in Sunamite nisi choros castrorum?* Res enim insolita, & mirabilis est, sponsam puellam, siue animam iusti simul musicæ ac castris curam impendere: eadem in prima vigilia citharam pulsare, & arma tenere.

Quid choro cum castris? Cant. 6. Aquila.

35. An potest esse leo puer lusibus addictus, si musica leones vertit in oues? Memor citharæ Orphei, audi Iobum egregium spiritualis militiæ Ducem. *Egrediantur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi,* cap. 21. LXX. pro, *Egrediantur quasi greges,* habent, *Permanent sicut oues.* Nam qui egrediuntur quasi oues musica mansuetæ citharæ, quomodo possunt, audito belli strepitu, in leones conuerti, & arma arripere? Si ergo paruuli & infantes student puerilis ætatis lusibus, non poterunt in prima vigilia præcingi ad certamina. Ideo Stanislaus puer mirabilis à lusibus primæ ætatis abstinet, vt solummodo (vti in secunda vigilia constituturus) possit ludere telis, & coronis. His lusibus Diabolum sub canis horribilis forma irruentem vulneratum abegit, & patentem Diabolo horribiliorem propositum ineundi societatem impedire curantem superauit.

Non potest esse leo ad pugnam, qui in cithara anus redditur. Puer citharœdus tunc non potest esse miles.

Observat. VII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

In pueritia Stanislaus perfectus à Domino inuenitur sine ætatis superfluitatibus, sine paleis granum. Ideo in prima vigilia venit.

Assero, vel in spiritus studiosa vita, Religiosos perfectos aliquibus leuibus imperfectionibus esse obnoxios.

36. Recedit Dominus à prima vigilia, quia perfectionis amans, pueros inuenit imperfectos; & ideo non dixit, *Et si venerit in prima vigilia,* sed, *si venerit in secunda;* in qua viros valeat sine ætatis imperfectionibus primæ reperire.

In Religione radius rarius velocius exsurgit.

37. Attamen Stanislaum aspectans primâ in vigilia iam secundæ cultorem, virum perfectum, siue scoria aurum, sine paleis granum: ad vigilias noctis, ad societatis suæ certamina fortissimum eum elegit in militem. De puero meo P. Doctor Canisius doctissimus fidei propugnator, malleus hæreticorum, gregis Dominici canis vigilantissimus aiebat, *Stanislaus granum est sine paleis.* Mirum equidem, puerum tanta puritate, ac perfectione fulgere, vt granum sit, nullam paleam, nec leuem habeat aristam Aquiloni tradendam.

Stanislaus granum erat sine paleis.

38. Perfectissimi quique grana quidem extitere generosi frumenti emorituri, aut Martyrio, aut mortificatione: de quo Dominus, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,* &c. Ioan. 10. Attamen agnatum est hisce granis cum paleis commisceri, præcipuè in prima ætate, quando nondum grana à paleis trituratione separata referuntur ad horrea. Apostoli in secunda vigilia, seu virili ætate, post laborum triturationem, grana purissima extitere. Attamen à Iesu audierunt, *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua,* Luc. 22. Cribrandus ne Petrus Ecclesiæ summus Præsul futurus? Ita planè si puluerem habebat in pedibus, & triplicis negationis non leuibus fœdabatur aristis, sed putridis paleis obruebatur. Cribrandus Ioannes, Iacobus? Ita quidem, si vanitatis paleis sordescunt, dum primas expetunt sedes. Cribrandi reliqui Ecclesiæ Principes? Quid ni, si ad certamina exsurgunt, *quis videretur esse maior?* Igitur vel Apostolica grana paleis virili in vigilia secunda admiscentur. D. Augustinus serm. 107. de Temp. *Modo corpus Christi quod iustis area est, non recusat paleas sustinere. Postea erit horreum, & reponet triticum, & à paleis segregabit.* Dum ergo vita seculi durat, perfectiora grana paleis solent admisceri. Prodigiosum ô puerum Stanislaum, sine palea velim perfectissima prima ætate granum, in quo curiosa hominum attentio nullam potuit aristam inuenire, nec verbi otiosi, nec immodestæ colli eleuationis, nec elationis luminum, nec tepidæ alicuius actionis.

Vel granum purissimum Apost. in scilicet ... apponitur. Ioan. 10. Luc. 22. *Palea in Apostolis.* *Rarissimum hic sine palea granum.*

39. Amiserat quædam fœmina drachmam auream quidem, ex sententia aliquorum, monetam lucernam accendit, euertit domum, supellectilia admouet, nec quiescit, donec inueniat. Religionem dixeris mulierem, drachma est Religiosus studens perfectioni, excidit aliquando, puluere defœdatur, & illico inuenitur. Nec enim leues illi casus à Dei domo, & à perfectionis studio exulant. Pulchrè Tertullianus lib. de Pudic. *Iuxta Drachmæ exemplum etiam intra domum Dei licet esse aliqua delicta pro ipsius Drachmæ modulo ac pondere mediocria. Quæ ibidem delitescentia, mox ibidem & reperta: statim ibidem cum gaudio emendationis transigantur.* O Stanislaum mirabilem, cuius leuibus casibus nunquam Religiosa perfectio accendit lucernam! Granum est sine paleis.

In Religiosa perfectione solet excidere perfectus quisque. Luc. 15. Tertull. *Ne igitur candi... rarius, velocius surgit.*

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Ideo in prima vigilia Dominus non assolet venire, quia pueri iugum expellunt obedientiæ. Deus autem eligit famulos perfectæ obedientiæ studentes. Talis Stanislaus in pueritia.

Omnia opera sine obedientiæ prætextu sunt tenebrosa, non possunt grata Numini existere.

40. *Contra Religiosos egregia quæque sine obedientia præscriptione peruentes.* Horat.

ABstinet prærerea Dominus à prima vigilia, quia requitens milites obedientiæ addictos, præcinctos, alligatos imperio, videt in ætate puerili minimè inueniendum; quia pueritia admodum varia, & dissoluta est. Canebat Horatius in Arte Poet.

Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui voces iam scit puer, & pede certo
Signat humum: qui gestit pariter colludere, & iram
Colligit, & ponit temerè, & mutatur in horas.

Et Plutarchus in Moral. *Vt qui è vinculis emittuntur, licentius euagantur, quam ij, qui nunquam fuerunt in vinculis: sic pueritia*, &c. Amans solutionis pueritia, quomodo semper præcincta, vt Dominum pulsantem exaudiat, & ei aperiat, obiicietur? Quæ mutatur in horas, quomodo immutabilis assidebit ostio, vt pulsanti respondeat? vt præcipientis voluntatem exequatur? vt confestim aperiat?. Porrò Dominus aspiciens puerum Stanislaum paterno imperio in liciis semper submissum: circa propositum exequendum constantem, in prima vigilia venit militem constantem, & obsequentem sibi acquisiturus.

Stanislai obedientia, & præcinctio in pueritia.

41. *Negotium, seu opus quodlibet sine obedientia directione tenebrosum.* Luc. 12. Anselm.

Et vos (ait Magister) *expectantibus Dominum suum*, Luc. 12. Anselmi ex mente, *sitis homines expectantes Dominum* præcepturum. Tota essentia famuli perfectè fidelis est, expectare Domini imperium, vt exequatur. Cur eis non indicit, aliquod opus exercere, dum expectant? Mensas præparent cum Abrahamo, cibos condiant cum Sara, aut cum Martha. Vult planè Dominus Religiosos ministros suos ostio esse alligatas, vt audiant venientis Domini imperia, & confestim exequantur. Quidquid enim geritur sine obedientiæ præscriptione opus est, negotium est perambulans in tenebris, à quo Dauid obedientiæ studens petebat liberari: *A negotio perambulante in tenebris.*

42. *Vel opera egregia sine obedientia sunt Numini ingrata.*

Opus planè egregium, hominem Deo suum filium vnigenitū litare. Hoc fuit Abrahæ perfectionis facilè complementum. Porrò Iaphthe etiam filiam dilectissimam Domino immolauit. Quid plura? Immittitur ad Abrahamum Angelus, qui brachium retardet vulneraturum? Angelum autem retardantem Iaphthe dexteram non aspicio. Quare? Certè, quia Dominum aduocauit Abrahamum, & ei imperauit, parari ad vnigeniti sacrificium: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac*, &c. Gen. 22. At non lego Duci Iaphthe Dominum imperasse, vt offerendæ dilectæ filiæ operam daret. D. Prosper de Promiss. part. 2. cap. 20. *Deus non poposcerat à Iaphthe tentando eum, sicut ab Abraham; sed ille sponte vouit.* Milites Societatis Iesu, spontanea gesta in Domini conspectu vilescunt, cùm militiæ spiritualis lege, teneamini expectare præcincti Dominum venientem, vt famulis sacrificia præscribat. Profectò Stanislaus tam expectator Domini, vt nunquam non hæresceret ostio, vt Dei imperia audiret ex ore Rectoris, Magistri nouitiorum, coqui, cui ministrabat assiduè: vt P. Canisius ponderauit.

Ant. de Escob. & Mend. Tom. V.

Gen. 22.
Prosp.

43. *Omnia prospera Stanislao pergēti, quia omnia gerit ex Iesu præscriptione, Lotho perfectior.*

Iubetur à Iesu in prima vigilia veniente Stanislaus patriam domum sine patris, aut fratris venia relinquere, & ad Societatis Iesu Præpositum Prouincialem properare. Obedit puer, & cuncta prosperè præsentantur. Vestes pauperi donat, attritis pauperis vestimentis induitur, vel potiùs nudus iter arripit. Insequutus frater, inuisibili manu detinetur in curru, offusus confusione reuertitur, non agnoscens puerum, vesti attrita pauperis quem protexit. Nec enim à diuitibus vel fratres sub viti agnoscuntur indumento. Pergit pacificè, accedit feliciter ad Collegium, Iesu Societatis miles efficitur. Omnia prospera, quia omnia ex inspirantis Numinis geruntur imperio. Non sic iter prosperaretur, si propriæ voluntatis monitis obediret. Imperat Deus, Lothum è Sodoma exire, & ad montis cacumina properare. Ipse autem profusis precibus impetrauit, vt liceret ei, apud vrbem Segor commorari. At inibi existens, cùm videret cines Sodomæ miseros conflagrare, vehementi afficitur timore. Imperij diuini ex nostris precibus immutatio quando non nobis peperit nocumentum? *Ascenditque Loth de Segor, & mansit in monte; timuit enim manere in Segor*, Gen. 19. Quid times, ô bone? Ex Dei licentia in Segor commorari poteris. Non quiescit vir iustus; quia ipse sibi elegerit, & petierit domicilium. E domo hac in illud Collegium mitteris; Iesuita, & precibus impetras alio in domicilio morali, vel in primo persistere? Timebis *manere in Segor.* Imò nec prosperè cuncta procedent. Loth vxore (in statuam salis versa) spoliatur, aliisque incommodis afficitur. Lipomanus *in Cat.* ait, *Videmus, malè cessisse Loth electionem suam. Qui iussus montem conscendere, elegit ciuitatulam. Ideo vxorem perdidit, ideò ibi subsistere non potuit: sic ruunt, qui contra Dei verbum proprio suo sensu, bona etiam intentione, sese regere præsumunt.*

Gen. 19.
Lipom.

44. *Religiosus iussus a domo vna alid transire, vitare curet, ne seculares precibus Deo vim afferant, ad impediendū profectionē.*

Ideo vir perfectus iussus à superiorum ore, è domo vna in aliam pergere, non solùm debet incunctanter obedire: sed & enixè procurare, ne alij impedire contendant. Post indictum Abrahæ imperium circa sacrificium, seu filij immolationem, textus addit, *Abraham de nocte consurgens, strauit asinum*, &c. Gen. 22. Cur ô bone, lucem procedere voluisti? An non fideliùs dormires pacificè, vt qui animo

iani filium litaueris? An te excitauit (obiiciet aliquis) carnis aduersùs spiritum decertatio? Non ideo de nocte consurgo, sed ne pueri mater conscia fiat, & surgat affectuosa lacrymis & vocibus curans me ab imperij exequutione reuocare. Pulchrè D. Basilius Seleuc. Orat. 7. *Vereor, ne Deo vim afferat uxor, ne mente infracta rei tam stupenda gratiam spoliet.* Sic vir obediens debet, profectione indicta, celare familiaribus, aut cognatis, ne precibus vim offerant præcipienti, & rei gratiam spolient. Dominus Stanislaum monet, fratris domum vt relinquat, mundi spes vt contemnat. De nocte consurgit, vt à fratre & famulis recessio ignoretur, ne obstacula profectioni apponant. Quid Religiosus geret, qui secularis *iam loquitur victorias*? Magister nouitiorum dolore pungitur, dum videt Stanislaum vitam cum morte commutare priusquam secundam, ac tertiam vigiliam iniret, in quibus posset ineffabilis obedientiæ documenta exponere.

Basil. Seleuc.

Stanislai profectio secreta, ne obedientia cælesti à Rectore indicta vis afferretur.

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

Et si venerit in secunda vigilia, &c.

Mirum est Stanislaum in prima vigilia, seu pueritia se morti immaturæ obnoxium vidisse, vnde seculum reliquerit periturum.

Seductio communis pueritia est, numquam de morte cogitare. Nulla vita securitas.

45. DE prima vigilia non geritur memoria, quia post secundam, & tertiam expressam, mox latronis, seu mortis mentio peragitur. *Amen dico vobis, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique.* Ad sermonem de morte aduocat viros & senes; qui pueri iuuenes non habent audiendi aures ad sermonem de morte percipiendum: putantes latrocinium mortis primæ vigiliæ non terere limina. O seductio! *Plus obnoxia teneritudo ætatis* (ait Vbicherius Medicus) *exitiali ægritudini quàm viri, aut senis.*

Omnia creata mortibus redundant.

46. Pueri Stanislai propositum seculum periturum relinquendi ortum habuit ex consideratione properæ rei humanæ dissolutionis. Quis crederet puerum se obnoxium mortis latrocinio. Putabat Diuus cunctas creaturas mortibus redundare, ab omnibus vti Cain, sed non affectu eodem, timebat occidi; quia nulla in mundo securitas. *Omnis ergo qui inuenerit me, occidet me*, Gen. 4. Ideo ad Dominum properabat, apud quem vitalia cuncta: *In ipso vita erat*, Ioan. 1.

Stanislaus Puer seculum reliquit ex consideratione seculi perituri, seu mortis. Mira in puerili ætate.

Fecit Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethleem, & admirati sunt seniores ciuitatis, & occurrentes ei dixerunt: Pacificúsne est ingressus tuus? 1. Reg. 16. Cur illi in tam sancti aduentu Prophetæ vitæ suæ timent? Erat Samuel creatura, cui adnatum, mortes halare. 47.

Vel Samuelis, quia creatura est, aduentus suspicionem ingerit mortis. 1. Reg. 16.

Iesus solus vitalis existit eis, qui sequuntur, quia *apud eum fons vitæ. Cùm appropinquaret* (Lucas ait) *ad descensum montis Oliueti, cœperunt omnes turba descendentium, laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus*, cap. 19. Et cur Iesum non interrogarunt. *Pacificus ne aduentus tuus?* Addidere, *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo.* Si Messias est, si Deus est, quonam modo potest aduentu suo mortis ingerere suspicionem; quia Creatoris accessus non poterit non vitalis existere. 48.

Iesu, quia Creator est, aduentus ingerit vitæ certitudinem.

Vtramque conditionem & Dei & creaturæ Dominus expressit, dum ait, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei*, Ioan. 3. Quid aquæ cum Spiritu sancto: quid cum creatura Conditori? Voluit Deus Creatorem creaturam abluentem comitari, ne ex creaturarum more interficeret potiùs abluendum. Vita ergo Dei creaturæ mors depulsa est. Fulbertus Carnot. Epist. 1. *Aqua & Spiritus sanctus sociantur causis. Requiritur in Baptismatis Sacramento aqua propter sepulturam*, seu mortem: *Spiritus sanctus propter vitam æternam. Aqua velut morientem deducit in tumulum: Spiritus sanctus velut resurgentem deducit ad cœlum.* Ideo Stanislaus à creaturis abstrahitur, in quibus mors, & ad Iesum Creatorem properat, in quo vita adest. 49.

Aqua admiscetur Spiritui Sancto, vt creaturæ mors Creatoris vita soluatur. Ioan. 3. Fulbert.

Tam vitalia equidem cuncta quæ in Domino reperiuntur, vt vel mors in eo vita esse asseratur. Vnde, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*, Cœlicolæ concinunt. Vix Stanislaus ad fontem vitæ accelerat, cùm mori in Iesu vehementer expeteret. Scribit ad Deiparam (cuius tutelæ sese à cunabulis sacrarat alumnum) qua curat Matrem piam facere de desiderio moriendi in Domino certiorem. Inuocat D. Laurentium solemni Martyris & rogat, vt dignetur eius fieri tabellarium. Legit Deiparens literas, Dignare ô Domina mancipium tuum è luto dissolui, tuæ Assumptionis solemnitate, vt inter Cœlicolas tui volatus elogia proferam. Annuit Virgo, nec Stanislao rescribit, *attamen ipsa venit*, vt alumnum suum plus amoris, quàm ægritudinis febre correptum dissolutum è puluere, transferret ad superos. 50.

Vel mors in Creatore vitalis est. Ideo Stanislaus mori in Domino impetrat à Maria.

PARS SEXTA.

MARTYRES IAPONIENSES:

Paraphrasim, & Commentarios literales ad caput vigesimumprimum Lucæ perquire Tom.2. lib.10.

PROLVSIO.

AVDITO præliorum, ac seditionum tumultu, tres fortissimi Martyres Paulus, Ioannes, & Didacus non exterrentur, quia germani IESV, à quo didicerant & fidei dogmata, & mortis constantiam. Fatur Clemens Alexandr. lib. 4. Strom. *Is verò feret testimonium, quòd sit in Deum syncerus & fidelis germanus, & quòd à* IESV *sit inspirata doctrina eius persuasio: à qua non deficiet metu mortis: quin etiam facto congruat veritatem prædicationis.* En tres Iesuitas IESV germanos, synceros, fideles, sacerdotali statu carentes, & egregij sermone & constantia prædicatores. Asserunt quidem se verè IESV esse germanos, ab ipsóque, (potius quàm ab scholis,) doctrinæ persuasionem didicisse: quia & metu mortis minimè defecere, & veritatem prædicationis facto confirmarunt. Germani IESV & cruciferi? Mariam IESV Matrem, propriam transferunt in parentem. Suffigitur IESVS, *Stabat autem iuxta crucem* IESV *Mater eius,* Ioan. 19. Suffigunrur IESV Germani Paulus Mihi, Didacus Chusaï, & Ioannes Gotho. Quídni iuxta eorum cruces piissima consisteret Virgo parens? Pergite feliciter melioris Saulis filij, qui Respham talem sortiti estis custodem.

Clemens Alexand.

Ioan. 19.

SECTIO XIII.

Anima in Martyrio possessio.

TEXTVS.

VERS. 9. CVm audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri; oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis. 10. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & Regnum adversùs Regnum. 11. Et terræ motus magni erunt per loca, *&c.* 17. Et eritis odio omnibus hominibus, *&c.* 18. Et capillus de capite vestro non peribit. 19. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

IN MARTYRES IAPONIENSES

PANEGYRICVS DECIMVSTERTIVS MORALIS CIRCA LITERAM.

EX ANIMÆ IN MARTYRIO POSSESSIONE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Cùm audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri; oportet enim primum hoc fieri, sed non dum statim finis, &c.

Occumbentibus Paulo Didaco, & Ioanne, non solùm non statim finis, verùm & nouæ prolis initium, ex eorum sanguine, veluti ex granis copioso Martyrum germine in Iaponia profluente.

Fæcundissimam ostendo patientiam Martyrum Martyria profert, crux cruces germinat.

1\. CVM audieritis belli clangorem, & certaminis horribilitas vestri pectoris pacem conata fuerit perturbare, haud timeatis spoliari vita: quam potiùs in superis æternam, & hîc diuturnam efficitis innumerabilium germinatione filiorum. Certè Apostolorum profusus sanguis semen fuit tot Martyrum fortissimorum proferens messem, quæ vix potest vel Angelica Arithmetica ad numerum afferri. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert,* Ioan. 10. Apostoli Martyrio coronati grana fuere coronæ benignitatis Domini germina producentia.

2\. Milites nostri fortissimi non moriuntur, vt pereant, sed vt in filiis innumerabilibus exsurgant. An non copiosissima illa cruciferorum messis ex tribus hisce granis germinata exsurgit? Tres fratres nostri voracissimas immittuntur ad flammas, & innumerabilium filiorum apparuere parentes. Hæc trium puerorum Ananiæ, Azariæ, ac Misaëlis historia. Tres hi fornacis horribilis emittuntur ad flammas, quòd noluerint idolo Regis morituri personam gerentis liberare sacrificium Regi immortali, ac inuisibili debitum. Cùm Rex pergeret ad fornacem, vt cineres Martyrum aspiceret, viuentes ac solutos inuenit tres pueros, iuxta quos vir Filij Dei obiiciens vultum ostentatur. Clamat Nabuchodonosor, *Nónne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis,* Dan. 3. Vbi pulchrè D. Chrysostomus hom. de trib. puer. *Exclude, si potes, adhuc dement, eum, qui crescit ad numerum,* (Filio Dei similem Martyrum parentem.) *Non poteris iam suos finire damnatos, qui soli esse non possunt.* Preme illud, *non poteris iam, suos finire damnatos.* Infinitos iam reputa IESV Patris Martyrum filios, quorum personas gerit ipse, dum tres Martyres comitatur. Tot ex tribus granis prodibunt spicæ, vt innumerabilis reddatur cœtus filiorum. Aptius meis tribus Fratribus accommodo: *Soli esse non possunt,* qui cum IESV illigato cruci alligantur, cum præcincto præcinguntur. Nam si ex alligatione, seu crucifixione IESV tot Ecclesiæ Martyres, velut ex grano mortuo germina, exoriuntur: ex crucifixis meis innumerabiles cruci suffixi in Iaponia germinantur. Quòd si in ignem immissi, (vti alij Iaponienses innumeri,) fuere, cineres illi viuaces IESVM Fenicem protulerunt in Regnis Iaponiæ æternum versaturum, filios quotidie innumeros producentem.

Tres viri Iesuitæ vti tres pueri Hebræi in ignem Martyrij immissi innumerabilem prolem proferũt Martyrum cruciferorũ

Dan. 3.

Chrysost.

3\. Cain Abelem exitialiter vulnerauit. Effunditur cruor innocens voces emittens querulas, aut precarias, fante Domino, *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra,* Gen. 4. Quænam Abelis emortui vox? Aduersùs interfectorem vindictam expetit? Ad aures Dei vox vindicatrix minimè perueniret. Sed & quæsitarim, si mortuus Abel, quónam ex ore voces hæ proferuntur? Ex mente Hugonis, voces hæ ab innumerabilibus Abelis filiis recèns natis emissæ exaudiebantur à Conditore. Mirabile dictu! Non potest innocens Martyris cruor nisi seminis in morem super fœcundissimam terram, profundi ad innumerabilium Martyrum productionem.

Profuso Abelis sanguine, vox auditur Martyrum, ex ipso velut e semine nascentium.

Gen. 4.

Hugo Card.

4\. Fauet Lyranus expositioni, *In Hebræo habetur, vox sanguinum fratris tui. Et dicunt Hebræi, quod dicitur* sanguinum *in plurali, eo quod Cain interficiendo fratrem suum, fuit reus sanguinis non solùm ipsius Abel, sed etiam omnium, quos genuisset, si vixisset.* Admitto lectionem, *vox sanguinum,* & assero *sanguinum* dici in plurali, vt innuatur, vnius Martyris sanguinem profusum plurimorum Martyrum sanguinem germinare.

Ex sanguine vno sanguines multi profluunt.

Gen. 4.

Lyran.

5\. Proclamabant mei Martyres, lubentissimè crucem ascendere, sed tamen quodam dolore affici, quòd prædicatione non possent innumerabiles Iaponios acquirere ad fidem à morte præuenti, priusquam sacerdotij nuptias celebrarent. O Abelis illustrissimi æmulatores. *Genuisset,* (vti Lyranus ait,) *Abel* multos [illegible], *si vixisset.* Si autem vos sacerdotij nuptias celebraretis,

Plures spirituales filios genuere nostri Martyres trucidati, quàm si vix[illegible].

Gen. 4.

celebraretis, innumerabile filiorum vulgus vestra fides progigneret. At sanguis vester vicarius profunditur, è quo veluti è grano copiosissima messis exsurgit. Filij vestri sunt tot Martyrum cruciferorum myriades, tot ignis sacratissima pabula, quæ hisce annis persecutionis horribilis vi aromatico fumo ad cœlos ascendunt. Et vester frater & filius obiicitur B. Marcellus Mastrillo, qui multiplex Abel potest sanguine in vno innumerabiles Martyrum sanguines procreare, omnibúsque infundere fortitudinem. Heri non accepimus nuncium felicissimum, Societatis nostræ Sacerdotem Pastorem duo millium Iaponiensium, cunctis cum ouibus per flammas ad æternum refrigerium auolasse? O Iaponiæ Ecclesiam tot filiis coronandam ex profuso trium fortissimorum militum cruore. Aiebat Tertullianus lib. ad

Tertull. Scapul. *Nec tamen finietur hæc secta, quam tunc magis ædificari scias, cùm cædi videtur.* Putas ô crudelissime fidelium Iaponiensium laniator fore vt possis Iesuitarum filios extinguere crucis vi, ignis efficacia? Grana sunt fœcundissimæ telluri immissa ad vbertimam Martyrum germinationem.

6. An existimas commentitiam esse Cadmi fabulam? Serpentis dentes seruit, è quibus armati milites germinantur. Audi sponsum, *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas*, Cant. 4. Dentes sponsæ fœcundi exprimunt ouium matrum fœcunditatem. An non vidisti oues Ecclesiæ filios lupi dentibus discerpi, sacrum cruorem profundentes? Tunc velut à Cadmo dentes terræ immissos fœcundissimæ militum fortissimorum parentes exsurgunt. Tertullianus citat. *Mirifico euento, Deique consilio, oues lupis vidimus occurrere, horum incursionibus non posse terreri, dissipari, consumi: sed potiùs colligi, ac multiplicari.* Discerpuntur oues dentes Ecclesiæ, quælibet particula ouis trucidatæ dens est Cadmi vnius militis Iesuitæ seminatum: quælibet vita innumerabiles producit decertatores.

Martyres nostri velut Cadmi dentes milites producunt, & sicut dentes Ecclesiæ oues generant.
Cant. 4.
Tertull.

7. Dixit Ezechiel, *Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: & educam eas de populis, & congregabo eas de terris*, cap. 34. Adnota tempus, quo Pastor cœlestis affirmat oues Gentilium Populorum congregandas esse: *In die quando fuerit in medio ouium dissipatarum.* Cùm Martyres inter discerptos steterit, tunc innumerabilium ouium, seu Martyrum, seu fidelium gregem congregabo. Martyria enim paucorum multis exhibent fidei magisterium. Clemens Alex. lib. 4. Strom. *Martyria quoque exemplaria sunt conuersionis.* Tres apud Iaponiam Iesuitæ Martyres cruci suffiguntur, & ex Gentilium multitudine copiosus cœtus ad fidem conuertitur.

Oues dissipatæ multiplicantur.
Ezech. 34.
Martyria Fratrum nostrorū multis dedere fideī magisterium
Clem. Alex.

8. Ratio est, quia videntes Gentiles, Martyres tanta constantia dimicare, quæritant, Quisnam Deus, pro cuius honore tot succenduntur holocausta? & ad veritatis cognitionem eleuantur. Tertullianus vbi supr. *Quisque tantam tolerantiam spectans, vt aliquo scrupulo percussus, & inquirere accenditur; quid sit in causa? Et vbi cognouerit veritatem, ipse statim sequitur.* Vident Iaponiæ incolæ Paulum cruci suffixum IESV gloriam proferentem sermone, & constantia, dulcibus verbis ipsos carnifices compellantem, vt alliciat ad fidem: conclamare coguntur, Quid causæ? Deum adorat, qui tantum virum constantia donat? Hic colendus, non idola nostra, quæ, quia lignum, & æs, haud possunt humanam infirmitatem roborare: & vt cognouerint veritatem, ipsi statim sequuntur.

Ob Martyrū constantiam veniūt Gentiles ad Dei veri cognitionem
Tertull.

OBSERVAT. II.

Ad illa verba:

Nolite terreri, &c.

Martyres nostri ineffabili patientia tormenta superarunt, flammas sortiti refrigerium, crucem thalamum.

Patientia equidem leuissimos reddit labores; imò qui patienter sustinet, non laborat.

CVr terreantur IESV Milites belli audito clangore, si vel ipsæ flammæ viderint Martyribus extitisse refrigerium, in crucéque velut in thalamo fortissimos milites quieuisse? Quónam modo possunt Martyres pati ignis, ac crucis incommoda, si patientia ipsa vim aufert tormentorum. Ineffabilis Pauli, Didaci, & Ioannis patientia extitit dum illigantur cruci, cùm ignis dirè leniter absumpturus adhibetur. Prædicat patibulo vtens pro suggesto Paulus, & multos conuertit ad fidem. Quónam modo poterat tot doloribus actus, prædicationis studere ministerio, nisi quia patientia ipsa eum quasi redderet impassibilem? 9.

De Apostatis Angelis Tertullianus asseruit horribilius torqueri in gehenna, quia impatienter mala sustinent. *Doluerant, quia patienter vtique non tulerant.* Quasi non doleat, qui patienter sustinet. Porrò hinc colligo Purgatorij horribilis gehennalis ignis leuamina, patiuntur dira, & quasi non patiuntur; quia sustinent patienter. In gehenna dæmones & damnati quasi non paterentur, si possent diuinæ voluntati humiliter, & submissè subiacere cum suffixo latrone, *Et nos quidem iustè*, Luc. 23. O ineffabiliter horribilia magna, quæ patienter sunt sustinenda! 10.

In gehenna impatientia horribilior pœna.
Tertull.
Luc. 23.

Locutus Dominus de tartareis pœnis, sic exaggerat: *Ibi erit fletus & stridor dentium*, Matth. 22. Non possunt gehennæ tormenta aptè describi vt sunt, quantumuis exaggerari. Sed si aliquo modo locus dari posset exaggerationi, hæc esset proculdubio: *Ibi erit stridor dentium.* Galfridus apud Tilm. asserit stridorem significare *impatientiam.* Ibi erit impatientia in pœnis horribilibus. O nimium intolerabile tormentum! *Nimirum*, (ait,) *sicut passiones omnes patientia subleuat, sic impatientia quaslibet leues aggrauat. Ibi ergo erit stridor dentium ex impatientia. Alioquin si æquanimiter ferre, si dicere possent: Nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: audeo dicere, Ignis ille, inextinguibilis tamen, extingueretur.* 11.

Si possent damnati patienter sustinere, & proferre: Digna factis recipimus, quasi non paterentur.
Matth. 22.
Galfrid.

12. Nostri Martyres conclamabant, *Hic vre, hic seca, vt in æternum parcas. Domine digna factis non recipimus*, quia pro dissidia crucem donas, quæ gloria quidem est. Hinc crucis & ignis tormenta soluebantur. Vnde sensus à doloribus abstracti possunt intendere prædicationi. Cùm tres Iesuitas Laurentios video crucis in craticula ignem sustinere, trium Hebræorum in Babylonis fornace contemplor vocem exaudire: *In veritate, & iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra: peccauimus enim*, Dan. 3. Vnde patientissimè sustinent in fornacem immitti. Quid tunc? *Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem*, ibid. Ait D. Chrysostomus *epist. 3. ad Cyriac.* patientiam Martyrum ventum roris flammis extitisse, dum aiunt, *In veritate, & iudicio induxisti omnia hæc*; &c. *Vides, quomodo patientia Sanctorum ignem in rorem commutauit.*

Martyres nostri quasi impassibiles ex patientia.

Dan. 3.

Chrysost.

13. Ostentabat Paulus Mihi noster adeò pulchram faciem cruci suffixus, vt posset profari cum Paulo Apostolo Paulus alter, *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri* IESV *Christi*, Gal. 6. Liceat negatoriè verbum illud *Mihi* ex Paulo prolatum ad nostrum Paulum Mihi accommodare. *Paulo Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini.* id est, tanta ex cruce ob patientiam gloria afficior, vt quasi gloriæ nuncium æternæ remittam. An non faciei pulchritudo asserit cordis gloriam ex patientia? *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua*, Cant. 4. Quomodo pulchritudo cum fractione? quomodo Paulo aliisque Martyribus pulchra facies corpore dirè vulnerato? Patientia reparat mortalitatis plagas. Hebræi aliqui legunt, *Sicut flos mali punici.* Vt fragmen sit flos; confringi Martyrem, idem sit ac florescere in germinis nouitatem. O patientiam impossibilem, immortalitatem! Tertullianus lib. de Patient. *Omnis alia pulchritudo senio, vel rugis marcida deflorescit, patientia semper in flore est*, quia mori non potest, nec ignis vi marcescere.

Paulo Mihi abest gloriari nisi in cruce.

Gal. 6.

Patientia trium Martyrum impassibilis.

Cant. 4.

Tertull.

14. Iaponienses Martyres nostri vt IESV suffixi verius gerant imaginem, viuentes adhuc in cruce lanceæ dito mucrone confodiuntur. Vulnerati Paulus, Didacus, & Ioannes pulcherrimam faciem ostentabant in signum, quòd vulneribus non deflorescerent, sed potiùs quasi impossibiles ex patientia vernarent. Iesuitarum Ducem IESV cruci suffixum, & lancea compunctum aspiciamus fantem, *Ego flos campi*, Cant. 4. Cur flos campi appellatur? Respondet aptè Ambrosius lib. 2. de Spiritu sanct. cap. 5. *Flos odorem suum etiam succisus reseruat, & contritus accumulat. Ita Dominus in illo patibulo crucis nec contritus emarcuit, nec auulsus exanuit. & illa lancea punctione succisus sacro speciosior fusi cruoris flore vernauit.* An non ex impassibilitate patientiæ? Ducem ergo IESVS inuincibiles Iesuitæ sequuntur, & dum cruci suffiguntur, & lancea vulnerantur, quasi adhuc viuentes de nouo ostenduntur, floris succisi in morem.

Cruci suffixi, ac transfixi lancea quasi renouicüt, IESV planè æmulatores.

Cant. 4.

Ambros.

OBSERVAT. III.

Ad illa verba:

Oportet enim primum hæc fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, &c.

Martyres nostri egregiis operibus plures ex inuisibilibus hostibus reportauere victorias, vt sese ad Martyrij triumphum præpararent.

Assero Regularis vitæ non mitiora certamina, quàm Martyrij.

NOn indicitur Martyribus illicò finis, seu mors: *Non dum statim finis.* An non aptius finis eis inopinatus obiiceretur, sicut vigilibus seruis: *Qua hora non putatis Filius hominis veniet*; vt semper parati hærescerent ostio? Porrò Martyribus seruis vt seruis dictum est, *Qua hora non putatis*: vt Martyrio autem donandis indictum, *Nondum statim finis.* Quia oportet Martyres rectis operibus vigilanti cura ad Martyrium præparari. Ideo monet, *Nolite præmeditari quomodo, aut quid loquamini*; sed quónam modo operemini. Tota circa opera præcedentia cura mandantur. 15.

Martyres nostri verè Iesuitæ sese ad Martyrium religiosæ perfectionis operibus præpararunt. Paulus Mihi tot virtutibus decoratus est ante certamina, vt potuisset IESV æmulator egregius, multis Confessionis diadematibus coronari, cum suo Paulo clamans, *Non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, 1. Cor. 9. Vt Christus se Martyrem ostenderet, ait, *Saluum fac filium ancillæ.* id est, eum qui corpus redegit in seruitutem verè ante crucem crucifer. Bis cruciferos Paulum, Didacum, & Ioannem contemplor. Nam & religiosæ mortificationi illigati sunt, vt postmodum patibulo configerentur. De prima cruce aiebat Apostolus, *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* 16.

Martyres Iesuitæ verè, Martyres extitere antè Martyrium.

1. Cor. 9.

Petrum Dominus ad examen vocat, num Martyrio aptus inueniatur. *Petre amas me, &c. Pasce oues meas.* Ac si diceret, Te oportet longum, ex operibus charitatis, Martyrium sustinere. Addit pulchrè ad argumentum, *Cùm senueris, alius cinget te, & ducet, &c.* Ioan. 21. Preme particulam, *alius cinget*, seu alius cruci suffiget. Cur non dixit, Cùm senueris suffigeris? Profectò vt particula, *alius cinget te*, hoc Martyrium, aut suffixionem distinguat à suffixione prima per ipsum Apostolum facta. Ac si diceret, Tu pascendo oues, laborésque plurimos sustinendo, te ipsum cingis, siue suffigis cruci: cùm autem senueris, non tu, sed *alius cinget te*, seu cruci alligabit, optimè prima suffixione ad secundam præparatum. Sese tres Martyres Iesuitæ accinxere mortificationis cruciatui, vt à Gentilibus cruci suffigerentur. 17.

Petrus se primo cinxit, seu cruci suffixit, quàm alius eum cingeret.

Ioan. 21.

Nec

18\. *Super passionum colla prius nostri Martyres pedes collocarunt, quàm supra verticem Tyrannorum.* Iosu. 10. Origen.

Nec victrices plantas super capita Tyrannorum Iaponiæ collocassent Diui, nisi prius passionum verticem conculcassent. *Ite, & ponite pedes super colla Regum istorum*, Iosu. 10. Fatur Martyribus Iesuitis verus IESVS. Regulos vitiorum, seu propriæ voluntatis prius subiicite colla, quàm Iaponiæ Reges debellaturi procedatis ad campum. Origenes homil. 11. *Vtinam tu talis esses, qui poneres pedes tuos super serpentes, & conculcares Regulum, qui aliquando regnauit in te, & regnauit in te Regnum peccati: vt, omnibus reliquis interemptis, solus regnet Christus* IESVS, *& hic crucifixus.* Optima enim ad crucem IESV præparatio (vt cum ipso à ligno regnanti regnet) est Regulos conculcare.

19\. *Illustrius nostri Martyres mundo cum suo Principe conculcarunt, quàm affixi cruci occubuerunt.* Col. 2.

Inuictus robur, sese cruci offerre fidelem militem ab alio cingendum; sed illustrius dixerit aliquis documentum virtutis, quotidie mori, quotidie suffigi mortificationis patibulo. Fatur Paulus, *Ipsum* (chirographum peccati) *tulit de medio affigens illud cruci, & expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, triumphans illos in semetipso*, Col. 2. Qui prius affigit cruci chirographum peccati perfectissimè, ad triumphum illustrissimum Martyrij præparatur. Et quònam modo præsentem vitam potenti animo contemnet suffigendus cruci, qui se à passionibus, seu imperfectionibus victum profitetur? Chrysologus serm. 128. (Chrysol.) *Summum est, fratres, pro Domino præsentem vitam, si necesse sit, contemnere. Sed gloriosum est, etiam cum vita mundum contemnere, & conculcare cum Principe. Summum illud, sed hoc gloriosum.* Particula *sed*, & verbi *gloriosum* efficacia supra *summum*, innuit, illustrius esse facinus, mundum cum suo Principe perfectè conculcare, quàm Tyrannos vincere vitam semel pro Domino offerendo.

Observat. IV.

Ad illa verba:

In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Martyres nostri in patibulo constantissimi fidei Prædicatores, animas Gentilium plurium possederunt, ostendentes IESVM, pro quo patiebantur.

Constantia Martyrum Deum roboratorem, Christum socium, & præsidium necessariò manifestat.

20\. Liceat particulam *animas vestras*, referre ad eas animas, quæ quidem ipsorum Euangelij ministrorum sunt, quos ipsi, tot laboribus exantlatis, curant adducere ad IESVM. O fortissimi Martyres, sicut homines sunt oues meæ, seu animæ meæ: sic & vestræ oues, seu animæ sunt, quas procuratis possidere, eas à diaboli potestate eripientes. Non timeatis discessionem vestram, aut occisionem incommodo futuram, ad vestrarum animarum, aut ouium conuersionem; nam in passione vestra possidebitis illas. Quæ aspicientes vestram ineffabilem constantiam in IESV illico deueniunt cognitionem.

21\. *Martyrum nostrorum constantia Iaponensibus Principibus Christum manifestauit.* Cypr.

D. Cyprianus de laud. Martyr. aiebat, *Virtus, charissimi fratres, est tanta Martyrij, vt per illam credere etiam ille cogatur, qui te voluit occidere.* Non dixit, *Qui te occidit* carnifex, sed, *Qui te voluit occidere.* Tyrannus qui in te prauo ferebatur affectu. Cur credere in Deum cogitur, & non potius hominem patientem dilectionis brachiis excipere, quem mirabatur? Profectò, quia tanta constantia Martyris necessariò Deum, cuius ope Martyr roboratur, illicò manifestat. Principes Iaponienses, Tyranni carnifices, plurium Diuorum adoratores, Christum nunquam sibi notum ex Martyrum nostrorum constanti fortitudine dignouere. Martyrum enim patientia Numen occultum, Christum absconditum manifestat.

22\. *Videns Nabuchodonosor tres Martyres fortes, in IESV cognitionem venit: sic Iaponienses dum vident trium Martyrum constantiam.* Dan. 3.

Immiserat Nabuchodonosor tres viros Hebræos succensam in fornacem. At cùm curasset absumptorum cadauerum cineres recognoscere, non solos vidit tres Martyres, sed quartum virum comitem aspectauit. *Nonne, ait, tres viros misimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros solutos, ambulantes in medio ignis, & quartum similem Filio Dei*, Dan. 3. Vndenam potuit Rex idololatra dignoscere, quartum Filij Dei referre similitudinem? Viderat-ne aliquando? Et, si credendi sunt, qui affirmant quartum virum Christi imaginem ostentasse, difficiliùs potuisset aliquando Rex in futuri sub habitu humano IESV Dei Filij venire cognitionem. Porrò videns Princeps Barbarus trium Martyrum constantiam, mox quasi agnato necessarióque discursu in IESV absconditi venit cognitionem; quia Martyrum patientia necessariò connotat Christum roboratorem. Quid mirum, Iaponienses tres Iesuitas viros aspectantes fortissimos, patientissimos, IESVM roboratorem simul conspectasse?

23\. *IESVM mysterium Christi sese in Martyrum constantia manifestat.*

Preme adhuc particulam, *& quartum similem Filio Dei.* Certè Rex, qui ostium fornacis sigillo munierat, aptiùs dixisset, *& quartum similem Deo*; nam & Deus roborat patientes, & solus potest flammas extinguere, & cum suis patientibus assolet commorari. Notanter dixit, *similem Filio Dei*, homini scilicet, seu viro futuro. Hoc mirabile, dignouisse Barbarum Christi futuri mysterium. Profectò non cognouit ille, sed ipsum IESV mysterium sese ex Martyrum inuicta constantia reserauit; quia cùm robur patientiæ rutilat, illico IESV protectio Regis Martyrum ostentatur. Videnc Gentiles tres Martyres Iesuitas fortissimè cruci illigatos, constantissimè prædicantes: & necessariò IESVM protectorem aspectant.

24\. *Qui constanter patiuntur Duces apparent, quibus assidet necessariò Dei Filius.* Iudic. 8.

Gedeon adduci ad se fecit Madianitarum Reges Zebee, & Salmana, quibus ait: *Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor?* Responderunt Reges, *similes tui, & vnus ex eis quasi Filius Regis*, Iudic. 8. Non mirum agnouisse eos similes Gedeoni; quia fratres illius fuerant. *Fratres mei fuerant* (ait) *filij matris meæ.* Id difficile, quòd agnouissent vnum eorum similem esse Filio Regis, quem non viderant. Ductus interpretatur de Regis cœlestis Filio locutos. Nam cùm viri constantissimè patiuntur, necessariò illico roborans Christus quodammodo manifestatur. Aspectantur tres Iesuitæ

cruci suffixi constantissimè patientes, & mox asserunt Gentiles, Hi similes vero Gedeoni Iesv, & socius illorum adstat Filius Dei ad constantiæ stabilimentum.

25. Si verò particula illa, *& vnus ex eis quasi Filius Regis*, referenda ad Gedeonis fratrem vnum; aptiùs legendum esset, *& vnusquisque ex eis quasi Filius Regis*; quia omnes constanter patientes Christi similitudinem referebant. Iesuitæ nostri non solùm Iesv robotantur, sed & in Iesvm Regis æterni Filium mirificè conuertuntur. Iam ô Iaponienses altaria cadauera addite, aræ fument; quia plusquam homines sunt, qui tam viriliter decertarunt, crucem, lanceam, & ignem superantes. Scæuola pro patria brachium igni obiecit, & illico brachio illi adusto præparatur altare, fante Tertulliano Apologet. *Propterea desperati, & perditi existimamur. Sed hæc desperatio, & perditio penes vos in causa gloriæ, & famæ vexillum virtutis extollunt. Mutius dexteram suam libens in ara reliquit.* Nam quasi Numen adorandus obiicitur, qui pro patria ignis sustinuit iniurias. O Iaponienses, Martyres nostri cadauera sua libentes in ara reliquerunt, pro salute patriæ eam cruci, lanceæ, ac igni submittunt. Assertio enim fidei Iaponiensi salus extiterat.

Martyres nostri corpora sua adusta & lacera in ara reliquerunt, sicut Scæuola brachiũ.

Tertull.

Observat. V.

Ad illa verba:

Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij vestri.

Mirabilis Martyrum nostrorum sapientia, ac efficacia ad Gentilium, qui eos pati viderant, conuersionem.

Disertissima planè ad persuadendum lingua illius, qui laboribus agitur.

26. QVid curent congerere argumentorum vim ad hostes conuincendos, ad adducendos rebelles, ad Fidei causam rectè gerendam, qui nec ore indigent, neque sapientia: promittente Domino se & ore, & sapientia Martyres donaturum? Porrò Paulus Mihi præditus erat sapientia, sed nondum ad sacerdotalem dignitatem euectus fuerat. Ioannes de Gotho iuuenis, qui literis nauabat operam. Didacus Cusath scientia omnino expers, temporalis coadiutoris munus obibat. Non multum humanæ sapientiæ decorari splendore. At diuinæ sic eruditionis egregij, vt in crucis suggestu multos ad Fidei cultum adduxerint. O patientiæ vis! Ab ipsa Martyres nostri & os, & sapientiam accepere, vt fideles confirmarent, vt infideles ad fidem adducerent, & Martyrium.

An efficax os igneum, seu lingua ignea ad persuadendum? Ita planè; ideo enim Apostolis linguæ igneæ ab Spiritu sancto immittuntur: *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis*, Act. 2. Hoc os Dominus Euangelicis ministris se daturum promisit: *Dabo enim os, & sapientiam.* D. Prosper epistol. ad Demetr. *In specie linguarum apparuit ignearum, vt dubium non esset, per eius inspirationem sermonem rationabilem animis fidelium ministrari. Sicut Iesvs Discipulis dixit: Dabitur vobis quid loquamini.* Ipse Spiritus sanctus sapientia increata os vestrum, & lingua vestra est. Si Martyres nostri Spiritu sancto loquebantur, quidni tot Gentiles ad veram adducerent Religionem? Profectò huiusmodi sermonis efficacia tunc resonat, cùm homines Tyrannis traduntur vulnerandi. Sic adnotat Prosper. *Cùm tradent vos ô Martyres, nolite cogitare quid respondeatis. Dabitur enim vobis in illa passionis hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris* O efficacia persuadendi à patiendi constantia exorta! *Cùm tradent vos.* 27.

Qui cruciatur, os accipit igneum, ad persuadendum.

Act. 2.

Prosper.

Post hæc aperuit Iob os suum, cap. 3. Particula *post hæc*, ponderanda. Quandònam Iob os suum aperuit? Post hæc, id est, post filiorum occisionem, post diuitiarum exitium, post aulæ Regiæ ruinam, post gregum pernitiem, post cunctorum bonorum iacturam, post malorum omnium sustinentiam. *Post hæc* locutus est Iob? O quàm efficacia verba profunderet ad persuadendum! Disertissimus enim sermo est, quo à Deo donamur dum persecutionibus traditi sumus: *Ego enim dabo vobis os.* Olympiodoros in Cat. Comit. *Post hæc ergo Iob os aperuit, id est, post illas calamitates. Toto autem corpore excruciatus, haud improbabilem format orationem.* Imò efficacissimè persuasoria verba profundit, qui toto corpore excruciatus obiicitur. Quid mirum Martyres nostros tam efficacem sermonem profudisse, si toto corpore excruciati obiiciebatur? 28.

Iob disertè loquitur, efficaciter persuadet post tribulationem.

Iob 3.

Olymp.

Observat. VI.

Ad illa verba:

Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, & capillus de capite vestro non peribit.

Propter nomen Iesv Martyres Iaponienses multa sustinuere, sed ipso ex nomine protecti obiiciuntur.

Nomen enim Iesv fortissimum est Martyrum, fidelium omnium, qui patiuntur, armamentum.

DVm persecutione Martyres afficiuntur, propter Iesv nomen proferendum, ipsum nomen, quod causa existit tribulationis, armamentum validissimum militibus præstat, ne possint 29.

possint ab hostibus superari. Tres Duces Iesuitæ Christi nomen euulgant salutare, cuius causa cruci suffiguntur. At nomen IESV validissimam eis offert protectionem.

30. *Suffiguntur Martyres nostri ob IESV nomẽ, sed ab ipso proteguntur. Ps. 108. Chrysost.*

Cum Dauide proclamant, *Circuierunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis: & in nomine Domini, quia vltus sum in eos*, Psalm. 108. Aculeis suis apes rabidæ, siue Gentiles nos cruciveluti clauis illigauerunt, dum IESV nomen profitebamus. At ipsum IESV nomen nobis impendit protectionem. D. Chrysostomus, *Eos adeò vehementes accensos non solum subterfugimus, sed etiam vlti sumus. Tanquam ignis enim accurrebant, nec aliquid potuerunt facere. Arma enim inuicta, auxilium inexpugnabile* IESV *nomen eos expulit.*

31. *A cruce ipsa nostri suffixi Martyres roborabantur, sed à nomine Iesv specialiter armati sunt. Exod. 17. Iustin.*

Moyses ad Iosue: *Elige tibi viros, & egressus pugna contra Amalech*, Exod. 17. IESVS Naue IESVM Dei Filium repræsentat Iustino Mart. authore. Ducit milites Iesuitas IESVS, cruci illi suffiguntur, nec tamen victi conjacent; quia IESV nomen, quod suffixionis causa extiterat, eos protectione donauit. Crux quidem roborabat, sed nomen IESV mirabiliter protegebat. *Amalech* (ait Pater) *vincebatur, cruce vires addente victoribus Iesuitis. Nec enim propter preces Moysis superiores euadebant, sed quia nomen* IESV *versabatur in acie.*

32. *Iesvs cum eis consurrexit ad crucem. Abd. 1. Hieron.*

IESVS ipse suis tribus militibus inclamat, *Surgite, & consurgamus in prælium*, Abd. 1. Surgunt tres Martyres Iaponienses, ascendunt in cruces, consurgente IESV; nomen eis impendit protectionem. Hieronymus, *Ne fortè grauis vobis, & insolita pugna videatur, me habebitis primum in acie.* Quid mirum tam horribiles mundi Principibus nostros Martyres extitisse? Plura alibi sæpe.

OBSERVAT. VII.

Ad illa verba:

In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Post occisionem nostri Martyres viuunt, animorum vtique possessores.

Nec enim potest occumbere, qui pro Numine patitur.

33. QVónam modo animas possidere possunt, qui occisi perdunt? Certè, quia vita pro Numinis obsequio libata, amitti non potest. Possident Martyres nostri suas animas in patientia, siue dum patiuntur, & necantur; quia illud ipsum Martyres trucidari, viuere est.

34. *Qui patitur, integer est, in nullo deficiens. Iacob. 1.*

Iacobus ideo, *Patientia autem opus perfectum habeatis, vt sitis perfecti, & integri, in nullo deficiẽtes*, cap. 1. In nullo deficientes? Quónam modo in patientia possunt omnia integra esse Martyri? Si expoliatur brachiis, diro si vulnere pedes præscindãtur, quomodo deficiet in nullo? *Si oculus tuus scãdalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Si à corpore Martyris proiicitur oculus quum eruitur, & pes cùm amputatur: quomodo integris adhuc membris patiens ostentatur? *In nullo deficientes.* In patientia equidem cuncta perseuerant. D. Bernardus epistol. 126. *Patientia soror est perseuerantia* in nullo deficientis; quia eo ipso, quòd patientis membra præscinduntur, ab ipso mirum in modum integra possidentur. Bernard.

Videns stulta Iobi vxor virum patientissimum tot actum vulneribus, admiratione afficitur, quòd non spiritum exsufflasset. Vnde ex LXX. lectione profatur, *Quo vsque sustinebis?* cap. 2. Spiritum, seu animam sustines, possides, post tot exitialium vulnerum exactionem? Quónam modo valuisti impedire, ne non tot apertis vulnerum ostiis egrederetur? O mulier, vir patientissimus sustinendo mortem sæpe, animum possidebat. Athanasius apud Comitol. *Itaque Iobus sustinendo, confirmabatur.* Cùm videris eum animam iam agentem, contemplare eum auolantis animæ possessorem. 35. *Iobus sustinendo mortis vulnera, in vita confirmabatur. Iob 2.*

David cecinit, *Multiplicabuntur in senecta vberi, & bene patientes erunt, vt annuncient*, Psalm. 91. Genebrardus legit, *& bene floridi erunt.* Sic Symmachus. Quid cum floridu patienti? *Bene erunt patientes? Bene floridi erunt.* Si patientes marcescunt, quónam modo floridi ostentantur? Certè, quis ipsum illud membra præscindi, florere est, in nouáque germina innouari. 36. *Qui patitur, florescit in nouam vitã. Psalm. 91. Symmach.*

OBSERVAT. VIII.

Ad illa verba:

In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Martyres nostri diu crucem sustinuere, Iesuitæ.

Religiosa enim vita exercitamenta diuturna suffixionis locum gerere videntur.

PRæmiserat Dominus, *Cùm audieritis prælia & seditiones, nolite terreri; oportet enim primum hæc fieri, sed nondum statim finis.* Nec enim cruci præliorum, seditionum, persecutionumque illigatis vitæ terminus aderit; possidebitis enim diu animas vestras, vt post diuturnam Religiosi instituti suffixionem, demum crucis patibulo donari possitis. Carthusianus, *Preclara patientia trophæa Apostolis promittuntur.* Non trophæo vnico viri Apostolici donantur, sed duplici. An non duplex Martyrij genus? vnum, cùm post vitam pacificam pretiosa morte horribili quidem Martyres donantur; alterum autem, cùm post vitam laboribus redundantem mors adest crudelis planè ex vulnere: sed ex diurioris crucis terminatione admodum redundans pietate. Martyres Iaponienses nostri post diram vitæ Regularis perfectissimæ suffixione patibulo maiori colligantur. 37. Carthus.

Profectò

38. Profectò duplici cruce consummari perfectissimorum militum est, specialissiméque à Domino dilectorum. Petro Apostolorum Principi Dominus ait, *Petre amas me? Etiam Domine*, respondet ille. Post trinum autem dilectionis examen, post perfectissimæ dilectionis expressionem (iuxta illud: *Diligis me plus his?*) Dominus gratitudinis ergò præclamat, *Cùm senueris, alius cinget te, & ducet quò tu non vis.* Addit Euangelista, *Hoc autem dixit, significans, qua morte esset clarificaturus Deum*, Ioann. 21. Preme verba illa: *Alius cinget te, cùm senueris. Otro te cenira.* Cur non dixit vnus, seu aliquis cinget te, sed *alius*? Certè vt innuat iam ab vno cinctum, ab alio cingendum. Liceat adhuc vulgariter expendere: *Vno te ciñò, y otro te ceñira.* A quónam, quæso, iam cinctus fuerat Apostolus? Profectò qui perfectionis Euangelicæ documenta seruarat, iam diu cruci fuerat ab ipso perfectionis studio alligatus. Vnde alius præcinxit moriturum mitiori patibulo. Martyres nostri à religiosæ institutionis studio iam cincti, ab alio, nempe à Tyranno rursum præcincti fuere, vt duplici cruce donati, Petri exurgant imitatores, specialissimaque IESV dilectione se affectos ostendant.

Petrus dilectus admodum à Domino, duplici cruce consummatur, & perfectiori Euangelica & patibuli. Ioan. 21.

39. Dixi notanter, mitiori demum cruce Martyres nostros fuisse consummatos. An mitior crux, quæ valuit Matyres tot vulneribus actos à mortali vita deturbare? Profectò mitior sine dubio fuit, quæ potuit diuturnæ illins suffixionis crudelitatem terminare. Vis ostendam Religiosi instituti, seu perfectionis Euangelicæ crucem morte ipsa diriorem? Audi, precor. Petro equidem dilectior Ioannes. Erat enim *Discipulus, quem diligebat* IESVS. Videns autem Petrus se minus dilectum duplici cruce donatum, profatur, *Hic autem quid?* Ac si diceret, si qui minus diligitur, vna, & altera cruce donatus est; qui plus diligitur à fortiori vna, & altera cruce donandus obiicitur. Cui Dominus, *Sic eum volo manere donec veniam*, Ioan. 21. Ao non profiteris ingenuè Ioannem esse Discipulum, quem ardenter diligo? Ergo diriori cruci illigandum annuncio; quia in cruce Euangelicæ perfectionis consummabitur, cuius comparatione crux patibuli, cui illigandus est Petrus, pia admodum ostentabitur. Ideo, ô Petre, duceris, *quò tu non vis.* Nam perfectionis velles in cruce consummari, vt dirioribus vulneribus diu superstes adhuc affici posses.

Dirior Religiosa vita crux, ideo Ioannes vsque ad mortem in perfectiori Euangelica cruce perseuerat, dirius obiturus. Ioan. 21.

40. O dilectissimos à IESV Martyres Paulum, Didacum, & Ioannem! Felicissimè Apostolorum gloria donati estis, duplici patibulo dum illigamini. Cruci Regularis perfectissimæ vitæ addicti fuistis, vbi dira vulnera sustinuistis, præcipuè Mihi Paulus, qui post præclara sanctitudinis documenta Gentilium conuersioni operam expendit, nec secundæ cruci alligatus à prædicandi munere cessit, multis ad Fidem properantibus idololatris. Hi Proceres fortissimi priùs se se præcinctos Religiosæ perfectionis vinculis ostentarunt, iuxta illud: *Sint lumbi vestri præcincti.* Post diuturnam autem suffixionem alteri mitiori quidem cruci addicti fuere; vt se Petri & Ioannis exhiberent æmulatores circa diuinæ dilectionis indicamenta.

Paulus, Didacus, & Ioannes diu Religiosa vita cruci suffixi, secunda cruce munerantur.

Primo manè Paterfamilias exiit, *conducere operarios in vineam suam*, qui quidem diurnum denarium accepturi erant. Rursum verò circa vndecimam horam properauit ad forum, & alios aspexit operarios. *Quid*, inquit, *hic statis tota die otiosi? Quia nemo*, inquiunt, *nos conduxit. Ite*, ait, *& vos in vineam meam.* Quid plura? Imperat Dominus procuratori suo, integrum denarium reddi iis, qui nouissimè ad vineam aduenerant. Queruli primi vociferantur, queis Dominus, *Amice, non facio tibi iniuriam*, Matth. 25. Vndénam Deus æquus munerum distributor ostentatur, si eodem denario vnico cuncti operarij donati sunt? Antiquus Auctor apud Grethser. de cruce, ponderat Saluatoris sententiam, *Quid hic statis tota die?* & ait, *illud ipsum stare, erat crucis dirioris quoddam genus.* Respondent illi, *Quia nemo nos conduxit.* Anselmus, *Quia Christus nos conduxit. Nemo enim ascendis lucernam, id est, Christum.* Illi stantes, id est, cruci diriori addicti, conducti erant à Christo ad Religiosæ vitæ crucem sustinendam. Igitur nulli fit iniuria Martyrio. Quinam primi illi operarij? Certè ex eiusdem Doctoris mente in operariis primis signantur Proceres egregij, quorum tota vita fuit laboribus addicta sustinendis. Laurentius cruci suffixus viuit, & in cruce craticulæ moritur. Quomodo ergo non fit Laurentio iniuria? Certè, quia conducti à IESV ad Regularis vitæ perfectionem non solùm æquare, sed & vincere potest quoscumque fortissimos Duces ab ineunte ætate cruci laborum illigatos. En tres Laurentios Iesuitas cruce secunda, diurno quidem denario, meritò muneratos; quia primæ diriora vulnera diu sustinuerant.

41. *Eodem, quo Laurentium, premio donantur, iustè quidē, quia Religiosa perfectionis cruci alligati vixerant, nec Laurentio tota die laboranti iniuria facta est.* Matth 25. Greth. Anselm.

OBSERVAT. IX.

Ad illa verba:

In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Nostri fortissimi Martyres ipsa in cruce vulnerati lethaliter cœlesti iucunditate fruuntur, afficiuntur exultatione.

Quid mirum, si tota Dei gloria in cruce, in laboribus existens obiicitur?

PRæmiserat Dominus, *Cùm audieritis prælia, & seditiones, nolite timere.* Certaminis enim diri strepitus non timorem excitat, sed lætitiam. Probo euidanter, quia *in patientia vestra possidebitis animas vestras. Nihil* (ait Ausonius) *hæreditatis magnæ possessione beatius, nihil Regni inauguratione iucundius.* An non vitæ possessio ditissima hominum hæreditas? Quid temporarium Regnum, 42.

Auson.

ſi cum cœleſti componatur imperio? Ergo Martyres æternæ vitæ interminabiliſque Regni gloria donati, meritò ineffabili iucunditate afficiuntur. Ideo noſtri Martyres cruce ſibi obiecta conclamarunt cum Andrea, *O crux, diu deſiderata!* Mirati Gentiles Ieſuitarum lætitiam, illam Religionem ambiunt inire, quæ Martyres edocet inter exitialia vulnera exultare.

Paulus Mihi à Paulo didicit non anguſtiari in Cruce. 2. Cor 4.

43. Crucifer Paulus Paulo Mihi noſtro id exhibuit documentum. *In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur. Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris,* 2 Cor. 4. Quid nos Ieſuitas aſpectu patibuli deterreat, ſi iam diu Ieſu inſtituta ſecuti, cruci alligati obiicimur? Ideo *non anguſtiamur*, ſed potius ineffabili exultatione perfundimur. An Crux patibolum? Profectò thronus eſt cœleſtis Regni, æternæ hæreditatis documentum.

Nazianz. *Poſſident Regnum Martyres, dum occũbunt.*

Nazianzenus *Orat. 2. cont. Iulian.* de Martyribus ait, *Quorum abuci, & conſternari eſt eorum Regni thronus.* Si hæredes vitæ ac Regni interminabilis, quonam modo non exultarent? *Nihil hæreditatis magna poſſeſſione beatius, nihil Regni inauguratione iucundius.*

Dum Vini incidunt in tentamina exultãt, non poſtquam terminata ſunt: quia ipſa paſſio glorioſa. Iacob 1.

44. Ideo Iacobus, *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis,* c. 1. Particula *omne gaudium*, illam reſpicit: *varias tentationes.* Vt gaudium multiplicari ſcias, dum ſubeunda tentamina multiplicantur. Sine variæ hæ tentationes fratrum noſtrorum Cruces varias oſtendant. Hi namque & Regularis perfectionis veri Ieſuitæ Crucem ſuſtinuerunt, & Crucis patibulo demum fuere alligati. Igitur *omne gaudium exiſtimate, fratres*, illud enim ipſum incidere in duplicis Crucis tentamina, ineffabilis gaudij ſeges eſt. *Cùm incideritis.* Cur non dixit, *Poſtquam incideritis*, conſummato Martyrio: ſed *Cùm incideritis?* Quia ipſa tentaminum ſuſtinentia patens eſt exultationis.

Chryſoſt.

Chryſoſtomus, *Alius quidem in rebus certamina laborioſa eſſe ſolent, pariuntque tunc dolorem, & afflictionem: coronæ autem, ac præmia voluptatem afferunt. At hic non ad eandem rationem ſe res habet: quia potiùs luctæ, atque certamina iucunditatis haud paulo plusquam vel ipſa præmia.*

Martyres Ieſuitæ in ipſam gloriam quaſi cõuerſi ſunt. Ideo Deus eos reſpicit, vt glorificetur.

45. Tanta gloria Martyres noſtri perfuſi fuere, dum paterentur, vt ipſe Deus quodammodo ambiens illius gloriæ particeps fieri, ipſos intuebatur. Dum Ieſuitæ Cruci illigati conſpiciuntur, igneus ſplendor eos circuens obiicitur. An non in reſpectionis diuinæ documentum? Certè Dei aſpicere, inflammare eſt. Abele & Caino offerentibus ſacrificium, *reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit,*

Gen 4.

Theod.

Gen. 4. Legit Theodotion, *Inflammauit Dominus ſuper Abel, & ſuper munera eius: ſuper Cain autem, & ſuper munera eius non inflammauit.* Igitur Inflammare Dominum, idem eſt, ac reſpicere. Itaque dum Deus ſuper Martyres Iaponicoſes inflammat, eos aſpicere conteſtatur.

Videbat Deus Iobũ patientiſſimũ, vt vexillũ gloriæ ſuæ extolleret.

46. Et quare aſpicit, niſi vt gloria ineffabili ex eorum patientiæ contemplatione repleatur. Iobus patientiſſimus Deo aſpectatori gloriæ immenſæ ſegetem miniſtrauit. Tertullianus lib. de Patient. cap. 14. *Quale in illo viro Deus vexillum gloriæ ſuæ extulit! Videbat Deus.* Si Deus

Tertull.

videbat amiciſſimum tot conſtantiæ fidelis documenta exhibentem, quonam modo immenſurabilis gloriæ vi ineffabili non perfunderetur? Igitur agnatum eſt ipſi patienti exultare, ſi vel aſpiciens Deus tanta gloria afficitur.

Locutus Seneca de patientiſſimo viro acto laboribus, ait lib. de Prou. *Non video, quid habeat in terris Iupiter pulchrius, ſi conuertere animum velit, quam vt ſpectet Catonem iam popliſtibus non ſemel fractis ſtantem nihilominus erectum. Ecce ſpectaculum dignum, ad quod reſpiciat intentus operi ſuo Deus.* Profectò ſpectaculum dignum Numini tres fortiſſimi Martyres, qui Cruci illigati, mucroneque diro lanceæ transfixi, ei proferunt gratiarum actiones, quod eos fecerit dignos, *pro nomine Ieſu contumeliam pati.* 47.

Iupiter exultat, viſo Catone conſtantiſſimo non fracto laboribus. Seneca.

OBSERVAT. X.

Ad illa verba:

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Martyrum Ieſuitarum victrix patientia, vox triumphans, vulnera pulcherrima, ſaluberrima.

Oſtendo Martyrij gloriam, Eccleſiaque ex fractione corporum Martyrum pulchritudinem.

CVm hoſtes exiſtimant, vos ò Diſcipuli, omnino extinctos, tunc oſtentabimini viuentes, & victores. Martyrum hinc Ieſuitarum triumphum extollam. 48.

Ad memoriam adfer Ducis Iſraelitici nunquam ſatis commendatam victoriam. *Diuiſit trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenaſque vacuas,* &c. *Cùmque per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis, & hydrias confregiſſem,* &c. Iudic. 7. Horribilis tubarum clangor, lagenarum fragor flammarum ſplendor ita conſternauit Madianitas, vt mutuis ſe vulneribus afficerent. Porrò D. Gregorius *lib. 30. Mor. cap. 32.* ad Martyrum pugnas refert. *Tales quippe ſecum Dux noſter ad prædicationis prælium duxit, qui deſpecta ſalute corporum, hoſtes ſuos moriendo proſternerent, eorumque gladios non armis, non gladiis ſed patientia ſuperarent.* Paulus Mibi, Didacus, & Ioannes à IESV prædicationis ducuntur ad prælium, Cruci illigati proclamant, & quaſi ex ſuggeſtu ſalutaria idololatris dogmata profundũt, quos ineffabili patientia ſuperarũt. 49.

Saluator adduxit ſecũ ad Euãgelij prædicationẽ tres Martyres, qui ſalutem corporis deſpicientes certaminẽ deſuderũt. Iudic. 7. Gregor.

Milites Gedeonis dextera tubas, ſiniſtra lagenas tenuerunt? *Bene ergo* (addit Doctor) *ſcriptum eſt, quod in dextera tubas, lagenas autem ſiniſtra tenuerunt. Quia Chriſti Martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum verò vtilitatem pro minimo.* Non curabat Paulus Mihi corporis incolumitatem, ſed gratiam prædicationis pro magno habebat, dum illigatus cruci non queritur de vulnerata lagena corporis, ſed oues Dominicas quærere ſatagit efficaciſſima prædicatione. 50.

Non queritur Ieſuita Martyr, de confracta corporis lagena, ſed quærit infideles ad Ridem. Gregor.

O Proce

Martyres nostri luce miraculosa emicant, post mortem vincunt. Rupert.

O Proceres, nónne videtis lucem prædica-
51. tionis, & fidei Gentilium ministrari à vobis fragilium hydriarum, id est, corporum dira fractione? Fiat corporum fragor, vt Gentilium oculis Euangelicus fulgor illucescat. Rupertus ad Mat. cap. 4. *Quid si corporum fragiles hydriæ confringantur? Nimirum tunc amplius flammabunt miraculorum clarissima luce. Et Martyres gratiosa morte coronati exinde fortius præliabuntur.* Martyres nostri luce clarissima miraculorum flammauerunt, dum Cruces fulgore cœlesti circumdantur. Quónam modo autem *morte coronati exinde fortius præliabuntur?* Certè, quia profusus eorum cruor vti Cadmi dentes quotidie noua surgit in certamina innumerabili Gentilium vulgo ad fidem accurrente fortissimorum merito militum, qui quidem, vti Iesus Dux, exaltati à terra, omnia ad se trahunt.

Martyres Iaponienses innumerabiles trium Martyrum nostrorum proles.

Confracti & igni addicti virtutũ suffitum exhalant. Bonau.

52. Suie lux illa lagenarum, annotet ignem Crucifixis Iaponiis addictus, qui eos fecit suauissimum holocaustomati suffitum halare. Quot virtutes humilitatis, patientiæ, fidei, spei, zeli, charitatis odorifero volabant in fumo, dum Iesuitæ fortissimi cremabantur. D. Bonau. *in Pharet. cap* 48. ex D. Gregor. profatur, *Sicut aromata fragrantiam suam non nisi cùm incenduntur, expanaunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet, in tribulationes Crucisque ignes innotescit.*

Quàm pulchra Ecclesia Iaponiensis ex trium Martyrum cruore. Cant. 4. Ambrof.

53. O Iaponiensis Ecclesia, quàm pulchra obiiceris ex trium Iesuitarum Martyrum purpura! *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua*, Cant. 4. Genæ Ecclesiæ Martyres nostri tot fragminibus pulchri. Ambrosius lib. 2. Exaëm. cap. 13. *Ecclesia bonum fidei fulgorem, confessionisque prætendit, tot Martyrum sanguine speciosa.* Non verearis Iaponiensis Ecclesia vnquam ab sponso pati sepulsam, tot Tyrannorum irruente rabie. Vis grata semper Iesu obiici? *Non est cur verearis*, (cum Beroardo loquor *serm.* 50. *in Cant.*) exanguem, liuidamque leuare ad eum faciem, cuius liuore sanata est. Aspiciet eos eium Dominus tot te Martyrum cruore, rubricatam, Gentilium parcet iniquitati, teque efficiet Petri fundamine stabiliri.

Vides Martyres confractos, instar lagenarum, integritate donari, & animæ & animi possessores? O Iesuitæ Iesu Ducis æmulatores, quem nec Crux nec lancea fecit emarcescere! 54. Pulchrè Ambrosius *lib.* 2. *de Spirit. sanct. cap.* 5. ad illud, *Ego flos campi*, ait, *Flos odorem suum etiam succisus reseruat, & contritus accumulat. Ita Dominus in illo patibulo Crucis nec contritus emarcuit, nec auulsus euanuit: & illa lancea punctione succisus sacro speciosior fusi cruoris flore vernauit.* Martyres nostri in Cruce contriti non emarcuere, & lanceæ punctione speciosiores fusi cruoris flore vernaruot. Aptè quidem Martyrum fusus cruor flos appellatur, è quo tot fructus sunt germinaturi. Copiosissima enim Martyrum messis Iaponiensium Iesuitarum (liceat meos hodie Martyres commendare) florido sanguini debetur, vt semini.

Iesuitæ Iesu Ducis æmulatores & Cruce illigati, & lancea transfixi, non emarcuere. Ambrof.

Profectò lagenarum fractio me in panis fractionem à Christo factam aduocat. *Accepit* 55. *Iesus, & benedixit.* (Aliter, *Cùm gratias egisset, fregit.*) Mat. 26. Dum frangendum est corpus, gratias agis? Ita planè, gratia enim Martyrij gratias exigit. Sic Iesuitæ Martyres, dum essent ad Cruces ascensuri, gratias confringendi profuderuot. Theophylactus, *Vt ostendat Iesus, se cum gratitudine fractionem sui corporis suscipere. Neque ægrè ferre, ceu in re, qua displicet sibi, vt nos cum gratitudine Martyrium aggrediamur.* E Iesu Duce Iesuitæ fortissimi didicere.

Martyres nostri gratias exhibent confringendi, vere hinc Iesuitæ. Matth. 26. Theoph.

SECTIO XIV.

Ignatij posteritas.

TEXTVS.

Mat. 5. VOs estis sal terræ, vos estis lux mundi.

IN IGNATIVM

PANEGYRICVS DECIMVSQVARTVS MORALIS

CIRCA LITERAM.

EX SANCTA, AC DOCTA POSTERITATE.

OBSERVAT. I.

Ad illa verba:

Vos estis sal terra.

Ignatij filij sapientissimi terram vniuersam mirabili doctrina condiere.

Assero, necessariam esse sapientiam, vt quis magnus exsurgat vbique terrarum.

Anselmus

1. Anselm. Strab.

ANselmus, *Vos estis sal terræ secundum intellectũ, & scientiã.* Addit Strabus, *Cõdicẽtes omnes doctrina.* Discipulis aiebat Dominus, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ*, Marc. vlt. Quónam modo omni creaturæ, siue cunctarum Nationum hominibus prædicare possent, si sapientia præditi non proficiscerentur?

2. *Apostoli ad cunctas Nationes edocendas omniũ linguarum peritia fuerant donati.* Act. 2. Beda. Gregor. *Iesuitæ cunctarum linguarum cognitione præditi, ad prædicandũ vbique terrarum.* Beda.

Pentecostes die *repleti sunt* Discipuli *omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis*, Act. 2. Quinam hi? OEcumenius *Religiosi Iesu Discipuli.* An non Iesuitæ? Cur linguarum varietate donantur? Beda, *Ostensum est, quòd vbique Ecclesia dilata omnium gentium erat locutura voce.* Et D. Gregorius apud Gloss. *Spiritus sanctus super Discipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum scientiam dedit, designans, quia Ecclesia Spiritu sancto repleta omnibus linguis erat locutura.* At quidnam linguarum huiusmodi expeditio nisi sapientiæ cœlestis, ac mirabilis scientiarum communicatio? Beda, *Varietas linguarum dona significat sapientiæ. Ideo primùm linguas hominibus dedit spiritus, quibus humana sapientia extra docetur, & discitur; vt ostenderet, quod facilè sapientes efficit sapientia Dei.* Profectò Iesuitæ cunctarum linguarum cognitione donati fuere, quia vbique terrarum gentes erant docturi.

3. *Non aptè Iesuitis totus orbis traditus esset erudiendus, si non simul omnium peritia eis esset tradita.* Gen. 18.

Nec aptè eis totus orbis traditus esset erudiendus, nisi simul omnium scientiarum donati fuissent intelligentia. Elegit Deus societatem suam, vt in gentem magnam addiceretur, totoque orbe terrarum Iesum profertet maret quidem fidelium compellanda? Ineptè tanto muneri aptaretur, si non simul cœlesti ornaretur sapientia. Quid, quæso, sine sapientia magnum? Curat Deus Abrahamum cunctis gentibus magnum ostentare, & fatur: *Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum, cùm futurus sit in gentem magnam, & robustissimam?* Gen 18. Ad cuius elucidationem liceat vti sententia Periandri, *Nullus arcana parum aperit sapienti.* Ergo Deus dum arcana sua reuelare intendit Abrahamo, apertè ostendit, eum esse sapientissimum; si enim ad aperiendũ consiliũ, seu arcanũ hominis homini, requiritur eum esse sapientem: ad participationem cœlestis arcani sapientia maxima necessaria erit. Iam quæsierim, qualis illa consequentia? Ostendam, ex arcani mei reuelatione, Abrahamum esse sapientia præditum, *quia futurus est in gentem magnam.* Quàm appositè. Haud poterit aptè Abrahamo orbis tradi erudiendus, si mirabili sapientia eum præditum esse non constet. Rupertus *lib. 6. in Gen. c. 2.* Non potest Deus non reuelare arcanum Abrahæ, *quia futurus est in gentem magnam; futurus, inquam, magis secundùm fidei magisterium, quam secundum carnem.* Rupert.

4. *Qui debebat omnia Regna mũdi edocere, debebat Dei sciẽtia quodammodo decorari.* Matth. 4. Cassian.

Fatur Matthæus, *Ductus est Iesus à spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo*, cap. 4. Vbi Cassianus *Col. 5. cap. 6.* asserit eisdem tentaminibus affectum Iesum in deserto, ac Adamus in paradiso. Portò hic gula, & vanitate, & scientiæ desiderio tentatur; Christus autem gulæ quidem, ac vanitatis iacula expertus: (*Dic, vt lapides isti panes fiant, Mitte te deorsum, nam Angelis suis mandauit de te*, &c.) nullatenus visus est scientiæ tentamen subiisse. Adamo dictum, *Eritis sicut dij scientes bonum, & malum*, Iesu autem Diabolus ostentans ei *omnia regna mundi*, profatur: *Hæc omnia tibi dabo.* Tuæ spirituali ditioni cunctæ nationes subiicientur regendæ, edocendæ. En sapientiæ tentamina. Quomodo enim Dominus aptè omnia orbis Regna regenda, ac docenda susciperet, si augusta sapientia non vigeret. Pulchrè Cassianus, *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia Regna mundi, & gloriam eorum, & dixit: Hæc omnia tibi dabo. Elegantissimè hoc etiam congruit, illi namque* (Adamo) *dicitur, Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum, & malum: huic* (Christo) *ostendit omnia Regna mundi, & gloriam eorum*, ex conuersione scilicet ad fidem, & ex tot hominum prædestinatione.

Quis dubitet Societati suæ Iesum Dominũ cunctas orbis Regiones erudiendas, edocendasque tradidisse? Quónam modo posset Religionis nostræ viri tot Regna subiicere, nisi linguis variis vbique terrarum acceptam à Deo sapientiam & sermonibus, & scriptis profunderent. Ostendam linguarum dono nostros Apostolicos viros præditos extitisse? De Apostolis ait Lucas, *Stupebant autem omnes, & mirabantur ad inuicem, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt? & quomodo nos audiuimus vnusquisque linguam nostram, in qua nati sumus: Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Aegyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei*, Act. 2. Ad quæ Tertullianus lib. adu. Iudæos cap. 7. *Christo alia gentes crediderunt, Galliarum diuersæ nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo verò subdita: in quibus omnibus locis Iesu nomen regnat.* Ac si diceret, præter Regiones illas, quarum linguæ Apostolis datæ fuerunt, multæ nationes iam Iesu nomini subditæ ostentantur. O Deum immortalem! si tot post ea Prouinciæ, Regnaque obiicerentur Societatis Iesu virorum magisterio ad Christum conuersa, absolutè Doctor profaretur, *In omnibus locis Iesu nomen* (Iesuitarum quidem labore) *regnat.* 5. *In omnibus locis Iesu nomẽ regnat ob Iesuitarũ Magisteriũ.*

Vis expediam quot linguis Iesuitæ donati fuere ad totius orbis conuersionem, ac eruditionem? Recensebo Authores nostros omnibus linguis volumina scribentes ad proximorum vtilitatem. Latinè innumeri scripsere, de quibus inferiùs. Græcè quinquaginta quinque. Hebraicè decem supra sex. Angelicè quadraginta supra vnum. Belgicè quadraginta tres. Cambro-Britannicè vnus. Gallicè centum supra quinquaginta septem. Germanicè septuaginta quatuor. Catalonicè vnus. Vngaricè sex. Illyricè duo. Bohemicè nouem. Carniolicè vnus. Croaticè alter. Italicè centum supra quadraginta quinque. Lusitanicè decem & nouem. Polonicè triginta sex. Estonicè tres. Litbuanicè duo. Lotauicè vnus. Hispanicè denique, seu Castellanicè centumquadragintaseptem. At si linguas recolo transmarinas, Æthiopicè, Almaraoicè, Bengalanicè, Bisayanicè, Canarinè, Chiriguanicè, Guara- 6. *Peritia omniũ linguarũ Iesuitis.*

nicè, Iaponicè, Indostanè, Malabaricè, Matamomilicè, Malganicè, Matilandicè, Natixanicè, Persicè, Puguinicè, Quichuanicè, Sinicè, Tagallicè, Toconoticè, Tucumanicè quinquaginta septem scripsisse reperio. Aptè igitur Apostolicis Societatis IESV viris donatis omnium linguarum peritia totus orbis committitur edocendus.

OBSRVAT. II.

Ad illa verba:

Vos estis sal terræ.

Iesuitarum sapientia, quasi splendor quodammodò lucis æternæ; nam Iesu vicarij scientiarum omnium librum septem sigillis obsignatum reserauerunt.

Vera sapientia donauit Iesus alumnos suos, quæ quidem splendor est lucis æternæ, & omnipotentis gloriæ emanatio.

7. Anselm. VOs estis sal (ait ex ore Anselmi Dominus) *secundùm intellectum, & scientiam non quidem terræ, sed cæli*, ad terricolarum conditionem. An tantæ sapientiæ vis potuit è terreno origine ortum ducere? Liceat, obsecro, de Iesuitarum Apostolica sapientia asserere splendorem esse lucis æternæ, & omnipotentis gloriæ emanationem.

8. *Vera sapientia minimè à terra requirenda est; splendor enim lucis æternæ.* Ambros. Gen. 2. Ambrosius *lib. de Paradiso* profatur, *Vera sapientia splendor est lucis æternæ, & emanatio omnipotentis gloriæ.* Quia omnipotenter quodammodo gloriosus est, qui de cœlesti sapit schola. *Plantauerat Deus paradisum voluptatis à principio.* Ibi lignum vitæ oculis obiicitur, *lignumque scientiæ boni, & mali*, Gen. 2. An arbor scientiæ boni & mali fructus offert edendos? Minimè, nam in quacumque die comederitis ex ea, *morte moriemini*, Deus profatur. Et cur bonæ arboris hominis esus prohibetur? An non laudabile homini, sapientiam requirere? Profectò vera sapientia è terra minimè requirenda est, cùm sit lucis æternæ splendor, & omnipotentis gloriæ emanatio.

9. *Adueniet ad nos Regnum Dei, si vera sapientia donemur.* Mat. 6. Hugo. Dominus nos sic exorare docuit, *Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adueniat Regnum tuum*, Mat 6. An potest cœlorum Regnum ad terras descendere? Potest planè, si ad nos ex æterno sapientiæ fonte intelligentiæ spiritus profluat. Pulchrè Hugo Cardin. *Adueniat Regnum tuum, id est, da nobis spiritum intelligentiæ.* Spiritus sapientiæ Reges cœlestes facit, idem est, vera illustrari sapientia, ac Regni cœlorum possessione donari.

10. *Sanctificetur nomen Dei Iesuitarum sapientia.* Mat. 6. Hugo. Pergit Dominus, *Sanctificetur nomen tuum*, Matth. 6. Augustinus, *Non sic petitur, Sanctificetur nomen tuum, quasi non sit sanctum nomen Dei.* Quid igitur postulamus? Hugo Cardin. *Sanctificetur nomen tuum, id est, detur nobis sapientia.* Profectò Iesuitæ vera sapientia donati Christi nomen IESV egregiè sanctificant. Magnum Societatis elogium Doctorum suorum sapientia nomen IESV sanctificari; quia adeò augusta obiicitur, vt splendor lucis æternæ, & emanatio omnipotentis gloriæ videatur.

11. *Esuriunt Iesuitæ, instar Prophetæ Ezechielis, voluminibus satiari.* Matth. 6. Dari nobis è cœlesti horreo adhuc petimus panem, dum adiicimus, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, Matth. 6. Curauit Adamus ex arbore terrestri veram scientiam absumendam accipere dum volumina veræ scientiæ redundantia è cœlo auolant ad Prophetam. Iesuitæ esuriunt non terreno, sed cœlesti pane satiari. *Beati*, (ait Dominus) *qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur*, Matth. 5. Exponit appositè Hilarius Can. 4. *Beati qui esuriunt, &c. significans extensam in Dei doctrinam Sanctorum auiditatem, bonis perfectæ in cœlo satietatis expleri.* Hæc Iesuitarum esuries vera, expleri sapientia; vnde, instar Ezechielis, volanti volumine reficiuntur, vt innumera sapientiæ supernæ possint volumina eructare.

12. *Satiantur Iesuitæ volumine illo septē sigillis obsignato.* Apoc. 5. Quónam, precor, volumine pascimur? Certè illo, de quo Ioannes, *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris signatum sigillis septem. Et vidi Angelum fortem prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius?* Flet Ioannes, cui Angelus, *Ne fleueris, ecce vicit leo de Tribu Iuda aperire librum, & soluere septem signacula*, Apoc. 5. Vbi appositè Lyranus, *Hic liber est sapientia, quæ derivata est a scientia diuina. Nullus autem est dignus, aperire librum verè sapientiæ nisi Iesus. Hinc Hieronymus Epist. ad Paulin. Quanti hodie putant, se nosse literas, tenent signatum librum, nec aperire possunt; nisi Iesus, qui reserauit, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: qui claudit, & nemo aperit, reserauerit.* Propter quod multi leguntur magis profecisse in intellectu sapientiæ huius libri per orationem, quàm per studij exercitationem. IESVS itaque suis Iesuitis precantibus, *Adueniat Regnum tuum, sanctificetur nomen tuum, Panem nostrum da nobis hodie*, volumen vniuersæ sapientiæ aperuit, vt ipsi adhuc obsignatum septem sigillis, alumnis fidelibus ex sermone, & scriptis eius vicarij reserarent. Lyran.

CAPVT II.

Sigillum primum huius libri, id est, sacra Scriptura, Iesuitis apertum.

13. *Sacra Scriptura Arcus vulnerans hostes.* ET vidi, (ait Ioannes) *quòd aperuisset Agnus vnum de septem sigillis. Et vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret*, Apoc. 6. Vbi Strabus, *Iesus habet arcum, id est, Scripturam sacram, qua illuminat suos, & occidit inimicos.* Hunc Dux noster arcum suis tradidit Iesuitis ad fidelium illuminationem, ad infidelium ruinam.

Vis obuiam milites Iesuitas sacræ Scripturæ

Societatis Iesu Interpretes in biblia vniuersa.
Cornelius quatuordecim volumina
Saa duo.
Tirinus tria.
Mariana duo.
Menochius duo.
Roa tria.

pturæ arcu armatos ad Ecclesiæ defensionem? In biblia vniuersa scripsere Cornelius à Lapide, Didacus Faiardus, Dominicus Lopez, Emanuel Saa, Franciscus Montmorency, Franciscus Paunnis, Gaspar de Zamora, Georgius Kaldus. Georgius Sturmius, Hieronymus Flnrauantius, Iacobus Bonfrerius, Iacobus Gordonius Lesmureus, Iacobus Pintus, Iacobus Tirinus, Iacobus VVieci, Ioannes Ferdinandus, Ioannes Harlemius, Ioannes Mariana, Ioannes Stephanus Menochius, Iulius Rabi, Ludouicus Ballester, Martinus Antonins de Rbio, Martinus de Rhoa, Nicolaus Serarius, Petrus Lanselius, Syluester Petra sancta, & alij. Præcipuè in Vetus Testamentum carptim Antonius Ferdinandus, Didacos de Baeza, Martinus Del Rio, Andreas Pinto Ramirez.

Baeza quinque.

15. *Scriptores in Vetus Testamentum.*
Fernand. tria.
Pe reius quinque.

In *Pentateuchum* autem Adrianus Crommius, Franciscus Pauonius, Iacobus Bonfretius. In *Genesim* Benedictus Fernandius, Benedictus Pererius, Cosmas Magallianus, Didacus Zelada, Martinus Delrio. In *Exodum* Benedictus Pererius, Cosmas Magallianus, Petrus Roberius, Sebastianus Barradius. In *Leuiticum, Numeros*, & *Deuteronomium*, Ioannes Lorinus, Petrus Rnuerius. In *Historiales* Adrianus Cromius, Gaspar Sanctius, Nicolaus Serarius. Specialiter autem in *Iosue, Iudices, & Ruth* Cosmas Magallanus, Ioannes Freire, Iacobus Bonfrerius. In libros *Regum* Franciscus de Mendoza, Franciscus Ribera, Gaspar Sanctius, Iacobus Bonfrerius, Ioannes Baptista Villalpandus, Ioannes de Pineda, Martinus Stephanus. In *Iudith* Didacus de Zelada, Lucas Vellosus. In *Iob* Gaspar Sanctius, Ioannes Pineda, Paulus Comitolus. In *Tobiam* Didacus de Zelada. In *Psalmos* Adrianus Cromius, Balthasar Corderius, Claudius Aqua Viua, Dionysius Petauius, Franciscos Montmorency, Franciscus Card. Toletus, Gaspar Sanctius, Georgius VVirvveiler, Iacobus VViecius, Ioannes Antonius Velasquez, Ioannes Lorinus, Ioannes Maldonatus, Ioannes Renaudianus, Iulius Mazzarinus, Ludouicus Alcazar, Ludouicus Crucius, Ludouicus Maignetus, Martinus de Roa, Robertus Cardin. Bellarminus. In *Prouerbia* Ferdinandus Quirinus de Salazar, Theodorus Peltanus. In *Cantica* Andreas Pintus Ramirez, Arnoldus Cothius, Gaspar Sanctius, Ferdinandus Quirinus de Salazar, Ioannes Pineda, Ludouicus Alcazar, Ludouicus de Ponte, Martinus Delrio, Paulus Sheslogus. In *Sapientiam* Christophorus Castro, Gaspar Sanctius, Ioannes Lorinus. In *Ecclesiasten* Ioannes Lorinus, Ioannes Pineda, Ioannes Tollenarius. In *Ecclesiasticum* Franciscus de Cepeda, Gaspar Sanctius, Ioannes de Pinna, Octauianus de Tufo, Oliuerius Bonartius, Saluator de Leon. In *quatuor Prophetas Maiores* Gaspar Sanctius. In *Isaiam* Andreas Lucas, Augustinus de Quiros, Gabriel Aluarez, Guilielmus Ionstonius, Metellus Caracciolus, Petrus Maucors. In *Ieremiam* Christophorus à Castro, Ioannes Costanus, Ioannes Maldonatus, Lælius Bisciola, Martinus Delrio. In *Ezechielem* Hieronymus Prado, Ioannes Baptista Villalpandus, Ioannes Maldonatus. In *Danielem* Benedictus Pereirus, Ioannes Maldonatus, Ludouicus Alcazar. In *duodecim Prophetas Minores* Christophorus Castro, Franciscus Ribera, Gaspar Sanctius, Iacobus Pontanus, Ioannes Maldonatus, Ioannes Philippæus. In *Habacuc* Martinus de Rhua. In Oseam Gabriel Aluarez. In *Naum*, & *Malachiam* Augustinus de Quiros. In *Ionam* Ioannes Baptista VVens. In *Sophoniam* Christophorus de Castro. In *Sophoniam* Christophorus Contreras. In *Abdiam* Didacus Martinez. In libros *Machabæorum* Nicolaus Serarius, Petrus Rhedanus, Gaspar Sanctius.

Mendoza tria.
Villalp. tria.
Lorinus tria.
Salazar duo.
Ponte duo.
Salazar duo.
Sherlogus tria.
Pineda duo.
Pina tria.
Aluarez duo.
Villalpand. tria.

Ar verò in *Nouum Testamentum* scripsere Andreas Schottus, Iacobus VViecius, Ludouicus Azeuedo, Petrus Thyræus. In *quatuor Euangelia* Adamus Contzen, Adrianus Crommius, Alfonsus Salmeron, Didacus de Baeza, Emanuel Diaz, Emanuel Saa, Franciscus Pauonius, Hieronymus Xauerius, Iacobus Bonfrerius, Iacobus VViecius, Ioannes Bourghesius, Ioannes Maldonatus, Ioannes Haie Seruius, Ioannes Robertus, Cornelius à Lapide, Sabastianus Barradius, Vincentius Regius. Sigillatim in *Matthæum* Alexander Pelegrinus, Ferdinandus Iaën, Franciscus Gutierez, Hieronymus de Gueuara, Lælius Bisciola, Petrus Morales. In *Lucam* Ferdinandus Iaën, Balthasar Corderius, Franciscus Toletus. In *Ioannem* Balthasar Corderius, Franciscus Ribera, Franciscus Card. Toletus. Ioannes de Cuellar (nondum volumen lucem vidit) Lælius Bisciola. In *Acta Apostolorum* Alphonsus Salmeron, Gaspar Sanctius, Iacobus Bonfrerius, Ioannes Lorinus, Thomas Maffutius. In *Epistolas Pauli* Alphonsus Salmeron, Benedictus Iustinianus, Cornelius à Lapide, Nicolaus Serarius. *Ad Romanos* Adamus Contzen, Benedictus Pererius, Gabriel Vasquez, Lælius Bisciola. *Ad Corinthios* Adamus Contzen, Ioannes Coquillonius. *Ad Galatas* Adamus Contzen, Andreas Atienza, Gabriel Vasquez, Lælius Bisciola. *Ad Ephesios* Augustinus de Quiros, Gabriel Vasquez, *Ad Colossenses* Augustinus de Quiros, Gabriel Vasquez. *Ad Philippenses* Gabriel Vasquez, Ioannes Antonius Velasquez. *Ad Thessalonicenses* Gabriel Vasquez. *Ad Titum & Timotheum* Cosmas Magallianus, Hieronymus Torres. *Ad Hebræos* Franciscus Ribera, Gabriel Vasquez, Franciscus Bisciola. In *septem Canonicas Epistolas* Alfonsus Salmeron, Benedictus Iustinianus, Ioannes Lorinus, Nicolaus Serarius. In *Epistolam Iacobi* Augustinus de Quiros, Didacus Daza. In *Epistolam Iudæ* Augustinus de Quiros, Ioannes de Moncada. In *Apocalypsim* Alfonsus Salmeron, Benedictus Pererius, Blasius Blegas, Franciscus Ribera, Ludouicus Alcazar, & Andreas Pintus Ramirez meditatur.

16. *Scriptores in nouum Testamentum.*
Salmeron duodecim.
Maldonat. duo.
Cornelius duo.
Barrad. quatuor.
Gueuara tria.
Toletus tria.
Salmeron tria.
Velasq. duo.
Alcasar duo.

CAPVT III.

Secundum huius libri sigillum, idest, Theologia Moralis, Parænetica, Catechetica, Ascetica, Mystica, Exemplaris, & Positiua Iesuitis reseratum.

17. *Peccata tollunt pacem de terra.* Apoc. 6. Berchor.

ET cùm aperuisset sigillum secundum, exiuit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, vt sumeret pacem de terra; & vt inuicem se interficerent, & datus est ei gladius magnus, Apoc. 6. Ad quæ Berchorius ad Apoc. cap. 7. *Color rufus, teste Aristotele, significat malitiam, fraudem, fallaciam, & liuorem. Illi ergo, qui habent equum rufum, sunt peccatores; & ideo datum est eis, vt tollant pacem de terra.* Peccata enim hostes assolent concitare. Nathan ad Dauid. *Blasphemare fecisti inimicos Domini*, 2. Reg. 12. Nam vbi peccauit, statim hostes in sui vindictam irritauit. Ideo D. Cyrillus Ierosl. *Cat.* 2. legit, *Irritasti inimicos Domini*. Et addit, *Multos enim propter iustitiam hostes habebat, sed custodiebat te temperantia; traditus autem his armis promptos habebis stantes contra te.*

2 Reg 12. Cyrill. Ierosol.

18. *Theologiæ Moralis scriptores.*

Porrò aduersùs horribilem Equitem, seu peccata innumera Societas IESV Theologos Morales, Parænetieos, Catechericos, Asceticos, Mysticos, Exemplares, Positiuos instruxit. De Theologia Morali, seu de Casibus conscientiæ volumina sapientissima edidere Alexander Captera, Antonius Fernandez de Cordoua, Antonius Sanctarellus, Baptista Fragosus, Benedictus Herbestus, Carolus Antonius Thesauri, Carolus Zanberius, Christophorus Garcia Yannez, Claudius Laius, Cornelius, Crocus Didacus Aluarez, Didacus Auellaneda, Emanuel Cordeius, Emanuel Saa, Engelbertus Evvich, Fabricius Pallanicinus, Ferdinandus de Castro Palao, Ferdinandus Rebellus, Franciscus Adornus, Franciscus Escriba, Franciscus Lorioth, Franciscus de Lugo Magister meus, Franciscus Rodriquez, Franciscus Suarez, Franciscus Cardin. Toletus, Gabriel Vasquez, Gaspar Loarte, Gregorius de Valentia, Henricus Henriquez, Hieronymus Pecorarus, Iacobus Gordonus Lesmoreus, Iacobus Himioben, Iacobus Lobbetius, Ioannes Azor, Ioannes Baptista Tiberius, Ioannes Hieronymus de Sopranis, Ioannes Iacobus Rocher, Ioannes de Matos, Ioannes Mocquetius, Ioannes de Montemayor, Ioannes Polancus, Ioannes Teletius, Ioannes Sebastianus, Ioannes VVmteshouc, Iosephus Augustinus, Ludouicos Cerqueria, Ludouicus de Molina, Martinus Formarius, Martinus de Funes, Maximilianus Sandæus, Nicolaus Baldellus, Oliuerius Bonarius, Paulus Comitolus, Paulus Layman, Petrus Alagona, Petrus Gambacurta, Petrus Thyræus, Raphael Rieta, Sebastianus Satelles, Stephanus de Auila, Stephanus Fagundez, Theodorus Peltanus, Theophilus Raynaudus, Thomas Sanchez, Valerius Reginaldus, Victorianus Præmolus, Vincentius Fillutius, & alij ex Theologis Scholasticis.

Sanctarell. tria. Yannez duo. Castro septem. Adornus duo. Lugo duo. Suarez sex. Henriquez trio. Pecorar. duo. Azor tria. Sopranis tria. Molina quatuor. Funes tria. Sandæus tria. Comito duo. Layman sex. Alagona duo. Auila duo. Fagundez tria. Peltan. duo. Raynaud. duo. Sanchez septem. Reginal. sex. Fillius. quatuor.

Theologia Parænetica, seu Homiliarum, & Concionum professores Adrianus Iungius, Adrianus Mangotius, Alexender Gerardinus, Alphonsus de Andrada Alphonsus de Aragona, Alphonsus de Auila, Alphonsus de Barzana, Alphonsus Salmeron, Alphonsus Sanctius, Aluarus Arias, Antonius de Balinghen, Antonius Posseuinus, Antonius Suffrenus, Antonius Vasconcellus, Balthasar Ethelius, Balthasar Kearnæus, Bartholomæus de Escobar, Bartholomæus Guerrerus, Carolus Regius, Constantinus Syrvvid, Didacus Lopez, Emanuel Barretus, Ermannus Tolgsdorf, B. Franciscus Borgia, Franciscus Colin, Franciscus Costerus, Franciscus Escriua, Franciscus Garcia de Valle, Franciscus Labata, Franciscus Mendoza, Franciscus Romanus de Soto, Fridericus Barscius, Gabriel Aluarez, Gabriel de Castilla, Gaspar Fernandez, Gaspar Sanchez, Gaspar Sequiran, Georgius Elger, Georgius Forro, Georgius Kalduf, Georgius Scherer, Georgius Mastrillus, Hieremias Drexelius, Hieronymus Florentia, Hieronymus Gessius, Hieronymus Lopez, Iacobus Albertis, Iacobus Canisius, Iacobus Olszevvskj, Iacobus Parat, Ioannes Busæus, Ioannes Eusebius Nieremberg, Ioannes Gans, Ioannes de Ledesma, Ioannes Ossorius, Ioannes Renaudianus, Ioannes de Santiago, Ioannes Suffren, Ioannes Vienotus Petit, Ioannes Voellus, Iosephus Acosta, Iulius Cæsar Recupitus, Iulius Mazzarinus, Lælius Bisciola, Lælius Tolomeus, Ludouicus Azeuedo, Ludouic. Bettonius, Martinus VVidzievvjcz, Matth. Fabrus, Maximilianus Sandæus, Nicolaus Heraldus, Nicolaus Mastrillus, Paulus Iosephus Arriaga, Petrus Bibérus, Petrus Canisius, Petrus Cottonus, Petrus Eulard, Petrus Amerius, Petrus Horriz, Petrus Pazmany, Petrus Scarga, Philippus Berlaymont, Prosper Malauolta, Stanislaus Grodtcus, & alij. 19.

Homiliarū, & Concionum scriptores. Mangot. duo. Andrada tria. Vasconcell. duo. Kearna. duo. Escobar. sex. Borgia tria. Valle duo. Labata quatuor. Fernand. duodecim. Sanchez duo. Mastrill. quatuordecim. Florent. duo. Canisius. tria. Parat. quatuor. Busæus quatuor. Gans duo. Ossorius sex. Suffren duo. Acosta tria. Mazzar. nouem. Sandæus septem. Canisius. duo. Eulard duo. Grodtcus quinque.

Theologia verò *Catechetica*, seu Catechismorum variis linguis expressorum Authores Achilles Gagliardus, Adrianus Brunus, Ægidius Bauarius, Alezander Comuleus, Alezander Valignanus, Alphonsus de Aragona, Alph. de Barzana. Alph. de Sãdoual, Alph. Vagnonius, Ambr. VVeltherus, Andreas Gualdanius, Andreas Ouiedo, Andreas Virus, Antonius de la Cauchie, Antonius Cordeses, Antonius Fernandez, Antonius Posseuinus Antonius Ruiz de Montoya, Antonius de Torres, Bartholomæus Cassius, Basilius Fidus, Benedictus Herbestus, Bernardinus Zannonius, Bernardus Baubusius, Christophorus Mibr, Cristophorus Ximenez, Cosmas Magallianus, Didacus Ruiz de Montoya, Emanuel Diaz, Emanuel Vega, Emmeramus VVelser, Emondus Angerius, Ermannus Tolgsdorf, Franciscus Antonius, Franciscus Costerus, Franciscus Fernandius, Franciscus Pauonus, Franciscus Roxius, S. Franciscus Xauerius, Fridericus Spe, Georgius Ferus, Georgius Mayr, Georgius Salhius, Georgius VVitvvelier, Georgius Vasarellus, Guilielmus Barteus, Guilielmus Buccius, Guilielmus de Pretere, Guilielmus VVarfordus, Henricus Garnetus, Henricus Henriquez, 20.

Catechismorum authores. Fernand. quatuor. Roxius duo.

Romanus duo. Euseb. duo. Gerar tria. Soërius duo. Theodor. duo. Anchieta sex. Coysard. duo. Klinkart quatuor. Roth duo.

quez, Hieronymus Domeneccus, Hierony-
mus Ripalda, Honoratus Rio, Iacobus
Dheliot, Iacobus de la Fuente, Iacobus
Isuardus, Iacobus Ledesma, Iacobus de Vil-
legas, Ioannes Baptista Romanus, Ioannes
Camerota, Ioannes Eusebius Nieremberg.
Ioannes Franciscus Araldus, Ioannes Geor-
gius Voglerus, Ioannes Girard, Ioannes
Gonzalez de Losada, Ioannes Houingsdorff,
Ioannes Iachnovvicz, Ioannes Maior, Ian-
nes Plaza, Ioannes Rebellus, Ioannes à Roc-
cia, Ioannes Salisburius, Ioannes Socrius,
Ioannes Theodoricus Macherentinus, Ioan-
nes Tiandeck, Ioannes Vnchalius, Iosephus
Anchieta, Laurentius Iaponis, Ludouicus
de Azeuedo, Ludouicus Caldeira, Ludo-
uicus Makeblydius, Ludouicus Richeomus,
Ludouicus Valdiuia, Marcus Georgius,
Martinus Couuteur, Matthæus Riccius,
Melchior Nunnius Barretus, Michaël Coy-
sardus, Michaël Ruggerius, Nicolaus Cu-
sanus, Nicolaus Longobardus, Nicolaus
Sartorius, Pancratius Krentle, Paulus Hof-
22. fæus, Paulus Princeps, Petrus Ægidius, Pe-
trus de Anasco, Petrus Antonius Spinel-
lus, Petrus Barnaudus, Petrus Busæus, Pe-
trus Canisius, Petrus Klinkart, Petrus Mi-
chaël, Petrus Paez, Petrus Robillart, Phi-
lippus Berlaymont, Robertus Cardin. Bel-
larminus, Thomas Stephai, Thomas Ste-
phensonus, Vicentius Castagnola, Zacha-
rias Roth, & alij.

Spiritualiũ librorum Scriptores. D. Ignatius tria volumina. Adrianus decem. Fichettus duo. Vrsinus duo. Sidereus tria. Andrada duo. Rodriquez tria. Baling. vndecim. Gaudier duo. Vinianus quatuor. Cassius duo. Rosignolius tria. Villegas tria. Aluarius tria. Musart. tredecim. Scribanus quinque. Aquauiua tria. Perducci. duo. Bonis tria. Augerius quinque. Albertinus duo. Arias quatuor. Bonaldus quatuor. Borgia quinque. Costerus tria. Polianus decem. Loriot tria. Poyræus tria.

Porrò *Theologia Ascetica* ad spirituales li-
bros conscribendos copiosam exhibuit
materiam Societatis Authoribus. Dux san-
ctissimus Ignatius extitit exercitiorum spiri-
tualium, Epistolæ de Obedientia, & Epi-
stolæ de Religiosa perfectione, quem se-
cuti sunt Achilles Gagliardus, Adrianus
Adriani, Adrianus de VVitte seu Candi-
dus, Alardus de Roy, Alexander Fi-
chettus, Alexander Cardin. Vrsinus, Aloy-
sius Gomez, Aloysius Sidereus, Aloysius
Spinula, Alphonsus de Andrada, Alphon-
sus de Ezquerra, Alfonsus Rodriquez, Al-
uarus Arias, Andreas Frusius, Andreas Pe-
uernage, Andreas Rensius, Andreas Schot-
tus, Annibal Firmanus, Antonius de Balin-
ghem, Antonius Bouclier, Antonius Cor-
deses, Antonius Gaudier, Antonius Hoski-
nus, Antonius Possevinus, Antonius Sne-
quet, Antonius Viuianus, Augustinus Maz-
zinus, Augustinus Vanceylingen, Balthasar
Aluarez, Balthasar Chauassius, Balthasar
Kitznerus, Bartholomæus Cassius, Bartho-
lomæus Iacquinotius, Bartholomæus Ri-
ctius, Bernardinus Rosignolius, Bernardi-
nus de Villegas, Bernardinus Zanonius,
Blasius Plozzynius, Cæsar Aluccius, Can-
didus Miarus, Carolus de la Croix, Caro-
lus Musart, Carolus Scribanus, Christianus
Mayer, Christophorus Holtzleitnerus,
Christophorus Madridius, Christophorus
Ximenez, Claudius de Allard, P. Claudius
Aquauiua, Claudius Borcier, Cornelius
Crocus, Cornelius Perductius, Didacus Mar-
tinez, Didacus Pantoia, Domitius Platus,
Elias Graff, Emanuel Barretus, Emerius de
Bonis, Emundus Augerius, Euerardus Hock,
Euerardus Mercurianus, Ferdinandus Moltius,
's Estob. & Mend. Tom. V.

Sacchinus quinque. Bartscius duo. Allete quatuor. Loartes sex. Holtzhaterus quatuor. Stengelius quatuor. Schewican. tria. Ferrarius quatuor. Montal. septem. Pretere duo. FitzSim. duo. Plati duo. Rio septem. Roth duo. Paz septem. Bans duo. Canisius duo. Lobberius septem. Salianus tria. Stratius tria. Insulens. duo. Confalon. Bourghesius quatuor. Busæus quatuor. David decē supra sex. Eusebius decem. Voglerus duo. Gerardus duo. Girard. duo. Niess. duo. Polanus quatuor. Pelanqus duo. Swerte. tria. Andries. sex. Acosta duo. Cresvvel. duo. Filere. tria. Hayneu. duo. Nigron quatuor. Bisciola duo. Tolomæus duo. Bartilius duo. Lessius duo.

Ferdinandus à Castro Palao, Fidelis Daniel,
Florentius Vaillant, Franciscus Adornus, Fran-
ciscus Agundus, Franciscus Albertinus, Fran-
ciscus Antonius, Franciscus Arias, Franciscus
Bonaldus, D. Franciscus Borgia, Franciscus
Bautonus, Franciscus de Castro, Franciscus
Conturla, Franciscus Costorus, Franciscus de
la Croix, Franciscus Polianus, Franciscus Gan-
dillon, Franciscus Garcia de Valle, Franciscus
Loriot, Franciscus Marchestaldius, Franciscus
Perez de Nagera, Franciscus Piculuminius,
Franciscus Poyræus, Franciscus Raiatus, Fran-
ciscus Sacchinus, Franciscus Stadiera, Fran-
ciscus Verierius, D. Franciscus Xauerius, Fri-
dericus Bartscius, Fuluius Androtius, Gaspar
Astete, Gaspar Brandis, Gaspar Lechnerus, Ga-
spar Loartes, Gaspar Sanchez, Gaspar Vilela,
Georgius Holtzhetarius, Georgius Stenge-
lius, Georgius Tyskevvitz, Gisbertus Sche-
vicavius, Gregorius Fabrus, Gregorius Fer-
rarius, Gregorius Montalis, Gualterius Paulus,
Guilielmus Hardiguius, Guilielmus Marcus,
Guilielmus Montauus, Guilielmus Pretere,
Henricus Albus, Henricus Fitzsimō, Henricus
Garnetus, Henricus Henriquez, Henricus
Marcellus, Henricus Somalius, Henricus
VVagnerekius, Hermannus Hugo, Hieremias
Drexelius, Hieronymus Plati, Hieronymus
Ripalda, Hieronymus Xauerius, Honoratus
Rio, Horatius Ferrarius, Hugo Roth, Iaco-
bus Aluarez de Paz, Iacobus de Bans, Iacobus
Bernardus, Iacobus Broquart, Iacobus Cani-
sius, Iacobus Colens, Iacobus Dick, Iaco-
bus Hautinus, P. Iacobus Laynez. Iacobus
Lobberius, Iacobus Rho, Iacobus Salianus, Ia-
cobus Stratius, Iacobus Villegas, Ignatius
Balsamus, Insulense Collegium, Ioannes
Aguero, Ioannes Augustinus Confalonerius,
Ioannes Baptista Athanasius, Ioannes Baptista
Labbe, Ioannes Baptista Rosius, Ioannes Ba-
ptista Saintiure, Ioannes Baptista Velati, Ioan-
nes Baptista Zola, Ioannes Bonifacius, Ioannes
Bourghesius, Ioannes Busæus, Ioannes de Cor-
duba Messia, Ioannes Cromberius, Ioannes
Dauid, Ioannes Dekerius, Ioannes Domini-
cus, Ioannes Dominicus Ottonellus, Ioan-
nes Erardus Fullonius, Ioannes Eusebius Nie-
renberg, Ioannes Ferrer, Ioannes Follerus,
Ioannes Gans, Ioannes Georgius Voglerus,
Ioannes Gerardus, Ioannes Girard, Ioannes
Gondignus, Ioannes Gonzalez de Losada,
Ioannes Iachnovvicz, Ioannes Isfording, Ioan-
nes Du Iardin, Ioannes Luduuicus de la Cer-
da. Ioannes Mariana, Ioannes Maria, Ioannes
Monceaux, Ioannes Nadasus, Ioannes Niesis,
Ioannes Oliuerius, Ioannes Pelecius, Ioannes
les Pessiers, Ioannes Polaneus, Ioannes Ra-
mirez, Ioannes Rebellus, Ioannes Renaudia-
nus, Ioannes Sebastianus, Ioannes Streinius,
Ioannes Svvernamus, Ioannes Tellier, Ioannes
Torres, Ioannes Vnchalius, Ioannes Volkius,
Iodocus Andries, Iosephus Acosta, Iosephus
Aldreterus, Iosephus Cresvvelus, Iosepus File-
re, Iosephus Malanelette, Iulianus Hayneu-
fue, Iulius Fatius, Iulius Nigronius, Lælius Bi-
sciola, Lælius Tolomæus, Laurentius Barti-
lius, Laurentius Gilenus, Laurentius Chiffle-
tius, Leonardus Lessius, Lucas Pinellus, Ludo-
uicus Bustus, Ludouicus Cresolius, Ludoni-
cus Makeblidius, Ludouicus de Palma, Lu-

douicus Richeomus, Ludouicus VVapi, Marcellus Augustinus, Marcus de Bonniers, Martinus Bresserus, Martinus Coutureur, Martinus Hincza, Martinus de Roa, Matthæus Bêhus, Matthæus Raderus, Matthias Deschamps, Matthias Hainal, Matthias de Sa, Maximilianus Sandæus, Mazimilianus Schmidt, Michael Knab, Michael Hieron. Michael Loscher, Michael de San Rom. Mutius Vitellesc. Nicolaus Albertus, Nicolaus Arnaya, Nicolaus Cussinus, Nicolaus Longobardus, Nicolaus Zucchius, Osuardus Coscanus, Ottu Ladesou, Paulus de Barry, Paulus Iosephus Arriaga, Paulus Zehentner, Petrus Ægidius, Petrus Anellus Persicus, Petrus Biuero, Petrus Bonnousin, Petrus Brun, Petrus Canisius, Petrus Carloch, Petrus Cortonus, Petrus Dagonet, Petrus Franciscus Chiffletius, Petrus Franciscus Pioltellus, Petrus Guzman, Petrus Hamerius, Petrus Hernandez de Oualle, Petrus Hugo, Petrus Iustinellus, Petrus Matthias, Petrus de Moyne, Petrus Paulus Nauarrus, Petrus Ribadeneira, Petrus Robillart, Petrus Rocstius, Petrus Sanctius, Philippus Bebius, Philippus Berlaymoor, Philippus Bouchi, Philippus Hannotel, Philippus de Oultreman, Philippus Sueuezelius, Prosper Malauolta, Richardus Vander Sterren, Robertus Card. Bellarminus, Robertus Personius, Robertus Southvvellus, Scipio Sgambata, Stanslaus Kizynokolskj, Stephanus Bioetus, Stephanus de Castro, Stephanus Gerra, Stephanus Luzuic, Stephanus de Palma, Stephanus Parioch, Stephanus Stapels, Theodorus Peltanus Theophilus Bernardinus, Theophilus Raynaudus, Thomas Sailius, Thomas de Villacastin, Turrianus de Fehure, Valentinus Bisscop, Viocentius Brunus, P. Viocentius Caraffa, Virgilius Ceparius, & alij.

De *Theologia Mystica*, seu Meditationibus, ac Precibus volumina plura edidere S. P. N. Ignatius, B. Aloysius Gonzaga, Alponsua de Barzana, Alfonsus Rodriquez, Antonius de Balinghem, Antonius de la Cauchie, Antooius Gaudier, Antonius Valentinus, Aquisgranense Collegium, Augustinus Viualdus, Bartholomæus Amicus, Bartholomæus Cassius, Bartholomæus Iaequinotius, Bartholomæus Riccius, Benedictus Herbestus, Bernardinus Zanonius Carolus Guyer, Carolus Musart, Carolus Scribanus, Christianus Mayer, P. Claudius Aquauiua, Cornelius Creucus, Didacus Deza, Didacus Monterus, Dionysius Petauus, Dominicus Menginus, Domitius Plati, Ebotensis oostra Academia, Edmundus Campianus, Eduardus Dausonus, Emōdus Augeriua, Ferdinandus de Castro Palao, Floreotius Vaillanr, Franciscus Arias, B. Franciscus Borgia, Franciscus Costerus, Franciscus ab Hees, 23. Franciscus Labata, Franciscus Pauonus, Franciscua Poiræus, Fridericus Barrseius, Fuluius Aodrotius, Gaspar Astere, Gaspar Cardotus, Gaspar Loarte, Georgius Mayr, Georgius Stoz., Garardus Susius, Gregorius Ferrarius, Gualter Paulus, Guilielmua de Pretere, Henricus Henriquez, Hieremias Drexelius, Hieronymus Natalis, Iacobus Aluarez de Paz, Iacobus Canisius, Iacobus Mirauete, Iacobus Pontanus, Iacobus Simon, Iacobus Stratius, Ignarius Balsamus, Insulente Collegium, Ioannes Augustinus Confalonerius, Ioannes Baptista Ceccotti, Ioannes Borgbesius, Ioannes Bucelenus, Ioānes Buſæus, Ioannes Gombecius, Ioannes Darde, Ioannes Gibbonus, Ioannes Gonterius, Ioānes Gruzevvskj, Ioannes de Iardin, Ioannes Renaudianus, Ioannes Vnchalius, Iodocus Andries, Iosephus Blondius, Iosephus Cresvvelus, Iulianus Hayoeufue, Iulius Fatius, Lambertus Molæus, Lancelotus Marin, Laurentius Bartilius, Lucas Pinellus, Ludouicus Ferrerius, Lodouic. Makeblidius, Ludouicus de la Palma, Ludouicus à Ponte, Martious Hincza, Martinus Laterna, Martinus de Roa, Melchiur de Villaneua, Michael Coyssardus, Michael Loscher, Nicolaus Aroaya, Nicolaus Betzertus, Nicolaus Cirouski, Nicolaus Longobardus, Paulus de Birri, Petrus Ægidius, Petrus Canisius, Petrus Cortonus, Petrus Iustinellus, Petrus Maillart, Petrus Matthias, Petrus Michael, Petrus Pazmany, Petrus Ribadeneira, Petrus Ximenez, Stanislaus Kizyookolskj, Stephanus Binetus, Stephanus Gueny, Stephanus Staples, Thomas Massutius, Thomas Sailliua, Thomas de Villacastin, Vincētius Brunus, Vinceutius Caraffa Societatis nostræ nūc Præpositus Generalis Fasciculum myrrhæ, seu Considerationes de Plagis Christi scripsit: fasciculum quidem, qui tot germinibus scriptorum Societatis semina potest exhibere.

At *Theologia Exemplaris*, seu Vitæ Christi, B. Virginis, sanctorum, & clarorum Hominum scriptioni quamplures Societatis viri calamum direxere. De *Vita & Passione Christi* Domini scripsit Adrianus Mangotius, Ægidius Bauarius, Alexander Vrsinus, Aloysius Sidereus, Anibal Caoalis, Antonius Deslions, 24. Autonius Sanctarellus, Aotonius Valentious, Barthol. Amicus, Barthol. Riccius, Bernardin. Montereul, Carol. Musart, Carol. Scriban. Cornelius Croccus, Christianus Haluerius, Didacus de Baeza, Domitius Plati, Flandro Belgica Prouiocia, B. Franciscus Borgia, Franciscus Costerus, Fraociscus Suarez, Fuluius Androtius, Garspar Loarte, Gerardus Susius, Gregorius Mastrillus, Henricus Henriquez, Hierouymus Xauerius, Iacobus Canisius, Iacobus de Iardin, Iacobus Pintus, Iacobus Pontanus, Iacobus Puche, Ioannes Baptista Ceccottus, Ioannes Bourghesius, Ioannes Dauid, Ioannes Gans, Ioannes Rebellus, Ioannes Vnchalius, Iosephus Acosta, Laurentius Forerus, Locas Pinellus, Ludouicus à Ponte, Martinua Hincza, Michael Loscher, Petrus Biuetus, Petrus Cottonus, Scipio Sgambata, Thomas Saillius, Vincentius Brunus. De *Eucharistia*, & de *Missa* Adrianus Inogius, Aluarua Arias, Bartholomæus Fisen, Bernardinus Zanonius, Candidus Miati, Carolus Musart, Ferdinandus Quirinns de Salazar, Franciscus Antoniua, Franciscus Pauonius, Franciscus Poiræus, Gaspar Sanchez, Georgius Mayr, Guilielmus Batteua, Henricua Fitzsimoo, Hoooratus Rio, Iacobus Simoo, Iacobus Stratius, Ioannes Augustinus Coofalonerius, Iooones Baptista Vereeus, Ioannes à Gauda, Ioannes Perlinus, Iosones Volckius, Ioannea VValrerus Viring. Iosephus Creſvvelus, Laurētius Matell. Lucas Pinell. Ludouic. à Poote Ludouicus Richeomus, Petrus Biuero, Petrus Thyræus, Robertus Card. Bellarmin Sebastianus

Marginal notes, left column: *Pinellus sex. Busæus tria. Makebl. septem. Palma duo. Ponte quinque. Coutur. tria. Hincza duo. Roa quatuor. Brenbus quatuor. Raderus duo. Sa duo. Sandæus duo. Schmidt tria. Hierony. quatuor. Loscher duo. Arnaya tria. Zucchius duo. Barr duo. Arriaga duo. Zehent. duo. Binetus tria. Canisius quatuor. Dagonet quatuor. Chifflet. duo. Iustinel. oct. Matthias duo. Ribaden. duo. Bobim decem & sex. Bruchy sex. Bellarmin. septem. Person. duo. Southv. quinque. Kizyno. duo. Binetus quatuordecim. Luzuic duo. Bernardin. sex. Raynaud. tria. Saillius quinque. Meditationū, ac Precū Scriptores. Baling. quinque. Cauchie duo. Herbest. duo. Musart duo. Scriban. quatuor. Arias duo.*

Marginal notes, right column: *Costerus quinque. Andries. duo. Cardotus duo. Loarte duo. Mayr duo. Paz duo. Stratius. duo. Insulen. quatuor. Ceccottus duo. Bourghe. duo. Busæus duo. Andries duo. Blondius duo. Pinellus quinque volumina. Ponte quinque. Arnaya duplex. Canisius duplex. Cortonus tria. Ribadeneira duplex. Binetus duplex. Saillius duplex. Villacastin duplex. Brunus quatuor. Vita Christi, Deiparæ, Diuorum, ac clarorū hominū scriptores. Riccius tria volumina. Baeza nouem. Suarez duplex. Pintus duplex. Ponte duplex. Pauonus duplex. Stratius duplex.*

bastianus Heissius, Srephanus Binetus, VVolf-
gangus Schonllederus. De *Vita*, *& laudibus*
Deiparæ Adrianus Mangotius, Alardus le Roy,
Alphonsus de Aodrada, Alphonsus Ezquer-
ra, Alphonsus Rodtiquez, Aluarus Arias, An-
dreas Peuernage, Antonius de Ayala, Anto-
Balinghem nius de Balinghem, Antonius Cauaignac, An-
septem tonius Deslions, Antoniss Sanctarellus, An-
Cauaignac tonius Sucquet, Antonius Viuianus, Archan-
duplex. gelus Belbonus, Bartholomæus Cassius, Bene-
dictus Heibestus, Betnardinus de Villegas,
Zanonius Betnardinus Zanonius, Bernardus Bauhusius,
duplex. Blasius Plozzzyoius, Carolus Musart, Caro-
Musart du- lus Scribanus, Claudius Bortier, Didacus Ra-
plex. mirez, Dionysius Guillen, Ferdinandus Qui-
rinus de Salazar, Andreas Pinto Ramirez,
Franciscus Arias, Franciscus Bonaldus, Fran-
Costerus ciscus Costerus, Franciscus de la Croix, Fran-
tria. ciscus de Encinas, Franciscus Poiræus, Fran-
ciscus Porro Carrero, Franciscus Stenislaus
Phœnicius, Franciscus Suarez, Franciscus
Turrianus, Franciscus Veron, Gaspar Lech-
neius, Gaspar Loarte, Gebhardus Razenried,
Georgius Schretelius, Georgius Voglerus,
Guilielmus de Pretere, Henricus Haukinus,
Henricus Henriquez, Henricus Nemius, Hen-
ricus VVagnereckius, Hieronymus de Flo-
rentia, Horatius Tursellinus, Iacubus Balde,
Iacobus de Bans, Iac. Canisius, Iacobus Grana-
tus, Iacobus Grethserus, de Iardin, Iacobus
Pontanus Pontanus, Iacobus Siratius, Iacobus Susius,
duplex. Ioannes Augustinus, Ioannes Baptista Poza,
Ioannes Baptista Posarel, Ioannes Baptista Ros-
Bourghesius si, Ioannes Bonifacius, Ioannes Bourghesius,
tria. Ioannes Busæus, Ioannes Dauid, Ioannes Eu-
sebius Nierenberg, Ioannes Falconerus, Ioan-
nes Gans, Ioannes Georgius Voglerus, Ioan-
nes Girard, Ioannes Hieronymus Baiolius,
Ioannes Nicsis, Ioannes Pelecius, Ioannea
Rebellus Perlinus, Ioannes Pineda, Ioannes Rebellus,
duplex. Iuannes Riuuolinus, Iuannes Svvetnamus,
Ioannes Vincartius, Ioannes Vnchalius, Io-
sephus Alemanus, Leuinus Sanderus, Lau-
rentius Metallus, Leo Sanctius, Leonardus
Richeomus Bagnus, Lucas Pinellus, Ludouicus Richeo-
duplex. mua, Marcus Antonius Capitius, Marcus
Delrio du- Antonius Oliuius, Martinus Del rio, Mat-
plex. thias Mayrhouius, Maximilianus Sandæus,
Sandæus tri- Melchior Inchofer, Michaël Hieronymus, Ni-
plex. colaus Bonartius, Nicolaus Longobardus, Ni-
Giffey du- colaus Susius, Odo de Guiffey, Otto Zilius,
plex. Paulus Comitolus, Paulus Iosephus Arriaga,
Spinellus Petrus Antonius Spinellus, Petrus Biuerus,
duplex. Petrus Bouillius, Petrus Canisius, Petrus
Bouillius Cottonus, Petrus Franciscus Chifletius, Pe-
triplex trus Iustinellus, Petrus Morales, Petrus Oie-
Iustinellus da, Petrus Roestius, Petrus Steiglerus, Placi-
duplex. dus Samperus, Prosper Malauolta, Raphaël
Riera, Renatus Ceriletius, Sabinus Chambers,
Scipio Sgambata, Simon Borent, Stephanus
Raynaudus Binetua, Theophilus Raynaudus, Thomas
duplex. VVorihigrhonus, Thoussanus Bridoul, Va-
lentinus Gerardus, Vincentius Brunus. De *Vi-*
tis Sanctorum Alardus de Roy, Alexaoder Ca-
ptera, Alexander Faim, Alexander Fichetus,
Alfousus de Andrada, Alfonsus de Sandoual,
Boeye du- Andreas de Boeye, Andreas Brunnerus, An-
plex. dreas Cobatius, Andreas Lucas, Aodreas
Scbortus, Andreas Triquetius, Anibal Canalis,
Andreas Pinto Ramirez, Antonius de Balin-
ghem, Antonius Beatillus, Antonius Colazus,

Antonius de Quintznaduennaa Arnordus *Ren illus*
Boecop, Augustanum Collegium, Bartholo- *triplex.*
mæus Cassius, Bartholomæus Fisen, Bartholo- *Quintanad. duplex*
mæus Petraccius, Betnardinus de Villegas, *Cassius du-*
Christophorus Brovverus, Claudius Bilanze- *plex.*
tus, Didacus Martinez, Didacus Ramirez,
Dionysius Vasquez, Eduardus Dautonus,
Emanuel de Vargas, Engelbertus de Hollāde-
rus, Ferdinandus Alberus, Ferdinandus Guyō,
Franciscus Freire, Franciscus Martinez, Fran-
ciscus Portocartero, Franciscus Ribera, Frācis- *Protocar.*
eus Sacchinus, Franciscus Scortia, Franciscus *duplex.*
Scuderius, Frāciscus de Smidt, Fridericus Szē- *Sacchin.*
bech, Fuluius Cardulus, Gaspar Quattemoot, *duplex.*
Gaspar Spitillus, Georgiua Ferus, Georgius *Cardulus*
Mayr, Georgius VVituveiler, Guilielmus Har- *duplex.*
dignius, Guilielmus Pfeffer, Guilielmius Schi- *Ferus du-*
cbel, Henricus Albus, Henricus Fitzsimon, Hē- *plex.*
ricus Hēriquez, Heribertus Rosvveydus. Hie- *Albus tria*
ronymus Gessus, Hieronymus Xauerius, Ho- *volumina.*
ratius Tursellinus, Iacobus Bidermannus, Ia- *Rosvvey.*
cobus Canisius, Iacobus Fuligarus, Iacobus *octo.*
Grasleius, Iacobus Grethserus, Iacobus Simon, *Fuligat.*
Iacobus Sirmondus, Ioannes Alandus, Ioannes *duo.*
Aodreas Albertus, Ioannes Baptista Masculus, *Grasset.*
Ioannes Bertholottus, Ioannes Busæus, Ioānes *duo.*
Buzelinus, Ioannes Cachetus, Ioannes Caillet, *Gretser.*
Ioannes Costanus, Ioannes Eratdus Fullonius, *quatuor.*
Ioannes Eusebius Nierenberg, Ioaones Falco- *Simon tria.*
oerus, Ioannes Hieronymus de Sopranis, Ioan- *Sirmond.*
nes Horrioo, Ioannes Lucena, Ioannes Marti- *quinque.*
nus, Ioannes Monceauz, Ioannes Paulus Fons, *Eusēb. duo*
Ioannes Pauls Grimaldus, Ioannes Petrua *volum.*
Maffæus, Ioannes Rho. Ioannes Riferius, Ioan- *Horrion*
nes Robertus, Ioannes Vincartius, Iodocus *duo.*
Coccius, Iordanis Cassinus, Iosephus du Mon- *Maffeus*
tiel, Iosephus Spucces, Iulius Visinus, Lauren- *duo.*
tius Matellus, Leonardus Perinus, Liuinus du *Robertus*
Clercq, siue Clericus, Ludouicus Makebli- *quatuor.*
dius, Ludouicus Mansonius, Martinus L'Her-
mite, Martinus de Roa, Matthæus Raderus, *Roa duo.*
Melchior Inchofer, Michael Fernādez, Michael *Raderus*
Speer, Michael VValpolus, Nicolaus Berzer- *septem.*
tus, Nicolaus Lancinius, Nicolaus Longobar-
dus, Nicolaus Oborskj, Nicolaus Salius, Nico-
laus Serarius, Octau. Caietanus, Odo de Gif- *Serarius*
fey, Paulus de Barry, Paulus Bōbinus, Paulus *quinque.*
Rodriquez, Petrus Canisius, Petrus Guzman, *Caietanus*
Petrus Halloix, Petrus Ioannes Perpinianus, *duo*
Petrus Morin, Petrus Ribadeneira, Philippus *Giffey*
Bebius, Richardus Gibbonus, Rolādus Ouer- *quinque.*
stratius, Scipio Sgambata, Stephanus Binetus, *Canisius*
Stephanus Moquotus, Theophilus Bernardi- *quatuor.*
nus, Theophilus Raynaudus, Thomas Massu- *Halloix*
tius, Thoussanus Rousselius, Vincētius Massa- *quatuor.*
reus, Virgilius Cepatius, & alij. De *Vitis autem* *Ribaden.*
aliorum clarorum hominum Alexander Donatus, *quinque.*
Alexander Valignanus, Alphōsus Agazarius, *Sgamb. duo.*
Alphonsus Caietanus, Andreas Perez, Andreas *Ceparius*
Schottus, Anellus Oliua, Antooius Arana, An- *duo.*
tonius de Balinghē, Antonius Colazus, Aoto- *Schottus.*
nius Folcarius, Antonius Possenious, Bartho- *duo.*
lomæus Guerterus, Bernardinus Rosignolus, *Posseu. duo.*
Christophor. de Cabrera, Christoph. Morigor,
Claudius Clemens, Didacua de Alarcoo, Dida-
cus de Boroa, Didacus Ramirez, Egolphus Al-
theer, Emanuel de Vega, Fabianus Quadrati-
nus, Fabianus Ambrosius Spinula, Famianus
Strada, Franciscus Agoado, Franciscus Bētius, *Crispus duo.*
Franciscus Crispua, Franciscus Escriba, Fran-
ciscus de Figueroa, Franciscus Henricus,

Oo 4 Franciscus

Amaris duo. Hugo duo. Rufsel. sex. Cerquer. duo. Roa duo. Raderus duo Codigo duo. Trigaul. duo. Oultre. duo. Nicobius duo.

Franciſcus Macedus, Franciſcus Mariâ de Amaris, Franciſcus de Peralta, Franciſcus Reinaldus, Franciſcus Rodriquez, Franciſcus Sacchious, Fridericus Szembeck, Garcia Garces, Georgius Stephanus Rouſſeler, Conſaluus de Peralta, Guilielmus Lamormainus, Hallenſe Collegium, Henricus Garnerus, Henricus VValpolus, Hermanus Hugo, Hieronymus Florentia, Hierouymus Perez, Iacobus Balde, Iacobus Bidermannus, Iacobus Caniſius, Iacobus Diuetus, Iacobus Fuligattus, Iacobus Suſius, Ignatius Staffordius, Ioannes Alandus, Ioannes Cachetus, Ioannes Euſebius Nieremberg, Ioannes Gans, Ioannes Marian Freylin, Ioannes de Montaluo, Ioannes Munoz de Galuez, Ioannes Ogilbeus, Ioannes de Pineda, Ioannes Stephanus, Ioannes Volckius, Ioſephos Creſvvellus, Ioannes Olzina, Iulius Bellinus, Iulius Alenius, Laurentius Suslyga, Leonardus Bachin, Ludouicus Cerqueria, Ludouicus Creſollius, Ludouicus Froës, Ludouicus de la Palma, Ludouicus de Tero, Martinus de Roa, Matthæus Roderus, Michaël Iulianus, Nicolaus Godigous, Nicolaus Kmicic, Nicolaus Orlandinus, Nicolaus Suſius, Nicolaos Trigaultius, Octauius Lanzauechia, Odo de Giſſey, Paulus Bombinus, Petrus Antonius Spinellus, Petrus Benedit de Rada, Petrus Halloix, Petrus Du Hameau, Petrus Hugo, Petrus Labbe, Petrus Morin, Petrus D'Oultreman, Petrus Roſinus, Petrus Ribadeneira, Philippus Belaymont, Scipio Scambata, Sebaſtianus Barettarius, Sebaſtianus Morales, Syluester Petraſancta, Simon Nicouius, Stephanus de Peralra, & Paternina, Terentius Alciatus, Thomas VVottingtonus, Virgilius Ceparius, VVenceſlaus Pantaleo, & alij.

25.

Conciliorū, Synodorum, Decretorum Pontif. Patrumque illustratores. Turrianus quatuor, Decani duo. Vaſquez duo. Grethſerus duo. Laynez. duo. Sirmondus quinque. Romanus duo. Peltanus duo. Schottus viginti ſupra vnū. Corderius quinque. Brovverus duo. Petauius quinque. Turrianus octo. Ducaus vndecim. Romanalus octo Roſvveidus quatuor. Grethſ viginti tria. Sirmondus viginti duo. Buſæus ſex. Cerda tria. Macheren. duo. Priſcianen. duo. Del Rio tria.

Demum *Theologiam Poſitiuam*, id eſt, Concilia, Synodos, Decreta Pontificum, Patreſque illuſtrarunt molti Societatis Scriptores. Ad Decreta enim Pontificum, ac Concilia edidere Commentaria Alphonſus Piſaous, Antonius Mongaillardus, Balthaſar Agellius, Chriſtophorus à Sacroboſco, Dionyſius Petauius, Franciſcus Turrianus, Frontonius Ducæus, Gabriel Vaſquez, Gaſpar Perkovvskj. Hieronymus Roman de la Hiqueria, Iacobus Grehiſerus, Iacobus Laynez, Iacobus Sirmondus, Ioannes Baptiſta Romanus, Ioannes Baptiſta Scortia Ioſephus Acoſta, Leonardus Leſſius, Matthæus Raderus, Petrus Pazmany, Robertus Card. Bellarminus, Stephanus Audebertus, Terentius Alciatus, Theodorus Peltanus. Patres, & alij Scriptores ſacri illuſtrati fuere ab Ægidio Bocherio, Andrea Schotto, Antonio Baſſolio, Balthaſare Côrderio, Carolo, Goſvvyno, Chriſtophoro Broovero, Claudio Dauſqueio, Dionyſio Perauio, Franciſco Turrianos, Franciſco Vigerios, Frontonio Ducæos, Henrico VVagnereckio, Henricos Rosvveydo, Iacobo Des Bans, Iacobo Grethſero, Iacobo Sirmondo, Ioanne Baptiſta Villalpando, Ioanue Buſæo, Ioanne Dauid, Ioanne Grauio, Ioanne Haio Schotto, Ioanne Haſſio, Ioanne Ludouico de la Cerda, Ioanne Maiore, Ioanne Roberto, Ioanne Theodorico Macherentino, Iulio Cæſare Bulengero, Iulio Priſcianenti, Martino Antonio del Rio, Matthæo Radero, Nicolao Serario, Petro Holloix, Petro Lanſellio, Petro Poſſino, Petru Maturo, Richaldo Gibbouo, Theodoro Peltano, Theophilo Raynaudo, & aliis.

Raderus duo. Holloix quatuor. Lanſel. duo. Maturius tria. Gibbonus quatuor. Peltanus ſex. Raynaud. quinque.

CAPVT IV.

Tertium huius libri ſigillum, ſeu Theologia Polemica, hoc eſt, Controuerſia cum Hæreticis Societatis Ieſu Doctoribus patet.

26.

Hæreticorū contra Eccleſiam impugnatio. Apoc. 6. Richard.

E*T cùm aperuiſſet ſigillum tertium: Ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & vinum, & oleum ne laſeris*, Apoc. 6. Ad quæ opportunè Richardus apud Strab. *Cernens diabolus, per apertam ſe perſecutionem nequaquam profeciſſe contra Eccleſiam, ad nocendum alia argumenta quæſiuit, & ſeruorum Dei numerum quem per manifeſtam impiorum perſecutionem Principum minuere non potuit, per occultam hæreticorum malitiam infirmare tentauit. Equus ergo niger occultam Hæreticorum verſutiam quibuſdam ſacræ Scripturæ verbis palliatam deſignat. Seſſor autem ſtateram in manu habuiſſe dicitur, quia diſcretio & intelligentia, quam Hæretici ſe habere dicunt, diabolo adſcribitur*, &c. *Hæretica igitur prauitas authoritate ſanctæ Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum Doctorum compreſſa ceſſauit.* Vide, quæſo, num Societas IESV malleus Hæreticorū debeat appellari, è qua tot Doctores contra hæreticam prauitatē ſcripſere.

27.

Controuerſiarum ſcriptores. Contzen quinque tractatus. Tannerus quinque. Iungius ſex. Georgius duo. Regourd. ſeptem. Eudæmo. ſex. VVagner. duos. Fernandus duos. Poſſeuin. octo. Canaſſius. tres. Hagerus quatuor. Scribanus quatuor. Sacroboſco duos. Coſterus ſex. Garaſſi quinque. Turrianus decem. Veron duo. VValſing. duos. Bartſc duos. Lechner. duos. Holtha tres. Stengel. quatuor. Valentia in tomo volumen.

Certè controuerſias cum Hæreticis expoſuerunt Adamus Contzen, Adamus Tanoerus, Adrianus Crommius, Adrianus Iungius, Andrianus Radziminskius, Albertus Zozciſzeuſkius, Albertus Theoboltius, Alexander Georgius, Alexander Regourdus, Alphonſus Diſanus, Ambroſius Pennaloſa, Andreas Eudæmoniannes, Andreas Gualdanius, Andreas Ouiedus, Andreas Pouernage, Andreas Vermsdius, Andreas VVagner, Antonius Fernandez, Antonius Hoskiuus, Antonius Poſſeuinus, Antonius Præuoſtel, Arnoldus Saphorius, Balthaſar Aluarez, Balthaſar Canaſſius, Balthſar Agellius, Balthaſar Hagerus, Bernardus Galtier, Camillus Conſtantius, Carolus Scribanus, Chriſtianus Alberius, Chriſtophorus Maier, Chriſtophorus Pflaumer, Chriſtophorus Roſembuſſius, Chriſtophorus à Sacroboſco, Claudus Suffrenus, Claudus Tiphanus, Conradus Vetter, Cornelius Crocus, Edmundus Campianus, Edmundus Haius, Eduardus Burtonus, Eduardus Coffinus, Elius Graff, Emanuel de Vega, Emoodus Augerius, Fabianus Quadrantinus, Ferdinandus Baſtida, Franciſcus Annati, Franciſcus Coſterus, Franciſcus Garaſſi, Franciſcus Irat, Franciſcus Suarez, Franciſcus Turrianus, Franciſcus Veron, Franciſcus VValſioghamus, Fridericus Bartſcius, Frontonius Ducæus, Gabriel Vaſquez, Gaſpar Lechnerus, Gebhardus Razentied, Georgius Amede, Georgius Erneſtus, Georgius Holtzhaius, Georgius Scherer, Georgius Stengelius, Georgius Turnabulus, Georgius Tyskenieius, Gonſaluus Rodericus, Georgius de Valentia Guillielmus Allchendorf, Guliélmus Baylus,

Guil

Guilielmus Brocheus, Guilielmus Malonius, Golielmus VVrighti, Henricus Blyssemius, Henricus Fitzsimon, Henricus Henriquez, Henricus Lamparter, Henricus Ressaius, Henricus VVangnereckius, Henbertus Rostvveydus, Hermannus Busendorff, Hermannus Hugo, Hermannus Thyræus, Hieronymus Stephanovvskius, Hieronymus Torensis, Honoratus Niquet, Numfredus Lecius, Iacobus Biberdemannus, Iacobos Franciscus, Iacobus Gaulterius, Iacobus Gordonus, Hunthlæus, Iacobus Gordonus Lesmoreus, Iacobus Gretserus, Iacobus Hack, Iacobus Kellerus, Iacobus Ledesma, Iacobus Reing, Iacobus Stratius, Iacobus VViecus, Ignatius Armaudus, Ioaones Aquapontanus, Ioannes Arnoux, Ioannes Baiolis, Ioannes Baptista Labe, Ioannes Baptista Polatel, Ioannes Bordesius, Ioannes Brantus, Ioannes Brosardus, Ioaones Busæus Ioannes Canisius, Ioannes Crusius, Ioannes Dauid, Ioannes Duræus, Ioanoes Erbardus Ziegleri, Ioannes Falconetus, Ioannes Floidus, Ioannes Fridericus Roriclr, Ioaones Gans, Ioannes Gibbonus, Ioannes Contetius, Ioannes à Gooda, Ioannes Haius, Ioannes Haulettos, Ioannes Hoferus, Ioannes Hubertus, Ioaones Magirus, Ioannes Maldonatus, Ioannes Mocberius, Ioannes Malusious, Ioannes Pelecius, Ioannes Perseos, Ioannes Raphael Cobenzus, Ioannes Robertus, Ioannes Ryvvockius, Ioannes Salerus, Ioannes Svvetus, Ioannes VValterus Vitingus, Iodocus Coccius, Iosephus Cresvvelus, Iosephus Malaualette, Iulianus Bouclerus, Iulius Cæsar Bulengerus, Iulius Cæsar de la Coultre, Iustus Rabi, Lambertus Auer, Laurentius Andestonus, Laurentius Arturus, Laurentius Foretus, Laurentius Nicolaus, Leonardus Lessius, Leonardus Patornæus, Leonardus Petinus, Ludouicus Henriquez, Ludouicus Richeomus, Ludouicus Rogerius, Marcellinus Bompar, Martinus Aotonius Delrio, Martious Becanus, Martinus Christophorus, Martinus Lascius, Martinus Smiglerius, Martinos Vauthier, Matthæus Bembus, Matthæus Setick, Matthias Maythouius, Maximilianus Sandæus, Michael Alfordus, Michael Cardancus, Michael Eiselinus, Michael VValpolus, Nicolaus Cusanus, Nicolaus Malauarette, Nicolaus Romæus, Nicolaus Serarius, Paulus Comitolus, Paulus Heffæus, Paulus Iosephus de Arriaga, Paulos Robertus, Petrus Biardus, Petrus Canisius, Petrus Cortonius, Petrus Ioannes Perpianus, Petrus Lanselius, Petrus Mailliardt, Petrus Michael, Petrus Miralier, Petrus Paulus Nauarrus, Petrus Pazmanæ, Petrus Rostius, Petrus Scarga, Petrus Thyræus, Petrus VVadingus, Petrus Ximenez, Pasnamense Collegium, Richardus VValpolus, Robertus Card. Bellarminus, Robertus Ienisonus, Robertus Perso nus, Rudolphus Matman, Sebastianus Heissius, Sebastianos Scipio, Sigismundus Hernoffer, Siluester Noritius, Sylvester Petrasancta, Simon Felix, Simō Gusius, Stanislaus Groditius, Stephanus Audebertus, Stephanus Bioetus, Stephanus Mochetus, Theodoricus Krallius, Theodorus Peltanus. Thomas Clagius, Thomas Fitzherbertus, Thomas Morus, Thomas Saillius, Thomas Stephanus, Thomas VVortiogthonus, Valentinus Gerardus, VVencessaus Sturmius, & alij.

CAPUT V.

Quartum huius libri sigillum aperitur, seu historia Regnorum, temporum, nationum Iesuitis illustranda traditur.

Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum nomen illi Mors, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, Apoc. 6. Ex Haymonis mente signatur omnium Regnorum, Nationum, hominum, ac simul temporum vicissitudo, ac decursos, morte super omnia creata exercente potestatem. *Data est enim ei potestas super omnes, qui in quatuor orbis partibus commorantur, Oriente, Occidente, Aquilone, & Meridie.* Aptè scripsit Ausonius. *Scriptorum volumina sunt stragis fati reparatio.* Nam quæ obliuiooi sepelienda, tradenda fuissent, noua vita memoriæ refricatione donantur. O quantum debent Historiæ monumenta Iesuitis scriptoribus, qui cuncta antiquitatis gesta penè emortua viuenti seculo restituerunt.

Porrò historiam Ecclesiasticam illustrarunt
Ægidius Bucherius, Ægidius Du Monin, Al-
bertus Pigliovvskj, Alexander Georgius, Al-
phonsus de Flores, Alphonsus de Sandoual, 28.
Andreas Schottos, Antonius Beatillus, An-
tonius Mongaillardus, Antonius Posseuinus,
Bartholomæus Pimont, Bartholomæus Fisen,
Bernardinus Rosignollius, Cæsar Aluccius,
Christophorus Brovverus, Coloniense Colle-
gium, Dionysios Petauius, Flandro-Belgica 29.
Prouincia, Franciscus Lachier, Franciscus Sac-
chinus, Guilielmus Marcus, Heribertus Rose-
vveydus, Hippolytus Panzirolus, Horatius
Tursclinus, Iacobus Bouranus, Iacobos Da-
mianus, Iacobos Gualterius, Iacobus Gordo-
nus Lesmoreus, Iacobus Gretbserus, Iacobus
Malbrancq, Iacobus Salianus, Iacobus Sis-
mondus, Iacobus Tyrius, Ioannes Aquapon-
tanus, Ioannes Armbrusterus, Ioannes Bapti-
sta Machaldus, Ioannes Baptista Masculus,
Ioānes Bourghesius, Ioannes Busæos, Ioannes
Buzelinus, Ioannes Gabriel Busciola, Ioannes
Haius Scotus, Ioannes Mariana, Ioanoes Ro-
bertus, Ioannes Rubeus, Ioannes Strinius,
Ioannes VVilhelmus, Iodocus Coccius, Iose-
phos Spucces, Iulius Nigronios, Leonardus
Pettinus, Marinus de Roa, Matthæus Rade-
sius, Melchios Inchofer, Michael Alfordus, Ni-
colaus Orlandiuus, Nicolaus Serarius, Nico-
laus Talon, Petrus Maturus, Petros Menodus,
Petrus de Oultreman, Petrus Ribadeneira, Pe-
trus Rouerius, Philippus Bedius, Renatus
Chesnau, Richardus Gibbonus, Robertus Bel-
larminus Card. Stephanus Guyonus, Theo-
philus Raynaudus, Thomas Stepheosonus,

Deinde Historiam prophanam illustrauere 30.
Albertus Crutius, Alexander Dooarus, Andreas Brunnerus, Andreas Schottus, Antonius Beatillus, Antonius Mongaillardus, Antonius Posseuinus, Antonius Vasconcellius, Aquisgranense Collegium, Bartholomæus Guerretius, Carolus Scribanus, Edmundus Cāpianus, Famianus Strada, Frācīscus Adornus. Frācīscus Freire, Fridericus Szēberck, Fuluius Cardolus,

Galliel

Hugo duos. Mariana Tom. duos. Recupit. duos. Del Rio tres. Roa duos. Monedus duos. Moneteus quatuor. Petrasanct. duos. Saillius tres.

Guilielmus Ionstonus, Hermanus Hugo, Iacobus Betzcouius, Iacobus Gordonus, Iacobus Gretserus, Iacobus Malbrancq, Ioannes Arnaulx, Ioannes Baptista Macaldus, Ioannes Baptista Masculus, Ioannes Buzellinus, Ioannes Gans, Ioannes Grillurius, Ioannes Guilhelmus Calaueronus, Ioannes Horrion, Ioannes Mariana, Ioannes Mosqtiera, Ioannes Stephanus Taraut, Ioannes VVilhelmus VVilsheim, Iulius Cæsar Bulingerus, Iulius Cæsar Recupitus, Iulius Solimanos, Marcus Gilbertus, Deuarrennes, Marius Pacius, Martinus Antonius del Rio, Martinus de Roa, Matthæus Raderus, Nicolaus Caufinus, Nicolaus Godignus, Otto Zillios, Petrus Mooodus, Petrus D'Oultteman, Philibertus Moneus, Raphael Oller, Saluator Varo, Syluester Perrasancta, Statislaus Varseuitius, Thomas Saillius.

31. *Chronologiarum Scriptores. Bucher. duos. Petauius duos. Philippus decem. Lesmoreus duos. Deckerius duos.*

Præterea Chronologias varias scripserunt Ægidius Bucherius, Andreas Zergoll. Dionysius Petauius, Edmundus Campianus, Franciscus Macedo, Henricus Philippus, Henricus Samerius, Iacobus Gordonus Lesmoreus, Iacobus Malbrancq, Ioannes Deckerius, Ioannes Mariaoa, Theophilus Raynaudus.

32. *Historia Indica illustratores. Crucius duos. Semedus duos. Schottus duos. Colazus duos. Gagus duos. Sandius duos. Acosta duos. Vega duos. Guerrero duos. Pasius duos. Luisius tres. Villela duos. Rosephius duos. Maiorica duos. Luisius duos. Macaldus tres. Perusch. duos. Darde duos. Maffeus tres. Acosta duos. Fraet quinque. Guzman duo. Trigalt. quinque.*

Cæterùm Indicam illustrarunt Historiam Adrianus Crucius, Alexander Valignanus, Alphonsus Mendez, Alphonsus Sanctius, Alphonsus de Sandoual, Alphonsus Vagnonius, Aluarus Semedus, Andreas Ouiedus, Andreas Schottus, Antonius Almeida, Antonius Andrada, Antonius de Balinghem, Antonius Colazus, Antonius de la Croix, Antonius Ruiz de Monroya, Balthasar de Costa, Balthasar Gagus, Bartholomæus Pereira, Camillus Constantius, Christophorus Borrus, Christophorus Acunna, Christophorus Ferreira, Cosmas Turrian. Didacus Autunez, Didacus Panoza, Eduardus Sanctius, Eduardus de Sylua, Emanuel Acosta, Emanuel Almeida, Emanuel Diaz, Emanuel Pinerus, Emanuel de Vega, Ferdinandus Guerrero, Franciscus Captalis, Franciscus Eugenius, Franciscus Iosephus Mereerius, Franciscus Mercatus, Franciscus Lahier, Franciscus Pasius, Franciscus Soletius, Franciscus Vaëz, S. Franciscus Xauerius, Fridericus Szembeck, Gabriel de Matos, Gatcia Garcès, Gaspar Coelchus, Gaspar Luisius, Gaspar Paëz, Gaspar Spitillius, Gaspar Vilela, Gonsaluus Roderitius, Gregorius Lopez, Gregorius Rosesfius, Hieronymus de Angelis, Hieronymus Maiorica, Iacobus Dyck, Iacobus Nauarchus, Iacobus Rassonier, Iacobus Rho, Iacobus Simon, Iacobus Susius, Ioaones de Atienza, Ioannes Baptista Bonellus, Ioannes Baptista Macaldus, Ioannes Baptista Montius, Ioannes Baptista Peruschus, Ioannes Brebeuf, Ioannes Buccelenus, Ioannes Busæus, Ioannes Darde, Ioannes Feroandez, Ioannes Haius Scotus, Ioannes Oranus, Ioannes Petrus Maffeus, Ioannes de Ribera. Ioannes Roderiens Giron, Ioannes de Sylua, Ioannes Vireau, Ioannes Vremanus, Iosephus Acosta, Iosephus Anchieta, Iulianus Baldinotus, Iulianus Pertaolr, Laureotius Iaponius, Laurentius Masonius, Laurentius de Pozze, Ludouicus Almeida, Ludouicus Cerqueria, Ludouicus Dulcebenios, Ludouicus Fernandez, Ludouicus Froës, Ludouicus Guzman, Ludouicus Pisietus, Matthæus de Coutos, Matthæus Raderus, Matthæus Riccius, Melchior Figueredo, Melchior Nunnius Barretus, Michael de Atauzo, Machael de Paz, Michael Rugerius, Niculaus Longobardus, Nicolaus Mastrillus, Nicolaus Pimenta, Nicolaus Trigaultius, Organtinus Soldus, Paulus de Ieune, Petrus Biardus, Petrus Chirinus, Petrus Diaz, Petrus Gomez, Petrns Halloix, Petrus Iarricus, Petrus Martinez, Petrus Mascarennas, Petrus Moieron, Petrns Morin, Petrus Paez, Sabbatinus de Visis, Sebastianus Barrettus, Sebastianus Vieira, Thomas de Barras, Valentinus Caruallius, Vbaldious Bartholinus, VVencislaos Pantaleo.

Soldus duos. Bardus duos. Moieron. duos. Morin duos. Paez tres. Carual. duos.

33. *Annuarum literarum Authores.*

Demum Annuas literas Societatis nostræ conscripsere Ioannes Antnoius Valtrinus, Nicolaus Orlandinus, Franciscus Bencius, Ioannes Franciscus Caretronius, Horatius Tursellinus, Sebastianus Barretatius, Philibertus Monerus, Franciscus de Hamal, & alij.

34. *Fidei Mysteria.* Apoc. 6. Strab.

35. *Theologiæ Scholasticæ Scriptores. Tanner Tom. quatuor. Coninck duos. Bernal duos. Villegas duos. Montoya sex. Albert. duos. Amicus duos. Lugo duos. Suarez decem & septem. Vasquez decem. Hurtado septem. Hemelm. quinque. Stengel. duos. Valentia quatuor. Fasolus tres. Bidermannus Opisc. Ledesma Tomi quatuordecim. Lugo tres. Ripalda tres. Pelecius tres. Prepositus tres. Salas quatuor. Ragusa duos. Lessius sex. Meratius tres. Molina 30. Turrianus decem. Palumb. duos. Becanus quinque. Vnnanoa duos.*

CAPVT VI.

Quintum huius libri sigillum, seu Theologia Scholastica Societatis Iesu Authoribus obiicitur.

ET cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus Altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant. Et clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, sanctus, & verus non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Apoc. 6. Porrò ex mente Strabi *verbum Dei, & testimonium, quòd habebant* Fidei mysteria obiiciunt ad *sanctum, & verum Dominum* pertinentia; hoc est, Theologiæ Scholasticæ difficillima augustissima dogmata proclamát.

Profectò nodos materiæ præcelsæ disertissimè soluerunt Adamus Tannerus, Ægidius Coninck, Antonius Carualius, Augustinus Bernal, Augustinus Iustinianus, Bernardinus de Villegas, Christophorus Gillius, Claudius Tiphanus, Didacus de Alarcon, Didacus Ruiz de Montoya, Francifscus Albertinus, Franciscus Amicus, Franciscus Annatus, Franciscus de Zunniga, Franciscus Duarte, Franciscus de Lugo, Franciscus Suarez, Gabriel Vasquez, Gaspar Hurtado, Georgius Eberrardus, Georgius Hemelman, Georgius Stengelius, Georgius Turnebulus, Gregorius de Valentia, Hencus Marcellius, Hieronymus Fasolus, Hieronymus Florauantius, Ioannes Baptista Rossi, Iacobus Bidermannus, Iacobus Granados, Ignatius Derkenis, Ioânes Antonius Vsoc, Ioannes Baptista Lanzauecchia, Ioannes de Ledesma, Ioannes Card. de Lugo, Ioaones Martinez de Ripalda, Ioannes Pelecius, Ioannes Perlinus, Ioannes Præpositus, Ioannes de Salas, Ioannes VVintershone, Iodocus Coccius, Iosephus Augustinus, Iosephus Ragusa, Iulius Cæsar Recupitus, Leonardus Lessius, Ludouicus Cellotius, Ludouicus Metatius, Ludouicus Molina, Ludouicus Ribas, Luisius Turrianus, Marcus Antonius Palumbus, Martinus Becanus, Martinus de Funes, Martious Olauius, Martinus Perez de Vnnanoa, Matthias Maytrhouius, Maximilianus Sandæus, Michael Vasquez de Padilla, Petrus Alagona, Petrus

Mayrrho. tres. Sandaus tres. Arrubal duos. Hurtado quatuor. Raynaud. tres.

Petrus Arrubal, Petrus Hurtado de Mendoza, Petrus Ludouicus, Petrus Maucort, Petrus Thyræus, Petrus VVadingus, Philippus Moncæus, Rodericus de Arriaga, Scipio Sgambatus, Stephanus Bubalus, Stephanus Fagundez, Stephanus Tuccius, Theophilus Raynaudus, Thomas Baconus, Thomas de Iruren, Valentinus de Herice, Vincentius Regius.

CAPVT VII.

Sextum huius libri sigillum, seu Philosophia & Astrologia Iesuitis scriptoribus exposita.

Stellarū, totiusque arcana naturæ. Apoc. 6. Berchor.

36. ET *vidi cùm aperuisset sigillum sextum, & ecce terra motus magnus factus est, & Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & Luna tota facta est sicut sanguis: & stella de cœlo ceciderunt super terram: & cœlum recessit sicut liber inuolutus*, Apoc. 6. Ex sententia Berchorij & Sol, & luna peregrini impressionibus acta, & stella cadentes, & cœlum instar libri inuoluti affectum *ad prosu bissima Philosophia, augustissimaque Astronomia arcanorum contemplationem* mysticè adducunt. Quorum planè Iesuitæ Doctores fulgorem suis voluminibus exposuere.

Logica scriptores. Toletus Tom. duos. Smiglec. duos. Vallius duos. Fonseca duos.

37. De *Logica* scripserunt Antonius Rubius, Antonius Casilius, Augustinus Bernal, Franciscus Furtadus, Franciscus Gonzalez, Franciscus Card. Toletus Gaspar, Fernandus, Georgius Stengellius, Iacobus Bidermanus, Ioannes Lorinus, Iulius Scotus, Martinus Smiglecius, Melchior de Castro, Paulus Vallius, Petrus Fonseca, Philippus de Tricu, Sebastianos Contus.

Physica scriptores. Rubius quatuor. Pererius duos. Goez quatuor. Toletus tres. Ruthar. duos.

38. De *Physica* Adamus Tannerus, Antonius Rubius, Athanasius Kircherus, Benedictus Pererius, Bernardus Cæsius, Christianus Bauman, Christophorus Borrus, Christophorus à Sacrobosco, Emanuel Goez, Ferdinādus Castrillus, Frācīscus Rodriquez, Frācīscus Furtadus, Franciscus Card. Toletus, Gaspar Ruthardus, Gaspar VVenckh, Gregorius Ferrarius, Gregorius Fournier, Hieronymus Dandinus, Iacobus Badermannus, Iacobus Grethserus, Ioannes Baptista Ferrarius, Ioannes Baptista Scortia, Ioannes Robertus, Ioannes Terentius, Leodegarius Herrenstein, Leonardus Garzonius, Marumus Antonius Delrio, Matthæus Riccius, Melchior de Castro Nicolaus Cabeus, Nicolaus Longobardus, Theophilus Raynaudus.

De Metaphysica scriptores. Pennafiel duos. Suarez duos. Fonseca quatuor. Amicus tres. Alfonsus plures. Quiedo duos. Schmidt duos.

39. De *Metaphysica* Alfonsus de Pannafiel, Franciscus Suarez, Gabriel Vasquez, Petrus Fonseca, Theophilus Raynaudus, & alij. De vniuersa autem *Philosophia* Alexander Gotifredus, Balthasar Tellæ, Bartholomæus Amicus, Braidensis Academia, Christianus Bauman, Cosmus Alemannus, Darius Tambutellus, Franciscus Alfoosus, Franciscus Freyre, Franciscus Quiedo, Ioannes Baptista Porasel, Leo Sanctius, Leonardus de Pennafiel, Maginus Parelius, Maximilianus Schmidt, Odo de Comitibus, Petrus Hurtado de Mendoza, Petrus Roestius, Rodericus de Arriaga, Sforcia Palluicinus, Vincentius Aranea. Carptim autem ex tota *Philosophia* Bortholomæus Amicus, Claudius Ciciensis, Franciscus de Mendoza, Georgius Reeb, Henricus Marcellius, Ioannes Baptista de Poza, Ioannes Eusebius Nieremberg, Laurantius Forerus.

Eusebius quatuor.

De Ethica, Politica, & Oeconomica Authore. Constans quinque. Possenis duo. Sribanus tria. Pausonus duo. Hugo duo. Eusebius tria. Mariana tria. Menoch. duo. Florius duo. Riccius quinque. Petrasanct. duo. Raynaud. duo.

40. De *Ethica Politica, Oeconomica* edidere volumina Adamus Constzen, Antonius Possevinus, Balthasar Gracianus, Bartholomæus Fisen, Beroardinus Castorius, Carolus Scribanus, Emanuel Goës, Emondus Augerius, Franciscus Antooius, Franciscus Pauonus, Fulnius Androrius, Gaspar Ferdinandus, Hermanus Hugo, Hieronymus Plati, Iacobus Dinetus, Ioannes Aotonius, Ioannes Bonifacius, Ioannes Busæus, Ioannes Dauid, Ioannes Dauxtron, Ioannes Eusebius Nieremberg, Ioannes Mariana, Ioannes Paulus Fons, Ioannes Stephanus Menochius, Ioannes de Torres, Iulianus Hayneufue, Iulius Nigronius, Ludouicus Florius, Ludouicus Lauinus, Marcus Gilbertus Deuarennes, Matthæus Riccius, Petrus Ribadeneira, Philibertus Monetus, Robertus Card. Bellarminus, Syluester Petra sancta, Spirensis Collegium, Tarquinius Gallutius, Theophilus Rayoaudus, Thomas Saillius, & alij.

Mathematica scriptores. Kircher duo. Conrad. duo. Herbestus tria. Malapert. quinque. Clauius quinque. Griemberg. sex. Scheinerus octo. Petauius quatuor. Diaz duo. Stomber. tria. Grassius quatuor. Sempilius tria. Honoratus duo. Adamus tria. Cysatus duo. Fidatus duo. Faille duo. Lantz duo. Leurecon quinque. Blanchan octo. Riccius quinque. Guldin sex. Baeck duo. Stofled. duo.

41. De *Mathematica* denique extant Societatis Authores Albertus Curtius, Albertus Roziscizeuskj, Alexander de Angelis, Andreas Arzet, Andreas Cobauius, Andreas Schottus, Andreas Zergoll, Athanasius Kircher, Balthasar Conradus, Benedictus Herbestus, Bernardinus Ginnarus, Cæsar Fraociscus D'Hautaucour, Carolus Malapertius, Christophorus Clauius, Christophorus Griembergerus, Christophorus Scheinerus, Claudus Richardus, Dionysius Petauius, Emanuel Diaz, Erasmos Marotta, Franciscus Aguilonius, Georgius Federus, Georgius Schombergetius, Gotefridus Frauckenius, Gregorius à sancto Vincentio, Henricus Marcellius, Horatius Grassius, Hubertus Lintz, Hugo Sempilius, Iacobus Cruickelius, Iacobus Honoratus, Iacobus Rho, Ioannes Adamus, Ioannes Aloysius, Ioannes Baptista Cysatus, Ioannes Baptista Trotta, Ioannes Baptista Villapando, Ioannes Bernardinus Fidatus, Ioannes Busæus, Ioān. Carolus de la Faille, Ioān. Ciermās, Ioān. Deckerius, Ioānes Detienes, Ioānes Hieronymus Kinich, Ioannes Lantz, Ioannes Leurecon, Ioannes Rho, Ioannes Voellus, Iosephus Blanchanus, Iulius Alenius, Iulius Fuligattus, Marius Bettinus, Matthæus Riccius, Melchior Inchofer, Nicolaus Forest, Odo Malchotius, Vitaldus Krugee, Paulus Guldin, Sabbatinus de Vrsis, Simon Berent, Theodoricus Baeck, Theodorus Moretus, Vincentius Leautaudus, VVenceslaus Pantaleo, VVolfgangus Schonsfederus, & alij.

CAP.

CAPVT VIII.

Septimum huius libri sigillum, siue humaniorum literarum cognitio Iesuitis plenè reserata.

42. *Eloquentia sonitus.* Apoc 8. Lauret

ET cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, & vidi septem Angelos in conspectu Dei, & data sunt illis septem tubæ, Apoc.8. En ex Laureti plures Doctores citantis sententia silentium animos præparat auditorum ad tubarum, seu eloquentiæ humanioris, sonitum excipiendum. Quinam, quæso, Angelici septem tubarum spiratores nisi bonarum literarum Magistri Societatis, qui *in conspectu Dei*, siue ad Dei gloriam informandis adolescentibus incumbunt, & Rhetorica, Poëtica Grammatica earumque exercitationibus aures complent auditorum, variaque illustrant argumenta?

43. *Rhetorica Magistri. Schottus. Tom. tres. Herbest. tres. Suarez duos. Boellus duos. Cresolli duos. Cerda quatuor. Feule duos.*

In primis ergo tuba Angelica Rhetoricam celebrat, dum eius documenta scribunt Andreas Schottus, Bartholomæus Brauo, Benedictus Herbestus, Claudius Clemēs, Cyprianus Suarez, Edmundus Campianus, Franciscus de Castro, Franciscus Macedo, Gerardus Montanus, Iacobus Hautinus, Ioannes de Santiago, Ioannes Boellus, Iosephus Spuces, Ludouicus Cresollius, Melchior de la Cerda, Nicolaus Caussinus, Nicolaus Susius, Petrus de Salas, Petrus de Vagas, Philippus Fehule, Sebastianus de Matienzo.

44. *Orationum Scriptores.*

Porrò præcepta Rhetorica pulchris Orationibus integro volumine exposuere Antonius de Herrera, Dionysius Petauius, Edmundus Campianus, Emanuel Thesaurus, Franciscus Bencius, Franciscus Remondus, Ioannes Baptista Ferrarius, Ioannes Guilielmus Calaueronius, Ioannes Herbetius, Iulius Cæsar Recupitus, Iulius Nigronius, Læuinus Sanderus, Ludouicus Cellosius, Petrus Ioannes Perpinianus, Tarquinius Gallutius, Vilnensis Academia, VVolfangus Schoslederus. De *Sanctis* Panigyricas Orationes dixere Alexander Gerardinus, Angelus Gallutius, Antonius de Padilla, Antonius Saluador, Bartholomæus Guerrerius, Bernardinus Stephonius, Carolus Moneta, Carolus Torniellus, Didacus de Baeza, Ferdinandus de Capua, Fidelis Daniel, Franciscus Albertinus, Franciscus Maria de Amatis, Franciscus Remondus, Gabriel de Castilla, Guihelmus de los Rios, Iacobus Puche, Ioannes de Armenta, Ioannes Baptista Rogerius, Ioannes Eusebius Nieremberg, Ioannes Mautasius, Ioannes de Pineda, Ioannes Rho, Ioannes Sallerus, Iosephus Capponus, Iulius Cæsar Recupitus, Iulius Nigronius, Iulius Solimanius, Nicolaus Mastrillus, Paulus Bombinus, Scipio Sgambata, Vincentius Nauarro. De *Christi cruciatibus* dixerunt Albertus Morenus, Fabius Ambrosius Spinola, Franciscus Briuius, Guilielmus Dondinus, Hieronymus Petruciua, Hieronymus Sauignanus, Horatius Gratius, Iacobus Lampugnanus, Ioannes Baptista Ferrarius, Ioannes Baptista Giattinus, Ioannes Paulus Farnesius, Odo de Comitibus, Paulus Bombinus, Romanum Collegium, Stephanus Tuccius, Tarquinius Gallutius, Vincentius Guinisius, & alij plures, quorum buccinationem Pontifex Max. excepit. Posteritatis nuper typi donarunt. Aliæ *Panegyrica Orationes* varia argumenta celebrantes hisce habent Authores Adamum Contzen, Albertum Kotalovvicz, Alexandrum Macchi, Aloysium Iuglares, Antonium Canutum, Antonium Viguer, Brugense Collegium, Cæsarem Laurentium, Claudium Clementem, Duacense Collegium, Franciscum Maria de Amatis, Franciscum Vauasseur, Ioannem Gans, Ioannem Rho, Ioannem Ryvvokum, Iosephum Spucces, Ludouicum Cresollium, Maximilianum Schmidt, Petrum Biuerum, Petrum Rouerium, Petrum VVadingum, Leonem Sanctium, Stephanum Petiot, Stephanum Ruidium, Thomam Polirium. *Funebres* autem *laudationes* Iesuitis dicentibus, aut scribentibus insonuere, vbique terrarum. Dixere, scripsere Adamus Tannerus, Adrianus Cools, Alexander Gottifredus, Andreas Mersch, Andreas Schouus, Angelus Gallutius, Antonius Lamour, Antonius Possevinus, meua Augustinus de Castro, Balthasar Kitznerus, Balthasar Nimutsch, Bartholomæus Guerrerius, Benedictus Iustinianus, Bernardinus, Stephonius, Cæsar Isnardus, Carolus Franciscus Deluca. Carolus Sibuiatius. Christophorus Stephetius, Dionysius Guillen, Emanuel Parrus, Edmundus Campianus, Famianus Strada, Felicianus Figueroa, Ferdinandus Montegnana, Franciscus Albertinus, Franciscus Bentius, Franciscus Benignus, Franciscus Briuius, Frāciscus Guerrerius, Frāciscus Monerius, Frāciscus Sacchinus, Franciscus Scortia, Franciscus de Soto, Franciscus Venerius, Gaspar Hirckmanus, Georgius Dingenauerus, Gerardus Bourghesius, Gregorius Rumer, Guilielmus Aschendorf, Guihelmus Lamormainus, Hieronymus Florentia, Hieronymus Gessus, Horatius Quaranta, Hyacinthus Hurandus, Iacobus à Cruce, Iacobus Georgius, Iacobus Puche, Ioannes Antonius Parque, Ioannes Antonius Vson, Ioannes Arnauz, Ioannes Baptista Escardo, Ioannes Baptista Ferrarius, Ioānes Conarius, Ioānes Deckerius, Ioānes Erbardus Zieglerus, Ioannes Ferret, Ioannes Fridericus Rorich, Ioannes Gans, Ioannes Gillotius, Ioannes Hassenecker, Ioannes Hcumont, Ioannes Holonius, Ioannes Paulus Fons, Ioannes de Pineda, Ioannes Ryvvockius, Ioannes Sallerus, Ioannes VVazin, Iodocus Andries, Iusephus Spucces, Laurentius Sengsenschmir, Laurētius Vvvens, Leonardus Perius, Ludouicus Albritius, Ludouicus Cresollius, Marcus Antonius Capicius, Martinus Laterna, Matthæus Bēbus, Matthæus Taberna, Melchior Inchofer, Michael de San Romā, Nicolaus Bonartius, Octauius Caietanus, Paulus Bombinus, Paulus Zehentner, Petrus Biuerus, Petrus Paulus Flordelilius, Petrus de Salas, Petrus à Sācto Ioanne, Petrus de Vrreaga, Petrus Ximenez, Philippus Thaonius, Rhedonense Collegium, Rodericus de Cabredo, Scipio Sgambata, Siluester Petra sancta, Stephanus Binetus, Stephanus Tuccius, Tarquinus Gallutius, Thomas Policius, Vincentius Donus. *Varij* tandem *argumenti* Orationes

tiones dixere Alphonsus Salmeron, Antonius Posseuinus, Antonius Barnabos, Angelus de Rugerio, Adamus Tannerus, Augustinus de Castro, Benedictus Herbestus, Badensis Residentia, Carolus Malapertius, Claudius Clemés, Franciscus de Soto, Fabius Ambrosius Spinola, Franciscus Guerterius, Franciscus Maria de Amatis, Hieronymus Gessius, Gaspar Gonzalez, Guilielmus Gondinus, Horatius Passardus, Guilielmus Aschendorff, Horatius Quaranta, Iacobus à Cruce, Iacobus Lainez, Laurentius Arturus, Ioannes Rho, Iulius Nigronius, Ioannes Baptista Vrsus, Ioannes Contri, Ioannes de Pineda, Ludouicus Albritius, Leo Sanctius, Lidanus Colanellus, Placidus Samperus, Thomas Reyna, Scipio Sgambatta, Stephanus Tuccius, Thomas le Blanc. Plurimę aliæ Orationes tacito eorũ nomine qui eas recitauere impressæ legũtur, quarum longum foret Authores recensere.

45\. Tertij iam Angeli tuba insonat ex Poëtica præceptione. Tradidit præcepta Alexander Donatus, Andreas Frusius, Andreas Schottus, Antonius Iordinus, Antonius Posseuinus, Bartholomæus Brauo, Benedictus Pereyra, Bernardinus Semperuiua, Didacus Garcia Rengifo, Emanuel Aluarez, Franciscus de Castro, Franciscus Macedo, Iacobus Greiserus, Iacobus Pontanus, Ioannes Baptista Ricciolus, Iodocus Desmarets, Martinus Antonius Delrio, Michael Coyssardus, Nicolaus Caussinus, Petrus Halloix, Richardus Esius, Tarquinius Gallutius.

Poëticarum Præceptionum Authores. Pontanus duo. Coyssard. duo. Gallutii duo.

46\. Quartò Angelo personante Poëmata ipsa proferuntur. Cecinit Adrianus de Boulogne, Ægidius Babatius, Albertus Croissant, Alexander Donatus, Andreas Denys, Andreas Ægidianus, Andreas Blancus, Andreas Brunnerus, Andreas Frusius, Andreas Moraques, Andreas Resenvvald, Angelinus Gazæus, Antonius Chanutus, Antonius Deslions, Antonius Milieius, Antonius de Sossa, Antonius Stratius, Aquisgranense collegium, Arnaldus Bobyræus, Balduinus Cabillauius, Baldinus Gualfreduccius, Bartholomæus Brauus, Bartholomæus Pereyra, Bartholomæus Rogatus, Bernardinus Realinus, Bernardinus Semperuiua, Bernardinus Stephonius, Bernardus Bahusius, Bruxellense Collegium, Cæsaraugustanum Collegium, Carolus Malapertius, Carolus Papinus, Carolus Vverpæus, Constantius Pulcharellus, Cornelius Croccus, Dionysius Petauius, Edmundus Campianus, Emanuel Pimenta, Emanuel Thesaurus, Franciscus Bentius, Franciscus Garassus, Franciscus Macedo, Franciscus de Mendoza, Franciscus Montmorency, Franciscus Remondus, Franciscus Bauasseur, Gaspar Sanctius, Georgius Stengellius, Gerardus Hansten, Gerardus Montanus, Gilbertus Ioninus, Gualterus Paullus, Guilelmus Dondinus, Guilielmus Hessius, Henricus Putzins, Herbipolense Collegium, Hermannus Hugo, Hieronymus Lopez, Horatius Tursellinus, Hortensius Scammacca, Hyacinthus Hurandus, Iacobus Balde, Iacobus de Codt, Iacobus Delior, Iacobus du Iardin, Iacobus Libenus, Iacobus Pontanus, Ioannes Ambrusterus, Ioannes Baptista Mascufus, Ioannes Bissellius, Ioannes Boierus, Ioannes Brantus, Ioannes Cheualier, Ioannes Deshayes, Ioannes Fayon, Ioannes Henricus Au-

Poëmatum Conditores. Babatius duo Volu. Croissant duo. Donatus duo. Ægidian. duo. Frusius tria. Deslions duo. Stratius duo. Cabillau. septem. Gualfred. quatuor. Malaper. quatuor. Petauius tria. Bentius duo. Garassus tria. Remond. duo. Stengelli. quinque. Hansten. duo. Montan. duo. Ionin. tria. Dondin. duo. Herbipol. septem. Balde tria. Iardin duo. Pontā. duo.

bertus, Ioannes Niess, Ioannes Streinius, Ioannes Surius, Ioannes Tullensis, Ioannes Vincartius, Ioannes Vvicleuvieckj, Iosephus Anchieta, Iulius Cæsar Destius, Iulius Fideus, Iulius Solimanus, Leo Sanctius, Ludouicus Cellotius, Ludouicus Crutius, Ludouicus Magnietus, Ludouicus Meratius, Marius Bettinus, Matthæus Raderus, Matthæus Riccius, Mathias Casimirus Saruiebius, Maximilianus Habbequius, Maximilianus Schmidt, Melchior Inchofer, Neapolitanum Collegium, Nicolaus Kmicic, Nicolaus Caussinus, Nicolaus Susius, Paulus Princeps, Petrus Alois, Petrus Labbé, Petrus le Moyne, Petrus Mussonius, Petrus Pennequin, Petrus Stergleius, Philippus Bebius, Pragense Collegium, Robertus Southvvellus, Romanum Collegium, Seuerinus Karuat, Sfortia Pallauicinus, Sidronus Hosschius, Tancredus Corthonus, Tarquinus Gallutius, Thomas Porzeckj, Vincentius Guinigius, Vitalis Theronus.

Ambrust. duo. Bissell. duo. Auberti quatuor. Niess. duo. Streim. duo. Bettinus duo. Susius tria. Le Moyne quatuor. Bebius duo. Southvvel. duo. Karuat duo. Theron duo.

Quinta tuba Scriptiones soluti mixtim, & vincti styli profundit. Horum Authores Albertus Crucius, Andreas Brunnet, Andreas Rosenvvald, Andreas Valladerius, Anibal Gelliot, Bartholomæus Papvvcki, Bruxellense Collegium, Christianus Bauman, Claromontanum Collegium, Coloniense Collegium, Crumloniense Collegium, Dilinganum Collegium, Duacense Collegium, Eystettense Collegium, Famianus Strada, Fixense Collegium, Franciscus Garassus, Franciscus Macedo, Franciscus Mendoza, Georgius Stengellius, Granatense Collegium, Gratiense Collegium, Guilielmus Becanus, Herbipolense Collegium, Iacobus Balde, Iacobus Kellerus, Ingolstadiense Collegium, Ioannes Ambrusterus, Ioannes Baptista Macaldus, Ioannes Bissellius, Ioannes Canæus, Ioannes Fayon, Ioannes Heumont, Ioannes Horrion, Ioannes Moret, Ioannes Ryvvochj, Iodocus Andries, Iulius Solimanius, Leo Sanctius, Leonardus Alemay, Lennardus Perinus, Madridiense Collegium, Marius Bettinus, Matthæus Bembus, Maximilianus Habbequius, Michael Grisius, Moguntinum Collegium, Molsmensis Academia, Monachiense Collegium, Neoburgense Collegium, Nicolaus Caussinus, Olumucense Collegium, Passauiense Collegium, Paulus Bombinus, Paulus Duizius, Paulus Kuhn, Petrus Halloix, Pragense Collegium, Ratisbonense Collegium, Rhemense Collegium, Salmanticense Collegium, Seuerinus Karuat, Societas I s s v in Prouinciis S. C. Maiest. Thophylus Christecus, Thomas Porzeckus, Thomas Saillius, Tolosanum Collegium Tyrnauiense Collegium, Vienensis Vniuersitas, Vilnensis Academia, Vincentius Guinigius, & alij multi. 47.

Soluti mixtim & vincti styli Professores. Cenceum duo. Papvvc. quatuor. Colonien. duo. Eystett. duo. Stengell. quinque. Gratiense septem. Herbipol. duo. Balde duo. Ingolstad. quinque. Bissell. duo. Alemay tria. Mogunt. duo. Molsmen. duo. Monach. quinque. Caussin. duo. Kuhn tria. Ratisbo. duo. Rhemen. duo. Vienens. quatuor. Vilnen. duo.

Iam sexta Tuba Grammaticam buccinat, cuius Scriptores variis linguis præceptiones eloquentissimas exararunt. Alphonsus de Aragona, Alphonsus de Barzana, Andreas Frusius, Andreas Schottus, Andreas Vitus, Annibal Codrettus, Antonius Fons, Antonius Iordinus, Antonius Laubegois, Antonius del Rincon, Antonius Ruiz de Montoya, Antonius Vellesius, Athanasius Kircher, Bartholomæus Brauo, Bartholom. Cassius, Benedict. Herbest. Constāt. Syrvid, Cornelius Crocus, Didacus Gonzalez 48.

Grammatica Scriptores. Iordinus tria. Brauo quatuor. Syrvid duo. Crocus tria.

Holguin, Didacus Ramirez, Didacus de Samaniego, Didacus de Torres Rubius, Eduardus de Sylua, Emanuel Aluarez, Emanuel Vega, Felix Felicius, Franciscus Boutonus, Franciscus de Castro, Franciscus de Enzinas, Franciscus Vigerus, Gabriel de la Vega, Gaspar Ruiz, Georgius Mayr, Gerardus Montanus, Gregorius Cnapius, Guilielmus Bailius, Guilielmus Batteus, Henricus Heluerich, Henricus Henriquez, Hieronymus Germanus, Horatius Turselinus, Iacobus Gualterius, Iacobus Gretserus, Iacobus Ledesma, Ioannes Baptista Ferrarius, Ioannes Baptista Martigna, Ioannes Fernandez, Ioannes Martinez, Ioannes Murbachius, Ioannes de Santiago, Ioannes Villalobos, Ioannes Voëllus, Iodocus Desmaretz, Iosephus Anchieta, Ludouicus de Azeuedo, Ludouicus Bertonius, Ludouicus de Teruel, Ludouicus de Valdinia, Martinus de Roa, Matthæus Maurach, Matthæus Riccius, Michael Coyssardus, Nicolaus Susius, Nicolaus Trigaultius, Petrus de Anasco, Petrus de Champneufs, Petrus Feliz de Molina, Petrus Metoscita, Philibertus Monetus, Richardus Esius, Robertus Bellarminus, Sebastianus Berettarius, Seruarius Sacre, Stephanus Moquotus, Thomas Stephanus, Vvolfangus Schonsstederus. Profectò Philologia, & Critica celeberrimos

Bailius tria. Tursel. tria. Gretser. quatuor. Anchieta duo. Monetus quatuor. Esius quatuor. Schonsted. duo.

49\. habet Authores Andream Schottum, Arnoldum Boecop, Bartholomæum Brauum, Bernardinum Realinum, Claudium Clementem, Hermannum Hugonem, Iacobum Bidermannum, Iacobum Pontanum, Ioannem Antonium Valtrinum, Didacum de Carrion, Ioannem Marianam, Ioannem Niess, Iulius Cæsar Bullingerum, Iulium Nigronium, Ludouicum Cresollium, Lælium Bisciolam, Martinum de Roa, Melchiorem Inchofer, Nicolaum Caussinum, Philibertum Monetum, Robertum Southvvellum, Siluestrum Petrasanctam.

Critica scriptores. Schottus septem. Clement duo. Hugo duo. Biderm quinque. Pontan. quatuor. Carrion Criticas ad Scholasticorum exercitamentum multas mira eruditione ornatas. Bulling.

Septima demum tubæ personatione Scriptores prophani illustrati proferuntur ab Alexandro Ficheto, Andrea Frusio, Andrea Schotto, Benedicto Herbesto, Bernardino Realino Christophoro Brovvero, Claudio Dausquio,
50\. Emundo Augerio, Iacobo Pontano, Ioanne Ludouico de la Cerda, Ioanne Petro Fanio, Ioanne de Pineda, Ioanne Rhetio, Ludouico Coulon, Martino Antonio Delrio, Matthæo Radeto, Michaele Coyssardo, Nicolao Abramo, Paulo Duizio, Petro Taffin, Richardo Esio, Tarquinio Gallutio, & aliis quam pluribus. Equidem horum Nominum rem, Patriam, Domum, Elogia P. Philippus Alegambe Bruxellensis pulchro calamo, mente pulchriori posteritati celeberrimo Volumine donauit anno, 1643.

Authorum prophanorũ illustratores. Schottus octo. Herbest. duo. Brovver. duo. Dausqui. duo. Pontan. quatuor. Cerda tria. Rio duo. Radetus duo. Abramus tria. Alegam.

Consulto nomen meum ab illustrium virorum Catalogo expunxi meæ conscius ineptitatis. Ne tamen videar matri Societati quale quale denegare quod talentum accepi, elucubratiunculatum nomina exponam. Adolescens flosculos Poëmatum protuli centum sexaginta *Comœdias*, *colloquia* ad Scholasticorum exercita-
51\. menta, varios Diuorum *Panegyricos*, *Poema heroicum* in Deiparam, cuius nomen *Nueua Gerusalen Maria*. Duodecim Fundaminibus Ierosolymæ vitæ Marianæ colloco magnalia. De vita D. P. N. Ignatij heroicum Poema, Fidei *Catechismum* vincti styli Dialogis scripsi ad puerorum exercitationem, cùm in foro Doctrina perualgatur. Peperere flores. Volumen prodiit in *caput sextum Ioannis* de Augustissima Eucharistia, quod additum & illustratum prope diem rursum Lugduni typis dabitur. Duodecim in *Euangelia Sanctorum Tempore* Volumina scripsi, quorum primum *Christi vita*, & secundum *Christi solemnia* iam Lugduni & alibi vidêre lucem. Nunc tertium Deipara, quartum *Apostoli*, quintum *Religionum Fundatores*, sextum *Angeli*, *Martyres*, *Confessores*, *Fœmina Diua*, *Defunctorum Obsequi*, & septimum *Christi Miracula* & octauum *Christi Persecutiones* (primum scilicet ac secundum de Tempore) iam ad Lugdunense prælum misi. Porrò nonum *Christi colloquia*, decimum *Christi sermones*, vndecimum *Christi Prophetia*, duodecimum *Christi Parabola* perfecta iam citò remittentur. Præterea summulam Casuum conscientiæ composui hoc titulo: *Examen de Confessores, y practica de Penitentes*, quæ post trigesimam septimam editionem illustrata nunc Matriti excuditur. Aliud opusculum ad Confessiones gerendas tradidi rudioribus. Demùm summam Moralis Theologiæ, quæ doctorum Societatis IESV Moralia volumina ad compendium adducit, anno proximo germinaui. Huius titulus *Liber Theologia Moralis viginti & quatuor Societatis* IESV *Doctoribus reseratus, quem Antonius de Escobar & Mendoza ad examen Confessariorum digessit.* Ex respectu ad Apocalypseos locum septem sigillis cunctas Moralis Theologiæ materias expono. Scripsi duplex volumen de virtute, & Peccato. Vnum hoc nomine, De *Paradiso* siue de *Virtutis pulchritudine*. Alterum autem, De *decem Aegypti Plagis*, siue de *Peccati fœditate*. Tria volumina *in selectiora Veteris Testamenti Historica puncta* ad concionum Vespertinarum apparatum. *In totam scripturam breuiores litterales & Morales Commentarij*. De *Regulis Societatis* IESV *Morales illustrationes* ad adhortationes domesticas. Tandem *Problemata totius Theologia moralis*. Nondum Tractatus hi viderunt lucem, sed concepti, labore meo opportuno tempore deferentur ad partum. Quod si post eorum euulgationem adhuc adsit vita, fauente Numine, non deerit ad alia volumina materia.

Authoris Opuscula.

Quæ mundi perfectio sit.

Observat. III.

Ad illa verba:

Vos estis lux mundi.

Ignatij Filij mirabilem sapientiam egregia sanctitate colligarunt ad orbis illuminationem.

Ostendo, veram sapientiam sanctitate copulandam, ad proximorum profectum.

POstquam Dominus Apostolos ex sapien-
tiæ sale ostendit orbi condiendo præparari: 25.
addidit sanctitatis luce esse conspicuos. Nec enim

enim apti ad Euangelij ministerium ostentarentur, si sapientia virtutum fulgore non decorarentur. Strabus: *Vos estis Sal terræ, vos estis lux mundi. Doctrina, & vita ad Deum aucit auditores.* Chrysologus sermon. 167. *Magisterium stat ex scientia, sed Magisterij authoritas constat ex vita. Quod verbo asserit, demonstrat exemplo. Scientia ergo illa vera est, quæ fuerit mixta virtuti: illa diuina est, non humana.*

Strab.
Chrysol.

53. Romanis Apostolus: *Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatem nostram; nam quid oremus sicut oportet nescimus; sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, cap. 8. Sapientissimus ne Spiritus sanctus gemitus profundit? Porrò qui edocet nos gemere debebat verbo & opere gerere Magisterium. Diuus Augustinus asserit spiritum minimè gemitus profundere: ait enim tractat. 6. in Ioann. *Non ergo Spiritus sanctus in semetipso apud semetipsum in illa Trinitate, in illa beatitudine, in illa æternitate substantiæ gemit; sed in nobis gemit, quia gemere nos facit. Nec parua res est, quod nos docet Spiritus sanctus gemere.* Preme proxima verba: *Nec parua res*, &c. Ac si diceret, *No hace poco el Spiritu sancto, en enseñarnos a llorar, y gemir.* Tam difficile ne, gemitus edere, vt parua res non sit, quod sapientissimus Spiritus sanctus nos docet gemere? Equidem, difficillimum est nos doceri gemitus ab eo, qui verè non gemit, licèt sapientia ipsa sit infinita. Adeò id est difficile, vt licèt Spiritus apud semetipsum in illa Trinitate non gemat: apud nos gemere videatur, vt sapientissimus verbo & opere nos edoceat gemitus pœnitudinis proferre.

Spiritus sanctus gemere videtur, vt sapientissimus verbo & exemplo nos doceat gemere.
Rom. 8.
August.
Magnum est, si nō gemens, nos gemere doceat.

54. Liber ille septem sigillis munitus Ioanni ostentatur Apostolo ploranti, quia nullus dignus signacula soluere inuentus est. *Et vnus*, inquit, *de senioribus dixit mihi: Ne fleueris, ecce vicit Leo de Tribu Iuda Radix Dauid aperire librum, & soluere septem signacula eius.* Apoc. 5. Voluminis apertione exprimitur Euangelica doctrina hominibus euulgata. Cur autem dicitur Agnus Leo, id est, Christus, & non potiùs Deus Pater, aut Verbum, aut Spiritus sanctus volumen aperuisse, id est, doctrinam Euangelicam prædicasse? Certè quia Christus Agnus occisus aptè prædicat Euangelium; sapiens enim vitæ sanctitate fulgens vtiliter Euangelicam doctrinam euulgat. Diuus Irenæus, lib. 4. in Apoc. *Nemo alius poterat aperire librum, nisi Agnus, qui occisus est, qui omnia verbo fecit, & sapientia adornauit.* De Christo Hilarius Can. 2. in Matth. *Exempli sui authoritate humanæ salutis Sacramentum consummat.*

Solus Christus verbo & exemplo docēs, potuit librum perfectione euulgare.
Apoc. 5.
Iren.

55. Sacra scriptura sapientissima hominum Magistra quonammodo eos edocet? An solis verbis, ac sententiis? Minimè, sed simul exemplis. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui*, Gen. 4. *Vir erat in terra Hus nomine Iob*, &c. cap. 1. Procerum exempla proponit, vt doctrina efficax exponatur. Pulchrè D. Basilius Seleu. Orat. 14. *Scriptura doctrix præceptionibus patrum sententia, ve ne ipsis immoretur. Virorum namque recordatione, qui res magnas gesserunt, ad imitationem prolectat.*

Scriptura doctrīa verba iungit exemplis, vt possit persuadere.
Gen 4.
Iob. 1.
Basil. Seleuc.

56. Aiebat Paulus, *Tu verò vigila in omnibus labora, opus fac Euangelistæ*, 2. Timoth. 4. Quodnam, precor Euangelistæ opus? Certè sapientiam doctrinæ vitæ exemplis ornare. D. Anselmus, *Opus Euangelistæ est, bene viuere & sapienter docere: moribus & verbis subditos instruere.*

Opus Euangelistæ est, viuere, & facere.
2. Tim. 4.
Anselm.

57. Sic Iesvs suos instruxit Societatis Doctores & sapientia fulgentes, & sanctitudine, ad totius mundi illuminationem. Pulchram P. N. D. Ignatij sententiam exponam epist. de Obedient. *Vos ergo per Christum Dominum nostrum obtestor, qui se se nobis non modò Præceptorem, sed etiam exemplar præbuit obedientiæ, vt ad eam virtutem toto pectore incumbatis, & gloriosæ victoriæ appetentes, atque auidi, vos metipsos superase, id est, excellentiorem animi partem, voluntatem dico, atque iudicium expugnare, ac subiicere studentes.* Difficillimum planè est, voluntatem, ac iudicium obedientiæ lig*a*ri. At facillimum iam facinus, si Magistrum sapientissimè disserentem audimus, ac simul se te exemplar exponentem videmus: *Qui se se non modò Præceptorem, sed exemplar præbuit obedientiæ.*

Iesus suos alumnos edocet, verbo & opere alios instruere.
Ignat.

58. Lege, precor, apud nostrum Philippum Alegambe scriptorum Societatis Bibliothecam, & comperies, ferè cunctos tam ex sanctitate Panegyride, quàm ex sapientia digno elogio. Præterea Iesv Societas tot Diuis exundat, vt licèt sapientia non ornaretur, mirum in modum appareret Augusta. An non D. Ignatius, Xauerius, Borgia, Gonzaga, Stanislaus sufficerent Societatis cœlesti pulchritudini? Profectò Ioannes Eusebius Nieremberg tria ingentia volumina scripsit, queis sanctitate conspicuos Societati plurimos exposuit alumnos, quorum multi sapientissima nobis scripta reliquere.

Societatis scriptores virtutibus decorati.
Alegambe.

59. Quid si confessio innumeris exemplis ornata, præclarissimis decorata miraculis infirmius tibi reddant testimonium, aspicias, quæso, Martyrum Exercitum, plures triumphos, Iesv referentem, quam ætas Societati retulit annos. Primi seculi memorabo milites fortissimos, qui æternitati peperere victorias. *Annus Societatis nonus* primi nostri Martyris sanguine purpuratur *Antonij Criminalis*, qui *anno Domini* 1549. in Menanchor à Badagis comminuitur. *Nunnius Riberius* in Amboino Maurorum insidiis eodem anno sublatus est. *Anno* 1552. *Societatis* 12. *Ludouicus Mendes* in Ora Piscaria capite truncantur. *Anno* 1554. *Societatis* 14. *duo sacerdotes*, quorum nomina ignota, lapidibus ab Ethnicis obruuntur. *Petrus Correa* à Carigis barbaris sagittis confectus est. *Ioannes Soja* à culina ad coronam vocatus ab eisdem hostibus configitur. *Anno* 1555. *Emmanuel Fernandez* ab homine impudico, cuius laxauerat licentiam, pellicem abegerat, in itinere vulneribus multis affectus, Eboræ defunctus est. *Duo Laici* è Societate, quorum nomina interciderunt, in Brasilia de medio tolluntur. Alius Laicus in India Orientali

Societas Martyribus decoratur ab origine.
Martyres Societatis ab anno nono sua institutionis vsque ad trigesimum.
Annus 12. Societ.
Annus 14. Societ.
Annus 15. Societ.

Annus 16. Societ. trucidatur à Barbaris. *Anno 1558. Societ. 16.*
Antonius Fernandez, Ioannes de Beira, Mel-
chior Gonzalez, & Alphonsus à Castro à Mauris
Annus 21. Societ. trucidati fuere. *Anno 1561. Societ. 21. Consal-*
uus Silueira apud Monomotapam à Moctume
barbaro strangulatus in Molengeissem pro-
Annus 24. Societ. fluentem proiectus est. *Anno. 1564. Societ. 24.*
Petrus Venustus Bibone in Sicilia Rector à Cle-
rico, quem aberrantem extra virturis semitam
Annus 26. Societ. monuerat, occisus est. *Anno. 1566. Societ. 26.*
Petrus Martinez in Florida Insula pro fide in-
teriit. *Anno 1568. Societ. 28. Franciscus Lopez*
Annus 28. Societ. à piratis Mauris captus lancea confoditur. *Ema-*
nuel Lovvus, & Ioannes Caruaius simul palma
donantur lanceis dum Mahumetanis vulneran-
tur. *Anno 1570. Societ. 30. Martyriorum fera-*
Annus 30. Societ. *cissimo, Petrus Muscharenas* in Regoo Manadæ
lauream, veneno ab Ethnicis propinato, est
consecutus. *Eodem anno* Martyriorum fera-
cissimo, triginta nouem è societate in Oceano
apud Palmam vnam è Fortunatis insulam, cum
in Brasiliam fidei nostræ propagandæ causa
proficiscerentur, à Iacobo Soria Caluinisticæ
hæreseos Pirata interfecti fuere. Horum no-
mina *Ignatius Azeuedius, Benedictus Castrius,*
Emanuel Aluarus, Blasius Ribeiro, Petrus Fon-
seca, Didacus Andr. da, Gregorius Scribanus,
Aluarus Mendæ, Simon Acosta, Franciscus
Aluarus Couillius, Dominicus Fernandez, Al-
phonsus Vaena, Gonzalus Henricus, Ioannes Fer-
dinandus, Ioannes Mayorga, Alexius Delgadus,
Ludouicus Correa, Emanuel Rodericus, Simon Lo-
pez, Emanuel Fernandez, Petrus Muñoz, Fran-
ciscus Magallanius, Nicolaus Dinius, Gaspar
Aluarus, Antonius Fernandus, Emanuel Pacheco,
Petrus Pontorius, Andreas Gonsaluus, Amarus
Vazquez, Didacus Perez, Ioannes Baeza, Mar-
cus Caldera, Antonius Correa, Ferdinandus San-
chez, Franciscus Perez Godoi, Ioannes Zamora,
Ioannes de San Martin, Stephanus Zuraire,
Adolescens Sanctus Ioannes vulgò appellatus
Candidatus Societatis iam Maris spiritum at-
traxerat, ideò cùm fieret Sociorum ab aliis
separatio, iugulandorum vltro numero ac-
cessit.

60. Porrò *anno 1571. Societ. 31.* in Florida In-
Martyres Societatis sula per insidias circumuenti obtruncati fuere
ab anno tri- *Ludouicus Quiros, Ioannes Baptista Mendez,*
gesimo vs- *Gabriel de Solis, Ioannes Baptista Segura, Ga-*
que ad *briel Gomez, Petrus Linares, Sanctius Sabal-*
quinquage- *lius, Christophorus Rotundus.* Duodecim præ-
simum octa- terea, post Ignatium de Azeuedo, & socios in
uum. eodem Itinere Brasiliensi ab Hæreticis interfecti
Annus 32. Societ. sunt, scilicet *Petrus Diaz, Franciscus Castrius,*
Gaspar Goesius, Michael Aragonius, Franciscus
Paulus, Ioannes Aluarus, Petrus Ferdinandus,
Andreas Paez, Petrus Diaz alter, Ferdinandus
Annus 33. Societ. *Aluarez, Didacus Gondisaluus. Anno 1573. So-*
ciet. 33. Martinus Gutierrez ab Hæreticis captus
suis omnium rerum incommodis vulnera-
Annus 34. Societ. tus excessit. *Anno. 1574. Societ. 34. Gonzalus*
Cardosus à latronibus pro fide opprimitur. *An-*
no 1578. Societ. 38. Mauritius Serpius à Moro
interemptus *Anno 1580 Societ. 40. Edmun-*
Annus 40. Societ. *dus Donatus,* seu *Donalius* in Lusitania in fidei
Catholicæ cõfessione suspenditur. *Anno 1581.*
Annus 41. Societ. *Societ. 41. Gomer us Damaralius, & Georgius*
Fernandez in India Orientali à Tais interfecti
sunt. In Anglia autem innumeros peperit pro
fide triumphos *Edmundus Campianus,* quem
Alexander Briantus secutus est. *Anno. 1582.*
Societ. 42. Thomas Cottamus Dorobernitæ Hæ- *Annus 42. Societ.*
reticorum laqueo libenter collum obtulit. *An-*
no 1583. Societ. 43. in Salsetana Regione pro *Annus 43. Societ.*
Christo trucidati *Rodulphus Aquauiua, Fran-*
ciscus Arana, Petrus Berno, Alphonsus Pache-
co, & Antonius Franciscus. Anno 1584. Societ.
44. Ludouicus Gonzaga Cocior veneno subla- *Annus 44. Societ.*
tus. *Anno 1592. Societ. 52.* in Prouincia Iapo- *Annus 52. Societ.*
nica *Franciscus Carrion, & Georgius Caruajal*
veneno conficiuntur. Londini autem *Thomas*
Metamus longo Martyrio carceris extingui-
tur. *Andreas Gualdanez* Erythræum mare Tur-
carum telis puro sanguine rubricauit. *Anno*
1593. Societ. 53 Iosephus Fornaletus, & Theodo- *Annus 53. Societ.*
rus Muntelles in Iaponia Prouincia veneno
confecti succubuere. *Iacobus Salesius* Albenaco
à Caluinistis interficitur. *Gulielmus Saltamo-*
chius Salesio hærescens simul palma donatur.
Anno 1594. Societ. 54. Ioannes Lolesius medica- *Annus 54. Societ.*
to poculo, quod fœmina hæretica tempera-
rat, conficitur. *Ioannes Cornelius* Dorcestriæ
pro fide suspenditur. *Gonsaluus de Tapia* in Ci-
naloa Ethnici opera extinguitur. *Anno 1595.*
Societ. 55. Londini *Robertus Southuvellus* eodem, *Annus 55. Societ.*
quo alij, genere occubuit. *Abrahamus Geor-*
gius in aditu Regni Abassinorum in Æthiopia
à Turcis Mazue obtruncatur, *Henricus VVal-*
polus Londini suspenditur. *Petrus Michael* hæ-
retico veneno cessit. *Anno 1596. Societ. 56. An-* *Annus 56. Societ.*
tonius Lopesius Peruana in Prouincia etiam ve-
neno sufferetur. *Carolus Sagerius,* propinato ab
Hæreticis Chalanconi veneno auolauit ad pal-
mam. *Anno 1597. Soc. 57. Paulus Michi, Iacobus* *Annus 57.*
Ghisus, Ioannes Goto, Taicosamæ iussu in crucem *Annus 58.*
aguntur. *Michael de Vrrea* apud Meridionalis
Americæ populum insigni feritate infamem à
Caciqui senis filio barbara inmanitate truci-
datur. *Anno 1598. Societ. 58.* Martinus Laterna
ab Hæreticis in mare demergitur.

At verò *anno 1600. Societ. 60. Christophorus* 61.
Spotecius, Ioannes Eslo, Matthias Vitriarius, Pe- *Martyres*
trus Buzelinus, Laurentius Euerardus, & Otho *Societatis*
Campensis cùm opem ferrent milui ad Neopor- *ab anno*
tum in hostes pugnanti comprehenduntur, & *quinquage-*
in odium fidei lethaliter vulnerantur. *Anno* *simo sexto*
1601. Societ. 61. Nicolaus Mercator à Carolo *vsque ad*
Sudermaniæ Duce captus in vinculis peste *sexagesimum no-*
contracta per summã rerum humanarum indi- *num*
gentiam Martyrij mercatur margaritam. *Roge-* *Annus 60. Societ. 61.*
rius Filiotus Londini pro fide suspenditur. *An-* *Annus 62. Societ.*
no 1602. Societ. 62. Franciscus Paesius ibidem su-
blatus est. *Dominicus Colinus* Corque suspen-
dio necatur. *Franciscus Fernandius* in Bengala-
no Regno in custodiam detruditur, in qua
squalore confectus breui ærumnarum magni-
tudine extabuit. *Anno 1603. Societ. 63. Ema-* *Annus 63 Societ.*
nuel Niger quia verbis inuehitur in eos qui pe-
dibus Eucharisticum margaritum conculca-
rent, in sanguine Agni dealbauit stolam. *Anno*
1606. Societ 66. Vincentius Aluarus à Mahume- *Annus 66. Societ.*
tanis piratis occiditur. *Franciscus Martinez* post
multos exantlatos labores in custodia Cantone
expirauit. *Eduardus Olcornus* Vigorniæ pro
Catholica fide suspenditur. *Henricus Garnetus*
Londini eodem Martyrij genere conficitur,
quod sigilli Confessionis tueretur immunita-
tatem. *Anno 1608. Societ. 68. Franciscus Pintus* *Annus 68. Societ.*
in Brasilia vecte ligneo in caput adacto reperi-
tis sæpius ictibus contusus, mortem excepit,
quam

quam sex ac viginti anni. [illegible] phus Anchietæ [illegible] seculi Thaumaturg[illegible] prædixerat. *Thomas Gaumtus* Lon[illegible] [illegible]penditur. *Anno* 1651. *Societ.* 71 *Raphael Ferres* ad Cofane Indorum popu[illegible] ingressus truculenter ab [illegible] occiditur. *Anno* 1612. *S*[illegible] *iet.* [illegible]2. *Martinus Aranda*, *Horatius Vecchius*, *Didacus de Montalban* in Regno Chilensi hosti[illegible] transuerberantur. *Anno* 1614. *Societ.* 74. *Iacobus Mesquita* haud procul Nangasacho exilij incommodis vulneratus excessit. *Antonius Critana* vna [illegible]um tribus alijs de Societate proscriptus à Daifusama ob fidei præconium laboribus consumitur. *Anno* 1615. *Societ.* 75. *Mancius Taichicu*, *Mancius Misoguchi*, *Paulus Rioin* Sub Daifuo in Iaponia exules auræ insolentia, ac incommodis occubuere. Simul auolauerunt eodem Martyrij genere *Matthias Sanga*, & *Andreas Saitus*. *Ioannes Oxilbaus* Galatet multis tormentis vexatus interiit. *Mancius Firabayaxus* sub Daifuo persecutionis penuria conficitur. *Anno* 1616. *Societ.* 76. *Ferdinandus de Tobar*, *Bernardus de Cosneres*, *Didacus de Oroz*[illegible], *Ioannes de Valle*, *Ludouicus de Alabes*, *Ferdinandus de Santaren*, *Hieronymus de Moranta*, & *Ioannes de Fonte* sagittis & lancea Tepeguana contrucidantur. *Ioannes Metella*, & *Ludouicus Matthæus Pilingotte* in Ceilano à Candianis militibus lanceis transfixi sunt. *Anno* 1617. *Societ.* 77. *Ioannes Baptista Macciadus*, seu *Tauara* haud procul Nangasachio fatalem ictum gladio excepit. *Anno* 1619. *Societ* 79 *Stephanus Pungratz*, & *Melchior Grodecius*, Callouiæ à Gabriele Betleemo Caluiniano dire excruciati interiere. *Leonardus Chimura* Nangasachij per ignem transiuit ad refrigerium.

Anno 71. Societ. — Anno 72. Societ. — Anno 74. Societ. — Anno 75. Societ. — Anno 76. Societ. — Anno 77. Societ. — Anno 79. Societ.

62. Certè anno 1620. Societ 80. *Franciscus de Ribera* à Saracenis lanceis transuerberatur. *Ambrosius Fernandez* Omuræ coniectus ob fidei præconium frigoribus confectus interiit. *Godefridus Thelen* à Caluinistis odio Papismi est interfectus. *Emanuel Barretus* Iaponiæ sub Daifuo ærumnis succubuit, auidus in flammis absumi. *Ioannes de Fonseca* ibidem oppressus occubuit. *Anno* 1622. *Societ.* 82. *Ægidius de Abreu*, dum ex India nauigat in Iaponiam delapsus in Batauos verberibus in odium fidei vsque ad internecionem mulctatus est. *Arnoldus à Boecop* veneno ab hæreticis propinato hausto, succubuit. *Herbaut Malueſius* hæretica manu percussus ad pectus, ad ventrem, ad iugulum, ad ventrem gladio, sica, lancea, glande victor occubuit. *Ioannes Sandæus* ab Hæreticis interceptus ter globo lethaliter ictus. *Augustinus Ota* incarcere quinquimestrianum compactus, vitam datis ferreo ceruicibus prodegit. *Ioannes la Garde* ea peste conficitur, quam illi magus, vindictæ studio, impostor afflauit. *Camillus Spinola* imperante Xoguno Nangasachi lento incendio consumitur. *Sebastianus Chimura*, *Antonius Kiuni*, *Petrus Sampo*, *Consaluus Fusi*, *Michael Xumpo*, *Thomas Acafoxi*, *Ludouicus Cauara*, & *Ioannes Chiocoga* vna cum P. Carolo Spinola Nangasachi lento igne consumuntur. Postmodum *Camillus Constantius* lento incendio consummatus constantiam potius re, quam nomine exhibuit. *Petrus Paulus Nauarrus*, *Dionysius Fugexima*, & *Petrus Onizuccha* in Iaponia viui etiam flammis abolentur. *Anno* 1623. *Societ.* 83. *Hieronymus de Angelis*, *Simon Iempo* ab Xoguno damnati ad rogum, incendio viui deleti sunt. *Anno* 1624. *Societ.* 84. *Didacus Caruallius* Xindai spiritum ardentem mediis efflauit in aquis. *Michael Caruallius* Omuræ lentis ignibus consumitur. *Anno* 1625. *Societ.* 85. *Theodorus Risvvig* Geldriæ ab Hæreticis in odium fidei carceris incommodis lethaliter vulneratur. *Franciscus Macciadus*, & *Bernardus Pereira*, dum terra prosequuntur iter in Ethiopiam à Mahumetanis capiuntur, enecantur. *Ioannes Baptista Baeza* laboribus in fidei causa superatus Nangasachi laureatum efflauit spiritum. *Gaspar de Castro* flagrans cupiditate se Deo per flammas sacrificandi, ad pedem arboris abiectus, instar Eliæ, *petiuit anima sua, vt moreretur*, gloriæ Martyrij planè compos. *Franciscus Pachecus*, *Balthasar de Torres*, *Ioannes Baptista Zola*, *Gaspar Sandamatzu*, *Petrus Pinxi*, *Paulus Xinxuque Michael Tozo*, *Ioannes Guisaus*, & *Vincentius Caun* Nangasachi flammis sunt concremati. *Anno* 1627. *Societ.* 87. *Thomas Tenij* Xoguno imperante inibi flammis cursum consummauit. *Anno* 1628. *Societ.* 88. *Edmundus Arousinthaus* Lancastriæ felici suspendio vitam absoluit. *Matthæus Fernandez*, & *Bernardinus Peccius* a Barbaris Chingalis sunt capite truncati. *Michael Xunnan* ærumnarum mole oppressus sub Xoguno, morbum, mortemque contraxit. *Rochus Gonzaliz de Sancta Cruz*, & *Alphonsus Rodriquez* in Vruaia, quæ Paraquariæ pars est, ab impio præstigiatore pilis amentatis in caput libratis exanimati sunt. *Ioannes del Castillo* inibi post multa tormenta saxo vertici illiso latam animo portam ad æternitatem vidit apertam. *Michael Nacaxima* per incredibiles cruciatus summa constantia toleratos Xoguno Iaponiæ Tyranno imperante, enecatus est.

Anno 80. Societ. — Anno 82. Societ. — Anno 83. Societ. — Anno 84. Societ. — Anno 85. Societ. — Annus 87. Societ. — Anno 88. Societ.

Martyres Societatis ab anno sexagesimo nono vsque ad octogesimum octauum.

63. Præterea anno 1629. Societatis 89. *Bernardus Reus* apud Chuncos Americæ Meridionalis gentem est sagittis transfixus. *Matthias Burnatius* in Ducatu Ghirtzingensi ab Hæreticis multis vulneribus actus, spiritum profudit. *Anno* 1631. *Societ.* 91. *Ioannes Arnoldus*, in Germania ab Hæreticis ascia in capite feritur, mox cultro exanimatur. *Anno* 1632. *Societ.* 92. *Blasius S[illegible]elling* apud Bauariam ab Hæreticis interfectus est. *Iulius Pascualis*, & *Emanuel Martinez* in Cinaloana Regione sagittarum sunt imbre confixi. *Antonius Pinto Irida* Nangasachi lento est igne tostus. *Anno* 1633. *Societ.* 93. *Ignatius Finglio* in Mogore confossus. *Thomas Nicofori* Nangasachi combustus. *Nicolaus Fucurango* Geyan scrobis horribili inaudito tormento consummatur. *Antonius Bellauia* in Brasilia gladiis conficitur. *Antonius Vasconcellus* gerens in India Inquisitoris munus per malas artes ab hostibus fidei de medio suffertur. At cum opera maleuolorum incidisset in morbū, prius in Societatem, quàm in cœlum admissus est. *Emanuel Borges*, *Iosephus Ruimut*, *Ignatius Queda* suspendio Iaponio ad cœlum auolarunt. *Iacobus Antonius Giannonius*, *Ioannes Guindoro*, *Ioannes Iama*, *Thomas Riccan*, *Ludouicus Cafocus*, *Dionysius Yamamoto*, *Iacobus Antonius Tacuxima* & Xecuæ & Cocuræ incendio absumuntur. *Michael Pineda* exul, & incommodis actus morbo corripitur, & inter desideria moriendi in flammis, Nangasachi extinctus est. *Benedictus Fernandez*, & *Paulus Saitus* de trabe suspensi in Iaponia simul animam exhalarunt.

Martyres Societatis ab anno octogesimo octauo vsque ad centesimum quintum. — Anno 89. Societ 91. — Anno 91. Societ. — Anno 93. Societ.

Ioannes de Acosta, Damianus Fucaye, Sixtus Tocuum, Antonius Sosa, Ioannes Matthaus Adamus, Iohanus Nacaura, Petrus, & Matthaus alter media sui parte viui spirantesque foueæ iosepulti, diuersis diebus Nangasachi spiritum emisere. *Matthaus de Couros* in Iaponia spiritum ærumnis expressum emisit flammarum
Annus 94. Societ. auidus. *Anno* 1634. *Societ.* 94. *Gaspar Patez*, & *Ioannes Pereira* in Ethiopia trucidantur. *Iodocus & Andreas Martinus* in Alsatia multis vulneribus concisi, vitam exuerunt. *Sebastianus Vietra* Xoguni imperio Yendi suspensus est pedibus sublimis corpore in foueam depresso, vbi cum triduo pependisset, subiecto igne extinctos est. *Ioannes del Carpio* à Mindanais oppressos ob-
Annus 95. Societ. truncatur. *Anno* 1635. *Societ.* 95. *Petrus de Espinosa* in Paraquaria ab Indis diuerberatus nudus expositus tygridum immanitati, ab illis
Annus 96. Societ. deuoratur. *Anno* 1636. *Societ.* 96. *Didacus Tuqui* Ozacæ suspensus in scrobem in Christi confessione moritur. *Christophorus de Mendoza* in Paraquaria cunctis membris reuulsis,
Annus 97. Societ. confectus est. *Anno* 1637. *Societ.* 97. *Marcellus Franciscus Mastrillus* post cruciatus ineffabiles in Iaponia capite in scrobem genuum tenus depresso, pedibus suspensus in quartum vsque diem post acinace obtruncator, terra valide tremente, ac si IESVS alter moreretur. *Anno*
Annus 98. Societ. 1638. *Societ.* 98. *D. Appollinaris de Almeida* Episcopus Nicenus, *Hyacinthus Franciscus*, & *Franciscus Rodriquez* in Æthiopia lapidibus primum appetiti, dein ex arbore suspensi sunt. *Philippus Notin, Gerardus Paesman*, & *Ioannes Baptista Bodens* à Barauis per summam iniuriam
capite plexi, *Anno* 16[illegible] *Societ.* 99. *Didacus de* *Annus 99. Societ.*
Alfaro, in Paraquaria a latronibus in odium fidei sclopo traiectus occubuit. *Ioannes Meagh, Martinus Ignatius*, & *Vuenceslaus Trno k*[illegible] cum ob infestos Suecorum incursus in Bohemiam proficiscerentur, in via à latrocinantibus rusticis crudeliter interfecti sunt. Quos ideo non procul abesse à Martyrij gloria creditur, quia interfectores aliis viatoribus eorum comitibus nihil incommodi intulere. *Gaspar Osorius*, & *Antonius Riparius* in Paraquaria claui, quibus ea gens armatur confecti, post multos cruciatus absoluuntur. *Amarus* seu, *Maurus Moureira* ab Hæreticis in flumine Mutmugano Salseridis
Goanæ interficitur. *Anno* 1640. *Societ.* 100. *Annus 100. Societ.*
Ludouicus Caldeira, & *Brunus Brunus*, seu *a Sancta Cruce* in Æthiopia acriter vulnerati auolarũt
ad palmam. *Anno* 1642. *Soc.* 102. *Stanislaus Bro-* *Annus 102. Societ.*
novuski, Christophorus Gzarnostavuski, Gaspar Vuoinicz, & *Ioannes Domagalski* apud Russiam à latronibus trucidantur non prædæ studio, quam penè nullam, cum possent impunè, abstulere; sed vt constitit argumentis prope modum certis, odio prædicatæ ab illis Ca-
tholicæ veritatis. Demum anno 1645. *So-* *Annus 105. Societ.*
ciet. 105. authentica relatione compertum in Paraquaria Petrum Romero Sociumque eius pro fide trucidatos. Profectò Societas Rachel pulcherrima ex Doctorum sapientia, ex Diuorum fœcunditate Lia mater ostenditur, sed quæ nunquam parere cesset.

AD

AD MEAM DOMINAM

EPILOGVS.

DE Religionum Fundatoribus Tractatus duplici ad te ô Domina, iure pertinet, & quòd mancipij tui opus, & quòd omnium Ordinum institutio tuas virtutes sapit. *Intrauit olim* IESVS *in quoddam Castellum*, Luc. 10. Hîc Martha queritur de Maria, quod solam reliquerit ministrare, cui Dominus, *Maria optimam partem elegit*. Ad quæ Richardus Laurent. *Lib.* 11. *de Laud. Mar.* asserit Deiparam optimam ideo partem sibi elegisse, quia Religiosorum Magistra perfectionis vtriusque viæ (nempè contemplationis & actionis.) exhibuit documenta. *Est enim* (ait) *Castellum Religio, quæ debet esse locus munitus. Vnde* Psalm. 70. *Esto mihi in locum munitum. Huius igitur munitio principaliter consistit in duodecim, his vocabulis designatis: Scuta, Turris, Vigiles, Murus. Fons, Tuba, Fossa, Machina, Aqua, Saxa, Cibus, Viri.* Profectò vocabula hæc, ex eiusdem Doctoris expositione, voluminis huiusce duodecim Libros, Arboris vitalis Fructus totidem, manifestant. 1. *Scuta orationum, quæ apponenda sunt telis hostium; id est, tentationibus dæmonum.* En Benedictum contemplationis exercitamentis propriæ perfectionis studiosum impigrè incumbentem. 2. *Turris prouidentia spiritualis. De discretis prouisoribus*, *Cant.* 7. *Nasus tuus sicut turris Libani.* Sibi Bernardus prouidentiam gerit, dum propriæ etiam perfectioni studet. 3. *Vigiles Prælati*, Hebr. vlt. *Obedite Præpositis, ipsi enim peruigilant.* Reliquos ecce Monachorum Duces assidua vigilantia subditis Angelis perfectionis dogmata prælibantes. 4. *Turres, per quas ciues muniuntur, hostes prauidentur.* Hîc Augustinus assidet doctrina & sanctitate Ecclesiæ robur, hostibus exitium. 5. *Mons Christus super quem fundata fuit eminentia, & arduitas vitæ.* Norbertus eminentia contemplationis, & arduitate ieiunij floruit. 6. *Tuba prædicatio contra hostes spirituales.* Certè Dominicus, familiaque Prædicatorum iniquitatis muros sonitu conturbarunt. 7. *Fossa, scilicet paupertas Religiosa.* An non Franciscus Seraphicus paupertatis miræ fossa humo recluditur, vt foraminum sacrorum ornetur stemmate? 8. *Machina multiplex.* 1. Machab. 6. *Fecerunt machinas contra machinas.* Redemptorum Ordines contra vitia primum, mox contra hostium Ecclesiæ machinas machinas moliuntur, dum curant captiuos Christicolas à seruitute reuocare. 9. *Aqua lacrymarum*,

crymarum, quibus plantulæ virtutum sæpè rigantur, fluentibus impetu de Libano. Cur non & è Carmelo, vbi Eliæ, ac Theresiæ filij asperitatis lacrymis tot virtutum germina irrigant? 10. *Saxa asperitates proiiciendæ contra insultus vitiorum, dæmonum, & tentationum.* Certè Petrus Alcantara admirabilis asperitatis documentum exhibuit. 11. *Cibus multiplex lectio, meditatio, deuotio, quo anima pascitur.* Profectò Franciscus Paulensis huiusmodi cibis pasci debebat, vt cibis quadragesimalibus semper pasci non grauaretur. 12. *Viri, id est, Milites viriliter & strenuè operantes.* 2. Tim. 2. *Labora sicut bonus Miles* IESV. Ecce Societatis IESV Milites strenuè pro perfectione propria, ac proximorum salute decertantes. Maria igitur Castellum est in se exprimens duodecim hasce proprietates Religionis, quas cunctos Ordines edocuit; omnes enim Religiosæ Familiæ tuo, O Domina subiacent Magisterio.

LAVS DEO, IESV, DEIPARÆ, IOSEPHO, IGNATIO, ANTONIO.

INDEX

INDEX

Ad Conciones sacras de Religionum Fundatoribus eorúmque augustioribus filiis.

BENEDICTVS.

ATVR Sponsus, *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.* Cant. 4. Vbi Card. Hailgrinus, *Dentes Deiparæ sensus, & studiositas, quibus ipsa perfectionis regulam velut herbas virentes decerpsit.* Extitit enim Magistra Regularibus. Ideo additur, *Sicut greges tonsarum. His dentibus Deiparæ comparantur greges tonsarum, qui possessionum onera tanquam vellera deponentes, omnia reliquerunt pro Christo, qui lacrymis pœnitentiæ, & deuotionis frequenter abluti, ascenderunt de virtute in virtutem, vt viderent Deum deorum mundo cordis oculo in Sion. Omnes gemellis fœtibus*, quia Deiparam Religiosorum Matrem æmulantes filios sanctissimos fœcundissimi genuerunt.

CONCIO. I.

De D. Benedicto.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. Benedictus sanctitatis collocatur in vertice. Sine imminutione filiis innumeris spiritum communicauit. *Quia quod proximus exhibetur, non amittitur.* lib. 1. sect. 1. n. 1. p. 4. Ideo Dominus, *sedebitis super sedes iudicantes.* Magister perfectionis Regularibus cunctis Benedictus exponitur.

2. *Ecce nos reliquimus omnia.* Adhuc Benedicti mira iustitia illustranda, *Perfectus quisque debet æstimare, nihil se adhuc egisse, vt velociori cursu, ad iustitiæ verticem ascendat.* n. 7. ibid.

CONCIO II.

De D. Benedicto.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Reliquimus omnia.* Benedictum pietas mira effecit illustrissimum. *Edoces Præsules, mansuetudine exundare: sed non ideo subditis delinquentibus indulgere.* lib. 1 sect. 1. n. 14. p. 6.

2. *Et secuti sumus te.* Benedictus tam perfectè Dominum secutus est Magistrum vtique perfectionis, vt nec otiosi verbi fuerit leuissimo piaculo maculatus. *Quam difficile sit, otioso verbo non maculari: quamque id perfectissimi animi documentum, pondera.* n. 20. ibid.

CONCIO III

De D. Benedicto.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth 19.

1. *In regeneratione.* Benedictus rursum à Christo generatus in eremo, gloriosissimo cœlestis Parentis nomine fuit donatus: nomine quidem, & abundantissima gratia Benedictus. *Quam felix qui illustri nomini respondet operibus.* lib. 1. sect. 2. n. 1. p. 8.

2. *In regeneratione.* Christi vices exerens Benedictus innumerabilis genealogiæ parens efficitur. *Innue, filiorum perfectionem parentis arguere sanctitatem.* n. 12. p. 9. Vberrimam segetem Panegyrico expono.

CONCIO IV.

De D. Benedicto.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Sedebitis & vos.* Benedictus Magister egregius sedem obtinuit, vt innumeros subditos edoceret, quidquid ipse præstaret. *Assere, operari debere prius Magistrum, quidquid velit discipulis persuadere.* lib. 1. sect. 2. n. 17. p. 10.

2. *Sedebitis & vos.* Perfectissima Benedicti doctrina perfectissimum ostendit Præceptorem. *Age de obedientia propera executione, silentij accurata obseruantia, oratione efficaci, paupertatis custodia, iuniorum erga senes reuerentia; ac Prælatorum exemplo.* n. 24. p. 12.

3. *Sedebitis & vos.* Benedicto ad superos properanti ipsum cœlum obuiam procedit. *Quam specialis gloria præparatur illi, qui filios spirituales curat acquirere* lib. 1. sect. 2. n. 37. p. 13.

CONCIO VNICA.

De D. Gregorio.

Vos estis Sal terræ. Matth. 5.

1. *Vos estis lux mundi.* Gregorius magnũ Ecclesię luminare merito Magni sortitus est appellationẽ, ob ineffabilem sapientiam. *Illam assere magni Concionatoris, aut Magistri doctrinam, quæ morum compositioni auditoris accommodatur.* l. 1. sect. 3 n. 1. p. 14.

2. *Vos estis lux mundi.* Gregorius iustissime Magnus est appellatus ob miram sanctitatem. *Adnota, veritatis amatores quasi humanam naturam exuere, induereque quodammodo Diuinam.* n. 7. p. 15.

3. *Vos estis lux mundi.* Gregorius meritò Magnus appellandus obiicitur ex mirabili humilitatis profunditate. *Agnatum est enim humilitati magnos efficere cultores suos.* n.12.p.16.

CONCIO VNICA.
De D. Scholastica.

Simile est Regnum cælorum decem virginibus. Matth. 25.

1. *Dormitauerunt omnes, & dormierunt.* Non dormitauit Scholastica, non dormitauit, semper orationis exercitamento inuigilans; vt sese Sponsi cœlestis prepararet aduentui. *Ostende, eum precantem mox a Domino exaudiri, qui imperanti superiori cito præstat obsequium.* lib.1. sect.4. n.1.p.17.

2. *Dormi auerunt omnes.* Quam fœliciter Scholastica obdormiuit, quæ columbino spiritu informabatur! *Edocemur, innocentiæ studere, ad mortis pericula tequitamenaque, quæ obueniunt iustissimis quibusque, superanda.* n.7. p.18.

3. *Moram autem faciente sponso.* Vt sponsus minimè moram ageret, sed præsens proculdubio adesset, coram Scholastica sacrum cum Benedicto colloquium producere. *Sciens vtique, Deum vberioris dilectionis ostentatione cum eis morari, qui sermones pios contexunt.* n.13. p.19.

CONCIO VNICA.
De D. Ægidio.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Reliquimus omnia.* Ægidius vel tunicam inopi exhibuit, quo Dei omnimodam benedictionem consequeretur. *Mone eleemosynam adeo hominem gratum reddere Conditori, vt cœlestibus eum muneribus appleat.* lib.1.sect.5 n.1.p.20.

2. *Et secuti sumus te.* Ægidius cuncta à Domino postulans: accipit illico, quia & ipse se totum Domino dedidit. *Ille enim protinus sua voluntati Deum, quasi obsequentem sortietur, qui totum se se addicit diuinæ voluntati.* n.7.p.21.

Sedebitis & vos. Ægidius fugiens sedere, & honorari ab hominibus, ideo sedet, & honoratur. *Honor enim fugientem sequitur, & dignus honore obiicitur, qui nihili ducit honorari.* n.12.p.22.

BERNARDVS.

PRofectò Bernardus contemplatiuæ assertor viæ, Deiparam docem æmulari contendit, cuius filius specialissimi affectus iure fuit appellatus. Etenim contemplationi addictos Religionis Præsules ineffabiliter superauit. Fatur Richardus Laur. lib.1. *Maria plena gratia cœlestium donorum, quia virtute contemplandi Patria quodammodo, donata est. Quantum enim distat inter odorem, & gustum aromatica speciei: tanta inter contemplationem Mariæ, & aliorum Sanctorum Monachorum distantia est.* Discite ergo ô Monachorum Duces à Deipara contemplationis perfectionem rati, ad augustiorem gradum vos ascendisse quo accuratiores Virginis æmulatores exponamini.

CONCIO. I.
De D. Bernardo.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. Bernardus Christum in regeneratione sequitur à Deipara partu editus felicissimo. *Immo, infantes nutricum referre mores. Vnde parens prudens debet probam nutricem filio procurare.* lib. 2. sect. 1. n.1.p.24. Bernardus Christum *in regeneratione* secutus est, à Deiparæ vtero procedentem.

2. *Ecce nos reliquimus omnia, &c. quid ergo erit nobis.* Perfectissimè Bernardi renuntiationi quasi non sufficeret Apostolicum præmium, nempè sedere, & iudicare: aliud eleuarius admodum à Domino excogitatur, scilicet à Christo potari sanguine, sicut lac biberat, propinante Maria. *Ediscant scriptores, ac Concionatores, à latere IESV vitalem doctrinam haurire,* n.11.p.25.

CONCIO II.
De D. Bernardo.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Sedebitis & vos super sedes iudicantes, &c.* Apostolico choro Bernardus adscribendus est ex Apostolica vtilissima orbi prædicatione. *Ex fructu enim copiosior colligitur Concionatoris zelus, aut concionis excogitata via.* lib.2.sect.1.n.23.p.26.

2. *Et secuti sumus te.* Bernardus Præsul illustrissimos, acerrimus Ecclesiæ propugnator, gregis Dominici canis vigilantissimus, suauitate desperatis vulneribus medebatur. *Illum maximè lauda Præsulem, & Concionatorem, cuius suauia monita officium exerunt flagelli, ad improborum correptionem.* n.31.p.28.

De D. Bernardo.
CONCIO III

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Reliquimus omnia.* Bernardus plus dimisit pro IESV quam ipse Dominus imperarat: se etenim adeo natura humana exuit, vt præter morem hominum, nihil inuenerit in aliis hominibus, quod posset reprehendere. *Planè proprios defectus agnoscere, aliorumque errata putare esse virtutis ineffabilem arguit perfectionem.* lib.2. sect.2.n.1. pag.29.

2. *Reliquimus omnia.* Tam perfectè Bernardus cuncta reliquit, vt è terra vix assumeret ad vitæ nutritionem. Tam illustris enim fuit abstinentiæ, vt hominibus pulcherrimus appareret. *Immo, ieiunio homines reddi pulchriores, & fortiores.* n.7.p.30.

3. *Reliquimus omnia.* Bernardus specialissimè studuit sexus fœminei fugere societatem, ad ineffabilis puritatis custodiam. Puritas enim castitatis sine studiosa fuga custodiri non potest. *Adnota, nullam circa castitatis tuitionem cautelam nimiam videri debere.* n.14.p.31.

CONCIO IV.
De D. Bernardo.

Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

1. *Reliquimus omnia. Quid ergo erit nobis?* Bernardus

2. *Vos estis lux mundi,* Hieronymus fulgentissimus ex communi plausu, ex miraculis, ex Religionis incrementis, quia mirum in modum Christum patientem imitatur. *Assere, homines ex infamia iniustè illata sed patienter tolerata mirum in modum à Domino honorari.* ibid.

CONCIO I.

De D. Brunone.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna ardentes.* Bruno lucerna est ardens quidem, sed minimè lucens proximis. *Vita contemplatiua gloriam reclusam sub signaculo obiicias. Innuens, eremo addictos haud debere cum proximis conuersari.* lib. 3. sect. 4. n. 5. p. 55.

2. *Et lucerna ardentes.* Brunonis miram sanctitatem recognosco, quia ex ignis, ac damnationis æternæ studiosa meditatione sæculum dereliquit. *Assere, aspera quæque sufferre posse, qui continuò aut mortis, aut iudicij, aut gehennæ horrorem aspectat.* n. 8. p. 56.

CONCIO II.

De D. Brunone.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna ardentes* Bruno se, ac Carthusianam familiam perfectissimam ostendit ex mira ad contemplationem eleuatione. *Hinc cœlestis contemplationis elegia recenso.* l. 3. sect. 4. n. 13. p. 57.

2. *Et vos similes hominibus.* Bruno, eiusdemque Carthusianæ familiæ alumni quasi non homines, haud communi ægritudine pressi, ægrotantis naturæ à cibis (carnibus scilicet) ineffabili constantia abstinent. *Innue ieiunium, seu abstinentiam hominem ostendere quasi natura eleuatioris.* n. 18. p. 58.

CONCIO III.

De D. Brunone.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Sint lumbi vestri præcincti.* Brunonis ineffabilem castitatem illustra ex ipsius scribentis testimonio. *Innuens, luxuriem igne tartareo succendi, supernam lucem esse castitatem, quæ quidem fugiendo delinquendi occasiones, tuenda est.* l. 3. sect. 4. n. 24. p. 59.

2. *Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum.* Ex Brunonis doctrina, eiusdem ineffabilem expende vigilantiam. *Sero vigilat, qui diui sibi pace potitur, & non se in diem iudicij præparat.* ibid.

CONCIO I.

De D. Romualdo.

Ecce nos reliquimus omnia. Mat. 16.

1. *Et secuti sumus te.* Mirabilis erga Deum Romualdi dilectio ostenditur, dum adolescens voluptatibus addictus, cupiebat Christum in deserto requirere, & sequi feruentissime. *Mirabile id. Nihil enim adolescenti impudico magis agnatum, quam vel deitati insidias collocare.* lib. 3. sect. 5. n. 1. p. 61.

2. *Et secuti sumus te.* Romualdus secutus est Christum in Camaldulensem solitudinem, qua quidem diuus tanto constitit affectu, vt ostenderet, quam à curis liberum gereret animum. *Solitudinis enim amor arguit animum omninò à secularibus abstractum illectamentis.* n. 6. p. 62.

CONCIO II.

De D. Romualdo.

Ecce nos reliquimus omnia. Mat. 16.

1. *Ecce nos reliquimus.* Relinquens Romualdus, cum esset viginti annorum, totam reliquam vitam pro Domino: centum supra illos viginti annos accepit. *Asserere, hominem diu viuere ex obedientia, ex Dei præsentia, & familiaritate.* lib. 3. sect. 5. n. 11. p. 63.

2. *Sedebitis & vos.* Sedit Romualdus tanquam Deus imperans creaturis omnibus: quia perfectissimè Deo, quem sequitur, obediuit. *Obedientiam constat ei, qui Prælatis pro Deo humilem exhibet obedientiam.* n. 16. p. 64.

AVGVSTINIANI.

Sapientiæ Christianæ Magister Augustinus sapientissima didicit à Maria. De Doctoribus sapiens, *Sapientiam omnium antiquorum exquisiuit, & in Prophetis vacauit. Narrationes virorum nominatorum conseruauit, & in versutias Parabolarum simul introiuit. Occulta prouerbiorum exquisiuit, & in absconditis Parabolarum conuersatus est.* Eccli. 39. Richardus Laurent. lib. 4. de laudib. Mar. sic Deiparenti Magistrorum Magistræ accommodat. *Sapientiam antiquorum, id est, doctrinam Patriarcharum, & Prophetarum exquisiuit, seu extra alia quæsiuit Maria: & in Propheticis intelligentiis vacauit, curis contemptis. Doctrinam virorum nominatorum, seu Apostolorum, & Doctorum conseruauit. Vnde Luc. 2. Maria autem conseruabat omnia verba hæc. Et in versutias Parabolarum, seu obscuras, & occultas subtilitates simul introiuit. Occulta prouerbiorum, sensum mysticum, & moralem exquisiuit. Et in absconditis, seu occultis allegoriis figuratiuarum locutionum intelligendis conuersata est, studendo, & meditando. Si enim hæc omnia verè dicuntur de Augustino, Ambrosio, &c. seu de quolibet vero sapiente: multo verius dici possunt de Matre Sapientiæ incarnatæ.* A qua scilicet cuncti Doctores didicere.

CONCIO I.

De D. Augustino.

Vos estis Sal terræ. Matth. 5.

1. *Sal terræ.* Augustinus terræ Sal vtilissimus, qui egregie Salis proprietates expleuit, sufficit solus Ecclesiæ. *Innue, vnum perfectum Euangelij ministrum pro mille.* lib. 4. sect. 5. n. 13. p. 68.

2. *Vos estis Sal.* Augustinus Ecclesiæ sal prius in se expertus est incorruptionem ex mira actionum sanctitate. *Prius enim euangelij minister, aut Doctor in se debet præsentire, quod in aliis studet efficere.* n. 20. p. 69. Eremitarum Ordinem commenda. Vberem Panegyrico exhibeo materiam.

CONCIO II.

De D. Augustino.

Vos estis Sal terra. Matth 5.

CONCIO III.

De D. Augustino.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

CONCIO IV.

De D. Augustino.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

CONCIO VNICA.

De D. Monica.

Ibat Iesus in Ciuitatem, qua vocatur Naim. Luc. 7.

CONCIO VNICA.

De D. Nicolao Tolentino.

Nolite timere, pusillus grex. Luc. 12.

CONCIO I.

De D. Martino Canonico B. Isidori Legionensis.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

CONCIO II.

De D. Martino Canonico B. Isidori Legionensis.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

CONCIO I.

De B. Ioanne de Sahagum.

Nolite possidere aurum, neque argentum, nec pecuniam in Zonis vestris. Matt. 10.

1. Augosti Diui commendabiles ostentantur dum viri cum sint, puerilem sinceritatem cuncta pretiosa contemnentes, conseruant. Ioannes Escobar de Sahagum hinc Augustus obiicitur. *Deo gratissimus, qui in ætate virili, aut senili, ætatis puerilis refert synceritatem.* lib. 4. sect. 6 n. 1. p. 95.

2. Si augustè Ioannes de Sahagum vir, se puerum ostendit, augustius plane puer se virum operibus illustrissimis exposuit. *Gratior adhuc Numini ostenditur, qui in puerili ætate virilem fortitudinem, senilem grauitatem ostentat* n. 6. p. 96.

CONCIO II.

De B. Ioanne de Sahagum.

Nolite possidere aurum. Matth. 10.

1. *Nolite possidere.* Ioannes de Sahagum IESVM possidens, cuncta temporaria contemnit, diuitias, & honores conculcat. *Nam qui Deum possidet vnicum thesaurum, cuncta mundi bona contemnere necessarium est.* lib. 4 sect. 6. n. 12. p. 97.

2. *Nolite possidere aurum.* Vos IESV perfectos gerite æmulatores, ei firmiter hærentes. Ioannes de Sahagum se exponit agrum omnibus fructibus plenum spiritualibus ex vicinitate cum IESV ineffabili. *Nam qui iuxta Christum morantur, eiusque continua præsentia fruuntur, plenitudine donantur.* n. 17. p. 98.

3. *Nolite possidere.* Ioannes de Sahagum IESVM in Eucharistia aspectans, se omnino purum affirmat, & immaculatum. *Quia ad cælestium, ac diuinorum exceptionem magna cordis mundities necessaria est.* n. 22. p. 99.

NORBERTVS.

NOrberto Dominus talenta innumera tribuit *secundum propriam virtutem.* Certè propria Norberti virtus fuit humilitas, quæ eum ad præcelsum sanctitatis gradum euexit. Hinc proculdubio Deiparæ æmulator, cuius propria virtus humilitas ineffabilibus talentorum incrementis euecta. Richardus Laur. lib. 4. *Considerauit Dominus respiciens humilitatem ancillæ suæ, vasis illius capacitatem, & secundum ipsam capacitatem infudit ei gratiam. Hæc est consuetudo Domini. Vnde dicit Matth. 25. Vnicuique tradidit Dominus talenta secundum propriam virtutem. Hæc propria virtus propriè est humilitas; & quia tantum se humiliauit illa quæ tanta erat: Filius Dei amore ipsius tantum humiliauit se & inclinauit cælos, & descendit in eam.* Norbertus secundum primam humilitatis virtutem adeo plenus cœlestibus virtutibus, ac donis exponitur, vt vni Dominus cuncta impendisse talenta videatur.

CONCIO I.

De D. Norberto.

Homo quidem peregre proficiscens. Mat. 25.

1. *Et dedit quinque talenta.* Norberto Dominus innumera tradidit talenta iuxta tanti animi capacitatem. *Innuo, à munificentissimo Domino plus accipere, qui se sè amplius capacem effecerit.* lib. 5. sect. 1. n. 1. p. 102.

2. *Secundum propriam virtutem.* Norbertus Christi æmulator se omnium seruorum Dei minimum reputabat. *Se etenim sanctissimum ostentat, qui exiguam aliorum virtutem sua arbitratur præcelsiorem.* n. 7. p. 103.

CONCIO II.

De D. Norberto.

Homo quidam peregre proficiscens. Mat. 25.

1. *Et vni dedit quinque talenta.* Norbertus prædicationis talentis à Domino donatus, miros fructus parturiit Ecclesiæ. *Edoceat quidem. Concionatores, Euangeliique ministros, solummodo auditorum vtilitati curam impendere* lib. 5. sect. 1. n. 12. p. 104.

2. *Et operatus est in eis.* Norbertus fidelissimus seruus ostenditur, dum talentis, talenta acquirit; id est filios innumeros lucratur, qui Parentis optimi referunt perfectionem. *Quàm laudabiles filij, qui parentum virtutes æmulantur.* lib. 5. sect. 2. n. 1. p. 105. Ordinis Præmonstratensis elogia recensentur.

CONCIO III.

De D. Norberto.

Homo quidam peregre proficiscens. Mat. 25.

1. *Ecce alia quinque superlucratus sum* Norbertus totum id, quod à Domino accepit, etiam temporaliorum bonorum, ipsi reddidit in pauperibus, nihil sibi retinuit. *Commendabiles adnota Præsules, qui de Ecclesia redditibus nihil propriis commodis reseruant.* lib. 5. sect. 2. n. 7. p. 106.

2. *Ecce alia quinque.* Norbertus fidelissimus Præsul non solum sermone, sed & opere Prælatus eximius, totam vitam ouium vtilitati consecrauit. *Quam commendabilis Præsul, qui nihil sibi è vita reseruat, totam litat subditorum obsequio.* n. 12. p. 107. *Adnota, eum, qui Præsulatus administrationi sollicitè incumbit, quasi Martyrem obire.*

PRÆDICATORES.

PRædicatorum Familiam specialissimè erectam à Domino ad Deiparæ laudes prædicandas, probat Rosarij gloria fidelium cordibus expressa. An non Dominicus, eiusque filij sapientissimi, ac sanctissimi Rosarij sacerrimi vim omnibus exposuere? Richardus Laur. lib. 2. *Debemus Mariæ magnificationem impendere, quod fit, quando corde, opere, ore pro posse nostro illam extollimus, & ad eius seruitia, laudes, & dilectionem, quoscumque possumus, inuitamus. Quasi dicat fidelibus verbo & exemplo amator Mariæ* Dominicus: *Magnificate Dominam mecum, & exaltemus nomen eius, Augustinus, Quasi magnitudinem Mariæ mecum prædicate, & nominis eius præconia magna voce attollite.*

Ad

Ad hoc enim inuitat nos Elisabeth illius sententia, id est Rosarij *expressione. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*

CONCIO I.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Sal terra.* Libri Dominici terræ Sal, virtutum coodimeosum, salis instar, ab igne prosilientes. Prædicarorum doctrina orbi salutaris. *Immo Euangelicam doctrinam gratis proferendam eo sole pramio, vt plures ad Saluatorem adducantur.* lib. 6. sect. 1. n. 1. p. 109.

2. *Sal terra.* Sal Dominicus Christi salis extitit imitator, qui corruptos iam peccatores ad sanitatem adduxis. *Quam difficilis conuersio illius, qui diu existens in crimine, peccata addit peccatis.* num. 12. p. 111. Copiosam messem elogiorum expouo.

CONCIO II.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth 5.

1. *Quod si sal euanuerit.* Dominicus, nunquam timore prosperitatis euanuit, sæculi contempsit prosperitate frui: vt veræ sapientiæ gloriam tueretur. *Etenim superbia, aut arrogantia sapientiam omnino disperdit.* lib. 6. sect. 1. n. 21. p. 112.

2. *Sal terra.* Prius Dominicus sale virtutis, ac pietatis, quam doctrinæ loce ornatus obiicitur. *Quia minimè laudanda sine virtute sapientia ostenditur.* n. 28. p. 113.

3. *Sal terra.* Dominicus vt io sapientia profectus egregios faceret, abstinentiæ miræ operam impendis. *Sapientia enim acuitur, cum vini specialiter vsus abstrahitur.* n. 35. p. 114.

CONCIO III.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Sal terra.* Domioici pueri sapientia fuit cum corporis puritate coniuncta. *Castitas enim assolet cum sapientia adeò colligari: vt summa sapientia summam innuat puritatem.* lib. 6. sect. 1. n. 42. p. 115.

2. *Sal terra* Domioici sapientia non fundata erat in vtilitatibus, aut commodis secularis commendationis: sed in Deo solummodo. *Inanis enim sapientia, qua & Dei gloria, & proximorum saluti non seruit.* ibid. p. 47.

3. *Sal terra.* Domioici, eiosque Religionis doctrina à veraci sapientiæ foote profluere probatur; quia mondialem sapientiam superat. *Nam qua à Deo sapientia profluit, omnes seculi fallacias, hereticorumque versutias absumit.* o. 52. p. 116.

CONCIO IV.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Vos estis lux.* Mira Dominici sapientia ex sanctitatis luce maximè est commendanda. *Illa enim pradicatio efficax ad peccatorum reductionem, qua magis vita, quam sermone clamat.* lib. 6. sect. 1. o. 1. p. 117.

2. *Lux mundi.* Dominici lux ros erat lacrymarum, ex miseriæ, ærumnæque proximi pussima compassiooe. Ideo Aogelus habebatur. *Lacryma enim hominem in Angelum conuertunt.* o. 6. pag. 118.

3. *Nec ponunt eam sub modio.* Dominici interna virtus in maoifestum erupebat, ad proximorum commuoem vtilitatem. *Ostende, Euangelij proferendi ministerium viros requirere abundanti spiritu succensos.* nom. 12. ibid.

CONCIO V.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Lux mundi.* Domioicus lucis Angelus, quia illustris extitit Prædicator. *Perfectum describe Pradicatorem Pradicatoria Familia, ad lacrymas scilicet auditores excitantem, liberè increpantem; sed plausu exauditum; quia meres pulchri, & vox correptionis suauissima.* lib. 6. sect. 2. n. 17. p. 119.

2. *Lux mundi.* Dominicus se se Deo propinquum ostentauit ex lucis eleemosynæ fulguratione. *Eleemosynam faciens Deum adeo amuletur, & ad eius propinquitatem eleuetur.* n. 28. p. 120.

CONCIO VI.

De D. Dominico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Lux mundi.* Domioicus ex eleemosynæ luce profusa plus à Deo accepit, quam pauperi exhibuit. *Exprime eleemosyna diffluentiam: plus accipiente, quam dante eleemosynario.* lib. 6. sect. 2. n. 34. p. 121.

2. *Lux mundi.* Dominicus Sol, instar magni lumioaris, qnioque radiis ornatus: scilicet castitate, charitate, oratione, exemplo, & miraculis. *Assere, veracem Diui fulgorem non tam à miraculis, quam ab exemplis procedere.* o. 40. p. 122.

3. *Lux mundi* Dominicus, eiusque Prædicatoria Familia lux sub gremio Deiparæ, velut gemma pretiosissima, quasi *sub signaculo* custodisur. Vndè & Patris, & filiorom mira humilitas clucescit. *Exprime securissimè degere, qui sub tutamine Maria versatur.* oum. 46. p. 123. Obserua, Mariam specialiter humiles corde custodire.

CONCIO I.

De Thoma Angelico.

Vos estis Sal terra. Matth. 5.

1. *Sal & Lux.* Doctrina Thomæ sanctitas est, sanctitas est doctrina. *Quid doctrina, quid sapientia sine sanctitudine proficis?* lib. 6. sect. 3. nom. 1. pag. 555.

2. *Sal terra.* Thomas Angelicus sal est augu-

1. Quæ

1. *Quæ accipientes lampades suas.* Virginis Catharinæ immortalis fulgor, ad cœlestia penetranda mysteria, ad spiritum Prophetiæ. *Quia virginitati Dei occulta mysteria, ac consilia reserantur.* lib.6.sect.6.n.14.p.144.

2. *Et quinque prudentes.* Catharina iam non mulier, sed vir fortissimus, non fœmineæ deuotioni dat studium: sed egregiis Apostolicis exercitamentis operam impendit. *Assere, fœminas fragiles ex virtutum eleemosyna, ac charitatis exercitamentis in fortissimos viros mutari.* n.20.p.145.

SERAPHICI.

PRofectò Franciscus, Seraphicaque Familiâ Grex sponsi fœcundissimus, vellere detracto, seu nuditate pulcherrima indutus Christum sequitur Pastorem. Ideo perfectissimi dentes Deiparæ tantæ perfectionis Regulæ comparantur. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.* Cant.4. Vbi Guilhelmus, *Dentes Mariæ laudantur, quia cibus eius fuit facere voluntatem Dei, Regularibus præscribens viuendi rationem. Et ideo quoque studia, & exercitia eius omnibus puriora. Quia studia Virginis adeo pura fuere, vt nihil omnino sordidæ admixtionis ex desideriis terrenis haberent*: quemadmodum greges tonsarum, seu Religiosæ mentes, quæ ascendunt de lauacro regenerationis. Hæc ferè Doctor Dum ergo Seraphicæ Familiæ expenduntur elogia, Deiparæ exemplo ducentis magnalia prædicantur.

CONCIO. I.

De D. Francisco.

Respondens Iesus, dixit. Matth. 11.

1. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Christus acceptus Gentilibus non Iudæis: Francisco suo dilectissimo dedit, acceptum fuisse cunctis hominibus. *Egregij planè est meriti, hominem cunctis hominibus acceptum, ac gratum esse.* lib.7. sect. 1. n.1. p.148.

2. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Franciscus ad tantæ sanctitatis fœlicitatem euectus est, incipiens à pauperum subleuatione. *Misericordia enim in pauperes viam aperit fœlicitati.* n. 12. pag.150.

3. *Confiteor tibi Pater.* Gratias agit Franciscus pro temporariis bonis, queis pauper abundat: quia eadem bona liberalissimè omnibus elargitur, *Qui enim pauperi dat, quod largitur, retinet, & multiplicat.* ibid. Pondera ad Ordinis Seraphici commendationem, eius apud omnes acceptionem mirabilem: munificentiam in omnes: miramque in summa paupertate abundantiam.

CONCIO II.

De D. Francisco.

Respondens Iesus, dixit. Matth. 11.

1. *Et reuelasti ea paruulis.* Francisco Christus reuelauit suæ Passionis mysterium, vt I E S V labores præsidium existerent patienti. *Alleuat enim nostros labores laborantis Domini meditatio,* lib.7. sect.1.num.23.p.151.

2. *Venite ad me omnes, qui laboratis.* Labores, improperia persecutiones, quibus miles tyro Franciscus actus est, perspicuum testimonium eiusdem ineffabilium profectuum spiritualium extitere. *Laborum sustinentia vires aptos beatitudini efficiunt, præparant ad augusta.* n.28. p. 152.

3. *Et reuelasti ea paruulis.* Franciscus paupertate summa curauit Christi consanguinitatem adipisci. Vbi de sacris stigmatibus. *Equidem paupertas homines Dei consanguineos efficit.* n. 34. pag. 153. Seraphici Ordinis nobilissimam esse nuditatem.

CONCIO III.

De D. Francisco.

Respondens Iesus, dixit. Matth.11.

1. *Et reuelasti ea paruulis.* Paupertate speciosissima Franciscus, eiusque Paruulorum, seu Minorum Religio illustrissima omnium animos, oculosque arripit. *Porrò paupertas voluntaria, secularumque rerum despicientia sibi omnium conciliat affectum.* Pondera erga ordinem Minorum cunctorum affectum ineffabilem. lib. 7. sect.1. num. 40. p. 154.

2. *Paruulis.* Aduersus paruulum Franciscum cuncti tartarei hostes insurgunt, pugnaces, ne militia Minorum roboraretur, sed nuditate Paruulorum facillimè debellantur. *Nihil enim fortius paupertate voluntaria, ad horribiles impugnationes superandas.* n.46. p.155.

CONCIO IV.

De D. Francisco.

Respondens Iesus, dixit. Matth. 11.

1. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Francisco tradita à Deo tanta multiplicatio filiorum, vt Christum æmulari videatur, cui traditus à Patre est omnium cœtus prædestinatorum. *Profectò tanta prolis multiplicatio à solo Deo parenti optime potest ortum habere.* Pondera, quæso, Ordinis Seraphici admirabilem & pulchesrimam filiorum multitudinem. lib.7. sect.2.n.1.p.156.

2. *Paruulis.* Omnes in filiis Minoribus Parentem Franciscum illicò agnoscimus. Sanctitas enim filiorum Patris adhuc refert sanctitatem. *Assolent boni filij post multa secula, post discrimina rerum, patria referre natalicia.* n.6.p. 157. Pondera Seraphicum Ordinem natalitia obseruantia rutilare.

CONCIO V.

De D. Francisco.

Respondens Iesus, dixit. Matth. 11.

1. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Francisco Pater cœlestis omnia, id est, omnipotentiam tradidisse videtur; in morem Filij Dei, miracula exercitat hominibus salutaria. *Illa etenim mirabilia sapiunt cœlestem Auctorem, non dæmonis præstigium: quæ ad Dei gloriam, & proximi salutem excitantur,* lib.7. sect.2. n.11. p.158.

2. *Omnia*

CONCIO

mè pertinere, ostendit. *Agnata equidem fœminis inconstantia* n.22. p.198.

REDEMPTORES.

QVam addicta Maria Ordinibus illustrissimis, qui Redemptioni captiuorum ex speciali præscripto, litant studium! Certè Deiparentis proprium munus fuit captiuos donare libertate, redemptionis pretium impendens. Richardus Laurent. lib. 1. de laud. Mar. *Gratia plena est Maria, plena sibi, nobis superplena, de cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. O diues in omnes, & super omnes Maria! de cuius substantia pars assumpta totius mundi sufficit soluere debita. Grandis in vsus proprios remansit diuitiarum copia, quarum assumptio redimere potuit vniuersa.*

CONCIO I.

De D. Petro Nolasco.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Matth. 16.

1. *Reliquimus omnia.* Apud dexteram manum infantis Nolasci apum examen visum condere fauum mellis, manus illius munificentiam in pauperes, queis omnia litauit, præsignans. *Collige benedictionum Nolasci vbertatem, quia pietas in pauperes cœlestibus muneribus donatur.* lib. 8. sect. 1. n. 1. p. 100.

2. *Et secuti sumus te.* Nolascus Saluatorem cruciferum sequitur, vt Deiparam protegat, ab Albigensibus impugnatam. Ordinemque instituit temporali pugna, spiritualique certamine Virgini propugnaculum præparantem. *Asser, per Mariæ obsequium exhibitum, nobis victorias, puritatem, imperium, diuitiasque cælestes praeparari.* n. 12. p. 202.

CONCIO II.

De D. Petro Nolasco.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Matth. 16.

1. *Ecce nos reliquimus omnia.* Ab infantia omnia Nolascus reliquit, perfectus Saluatoris assecla. Mirum in modum crescens obiicitur benedictionibus vberum Mariæ, erga quam cum lacte exsuxit affectum. Innue, *pueros sub Virginis tutela feliciter educari.* lib. 8 sect. 1. n. 6. p. 201.

2. *Quid ergo erit nobis?* Operibus Nolasci ineffabilis muneratio respondet: quia Virginem de Mercede, aut de beneficiis sibi plurimis deuinxit obsequiis. *Assere, Mariam alumnos miris profectibus & spiritualibus, & temporariis exornari.* lib. 1. sect. 2. n. 1. p. 204. Vberem materiam expono.

CONCIO III.

De D. Petro Nolasco.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Mat. 16.

1. *Reliquimus omnia.* Nolascus propinquos dereliquit à seculo abstractus, ab hæreticis omnino recedens, contagium fugiens societatis. *Adnota, ex improborum societate iustos cruciatibus affici horribilibus; vnde prudentissimè ab eis recedunt.* lib. 8. sect. 2. n. 9. p. 205.

2. *Reliquimus omnia.* Sanctissimum Nolasci odium in hæreticos, fidei, ac Deiparæ hostes expende. *Perfecto odio iusti improbos persequuntur, dum vitia, non naturam impugnare student.* n. 16. p. 206.

CONCIO IV.

De D. Petro Nolasco.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Matth. 16.

1. *Reliquimus omnia.* Nolascus Nuptias fugit, virginea immortalitate vel in præsenti quodammodo decoratus. *Castitas enim virgines exuit mortalitate, & ad Cælicolarum consortium adducit.* lib. 8. sect. 2. n. 26. p. 207.

2. *Reliquimus omnia.* Nolascus Regiam domum, puritatis studiosus dereliquit, Curiæ infectionem timens. *Aureis enim in poculis, dulcibus in cibis, domibus, proceribus vitiorum venena propinantur, condiuntur, ac conduntur.* n. 22. p. 106.

CONCIO I.

De SS. Trinitatis Ordine.

Baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Matth. 28.

Tomo 2. de Sanctis librum integrum de Beatissimæ Trinitatis elogiis exposui. At laudibus claturus sacerrimum SS. Trinitatis Ordinem, hasce adnota Panegyrides.

1. *In nomine Patris, &c.* Ordo SS. Trinitatis non ab hominibus excitatus diuis sed à solo Deo Trino & Conditoris sui gerit imaginem. *Asser, commendabilem Religiosum, qui Fundatoris virtute imitatur: hominemque Trinitatis imaginem existere.* lib. 8. sect. 3. n. 1. p. 209. *Militarem Ordinem Trinitatis celebra ex Redemptione captiuorum.*

2. *In nomine Patris.* Ioannes, & Fælix primi Ordinis Triadis Patres vnitatem pacificam Trinitatis beatissimæ æmulantes, pacificæ Militiæ dant initium. *Innue Religiosorum concordiam, quæ plures personas quasi vnicam constituit essentiam.* n. 8 pag. 210.

CONCIO II.

De SS. Trinitatis Ordine.

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. 28.

1. *Patris, & Filij, &c.* Didicit Ordo Trinitatis Conditricis suæ concordiam inter se se personarum imitari: vt in Redemptione captiuorum eundem concordiæ, ac amoris nexum obseruaret. *Adnota, fideles se ipsos in proximis, etiam hostibus, recognoscere debere, & illos se diligere.* lib. 8. sect. 3. n. 14. p. 211.

2. *Patris.* Ordo Triadis Fundatricis Trinitatis refert Paternitatem piissimam erga captiuos, erga peccatores adeò, vt omnibus mundi quodammodo

dammodo sufficiat afflictis. *Admone Ecclesiæ Præsules, Euangelij ministros, Patresfamilias, paternum affectum erga delinquentes subditos ostendere.* n. 19. pag. 212.

CARMELVS.

O Quam augusta Carmelitarum puritas, si dum Propheta excogitare studet, quonam-modo Virginem Deiparam possit laudibus efferre profatur. *Gloria Libani data est ei, decor Carmeli.* Isa. 35. Quinam Carmeli decor; Richard. Laur. lib. 6. de laud. Virg. Decor Carmeli est exemplum vitæ, & conuersatio abstracta Mariæ. Ideo dicitur Eccli. 6. *Decor vitæ est in illa.* En Carmeli decorem, abstrahi à conuersatione hominum, & in abstractione, ac recessu exemplo vitæ perfectæ præfulgere. A Deipara igitur didicere Carmelitæ gloriam Libani dum obiiciunt ex augustissima puritate, decorem Carmeli obiicere, id est à proximorum conuersatione abstractionem, potius enim vitæ fulgore oculos arripiunt fidelium, quam vocis seu prædicationis vi: nam decor Carmeli abstractiunè à proximorum conuersatione indicit.

CONCIO I.

De D. Elia.

Assumpsit IESVS *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Matth. 17.

1. *Petrum.* Ad montis verticem, ad Transfigurationis gloriam Petrus eleuatur: quia errantium correptor erat electus, Elias ad cœlorum cacumina raptus, quia egregius veritatis Præco errantem corripuit Israelem. *Ostende, perfectos Euangelij ministros, præcelsos Præsules decere seueritatem, quæ quidem vera est mansuetudo.* lib. 9. sect. 1. n. 1. pag. 214.

2. *Et Iacobum.* Elias alter Iacobus vitiorum vtique supplantator, montis Thabor seu cœli adducitur in verticem, quia sacræ Militiæ Regularis inuentor. *Assere, inuentores rerum spiritualium apud Deum se se augustos ostentare.* n. 10. p. 215.

3. *Et Ioannem.* Ioannes ad montem adsumitur cultor virginitatis. Elias curru igneo rapitur, virginitatis Præco. *Assere, virgines (speciatim primos) esse affines proximosque Deitati.* n. 16. p. 217. Duplici Concioni vberem materiem exhibeo.

CONCIO II.

De D. Elia.

Assumpsit IESVS *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Matth. 17.

1. *Assumpsit*, &c. Hos Christus ad montem speciatim adduxit, quia speciatim zelo potiores. Meritò Elias ad superos eleuatur igneo curru, tam igneo zelo accensus in peccatores, vt proprio incommodo Numinis consuluerit honori, ac illorū supplicio. *Probatur verus Concionatorum, aut Prælatorum zelus, dum vel proprio incommodo instant correptioni peccatorum.* lib 9. sect. 1. n. 22. p. 217.

2. *Petrum, Iacobum, & Ioannem.* Hos Dominus testes suæ elegit gloriæ. quia validissimi, non corripiendi erant timore coram Principibus. Ideo

Elias ad Antichristi tempora Dominicæ gloriæ (curru raptus) asseruatur in testem. *Edoceantur Euangelij ministri, libere proferre veritatem in Principum conspectu.* n. 29. p. 218.

CONCIO III.

De D. Elia.

Assumpsit IESVS *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Matth. 17.

1. *Et apparuerunt Moyses, & Elias cum eo loquentes.* Elias, qui olim totus erat horribilis, in conspectu Euangelij Mosis socius, id est, pietate cōditus apparet. *Edocens vtique Euangelij ministros, fideliumque Præsules, neque in iram, neque in lenitudinem nimiam deflectendum, sed mansuetudine condiendam seueritatem.* lib. 9. sect. 2. n. 1. p. 220. Adnota Eliam minorem effectum, iam medium tenere in Ordinis reformationē.

2. *Et Elias.* Apparet Elias è paradiso adductus, vt recreari possit: & vt videat, sibi ob pelliceam zonam pœnitentiæ niuea vestimenta præparari. *Innuo, quam Deo placeant aspera pœnitudinis indumenta,* n. 9. Aspera Carmelitarum discalceatorum indumenta effero laudibus. n. 9. p. 221.

CONCIO IV.

De D. Elia.

Assumpsit IESVS *Petrum, & Iacobum & Ioannem* Matth. 17.

1. *Cum eo loquentes.* Disserit cum Domino de Passione Elias coram Discipulis, non vt ipse Elias promptior redderetur ad patiendum, quem promptissimum aspiciebat IESVS. sed vt Apostolos alliceret ad patientiam. *Negotia enim circa Crucem, ac labores, faciliora redduntur ex collatione, aut communicatione.* n. 16. ibid.

2. *Et Elias.* Elias augustissimo à IESV honore afficitur, dum in gloria ostentatur, vt eum faciat, in difficili dilatione apud paradisum patienter persistere. *Certè honores valde conferunt ad firmandos homines in difficili virtutis statu.* n. 19. p. Carmelitarum vel apud homines æstimationem pondera. O quam speciosa hominibus humilitas, quam venerabilis vitæ asperitas n. 19. p. 222.

3. *Et Elias.* Apostolis signum de cœlo datur ad Deitatis fidem, Elia apparente. *Supra homines enim ostentatur Propheta, qui à gloria, seu propria voluntate seu pro salute proximorum abstinere.* num. 23. p. 223.

CONCIO V.

De D. Elia.

Assumpsit IESVS *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Matth. 17.

1. *Et Elias.* Elias quasi præcipuus in hac gloriosa apparitione ostenditur, vt asperitas vitæ Prophetæ speciali honore afficiatur. *Qui enim asperitati vitæ student, specialissime premio, seu laude, seu honore, seu gloria a Domino donatur.* lib. 9. sect. 2. n. 30. p. 224.

2. *Et Elias.* Eliam Dominus gloriæ mundialis

contemptorem addudit Transfigurationis die: vt moneat Discipulos, gloriam præsentem cito transire: nec debere Petrum operam dare Tabernaculi præsentis molitioni. *Sic prudens mundi delicias affectat, sic cuncta aspicit temporaria, vt illico peritura.* n.36.p.225.

CONCIO I.

De D. Theresia.

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

1. *Decem,* Theresia decem siue omnium virtutum fulgore coruscat, omnimoda nitet puritate. *Assere, perfectam Christi sponsam, omnium virtutum concordi varietate nitescere debere.* lib.9.sect. 3.n.1.p.227.

2. *Quæ accipientes lampades suas.* Theresia virgo fulgenti contemplationis lampade accensa, è Carmeli vertice ad cœli cacumina tartarei hosti, fugatura tenebras, euolauit. *Ostende, insto preces efficacissimas ad inuisibilium hostium imminutionem ac mortificationem sensuum.* n.6. p.228.

3. *Exierunt obuiam sponso.* Pulcherrimis mortificationis gressibus Theresia discalceata ad dilectissimum properauit sponsum. *Assere, mortificationem animum infirmum robore masculo donare, firmiusque Deo vt adhærescat, efficere.* n.11.p.229.

CONCIO II.

De D. Theresia.

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

1. *Exierunt obuiam Sponsæ.* Theresia obuiam procedit non solum sponso, sed & sponsæ: quia masculæ fortitudinis Ordinis reformati quasi sponsus ostenditur. *Assere, Deum fragili fœminarum in sexu illustrius triumphum agere.* lib. 9. sect. 3. n. 17. p. 239. Theresia ex reformatione Ordinis proclamatur.

2. *Obuiam sponso.* Theresia vt virgo Christi procedit ad Nuptias, vt Mater adstat sponso, quia Mater, & virgo mira virginitate, ac fœcunditate floruit. *Virginitatis fœcunditatem spiritualem commenda.* n.26.p.232. Adnota matrimonij puritatem matrem fœcunditatis esse.

CONCIO III.

De D. Theresia.

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

1. *Quæ accipientes lampades suas.* Theresia lampadum, seu virtutum fulgore redditur sponso agnata. Vnde de IESVS appellatione, quasi similis Deo sponso. *Assere, omnium virtutum colligatione animum reddi similem conditori.* lib.9. sect. 3. n.33.p.233. suadere cura, nomini illustri illustria opera debere addici.

2. *Quinque erant fatuæ, & quinque prudentes.* Non solum fatuas virgines, sed & prudentes Theresia vincit, quæ nunquam circa sponsi dilectionem dormitauit. *Illa dilectio præstantissima est, quæ non nouit intermissionem.* lib.9 sect 4 n 1.p.274.

3. *Quinque erant fatuæ.* Theresia non viris subdita est, virgo fatua, sed prudentissima, viris præposita obiicitur. *Immo, maritos dignè submitti vxori, si virili prudentia, ac fortitudine mascula prædita esse videatur.* n.6.p.235.

CONCIO IV.

De D. Theresia.

Simile est Regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

2. *Quinque prudentes.* Theresia non fatua virgo ad obsistendum tentationibus inermis, & fragilis. Sed virgo prudens ex asperitate vitæ robustissima. *Assere, mortificationem, seu vitæ asperitatem necessariam esse, ad tentamina viriliter superanda.* lib.9.sect.4.n.13 p.236.

2. *Date nobis de oleo vestro.* Fatuæ virgines se vacuas oleo videntes, curant alias vacuas reddere: prudentes autem se plenas comperientes, student, socias plenitudine donari. Theresia sui spiritus similes conatur reddere & fœminas, & viros. *Proprium enim est animi specialissimè à Domino dilecti, ad tantam fœlicitatem cunctos excitare.* n.20. p.237.

3. *Dum autem irent emere.* Stultæ virgines è claustri ostio egressæ miserè depereunt. Theresia tantæ virtutis est, vt etiam extra claustra progrediens, reclusas perfectionis spiritu superet moniales. *Nam qui spiritu Dei aguntur, cum improbis mundialibus impunè commorantur.* n.25.p.238.

FRANCISCVS DE PAVLA.

Illud in Francisco de Paula augostissimum proclamamus, quod non solum voce se *Minimum* humilitatis ineffabilis affectu expressit, sed & operibus mutis, gustu, incessu, & habitu exposuit Magistram proculdubio Deiparam sortitus, quæ quidem & voce se *Minimam* profitetur, & operibus implere curauit appellationem. Richardus Laurent. lib.4. de laud. Mar. perbellè, *Maria non solum voce humilis fuit, cum audita magnitudine promissorum, quæ ei Angelus faciebat, respondit tanquam Minima mulierum, ecce ancilla Domini: sed & in opere, in gustu, in incessu, & in habitu Minimam se professa est.* O Franciscum Minimorum Docem. Non solum voce te Minimum profiteris, sed & opere, *in gustu* ineffabili ex carnium abstinentia, *in incessu*, pedibus auricholcho charitatis ardentibus, *in habitu* humilitatis. Mariam ergo verè Minimam Minimus Franciscus secutus, eam semper sortitus est adiutricem, ad Ordinis sanctissimi incrementa.

CONCIO I.

De D. Francisco Paulensi.

Nolite timere pusillus grex. Luc. 12.

1. *Pusillus grex.* Franciscus se pusillum, seu Minimus profitendo, ostendit, quanta magnitudine apud Deum donatus sit. *Ex humilitatis enim mensura Diuorum merita, & excellentia depmatur* l.10. sect.1.n.8.p.241. Ordinis cognomen *Minimorum* illustra.

2. *Pusillus*

2. *Sint lumbi vestri præcincti.* Ioannes de Dios asperissimo pœnitentis cingulo præcingitur, sed cunctos labores hosce, ex eleemosynæ, aut charitatis officio, facilè sustinet, *Eleemosyna enim vis, homines leuare, vt possint faciliùs Crucis huius mortalitatis pondus sustinere.* n.36. ibid.

IESVITÆ.

SOcietas IESV duplicis viæ Contemplationis, & Actionis perfectissimè percurrit itinera: quia non primò vnam, postmodum alteram triuit; sed primò se sic percurrendæ dedit vtrique. Nostræ vocationis est & propriæ perfectioni, & proximorum vtilitati simul curam impendere, vt causa propria, & proximi ad primarium Iesuitæ pertineat affectum. Discipulis Dominus, *Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.* Id est, vt non solum proximum diligatis, sed vt proximus vos diligere cogatur. Profectò Iesuitæ simul propria, ac proximi salus videtur imperata. Vnde si propriæ salutis studium gerimus, proximi necessariò saluationi incumbimus. Quasi imperatum nobis esset *Saluetur proximus.* Id est, impensè sic labori incumbite ministerij vestri, vt proximus ad frugem meliorem adducatur. Existimo Ignatio Patri meo Deiparam hunc spiritum è propriis gestis indidisse. Nam primo Contemplationi & actioni studium Virgo impendit. Appositè Richardus Laurent. lib 4. de Laud. Virg. *In ratione vtriusque vitæ actiuæ scilicet, & contemplatiuæ, signata est Deipara per Martham, & Mariam. Sed perfectissima fuit in vtraque vita, quod neutra sororum istarum, nec ambæ simul. Nam Martha, quæ erga plurima turbabatur, & circa proximorum ministerium sollicitabatur: diuinæ contemplationi non vacabat. Maria, quæ ad pedes Domini sedebat, nec fatigatam sororem iuuabat, nec circa ministerium proximorum satagebat. Neutra igitur vtriusque vitæ officia adimplebat. At Maria omnia actiuæ vitæ opera exhibebat proximis adeò, vt interim à diuina contemplatione, seu propriæ perfectionis studio non recederet.* Simul igitur propriæ & proximorum saluti quæ primò vacauit, Ignatio recèns conuerso à sæculi vanitate apparens, & dans illi IESVM, huiusmodi eum principali donauit spiritu.

CONCIO I.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Lumbi præcincti.* Ignatio arctissima lumborum constrictio, siue mortificatio assidua indicitur: ac simul lucernarum fulgor, seu virtutum exercitamentum illustrium imperatur. *Quia virtutum exercitatio continuæ mortificationis solarium est.* lib.12. sect.1. n.14. p.263. Iesuitarum habitus seu indumentum continua est mortificatio, & abnegatio, hac agnoscitur Ignatij filius.

2. *Sint lumbi vestri præcincti.* Ignatius perfectus obediens, semper indifferens, ad vtrumlibet erat paratus: scilicet vel ad contemplationis eleuationem, vel ad actionem, seu proximorum ministeria. *Nam perfectus obediens nunquam præcipitat sententiam; sed ad vtrumlibet iuxta Numinis determinationem paratus, & indifferens est.* num.20. p. 264. Obedientiam Societatis perfectissimam ex indifferentia expende.

3. *Sint lumbi præcincti.* Ignatius ferreus planè ad sustinenda mala fuit, vt quasi in ære virtutes firmius sculperentur. *Viros ferrea constantia ad virtutis facinora laudibus efferendos expone.* n.26. p.265. *Assere* Societatem IESV ferream ad sustinentiam interminabilium tribulationum.

CONCIO II.

De D. Ignatio P.N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Præcincti.* Pugnat Ignatius doctrinæ lumine præcinctus: nihil scribens, quod proximorum non cedat in vtilitatem. *Illam enim veracem sapientiam solummodo reputa, quæ vtiliter aliis communicatur.* lib.12. sect.1. n.31. p.266. Scripturientis Societatis gloriam illustra.

2. *Lumbi præcincti, & lucernæ ardentes.* Ignatius ex laborum sustinentia, ex persecutionum tolerantia, vel in hoc sæculo beatus quodammodo obiicitur. *Ipsum enim pro IESV pati, iam frui est beatitudine.* n.35. pag.267. Expende Societatis IESV ex laboribus beatitudinem.

3. *Præcincti.* Ignatius præcinctus fortitudine, ac robore obiicitur, vt solidum sit societatis fundamentum, Ecclesiæ fabricam æmulantis. *Assere, Ecclesiam Euangelicorum ministrorum labore protegi, ac fulciri.* n.40. p.268. Celebra vulnus pedum Ignatij à D. Petro sanatum, Societatisque mirabile ædificium.

CONCIO III.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Lumbi præcincti, Lucernæ ardentes.* Præcinctum Ignatium persecutionum coarctatio fulgentissimum toti orbi exposuit. *Persecutionum enim impugnatio iustos reddit clariores.* lib.12. sect.1. n.46. p.270. Celebra Societatis victorias ex IESV, ac D. Petri Clericorum Regularium Parentis speciali protectione.

2. *Præcincti.* Præcinctus Ignatius ad currendum, adeò velociter cursum instituit, vt nec ad valedicendum propinquis, ac cognatis demoraretur. *Edocens, domesticos, ac consanguineos spiritualis viri inimicos esse.* n.52. p.271. Iesuitas mone omnino à cognatis recedere perfectionis exitio.

3. *Præcincti.* Ignatius præcingitur, ad innumera patranda miracula, quia accinctus est ad ministeria cuncta gratis præstanda. *Nam qui manus à muneribus excutit, eas exerit ad miracula.* num.58. pag.272. Ministeria Societatis gratis exhibita collauda.

CONCIO. IV.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Præcincti.* Ignatius accingitur ad Ecclesiæ propugnationem, cum è tartaro impugnator Lutherus assurgit. *Imme, viros egregios posse IESV fortitudinem æmulari.* lib.12. sect.1. n.64. p.275. Iesuitarum Militum fortitudinem ad Ecclesiæ propugnaculum contra hæreticos celebra.

2. *Præcincti*

2. *Præcincti.* Diuina prouidentia Ignatius apud feculum militem gessit, vt edisceret, quonam modo spirituali addictus Militiæ pulchra exhiberet spiritualis roboris documenta. *Assere, militiam sæcularem posse esse pietatis instructionem.* n. 69. p. 274. Lauda Milites Societatis pugnantes sine temporarij spolij spe.

3. *Sint lumbi præcincti.* Ignatius amictum, seu pileum Clericalem mediocriter illustrauit, effectus quidem egregius Petri Clericorum Antistitis æmulator. *Ignis, igneum nomen illustra. Asserens, nomen debere essentiam sapere.* n. 33. p. 275. Societatis IESV augustissimum nomen ex Ignatij humilitate.

CONCIO V.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Præcincti.* Ignatius dum viuit, præcingitur ex persecutionum tolerantia: sed post mortem miris splendoribus exornatur. *Assere, vitam persecutionibus plenam, honorificentissimam mortem sequi.* Ideo post præcinctionem, *Et lucernæ ardentes. Transiens ministrabit illis.* Commendo sepulchrum Ignatij Stellis ornatum lib. 12. sect. 1. n. 81. p. 276.

2. *Præcincti.* Cum primum Ignatius se præcingit ad bellum nouus Miles, iam se alterum IESVM ad inferni debellationem ostentat. *Feruens etenim institutio, & inchoatio virtutis quasi victoria perfectio est.* n 88. p. 277.

3. *Præcincti.* Ignatius semper est præcinctus ad itinera ex præscriptione Domini perficienda ad animarum salutem. *Illustrissima planè perfectionis est, loco non alligari: sed per varias mundi plagas discurrere ex obedientia.* n. 94. p. 278. Iesuitæ parati, ad discurrendum per quasuis mundi plagas.

CONCIO VI.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Præcincti.* Ignatius constrictus in carceribus, edisicit profligatis peccatoribus, ac meretriculis, quas ad Deum curabat allicere, augustioris virtutis perfectionem. *Assere, te ex obedientia cum flagitiosis agentem minimè afficiendum corruptione: sed omnimoda securitate donandum.* lib. 12. sect. 1. n. 99. p. 279.

2. *Et lucernæ ardentes.* Irrigat Ignatius vehementissimam charitatis suæ flammam aqua paludis frigida: seu potius in se adolescentis impudici infrænat incendium. *Edocens Patresfamilias, ac Præsules, in se vindicare filiorum, seu subditorum crimina.* lib. 12. sect. 2. n. 40. p. 286.

3. *Et lucernæ ardentes.* Ignatij Ignis frigidam pergit ad lacunam, vt proximi luxuriem in loco natiuitatis eius possit debellare gloriosius. *Potentissimi Militis documentum, vitia propria in Regione, id est in delinquendi illectamento vincere.* num. 44. 287.

CONCIO VII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Et lucernæ ardentes.* Ardentes hæ lucernæ effectus sunt Ignatij, qui totum igneum se esse zelo ineffabili manifestat. lib. 12. sect. 2. n. 12. p. 281.

2. Ignatius potentiæ suæ ex IESV vim præcinxit, ne quodammodo in Deitatem ignis exorbitaret. *Assere, supremæ esse perfectionis, dum præclara geruntur, proprium nomen supprimere, vt Diuinum eluceat.* n. 13. ibid.

3. Ignis Ignatij charitatis in Deum, & proximum tam efficax, vt apposita gloria, ac hominis peccatoris magni conuersione: eligeret viuere adhuc, periculo salutis expositus. vt Deo singulare illud litaret obsequium. *Illam virtutem assere egregiam, quæ pericula despicit: illam veram dilectionem, quæ afflicta incommodis, persistit.* n. 19 p. 282.

4. Ignis Ignatij agilitatem commenda. Ad cœlestia obsequia fuit velocissimus quod testantur tot egregia facinora, quę tam exiguo tempore perfecit. *Adnota, perfectissimum virum decere in obsequiis Deo litandis velocitatem.* n. 28. p. 284.

5. Ignatius, instar ignis, adeò delitescere curauit, vt à propria abstinens gloria, solius IESV studuerit nomen audiri, gloriam augeri. *Assere, humilitatis proprium, abscondi, Dei autem fulgorem aperire; Religiones amictas apte pugnare: Vanitatem intensione luminis superandam* n. 31. p. 285.

6. Ignatij igni cuncta materiam subministrant, animos purgat, ardescit in aqua. *Quia spirituali Euangelij ministro nunquam deest materia proficiendi circa proximorum salutem.* n. 36. p. 285. Duplici Concioni materiam exhibeo.

CONCIO VIII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Et lucernæ ardentes.* Ignatius lucernarum loco septem Planetarum luminaria manu ostentat: vt omnium Religionum splendore effulgeat minimum luminare, siue luna Societas. *Humilitatis innue exaltationem.* Integræ Concioni materiam expono lib. 12. sect. 2. n. 51. ad 62. p. 288.

CONCIO IX.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. *Et lucernæ ardentes.* Ignatius quasi in Angelum mutatus ex pœnitentiæ lacrymis, mirisque cœlestibus illustrationibus, decoratur. *Lacrymæ enim hominem Angelis contubernalem efficiunt.* lib. 12. sect. 2. n. 62. p. 291.

2. *Et lucernæ ardentes.* Ignatius, quia castitate egregius fuit, spiritu prophetico donatur. Imo quia innocentiæ quodammodo induebatur stola. *Adiunctum assere puritati, seu innocentiæ spiritum prophetiæ.* n. 67 p. 292.

3. *Et lucernæ ardentes.* Ad statum quodammodo innocentiæ recurrit Ignatius, dum operum lucernas per singula momenta expungit, particulari quidem examine. *Nam examen conscientiæ particulare hominem ad innocentiæ statum quodammodo reducit.* n. 73 p. 293.

CONCIO X.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna.* Et lucernarum, seu virtutum Christi, & Diuorum fulgore Ignatius à seculi vanitate fugit, vt ad perfectissimæ vitæ gradum summum ascendat. *Etenim sanctorum exempla lecta fortiter ad imitationem adducunt vel seculari addictos vanitati.* lib. 12. sect. 2. n. 81. p. 294.

2. *Et lucerna.* Mirabilis Ignatij humilitatis (lucernæ planè rutilantissimæ) fulgorem obiicias: ponderans nomen illud, quod Societati meus Patens imposuit: *Minima Societas* IESV. *Assero egregia humilitatis in sublimibus demissionem.* n. 87. p. 295.

3. *Et lucerna in manibus.* Operatrices admodum Ignatij manus diuino liberalitatis fulgore nitens, dum gratis cuncta peraguot ministeria. *Equidem liberalitatis, ac munificentia fulgor homines efficit diuinos ostentari.* n. 95. p. 296.

CONCIO XI.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna ardentes.* Licet Ignatius omnium virtutum fulgore córuscaret, se tamen in via spiritus æstimabat infantem, & quasi primum gressum peragentem. *Ineffabiles humilitatis documentum est, non solum se cunctis postponere: sed & existimare, cunctos sibi esse virtute superiores.* lib. 12. sect. 2. n. 103. p. 298.

2. *Et lucerna.* Ignatius gratitudinis fulgore sic cuncta sua opera decorauit, vt augustissima ostentarentur. Etenim gratitudo opus effert, & pulchrius obiicit num. 109. p. 299. Effer laudibus illam Ignatij sententiam: *Ad maiorem Dei gloriam.*

3. *Et lucerna.* Lucerna Ignatij in diuinæ prouidentiæ manibus collocata erat, vt à flatibus persecutionum protegeretur. *Etenim Deus speciali protegit prouidentia eos, qui speciale seruiendo Numini studium impendunt.* n. 113. p. 300.

CONCIO XII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna ardentes.* Quia Ignatius igne ardet Spiritus sancti impune inter homunciones, ac molierculas igne prophano accensas diuersatur. *Porro qui igne sacri amoris non succenditur, periculosè cum peccatoribus agit.* lib. 12. sect. 2. n. 117. ibid.

2. *Pracincti.* Ignatius in spirituali infantia fulgoris augustissima incrementa ostendit. *Assero, assiduus intensione posse quem breui tempore ad perfectionis cumulum auolare.* n. 122. p. 301. Extasim septem dierum illustra.

3. *Et lucerna ardentes.* Ignatius sic corauit, proximos luce donari, vt existimaret se, & proximos eandem esse essentiam: vnde non primum sibi, & deinde proximis: sed primo & sibi & proximis vacare nititur. *Adnota, te, & proximos tuos quodammodo essentiam constituere.* numer. 129. pag. 303.

CONCIO XIII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. Et lucernæ ardentes. Quam ardens Ignatij in proximos dilectio. Ignatius non solum primo se, & proximum illuminare curat; sed expetiit aliquando, proximi saluti curam impendere vel proprio periculo. *Supremus erga proximos dilectionis gradus, vel proprio periculorum salutem procurare.* lib. 12. sect. 2. n. 134. ibid.

2. *Et vos similes hominibus.* Ignatius similis hominibus in vestitu gloriosius de hostibus triumphum egit. *Assere, mirabilius, communi viuendi ratione sanctitate fulgere virum, quam si animus ad peculiarem viuendi rationem eleuetur.* lib. 12. sect. 3. n. 21. 307. Societatis IESV communem viuendi rationem commenda, & victu, & indumento.

Et vos similes hominibus. Ignatius cum ex virtutum fulgore Diuus esset, se hominem abiectissimum reputans, labores maximos superauit. *Humilitas enim potentissimum est aduersus persecutiones præsidium.* n. 26. p. 309. Adnota, Societatem IESV tam eleuatam facinorum fulgoribus, vincere persecutionum vim, dum se minimam profitetur.

CONCIO XIV.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. *Expectantibus Dominum suum, quando reuertatur.* Ignatius cupit dissolui, & esse cum Christo, ac simul expetit, diu in seculo ad proximorum vtilitatem permanere. *Charitas enim complicatione affectus assolet succendi. Expetit mori Diuus, vt quiescat: cupit viuere, vt aliis proficiat.* lib. 12. sect. 3. n. 32. p. 310.

2. *Expectantibus Dominum suum.* Ignatius non se gerit vt Ducem Societatis: sed vt homo miles expectans Ducis imperia. At IESVM nominans Ducem societatis, proprium nomen celebrius effecit. *Humilitas enim eo sleuatior, quo abiectior curat apparere.* n. 37. ibid.

3. *Expectantibus Dominum suum.* Ignatius tam perfectè expectauit, vt vel in hoc seculo spes eius muneraretur multipliciter. *Incrementa enim augusta virtuti spei adscribuntur.* n. 43. p. 315.

CONCIO XV.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

1. *Et lucerna ardentes.* Fragrantia sepulchrum Ignatij nobilitauit, in augustissimum eius virtutum documentum. *Assero, Ad æternam memoriam Diuos virtutum erigere trophæa in tumulis: non stemmata vanitatis.* lib. 12. sect. 3. n. 48. p. 313.

2. *Inuenerit vigilantes.* Ignatius matutini præcursor, socios suos ad orationem excitat: vnde Societas IESV tot, ac tam illustres perfecit victorias. *Equidem præmissa oratione matutina, dies tota illustrissimas Euangelij milites comparant victorias.*

CONCIO XVI.

De D. Ignatio P.N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.

CONCIO. XVII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.

CONCIO XVIII.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.

CONCIO XIX.

De D. Ignatio P. N.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO I.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.

CONCIO. II.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO III.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO IV.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO V.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO VI.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

CONCIO VII.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

CONCIO VIII.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

CONCIO IX.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

CONCIO X.

De .D Xauierio.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

CONCIO XI.

De D. Xauierio.

Sint lumbi vestri pracincti. Luc. 12.

Sint

CONCIO VII.

De D. Borgia.

CONCIO VIII.

De D. Borgia.

CONCIO I.

De D. Gonzaga.

CONCIO II.

De D. Gonzaga.

CONCIO III.

De D. Gonzaga.

CONCIO. IV.

De D. Gonzaga.

posse grata Numini existere. num.40.pag.421.

3. *In secunda vigilia.* Mirum est, Stanislaum in prima vigilia, seu pueritia se morti immaturæ obnoxium vidisse; vnde sæculum reliquerit periturum: *Nam seductio communis pueritiæ est, nunquã de morte cogitare. Nulla vita securitas.* n.45.p.422.

CONCIO I.

De DD. Martyribus Iaponiensibus Paulo, Didaco, Ioanne.

Cum audieritis prælia. Luc. 12.

1. N*Ondum statim finis.* Occumbentibus Paulo, Didaco, & Ioanne, non solum non statim finis: verum & nouæ prolis initium ex eorum sanguine, veluti ex granis; copioso Martyrum germine in Iaponia profluente. *Fæcundissimam ostende patientiam. Martyriam Martyria profert, Crux Cruces germinat.* lib.12. sect.13. n.1.p.424.

2. *Inicient vobis manus suas, &c.* Martyres nostri ineffabili patientia tormenta superarunt, flammas fortiti refrigerium, Crucem thalamum. Patientia equidem leuissimos reddit labores, imò qui patienter sustinet, non laborat. n.9.p.425.

3. *Ponite ergo in cordibus vestris, &c.* Martyres nostri egregiis operibus ex inuisibilibus hostibus reportauere victorias, vt se se ad Martyrij triumphum præpararent. *Asserc, Regularis vota non minora certamina, quam martyrij.* n.15.p.426.

CONCIO II.

De DD. Martyribus Iaponiensibus Paulo, Didaco, Ioanne.

Cum audieritis prælia. Luc. 12.

1. I*N patientia vestra possidebitis animas vestras.* Martyres nostri in patibulo constantissimi fidei Prædicatores animas Gentilium plurium possederunt, ostendentes Iesum, pro quo patiebantur. *Constantia Martyrum Deum roboratorem, Christum socium, & præsidium necessariò manifestat.* lib.12.sect.13.n.20.p.427.

2. *Dabo vobis os, & sapientiam.* Mirabilis Martyrum nostrorum sapientiæ, ac efficacia ad Gentilium, qui eos pati viderant, conuersionem. Disertissima plane ad persuadendum lingua illius, qui laboribus agitur. n.26. p.428.

3. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Propter nomen Iesu Martyres Iaponienses multa sustinuere: sed ipso ex nomine protecti obiiciuntur. *Nomen enim Iesu fortissimum est Martyrum, fideliumque omnium, qui patiuntur, armamentum.* n.29.p.428.

CONCIO III.

De DD. Martyribus Iaponiensibus Paulo, Didaco, Ioanne.

Cum audieritis prælia. Luc. 12.

1. P*Ossidebitis animas vestras.* Post occisionem nostri Martyres viuunt, animarum vtique possessores. *Nec enim potest occumbere qui pro Numine patitur.* lib.12. sect.13.n.33. p.429.

2. *Propter nomen meum.* Martyres nostri diu Crucem sustinuere Iesuitæ. *Religiosa enim vita exercitamenta diuturna suffixionis locum gerere videntur.* n.37. p.429.

3. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Nostri fortissimi Martyres ipsa in Cruce vulnerati cœlesti iucunditate fruuntur, afficiuntur exultatione. *Quid mirum, si tota Dei gloria in Cruce, in laboribus existens obiicitur?* n.42. p.430.

4. *Capillus de capite vestro non peribit.* Martyrum Iesuitarum victrix patientia, vox triumphans, vulnera pulcherrima, saluberrima. *Ostende Martyrij gloriam, Ecclesiæque, ex fractione corporum Martyrum, pulchritudinem.* n.48.p.431.

AD CONCIONES vespertinas historiæ Isaaci.

CONCIO I.

Visitauit autem Dominus Saram. Gen. 21.

PRimam sese Sara nobis offert Deiparæ gloriã repræsentans, fœtu sanctissimo. Quam adhuc sanctior ex fœcundatione Maria! De Sara Paulus, *Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit.* Hebr. 11. Richardus Laur. lib.4. de laud. Mar. *Sed Maria fidelior Sara, quæ de promisso dubitauit: ipsa, verò non: ideo Luc.1. Beata, quæ credidisti: quia nunquam de promisso Angeli hæsitauit.* Sanctæ ergo Saræ partui sanctior pariens verum Isaaccum Maria mediatrix exurgat ad gratiæ Concionatoris auditorumque abundantiam. Salut.

Sara sterilitatis diuturnæ infamiæ addicta, tandem post Angelorum promissionem senioris viri complexu desideratissimum fœcundatur ad fœtum. Filium facta mater enititur orbi risum, domui parentum serum gaudium: Isaac ideo appellatur. Circuncisionis vulnere afficitur, sed nomine lætitiæ IESV nomen referente dirum vulnus dulcoratur. Quinquennium infans attingens dimissis vberibus solidioribus cibis reficitur, patre gaudente. Conuiuio Regio apposito. Crescit Isaaccus, crescit & Ismael, gramine fructifero, ac germine exitiali simul adolescente. In fundo etenim Abrahami inimicus iã zizania superseminauerat. Dolet Sara, filium ancillæ cum filio hærede colligari, tanto virtutis ex noxiæ societatis nocumento. Non patitur Sara Ismaëlem cum Isaacco ludere, statim è domo deturbari postulat à marito. Egresso igitur Ismaele vni Isaacco integra seruatur hæreditas. Histor.

Concepitque, & peperit filium. Quiquidem Deo à cunabulis offertur nunquam à sanctitate recessurus. Magnum quidem iusti decus est. à cunabulis Deo fuisse litatum lib.12.sect.10.n.27.p.400. Clau. 1.

2. *Vocauitque Abraham nomen filij sui, Isaac* Risus orbi, domo lætitia, superis exultatio ex virtutum exercitamentis. Fælix, cuius opera nomini respondent illustri. lib.1.sect.2.n.1.p.8.

3. *Eiice ancillam hanc, & filium eius* Sancti parentes aptè filium impudicũ à domo deturbarũt, & quia zizania huiusmodi non dimittenda vsque ad messem, ne recens nata perdãnt germina sanctitatis, & quia filiorum perfectio, aut nequitia arguit parentum sanctitatem, aut crimina ostentat. lib.1. sect.2. num.12. pag.9.

4. *Creuit igitur puer.* Nunquam non creuit

Iſaac ſpecialiſſimè ornatus cordis humilitate. Magnus demum exurgit, hæres conſtituitur ſolus ſtellarum parens eleuatur, Chriſti Pater efficitur. Et quando non humilitas magnos ſuos cultores efficit. lib. 1. ſect. 3. n. 12. p. 56.

CONCIO II.

Quæ poſtquam geſta ſunt, tentauit Dominus Abraham. Gen. 22.

Salut. AD gloriam obedientiſſimi Iſaaci decantandam ſponſa eius Rebecca, cuius hodie pulchritudo obiicitur, hydriam ſitientibus miniſtrabit. Ait Richardus appoſitè lib. 2. *Quia Maria prima bibit de fonte æternæ ſapientiæ, reuelare poteſt, cui vult, arcana ſecretorum Dei. Ipſa eſt enim Rebecca, quæ de hydria ſua potauit Eliezer, & camelos. Seruias ergo deuotè Matri ſapientiæ, & cibabit te pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit te.* Sic ille.

Hiſtor. Poſt exilium Iſmaëlis inuiſo patri, ſed, ob pacis coniugalis bonum, datum executioni, difficiliori Diuus certamine implicatur. Perhut ad holocauſtum Iſaac, patre gladium ſtringente, & Deo vnicè dilectum natum litante. Adoleſcens igitur vigeſimo quinto ætatis anno ad montem lignorum humeris appoſita ſarcina, adducitur, manibuſque, ac pedibus illigatis ſiſtitur aris à patre exitialiter, vereque ſimul vitaliter vulnerandus. At Deus tenens Angelico monito dexteram intrepidam offerentis, ſacrificio hoſtiam prouidit ex ouibus; quia Diuinitas non lætatur humani ſanguinis profuſione, ſed lætatur cordis affectu. Occiditur aries Iſaac autem quaſi recẽs ortus vitæ illi à Domino promiſſæ interminabili conſecratur. Cum ergo Iſaac quadrageſimum annum vidiſſet, quia ſeni patri nulla è Chananæis puellis placebat, quod à Noë maledictum traxerant ſeruitutis: è Meſopotamia requiri curauit ſponſam tam ſancto adoleſcenti. Mittendus vocatur Eliezer omnium ſeruorum fideliſſimus. Adiuratur, nè è Chananitidis puellis admittat ſponſam, à iuramenti ſolummodò liberandus religione, ſi nulla cognata virgo amet tam longi itineris penſione ſibi virum acquirere. Decem cameli Regionis fructibus familiæque onerantur ſpoliis in diuitiarum domus Abrahami documentũ. Pergit Eliezer, & decimo die ad Haram accedit, & apud vicinum Vrbi puteum commoratur. Vota emittuntur, ad virginis connubio rãto à Numine deſtinatæ obiectionem. Si petenti, ait, potum hilaris exhibeat, addens inſuper, ſe camelorum velle ſitim extinguere; ſponſa eſt Domini mei filio præparata.

Clauſ. 1. *Tolle filium tuum.* Pondera amantis Deum Patriarchæ promptitudinem. Verè amor, quo veracior eſt, eò ad obſequia promptior. Vndè ex facilitate operandi, putat ſe nihil agere obſequij. lib. 3. ſect. 1. n. 25 p. 40.

2. *Offeres eum in holocauſtum.* O tribulationis magnitudo! Tanta nè cœleſtibus ira? Certè tribulationes faciunt homines præpropero curſu ad perfectionem tendere; quam tanto Diuo Dominus præparabat ad coronã. lib. 3. ſect. 1. n. 12. p. 38.

3. *Extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filiũ ſuum.* Vndenam Diuo parenti tanta ad occidendum filium alacritas? Ex patientia ineffabili quæ leuiſſimos reddit labores. Imò qui patienter ſuſtinet, non laborat. lib. 12. ſect. 13. n 9. pag 425.

4. *Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuã, &c.* Tota fælicitas Rebeccæ ex Iſaaci cõiugio à ſitientis accipiendo refrigerio auſpicatur. Eleemoſyna enim tam grata conditori, vt gerentem eam, beneficiis oppleat anguſtiſſimis. lib. 1. ſect. 5. n. 1. pag 20.

CONCIO III.

Ecce Rebecca egrediebatur. Gen. 24.

TEnebris confuſionis offuſus Eliezer, ignorat, quænam puella fuerit Iſaaco à Deo præparata. At Rebecca aduentante, ſeu potius ſole tantæ pulchritudinis exoriente, mox tenebræ effugantur. Annon pulchrior Maria ſolis ſuperans claritatem? Ait Richardus Laut. lib. 4. *Laudatur Rebecca ab ſpecioſitate; fuit enim virgo pulcherrima. Sed Maria ſpecioſior. Eſt enim ſpecioſior ſole. Sap. 7.* Nulla ergo tenebroſa nubecula aduolat vbi Solis Mariani præſentatur aſpectus. Salut.

Apparet Rebecca Bathuelis filia, Nachoris Abrahami fratris neptis ex Melcha. Pulcherrima virgo non ex affectato ſtudio, ſed ex natiuo decore, hydriam fonti implendam applicat, & illico reuerſura domum exſurgit. At Eliezer venuſtatem miratus, liceat inquit, ſitibundo ô pulcherrima puellarum, ex hydria tua aquam haurire, cui inuidere fons ille magnus paradiſi valeat. At illa adiudicans Ingenuitatis eſſe, non tam voce, quam opere reſpondere petenti, inclinatam ſuſtentans manibus hydriam aquas porrigit ſitienti non tam aquas putei exſatiari, quam è fonte benignitatis Iſaaci ſponſam inuenire. Poſt ſatiatum virum ad camelorũ ſatietatem ſæpè hydriam impleuit. Impletis Eliezeris votis, rogat de genere, vt ſumeret documentum, an præcepto Domini reſponderet vxor. At poſt agnitam propinquitatem, vt puellam adduceret ad itineris difficultates ſuperandas, & viri Iſaaci exponit opulentiam, pulchritudinem, mentiſque dotes aperit, & inaures aureas appendentes duus ſiclos, armillaſque pondo ſiclorum decem, puellæ porrigit tantæ indicem opulentiæ, tam auguſtæ ſpem fælicitatis. Pergit illa, cuncta narrat fratri Labano, cuius ditioni familia hæreſcebat. Addit Labanus Eliezerum, ad domum adducit, cœna lauta apponitur, diuitiæ exponuntur Abrahami, aurum rutilat, veſtes explicantur, oneratur ſponſa, ornatur mater, fratres, ſeruique opplentur. Indicitur mane virgini profectio, camelum exultans aſcendit, tenuente fratrum affectu, ancillæ ſequuntur dominam, nutrix amoris ergo Rebeccano comitari geſtit. Eliezer tam dulci, ac prædiuite ſarcina ad confinia Geraræ accedit ea hora, qua Iſaacus in campum diuerterat oraturus. Camelorum præuiſa à longè turma accedit Iſaacus, à ſeruis agnoſcitur, monetur ſponſa, quæ quidem pudiciſſima velamine nube tantæ pulchritudinis ſolem obduxit. Hiſtor.

Nec dum intra ſe verba compleuerat. Oratione præmiſſa, Eliezer exitum fælicem expectat. Cito ille Abrahamo obedierat, & ideo cito à Domino exauditus eſt: *Ecce Rebecca.* Cito enim à Deo exauditur, qui imperanti ſuperiori citò præſtat obſequium. lib. 5. ſect. 4. n. 5. p. 67. Clauſ. 2.

2. *Nec dum intra ſe, &c.* Ille protinus quaſi obſequentem ſuæ voluntati Deum ſortitur, qui totum ſeſe diuinæ voluntati addicit. lib. 2. ſect. 5. n. 7. p. 21.

3. *Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi.*

Cucurris

Cucurrit itaque puella. A patribus Eliezer Concionatorum nunciantium Dei voluntatem typum agere asseuere. Ex profectione alacri R. beccæ, ex aduentu ad Getaram colligitur suadentis efficacia. Certè ex fructu copioso colligitur Concionatoris zelus, aut Concionis excogitata vis. lib.2.sect. 1.n.13.p.26.

4. *Seruus Abraham sum.* Sapientissimum & piissimum se ostentauit Eliezer ad Labanum suadendum, ad alliciendam virginem ad coniugium. Sine pietate non sufficeret sapientia. *Vera enim prudentia, ac scientia sanctitate copulanda ad aliorum profectus.* lib. 12. sect 14. n.25.p.446.

CONCIO IV.

Deambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad puteum. Genes. 24.

Salut. Dum recolo Rebeccæ modestiam flammeo velamine pulchritudinem operientis, ne vel ab sponso aspiceretur: Mariæ inestabilis modestiæ recordor. De qua Richardus Laut.lib.4.profatur. *Figurata fuit Maria in modestia virginali Rebecca. De qua legitur, quod erat puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro.* Id est, *à facie non agnita, ob modestia velamen. Et Maria dicit David: concupiuit videre Rex decorem tuum.* An non quia curabat modestiæ velamine obtegere?

Histor. Excipit Isaacus sponsam, entrat precibus blandis demulcere, vt fine nube sol illam illustraret Regionem. Abnegat virgo, quod non concedebat sponsa. Obiecrat Sara mater, sed totum in Rebeccam Isaacut colligauit affectum, facibus Nuptialibus luctus tenebras ablegantibus. Haud pleoum gaudium coniugibus ob Rebeccæ sterilitatem, cuius quidem tandem Isaaci meritis, ac precibus gemina prole vterus intumescit. O viterum fratrum palestram; Hostilibus illi motibus, quorula matte, sese agere cœpere in futurorum certaminū præsagium. Cedit ordo nascendi primatum Esau, cuius tamen processuri plantam Iacob tenebat. Excipiuntur denique Esau & Iacob vtriusque parentis brachiis, sed non simili affectu.

Clauf.1. *Egressus fuerat ad meditandum in agro.* Vt scilicet à dolore ex luctu matris Saræ percepto leuaretur. Vix possibile reor, diu posse nos laborum sustinere tentamina sine orationis adminiculo, lib.3.sect.1. n.19. p.39.

2. *In agro.* Solitudinis amor arguit animum omnino à secularibus abstractum illectamentis. lib.3.sect.5.n.6.p.62.

3. *Ad meditandum.* Vitæ contemplatiuæ hinc gloriam illustra. lib.3.sect.4.n.1. p.55.

3. *Rebecca, conspecto Isaac descendit de camelo, &c. At illa tollens cito pallium suum operuit se.* Cur mox futura coniux velamine operitur? Nulla circa castitatis custodiam cautela nimia videri debet. lib.2.sect.2.n.14.p.31.

CONCIO V.

Orta autem fame super terram. Gen. 26.

Salut. Labores Isaaci contemplatus ex puteorum effectione, recordor Marianæ pietatis putei aquarum viuentium, qui quidem cuncta irrigans cordis germina, nullius incommodi exhibet occasionem. *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.* Cant.4. Vbi Richardus lib. 1, Si ergo aridum est cor tuum, si rigari indiget, curre ad puteum aquarum *Viuent ii, & ne timeas laborem persecutorum.* Velut pater Isaac, quia fluunt de Libano, in quo omnia prospera annotantur. Nihil persecutioni obnoxium, Virgine protectrice.

Histor. Iacob plus diligebatur à matre, à patre plus amabatur Esau. Credens sanctissimus Isaacus à nuptiali abstinuisset thalamo, duplici filio recreatus. Obiit Abrahamus filium Isaacum augustiorum diuitiarum relinquens hæredem. At ditissimus vir ditam vnius anni sterilitatem fugiens, peregrinari cogitur in Ægyptum. A Deo tamen monetur, apud Regis Abimelechi ditionem in Getara manere. Vt autem vxoris pudicitiæ consuleretur Rebecca pulcherrima sub sororis appellatione, viri monitu, se occultabat vxorem; sed diuturna apud Geratam commoratio, & Nuptiarum affectus haud potuit arcanum diu dissimulare. A Deo vxor liberatur, Abimelecho munificentissimo. Securus indè Isaacus, se terræ colendæ addixit, multiplicatas centies vidit segetes, armentis sic omnes agros implentibus, vt Palestini acti inuidia haud possent ferre hominis opulentiam, cogerentque illum suos fines deserere. Et vt festinantius discederet, adhibita humo puteos curant opplere, ne ad Isaaci armenta aqua posset scaturire, mansuetissimo viro victricem patientiam exponente. Duos præterea puteos Isaac effodit, & totidem rixas inter suos, & incolarum pastores sustinuit, ob quas alterum puteum calumniam, alterum inimicitias appellauit. Omnes autem rixæ cessarunt in tertij putei effossione sine rixa; quare latitudo vocatus incrementorum futurorum ostendit auspicium.

Clauf.1. *Collidebantur in vtero eius paruuli.* Ab vtero Iacob virtuti litatur! Quam dilectus Numini! Amat Deus paruulos ad se venire. Contra parentes, qui pueros suos à proposito Religionis auertunt. lib. 12.sect.1 2.n. 1.p.414.

2. *Collidebantur.* Non ludebant sicut Isaac & Ismaël. Periculosa lusio non certamen. Puerilea lusus saltationis miliües non decent, dedecent iuuenes pudicos. lib. 12.sect.12. n.3 1.p.419.

3. *Soror mea est; timuerat enim.* Quot pericula subiit Rebeccæ puritas, quot certamina! Puritatis, seu castimoniæ decus post multas victorias debet comparati. lib.3.sect.3. n.26.p.52.

4. Peregrinationi se dat diues Isaac, pauper efficitur, ab incolis persecutione affectus. Maximæ perfectionis vir ostenditur, imò supra virum, qui diuitias contemnit in paupertate diues, satur in fame. lib. 1 2.sect.9. n. 21.p.52.

CONCIO VI.

Senuit autem Isaac. Gen. 27.

Salut. Matris Rebeccæ astu Iacob dilectus patris benedictione donatur. Ambrosius asserit Isaacum typum gerere Conditoris, Rebeccam autem Mariæ imaginem præsentare. Quid mirum Iacobum benedictionem accepisse, si Deiparens nuda colli protexit? O peccatores ad cœlestem adminendi benedictionem, si Maria curet vestram tegere nuditatem.

Histor. Dominus Isaaco apparet, promissa renouat viri metus absumit. Adstat illi Abimelech Rex Gerare, Ochoz Regis amicus, & Phicol Dux militum, qui venerantes in Isaaco præsentissimū Numen, exnixè contendūt viri iureiurādo obfirmatam amicitiam, lautissi

INDEX

INDEX

Rerum Præcipuarum quæ in hoc quinto volumine continentur.

A

Augustinus. I.

Sal, & Sol.

Borgia

Dominicus. I.

Prædicationis Sal.

Franciſcus. I.

Paruulis facta reuelatio.

Franciſcus. II.

Omnia paruulo data.

Franciſcus. III.

Hominis abnegatio.

Franciſcus de Paula. I.

Puſillus grex.

Franciſcus de Paula. II.

Theſaurus cœleſtis.

G

Gloria.

Gratia

L

Labor.

Tt prius

Re[illegible]a[illegible]is

Stanislaus.

Currit

Z

Zelus.

F I N I S.

